DPU มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
NEW BUSINESS DNA

วารสารบัณฑิตศึกษา

DPU Graduate Studies Journal

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2559 - มีนาคม 2560
Vol.5 No.2 December 2016 - March 2017

สำนักงานบัณฑิตศึกษา

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ **ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 เดือนธันวาคม 2559 – มีนาคม 2560**

DPU Graduate Studies Journal **Vol. 5 No.2 December 2016 – March 2017**

วัตถุประสงค์

1.เพื่อเผยแพร่ผลงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาในวารสารวิชาการ

2.เพื่อให้ผลงานวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาได้รับการเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3.เพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของอาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษา

หน่วยงาน

สำนักงานบัณฑิตศึกษา

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.นิตย์	เพ็ชรรักษ์	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

บรรณาธิการ

ดร.ชนัญสรา	อรนพ ณ อยุธยา

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.พาชิตชนัต	ศิริพานิช	รศ.ดร.อัศวิน	แสงพิกุล
รศ.พิพัฒน์	ไทยอารี	ผศ.ดร.อัญชลี	ทองเอม
ผศ.ดร.วรภัทร	ไพรีเกรง	ดร.มนต์	ขอเจริญ
ดร.ศิริเดช	คำสุพรหม	ดร.ชัยพร	เขมะภาตะพันธ์
นพ.มาศ	ไม้ประเสริฐ	อาจารย์จิรวุฒิ	ลิปิพันธ์

ฝ่ายจัดการ

นางสาวจิตรลดา	สรรพศิริ	นางสาวจินต์สุฑา	บุญมาก

กำหนดเผยแพร่

ปีละ 3 ฉบับ	ฉบับที่ 1	สิงหาคม	-	พฤศจิกายน
	ฉบับที่ 2	ธันวาคม	-	มีนาคม
	ฉบับที่ 3	เมษายน	-	กรกฎาคม

สารบัญ

หน้า

บริหารธุรกิจ

ความคิดเห็นต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง 1
สยาม เกิดจรัส

ธุรกิจอาเซียน

การรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา : กรณีศึกษา ประชาชนในจังหวัดเสียมเรียบ 12
Sobolrith Chhon

การเตรียมความพร้อมของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 23
ณัฐภัก ปณสิริอาภาภัก

บัญชี

คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ 35
ฐิติรัตน์ ดิษฐานพงค์

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 44
บุญรวม พิมพ์สวัสดิ์

อัตราส่วนทางการเงินที่ทำนายภาวะความล้มเหลวทางธุรกิจของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย 51
รวิษฎา สุขแสวง

นิติศาสตร์

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย 59
กรณษา นาธงชัย

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ปัญหาการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับความรับผิดของผู้ค้ำประกัน: ศึกษากรณีการให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ 74

กฤตพร เจริญกุล

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ : ศึกษากรณีการจัดการศึกษาของผู้ต้องขัง 83

กิตติณัฏฐ์ วิญญูรัตน

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา:ศึกษากรณีการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม 95

กิตติบดี นาคนาม

ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 107

เจษฎาพงศ์ พรหมเผ่า

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐ: ศึกษากรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล 122

ฉวีวรรณ บุญญานันท

การห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 : ศึกษากรณีการบังคับใช้กฎหมาย 135

ชนกธิดา ศิริวัตร

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน
พ.ศ. 2522 147

ชยพล สุวรรณโกตา

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 158

เชลียง เทียมสนิท

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง 168
เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ฐิติมา จั่นหนู

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ปัญหาการกำหนดโทษปรับทางอาญา : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 177

ณัฏฉรียา วงค์ชัย

ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคมตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 189

ณัฐวุฒิ เลี่ยมสุวรรณ

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : ศึกษากรณีการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ 205

ดาวเรือง นิมิตจิตภักดี

คดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง 217

เดชาธร มังคลาทร

ปัญหาทางกฎหมายในการนำพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 มาบังคับในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ 223

ตวิษา ใจยั่งยืน

การกำหนดคุณสมบัติล่าม : ศึกษากรณีที่เด็กและเยาวชนตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา 233

ตามใจ บุณยรัตพันธุ์

ปัญหาการยกเว้นภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บจากเครื่องดื่มประเภทชา:ศึกษากรณีผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี 240

ธนพงษ์ จวบฤกษ์เย็น

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย 251

ธนู ขวัญเดช

การดำเนินคดียาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 266

ธาชินี เพ่งเล็งผล

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การยกเลิกความผิดอาญา : ศึกษากรณีผู้เสพยาเสพติด 275
ธีรเดช พรหมวาศ

การกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา 284
นภสร เพชรพลอย

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อย 295
นัฐพล สุขบรรจง

การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะการจ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่ผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์ 306
เบญจพล เอี่ยมประเสริฐ

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษศึกษากรณีสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด 320
ปกป้อง มะลิ

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย 329
ปรีชา สร้อยสวน

มาตรการทางด้านกฎหมายภาษีสรรพสามิตเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากรถยนต์ 345
ปิยพร ศรีพรสวรรค์

การกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่ง 355
พงศธร บวรโกศลจิต

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับแผนบังคับบาบัดรักษาผู้ติดยาเสพ 367
พรชนันญาณ์ คล้ายจันทร์พงษ์

ความผิดอาญาฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัย:ศึกษาการกาหนดเหตุฉกรรจ์และกำหนดให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน 379
พักตร์วิภา พยัคฆบุตร

การลงโทษทางอาญา: ศึกษาการใช้โทษจำคุกตลอดชีวิต 392
พัชรี บัวลอย

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 402
พิทักษ์ ภัทราวุฒิชัย

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับการทรมาน ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย 412

พิสิฐษ์ เอกสิริไตรรัตน์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดกของทายาทโดยธรรมของเกษตรกรตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม 428

เพลินพิศ ชูเชื้อ

การจัดเก็บภาษีเงินได้ของวิสาหกิจชุมชนเปรียบเทียบกับวิสาหกิจเพื่อสังคม 435

เพียงฉัตร รุ่งเผ่าพันธุ์

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานหญิงผู้ให้บริการในสถานบริการที่จัดให้มีการอาบน้ำ และนวด ศึกษาเฉพาะสถานบริการในเขตกรุงเทพมหานคร 447

ภักดี หิรัญนพเจริญ

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ 456

ยศธร นครพัฒน์

การสอบสวนคดีพิเศษ : กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน 467

วรรณนภัส ติ้งสมชัยศิลป์

ปัญหากรณีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองโดยศาลปกครอง 475

วรวุฒิ บริพันธ์

การตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในการพักการลงโทษ 484

วริสา เจริญชัยสกุลสุข

การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง 494

ศรายุทธ เปรมวงค์

บทบาทของอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ศึกษา คดีเลือกตั้ง 502

สง่า ทาทอง

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองสังหาริมทรัพย์ของเด็กและเยาวชน: ศึกษากรณีครอบครองรถยนต์และรถจักยานยนต์ 514

สราวุธ บุษดางาม

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 525

สาธิดา คุลิเมคิน

ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ 534

สินีนาฏ หมวดมณี

ปัญหาการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี : ศึกษากรณีโครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค 547

สุธิณี ปิ่นนิกร

ปัญหาการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี : ศึกษากรณีโครงสร้างภาษีสรรพสามิต ยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต 564

สุธิดา วิบูลพานิช

ปัญหาสิทธิการติดต่อสื่อสารทางจดหมายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105 576

สุรีรัตน์ เจตน์ตะพุก

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา : ศึกษาการส่งประเด็น 587

สุวิมล สุโกพันธ์

ความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง 596

อภิรมย์ อินทร์ต๊ะสืบ

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว 606

อรนุช อ่อยอารีย์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีจำนอง ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด 620

อรรถพล ประสงค์ดำรงกุล

การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ศึกษากรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ 631

อัฐวิทย์ ใสสะอาด

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี โดยมีประกันและหลักประกัน 641

อิศนันท เจริญศรีวงษ์

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศ : ศึกษากรณีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง 649
อิสรารัสมิ์ ยุวรัตน์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ 668
อุเทน สุขทั่วญาติ

นิเทศศาสตร์

บทบาทสื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี 677
สุวิมล จินะมูล

เศรษฐศาสตร์

การศึกษาพฤติกรรมของผู้โดยสารไทยในการเลือกใช้สายการบิน ราคาประหยัดเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น 686
นภาพร ศุภการนิมิต

หลักสูตรและการสอน

การพัฒนาความสามารถในการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ กรุงเทพฯ 694
Zhu Qiong Lei

การพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย 706
กฤษณา รักนุช

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 718
จิราภรณ์ เฟื่องฟุ้ง

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 734

ชุติมา สรรเสริญ

การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 750

ณัฐพล เฟื่องฟุ้ง

การศึกษาการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก 764

นรินช์ณัฏฐ์ ตระหง่าน

การพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรม 776

ประจักษ์ เอนกฤทธิ์มงคล

การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ 790

พระครูสังฆรักษ์ ศราวุธ สุทสฺสโน (มักได้)

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 805

พิมพ์รภัช เตชาธนะเกียรติ์

การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 818

ศักดิ์สิทธิ์ ทองจำปา

การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 832

สุธีระ เดชคำภู

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 847

สุพิชญ์กฤตา พักโพธิ์เย็น

การพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ 862

อภิรักษ์ กุลชุตินธร

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก 878
อาทิตยา เพ็ญไพบูลย์

การจัดการการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา 895
ชาญยุทธ พิริยะสิทธิการ

การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 905
พงษ์ธร วชิระปราการพงษ์

การจัดการทางวิศวกรรม

การประยุกต์ใช้เครื่องมือคุณภาพเพื่อลดปริมาณฟิล์มเสียในงานห่อแพ็คโหล กรณีศึกษา : โรงงานผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด การประปานครหลวง 923
วิทวัส พลวิบูลย์

การจัดการการท่องเที่ยว

แหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 933
ฐานียา บุญทวงษ์

วิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ

การศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 953
ชฎาธัญกิติ์ บุญเกิด

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การศึกษาผลของเมลาโทนินอมใต้ลิ้นต่อการรักษาสิวในผู้ป่วยที่ไม่ตอบสนองต่อการรักษา การนอนและคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี 965
ชนัทพงษ์ ชนัทนาวา

การศึกษาระดับความสุขของพนักงานแบลคมอร์สประเทศไทย 975
ณัฐที เทียนศิริ

ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมบนใบหน้า ของผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร 983
ณิชชา ชัยปฏิวัติ

การศึกษาประสิทธิผลของการรับประทานซินไบโอติกที่มีต่อการรักษาโรคผิวหนังอักเสบบริเวณต่อมไขมัน 995
นันทวัน ปิ่นเกษร

ศึกษาความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 1007
เบญจมาศ เคราะห์ดี

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ “พุทธิปัญญา” ในนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 1015
ปาณิศรา โมกขะมรรคกุล

การศึกษาความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ 1025
ภัทราวดี อำไพพันธุ์

คุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ 1035
ลลิศรา สุชิโตวัฒน์

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 1043
วนิดา ศรีฉายา

การศึกษาประสิทธิภาพของการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนังเพื่อรักษารอยแตกลายสีขาว 1051
วิจิตรา วิมลชัยฤกษ์

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การศึกษาผลของครีมเบต้ากลูแคนในการลดริ้วรอยรอบดวงตา 1064
ศลักษณา น้อยวงศ์
ความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาล โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า 1071
สุวิชา สมยานะ
การศึกษาประสิทธิผลของแอลคาร์นิทีนกับกรดไลโปอิกต่อภาวะเมตาบอลิกซินโดรม กรณีศึกษาพนักงานบริษัทจังหวัดสระบุรี 1080
สุวิมล เพชรเลิศ
ศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดของ นักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 1094
อดิศรา ลิขิตพิทยา
การศึกษาผลของการนวดแผนไทยต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของกลุ่มคนวัย ทำงาน 1103
อภิรดี ธรรมสรณ์
การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์ กับภาวะต่อมหมวกไตล้าในผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร 1112
อัญชลี อ่ำบำรุง
ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 1119
อารีย์ วงศ์แก้ว

ความคิดเห็นต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง

สยาม เกิดจรัส[1]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัญญา ปานเจริญ[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ และเพื่อเปรียบเทียบปัจจัยการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการวิจัยเชิงสำรวจทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ จำนวน 248 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเชิงสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่า t (t-Test) และการทดสอบค่า F (F-Test) ผลจากการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านบทบาท ด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีม ด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีม ด้านระบบการทำงาน และด้านเป้าหมาย ตามลำดับ

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมในภาพรวมแตกต่างกัน

1. บทนำ

การทำงานเป็นทีมเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจในหลาย ๆ องค์การในปัจจุบันทั้งภาครัฐ และเอกชนต่างยอมรับและได้มีการนำแนวคิดของการทำงานเป็นทีมมาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงกระบวนการทำงานของบุคลากรภายในองค์การให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น (จิริตา เชาวลิต, 2549, น. 2) โดยเฉพาะภาคราชการต้องการที่จะก้าวข้ามไปสู่องค์การในรูปแบบใหม่เป็นการบริหารแบบยึดวัตถุประสงค์ และการที่จะทำให้องค์การบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีนั้น องค์การต้องสร้างวัฒนธรรมในการปฏิบัติงานแบบม่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานในทุกระดับ ซึ่งกลยุทธ์การทำงานเป็นทีม เป็นเทคนิคการบริหารงานองค์การยุคใหม่ (ฉัตรประอร นิยม, 2548, น. 1) ในการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาทีมงานภายในองค์การ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์การอย่างยั่งยืน บรรลุเป้าหมายขององค์การอย่างรวดเร็ว ซึ่งการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะต้องสามารถทำให้บุคลากรในทีมหรือในองค์การที่มี

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาการจัดการ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความแตกต่างกันทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ ได้เรียนรู้และฝึกการทำงานร่วมกัน เพื่อลดความขัดแย้งหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุดร่วมกัน และทำงานให้บรรลุเป้าหมายของทีมและองค์การ รวมทั้งทำให้บุคลากรในทีมมีความสุข มีกำลังใจ และมีความผูกพันในการทำงานร่วมกัน เพราะฉะนั้นการทำงานเป็นทีมจึงเป็นกลยุทธ์ที่องค์การหลาย ๆ แห่งนำมาใช้อย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ซึ่งเป็นแนวทางในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดและการเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขันให้กับองค์การ อย่างไรก็ตามจากการวิจัย พบว่า มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการทำงานเป็นทีมในองค์การต่าง ๆ อาทิ ปัจจัยด้านระบบการทำงาน (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2551 ; ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษ, 2548) ปัจจัยด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีม (Beckhard, 1982 ; ฐิติพงษ์ ตรีศร, 2552) ปัจจัยด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีม (ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษ, 2548 ; นิพัฒน์ ภัทรธิติ, 2549) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม (Beckhard, 1982 ; จิริตา เชาวลิต, 2549) ปัจจัยด้านเป้าหมาย (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2551 ; ฐิติพงษ์ ตรีศร, 2552) ปัจจัยด้านบทบาท (ฐิติพงษ์ ตรีศร, 2552 ; จิริตา เชาวลิต, 2549) ซึ่งการที่จะรวมคนหมู่มากเข้ามาทำงานร่วมกันภายใต้องค์การเดียวกัน เป็นทีมงานเดียวกัน ทุกคนต้องรับรู้และเข้าใจถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ขององค์การในทิศทางเดียวกัน และร่วมดำเนินการตามภารกิจเพื่อให้องค์การประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยเหล่านี้เป็นสำคัญ (มนัสนันท์ จรัสเลิศสิริ, 2557) เพราะปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งผลทำให้การทำงานเป็นทีมของบุคลากรภายในองค์การ และองค์การประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลการประปานครหลวงสร้างความผูกพันต่อองค์กรให้เกิดขึ้นในตัวของบุคลากรทุกคน โดยการทำงานเป็นทีม ถือเป็นเรื่องที่สำคัญที่จะทำให้พนักงานเกิดความผูกพันกัน และปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประกอบกับการประปานครหลวงให้ความสำคัญในเรื่องของการทำงานเป็นทีมเป็นสำคัญ ทำให้การประปานครหลวงเป็นองค์การที่สามารถสะท้อนถึงการทำงานเป็นทีมได้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความคิดเห็นต่อปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่โดยผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ประกอบเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการทำงานเป็นทีมในองค์การ ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีมระหว่างบุคลากรในทีมต่าง ๆ ขององค์การมีความสอดคล้องกัน และจะนำไปสู่การพัฒนาขององค์การตามเป้าหมาย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่

2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยการทำงานของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. แนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการกล่าวถึงปัจจัยการทำงานเป็นทีมของนักวิชาการต่าง ๆดังกล่าวข้างต้น ซึ่งปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ได้ศึกษาไว้นั้น มีความน่าสนใจและมีความสอดคล้องกัน ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงได้ศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมตามแนวคิดของผู้ศึกษาวิจัยซึ่งแสดงในตารางที่1

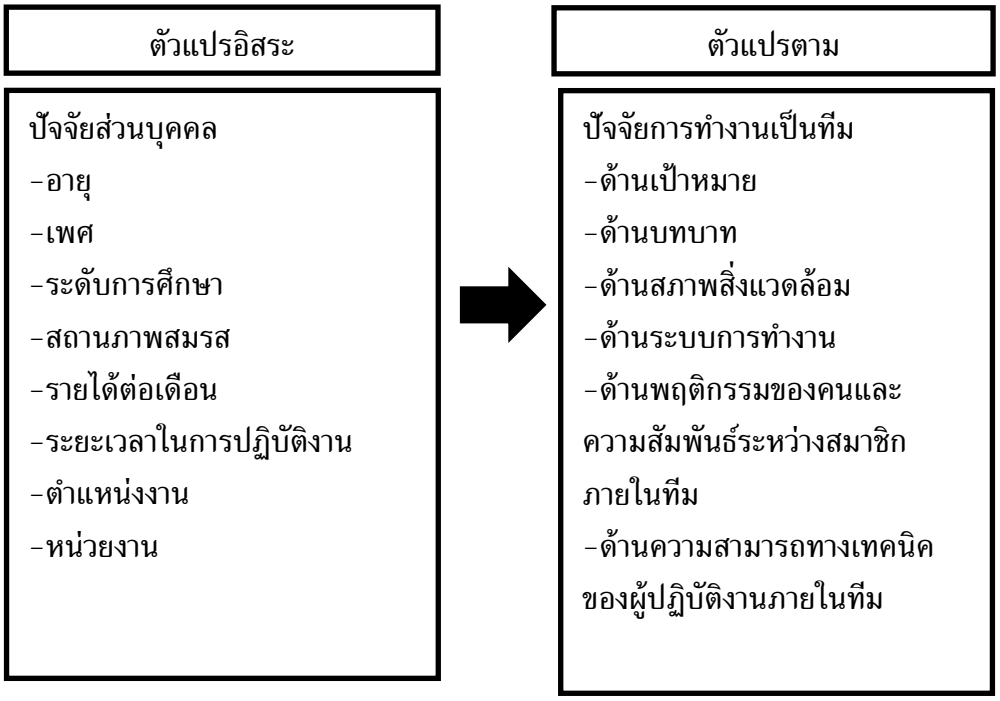
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการศึกษาตัวแปรที่สามารถชี้วัดปัจจัยการทำงานเป็นทีม

ปัจจัยการทำงานเป็นทีม	ผู้ศึกษาวิจัย					
	ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2551)	ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษ (2548)	Beckhard (1982)	ฐิติพงษ์ ตรีศร (2552)	จิรัตา เชาวลิต (2549)	นิพัฒน์ ภัทรธิติ (2549)
1. ด้านระบบการทำงาน	✓	✓	✓	✓	✓	
2. ด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีม	✓	✓	✓	✓		✓
3. ด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีม		✓				✓
4. ด้านสภาพแวดล้อม		✓	✓		✓	
5. ด้านเป้าหมาย	✓		✓	✓	✓	
6. ด้านบทบาท	✓		✓	✓	✓	

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)โดยการใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่

4.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4.2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือ บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ โดยมีจำนวนประชากรทั้งหมด 585 คนและเพื่อให้ตัวอย่างมีลักษณะการกระจายและครอบคลุมกลุ่มประชากรมากที่สุด ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของตัวอย่างด้วยสูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 250 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportionate Stratified Sampling)

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวบข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้เหมาะสม โดยแบบสอบถามที่สร้างแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษาสถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ตำแหน่งงาน และหน่วยงาน เป็นแบบสอบถามปลายปิด จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ปัจจัยการทำงานเป็นทีมโดยพัฒนามาจาก ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2551) ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษ (2548) Beckhard (1982) ฐิติพงษ์ ตรีศร (2552) จิริตา เชาวลิต (2549) และนิพัฒน์ ภัทรธิติ (2549) รวม 24 ข้อ เป็น Scale 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นคำถามปลายเปิด

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้

1) นำแบบสอบถามที่พิจารณาปรับปรุงแก้ไขแล้ว ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportionate Stratified Sampling) เพื่อให้บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ ได้ตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

2) นำแบบสอบถามตรวจความถูกต้องและครบถ้วน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ ในภาพรวมทั้งหมด

ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่	$\overline{X}$	S.D.	ระดับปัจจัยการทำงานเป็นทีม
ด้านเป้าหมาย	3.52	0.55	มาก
ด้านบทบาท	3.85	0.53	มาก
ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม	3.91	0.51	มาก
ด้านระบบการทำงาน	3.78	0.53	มาก
ด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีม	3.83	0.48	มาก
ด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีม	3.84	0.50	มาก
รวม	**3.79**	**0.42**	**มาก**

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า บุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม รองลงมา คือ ด้านบทบาท ด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีม ด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีม ด้านระบบการทำงาน และด้านเป้าหมาย ตามลำดับ

5.2 ผลการทดสอบสมมติฐานที่ว่า บุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีปัจจัยการทำงานเป็นทีมแตกต่างกัน ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมแตกต่างกัน

ปัจจัยการทำงานเป็นทีม	ปัจจัยส่วนบุคคล							
	อายุ	เพศ	ระดับการศึกษา	สถานภาพการสมรส	รายได้ต่อเดือน	ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน	ตำแหน่งงาน	สายงาน
ด้านเป้าหมาย	ไม่แตกต่าง sig = 0.17	ไม่แตกต่าง sig = 0.45	แตกต่าง sig = 0.03	ไม่แตกต่าง sig = 0.10	ไม่แตกต่าง sig = 0.53	แตกต่าง sig = 0.01	ไม่แตกต่าง sig = 0.62	ไม่แตกต่าง sig = 0.08
ด้านบทบาท	แตกต่าง sig = 0.00	ไม่แตกต่าง sig = 0.13	ไม่แตกต่าง sig = 0.50	ไม่แตกต่าง sig = 0.55	ไม่แตกต่าง sig = 0.18	แตกต่าง sig = 0.04	ไม่แตกต่าง sig = 0.90	ไม่แตกต่าง sig = 0.06
ด้านสภาพแวดล้อม	ไม่แตกต่าง sig = 0.69	ไม่แตกต่าง sig = 0.61	ไม่แตกต่าง sig = 0.60	ไม่แตกต่าง sig = 0.46	ไม่แตกต่าง sig = 0.48	ไม่แตกต่าง sig = 0.06	ไม่แตกต่าง sig = 0.59	ไม่แตกต่าง sig = 0.74
ด้านระบบการทำงาน	ไม่แตกต่าง sig = 0.42	ไม่แตกต่าง sig = 0.21	ไม่แตกต่าง sig = 0.27	ไม่แตกต่าง sig = 0.37	ไม่แตกต่าง sig = 0.40	ไม่แตกต่าง sig = 0.50	ไม่แตกต่าง sig = 0.97	ไม่แตกต่าง sig = 0.30
ด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมา-ชิกภายในทีม	ไม่แตกต่าง sig = 0.21	แตกต่าง sig = 0.01	ไม่แตกต่าง sig = 0.10	แตกต่าง sig = 0.01	ไม่แตกต่าง sig = 0.64	แตกต่าง sig = 0.00	ไม่แตกต่าง sig = 0.64	ไม่แตกต่าง sig = 0.12
ด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติผู้งานภายในทีม	ไม่แตกต่าง sig = 0.13	ไม่แตกต่าง sig = 0.08	แตกต่าง sig = 0.04	ไม่แตกต่าง sig = 0.34	แตกต่าง sig = 0.03	แตกต่าง sig = 0.01	ไม่แตกต่าง sig = 0.64	ไม่แตกต่าง sig = 0.07
ภาพรวม	ไม่แตกต่าง sig = 0.18	ไม่แตกต่าง sig = 0.11	ไม่แตกต่าง sig = 0.14	ไม่แตกต่าง sig = 0.27	ไม่แตกต่าง sig = 0.34	แตกต่าง sig = 0.00	ไม่แตกต่าง sig = 0.84	ไม่แตกต่าง sig = 0.09

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมในภาพรวมแตกต่างกัน

6. การอภิปรายผล

6.1 ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่

จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม อาจเนื่องมาจากการประปานครหลวงได้มีการสนับสนุนให้บุคลากรมีความเป็นอิสระในการทำงานอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีความใกล้ชิดกันทำให้บุคลากรเกิดความผูกพันกัน นำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี ประกอบกับการประปานครนครหลวงให้การสนับสนุนสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ ทำให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงาน อีกทั้งยังมีการพัฒนาระบบงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและพัฒนาพนักงานมาโดยตลอด การประปานครหลวงต้องการก้าวสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงในระดับ Best-in-Class ของรัฐวิสาหกิจ และใน ASEAN ด้วยมาตรฐานในระดับสากลจึงมุ่งเน้นการยกระดับและเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ปรับปรุงกระบวนการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นพนักงาน สร้างบุคลากรมืออาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของ วรกิตติ์ ศรีอ่ำอ่วม (2547) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร และพบว่าผู้บริหาร ข้าราชการครู และครูผู้สอนที่เป็นลูกจ้างประจำในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานครมีปัจจัยการทำงานเป็นทีมภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชาว์ เกษมกุล (2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

6.2 การทดสอบสมมติฐาน บุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีปัจจัยการทำงานเป็นทีมแตกต่างกัน

จำแนกตามอายุ

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีอายุแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านบทบาทที่แตกต่างกันอาจเนื่องมาจากไม่ว่าพนักงานจะมีอายุที่แตกต่างกันก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายในการทำงานให้เกิดประสิทธิผลของการทำงานตามเป้าหมายที่องค์กรได้ตั้งกำหนดไว้เหมือนกันซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเชาว์ เกษมกุล(2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่มีอายุแตกต่างกัน มีผลต่อการทำงานเป็นทีมที่แตกต่างกัน

จำแนกตามเพศ

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีเพศแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีมที่แตกต่างกันอาจเพราะบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ อยู่ในสังคมเดียวกันจะมีแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมในการใช้ชีวิตคล้าย ๆกัน อีกทั้งการประปานครหลวงต้องการเป็นองค์กรชั้นนำด้านการบริหารจัดการที่ดีสู่ความเป็นเลิศ บุคลากรจึงมีความใส่ใจใน

ผลการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเชาว์ เกษมกุล (2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่มีเพศแตกต่างกัน มีผลต่อการทำงานเป็นทีมที่แตกต่างกัน

จำแนกระดับการศึกษา

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านเป้าหมาย และด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีมที่แตกต่างกันอาจเพราะไม่ว่าจะเป็นบุคลากรที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับใดก็ต่างมีความรู้ในเรื่องของการทำงานเป็นทีม และเข้าใจในหลักการของการทำงานเป็นทีม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของประภาส บัวตา (2555) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการทำงานเป็นทีมของพนักงานสังกัดหน่วยงานบริการลูกค้า บริษัท พีทีที ไอซีที โซลูชั่นส์ จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานสังกัดหน่วยบริการลูกค้าบริษัท พีทีที ไอซีที โซลูชั่นส์ จำกัด ที่ระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกัน

จำแนกสถานภาพสมรส

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านพฤติกรรมของคนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในทีมที่แตกต่างกันอาจเนื่องมาจาก บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ไม่ว่าจะมีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันต่างมีความต้องการที่จะสร้างผลงานของตนเองและทีมงานให้บรรลุความสำเร็จ เกิดประสิทธิผลในการทำงานเป็นทีม เพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของตนเองเหมือนกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเชาว์ เกษมกุล (2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีผลต่อการทำงานเป็นทีมที่แตกต่างกัน

จำแนกรายได้ต่อเดือน

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านความสามารถทางเทคนิคของผู้ปฏิบัติงานภายในทีมที่แตกต่างกันอาจเนื่องมาจากการประปานครหลวงมีการพัฒนาบุคลากรให้มีการทำงานเป็นทีมในการทำงานในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับผู้บริหารจนกระทั่งระดับพนักงาน ซึ่งแต่ละระดับจะมีรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกันไป ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพิมพ์ลภัส ถ้วยอิ่ม (2553) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การทำงานเป็นทีมของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ และผลการศึกษา พบว่าพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอตาคลี

จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีระดับรายได้ต่างกัน ทำให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล มีการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกัน

จำแนกระยะเวลาในการปฏิบัติงาน

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมแตกต่างกันในภาพรวมและในรายด้าน ยกเว้นด้านสภาพแวดล้อม และด้านระบบการทำงานที่ไม่แตกต่างกันโดยบุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานต่ำกว่า 2 ปี มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมมากกว่าบุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 2-5 ปี และมากกว่า 5 ปี และบุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 2-5 ปี มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมมากกว่าบุคลากรที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานมากกว่า 5 ปี อาจเนื่องมาจากบุคลากรมีประสบการณ์ในการทำงานที่น้อยกว่าต้องอาศัยการทำงานเป็นทีม การร่วมมือให้ความช่วยเหลือจากสมาชิกคนอื่น ๆในหน่วยงาน มีความต้องการที่จะสร้างความสำเร็จในการทำงานให้กับตัวเอง อีกทั้งยังมีการปฏิบัติงานตามระเบียบขั้นตอนในการทำงานอย่างเคร่งครัด เพราะตนเองมีประสบการณ์ในการทำงานในการประปานครหลวงน้อย จึงยึดขั้นตอน ระเบียบการเป็นสำคัญ ทำให้งานเกิดประสิทธิผล ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของประภาส บัวตา (2555) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสภาพการทำงานเป็นทีมของพนักงานสังกัดหน่วยงานบริการลูกค้า บริษัท พีทีที ไอซีที โซลูชั่นส์ จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานสังกัดหน่วยบริการลูกค้าบริษัท พีทีที ไอซีที โซลูชั่นส์ จำกัด ที่ระดับอายุงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกัน

จำแนกตำแหน่งงาน

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและในรายด้านทุกด้านอาจเนื่องมาจากบุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ ทุกระดับไม่ว่าจะเป็นระดับปฏิบัติการ หรือระดับบริหารต่างมีความตั้งใจ มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง พัฒนางาน การทำงานเป็นทีมให้ประสบความสำเร็จ ดังค่านิยมของการประปานครหลวงที่ว่า"มุ่งมั่น พัฒนาตน พัฒนางาน บริการสังคม ด้วยความโปร่งใส" ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเชาว์ เกษมกุล (2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกัน มีผลต่อการทำงานเป็นทีมที่แตกต่างกัน

จำแนกสายงาน

จากผลการวิจัยพบว่า บุคลากรการประปานครหลวง สำนักงานใหญ่ที่มีสายงานแตกต่างกัน มีปัจจัยการทำงานเป็นทีมไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและในรายด้านทุกด้านอาจเนื่องมาจากการประปานครหลวง ได้วางแนวทาง เป้าหมายให้กับสายงานต่าง ๆอย่างชัดเจนอีกทั้งให้ความสำคัญ*ในการ*พัฒนากระบวนงาน การทำงานเป็นทีม และการบริหารจัดการองค์ความรู้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ทำให้สายงานต่าง ๆมีปัจจัยการทำงานเป็นทีมที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเชาว์ เกษมกุล (2552) ที่ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการ

ทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด และผลการวิจัย พบว่า พนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด ที่มีฝ่ายงานแตกต่างกัน มีผลต่อการทำงานเป็นทีมที่แตกต่างกัน

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการทำงานเป็นทีมของบุคลากรการประปานครนครหลวง สำนักงานใหญ่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้น เพื่อที่จะเพิ่มปัจจัยการทำงานเป็นทีมด้านสภาพสิ่งแวดล้อม การประปานครหลวงควรสร้างให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหามากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้าร่วมประชุมมากขึ้น เพราะจะทำให้บุคลากรได้รับรู้ข่าวสาร สถานการณ์ขององค์กร ร่วมทำ ร่วมในการตัดสินใจ เป็นการสร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคลากรรู้สึกว่าตนเองมีโอกาสในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และเป็นส่วนหนึ่งในการเติบโตขององค์กร ประกอบกับควรสร้างสิ่งจูงใจให้กับบุคลากรโดยการสนับสนุนในสิ่งที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เช่น อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคลากรควรรู้ เป็นต้น รวมไปถึงในเรื่องของการเพิ่มสวัสดิการ รางวัลต่าง ๆ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการทำงานของบุคลากร อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีให้บุคลากรได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองมีความต้องการหรือสิ่งที่ตนเองยังขาดอยู่ เมื่อบุคลากรมีความรู้ ความชำนาญมากยิ่งขึ้น ก็จะสามารถนำมาประยุกต์กับการทำงานได้ ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการทำงานและงานจะเกิดคุณค่ามากยิ่งขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรการประปานครหลวง ในการสร้างให้มีส่วนร่วมในการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาทีมงานให้เข้มแข็ง

2) ควรมีการศึกษาปัจจัยการทำงานเป็นทีมและประสิทธิผลการทำงานขององค์กรภาครัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ ในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

การประปานครหลวง. (2553). *วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม นครหลวง* . สืบค้น 15 มีนาคม 2559,จาก http://www.mwa.co.th/main.php?filename=about_us

การประปานครหลวง. (2553). *ประวัติ/ภาระหน้าที่.* สืบค้น 15 มีนาคม 2559,จาก http://www.mwa.co.th/ewt_news.php?nid=1624&filename=about_us

การประปานครหลวง. (2553). *การประปานครหลวง.* สืบค้น 15 มีนาคม 2559,จาก http://www.mwa.co.th/

การประปานครหลวง. (2553). *โครงสร้างองค์กร.* สืบค้น 15 มีนาคม 2559,จาก http://www.mwa.co.th/ewt_news.php?nid=1569

การประปานครหลวง. (2553). *สัญลักษณ์.* สืบค้น 15 มีนาคม 2559,จาก http://www.mwa.co.th/ewt_news.php?nid=43&filename=about_us

จิริตา เชาวลิต. (2549). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพในการทำงานทีม ศึกษากรณีบริษัท กรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด* (สารนิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต) (เทคโนโลยีการบริหาร) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ฉัตรประอร นิยม. (2548). *การศึกษาองค์ประกอบการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิผลของกลุ่มงาน/ฝ่ายในสังกัดสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กลุ่มงานส่งเสริมและพัฒนาสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา.* กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.

ชัยวัฒน์ วงศ์วิเศษ. (2548). *ปัจจัยมี่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมศึกษาเฉพาะกรณีในบริษัท ทรูคอร์ปเปอร์เรชั่น จำกัด ระหว่างปี พ.ศ. 2545-ปัจจุบัน.* รายงานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เชาว์ เกษมกุล. (2552). *ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของพนักงานบริษัทมาสโปรแอมเทคคอร์ปอเรชั่น จำกัด* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ฐิติพงษ์ ตรีศร. (2552). *สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3* (วิทยานิพนธ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2551). *การบริหารทีมงานและการแก้ปัญหา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.

นิพัฒน์ ภัทรธิติ. (2549). *ยอดคน 80/20.*กรุงเทพมหานคร : บริษัท สมาร์ท แวลู จำกัด.

พิมพ์ลภัส ถ้วยอิ่ม (2553). *การทำงานเป็นทีมของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์*(วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

มนัสนันท์ จรัสเลิศสิริ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อการทำงานเป็นทีมของบุคลากรที่เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย(นบ.ปภ.)* (งานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย.

ยุทธพงษ์ กัยวรรณ์. (2543). *พื้นฐานการวิจัย.* กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สุวิมล ติรกานันท์. (2551). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Beckhard, Richard. (1982). *Organization Development : Strategies and Moddels*. Reading, Mass Addison-Wesley Publishing Company.

Cochran, W. G. (1997). *Sampling techniques*. (3rd ed.). New York: John Wiley and Sons.

การรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา : กรณีศึกษา ประชาชนในจังหวัดเสียมเรียบ

Sobolrith Chhon[1]
ดร. เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ประชาชนกัมพูชาที่อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ โดยมีการใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตำบลในจังหวัดเสียมเรียบจำนวน 3 ตำบล ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย จำนวน 384 หน่วยตัวอย่าง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ Chi-Square และใช้วิธีองค์ประกอบหลัก Principal Component Analysis (PCA)

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 25-35 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาในระดับปริญญาบัตร ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นลูกจ้าง พนักงานเอกชน และมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,860 – 13,400 บาท ลักษณะที่อยู่บ้านเดี่ยวอยู่อาศัยโดยส่วยใหญ่มีสมาชิกครอบครัวจำนวน 4 คน ใช้โทรทัศน์ยี่ห้อโซนี่ และรู้จักกลุ่มมาตรฐาน ISO 9000 มากที่สุด ส่วนมากไม่รู้จักกลุ่มมาตรฐาน IEC

องค์ประกอบความสำคัญของปัจจัยในแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามค่าไอเกน (Eigenvalues) ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านกระบวนการในการให้บริการ 2) ปัจจัยด้านคุณค่าและความเหมาะสมกับการใช้งานของโทรทัศน์ 3) ปัจจัยด้านความเหมาะสมของราคากับขนาดและสถานที่จัดจำหน่าย

องค์ประกอบความพึงพอใจของปัจจัยในแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ เรียงลำดับตามค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) ได้แก่ 1) คุณภาพด้านมาตรฐานและการออกแบบ 2) คุณภาพด้านการให้บริการของพนักงานขาย 3) คุณภาพด้านภาพและเสียงของโทรทัศน์

ผลทดสอบสมมติฐานของงานวิจัยพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านผู้ขายสินค้ามีผลต่อการรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชาที่อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบในด้าน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา ธุรกิจอาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษางานวิจัยหลัก

คุณภาพด้านสมรรถนะ คุณภาพด้านความเชื่อถือได้ คุณภาพด้านความทนทาน และคุณภาพด้านชื่อเสียงของสินค้า ที่มีความพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ที่ระดับ .05

บทนำ

เมื่อพูดถึงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่มีอยู่ในท้องตลาด ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ภายในประเทศหรือต่างประเทศ ล้วนเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตโดยมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ที่มีความก้าวหน้ามากขึ้นในแต่ละปี และขึ้นอยู่กับการวิจัยและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการชีวิตประจำวันของผู้บริโภคทั่วโลก การวิจัยและการพัฒนาในประเทศที่พัฒนาแล้วได้มีการแข่งขันกันในตลาดต่างประเทศทางด้านผลิตภัณฑ์จากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ทำให้ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นสินค้าที่จำเป็นต่อการอำนวยความสะดวกของผู้บริโภคภายในครัวเรือนส่วนใหญ่

อย่างไรก็ดี สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าได้มีการพัฒนาอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ปัจจุบันการใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าในประเทศกัมพูชาเริ่มจะมียอดการบริโภคใช้มีจำนวนเพิ่มขึ้นมาก จากสภาวะเศรษฐกิจที่มีการปรับตัวดีขึ้น (Low Wei Xiang, 2013) แต่ประเทศกัมพูชาก็ยังคงไม่มีความสามารถในการผลิตหรือมีกำลังการผลิตสินค้าเหล่านี้ภายในประเทศ เนื่องจากประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่ต้องเผชิญกับสงครามกลางเมืองในหลายปีที่ผ่านมา จึงได้รับการสูญเสียหลายสิ่งอย่าง เช่น ระบบเศรษฐกิจที่ตกต่ำ โครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศถูกทำลายทำให้เกิดความลำบากในการขนส่ง รวมทั้งภาคอุตสาหกรรมหลายอย่างต้องเลิกกิจการ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนก็ต้องเผชิญกับความยากลำบากหลังจากสงครามได้สิ้นสุดลง

ด้วยเหตุนี้ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น โทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ พัดลม และเครื่องซักผ้าเป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มียี่ห้อและมีคุณภาพที่หลากหลาย ภายใต้การนำเข้าของผู้ประกอบการในประเทศกัมพูชา ซึ่งการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนมือสองเหล่านั้น ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพต่ำ (Cambodia Environment Association Report, 2007) ประมาณร้อยละ 10 ถึงร้อยละ 20 ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมด และผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าเหล่านี้นำเข้าจากประเทศในภูมิภาค อาทิ ประเทศไทย มาเลเซีย จีน และญี่ปุ่น เพื่อเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชากรที่ยากจนหรือมีรายได้น้อย โดยส่วนใหญ่มีประมาณร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด (Ministry of Planning:National Strategic Development Plan 2009-2013) ทั้งผลิตภัณฑ์มือสองและผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ได้นำเข้ามากำลังได้รับความนิยมจากชาวกัมพูชาเป็นอย่างมาก สังเกตจากการขยายสาขาของผู้จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในประเทศ

ปัจจุบันเศรษฐกิจของกัมพูชาเริ่มมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยต่อการสร้างรายได้ให้กับประชาชนกัมพูชาและทำให้ประชาชนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีจำนวนเพิ่มขึ้น การที่ประชาชนภายในประเทศเริ่มมีรายได้และมีชีวิตประจำวันที่ดีขึ้นนั้น ส่งผลให้ประชาชนกัมพูชาเริ่มหันมาสนใจกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีคุณภาพดี ทันสมัยและสะดวกกับการใช้งานในครัวเรือนมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการทุกรายจำเป็นต้องเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ของผู้บริโภคกัมพูชาที่มีผลต่อการประเมินคุณภาพของสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ประชาชนส่วนใหญ่เคยใช้มาก่อน เป็นมาตรฐานในการวัดคุณภาพของสินค้า ประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้าชิ้นใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์มือสองที่มีอยู่ในตลาดพบว่ามีคุณภาพค่อนข้างต่ำกว่ามาตรฐานการใช้งานที่ปลอดภัย ดังนั้น เพื่อสร้างโอกาสและลดค่าใช้จ่ายในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนในประเทศกัมพูชา ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประเมินคุณภาพของผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน ตามความคิดเห็นของประชาชนในกัมพูชา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบกิจการไทยที่จะลงทุนหรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าภายในประเทศกัมพูชา และเป็นประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคกัมพูชาอย่างถูกต้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา
2. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยในแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา
3. เพื่อพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในวิจัยนี้คือ ประชาชนกัมพูชาที่อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ ประเทศกัมพูชา รวมมีจำนวนประชากรทั้งหมด 946,656 คน (Siem Reap Tourism Department, 2012) โดยการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างนั้นใช้การสุ่มแบบไม่ใส่คืน (Without Replacement) และได้กำหนดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 โดยได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างคือ 384 ตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ กำหนดวิธีการเลือกการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยสุ่มตำบลในจังหวัดเสียมเรียบจำนวน 3 ตำบล คือ ตำบล Siem Reap ตำบล Svay Dangkum และ ตำบล Sala Kamraeuk จากนั้นในแต่ละตำบลที่ตกเป็นตัวอย่างสุ่มพื้นที่โดยการสุ่มพิกัดด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดย

ขนาดตัวอย่างในแต่ละตำบลจังหวัดเสียมเรียบตามสัดส่วนประชากร ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้โดยขั้นตอนแรก ทำการสุ่มตำบลในจังหวัดเสียมเรียบ จำนวน 3 ตำบล โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling) และขั้นตอนต่อไป สุ่มตัวอย่างผู้บริโภคในแต่ละตำบล ด้วยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

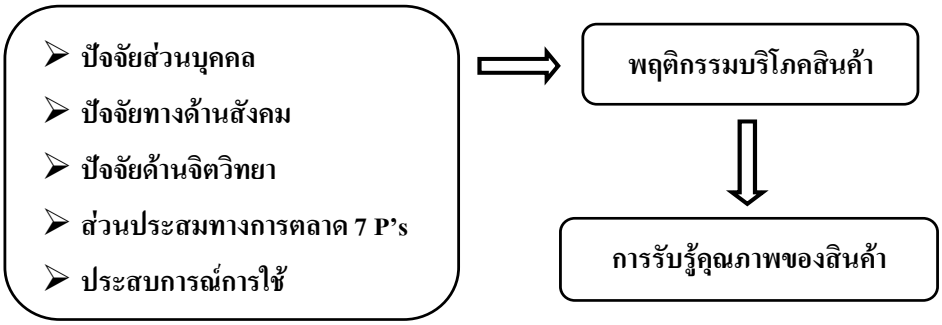
Lumb & Lall (2013) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบการรับรู้คุณภาพสินค้าระหว่างประชาชนบัลแกเรียกับประชาชนจีน โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนจีนกับประชาชนบัลแกเรียโดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามจัดลำดับคุณภาพของประเภทผลิตภัณฑ์ เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรกล อาหาร แฟชั่น และเครื่องใช้ไฟฟ้า และทำการเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนจีนจำนวน 315 โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามจัดลำดับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ รวมทั้งสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามคนจีนที่มีต่อผลิตภัณฑ์ที่มาจากประเทศบัลแกเรีย และเก็บข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนบัลแกเรียจำนวน 130 โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามจัดลำดับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ รวมทั้งสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามประชาชนจีนที่มีต่อผลิตภัณฑ์ที่มาจากจีนเช่นกัน จากนั้นทำการสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสองประเทศ แนวโน้มการซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในประเทศบัลแกเรีย และการซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าที่ผลิตในประเทศจีน ซึ่งงานวิจัยพบว่า ประชาชนจีนกับประชาชนบัลแกเรียมีการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ทั่วไปของทั้งสองประเทศอยู่ในระดับปานกลางเหมือนกัน แต่เมื่อสังเกตจากการรับรู้ผลิตภัณฑ์ที่แบ่งไปตามประเภท เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรกล อาหาร แฟชั่น และเครื่องใช้ไฟฟ้า คนทั้งสองประเทศมีการรับรู้ถึงคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของแต่ละประเภทแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง

Tsiotsou (2005) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับระดับการรับรู้คุณภาพต่อความสัมพันธ์ของสินค้า ความพอใจทุกด้านและการตั้งใจซื้อ โดยในงานวิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษา 204 คน ที่เป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกรีซ ประเทศกรีซ เพื่อทำการศึกษาผลกระทบจากระดับการรับรู้คุณภาพต่อความสัมพันธ์ของสินค้า ความพอใจทุกด้านและความตั้งใจซื้อ โดยงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทุกตัวแปรอยู่ภายใต้ของการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม การรับรู้คุณภาพสามารถอธิบายได้ถึงความแปรปรวนของความพึงพอใจมากกว่าความสัมพันธ์ของผลิตภัณฑ์และการตั้งใจซื้อ

Hossain (2013) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินการรับรู้คุณภาพของผู้บริโภคโดยใช้ Formative and Reflective Measures at the Destination Level โดยในงานวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรที่มาเยือนจำนวน 602 คน เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคิวภายในและภายนอกของการรับรู้คุณภาพโดยอาศัย Formative และ Reflective Measures ที่นำไปสู่ Destination Level ซึ่งแบบจำลองของกรอบแนวคิดของคุณภาพถูกสร้างขึ้น และได้ทำการศึกษา

ตรวจสอบเพื่อสร้างแบบจำลองกรอบที่เฉพาะเจาะจงขึ้น มาอธิบายถึงการประเมินการรับรู้คุณภาพผลิตภัณฑ์ของลูกค้า ซึ่งในงานวิจัยพบว่า สมมติฐานทั้งสามข้อถูกยอบรับในระดับที่แตกต่างกัน โดยคิวภายนอกของการรับรู้มีผลกระทบต่อการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างมีนัย ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์อยู่ที่ระดับ 0.083 และการรับรู้ด้านการประกันและการรับรู้ด้านราคามีผลต่อการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างมีนัยเช่นกันโดยมีค่าสัมประสิทธิ์อยู่ที่ 0.406 และ 0.318 ซึ่งทำให้เป็นประเด็นสำคัญในการอ้างอิงถึงผลกระทบของการรับรู้ด้านการประกันและการรับรู้ด้านราคา ที่มีต่อการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำให้มีผลมากต่อบริบทของค็อกซ์บาซาร์ ในประเทศบังคลาเทศ

องค์ประกอบการเลือกซื้อของประชาชนประเทศกัมพูชา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพโทรทัศน์ 1) อายุ เพศ อาชีพ การศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ลักษณะที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระบุยี่ห้อของโทรทัศน์ มาตรฐานของโทรทัศน์ 2) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์ ได้แก่ การจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ ครอบครัว ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงาน หลักฐานทางกายภาพ กระบวนการให้บริการ ประสบการณ์ที่ใช้ มีจำนวนทั้งหมด 27 ข้อ และ 3) การประเมินคุณภาพโทรทัศน์ในปัจจุบัน ได้แก่ คุณภาพด้านสมรรถนะ คุณภาพด้านความเชื่อถือได้ คุณภาพด้านความทนทาน คุณภาพด้านชื่อเสียงของสินค้า คุณภาพด้านความสามารถในการใช้บริการ มีจำนวนทั้งหมด 23 ข้อ และแบบสอบถามใช้มาตรส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert's Scales) เป็นลักษณะคำถามที่ใช้มาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (1 = สำคัญน้อยที่สุด และ 5 = สำคัญมากที่สุด)

การวิเคราะห์ทางสถิติ

ในเรื่องของการรับรู้คุณภาพของโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา: กรณีศึกษาประชาชนในจังหวัดเสียมเรียบ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ Chi-Square เพื่อศึกษาหาปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชา โดยมีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีค่าไม่ต่อเนื่อง โดยใช้ค่า Correlation และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติ (α) ที่ใช้ในการวิเคราะห์เท่ากับ 0.05 และการใช้วิธีขององค์ประกอบหลัก Principal Component Analysis (PCA) เพื่อศึกษาหาระดับความสำคัญของปัจจัยแต่ละด้านที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณภาพของโทรทัศน์ของประชาชนชาวกัมพูชาที่อยู่ในจังหวัดเสียมเรียบ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล อายุ เพศ อาชีพ การศึกษา รายได้ สถานภาพสมรส ปัจจัยทางด้านสังคม ครอบครัว ปัจจัยด้านจิตวิทยา การจูงใจ การรับรู้ การเรียนรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด พนักงาน หลักฐานทางกายภาพ กระบวนการให้บริการ และปัจจัยด้านประสบการณ์การใช้

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณภาพด้านสมรรถนะ คุณภาพด้านความเชื่อถือได้ คุณภาพด้านความทนทานคุณภาพด้านชื่อเสียงของสินค้า คุณภาพด้านความสามารถในการให้บริการ

ผลการวิเคราะห์และการอภิปรายผล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 235 คน คิดเป็นร้อยละ 61.2 และเป็นเพศหญิง จำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 38.8 มีอายุระหว่าง 25-35 ปี จำนวน 260 คน มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 67.7 มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาบัตรมีมากที่สุด จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 57.6 มีอาชีพเป็นลูกจ้าง/พนักงานเอกชน ส่วนใหญ่ จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 41.6 มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,860 – 13,400 บาท เป็นส่วนใหญ่ จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 มีสถานภาพสมรส จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 69.5 ลักษณะที่พักอาศัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในบ้านเดี่ยวมากสุดจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 และมีจำนวนสมาชิกครอบครัว โดยส่วนใหญ่จำนวน 4 คน มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 27.6 ยี่ห้อโทรทัศน์ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้โทรทัศน์ยี่ห้อโซนี่ จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และกลุ่มมาตรฐานที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่รู้จักเป็นกลุ่มมาตรฐาน ISO 9000 มากที่สุด โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 79.7 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ที่ไม่รู้จักกลุ่มมาตรฐาน IEC จำนวน 375 คน คิดเป็นร้อยละ 97.7

ตารางที่ 1. การเปรียบเทียบปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์ระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำกับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลาง

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์	รายได้ต่ำ *	รายได้ปานกลาง *	T-Test *
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	t
การรับฟังความคิดเห็นและคำแนะนำของผู้อื่น	3.49 (1.02)	3.76 (0.82)	-1.70 (0.09)
การประชาสัมพันธ์และสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ	3.40 (0.80)	3.31 (0.95)	0.64 (0.52)
ความเชื่อมั่นกับยี่ห้อของโทรทัศน์	3.70 (0.95)	4.31 (0.76)	-4.094 (0.00)
รายละเอียดข้อมูลของโทรทัศน์	3.72 (0.90)	4.23 (0.67)	-3.654 (0.00)
การลองเปลี่ยนไปใช้โทรทัศน์ยี่ห้ออื่น	3.06 (0.89)	3.16 (0.79)	-0.77 (0.44)
ความเห็นของผู้นำครอบครัว	3.91 (1.16)	4.45 (0.83)	-3.01 (0.00)
ความต้องการของสมาชิกภายในบ้าน	3.81 (0.85)	4.04 (0.81)	-1.74 (0.08)
การเลือกใช้รุ่นโทรทัศน์ตามความเหมาะสมของครอบครัว	3.81 (0.74)	3.71 (0.80)	0.79 (0.43)
ประสบการณ์จากการใช้งานมาก่อน	3.72 (1.17)	4.25 (0.74)	-2.98 (0.00)
ความประหยัดไฟของโทรทัศน์	3.85 (0.72)	3.95 (0.58)	-0.84 (0.40)
การออกแบบที่ทันสมัย	3.87 (0.85)	3.80 (0.80)	0.56 (0.58)
สะดวกต่อการใช้งาน	4.17 (0.79)	4.43 (0.68)	-2.30 (0.02)
การรับประกันโทรทัศน์จากร้าน	4.06 (0.92)	4.30 (0.64)	-2.11 (0.04)
บริการหลังการขายจากร้าน	3.89 (0.91)	3.90 (0.81)	-0.05 (0.96)
ราคาของโทรทัศน์เป็นที่ยอมรับ	3.83 (0.96)	3.48 (0.81)	2.62 (0.01)
ราคาเหมาะสมกับขนาดของโทรทัศน์	3.91 (0.88)	3.78 (0.74)	1.08 (0.28)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์	รายได้ต่ำ*	รายได้ปานกลาง *	T-Test**
	$\overline{X}$	$\overline{X}$	t
ราคาเหมาะสมกับอายุการใช้งาน	4.30 (0.81)	4.39 (0.63)	-0.75 (0.46)
การบริการส่งสินค้ามีความรวดเร็ว	3.91 (0.95)	3.73 (0.80)	1.26 (0.21)
ความสะดวกในการติดต่อสอบถาม	4.00 (0.83)	4.27 (0.66)	-2.45 (0.02)
การดูแล เอาใจใส่จากพนักงานที่ให้บริการ	3.89 (0.81)	4.18 (0.64)	-2.67 (0.01)
บุคลิกภาพความน่าเชื่อถือของพนักงานขาย	3.66 (1.01)	4.09 (0.72)	-2.76 (0.01)
ลักษณะของร้านที่ให้บริการจำหน่ายสินค้า	3.55 (0.90)	3.72 (0.75)	-1.17 (0.25)
สถานที่ที่ให้บริการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	3.66 (0.79)	3.79 (0.72)	-1.12 (0.26)
กระบวนการให้บริการไม่ซับซ้อน	3.89 (0.89)	4.14 (0.68)	-1.80 (0.08)
ขั้นตอนการแก้ปัญหาให้ลูกค้ามีความรวดเร็ว	4.13 (0.95)	4.26 (0.71)	-0.90 (0.37)

หมายเหตุ. * ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ในวงเล็บ
** ค่านัยสำคัญอยู่ในวงเล็บ

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปัจจัยความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์ระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำกับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลาง แสดงให้เห็นว่าระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำกับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลาง มีการให้ความสำคัญต่อปัจจัยแต่ละปัจจัยที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 10 ข้อ โดยกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลางให้ความสำคัญต่อปัจจัยดังกล่าวมากกว่ากลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำ เนื่องจากประชาชนกลุ่มนี้มีความตระหนักถึงปัจจัยด้านต่าง ๆ จึงทำให้มีความต้องการสูงเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆและมากไปกว่านั้นได้ทำการพิจารณาอย่างละเอียดเกี่ยวกับสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อ และอีกอย่างหนึ่งก็คือ กลุ่มประชาชนที่มีรายได้สูงมีกำลังซื้อมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ จึงทำให้กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำมีการให้ความสำคัญต่อราคาของโทรทัศน์เป็นที่ยอมรับมากกว่า กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลาง เนื่องจากกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำจะมองเกี่ยวกับกำลังซื้อของ

ตัวเองที่มีขีดความจำกัด และการคำนึงถึงเรื่องความประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมไปถึงความคุ้มค่าที่ให้เหมาะสมกับรายได้ของตนเองก่อนซื้อสินค้า แต่ถ้าหากว่ามีความจำเป็นต้องซื้อสินค้า จะตัดสินใจซื้อเมื่อเห็นว่าสินค้านั้นมีราคาที่สมเหตุสมผลเมื่อเทียบกับตัวของสินค้า

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพโทรทัศน์ ระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำกับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลางและประชาชนที่มีรายได้สูงนั้น แสดงให้เห็นว่า ระหว่างกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำกับกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลาง และประชาชนที่มีรายได้สูง มีการให้ความสำคัญต่อปัจจัยแต่ละปัจจัยที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มประชาชนที่มีรายได้ปานกลางและประชาชนที่มีรายได้สูงให้ความสำคัญต่อปัจจัยต่าง ๆมากกว่ากลุ่มประชาชนที่มีรายได้ต่ำ (ดังตารางที่ 1)

ข้อเสนอแนะ

ปัจจัยด้านรายได้ของประชาชนกัมพูชา แสดงให้เห็นว่ากลุ่มประชาชาชนที่มีรายได้ต่างกันให้ความสำคัญต่อการประเมินคุณภาพแตกต่างกัน เนื่องจากกำลังซื้อของแต่ละกลุ่มมีจำนวนไม่เท่ากัน ทำให้สินค้าที่ประชาชนแต่ละกลุ่มซื้อมาใช้มีความทันสมัยไม่เหมือนกัน จึงทำให้ประชาชนกลุ่มที่มีรายได้ต่ำที่ไม่มีกำลังซื้อสินค้าที่ราคาแพงและทันสมัยเหมือนประชาชนกลุ่มที่มีรายได้สูงได้ให้ความสำคัญที่น้อยกว่า ทั้งนี้การให้ความสำคัญของประชาชนแต่ละกลุ่มต่อปัจจัยในแต่ละด้าน ผู้จัดจำหน่ายสามารถนำปัจจัยที่มีความสำคัญจากงานวิจัย เช่น ความเชื่อมั่นกับยี่ห้อของโทรทัศน์ต้องนำเข้าเครื่องที่มีการรับรองที่ชัดเจน รายละเอียดข้อมูลของโทรทัศน์และประสบการณ์จากการใช้งานมาก่อนผู้จัดจำหน่ายต้องมีให้ครบถ้วน ราคาของโทรทัศน์เป็นที่ยอมรับผู้จัดจำหน่ายควรตั้งราคาให้เหมาะสมต่อการขายและไม่ให้กระทบต่อต้นทุน ความสะดวกในการติดต่อสอบถาม การดูแล เอาใจใส่จากพนักงานที่ให้บริการและบุคลิกภาพความน่าเชื่อถือของพนักงานขายผู้จำหน่ายต้องมีให้พร้อมเพื่อบริการให้สอดคล้องตามความต้องการของผู้บริโภคมาประยุกต์ใช้จริงกับผู้บริโภคแต่ละกลุ่มและปรับเปลี่ยนวิธีการจัดจำหน่ายให้มีความเหมาะสมกับธุรกิจของตนเพื่อดึงดูดให้ผู้บริโภคแต่ละกลุ่มทำการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วในการซื้อโทรทัศน์ครั้งใหม่ และนำปัจจัยที่เป็นจุดด้อยมาพิจารณาปรับปรุงเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพด้านความสามารถการให้บริการของร้านค้าบริการ และพนักงานขายให้มีความชำนาญสามารถอธิบายให้ประชาชนกัมพูชาแต่ละกลุ่มมีความเข้าใจและเกิดความพอใจในสินค้า และกระตุ้นให้ประชาชนกัมพูชาตัดสินใจซื้อสินค้าได้อย่างถูกต้องได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2552). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมสาร.

อดุลย์ จาตุรงคกุล. 2546. การบริหารการตลาดกลยุทธ์และยุทธวิธี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยลิขิต สร้อยเพชรเกษม. (ปี 2553). ชื่อการวิเคราะห์ส่วนประกอบสำคัญ ชื่อวารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่ 16 (2553) 4-12.

ฝ่ายวิจัยธุรกิจธนาคารเพื่อการส่งออกและนาเข้าแห่งประเทศไทย. (ปี 2557, 28 กุมพาพันธ์). ชื่อจับกระแสแนวโน้มตลาดกัมพูชาสินค้าอะไรมาแรง. ชื่อหนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ AEC, ปีที่ 34 (2) (ฉบับที่ 2,925 (50). สืบค้น วันที่ 16 สิงหาคม ปี 2557, จาก http://www.thannews.th.com/index.php?option=com_content&view=article&id=220782:2014-02-28-08-23-24&catid=231:aec-news&Itemid=621#.VDKEO2d_tRA

วาริน ลีมะวัฒนา. (ปี 2551, กรกฎาคม). ชื่อการพัฒนาคุณภาพโรงงานและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ก้าวสู่สากล. ชื่อสมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), เลขของปีที่ (ฉบับที่ 129). สืบค้น วันที่ 14 สิงหาคม 2557, จาก http://www.tpa.or.th/publisher/fqm.php?vNo=35 52

Kotler, Philip. (1997). Marketing management: analysis, planning, implementation and control. 9th ed. New Jersey: A simon & Schuster Company.

Garvin, D. A. (1983). Quality on the line, Harvard Business Review, 61, 65-73. , (1987). Competing on the Eight Dimension of the Quality, Harvard Business Review, 659. 54

Hossain, E.MD. (2013). Assessing Consumers' Perceived Quality Using Formative and Reflective Measures at the Destination Level, Asia Pacific Journal of Marketing & Management Review Vol.2 (2), February (2013).

Laiq, M.K., and Ahmed, R. (2012). A Comparative Study of Consumer Perception of Product Quality: Chinese versus Non-Chinese Products, College of Computer Science & Information systems Institute of Business Management (IoBM), Pak. j. eng. technol. sci. Volume 2, No 2, 2012, 118-143.

Long, B., Kasem, C., and Takashi, N. (2010). Psychological Factors Influencing Behavioral Intention of Using Future Sky Train: A Preliminary Result in Phnom Penh, 3rd ATRANS SYMPOSIUM STUDENT CHAPTER SESSION AUGUST 27, 2010 Bangkok Thailand, No.SCS-10-016.

Tsiotsou, R. (2005). Perceived Quality Levels and their Relation to Involvement, Satisfaction, and Purchase Intentions, Marketing Bulletin, 16, 1-10.

WEEE/E-waste management report in Phnom Penh Municipality, Kingdom of Cambodia. Prepared by CEA and supported by UNEP-IETC, Osaka, Japan.

Ahmed Sadrudin A., Alain d′Astous, (2007), “Moderating effect of nationality on country-of-origin perceptions: English-speaking Thailand versus French-speaking Canada,” Journal of Business Research, Volume 60, Issue 3, March 2007, Pages 240-248.

Kit, S.R. (2010). The Study of Country of origin effect Cambodia consumer perception on Local and Non Local brand Preference, Perceive Quality, Price, and Purchased Intention. Master’s Thesis of Department of Business Administration, IMBA Program, Southern Taiwan University.

การเตรียมความพร้อมของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ณัฐภัก ปณสิริอาภาภัก[1]
ดร.เกียรติอนันต์ ล้วนแก้ว[2]

บทคัดย่อ

ยารักษาโรคถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ธุรกิจยาในปัจจุบันจึงมีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ตลาดยาในประเทศไทยมีมูลค่าสูงเกินกว่าแปดหมื่นล้านบาท มีทั้งผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายที่เป็นของรัฐบาลไทยแล้วนั้น ยังมีที่เป็นบริษัทเอกชนของไทยและบริษัทข้ามชาติ ทำให้ในปัจจุบันเกิดการแข่งขันสูง และเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวเมื่อใด การแข่งขันเพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาดย่อมรุนแรงมากขึ้นตาม ผู้วิจัยจึงทำการศึกษา มีวัตุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบภายหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแนวทางการปรับตัวที่เลือกใช้ของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทย ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 251 คน จาก 5 บริษัท

จากผลการศึกษาพบว่า ระดับความสำคัญของการเตรียมความพร้อมสมรรถนะ ฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนด้านปัจจัยด้านสมรรถนะฝ่ายขายในปัจจุบัน มีระดับค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 4.46 เนื่องจากต้องทำงานกับแพทย์ เภสัชกร ล้วนแต่เป็นอาชีพเฉพาะทางทั้งสิ้น ทักษะในการขายจึงจำเป็นเป็นอย่างมากและการมีทักษะในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีนั้นมีระดับความสำคัญมากด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นความพร้อมที่ผู้แทนขายพึงต้องมี อันดับสองมีระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 คือ ระดับความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการแข่งขันในอุตสาหกรรมยาของไทยภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกัน พบว่า การมีบริษัทที่รับจ้างผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดผู้ค้ารายใหม่ๆในตลาด และอาจเกิดการแข่งขันสูงทั้งด้านสินค้า ราคา และคุณภาพ มีระดับความคิดเห็นที่เห็นด้วยมากที่สุด เนื่องจากบริษัทที่รับจ้างผลิตเหล่านี้มีการบริการครบวงจร จึงมีความพร้อมในการช่วงชิงส่วนแบ่งทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล และที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่สาม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 คือ ระดับความเห็นเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมในการแข่งขันในอุตสาหกรรมยาของไทย ภายหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในด้านเงื่อนไขด้านอุปสงค์

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาธุรกิจอาเซียน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษางานวิจัยหลัก

จากสมมติฐานงานวิจัย การเกิด “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทย” พบว่าเงื่อนไขด้านปัจจัยการผลิต มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีระดับความเห็นสูงสุดในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะในส่วนของการแย่งชิงแรงงานฝีมือหากบริษัทไหนมีฝ่ายขายที่ทำงานเก่งอาจจะมีการซื้อตัวไปทำงานด้วย รวมไปถึงผู้ที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น เมื่อมีโอกาสก็อาจจะไปร่วมงานกับบริษัทฯข้ามชาติเพราะอัตราค่าจ้างสูงกว่าและรวมไปถึงการที่มีเครื่องจักร เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า ทำให้ผู้ผลิตต่างแข่งขันกันเรื่องคุณภาพยามากขึ้น ในเรื่องของการแข่งขันกันด้านต้นทุนและการนำเข้าวัตถุดิบเพิ่มมากขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นอยู่ระดับน้อย เนื่องจากประเทศไทยมีสมุนไพรที่สามารถทดแทนสมุนไพรนำเข้าได้จึงช่วยลดอัตราการนำเข้า

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในด้านความคิดเห็นของผู้วิจัยซึ่งทำงานในบริษัทยาเอกชนของไทย มีความคิดเห็นต่อการลงทุนหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ว่าจะต้องมีเพิ่มขึ้นทั้งที่เป็นบริษัทยาของไทยและบริษัทยาข้ามชาติ เพราะมีการเคลื่อนย้ายที่เสรีมากขึ้น เอื้อต่อการนำเข้า ส่งออก ฯลฯ เศรษฐกิจมีการขยายตัวและยาก็เป็นปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต เพียงแต่บริษัทฯ ใดจะเล็งเห็นโอกาสหรือไม่ ส่วนในเรื่องทักษะด้านภาษา ผู้วิจัยมองว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ฝ่ายขายควรต้องมีทักษะด้านนี้เพื่อเตรียมพร้อมอนาคตอาจจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับเภสัชกรที่เป็นต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นเภสัชกรที่มาเปิดร้านขายยาเฟรนไชส์จากต่างประเทศ เภสัชกรประจำร้านขายยาที่ฝ่ายขายเองต้องพบปะ ตลอดจนแพทย์ที่มาเปิดคลินิกในประเทศไทย ซึ่งล้วนแต่เป็นโอกาสของฝ่ายขายทั้งสิ้น

บทนำ

ยารักษาโรคเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นใครเมื่อร่างกายมีความผิดปกติก็ต้องทำการรักษาใช้ยาในการบำบัดโรค ในปัจจุบันได้มีผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่ายยารักษาโรคเป็นจำนวนมาก ทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ ล้วนแต่มีการแข่งขันกันสูง เนื่องจากตลาดยาในประเทศไทยมีมูลค่าสูงเกินกว่าแปดหมื่นล้านบาท โดยประเทศคู่แข่งที่สำคัญของไทย ได้แก่ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย สิงคโปร์ อินเดียและตะวันออกกลาง เป็นต้น

จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีหลายบริษัทข้ามชาติ พัฒนาและคิดค้นการวิจัยต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็มียาที่หมดสิทธิบัตรเพิ่มขึ้นด้วย ส่งผลให้เกิดการแข่งขันสูง เพราะบริษัทต่าง ๆ สามารถผลิตยาสามัญได้หลังจากยาต้นแบบหมดสิทธิบัตรแล้ว เป็นผลทำให้ต้นทุนยาจะต่ำลง ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น การแข่งขันก็จะรุนแรงเพิ่มขึ้นตามมา นอกจากคุณภาพแล้ว การเลือกใช้ยาจากบริษัทยาต่าง ๆยังขึ้นอยู่กับความสามารถของ ฝ่ายขายของแต่ละบริษัทว่าจะสามารถเข้าถึงลูกค้าและรักษาลูกค้าได้ดีแค่ไหนด้วย

การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นเป็นการรวมตัวของประเทศสมาชิก 10 ประเทศ เพื่อที่จะให้มีผลประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจร่วมกัน ช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรอง มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและทุนอย่างเสรี ทั้งนี้ย่อมเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคของบริษัทยา ทำให้ฝ่ายขายต้องปรับตัวตามการ

เปลี่ยนแปลงดังกล่าวโดยเฉพาะการปรับตัวด้วยการยกระดับสมรรถนะในด้านต่าง ๆของฝ่ายขาย ที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จในการขายมากขึ้น การศึกษาครั้งนี้ก็เพื่อจะหาคำตอบว่า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะส่งผลต่อฝ่ายขายของบริษัทยาอย่างไรและสมรรถนะในแต่ละด้านที่เกี่ยวข้องกับการขายมีความสำคัญในระดับใดต่อการประสบความสำเร็จของฝ่ายขายภายหลังจากการที่ประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลกระทบภายหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนต่อฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแนวทางการปรับตัวที่เลือกใช้ของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ยาต้นแบบ (Original Drugs) หมายถึง ยารักษาโรคต่าง ๆ ที่เป็นยาตัวแรกจากบริษัทผู้ผลิตโดยมีการคิดค้นและวิจัย ซึ่งได้ถือลิขสิทธิ์ในการผลิตและจัดจำหน่ายแต่เพียงผู้เดียวเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 20 ปี เมื่อหลังจากระยะเวลาลิขสิทธิ์หมดลง บริษัทอื่น ๆสามารถผลิตยาที่มีตัวยารักษาเช่นเดียวกันออกจำหน่ายได้

ยาสามัญ (Generic Drugs) หรือยาชื่อสามัญ (Generic Name) หมายถึง ยารักษาโรคต่าง ๆ ที่มีตัวยาที่ใช้รักษาโรคตัวเดียวกับยาต้นแบบ ซึ่งจะให้ผลการรักษา ผลข้างเคียง ปริมาณยาที่ใช้ และวิธีการต่าง ๆ ในการใช้ยา เช่นเดียวกับยาต้นแบบ แต่มีราคาถูกกว่ามาก เพราะไม่ต้องเสียเงินค่าศึกษาวิจัย

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการเตรียมความพร้อมของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้รวบรวมปัจจัยที่มีผลต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคต มีงานวิจัยที่สอดคล้องของหลากหลายท่าน จึงหยิบยกมาใช้ในงานวิจัยดังนี้

งานวิจัยของ นงลักษณ์ คงมีสุข (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อผู้แทนยาในการเลือกทำงานในบริษัทเภสัชภัณฑ์ ได้ให้ความสำคัญกับบุคลากร เนื่องจากบริษัทยาฯต้องอาศัยผู้แทนยาเป็นช่องทางในการขาย เป็นตัวแทนบริษัทฯ โดยได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะ ใช้ทฤษฎีสองปัจจัยเพื่อเป็นแนวทางสำหรับบริษัทยาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการสร้างแรงจูงใจและดึงดูดผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาสมัครงาน นำไปสู่การวางแผนด้านบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่รอดในยุคที่มีการแข่งขันสูง

พรนารี โสภาบุตร (2555) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมสาขาอุตสาหการ ระดับภาคีวิศวกร เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ศึกษาถึง

สมรรถนะในปัจจุบันของผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรมและศึกษาสมรรถนะที่ต้องการ ประกอบกับพัฒนาการความร่วมมือของประเทศในภูมิภาคอาเซียนยิ่งทวีให้เกิดการแข่งขันระหว่างแรงงานมีฝีมือ นำมาซึ่งความสนใจศึกษา เพื่อให้สามารถแข่งขันในกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพในอาเซียนด้วยกันได้ (สภาอุตสาหกรรม, 2553)

หทัยชนก บุญปลูก (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเตรียมความพร้อมของพนักงาน บริษัทไทยโทเร เท็กซ์ไทล์มิลลส์ จำกัด (มหาชน) ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้าง ลักษณะงาน เทคโนโลยี และทางด้านการทำงานของพนักงาน อีกทั้งยังหาแนวทางในการปรับตัว และพร้อมที่จะนำไปปฏิบัติเมื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

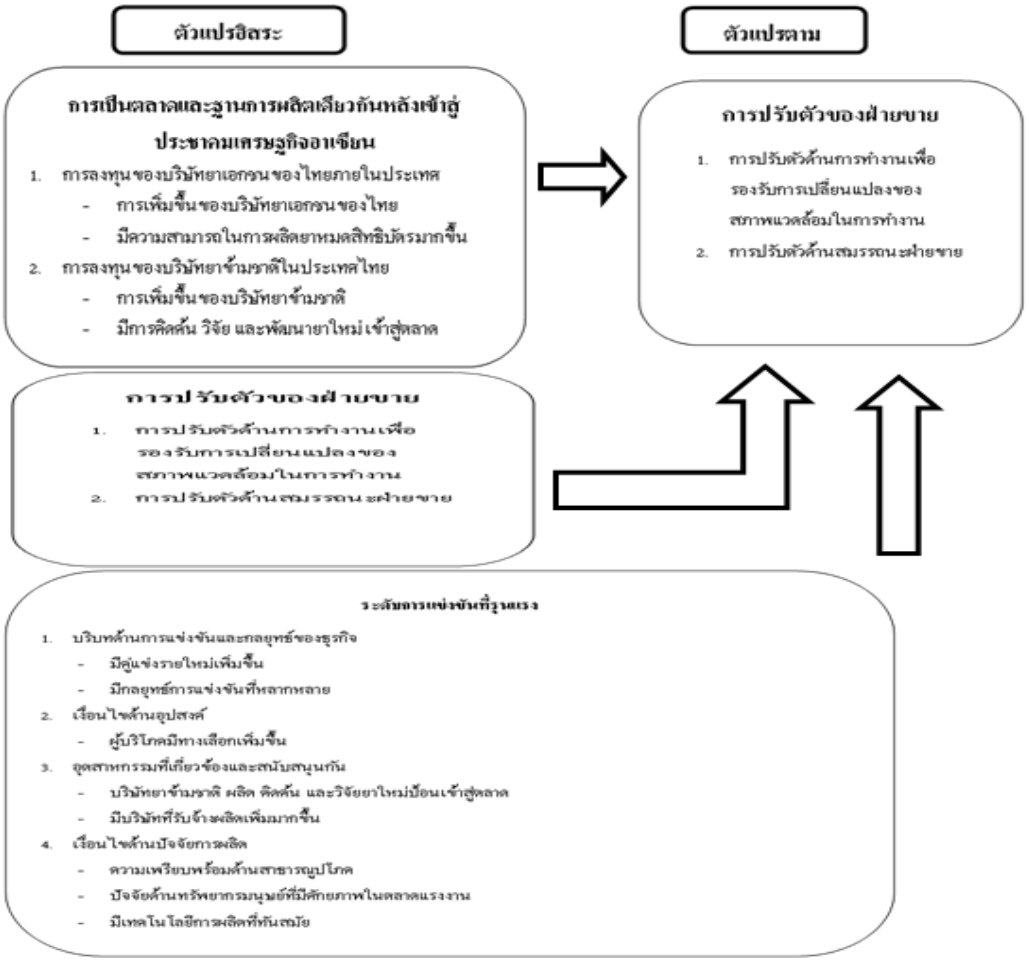
ศิริรัตน สุดใจ (2557) ได้ศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยศึกษาถึงสภาพ ความต้องการการเตรียมความพร้อมและแนวทางในการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เมื่อบุคลากรในองค์กรมีประสิทธิภาพย่อมนำพาองค์กรประสบความสำเร็จ

แนวทางการปรับตัวของอุตสาหกรรมยา

เนื่องจากบริษัทยา นอกจากจะเป็นธุรกิจที่ขายมาตรฐานและคุณภาพแล้ว ยังขายความน่าเชื่อถืออีกด้วย ซึ่งฝ่ายขายก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและความน่าเชื่อถือแก่องค์กร ดังนั้นบริษัทยาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องให้ความสำคัญแก่ฝ่ายขาย มีการเตรียมความพร้อมในเรื่องประสิทธิภาพของกำลังคน รวมถึงการแข่งขันที่มากนั้น หากบุคลากรในองค์กรไม่มีความสามารถ ก็ย่อมส่งผลเสียต่อการขับเคลื่อนองค์กรในยุคการแข่งขันสูง

ผู้วิจัยเป็นส่วนหนึ่งของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยได้เล็งเห็นว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของฝ่ายขาย อีกทั้งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงาน ที่สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันแก่องค์กรเพื่อนำองค์กรไปสู่เป้าหมายอันสูงสุด ฉะนั้นการเตรียมความพร้อมของฝ่ายขายหลังจากประเทศไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรธุรกิจไม่ควรมองข้าม

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้เกิดจากการที่ได้เล็งเห็นแล้วว่า การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มตัวนั้น เศรษฐกิจย่อมเกิดการเจริญเติบโตอย่างแน่นอน และที่ตามมาคือการแข่งขันที่สูงขึ้น จึงต้องมีการประเมินศักยภาพสมรรถนะการขายของฝ่ายขายในปัจจุบัน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่อนาคตอันใกล้ เพราะการปรับตัวของฝ่ายขายเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาในระดับบุคคล อย่างไรก็ตาม เนื่องจากองค์กรประกอบไปด้วยบุคคลทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ ดังนั้นตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเก็บข้อมูลบุคลากรฝ่ายขายในบริษัทยาเอกชนทั้งในระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ จำนวนทั้งสิ้น 5 บริษัท ซึ่งเป็นบริษัทชั้นนำอันดับต้น ๆ ของประเทศและมีบทบาทในตลาดอุตสาหกรรมยาในประเทศไทย โดยใช้สูตรทางสถิติเข้ามาช่วยในการกำหนดขนาดตัวอย่าง ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 251 คน จากจำนวนประชากร 723 คน ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อผลที่มีประสิทธิภาพจึงทำการสัมภาษณ์เจาะลึกส่วนบุคคล โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 5 คนและฝ่ายขายจำนวน 10 คน นำผลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ร่วมกับผลจากการเก็บแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์โดยใช้เครื่องมือทางสถิติ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนที่ 1 ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ วิเคราะห์แบบสอบถามส่วนที่ 2 ถึง 6 โดยใช้คือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินประเภทของผลกระทบกับแนวทางการปรับตัวที่เลือกใช้ โดยใช้ Correlation

ผลการศึกษา

จากสมมติฐานงานวิจัย “การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทย” ได้ทดสอบสมมติฐานด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ ได้สมมติฐานย่อยทั้งหมด 8 ด้านดังนี้

จากสมมติฐานย่อยที่ 1. ด้านการลงทุนของบริษัทยาเอกชนของไทยภายในประเทศที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ผู้วิจัยได้สมมติฐานย่อย ดังนี้

(n=251)

ด้านการลงทุนของบริษัทยาเอกชนของไทย ภายในประเทศ	ปรับตัวของฝ่ายขาย		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
1.1 การเพิ่มขึ้นของบริษัทยาเอกชนของไทย ทำให้เกิดการ แข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้น	0.079	0.211	ไม่มีความสัมพันธ์
1.2 การเพิ่มขึ้นของบริษัทยาเอกชนของไทย มีผลต่อการ ปรับตัวของบริษัทเดิมในตลาด	0.275**	0.000	น้อย
1.3 ความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลทำให้เกิดการลงทุนของบริษัทยาเอกชนของไทยภายในประเทศเพิ่มมากขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	0.156*	0.013	น้อยมาก
1.4 ความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดที่เพิ่มขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	0.117	0.065	ไม่มีความสัมพันธ์
1.5 ความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการ ปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านคุณภาพและมาตรฐานการผลิต	0.357**	0.000	น้อย
1.6 ความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านราคา	0.064	0.315	ไม่มีความสัมพันธ์
1.7 ความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านสมรรถนะฝ่ายขาย	0.158*	0.012	น้อยมาก
ภาพรวม	**0.231****	**0.000**	**น้อย**

หมายเหตุ. **ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตารางสามารถตอบสมมติฐานได้ว่า ด้านการลงทุนของบริษัทยาเอกชนของไทยภายในประเทศภาพรวม มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายในระดับน้อย แต่ในด้านการเพิ่มขึ้นของบริษัทยาเอกชนของไทยทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้น ด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดที่เพิ่มขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านราคา ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย เนื่องจากในปัจจุบันการแข่งขันในอุตสาหกรรมยาได้มีการแข่งขันที่ค่อนข้างรุนแรงอยู่แล้ว ฉะนั้นการที่มีบริษัทยาเอกชนของไทยเพิ่มขึ้นจึงไม่มีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย รวมถึงด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรและด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านราคาด้วย

จากสมมติฐานย่อยที่ 2. ด้านการลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทยที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ผู้วิจัยได้สมมติฐานย่อย ดังนี้

(n=251)

ด้านการลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทย	การปรับตัวของฝ่ายขาย		
	r	p-value	ระดับความสัมพันธ์
2.1 การเพิ่มขึ้นของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศ ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้น	0.112	0.077	ไม่มีความสัมพันธ์
2.2 การเพิ่มขึ้นของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศ มีผลต่อการปรับตัวของบริษัทเดิมในตลาด	0.230**	0.000	น้อย
2.3 การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้บริษัทยาข้ามชาติมีการลงทุนในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น	0.252**	0.000	น้อย
2.4 การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้บริษัทยาข้ามชาติมีการคิดค้น วิจัย และพัฒนายาใหม่ในประเทศไทย ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มมากขึ้น	0.329**	0.000	น้อย
2.5 การลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทยมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านคุณภาพและมาตรฐานการผลิต	0.283**	0.000	น้อย
2.6 การลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทยมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านราคา	0.236**	0.000	น้อย
2.7 การลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทยมี ผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านสมรรถนะฝ่ายขาย	0.256**	0.000	น้อย
ภาพรวม	**0.327****	**0.000**	**น้อย**

หมายเหตุ. **ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

จากตารางสามารถตอบสมมติฐานได้ว่า ด้านการลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทย ภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย แต่ในด้านการเพิ่มขึ้นของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศ ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้นไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย เนื่องจากในปัจจุบันอุตสาหกรรมยาในประเทศไทย ค่อนข้างแข่งขันกันรุนแรงอยู่แล้ว ฝ่ายขายในบริษัทยาเอกชนเลยมองว่าการเพิ่มขึ้นของบริษัทยาข้ามชาติไม่ได้มีผลต่อการแข่งขันในตลาด จะเพิ่มหรือไม่เพิ่มนั้น การแข่งขันก็รุนแรงอยู่แล้วเป็นปกติ

จากสมมติฐานย่อยที่ 3 ด้านปัจจัยด้านสมรรถนะฝ่ายขายในปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย แต่ในด้านจบการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์ (เป็นเภสัชกร) ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย เพราะในปัจจุบันหลายบริษัทฯ ก็ไม่ได้ว่าจ้างให้เภสัชกรมาทำตำแหน่งฝ่ายขายโดยตรง เนื่องจากอัตราค่าจ้างสูงกว่าสาขาอื่น ส่วนด้านการมีทักษะในการขาย มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและมีความสามารถในการให้คำปรึกษาการขายกับลูกค้าได้ดี ถูกต้องนั้น ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขายซึ่งมีความเห็นว่าคุณสมบัติเหล่านี้เป็นคุณสมบัติที่ฝ่ายขายพึงต้องมีอยู่แล้ว

จากสมมติฐานย่อยที่ 4 ด้านสมรรถนะด้านภาษาต่างประเทศที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากเล็งเห็นว่าในสายงานส่วนใหญ่จะติดต่อกับคนไทยอยู่แล้ว เพราะเจ้าของร้านขายยาเป็นคนไทย แต่ภาษาอังกฤษจะใช้เฉพาะการอ่านตัวยา ส่วนประกอบของยาเท่านั้น แต่ในด้านมีความรู้ด้านภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาอังกฤษ ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย เพราะมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล ผู้ตอบแบบสอบถามจึงเล็งเห็นได้ว่าไม่มีความสำคัญ

จากสมมติฐานย่อยที่ 5 บริบทด้านการแข่งขันและกลยุทธ์ของธุรกิจที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมมีความสัมพันธ์ในระดับน้อยมาก ส่วนการมีคู่แข่งรายใหม่ที่เป็นบริษัทยาเอกชนของไทยเพิ่มขึ้นในตลาดและเนื่องจากมีคู่แข่งรายใหม่เพิ่มขึ้น อาจทำให้เกิดการแข่งขันกันสูงนั้นมีระดับความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวต่อฝ่ายขายในระดับน้อย ส่วนการมีคู่แข่งรายใหม่ที่เป็นบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเพิ่มขึ้นในตลาด ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขายนั้น เล็งเห็นเช่นเดียวกันว่ามีการแข่งขันรุนแรงเป็นปกติฉะนั้นจึงมองว่าการเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนไม่ใช่ปัจจัยหลักในการปรับตัวเช่นกัน

จากสมมติฐานย่อยที่ 6 เงื่อนไขด้านอุปสงค์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย อย่างไรก็ตามหากบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเข้ามาขยายตลาดในประเทศ และมีราคาที่ต่ำลง อาจทำให้ผู้บริโภคเลือกใช้ยานอกมากกว่ายาไทยนั้น มีระดับความสัมพันธ์ในระดับน้อย และหากบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเข้ามาขยายตลาดในประเทศ อาจทำให้ราคายาต่ำลงหรือเทียบเท่ากับราคายาของบริษัทยาเอกชนของไทย อาจมีการแข่งขันด้านราคามากขึ้นนั้น ไม่มีความสัมพันธ์ เนื่องจากปกติก็มีการแข่งขันกันด้านราคากันอยู่แล้ว เพราะบริษัทฯข้ามชาติบางบริษัทย้าย

ฐานการผลิตมายังประเทศไทย ต้นทุนต่าง ๆ ต่ำลงจึงมีการปรับลดราคา ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องปกติในอุตสาหกรรมยาในประเทศไทย

จากสมมติฐานย่อยที่ 7 อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกันที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากในปัจจุบันบริษัทยาข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยนั้นได้มีการ ผลิต คิดค้น และวิจัยยาใหม่ ๆป้อนเข้าสู่ตลาดสม่ำเสมอ ทำให้เกิดการแข่งขันทั้งด้านราคา คุณภาพและการบริการ ผู้ตอบแบบสอบถามเล็งเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่มีผลน้อยต่อการปรับตัวของฝ่ายขายหลังการเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและการมีบริษัทที่รับจ้างผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดผู้ค้ารายใหม่ ๆในตลาด และอาจเกิดการแข่งขันสูงทั้งด้านสินค้า ราคา และคุณภาพก็เช่นกัน

จากสมมติฐานย่อยที่ 8 เงื่อนไขด้านปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะในส่วนของการแย่งชิงแรงงานฝีมือหากบริษัทไหนมีฝ่ายขายที่ทำงานเก่งอาจจะมีการซื้อตัวไปทำงานด้วย รวมไปถึงผู้ที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ เมื่อมีโอกาสก็อาจจะไปร่วมงานกับบริษัทฯข้ามชาติเพราะอัตราค่าจ้างสูงกว่าบริษัทเอกชนของไทยและรวมไปถึงการที่มีเครื่องจักร เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า ทำให้ผู้ผลิตต่างแข่งขันกันเรื่องคุณภาพยามากขึ้นตามไปด้วย ส่วนในเรื่องของการแข่งขันกันด้านต้นทุนถือว่าอยู่ในระดับน้อย และการนำเข้าวัตถุดิบเพิ่มมากขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นอยู่ระดับน้อย เนื่องจากประเทศไทยมีสมุนไพรและสารตั้งต้นที่สามารถทดแทนสมุนไพรนำเข้าได้ รวมถึงกลุ่มสารตั้งต้นในการผลิตยาด้วยเช่นกัน จึงช่วยลดอัตราการนำเข้าได้มาก

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่าด้านการลงทุนของบริษัทยาเอกชนของไทยภายในประเทศ มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย แต่ในด้านการเพิ่มขึ้นของบริษัทยาเอกชนของไทยทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้น ด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดที่เพิ่มขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและด้านความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตรมีผลต่อการปรับตัวของบริษัทยาเอกชนของไทยในประเทศด้านราคานั้นไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย เนื่องจากการแข่งขันที่ค่อนข้างรุนแรงในปัจจุบัน รวมถึงความสามารถในการผลิตยาหมดสิทธิบัตร ไม่ว่าจะเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรือไม่ก็ตาม ถือเป็นเรื่องปกติของทุกบริษัท เพราะสามารถผลิตยาใหม่ ๆ ป้อนสู่ตลาด เพื่อแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาด

ด้านการลงทุนของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศไทย มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายในระดับน้อย แต่ในด้านการเพิ่มขึ้นของบริษัทยาข้ามชาติในประเทศ ทำให้เกิดการแข่งขันทางการตลาดเพิ่มขึ้นไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย จะเพิ่มหรือไม่เพิ่มนั้นการแข่งขันก็รุนแรงอยู่แล้วเป็นปกติ

ด้านปัจจัยด้านสมรรถนะฝ่ายขายในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายในระดับน้อย แต่ในด้านจบการศึกษาด้านเภสัชศาสตร์ (เป็นเภสัชกร) ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขาย ส่วนด้านการมีทักษะในการขาย มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีและมีความสามารถในการให้คำปรึกษาการขายกับลูกค้าได้ดีถูกต้องนั้น เป็นคุณสมบัติที่ฝ่ายขายพึงต้องมีอยู่แล้ว

ด้านสมรรถนะด้านภาษาต่างประเทศ มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากในระดับปฏิบัติการ ลักษณะงานเป็นการติดต่อสื่อสารกันระหว่างผู้แทนยากับเจ้าของร้านขายยา ซึ่งเป็นคนไทย ผู้ตอบแบบสอบถามจึงให้ความสำคัญกับภาษาอังกฤษในระดับน้อย แต่ในด้านมีความรู้ด้านภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาอังกฤษ ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขายเพราะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล ฉะนั้นภาษาอื่น ๆ นอกเหนือจากภาษาอังกฤษผู้ตอบแบบสอบถามจึงเล็งเห็นได้ว่าไม่มีความสำคัญ

บริบทด้านการแข่งขันและกลยุทธ์ของธุรกิจ มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายในระดับน้อยมาก ส่วนการมีคู่แข่งรายใหม่ที่เป็นบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเพิ่มขึ้นในตลาด ไม่มีความสัมพันธ์กันกับการปรับตัวของฝ่ายขายนั้น เล็งเห็นเช่นเดียวกันว่ามีการแข่งขันรุนแรงเป็นปกติอยู่แล้ว

เงื่อนไขด้านอุปสงค์ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย อย่างไรก็ตามหากบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเข้ามาขยายตลาดในประเทศและมีราคาที่ต่ำลง อาจทำให้ผู้บริโภคเลือกใช้ยานอกมากกว่ายาไทยนั้นมีระดับความสัมพันธ์ในระดับน้อย และหากบริษัทยาเอกชนข้ามชาติเข้ามาขยายตลาดในประเทศ อาจทำให้ราคายาต่ำลงหรือเทียบเท่ากับราคายาของบริษัทยาเอกชนของไทย อาจมีการแข่งขันด้านราคามากขึ้นนั้นไม่มีความสัมพันธ์

อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกันมีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากในปัจจุบันบริษัทยาข้ามชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทยนั้นได้มีการ ผลิต คิดค้นและวิจัยยาใหม่ ๆป้อนเข้าสู่ตลาดสม่ำเสมอ ผู้ตอบแบบสอบถามเล็งเห็นว่า เป็นเรื่องปกติที่มีผลน้อยต่อการปรับตัวของฝ่ายขายและการมีบริษัทที่รับจ้างผลิตเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดผู้ค้ารายใหม่ ๆ ในตลาดอาจเกิดการแข่งขันสูงทั้งด้านสินค้า ราคา และคุณภาพก็เช่นกัน

เงื่อนไขด้านปัจจัยการผลิต มีความสัมพันธ์ต่อการปรับตัวของฝ่ายขายอยู่ในระดับ ปานกลาง โดยเฉพาะในส่วนของการแย่งชิงแรงงานฝีมือ หากบริษัทไหนมีฝ่ายขายที่ทำงานเก่งอาจจะมีการซื้อตัวไปทำงานด้วย รวมไปถึงผู้ที่มีความรู้ด้านภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่น ๆ เมื่อมีโอกาสก็อาจจะไปร่วมงานกับบริษัทฯข้ามชาติและรวมไปถึงการที่มีเครื่องจักร เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า ทำให้ผู้ผลิตต่างแข่งขันกันเรื่องคุณภาพยามากขึ้นตามไปด้วย ส่วนในเรื่องของการแข่งขันกันด้านต้นทุนถือว่าอยู่ในระดับน้อย และการนำเข้าวัตถุดิบเพิ่มมากขึ้นหลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้นอยู่ระดับน้อย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยพบว่า การเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนในประเทศไทยในระดับน้อย เนื่องด้วยในปัจจุบันตลาดยาในประเทศไทยได้มีการแข่งขันสูงอยู่แล้ว ทำให้ฝ่ายขายในบริษัทยาเอกชนของไทยเกิดความเคยชินกับคู่แข่งในตลาดเดิม ฉะนั้นการเกิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงมีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขายของบริษัทยาเอกชนของไทยในระดับน้อย

จากการสัมภาษณ์โดยส่วนใหญ่มองว่าตลาดยาในประเทศไทยมีบริษัทยาค่อนข้างมาก มีการแข่งขันที่รุนแรงอยู่แล้ว การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงไม่ใช่ปัจจัยหลักที่จะมีผลต่อการปรับตัวของฝ่ายขาย ส่วนในเรื่องของทักษะด้านภาษา ความคิดเห็นในส่วนของฝ่ายบริหารให้ความคิดเห็นไว้ว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญมาก แต่ในส่วนของฝ่ายขายให้ความคิดเห็นว่าไม่ได้สำคัญมากในการทำงาน เพราะลักษณะงานเป็นการติดต่อสื่อสารกับบุคลากรที่เป็นคนไทย แต่หากจะต้องการเพิ่มศักยภาพให้ตนเอง มองว่าเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับแบบสอบถาม

บรรณานุกรม

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2547). **มารู้จัก COMPETENCY กันเถอะ. กรุงเทพฯ**: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

นงลักษณ์ คงมีสุข. (2553). **ปัจจัยที่มีผลต่อผู้แทนยาในการเลือกทำงานในบริษัทเภสัชภัณฑ์** (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พรนารี โสภาบุตร. (2555). **แนวทางพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบวิชาชีพวิศวกรรม สาขา อุตสาหการ ระดับภาคีวิศวกร เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2557, จาก http://libdcms.nida.ac.th/thesis6/2555/b175668.pdf.

ศิริรัตน สุดใจ. (2557). **แนวทางการเตรียมความพร้อมบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนเตรียมทหารเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน.** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2557, จาก http://www.dpu.ac.th/dpurc/journal-read-29-195

สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2554). **รายงานผลการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)** (รายงานการวิจัย). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สถาบันเทคโนโลยีนานาชาติสิรินธร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2554). **รายงานผลการวิเคราะห์ขีดความสามารถในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC).** (รายงานการวิจัย). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สำนักส่งเสริมสินค้าส่งออก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555). **ผลิตภัณฑ์เภสัชภัณฑ์.** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2557, จาก http://www.ditp.go.th

สุวิทย์ วิบุลผลประเสริฐ, วิชัยโชควิวัฒน, และศรีเพ็ญ ตันติเวสส. (2545). **ระบบยาของประเทศไทย.** (น.5-32). นนทบุรี: สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ.

หทัยชนก บุญปลูก. (2555). **การเตรียมความพร้อมของพนักงาน บริษัทไทยโทเร เท็กซ์ไทล์มิลลส์ จำกัด (มหาชน).** สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2557, จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000008274

คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ

ฐิติรัตน์ ดิษฐานพงค์[1]
ดร.พัทธนันท์ เพชรเชิดชู[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ใน การตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยหลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 7 กลุ่มอุตสาหกรรม รวม 346 บริษัท โดยทำการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2558 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ มูลค่าหุ้นตามบัญชี และอัตรากำไรต่อหุ้น และตัวแปรตามได้แก่ มูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญ วิธีทางสถิติที่ใช้คือ การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยทำการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลจากการศึกษาพบว่า หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่อยู่ในกลุ่มดัชนี SET 100 Index และ ไม่ใช่กลุ่มดัชนี SET 100 Index ไม่แตกต่างกัน แต่ผลการวิจัยกลับพบว่า คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมที่แตกต่าง และปีการเงินมีความแตกต่างกัน

1. บทนำ

การพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจของตลาดทุนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ของตลาดการเงินในประเทศไทย โดยมีตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand) เป็นสถาบันที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการซื้อขายหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ และมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์กลางการซื้อขายหลักทรัพย์แห่งเดียวในประเทศ (ศุภชัย ศรีสุชาติ ,2549) ปัจจุบันบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องจากบริษัทฯ สามารถใช้ประโยชน์จากการจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ในการระดมเงินทุนจากในประเทศ และต่างประเทศเพื่อขยายการเติบโตให้แก่บริษัท รวมทั้งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัทให้เป็นที่

[1] นักศึกษาหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

น่าเชื่อถือ และทำให้บริษัทสามารถสร้างมูลค่าให้กับธุรกิจได้ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นแก่นักลงทุน ทั้งนี้ข้อมูลรายงานทางการเงินที่เป็นมาตรฐานสากลถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง สำหรับนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ เปรียบเทียบฐานะการเงินของบริษัท และอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ รวมทั้งเป็นข้อมูลที่เป็นรูปแบบเดียวกันเพื่อให้สามารถเปรียบเทียบกันได้ (อังครัตน์ เพรียบจริยวัฒน์ ,2555)

สำหรับประเทศไทย สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ (สภาวิชาชีพฯ) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศมาใช้เป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันนักลงทุนต่างชาติได้หันมาลงทุนในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทำให้ต้องมีการจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมาตรฐานสากลและให้ผู้ลงทุนสามารถใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น ทำให้สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานการบัญชีให้สอดคล้องกับมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศและมาตรฐานการรายงานทางการเงิน ตลอดจนการบังคับใช้มาตรฐานการบัญชีไทยและมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทย ฉบับปรับปรุงปี 2552 กับกิจการที่มีส่วนได้เสียสาธารณะ (เกียรตินิยม และสุธา, 2554) ซึ่งมีผลให้บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินไทย (Thailand Finanacial Reporting Standards: TFRS) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สำหรับงบการเงินที่มีรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป และปัจจุบันมาตรฐานการรายงานทางการเงินของไทยนั้น สภาวิชาชีพบัญชี ฯ ได้มีการพัฒนา ปรับปรุง และประกาศใช้ตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้รายงานทางการเงินมีความน่าเชื่อถือ

ปัจจุบัน ข้อมูลทางบัญชีถือเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนักลงทุนในการพยากรณ์ และการตัดสินใจ อีกทั้งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการวิเคราะห์ และประเมินมูลค่าบริษัทฯ ซึ่งคุณค่าของข้อมูลทางบัญชีที่มีผลต่อการตัดสินใจคือการที่ผู้ใช้งบการเงินสามารถใช้ข้อมูลเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นกับมูลค่าตลาดในส่วนของเจ้าของได้ และสามารถวิเคราะห์ราคาหุ้นได้อย่างน่าเชื่อถือ (Barth et al., 2001) ซึ่งตามทฤษฎีตลาดทุน (Capital Market-Association Theory) พบว่าการเปิดเผยข้อมูลทางการเงินจะสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของราคาหุ้นในตลาดเงินและตลาดทุน ส่งผลให้ผู้บริหารจะการเลือกนโยบายบัญชีที่ทำให้บริษัทมีกำไรสูง และการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส (รมิตา วิริยวิโรจน์, 2556) และสอดคล้องกับ ขวัญฤทัย และจินดา (2550) พบว่าระดับการเปิดเผยข้อมูล กำไรทางบัญชี อัตราส่วนราคาต่อกำไรต่อหุ้น และขนาดกิจการมีอิทธิพลต่อราคาหลักทรัพย์ อมูลทางบัญชีที่มีคุณภาพของรายงานทางการเงินควรประกอบด้วย ความเข้าใจได้ความเกี่ยวข้องกันกับการตัดสินใจ ความเชื่อถือได้ และการเปรียบเทียบกันได้ ซึ่งจะนำไปสู่การตอบสนองวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล ซึ่งเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ (อัญชลี วิรุฬห์จรรยา, ม.ป.ป) เนื่องจากรายงานทางการเงินจะสะท้อนถึงผลการดำเนินงานขององค์การได้อย่างน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับการที่ประเทศอินเดียที่มีการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ (International Financial Reporting Standards: IFRS) ซึ่งส่งผลให้ข้อมูลทางบัญชีหลังจากการปรับใช้ IFRS แล้ว สามารถให้ข้อมูลทางบัญชีที่ใช้ในการพยากรณ์ได้ดียิ่งขึ้น(ธัญลักษณ์ วิจิตรสาระวงศ์, ม.ป.ป) และอัตราผลตอบแทนที่สามารถ

เปรียบเทียบได้อย่างน่าเชื่อถือ และเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการเปรียบเทียบกับองค์การอื่น (กฤติยา ยงวาณิชย์ ,2556)

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลังจากการปรับเปลี่ยนเป็นมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปีพ.ศ. 2554 เป็นต้นมา ซึ่งผลการศึกษาจะทำให้ทราบถึงข้อมูลทางบัญชีสามารถให้ประโยชน์สำหรับนักลงทุน หรือผู้ใช้งบการเงินได้หรือไม่และอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อทดสอบคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีระหว่างมูลค่าหุ้นตามบัญชี อัตรากำไรต่อหุ้น และมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญ ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ

3. วิธีดำเนินวิจัย

กลุ่มประชากรในการศึกษานี้ คือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และมีการนำส่งรายงานทางการเงินครบถ้วน ถูกต้องตั้งแต่ ไตรมาสที่ 1 ปีพ.ศ. 2554 ถึง ไตรมาสที่ 4 ปีพ.ศ.2558 จำนวน 346 บริษัท แต่จะไม่รวมบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน (Financials Industry) เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเฉพาะในการดำเนินธุรกิจและมีข้อจำกัดในการเปิดเผยข้อมูล (พรชนก วิถีธรรม ,2554) และบริษัทที่อยู่ระหว่างการแก้ไขงบการเงินตามคำสั่งการของสำนักงานหรือบริษัทจดทะเบียนที่ถูกขึ้นเครื่องหมาย SP และบริษัทจดทะเบียนที่อยู่ในกลุ่ม Non-Performing Group หรือ NPG และ กลุ่มกองทุนและธุรกิจขนาดกลาง (MAI) เนื่องจากต้องปฏิบัติตามข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวข้อง

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา คือ มูลค่าหุ้นตามบัญชี อัตรากำไรต่อหุ้น และมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ในการทดสอบสมมติฐาน สำหรับการทบทวนวรรณกรรม พบว่าได้มีผู้ศึกษาข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) และมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญ ซึ่งขอยกตัวอย่างการศึกษาโดยสังเขป ดังนี้

1) คุณค่าของข้อมูลทางการบัญชีที่มีผลต่อการตัดสินใจ (Value Relevance) โดยพบว่า

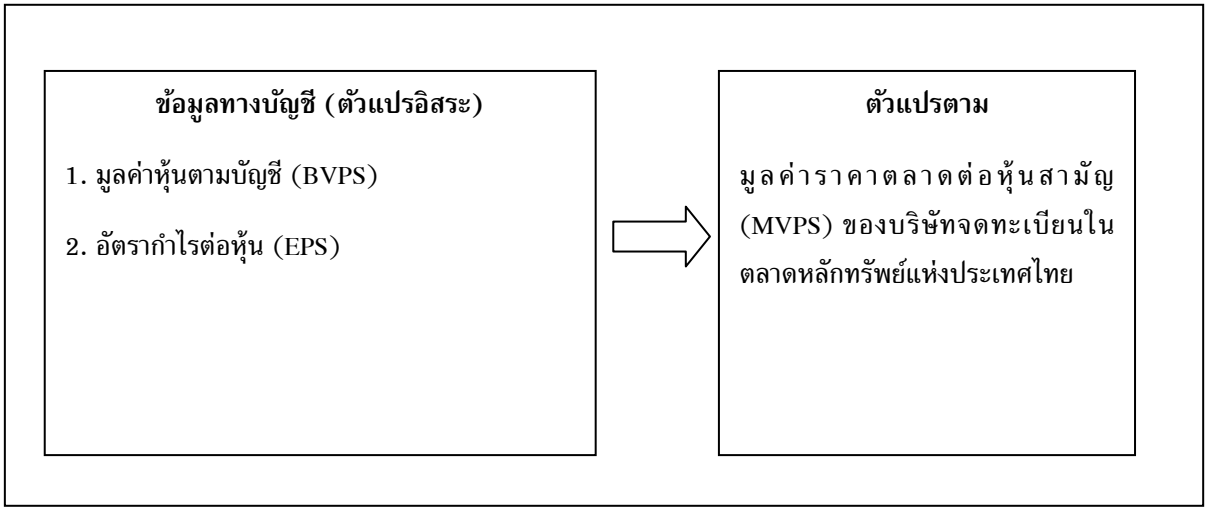
Keller and Staelin (1987) และ Stock and Harell (1995) (อ้างถึงในวิจิตรา กินาวงศ์, 2553) ศึกษาผลกระทบของคุณภาพข้อมูลและปริมาณข้อมูลที่มีต่อประสิทธิภาพการตัดสินใจ โดยใช้แบบจำลองทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับประสิทธิภาพการตัดสินใจและคุณภาพข้อมูล พบว่าประสิทธิภาพการตัดสินใจจะเพิ่มขึ้นตามปริมาณข้อมูล จนถึงจุดหนึ่งแล้วค่อยลดลงตามปริมาณข้อมูลที่เพิ่มขึ้น ส่วนคุณภาพข้อมูลนั้นเมื่อระดับคุณภาพข้อมูลเพิ่มขึ้น ประสิทธิภาพการตัดสินใจจะเพิ่มขึ้นในอัตราถดถอย และคุณภาพการตัดสินใจระดับบุคคลในรูปแบบการตัดสินใจที่มีความมั่นคง และการตัดสินใจโดยใช้ฉันทามติ (consistency and consensus

judgment) จะลดลงตามระดับข้อมูลทางการบัญชีที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Beisland (2009) ซึ่งพบว่าข้อมูลทางบัญชีจะแสดงค่าที่เกี่ยวข้องหากมีการความสัมพันธ์ทางสถิติระหว่างจำนวนข้อมูลทางบัญชี และมูลค่าตลาดของผู้ถือหุ้น และชี้ให้เห็นว่าคุณภาพของงบการเงินด้านความกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ความทันต่อเวลาและการเปรียบเทียบกันได้มีความสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดประโยชน์ในการตัดสินใจ (ณัฐวุฒิ, 2558)

การยอมรับมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ มีผลต่อความสัมพันธ์ของข้อมูลบัญชีและมูลค่าตลาด (Chalmers, Clinch, & Godfrey, 2011) ซึ่งสอดคล้องกับ Bertin and Moya , (2013) ที่เห็นว่าการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศมาใช้ในตลาดทุนของประเทศชิลี ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัททำให้เพิ่มความเกี่ยวข้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางบัญชี รวมทั้ง Devalle, Onali, and Magarini (2010) ที่แสดงให้เห็นว่าข้อมูลทางบัญชีในช่วงระยะเวลาที่สหภาพยุโรป เริ่มนำมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศมาใช้ ทำให้ทราบว่ากำไรทางบัญชีมีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์เพิ่มขึ้น แต่มูลค่าตามบัญชีกลับมีความสัมพันธ์ลดลง ในประเทศรัสเซีย พบว่าหลังจากมีการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ได้มีการตรวจสอบความสัมพันธ์ของมูลค่าทางบัญชีที่ใช้มาตรฐานการบัญชีของรัสเซีย และมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์ของข้อมูลทางการเงินเพิ่มขึ้น หลังจากมีการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ให้แก่ผู้ใช้ภายนอก (Garanina and Kormiltseva, 2011)

2) ความสัมพันธ์ของข้อมูลทางบัญชีและมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้น โดย Azeem and Kouser (2011) ศึกษาผลกระทบของมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASs) ของค่าความสัมพันธ์ของข้อมูลทางบัญชีระหว่างมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น และกำไรต่อหุ้น พบว่ามีความเกี่ยวข้องกันและสัมพันธ์ และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของราคาหุ้นได้ ซึ่งเป็นผลจากการได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี เนื่องจากการยอมรับของ IAS / IFRSs โดยสหภาพยุโรป และประเทศอื่น ๆ โดยในปีค.ศ.2005 ประเทศปากีสถานได้มีการนำ IASs มาปฏิบัติ และได้มีการวิจัยการทดสอบด้วยวิเคราะห์การถดถอย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการยอมรับ IASs นั้นมีความสัมพันธ์ของมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น และกำไรต่อหุ้น หลังการนำ IASs มาปฏิบัติเพื่อให้ความคุ้มค่าและความเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของการลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับ Musthafa and Jahfer (2013) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์มูลค่าของข้อมูลทางบัญชีในประเทศศรีลังกา ของมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น, กำไรต่อหุ้น และกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อหุ้น และราคาตลาดต่อหุ้น มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในการศึกษาคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) และมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญ มีกรอบแนวคิด ดังนี้

4. ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ในระหว่างปี พ.ศ. 2554 – พ.ศ.2558 เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลรายอุตสาหกรรมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ พบว่า กลุ่มอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง มีค่าเฉลี่ยมูลค่าหุ้นตามบัญชีสูงสุดเป็น 7.37 บาทต่อหุ้น แต่มูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็น 1.90 บาทต่อหุ้น และกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยของมูลค่าหุ้นตามบัญชีต่ำสุดเป็น 1.34 บาทต่อหุ้น และกำไรต่อหุ้นมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เป็น 0.32 บาทต่อหุ้น โดยในกลุ่มอุตสาหกรรมสินค้าอุตสาหกรรมมีกำไรต่อหุ้นสูงสุดเป็น 0.98 บาทต่อหุ้น และกลุ่มอุตสาหกรรมบริการพบว่ามีค่าเฉลี่ยมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสูงสุดเป็น 7.017 บาทต่อหุ้น

และผลการดำเนินการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในภาพรวม พบว่าค่าเฉลี่ยมูลค่าหุ้นตามบัญชีเป็น 2.10 บาทต่อหุ้น โดยมีค่าสูงสุดและต่ำสุดเป็น 5.922 และ 0.20 บาทต่อหุ้น ตามลำดับ โดยมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.85 และอัตรากำไรต่อหุ้นมีค่าเฉลี่ย 0.93 บาทต่อหุ้น โดยมีค่าสูงสุดและต่ำสุดเป็น 1.34 และ (5.20) ตามลำดับ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.69 ทั้งนี้มูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญมีค่าเฉลี่ยเป็น 3.78 บาทต่อหุ้น และค่าสูงสุดเป็น 2.15 และ 0.00เป็นค่าต่ำสุด ซึ่งมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.1.64 โดยผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูล

ทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในแต่ละปี แตกต่างกันอย่างน้อย 1 ปี ในระดับนัยสำคัญ 0.05 นั่นคือ ปีการเงินมีผลต่อคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน หลังการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ในแต่ละปีไม่แตกต่างกัน

ANOVA					
R^2					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	640.078	4	160.020	6.243	.004
Within Groups	384.468	15	25.631		
Total	1024.546	19			

1) หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ในแต่ละกลุ่มดัชนีตลาดหลักทรัพย์ แตกต่างกันอย่างน้อย 1 ปี ในระดับนัยสำคัญ 0.05 นั่นคือ กลุ่มดัชนีตลาดหลักทรัพย์ ไม่มีผลต่อคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ตามตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน หลังการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ในแต่ละกลุ่มดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไม่แตกต่างกัน

ANOVA					
R^2					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	8.372	1	8.372	.044	.835
Within Groups	7243.232	38	190.611		
Total	7251.604	39			

2) หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ในแต่ละกลุ่มอุตสาหกรรม แตกต่างกันอย่างน้อย 1 ปี ในระดับนัยสำคัญ 0.05 นั่นคือ กลุ่มอุตสาหกรรมมีผลต่อคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ตามตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวน หลังการปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ คุณลักษณะของข้อมูลบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ ในแต่ละกลุ่มดัชนีตลาดหลักทรัพย์ไม่แตกต่างกัน

ANOVA					
R^2					
	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	2453.683	6	408.947	3.207	.006
Within Groups	16957.769	133	127.502		
Total	19411.452	139			

5. อภิปรายผล

คุณลักษณะของข้อมูลบัญชีเพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ (Value Relevance) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลังปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศนั้น พบว่า ปีการเงิน และกลุ่มอุตสาหกรรม มีผลต่อคุณลักษณะของข้อมูลทางบัญชีเพื่อประโยชน์การตัดสินใจ ในระดับนัยสำคัญ 0.05 หลังจากปรับใช้มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าข้อมูลบัญชีตามปีการเงิน และกลุ่มอุตสาหกรรม มีผลต่อมูลค่าราคาตลาดต่อหุ้นสามัญเพื่อให้ผู้ลงทุนสามารถใช้ในการตัดสินใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Azeem and Kouser (2011) ซึ่งพบว่าผลกระทบของมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (IASs) ของค่าความสัมพันธ์ของข้อมูลทางบัญชีระหว่างมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น และกำไรต่อหุ้น มีความเกี่ยวข้องกัน และสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของราคาหุ้นได้ อันเนื่องมาจากได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชี และประเทศปากีสถานได้มีการนำ IASs มาปฏิบัติ โดยมีการวิจัยการทดสอบด้วยวิเคราะห์การถดถอย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการยอมรับ IASs นั้น มีความสัมพันธ์ของมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น และกำไรต่อหุ้น หลังการนำ IASs มาปฏิบัติ เพื่อให้ความคุ้มค่าและความเกี่ยวข้องในการตัดสินใจของการลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับ Musthafa and Jahfer (2013) ที่กล่าวถึงความสัมพันธ์มูลค่าของข้อมูลทางบัญชีในประเทศศรีลังกา ของมูลค่าตามบัญชีต่อหุ้น, กำไรต่อหุ้น และกระแสเงินสดจากการดำเนินงานต่อหุ้น และราคาตลาดต่อหุ้น นั้นมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกและมีนัยสำคัญทางสถิติ

Bertin and Moya (2013) ที่แสดงให้เห็นว่าการนำมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ มาใช้ในตลาดทุนของประเทศชิลีนั้น ส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัททำให้เพิ่มความเกี่ยวข้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางบัญชี และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Ball และ Brown (1968), Beaver (1968), Dechow และSchamd (2004) และปัญญา สัมฤทธิ์ประดิษฐ์ (2545) (อ้างถึงในอรรถนีย์ บูรณะชาติ, 2556) ที่พบว่าความสำคัญของข้อมูลทางบัญชีต่อตลาดทุน ต้องมีการพัฒนามาตรฐานการบัญชีของไทยให้สอดคล้องมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การรายงานทางการเงินเป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งจะทำให้ข้อมูลทางบัญชีมีความถูกต้อง

ครบถ้วน ชัดเจน โปร่งใส เปรียบเทียบได้ และเป็นมาตรฐานสากลมากขึ้น และข้อมูลบัญชีมีเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของนักลงทุนซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจของนักลงทุน มีความระมัดระวัง และรอบคอบในการติดตามข้อมูลทางการเงิน ทั้งนี้ข้อมูลมูลค่าตามบัญชียังมีความสำคัญต่อการกำหนดราคาหลักทรัพย์ และซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้วิจัย ในการนำข้อมูลทางบัญชีที่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของนักลงทุน

บรรณานุกรม

กฤติยา ยงวาณิชย์ . การบัญชีการเงิน IFRS = Finnancial accounting : information for Decisions. กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล, 2556

เกียรตินิยม คุณติสุข และ สุธา เจียรนัยกุลวานิช. (2554). บทบาทสำคัญของมาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศ ในโลกยุคปัจจุบัน. Executive Journal.

ขวัญฤทัย บุญถึง และจินดา ขันทอง. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย : กรณีศึกษา อุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557 , จาก http://kucon.lib.ku.ac.th/Fulltext/KC5015008.pdf

ณัฐวุฒิ ตันติเศรษฐ(2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงบการเงินและประสิทธิผลในการตัดสินใจของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินวิโรฒ ฉบับที่ 6 เดือนมกราคม – เมษายน 2550.

ธัญลักษณ์ วิจิตรสาระวงศ์. ประโยชน์ของตัวเลขทางบัญชี: เรื่องราวของสองประเทศ (จีนและอินเดีย). สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2557, จาก http://www.sec.or.th/TH/Documents/SEC_WPF/sec_wpf_0158_02_ab.pdf

พรชนก วิถีธรรม. (2554). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างค่าตอบแทนผู้ตอบบริหารกับมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐศาสตร์และผลตอบแทนของผู้ถือหุ้น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

รมิตา วิริยวิโรจน์(2556). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของคณะกรรมการตรวจสอบและความมีคุณค่าของข้อมูลทางการบัญชี : กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิจิตรา กินาวงศ์.(2553). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพข้อมูลทางการบัญชีและประสิทธิภาพการตัดสินใจของธุรกิจที่ได้รับมาตรฐาน ISO 9000 ในกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศุภชัย ศรีสุชาติ. ตลาดหุ้นในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ตลาดหลักทรัพย์แห่ง ประเทศไทย, 2549

อรรถนีย์ บูรณะชาติ.(2556). ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงมาตรฐานการบัญชีไทยสู่มาตรฐานการรายงานทางการเงินระหว่างประเทศต่อข้อมูลทางการเงินสำหรับบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อังครัตน์ เพรียบจริยวัฒน์. IFRS ข้อกำหนดที่สำคัญของมาตรฐานและการตีความ. กรุงเทพฯ : ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555

อัญชลี วิรุฬห์จรรยา. งบการเงินของบริษัทในเครือตามมาตรฐานการบัญชีฉบับปัจจุบัน. Executive Journal.

Devalle, A., Magarini R., and Onali E. (2010). Assessing the value relevance of accounting data After the introduction of IFRS in Europe. Journal of International Financial Management & Accounting, 21, 85-119.

Keryn Chalmers, Greg Clinch and Jayne M. Godfrey(2011). Changes in Value Relevance of Financial Information Upon IFRS Adoption: Evidence from Australia. Australian Journal of Management, Vol. 36, No. 2

Leif Atle Beisland. (2009). A Review of the Value Relevance Literature, The Open Business Journal, 2009, 2, 7-27

Mary E. Bartha, William H. Beavera, andWayne R. Landsmanb. (2001). The relevance of the value relevance literature for financial accounting standard setting: another view. Journal of Accounting and Economics ,31, 77-104.

Mauricio Jara Bertin and José Tomás Arias Moya (2013). The effect of mandatory IFRS adoption on accounting conservatism of reported earnings: Evidence from Chilean firms. Academia Revista Latinoamericana de Administración, Vol. 26 Iss: 1, pp.139 - 169

Muhammad Azeem and Rehana Kouser. (2011). International Accounting Standards and Value Relevance of Book value and Earnings: Panel study from Pakistan. International. Journal of Contemporary Business Studies Vol: 2, No: 9.September, 2011

Sulaima Lebbe Musthafa nd Athambawa Jahfer.(2013). Value Relevance of Accounting Information : Evidence from Sri Lanka. Proceedings of the Third International Symposium, 6-7 July 2013

Tatiana A. Garanina and Polina S. Kormiltseva. (2011). The effect of international financial reporting standards (IFRS) adoption on the value relevance of financial reporting: a case of Russia, Accounting in Emerging Economies, Volume 13

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงาน ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

บุญรวม พิมพ์สวัสดิ์*
ดร.พัทธนันท์ เพชรเชิดชู**

บทคัดย่อ

แนวคิดการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีกระบวนการและโครงสร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ช่วยสร้างความเชื่อมั่นจากผู้ถือหุ้น นักลงทุน รวมถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย อันนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าอย่างยั่งยืน บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (บริษัทฯ) ได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวาง และรายงานการกำกับดูแลกิจการให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกำกับดูแลกิจการที่ดีและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (บริษัทฯ) ที่อยู่ในดัชนี 100 ระหว่างปี 2551 ถึงปี 2557 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวมรวมข้อมูล คือ กระดาษทำการ รวมทั้งใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และวิธีวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณในการทดสอบสมมติฐาน

ผลจากการวิจัยพบว่า บริษัทฯ ส่วนใหญ่ได้รับคะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการที่ดีในระดับดีมาก (80 – 89%) อีกทั้งยังพบว่า สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ และขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q) นอกจากนี้ยังพบว่าขนาดของคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) แต่อย่างไรก็ตามไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการที่ดีกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (ROA) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* นักศึกษาหลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาสารสนเทศทางการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

บทนำ

การดำเนินธุรกิจในปัจจุบันได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และมีความซับซ้อนยิ่งขึ้น องค์กรต่าง ๆ จึงตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารจัดการองค์การเพื่อให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ซึ่งการดำเนินธุรกิจตามแนวคิดการกำกับดูแลกิจการ (Corporate Governance) เป็นการดำเนินการตามหลักการและมาตรฐานสากลอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบริษัทอย่างมีประสิทธิผล สร้างความสามารถในการแข่งขัน สนับสนุนอัตราการเติบโตของการลงทุน โดยคำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย อันนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าให้กับผู้ถือหุ้นในระยะยาว

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ผลักดันและส่งเสริมแนวคิดการกำกับดูแลกิจการให้แก่บริษัทจดทะเบียนถือเป็นแนวปฏิบัติ เช่น องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development: OECD) ได้กำหนดกรอบของการกำกับดูแลกิจการให้มีความก้าวหน้า (OECD, 2004) ธนาคารโลก (World Bank) ได้จัดตั้งโครงการ Corporate Governance-Report on the Observance of Standards and Codes หรือCG-ROSC รวมทั้งกลุ่มสำนักงานกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์อาเซียน (ASEAN Capital Markets Forum: ACMF) ได้จัดทำ ASEAN CG Score card เพื่อเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในภูมิภาคอาเซียน (ศิลปพร ศรีจั่นเพชร, 2556)

สำหรับในประเทศไทย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ตลาดหลักทรัพย์ฯ) ได้ดำเนินการพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนให้เป็นไปตามหลักการและมาตรฐานสากลอันเป็นที่ยอมรับ และได้แต่งตั้ง “คณะอนุกรรมการเพื่อพัฒนาระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (Good Corporate Governance Committee)” เพื่อจัดทำ “แนวทางการเผยแพร่รายงานการกำกับดูแลกิจการ” เพื่อให้บริษัทจดทะเบียนนำไปใช้เป็นแนวทางในการเปิดเผยการปฏิบัติการกำกับดูแลกิจการของตนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม นอกจากนี้ยังได้เสนอแนวทางในการปฏิบัติและสนับสนุนการกำกับดูแลกิจการ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำคู่มือและโครงการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและเป็นแนวปฏิบัติให้แก่บริษัทจดทะเบียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นที่มาของการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจะทำให้ทราบว่าบริษัทที่มีการกำกับดูแลกิจการนั้นจะช่วยส่งเสริมให้บริษัทมีผลการดำเนินงานที่ดีขึ้นด้วยหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยกลุ่มประชากรในการศึกษา คือ บริษัทจดทะเบียนที่ได้รับการสำรวจการกำกับดูแลกิจการ โดยสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of Directors: IOD) และเป็นบริษัทที่มีรายชื่อหลักทรัพย์ที่นำมาใช้ในการคำนวณดัชนี SET 100 ที่ได้รับการสำรวจการกำกับดูแลกิจการ ระหว่างปี 2552 - 2558 ยกเว้นบริษัทจดทะเบียนในกลุ่มธนาคาร กลุ่มเงินทุน รวมจำนวนทั้งสิ้น 534 ข้อมูล โดยสร้างกระดาษทำการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS for windows ใช้วิธีการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการศึกษา

การกำกับดูแลกิจการของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

คะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) พบว่า บริษัทฯ ส่วนใหญ่ได้รับคะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการระดับดีมาก รองลงมาคือระดับดีเลิศ และระดับดี ตามลำดับ ซึ่งข้อมูลจากการสำรวจการกำกับดูแลกิจการโดยสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Thai Institute of Directors: IOD) จะแสดงในรายงานการกำกับดูแลกิจการบริษัท จดทะเบียน (Corporate Governance Report of Thai Listed Companies: CGR) เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายได้ทราบถึงผลการประเมินนี้ ดังนั้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) ส่วนใหญ่บริษัทฯ ได้รับคะแนนในระดับดีมาก ซึ่งอยู่ระหว่างคะแนน 80-90 คะแนน แสดงให้เห็นว่าบริษัทฯ ต่างให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลกิจการ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจก้าวหน้า เติบโตอย่างยั่งยืนและบริษัทฯ ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) พบว่า บริษัทฯ มีสัดส่วนของคณะกรรมการ

บริษัทอยู่ระหว่างร้อยละ 21 - ร้อยละ 40 มากที่สุด รองลงมาคืออยู่ระหว่างร้อยละ 41 - ร้อยละ 60 และน้อยที่สุดคือไม่เกินร้อยละ 20 แสดงให้เห็นว่า บริษัทฯ ได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งกำหนดให้บริษัทฯ ต้องมีกรรมการอิสระอย่างน้อย 1 ใน 3 หรือประมาณร้อยละ 33.33 ของคณะกรรมการทั้งคณะ แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 3 คน

ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) พบว่า บริษัทฯ มีจำนวนคณะกรรมการบริษัทจำนวน 11-15 คน มากที่สุด รองลงมา คือ จำนวน 5-10 คน และจำนวน 16-21 คน ตามลำดับ จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงให้เห็นว่าบริษัทฯ ได้ปฏิบัติตามแนวการปฏิบัติที่ดีของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ได้เสนอไว้ในการกำกับดูแลกิจการ หมวดที่ 5 ความรับผิดชอบของคณะกรรมการ เรื่อง โครงสร้างกรรมการ ที่กำหนดไว้ว่า คณะกรรมการควรมีขนาดที่เหมาะสม และประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ประสบการณ์ และความสามารถที่เพียงพอ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องมีจำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน และไม่ควรเกิน 12 คน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาด ประเภท และความซับซ้อนทางธุรกิจ

สัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการผู้จัดการ (CEO Ownership) จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลสัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการผู้จัดการ (CEO Ownership) พบว่า ส่วนใหญ่บริษัทฯ มีสัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการผู้จัดการไม่เกินร้อยละ 10 แสดงว่าส่วนใหญ่กรรมการผู้จัดการของบริษัทฯ บริหารงานด้วยความอิสระถือครองหุ้นของบริษัทฯ ในจำนวนที่ไม่มากนัก

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการ สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ ขนาดของคณะกรรมการบริษัท และสัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการผู้จัดการ พบว่าส่วนใหญ่บริษัทฯ ได้ปฏิบัติตามแนวการปฏิบัติที่ดีของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับวรกมล เกษมทรัพย์ (2553) ที่พบว่าสัดส่วนของคณะกรรมการอิสระมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่างร้อยละ 31-40 อีกทั้งสอดคล้องกับของสุชลธา บุรพการะกุล (2551) และณิชนันท์ จันทรเขตต์ (2554) ที่พบว่าจำนวนกรรมการของคณะกรรมการบริษัทมีจำนวนระหว่าง 11-15 คน อย่างไรก็ตามจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลขัดแย้งกับผลการวิจัยของณิชนันท์ จันทรเขตต์ (2554) ที่พบว่า สัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการบริหารมีค่าเฉลี่ยประมาณร้อยละ 35

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

1) การกำกับดูแลกิจการกับอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q) ที่ระดับนัยสำคัญ 95% แสดงให้เห็นว่าสัดส่วนคณะกรรมการบริษัทที่มากอาจไม่ได้ทำให้ผลการดำเนินงานเพิ่มขึ้นตามไปด้วย อาจเนื่องมาจากบริษัทจดทะเบียนฯ ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ

กำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์กำหนดขึ้น ซึ่งกรรมการอิสระนั้นอาจจะไม่ได้เป็นอิสระจริง เป็นเพียงความอิสระตามเกณฑ์ที่ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของวิภาดา ศิริพกุล (2553) ที่พบว่า การมีสัดส่วนคณะกรรมการอิสระที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้การดำเนินงานลดลง อาจเนื่องมาจากนักลงทุนไม่แน่ใจในความเป็นอิสระของคณะกรรมการอิสระว่ามีความเป็นอิสระจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกำหนดไว้เท่านั้น

อีกทั้งยังพบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q) ที่ระดับนัยสำคัญ 95% แสดงให้เห็นว่าจำนวนคณะกรรมการที่มากไม่ได้ส่งต่อผลอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q) ของบริษัทจดทะเบียนฯ เพิ่มขึ้นแต่อย่างไร อาจเนื่องมาจากจำนวนคณะกรรมการนั้นขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการภายใน ซึ่งการมีคณะกรรมการบริษัทจำนวนมากหรือน้อยไปล้วนมีข้อดีและข้อเสีย เช่น การมีคณะกรรมการจำนวนมากอาจทำให้มีผู้ที่มีประสบการณ์หลากหลายแขนงแต่ก็อาจจะทำให้การตัดสินใจล่าช้าไม่ทันเวลา หรือการมีคณะกรรมการจำนวนน้อยอาจจะทำให้การตัดสินใจของคณะกรรมการหาข้อสรุปได้ง่ายและรวดเร็ว คล่องตัว ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยของ วรกมล เกษมทรัพย์ (2553) ที่พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัทและผลการกำกับดูแลกิจการไม่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานในกรณีที่ใช้ Tobin's Q เป็นตัววัดผลการดำเนินงาน

2) การกำกับดูแลกิจการกับอัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset: ROA)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยของการกำกับดูแลกิจการ ได้แก่ คะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการ (CG Score) สัดส่วนของคณะกรรมการอิสระ (Board Independence) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) และสัดส่วนการถือหุ้นของกรรมการผู้จัดการ (CEO Ownership) ไม่มีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทนต่อสินทรัพย์รวม (Return on Asset: ROA) ที่ระดับนัยสำคัญ 95% ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Bhagat and Black, 2000; สุชลธา บุพการะกุล, 2551; ณิชนันท์ จันทรเขตต์, 2554)

3) การกำกับดูแลกิจการกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ขนาดคณะกรรมการบริษัทมีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) ในทิศทางตรงข้ามกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 95% แสดงให้เห็นว่าจำนวนคณะกรรมการที่มากไม่ได้ส่งผลให้ผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนฯ เพิ่มขึ้นแต่อย่างไร

จากผลการศึกษาข้างต้นสอดคล้องกับศศิวิมล มีอำพล และศรายุทธ เรืองสุวรรณ (2553) และวรกมล เกษมทรัพย์ (2553) ที่พบว่า ขนาดของคณะกรรมการบริษัท (Board Size) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) กล่าวคือ หากบริษัทมีจำนวนคณะกรรมการจำนวนมากขึ้น อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้นก็จะลดลง แสดงให้เห็นว่าคณะกรรมการที่มีจำนวนกรรมการมากอาจทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินงานของฝ่ายบริหารลดลง เนื่องจากกรรมการที่มีจำนวนมากทำให้เกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นจำนวนมาก ต้องใช้เวลานานในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งหากเป็นเรื่องเร่งด่วนย่อมตัดสินใจได้ไม่ทันการ จึงเกิดผลเสียหายต่อบริษัท

สำหรับปัจจัยการกำกับดูแลกิจการอื่นที่ไม่มีอิทธิพลต่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) นั้น ขัดแย้งกับผลการวิจัยของ ศศิวิมล มีอำพล และศรายุทธ เรืองสุวรรณ (2553) ที่พบว่า สัดส่วนกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE)

จากผลการศึกษาที่ต่างกัน อาจมีสาเหตุจากผู้ศึกษาในเรื่องเหล่านี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการกำกับดูแลกิจการที่แตกต่างกัน และการใช้วิธีการวิจัยที่แตกต่างกัน จึงทำให้ผลการศึกษาที่ได้แตกต่างกันออกไป ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้อาจไม่สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตเป็นบางเรื่อง แต่อย่างไรก็ตามพบว่าโดยส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับตัวแปรที่นำมาศึกษาในครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนคณะกรรมการอิสระมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตรามูลค่าตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (Tobin's Q) และขนาดคณะกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) แสดงให้เห็นว่ากรรมการมีผลต่อผลการดำเนินงานของบริษัทฯ กล่าวคือ หากสัดส่วนหรือคณะกรรมการมีจำนวนมากจะส่งผลให้ผลการดำเนินงานลดลง ดังนั้น องค์กรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรตรวจสอบคุณสมบัติ และให้ความสำคัญกับการคัดเลือกจำนวนคณะกรรมการที่มีศักยภาพ ให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ในการศึกษานี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเพียงบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่อยู่ในดัชนี SET 100 ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจขยายขอบเขตในการศึกษาให้ครอบคลุมบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

2. ศึกษาปัจจัยการกำกับดูแลกิจการด้านอื่นเพิ่มเติม กับตัวแปรด้านผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ไม่สัมพันธ์กันอีกครั้ง ซึ่งผลการศึกษาที่ได้อาจจะแตกต่างกับผลการศึกษาในครั้งนี้

บรรณานุกรม

นวลนภา อัครพุทธิพร และ ศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2550). คะแนนการประเมินการกำกับดูแลกิจการมีความสัมพันธ์กับมูลค่าของกิจการหรือไม่. วารสารวิชาชีพบัญชี, 3(6), 95 - 106.

ศศิวิมล มีอำพล และศรายุทธ เรืองสุวรรณ. (2553). บรรษัทภิบาลจะช่วยยกระดับผลการดำเนินงานของกกิจการได้จริงหรือ: กรณีศึกษาบริษัทจดทะเบียนหมวดอาหารและเครื่องดื่มในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. วารสารวิชาชีพบัญชี, 6(17). 57-71

ศิลปพร ศรีจั่นเพชร. (2556). ASEAN CG Scorecard. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 36(137), 1-2.

ณิชนันท์ จันทรเขตต์. (2554). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับแลดูกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่ม SET 100* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

วรกมล เกษมทรัพย์. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการและผลการดำเนินงานของกิจการที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตย์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิภาดา ศิรินพกุล. (2553). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัดส่วนกรรมการอิสระ ขนาดของคณะกรรมการบริษัทกับผลการตอบแทนของหลักทรัพย์.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตย์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุชลธา บุพการะกุล. (2551). *ความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับดูแลกิจการกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Bhagat, S., & Black, B. (2000). Board Independence and long - term Firm Performance. Retrieved January 13, 2013, from http://leeds-faculty.colorado.edu/bhagat/bb-022300.pdf

อัตราส่วนทางการเงินที่ทำนายภาวะความล้มเหลวทางธุรกิจ ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Financial Ratios Predicting the Failure of Registered companies on the Stock Exchange of Thailand.

รวิษฎา สุขแสวง[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดารณี เอื้อชนะจิต[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดเริ่มต้นจากการที่บริษัทเข้าสู่ภาวะความล้มเหลวทางการเงิน ได้สร้างความเสียหายอย่างมากมาย และยังส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางให้กับผู้ลงทุน เจ้าหนี้ พนักงาน และผู้สอบบัญชี จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาแบบจำลองโดยใช้อัตราส่วนทางการเงินเพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ความล้มเหลวทางการเงินของบริษัท

ในงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในช่วงระยะเวลา 3 ปี ก่อนการฟื้นฟูกิจการ จะประสบปัญหาภาวะความล้มเหลวทางการเงิน โดยทำการศึกษาข้อมูลงบการเงินของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 24 บริษัท ระยะเวลาเก็บข้อมูลระหว่าง ปี 2543 ถึง ปี 2556 รวมทั้งสิ้น 72 รายการ จากการทบทวนวรรณกรรม แล้วนำแบบแนวคิดของการนำอัตราส่วนทางการเงินมาเป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ความล้มเหลวทางการเงิน อัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการทำนายภาวะความล้มเหลวทางธุรกิจ 11 อัตราส่วน ทางการเงินโดยการทดสอบความแตกต่างกันของอัตราส่วนทางการเงินในระหว่าง 3 ปีก่อนการฟื้นฟูกิจการ

ผลของการวิจัย พบว่า อัตราส่วนทางการเงิน 11 อัตราส่วน มีความสัมพันธ์กับค่า Z-Score อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับที่ 0.01 ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดภาวะความล้มเหลวทางการเงินและผลการวิจัยยังพบว่าอัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม มีความแตกต่างกันในระหว่าง 3 ปี ก่อนการฟื้นฟูกิจการจึงเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่สามารถทำนายความล้มเหลวทางการเงินได้อย่างชัดเจน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับที่ 0.05

คำสำคัญ : อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม อัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม และดัชนีชี้วัดภาวะความล้มเหลวทางธุรกิจ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาการบัญชี คณะการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2]ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ABSTRACT

This research starting from the company entered into the financial distress and affected extensively to investors, creditors, employees and auditors. The model development by using financial ratios as a tool to predict financial bankruptcy.

This research aims to study the financial statements of the listed companies on the Stock Exchange of Thailand during 3 years before the rehabilitation of 24 companies, during the since 2543 up to the year 2556, the data for analysis 72 items. Financial ratios are used to predict the risk of business bankruptcy of 11 financial ratios by testing mean different during 3 years before rehabilitation.

The research results found that 11 financial ratios related with the Z-Score statistically significant at the level of 0.01, indicating that bankruptcy. In addition, there are different among of retained earnings to total assets ratio and earnings before taxes to total debt ratio, in during 3 years before rehabilitation statistically significant at the level of 0.05, which can predict the financial bankruptcy of companies.

Key words: Retained earnings to total assets ratio, earnings before taxes to total debt ratio and indicating that bankruptcy.

1. บทนำ

ในปัจจุบันความล้มเหลวทางธุรกิจเป็นประสบการณ์ที่สร้างความเสียหายและส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางไม่ว่าจะเป็นผู้ลงทุน เจ้าหนี้ พนักงาน และผู้สอบบัญชี ตลอดจนเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ แม้ว่าการล้มละลายอาจจะเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เกิดขึ้นบ่อย แต่การที่กิจการล้มละลายส่งผลทำให้เกิดผลกระทบหลายด้าน ผู้ลงทุนต้องสูญเสียกิจการ เจ้าหนี้เรียกเก็บหนี้ไม่ได้ ลูกจ้างว่างงาน คำว่า “ความล้มเหลวทางการเงิน” คือการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของบริษัทมีสินทรัพย์ในการดำเนินงานได้ลดลงหรือยกเลิกการประกอบกิจการทั้งหมด และบริษัทมีผลขาดทุนสุทธิเป็นจำนวนที่มีนัยสำคัญจนไม่อาจดำรงอยู่ได้การดำเนินงานของบริษัท เกิดผลขาดทุนติดต่อกันหลายปี จนเกิดการขาดสภาพคล่องทางการเงิน ทำให้เกิดปัญหา บริษัทไม่สามารถชำระหนี้ได้ จนกระทั่งบริษัทเข้าสู่กระบวนการในการฟื้นฟูกิจการ หรือเลิกกิจการในที่สุด (พรวรรณ นันทแพศย์,2546)

บริษัทที่เข้าข่ายถูกเพิกถอนมีการดำเนินงานหรือฐานะการเงินในกรณีดังต่อไปนี้ 1) สินทรัพย์ที่ใช้ในการดำเนินการของบริษัทจดทะเบียนได้ลดลงหรือกำลังลดลงในจำนวนที่มีนัยสำคัญอันเนื่องมาจากการขาย การจำหน่าย การให้เช่า การแยกส่วนออกไป และการหยุดผลิตการละทิ้ง การทำลาย การเสื่อมคุณภาพ การถูกยึด การถูกเวนคืน หรือกรณีอื่นใดที่ทำให้เกิดผลในลักษณะเดียวกัน 2) หยุดประกอบกิจการทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดไม่ว่าด้วยเหตุใด โดยไม่คำนึงถึงว่าการหยุดประกอบกิจการนั้นจะเนื่องจากการกระทำของบริษัทจดทะเบียนหรือบุคคลอื่นใด 3) ผู้สอบบัญชีรายงานว่าไม่แสดงความเห็น

หรือแสดงความเห็นว่างบการเงินไม่ถูกต้องเป็นเวลา 3 ปี ติดต่อกัน 4) ฐานะการเงินซึ่งเปิดเผยในงบการเงินหรืองบการเงินรวมฉบับล่าสุดที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีแล้ว แสดงว่าส่วนของผู้ถือหุ้นมีค่าน้อยกว่าศูนย์

ความล้มเหลวทางการเงิน ส่งผลทำให้สังคมเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการประเมินความเสี่ยงถึงความล้มเหลวทางการเงินของธุรกิจ และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเครื่องมืออันจะเป็นตัวชี้วัด เพื่อสามารถเตรียมรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวได้อย่างทันท่วงที การพัฒนา Model ของ Altman(1968) ที่นำอัตราส่วนทางการเงินมาวัดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เพื่อเป็นสัญญาณเตือนภัยให้กับกิจการได้ทราบถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างทันท่วงที จึงมีการพัฒนาแบบจำลองที่ใช้อัตราส่วนทางการเงินจำนวน 11 อัตราส่วน ซึ่งเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่นำมาทำนายภาวะความล้มเหลวทางการเงินของบริษัท

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงภาวะความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 24 บริษัทที่ถูกประกาศเข้าข่ายถูกเพิกถอนเดือนมีนาคม 2557 เนื่องจากมีข้อมูลที่สามารถนำมาใช้ เป็นการพิจารณาอัตราส่วนหลายตัวดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว เพื่อใช้มาวิเคราะห์ ซึ่งนำอัตราส่วนทางการเงินของผู้วิจัยในอดีตจากหลายท่าน มาทำการวิเคราะห์ และคาดการณ์ ความล้มเหลวทางการเงินของ ทั้ง 24 บริษัทว่าก่อนหน้าที่จะเข้าสู่ภาวะความล้มเหลวทางการเงิน อัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ส่งสัญญาณเตือนภัยสามารถสะท้อนถึงเหตุการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสียอันจะช่วยให้สามารถเตรียมความพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่ไม่พึงไม่ประสงค์ในอนาคต

ขอบเขตการศึกษา ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่เก็บจากงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย งบการเงินใช้ในการวิเคราะห์เป็นงบการเงิน ในช่วงระยะเวลาก่อนการถูกประกาศเข้าข่ายเพิกถอน ย้อนหลัง 3 ปี ที่อยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2556 จำนวน 24 บริษัท และนำข้อมูลทางการเงินของแต่ละกลุ่มธุรกิจที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อความล้มเหลวทางการเงิน มาคำนวณเป็นอัตราส่วนทางการเงิน จะใช้อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของกิจการ อัตราส่วนทางการเงินที่นำมาทำนายภาวะความล้มเหลวทางการเงินมีดังนี้ 1) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม (Working capital / Total assets) 2)อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม (Retained earnings / Total assets) 3) อัตราส่วนกำไรก่อนดอกเบี้ยจ่ายและภาษีต่อสินทรัพย์รวม (Earnings before interest- and taxes /Total assets) 4) อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนต่อสินทรัพย์หมุนเวียน (Current debt / Current assets) 5) อัตราส่วนมูลค่าตามบัญชีต่อสินทรัพย์รวม (Book value / Total assets) 6) อัตราส่วนกระแสเงินสดต่อสินทรัพย์รวม (Cash flow / Total assets) 7) อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์รวม (Return on assets) 8) อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนต่อสินทรัพย์หมุนเวียน (Working capital / current assets) 9) อัตราส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อสินทรัพย์รวม (Current assets / Total assets) 10) อัตราส่วนหนี้สินรวม

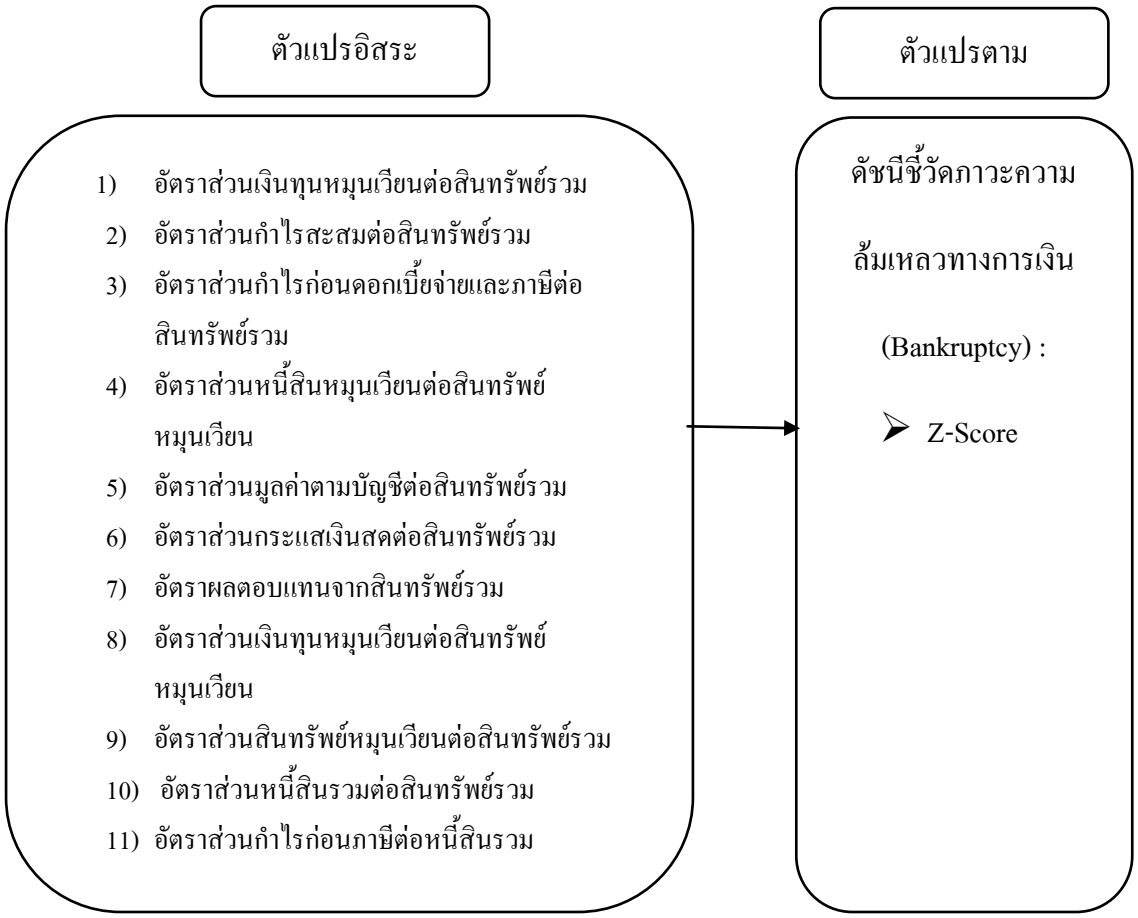
ต่อสินทรัพย์รวม (Total debt / Total assets) 11) อัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม (Earnings before taxes / Total debt)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ผู้ลงทุน เจ้าหนี้ พนักงาน และผู้สอบบัญชี ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนแก้ไขปัญหาอันจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ทันต่อเหตุการณ์ให้แก่บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ใช้อธิบายโครงสร้างทางการเงินของบริษัทที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อภาวะความล้มเหลวทางการเงินภายใต้สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและดัชนีชีวัดความล้มเหลวทางการเงินที่ใช้ในการประเมินความเสี่ยงต่อภาวะความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและดัชนีชี้วัดภาวะความล้มเหลวทางการเงิน

3. วิธีการดำเนินงานวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ที่เก็บจากงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย งบการเงินใช้ในการวิเคราะห์เป็นงบการเงินในช่วงระยะเวลาก่อนการถูกประกาศเข้าข่ายเพิกถอน ย้อนหลัง 3 ปี ที่อยู่ระหว่างปี พ.ศ. 2543-2556 จำนวน 24 บริษัท และนำข้อมูลทางการเงินของแต่ละกลุ่มธุรกิจที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อความล้มเหลวทางการเงิน มาคำนวณเป็นอัตราส่วนทางการเงิน จะใช้อัตราส่วนทางการเงินที่แสดงถึงผลการดำเนินงานและฐานะทางการเงินของกิจการเพื่อประเมินความเสี่ยง

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยนำข้อมูลจากงบแสดงฐานะทางการเงิน (Balance Sheet) งบกำไรขาดทุน (Income Statement) และงบกระแสเงินสด (Cash Flow Statement) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติของตัวแปร ดังนี้

1) สถิติเชิงพรรณนา อธิบายอัตราส่วนทางการเงินของกลุ่มบริษัทที่มีแนวโน้มเสี่ยงต่อภาวะความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทที่ถูกประกาศเพิกถอน

2) สถิติการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlations) เป็นการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับค่า Z- Score มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ โดยนำอัตราส่วนทางการเงินทั้ง 11 ตัว และค่า Z-Score มาทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

3) การทดสอบ ANOVA F-test เพื่อวิเคราะห์ว่า อัตราส่วนทางการเงินและความแปรปรวนของบริษัทในกลุ่มที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูกิจการในช่วงระยะเวลาก่อนการการฟื้นฟูกิจการ 3 ปี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

แบบจำลองที่สร้างขึ้นเพื่อวิเคราะห์หาความแปรปรวน และ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในรูปของการทำนาย อันจะเป็นประโยชน์ในการนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินที่ส่งผลกระทบต่อภาวะความล้มเหลวทางการเงินของกลุ่มอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

4. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของอัตราส่วนทางการเงิน 11 อัตราส่วน มีความสัมพันธ์กับค่า Z-Score อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับที่ 0.01 ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดภาวะความล้มเหลวทางการเงิน โดยพบว่าค่า **r** สูงสุดอยู่ที่ อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม (**r=**.945, **P**<0.01) แสดงว่าอัตราส่วนทางการเงินดังกล่าวสามารถที่จะทำนายความล้มเหลวทางการเงินได้ชัดเจนมากที่สุด

ผลการทดสอบความแปรปรวนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความแตกต่างของอัตราส่วนทางการเงินก่อนการฟื้นฟูกิจการ ซึ่งพิจารณาจากค่า Sig. ของ ANOVA นั้นพบว่า อัตราส่วนทางการเงินที่มีค่า Sig. ที่น้อยกว่า 0.05 ได้แก่ 1) อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม 2) อัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สิน

รวม อัตราส่วนทางการเงินของทุกบริษัทมีความแตกต่างกันในระหว่าง 3 ปี จึงเป็นดัชนีชี้วัดที่บ่งบอกถึงความล้มเหลวทางการเงินของกลุ่มบริษัทก่อนการฟื้นฟูกิจการ

จากการทดสอบความแตกต่างรายคู่ ของอัตราส่วนทางการเงินแบบจับคู่พหูคูณ ผลการทดสอบพิจารณาจากค่า Sig. เพื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ พบว่าอัตราส่วนทางการเงินในระยะเวลา 3 ปี แตกต่างกัน 2 อัตราส่วนได้แก่ อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม [RETA] และ อัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม [EBTTD] มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในปีที่ 1 และ ปีที่ 3 ก่อนการฟื้นฟูกิจการ อัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม (RETA) มีความแตกต่างกันปีที่ 1 และปีที่ 3 ก่อนการฟื้นฟูกิจการมีค่า Sig. =0.49 อัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม (EBTTD) มีความแตกต่างกันปีที่ 1 และปีที่ 3 ก่อนการฟื้นฟูกิจการ มีค่า Sig. = 0.32 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าอัตราส่วนดังกล่าวสามารถทำนายภาวะความล้มเหลวได้อย่างชัดเจนในระยะเวลา 3 ปี ก่อนการฟื้นฟูกิจการ

ดังนั้นอัตราส่วนทางการเงินที่ใช้ในการทำนายภาวะความล้มเหลวของบริษัทจะมีความแม่นยำในปีก่อนการฟื้นฟูกิจการใกล้เคียงมากที่สุดในการทำนายความล้มเหลวทางการเงินดังกล่าว สำหรับอัตราส่วนทางการเงินที่ได้จากการศึกษา เป็นอัตราส่วนที่สำคัญสำหรับการทำนายความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทที่มีปัญหาทางการเงิน จากการวิจัยของผู้วิจัยในประเทศและผู้วิจัยต่างประเทศ ได้แก่ Altman ,1968; Haseley ,2012; พรวรรณ นันทแพศย์,2547; วันเพ็ญ ภูมิวิเศษ ,2554 และ เอกสิทธิ์ เข้มงวด ,2554 ได้สร้างแบบจำลองโดยมีอัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวม ซึ่งแสดงถึงการทำกำไรสะสมของบริษัทจากปีที่ผ่านมา มีกำไรสะสมมากน้อยเพียงใด และอัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม เป็นอัตราส่วนทางการเงินที่สำคัญในการวิเคราะห์โครงสร้างเงินทุนของกิจการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกำไรต่อหนี้สิน ถ้าอัตราส่วนนี้ต่ำแสดงว่าได้ใช้เงินทุนจากหนี้สินมากกว่ากำไรที่ได้จากการดำเนินงาน ความเสี่ยงทางการเงินก็จะสูงและโอกาสที่จะก่อหนี้หรือโอกาสที่จะกู้ยืมจากสถาบันการเงินก็จะลดลงด้วย รวมถึงความสามารถในการจ่ายชำระหนี้ได้มากน้อยเพียงใด การใช้อัตราส่วนทางการเงินนี้จากการวิจัยของ Haseley (2012)

จากการศึกษาอัตราส่วนทางการเงินเพื่อทำนายกลุ่มบริษัทว่าบริษัทที่ถูกประกาศเข้าข่ายถูกเพิกถอนว่าอัตราส่วนทางการเงินใดที่สำคัญในการทำนายความล้มเหลวทางการเงิน พบว่า อัตราส่วนทางการเงิน 11 อัตราส่วน มีความสัมพันธ์กับค่า Z-Score อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับที่ 0.01 ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดภาวะความล้มเหลวทางการเงินและผลการวิจัยยังพบว่าอัตราส่วนกำไรสะสมต่อสินทรัพย์รวมและอัตราส่วนกำไรก่อนภาษีต่อหนี้สินรวม มีความแตกต่างกันในระหว่าง 3 ปี ก่อนการฟื้นฟูกิจการจึงเป็นอัตราส่วนทางการเงินที่สามารถทำนายความล้มเหลวทางการเงินได้อย่างชัดเจน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับที่ 0.05

ข้อเสนอแนะ

จากการใช้อัตราส่วนทางการเงินในการคาดการณ์ความล้มเหลวทางการเงินของกลุ่มบริษัทที่อยู่ระหว่างก่อนการฟื้นฟูกิจการ อาจทำให้มีความคลาดเคลื่อน เนื่องจากมีข้อจำกัดบางประการดังนี้

1. กลุ่มบริษัทที่นำมาศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มบริษัทที่อยู่ระหว่างก่อนการฟื้นฟูกิจการและเป็นกลุ่มบริษัทที่ถูกประกาศเพิกถอนซึ่งเป็นกลุ่มบริษัทที่ประสบภาวะความล้มเหลวทางการเงินเช่นเดียวกัน อาจทำให้อัตราส่วนทางการเงินที่ได้ไม่แตกต่างกันมากนักและไม่ได้แบ่งกลุ่มกลุ่มอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง ซึ่งอาจทำให้วิธีการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปจึงควรที่จะแบ่งแยกอุตสาหกรรมเดียวกันนำมาวิเคราะห์เพื่อให้แบบจำลองมีความถูกต้องมากขึ้น

2. งบการเงินที่นำมาวิเคราะห์ อาจได้มาจากบริษัทที่มีการตกแต่งตัวเลขทางการบัญชี ดังนั้นตัวเลขในงบการเงินที่นำมาใช้ในการคำนวณหาอัตราส่วนทางการเงิน ไม่สะท้อนให้เห็นถึงฐานะทางการเงินและการดำเนินงานที่แท้จริง

บรรณานุกรม

กอบโชค มีกุล. (2541). สัญาณเตือนภัยบริษัทที่อาจถูกเพิกถอนจากตลาดหลักทรัพย์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

แก้วมณี อุทิศรัมย์และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธ์. (2556) ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับผลตอบแทนที่คาดหมายของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100). คณะการบัญชี. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

จีรนันท์ เขิมขันธ์. (2555). การประยุกต์ใช้แบบจำลองการจำแนกประเภทหลายตัวแปร โลจิทและโพรบิทในการทำนายการล้มเหลวของวิสาหกิจขนาดขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย. คณะวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ณัฐณิชา อร่ามเธียรธำรง. (2554). การพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. งบการเงิน [Website].สืบค้นจาก :<http://www.setsmart.com/ism/login.jsp>,[สืบค้นวันที่ 22 ตุลาคม 2557].

นิยม คำบุญทา. (2550). การวิเคราะห์เปรียบเทียบงบการเงินด้วยอัตราส่วนทางการเงินของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มพัฒนาอสังหาริมทรัพย์. วิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

บุษยา สุโฆสิต. (2549). การวิเคราะห์งบการเงินเกี่ยวกับความมีสภาพคล่องและความเสี่ยงในการให้กู้ยืม. วารสารการพัฒนามนุษย์ 2 (เมษายน-มิถุนายน): 509

พรพรรณ นันทแพศย์. (2547). การศึกษาการใช้แบบจำลองเพื่อการวิเคราะห์ธุรกิจไทยขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีแนวโน้มจะประสบปัญหาความล้มเหลวทางการเงิน. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

เพชรี สุขอาณารักษ์. (2546). วิเคราะห์งบการเงิน หลักการและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.

ไพรินทร์ ชลไพศาล. (2557). สัญญาณเตือนภัยทางธุรกิจ: กรณีศึกษาบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

วันเพ็ญ ภูมิวิเศษ. (2554). การใช้อัตราส่วนทางการเงินในการพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์. คณะการบัญชี. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สัญญา ชัยวงศ์. (2553). การศึกษาอัตราส่วนทางการเงินเพื่อพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงิน กรณีศึกษา : บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย[Website]. สืบค้นจาก : <http://www.scribd.com/doc/197906508/การศึกษาอัตราส่วนทางการเงินเพื่อพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงิน, [สืบค้นวันที่ 10 ตุลาคม 2557].

สำนักงานคณะกรรมกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ งบการเงิน [Website].สืบค้นจาก :<http://www.sec.or.th.>,[สืบค้นวันที่ 01 มกราคม 2558].

อริษา อุรัสโม. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาตลาดหลักทรัพย์บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย : กรณีศึกษา กลุ่มพลังงานและสาธารณูปโภค. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

เอกสิทธิ์ เข้มงวด. (2554). การศึกษาความแม่นยำและพัฒนาแบบ Altman's EM-Score Model สำหรับการพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. คณะบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. The Journal of Finance, 23(4), 589-609.

Atiya, A. F. (2001). Bankruptcy Prediction for Credit Risk Using Neural Network: A survey and New Results. IEEE transactions on neural networks, Vol.1, No.4, 929-934.

Beaver,W.H. (1966). Financial Ratios as Predictor of Failure. Journal of Accounting Research, Vol. 4 (3), 71-111.

Haseley, M. (2012). An Analysis of the efficacy of the Altman and Springate Bankruptcy Models in Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand. Business and Technology of Webster University.

Ohlson, J. (1980). Financial ratios and the probabilistic prediction of bankruptcy. Journal of Accounting Research, 18(1), 109-131.

Pervan-Bruno, I. V. (2011). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. Crotian Operation Research Review, Vol.2, 159-166.

Van, R.I. (1993). Predictability of Corporate Failure. Lenden, Boston, Martinus Nijholf Social Science Division.

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

กรณษา นาธงชัย*

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ และศึกษากติกาสากลระหว่างประเทศ โครงสร้างและกฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในต่างประเทศและประเทศไทย รวมไปถึงวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย ตลอดจนหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ และเหมาะสมถูกต้องตามหลักทฤษฎีทางกฎหมาย และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้ยั่งยืนต่อไป

จากการศึกษา พบว่า เกิดปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย 3 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ที่มีความล้าสมัย เนื่องจากบังคับใช้มาเป็นเวลานานและยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประการที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดใบอนุญาตเพื่อให้เอกชนจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ โดยในปัจจุบันไม่มีการกำหนดเรื่องใบอนุญาตให้กับเอกชนที่ประกอบกิจการด้านไปรษณีย์เลย และประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบเพื่อการพัฒนากิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันไม่มีองค์กรกลางที่จะทำหน้าที่โดยตรงในการกำกับดูแลกิจการไปรษณีย์ โดยปัญหาทั้ง 3 ประการข้างต้น ถือเป็นปัญหาสำคัญต่อการพัฒนาการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์ของประเทศไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรนำแนวคิด หรือกฎหมายต่างประเทศ เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐอินเดีย รวมถึงนำทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน มาปรับใช้ อีกทั้งผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 โดยมีการกำหนดเนื้อหาของบทบัญญัติ ได้แก่ มีการกำหนดโครงสร้างขององค์กรไปรษณีย์ให้เป็นรูปแบบบริษัท จำกัด (มหาชน) และมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการบริษัท รวมไปถึงให้มีการกำหนดเกี่ยวกับผู้ครอบครองใบอนุญาตในประเภทที่รัฐกับเอกชนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐได้ เช่น ออกใบอนุญาตให้เอกชนถือครอง เพื่อให้จัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์ และให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการออกใบอนุญาต ตลอดจนมีการจัดตั้งองค์กรกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบเพื่อพัฒนากิจการไปรษณีย์ของประเทศไทยขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อที่จะให้ระบบการจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ในประเทศไทยได้มีการพัฒนาในอนาคตอย่างยั่งยืน ต่อไป

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

จากการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงรายละเอียดปัญหา ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477

กิจการไปรษณีย์ หมายถึง การเชื่อมโยงเส้นทางและวิธีการเดินทางของสิ่งของส่งทางไปรษณีย์จากผู้ส่งไปยังผู้รับ ซึ่งมิได้หมายถึงการเชื่อมโยงอยู่แต่ภายในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการเชื่อมโลกเข้าด้วยกันอีกด้วย สำหรับกิจการไปรษณีย์นั้น เป็นการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐด้านการติดต่อสื่อสาร ซึ่งในระยะแรกของกิจการไปรษณีย์ถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาของการปูพื้นฐานงานด้านการสื่อสารของไทยให้แข็งแกร่ง และที่สำคัญคือ เป็นการริเริ่มกิจการบริการสาธารณะที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งโดยฝีมือของคนไทยเอง อันเป็นรากฐานในการพัฒนากิจการสื่อสารของไทยให้เป็นที่ยอมรับของนานาอารยประเทศในเวลาต่อมา

สำหรับประเทศไทยได้มีการพยายามปรับปรุงและแก้ไขการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์จากกรมไปรษณีย์ไทยมาเป็นรัฐวิสาหกิจในรูปแบบของ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด โดยในอดีตการสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) เป็นหนึ่งในรัฐวิสาหกิจที่ต้องดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีมาโดยตลอด ซึ่งภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 รัฐบาลในขณะนั้นจึงมีมติให้แปรสภาพ กสท. ตามแผนแม่บทการพัฒนากิจการโทรคมนาคม และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 แยกกิจการเป็น 2 บริษัท คือ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด และบริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ส่งผลให้บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ใช้พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ในการปรับปรุงรูปแบบและโครงสร้างของระบบของการสื่อสารด้านไปรษณีย์ ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ให้กับประชาชน อีกทั้งในขณะนั้นภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานได้เกิดปัญหาจากการเปลี่ยนหน่วยงานของรัฐมาเป็นรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลจึงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดอำนาจ สิทธิ และประโยชน์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้เพื่อการดำเนินกิจการด้านไปรษณีย์ของประเทศไทยในปัจจุบัน และเนื้อหาของพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวยังนำมาจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการสื่อสารแห่งประเทศไทยเดิมมาปรับใช้กับบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลในอดีตที่ออกพระราชกฤษฎีกาแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติเดิมยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงส่งผลให้ออกกฎหมายลูกเพื่อมากำหนดอำนาจหน้าที่ และสิทธิประโยชน์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 เพื่อให้ดำเนินงานได้ตามปกติ และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 นั้นก็มาสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดใบอนุญาตเพื่อให้เอกชนจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ

ปัจจุบันในการจัดทำบริการสาธารณะนั้น รัฐหรือหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ที่ต้องจัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนภายในรัฐมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วรัฐจะเป็นองค์การที่เป็นผู้จัดทำบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน แต่ก็มีกิจการบางประเภทที่รัฐสามารถมอบหมายให้เอกชนเข้ามาจัดบริการสาธารณะแทนรัฐได้ เนื่องจากการพัฒนาด้านเทคโนโลยี และเศรษฐกิจ มีความ

เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ รัฐจำต้องอาศัยเอกชนที่มีเครื่องมือที่ทันสมัยและมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาช่วยรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะให้กับประชาชน เพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในรัฐให้มีความสะดวกสบายในการดำรงชีพ เพราะฉะนั้นการมอบหมายให้เอกชนเข้ามาจัดบริการสาธารณะแทนรัฐ จึงมีความสำคัญต่อการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐในปัจจุบัน และประชาชนยังได้รับบริการสาธารณะตามความต้องการอีกด้วย

นับตั้งแต่อดีตประเทศไทยไม่มีการกำหนดในการออกใบอนุญาตให้แก่เอกชนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ เนื่องจากกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 กำหนดให้เป็นอำนาจเฉพาะของรัฐบาลที่จะเป็นผู้กำหนดที่ตั้งของที่ทำการไปรษณีย์และระบบการจัดการไปรษณีย์ทั้งหมดภายในประเทศ ส่งผลทำให้การจัดทำบริการสาธารณะในด้านนี้จึงถูกผูกขาดให้รัฐเป็นผู้จัดทำเท่านั้น ภาคเอกชนไม่มีสิทธิที่จะเข้ามาจัดทำแทนรัฐได้ สำหรับในปัจจุบันภาคเอกชนเริ่มสนใจเข้ามาที่จะให้บริการด้านไปรษณีย์เพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด จึงได้ออกข้อบังคับเพื่อกำหนดให้เอกชนที่สนใจทำร้านไปรษณีย์ เข้ามาทำกิจการไปรษณีย์ภายใต้ ลิขสิทธิ์ของบริษัท และอยู่ในระบบ รวมถึงกระบวนการในระบบการจัดการไปรษณีย์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด แต่ในทางกลับกันการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะในด้านนี้ของรัฐภายใต้กลไกในทางการตลาดของระบบเศรษฐกิจพบว่า ในกิจการไปรษณีย์ของรัฐไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนามากขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนไม่นิยมส่งไปรษณียภัณฑ์เหมือนเช่นในอดีต อีกทั้งกิจการบางอย่างที่ได้รับความนิยมของไปรษณีย์ เช่น ระบบการขนส่งพัสดุภัณฑ์ ที่มิใช่ในการสื่อสารไปรษณีย์ ก็มีภาคเอกชนเข้ามาแข่งขันกับบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ตามกลไกในระบบเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ในอนาคตหากรัฐไม่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดทำบริการสาธารณะประเภทนี้ให้สามารถแข่งขันในระบบกลไกเศรษฐกิจก็จะทำให้องค์การรัฐวิสาหกิจประเภทนี้ต้องปิดกิจการลงในอนาคต

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

สำหรับการกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการนั้น ถือได้ว่าเป็นการกำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานหรือการดำเนินกิจการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกระบวนการกำกับดูแลและการควบคุมตรวจสอบนั้น ต้องยึดหลักของการกำกับดูแลและตรวจสอบที่ดี โดยการกำกับดูแลและการควบคุมตรวจสอบ เพื่อให้การปฏิบัติงานหรือการทำหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์การ พนักงาน และลูกจ้างเป็นไปอย่างมีระบบ ซึ่งจะทำให้การบริหารงานขององค์การนั้นมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้องค์การอีกด้วย ตลอดจนสามารถยกระดับกระบวนการปฏิบัติงานขององค์การให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในปัจจุบันการดำเนินกิจการไปรษณีย์ของประเทศไทยนั้น ตามกฎหมายจะมอบหมายให้ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจ ของประเทศ ทำหน้าที่เพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านการสื่อสารในรูปแบบไปรษณีย์ตามที่กฎหมายกำหนด โดยการทำหน้าที่ดังกล่าว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ก็ไม่ได้กำหนดให้มีองค์การหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแล และควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เป็นการเฉพาะ โดย

การตรวจสอบการทำงานตามหน้าที่และกระบวนในการทำงานจะต้องเป็นของฝ่ายตรวจสอบภายในของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เท่านั้น จึงไม่มีหน่วยงานใดที่จะทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานหรือการทำหน้าที่ของทั้งในส่วนโครงสร้างขององค์การและกระบวนการทำงานว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หรือทำหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังไม่มีหน่วยงานที่เป็นกลางเพื่อที่จะรับเรื่องร้องเรียนหรือทำหน้าที่ชี้จุดบกพร่องในการทำงานขององค์การ คือ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เป็นการเฉพาะตามที่กฎหมายนี้กำหนด

2. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์

2.1 หลักกฎหมายที่ดี

หลักกฎหมายที่ดี หรือหลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักการที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง ต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นไปตามหลักการดังต่อไปนี้ ได้แก่ หลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

หลักความแน่นอนของกฎหมาย

หลักความแน่นอนของกฎหมายเป็นหลักที่เรียกร้องว่ากฎหมายที่บัญญัติต้องมีความแน่นอนเพียงพอที่จะทำให้บุคคลสามารถทราบได้ว่าบทบัญญัติของกฎหมายใดที่จะต้องคำนึงถึงหากเขาจะกระทำการอันใดอันหนึ่ง และกฎหมายดังกล่าวมีข้อเรียกร้องอย่างใดบ้าง ซึ่งจะทำให้บุคคลสามารถกำหนดการกระทำของตนเองได้ เพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายและทำให้บุคคลเกิดความแน่ใจว่าการกระทำของตนจะไม่เป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายนั่นเอง

หลักความแน่นอนของกฎหมายประกอบด้วยหลักย่อย 2 ประการ คือ หลักความชัดเจนของกฎหมาย ซึ่งเป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติ (รวมทั้งฝ่ายบริหารที่มีอำนาจในการออกกฎหมายลำดับรอง) ต้องบัญญัติกฎหมายให้มีความชัดเจนเพื่อให้บุคคลสามารถกำหนดพฤติกรรมของตนเองภายใต้สภาพการณ์ทางกฎหมาย และหลักคุ้มครองความสุจริต ซึ่งเป็นหลักเรียกร้องต่อฝ่ายปกครองโดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีการยกเลิกเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครอง กล่าวคือ การยกเลิกเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครองนั้น ฝ่ายปกครองต้องนำหลักความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับคำสั่งทางปกครองที่เชื่อโดยสุจริตว่าคำสั่งทางปกครองนั้นออกโดยชอบด้วยกฎหมาย มาพิจารณาชั่งน้ำหนักกับประโยชน์สาธารณะในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากการยกเลิกคำสั่งทางปกครองดังกล่าว

1) หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง

การเรียกร้องไม่ให้กฎหมายมีผลใช้บังคับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต เป็นหลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง แต่บางกรณีที่กฎหมายอาจมีผลย้อนหลัง ซึ่งอาจแบ่งเป็นได้ 2 กรณี คือ การมีผลย้อนหลังโดยแท้ของกฎหมาย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การมีผลย้อนหลังในผลของกฎหมาย อันได้แก่ กรณีที่ข้อเท็จจริงประการใดประการหนึ่งได้ผ่านพ้นไปแล้วและกฎหมายได้บัญญัติให้มีผลกับข้อเท็จจริงที่ได้สิ้นสุดไปแล้ว และการมีผลย้อนหลังมิใช่โดยแท้ กล่าวคือ กฎหมายได้เชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่ได้เกิดขึ้นแล้วแต่ข้อเท็จจริงนั้นยังไม่สิ้นสุดลงในขณะที่กฎหมายได้มีผลบังคับใช้ และ

กฎหมายได้กำหนดให้มีผลสำหรับข้อเท็จจริงนั้นในอนาคต ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะให้มีผลนับจากวันที่กฎหมายมีผลบังคับไปในอนาคต

2) หลักความพอสมควรแก่เหตุ

หลักความพอสมควรแก่เหตุ เป็นหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชนที่ห้ามมิให้องค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองกระทำการอันมีผลเป็นการสร้างภาระให้กระทบกับปัจเจกชนเกินสมควรแต่กำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองต้องกระทำการให้เหมาะสมกับสภาพของข้อเท็จจริง หลักความพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญ และยังถือว่าเป็นหลักการย่อยที่สำคัญของหลักนิติรัฐที่เรียกร้องให้การใช้อำนาจขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งก้าวล่วงเข้าไปในแดนสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน จะต้องกระทำเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น และประกอบกับหลักความพอสมควรแก่เหตุเป็นหลักในระดับรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หลักความพอสมควรแก่เหตุจึงเป็นหลักการที่ต้องใช้บังคับเสมอ โดยไม่จำต้องคำนึงว่าจะมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรรับรองไว้อย่างชัดเจนหรือไม่ก็ตาม

หลักความพอสมควรแก่เหตุหรือเรียกอีกชื่อว่า “หลักความได้สัดส่วน” ซึ่งมีสาระสำคัญประกอบด้วย 3 หลักการ ได้แก่ หลักความเหมาะสม หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

2.2 หลักการจัดทำบริการสาธารณะ

บริการสาธารณะ (Public Service) หมายความถึง กิจการที่อยู่ในความอำนวยการหรือในความควบคุมของฝ่ายปกครองที่จัดทำเพื่อสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน ซึ่งบริการสาธารณะ มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ

1) บริการสาธารณะเป็นกิจการที่อยู่ในความอำนวยการหรือในความควบคุมของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นบริการสาธารณะที่ฝ่ายปกครองเข้าอำนวยการหรือจัดทำเอง เช่น การรักษาความสงบของประเทศ การป้องกันประเทศ การคลัง หรือบริการสาธารณะประเภทที่รัฐมอบให้เอกชนเข้าดำเนินการแทนโดยรูปแบบของการให้สัมปทาน และรัฐจะมีหน้าที่ในการควบคุมดูแลเท่านั้น

2) บริการสาธารณะต้องมีวัตถุประสงค์ในการสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน ซึ่งความต้องการส่วนรวมของประชาชนนั้นครอบคลุมทั้งกรณีความต้องการได้รับความปลอดภัย และความต้องการได้รับความสะดวกสบาย และบริการสาธารณะที่จะจัดทำขึ้น จึงเป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในสองลักษณะนี้ และถึงแม้ว่ากิจการบางอย่างเป็นกิจการที่เอกชนดำเนินการอยู่ แต่รัฐก็ยังคงเข้าดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะในประเภทกิจการเดียวกันนั้นก็เพียงเพราะเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะตามต้องการ

3) การจัดระเบียบและวิธีการจัดทำบริการสาธารณะย่อมจะต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้เสมอโดยบทกฎหมาย ซึ่งการจัดทำบริการสาธารณะที่ดีจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความจำเป็นในทางปกครองที่จะรักษาประโยชน์สาธารณะนั้น โดยการปรับปรุงบริการสาธารณะย่อมเป็นการปรับปรุงภายใต้ความต้องการของประชาชน

4) บริการสาธารณะจะต้องจัดดำเนินการอยู่เป็นนิจและโดยสม่ำเสมอไม่มีการหยุดชะงัก ซึ่งเป็นหลักสำคัญของบริการสาธารณะที่ไม่อาจหยุดนิ่งได้โดยเหตุของผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน และในกรณีที่มีเอกชนผู้รับสัมปทานจากรัฐให้มีหน้าที่จัดให้มีบริการสาธารณะก็จะไม่สามารถให้กิจการใด

ต้องหยุดชะงัก และหากมีการหยุดชะงักในบริการสาธารณะใด ผู้รับสัมปทานย่อมต้องถูกลงโทษจากความเสียหายตามที่กำหนดไว้ในสัญญาสัมปทาน

5) เอกชนย่อมมีสิทธิได้รับประโยชน์จากบริการสาธารณะเท่าเทียมกัน เนื่องจากบริการสาธารณะไม่ได้จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะแต่จัดทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยเสมอหน้ากัน และในส่วนของเอกชนผู้รับสัมปทานจากรัฐ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ทั้งในขั้นตอนตั้งแต่การขอรับสัมปทาน และการจัดให้มีสัมปทานที่เท่าเทียมกันออกไปสู่ประชาชนด้วย

2.3 หลักภารกิจของรัฐ

รัฐมีหน้าที่หลักที่จะต้องดำเนินการให้ประชาชนของรัฐมีชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ด้วยการสร้างความเป็นระเบียบ สร้างคุณธรรม จัดให้มีสวัสดิการพื้นฐาน และสร้างความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคง อย่างไรก็ตาม คำสอนหรือทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยรัฐไม่ได้มุ่งศึกษารัฐใดรัฐหนึ่งเป็นการเฉพาะ ในการอธิบายภารกิจของรัฐต่าง ๆ ย่อมต้องพิจารณาด้วยว่ารัฐแต่ละรัฐอาจกำหนดเป้าหมายเอาไว้แตกต่างกัน ภารกิจของรัฐจึงอาจแตกต่างกัน ซึ่งภารกิจของรัฐนั้นมีทั้งภารกิจหลักและภารกิจรอง แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงภารกิจรองของรัฐ ดังนี้

ภารกิจรองของรัฐ คือ ภารกิจที่รัฐอาจจะทำด้วยตนเองหรือไม่ก็ได้ โดยรัฐมอบหมายให้ปัจเจกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ถึงแม้ว่าภารกิจรองจะมีความสำคัญในทางปฏิบัติก็ตาม แต่ก็ไม่ถือว่าภารกิจรองของรัฐเป็นเงื่อนไขของอำนาจอธิปไตย องค์กรอื่นนอกจากรัฐอาจเป็นผู้จัดทำภารกิจของรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้เช่นกัน ซึ่งภารกิจรองของรัฐ ได้แก่

1) การจัดการศึกษาและการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

ในรัฐสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยและนิติรัฐ รัฐมีภารกิจในการทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพของความเป็นมนุษย์ออกมาโดยสมบูรณ์ตามความสามารถของแต่ละบุคคลการจัดการศึกษาให้ความรู้ทางวิชาการ การฝึกอบรมอาชีพ การสอนให้รู้จักการอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ตลอดจนการอบรมบ่มเพาะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ย่อมจะช่วยทำให้สังคมมีความรู้ความสามารถและใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

2) การจัดสวัสดิการสังคมและการสร้างความเป็นธรรมในสังคม

การทำให้ชีวิตของพลเมืองในรัฐเป็นชีวิตที่มีคุณภาพย่อมเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งที่รัฐมิอาจปฏิเสธไม่กระทำได้ รัฐย่อมมีหน้าที่ในการจัดการให้พลเมืองสามารถดำรงชีวิตอยู่ในรัฐได้อย่างมีความหมายในฐานะมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงมีหน้าที่ในการจัดทำบริการ ตลอดจนสวัสดิการขั้นพื้นฐานให้แก่พลเมือง เพื่อให้พลเมืองมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดี เช่น การจัดให้มีการรักษาพยาบาล การจัดให้มีบำนาญหรือเงินสงเคราะห์คนชรา เป็นต้น

3) การส่งเสริมและควบคุมกำกับเศรษฐกิจ

การที่รัฐมีภารกิจหลายประการที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจในด้านสวัสดิการสังคมนั้น ทำให้รัฐไม่อาจที่ปฏิเสธการหารายได้เพื่อไว้ใช้ปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นได้แหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของรัฐก็คือ ภาษีอากร จนอาจกล่าวได้ว่า รัฐสมัยใหม่เป็นรัฐภาษีอากร การที่รัฐจะเข้าไปหารายได้โดยดำเนินธุรกิจแบบเดียวกับเอกชนเพื่อมุ่งแสวงหารายได้ตลอดจนผลกำไรนั้น มีข้อจำกัดอยู่มากทั้งในทางกฎหมายและโดยระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4) การพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม

ภารกิจในทางสิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นภารกิจที่ค่อนข้างใหม่สำหรับรัฐในทางนิติศาสตร์ วิชาการที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คือ วิชากฎหมายสิ่งแวดล้อมนั้นก็เป็นวิชาที่ถือกำเนิดขึ้นราวประมาณ 40 กว่าปีมานี้ ในยุโรปการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อมมีเป้าหมายอยู่ที่การรักษาสภาวะธรรมชาติ ขจัดการกระทำที่เป็นการรบกวนหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่สภาวะธรรมชาติจนอาจเป็นอันตรายต่อบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย การพิทักษ์รักษาสภาวะธรรมชาติมีทั้งกรณีที่เจาะจงไปที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของสภาวะแวดล้อม เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ ภูมิอากาศ และกรณีที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกันในสภาวะแวดล้อมทั้งมวล

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ระหว่างประเทศของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 สหราชอาณาจักร

พระราชบัญญัติการบริการไปรษณีย์ ค.ศ. 2011 (Postal Services Act 2011) ของสหราชอาณาจักรกำหนดไว้ว่า หน่วยงานที่มีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์ ได้แก่ หน่วยงานที่เรียกว่า “The Office of Communication : OFCOM” โดยหน่วยงานดังกล่าวนี้ต้องแสดงศักยภาพในการให้บริการไปรษณีย์ ในด้านของการเตรียมการป้องกันของบริการไปรษณีย์สากลตามอำนาจของ OFCOM ที่สามารถใช้ในการเข้าถึง หรือด้วยเงื่อนไขอื่น ๆ ที่เกิดโดยหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งในการปฏิบัติงานของ OFCOM ดังกล่าวจะต้องมีแหล่งที่มาของเงินทุนที่พึ่งพาได้ ในการบริหารจัดการงานบริการไปรษณีย์สากล และต้องมีการบริหารจัดการให้ทำหน้าที่เสร็จสิ้นภายในเวลาที่กำหนด เพื่อตอบสนองเงื่อนไขในภายหลัง ตามความต้องการของการเตรียมบริการไปรษณีย์สากล ซึ่งต้องมีแหล่งเงินทุนที่พึ่งพาได้ รวมถึงการให้ผลตอบแทนอย่างเป็นธรรมแก่ผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน โดยหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดหมายความรวมไปถึงบริการใด ๆ ที่เกี่ยวกับไปรษณีย์ในด้านของการป้องกันการเข้าถึง ซึ่งคำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้บริการไปรษณีย์สากลเป็นหลักและเลขานุการรัฐอาจมีคำสั่งให้ OFCOM นำหรือไม่นำกฎเกณฑ์พื้นฐานในการป้องกันมาบังคับให้ ตามแต่ดุลยพินิจของเลขานุการรัฐโดยหน้าที่ของ OFCOM นั้นจะเป็นไปในทิศทางใดก็ได้ตามข้อความในส่วนนี้ ซึ่งการกระทำที่ถูกกำหนดในส่วนนี้นั้น ได้แก่ การปฏิบัติในเงื่อนไขของกรณีทั่วไป หรือการปฏิบัติตามกรณีเฉพาะ และก่อนจะมีการกำหนดทิศทาง เลขานุการรัฐต้องมีการหารือกับ OFCOM

สำหรับงานบริการไปรษณีย์สากล OFCOM ต้องดำเนินการ ในการจัดเตรียมการอธิบายรายละเอียดของบริการที่ได้รับมอบหมายในสหราชอาณาจักร และกำหนดมาตรฐานของบริการในแต่ละประเภท ซึ่งบริการไปรษณีย์สากล อย่างน้อยควรจะมีบริการตามข้อ 31 ข้อ 32 และข้อ 33 และก่อนหน้าจะมีการทำหรือแก้ไขคำสั่งเกี่ยวกับบริการไปรษณีย์สากล OFCOM ต้องมีการประเมินตามที่กำหนดไว้ด้านบนก่อนหรือภายในสหราชอาณาจักรอย่างมากที่สุด อย่างไรก็ตาม OFCOM ต้องทำการประเมินตามที่กำหนดไว้ด้านบนก่อนหรือภายในเวลา 18 เดือน นับแต่วันที่มีการใช้คำสั่ง เลขานุการรัฐอาจมีคำสั่งเพื่อป้องกันว่าให้คำสั่งแรกของบริการไปรษณีย์สากลไม่จำเป็นต้องชี้แจงรายละเอียดของบริการ

และการกำหนดทิศทางก็ได้ และ OFCOM ต้องประกาศหน้าที่ได้รับมอบหมายของบริการไปรษณีย์สากลที่เป็นคำสั่ง รวมถึงการแก้ไขคำสั่งด้วย

3.2 สาธารณรัฐอินเดีย

ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยกรมไปรษณีย์อินเดีย ค.ศ. 1898 (The Indian Post Office Act 1898) กำหนดหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านงานไปรษณีย์ ได้แก่ กรมไปรษณีย์อินเดีย และมีข้อกำหนดว่าอำนาจของรัฐบาลอินเดียมีสิทธิพิเศษในการขนส่งไปรษณีย์ทั่วราชอาณาจักร จากที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่ง ยกเว้นกรณี ดังนี้ คือ จดหมายส่วนตัว ที่อยู่ในเส้นทางขนส่งของเจ้าหน้าที่ขนส่ง โดยมิได้ให้ค่าตอบแทนใด ๆ ในการว่าจ้าง จดหมายที่อยู่ภายใต้ผลประโยชน์ของผู้ส่งและผู้รับเท่านั้น พัสดุที่ลักลอบขนส่งไม่ว่าทางบกหรือทางทะเล โดยมิได้ให้ค่าตอบแทนใด ๆ ในการว่าจ้างโดยคำว่า จดหมาย ในข้อนี้รวมถึงข้อ 5 นั้นรวมถึง โปสการ์ด เช่นกัน นอกจากนี้ ยังกำหนดไว้ว่าในเขตอินเดียนั้น นอกจากอำนาจจากรัฐบาลแล้วห้ามผู้อื่น เก็บ ขน ดูแล หรือทำการส่งจดหมายไปรษณีย์สู่ผู้รับในรูปแบบการขนส่งเด็ดขาด เว้นแต่ในกรณี ดังนี้ คือ การขนส่งผู้โดยสารหรือสินค้าทั่วไปที่รับสิทธิในการส่งสินค้าดังกล่าวเท่านั้น หรือเจ้าของหรือผู้ดูแลทางเดินเรือในแม่น้ำ หรือคลองต่าง ๆ ในอินเดีย ซึ่งดูแลในเรื่องการส่งของเพียงอย่างเดียว ให้ทำตามสิทธิที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้

3.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ตามรัฐบัญญัติไปรษณีย์ ค.ศ. 1997 (Postal Act (Postgesetz, PostG) 1997) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดไว้ว่า ผู้ใดก็ตามที่ทำการขนส่งเพื่อกลุ่มหรือองค์กรที่สร้างผลประโยชน์ให้แก่ตัวเอง ซึ่งสิ่งของหรือน้ำหนักตัวจดหมายไม่เกิน 1,000 กรัม จำต้องมีใบอนุญาต ส่วนผู้ที่ไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาต ได้แก่ การขนส่งพัสดุไปรษณีย์ให้แก่บุคคลหรือองค์กรที่ได้รับอนุญาต ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างตามกฎหมาย การขนส่งพัสดุไปรษณีย์ซึ่งบรรจุพร้อมกับพัสดุอื่น ๆ ในประเภทเดียวกัน หรือการขนส่งพัสดุไปรษณีย์ในทางที่เกี่ยวกับบันทึกส่วนตัว ทำเพื่อประโยชน์ หรืออยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ได้รับมอบหมายจากผู้สั่งถึงผู้รับ

การออกใบอนุญาต จะมีการออกใบอนุญาตจากผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตก็ต่อเมื่อมีการส่งคำร้องหรือคำขอ ซึ่งเอกสารคำร้องหรือคำขอดังกล่าวจะต้องแสดง จุดหมายของผู้รับอนุญาตอย่างชัดเจน และจะมีการออกใบอนุญาตให้ โดยการขออนุญาตอาจถูกปฏิเสธได้ในกรณีใบคำร้องแสดงข้อมูลหรือรายละเอียดไม่ครบถ้วน หรือมีผลกระทบต่อความสงบสุขและความปลอดภัยของสังคมจากกิจกรรมหรือปฏิบัติการดังกล่าว หรือมีรายละเอียดที่ดูแล้วไม่ตรงกับอำนาจการกำกับดูแลที่จะสามารถอนุญาตได้ ทั้งนี้การพิจารณาออกใบอนุญาตจะต้องกระทำภายในเวลา 6 สัปดาห์ และอาจมีการออกใบกำกับควบคู่กับใบอนุญาต ซึ่งผู้มีอำนาจกำกับดูแลอาจต้องสอดส่องดูแล แม้จะได้ออกใบอนุญาตไปแล้วก็ตาม การย้ายใบอนุญาตจำเป็นต้องมีการพิจารณาและหนังสือย้ายจากอำนาจกำกับดูแล หนังสือย้ายต้องเป็นไปตามการพิจารณาในข้อ 6.3 ของบทบัญญัติในกฎหมายนี้ ในกรณีการตายของผู้ถือใบอนุญาตให้ถือปฏิบัติตามระเบียบในข้อ 46 ซึ่งจะอยู่ภายใต้อำนาจกำกับดูแล และต้องแจ้งให้ทราบในทันที และหากในใบอนุญาตเป็นกลุ่มหรือบริษัทที่มีมากกว่า 1 หุ้นขึ้นไป ผู้ซึ่งถือหุ้นมากกว่าร้อยละ 10 จะต้องทำการรายงานตัวต่อผู้มีอำนาจกำกับดูแลในทันที

3.4 ประเทศไทย

จากการศึกษา พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 พบว่า ได้กำหนดความหมายของคำว่า “เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานกรมไปรษณีย์โทรเลข “กรม” หมายความว่า กรมไปรษณีย์โทรเลข และ “ไปรษณีย์นิเทศ” หมายความว่า สมุดกฎ ข้อบังคับ คำสั่ง หรือประกาศว่าด้วยการไปรษณีย์ทั่วไป อันพึงต้องปฏิบัติตามความในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามสัญญาสากลไปรษณีย์ อีกทั้งมีการกำหนดให้รัฐบาลทรงไว้ซึ่งอำนาจสิทธิ์ขาดที่จะจัดการไปรษณีย์ และตั้งที่ทำการไปรษณีย์ภายในราชอาณาจักร อำนาจนี้มอบหมายให้ไว้แก่กรมซึ่งมีสิทธิและหน้าที่จัดการไปรษณีย์ และตั้งที่ทำการไปรษณีย์ขึ้น ตามที่รัฐมนตรีเห็นสมควร และมีหน้าที่ทำกิจการต่าง ๆ อันเกี่ยวแก่การรับ รวบรวม ส่ง จ่าย และส่งมอบไปรษณียภัณฑ์ตามกฎ ข้อบังคับ และคำสั่งที่ตั้งขึ้น ทั้งนี้ การตั้งหรือเลิกที่ทำการไปรษณีย์ ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการนโยบายทุนรัฐวิสาหกิจมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้ คือ เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติในหลักการและแนวทางให้ดำเนินการนำทุนบางส่วนหรือทั้งหมดของรัฐวิสาหกิจมาเปลี่ยนสภาพเป็นหุ้นในรูปแบบของบริษัทเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนทุนเป็นหุ้นและการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัทตามที่คณะกรรมการเตรียมการจัดตั้งบริษัทเสนอ เสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการกำหนดรัฐมนตรีที่จะกำกับดูแลในด้านนโยบายของบริษัทที่จะจดทะเบียนจัดตั้ง เสนอแนะเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชกฤษฎีกากำกับดูแลให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามพระราชบัญญัตินี้ ปฏิบัติการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ และพิจารณาเรื่องอื่น ๆ ตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

อย่างไรก็ตาม พระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจ สิทธิ และประโยชน์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 กำหนดให้ “บริษัท” หมายความว่า บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด และ “กิจการไปรษณีย์” หมายความว่า การตั้งที่ทำการไปรษณีย์ และการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการรับ รวบรวม ส่ง จ่าย และส่งมอบไปรษณียภัณฑ์ ตามกฎหมายว่าด้วยไปรษณีย์ อีกทั้ง “กสท.” หมายความว่า การสื่อสารแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการสื่อสารแห่งประเทศไทย ตลอดจนการดำเนินการกิจการไปรษณีย์และธุรกิจอันเกี่ยวกับกิจการไปรษณีย์ รวมทั้งธุรกิจอื่นที่ต่อเนื่อง ใกล้เคียงกัน หรือซึ่งเป็นประโยชน์แก่กิจการไปรษณีย์ ให้บริษัทมีอำนาจ ได้รับยกเว้นมีสิทธิพิเศษหรือได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายว่าด้วยไปรษณีย์ กฎหมายว่าด้วยการสื่อสารแห่งประเทศไทย หรือกฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้ให้แก่กสท.

4. วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

4.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477

สำหรับ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 มีความล้าสมัยเนื่องจากบังคับใช้มาอย่างยาวนานประมาณ 80 ปี และไม่สอดคล้องกับยุคสมัยที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีทางการสื่อสาร โดยมิได้มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความ

ต้องการในการรับบริการของประชาชน อีกทั้งยังส่งผลต่อระบบเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะที่ต้องมีความสม่ำเสมอโดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เนื่องจากเนื้อหาของกฎหมายไม่มีการอนุวัติเกี่ยวกับการสื่อสารตั้งแต่ปี พ.ศ. 2483 ซึ่งในขณะนั้นการจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ของกรมไปรษณีย์ไทยในอดีตแตกต่างจากบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัดในปัจจุบัน

อนึ่ง ประเทศไทยได้มีการพยายามปรับปรุงและแก้ไขการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์จากกรมไปรษณีย์ไทยมาเป็นรัฐวิสาหกิจในรูปแบบของ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด โดยในอดีตการสื่อสารแห่งประเทศไทย (กสท.) เป็นหนึ่งในรัฐวิสาหกิจที่ต้องดำเนินการตามนโยบายของคณะรัฐมนตรีมาโดยตลอด ซึ่งภายหลังจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 รัฐบาลในขณะนั้นจึงมีมติให้แปรสภาพ กสท. ตามแผนแม่บทการพัฒนากิจการโทรคมนาคม และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 แยกกิจการเป็น 2 บริษัท คือ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด และบริษัท กสท โทรคมนาคม จำกัด (มหาชน) ส่งผลให้บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ใช้พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 ในการปรับปรุงรูปแบบและโครงสร้างของระบบของการสื่อสารด้านไปรษณีย์ ในการจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ให้กับประชาชน อีกทั้งในขณะนั้นภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงหน่วยงานได้เกิดปัญหาจากการเปลี่ยนหน่วยงานของรัฐมาเป็นรัฐวิสาหกิจ รัฐบาลจึงแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าโดยการออกพระราชกฤษฎีกา กำหนดอำนาจ สิทธิ และประโยชน์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้เพื่อการดำเนินกิจการด้านไปรษณีย์ของประเทศไทยในปัจจุบัน และเนื้อหาของพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวยังนำมาจากกฎหมายที่เกี่ยวกับการสื่อสารแห่งประเทศไทยเดิมมาปรับใช้กับบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด การกระทำดังกล่าวของรัฐบาลในอดีตที่ออกพระราชกฤษฎีกาแสดงให้เห็นว่าพระราชบัญญัติเดิมยังไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ออกกฎหมายลูกเพื่อมากำหนดอำนาจหน้าที่ และสิทธิประโยชน์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 เพื่อให้ดำเนินงานได้ตามปกติ และพระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 นั้นก็มาสามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัดได้

นอกจากนี้ การที่ประเทศไทยไม่เคยมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 เลย ทำให้เนื้อหาของกฎหมายไม่มีความทันต่อสถานการณ์ และไม่สามารถทำได้ตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ได้ในปัจจุบัน อีกทั้งกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ไม่เอื้ออำนวยต่อการปรับปรุงรูปแบบและโครงสร้างของไปรษณีย์ เช่น การกำหนดเรื่องอำนาจของกรมไปรษณีย์ซึ่งถูกยกเลิกในอดีตและมีการเปลี่ยนแปลง โดยปัจจุบันได้กลายเป็นบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เป็นต้น ทำให้กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ไม่มีความสัมพันธ์กันในการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์ เพราะกฎหมายแต่ละฉบับต่างแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องและแก้ไขเฉพาะด้าน ส่งผลทำให้เกิดปัญหาจากการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 และรัฐเองจะต้องจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเพราะในปัจจุบันประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้งานด้านการสื่อสารรูปแบบอื่นมากขึ้นและไม่นิยมใช้บริการในด้านไปรษณีย์ดั่งเช่นในอดีต เป็นไปได้ว่ารัฐอาจต้องปิดองค์การเพราะไม่สามารถที่จะให้บริการแก่ประชาชนตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การไปรษณีย์ขึ้นมา นั้นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 เป็นเวลานาน โดยไม่มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความต้องการของประชาชนในการได้รับบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์ ส่งผลทำให้เนื้อหาและข้อความในกฎหมายฉบับดังกล่าวจึงมีความล้าสมัยจากความเป็นจริงในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการกำหนดเรื่องอำนาจของกรมไปรษณีย์ซึ่งถูกยกเลิกในอดีต และมีการเปลี่ยนแปลงโดยปัจจุบันได้กลายเป็นบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายที่ล้าสมัยดังกล่าวนั้น ทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักกฎหมายที่ดี และหลักการจัดทำบริการสาธารณะ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ได้มีการบังคับใช้มาเป็นระยะเวลาที่เนิ่นนานและไม่มีการแก้ไขเนื้อหาของบทบัญญัติให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น หากไม่มีการปรับปรุงกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ให้หน่วยงานของรัฐ สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของโครงสร้างและหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะได้ตามความต้องการของประชาชนแล้วนั้น ในอนาคตเมื่อหน่วยงานไม่มีประชาชนเข้ามาใช้บริการ ไม่มีรายได้ในการบริหารองค์การ เป็นไปได้ว่ารัฐ อาจต้องปิดองค์การเพราะไม่สามารถที่จะให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวยังไม่ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งองค์การไปรษณีย์ขึ้นมา ส่งผลให้การจัดทำบริการสาธารณะของรัฐในด้านกิจการไปรษณีย์ไม่ตรงตามความต้องการของประชาชนนั้นเอง

4.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดใบอนุญาตเพื่อให้เอกชนจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ

นับตั้งแต่อดีตประเทศไทยไม่มีการกำหนดในการออกใบอนุญาตให้แก่เอกชนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ เนื่องจากกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 กำหนดให้เป็นอำนาจเฉพาะของรัฐบาลที่จะเป็นผู้กำหนดที่ตั้งของที่ทำการไปรษณีย์และระบบการจัดการไปรษณีย์ทั้งหมดภายในประเทศ ส่งผลทำให้การจัดทำบริการสาธารณะในด้านนี้จึงถูกผูกขาดให้รัฐเป็นผู้จัดทำเท่านั้น ภาคเอกชนไม่มีสิทธิที่จะเข้ามาจัดทำแทนรัฐได้ สำหรับในปัจจุบันภาคเอกชนเริ่มเข้ามาสนใจที่จะให้บริการด้านไปรษณีย์เพิ่มมาขึ้น ส่งผลทำให้ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด จึงได้ออกข้อบังคับเพื่อกำหนดให้เอกชนที่สนใจทำร้านไปรษณีย์ เข้ามาทำกิจการไปรษณีย์ภายใต้ลิขสิทธิ์ของบริษัท และอยู่ในระบบ รวมถึงกระบวนการในระบบการจัดการไปรษณีย์ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด แต่ในทางกลับกันการดำเนินการจัดทำบริการสาธารณะในด้านนี้ของรัฐภายใต้กลไกในทางการตลาดของระบบเศรษฐกิจพบว่า ในกิจการไปรษณีย์ของรัฐไม่ได้รับความนิยมจากประชาชน เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนามากขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนไม่นิยมส่งไปรษณียภัณฑ์เหมือนเช่นในอดีต อีกทั้ง กิจการบางอย่างที่ได้รับความนิยมของไปรษณีย์ เช่น ระบบการขนส่งพัสดุภัณฑ์ ที่มิใช่ในการสื่อสารไปรษณีย์ ก็มีภาคเอกชนเข้ามาแข่งขันกับบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ตามกลไกในระบบเศรษฐกิจเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ในอนาคตหากรัฐไม่มีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดทำบริการสาธารณะประเภทนี้

ให้สามารถแข่งขันในระบบกลไกเศรษฐกิจก็จะทำให้องค์การรัฐวิสาหกิจประเภทนี้ต้องปิดกิจการลงในอนาคต

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของกฎหมาย พบว่า กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ไม่มีเนื้อหาของบทบัญญัติที่เปิดให้เอกชนเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ ส่งผลทำให้เอกชนเลือกที่จะแข่งขันกับบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ในส่วนที่ประชาชนนิยมใช้บริการ และผลักภาระให้รัฐวิสาหกิจรับภาระการจัดทำบริการที่ประชาชนไม่นิยมต่อไป ในบางกรณีเกิดจากข้อจำกัดของกฎหมายที่ให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐในการจัดทำบริการสาธารณะประเภทนี้ ทำให้เอกชนที่มีความต้องการที่จะเข้ามาจัดบริการสาธารณะถูกกีดกันจากเนื้อหาของกฎหมายทำให้ไม่สามารถเข้ามาให้บริการหรือจัดทำบริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในด้านกิจการไปรษณีย์ได้อย่างเป็นธรรม เพราะอาจติดปัญหาทางกฎหมาย เช่น การกำหนดให้รัฐเป็นผู้ทำหน้าที่ขนส่งไปรษณียภัณฑ์ระหว่างประเทศในกรณีเข้าสู่ประเทศและออกจากประเทศ รวมถึงภายในประเทศ ส่งผลทำให้เอกชนที่มีกิจการขนส่งไปรษณียภัณฑ์ถูกปรับเงินจากการดำเนินกิจการจากรัฐในกรณีขนส่งไปรษณียภัณฑ์แทนรัฐโดยไม่ได้รับอนุญาตเพราะกฎหมายให้อนุญาตเฉพาะรัฐมีหน้าที่เท่านั้น จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าข้อจำกัดของกฎหมายดังกล่าวนี้จึงเป็นผลทำให้เอกชนที่มีศักยภาพเลือกที่จะไม่ลงทุนในระบบไปรษณีย์กับประเทศไทย มีผลทำให้ระบบไปรษณีย์ของประเทศบางส่วนจึงไม่มีการพัฒนา เพราะเมื่อกิจการไปรษณีย์ที่จัดทำโดยรัฐเพียงองค์การเดียวเท่านั้น ก็เป็นผลทำให้ไม่มีการพัฒนาระบบการจัดทำบริการสาธารณะ และเมื่อไม่มีการพัฒนาระบบไปรษณีย์แล้วก็ทำให้จากจัดทำบริการสาธารณะดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ ส่งผลให้ไม่ได้รับความนิยมจากประชาชนตามลำดับ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ไม่มีการกำหนดเนื้อหาของบทบัญญัติที่เปิดให้เอกชนเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ โดยในปัจจุบันกิจการด้านไปรษณีย์มีการพัฒนาไปตามกลไกในทางการตลาดของระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งภาคเอกชนก็มีความสนใจที่จะเข้ามาดำเนินกิจการด้านไปรษณีย์ ไม่ว่าจะเป็นด้านการขนส่งไปรษณียภัณฑ์ พัสดุภัณฑ์ ซึ่งเอกชนจะมีความพร้อมในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยตามสถานการณ์ในโลกยุคปัจจุบัน ดังนั้น การที่กฎหมาย คือ พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ไม่ได้กำหนดให้เอกชนเข้ามาร่วมจัดจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐได้ จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักประโยชน์สาธารณะ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดใบอนุญาตเพื่อให้เอกชนจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การที่พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ไม่มีเนื้อหาของบทบัญญัติที่เปิดให้เอกชนเข้ามาจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ ซึ่งในปัจจุบันนั้นการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจมีความก้าวหน้าไปมาก และระบบของรัฐย่อมมีปัญหาในกระบวนการและข้อจำกัดของกฎหมายที่ไม่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดทำบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว ทำให้รัฐไม่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดทำบริการสาธารณะในด้านนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบต่อความต้องการของประชาชนในด้านของการจัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์ ที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว อาจทำให้ประชาชนใช้บริการด้านกิจการไปรษณีย์ของรัฐน้อยลงได้ นั่นเอง

4.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

สำหรับโครงสร้างของการบริหารงานราชการแผ่นดินจะกำหนดให้ บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลกิจการโดยกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ และภายใต้การดูแลของรัฐมนตรีเจ้ากระทรวง แต่กระทรวงก็มีหน่วยงานหรืออำนาจหน้าที่อื่น ๆ ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหลายฉบับ โดยการกำกับดูแลกิจการไปรษณีย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหน้าที่ ซึ่งขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐมนตรีว่าจะให้ความสำคัญกับการกำกับดูแลกิจการของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาและตรวจสอบการดำเนินงานของบริษัทให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน หรือในบางกรณีรัฐมนตรีผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการดังกล่าวจะทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลว่าบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด จะดำเนินกิจการตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ซึ่งหากเกิดกรณีอย่างหลังก็จะทำให้ไม่มีองค์กรที่จะทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ให้เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนด้านการสื่อสารด้านไปรษณีย์ได้อย่างแท้จริง

สำหรับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ของประเทศไทยนั้น ยังพบว่า มีองค์กรในการกำหนดแนวทางการทำหน้าที่ คือ คณะกรรมการกิจการไปรษณีย์ ซึ่งจัดตั้งขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามพระราชกฤษฎีกากำหนดอำนาจ สิทธิ และประโยชน์ของบริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการคลัง เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา และบุคคลซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้ที่มีผลงานหรือเคยปฏิบัติงานที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในกิจการหรือสาขาวิชาชีพอันจะเป็นประโยชน์ต่อกิจการไปรษณีย์อีกหนึ่งคนเป็นกรรมการ และให้ผู้แทนกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นกรรมการและเลขานุการ ส่งผลทำให้คณะกรรมการดังกล่าวมีอำนาจทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนด แต่ไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายหรือการควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการไปรษณีย์โดยตรง โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการกิจการไปรษณีย์นั้น มีเพียงหน้าที่ในการให้อำนาจในการอนุญาต การวินิจฉัย การออกข้อบังคับต่าง ๆ ที่เคยถูกกำหนดไว้แบบเดียวกันกับคณะกรรมการการสื่อสารแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการสื่อสารแห่งประเทศไทยในอดีต เช่น อำนาจในการจัดทำไปรษณีย์นิเทศ การทำความตกลงกับต่างประเทศในกิจการไปรษณีย์ และการออกคำสั่งใด ๆ ของผู้ว่าการการสื่อสารแห่งประเทศไทยตามกฎหมายว่าด้วยการสื่อสารแห่งประเทศไทยที่มีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 และเมื่อพิจารณาเนื้อหาในพระราชบัญญัติไปรษณีย์ดังกล่าว พบว่า เนื้อหาของบทบัญญัติก็ไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้คณะกรรมการในกรณีนี้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลและตรวจสอบเพื่อการพัฒนากิจการไปรษณีย์เป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้ จากการศึกษา พบว่า ในการกำกับดูแลกิจการไปรษณีย์นั้น รัฐจะอาศัยอำนาจตามกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติทุนรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. 2542 โดยการกำหนดให้กระทรวงการคลัง เป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินกิจการและการใช้จ่ายเงินของรัฐวิสาหกิจ ผ่านหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลรัฐวิสาหกิจทุกแห่งในประเทศไทย คือ สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า สคร. โดยหน่วยงานดังกล่าวจะทำหน้าที่กำกับดูแลกิจการของรัฐวิสาหกิจทุกแห่งในประเทศไทย โดยยึด

หลักการและแนวทางการตรวจสอบอ้างอิงจากคู่มือและระเบียบของ สคร. เป็นหลัก ซึ่งคู่มือและระเบียบทั้งหมดจะไม่มุ่งเน้นการดำเนินกิจการของรัฐวิสาหกิจใดเป็นการเฉพาะ ส่งผลทำให้ระเบียบและคู่มือที่บังคับใช้ในปัจจุบันจึงไม่สอดคล้องกับการทำหน้าที่ของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด เพราะการดำเนินกิจการด้านไปรษณีย์ขององค์กรแห่งนี้ ย่อมมีกระบวนการทำงานและขั้นตอน ตลอดจนแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่แตกต่างจากรัฐวิสาหกิจแห่งอื่น ๆ และตัวองค์กรผู้ตรวจสอบเอง คือ สคร. ก็มีหน้าที่ในการกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบรัฐวิสาหกิจทุกแห่งของประเทศ อีกทั้ง สคร.ไม่มีอำนาจหน้าที่ในการช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินกิจการของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ให้เกิดการเพื่อการพัฒนา โดยเมื่อพิจารณาจากบุคลากรและอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย พบว่า ในบางกรณีก็ไม่สามารถเข้ามาดูแลการดำเนินกิจการด้านไปรษณีย์ของรัฐวิสาหกิจได้ตามวัตถุประสงค์ของคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจเพื่อการพัฒนารัฐวิสาหกิจให้สามารถจัดทำบริการสาธารณะได้ตามเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจแห่งนั้น ๆ และเพื่อการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่กฎหมายกำหนดเกี่ยวกับการทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทยนั้น ทำให้กระบวนการควบคุมกำกับดูแล กระบวนการบริหารความเสี่ยง และการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของไปรษณีย์ไม่เป็นระบบตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ ซึ่งรัฐต้องมีภารกิจ ภาระหน้าที่ในการกำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ ซึ่งการที่กฎหมายไม่กำหนดเกี่ยวกับการทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ไว้ จึงทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักการภารกิจของรัฐ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากประเทศไทยไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับการทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์นั้น ส่งผลทำให้อาจไม่มีหน่วยงานใดทำหน้าที่ในการกำกับดูแล หรือในบางกรณีหน่วยงานต่าง ๆ อาจปฏิเสธการเข้าไปทำหน้าที่ดูแลการจัดทำบริการสาธารณะด้านการสื่อสารในรูปแบบไปรษณีย์ขององค์กรรัฐ เนื่องจากกฎหมายไม่ได้กำหนดเป็นการเฉพาะที่จะให้หน่วยงานใดเป็นผู้เข้าไปกำกับดูแล และควบคุมกิจการไปรษณีย์ จึงทำให้เกิดการไม่พัฒนาในตัวองค์กรผู้จัดทำบริการสาธารณะและยังมีผลต่อความเชื่อมั่น ความศรัทธาในองค์กรผู้จัดทำบริการสาธารณะว่าจะสามารถจัดทำบริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์การไปรษณีย์ไทยได้ นั้นเอง

5. ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

5.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ดังนี้

1) มีการกำหนดโครงสร้างขององค์การไปรษณีย์ให้เป็นรูปแบบบริษัท จำกัด (มหาชน)

2) มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการบริษัท ดังนี้

2.1) คณะกรรมการบริษัท ประกอบด้วย จำนวนกรรมการที่เพียงพอต่อการดำเนินภารกิจของบริษัท มีกรรมการอิสระที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถและเป็นมืออาชีพที่จะเป็นประโยชน์ต่อบริษัท จำนวนอย่างน้อยสามคน และต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด

2.2) คณะกรรมการบริษัทมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อบังคับบริษัทและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

5.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดใบอนุญาตเพื่อให้เอกชนจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐ

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 ดังนี้

1) ให้มีการกำหนดเกี่ยวกับผู้ครอบครองใบอนุญาตในประเภทที่รัฐกับเอกชนเพื่อจัดทำบริการสาธารณะด้านไปรษณีย์แทนรัฐได้ เช่น ออกใบอนุญาตให้เอกชนถือครอง เพื่อให้จัดทำบริการสาธารณะด้านกิจการไปรษณีย์

2) ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการออกใบอนุญาต

5.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ในประเทศไทย

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติไปรษณีย์ พุทธศักราช 2477 โดยให้มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมตรวจสอบกิจการไปรษณีย์ของประเทศไทยขึ้นเป็นการเฉพาะ

บรรณานุกรม

กรมไปรษณีย์โทรเลข. (2545). *ข้ามขอบฟ้า: หนังสือที่ระลึก 119 ปี กรมไปรษณีย์โทรเลข.* กรุงเทพฯ: กรมไปรษณีย์โทรเลข.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2547). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2555). *หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด. (2556). *ไปรษณีย์ไทย...เครือข่ายชีวิตและเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด.

ประยูร กาญจนดุล. (2549). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). *คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญหาการตีความและการบังคับใช้กฎหมาย เกี่ยวกับความรับผิดของผู้ค้ำประกัน: ศึกษากรณีการให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์

กฤตพร เจริญกุล*

รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์**

บทคัดย่อ

ธนาคารพาณิชย์แม้จะมีสิทธิในการให้บริการสินเชื่อให้เช่าซื้อรถยนต์ได้ ตามประกาศของธนาคารที่ สนส. 01/2551 เรื่อง การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อและให้เช่าแบบลีสซิ่ง การทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับธนาคารพาณิชย์จึงมีข้อสัญญาที่แตกต่างกับการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับบริษัทในเครือหรือบริษัทผู้จำหน่ายรถยนต์ ในส่วนของการกำหนดความรับผิด สิทธิของผู้เช่าซื้อ รวมถึงการนำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้ ซึ่งข้อสัญญาดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์กับธนาคารพาณิชย์

จากการศึกษาพบว่า สัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่ธนาคารนำมาใช้นั้นมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป และไม่มีการกำหนดแบบของสัญญาเช่าซื้อไว้โดยเฉพาะ เนื่องจากประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญาเรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ก็กำหนดเพียงข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญที่ต้องมีในสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น และในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ก็ไม่ได้แสดงวิธีการคำนวณอัตราดอกเบี้ยอย่างละเอียด อีกทั้งในข้อตกลงสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ในเรื่องความรับผิดเพื่อความชำรุดบกพร่องก็มีลักษณะเป็นกฎหมายปิดปากที่ผลักภาระไปให้แก่ผู้เช่าซื้อ โดยผู้เช่าซื้อไม่สามารถยกข้อต่อสู้นี้ขึ้นต่อสู้กับธนาคารพาณิชย์ผู้ให้เช่าซื้อได้เลย ซึ่งเมื่อผู้เช่าซื้อไม่สามารถยกข้อต่อสู้ดังกล่าวมาโต้แย้งกับธนาคารได้แล้ว ย่อมส่งผลกระทบไปถึงความรับผิดของผู้ค้ำประกันซึ่งต้องยอมรับในข้อสัญญาปิดปากดังกล่าวด้วย และการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไขใหม่ ในเรื่องของการบอกกล่าวที่ให้เจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังผู้ค้ำประกันให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ภายในเวลาหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ หากเป็นหนี้ที่มีกำหนดชำระเป็นงวด ๆ อย่างเช่นสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ต้องมีการบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกันทราบทุกงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้หรือไม่อย่างไร ซึ่งการประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ก็ไม่มีการออกประกาศ ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติมาเป็นลายลักษณ์อักษร ในต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหรือในประเทศอังกฤษล้วนแต่ต้องมีการระบุการส่งหนังสือบอกกล่าวไว้ในข้อตกลงในสัญญา รวมถึงสิทธิเรียกร้องในการบังคับชำระหนี้ของเจ้าหนี้ลูกหนี้และผู้ค้ำประกัน

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะการแก้ไขประเด็นปัญหาดังกล่าวโดยให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคควรเข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลการกำหนดแบบของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยอาศัยประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พุทธศักราช 2555 มาเป็นฐานในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อให้ดีขึ้น รวมถึงควรจะมีรายละเอียดแสดงวิธีการคำนวณผลประโยชน์ในสัญญาเช่าซื้อไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถเข้าใจรายละเอียดของค่าเช่าซื้อในแต่ละงวด และสามารถเลือกทำสัญญาได้ถูกต้องตรงกับความประสงค์และกำลังทรัพย์ในการชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อ และเพื่อเป็นประโยชน์ในทางธุรกิจและเกิดความเป็นธรรมต่อคู่สัญญาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1. บทนำ

สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์เป็นการให้บริการด้านการให้สินเชื่อส่วนบุคคลประเภทหนึ่ง ซึ่งสินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์คือการที่เจ้าของรถยนต์นำรถยนต์ออกให้เช่า โดยผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินบางส่วน เรียกว่า “เงินดาวน์” ให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อ และผู้เช่าซื้อมีหน้าที่ต้องชำระค่าเช่าเป็นงวด ๆ ให้กับผู้ให้เช่าซื้อ และเมื่อชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว ผู้ให้เช่าซื้อจะโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์นั้นให้แก่ผู้เช่าซื้อ ซึ่งธนาคารพาณิชย์นั้นสามารถให้บริการสินเชื่อให้เช่าซื้อรถยนต์ได้โดยอาศัยประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่ออกตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พุทธศักราช 2551 เรื่องการอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อและให้เช่าแบบลีสซิ่ง พุทธศักราช 2551 และเนื่องจากรถยนต์เป็นหลักประกันที่มีสภาพคล่องสูง สามารถเปลี่ยนมือได้ง่าย ธนาคารพาณิชย์ผู้ให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์มีความเสี่ยงเป็นอย่างมาก จึงต้องมีการเรียกหลักประกันโดยให้ผู้เช่าซื้อ ต้องจัดหาบุคคลซึ่งมีความน่าเชื่อถือเข้ามาเป็นผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์

การทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์กับธนาคารพาณิชย์ในปัจจุบันมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป แม้จะมีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พุทธศักราช 2555 เข้ามาควบคุมการทำสัญญาเช่าซื้อ แต่ก็เมื่อพิจารณาขอบเขตของสัญญาเช่าซื้อตามประกาศดังกล่าวแล้ว เป็นการกำหนดเพียงข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญหรือเงื่อนไขที่จะต้องมีในสัญญาเช่าซื้อเท่านั้น และเมื่อมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะค้ำประกัน ฉบับที่ 20 และฉบับที่ 21 ย่อมส่งผลกระทบมาถึงการให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการพิจารณาการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจะพิจารณาเข้มงวดขึ้น ธนาคารพาณิชย์อนุมัติเงินกู้ยากขึ้นหรืออาจไม่ปล่อยเงินกู้เลย ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้าถึงสินเชื่อดังกล่าวได้ยากขึ้นด้วย เอกสารหลักฐานต่าง ๆ จะต้องมีการแก้ไข รวมถึงขั้นตอนในการปฏิบัติด้วย ธนาคารพาณิชย์ในฐานะเจ้าหนี้ซึ่งมีความเสี่ยงมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการ และอาจส่งผลรุนแรงต่อภาพรวมการขยายตัวของเศรษฐกิจไทย

สำหรับในเนื้อหาของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะค้ำประกันที่แก้ไขใหม่นี้ แม้จะมีเจตนารมณ์มุ่งที่จะคุ้มครองบุคคลในแง่ความสัมพันธ์ทางแพ่ง และช่วยลดความไม่เป็นธรรมให้แก่ผู้ค้ำประกันก็ตาม แต่ก็ยังมีความไม่ชัดเจนในหลายประเด็น จึงอาจเกิดปัญหาในการตีความได้ เช่น บทบัญญัติมาตรา 686 กำหนดให้เจ้าหนี้มีหนังสือบอกกล่าวผู้ค้ำประกันภายในหกสิบวัน ก่อนจึงจะบังคับให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ได้ หากเจ้าหนี้มิได้มีหนังสือบอกกล่าวภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ผู้ค้ำประกันหลุดพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทน ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้น การที่เจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกัน เมื่อลูกหนี้ผิดนัด เพื่อตั้งสิทธิเรียกร้องตามสัญญาค้ำประกันจนเต็มจำนวนตามมาตรานี้ มีปัญหาในการตีความทางกฎหมายว่า หากเป็นหนี้ที่มีกำหนดชำระเป็นงวด ๆ ตามสัญญาเช่าซื้อรถยนต์นั้น เจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกันทุกงวดหรือไม่ ในขณะเดียวกันธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้ให้สินเชื่อ ก็จะกำหนดในสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกัน ในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ให้แก่ธนาคารซึ่งเป็นฝ่ายเจ้าหนี้ จึงอาจเกิดปัญหาว่าข้อสัญญาที่ระบุไว้นั้น จะมีผลบังคับใช้ได้หรือไม่เพียงใด จึงควรศึกษาว่ากฎหมายลักษณะค้ำประกันที่แก้ไขใหม่นี้ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างไรบ้าง แก่การให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ และเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวจะมีขอบเขตเนื้อหาอย่างใด เพียงใด ต้องอาศัยการตีความประการใด จึงจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย และให้สอดคล้องกับการประกอบธุรกิจการให้สินเชื่อเช่าซื้อของธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งข้อตกลงที่ระบุไว้ในสัญญาค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์จะมีผลบังคับตามกฎหมายประการใด

2. ทฤษฎีทางกฎหมายในการเข้าทำสัญญา หลักการตีความกฎหมายในทางแพ่งและหลักในการพิจารณาให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ และการเข้าค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์

2.1 ทฤษฎีทางกฎหมายในการเข้าทำสัญญา

2.1.1 หลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (The Autonomy of Will)

คือหลักที่ให้ความเป็นอิสระของบุคคลซึ่งจะทำการแสดงเจตนาอย่างใดเพื่อจะผูกมัดตนเองให้ได้ตามต้องการ ซึ่งเจตนาเปรียบเสมือนเป็นตัวก่อให้เกิดสิทธิหรือกำหนดขอบเขตในทางกฎหมายของตนเอง พร้อมทั้งเชื่อได้ว่าเจตนาของแต่ละบุคคลมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวของมันเอง เป็นหลักการพื้นฐานของเสรีภาพของมนุษย์ ผลมาจากการที่ต้องรับรู้สิทธิส่วนบุคคลและต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคลที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติและต้องไม่ทำลายสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล เสรีภาพของบุคคลจะถูกจำกัดลงด้วยความสมัครใจของบุคคลเอง โดยจะไม่ผูกพันในหนี้ที่ตนไม่ตกลงยินยอมด้วย การที่บุคคลผูกมัดตัวเองด้วยสัญญาที่ทำขึ้นนั้น เป็นหลักที่อาศัยความมีนิติสัมพันธ์ทางหนี้ว่าอยู่บนรากฐานของเจตนาของบุคคลโดยเจตนาเป็นแหล่งกำเนิดและเป็นมาตรการของสิทธิ โดยการแสดงเจตนาเป็นการกระทำซึ่งบุคคลแต่ละคนประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลทางกฎหมายบางประการ และได้มีการแสดงออกซึ่งความประสงค์นั้น เจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาและเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญาและผลของสัญญา

2.1.2 หลักเสรีภาพในการเข้าทำสัญญา (Freedom of Contract)

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นส่วนหนึ่งของหลักอิสระทางแพ่ง (Private Autonomy) เป็นหลักที่ว่าด้วยเรื่องสิทธิของเอกชนหรือปัจเจกชนมีความอิสระในการที่จะกำหนดขอบเขตกฎหมายด้วยตนเอง ทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องทรัพย์สิน

อนึ่งเสรีภาพในการทำสัญญา มีอยู่ 2 ความหมายด้วยกัน คือ

ความหมายแรกหมายถึง เสรีภาพที่จะเข้ามาตกลงทำสัญญา หมายถึงเสรีภาพในการก่อให้เกิดขึ้น ดำเนินการต่อไปของสัญญาหรือระงับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา ซึ่งอาจพิจารณาได้สองด้าน คือ ด้านกระทำ (Positive Sense) หมายถึง การเริ่มต้น ดำเนินต่อไปและการตกลงเข้าทำสัญญา และด้านไม่กระทำ (Negative Sense) หมายถึง การไม่เข้าทำสัญญาหรือการระงับกระบวนการในการเจรจาด้วยการถอนคำเสนอหรือการยกเลิกการเจรจา เป็นต้น

ความหมายที่สองหมายความว่า เสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐเมื่อสัญญาเกิดแล้ว โดยหลักเสรีภาพในการทำสัญญาได้มีบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในมาตรา 151 บัญญัติว่า “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ”

2.1.3 หลักการว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

ได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ. 2540 ขึ้นมาใช้บังคับเพื่อแก้ไขความไม่เป็นธรรมและความไม่สงบสุขในสังคม โดยกำหนดแนวทางพิจารณาให้ข้อสัญญาหรือข้อตกลงบางประการไม่มีผลบังคับ และข้อสัญญาหรือข้อตกลงบางประการให้มีผลบังคับเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี โดยได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 4 วรรค 1 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งมีองค์ประกอบ คือต้องเป็นข้อสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือสัญญาสำเร็จรูปหรือสัญญาขายฝาก ต้องเป็นข้อตกลงที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปหรือผู้ซื้อฝากแล้วแต่กรณี ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ตามมาตรา 4 วรรคสาม และต้องเป็นข้อตกลงที่ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้เปรียบเกินสมควร ตามมาตรา 4 วรรคท้าย

2.2 หลักการตีความกฎหมายในทางแพ่ง

การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาหรืออธิบายความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏในตัวบท โดยอาศัยการใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาและสามัญสำนึกให้มีความหมายที่ชัดเจนขึ้น เพื่อที่จะนำกฎหมายนั้นไปใช้บังคับแก่กรณีที่มีปัญหาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม บทกฎหมายใดเมื่อนำมาปรับเข้ากับกรณีที่เกิดขึ้นและมีข้อสงสัยว่าไม่สามารถจะใช้ปรับแก่คดีได้หรืออาจมีถ้อยคำไม่ชัดเจนจำเป็นต้องตีความบทกฎหมายนั้น ซึ่งการตีความ มีหลักเกณฑ์ในการตีความ 2 ประการคือ

1. การตีความตามตัวอักษรหรือตามตัวของกฎหมาย (Statutory Interpretation) เป็นการตีความตามถ้อยคำสำนวนในตัวบทกฎหมาย บทกฎหมายใดมีข้อความชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่จำเป็นต้องนำไปตีความ

2. การตีความตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมาย (Teleological Interpretation) หมายถึงการตีความตามความมุ่งหมายหรือคุณค่า หรือตามเหตุผลที่ผู้อยู่เบื้องหลังบทกฎหมายนั้น ๆโดยมิได้ขึ้นอยู่กับ

ความประสงค์ของผู้บัญญัติกฎหมายแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทกฎหมายโดยตัวของบทกฎหมายเอง เป็นการหยั่งทราบความหมายของถ้อยคำในบท กฎหมายจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายนั้น ๆ การตีความตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายแล้วพยายามเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายดังกล่าว

2.3 หลักการตีความข้อตกลงในสัญญา

สัญญาเป็นการแสดงเจตนาในการทำนิติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป การตีความสัญญาจึงอยู่ในบังคับของมาตรา 171 บัญญัติว่า “ในการตีความการแสดงเจตนานั้น ให้เพ่งเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร” ซึ่งก็คือ ต้องค้นหาเจตนาที่แท้จริงตามที่ได้แสดงออกมา มิใช่พิจารณาเฉพาะถ้อยคำ สำนวน ซึ่งอาจจะเป็นคำพูดหรือตัวอักษรเมื่อมีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร

การตีความสัญญาซึ่งเกิดจากการแสดงเจตนาตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติไว้ ในมาตรา 368 ว่า “สัญญานั้นท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย” หมายความว่า การตีความสัญญานั้นต้องคำนึงถึงความประสงค์หรือเจตนาอันมีร่วมกันของคู่สัญญา ซึ่งเป็นเจตนาที่คาดหมายในทางสุจริต และต้องคำนึงถึงประเพณีปฏิบัติในระหว่างคู่สัญญาหรือในทางการค้าด้วย

3. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการตีความและการบังคับใช้กฎหมายเรื่องความรับผิดของผู้ค้ำประกัน กรณีการให้สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์

3.1 ปัญหาที่ธนาคารพาณิชย์ผู้ให้เช่าซื้ออ้างหลักกฎหมายปิดปาก โดยผลของข้อสัญญามายันมิให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์โต้แย้งเกี่ยวกับเหตุความชำรุดบกพร่องของรถยนต์ เป็นเหตุไม่ชำระค่าเช่าซื้อ

เงื่อนไขของสัญญาเช่าซื้อที่ให้ผู้เช่าซื้อต้องเป็นผู้ติดต่อและเลือกรถยนต์ รวมถึงเป็นผู้ตรวจสอบรายละเอียดต่าง ๆของรถยนต์ด้วยตัวของผู้เช่าซื้อเอง และการรับมอบรถยนต์จากผู้ขายให้ถือว่าธนาคารได้ส่งมอบรถยนต์ให้กับผู้เช่าซื้อโดยถูกต้อง และถือว่าผู้เช่าซื้อได้ตรวจรับรถยนต์ในสภาพที่เป็นที่พึงพอใจของผู้เช่าซื้อแล้ว หากมีความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นกับรถยนต์คันดังกล่าว ธนาคารผู้ให้เช่าซื้อจะไม่รับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องใด ๆ และผู้เช่าซื้อจะไม่ยกเอาปัญหาเรื่องสภาพรถมาเป็นข้ออ้างในการไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญา ซึ่งข้อตกลงสัญญาเช่าซื้อดังกล่าวนี้จึงมีลักษณะของหลักกฎหมายปิดปากโดยผลของสัญญาหรือข้อตกลงที่ผลักภาระไปให้แก่ผู้เช่าซื้อ เมื่อผู้เช่าซื้อยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อสู้ไม่ได้ ย่อมส่งผลกระทบไปถึงความรับผิดของผู้ค้ำประกันซึ่งต้องยอมรับในข้อสัญญาปิดปากดังกล่าวด้วย อีกทั้งสัญญาค้ำประกันดังกล่าวเป็นการค้ำประกันแบบไม่จำกัดความรับผิด ผู้ค้ำประกันจะรับผิดในต้นเงินตามหนี้ประธานที่ลูกหนี้ค้างชำระแก่เจ้าหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันยังต้องรับผิดในดอกเบี้ย ค่าสินไหมทดแทน ค่าธรรมเนียมการฟ้องร้องบังคับคดี ตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้ด้วย

3.2 ปัญหาข้อตกลงเกี่ยวกับความรับผิดในดอกเบี้ยและเบี้ยปรับของผู้ค้ำประกันกับความไม่เป็นธรรมตามกฎหมายว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรมและกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

สินเชื่อเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย การกำหนดอัตราดอกเบี้ยใช้อัตราดอกเบี้ยแบบลอยตัว (Floating Rate) โดยไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่แน่นอนแบบอัตราดอกเบี้ยคงที่ (Fixed Rate) แม้ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 80/2551 เรื่อง หลักเกณฑ์การปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ย ส่วนลด ค่าบริการต่าง ๆ และเบี้ยปรับสำหรับธนาคารพาณิชย์ โดยดอกเบี้ยและส่วนลดให้สินเชื่อมีการกำหนดว่าธนาคารพาณิชย์ต้องประกาศอัตราดอกเบี้ยที่จะเรียกเก็บจากลูกค้าแต่ละประเภท โดยใช้อัตราดอกเบี้ยอ้างอิงและกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยหรือส่วนลดสูงสุดตามกลุ่มลูกค้าแต่ละประเภท แต่ก็ไม่มีการกำหนดว่าอัตราดอกเบี้ยสำหรับสินเชื่อรถยนต์เป็นจำนวนเท่าใด เพดานสูงสุดเท่าไหร่ ซึ่งย่อมส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์สามารถกำหนดอัตราดอกเบี้ยเป็นเช่นไรก็ได้ และแบบของสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ที่ธนาคารพาณิชย์ได้นำมาใช้กับผู้บริโภคนั้นมีลักษณะเป็นสัญญาสำเร็จรูป และเมื่อพิจารณาขอบเขตของสัญญาเช่าซื้อตามประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 เห็นว่าสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบของสัญญาเช่าซื้อไว้โดยเฉพาะ ประกาศฉบับดังกล่าวกำหนดเพียงข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญหรือเงื่อนไขที่ต้องมีในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์เท่านั้น อีกทั้งในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ก็ไม่มีวิธีการคำนวณอัตราดอกเบี้ยอย่างละเอียด และเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อที่ธนาคารเรียกเก็บ อัตราที่เรียกเก็บนั้นมีอัตราที่สูงเกินไปทำให้ธนาคารได้รับประโยชน์เกินควร

3.3 ปัญหาการทำข้อตกลงไว้ล่วงหน้าให้สิทธิแก่ธนาคารพาณิชย์ผู้ให้เช่าซื้อ ทำการหักเงินในบัญชีเงินฝากของผู้ค้ำประกันที่ฝากไว้กับธนาคารเพื่อชำระหนี้ที่ผู้ค้ำประกันต้องรับผิดตามผลของสัญญาค้ำประกัน

ข้อตกลงที่ให้สิทธิธนาคารพาณิชย์หักเงินในบัญชีเงินฝากทุกประเภทไปชำระหนี้ตามสัญญาก่อหนี้ได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวให้แก่ผู้ค้ำประกันทราบล่วงหน้านั้นสามารถทำได้ เนื่องจากข้อตกลงที่ทำไว้นั้นไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 150 และข้อตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้าดังกล่าวก็มิได้อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาตรา 8 กล่าวไว้ว่า ข้อตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้นความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิดสัญญาในความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย หรืออนามัยของผู้อื่น อันเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ตกลง จะนำมาอ้างเป็นข้อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดไม่ได้ และข้อตกลงที่ได้ทำไว้ล่วงหน้า เพื่อยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดในกรณีอื่น ให้มีผลบังคับได้เท่าที่เป็นธรรมและสมควรแก่กรณีเท่านั้น ซึ่งการหักบัญชีเงินฝากทันทีโดยไม่ต้องบอกกล่าวนั้นกฎหมายบัญญัติว่าให้สามารถทำการหักบัญชีเงินฝากทันทีได้กับลูกหนี้ชั้นต้นไม่รวมถึงกรณีของผู้ค้ำประกัน ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 686 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น ในกรณีสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารผู้ให้เช่าซื้อย่อมไม่สามารถดำเนินการหักเงินในบัญชีเงินฝากของผู้ค้ำประกันที่ฝากไว้กับธนาคารเพื่อชำระหนี้โดยไม่บอกกล่าวล่วงหน้าแก่ผู้ค้ำประกันได้

3.4 ปัญหาการแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบเรื่องการผิดนัดของผู้เช่าซื้อ

การที่กฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้ต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้ภายในเวลาหกสิบวันนับตั้งแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ หากเป็นหนี้ที่มีกำหนดชำระเป็นงวด ๆ เช่นสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ ต้องมีการบอกกล่าวแก่ผู้ค้ำประกันทราบทุกงวดที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้หรือไม่อย่างไร ซึ่งการประกอบธุรกิจการให้เช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ก็ไม่มีการออกประกาศ ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัติมาเป็นลายลักษณ์อักษร ธนาคารพาณิชย์จึงสามารถกำหนดเงื่อนไขไว้อย่างไรก็ได้

3.5 ปัญหาการหลุดพ้นความรับผิดของผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์

<u>3.5.1 กรณีผู้ค้ำประกันหลายราย และธนาคารเจ้าหนี้ปลดหนี้ให้กับผู้ค้ำประกันคนใดคนหนึ่ง จะทำให้ผู้ค้ำประกันคนอื่นหลุดพ้นหรือไม่เพียงใด</u>

ธนาคารปลดหนี้ให้แก่ผู้ค้ำประกันคนหนึ่งคนใด โดยไม่ต้องแจ้งหรือได้รับความยินยอมจากผู้ค้ำประกันคนอื่น ๆก่อน ผู้ค้ำประกันที่เหลืออยู่ยังคงต้องรับผิดในหนี้ทั้งหมดต่อไปเต็มจำนวน ซึ่งการปลดหนี้เป็นเรื่องเจตนาของเจ้าหนี้ที่จะยอมสละสิทธิ์เรียกร้องที่ตัวเองมีอยู่ในมูลหนี้ และการปลดหนี้ให้แก่ลูกหนี้ร่วมกันคนหนึ่งนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ลูกหนี้คนอื่น ๆ เพียงเท่าส่วนของลูกหนี้ที่ได้ปลดให้ เว้นแต่จะได้ตกลงกันเป็นอย่างอื่น และการที่ธนาคารพาณิชย์กำหนดเงื่อนไขดังกล่าวให้ผู้ค้ำประกันคนอื่น ๆที่เหลืออยู่ต้องรับผิดในหนี้ทั้งหมดต่อไปเต็มจำนวน แม้จะเป็นข้อตกลงที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และแม้ไม่ได้บอกกล่าวให้ผู้ค้ำประกันคนอื่น ๆทราบก่อน ก็ไม่เป็นการเสียหายแก่ผู้ค้ำประกัน อีกทั้งยังไม่อยู่ในบังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 อีกด้วย

<u>3.5.2 ธนาคารเจ้าหนี้ผ่อนเวลาการชำระค่าเช่าซื้อให้ผู้เช่าซื้อ</u>

การแก้ไขตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 700 การค้ำประกันหนี้ที่มีกำหนดแน่นอนและเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ ถ้าหากผู้ค้ำประกันไม่ตกลงยินยอมด้วยนั้น ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด และข้อตกลงที่ทำไว้ล่วงหน้าว่าเจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาให้แก่ลูกหนี้ โดยให้ถือว่าผู้ค้ำประกันยินยอมด้วย ข้อตกลงนั้นใช้บังคับไม่ได้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ค้ำประกัน ไม่ให้ต้องผูกพันความรับผิดออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับกฎหมายประเทศอังกฤษ ที่กล่าวไว้ว่าการที่เจ้าหนี้ตกลงขยายระยะเวลาการชำระหนี้ให้กับลูกหนี้นั้นเป็นเหตุให้ความรับผิดของผู้ค้ำประกันหลุดพ้น แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังเกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อการปรับโครงสร้างหนี้ของธนาคารพาณิชย์ ซึ่งหากเมื่อธนาคารพาณิชย์ตกลงยอมผ่อนเวลาการชำระหนี้ให้แก่ลูกหนี้ หากผู้ค้ำประกันมิได้ยินยอมด้วย ผู้ค้ำประกันย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด ทำให้แนวทางในการปรับโครงสร้างหนี้มีข้อยุ่งยากขึ้น

4. บทสรุป

การประกอบธุรกิจธนาคารพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 คือเป็นการประกอบธุรกิจรับฝากเงินหรือรับเงินจากประชาชนที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้ประโยชน์จากเงินนั้นโดยวิธีหนึ่งวิธีใด เช่น ให้สินเชื่อ ซื้อขายตั๋วแลก

เงินหรือตราสารเปลี่ยนมืออื่นใด ซื้อขายเงินตราต่างประเทศ และตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 01/2551 เรื่อง การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อและให้เช่าแบบลีสซิ่ง ซึ่งธนาคารพาณิชย์นั้นไม่ได้เป็นผู้ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับรถยนต์โดยตรง อีกทั้งการทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ก็ไม่ได้มีการกำหนดรูปแบบของสัญญาไว้โดยเฉพาะ และในสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ก็ไม่มีวิธีการคำนวณอัตราดอกเบี้ยอย่างละเอียด รวมถึงมีการนำหลักกฎหมายปิดปากมาบังคับใช้ในสัญญาเช่าซื้ออีกด้วย ซึ่งมีลักษณะที่เป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคเกินสมควร จึงส่งผลกระทบต่อความรับผิดของผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์อีกด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 686 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการแจ้งให้ผู้ค้ำประกันทราบเรื่องการผิดนัดของผู้เช่าซื้อโดยแก้ไขให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น ว่าหากมีการผิดนัดชำระหนี้ทุกครั้ง ต้องมีการบอกกล่าวให้ผู้ค้ำประกันทราบทุกครั้ง เพื่อมิให้เกิดปัญหาในการตีความของมาตราดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์ที่ผลของสัญญามีการชำระหนี้ค่าเช่าซื้อเป็นงวด ๆ

5.2 คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ควรเข้ามามีบทบาทในการกำหนดและวางกรอบในเรื่องข้อตกลงของสัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันการเช่าซื้อรถยนต์ที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้เช่าซื้อ โดยบัญญัติเพิ่มเติมลงในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาโดยวางกรอบ 2 ประการ คือ

1) ไม่ให้มีข้อตกลงในส่วนของข้อยกเว้นความรับผิดในความชำรุดบกพร่อง เพื่อก่อให้เกิดการนำหลักกฎหมายปิดปากมาใช้บังคับ โดยมีเหตุผลว่าผู้ให้เช่าซื้อต้องให้การรับรองว่าทรัพย์สินที่ตนให้เช่าซื้อเป็นทรัพย์สินที่มีสภาพดี ไม่ชำรุดบกพร่อง

2) กำหนดวิธีการคิดดอกเบี้ยและการเรียกเก็บผลประโยชน์อย่างอื่นไว้อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้มีการหลีกเลี่ยงวิธีการคิดดอกเบี้ย และเพื่อให้ผู้เช่าซื้อสามารถเข้าใจรายละเอียดของค่าเช่าซื้อในแต่ละงวดและสามารถเลือกทำสัญญาได้ถูกต้องตรงกับความประสงค์และกำลังทรัพย์ในการชำระหนี้ของผู้เช่าซื้อ

5.3 นำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม มาตรา 4 มาใช้อย่างเคร่งครัดกับข้อตกลงที่ธนาคารพาณิชย์เขียนไว้ในสัญญาเช่าซื้อในการเรียกค่าเสียหายหรือในการเรียกผลประโยชน์อื่น ๆ โดยถือว่าการรับภาระดังกล่าวเป็นการรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ ฉะนั้นเมื่อนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวมาใช้บังคับก็สามารถที่จะแก้ไขการเอารัดเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่มีมากเกินไปและก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคู่สัญญา

5.4 ควรเสนอให้บังคับใช้กฎหมาย มาตรา 691 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่องการปรับโครงสร้างหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ของธนาคารพาณิชย์ มาใช้ควบคู่กับบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 700 ในเรื่องการผ่อนเวลาการชำระหนี้ค่าเช่าซื้อให้แก่ผู้เช่าซื้อ ซึ่งจะช่วยลดภาระให้แก่ผู้เช่าซื้อ อีกทั้งย่อมจะทำให้เกิดผลดีแก่ผู้ค้ำประกันอีกด้วย

บรรณานุกรม

จักรี อดุลนิรัตน์. (2546). **ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าทำสัญญาในพฤติการณ์ที่ไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ของตนเองได้** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จำปี โสตถิพันธุ์. (2543).**หลักความรับผิดก่อนสัญญา.**กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์-วิญญูชน.

ดาราพร ถิระวัฒน์. (2542). **กฎหมายสัญญาสถานะใหม่ของสัญญาและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2548). **แง่คิดในการตีความกฎหมายไทย.** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ ชวนพิมพ์.

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยข้อสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พุทธศักราช 2555.

ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่อง การอนุญาตให้ธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจให้เช่าซื้อและให้เช่าแบบลีสซิ่ง พ.ศ. 2551

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540.

ศนันท์กรณ์ (จำปี) โสตถิพันธุ์. (2553). **คำอธิบายกฎหมายนิติกรรม-สัญญา** (พิมพ์ครั้งที่15). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

Andrew Evans and Andrew Lafferty. (2012). **Enforcing Against a Personal Guarantor**. Retrieved February 12, 2016, from http://www.fieldfisher.com/media/1782056/Enforcing-Against-a-Personal.pdf

Trevor C. Hartley, The Law of Suretyship and Indemnity in the United Kingdom Of Great Britain and Northern Ireland and Ireland, The London School Of Economics and Political Science, 1974, pp. 21.

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ : ศึกษากรณีการจัดการศึกษาของผู้ต้องขัง

กิตติณัฏฐ์ วิญญูรัตน[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร[2]

บทคัดย่อ

การบริหารงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยปัจจุบันได้มีการนำหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมาใช้ในการบริหารจัดการผู้ต้องขังในเรือนจำ ซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้ตระหนักถึงปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อราชทัณฑ์อยู่ในขณะนี้ คือ มีความพยายามแก้ไขปัญหาสภาวะผู้ต้องขังล้นเรือนจำ โดยต้องพิจารณาถึงผลแห่งการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังไม่ให้กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก และกลับตัวกลับใจเป็นคนดีสู่สังคมและใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

แต่การจัดการในเรือนจำด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังยังไม่มีหลักเกณฑ์ วิธีการ รวมทั้งกฎหมายที่ให้อำนาจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพียงพอ จึงเป็นแนวคิดที่นำไปสู่การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งได้ศึกษาถึงรูปแบบการบริหารจัดการด้านการให้การศึกษาและฝึกอบรมที่มีอยู่ในต่างประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้ในทางที่เป็นคุณต่อการจัดการศึกษาและฝึกอบรมของผู้ต้องขังในเรือนจำประเทศไทย

สำหรับการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังในสหราชอาณาจักร จะมีการจัดหาครูผู้สอนทั้งวิชาสามัญและด้านวิชาชีพ รวมทั้งมีการสอบวัดผลโดยผู้ที่สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากทางราชการ ตามข้อบังคับราชทัณฑ์ ปี ค.ศ. 1999 ข้อ 32 ได้กำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนต้องได้ประโยชน์จากการสนับสนุนทางด้านการศึกษาในเรือนจำ ส่วนห้องเรียนนั้นทุกเรือนจำจะถูกจัดให้มีสถานที่สำหรับการรับการศึกษา ผู้ต้องขังสามารถทำการศึกษาทางไกลและอาจสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัย ซึ่งสามารถใช้ประกอบการพิจารณาคุณสมบัติสำหรับการสมัครงานและประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษแล้ว โดยเรือนจำและทัณฑสถานต้องจัดหาตำราหรือหนังสือให้แก่ผู้ต้องขัง

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในประเทศญี่ปุ่น ได้มีมาตรการสนับสนุนจากทางสังคมโดยจัดครูผู้สอน ซึ่งมีทั้งเจ้าหน้าที่เรือนจำและอาสาสมัครจากภายนอกเข้าร่วมให้บริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ และมีหลักสูตรการเรียนการสอนทางไกลหลายหลักสูตรให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะการทำงาน ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการ และสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะได้ในโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School) ซึ่งเป็นสถานที่ใช้ลงโทษผู้กระทำผิดเยาวชนที่มีอายุตั้งแต่ 14 ปี แต่ไม่เกิน 26 ปี พร้อมปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดี

สำหรับสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้มีการจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องโดยการนำผู้ต้องขังวัยหนุ่มไปควบคุมในเรือนจำเฉพาะที่เรียกว่า เรือนจำโรงเรียน (Prison School) ซึ่งมีลักษณะเด่นเสมือนเป็นโรงเรียนประจำ และมีครูผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ การศึกษาสายสามัญดำเนินการสอนโดยครูของกระทรวงศึกษาธิการ และการฝึกวิชาชีพจะได้รับการอบรมด้านระเบียบและจรรยาบรรณในการทำงานให้แก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ระบบการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังยังมีโปรแกรมการรักษาพิเศษที่มาช่วยผู้ต้องขังที่มีปัญหาในชีวิตจริงซึ่งผู้ต้องขังอาจต้องการให้ช่วยเหลือได้ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว เพศ ความรุนแรง อารมณ์ ทิฐิ และการใช้สารเสพติด เป็นต้น ซึ่งโปรแกรมนี้จะช่วยบูรณาการทักษะเบื้องต้นโดยพัฒนาทักษะชีวิต จนกระทั่งผู้ต้องขังจะได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลและการแก้ปัญหาด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงต้องนำมาพิจารณาเพื่อจัดให้มีการกำหนดเป็นกฎหมาย ในส่วนของการจัดการศึกษาของผู้ต้องขัง ให้สอดคล้องกับบริบทการศึกษาของประเทศ และยังต้องเชื่อมโยงไปถึงหลักกฎหมายการศึกษาแห่งชาติในส่วนของการจัดการศึกษาวิชาสายสามัญ และหลักกฎหมายการอาชีวศึกษาสำหรับการจัดการศึกษาสายวิชาชีพ ทั้งต้องมีการพิจารณาจำแนกผู้ต้องขังให้เหมาะสมต่อการจัดการศึกษาขอผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานราชทัณฑ์เพื่อให้บรรลุผลแห่งการจัดการศึกษาผู้ต้องขังให้เป็นอย่างระบบและต้องคำนึงถึงการแก้ไขปัญหาการกลับมากระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง และลดภาวะนักโทษล้นเรือนจำที่ประสบอยู่ในขณะนี้

1. บทนำ

ระบบงานส่วนราชทัณฑ์เป็นระบบการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาที่อยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารงานยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีภารกิจในการบังคับโทษผู้กระทำความผิดที่ผ่านการพิจารณามาแล้วโดยศาล ในประเทศไทยการบังคับโทษกับผู้กระทำความผิดจะขึ้นอยู่กับ

ระบบงานของราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหลักที่จะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงโดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันสังคมออกจากผู้กระทำความผิดในระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น การที่จะทำให้เกิดความสงบสุขต่อสังคมและปราศจากอาชญากรรม นโยบายทางด้านการบริหารงานราชทัณฑ์ในปัจจุบันได้เน้นไปทางด้านการฟื้นฟูและบำบัดพฤตินิสัยของผู้กระทำความผิดเป็นประการสำคัญควบคู่กับการคุมขังอาชญากรออกจากสังคมด้วย เพื่อที่จะทำให้อาชญากรที่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤตินิสัย จนสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ต่อไปและกลับตัวกลับใจเป็นคนดีต่อสังคม

เพื่อการเข้าถึงมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่สำคัญ จำเป็นต้องมุ่งต่อการปรับทัศนคติและพฤตินิสัย โดยกระบวนการสอนและการปรับปรุงทัศนคติ คุณธรรม จริยธรรม และความรู้สึกผิดชอบของบุคคล โดยบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญด้านมานุษยวิทยาหรือด้านการปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมมนุษย์ควบคู่กับการให้การศึกษาและอบรมแก่ผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยที่สามารถขัดเกลาได้ผลดีที่สุดก็คือ “วัยหนุ่ม” และจำเป็นต้องมีบุคลากรวัยผู้ใหญ่ที่จะเข้ามาอบรม สั่งสอนและชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิต ในขณะเดียวกันบุคลากรเหล่านี้จะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและมีจริยธรรม คุณธรรมที่ดี ที่เหมาะสมจะเข้ามาแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยการให้การศึกษาและอบรมพร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กับการให้การศึกษาด้วย ทั้งนี้ บุคลากรวัยผู้ใหญ่เหล่านี้จะต้องเป็นต้นแบบหรือเป็นแม่แบบ และเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วย

การจัดการศึกษาและฝึกอบรมของผู้ต้องขังที่จะได้ผลที่สุด จะต้องมีกระบวนการบริหารจัดการที่ดีมาตั้งแต่ผู้ต้องขังเข้าสู่ระบบของเรือนจำ ซึ่งมีจะต้องพิจารณาบริบทต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ที่จะต้องมีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติกับผู้ต้องขังต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมเป็นรายบุคคล ในประเทศญี่ปุ่น มีระบบการจำแนกผู้ต้องขัง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแพทย์ สังคมวิทยา จิตวิทยา และมีการนำความรู้ทางสาขาวิชาชีพต่าง ๆ มาประกอบกัน ทั้งนี้ จะต้องมีการหาข้อมูลของผู้ต้องขังรายบุคคลมาประกอบการพิจารณาจำแนกด้วย และประการสำคัญที่เป็นจุดเด่นในการจำแนกผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น คือ จะมีการทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งจะทำให้เข้าใจบุคลิกภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน รวมไปถึงบททดสอบทัศนคติและสติปัญญา[3] และการพิจารณาจำแนกผู้ต้องขังจะพิจารณาโดยศูนย์จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification Center) ส่วนสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีกระบวนการจำแนกผู้ต้องขังที่เน้นการพิจารณาให้เหมาะสมเป็นรายบุคคล ซึ่งจะวิเคราะห์ประวัติและปัญหาทั่วไปของผู้ต้องขัง

[3] กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ราชทัณฑ์, 2541), น. 10.

มีการวางแผนปฏิบัติและการกำหนดกิจกรรมปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขังแต่ละคน ซึ่งกระบวนการจำแนกผู้ต้องขังนี้ จะมีคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Classification Committee) ที่ประกอบไปด้วย ผู้บัญชาการเรือนจำ เป็นประธานคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมวิชาชีพ ผู้ชำนาญการในวิชาชีพต่าง ๆ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา แพทย์ จิตแพทย์ พนักงานคุมประพฤติ อนุศาสนาจารย์ เจ้าหน้าที่ฝึกวิชาชีพ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายควบคุมในเรือนจำ[4] ที่จะเข้ามาพิจารณาจำแนกว่าผู้ต้องขังแต่ละรายเหมาะสมจะได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างไร และในสหราชอาณาจักร มีกฎหมายเกี่ยวกับการจำแนกผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจน คือ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ที่ 0900 ว่าด้วยการจำแนกผู้ต้องขัง หมวดว่าด้วยการจำแนกผู้ต้องขัง[5] โดยจะมีการจำแนกเบื้องต้นจากเพศและอายุของผู้ต้องขัง ซึ่งจะพิจารณากำหนดจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่ต่างกัน แต่ทุกกระบวนการจะมีขั้นตอนการจำแนกที่เหมือนกัน กล่าวคือ จะต้องอาศัยข้อมูลของผู้ต้องขังที่ครบถ้วน ทั้งรายละเอียดการต้องโทษ ประวัติการกระทำผิดและการรับโทษในคดีก่อน รายละเอียดเกี่ยวกับการจับกุม การรับสารภาพ คำพิพากษาของศาล ความเห็นเจ้าพนักงานตำรวจ อัยการ ระดับความอันตรายต่อบุคคลอื่น ความเสี่ยงที่จะหลบหนี แผนการลงโทษ และพฤติการณ์แวดล้อมเฉพาะตัวของผู้ต้องขัง เป็นต้น

หากจะพิจารณาลักษณะของประเทศไทย จะพิจารณาการจำแนกผู้ต้องขังเมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำในเขตพื้นที่ต่าง ๆ แล้ว จะถูกส่งตัวเข้าสู่แดนแรกรับเพื่อพิจารณากำหนดว่าผู้ต้องขังแต่ละรายนั้นจะถูกจำแนกและส่งตัวไปอยู่แดนต่าง ๆ ในเรือนจำแห่งนั้นอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างกับต่างประเทศที่ได้กล่าวมาข้างต้น ที่จะมีการพิจารณาจำแนกผู้ต้องขังก่อนเข้าสู่เรือนจำ

2. การจัดประเภทเรือนจำให้มีความเหมาะสมต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง ในประเทศญี่ปุ่นมีเรือนจำ 3 ประเภท คือ เรือนจำสำหรับคุมขังผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult Prisons) ทัณฑสถานวัยหนุ่ม (Juvenile Prisons) และสถานคุมขัง (Detention Houses) ซึ่งประเภทเรือนจำต่าง ๆ ตามกฎหมายญี่ปุ่นแบ่งเป็นได้อีก 4 ประเภท คือ เรือนจำสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ศาลพิพากษามีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน เรือนจำสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาไม่มีเงื่อนไขให้ต้องทำงาน สถานที่กักขังสำหรับผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษกักขัง และสถานที่กักกันสำหรับผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ได้รับอนุญาตให้กักกัน กักตัวไว้ตามอำนาจ

---

[4] กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น. 68.

[5] Prison Service Order (PSO) 0900 on Catagorization and Allocation.

การจับกุมและผู้ที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต[6] ส่วนสหราชอาณาจักรจะมีการจัดประเภทเรือนจำที่เหมาะสมต่อการบำบัดพฤตินิสัยของผู้ต้องขังโดยขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายที่ทางเรือนจำจะดำเนินการ เช่น มีเรือนจำเพื่อการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด (Corrective Training Prisons) เพื่อทำการอบรมและฝึกวิชาชีพในด้านการฟื้นฟูการศึกษาและฝึกฝนวิชาชีพ เรือนจำเพื่อการอบรมและฝึกอาชีพประจำเขต (Regional Training Prisons) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกผู้ต้องขังจากเรือนจำท้องถิ่นไปรับการฝึกอบรมแก้ไขตามความเหมาะสมเป็นรายบุคคล หรือโดยกระบวนการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะเน้นหนักไปในด้านการฝึกวิชาชีพและฟื้นฟูการศึกษาวิชาสามัญ และผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็จะมีทัณฑสถานวัยหนุ่ม (Young Offender Institutions) เป็นต้น สาธารณรัฐสิงคโปร์จะจัดประเภทเรือนจำขึ้นอยู่กับภารกิจโดยจะมีในส่วนของเรือนจำที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการควบคุมผู้ต้องขังในคดีอาญาที่จะเน้นการแก้ไขฟื้นฟู ตลอดทั้งการจัดสวัสดิการและให้การสงเคราะห์ ทั้งในระหว่างคุมขังและหลังจากปล่อยตัว และทัณฑสถานบำบัดพิเศษ ที่เป็นเรือนจำสำหรับผู้เสพยาเสพติดเน้นการรักษาและฟื้นฟู

เมื่อพิจารณาถึงบริบทของประเทศไทย จะมีการจัดประเภทเรือนจำโดยเน้นเพศและอายุเป็นสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจะมีเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังทั่วไปที่เป็นผู้ต้องขังชาย ทัณฑสถานหญิงสำหรับคุมขังผู้ต้องขังหญิง และทัณฑสถานวัยหนุ่มที่เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เป็นต้น

3. การจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง ในสหราชอาณาจักรจะมีการให้การศึกษาในเรือนจำโดยการจัดหาครูผู้สอนทั้งวิชาสามัญและด้านวิชาชีพ และมีการสอบวัดผลผู้ต้องขังที่สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากทางราชการ[7] มีสำนักงานบริหารจัดการผู้กระทำผิดแห่งชาติ (National Offender Management Service – NOMS)[8] และสมาคมแห่งชาติสำหรับการดูแลและฟื้นฟูผู้กระทำผิด (National Association for the Care and Rehabilitation of Offenders หรือ NACRO) เป็นองค์กรที่จะเข้ามามีบทบาทในการช่วยส่งเสริม

---

[6] ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555), น. 166.

[7] พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และ สุดสวาท รักษาสัตย์. เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540), น. 131.

[8] กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, สารานุกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ราชทัณฑ์, 2552), น. 54-55.

การศึกษา ด้านวิทยาศาสตร์และศิลปะ[9] สำหรับการศึกษาในราชทัณฑ์จะมีการจัดการศึกษาทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ ซึ่งหลักสูตรส่วนมากจะได้รับการรับรองที่นายจ้างในองค์กรเอกชนยอมรับให้มีคุณสมบัติในการรับเข้าทำงาน เช่น General Certificate of Secondary Education (GCSEs) หรือ National Vocational Qualification (NVQs) และผู้ต้องขังสามารถที่จะเข้าเรียนหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาต่อได้ เช่น การรับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเปิด[10] ส่วนการจัดการศึกษาในสาธารณรัฐสิงคโปร์จะมีหน่วยงานที่มีบทบาทช่วยในการจัดการศึกษาของผู้ต้องขัง คือ องค์การแก้ไขและฟื้นฟูร่วมของสิงคโปร์ (The Singapore Corporation of Offender Rehabilitative Enterprises – SCORE) องค์กรนี้ถือเป็นการจัดตั้งของรัฐบาล โดยอาศัยอำนาจการดำเนินการตามรัฐบัญญัติองค์การบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังแห่งประเทศสิงคโปร์ ค.ศ.1975[11] เพื่อให้ช่วยเหลือผู้ต้องขังในด้านการฝึกอาชีพและการเพิ่มขีดความสามารถในทักษะด้านต่าง ๆ อันนำไปสู่โอกาสในการประกอบอาชีพที่ง่ายขึ้นภายหลังการปล่อยตัว การจัดการศึกษามีทั้งสายสามัญและสายอาชีพ การศึกษาสายสามัญดำเนินการสอนโดยครูของกระทรวงศึกษาธิการ (The Ministry of Education) ซึ่งเปิดสอนให้แก่ผู้ต้องขังตั้งแต่ระดับพื้นฐานทั้งสายสามัญและสายอาชีพ (Basic Education And Skill Training) จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย[12] และมีเรือนจำพิเศษสำหรับเน้นการให้การจัดการศึกษาและฝึกอบรมผู้ต้องขังเป็นหลัก คือ เรือนจำโรงเรียน (Prison School) ที่มีลักษณะคล้ายกับเป็นโรงเรียนประจำซึ่งทำให้ลดความตึงเครียดของผู้ต้องขังที่ถูกจองจำในเรือนจำได้ อีกทั้ง สิงคโปร์ยังมีการรณรงค์เพื่อปรับทัศนคติของบุคคลทั่วไป โดยจัดโครงการริบบิ้นสีเหลือง (The Yellow Ribbon Project – YRP) มีขึ้นเพื่อให้สังคมหรือชุมชนได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่สังคมใหม่ได้อีกครั้ง ที่มีส่วนช่วยให้ผู้ต้องขังรู้สึกมีคุณค่าและไม่หันไปกระทำความผิดซ้ำอีก[13] และในประเทศญี่ปุ่น

---

[9] Nancy Loucks, "Prison Rules : A working guide. London : Prison Reform Trust," สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2559, จาก http://www.prisonreformtrust.org.uk

[10] Government of United Kingdoms, "Prison life," สืบค้นเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2559, จาก https://www.gov.uk

[11] Singapore Corporation of Offender Rehabilitative Enterprises Act 1975 มีแก้ไขปรับปรุง ปี ค.ศ. 1985.

[12] กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น. 73.

[13] The Yellow Ribbon Project (YRP) seeks to engage the community in giving ex-offenders a second chance at life and to inspire a ripple effect of concerted community action to support ex-offenders and their families.

การจัดการศึกษาในเรือนจำ มีวัตถุประสงค์ที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยจัดครูผู้สอนซึ่งมีทั้งเจ้าหน้าที่เรือนจำและอาสาสมัครจากภายนอกเข้าร่วมให้บริการการศึกษาแก่ผู้ต้องขัง ในเรือนจำมีโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The juvenile Training School) ภายใต้กฎหมาย The juvenile Training School Law 1948 เพื่อเป็นการจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากวัยผู้ใหญ่ มีการจัดระบบการให้การศึกษาและการฝึกอบรมที่มีความเหมาะสมกับวัยหนุ่ม[14]

เมื่อพิจารณาบริบทของประเทศไทยการจัดการศึกษาและฝึกอบรมจะกระทำโดย เจ้าหน้าที่เรือนจำ และไม่มีการนำครูผู้สอนที่ผ่านการรับรองจากกระทรวงศึกษาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาชีพภายนอกเรือนจำเข้ามีบทบาทสำหรับการจัดการศึกษาในเรือนจำ และไม่มีเรือนจำเฉพาะในการให้การศึกษานั้นในประเทศไทย แต่การศึกษาในเรือนจำจะถูกจัดอยู่ในทุกเรือนจำ จึงจำเป็นต้องจัดให้มีระบบที่ดีขึ้น

2. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดการศึกษาของราชทัณฑ์ จะต้องมีระบบหรือมีวิธีการที่มีประสิทธิภาพมาตั้งแต่กระบวนการพิจารณาจำแนกผู้ต้องขังชั้นแรกรับก่อนเข้าสู่เรือนจำ และจำเป็นต้องมีหลักกฎหมายอันเกี่ยวด้วยวิธีการจัดการศึกษาและฝึกอบรมผู้ต้องขังของเรือนจำเป็นช่องทางในการให้อำนาจเรือนจำในการบริหารจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังได้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะกำหนดเพียงอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาของเรือนจำอย่างเดียว ย่อมไม่ทำให้เกิดประสิทธิผลต่อมาตรการจัดการศึกษาเท่าใดนัก จึงจำเป็นที่จะต้องให้มีกฎหมายกำหนดช่องทางกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาโดยตรง และในขณะเดียวกันเรือนจำต้องมีการบริหารจัดการสถานที่ บุคลากร และให้โอกาสแก่ผู้ต้องขังในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพด้วย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่อยู่ภายใต้กรอบในการดำเนินงานของราชทัณฑ์แก่ผู้ต้องขัง ที่จะต้องพิจารณาไปถึงหลักการของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือ “ข้อกำหนดแมนเดลา” ที่ให้คำแนะนำแก่ประเทศสมาชิกให้คงความพยายามในการลดความหนาแน่นของผู้ต้องขังในเรือนจำต่อไป และรวมถึงการส่งเสริมโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพและการกลับคืนสู่สังคมโดยไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และมีหลักการบริหารงานเรือนจำควรมีการให้การศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ และการทำงานแก่ผู้ต้องขัง รวมทั้งต้องส่งเสริมระบบการเยียวยา โดยใช้วิธีการทางศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรมเข้ามาเสริมสร้างในการปรับ

[14] ธานี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 4*, น. 162.

ทัศนคติของผู้ต้องขังเพื่อให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังต้องจัดให้เข้ากับระบบการศึกษาของประเทศสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถศึกษาต่อหรือได้รับการทำงานภายหลังพ้นโทษแล้ว อีกประการหนึ่งหลักการของข้อกำหนดแมนเดลากำหนดให้การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังให้เป็นไปโดยบังคับแก่ผู้ต้องขังประเภทอ่านออกเขียนไม่ได้และผู้ต้องขังวัยหนุ่มซึ่งยังอยู่ระหว่างในการศึกษาเล่าเรียน

ปัญหาประการแรก เมื่อพิจารณาในบริบทของการบริหารการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังในประเทศไทย จะเกิดข้อพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคมาตั้งแต่เริ่มส่งตัวเข้ามาตั้งแต่ระบบของราชทัณฑ์ กล่าวคือ หลังจากศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยในคดีแล้ว จำเลยในคดีจะต้องถูกส่งตัวเพื่อลงโทษจำคุกไปยังเรือนจำและปรับเปลี่ยนสถานะเป็นผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำก็จะถูกจำแนกประเภทผู้ต้องขังที่แดนแรกรับ โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกผู้ต้องขัง ในประเทศญี่ปุ่นและสาธารณรัฐสิงคโปร์จะมีคณะกรรมการพิจารณาการจำแนกผู้ต้องขังซึ่งมาจากผู้มีความเชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในทางคดีที่จะเข้ามามีบทบาทในการจำแนกผู้ต้องขัง ซึ่งเมื่อการจำแนกผู้ต้องขังได้กระทำการพิจารณาโดยบุคคลหลายฝ่ายนั้น จะทำให้ระบบการคัดกรองและจำแนกผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ ยังต้องมีการพิจารณาเป็นไปโดยลักษณะของผู้ต้องขังแต่ละบุคคลด้วย

ปัญหาประการที่สอง เรือนจำในประเทศไทยเป็นเรือนจำที่มีรูปแบบการขังรวม ซึ่งภายในระบบบริหารในเรือนจำของไทยจะมีการแบ่งแดนต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการดำเนินการต่อผู้ต้องขังประเภทต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเรือนจำนั้น ซึ่งหลักที่นำมาใช้ในการจำแนกผู้ต้องขังไปอยู่ในแดนหรือส่วนต่าง ๆของเรือนจำ จะกำหนดตามประเภทความผิดที่ผู้ต้องขังได้รับโทษจากศาลเป็นหลักและหลักเกณฑ์เรื่องอายุที่เรือนจำนำมาใช้จำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังวัยผู้ใหญ่ เมื่อเกิดปัญหาเรื่องการจำแนกผู้ต้องขังหรือสถานที่คุมขังไม่สอดคล้องต่อการจัดการศึกษาผู้ต้องขัง เรือนจำในประเทศไทยจึงกำหนดวิธีการจัดแดนการศึกษาขึ้นมา เพื่อให้ผู้ต้องขังในแดนต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติหรือสมัครใจเข้ารับการศึกษาต้องมารวมกันอยู่ในแดนการศึกษานั้น

และปัญหาประการที่สาม กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังไม่ได้มีการแก้ไข ซึ่งกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยปัจจุบันที่มีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.2479 ซึ่งใช้เป็นเวลานานแล้ว ระบบการศึกษาและฝึกอบรมในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปย่อมต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไข ซึ่งจะต้องมีบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิในการได้รับการศึกษาของผู้ต้องขังและจะต้องมีผลเป็นไป

ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและสอดคล้องกับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ประกอบกับจะต้องมีการฝึกอบรมคุณธรรม จริยธรรม และมีหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาชีพ เพื่อเพิ่มโอกาสในการจ้างงานภายหลังจากพ้นโทษแล้ว

ผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาระบบการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังในประเทศไทย ควรที่จะนำหลักการที่น่าจะมีประโยชน์ของต่างประเทศบางประการมาพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมของประเทศไทย อีกทั้งต้องมีการรณรงค์หรือกระบวนการปรับทัศนคติของประชาชนในสังคมเพื่อเพิ่มโอกาสและให้ผู้ต้องขังได้สามารถกลับตัวกลับใจเป็นคนดีต่อสังคมต่อไป

เมื่อได้ศึกษากระบวนการบังคับโทษและกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพของผู้ต้องขัง จะพบว่าในประเทศไทยยังมีกระบวนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขัง ที่ดำเนินการโดยที่กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้บรรลุผลไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ในการนี้ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในมติต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. จำเป็นที่จะต้องมีการแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายบังคับโทษ ซึ่งกฎหมายหลัก คือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่งต้องมีการแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 เพิ่มเติมในส่วนเกี่ยวกับการจำแนกผู้ต้องขังที่ถูกส่งตัวมายังเรือนจำ ซึ่งจำเป็นต้องมีกระบวนการหรือมาตรการในการจัดการจำแนกผู้ต้องขังให้เหมาะสมต่อกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำ ในส่วนของการจัดการศึกษาผู้ต้องขังจะซึ่งมีขั้นตอนการจำแนกผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล และมุ่งเน้นผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน หรือกำลังศึกษาอยู่ในระหว่างที่ถูกดำเนินคดีหรือถูกส่งตัวเข้าสู่ระบบเรือนจำ และผู้ต้องขังที่ไม่สามารถอ่านออกเขียนหนังสือได้เป็นหลัก

1.2 เพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งจะต้องกระทำโดยบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือบุคคลผู้ใกล้ชิดกับผู้ต้องขัง และมีสหวิชาชีพเข้ามามีบทบาทในคณะกรรมการนี้ด้วย เช่น อัยการ นักจิตวิทยา แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ ผู้บัญชาการเรือนจำ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ดูแล เป็นต้น

1.3 แก้ไขบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาและฝึกอบรมของผู้ต้องขัง เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ลักษณะ 1 หมวด 6 การศึกษาและฝึกอบรม ให้เป็น

สิทธิของผู้ต้องขังควรจะรับการจัดการศึกษาจากเรือนจำ ในส่วนการศึกษาวิชาสามัญจะต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการส่วนการศึกษาสายวิชาชีพให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551 เพื่อให้การจัดการศึกษาของผู้ต้องขังสอดคล้องกับการจัดการศึกษาทั่วไป โดยไม่แบ่งแยกว่า การจัดการศึกษาตามกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ มีผลให้ใช้เฉพาะบุคคลภายนอกเรือนจำเท่านั้น เพราะผู้ต้องขังก็ถือว่าเป็นประชาชนคนหนึ่งในประเทศ เพียงแต่ถูกจำกัดเสรีภาพและจำกัดสิทธิบางประการ ไม่ใช่การจำกัดสิทธิทุกอย่างไปจากบุคคลเหล่านี้ นอกจากนี้จะต้องมีการกำหนดถึงการอบรมทางด้านศีลธรรม จริยธรรม คุณธรรม และกระบวนการให้การปรับทัศนคติให้ผู้ต้องขังควบคู่กับการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังด้วย เพื่อให้บรรลุถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดอย่างแท้จริง

2. ควรจะมีกฎหมายกำหนดแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังวัยผู้ใหญ่ ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง[15] ข้อ 104 เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้สามารถเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูโดยการรับการศึกษาและฝึกอบรมเป็นวัตถุประสงค์สำคัญ และกำหนดให้ผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนนี้ จะต้องจัดให้มีการเข้ารับการศึกษาและอบรมทุกราย โดยไม่ถือเป็นความสมัครใจของผู้ต้องขัง และกำหนดกรอบระยะเวลาขั้นต่ำเพื่อเข้ารับการศึกษาและการอบรม อีกทั้งเพื่อให้สามารถจะไปศึกษาต่อได้อย่างต่อเนื่องภายหลังถูกปล่อยตัวไป

3. ในระบบการจัดการศึกษาของผู้ต้องขังต้องมีกฎหมายให้อำนาจในการบริหารบุคลากรทางการศึกษาได้เข้ามามีบทบาทในการสอนทั้งสายสามัญและสายอาชีพ อีกทั้ง คุณวุฒิของผู้สอนจะต้องเป็นไปตามการรับรองจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และสภาวิชาชีพครูในสายสามัญ ส่วนสายอาชีพ บุคลากรทางการศึกษาต้องมีคุณสมบัติเป็นไปตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551 มาตรา 55 โดยทั้งนี้ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ต้องมีบทบัญญัติกำหนดให้มีหลักการที่เป็นไปตามหลักกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาดังกล่าวด้วย

4. หลักสูตรในการเข้ารับการศึกษาและการฝึกอบรมของผู้ต้องขัง ควรจะมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงไป โดยยกเลิกข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ฉบับที่ 8 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง และปรับปรุงให้มีรายละเอียดของหลักสูตรทั้งวิชาสามัญ และวิชาชีพ พร้อมทั้งส่งเสริมโดยการอบรมจริยธรรมศึกษา ในระหว่าง

---

[15] United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules) Rule 104.

การเรียนวิชาสามัญหรือวิชาชีพ ให้เป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งให้มีใบรับรองคุณวุฒิเทียบเท่ากับโรงเรียนอื่น ๆ ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในวิชาสามัญ และตามพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551 ในวิชาสายอาชีวศึกษาหรือวิชาชีพ

5. สำหรับผู้ต้องขังวัยผู้ใหญ่ ที่ไม่ได้มีการทำงานหรือหน้าที่อื่นใด ควรมีกฎหมายรองรับเพื่อจัดให้ผู้ต้องขังเหล่านี้ต้องมีการศึกษาส่วนตัว เพื่อเพิ่มทักษะการเรียนรู้ และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในระหว่างที่ต้องโทษจำคุก โดยกำหนดเป็นข้อบังคับให้ ผู้ต้องโทษที่ถูกส่งตัวมาอยู่ในเรือนจำ ต้องได้รับการศึกษาสายสามัญ หรือการอบรมวิชาชีพเพิ่มเติมอย่างน้อย 1 องค์ความรู้ เพื่อให้เกิดทักษะความรู้ใหม่ และนำไปใช้ได้ในชีวิต พร้อมทั้งสอดแทรกด้วยการศึกษาอบรมทางศีลธรรม ที่ผู้ต้องขังควรได้รับการอบรมทุกราย

6. ควรจะมีระบบเรือนจำเฉพาะที่แยกผู้ต้องขังบางประเภทออกมาให้ได้รับการจัดการการศึกษาและฝึกอบรมโดยเฉพาะ เช่น ตามรูปแบบที่สหราชอาณาจักรมีเรือนจำเพื่อการอบรมและฝึกอาชีพประจำเขต (Regional Training Prisons) หรือเรือนจำเพื่อการอบรมแก้ไขจิตใจผู้กระทำความผิด (Corrective Training Prisons) สาธารณรัฐสิงคโปร์ มีเรือนจำที่ใช้รูปแบบเรือนจำโรงเรียน (Prion School) หรือประเทศญี่ปุ่นที่มีโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (Juvenile Training School) สำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มและมีการจัดการศึกษาโดยบังคับให้ต้องได้รับการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังวัยผู้ใหญ่ในทุกเรือนจำ เป็นต้น

บรรณานุกรม

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. สารานุกรมงานราชทัณฑ์นานาชาติ. กรุงเทพมหานคร : ราชทัณฑ์, 2541.

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. สารานุกรมการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร : ราชทัณฑ์, 2552.

ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555.

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ และสุดสวาท รักษาสัตย์. เอกสารการสอนชุดวิชาการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540.

สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา กระทรวงยุติธรรม. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง;ข้อกำหนด

แมนเดลา United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners ; the Mandela Rules. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, ม.ป.ป.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479

Government of United Kingdoms. "Prison life." https://www.gov.uk, 15 November 2016.

Gunther Kaiser. Prison Systems & Correctional Laws:Europe,The united States, and Japan A Comparative Analysis. New York: Transnational Publishers, 1984.

Nancy Loucks. "Prison Rules : A working guide. London: Prison Reform Trust." http://www.prisonreformtrust.org.uk, 15 November 2016.

Prison Service Order (PSO) 0900 on Catagorization and Allocation

Singapore Corporation of Offender Rehabilitative Enterprises Act 1975

The Juvenile Training School Law 1948

United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules).

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณา: ศึกษากรณีการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม

กิตติบดี นาคนาม *
รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์**

บทคัดย่อ

ปัจจุบันโทรทัศน์ดาวเทียมได้รับความนิยมจากผู้ชมชาวไทยมากขึ้น หากพิจารณา “ราคา” โฆษณาในช่องโทรทัศน์ดาวเทียมยังถือว่ามีราคาน้อยกว่าราคาสปอตโฆษณาทางโทรทัศน์ภาคพื้นดินหรือฟรีทีวี จึงเป็นสื่อที่ผู้โฆษณาให้ความสนใจจำนวนมาก แม้จะมีมาตรการในการกำกับดูแลควบคุมโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมอยู่แล้ว แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ผู้ประกอบธุรกิจนำกลยุทธ์วิธีการทางโฆษณาที่หลากหลายมาใช้อันทำให้มีปัญหาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม พบว่ายังมีประเด็นปัญหา ดังต่อไปนี้ คือ 1. ปัญหาหลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียม ตามประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2555 จะให้ความสำคัญในเรื่องทั่วไป แต่ไม่ได้เคร่งครัดมาก ทำให้ผู้ขอใบอนุญาตที่เข้ามาประกอบกิจการสามารถขอรับใบอนุญาตโดยง่าย ส่งผลทำให้ผู้ประกอบกิจการบางรายที่ขาดความรับผิดชอบดำเนินการเผยแพร่โฆษณาที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบแก่ผู้บริโภค 2. ปัญหาโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่ใช้ข้อความมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม โดยแบ่งผลิตภัณฑ์เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพและความงาม ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ยาและอาหาร แม้จะมีมาตรการในการกำกับดูแลควบคุมที่มีประสิทธิภาพแล้ว แต่มาตรการบทลงโทษยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์ ยังขาดมาตรการกำกับดูแลที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ จะมีมาตรการในการกำกับดูแลการโฆษณาทั้งเรื่องการดูดวงและความเชื่อเหนือธรรมชาติ รวมถึงการบริการที่เกี่ยวกับความตายเป็นการเฉพาะ 3. ปัญหาโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาไม่เหมาะสม ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใดที่จะแก้ไขปัญหาโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมได้ หากเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์จะมีบทบัญญัติชัดเจนที่ให้ความสำคัญกับการวางผังโฆษณาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชม

---

* **นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**
** **ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์**

ที่เป็นเด็ก และมีการกำหนดรายการโฆษณา 4. ปัญหาองค์กรของรัฐที่ควบคุมดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม พบว่า มาตรการในการควบคุมการโฆษณาส่วนใหญ่นั้นเป็นมาตรการในการควบคุมหลังจากโฆษณานั้น ๆ ถูกเผยแพร่ไปแล้วทั้งสิ้น

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไว้ ดังต่อไปนี้ (1) ควรเพิ่มหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการขอใบอนุญาตโดยผู้ขอใบอนุญาตจะต้องเป็นสมาชิกองค์กรควบคุมวิชาชีพหรือจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพของผู้ประกอบธุรกิจการสื่อสารมวลชน (2) ควรปรับเพิ่มอัตราโทษสำหรับผู้กระทำผิดในข้อหาโฆษณายาและอาหารที่ไม่ได้รับอนุญาตให้สูงขึ้น (3) ควรเพิ่มบทบัญญัติการกำกับดูแลควบคุมโฆษณาผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์ (4) ควรเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับช่วงเวลาการออกอากาศรายการในช่วงเวลาใด การโฆษณาในรายการนั้นต้องสอดคล้องกับรายการประเภทนั้น ๆ ตามประกาศเรื่องหลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 รวมถึงควรมีบทบัญญัติคำนิยามเรื่องโฆษณาที่ไม่เหมาะสมไว้ให้ชัดเจน (5) ควรกำหนดมาตรการในการควบคุมโฆษณาก่อนการออกอากาศเผยแพร่แก่ประชาชนกับผลิตภัณฑ์ทุกประเภท และ (6) ควรสร้างมาตรฐานจรรยาบรรณที่สามารถยึดเป็นแนวปฏิบัติและควรมีการตั้งองค์กรส่วนกลางโดยมีหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังสื่อที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายให้สามารถรายงานตักเตือนไปยังสถานีที่แพร่ภาพได้โดยตรง นอกจากนี้รัฐควรให้ความรู้แก่ผู้บริโภคให้รู้เท่าทันสื่อโฆษณาเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับผู้บริโภคควบคู่ไปกับการมีมาตรการที่เหมาะสมด้วย

1. บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีศักยภาพมากขึ้นมนุษย์ได้อาศัยประโยชน์ในเรื่องเทคโนโลยีเข้าไปพัฒนาทำให้การสื่อสารมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น และมีความหลากหลายเกิดขึ้นกับสื่อใหม่ ๆ โดยเรื่องดังกล่าวโทรทัศน์ดาวเทียมคล้ายกับโทรทัศน์ที่ออกอากาศแพร่ภาพโดยตรงเป็นอย่างมาก ถึงแม้จะมีมาตรการในการกำกับดูแลควบคุมโฆษณาทางโทรทัศน์อยู่แล้ว แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่ผู้ประกอบธุรกิจมักนำกลยุทธ์วิธีการทางโฆษณาที่หลากหลายมาใช้ ซึ่งอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค ปัญหาการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคสืบเนื่องจากปัญหา ดังนี้ (1) หลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียม หลักเกณฑ์ในการประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียมเป็นหลักเกณฑ์ทั่วไป แต่ไม่ได้เคร่งครัดมาก ทำให้ผู้ขอใบอนุญาตที่เข้ามาประกอบกิจการสามารถขอรับใบอนุญาตโดยง่าย (2) ปัญหาเกี่ยวกับโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมในเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม เนื่องมาจากไม่มีมาตรการทางกฎหมายกำกับดูแล หรือหากมีกฎหมายกำกับดูแลอยู่แล้ว แต่ขาดมาตรการในการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ หรือไม่มีบทลงโทษที่เหมาะสม (3) ปัญหาโฆษณาสินค้าในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม ช่วงเวลา 16.00 – 20.00 น. เป็นช่วงเวลาที่เด็กกลับจากโรงเรียน เนื่องจากสื่อ

วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่เข้าถึงง่ายและทำให้ผู้บริโภคโดยเฉพาะกลุ่มของเด็กเป็นกลุ่มที่มีความรู้อยากเห็นหรืออยากลอง การโฆษณานั้น จึงเป็นการกระตุ้นการซื้อของเด็ก อีกทั้ง เด็กยังไม่สามารถแยกแยะได้ เด็กก็จะรับไว้ทั้งหมด ทั้งดีน้อยและไม่ดี (4) ปัญหาเกี่ยวกับองค์กรของรัฐที่ควบคุมดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม ยังขาดประสิทธิภาพในการควบคุมดูแล เนื่องจากจำนวนโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่เข้าข่ายละเมิดกฎหมายยังสามารถพบเห็นได้อยู่ในปัจจุบัน

สมมติฐานของการศึกษา เนื่องจากปัจจุบันปัญหาการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียม ปัญหาเกี่ยวกับโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมในเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ปัญหาโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม และปัญหาเกี่ยวกับองค์กรของรัฐที่ควบคุมดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ในอันที่จะได้บริโภคสื่อโฆษณาที่ไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้กระทำการโฆษณา

ขอบเขตการศึกษา ศึกษาจากมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิอันประชาชนของประเทศจะพึงได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอันได้รับในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และบทพระราชบัญญัติกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ตลอดจนศึกษามาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม และวิธีดำเนินการศึกษา ได้ศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัย และเอกสารทางวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ในเว็บไซต์ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและจากการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมและผู้บริโภคที่รับชมโทรทัศน์ทางดาวเทียม

วัตถุประสงค์ของการศึกษาและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาและทราบถึงแนวความคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับผู้บริโภคด้านโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม (2) เพื่อศึกษาและทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมตามกฎหมายของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ (3) เพื่อวิเคราะห์และทราบถึงปัญหากฎหมายต่าง ๆ ในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม (4) เพื่อเสนอแนะและทราบถึงมาตรการและแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม

2.1 แนวคิดของการโฆษณา[1]

โฆษณาถือได้ว่าเป็นกระบวนการด้านสื่อสารมวลชนแขนงหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าหรือบริการ หรือการให้บริการ โดยอาศัยเหตุผลจริงหรือเหตุผลสมมติจูงใจให้เกิดความนิยมชื่นชอบในตัวสินค้าหรือบริการ

2.2 ทฤษฎีหลักสิทธิและเสรีภาพเกี่ยวกับการโฆษณา[2]

หลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอันเป็นแนวคิดตามอุดมการณ์ในระบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ยึดถือลัทธิปัจเจกชนนิยม (Individualism) ที่มีหลักว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรี สิทธิและเสรีภาพโดยปลอดจากการแทรกแซงหรือขัดขวางของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้รัฐหรือประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยจึงบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในเรื่องต่าง ๆ ที่มนุษย์แต่ละคนมี โดยสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการคุ้มครองที่สำคัญ คือ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (Fundamental Right and Liberties) เสรีภาพในการโฆษณาก็เป็นที่ยอมรับและรับรองไว้ในกฎหมายแม่บทของประเทศต่าง ๆ และมีการจำกัดเสรีภาพในการโฆษณาเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวม และเพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น

2.3 แนวคิดของการคุ้มครองผู้บริโภค[3]

ผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจต่างมีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน (Unequal Bargaining Power) ทำให้หลักผู้ซื้อต้องระวังไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อีกต่อไป แนวความคิดเรื่องการซื้อขายจึงได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นหลัก “ผู้ขายต้องระวัง” (Caveat Venditor และ Let the Seller Beware) ซึ่งแต่เดิมความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคเป็นไปตามหลักกฎหมายแพ่ง (Private Law) แต่ในการคุ้มครองผู้บริโภคนั้นนอกจากจะมีการพัฒนาหลักในกฎหมายแพ่งให้เหมาะสมยิ่งขึ้นแล้ว ได้มีการนำกฎหมายมหาชน (Public Law) มาใช้ด้วย เช่น การควบคุมการผลิต ฉลาก โฆษณา เป็นต้น รวมทั้งมาตรการควบคุมกันเอง (Self Regulation) ทั้งที่มีกฎหมายยอมรับและจัดทำกันเองโดยสมัครใจ เช่น สมาคมควบคุมการโฆษณา เป็นต้น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงเป็นกฎหมายผสมหลายหลักกฎหมาย ทั้งกฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์ กฎหมายอาญา และกฎหมายมหาชน ทำให้เกิดแนวคิดที่รัฐควรจะมีบทบาทเข้ามาแทรกแซงเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ที่จะใช้ในการควบคุมการโฆษณาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

---

[1] เสรี วงษ์มณฑา (2546) : 10-11

[2] วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2538) : 27

[3] ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์ (2543) กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค : 18

2.4 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพ[4]

บรรดาสิทธิ (Rights) ชนิดต่าง ๆ จึงเกิดตามมา ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการแสดงความคิดเห็น สิทธิในทางการเมือง สิทธิในความเป็นบุคคล สิทธิในทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามในสังคมนั้นประกอบด้วยคนหลายคน การใช้สิทธิเสรีภาพของคนหนึ่ง จึงย่อมกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วยเสมอไม่มากก็น้อย ขณะเดียวกันก็มีประโยชน์บางอย่างที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมหรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ของกลุ่มสมาชิกอยู่ด้วย ซึ่งแต่ละคนจะใช้สิทธิเสรีภาพของตนให้เสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้นไม่ได้เช่นกัน กรอบหรือข้อจำกัดของการใช้สิทธิและเสรีภาพจึงต้องมีอยู่เสมอ เพื่อประโยชน์อันร่วมกันของสมาชิกในสังคม การพิทักษ์สิทธิเสรีภาพพื้นฐานของเอกชนอันเป็นเป้าหมายในการจัดการปกครองของรัฐ ซึ่งในความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายปกครองกับเอกชนนั้น ล้วนแต่อาศัยกฎหมายเป็นหลักในการกระทำทางปกครองทั้งสิ้น

2.5 ทฤษฎีหลักที่รัฐเข้าแทรกแซงเสรีภาพของประชาชนโดยรัฐ

การที่รัฐจะเข้าแทรกแซงเสรีภาพของบุคคลได้ ก็ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ด้วย โดยเหตุผลที่รัฐจะนำมาใช้ในการจำกัดเสรีภาพของบุคคลไว้ โดยทั่วไป ได้แก่ 1) เพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน (Public Policy)[5] 2) เพื่อความมั่นคงของรัฐและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม 3) เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น 4) เพื่อประโยชน์มหาชนหรือประโยชน์สาธารณะ (Public Interest)

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมตามกฎหมายของประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

3.1 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมตามกฎหมายของประเทศไทย

3.1.1 <u>หลักเกณฑ์การประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียมของประเทศไทย</u>

ในการประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียมจะต้องได้รับใบอนุญาตจากคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ปัจจุบันคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้ออกประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์

---

[4] เดือนเพ็ญ ภิญโญนิธิเกษม, 2546.: 42-47

[5] จักรกฤษณ์ กาญจนศูนย์, 2524 : 49

และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2555 โดยผู้ขอรับใบอนุญาตนอกจากจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 มาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 แล้ว ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามข้อ 7 ของประกาศดังกล่าว และผู้ขอรับใบอนุญาตต้องส่งเอกสารหลักฐานและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา ตามข้อ 9 ของประกาศดังกล่าว

3.1.2 <u>การกำกับดูแลด้านการโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมในเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม</u>

3.1.2.1 โฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพและความงาม

1) ผลิตภัณฑ์ประเภทยา กฎหมายเฉพาะที่กำกับดูแลอยู่ คือ พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ซึ่งบัญญัติให้การโฆษณาขายยาจะต้องไม่ขัดหรือฝ่าฝืนข้อห้าม ตามมาตรา 88 มาตรา 89 และมาตรา 90 นอกจากนี้การโฆษณาขายยาในสื่อวิทยุกระจายเสียง เครื่องขยายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพภาพยนตร์ หรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ต้องได้รับอนุมัติข้อความหรือภาพที่ใช้ในการโฆษณา และต้องดำเนินการตามเงื่อนไขที่ผู้อนุญาตกำหนด ตามมาตรา 88 ทวิ ส่วนกรณีที่มีผู้ฝ่าฝืนกระทำการโฆษณายาโดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 88 ทวิ) มีโทษปรับสถานเดียวคือไม่เกินหนึ่งแสนบาท ตามมาตรา 124 และหากผู้นั้นฝ่าฝืนคำสั่งให้ระงับการโฆษณา ซึ่งคำสั่งตามมาตรา 90 ทวิ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ปรับเป็นรายวันอีกวันละห้าร้อยบาท จนกว่าจะปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว ตามมาตรา 124 ทวิ

2) ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหาร จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารอันเป็นเท็จ หรือเป็นการหลอกลวงให้เกิดความหลงเชื่อโดยไม่สมควร ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาได้ออกประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง หลักเกณฑ์การโฆษณาอาหาร พ.ศ. 2551 หากกรณีมีการฝ่าฝืนการโฆษณาตามพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 มาตรา 40 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับตามพระราชบัญญัติอาหาร มาตรา 70 และกรณีผู้ใดฝ่าฝืนประกาศดังกล่าว มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 บัญญัติให้ผู้ฝ่าฝืนประกาศซึ่งออกตามมาตรา 6 (10) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสามหมื่นบาท นอกจากนี้ ผู้ใดที่ประสงค์จะโฆษณาคุณประโยชน์ คุณภาพ หรือสรรพคุณของอาหารทางวิทยุโทรทัศน์ ให้ผู้อนุญาตตรวจพิจารณาก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะโฆษณาได้ ตามมาตรา 41 หากฝ่าฝืนมาตรา 41 ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ผลิต ผู้นำเข้าหรือผู้จำหน่ายอาหาร หรือผู้ทำการโฆษณาระงับการโฆษณา หรือสามารถสั่งระงับการผลิต การนำเข้า การจำหน่าย หรือการโฆษณาอาหารที่คณะกรรมการเห็นว่าอาหารดังกล่าวไม่มีคุณประโยชน์ คุณภาพหรือสรรพคุณตามที่โฆษณาได้ตามมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ทั้งนี้ กรณีผู้กระทำการฝ่าฝืนมาตรา 41 ต้องระวางโทษ

ปรับไม่เกินห้าพันบาท ตามมาตรา 71 นอกจากนี้มาตรา 72 กำหนดว่า ผู้ฝ่าฝืนคำสั่งของผู้อนุญาตดังกล่าวต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และยังให้ปรับเป็นรายวันอีกวันละไม่น้อยกว่าห้าร้อยบาท และหากผู้ได้รับอนุญาตไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวงหรือประกาศซึ่งออกตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 46 กำหนดให้ผู้อนุญาตมีอำนาจสั่งพักใช้ใบอนุญาตได้ครั้งละไม่เกิน 120 วัน

3) ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอาง มาตรการกำกับดูแลเนื้อหาและวิธีการโฆษณาตามมาตรา 41 และมาตรา 42 แห่งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558 หากเครื่องสำอางใดอาจเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภค ให้เลขาธิการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้จดแจ้งหรือผู้ทำการโฆษณาดำเนินการได้ตามมาตรา 43 หรือมาตรา 44 กรณีโฆษณาใดฝ่าฝืนมาตรา 41 หรือมาตรา 42 ให้เลขาธิการโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้จดแจ้งหรือผู้ทำการโฆษณาดำเนินการ หรือมาตรา 45 กรณีที่เลขาธิการมีเหตุอันควรสงสัยว่า ข้อความใดที่ใช้ในการโฆษณาเป็นเท็จหรือเกินความจริงตามมาตรา 41 วรรคสอง (1) ให้เลขาธิการมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้จดแจ้งหรือผู้ทำการโฆษณาพิสูจน์เพื่อแสดงความจริงได้ รวมถึงมาตรา 46 ผู้จดแจ้งหรือผู้ทำการโฆษณาเครื่องสำอางซึ่งสงสัยว่าการโฆษณาของตนจะเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

3.1.2.2 โฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์

ปัจจุบันไม่ได้มีการกำหนดมาตรการควบคุมเนื้อหาโฆษณาที่มีการนำเสนอความเชื่อเหนือธรรมชาติ จะมีเพียงมติมหาเถรสมาคม เรื่อง “การโฆษณาในสื่อหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ และในสื่อวิทยุโทรทัศน์” ครั้งที่ 1/2547 ที่ได้ปรารภถึงการโฆษณาและการเรี่ยไรที่อวดอ้างสรรพคุณเกินสภาพที่น่าจะเป็นการชวนเชื่อและใช้สื่อเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าจะเป็นประโยชน์ส่วนรวม มหาเถรสมาคมมีอำนาจการควบคุมการโฆษณาอวดอ้างอานุภาพพระบูชาและวัตถุมงคลที่กระทำโดยพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น สำหรับประชาชนทั่วไปจะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 22 และมาตรา 23

3.1.3 <u>การกำกับดูแลการโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม</u>

ปัจจุบันไม่มีกฎหมายกำกับดูแลการโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมนั้นโดยตรง หากจะมีเพียงพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มาตรา 32 วรรค 2 ได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแสดงภาพสัญลักษณ์เพื่อประกอบการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2553 จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพโฆษณาของสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย และประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ในเรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556

3.1.4 <u>องค์กรควบคุมดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม</u>

องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมโฆษณามี 3 องค์กร ได้แก่ 1) คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 2) สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) โดยมีอำนาจดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยอาหาร กฎหมายว่าด้วยยา กฎหมายว่าด้วยเครื่องสำอาง กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย กฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ กฎหมายว่าด้วยเครื่องมือแพทย์ กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และ 3) สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) มีอำนาจหน้าที่คุ้มครองผู้บริโภคให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และตามมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคได้กำหนดให้คณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณาเป็นคณะกรรมการเฉพาะเรื่อง โดยอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการว่าด้วยการโฆษณานั้นเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

3.2 มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณาโทรทัศน์ดาวเทียมของต่างประเทศ ได้แก่ 1) ประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์ เมื่อนำกฎหมายของประเทศสิงคโปร์มาเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่า ประเทศสิงคโปร์มีบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องจะมีมาตรการในการกำกับดูแลการโฆษณาทั้งเรื่อง การดูดวงและความเชื่อเหนือธรรมชาติ รวมถึงการบริการที่เกี่ยวกับความตาย ประกอบกับในส่วนของการโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมนั้นจะมีบทบัญญัติชัดเจนที่ให้ความสำคัญกับการวางผังโฆษณาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็ก และมีการกำหนดรายการโฆษณา ได้แก่ ความยาวของโฆษณา หากเป็นกลุ่มโฆษณาจะถูกจำกัดช่วงเวลาที่ออกอากาศ ห้ามรายการโฆษณาออกอากาศก่อนหลังหรือระหว่างรายการเด็ก รวมถึงต้องระบุข้อความให้ผู้ชมทราบว่าเป็นการโฆษณา และ 2) ประเทศสาธารณรัฐออสเตรีย จะมีมาตรการในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากโฆษณาที่ไม่เหมาะสม ตามบรรพ 3 เรื่อง สื่อโฆษณา คุณสมบัติและข้อบังคับเกี่ยวกับเนื้อหา มาตรา 13 (6) การสื่อสารโฆษณาจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทางจิตใจและทางกายต่อเยาวชน และจะต้องทำตามข้อปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อการป้องกันเยาวชน นอกจากนี้ การโฆษณาโทรทัศน์และวิทยุและระยะเวลาโฆษณา ตามมาตรา 14 (2) โฆษณาที่มีจุดหมายโดยตรงเป็นเยาวชนที่ไร้ความสามารถทางกฎหมายนั้นไม่สามารถออกอากาศได้โดยตรงก่อนหรือหลังรายการเด็ก

4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาในการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านการโฆษณาโทรทัศน์ดาวเทียม ได้แก่ปัญหา ดังนี้

4.1 ปัญหาหลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ดาวเทียม ตามประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2555 จะให้ความสำคัญในเรื่องทั่วไป แต่ไม่ได้เคร่งครัดมาก ทำให้ผู้ขอใบอนุญาตที่เข้ามาประกอบกิจการสามารถขอรับใบอนุญาตได้โดยง่าย ส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการบางรายที่ขาดความรับผิดชอบดำเนินการเผยแพร่โฆษณาที่เป็นการเอารัดเอาเปรียบแก่ผู้บริโภค ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มหลักเกณฑ์ในการขอใบอนุญาต โดยผู้ขอใบอนุญาตจะต้องเป็นสมาชิกองค์กรควบคุมวิชาชีพหรือจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพของผู้ประกอบธุรกิจสื่อสารมวลชน

4.2 ปัญหาโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียมที่ใช้ข้อความมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม โดยแบ่งผลิตภัณฑ์เป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพและความงาม ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทั้งประเภทยาและอาหาร มีมาตรการในการกำกับเนื้อหาของโฆษณาที่ไม่เหมาะสมและการควบคุมโฆษณาโดยจะต้องขออนุญาตจากผู้มีอำนาจก่อนทำการโฆษณา ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพแล้ว แต่มาตรการการลงโทษผู้กระทำผิดของทั้งสองพระราชบัญญัติยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากบทกำหนดโทษเดิมไม่สามารถระงับยับยั้งการกระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้กระทำผิดไม่เกิดความเกรงกลัวต่ออัตราโทษในกฎหมายปัจจุบัน ส่วนผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องสำอางนั้นอำนาจของคณะกรรมการเครื่องสำอางล้วนแต่เป็นอำนาจที่ควบคุมโฆษณาหลังจากมีการเผยแพร่โฆษณาให้ผู้บริโภครับชมแล้วทั้งสิ้น (2) ผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์ ยังขาดมาตรการกำกับดูแลที่เฉพาะเจาะจงจะมีเพียงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 22 และมาตรา 23 เท่านั้น ที่กำกับดูแลการกระทำของประชาชนทั่วไป ส่วนมติมหาเถรสมาคม เรื่อง “การโฆษณาในสื่อหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์และในสื่อวิทยุโทรทัศน์” จะใช้บังคับกับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น ซึ่งหากเปรียบเทียบกับบทบัญญัติกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์แล้วนั้น จะมีมาตรการในการกำกับดูแลการโฆษณาทั้งเรื่องการดูดวงและความเชื่อเหนือธรรมชาติ รวมถึงการบริการที่เกี่ยวกับความตาย เป็นการเฉพาะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับเพิ่มอัตราโทษสำหรับผู้กระทำความผิดในข้อหาโฆษณายาและอาหารที่ไม่ได้รับอนุญาตให้สูงขึ้น และเพิ่มบทบัญญัติการกำกับดูแลและควบคุมโฆษณาผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์

4.3 ปัญหาโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาไม่เหมาะสม ปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายใดที่จะแก้ไขปัญหาโฆษณาผลิตภัณฑ์ในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมได้ และตามประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 จะใช้บังคับเพียงรายการทางโทรทัศน์ภาคพื้นดิน

หรือฟรีทีวีเท่านั้น ไม่ได้บังคับใช้กับรายการของช่องสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม หากเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐสิงคโปร์จะมีบทบัญญัติชัดเจนที่ให้ความสำคัญกับการวางผังโฆษณาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมที่เป็นเด็ก และมีการกำหนดรายการโฆษณา ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับช่วงเวลาการออกอากาศรายการในช่วงเวลาใด การโฆษณาในรายการนั้นต้องสอดคล้องกับรายการประเภทนั้น ๆ ตามประกาศดังกล่าว

4.4 ปัญหาองค์กรของรัฐที่ควบคุมดูแลโฆษณาทางโทรทัศน์ดาวเทียม พบว่า มาตรการในการควบคุมโฆษณาส่วนใหญ่นั้นเป็นมาตรการในการควบคุมหลังจากโฆษณานั้น ๆ ถูกเผยแพร่ไปแล้วทั้งสิ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเพิ่มมาตรการในการควบคุมโฆษณาก่อนการออกเผยแพร่แก่ประชาชนกับผลิตภัณฑ์ทุกประเภทและควรสร้างมาตรฐานจรรยาบรรณที่สามารถยึดเป็นแนวปฏิบัติและควรตั้งองค์กรส่วนกลางโดยมีหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังสื่อที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย ให้สามารถรายงานตักเตือนไปยังสถานีแพร่ภาพได้โดยตรง

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ดังนี้ (1) เพิ่มหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการขอใบอนุญาต โดยต้องให้มีการเป็นสมาชิกในองค์กรควบคุมวิชาชีพหรือจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพของผู้ประกอบกิจการสื่อสารมวลชน (2) ปรับอัตราโทษกรณีโฆษณายาและอาหารโดยไม่ได้รับอนุญาตให้เพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ควรมีการควบคุมโฆษณาเครื่องสำอางโดยจะต้องได้รับอนุญาตก่อนนำไปโฆษณาเช่นเดียวกับการโฆษณายาและอาหาร (3) มีบทบัญญัติในการกำกับดูแลเกี่ยวกับเรื่องโฆษณาผลิตภัณฑ์ประเภทไสยศาสตร์ (4) จัดให้มีบทบัญญัติเพิ่มเติมกรณีหากเป็นช่วงเวลาการออกอากาศรายการในช่วงเวลาใด โฆษณาในรายการนั้น ๆ จะต้องสอดคล้องกับรายการประเภทนั้น ๆ ตามประกาศเรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 รวมถึงควรมีบทบัญญัติคำนิยาม เรื่อง โฆษณาที่ไม่เหมาะสมให้ชัดเจน (5) กำหนดมาตรการในการควบคุมโฆษณาก่อนการออกอากาศเผยแพร่แก่ประชาชนกับผลิตภัณฑ์ทุกประเภท และ (6) สร้างมาตรฐานจรรยาบรรณที่สามารถยึดเป็นแนวปฏิบัติ ประกอบกับควรมีการตั้งองค์กรส่วนกลางโดยมีหน้าที่ติดตามเฝ้าระวังสื่อที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมาย ให้สามารถรายงานตักเตือนไปยังสถานีที่แพร่ภาพได้โดยตรง นอกจากนี้ รัฐควรให้ความรู้ผู้บริโภคให้รู้เท่าทันสื่อโฆษณาเพื่อเพิ่มความเข้มแข็งให้กับผู้บริโภคควบคู่ไปกับการมีมาตรการที่เหมาะสม

บรรณานุกรม

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2543). **กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2538). **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

เสรี วงษ์มณฑา. (2524). **หลักการโฆษณา.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จักรกฤษณ์ กาญจนศูนย์. (2524). **การจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลโดยกฎหมาย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดือนเพ็ญ ภิญโญนิธิเกษม. (2546). **มาตรการควบคุมกำกับและการบังคับใช้กฎหมายด้านการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 43.

พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510

พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

พระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการอนุญาตการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2555

ประกาศสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา เรื่อง หลักเกณฑ์การโฆษณาอาหาร พ.ศ. 2551

ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์การจัดทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556

กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแสดงภาพสัญลักษณ์เพื่อประกอบการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2553

มติมหาเถรสมาคม เรื่อง การโฆษณาพระพุทธรูปหรือพระเครื่องและวัตถุมงคลในสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม ซึ่งการประชุมเถรสมาคม เรื่อง “การโฆษณาในสื่อหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ และในสื่อวิทยุโทรทัศน์” ครั้งที่ 1/2547 ที่ได้ปรารภถึงการโฆษณาและการเรี่ยไรที่อวดอ้างสรรพคุณเกินสภาพที่น่าจะเป็นการ

ชวนเชื่อและใช้สื่อเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมากกว่าจะเป็นประโยชน์ส่วนรวม
จรรยาบรรณแห่งวิชาชีพโฆษณาของสมาคมโฆษณาธุรกิจแห่งประเทศไทย
Federal Act on the Austrian Broadcasting Corporation (ORF Act)
The Media Development Authority of Singapore (MDA). TV advertising code. Retrived September 9 , 2015, From http://www.mda.gov.sg/RegulationsAndLicensing/ContentStandardsAndClassification/Documents/TV%20and%20Radio/PoliciesandContentGuidelines_TV_TVAdCode.pdf

ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558

เจษฎาพงศ์ พรหมเผ่า*
ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ความเป็นมาเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามระบบประกันสังคมของไทย หลักมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์การแรงงานระหว่างประเทศกับระบบประกันสังคมของไทย ศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 กฎหมายประกันสังคมของไทยและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมได้แก่ ราชอาณาจักรสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ และสหพันธรัฐมาเลเซีย ประกอบกับการนำหลักแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์ของคำว่า “ลูกจ้าง” การขยายขอบเขตของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตน และการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม พ.ศ. 2533 และ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 รวมถึงการกำหนดอัตราการจ่ายเงินสมทบ ตลอดจนศึกษาหาแนวทาง ข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม พ.ศ. 2533 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 สภาพเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปัจจุบัน อีกทั้งมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนรอบด้านอย่างแท้จริง

จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาในเรื่อง คำนิยามศัพท์ คำว่า “ลูกจ้าง” ซึ่งเดิมพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ได้กำหนดคำนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” หมายความว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง” แต่ต่อมาเมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ได้ตัดถ้อยคำว่า “ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” ออกไป ทำให้เกิดปัญหาในการตีความเนื่องจากเป็นความหมายที่แคบและไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีปัญหาของขอบเขตการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมของไทยนั้น ยัง

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ไม่มีบทบัญญัติให้การคุ้มครองไปถึงกรณีสงเคราะห์ครอบครัวและกรณีการขาดผู้อุปการะ ทำให้เกิดความไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ที่ได้กำหนดขอบเขตความคุ้มครองขั้นต่ำของลูกจ้างผู้ประกันตนที่กว้างขวางกว่า รวมถึงสิทธิประโยชน์ที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมตามกฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 หลายประการ เช่น กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร และกรณีชราภาพ ยังมีปัญหาความไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันอย่างแท้จริง อีกทั้งมีปัญหาในการกำหนดอัตราเงินสมทบท้ายพระราชบัญญัติประกันสังคมที่มิได้มีการทบทวนแก้ไขมาเป็นเวลานานกว่า 25 ปี ทำให้เกิดความล้าสมัย ตลอดจนการกำหนดค่าจ้างที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบของผู้ประกันตน ก็ยังมีความไม่สอดคล้องกับหลักการเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุขอย่างแท้จริง

ดังนั้นผู้วิจัย จึงได้เสนอแนะให้มีการดำเนินการแก้ไขกฎหมายประกันสังคมฉบับใหม่ โดยให้คำนิยามศัพท์ คำว่า “ลูกจ้าง” มีความหมายที่กว้างขวางชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยการเพิ่มเติมคำว่า “ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” ทั้งนี้เพื่อขจัดปัญหาความสับสนในทางปฏิบัติเกี่ยวกับลูกจ้างที่เรียกชื่ออย่างอื่น และได้เสนอแนะให้มีการขยายสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตน ให้ได้รับสิทธิประโยชน์กรณีสงเคราะห์ครอบครัว และกรณีขาดผู้อุปการะให้สอดคล้องกับอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 อันจะเป็นการให้ความคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนรอบด้านอย่างแท้จริง อีกทั้งยังได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร และกรณีชราภาพ ให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ประกันตนได้รับสิทธิประโยชน์มีประสิทธิภาพและมีการชดเชยความเสี่ยงภัยที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันอย่างแท้จริง ประการสุดท้ายผู้วิจัยขอเสนอให้มีการแก้ไขการกำหนดอัตราการจ่ายเงินสมทบ ให้มีความสอดคล้องกับสถานะภาพทางการเงินของกองทุนประกันสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้กองทุนประกันสังคมมีเสถียรภาพและความมั่นคงในการนำมาใช้เป็นหลักประกันแก่ลูกจ้างผู้ประกันตนต่อไป อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

1. บทนำ

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” จากเดิมพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำหนดไว้ว่า “ลูกจ้าง” หมายความว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้าง โดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร แต่ไม่รวมถึงลูกจ้าง ซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านอันมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย” ถูกแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ลูกจ้าง” หมายความว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้าง” ซึ่งเป็นการกำหนดความหมายที่แคบลงทำให้เป็นปัญหาการตีความแก่ลูกจ้างที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ซึ่งได้ทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างแต่ไม่ได้ถูกเรียกว่าลูกจ้าง เช่น แจ๋ว คนดูแลบ้าน คนสวน คนใช้ แม่บ้าน คนขับรถ เป็นต้น เป็นผลให้เกิดความสับสนและสำคัญผิดในหน้าที่ของนายจ้างหรือลูกจ้างซึ่งส่วนมากไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ ที่มีหน้าที่ต้อง

สมทบเงินเข้าสู่กองทุนประกันสังคม หรือจะเป็นช่องให้เกิดการหลบเลี่ยงของนายจ้างโดยการตีความว่าการจะเป็นผู้ประกันตนนั้นต้องเป็นลูกจ้างเท่านั้น ไม่รวมถึงลูกจ้างซึ่งเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น จึงจำเป็นต้องแก้ไขคำนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” ไปใช้นิยามศัพท์เดิม คือ “ลูกจ้าง” หมายความว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” อันเป็นการสอดคล้องกับแนวความคิดของท่าน ศาสตราจารย์ (พิเศษ) เกษมสันต์ วิลาวรรณ ที่ได้กล่าวในหนังสือคำอธิบายกฎหมายแรงงานไว้ว่า การที่กฎหมายบัญญัติคำว่า “ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” บัญญัติไว้เพื่อตัดปัญหาข้อโต้แย้ง อันเนื่องมาจากกฎหมายบางฉบับหรือนายจ้างบางรายไม่เรียกชื่อบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการนั้นว่าลูกจ้าง[1] จึงควรจะมีการแก้ไขคำนิยามศัพท์ดังกล่าวให้มีความชัดเจนเพื่อขจัดข้อโต้แย้งและทำให้ไม่เกิดความสับสนในทางปฏิบัติเกี่ยวกับคำนิยามศัพท์ดังกล่าวนั้น

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตน พระราชบัญญัติประกันสังคมพ.ศ. 2533 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิประโยชน์แก่ลูกจ้างผู้ประกันตนไว้ 7 ประการ (มาตรา 54) อันได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพและกรณีว่างงาน ซึ่งจากสิทธิประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นสมควรให้มีการขยายความคุ้มครองเป็น 9 กรณี ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ว่าด้วยประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) โดยให้ความคุ้มครองขยายไปถึงกรณีสิทธิประโยชน์ของครอบครัวของผู้ประกันตน และกรณีการขาดไร้ผู้อุปการะจากความตายของผู้ประกันตน อันจะทำให้กฎหมายประกันสังคมฉบับนี้มีความคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนให้ได้รับสิทธิประโยชน์ครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน ตามอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 และเพื่อให้สอดคล้องกับการประกันสังคมของประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economics Community : AEC) ที่ได้มีความพยายามในการพัฒนาสิทธิประโยชน์ของการประกันสังคมให้ครอบคลุมไปยังสิทธิประโยชน์ 9 กรณีเช่นกัน และเพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคมปัจจุบัน

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอัตราของการจ่ายเงินสมทบ แม้ว่าจะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 4 แต่ยังไม่ได้มีการทบทวนแก้ไขอัตราเงินสมทบท้ายพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ซึ่งกำหนดอัตราสูงสุดของการจ่ายเงินสมทบไว้มาเป็นเวลานานกว่า 25 ปีแล้ว จึงทำให้เกิดความล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับสถานภาพทางการเงินของกองทุนในปัจจุบัน อันจะกระทบต่อความมั่นคงของกองทุนประกันสังคม และอาจทำให้เกิดภาระเกินสมควรแก่กองทุนในระยะยาวได้ในอนาคต จึงสมควรมีการปรับอัตราเงินสมทบท้าย

[1] จาก *คำอธิบายกฎหมายแรงงาน* (น. 31),โดย เกษมสันต์ วิลาวรรณ, 2556, กรุงเทพฯ : วิญญชน.

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสถานภาพทางการเงินของกองทุนในปัจจุบัน รวมทั้งอัตราการจ่ายเงินสมทบตามกฎหมายต่างประเทศ

2. ความหมาย แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามระบบประกันสังคมของไทย

2.1 ความหมายของประกันสังคมนั้นองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้ให้ความหมายไว้ หมายความว่า "การประกันสังคมคือการคุ้มครองที่สังคมให้กับประชาชนและผู้ประกอบกิจการ ให้สามารถเข้าถึงการดูแลสุขภาพและการประกันรายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณี สูงอายุ ว่างงาน เจ็บป่วย ทุพพลภาพ บาดเจ็บจากการทำงาน คลอดบุตรหรือการสูญเสียของผู้หาเลี้ยงครอบครัว"

2.2 หลักการในการร่วมกันเสี่ยงภัย การประกันภัยในความเสี่ยงร่วมกันของคนทำงานในสังคม และตอบแทนเป็นสิทธิประโยชน์เมื่อประสบภัยนั้น เพื่อเยียวยาตัวแรงงานหรือครอบครัว โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการ[2] ดังนี้

1. หลักการบังคับ ด้วยการให้แรงงานทั้งหมดเข้ามาอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายและมีการยกเว้นน้อยที่สุด เพื่อให้มีการดำเนินงานที่กว้างขวางเพียงพอ

2. หลักการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข ด้วยการที่ลูกจ้างที่มีรายได้สูง มีฐานะดี มีสุขภาพดี ย่อมมีความเสี่ยงภัยในอันตรายต่าง ๆ น้อย แม้ว่าจะได้รับสิทธิประโยชน์จากประกันสังคมน้อย แต่ก็ควรต้องอยู่ภายใต้การบังคับของกฎหมายประกันสังคม เพื่อเฉลี่ยสุขให้แก่ลูกจ้างที่รายได้ต่ำยากจน มีปัญหาสุขอนามัย เนื่องจากมีความเสี่ยงภัยที่สูงกว่า

3. หลักสามฝ่ายร่วมรับภาระ (ไตรภาคี) ว่าด้วยการมีส่วนร่วมมือกันทางสังคม คือ นอกจากแรงงานมีหน้าที่ในการจ่ายเงินสมทบแล้ว นายจ้างหรือผู้ประกอบการและรัฐบาลก็ควรมีส่วนรับภาระด้วย เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการทำงานของแรงงาน

4. หลักจ่ายตามความสามารถ ได้ตามความจำเป็น ว่าด้วยการจ่ายเงินสมทบโดยการถือเอารายได้ของตัวแรงงานเป็นเกณฑ์ ผู้มีรายได้สูงจ่ายมากกว่าผู้มีรายได้ต่ำ แต่สิทธิประโยชน์ที่จะได้รับอยู่ในเกณฑ์ที่เท่าเทียมกัน และได้เมื่อมีความจำเป็นเสมอกัน

5. หลักมาตรฐานขั้นต่ำ คือต้องมีการให้สิทธิประโยชน์มากกว่า หรือที่ดีกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่ตั้งไว้เป็นอย่างน้อย เพื่อให้เกิดความคุ้มครองบุคคลในสังคมอย่างแท้จริง

2.3 หลักแห่งสิทธิในการรับประโยชน์ทดแทน (Benefits)[3] บุคคลทุกคนที่เข้าเป็นสมาชิกของการประกันสังคม เรียกว่า ผู้ประกันตน (Insured Person) ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับ

---

[2] จาก *ผลกระทบของกฎหมายประกันสังคม ที่มีต่อลูกจ้างผู้ประกันตน* (น.10), โดย ธีระ ศรีธรรมรักษ์และคณะ, 2537, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

[3] *จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันสังคม (น. 10), 2525, บัณฑิต บูรณบัณฑิต, วารสารนิติศาสตร์ ธรรมศาสตร์, 9(2), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*

ประโยชน์ทดแทนจากเงินสมทบที่โครงการประกันสังคมสะสมไว้เป็นกองทุนประกันสังคม (Social Insurance Fund) โดยมีลักษณะการจ่าย 3 กรณีดังนี้

1. จ่ายเป็นเงิน (In Cash) ซึ่งได้แก่เงินชดเชยค่าจ้างในระหว่างหยุดงานเพื่อการรักษาพยาบาล การคลอดบุตร การว่างงาน เงินบำนาญเพื่อการทุพพลภาพ การชราภาพและบำนาญตกทอดแก่คู่สมรส บุตร หรือผู้อยู่ในอุปการะ เงินทดแทนการตาย เงินค่าจัดการศพ และเงินทดแทนครอบครัวใหญ่ที่มีผู้อยู่ในอุปการะจำนวนมาก

2. จ่ายเป็นสิ่งของ (In Kinds) ซึ่งได้แก่ยาและเวชภัณฑ์ สิ่งของเครื่องใช้สำหรับทารก แขนขาเทียม เครื่องพยุงกาย เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ และสิ่งของอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

3. จ่ายเป็นบริการ (In Services) ซึ่งได้แก่การให้บริการทางการแพทย์ การบริการสังคม การสังคมสงเคราะห์ และบริการอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2.4 ในส่วนหนึ่งของทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow กล่าวไว้ว่ามนุษย์นั้นมีความต้องการความปลอดภัย และความมั่นคง เป็นความต้องการในเรื่องของความต้องการความช่วยเหลือและการคุ้มครอง โดยเฉพาะเด็กที่ยังไม่อาจดูแลชีวิตตนเองได้ และคนทำงาน ก็ต้องการความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งความมั่นคงในหน้าที่การงาน เพื่อเผชิญสิ่งต่าง ๆ เช่น อาชญากรรม ภัยธรรมชาติ ความสับสน ความไม่เป็นระเบียบของสังคม เป็นต้น เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงความวิตกกังวล

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 กฎหมายต่างประเทศ และตามกฎหมายประกันสังคมของไทย

3.1 มาตรการตามอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ว่าด้วยประกันสังคม (มาตรฐานขั้นต่ำ) มีฐานะเป็นกฎหมายสากล ที่ถือเป็นเครื่องมือในการออกแบบกฎหมายประกันสังคมและแนวทางสร้างความมั่นคงทางสังคมขั้นพื้นฐานในนานาประเทศมีเป้าหมายจะครอบคลุมความมั่นคงทั้งหมด 9 สาขา คือ การบริการทางการแพทย์ ประโยชน์ทดแทนกรณีเจ็บป่วย กรณีว่างงาน กรณีชราภาพ กรณีประสบอันตรายจากการจ้างงาน กรณีการสงเคราะห์ครอบครัว กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ และกรณีขาดผู้อุปการะ อันเป็นแนวทางสร้างความมั่นคงทางสังคมขั้นพื้นฐานแก่นานาประเทศ

3.2 มาตรการตามหลักกฎหมายต่างประเทศ

3.1.1 ราชอาณาจักรสวีเดน

ราชอาณาจักรสวีเดน ระบบการประกันสังคมมีความคุ้มครองใน 2 ระบบ โดยมีระบบใหม่คือการประกันสังคมระบบ NDC และบัญชีรายบุคคลภาคบังคับ และระบบเก่าคือระบบประกันสังคมที่สัมพันธ์กับรายได้ โดยระบบใหม่นั้นจะมีผลใช้บังคับกับผู้ที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ.

2481 เป็นต้นไป ส่วนบุคคลที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480 ลงไปนั้นยังต้องผูกพันอยู่ภายใต้ระบบเก่า ซึ่งความคุ้มครองโดยระบบประกันสังคมของสหราชอาณาจักรสวีเดนนั้นยึดถือการอาศัยอยู่ในประเทศสวีเดนเป็นหลักเหนือการเป็นพลเมืองของสวีเดน การประกันตนจะครอบคลุมลูกจ้างและผู้ประกอบอาชีพอิสระทั้งหมด สิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนครอบคลุมกรณีชราภาพ ทุพพลภาพ การขาดผู้อุปการะของผู้อยู่ใต้การอุปการะของผู้ประกันตน เจ็บป่วย คลอดบุตร การบาดเจ็บจากการทำงาน ว่างงาน สงเคราะห์ครอบครัว และสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ของผู้ประกันตนและครอบครัวของผู้ประกันตน เป็นการคุ้มครองที่ค่อนข้างจะกว้างขวางในสิทธิประโยชน์ที่ผู้ประกันตนได้รับและยังรวมไปถึงครอบครัวของผู้ประกันตนก็ได้รับสิทธิบางประการเช่นกัน ส่วนเงินสมทบนายจ้างจะมีอัตราร้อยละ 23.71 และลูกจ้างร้อยละ 7 ของรายได้บวกกับค่าเฉลี่ยของบัญชีมูลค่าเป็นค่าธรรมเนียมในการบริหารกองทุน ส่วนผู้ประกอบอาชีพอิสระจะมีอัตราเงินสมทบที่สูงกว่าลูกจ้างทั่วไป ทั้งนี้สิทธิบางประการรัฐบาลเป็นผู้ออกให้ทั้งหมด เช่นการบริการทางการแพทย์ และการสงเคราะห์ครอบครัว

3.1.2 สาธารณรัฐอิตาลี

สาธารณรัฐอิตาลี ระบบประกันสังคมมีอยู่ 2 ระบบควบคู่กัน คือ ระบบกำหนดเงินสมทบ (NDC) จะคุ้มครองลูกจ้างทุกคนรวมถึงลูกจ้างที่ทำงานตามบ้าน โดยมีผลคุ้มครองตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2539 เป็นระบบใหม่และระบบประกันสังคม จะคุ้มครองลูกจ้างทุกคนรวมถึงลูกจ้างที่ทำงานตามบ้าน ที่ได้จ่ายเงินสมทบมาแล้วอย่างน้อย 18 ปี นับแต่วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2538 เป็นระบบเก่าที่ใช้ควบคู่กัน โดยคุ้มครองครอบคลุมสิทธิประโยชน์คือ ให้ประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพ ทุพพลภาพ การขาดผู้อุปการะ บริการทางการแพทย์ เจ็บป่วย คลอดบุตร ประสบอันตรายจากการทำงาน และการว่างงาน รวมทั้งการสงเคราะห์ครอบครัว ส่วนการสบทบเงินเข้ากองทุนนั้น นายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบร้อยละ 28.78 และลูกจ้างร้อยละ 12.7 ของรายได้หากเป็นงานที่มีความเสี่ยงภัยสูงจะจ่ายในอัตราที่ลดลงในเงินสมทบกรณีเจ็บป่วย และคลอดบุตร ส่วนกรณีประสบอันตรายจากการทำงาน นายจ้างจ่ายร้อยละ 0.5 – 16 และลูกจ้างจ่ายตามระดับความเสี่ยงของการทำงานที่ได้มีประเมิน ส่วนรัฐบาลอุดหนุนร้อยละ 1.8 ของเงินสมทบในกรณีสงเคราะห์ครอบครัว และจะให้เงินอุดหนุนในส่วนที่ขาดทั้งหมด

3.1.3 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ระบบการประกันสังคมจะอยู่ภายใต้กฎหมายประกันสังคม ค.ศ.1997 (The Social Security Act of 1997) โดยการดูแลของกระทรวงแรงงานและการจ้างงานฟิลิปปินส์ ขอบเขตความคุ้มครองจะคุ้มครองจะคุ้มครองพนักงานภาคเอกชน แรงงานในครัวเรือน และผู้ประกอบอาชีพอิสระ ส่วนการคุ้มครองผู้ประกันตนแบบสมัครใจนั้นให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนชาวฟิลิปปินส์ที่ทำงานในต่างประเทศ และคุ้มครองผู้ประกันตนที่ไม่มีสิทธิในภาคบังคับ รวมถึงคุ้มครองคู่สมรสที่ไม่ได้ทำงานของผู้ประกันตน ซึ่งมีสิทธิประโยชน์ที่กำหนดให้แก่ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนคือ ในกรณีชราภาพ

ทุพพลภาพ การขาดผู้อุปการะ เจ็บป่วย คลอดบุตร บริการทางการแพทย์ของผู้ประกันตน และกรณีประสบอันตรายจากการทำงานยกเว้นผู้ประกอบอาชีพอิสระ เงินสมทบนั้นใช้ระบบการจ่ายเงินสมทบตามลำดับชั้นของรายได้ โดยนายจ้างจ่ายอัตราร้อยละ 8.62 และลูกจ้างร้อยละ 3.63 ของรายได้ ส่วนรัฐบาลจะสนับสนุนเฉพาะการขาดดุลใด ๆ ของกองทุนที่เกิดขึ้น

3.1.4 สหพันธรัฐมาเลเซีย

สหพันธรัฐมาเลเซีย ระบบการประกันสังคมจะอยู่ภายใต้กฎหมาย The Employees' Social Security Act 1969 ให้ความคุ้มครองสำหรับลูกจ้างที่มีรายได้มากกว่า 3,000 ริงกิตต่อเดือน โดยสิทธิประโยชน์ลูกจ้างผู้ประกันตนจะได้รับประโยชน์ทดแทนคือ กรณีทุพพลภาพ การขาดผู้อุปการะ ประสบอันตรายจากการทำงาน และในกรณีของการคลอดบุตรนั้น นายจ้างภายใต้ระบบความรับผิดชอบของนายจ้างต้องตามค่าจ้างของผู้เอาประกันหรืออัตราที่กำหนดโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน โดยที่ลูกจ้างไม่ต้องจ่ายสมทบ เงินสมทบในระบบประกันสังคมนายจ้างจะจ่ายในอัตราร้อยละ 1.75 และลูกจ้างร้อยละ 1.0 แบ่งไปตามลำดับชั้นของรายได้ที่กำหนดไว้ 34 ลำดับชั้น ส่วนรัฐบาลจะไม่อุดหนุนเงินสมทบในระบบประกันสังคมแต่จะอุดหนุนแก่กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และการบริการทางการแพทย์รัฐจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3.2 กฎหมายพระราชบัญญัติประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 มีสาระสำคัญในการแก้ไขส่วนของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมฉบับเดิมของประเทศไทย ดังต่อไปนี้

1) มีการแก้ไขคำนิยามศัพท์ คำว่า "ลูกจ้าง" ตามมาตรา 5 เพื่อขยายความคุ้มครองไปยังลูกจ้างซึ่งทำงานเกี่ยวกับงานบ้านอันมิได้มีการประกอบธุรกิจรวมอยู่ด้วย

2) ตัดข้อยกเว้นตามมาตรา 4 ขยายความคุ้มครองให้ผู้ประกันตนไปยังลูกจ้างชั่วคราวทุกประเภทของส่วนราชการ และครูหรือครูใหญ่ของโรงเรียนเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียน

3) กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย เพิ่มสิทธิประโยชน์ให้ได้รับ ค่าส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค และค่าฟื้นฟูสมรรถภาพ และค่าใช้จ่ายเป็นเงินช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ประกันตน ในกรณีที่ผู้ประกันตนได้รับความเสียหายจากการรับบริการทางการแพทย์

4) กรณีคลอดบุตร ลดระยะเวลาการได้รับสิทธิลงจากเดิมต้องจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 7 เดือน ขอรับสิทธิประโยชน์นี้ได้เพียง 2 ครั้งตลอดระยะเวลาการเป็นผู้ประกันตน เป็น ลดลงเหลือ 5 เดือน ขอรับสิทธิประโยชน์นี้ได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง

5) กรณีทุพพลภาพ ได้แก้ไขนิยามศัพท์ของคำว่า "ทุพพลภาพ" ซึ่งเดิมกำหนดให้ผู้ประกันตนจะได้รับสิทธิประโยชน์นี้ต่อเมื่อเป็น ผู้ที่สูญเสียอวัยวะหรือสูญเสียสมรรถภาพของอวัยวะหรือของร่างกาย หรือสูญเสียสภาวะปกติของจิตใจ จนถึงขั้นไม่สามารถทำงานได้ เป็น จนทำให้ความสามารถในการทำงานลดลงถึงขนาด ไม่อาจประกอบการงานตามปกติได้ ทำให้นิยาม

ศัพท์มีความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิมจากเดิมหมายถึงเฉพาะผู้ที่ทุพพลภาพจนถึงขั้นไม่สามารถทำงานได้เท่านั้น

6) กรณีตาย มีการแก้ไขโดยเพิ่มอัตราในการคำนวณเงินสงเคราะห์และเพิ่มสิทธิในส่วนของผู้ประกันตนที่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง รวมถึงกรณีทุพพลภาพเมื่อถึงแก่ความตายให้ได้รับเงินค่าทำศพรวมถึงเงินสงเคราะห์ทดแทนการขาดรายได้ที่ผู้ประกันตนได้รับในเดือนสุดท้ายก่อนถึงแก่ความตาย

7) กรณีสงเคราะห์บุตร เดิมกำหนดให้จำนวนบุตรที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ได้จำนวนคนละไม่เกิน 2 คน เป็น คนละไม่เกิน 3

8) กรณีชราภาพ มีการแก้ไข โดยเพิ่มทายาทเป็นบุคคลซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุไว้ เป็นผู้มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์จากบำเหน็จชราภาพของผู้ประกันตนซึ่งได้ถึงแก่ความตายให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์ 1 ส่วนร่วมกับทายาทอื่น

9) กรณีว่างงาน มีการกำหนดคำนิยามศัพท์คำว่า “ภัยพิบัติ” เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่นายจ้างและลูกจ้าง ในระหว่างที่มีการเกิดภัยพิบัติและกรณีนายจ้างหยุดกิจการชั่วคราวอันเนื่องมาจากเหตุสุดวิสัยโดยยังไม่มีการเลิกจ้าง

ดังนั้นจากที่กล่าวมากฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิประโยชน์ที่ลูกจ้างผู้ประกันตนมีสิทธิจะได้รับมากขึ้นกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับเดิมหลายประการ แต่ทั้งนี้แต่ยังคงมีบางประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีความไม่ชัดเจนในคำนิยามศัพท์ รวมถึงมีความไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปนี้

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558

พระราชบัญญัติประกันสังคม แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มีการแก้ไขในหลายประเด็นแต่ก็ยังมีปัญหาในการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงปัญหาทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1) กรณีปัญหาเกี่ยวคำนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” จากการศึกษา พบว่า กฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 ตามมาตรา 5 ได้กำหนดคำนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” ไว้ว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง” โดยตัดถ้อยคำว่า “ไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” จึงเกิดปัญหาทำให้ความหมายของคำนิยามศัพท์ดังกล่าว ซึ่งเป็นการกำหนดความหมายที่แคบลงทำให้เป็นปัญหาการตีความแก่ลูกจ้างที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ซึ่งได้ทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างแต่ไม่ได้ถูกเรียกว่าลูกจ้าง เช่น ผู้รับจ้าง ผู้รับประกอบการ ผู้ปฏิบัติการ พนักงานทำความสะอาดแม่บ้าน คนขับรถ เป็นต้น เป็นผลให้เกิดความสับสนและสำคัญผิดในหน้าที่ของนายจ้างหรือลูกจ้างซึ่งส่วนมากไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายโดยเฉพาะ ซึ่งมีหน้าที่ต้องสมทบเงินเข้าสู่กองทุนประกันสังคม หรือจะเป็นช่องให้เกิดการหลบเลี่ยงของนายจ้างโดยการตีความว่าการจะเป็นผู้ประกันตนนั้นต้องเป็นลูกจ้างเท่านั้น ไม่รวมถึงลูกจ้างที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น อันเป็นปัญหาข้อ

โต้แย้งในคำนิยามศัพท์ เนื่องมาจากกฎหมายบางฉบับหรือนายจ้างบางรายไม่เรียกชื่อบุคคลที่ทำงานในสถานประกอบการนั้นว่าลูกจ้าง ซึ่งจะทำให้ลูกจ้างบางประเภทไม่ได้รับความคุ้มครอง อีกทั้งยังไม่ครอบคลุมลูกจ้างทั้งหมดได้อย่างแท้จริงตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในหลักการในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตราดังกล่าว

2) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้าง ผู้ประกันตน ผู้วิจัยขอสรุปแยกเป็นประเด็นดังนี้

2.1) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนในกรณีสงเคราะห์ครอบครัวของผู้ประกันตน (Family Benefit) จากการศึกษาพบว่า กฎหมายประกันสังคมฉบับของไทยในปัจจุบันยังมีปัญหาการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประเทศไทยนั้นยังไม่คุ้มครองไปยังการสงเคราะห์ครอบครัวของผู้ประกันตน ทำให้ลูกจ้างผู้ประกันตนและครอบครัวไม่ได้รับความคุ้มครองทุกความเสี่ยงภัยอย่างครบถ้วน จึงไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ประกอบกับเมื่อเปรียบเทียบกับกองทุนของข้าราชการซึ่งถือเป็นลูกจ้างภาครัฐ ตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ. 2553 พบว่า ยังมีปัญหาความเหลื่อมล้ำในการได้รับความคุ้มครองสิทธิในบริการทางการแพทย์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมเมื่อเปรียบเทียบกับสิทธิของลูกจ้างภาครัฐ ยังคงมีปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างลูกจ้างทั้งสองระบบนี้ เนื่องจากยังไม่คุ้มครองไปถึงครอบครัวของผู้ประกันตนคือบุตรตามกฎหมาย คู่สมรส และบิดามารดาของผู้ประกันตนให้ได้รับสิทธิในการเข้ารับบริการทางการแพทย์

2.2) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ในเงินสงเคราะห์บุตร จากการที่ปัจจุบันมีการศึกษาวิจัย พบว่า อัตราการเกิดบุตรของหญิงไทยมีแนวโน้มลดลงทุก ๆ ปี จึงมีการแก้ไขกฎหมายประกันสังคมฉบับที่ 4 ได้มีการเพิ่มสิทธิประโยชน์ในเงินสงเคราะห์บุตร เป็น 3 คน แต่ทั้งนี้ก็ยังมีปัญหาในอัตราเงินสงเคราะห์ที่กำหนดไว้เป็นอัตราตายตัว โดยกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดไว้เพียง 400 บาท ต่อคนต่อเดือน ถึงอายุ 6 ปีบริบูรณ์ ซึ่งอาจไม่เพียงพอที่จะส่งเสริมให้เด็กมีสุขภาพ การศึกษาหรือสุขภาวะที่ดีได้โดยเฉพาะการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กอ่อนเพื่อให้เป็นกำลังบุคคลที่มีประสิทธิภาพในอนาคต เนื่องจากปัจจัยในการดำรงชีพนั้นปรับราคาสูงขึ้นอยู่ตลอด

2.3) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตของการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตน ในกรณีขาดผู้อุปการะอันเกิดจากความตายของผู้ประกันตน (Survivors Benefit) จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ตามกฎหมายประกันสังคมของไทยนั้นให้ผู้อยู่ในอุปการะซึ่งเป็นทายาทได้รับสิทธิประโยชน์ในลักษณะเป็นเงินบำเหน็จซึ่งเป็นเงินก้อนจ่ายเพียงครั้งเดียว จึงมีขอบเขตในการให้สิทธิประโยชน์ไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 ที่ได้กำหนดมาตฐานขั้นต่ำเอาไว้ เป็นการให้เงินสงเคราะห์แก่ผู้ขาดอุปการะเป็นรายเดือน

สอดคล้องกับประโยชน์ที่ผู้ประกันตนได้รับหรือจะได้รับจากบำนาญชราภาพ ประกอบกับเมื่อเปรียบเทียบกับการประกันสังคมของราชอาณาจักรสวีเดน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้กำหนดขอบเขตความคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนไปถึงยังผู้ขาดไร้อุปการะอันเนื่องมาจากความตายของผู้ประกันตนไว้เช่นเดียวกัน

3.1 กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม พ.ศ. 2533 และ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 ผู้วิจัยขอสรุปแยกเป็นประเด็นดังนี้

3.1) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิในค่าใช้จ่ายเป็นเงินช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ประกันตน ในกรณีที่ผู้ประกันตนได้รับความเสียหายจากการรับบริการทางการแพทย์ เนื่องจากพระราชบัญญัติประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 ซึ่งกำหนดสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมเป็นเงินค่าใช้จ่ายเป็นเงินช่วยเหลือเบื้องต้นให้แก่ผู้ประกันตน ในกรณีที่ผู้ประกันตนได้รับความเสียหายจากการรับบริการทางการแพทย์ แต่จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า กฎหมายประกันสังคมฉบับนี้ไม่ได้กำหนดให้นำเอาหลักระบบชดเชยความเสียหายโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด (No – Fault Compensation System) มาใช้ในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงจำเป็นต้องให้มีการพิสูจน์ความผิดจนเสร็จสิ้นเสียก่อน ถึงจะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดปัญหาในความล่าช้าของการเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ประกันตนจากกรณีที่เกิดขึ้นนั้นและไม่เป็นแนวทางเช่นเดียวกับกฎหมายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ มาตรา 41 ทีใช้หลักการดังกล่าวในการเยียวยาผู้เสียหายจากบริการทางการแพทย์

3.2) กรณีปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนเกี่ยวกับบริการทางการแพทย์ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การบริการทางการแพทย์ของระบบประกันสังคมยังมีปัญหาในเรื่องของการรักษาในสถานพยาบาลจะขอเข้ารับบริการได้เพียงแต่เฉพาะสถานพยาบาลตามบัตรรับรองสิทธิการรักษาพยาบาล (มีสิทธิเปลี่ยนแปลงได้ปีละ 1 ครั้ง เว้นแต่กรณีทุพพลภาพเปลี่ยนได้ทุก 1 เดือน) โดยจะเข้ารับบริการทางการแพทย์ได้เฉพาะสถานพยาบาลที่สำนักงานกำหนดให้สำหรับผู้ประกันตนเท่านั้น อีกทั้งการบริการทางการแพทย์บางโรคยังไม่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของประกันสังคมในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาในการจ่ายยาซึ่งผู้ประกันตนมีสิทธิตามระบบบัญชียาหลักแห่งชาติเท่านั้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสิทธิตามระบบการประกันสังคมกับระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันในสองระบบนี้ในการเลือกเข้ารับการบริการทางการแพทย์เป็นอย่างมาก ประกอบกับตามกฎหมายประกันสุขภาพแห่งชาติ มาตรา 10 หากผู้ประกันตนเลือกใช้ระบบหลักประกันสุขภาพจะถูกตัดสิทธิไม่ให้ได้รับสิทธิประโยชน์หากกฎหมายประกันสังคมได้คุ้มครองสิทธิประโยชน์ในกรณีใดไว้แล้ว อันไม่สอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในการรับ

บริการเกี่ยวกับสาธารณะสุข และสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ควรจะได้รับสิทธิในสวัสดิการของรัฐอย่างเท่าเทียมในสิทธิขั้นพื้นฐานของรัฐ

3.3) ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์กรณีคลอดบุตร ตามกฎหมายประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มีการแก้ไขลดระยะเวลาในการเกิดสิทธิของผู้ประกันตนเหลือ 5 เดือน และมีสิทธิได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการลาคลอดบุตรได้ไม่จำกัดจำนวนครั้ง แต่จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า สาธารณรัฐอิตาลี ไม่มีกำหนดระยะเวลาในการได้รับสิทธิประโยชน์ในการคลอดบุตร และบิดาของบุตรมีสิทธิหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรซึ่งประเทศไทยไม่ได้ให้สิทธิในส่วนนี้ไว้ ประกอบกับ ภาวะการเจริญพันธุ์ของประเทศไทยลดต่ำอย่างรวดเร็ว โดยลดลงร้อยละ 30 จากอดีต ทำให้เห็นว่าการได้รับสิทธิประโยชน์กรณีนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของการกำหนดระยะเวลาในการเกิดสิทธิที่มีความไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมของไทยในปัจจุบันที่ต้องการให้มีบุตรเพิ่มมากขึ้น

3.4) ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์กรณีเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ในบำเหน็จชราภาพจากความตายของผู้ประกันตน จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ตามมาตรา 77 วรรคสอง (1) นั้นตัดสิทธิบุตรบุญธรรมไม่ได้ให้ได้รับสิทธิประโยชน์ในบำเหน็จชราภาพมีความไม่เป็นธรรมแก่บุตรบุญธรรมของผู้ประกันตนถึงแม้ว่ากฎหมายจะเปิดช่องให้ระบุผู้มีสิทธิรับผลแห่งการประกันได้ตามกฎหมายประกันสังคมฉบับใหม่ก็ตาม อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติจริงแล้วผู้ประกันตนส่วนมาเป็นแรงงานที่น้อยคนจะทราบแล้วเข้าใจในสาระสำคัญของกฎหมาย และปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ประกอบกับตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 กำหนดให้บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรผู้สืบสันดานเช่นเดียวกับบุตรของผู้รับบุตรบุญธรรม การตัดสิทธิบุตรบุญธรรมของผู้ประกันตนดังกล่าวจึงไม่เป็นธรรม และไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดให้บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรผู้สืบสันดาน

3.5) ปัญหาเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ในเงินบำนาญชราภาพ เนื่องจากการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) โดยมีการศึกษาวิจัยพบว่าประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในนั้นที่กำลังจะก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในอีกไม่กี่ปีข้างหน้า ซึ่งจะมีปัญหาและผลกระทบต่อความมั่นคงของกองทุนประกันสังคมที่อาจจะต้องจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพเป็นจำนวนที่สูงกว่ารายได้ที่ได้รับจากเงินสมทบ อันเนื่องมาจากการกำหนดตามมาตรา 77 ทวิ ให้การได้รับสิทธิในกรณีชราภาพให้ได้รับสิทธิตั้งแต่ 55 ปีบริบูรณ์ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพของสังคมปัจจุบันที่มนุษย์มีอายุยืนยาวมากขึ้นจากเทคโนโลยีทางการแพทย์แต่ในทางกลับกันอัตราเกิดกลับลดลงอย่างมาก ซึ่งจากสถิติแล้วประชากรปัจจุบันจะมีอายุเฉลี่ยสูงถึง 70 ปี ประกอบกับ ราชอาณาจักรสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กำหนดสิทธิที่จะได้รับบำนาญชราภาพ โดยเฉลี่ยคือเริ่มต้นที่อายุ 60 ปีบริบูรณ์ไว้เป็นแนวเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นปัญหาต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของกองทุนประกันสังคมในอนาคตได้

4) ปัญหาเกี่ยวกับอัตราการจ่ายเงินสมทบ จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันกองทุนประกันสังคมของไทยมีอัตราส่วนเงินสำรอง (Reserve Ratio) ใน 4 กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย และกรณีคลอดบุตร ซึ่งถือเป็นสิทธิประโยชน์ระยะสั้นมีอัตราส่วนเงินสำรองลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับอัตราเงินสำรองในปี พ.ศ. 2553 อันเนื่องมาจากการลดอัตราการจ่ายเงินสมทบในสองส่วนคือ ในส่วนที่นายจ้างจัดให้มีสวัสดิการที่ดีกว่าการประกันสังคม และส่วนของนายจ้างและลูกจ้างที่ประสบภัยพิบัติ รวมถึงการปรับอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ แต่ทั้งนี้ในส่วนที่สำคัญและเป็นปัญหาคือ การกำหนดอัตราเงินสมทบท้ายพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มีการกำหนดให้ใช้และไม่ได้มีการทบทวนแก้ไขมาเป็นเวลานานกว่า 25 ปี ทำให้มีความล้าสมัย และกฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538) กำหนดค่าจ้างที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบของผู้ประกันตน ไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นห้าพันบาท อันเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักการเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุข ประกอบกับจากการศึกษาหลักกฎหมายต่างประเทศของผู้วิจัย พบว่า ราชอาณาจักรสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ นั้นกำหนดให้นายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบมากกว่าลูกจ้างเฉลี่ยกว่า 2 เท่าของที่ลูกจ้างต้องจ่ายไว้เป็นแนวเดียวกันสำหรับจ่ายสิทธิประโยชน์ระยะสั้น เพื่อให้ลูกจ้างผู้ประกันตนได้รับหลักประกันความเสี่ยงภัยที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงทำให้กองทุนมีเสถียรภาพและมีความมั่นคงต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการได้รับสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคม ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558 ที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) ควรแก้ไขเพิ่มเติมนิยามศัพท์คำว่า “ลูกจ้าง” จากเดิมกำหนดไว้ว่า “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง” เป็น “ผู้ซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้างไม่ว่าจะเรียกชื่ออย่างไร” เพื่อให้คำนิยามศัพท์มีความหมายกว้างขวางขึ้น และไม่เกิดปัญหาความสับสนในทางปฏิบัติ ส่วนขอบเขตของการจำกัดการเป็นลูกจ้างตามนิยามนี้จะถูกจำกัดภายใต้มาตรา 4 ประกอบกับมาตรา 4 (6) ซึ่งให้อำนาจออกข้อกำหนดเป็นพระราชกฤษฎีกา อันจะเป็นการแก้ไขได้ง่ายกว่ากฎหมายระดับพระราชบัญญัติ เมื่อมีปัญหาว่าลูกจ้างประเภทใดเข้าข่ายที่ไม่ถือว่าเป็นลูกจ้างตามกฎหมายนี้ หรือหากจะมีการแก้ไขในอนาคตเพื่อขยายความคุ้มครองออกไปยังแรงงานประเภทอื่นก็จะสามารถทำการแก้ไขไม่ยากโดยการแก้ไขข้อยกเว้นตามพระราชกฤษฎีกาในเรื่องการกำหนดสถานะของลูกจ้างตามมาตรา 4 (6) แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 พ.ศ. 2545

2) ควรมีการขยายสิทธิประโยชน์ให้ครอบคลุมเช่นเดียวกับอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ ฉบับที่ 102 โดยให้ได้รับสิทธิประโยชน์ ดังนี้

2.1) ในเรื่องสิทธิประโยชน์กรณีสงเคราะห์ครอบครัวของผู้ประกันตน ควรมีการขยายสิทธิให้ลูกจ้างผู้ประกันตนได้รับสิทธิประโยชน์ในการสงเคราะห์บุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คู่สมรสตามกฎหมาย และบิดามารดาของผู้ประกันตนที่ไม่ได้รับการคุ้มครองบริการทางการแพทย์ตามกฎหมายใด ให้ได้รับสิทธิทางการแพทย์บางส่วน เช่นเดียวกับสิทธิของผู้ประกันตน อันจะเป็นการสอดคล้องกับกองทุนของลูกจ้างภาครัฐและข้าราชการ ที่คุ้มครองครอบครัวของผู้มีสิทธิไว้เป็นแนวเดียวกัน และจะลดความเหลื่อมล้ำของสิทธิของบุคคลระหว่างทั้งสองกองทุน

ประกอบกับ ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขและอัตราการจ่ายประโยชน์ทดแทนในกรณีสงเคราะห์บุตร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ซึ่งกำหนดสิทธิประโยชน์ในเงินสงเคราะห์บุตรเป็นอัตราตายตัว เป็น อัตราร้อยละ 10 ของอัตราค่าจ้างโดยเฉลี่ยขั้นต่ำต่อเดือนแทน คือเฉลี่ยเดือนละ 900 บาทต่อคนต่อเดือนเพื่อให้สอดคล้องกับค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน

2.2) ในเรื่องสิทธิประโยชน์กรณีการขาดผู้อุปการะ อันเนื่องมาจากความตายของผู้ประกันตนควรมีการขยายให้ลูกจ้างผู้ประกันตนได้รับสิทธิประโยชน์นี้ โดยแก้ไขหมวด 5 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 4) พ.ศ. 2558 จากที่กำหนดไว้ให้จ่ายสิทธิประโยชน์เป็นบำเหน็จ อันเป็นเงินก้อนครั้งเดียวแก่ทายาท เป็น การจ่ายสิทธิประโยชน์ในอัตราที่สอดคล้องกับเงินบำนาญชราภาพที่ผู้ประกันตนได้รับ แก่คู่สมรสและบุตรของผู้ประกันตนจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ

4) ควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 63 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 4) พ.ศ. 2558 นำเอาหลัก หลักระบบชดเชยความเสียหายโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด (No – Fault Compensation System) มาใช้ในการชดเชยความเสียหายจากการรับบริการทางการแพทย์

5) ในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ประกันตนตามกฎหมายประกันสังคมซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกับสิทธิตามหลักพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในเรื่องการเข้ารับบริการทางการแพทย์ ควรแก้ไขให้ลูกจ้างผู้ประกันตนมีสิทธิเข้ารับบริการในสถานบริการใดขึ้นทะเบียนกับ สำนักงานประกันสังคมก็ได้ และหากอาการแรกรับของผู้มีสิทธิเข้าเกณฑ์ฉุกเฉินวิกฤติที่เป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต จะเข้ารับบริการในสถานบริการใดที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกับ สำนักงานประกันสังคม ก็จะได้รับความคุ้มครองเช่นกัน และหากแพทย์มีความเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ยานอกบัญชียาหลักแห่งชาติก็สามารถใช้ได้ อันจะทำให้การคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และจะลดความเหลื่อมล้ำในสิทธิบางประการกับกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

6) เพื่อให้การคุ้มครองลูกจ้างผู้ประกันตนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกันสังคม มาตรา 62 ให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยอันมิใช่เนื่องจากการทำงาน และการรับบริการทางการแพทย์มีสิทธิทันทีเมื่อเข้าเป็นลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายนี้ และสมควรที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 64 วรรค

3 โดยกำหนดเพิ่มเติมให้นายจ้างจ่ายเงินทดแทนการขาดรายได้สำหรับการที่ผู้ประกันตนต้องหยุดงานเพื่อการรักษาพยาบาลตามคำสั่งของแพทย์ ในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้าง ในวันแรกถึงวันที่ 5 ของการเจ็บป่วย เพื่อเป็นการเยียวยาลูกจ้างในเบื้องต้นก่อน ในฐานะที่ลูกจ้างอยู่ในฐานะเป็นผู้เสี่ยงภัยทำงานให้นายจ้าง และหลังจากนั้นถึงจะเป็นการเริ่มเบิกจากประกันสังคม อันจะเป็นการสอดคล้องกับหลักการประกันสังคมของราชอาณาจักรสวีเดน และสาธารณรัฐอิตาลี ที่กำหนดไว้เป็นแนวเดียวกัน รวมถึงจะสอดคล้องกับหลักของการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข

7) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกันสังคม มาตรา 65 ให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนในกรณีคลอดบุตรสำหรับตนเองหรือภริยามีสิทธิทันทีเมื่อเข้าเป็นลูกจ้างผู้ประกันตนตามกฎหมายนี้ เพื่อให้ สอดคล้องกับภาวการณ์เจริญพันธุ์ของประเทศไทยลดต่ำอย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับสาธารณรัฐอิตาลี ไม่มีกำหนดระยะเวลาในการได้รับสิทธิประโยชน์ในการคลอดบุตร และควรให้บิดาของบุตรมีสิทธิหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตรได้เพื่อลดภาระของหญิงซึ่งต้องดูแลบุตรเพียงคนเดียว ในช่วงก่อนบุตรอายุ 3 ปี ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการประกันสังคมของสาธารณรัฐอิตาลี

8) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกันสังคม มาตรา 77 วรรคสอง (1) ให้บุตรบุญธรรมได้สิทธิเช่นเดียวกับบุตรตามกฎหมายของผู้ประกันตน โดยมีเหตุผลว่า การกำหนดข้อยกเว้นนั้นไม่เป็นธรรมแก่บุตรบุญธรรมของผู้ประกันตน ซึ่งไม่สอดคล้องตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 กำหนดให้บุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะบุตรผู้สืบสันดาน

9) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายประกันสังคม มาตรา 77 ทวิ ให้ผู้ประกันตนมีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพตั้งแต่เดือนถัดจากเดือนที่อายุครบหกสิบปีบริบูรณ์ เพื่อให้ระยะเวลาการเกิดสิทธิในสิทธิการได้รับบำนาญชราภาพให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่กำลังเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) และลดภาระของกองทุนโดยการชะลอการจ่ายเพื่อให้กองทุนประกันสังคมมีเสถียรภาพและสามารถดำเนินการได้ต่อไปในอนาคต และจะสอกคล้องกับราชอาณาจักรสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ที่กำหนดไว้เป็นแนวเดียวกัน

10) แก้ไขเพิ่มเติม อัตราเงินสมทบท้ายพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 กำหนดให้อัตราเงินสมทบของนายจ้างและรัฐบาล สำหรับเพื่อการจ่ายประโยชน์ทดแทนกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ทุพพลภาพ ตาย หรือคลอดบุตร ต้องจ่ายเงินสมทบเป็นร้อยละ 3 เนื่องจากลูกจ้างเป็นผู้ที่ทำงานเสี่ยงภัยแทนตัวนายจ้างเพื่อให้นายจ้างได้รับประโยชน์ และจะสอดคล้องกับราชอาณาจักรสวีเดน สาธารณรัฐอิตาลี และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ที่กำหนดไว้ในอัตราที่ใกล้เคียง

11) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวง ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2538) ออกตามความในพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ให้ไม่มีการกำหนดอัตราขั้นสูงของค่าจ้างที่ใช้เป็นฐานในการคำนวณเงินสมทบของผู้ประกันตน โดยตัดข้อกำหนด “ไม่เกินเดือนละหนึ่งหมื่นห้าพัน

บาท” ออกไป อันจะทำให้คนที่มีรายได้สูงช่วยเหลือผู้ที่รายได้ต่ำกว่า ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการเฉลี่ยทุกข์และเฉลี่ยสุขอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2556). คำอธิบายกฎหมายแรงงาน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ธีระ ศรีธรรมรักษ์. (2545). กฎหมายแรงงาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นิคม จันทรวิทุร. (2540). ประเทศไทยกับองค์การแรงงานระหว่างประเทศ: 75 ปี แห่งความร่วมมือในการสร้างความมั่นคงทางสังคม, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.กรุงเทพฯ.

บัณฑิต บูรณบัณฑิต. (2525). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการประกันสังคม, วารสารนิติศาสตร์ธรรมศาสตร์, 9(2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ธีระ ศรีธรรมรักษ์ และคณะ. (2537). ผลกระทบของกฎหมายประกันสังคม ที่มีต่อลูกจ้าง ผู้ประกันตน (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Social Security Programs Throughout the World: Europe, 2014 (2014). Social Security Administration, Office of Retirement and Disability Policy, Office of Research, Evaluation, and Statistics, Washington, DC. (pp 292 – 298)

Social Security Programs Throughout the World: Asia and the Pacific, 2014. (2015). Social Security Administration, Office of Retirement and Disability Policy, Office of Research, Evaluation, and Statistics, Washington, DC. (pp 150 – 154, pp 183 – 188)

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐ: ศึกษากรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

ฉวีวรรณ บุญญานันท[1]
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์[2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรในการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับหลักนิติรัฐ หลักความเสมอภาค หลักเกณฑ์การตรากฎหลักการคลังมหาชน และหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี รวมทั้งศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายในการจัดเก็บภาษีจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลของต่างประเทศและของประเทศไทย ตลอดจนวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกฎหมายในประเทศไทยซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐ กรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาอันเกิดจากกฎหมายของประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐ กรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ดังนี้ 1) ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนในกระบวนการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล 2) ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการลดหย่อนภาษีตามประมวลรัษฎากรที่ซ้ำซ้อนและขัดต่อหลักความเสมอภาค และ 3) ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการนำหนังสือเวียนมาบังคับให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้การจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลเกิดความซ้ำซ้อน ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ผู้มีหน้าที่เสียภาษี การให้สิทธิลดหย่อนภาษีเกิดความซ้ำซ้อนและไม่เสมอภาคกัน จึงส่งผลทำให้เพิ่มความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และเกิดความไม่เป็นธรรมแก่ประชาชน ตลอดจนไม่เป็นการอำนวยรายได้ให้กับรัฐเท่าที่ควร และท้ายที่สุดหนังสือเวียนที่เกี่ยวกับการบังคับจัดเก็บภาษีมีรูปแบบที่ไม่ถูกต้อง

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

และมีเนื้อหาไม่ชัดเจนแน่นอน ซึ่งจะกระทบสิทธิในการประกอบการและกระทบสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของประชาชน

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรให้นำแนวคิด ทฤษฎี ของกฎหมายมหาชน ได้แก่ หลักนิติรัฐ หลักความเสมอภาค หลักการตรากฎ หลักการคลังมหาชนและหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี และหลักการตามกฎหมายของญี่ปุ่น สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และแคนาดา มาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยประเทศไทยควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร มาตรา 56 วรรคสอง ซึ่งจะส่งผลดีทำให้การจัดเก็บภาษีเงินได้ที่เกิดจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไม่ซ้ำซ้อน และยกเลิกประมวลรัษฎากรมาตรา 47 (6) ที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล อันจะส่งผลดีทำให้การลดหย่อนภาษีไม่ซ้ำซ้อนและมีความเสมอภาค และแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากรโดยเพิ่มบทบัญญัติให้อธิบดีมีอำนาจในการออกกฎ และให้นำหลักเกณฑ์ตามหนังสือเวียนไปออกเป็นกฎ ซึ่งจะส่งผลดีทำให้กฎหมายมีความชัดเจน ประชาชนสามารถทราบหลักเกณฑ์ได้ล่วงหน้า และท้ายที่สุดการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรก็จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิผลเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและรัฐ

1. บทนำ

จากการศึกษาผู้วิจัยพบปัญหาทางกฎหมายจากการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐ กรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ซึ่งในปัจจุบันมีการตรากฎหมายให้ยกเลิกการยกเว้นภาษีเงินได้สำหรับเงินส่วนแบ่งกำไรหรือส่วนแบ่งเงินได้ไปให้ผู้เป็นหุ้นส่วน ในประเด็นดังต่อไปนี้

1.1 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนในกระบวนการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล เนื่องด้วยในอดีตการจัดเก็บภาษีเงินได้ที่เกิดจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล จัดเก็บจากหน่วยภาษีห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล และยกเว้นการจัดเก็บภาษีเงินส่วนแบ่งของกำไรจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล แต่ในปัจจุบันมีการแก้ไขกฎหมายให้จัดเก็บภาษีเงินส่วนแบ่งของกำไรดังกล่าว ทำให้เงินได้แหล่งเดียวกันต้องเสียภาษีที่ซ้ำซ้อนถึงสองครั้ง ส่งผลทำให้สร้างภาระเกินความจำเป็นกับประชาชน อันเป็นการกระทบสิทธิของประชาชนและก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และส่งผลต่อความไม่เป็นธรรมของประชาชน

1.2 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการลดหย่อนภาษีตามประมวลรัษฎากรที่ซ้ำซ้อนและขัดต่อหลักความเสมอภาค เนื่องจากค่าลดหย่อนส่วนบุคคลกรณีบุคคลธรรมดา และห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลมีความไม่เหมาะสมจึงทำให้เกิดปัญหา ดังนี้

1.2.1 ปัญหาการให้สิทธิในการลดหย่อนภาษีซ้ำซ้อนแก่ประชาชนที่ประกอบการในรูปแบบห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล เนื่องด้วยการลดหย่อนภาษีเป็นข้อยกเว้นที่รัฐต้องกำหนดให้มีน้อยที่สุดเพื่อให้การจัดเก็บภาษีทั่วถึงเป็นธรรมด้วยความเสมอภาค แต่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลได้รับการลดหย่อนภาษี และเมื่อแบ่งกำไรให้ผู้เป็นหุ้นส่วนไปเสียภาษีก็จะได้รับการลดหย่อนภาษีอีกครั้ง ผู้เป็นหุ้นส่วนได้รับการลดหย่อนภาษีถึงสองครั้ง จึงเป็นการลดหย่อนภาษีที่ซ้ำซ้อน ส่งผลเสียทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นที่ไม่มีรายได้ในรูปแบบห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ทำให้รายได้จากภาษีของรัฐขาดหายไปเพราะการให้สิทธิลดหย่อนภาษีมากเกินไปทำให้ประชาชนเสียภาษีน้อยลง

1.2.2 ปัญหาการให้สิทธิในการลดหย่อนภาษีที่ไม่เสมอภาคแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนหุ้นส่วนหรือบุคคลมากกว่าสองคน กรณีจำนวนหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลแตกต่างกัน มีผลต่อสิทธิลดหย่อนภาษี เนื่องจากกฎหมายให้สิทธิลดหย่อนภาษีแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลตามจำนวนหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลคนละสามหมื่นบาท แต่รวมกันต้องไม่เกินหกหมื่นบาท ส่งผลทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนหุ้นส่วนมากกว่าสองคนไม่ได้รับความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกับห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนหุ้นส่วนเพียงสองคน และกระทบสิทธิของประชาชน เพราะได้รับสิทธิหักค่าลดหย่อนน้อยกว่าที่ควรจะได้รับ ทั้งยังกระทบต่อรายได้และเศรษฐกิจของประเทศ

1.3 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการนำหนังสือเวียนมาบังคับให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล เนื่องจากกรมสรรพากรออกคำสั่งในรูปแบบของหนังสือเวียนที่มีลักษณะเป็นกฎ โดยไม่มีบทบัญญัติแห่งประมวลรัษฎากรมาตราใดให้อำนาจไว้ จึงเป็นการออกกฎที่ไม่ถูกต้องไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย และเนื้อหาในหนังสือเวียนไม่ชัดเจนแน่นอนอาจทำให้ประชาชนไม่เข้าใจปฏิบัติไม่ถูกต้องทำให้ต้องรับผิดตามกฎหมายได้ โดยเนื้อหาหนังสือเวียนกำหนดนิยามคำว่า “ห้างหุ้นส่วนสามัญ” และยกตัวอย่างห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไว้เพียงไม่กี่ประเภท ทำให้เจ้าพนักงานต้องใช้ดุลพินิจอย่างมากในการพิจารณา หากใช้ดุลพินิจผิดพลาดก็จะส่งผลเสียกระทบต่อสิทธิในการประกอบการและการใช้ทรัพย์สินของประชาชน

2. หลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

2.1 หลักการคลังมหาชน

การคลัง หมายถึง การเงินของรัฐหรือเงินของประเทศหรือเงินสาธารณะรวมถึงการรับจ่ายเงินของรัฐ เพื่อประโยชน์ในทางสาธารณะ การคลังมหาชน จึงเป็นวิธีการที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างการให้ได้มาซึ่งรายได้ของรัฐเพื่อให้เพียงพอกับรายจ่ายของประเทศ โดยรัฐจะนำรายได้มาเพื่อใช้ในภารกิจของรัฐในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน (อรพิน ผลสุวรรณ์ สบายรูป, 2557: 22-23) อย่างไรก็ดี เมื่อมนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมก็ต้องมีผลประโยชน์ทางสังคมร่วมกันและก่อให้เกิดภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในสังคมที่ต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวบางส่วนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม (อรพิน ผลสุวรรณ์ สบายรูป, 2557: 27) ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามากำกับดูแลโดยรัฐจะใช้นโยบายการคลัง นโยบายภาษี และนโยบายด้านรายจ่ายของรัฐในการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจระดับมหภาค (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555: 4-5) โดยที่ภาษีอากรเป็นรายได้สาธารณะของรัฐที่เป็นเครื่องมือทางการคลัง

2.2 วัตถุประสงค์และหลักการจัดเก็บภาษีอากร

วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีอากรแบ่งเป็น 4 ประการ อันได้แก่ หารายได้เพื่อใช้จ่ายสาธารณะ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ เพื่อสร้างความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ และเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังนั้น เพื่อให้การจัดเก็บภาษีอากรบรรลุตามวัตถุประสงค์หลักและเป้าหมาย รัฐจึงมีความจำเป็นต้องกำหนดนโยบายและออกกฎหมายภาษี รวมทั้งดำเนินการบริหารการจัดเก็บภาษีให้เกิดเป็นระบบหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555: 6) ด้วยหลักความเป็นธรรมเพื่อยับยั้งการหลบหลีกและหนีภาษี หลักความแน่นอนเพื่อให้ประชาชนทราบและไม่ได้รับความเสียหาย หลักความสะดวก หลักความประหยัดเพื่อมิให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน หลักความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจ หลักความสามารถใช้บังคับได้ในทางปฏิบัติ หลักความยืดหยุ่น หลักอำนวยรายได้เพื่อให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้เพียงพอต่อรายจ่ายสาธารณะ

2.3 หลักนิติรัฐ

นิติรัฐ คือ รัฐที่ปกครองโดยกฎหมาย โดยยอมให้การรับรอง คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญ และบุคคลทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันภายใต้กฎหมาย (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2555: 144) หลักนิติรัฐประกอบด้วยหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ได้แก่ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ และหลักกฎหมายที่ดี

หลักกฎหมายที่ดีภายใต้หลักนิติรัฐเป็นหลักการปกครองโดยกฎหมายเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรม โดยเป็นธรรมต่อทั้งเอกชนแต่ละคนอันเป็นสมาชิกของรัฐ และเป็นธรรมต่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ซึ่งรัฐมีหน้าที่ดำเนินการเพื่อคุ้มครองทั้งประโยชน์เอกชนและประโยชน์มหาชน และในกรณีที่ประโยชน์ทั้งสองขัดกันก็ต้องคุ้มครองให้เกิดดุลยภาพที่เป็นธรรม โดยหลักกฎหมายที่ดีภายใต้หลักนิติรัฐนั้น จะต้องมีลักษณะ 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก กฎหมายที่ดีต้องมีลักษณะทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ประการที่สอง กฎหมายที่ดีต้องมีความแน่นอนชัดเจน เพื่อจะได้เป็นหลักประกันแก่ความมั่นคงในนิติฐานะของบุคคลที่จะได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของรัฐ ประการที่สาม กฎหมายที่ดีต้องไม่มีผลใช้บังคับย้อนหลัง ถือว่าเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่รัฐจะต้องเผยแพร่กฎหมายให้ประชาชนทราบก่อนล่วงหน้าโดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษาก่อนที่จะนำไปใช้บังคับแก่ประชาชน ประการที่สี่ กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักแห่งความได้สัดส่วน รัฐจะต้องเคารพและปฏิบัติตามหลักการนี้ จะกระทำการอันใดที่ขัดหรือแย้งต่อหลักการนี้ไม่ได้ เป็นการจำกัดการใช้อำนาจรัฐไม่ให้กระทำตามอำเภอใจ ต้องกระทำเท่าที่จำเป็นหรือหลักมิให้กระทำเกินกว่าเหตุ ประการที่ห้า กฎหมายที่ดีต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสารัตถะของสิทธิและเสรีภาพ เพื่อเป็นการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจตรากฎหมายให้กระทบกระเทือนต่อแก่นหรือสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพได้

2.4 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพราะความเสมอภาคสามารถทำให้การใช้เสรีภาพของมนุษย์เป็นไปอย่างทั่วถึง ความเสมอภาคนั้นเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันในการทำให้เสรีภาพของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างแท้จริงนั่นเอง เพราะเป็นหลักที่ห้ามรัฐกระทำการใด ๆ ตามอำเภอใจ และใช้ตรวจสอบการกระทำทั้งหลายของรัฐในการออกกฎหมายของฝ่ายนิติบัญญัติ การกระทำของฝ่ายปกครอง หรือการพิจารณาคดีของศาล (เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, 2556: 127–128) ซึ่งจะทำให้ประชาชนได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน โดยที่รัฐจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันและปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน หากมีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันก็ดี การปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ดี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2543: 94–95)

2.5 หลักการตรากฎ

กฎ หมายถึง บรรทัดฐานต่าง ๆ ในทางกฎหมายที่ได้รับการบัญญัติขึ้นในลักษณะที่เป็นนามธรรมและใช้บังคับเป็นการทั่วไป โดยองค์กรของรัฐที่ใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นอำนาจบริหาร เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดการปกครองของรัฐ แต่ไม่รวมถึงการตราพระราชกำหนด กฎที่เป็นกฎหมายบริหารบัญญัติ เช่น พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง

ระเบียบอธิบดี ฯลฯ หรือเรียกว่า กฎหมายลำดับรอง และกฎหมายองค์การบัญญัติ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร ข้อบังคับสภาทนายความ เป็นต้น กฎเป็นกฎหมายที่บัญญัติโดยอาศัยอำนาจทางบริหารประเภทที่เป็นอำนาจปกครองโดยบรรดาองค์กรฝ่ายปกครอง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554: 269) ทั้งนี้ การออกกฎหมายลำดับรองของฝ่ายปกครองนั้นเนื่องจากภาระของรัฐสภาที่มีเป็นจำนวนมาก ปัญหาทางเทคนิคเฉพาะด้านสูงเกินกว่านักกฎหมายทั่วไปจะเข้าใจได้ ความยืดหยุ่นของกฎหมายที่ไม่อาจผันแปรได้ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม การดำเนินการในภาวะรีบด่วน ซึ่งการออกกฎหมายไม่อาจทันการได้ (ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์, 2540: 122-124)

3. กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้ของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้ของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลของต่างประเทศ

3.1.1 ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นไม่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วน และกฎหมายภาษีมิได้กำหนดนิยามห้างหุ้นส่วนไว้ องค์กรในญี่ปุ่นที่คล้ายกับห้างหุ้นส่วนมากที่สุด ได้แก่ นินิ คูมิเออิ (Nini Kumiai หรือ N.K.) และโทคุเมอิ คูมิเออิ (Nini Kumiai หรือ N.K.) ซึ่งเงินได้จากองค์กรดังกล่าวจะส่งผ่านไปยังหุ้นส่วนแบบโปร่งใส หุ้นส่วนจะนำส่วนแบ่งกำไรที่ได้รับไปเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยมีสิทธิหักลดหย่อนได้ตามกฎหมาย แต่ห้างหุ้นส่วนไม่มีสิทธิหักลดหย่อน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นกำหนดว่าการจัดเก็บภาษีจะกระทำได้โดยกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเท่านั้น คำสั่งหรือคำชี้แจงที่ไม่ได้ผ่านฝ่ายนิติบัญญัติไม่มีผลทางกฎหมายที่จะบังคับจัดเก็บภาษี ซึ่งเนื้อหาในคำสั่งหรือคำชี้แจงมีการตีความกฎหมายที่อาศัยการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ทำให้ขาดความชัดเจนและหลายมาตรฐาน จึงมีการเสนอว่าคำสั่งหรือคำชี้แจงที่อาจกระทบสิทธิประชาชนควรเผยแพร่ให้สาธารณชนทราบ เพื่อให้เกิดความแน่นอนในการบังคับใช้และความเสมอภาค

3.1.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

ในอดีต การเสียภาษีของห้างหุ้นส่วนมิได้กำหนดให้รายได้ของห้างหุ้นส่วนผ่านไปยังหุ้นส่วนทั้งหมดดังเช่นระบบส่งผ่าน (Pass-Through) หรือหลักความโปร่งใส (Transparency) ของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร แต่ในปัจจุบันมีการแก้ไขกฎหมายให้ห้างหุ้นส่วนเสียภาษีแบบโปร่งใส (Transparent) หรือส่งผ่าน (Pass-Through) แทน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดเพราะหน่วยภาษีแบบโปร่งใส (Transparent Entity) มีแค่ประเภทเดียว คือ การรวมกันของกลุ่มบุคคลที่มีกรรมสิทธิ์รวมในทรัพย์สินภายในครัวเรือน สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่นิยมร่างกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการทางปกครองและการใช้อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่มีการใช้กฎระเบียบโดยนำคำพิพากษาศาลมาเป็นบรรทัดฐาน แต่ประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรปมีการใช้อำนาจปกครอง

ของฝ่ายบริหารในลักษณะการนำกระบวนการทางปกครองหรือแนวปฏิบัติมากำหนดเป็นกฎหมายและเผยแพร่สู่สาธารณะเพื่อเป็นการลดการใช้ดุลพินิจและการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่โดยมิชอบ

3.1.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีห้างหุ้นส่วนที่คล้ายห้างหุ้นส่วนสามัญที่มิใช่นิติบุคคลของประเทศไทย ได้แก่ ห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียน ตั้งขึ้นโดยทำสัญญาระหว่างบุคคล 2 บุคคลขึ้นไป เพื่อแบ่งกำไรหรือขาดทุน โดยไม่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราก้าวหน้า แต่ก็มีกลไกการขจัดความซ้ำซ้อนไม่ให้เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาทั้งในชั้นของห้างหุ้นส่วนและหุ้นส่วนที่ได้รับแบ่งกำไร โดยห้างหุ้นส่วนมีสิทธิเลือกเสียในอัตราเหมาจากรายได้ ต่อมาเมื่อมีการแบ่งเงินได้ให้กับหุ้นส่วน เงินได้นั้นต้องเสียภาษีในอัตราเหมา โดยที่การเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราก้าวหน้าขั้นสูงสุดมีอัตราที่สูงกว่าอัตราเหมาจ่าย สำหรับการหักค่าลดหย่อนบุคคลธรรมดาสามารถหักค่าลดหย่อนได้ แต่ไม่ปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนสามารถหักลดหย่อนส่วนบุคคลได้ ส่วนกรณีการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่นั้นกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจใช้ดุลพินิจตามวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบอำนาจและเป็นไปตามข้อจำกัดของกฎหมายเท่านั้น

3.1.4 สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกากำหนดนิยามห้างหุ้นส่วน หมายความรวมถึง ซินดิเคท กลุ่มคน คณะบุคคล การร่วมทุน หรือองค์กรที่มิได้เป็นนิติบุคคล ที่ดำเนินธุรกิจหรือประกอบกิจการดำเนินการทางการเงิน หรือการร่วมทุน ซึ่งมิใช่นิติบุคคลที่เป็นบริษัท ทรัสต์ หรือกองมรดก แต่ไม่นิยามคณะบุคคล แต่ก็พออนุมานได้ว่าคณะบุคคลต้องเสียภาษีแบบห้างหุ้นส่วน โดยห้างหุ้นส่วนมีหน้าที่ยื่นแบบแสดงรายการภาษีเพื่อแสดงรายได้ ค่าลดหย่อน กำไรและขาดทุน แต่ไม่ต้องเสียภาษี เพราะกำไรหรือขาดทุนจะผ่านไปยังหุ้นส่วน ทำให้การเสียภาษีของห้างหุ้นส่วนเกิดขึ้นครั้งเดียว คือในชั้นของผู้เป็นหุ้นส่วน สำหรับค่าลดหย่อนส่วนบุคคล ห้างหุ้นส่วนไม่มีสิทธินำมาใช้ได้ ส่วนการใช้ดุลพินิจนั้นกฎหมายให้อำนาจเลขาธิการสรรพากรใช้ดุลพินิจว่าองค์กรเป็นห้างหุ้นส่วนหรือไม่ ส่วนการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่จะหลีกเลี่ยงการใช้ด้วยการออกระเบียบชัดเจนโดยเผยแพร่ร่างระเบียบให้ประชาชนวิจารณ์ เมื่อประชาชนเห็นชอบแล้วจะเผยแพร่ในคำวินิจฉัยกระทรวงการคลัง (Treasury Decision) ชั่วคราว และเผยแพร่ในราชกิจจานุเบกษา (Federal Register) อย่างถาวร

3.1.5 สหราชอาณาจักร

กฎหมายสหราชอาณาจักรได้กำหนดนิยามหุ้นส่วน หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปดำเนินธุรกิจร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์หากำไร อาจเป็นบุคคลธรรมดา บริษัท หรือทรัสต์ โดยห้างหุ้นส่วนไม่มีสถานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคลเหมือนกับบริษัท การมีอยู่ของห้างหุ้นส่วนไม่สามารถแยกออกจากหุ้นส่วนได้ มีผลให้ห้างหุ้นส่วนเป็นหน่วยภาษีที่โปร่งใสถูกส่งผ่านไปอยู่ในชั้นของหุ้นส่วน โดยห้างหุ้นส่วนมีหน้าที่คำนวณรายได้ ค่าใช้จ่ายในการประกอบการ แต่ค่าลดหย่อนไม่มีบทบัญญัติอนุญาตให้ห้างหุ้นส่วนหักได้ และหุ้นส่วนต้องนำกำไรที่ได้รับจาก

ห้างหุ้นส่วนมาเสียภาษีในนามของตน สำหรับการใช้ดุลพินิจจัดเก็บภาษีนั้นกรรมาธิการสรรพากรสหราชอาณาจักรอาจใช้ดุลพินิจจัดเก็บภาษีและบริหารจัดการระบบภาษีได้ตามกฎหมาย แต่กรรมาธิการฯ อาจใช้ดุลพินิจอันจำกัดภายใต้ความรับผิดชอบของตน เมื่อมีการใช้ดุลพินิจกรรมาธิการฯ ต้องกระทำด้วยความมั่นใจว่าจะสามารถจัดเก็บภาษีอากรเพื่อประโยชน์สูงสุดของหน่วยงานจัดเก็บภาษี

3.1.6 แคนาดา

กฎหมายมิได้กำหนดนิยามห้างหุ้นส่วน แต่สรรพากรแคนาดาใช้ “เอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับภาษีเงินได้” ระบุนิยามและเผยแพร่การตีความกฎหมาย ถึงแม้ว่าเอกสารดังกล่าวจะไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย แต่การเผยแพร่มีกลไกให้ประชาชนเข้าถึงเอกสารได้ง่ายโดยเผยแพร่บนเว็บไซต์ของสรรพากร และเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความเห็นได้ โดยตีความว่า ห้างหุ้นส่วนหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ประกอบกิจการหรือทำการค้าร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์แบ่งกำไร ซึ่งอาจเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลธรรมดา นิติบุคคล ทรัสต์ หรือห้างหุ้นส่วนด้วยกัน โดยอาจมีสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือไม่ก็ได้ โดยห้างหุ้นส่วนไม่ถือเป็นนิติบุคคลแยกต่างหากจากหุ้นส่วนและไม่ต้องเสียภาษีในชั้นของห้างหุ้นส่วน รายได้และผลขาดทุนจะผ่านไปยังหุ้นส่วน กรณีการหักค่าลดหย่อนนั้นไม่ปรากฏว่าห้างหุ้นส่วนสามารถหักได้

3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้ของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลของประเทศไทย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1012 บัญญัตินิยามห้างหุ้นส่วนว่า “อันสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำกิจการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันพึงจะได้แก่กิจการที่ทำนั้น” ห้างหุ้นส่วนถ้าไม่จดทะเบียนต่อกระทรวงพาณิชย์ก็เป็นห้างหุ้นส่วนสามัญที่มิใช่นิติบุคคล ส่วนคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ประมวลรัษฎากรกำหนดนิยามว่า หมายถึง “บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปซึ่งได้ตกลงกระทำการร่วมกันอันมิใช่ห้างหุ้นส่วนสามัญ” แม้ว่าคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไม่มีสถานภาพเป็นบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ประมวลรัษฎากรก็กำหนดให้คณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลเป็นหน่วยภาษี ส่วนการหักค่าลดหย่อนนั้นตามบทบัญญัติมาตรา 47 (6) แห่งประมวลรัษฎากร หักลดหย่อนได้ตามจำนวนหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนสามัญหรือบุคคลในคณะบุคคลมิใช่นิติบุคคล คนละ 30,000 บาท แต่เมื่อรวมค่าลดหย่อนแล้วต้องไม่เกิน 60,000 บาท และให้หักค่าลดหย่อนได้เฉพาะผู้ที่อยู่ในประเทศไทยในปีภาษีหนึ่งครบ 180 วัน

ในอดีตประมวลรัษฎากรยกเว้นเงินได้ที่เป็นเงินส่วนแบ่งกำไรจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล เนื่องจากเงินได้ได้เสียภาษีในหน่วยภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไปแล้ว ดังนั้น กำไรที่นำมาแบ่งกันจึงไม่ต้องเสียภาษีเงินได้อีก แต่ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 39) พ.ศ. 2557 ทำให้เงินได้ประเภทเงินส่วนแบ่งกำไรจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ที่ผู้เป็นหุ้นส่วน

ได้รับจากจากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไม่ได้รับยกเว้นภาษีเงินได้อีกต่อไป ทำให้เงินได้ดังกล่าวต้องเสียภาษีถึง 2 ครั้ง นอกจากนี้ ยังมีหนังสือเวียนหรือแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลไว้ด้วย

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรกรณีการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

4.1 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนในกระบวนการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

จากการศึกษา พบว่า ก่อนตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ 39) พุทธศักราช 2557 ให้ยกเลิกการยกเว้นจัดเก็บภาษีจากเงินส่วนแบ่งกำไรของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลนั้น รัฐเก็บภาษีห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลจากเงินได้สุทธิ เมื่อแบ่งเงินได้สุทธิดังกล่าวให้หุ้นส่วน เงินส่วนแบ่งนั้นรัฐได้ยกเว้นการเสียภาษีตามบทบัญญัติมาตรา 42 (14) แห่งประมวลรัษฎากร แต่เมื่อแก้ไขกฎหมายโดยให้ยกเลิกการยกเว้นจัดเก็บภาษีจากเงินส่วนแบ่งกำไรดังกล่าว ทำให้เงินได้แหล่งเดียวกันเสียภาษีซ้ำซ้อนถึงสองครั้ง

ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลที่มีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลเสียภาษีถึงสองครั้ง ส่งผลเสียทำให้สร้างภาระกับประชาชนเกินความจำเป็น เป็นการตรากฎหมายที่ขัดต่อทฤษฎีหลักกฎหมายที่ดี ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม เพิ่มความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชาชนที่ขัดต่อหลักการคลังมหาชน และวิธีการจัดเก็บภาษีมิใช่เป็นการสร้างภาระให้กับประชาชนน้อยที่สุด จึงขัดต่อทฤษฎีหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี และอาจนำมาซึ่งความวุ่นวายขัดแย้งในสังคมจนอาจก่อให้เกิดการหลีกเลี่ยงภาษีในที่สุด

4.2 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการลดหย่อนภาษีตามประมวลรัษฎากรที่ซ้ำซ้อนและขัดต่อหลักความเสมอภาค

4.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิลดหย่อนภาษีซ้ำซ้อนแก่ประชาชนที่ประกอบการในรูปแบบห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

จากการศึกษา พบว่า บทบัญญัติมาตรา 47 (6) แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลหักค่าลดหย่อนตามจำนวนหุ้นส่วนคนละสามหมื่นบาทแต่รวมกันแล้วไม่เกินหกหมื่นบาท ส่วนบุคคลธรรมดาได้รับสิทธิในการหักค่าลดหย่อนสามหมื่นบาทตามบทบัญญัติมาตรา 47 (1) (ก) แห่งประมวลรัษฎากร ทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล บุคคลธรรมดา หักค่าลดหย่อนอย่างไม่เท่าเทียมกัน เมื่อห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลใช้สิทธิหักค่าลดหย่อนไปแล้วต่อมาเมื่อแบ่งกำไรให้แก่หุ้นส่วนแต่ละคน หุ้นส่วนต้องนำเงินส่วนแบ่งกำไรไปเสียภาษีในนามตนเอง ทำให้ได้ใช้สิทธิหักค่าลดหย่อนอีกครั้งเมื่อได้ยื่นเสียภาษีจากเงินส่วนแบ่งกำไรในนามของหุ้นส่วน เท่ากับว่าบุคคลนั้นได้ใช้สิทธิหักค่าลดหย่อนถึงสองครั้งเป็นเงินหกหมื่นบาท

ดังนั้น การให้สิทธิลดหย่อนแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลและให้สิทธิลดหย่อนแก่บุคคล จึงขัดต่อหลักความเสมอภาคและหลักการคลังมหาชนด้านอำนวยรายได้ ส่งผลเสียทำให้ประชาชนที่มีเงินได้จากเงินส่วนแบ่งกำไรได้รับสิทธิหักค่าลดหย่อนมากกว่าที่ควรจะได้รับและทำให้รัฐจัดเก็บภาษีได้น้อยเกินควร และขัดต่อหลักการคลังมหาชนในด้านการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ เนื่องจากบุคคลที่ไม่มีเงินได้จากเงินส่วนแบ่งกำไรไม่ได้รับความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกับบุคคลที่มีเงินได้จากเงินส่วนแบ่งกำไร จึงเกิดความไม่เป็นธรรมต่อสังคม

4.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิลดหย่อนภาษีที่ไม่เสมอภาคแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีหุ้นส่วนหรือบุคคลมากกว่าสองคน

จากการศึกษา พบว่า บทบัญญัติมาตรา 47 (6) แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลสามารถหักค่าลดหย่อนส่วนบุคคลได้ตามจำนวนของหุ้นส่วนที่มีอยู่ในห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล โดยจำนวนเงินที่หักลดหย่อนนั้นหักได้คนละสามหมื่นบาท บทบัญญัติดังกล่าวจำกัดการหักลดหย่อน เพราะเมื่อหักค่าลดหย่อนตามจำนวนหุ้นส่วนหรือบุคคลที่มีสิทธิหักได้แล้วรวมกันจะต้องไม่เกินหกหมื่นบาท เท่ากับว่าหักค่าลดหย่อนได้เพียง 2 คน หากมีจำนวนของหุ้นส่วนเกินกว่า 2 คน ก็ไม่สามารถใช้สิทธิหักค่าลดหย่อนได้ตามจำนวนหุ้นส่วนที่มีอยู่จริง ทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนหุ้นส่วนเกินกว่า 2 คน ไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิในการเสียภาษีอย่างเท่าเทียมกับห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนหุ้นส่วน 2 คน

ดังนั้น การให้สิทธิหักค่าลดหย่อนภาษีแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลตามจำนวนของหุ้นส่วนคนละสามหมื่นบาทแต่รวมกันแล้วต้องไม่เกินหกหมื่นบาท ทำให้ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลรายใดที่มีจำนวนผู้เป็นหุ้นส่วนมากกว่าสองคน ได้รับสิทธิในการหักค่าลดหย่อนเพียงสองคนเท่านั้น จึงขัดต่อหลักความเสมอภาค ส่งผลเสียทำให้เกิดความไม่เสมอภาคไม่เป็นธรรมกับห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีจำนวนผู้เป็นหุ้นส่วนมากกว่าสองคน และเพิ่มความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้จึงขัดต่อทฤษฎีหลักการคลังมหาชนในด้านการลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้

4.3 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการนำหนังสือเวียนมาบังคับให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

จากการศึกษา พบว่า การออกหนังสือเวียน “คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.149/2558” มิได้ออกโดยอาศัยอำนาจตามประมวลรัษฎากร อธิบดีกรมสรรพากรออกหนังสือเวียนให้เจ้าพนักงานยึดถือปฏิบัติ เพื่อตรวจและแนะนำประชาชนให้ถูกต้อง โดยเนื้อหาของหนังสือเวียนขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เพียงกำหนดนิยามห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลและยกตัวอย่างการประกอบการไม่กี่ประเภท และให้อำนาจเจ้าพนักงานแจ้งห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลเปลี่ยนชื่อหน่วยภาษีให้ถูกต้อง นอกจากนี้ กรมสรรพากรออก

หนังสือชี้แจงต่อประธานสมาคมธนาคารไทย เพื่อให้เข้าใจหนังสือเวียนดังกล่าว และเพื่อให้สมาคมธนาคารไทยชี้แจงต่อสมาชิกของสมาคมและลูกค้าของธนาคาร

ดังนั้น หนังสือเวียนหรือหนังสือชี้แจงที่มีเนื้อหาไม่ชัดเจน ซึ่งมีผลต่อการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานอย่างมากทำให้กระทบสิทธิประชาชน และไม่มีสถานะเป็นกฎหมายแต่ใช้บังคับกับประชาชน ส่งผลให้ประชาชนไม่ทราบหลักเกณฑ์ล่วงหน้าที่ชัดเจนอาจต้องรับผิดตามกฎหมายได้ จึงขัดต่อหลักนิติรัฐตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย และออกโดยมิได้อาศัยอำนาจตามกฎหมายจึงขัดต่อหลักการตรากฎ

5. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้ประมวลรัษฎากรที่ขัดต่อหลักนิติรัฐกรณีการจัดเก็บภาษีเงินได้จากห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิดทฤษฎีทางกฎหมาย และกฎหมายต่างประเทศมาปรับใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหา ดังต่อไปนี้

5.1 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีที่เกิดจากความซ้ำซ้อนในกระบวนการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 56 แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับกำหนดเวลายื่นรายการเงินได้พึงประเมิน ดังนี้

“มาตรา 56 ให้บุคคลทุกคน เว้นแต่ผู้เยาว์หรือผู้ที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินที่ตนได้รับในระหว่างปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว พร้อมทั้งข้อความอื่น ๆ ภายในเดือนมีนาคมทุก ๆ ปี ตามแบบที่อธิบดีกำหนดต่อเจ้าพนักงานซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง ถ้าบุคคลนั้น

(1) ไม่มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 30,000 บาท

(2) ไม่มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวเกิน 50,000 บาท

(3) มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเกิน 60,000 บาท หรือ

(4) มีสามีหรือภริยา และมีเงินได้พึงประเมินในปีภาษีที่ล่วงมาแล้วเฉพาะตามมาตรา 40 (1) ประเภทเดียวกันเกิน 100,000 บาท

การยื่นรายการเกี่ยวกับเงินได้พึงประเมินตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล แต่ให้ผู้อำนวยการหรือผู้จัดการมีหน้าที่คำนวณรายได้รายจ่ายและแบ่งเงินกำไรให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนของห้างหุ้นส่วนสามัญ หรือแบ่งเงินได้สุทธิให้แก่บุคคลซึ่งเข้าร่วมเป็นคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลหรือบุคคลอื่น ตามแบบที่อธิบดีกำหนด”

5.2 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการลดหย่อนภาษีตามประมวลรัษฎากรที่ซ้ำซ้อนและขัดต่อหลักความเสมอภาค

ผู้วิจัยขอเสนอให้ยกเลิก บทบัญญัติมาตรา 47 (6) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งให้สิทธิลดหย่อนภาษีแก่ห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเสียภาษี ทำให้สิทธิที่ได้รับจากการบรรเทาภาระภาษีมีความซ้ำซ้อนเกิดความไม่เป็นธรรมกับบุคคลอื่นที่มิได้รับสิทธิในการหักค่าลดหย่อนตามกฎหมายดังกล่าว และขัดต่อหลักการจัดเก็บภาษี หากมีการยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าวจะส่งผลดีทำให้เกิดความเสมอภาคต่อประชาชนและรัฐมีรายได้จากภาษีมากขึ้น แต่อย่างไรก็ดี หากมีการแก้ไขเพิ่มเติม บทบัญญัติมาตรา 56 แห่งประมวลรัษฎากร ตามที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะข้างต้น จะทำให้ไม่มีผู้มีหน้าที่เสียภาษีในรูปแบบดังกล่าวอีกต่อไป ซึ่งจะส่งผลทำให้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันหรือการให้สิทธิลดหย่อนภาษีที่ซ้ำซ้อนในกฎหมายปัจจุบัน ตามบทบัญญัติมาตรา 47 (6) แห่งประมวลรัษฎากร อันเป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลเป็นอันถูกยกเลิกไปด้วย

5.3 ปัญหาทางกฎหมายและทางทฤษฎีเกี่ยวกับการนำหนังสือเวียนมาบังคับให้เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการนำหลักเกณฑ์ที่กำหนดในหนังสือเวียนไปตราเป็นกฎ เนื่องจากหนังสือเวียนมีผลกระทบสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการใช้ทรัพย์สินและการประกอบการเมื่อหนังสือเวียนมิใช่กฎหมายหรือกฎก็จะไม่สามารถบังคับใช้กับประชาชนได้ การที่รัฐออกกฎเกณฑ์ใดที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องตราเป็นกฎหมายที่ชัดเจนแน่นอนเพื่อประชาชนจะคาดหมายได้ว่าต้องปฏิบัติอย่างใด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความแน่นอนของกฎหมาย ทั้งนี้ การตรากฎที่กระทบสิทธิเสรีภาพประชาชนควรผ่านความเห็นชอบจากประชาชนโดยอาจจัดเอกสารเผยแพร่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความเห็นก่อนตรากฎ แต่อย่างไรก็ดีประมวลรัษฎากรมิได้กำหนดให้อธิบดีมีอำนาจในการออกกฎ ดังนั้น จึงควรให้แก้ไขประมวลรัษฎากรเพิ่มบทบัญญัติให้อธิบดีมีอำนาจออกกฎเสียก่อน เพื่อที่อธิบดีจะได้มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อประโยชน์ในการจัดเก็บภาษีของห้างหุ้นส่วนสามัญและคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล

บรรณานุกรม

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2556). **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2555). **ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หลักการและบทวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). **กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง.** กรุงเทพฯ: จิรรัชการพิมพ์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2555). **หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). **กฎหมายปกครอง ภาคทั่วไป.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติราษฎร์.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2555). **คำสอนว่าด้วยรัฐและหลักกฎหมายมหาชน.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). **สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

อรพิน ผลสุวรรณ์ สบายรูป. (2557). **กฎหมายการคลัง.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Business and Taxation Guide to Germany, Praxity Global Alliance of Independent Firms, 2011.

Business and Taxation Guide to Japan, Praxity Global Alliance of Independent Firms 2013.

Instruction for Form 1065: U.S. Return of Partnership Income 2014. Internal Revenue Services.

Internal Revenue Code 1986.

การห้ามโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 : ศึกษากรณีการบังคับใช้กฎหมาย

ชนกธิดา ศิริวัตร[*]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[**]

บทคัดย่อ

องค์การอนามัยโลกได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยในปี พ.ศ. 2522 ที่ประชุมสมัชชาองค์การอนามัยโลก ครั้งที่ 32 ได้มีมติเรียกร้องให้ประเทศสมาชิกนำมาตรการที่เหมาะสมมาใช้ในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประชากร และพัฒนาแผนงานโครงการด้านป้องกันที่เข้มแข็ง ซึ่งรวมทั้งการให้ข้อมูลความรู้ ตลอดจนการออกกฎหมายที่เหมาะสม มีประสิทธิผลในการสนับสนุนการดำเนินการที่มีผลต่อการผลิตและการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ขึ้น โดยเป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ มาตรการควบคุมฉลากและบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมสถานที่ขายและบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมวันและเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมอายุและอาการของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการควบคุมลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และมาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้ เพื่อช่วยลดปัญหาและผลกระทบทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ช่วยสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนให้ตระหนักถึงพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตลอดจนช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนไม่ให้เข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้โดยง่าย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงสภาพปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการบังคับใช้กฎหมายควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 32 เพียงมาตราเดียว แม้มีการตรากฎหมายลำดับรอง ได้แก่ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแสดงภาพสัญลักษณ์เพื่อประกอบการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2553 และประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เรื่อง รูปแบบของข้อความคำเตือนประกอบภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2557 แต่มาตรการที่กำหนดขึ้นมานั้นถูกนำไปใช้กับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกรูปแบบ ซึ่งผลจากการบังคับใช้

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

กฎหมายที่ผ่านมาพบว่า มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่กำหนดขึ้นมีความไม่ชัดเจน อีกทั้งยังไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดังจะเห็นได้จากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ยังคงมีปรากฏตามสื่อต่าง ๆ การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในลักษณะแอบแฝง การให้ทุนสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางอ้อม ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีความชัดเจนและครอบคลุม รวมถึงสอดคล้องกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน

บทนำ

วัฒนธรรมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีควบคู่กับมนุษยชาติมาเป็นเวลาช้านาน ไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใด หรืออยู่ในสังคมใดก็มักจะมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันอยู่เสมอ ความคุ้นชินดังกล่าวทำให้เกิดความรู้สึกว่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือเป็นเรื่องปกติ แม้เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ถือเป็นยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ แต่เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก็ไม่ใช่สินค้าธรรมดาเฉกเช่นสินค้าปกติทั่วไป ซึ่งผลจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เช่น อุบัติเหตุ อาชญากรรม ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้ยังส่งต่อสุขภาพของผู้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุของการเกิดโรคกว่า 60 โรค ได้แก่ กลุ่มโรคที่เกิดจากแอลกอฮอล์โดยตรง เช่น โรคจิตจากสุรา โรคติดสุรา โรคตับแข็งจากสุรา เป็นต้น กลุ่มโรคที่ได้รับอิทธิพลจากแอลกอฮอล์ เช่น มะเร็งช่องปาก มะเร็งหลอดอาหาร มะเร็งตับ มะเร็งเต้านม เป็นต้น และกลุ่มผลกระทบต่อสุขภาพแบบฉับพลัน เช่น อุบัติเหตุ การฆ่าตัวตาย ความรุนแรงและการทำร้าย เป็นต้น

ผลกระทบจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยมีแนวคิดในการกำหนดนโยบายเพื่อควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยเป็นนโยบายเพื่อควบคุมปัญหาในเบื้องต้นซึ่งยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้าน ปี พ.ศ. 2544 เริ่มมีแนวคิดในการกำหนดนโยบายควบคุมปัญหาจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพื่อประโยชน์ด้านสุขภาพของประชาชนและสังคมโดยรวม มีการออกกฎหมาย นโยบายและมาตรการต่าง ๆ หลายมาตรการในระยะเวลาอันสั้น ได้แก่

(1) มาตรการควบคุมการโฆษณา โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2546 เห็นชอบในการกำหนดห้ามมิให้มีการเผยแพร่สปอตโฆษณาเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์หรือสปอตโฆษณาของบริษัทผู้ผลิต ห้ามการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ รวมทั้งการแสดงเครื่องหมายการค้า ชื่อผลิตภัณฑ์ ชื่อบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์ ทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ตลอดจนการกล่าวถึงผู้สนับสนุนรายการ และห้ามแพร่ภาพโฆษณาทุกรูปแบบในรายการถ่ายทอดการแข่งขันกีฬาภายในประเทศทางวิทยุและ

โทรทัศน์ ในช่วงเวลา 05.00 – 22.00 น. และให้โฆษณาได้เฉพาะภาพลักษณ์ของบริษัทหรือกิจการ โดยห้ามการโฆษณาในลักษณะชักชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณของผลิตภัณฑ์โดยเด็ดขาด ในช่วงเวลา 22.00 – 05.00 น. และกำหนดให้การโฆษณาป้ายกลางแจ้งต้องระบุคำเตือน

(2) มาตรการควบคุมการเข้าถึงและหาซื้อ โดยมีการจำกัดอายุผู้ซื้อและดื่มสุราไม่ให้ต่ำกว่า 18 ปีไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 รวมถึงกำหนดห้ามจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสถานศึกษาและศาสนสถานตามมติคณะรัฐมนตรี พ.ศ. 2547

(3) มาตรการรณรงค์ โดยมีการออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข (ฉบับที่ 275) พ.ศ. 2546 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 (10) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้มีข้อความคำเตือนต่าง ๆ บนบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

อย่างไรก็ตาม มาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังคงก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านสุขภาพ ครอบครัว อุบัติเหตุและอาชญากรรม ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เพื่อช่วยลดปัญหาและผลกระทบทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจ ช่วยสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนโดยให้ตระหนักถึงพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตลอดจนช่วยป้องกันเด็กและเยาวชนมิให้เข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้โดยง่าย จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ขึ้น

มาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้หลายมาตรการ ได้แก่

1. มาตรการควบคุมบรรจุภัณฑ์ ฉลาก พร้อมทั้งข้อความคำเตือนของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ปัจจุบันมีการออกประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขเกี่ยวกับฉลากของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2558 กำหนดให้ฉลากและบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต้องไม่ใช้ข้อความที่เป็นการไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคหรือใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคมเป็นส่วนรวม ทั้งนี้ ไม่ว่าข้อความดังกล่าวนั้นจะเป็นข้อความที่เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด สภาพ คุณภาพ หรือลักษณะของสินค้าหรือบริการ ตลอดจนการส่งมอบ การจัดหา หรือการใช้สินค้าหรือบริการ และจะต้องไม่ใช้ข้อความที่เชิญชวนให้บริโภคหรืออวดอ้างสรรพคุณ คุณประโยชน์ หรือคุณภาพของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยทางตรงหรือทางอ้อม เช่น ข้อความที่ทำให้เกิดทัศนคติว่าจะทำให้ประสบความสำเร็จในทางสังคมหรือทางเพศหรือทำให้สมรรถภาพทางร่างกายดีขึ้น ข้อความหรือภาพที่มีนักกีฬา ข้อความหรือภาพที่มีดารา ศิลปิน นักร้อง หรือนักแสดง ข้อความที่ใช้ภาพการ์ตูน เป็นต้น

2. มาตรการควบคุมสถานที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ในพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ได้กำหนดสถานที่หรือบริเวณที่ห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไว้หลายแห่งด้วยกัน เช่น วัด สถานที่ราชการ สถานศึกษา สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น และได้มีการออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อกำหนดสถานที่หรือบริเวณที่ห้ามขายเครื่องดื่มแลกอฮอล์เพิ่มเติม เช่น สถานีขนส่ง ท่าเรือโดยสารสาธารณะ สถานีรถไฟ บนทาง เป็นต้น

3. มาตรการควบคุมสถานที่ห้ามบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

โดยส่วนใหญ่กฎหมายได้กำหนดสถานที่หรือบริเวณห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้เป็นสถานที่หรือบริเวณห้ามบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยเช่นเดียวกัน มีเพียงสถานที่หรือบริเวณไม่กี่แห่งที่กำหนดห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพียงอย่างเดียว ได้แก่ หอพัก บนทาง และมีเพียงหนึ่งแห่งที่กำหนดให้เป็นสถานที่ห้ามบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพียงอย่างเดียว คือ บนทางในขณะขับขี่หรือในขณะโดยสารอยู่ในรถหรือบนรถ

4. มาตรการควบคุมวันและเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ตามประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวันห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 กำหนดห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา ยกเว้นการขายเฉพาะร้านค้าปลอดอากรภายในอาคารท่าอากาศยานนานาชาติ ในส่วนของเวลาขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นมีกำหนดไว้ในประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวันห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2558 โดยกำหนดห้ามผู้ใดขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในเวลาอื่น นอกจากตั้งแต่เวลา 11.00 นาฬิกา ถึงเวลา 14.00 นาฬิกา และตั้งแต่เวลา 17.00 นาฬิกา ถึงเวลา 24.00 นาฬิกา ยกเว้นการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอาคารท่าอากาศยานนานาชาติ และการขายในสถานบริการซึ่งเป็นไปตามกำหนดเวลาเปิดปิดของสถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ

5. มาตรการควบคุมอายุและพฤติกรรมของผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

พระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 มีการกำหนดห้ามขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้กับบุคคล 2 ประเภท ดังต่อไปนี้

(1) บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

(2) บุคคลที่มีอาการมึนเมาจนครองสติไม่ได้

6. มาตรการควบคุมลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ลักษณะและวิธีการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังต่อไปนี้ ต้องห้ามตามกฎหมาย

(1) ใช้เครื่องขายอัตโนมัติ

(2) การเร่ขาย

(3) การลดราคาเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการขาย

(4) ให้หรือเสนอให้สิทธิในการเข้าชมการแข่งขัน การแสดง การให้บริการ การชิงโชค การชิงรางวัล หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดเป็นการตอบแทนแก่ผู้ซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือผู้นำหีบห่อหรือสลากหรือสิ่งอื่นใดเกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มาแลกเปลี่ยนหรือแลกซื้อ

(5) โดยแจก แถม ให้ หรือแลกเปลี่ยนกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือกับสินค้าอื่น หรือการให้บริการอย่างอื่นแล้วแต่กรณี หรือแจกจ่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในลักษณะตัวอย่างของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือเป็นการจูงใจสาธารณชนให้บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงการกำหนดเงื่อนไขการขายในลักษณะที่เป็นการบังคับซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยทางตรงหรือทางอ้อม

(6) โดยวิธีหรือลักษณะอื่นใดตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ

7. มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย

มาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 บัญญัติ “ห้ามมิให้ผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มโดยตรงหรือโดยอ้อม

การโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ใด ๆ โดยผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทให้กระทำได้เฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสาร และความรู้เชิงสร้างสรรค์สังคม โดยไม่มีการปรากฏภาพของสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้น เว้นแต่เป็นการปรากฏของภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นเท่านั้น ทั้งนี้ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มิให้ใช้บังคับกับการโฆษณาที่มีต้นกำเนิดนอกราชอาณาจักร”

จากบทบัญญัติดังกล่าวมีคำนิยามที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“โฆษณา” หมายความว่า การกระทำไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ให้ประชาชนเห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้า และให้หมายความรวมถึงการสื่อสารการตลาด ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบนิยามคำว่า “โฆษณา” ตามพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 กับกฎหมายอื่น ๆ จะพบว่ามีความแตกต่างกัน เนื่องจากนิยามคำว่า “โฆษณา” ตามกฎหมายอื่น อาทิ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2535 หมายความถึงการกระทำไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ให้ประชาชนเห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเพื่อประโยชน์ในทางการค้าเท่านั้น ไม่ได้ให้หมายความรวมถึง “การสื่อสารการตลาด” นิยามคำว่าโฆษณาตามกฎหมายฉบับนี้จึงมีความหมายกว้างกว่ากฎหมายฉบับอื่น

“การสื่อสารการตลาด” หมายความว่า การกระทำกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขายสินค้า บริการหรือภาพลักษณ์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข่าวสาร การส่งเสริมการขาย การแสดงสินค้า การจัดหรือสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมพิเศษและการตลาดแบบตรง

และ “ข้อความ” หมายความรวมถึงการกระทำให้ปรากฏด้วยตัวอักษร ภาพ ภาพยนตร์ แสง เสียง เครื่องหมายหรือการกระทำอย่างใด ๆ ที่ทำให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจความหมายได้ ดังนั้น การกระทำให้ปรากฏเครื่องหมายการค้า ก็ถือเป็นการกระทำให้ปรากฏข้อความ ซึ่งหากประชาชนทั่วไปได้เห็นเครื่องหมายการค้าแล้วเข้าใจได้ว่าเป็นเครื่องหมายการค้าของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และเป็นการกระทำไปเพื่อประโยชน์ในทางการค้า ก็อาจเข้าข่ายเป็นการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้เช่นเดียวกัน

ในส่วนของมาตรา 32 วรรคสอง ที่บัญญัติให้การโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ของผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จึงได้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการแสดงภาพสัญลักษณ์เพื่อประกอบการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2553 กำหนดคำนิยามของคำว่า “ภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” หมายความว่า ภาพเครื่องหมายการค้าของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ได้จดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามกฎหมายว่าด้วยเครื่องหมายการค้า และ “ภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” หมายความว่า ภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่จดทะเบียนบริษัทตามกฎหมาย และไม่ซ้ำหรือทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงกำหนดว่าข้อมูลข่าวสารและความรู้เชิงสร้างสรรค์สังคมจะต้องเป็นข้อมูลข่าวสารประเภทที่สื่อความหมายโดยมีการนำเสนอข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เป็นความรู้อย่างชัดเจนในลักษณะส่งเสริมคุณธรรม วัฒนธรรม หรือเป็นวิทยาการความรู้ที่สร้างค่านิยมที่ดีของสังคม โดยไม่มีการปรากฏภาพของสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสินค้าหรือบรรจุภัณฑ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดหลักเกณฑ์การแสดงภาพสัญลักษณ์ประกอบการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สำหรับสื่อแต่ละประเภท และกำหนดให้มีการแสดงข้อความคำเตือนในขณะที่มีการแสดงภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยรูปแบบของข้อความคำเตือนให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประกาศกำหนด

ปัจจุบันมีการออกประกาศคณะกรรมการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เรื่อง รูปแบบของข้อความคำเตือนประกอบภาพสัญลักษณ์ของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือภาพสัญลักษณ์ของบริษัทผู้ผลิตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2557 โดยมีการกำหนดข้อความคำเตือน จำนวน 3 ข้อความ ได้แก่ “สุราเป็นเหตุก่อมะเร็งได้” “สุราเป็นเหตุให้สมองเสื่อมได้” และ “สุราเป็นเหตุให้พิการได้” หากเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทเบียร์ หรือไวน์ ให้ใช้คำดังกล่าวแทนคำว่า

“สุรา” เช่น “เบียร์ เป็นเหตุก่อมะเร็งได้” เป็นต้น หากเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทอื่น อาทิ วิสกี้ บรั่นดี หรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผสมสำเร็จรูป ให้ใช้คำว่า “สุรา”

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทยดังกล่าวได้มีผลบังคับใช้นั้นพบว่า มาตรการดังกล่าวมีความไม่ชัดเจน ทั้งในเรื่องการใช้การตีความกฎหมายที่มีความแตกต่างกัน ระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการ นักวิชาการ รวมถึงหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งยังไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง ดังจะเห็นได้จากการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ยังคงมีปรากฏให้เห็นกันอยู่ทั่วไป ซึ่งหากมีการศึกษามาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศต่าง ๆ จะสามารถนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อทำให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของต่างประเทศ

1. ประเทศฝรั่งเศส

มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายสาธารณสุข (Code de la sante´ publique) ซึ่งถือเป็นกฎหมายหลักที่ใช้ในการต่อสู้กับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เกินสมควร โดยบัญญัติห้ามการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ยกเว้นกรณีตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์จะกระทำได้เฉพาะกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่การผลิตและจำหน่ายไม่เป็นการต้องห้ามตามกฎหมาย และสามารถกระทำได้เฉพาะสื่อตามประเภทและลักษณะที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติเนื้อหาหรือรายละเอียดที่จะสามารถระบุหรือใช้ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเนื้อหาหรือรายละเอียดที่เกี่ยวกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือรายละเอียดของผู้ประกอบการ อันถือเป็นการแนะนำหรืออธิบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าที่จะเป็นการโฆษณาเพื่อจูงใจถึงสรรพคุณของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมถึงการกำหนดห้ามการสนับสนุนหรืออุปถัมภ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งได้กำหนดขอบเขตและความหมายว่าการดำเนินการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์เช่นใดที่มีลักษณะเป็นการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์โดยทางอ้อม

2. อังกฤษ

ประมวลกฎหมายว่าด้วยการโฆษณา การส่งเสริมการขายและการตลาดแบบตรง (The British Code of Advertising, Sales Promotion and Direct Marketing) มีการกำหนดประเภทของสื่อที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย กำหนดเนื้อหาของการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่าจะต้องไม่ชักจูงให้มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ที่สำคัญจะต้องไม่พุ่งเป้าไปที่เด็กหรือเยาวชน

3. ประเทศออสเตรเลีย

ในระดับเครือรัฐ การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภทต้องปฏิบัติตาม Australian Association of National Advertisers (AANA) Advertiser Code of Ethics เพื่อควบคุมการโฆษณาให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ถูกต้องตามหลักการคุ้มครองผู้บริโภค คุ้มครองสังคม และมีความเป็นธรรมแก่คู่แข่งทางการค้า นอกจากนี้ ยังมีประมวลหลักการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcoholic Beverages Advertising Code) เพื่อใช้ครอบคลุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่อทุกประเภท รวมถึงการโฆษณาจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางอินเตอร์เนต และหากเป็นการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางโทรทัศน์ก็จะต้องอยู่ภายใต้ประมวลทางปฏิบัติของการจำหน่ายสินค้าทางโทรทัศน์ (Commercial Television Industry Code of Practice) อีกด้วย

ในระดับสหพันธรัฐ อาทิ มลรัฐนิวเซาท์เวลล์ มีการตรากฎหมายควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcoholic Beverages Advertising Prohibition Bill 2010) เพื่อกระตุ้นให้มีการดำเนินชีวิตอย่างใส่ใจสุขภาพ กฎหมายดังกล่าวกำหนดห้ามการโฆษณาหรือการทำกิจกรรมส่งเสริมการขายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และลดสิ่งยั่วยุที่จะทำให้ประชาชนหันมาบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4. ประเทศโปแลนด์

กฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ Act on Upbringing in Sobriety and Counteracting Alcoholism มีการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการโฆษณาและการให้การสนับสนุนของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ณ จุดขายจะต้องมีการปิดผนึกและมีข้อมูลเฉพาะชื่อของผู้ผลิตและชนิดของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เท่านั้น ข้อมูลเกี่ยวกับโทษและพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ณ จุดขายและจุดบริการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทั้งนี้ มีข้อยกเว้นให้มีการโฆษณาเบียร์ได้ แต่เนื้อหาของการโฆษณาจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการบังคับใช้มาตรการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พบว่ามีประเด็นปัญหาทั้งในส่วนของบทบัญญัติที่ทำให้มีการตีความกฎหมายแตกต่างกัน การกำหนดกรอบของกฎหมายไว้อย่างกว้าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาในการนำมาปฏิบัติ อีกทั้งยังมีช่องว่างของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการกระทำการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ตามอำเภอใจ เช่น ไม่มีการกำหนดเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ชัดเจน ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของนักแสดงหรือพรีเซ็นเตอร์ ไม่มีการกำหนดห้ามรับการสนับสนุนหรือการให้ทุนอุปถัมภ์หรือกำหนดเงื่อนไขของการรับทุนดังกล่าวให้ชัดเจน ไม่มีการกำหนดห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางอ้อม เป็นต้น ดังนั้น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายในเรื่องดังกล่าว

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สมควรกำหนดเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ให้ยกเลิกมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 ซึ่งถูกปรับแก้ไขในชั้นสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เนื่องจากการบัญญัติกฎหมายเพียงมาตราเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะนำมาใช้ควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีหลากหลายรูปแบบ

2. มีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนด “ห้ามผู้ใดโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์” และ “ห้ามผู้ใดแสดงชื่อหรือเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อันเป็นการอวดอ้างสรรพคุณหรือชักจูงใจให้ผู้อื่นดื่มโดยตรงหรือโดยอ้อม” แยกออกจากกัน

3. กำหนดข้อยกเว้นสำหรับการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่เป็นการถ่ายทอดสดหรือรายการสดจากต่างประเทศเท่านั้น

4. มีการกำหนดบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีการกำหนดเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

4.1 กำหนดประเภทของสื่อให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดหลักเกณฑ์สำหรับสื่อแต่ละประเภทให้เหมาะสม นอกจากนี้ ควรมีการกำหนดประเภทของสื่อที่จะนำมาใช้ในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ โดยไม่ควรให้มีการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชน หรือสื่อที่เด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย เช่น สื่อทางอินเตอร์เนต เป็นต้น มีการกำหนดห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในหนังสือพิมพ์รายวันหรือนิตยสาร รวมถึงห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางสื่อที่ปรากฏในทางสาธารณะ เช่น สื่อที่เป็นป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ สื่อยานพาหนะ เป็นต้น

4.2 กำหนดช่วงเวลาของการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้สอดคล้องกับสื่อแต่ละประเภท เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น

4.3 กำหนดเนื้อหาของการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ชัดเจน เช่น เนื้อหาของการโฆษณาจะต้องไม่ชักจูงให้มีการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ไม่พุ่งเป้าไปที่เด็กและเยาวชน ไม่มีเนื้อหาที่ทำให้เห็นว่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องปกติของสังคม หรือทำให้ประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ ไม่เชื่อมโยงกับกิจกรรมทางเพศ หรือทำให้เห็นว่าเป็นที่ดึงดูดใจของเพศตรงข้าม และไม่ทำให้เห็นว่าการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นเรื่องปกติของสังคม เป็นต้น

4.4 กำหนดเกี่ยวกับการให้ทุนอุปถัมภ์ของธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยอาจเลือกกำหนดกรณีใดกรณีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

4.4.1 กำหนดห้ามการรับทุนอุปถัมภ์หรือรับการสนับสนุนจากธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือ

4.4.2 กำหนดให้ธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์สามารถให้ทุนอุปถัมภ์หรือสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ได้ แต่จะต้องไม่นำไปโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม รวมถึงห้ามแจ้งการเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรม

4.5 กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นนักแสดงในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ว่าไม่ควรมีบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ปรากฏในการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ดังกล่าว รวมถึงห้ามใช้บุคคลที่มีชื่อเสียง เช่น ศิลปิน ดารา นักร้อง นักแสดง เป็นต้น

4.6 กำหนดห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทางอ้อม ได้แก่

4.6.1 ห้ามการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยการใช้ชื่อ เครื่องหมาย ข้อความ บรรจุภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่มีความคล้ายคลึงหรือเหมือนกับเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ อันจะทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.6.2 ห้ามโฆษณาและส่งเสริมการขายสินค้าหรือบริการที่มีชื่อ เครื่องหมาย ข้อความ บรรจุภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่ใช้ประโยชน์จากความคล้ายคลึงหรือเหมือนกับเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นเครื่องหมายของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

4.6.3 ห้ามโฆษณาและส่งเสริมการประกอบธุรกิจใด ๆ ที่มีชื่อ เครื่องหมาย ข้อความ บรรจุภัณฑ์ หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่เชื่อมโยงกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์หรือผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

บรรณานุกรม

ทักษพล ธรรมรังสี. (2552). **ความต้องการและบทบาทของธุรกิจอุตสาหกรรมสุราในกระบวนการนโยบายแอลกอฮอล์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.

_____ . (2556). **สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลกระทบในประเทศไทย ปี 2556**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.

นพพล วิทย์วรพงศ์ และคณะ. (2559). **นโยบายควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศไทยในกรอบ 5P**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

บัณฑิต ศรไพศาล และคณะ. (2548). **วิวัฒนาการนโยบายควบคุมปัญหาสุราของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา.

บัณฑิต ศรไพศาล และจุฑาภรณ์ แก้วมุงคุณ. (2550). **การควบคุมปัญหาแอลกอฮอล์ด้วยกฎหมาย**. กรุงเทพฯ : Soda Studio Creation & Publishing.

บรรเจิด สิงคะเนติ และคณะ. (2547). **การทบทวนองค์ความรู้ กฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์**. กรุงเทพฯ.

ปิยรัตน์ ปั้นลี. (2555). **เครือข่ายสังคมออนไลน์ : ผลกระทบของการสร้างแบรนด์ของอุตสาหกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีต่อการอยากลองดื่มของวัยรุ่น**. เชียงใหม่ :

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ.

ยงยุทธ ขจรธรรม. (2547). **นโยบายในการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของโลก**. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.

นิทัศน์ ศิริโชติรัตน์. (2554). “การทบทวนองค์ความรู้การห้ามโฆษณาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์อย่างสิ้นเชิง”. **วารสารสาธารณสุขศาสตร์** ปีที่ 41 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน-ธันวาคม 2554. หน้า 271.

นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2555). “ปัญหาการใช้บังคับพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551”. **วารสารนิติศาสตร์** มีนาคม 2555. หน้า 85-88.

บรรเจิด สิงคะเนติ. “ความคิดเห็นต่อการกระทำผิดฐานโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551”. เอกสารประกอบการดำเนินคดี. หน้า 1-7.

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2554). “การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์”. **ดุลพาห** เล่มที่ 1 ปีที่ 58 ฉบับเดือนมกราคม –เมษายน 2554. หน้า 162-164.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2551). “**พ.ร.บ.ควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มาตรการคุ้มครองเด็กและเยาวชนของชาติ**”. **การประชุมวิชาการสุราระดับชาติ ครั้งที่ 4**. หน้า 36.

_____ . (2553). “การโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ปัญหาการตีความกฎหมาย”. **รพี’ 54**. หน้า 125-128.

สุมนทิพย์ จิตสว่าง. (2555). “บทสรุปรายงานวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ของการเสพสุรากับอาชญากรรม”. **เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา.** ปีที่ 11 ฉบับที่ 113 ประจำเดือนมกราคม. หน้า 1-3.

จุมพล ศรีจงศิริกุล. การควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประเทศฝรั่งเศส. สืบค้นเมื่อ 7 มิถุนายน 2557, จาก www.scribd.com

บัณฑิต ศรไพศาล. การให้ทุนอุปถัมภ์ (Sponsorship) กิจกรรมกีฬา ดนตรี และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมของธุรกิจเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ : เหตุผลความจำเป็นที่ควรจะมีการควบคุม. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2557, จาก www.cas.or.th

_____ ความจำเป็นที่ต้องมีมาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เช่นเดียวกับมาตรการควบคุมบุหรี่. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2557, จาก www.cas.or.th

_____ TOTAL BAN. สืบค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2557, จาก www.cas.or.th

ประเวศ อรรถศุภผล. ปัญหาข้อกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551. สืบค้นเมื่อ 3 กรกฎาคม 2557, จาก www.krisdika.go.th

ศรีรัช ลาภใหญ่. การศึกษาผลกระทบของงานโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประเภทโฆษณาส่งเสริมสังคมที่มีต่อเยาวชนไทย. สืบค้นเมื่อ 19 มีนาคม 2557, จาก www.cas.or.th

อรทัย วลีวงศ์ และคณะ. เด็ก ผู้หญิง แม่ และแอลกอฮอล์. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2557, จาก www.cas.or.th

_____ ธุรกิจสุราหวังอะไรจาก CSR. สืบค้นเมื่อ 18 กรกฎาคม 2557, จาก www.cas.or.th

Act on Upbringing in Sobriety and Counteracting Alcoholism.

Alcoholic Beverages Advertising Code.

Alcoholic Beverages Advertising Prohibition Bill 2010.

Australian Association of National Advertisers (AANA) Advertiser Code of Ethics.

Code de la sante´ publique.

The British Code of Advertising, Sales Promotion and Direct Marketing.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

ชยพล สุวรรณโกตา*
ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์**

บทคัดย่อ

ปัญหาการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมนั้นเป็นปัญหาที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีความขึ้นสู่การพิจารณาของศาลจังหวัดแผนกคดีแรงงานและศาลแรงงานกลางจนถึงชั้นศาลฎีกาเป็นจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2522 ได้มีการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาใช้บังคับซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2522 โดยมีมาตรา 49 บัญญัติในเรื่องการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมไว้ และให้อำนาจศาลแรงงานที่จะพิจารณาคุ้มครองลูกจ้างเมื่อถูกเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งหากเป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมแล้ว นายจ้างอาจถูกศาลสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับทำงานตามเดิม หรือศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ ให้ศาลกำหนดจำนวนค่าเสียหายให้นายจ้างชดใช้แก่ลูกจ้าง ดังนั้น มาตรา 49 ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงมีความหมายว่าการเลิกจ้างจะต้องมีเหตุผลอันสมควรและมีความเป็นธรรม ซึ่งมีประเด็นที่พิจารณาว่าในเรื่องขั้นตอนและวิธีการในการคุ้มครองลูกจ้างเนื่องจากการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมเหมาะสมอยู่แล้วหรือไม่เพียงใด ค่าจ้างในกรณีรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิมคุ้มครองลูกจ้างเพียงพอหรือไม่ ค่าเสียหายในกรณีการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมเหมาะสมกับความเสียหายที่ลูกจ้างได้รับแล้วหรือไม่ ซึ่งประเด็นปัญหานี้ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีปัญหาข้อกฎหมายที่สมควรต้องปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมข้อกฎหมายบางประการ ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้นำเสนอกฎเกณฑ์และแนวทางที่จะเพิ่มความคุ้มครองลูกจ้างในปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาพบว่าการจะวินิจฉัยว่าเรื่องใดเป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่เป็นกระบวนการใช้ดุลพินิจของศาลแรงงาน ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากที่นำคดีมาสู่ศาลแล้ว โดยปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลนี้ยังไม่ได้มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมไปถึงเหตุผลและความจำเป็นในการเลิกจ้างลูกจ้างนั้น โดยถือเป็นการทบทวนการเลิกจ้างเสียก่อน และการดำเนินการไกล่เกลี่ยเพื่อการระงับข้อพิพาท เพื่อจะทำให้ลูกจ้างจะไม่ต้องถูกเลิกจ้าง และศาลใช้

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายมหาชน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ดุลพินิจและพิจารณาคดีแล้วเห็นว่าคดีดังกล่าวนั้นเป็นกรณีที่นายจ้างเลิกจ้างไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้าง ศาลจึงจะมีคำสั่งได้กรณีใดกรณีหนึ่งในสองกรณีคือ กรณีแรกให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะเลิกจ้าง หรือกรณีที่สองให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหายจากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมแทนก็ได้ ในกรณีที่ศาลสั่งให้รับกลับเข้าทำงานแล้ว ลูกจ้างไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือค่าจ้างจากนายจ้าง ส่งผลให้ลูกจ้างเสียประโยชน์จากการรับลูกจ้างกลับเข้าทำงาน ในกรณีที่ศาลสั่งให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ลูกจ้างกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนค่าเสียหายไว้ให้ชัดแจ้งแน่นอน ดังนั้น จึงเกิดปัญหาในประเด็นค่าเสียหายจากการถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรมอันเป็นผลกระทบโดยตรงต่อลูกจ้างถูกเลิกจ้างลูกจ้างต้องดำเนินการต่อสู้คดีจนเสร็จสิ้นจึงจะมีสิทธิได้รับค่าเสียหาย ทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ กล่าวคือควรมีขั้นตอนและวิธีการกำหนดไว้เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมไปถึงเหตุผลและความจำเป็นในการเลิกจ้างลูกจ้าง การเยียวยาลูกจ้าง เป็นผลให้ลูกจ้างไม่ต้องถูกเลิกจ้างโดยถูกสั่งให้ออกจากงานตามคำสั่งของนายจ้างหรือเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ในกรณีศาลสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะที่เลิกจ้าง พร้อมทั้งจ่ายค่าจ้างในระหว่างที่ถูกเลิกจ้าง และในกรณีค่าเสียหายนั้น ควรกำหนดบัญชีมาตรฐานขึ้นโดยการกำหนดอัตราขั้นต่ำขั้นสูงไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาศาลหากแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้

1. บทนำ

ปัญหาการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมนั้นเป็นปัญหาที่มีการฟ้องร้องเป็นคดีความขึ้นสู่การพิจารณาของศาลแรงงานจนถึงชั้นศาลฎีกาเป็นจำนวนมากตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นปัญหาทางด้านแรงงานที่มีความสำคัญซึ่งนับวันกลับเพิ่มทวีคูณ แต่เดิมที่ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะกฎหมายยังไม่ได้เข้ามามีส่วนในการกำกับดูแลผู้ใช้แรงงานอย่างจริงจัง ลูกจ้างเกือบทุกประเภทในประเทศไทยต้องประสบปัญหานายจ้างเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมมาตลอด นายจ้างมีการเอารัดเอาเปรียบลูกจ้างมากขึ้นโดยเฉพาะลูกจ้างที่เป็นผู้ใช้แรงงานซึ่งมีรายได้น้อยมีอำนาจในการต่อรองต่ำ การเลิกจ้างแต่ละครั้งนั้นนอกจากจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อลูกจ้างต้องถูกออกจากงานแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวลูกจ้าง ยังมีผลต่อโครงสร้างของสังคมและระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ อีกทั้งยังเป็นการขัดต่อหลักการแรงงานสัมพันธ์ที่มุ่งส่งเสริมให้นายจ้าง และลูกจ้างมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสถานประกอบการอันเป็นเป้าหมายสูงสุดร่วมกันระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ปัญหาแรงงานเหล่านี้ กำลังรอรับการแก้ไขให้หมดไปหรือเหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งต้องใช้เวลาอีกนาน ในระหว่างที่ปัญหาดังกล่าวยังไม่หมดไปจึงมีความจำเป็นต้องมีมาตรการคุ้มครองลูกจ้าง หรือช่วยเหลือลูกจ้างให้บรรเทาความเดือดร้อนลงมาในระดับที่เหมาะสม

บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการคุ้มครองลูกจ้างจากการใช้อำนาจในการเลิกจ้างของนายจ้าง มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองลูกจ้างในกรณีเลิกจ้าง และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เรื่องการคุ้มครองลูกจ้างจากการเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมที่กล่าวมานี้ก็มีหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองที่ดีพอสมควร แต่ก็มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ยังไม่รัดกุมพอและไม่อาจให้ความคุ้มครองลูกจ้างในกรณีเลิกจ้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งกฎหมายแรงงานนั้นเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับกับบุคคลที่อยู่ในกลุ่มแรงงานซึ่งเป็นประชากรกลุ่มสำคัญของสังคมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทยจะเห็นว่ามาตรการคุ้มครองลูกจ้างตามกฎหมายของประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่หลายประการอาทิ

1) ปัญหาไม่มีกฎหมายบัญญัติขั้นตอนและวิธีการใดในการได้รับความคุ้มครองอันจะเป็นมาตรการที่เป็นผลดี และคุ้มประโยชน์ให้แก่ลูกจ้างซึ่งได้รับผลกระทบโดยตรงจากการถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรม ทั้งยังแก้ไขปัญหาการนำคดีมาฟ้องศาลแรงงาน ทำให้ปริมาณคดีอยู่ที่ศาลแรงงานเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้บางครั้งการฟ้องคดีเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมไม่เป็นไปตามกฎหมาย บางครั้งคดีไม่มีมูล หรือเป็นเรื่องไร้สาระ หรือไม่ได้แก้ไขปัญหาและเยียวยาให้ลูกจ้างอย่างเป็นธรรม สืบเนื่องมาจากไม่มีหลักเกณฑ์และวิธีการให้ลูกจ้างร้องเรียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ หรือให้เลือกปฏิบัติอันเป็นประโยชน์แก่ลูกจ้าง อันเป็นการแก้ไขปัญหาการนำคดีมาฟ้องต่อศาลและเป็นประโยชน์แก่ลูกจ้างไม่ต้องนำคดีขึ้นมาสู่ศาลแรงงาน ทั้งในแง่ของลูกจ้างก็ไม่มีประวัติว่าถูกเลิกจ้าง และสามารถทำงานได้อย่างราบรื่น อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้างอย่างแท้จริงและนายจ้างก็ไม่ถูกฟ้องข้อหาเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมด้วย

2) ปัญหาข้อกฎหมายตามมาตรา 49 เรื่องอำนาจของศาลแรงงานในการเยียวยาความเสียหายให้แก่ลูกจ้างซึ่งถูกเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมนั้น เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายไม่มีความครอบคลุม ซึ่งตามมาตรา 49 ให้อำนาจศาลแรงงานสั่งได้ 2 กรณี ได้แก่ สั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างผู้นั้นเข้าทำงานต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับในขณะที่เลิกจ้าง หรือถ้าหากเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันได้ต่อไปก็ให้กำหนดค่าเสียหายให้นายจ้างชดใช้แทนนั้น เป็นการให้อำนาจที่แคบไป ไม่ครอบคลุม

ในกรณีที่รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิม ตามมาตรา 49 หากศาลสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานแล้ว ก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหาย หรือค่าจ้าง รวมถึงสิทธิประโยชน์อื่น ๆ ระหว่างที่ลูกเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมจนกลับเข้าทำงานใหม่ เห็นว่าในประเด็นค่าจ้างที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับเมื่อการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมเป็นการกระทำของนายจ้างที่มีผลกระทบต่อลูกจ้างโดยตรง ควรมีการบัญญัติกฎหมายให้ลูกจ้างมีสิทธิได้รับให้มีความชัดเจน ซึ่งเป็นสิทธิที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับอยู่แล้ว ซึ่งแยกต่างหากจากค่าเสียหายต่าง ๆ ที่ลูกจ้างได้รับจากผลกระทบของการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศแล้วจะมีการบัญญัติไว้ชัดเจนอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของลูกจ้าง เช่น ในสหรัฐอเมริกา บัญญัติว่าถ้ามีการเลิกจ้างลูกจ้างที่ไม่เป็นธรรม นายจ้างก็จะถูกสั่งให้รับลูกจ้างนั้นกลับเข้าทำงานพร้อมจ่ายค่าจ้างในระหว่างที่ถูกเลิกจ้างด้วย คือ ให้รับกลับเข้า

ทำงานพร้อมทั้งจ่ายค่าจ้างย้อนหลังในระหว่างที่เลิกจ้างด้วย ทั้งนี้ เพื่อมิให้นายจ้างใช้อำนาจเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม กล่าวคือ เลิกจ้างลูกจ้างไปก่อน กว่าลูกจ้างจะมาฟ้องและสู้คดีจนชนะคดีก็ต้องว่างงานไปเป็นเวลานานเป็นที่เสียหายแก่ลูกจ้าง แต่ในประเทศไทยระหว่างที่ลูกจ้างถูกเลิกจ้างจนกระทั่งศาลมีคำสั่งให้รับกลับเข้าทำงาน ลูกจ้างจะไม่ได้รับค่าจ้างหรือค่าเสียหายใด ๆ เนื่องจากบทบัญญัติในมาตรา 49 กำหนดให้ศาลสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดเท่านั้น

3) ปัญหาเรื่องค่าเสียหาย ตามมาตรา 49 ในกรณีที่เป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ถ้าศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้าง ไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหายนั้น จำนวนค่าเสียหายนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ให้ชัดแจ้งแน่นอน ดังเช่น จำนวนค่าชดเชย ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 118 หรือสินจ้างแทนการบอกกล่าวล่วงหน้า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 583 ประกอบพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฯ เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดจำนวนไว้ ลูกจ้างก็จะต้องคำนวณค่าเสียหายว่าตนเองได้รับความเสียหายเพียงใด โดยหลักทั่วไปแล้วเมื่อนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้าง ความเสียหายที่ลูกจ้างได้รับนั้นอาจขึ้นอยู่กับพฤติการณ์และความร้ายแรง อันเป็นความเสียหายในเชิงละเมิดซึ่งฝ่ายผู้เสียหายจะต้องนำสืบให้เห็นถึงความเสียหายที่ได้รับ ค่าเสียหายอันต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้นต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร ซึ่งลูกจ้างหลายรายที่คำนวณค่าเสียหายเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรม โดยอัตราค่าจ้างก่อนถูกเลิกจ้างมาคูณกับอายุทำงานที่เหลือจนถึงเกษียณอายุ ซึ่งค่อนข้างจะเป็นการเรียกร้องมากเกินไป ซึ่งเมื่อเทียบกับต่างประเทศนั้น เช่นราชอาณาจักรเดนมาร์ก นั้นมีการกำหนดขั้นสูงสุดเอาไว้ กำหนดขั้นสูงไม่เกินค่าจ้าง 39 สัปดาห์ ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดไม่เกินค่าจ้าง 6 เดือน สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่เกินค่าจ้าง 12 ถึง 18 เดือน ทั้งบางประเทศก็กำหนดขั้นต่ำไว้ เช่น สาธารณรัฐอิตาลี กำหนดขั้นต่ำไว้เท่ากับค่าจ้าง 5 เดือน เป็นค่าเสียหายอันเป็นการกำหนดค่าเสียหายจากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมอันมีความชัดเจนไว้ สำหรับประเทศไทยจึงสมควรมีการกำหนดขั้นต่ำขั้นสูงไว้เพื่อความชัดแจ้งแน่นอน ส่วนเมื่อคำนวณค่าเสียหายและขอให้นายจ้างชดใช้แล้วเป็นจำนวนเท่าใด ศาลจะกำหนดให้เพียงใดนั้นเป็นเรื่องที่ศาลแรงงานจะใช้ดุลพินิจพิจารณาโดยมีข้อความตอนท้ายของมาตรา 49 กำหนดกรอบของการคำนวณค่าเสียหายให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพียงใดโดยคำนึงถึงอายุของลูกจ้าง ระยะเวลาในการทำงานของลูกจ้าง ความเดือดร้อนของลูกจ้างเมื่อถูกเลิกจ้าง มูลเหตุแห่งการเลิกจ้าง และเงินค่าชดเชยที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับประกอบการพิจารณาเพื่อให้เกิดความชอบธรรมแก่ลูกจ้างซึ่งถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรม ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติกฎหมายไว้ไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมในบางกรณี เห็นควรที่จะต้องแก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งฝ่ายนายจ้างและฝ่ายลูกจ้าง

2. พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ตามมาตรา 49

2.1 การเลิกจ้างไม่เป็นธรรม

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 บัญญัติไว้เพียงมาตราเดียวในมาตรา 49 สรุปหลักเกณฑ์ได้ว่า หากนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างมีสิทธิฟ้องต่อศาลแรงงาน เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะเลิกจ้าง หรืออาจให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหายจากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมแทนก็ได้

หลักเกณฑ์การเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ประกอบด้วย

1) มีการเลิกจ้าง

2) เป็นการเลิกจ้างโดยไม่มีสาเหตุ หรือมีสาเหตุอยู่บ้างแต่ไม่ใช่สาเหตุจำเป็นหรือสมควรจนถึงกับต้องเลิกจ้าง

2.2 การคุ้มครองลูกจ้างจากการถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรม

2.2.1 รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะที่เลิกจ้าง เป็นการสั่งให้นายจ้างรับกลับเข้าทำงานในตำแหน่งหน้าที่เดิมก่อนถูกเลิกจ้าง (Re-Instatement) หรือให้กลับเข้าทำงานในตำแหน่งอื่นแต่ได้รับค่าจ้างเท่าเดิม (Re-Engagement) เมื่อศาลแรงงานพิพากษาให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานในตำแหน่งและอัตราค่าจ้างที่เคยได้รับ โดยนับอายุงานต่อเนื่องแล้ว ลูกจ้างไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายหรือค่าจ้างนับแต่วันที่ถูกเลิกจ้างจนถึงวันที่นายจ้างรับกลับเข้าทำงานอีก

2.2.2 ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ลูกจ้างแทนการรับกลับเข้าทำงานเมื่อเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ การกำหนดจำนวนค่าเสียหายจากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมเป็นดุลยพินิจของศาลแรงงาน ไม่มีกำหนดอัตราไว้ เป็นเรื่องยากของศาลแรงงานที่จะพิจารณาเพราะไม่มีกฎเกณฑ์ว่าต้องจ่ายจำนวนเท่าใด ในการเลิกจ้างไม่เป็นเป็นธรรมแต่ละครั้ง เป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลพินิจในการกำหนดจำนวนค่าเสียหายโดยคำนึงถึงอายุของลูกจ้าง ระยะเวลาการทำงานของลูกจ้าง ความเดือดร้อนของลูกจ้างเมื่อถูกเลิกจ้าง มูลเหตุแห่งการเลิกจ้าง และเงินค่าชดเชยที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับประกอบการพิจารณา

3. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมของกฎหมายอังกฤษ

3.1 การแจ้งการเลิกจ้างไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ

กฎหมายกำหนดให้นายจ้างต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐล่วงหน้า 14 วัน หากเลิกจ้างไม่เกิน 10 คน และแจ้งล่วงหน้า 21 วันหากเลิกจ้างเกินกว่า 10 คนขึ้นไป

3.2 การกำหนดค่าเสียหายจากการเลิกจ้างกับการรับลูกจ้างกลับเข้าทำงาน

กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ศาลพิจารณาการรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานก่อนที่จะสั่งให้มีการชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงิน แต่ในความเป็นจริงศาลจะมีคำสั่งตัดสินให้ลูกจ้างกลับเข้าทำงานอีกได้ จะต้องพิจารณาความเป็นไปได้ว่าลูกจ้างกับนายจ้างนั้นจะสามารถทำงานร่วมกันต่อไปอีกได้หรือไม่ ถ้าเป็นไปไม่ได้จึงให้ศาลมีคำสั่งเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งคำสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานนั้นเป็นคำสั่งให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างเหมือน ว่าลูกจ้างนั้นไม่เคยถูกเลิกจ้างมาก่อน ซึ่งศาลจะมีคำสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานได้

3.3 ค่าเสียหายจากการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม

เงินจ่ายพื้นฐาน (Basic Award) เป็นค่าเสียหายชั้นต้นศาลมีอำนาจสั่งจ่ายเท่ากับค่าจ้างเป็นสัปดาห์ของแต่ละปีที่ทำงานต่อเนื่องและขึ้นอยู่กับอายุของลูกจ้างขณะที่ทำงานดังกล่าวกล่าวคือ

ลูกจ้างที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 22 ปี ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ 0.5 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างที่มีอายุ 22 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 41 ปี ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ 1 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ 1.5 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

กฎหมายได้กำหนดอัตราเพดานค่าจ้างเป็นสัปดาห์ คือ 290 ปอนด์ ส่วนอัตราเพดานเงินจ่ายพื้นฐาน คือ 8700 ปอนด์

4. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมตามมาตรา 49 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการคุ้มครองลูกจ้างเนื่องจากการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม

การนำคดีการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมมาสู่ศาลนั้น เกิดจากนายจ้างเลิกจ้างลูกจ้างโดยไม่เป็นธรรม ลูกจ้างมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลแรงงาน จะเห็นได้ว่า มาตรา 49 ไม่ได้บัญญัติความหมายของการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมว่าหมายถึงอะไร ว่าลักษณะใดที่เป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม จึงเป็นดุลพินิจของศาลเป็นเรื่อง ๆไป ในการจะวินิจฉัยว่าเรื่องใดเป็นการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ ซึ่งกระบวนการใช้ดุลพินิจเหล่านี้จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่นำคดีมาสู่ศาล เมื่อศาลใช้ดุลพินิจและพิจารณาคดีแล้วเห็นว่าคดีดังกล่าวนั้นเป็นกรณีที่นายจ้างเลิกจ้างไม่เป็นธรรมต่อลูกจ้าง ศาลจึงจะมีคำสั่งได้ 2 กรณีคือ 1.ให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงาน

ในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะเลิกจ้าง 2.ให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหายจากการเลิกจ้างไม่เป็นธรรมแทนก็ได้

กฎหมายอังกฤษได้กำหนดไว้ว่า นายจ้างต้องแจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐล่วงหน้า 14 วัน หากเลิกจ้างไม่เกิน 10 คน และแจ้งล่วงหน้า 21 วันหากเลิกจ้างเกินกว่า 10 คนขึ้นไป

นอกจากนี้สาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดบทบาทให้ฝ่ายบริหารเข้าแทรกแซงและควบคุมให้นายจ้างปฏิบัติตามขั้นตอนของการเลิกจ้างโดยการแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการเลิกจ้างและการแจ้งล่วงหน้าถึงโครงการเลิกจ้างทางเศรษฐกิจ

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศจะเห็นได้ว่า กฎหมายต่างประเทศนั้นได้มีกระบวนการคุ้มครองลูกจ้างก่อนการถูกเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม กล่าวคือการตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมไปถึงเหตุผลและความจำเป็นในการเลิกจ้างลูกจ้างนั้น โดยถือเป็นการทบทวนการเลิกจ้างเสียก่อน และกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อการระงับข้อพิพาท เพื่อจะทำให้ลูกจ้างจะไม่ต้องถูกเลิกจ้างโดยปราศจากเหตุผลที่สมควรและสามารถทำงานกับนายจ้างต่อไปได้นานที่สุดก่อนที่ลูกจ้างจะถูกเลิกจ้าง การตรวจสอบดังกล่าวนั้นควรจะมีการควบคุมการใช้อำนาจของนายจ้างในการเลิกจ้างลูกจ้าง โดยลูกจ้างต้องได้รับความคุ้มครองก่อนการถูกเลิกจ้างโดยถูกต้องเป็นธรรมและชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อเปรียบเทียบกับกรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ตามหมวด 12 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องและการพิจารณาคำร้อง ในกรณีที่นายจ้างฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเกี่ยวกับสิทธิได้รับเงินอย่างหนึ่งอย่างใด และลูกจ้างมีความประสงค์ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ให้ลูกจ้างมีสิทธิยื่นคำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงานแห่งท้องที่ที่ลูกจ้างทำงานอยู่ หรือที่นายจ้างมีภูมิลำเนาอยู่ตามแบบที่อธิบดีกำหนด ในกรณีที่เกี่ยวกับสิทธิได้รับเงินอย่างหนึ่งอย่างใดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินการไว้โดยชัดเจน เมื่อมีการกระทบสิทธิของลูกจ้างและได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการโดยให้ลูกจ้างใช้สิทธิยื่นคำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงานแห่งท้องที่ที่ลูกจ้างทำงานอยู่หรือที่นายจ้างมีภูมิลำเนาอยู่ เพื่อให้พนักงานตรวจแรงงาน พิจารณาคำร้องพนักงานตรวจแรงงานและสอบสวนข้อเท็จจริงและมีคำสั่ง หากพนักงานตรวจแรงงานสอบสวนพบว่าลูกจ้างมีสิทธิได้รับเงินอย่างหนึ่งอย่างใดที่นายจ้างจ่ายเงินดังกล่าวให้แก่ลูกจ้างหรือทายาทโดยธรรมของลูกจ้างซึ่งถึงแก่ความตายเมื่อนายจ้างปฏิบัติตามคำสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด การดำเนินคดีอาญาต่อนายจ้างเป็นอันระงับ เห็นได้ว่าหลักเกณฑ์และวิธีการดังกล่าวมีผลดีต่อลูกจ้าง หากพอใจในคำสั่งของพนักงานตรวจแรงงานแล้วก็ไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลหรือต้องฟ้องร้องดำเนินคดีกับนายจ้างทำให้ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นระงับไปโดยประนีประนอมให้แก่กัน อันเป็นผลดีทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายนายจ้างและลูกจ้างผู้ถูกกระทบสิทธิ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ตามหมวด12 จึงมีความชัดเจนถูกต้องและรัดกุมเพื่อคุ้มครองสิทธิของนายจ้างและลูกจ้าง

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับค่าจ้างในกรณีรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิม

ในกรณีที่เป็นการเลิกจ้างลูกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ศาลแรงงานมีอำนาจพิพากษาให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิมต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับในขณะเลิกจ้าง หากศาลสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานแล้ว ลูกจ้างไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือค่าจ้าง รวมถึงสิทธิประโยชน์อื่น ๆระหว่างที่ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมจนกลับเข้าทำงานใหม่

กฎหมายอังกฤษได้กำหนดไว้ว่า เมื่อศาลเห็นความเป็นไปได้ว่าลูกจ้างกับนายจ้างนั้นจะสามารถทำงานร่วมกันต่อไปได้ จึงจะมีคำสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานนั้น เป็นคำสั่งที่ให้นายจ้างปฏิบัติต่อลูกจ้างเสมือนหนึ่งว่าลูกจ้างไม่เคยถูกเลิกจ้างมาก่อน

กฎหมายแรงงานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนด ให้การเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรมตกเป็นโมฆะ หรือไม่มีผลบังคับใช้ กรณีมีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางการจ้างงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างยังคงมีอยู่ต่อไป

จากการศึกษาสรุปได้ว่าสมควรที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 49 ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มีความชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้ลูกจ้างมีสิทธิได้รับค่าจ้างในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิม ในกรณีที่ศาลสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างผู้นั้นเข้าทำงานต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะที่เลิกจ้าง พร้อมทั้งจ่ายค่าจ้างในระหว่างที่ถูกเลิกจ้างด้วย ทั้งนี้เพื่อมิให้นายจ้างใช้อำนาจเลิกจ้างอย่างไม่เป็นธรรม เพราะการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมายของนายจ้างโดยตรงจึงมีผลให้เกิดผลเสียต่อตัวลูกจ้างแต่เพียงฝ่ายเดียว

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับค่าเสียหายในกรณีการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม

จำนวนค่าเสียหายนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ให้ชัดแจ้งแน่นอน ดังนั้น จึงเกิดปัญหาในประเด็นค่าเสียหายจากการถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรมอันเป็นผลกระทบโดยตรงต่อลูกจ้างที่ถูกเลิกจ้างต้องตกงานไม่มีรายได้ ทั้งนี้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 49 การจะสั่งให้ลูกจ้างได้รับค่าเสียหายก็เฉพาะกรณีที่ศาลเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันได้ต่อไป ให้กำหนดค่าเสียหายให้นายจ้างชดใช้แทนเป็นการใช้อำนาจที่แคบไม่ครอบคลุมและไม่ชัดเจน

จากการศึกษาพบว่าเหตุปัจจัยที่น่าจะนำมาพิจารณาในจุดนี้ คือ อายุกับระยะเวลาการทำงานลูกจ้างเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายอังกฤษนั้นในกรณีที่ลูกจ้างไม่ต้องการกลับเข้าไปทำงานอีกหรือศาลพิจารณาแล้วไม่ได้มีคำสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงาน ลูกจ้างมีสิทธิจะได้รับเงินค่าเสียหายโดยพิจารณาได้ว่าลูกจ้างซึ่งมีอายุมากจะได้รับค่าเสียหายชั้นต้นมากกว่าลูกจ้างซึ่งมีอายุน้อย โดยกฎหมายอังกฤษกำหนดเพดานเงินจ่ายพื้นฐานเป็นค่าเสียหายชั้นต้น จำนวน 30 สัปดาห์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 22 ปี ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ0.5 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 22 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 41 ปี ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ1 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 41 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน ให้ลูกจ้างได้รับเงินทดแทนเท่ากับ 1.5 เท่าของค่าจ้างหนึ่งสัปดาห์ต่อจำนวนปีที่ทำงาน

กฎหมายได้กำหนดอัตราเพดานค่าจ้างเป็นสัปดาห์ คือ 290 ปอนด์ ส่วนอัตราเพดานเงินจ่ายพื้นฐาน คือ 8700 ปอนด์

สรุปได้ว่าในเรื่องประเด็นค่าเสียหายนั้น หากมีการกำหนดให้มีความชัดเจนก็จะไม่เกิดปัญหาความไม่แน่นอนของจำนวนค่าเสียหาย โดยใช้วิธีการกำหนดบัญชีมาตรฐานขึ้นโดยกำหนดเป็นอัตราขั้นต่ำขั้นสูงไว้ ส่วนการพิจารณาเห็นสมควรที่จะได้รับค่าเสียหายเพียงใดเห็นว่าสมควรที่จะให้เป็นดุลพินิจของศาล โดยพิจารณาถึงเหตุปัจจัยโดยวินิจฉัยเป็นรายกรณีไปตามมาตรา 49 ตอนท้ายได้บัญญัติไว้ในการพิจารณาค่าเสียหายที่นายจ้างจะต้องชดใช้ให้แก่ลูกจ้างโดยคำนึงถึงอายุของลูกจ้าง ระยะเวลาการทำงานของลูกจ้าง ความเดือดร้อนของลูกจ้างเมื่อถูกเลิกจ้าง มูลเหตุแห่งการเลิกจ้างและเงินค่าชดเชยที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับประกอบการพิจารณาซึ่งเป็นวิธีการเหมาะสมดีอยู่แล้วในการพิจารณาค่าเสียหายให้แก่ลูกจ้างเป็นรายกรณีไป

5. ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับขั้นตอนและวิธีการในการคุ้มครองลูกจ้างเนื่องจากการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ผู้วิจัยเห็นควรให้มีบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำร้อง และการพิจารณาคำร้องว่าด้วยการเลิกจ้างไม่เป็นธรรม โดยนำบัญญัติขั้นตอนและวิธีการในการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 123 และมาตรา124 มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งขั้นตอนและวิธีการในการยื่นคำร้องต่อพนักงานตรวจแรงงานที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 โดยผู้วิจัยเห็นสมควรเสนอเพิ่มหลักกฎหมายในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 49 ดังนี้

เพิ่มกฎหมาย มาตรา 49 วรรคสอง

“ ให้นำบทบัญญัติขั้นตอนและวิธีการในการยื่นคำร้องตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 123 และมาตรา124 มาใช้บังคับกับการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรมโดยอนุโลม”

5.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับค่าจ้างในกรณีรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิม

ในกรณีที่เป็นการเลิกจ้างลูกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ศาลแรงงานมีอำนาจพิพากษาให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิมต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับในขณะเลิกจ้าง หากศาลสั่งให้รับลูกจ้างกลับเข้าทำงานแล้ว ลูกจ้างไม่มีสิทธิเรียกค่าเสียหายหรือค่าจ้าง รวมถึงสิทธิประโยชน์อื่น ๆ จึงควรให้มีบทบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมมาตรา 49 ในประเด็นค่าจ้างในกรณีที่ศาลสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานตามเดิมเช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ และกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาอำนาจของศาลแรงงานในการพิพากษาเยียวยาความเสียหายให้แก่ลูกจ้าง ดังนี้

เพิ่มเติมมาตรา 49

ในกรณีที่ศาลสั่งให้นายจ้างรับลูกจ้างกลับเข้าทำงานต่อไปในอัตราค่าจ้างที่ได้รับขณะที่เลิกจ้าง พร้อมทั้งจ่ายค่าจ้างในระหว่างที่ถูกเลิกจ้าง

5.2.3 ปัญหาเกี่ยวกับค่าเสียหายในกรณีการเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม

ในกรณีที่เป็นการเลิกจ้างลูกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ ให้ศาลสั่งให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหายนั้น จำนวนค่าเสียหายนี้กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ให้ชัดแจ้งแน่นอน สำหรับกรณีลูกจ้างที่คำนวณค่าเสียหายเรื่องเลิกจ้างไม่เป็นธรรม จึงเกิดปัญหาในประเด็นเรื่องค่าเสียหายจากการถูกเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม จึงควรให้มีบทบัญญัติกฎหมายลำดับรอง ได้แก่กฎกระทรวงเพื่อเป็นการแก้ไขในทางปฏิบัติ โดยการกำหนดบัญชีมาตรฐานขึ้นโดยการกำหนดอัตราขั้นต่ำขั้นสูงไว้เช่นเดียวกับกฎหมายอังกฤษ เพื่อแก้ไขปัญหาศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ โดยวิธีดังต่อไปนี้คือ

ควรตรากฎกระทรวง เพื่อบังคับใช้กับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 มาตรา 49 กรณี ศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ ให้ศาลให้นายจ้างชดใช้ค่าเสียหาย ดังนี้

“กรณีที่เป็นการเลิกจ้างลูกจ้างที่ไม่เป็นธรรม ศาลแรงงานเห็นว่าลูกจ้างกับนายจ้างไม่อาจทำงานร่วมกันต่อไปได้ ให้ศาลสั่งให้นายจ้างจ่ายค่าเสียหายตามอัตราค่าเสียหาย ดังต่อไปนี้

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 18 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 22ปี ให้ลูกจ้างได้รับค่าเสียหายเท่ากับ 0.5 เท่า ของค่าจ้างสุดท้ายหนึ่งเดือนต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 22 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน แต่ยังไม่ถึง 41ปี ให้ลูกจ้างได้รับค่าเสียหายเท่ากับ 1 เท่า ของค่าจ้างสุดท้ายหนึ่งเดือนต่อจำนวนปีที่ทำงาน

ลูกจ้างซึ่งมีอายุ 41 ปีขึ้นไปในขณะทำงาน ให้ลูกจ้างได้รับค่าเสียหายเท่ากับ 1.5 เท่า ของค่าจ้างสุดท้ายต่อจำนวนปีที่ทำงาน

อัตราค่าเสียหายสูงสุดที่ลูกจ้างมีสิทธิได้รับต้องไม่เกินระยะเวลาทำงาน 10 ปี แม้ลูกจ้างจะทำงานมากกว่า 10 ปีก็ตาม”

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เกษมสันต์ วิลาวรรณ, ธีระ ศรีธรรมรักษ์, และวิทย์ ชะนะภัย.(2545). **มาตรการทางกฎหมายในการชะลอการเลิกจ้างกับการคุ้มครองลูกจ้างจากการเลิกจ้างลูกจ้าง** (รายงานผลการวิจัย).กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เกษมสันต์ วิลาวรรณ. (2537). **การดำเนินคดีในศาลแรงงาน.** กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

เกียรติ พูนสมบัติเลิศ. (2532). **ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับคดีเลิกจ้างไม่เป็นธรรม, วารสารดุลพาหสำนักงานศาลยุติธรรม**, 41.

ปิ่นวลี สุจริตกุล. (2538). **เทคโนโลยีสมัยใหม่กับการเลิกจ้างในภาคอุตสาหกรรม** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. (2557). **กฎหมายแรงงานเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ธรรมนิติ.

วิจิตรา (ฟุ้งลัดดา) วิเชียรชม. (2530, มิถุนายน).ขั้นตอนการเลิกจ้างโดยเหตุทางเศรษฐกิจในฝรั่งเศส.**วารสารศาลแรงงาน,** *6*(7) .

สุนิสา สว่างเนตร. (2551). **การกระทำในทางส่วนตัวของลูกจ้างและผลกระทบทางกฎหมาย** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรภา ศรีเมือง. (2550). **ค่าเสียหายจากการถูกเลิกจ้างไม่เป็นธรรม** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนันต์ ชุมวิสูตร. (2548). ***การเลิกจ้างที่ไม่เป็นธรรม, วารสารกฎหมาย สุโขทัยธรรมาธิราช,*** *2*(17).

ภาษาอังกฤษ

E.P.C.A., Sched, 14, para. 8(1) (b), as amended by the Employment Protection (Variation of Limits) Order 1991 (S.I. 1991 No. 464) .

Steven D. Anderman. (1978). **The law of Unfair Dismissal.** London: Butterworths.

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

เชลียง เทียมสนิท*

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2551 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติฉบับนี้เพื่อให้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว และป้องกันความซ้ำซ้อนกับพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 รวมทั้งปรับปรุงระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรเดียวเพื่อลดความซ้ำซ้อน และนอกจากการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เจตนารมณ์อีกประการหนึ่งในการประกาศใช้บังคับก็เพื่อให้กิจการภาพยนตร์ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ยังมีปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้อยู่หลายประการ เช่น อำนาจของนายทะเบียนกลางหรือนายทะเบียนประจำจังหวัดสามารถมอบอำนาจให้เจ้าหน้าที่อื่นปฏิบัติหน้าที่แทนได้หรือไม่ อันจะส่งผลกระทบให้การปฏิบัติราชการด้านการอำนวยความสะดวกต่อประชาชน นอกจากปัญหาดังกล่าวยังมีปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายอันเกี่ยวกับระยะเวลาการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ องค์กรผู้พิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์และองค์กรผู้พิจารณาอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 การจัดประเภทวีดิทัศน์ ที่เป็นเกมการเล่น ปัญหาการลงโทษปรับทางอาญาในความผิดการประกอบกิจการให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายภาพยนตร์ โดยไม่ขออนุญาตที่ไม่เหมาะสม รวมถึงปัญหาของการบังคับใช้อนุบัญญัติที่ออกตามความในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ.2551 ให้มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชน วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

1. บทนำ

วัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์ ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พุทธศักราช 2473 เพื่อควบคุมการฉายภาพยนตร์ที่บางเรื่องการแสดงเป็นการชักชวนหรือส่งเสริมให้มีการละเมิดศีลธรรมและบางเรื่องก็เป็นการจูงใจหรือแนะนำวิธีการกระทำผิดอาญาอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และเมื่อความเจริญได้วิวัฒนาการไปโดยไม่หยุดยั้งได้มีการเกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ เกิดขึ้นทำให้วัสดุที่สามารถเป็นทั้งภาพและเสียงเกิดขึ้นหลายประเภท เช่น วิดีโอเกม (Video Games) เลเซอร์ดีส (Laser Dise) ดิจิตอลวิดีโอดีส (Digital Video Dise) วิดีโอซีดี (Video CD) และซีดีรอม (CD Rom) เป็นต้น โดยวัสดุเหล่านี้สามารถทำการบันทึกและจัดการถ่ายทอดออกเป็นภาพหรือเสียง หรือทั้งภาพและเสียงได้ในลักษณะต่อเนื่องกันไปด้วยเครื่องเทปโทรทัศน์หรือเครื่องถ่ายทอดวัสดุโทรทัศน์ เครื่องฉายภาพหรือเครื่องกลไกอย่างอื่นทำนองเดียวกัน ซึ่งทำให้เกิดการให้บริการให้เช่า แลกเปลี่ยนหรือจำหน่ายวัสดุเหล่านี้ รวมทั้งมีการจัดฉายหรือให้บริการวัสดุเหล่านี้แพร่หลายทั้งในกรุงเทพมหานครและในต่างจังหวัด ในปี พ.ศ. 2530 รัฐจึงได้ตรากฎหมายคือพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 ให้มีผลใช้บังคับโดยมีเจตนารมณ์เพื่อควบคุมการให้บริการให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายเทปและวัสดุโทรทัศน์ ซึ่งไม่ได้ผ่านการตรวจพิจารณาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต่อมารัฐบาลเห็นว่า กฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว และกิจการภาพยนตร์ในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้น ในปี 2551 จึงได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์ คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยมีเหตุผลในการประกาศใช้บังคับคือ โดยที่พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พุทธศักราช 2473 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน บทบัญญัติบางประการจึงไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเทคโนโลยีได้มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ประกอบกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ในปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของหลายองค์กรและมีความซ้ำซ้อนกับพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530 ดังนั้น เพื่อปรับปรุงบทบัญญัติตามกฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์และกฎหมายว่าด้วยการควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งปรับปรุงระบบการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ให้อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรเดียวเพื่อลดความซ้ำซ้อนของการตรวจพิจารณาประกอบกับกิจการภาพยนตร์ในปัจจุบัน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ และนับตั้งแต่พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มิถุนายน 2551 เป็นต้นมา พบปัญหาและอุปสรรคการบังคับใช้กฎหมายหลายประการ และยังไม่เหมาะสมกับสภาวการณ์ของสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงทำให้ไม่สามารถมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้อย่มีประสิทธิภาพ

2. แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง

การควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ในรัฐเสรีประชาธิปไตยได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพให้แก่ราษฎรไว้ และแม้รัฐจะสงวนไว้ซึ่งอำนาจในอันที่จะจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน แต่รัฐก็ต้องเคารพกฎหมายซึ่งมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายและทฤษฎีนิติรัฐ ผลที่ตามมาจึงต้องมีการควบคุมการกระทำขององค์กรของรัฐให้ชอบด้วยกฎหมายตามทฤษฎีดังกล่าว ซึ่งอาจจะเป็นการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำ หรือนิติกรรมของฝ่ายปกครองโดยศาลยุติธรรมหรือศาลปกครองแล้วแต่ระบบกฎหมายของรัฐและสรุปหลักเกณฑ์สำคัญของหลักความชอบด้วยกฎหมาย คือ ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ การจะจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติของกฎหมาย ผูกพันฝ่ายบริหารให้มีการควบคุมภายในและการควบคุมภายนอก ผูกพันฝ่ายนิติบัญญัติการตรากฎหมายจะต้องถูกต้องตามรัฐธรรมนูญทั้งในสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ ผูกพันฝ่ายตุลาการให้ควบคุมความชอบด้วยกฎหมาย รัฐจะต้องมีอำนาจตามกฎหมายจึงจะกระทำได้ หลักความชอบด้วยกฎหมายจะต้องกำหนดกระบวนการใช้อำนาจด้วย เช่น การกำหนดวิธีพิจารณาของฝ่ายปกครอง กรณีการตรากฎหมายที่จำกัดหรือใช้อำนาจฝ่ายบริหารจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักความได้สัดส่วนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดทำบริการสาธารณะของฝ่ายปกครอง

3. มาตรการทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายภาพยนตร์ของต่างประเทศ

การสร้างภาพยนตร์ หรือการให้บริการฉายภาพยนตร์จะโดยผู้สร้างเองหรือผู้ดำเนินธุรกิจฉายภาพยนตร์มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าหรือเพื่อการบริการเนื้อหาของภาพยนตร์จะมีเนื้อหาต่าง ๆ กัน แล้วแต่แนวคิดและวิธีการสร้างของผู้สร้างแต่ละรายเพื่อให้ภาพยนตร์ที่สร้างขึ้นสามารถดึงดูดความสนใจจากมวลชนให้ได้มากที่สุด การแข่งขันเชิงธุรกิจดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลและสังคม ประเทศต่าง ๆ จึงมีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับภาพยนตร์

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ค่อนข้างให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมภาพยนตร์ซึ่งกฎหมายที่เป็นหลักในเรื่องนี้ คือ ประมวลกฎหมายอุตสาหกรรมภาพยนตร์ ซึ่งบัญญัติในเรื่องการประกอบวิชาชีพภาพยนตร์ การตรวจลงตราและการจดทะเบียน มาตรการส่งเสริมกิจการภาพยนตร์โดยมีองค์กรกำกับดูแล คือ คณะกรรมการภาพยนตร์แห่งชาติ และศูนย์ภาพยนตร์แห่งชาติ สำหรับการจัดประเภทภาพยนตร์ มีคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์เพื่อทำหน้าที่จัดประเภทภาพยนตร์ก่อนที่จะนำออกเผยแพร่ตามโรงภาพยนตร์ในคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์จะมีคณะกรรมการจากภาคประชาชนโดยเป็นกรรมการจากเยาวชนด้วย เพื่อให้ภาพยนตร์ที่จะนำออกฉายมีความเหมาะสมกับสภาพสังคม

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ รัฐบาลของสาธารณรัฐสิงคโปร์เห็นว่าภาพยนตร์นั้นเป็นสื่อ (Media) ประเภทหนึ่งที่มีผลกระทบอย่างมากต่อประชาชนทั้งในด้านความคิดทางการเมืองและมาตรฐานศีลธรรม การควบคุมภาพยนตร์โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐบาล สาธารณรัฐสิงคโปร์จึงออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อควบคุมภาพยนตร์ที่เผยแพร่ในประเทศไม่ว่าภาพยนตร์ดังกล่าวจะเป็นภายในประเทศหรือต่างประเทศในการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่จะเข้าหรือเผยแพร่ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ แนวทางและหลักเกณฑ์การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ กฎหมายภาพยนตร์ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ได้กำหนดแยกห้ามภาพยนตร์มิให้ผู้ใดครอบครองหรือเผยแพร่ไว้ 2 ประเภท อันได้แก่ ภาพยนตร์ที่ขัดต่อศีลธรรม (Obscene Film) และภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับพรรคการเมือง (Party Political Film) องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ คือ คณะกรรมการภาพยนตร์หรือ Singapore Film Commission ซึ่งกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งส่วนใหญ่มาจากภาคเอกชน โดยมีกรรมการซึ่งมากจากภาครัฐเข้าร่วมด้วยเป็นส่วนน้อย และยังมีคณะกรรมการอุทธรณ์ที่เป็นคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นโดยมีองค์ประกอบ 15 คน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาคำอุทธรณ์คำสั่งของคณะกรรมการภาพยนตร์ว่าภาพยนตร์ใดมีเนื้อหาต้องห้ามตามกฎหมายภาพยนตร์

ในสหราชอาณาจักร กฎหมายภาพยนตร์ของสหราชอาณาจักรได้มีการแยกการควบคุมภาพยนตร์เป็นสามลักษณะ คือ การควบคุมวัสดุโทรทัศน์ การควบคุมโรงภาพยนตร์ และการควบคุมการเผยแพร่รายการวิทยุโทรทัศน์องค์กรที่เกี่ยวข้องในการจัดประเภทภาพยนตร์ คือ คณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์ (British Board of Film Classification) รับผิดชอบในการพิจารณาความเหมาะสมของผลงานโทรทัศน์เพื่อออกใบรับรองการจัดประเภทโดยคำนึงถึงผลกระทบความเป็นไปได้ที่ผลงานโทรทัศน์จะถูกนำออกมาฉายในบ้านเรือน การให้ใบอนุญาตจะกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ประกอบการอนุญาต อาทิ การให้คำแนะนำในการจำหน่ายวัสดุโทรทัศน์ผู้ประกอบกิจการภาพยนตร์หรือวัสดุโทรทัศน์ที่ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์สามารถยื่นอุทธรณ์ไปยังคณะกรรมการอุทธรณ์โทรทัศน์ (Video Appeals Committee) ซึ่งเป็นอิสระจากคณะกรรมการจัดประเภทภาพยนตร์ได้ในการจัดประเภทภาพยนตร์หรือผลงานโทรทัศน์

4. วิเคราะห์การบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์และวีดิทัศน์

จากการศึกษาพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 พบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย ดังนี้

1) ปัญหาบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการมอบอำนาจของนายทะเบียน

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดบทนิยามคำว่า “นายทะเบียน” หมายความว่า นายทะเบียนกลาง หรือนายทะเบียนประจำจังหวัดแล้วแต่กรณี รัฐมนตรีว่าการกระทวงวัฒนธรรมได้มีประกาศแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นนายทะเบียนประจำจังหวัดของจังหวัดตามประกาศกระทรวงวัฒนธรรม เรื่อง แต่งตั้งนายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ลงวันที่ 17 สิงหาคม 2553 ผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะนายทะเบียนประจำจังหวัดมีอำนาจหน้าที่หลายประการ เช่น การอนุญาตให้ประกอบกิจการให้เช่า แลกเปลี่ยน จำหน่าย ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การอนุญาตให้ประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ การสั่งพักใช้ใบอนุญาต การเพิกถอนใบอนุญาต แต่เนื่องจากผู้ว่าราชการจังหวัดมีภารกิจในจังหวัดที่ต้องปฏิบัติอยู่เป็นจำนวนมาก ในทางปฏิบัติผู้ว่าราชการจังหวัดจะมอบอำนาจการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ในฐานะนายทะเบียนให้แก่รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือวัฒนธรรมจังหวัด ลงไปอีกทอดหนึ่ง เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปโดยรวดเร็ว และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน แต่พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มิได้มีบทบัญญัติให้อำนาจนายทะเบียนให้สามารถมอบอำนาจได้ ดังนั้น การมอบอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะนายทะเบียนประจำจังหวัดให้แก่รองผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ หรือวัฒนธรรมจังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการในลำดับต่ำลงไปจึงไม่สามารถกระทำได้ เนื่องจากเป็นอำนาจเฉพาะและกฎหมายมิได้ให้อำนาจไว้

2) ปัญหาการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ และการพิจารณาอุทธรณ์

บทบัญญัติมาตรา 36 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้การตรวจพิจารณาและอนุญาตภาพยนตร์ตามมาตรา 25 คณะกรรมการพิจาณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์จะต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ ถ้าพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่าอนุญาต บทบัญญัติมาตรานี้มีเจตนารมณ์ให้การตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์เป็นไปด้วยความรวดเร็ว เนื่องจากหากไม่พิจารณาให้เสร็จสิ้นอย่างรวดเร็ว จะทำให้เกิดผลเสียหายแก่ผู้สร้างภาพยนตร์เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามมีภาพยนตร์และวีดิทัศน์หลายเรื่องที่ไม่ผ่านการตรวจพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ เนื่องจากส่งเอกสารประกอบการตรวจพิจารณาในการตรวจให้คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไม่ครบถ้วน แต่บทบัญญัติของกฎหมาย กำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาให้เสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอ โดยมิได้ระบุการส่งเอกสารที่ครบถ้วนให้พิจารณา จึงเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดสาระสำคัญไว้ไม่ชัดเจน และกรณีการพิจารณาอุทธรณ์ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ บทบัญญัติมาตรา 66 วรรคสอง และมาตรา 67 วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติต้องพิจารณาอุทธรณ์ให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ ถ้าพิจารณาไม่

เสร็จภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่า เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาเช่นเดียวกับการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ จึงเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดสาระสำคัญไว้ไม่ชัดเจนเช่นกัน

3) องค์กรตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้มีองค์กรที่มีอำนาจในการออกคำสั่งทางปกครองเพื่อบังคับใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ในรูปขององค์กรเดี่ยวและองค์กรกลุ่ม สำหรับองค์กรกลุ่มที่มีอำนาจในการออกคำสั่งทางปกครอง คือ คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ตามมาตรา 16 และคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ตามมาตรา 9 คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์จะมีอำนาจในการออกคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ สามารถนำออกฉาย ให้เช่า แลกเปลี่ยน หรือจำหน่ายได้

ปัญหาของการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ในปัจจุบันพบว่า มีการโต้แย้งจากผู้ประกอบการที่ส่งภาพยนตร์ให้ตรวจพิจารณาและภาพยนตร์ไม่ผ่านการตรวจพิจารณาโดยผู้ประกอบการโต้แย้งว่า คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ไม่ได้พิจารณาภาพยนตร์ในฐานะเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ไม่รู้ถึงภาษาสัญญะที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์ และมองภาพยนตร์ที่ปรากฏในฉากแต่ละฉากเป็นภาพนิ่ง ไม่พิจารณาเนื้อหาทั้งหมดของภาพยนตร์โดยเชื่อมร้อยรวมกัน คณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์มีจำนวนไม่เกินเจ็ดคน โดยแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาพยนตร์ วีดิทัศน์ โทรทัศน์ ศิลปวัฒนธรรม หรือการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งต้องแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจำนวนไม่เกินสี่คน และจากภาคเอกชนจำนวนไม่เกินสามคน ในหลายประเทศเห็นว่า การตรวจพิจารณาภาพยนตร์ที่จะนำออกฉายต้องมีตัวแทนภาคประชาชนที่จะได้รับผลกระทบเข้าร่วมในการตรวจพิจารณา เช่น ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงค์โปร์ ดังนั้นเพื่อลดปัญหาการโต้แย้ง จึงต้องหาแนวทางแก้ไขเพื่อลดข้อโต้แย้งดังกล่าว

4) องค์กรผู้พิจารณาการอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา9(6) บัญญัติว่า คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติมีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนและคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ซึ่งหากพิจารณาองค์ประกอบของคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ซึ่งมีองค์ประกอบคณะกรรมการ จำนวน 27 คน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งหากกรรมการมาไม่ครบกึ่งหนึ่งจะเกิดปัญหาในการพิจารณาอุทธรณ์ เนื่องจากบทบัญญัติในหมวด 6 การอุทธรณ์กำหนดให้คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ ต้องพิจารณาอุทธรณ์กรณีคำสั่งของคณะกรรมการพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ ตามมาตรา 66 และกรณีอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนตามาตรา 67 ให้เสร็จภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ไม่รับอุทธรณ์ ถ้าพิจารณาไม่เสร็จภายในกำหนด

ระยะเวลาดังกล่าวให้ถือว่าเห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ ซึ่งหากไม่มีการประชุมและครบกำหนดสามสิบวันนับแต่วันได้รับอุทธรณ์ จะทำให้ผู้อุทธรณ์ได้รับการพิจารณาอนุญาตโดยผลของกฎหมาย คณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติเป็นองค์กรใหญ่ควรไปดูแลเรื่องนโยบาย สำหรับการพิจารณาอุทธรณ์ควรมีคณะกรรมการแยกต่างหาก

5) การจัดประเภทของวีดิทัศน์

ระบบการตรวจพิจารณาวีดิทัศน์ประเภทเกมการเล่นตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่ใช้บังคับในปัจจุบันใช้ระบบ censer เนื่องจากลักษณะการใช้หรือดูวีดิทัศน์แตกต่างจากการดูภาพยนตร์ กล่าวคือ วีดิทัศน์ที่ผ่านการตรวจพิจารณาจะมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ดูทุกเพศทุกวัยโดยไม่ได้กำหนดประเภทอย่างเช่นการตรวจพิจารณาภาพยนตร์ การไม่จัดประเภทของวีดิทัศน์ประเภทเกมการเล่นทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงเกมที่ไม่เหมาะสมจนเกิดปัญหาเด็กฆ่าแท็กซี่โดยเลียนพฤติกรรมจากในเกม ความมุ่งหมายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ยังไม่บรรลุผลจึงต้องแก้ไขปัญหานี้โดยกำหนดความเหมาะสมและประเภทของวีดิทัศน์ประเภทเกมการเล่น

6) บทกำหนดโทษ

ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ฉบับปัจจุบัน ได้กำหนดแยกบทกำหนดโทษทางปกครองและอาญาออกจากกัน การกระทำผิดที่ต้องรับโทษทางอาญาส่วนมากจะใช้วิธีปรับ (มาตรา 75 – มาตรา 85) ยกเว้นการกระทำความผิดที่รุนแรงและกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนและการขัดขวางหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของนายทะเบียนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องรับโทษทางอาญา (มาตร 77 มาตรา 83)

บทกำหนดโทษทางอาญาดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 สืบเนื่องจากกรณีคดีคนเก็บขยะของกรุงเทพมหานคร เขตสะพานสูง เก็บแผ่นซีดีภาพยนตร์ได้จากองขยะ ไปวางขายในตลาดนัดหมู่บ้านนักกีฬา ถูกจับดำเนินคดีฐานประกอบกิจการให้เช่า แลกเปลี่ยน จำหน่ายภาพยนตร์ โดยทำเป็นธุรกิจโดยมิได้อนุญาตจากนายทะเบียนตามมาตรา 79 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งมีอัตราโทษปรับตั้งแต่ 200,000 – 1,000,000 บาท โดยศาลชั้นต้นพิจารณาให้ปรับ 200,000 บาท ศาลปราณีลดโทษปรับเหลือ 133,400 บาท และศาลฎีกาได้มีคำพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ตามที่ปรากฏข่าวทางสื่อต่าง ๆ กรณีดังกล่าวบทบัญญัติของกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มีปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการลงโทษปรับ ก่อให้เกิดความรู้สึกในความไม่เป็นธรรมต่อประชาชน

7) กฎกระทรวงที่ออกตามความในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

ปัญหาของอนุบัญญัติซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 คือ กฎกระทรวงว่าด้วยการอนุญาตและการประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ พ.ศ. 2552 มีความไม่ชัดเจน

ของการเข้าใช้บริการของเด็กและเยาวชนในร้านวีดิทัศน์ที่ให้บริการเกมการเล่น โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาการเปิด-ปิด ร้านวีดิทัศน์ โดยกำหนดเฉพาะแต่เพียงว่าการเข้าใช้บริการของเด็กตามอายุและเวลาการเข้าใช้บริการดังกล่าว โดยข้อ 12 กำหนดว่า ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ที่ให้บริการเกมการเล่น ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) ให้เด็กอายุต่ำกว่าสิบห้าปีเข้าใช้บริการได้ตั้งแต่เวลา 14.00 นาฬิกา แต่ไม่เกิน 20.00 นาฬิกา ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และตั้งแต่เวลา 10.00 นาฬิกา แต่ไม่เกิน 20.00 นาฬิกา ในวันหยุดราชการหรือในระหว่างปิดภาคการศึกษาตามระยะเวลาที่นายทะเบียนกลางประกาศกำหนด

(2) ให้เด็กอายุตั้งแต่สิบห้าปีขึ้นไปแต่ไม่เกินสิบแปดปีเข้าใช้บริการได้ตั้งแต่เวลา 14.00 นาฬิกา แต่ไม่เกิน 22.00 นาฬิกา ในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ และตั้งแต่เวลา 10.00 นาฬิกา แต่ไม่เกิน 22.00 นาฬิกา ในวันหยุดราชการ หรือในระหว่างปิดภาคการศึกษาตามระยะเวลาที่นายทะเบียนกลางประกาศกำหนด

ปัญหาของกฎกระทรวงดังกล่าวทำให้ร้านวีดิทัศน์ที่ให้บริการเกมการเล่นไม่มีกำหนดระยะเวลาเปิด ปิด ทำให้สามารถเปิดตลอดทั้งวัน ปัจจุบันร้านวีดิทัศน์ที่ให้บริการเกมการเล่นบางแห่งเป็นสถานมั่วสุมของเด็กและเยาวชนเพราะไม่มีกำหนดระยะเวลาเปิดปิด เมื่อได้พิจารณาเจตนารมณ์ของบทบัญญัติ มาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการออกกฎกระทรวงฉบับดังกล่าว บัญญัติว่า “มาตรา 59 การประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์จะต้องกระทำในวัน เวลา และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง” วรรคสองกำหนดว่า “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนการออกกฎกระทรวงตามวรรคหนึ่ง จะกำหนดเลาการเข้าใช้บริการของผู้มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ซึ่งบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสด้วยก็ได้” จะเห็นว่ากฎหมายใช้คำว่า “เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน” อันเป็นเจตนารมณ์ในการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังนั้น การออกกฎกระทรวงควบคุมเฉพาะเวลาการเข้าใช้บริการจึงไม่เพียงพอควรคุ้มครองเด็กและเยาวชนโดยการกำหนดระยะเวลา เปิด ปิด สถานบริการด้วย จะบรรลุผลตามความประสงค์ของกฎหมายและเกิดประโยชน์แก่สังคม จึงต้องจำเป็นแก้ไข และปรับปรุง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบัน

5. ข้อเสนอแนะ

สำหรับแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ออกมาโดยมีเจตนารมณ์ รัฐต้องการมุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนในขณะเดียวกันการดำเนินการของรัฐก็ควรกระทำโดยความเหมาะสม

ผู้เขียนขอเสนอแนวทางแก้ไขโดยเห็นควรปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551ดังนี้

1) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ให้อำนาจนายทะเบียน ให้สามารถมอบอำนาจการดำเนินการตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ให้แก่เจ้าหน้าที่อื่นได้

2) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดเพิ่มเติมในบทบัญญัติมาตรา 36 มาตรา 66 และมาตรา 67 ให้ผู้ยื่นคำขอตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์และขออุทธรณ์ให้ส่งเอกสารให้ครบถ้วนในวันยื่นคำขอให้ตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์ รวมทั้งการยื่นขออุทธรณ์

3) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 18 ให้มีภาคเอกชนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจพิจารณาภาพยนตร์และวีดิทัศน์

4) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 โดยกำหนดให้มีองค์กรผู้พิจารณาอุทธรณ์ แยกต่างหากจากคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ

5) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมให้มีการจัดประเภทวีดิทัศน์ตามอายุของผู้ใช้บริการในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

6) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษตามมาตรา 79 ของพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551ให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดและให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจสั่งให้บริการทางสังคมได้

7) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยการอนุญาตและการประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ออกตามความในพระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 ให้กำหนดเวลาเปิด – ปิดร้านวีดิทัศน์ ประเภทเกมการเล่น

บรรณานุกรม

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2548). **หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ประยูร กาญจนกุล. (2538). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 4).** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2557) **การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครอง.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543) สิทธิและเสรีภาพ : พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพ: วิญญูชน

ภาสวรรณ กรกชมาศ **“การเซ็นเซอร์ภาพยนตร์ไทยภายใต้พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551.”** :ทรรศนะจากผู้กำกับภาพยนตร์ไทยและผู้ปกครองในเขตภาคเหนือตอนล่าง.

วารสารวิทยาการจัดการและวารสารสารสนเทศศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม 2553 – มีนาคม 2554

อภิชัย กู้เมือง. **“การมอบอำนาจของฝ่ายปกครอง”** บทความสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา Web”Kritsadika.go.th หนังสือพิมพ์บ้านเมือง คอลัมภ์คดีปกครอง ฉบับวันเสาร์ที่ 26 ธันวาคม 2558.”

พระราชบัญญัติภาพยนตร์ พุทธศักราช 2473

พระราชบัญญัติภาพยนตร์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2479

ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 205 ลงวันที่ 9 กันยายน พุทธศักราช 2515

พระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. 2530

พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

ประมวลกฎหมายอาญา

กฎกระทรวงว่าด้วยการอนุญาตและการประกอบกิจการร้านวีดิทัศน์ พ.ศ. 2552

ประกาศคณะกรรมการภาพยนตร์และวีดิทัศน์แห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ในการตรวจพิจารณาวีดิทัศน์และสื่อโฆษณา พ.ศ. 2552

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ฐิติมา จั่นหนู*
รศ.ดร. ภูมิ โชคเหมาะ**

บทคัดย่อ

การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับความจำเป็นในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 2) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายเปรียบเทียบแนวทางการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับศาลในต่างประเทศ 3) เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม 4) เพื่อศึกษาหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ

วิธีการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ การดำเนินการศึกษาใช้วิธีศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งศึกษาจากบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมาย บทความ ข้อมูลทาง internet รวมถึงศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยกับศาลในต่างประเทศ

สมมติฐานการศึกษา คือ การพิจารณาพิพากษาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นมีความแตกต่างจากคดีทั่วไปในประเด็นสำคัญ คือ คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นคดีที่เกี่ยวพันกับเทคนิควิทยาศาสตร์ ดังนั้นผู้พิจารณาคดีประเภทนี้จะต้องมีความรู้หรือความเข้าใจพอสมควรในเรื่องเกี่ยวกับความคิดเทคนิคด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมอันเป็นส่วนหนึ่งของข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัญหาการรับฟังข้อมูลและการชั่งน้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญ หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกพยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งหากศาลปกครองนำแนวคิดพยานผู้เชี่ยวชาญของเครือรัฐออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อนำมาปรับใช้ในคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของไทย

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ความเป็นมาและความสำคัญ

ประเทศไทยในปัจจุบันข้อพิพาทในคดีสิ่งแวดล้อมที่ขึ้นมาสู่ศาลได้เพิ่มปริมาณมากขึ้น เนื่องจากปัญหาการเพิ่มจำนวนประชากรและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม ในขณะที่ผืนแผ่นดินยังคงเท่าเดิม ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ทำให้ลักษณะของคดีสิ่งแวดล้อมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สภาพการณ์ของคดีพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีความจำเป็นที่จะต้องนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดีเพื่อให้ศาลได้เข้าใจเรื่องราวความกระจ่างชัดของข้อเท็จจริงเพื่อเป็นส่วนประกอบในการใช้ดุลพินิจของศาล เพื่อให้การวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีของศาลเป็นไปอย่างรอบคอบมีประสิทธิภาพ ถูกต้องและเที่ยงธรรม ตรงตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น การนำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการช่วยค้นหาความจริงจึงเป็นเรื่องที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการของศาล[1]

แนวคิดเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness)

พยานผู้เชี่ยวชาญเป็นบุคคลที่มีลักษณะพิเศษ ซึ่งโดยการศึกษาหรือประสบการณ์พิเศษแล้วมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเรื่องสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไปที่มิได้ผ่านการฝึกฝนอบรมเช่นว่านั้น และสามารถที่จะทำความอันแน่นอนแม่นยำหรือใช้เหตุผลที่เป็นพื้นฐานในการทำความเห็นอย่างถูกต้องซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวินิจฉัยคดี[2]

ความหมายของพยานผู้เชี่ยวชาญ[3]

พยานบุคคลจำพวกหนึ่งที่กฎหมายลักษณะพยานกำหนดหลักเกณฑ์การนำสืบพยานไว้เป็นพิเศษ คือ พยานผู้มีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะในแขนงใดแขนงหนึ่ง โดยสภาพแล้วพยานพวกนี้ไม่ได้เห็นเหตุการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงในคดีโดยตรง โดยหลักจึงไม่อาจเป็นพยานในคดีได้ แต่ความเห็นของบุคคลเหล่านี้อาจทำให้ศาลสามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดีได้ จึงเรียกพยานพวกนี้ว่า “พยานความเห็น” (Opinion Witness) หลักเบื้องต้นสำหรับพยานความเห็น คือ พยานประเภทนี้ศาลจะไม่รับฟัง แต่ในทางปฏิบัติตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 ศาลรับฟังความเห็นของแพทย์ในคดีทำร้ายร่างกาย และนับแต่กลางศตวรรษที่ 16 เป็นต้นมา ศาลยอมรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเป็นปกติในเรื่องที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ หรือเรื่องอื่นๆ นอกเหนือจากกฎหมาย (Buckle V. Thomas, 1554) โดยในเบื้องแรกเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ช่วยเหลือศาล แต่ต่อมาในภายหลังถือว่าผู้เชี่ยวชาญมีฐานะเหมือพยาน

---

[1] คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ศาลปกครอง, แนวทางการพัฒนาวิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ประชาชน จำกัด), น.3

[2] ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, พยานผู้เชี่ยวชาญทั่วไปและพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม,นิติศาสตร์,เสวนา เรื่อง “การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ,”สองปีสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์สองปีนิติศาสตร์เสวนา, น.5

[3] วันชัย นวลเขียว, “การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2556) น.18

ธรรมดาคนหนึ่ง พยานผู้เชี่ยวชาญจึงเป็นเหมือนพยานธรรมดา ดังนั้น พยานผู้เชี่ยวชาญจึงถูกซักค้านในประเด็นความรู้ ความชำนาญ ความน่าเชื่อถือ ความลำเอียง หรือความไม่อยู่กับร่องกับรอย

คำว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ หากแบ่งแยกคำออกจากกันเป็นคำก็จะพบว่า คำดังกล่าวประกอบไปด้วยคำสองคำ คือ “พยาน” และคำว่า “ผู้เชี่ยวชาญ” ซึ่งมีความหมาย ดังนี้

พยาน ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อธิบายว่า “สภาวะอันใด มีสภาวะรู้เห็นได้ยินโดยจริง อันสำแดงซึ่งข้อความให้ขาดสงสัยแห่งชนทั้งหลายผู้วิวาทกัน สภาวะนั้นมีชื่อว่า สักขี คือ พยาน”[4] พยานจึงมีความหมายครอบคลุมไปถึงพยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ

พยาน หมายถึงหลักฐานเครื่องพิสูจน์ข้อเท็จริง ผู้ที่รู้หรือข้อเท็จจริงที่ใช้เป็นหลักฐานเพื่อพิสูจน์ได้ บุคคลซึ่งเห็นเหตุการณ์ ให้การในเรื่องหรือสิ่งที่ตนได้เห็น ได้ยินหรือได้รับรู้มาโดยวิธีอื่น[5]

ผู้เชี่ยวชาญ (Expert Witness) หมายถึง บุคคลซึ่งมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเป็นการพิเศษโดยที่ความรู้รอบได้จากการศึกษา หรือจากประสบการณ์เฉพาะตนที่บุคคลธรรมดากระทำไม่ได้ หรือไม่มีความสามารถนี้ บุคคลซึ่งโดยพฤติการณ์แห่งการใช้ชีวิตและการงาน มีความชำนาญในการให้ความเห็นต่อปัญหาข้อพิพาท หรือช่วยเหลือศาลหรือคนธรรมดาได้เข้าใจความหมายเฉพาะเหล่านั้น[6]

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการงานที่ทำ หรือในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งความเห็นของผู้นั้นอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็นแห่งคดี ไม่ว่าผู้นั้นจะมีอาชีพในการงานหรือไม่ก็ตาม

พยานผู้เชี่ยวชาญ[7] หมายถึง พยานผู้มาเบิกความให้ความเห็นต่อศาล ในฐานะเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในวิชาการบางอย่าง เช่น เรื่องเกี่ยวกับอาวุธปืน การตรวจเลือด ตรวจลมหายใจ ตรวจระดับแอลกอฮอล์ในเลือด ตรวจลายพิมพ์นิ้วมือ ตรวจลายเซ็น ตรวจเอกสารปลอม ตรวจศิลปวัตถุ ยา เชื้อโรคและไวรัสต่างๆ วัตถุมีพิษ วัตถุเคมี การตรวจบาดแผล การให้ความเห็นเกี่ยวกับอุบัติเหตุ การเกิดอัคคีภัย การให้ความเห็นเกี่ยวกับวิทยุ โทรทัศน์ การสื่อสารในระบบอื่น การก่อสร้าง การคำนวณ เครื่องยนต์กลไก ตลอดจนเรื่องกฎหมายต่างประเทศ

ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญ

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องความสำคัญหรือความจำเป็นของผู้เชี่ยวชาญในกระบวนวิธีพิจารณาความนั้น เกิดจากการที่ศาลหรือคณะลูกขุนไม่สามารถเข้าใจประเด็นข้อเท็จจริงบางข้อ

---

[4] พระไอยการลักษณะพยาน ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1, หน้า 328.

[5] ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554

[6] วันชัย นวลเขียว, “การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง” (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2556) น.19

[7] โสภณ รัตนากร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2542 น. 444.

ที่เกี่ยวกับศาสตร์หรือวิทยาการแขนงใดแขนงหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญ ประสบการณ์หรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้นจะสามารถอธิบายให้ศาลและคณะลูกขุนเข้าใจได้ ซึ่งศาลผู้พิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เป็นปัญหาในคดีนั้นมาช่วยทำความเข้าใจในประเด็นที่มีความสลับซับซ้อน ซึ่งเป็นเรื่องนอกเหนือจากตัวบทกฎหมาย จึงมีความจำเป็นที่ต้องยอมรับให้มีการนำผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในการพิจารณาคดีที่มีความซับซ้อนและมีปัญหาเกี่ยวกับศาสตร์ที่ต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนั้นได้ แม้ว่าผู้เชี่ยวชาญที่มาให้ความเห็นดังกล่าวจะมิเป็นประจักษ์พยานผู้ที่ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับคดีนั้นโดยตรงก็ตาม เพราะในบางกรณีแม้ศาลจะได้รับข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนคดีแล้วโดยพยานหลักฐานชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยานที่เป็นผู้ได้รู้ ได้เห็น ได้ยินเหตุการณ์โดยตรงสามารถจำเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมดและสามารถถ่ายทอดเรื่องราวนั้นออกมาได้ครบถ้วนก็ตาม

ข้อเท็จจริงบางเรื่องนั้นความรู้ความสามารถของผู้พิพากษายังไม่สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นได้ เนื่องจากเป็นข้อเท็จจริงที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเท่านั้น ซึ่งหากศาลพิจารณาพิพากษาคดีไปโดยไม่ตรวจสอบความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญแล้ว ก็อาจส่งผลให้พยานหลักฐานนั้น ๆ ไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเต็มที่ และอาจทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดคดีคลาดเคลื่อน อันจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นมาสื่อความหมาย อธิบาย หรือถ่ายทอดให้แก่ศาลเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี ดังนั้น การทำหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ใช้ความรู้ความชำนาญของตนมาให้ความเห็นในคดี หรือมาสื่อความหมาย อธิบาย หรือถ่ายทอดความรู้ความชำนาญเฉพาะเรื่องของศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่งในกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อประกอบการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีของศาลนั้น ทำให้เห็นได้ว่าผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นที่ปรึกษาของศาลที่เข้ามาช่วยให้ความรู้แก่ศาล เพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจถึงข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหาในเชิงเทคนิคเฉพาะเรื่องที่ปรากฏในคดีนั้น และสามารถนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานประกอบการพิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีต่อไป[8]

ดังนั้น จึงพอสรุปความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเห็นในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ ดังนี้

1) เพื่อเป็นการสนับสนุนข้อเท็จจริงในเรื่องที่ศาลไม่อาจแสวงหามาได้เพราะไม่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านนั้น

2) เพื่อเป็นการให้ความเห็นเพื่อช่วยเป็นที่ปรึกษาแก่ศาลในการที่ศาลจะทำคำวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยความเห็นดังกล่าวก็มิได้ผูกพันให้ศาลต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีไปตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนพิจารณาคดีของศาลนั้นจะเป็นเพียงการให้ความเห็นเพื่อช่วยศาลในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีเท่านั้น ดังนั้น บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในกระบวนวิธี

[8] นาวิน มณีจันทร์, "ผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่ง: บทบาทและการให้ความเห็นในศาล," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), น. 20

พิจารณาคดีนั้น จึงมิใช่การเข้าไปชี้ขาดคดีแทนศาล แต่ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นเพียงพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่เข้าสู่สำนวนการพิจารณาคดีของศาลเท่านั้น โดยศาลยังมีดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดคดีนั้น[9]

อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญสำหรับแต่ละคดีนั้นย่อมมีความสำคัญมากหรือน้อยแตกต่างกันไป บางกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญมีความจำเป็นมากในการช่วยให้ศาลพิจารณาในประเด็นสำคัญแห่งคดีและตัดสินคดีนั้นได้ เช่น ในคดีฟ้องร้องขอให้รับเด็กเป็นบุตร ซึ่งในการพิสูจน์ความเป็นบิดามารดาบุตรนั้น จำเป็นต้องมีการตรวจลายพิมพ์ดีเอ็นเอ ซึ่งในกรณีดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาตรวจสอบและทำความเห็นเสนอต่อศาล เพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดี แต่ในบางกรณีนอกจากพยานผู้เชี่ยวชาญจะไม่มีความจำเป็นแล้ว การยอมรับพยานผู้เชี่ยวชาญก็อาจทำให้เกิดความสับสนในการตัดสินคดีได้ ดังนั้น กรณีที่ประเด็นในคดีนั้นเป็นเรื่องซึ่งบุคคลธรรมดาสามัญหรือศาลมีความรู้และสามารถเข้าใจได้ด้วยตนเองอยู่แล้ว ศาลก็สามารถใช้วิจารณาญาณในการพิจารณาและวินิจฉัยคดีได้เองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ[10]

คุณสมบัติความเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญได้นั้น มีข้อพิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้[11]

1) ความรู้ความเชี่ยวชาญของบุคคลที่จะทำหน้าที่พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องเป็นความรู้เฉพาะที่บุคคลทั่วไปไม่มีความรู้นั้น ๆ เช่น ความรู้นั้นอยู่บนหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ทฤษฎีหรือเทคนิคที่อ้างสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ และ/หรือได้รับการตรวจสอบโดยนักวิทยาศาสตร์ในสาขาเดียวกันหรือไม่ กรณีวิธีการที่คิดค้นขึ้นใหม่หรือเทคนิคเฉพาะมีอัตราความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด และได้รับการตรวจสอบจากคณะกรรมการวิชาการหรือเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในสาขานั้น ๆ หรือไม่ เป็นต้น

2) มีความรู้ความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ในเรื่องนั้นโดยตรง และมีอย่างเพียงพอต่อการให้ความเห็นในประเด็นพิพาทแห่งคดี

3) บุคคลที่จะเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในคดี หรือไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคู่ความหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี

4) เป็นผู้ที่สามารถให้ความเห็นหรือเบิกความในฐานะพยานที่เป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ตนมีความรู้ความชำนาญโดยเฉพาะ

---

[9] *เพิ่งอ้าง*, น. 22.

[10] *เพิ่งอ้าง*, น. 22-23.

[11] ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ, "รายงานฉบับสมบูรณ์ แนวทางในการจัดทำระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม," คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, 2554, น. 130

5) บุคคลนั้นหรือความเห็นของบุคคลนั้น ต้องมีความน่าเชื่อถือ

6) บุคคลนั้นต้องให้ถ้อยคำหรือข้อความในข้อเท็จจริงประเด็นแห่งคดี อยู่บนพื้นฐานของความเป็นกลาง ปราศจากอคติ และนำเสนอเฉพาะข้อคิดเห็นที่เป็นข้อเท็จจริงจากการประเมินผลด้วยความรู้ และความชำนาญของตนเท่านั้น

7) บุคคลนั้นมีความสามารถในการถ่ายทอด สื่อสาร และแถลงถ้อยคำความเห็นของตนเอง

8) บุคคลนั้นจะต้องให้ความเห็น พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุน ทั้งในกรณีที่เห็นสอดคล้อง และ/หรือกรณีที่เห็นขัดแย้ง บนพื้นฐานของหลักวิชาการ

จากคุณสมบัติที่เหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญที่กล่าวมาข้างต้นนั้น จะมีตัวชี้วัดในการคัดกรองทักษะความรู้ความสามารถของบุคคลที่จะมาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้

(1) วุฒิการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญเป็นวุฒิการศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐานจากหน่วยงานของรัฐหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

(2) ประสบการณ์การทำงานของผู้เชี่ยวชาญเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งที่ต้องให้ความคิดเห็นแก่ศาล และมีประสบการณ์มาไม่น้อยกว่า 5 ปี

(3) มีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในแวดวงวิชาการเดียวกันเอง[12]

บทบาทการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่งของพยานผู้เชี่ยวชาญคือเรื่องความเป็นกลางของพยานผู้เชี่ยวชาญ ที่อาจส่งผลกระทบต่อการชั่งน้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญ เพราะพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่กรณีร้องขอศาลให้เข้ามาในคดี อาจมีผลประโยชน์ต่อการ หรืออาจเข้ามาในลักษณะของผู้รับจ้างและผู้ว่าจ้าง บทบาทที่สำคัญประการที่สอง คือ บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเข้าใจต่อเรื่องที่บุคคลทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ เช่น เรื่องเทคนิควิทยาศาสตร์ หรือแปลความจากสิ่งที่บุคคลธรรมดาที่ไม่สามารถเข้าใจได้ แปลความหมาย สื่อความหมายของประเด็นแห่งข้อเท็จจริงที่ได้รับการพิสูจน์แล้วให้เป็นสิ่งที่บุคคลธรรมดา หรือศาลสามารถเข้าใจ และสามารถนำข้อเท็จจริงไปเป็นหลักฐานทางคดีได้

บทสรุป

ประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law System) ซึ่งประกอบด้วยประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร กระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาใช้ในคดีตั้งแต่ต้นค่อนข้างจำกัด และค่อนข้างยาก คดีที่ศาลจะเรียกพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดี ต้องเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่คนธรรมดาไม่สามารถรู้ได้ ต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเฉพาะด้าน และต้องผ่านการทดสอบผลงาน หรือคุณสมบัติจนเป็นที่ยอมรับแก่กลุ่มคนที่มีความรู้เฉพาะด้านที่พยานผู้เชี่ยวชาญนั้น

[12] เพิ่งอ้าง น.131

และมีการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานจนเป็นที่ยอมรับ ศาลถึงอนุญาตให้เข้ามาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ จนถึงการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ โดยเปิดโอกาสให้ทนายความถามค้าน หรือแสดงเอกสารหลักฐานว่าผู้ที่มาทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญไม่เหมาะสม คืออนุญาตให้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาคดีก่อน และสามารถถูกตรวจสอบคุณสมบัติได้แม้ปฏิบัติหน้าที่แล้ว

ประเทศในกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ซึ่งประกอบด้วย สหพันธ์สารธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส กระบวนการนำพยานผู้เชี่ยวชาญแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาในคดี เกิดได้ 2 กรณี คู่ความร้องขอและศาลตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเข้ามาช่วยเหลือศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงประเด็นแห่งข้อเท็จจริง ในส่วนของการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญนั้น ประเทศในกลุ่มระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรมีระบบคัดค้านเช่นเดียวกับผู้พิพากษา คือสามารถตรวจสอบคุณสมบัติพยานผู้เชี่ยวชาญได้ตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งจากศาลว่าเป็นบุคคลที่มีสิทธิในการทำหน้าที่เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญหรือไม่ และเมื่อเข้ามาเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญแล้วไม่ปฏิบัติหน้าที่ หรือปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าอาจถูกลงโทษจากศาลได้ สาธารณรัฐฝรั่งเศส พยานผู้เชี่ยวชาญถูกคัดค้าน มี 2 กรณี 1) ถูกคัดค้านได้ด้วยเหตุผลเดียวกับตุลาการ โดยคู่ความต้องคัดค้านก่อนเริ่มปฏิบัติหน้าที่ 2) พยานผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าอาจมีเหตุอื่นอาจถูกคัดค้าน พยานผู้เชี่ยวชาญจะต้องแจ้งให้ศาลทราบ

ศาลปกครอง มีการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญโดยใช้ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ กระบวนการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญสามารถเข้ามาในคดีได้ 2 กรณี[13] 1) เมื่อศาลเห็นสมควร 2) คู่กรณีมีคำขอ ศาลอาจมีคำสั่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญเพื่อศึกษา ตรวจสอบ หรือวิเคราะห์ในเรื่องใดๆ เกี่ยวกับคดี อันมิใช่เป็นการวินิจฉัยข้อกฎหมาย แล้วให้ทำรายงานหรือให้ถ้อยคำต่อศาลได้

ระเบียบฉบับนี้ใช้ทั่วไปในการดำเนินคดีปกครองของศาลปกครอง ไม่มีระเบียบเฉพาะเกี่ยวกับพยานผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับคดีสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของพยานผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัย เห็นว่า การจัดทำบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญคดีสิ่งแวดล้อมในศาลปกครอง จะทำให้กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงในประเด็นแห่งคดี มีความรวดเร็วขึ้น เพราะเมื่อมีความจำเป็นต้องให้พยานผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ และจะช่วยแก้ปัญหาการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญเพราะพยานผู้เชี่ยวชาญได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกตรวจสอบ และทดสอบคุณสมบัติก่อนได้รับการแต่งตั้งและขึ้นบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า พยานผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ และความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาล ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อคู่กรณี พยานผู้เชี่ยวชาญจึงต้องมีหน้าที่สำคัญในการให้ความเห็น ตามความรู้ ความสามารถ และความ

[13] ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ 55

เชี่ยวชาญในการศึกษา หรือตามวิชาชีพของตน เพื่อประกอบการพิจารณา พิพากษาคดีของศาล โดยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการขึ้นบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญ คือ

1) เมื่อเกิดความเสียหาย ต่อหน่วยงานภาครัฐต้องรับผิดชอบค่าความเสียหาย อาจทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ หลีกเลี่ยง หรือไม่ใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ จึงอาจทำให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดี หรือถ้าใช้ความรู้ความสามารถไม่เต็มที่อาจทำให้ไม่เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี

2) ควรมีการจัดทำบัญชีรายชื่อพยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิ่งแวดล้อม และมีการวางระบบโครงสร้างบัญชีพยานผู้เชี่ยวชาญ มีการจำแนกลักษณะ ประเภท โดยจำแนกประเภทตามความรู้ ความเชี่ยวชาญ เฉพาะเรื่อง มีระบบตรวจสอบคุณภาพการเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ

3) ควรมีการออกระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายรองรับสิทธิและหน้าที่ของพยานผู้เชี่ยวชาญ เช่น คุณสมบัติพยานผู้เชี่ยวชาญ ประเภทของพยานผู้เชี่ยวชาญ ค่าตอบแทนพยานผู้เชี่ยวชาญ

4) ศาลใช้ดุลพินิจรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานและหลักฐาน ถึงแม้ไม่ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่ชัด ในเรื่องที่ศาลจะรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ แต่คุณสมบัติอย่างหนึ่งที่ศาลต้องรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นความเห็นเชิงวิชาการหรือเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญที่บุคคลธรรมดาไม่สามารถเข้าใจได้ อาจเป็นเรื่องเฉพาะของผู้ที่ศึกษา หรือทำงานเฉพาะด้าน เช่น เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5) พยานผู้เชี่ยวชาญต้องเข้าใจบทบาทของตนเองในการเป็นผู้ให้ความเห็นในการพิจารณาคดีสิ่งแวดล้อม ว่าความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญมีส่วนสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามความมุ่งหมายของศาล

6) ทำให้เกิดมีระบบตรวจสอบการทำงานของพยานผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีที่พยานผู้เชี่ยวชาญขอขึ้นบัญชีเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญต่อศาล

บรรณานุกรม

คณะกรรมการด้านวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม ศาลปกครอง.(2557) **แนวทางการพัฒนาวิธีพิจารณาคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพฯ: บริษัท ประชาชน จำกัด.

นาวิน มณีจันทร์. (2550). **ผู้เชี่ยวชาญในคดีแพ่ง: บทบาทและการให้ความเห็นในศาล**.วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปรัชญา บุญประเสริฐ และคณะ. (2554) รายงานฉบับสมบูรณ์ **แนวทางในการจัดทำระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม**. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. **พยานผู้เชี่ยวชาญทั่วไปและพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีสิ่งแวดล้อม**.นิติศาสตร์.

เสวนา เรื่อง “การระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อมตามระบบกฎหมายต่างประเทศ. สองปีสถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์สองปีนิติศาสตร์เสวนา

วันชัย นวลเขียว.(2556). **การจัดให้มีระบบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีปกครอง.** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โสภณ รัตนากร.(2542). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.

ปัญหาการกำหนดโทษปรับทางอาญา : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507

ณัฏฉรียา วงค์ชัย[1]
รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์[2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการ นโยบาย ตลอดจนหลักกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษปรับทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 รวมทั้งศึกษาหลักเกณฑ์และการกำหนดโทษปรับของประเทศไทยและต่างประเทศในการกำหนดโทษปรับทางอาญาในกฎหมายเกี่ยวกับป่าสงวน ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการกำหนดโทษปรับทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อศึกษาและค้นหาการกำหนดโทษปรับทางอาญาที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางแก้ไขที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนศึกษาประสิทธิภาพของโทษปรับดังกล่าวต่อการยับยั้งและการเยียวยาความเสียหายอันเกิดจากการทำลายป่าไม้

จากการศึกษาพบว่าบทบัญญัติในการกำหนดโทษปรับทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถยับยั้งป้องปรามการตัดไม้ทำลายป่าสงวนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรการบังคับโทษทางอาญาไม่เหมาะสมกับลักษณะของอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ที่มีการพัฒนารูปแบบของการกระทำความผิดที่มีการทำงานกันเป็นเครือข่าย และอาชญากรทางเศรษฐกิจจะมีภูมิหลังที่ดีเฉลียวฉลาด เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงในการกระทำความผิด ทำให้ยากแก่การจับกุม และทำให้กฎหมายเข้าไปจัดการกับบุคคลเหล่านี้ยาก เนื่องจากโทษปรับทางอาญาของไทยนั้นกำหนดไว้ตามระบบตายตัวโดยการกำหนดจำนวนเงินขั้นสูงและขั้นต่ำนั้นเป็นโทษที่ไม่มีความยืดหยุ่นและแข็งกระด้าง รวมทั้งอัตราโทษในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 นั้น มีอัตราโทษที่ต่ำไม่เอื้อต่อการกำหนดโทษปรับ จึงไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด อันเป็นความเสียหายที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ และการนำเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับใช้ในการกระทำผิดในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507นั้น ไม่สามารถยับยั้งข่มขู่มิให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดได้

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้นส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ดังนั้น ผู้เขียนจึงสนใจจะศึกษาการกำหนดโทษปรับตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดต่อพื้นที่ป่าสงวนอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดหรือจำนวนเท่าของ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีพี พนมงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิด ซึ่งบัญญัติไว้ในกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองเศรษฐกิจและประโยชน์สาธารณะนั้นมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ รวมทั้งนำหลักเกณฑ์การกำหนดโทษเกี่ยวกับป่าไม้ของต่างประเทศมาบังคับใช้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยควรนำการปรับตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดต่อพื้นที่ป่าสงวนอันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดหรือจำนวนผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการกระทำความผิด ได้แก่ ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา มาปรับใช้ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เพื่อให้การนำโทษปรับทางอาญามาบังคับใช้ในความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนให้ได้ผลมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยกำหนดอัตราโทษปรับไม่เกินสองเท่าของผลประโยชน์ที่จะได้รับและนำหลักความรับผิดโดยเด็กขาดมาบังคับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติ จะทำให้โทษปรับทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนแห่งชาติมีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าสงวนได้

1. บทนำ

โทษปรับเป็นโทษทางอาญาประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยปรากฏอยู่ในมาตรา 18 เป็นมาตรการทางกฎหมายที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,2550:1) การบังคับโทษปรับควรจะต้องตอบสนองการคุ้มครองสาธารณะต่อการกระทำความผิดในต่อ ๆ ไปด้วย ต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่บกพร่องของผู้กระทำความผิดนั้น โดยสามารถปรับตัวเองอยู่กับผู้อื่นได้อย่างเป็นปกติสุขต่อไป ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จะได้บัญญัติโทษไว้ทั้งจำคุกและปรับในอัตราที่สูงพอสมควร แต่เนื่องจากแรงจูงใจในผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิดนั้นมากกว่าโทษปรับตามกฎหมายหลายเท่าตัว จึงทำให้ผู้กระทำความผิดตัดสินใจที่จะกระทำความผิด จึงส่งผลให้พื้นที่ป่าสงวนถูกทำลายได้อย่างต่อเนื่อง สูญเสียพื้นที่ป่าสงวนในแต่ละปีในปริมาณมหาศาล

เมื่อพิจารณาลักษณะการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนน่าจะเข้าข่ายเป็นภัยต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง (กิตติ คำมี,2550:79) เพราะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นจำนวนมหาศาล แต่การบังคับโทษปรับในประเทศไทยนั้นยังไม่สอดคล้องกับความผิดทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าการลงโทษปรับตามกฎหมายไทยเป็นการกำหนดโทษปรับแบบอัตราตายตัว โดยการกำหนดจำนวนเงินขั้นสูงและขั้นต่ำซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้นยังไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิด (Specific deterrence) และทำให้ผู้อื่นเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่างได้ (อัจฉรียา ชูตินันท์,2557:131) เนื่องจากมีอัตราโทษต่ำ ไม่เอื้อต่อการกำหนดโทษปรับจึงไม่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำผิดอันเป็น

ความเสียหายที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ การลงโทษปรับจึงไม่สอดคล้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง (deterrence)

สำหรับประเทศไทยนั้นโทษปรับที่กำหนดไม่เหมาะสมกับฐานะของผู้กระทำความผิดแต่ละรายยังไม่เหมาะสมในการบังคับในประเทศไทย (จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,2550:79) ขัดต่อหลักการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวบุคคล(Individualization) และไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ นั่นคือ เพื่อการข่มขู่ยับยั้งมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำความผิดซ้ำอีกทั้งจะต้องสอดคล้องกับความเสียหาย หรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิด หากผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับมีปริมาณมากกว่าการลงโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับ ผู้กระทำความผิดก็จะกระทำความผิดนั้น ในทำนองตรงกันข้าม ถ้าผลประโยชน์ที่คาดหมายมีปริมาณน้อยกว่าโทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับผู้กระทำความผิดก็จะถูกยับยั้ง โดยกฎหมายและจะไม่กระทำความผิดนั้น (ปกป้อง ศรีสนิท,2553:512)

จากปัญหา และอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายแก่ผู้กระทำผิดทำให้เชื่อว่ามีผู้กระทำผิดส่วนใหญ่ที่ยังไม่ได้ถูกดำเนินคดีทางอาญาและบุคคลเหล่านี้ก็ยังคงบุกรุก หรือทำลายป่า หรือทรัพยากรอื่นในเขตป่าสงวนต่อไป ซึ่งย่อมส่งผลทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรป่าไม้ของชาติไปมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงเป็นการจำเป็นอันเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการปรับปรุงกฎหมายเรื่องนี้เสียใหม่ ดังนั้นจึงมุ่งศึกษาถึงปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับบทบัญญัติในการกำหนดโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ในส่วนของมาตรการบังคับทางอาญาในพระราชบัญญัตินี้เพื่อหามาตรการทางอาญาโดยเฉพาะลักษณะโทษปรับที่เหมาะสมในความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนอันเป็นความผิดที่ให้ประโยชน์ตอบแทนสูง และหาแนวทางแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติ และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการกำหนดอัตราโทษปรับกรณีการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษมีมาตรฐานเดียวกัน และเป็นธรรมกับทุกฝ่ายจะช่วยเสริมให้การลงโทษปรับกรณีกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวน สามารถยับยั้งการบุกรุกทำลายป่า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมายให้ดียิ่งขึ้นให้ได้ผลสมดังวัตถุประสงค์ของกฎหมายและคุ้มครองป้องกันเพื่อรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรของชาติ

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

2.1 แนวคิดและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการลงโทษปรับ

แนวความคิดในการลงโทษปรับแก่ผู้กระทำความผิด เป็นแนวความคิดที่สอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อการข่มขู่ ยับยั้ง(deterrence) กล่าวคือ เป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหวาดกลัวไม่กระทำความผิดอีก

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษปรับ

การลงโทษปรับ เป็นการลงโทษต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดโดยเชื่อว่าเป็นการลงโทษตามวัตถุประสงค์เพื่อการป้องปรามหรือการข่มขู่(deterrence) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดมีความเข็ดหลาบ ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก เนื่องจากเกิดความกลัวในผลที่ตนจะได้รับจากการถูกลงโทษค่าปรับ(J.D. Mc Clean and WOOD J.C.,1969:152)

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น นักทัณฑวิทยาได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษผู้กระทำความผิดมี 5 ประการ(อัจฉรียา ชูตินันทน์,2557:130)

2.1.2.1 เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน(Retribution)

โดยถือหลักว่า เมื่อบุคคลใดกระทำความผิด หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนย่อมต้องได้รับผลตอบแทนจากการกระทำนั้นอย่างสาสมโดยใช้หลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” หรืออาจเรียกว่า “An eye for an eye, a tooth for a tooth” ซึ่งปรากฏว่า การลงโทษนั้นค่อนข้างรุนแรงและเกินขอบเขต มีความทารุณโหดร้ายปราศจากมนุษยธรรม แต่ในปัจจุบัน การลงโทษโดยถือหลักการแก้แค้นตอบแทนได้วิวัฒนาการไปตามแนวความคิดทางอาชญาวิทยาสมัยใหม่ คือ หลีกเลี่ยงเลิกใช้วิธีการทารุณทรมานร่างกายจึงใช้โทษจำคุกแทนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับลักษณะความหนักเบาแห่งการกระทำผิด แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันว่า สังคมปัจจุบันยังคงมีแรงกระตุ้นเตือนในการแก้แค้นผู้กระทำความผิด ซึ่งการมีบทลงโทษต่าง ๆ เป็นการเปิดโอกาสให้แก่ชุมชนได้แก้แค้นผู้กระทำผู้กระทำความผิดโดยผ่านทางกฎหมาย กฎหมายจึงเปรียบเสมือนเครื่องมือเพื่อเป็นการลงโทษแทน

2.1.2.2 เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิด(Deterrence)

กล่าวคือ ในการลงโทษผู้กระทำความผิด มีวัตถุประสงค์ที่น่าจะเห็นได้ชัด คือ เพื่อเป็นการยับยั้งการกระทำความผิดซ้ำของผู้นั้น(specific deterrence)(Francis T. Culen,Pamela Wilcox,2010:875) และเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเอาเยี่ยงอย่าง ซึ่งวัตถุประสงค์นี้ เรียกว่า “การยับยั้งโดยทั่ว ๆ ไป(general deterrence) การลงโทษจึงก่อให้เกิดการยับยั้งอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “การยับยั้งเป็นพิเศษ”(Special deterrence) โดยเป็นการลงโทษเพื่อให้เป็นบทเรียนให้ผู้กระทำผิดรู้สำนึกและเข็ดหลาบไม่คิดกระทำผิดอีกในอนาคต ซึ่งการยับยั้งเป็นพิเศษนี้(Special deterrence) เพ่งเล็งเฉพาะตัวผู้กระทำผิดเพื่อให้เกิดความกลัวต่อโทษและไม่กล้ากระทำความผิดอีกในอนาคต

2.1.2.3 เพื่อเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม(Incapaciation)

กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของการลงโทษโดยวิธีประหารชีวิต จำคุก กักขัง ถือเป็นการตัดบุคคลผู้กระทำผิดออกจากสังคม โดยเฉพาะการลงโทษประหารชีวิตถือเป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมอย่างถาวร ส่วนการลงโทษจำคุก กักขัง เป็นการตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคมเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกในสังคมปลอดภัยจากอาชญากรรม (ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ,2525:129)

2.1.2.4 เพื่อเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิด(Rehabilitation and Correction)

การแก้ไขผู้กระทำความผิด(Rehabilitation and Correction) (อรัญ สุวรรณบุบผา,2518:141) จึงเป็นการห้ามปรามมิให้เกิดการประกอบอาชญากรรม ดังนั้น แนวปรัชญาดังกล่าวจึงก่อให้เกิดวิธีการปฏิบัติในแบบต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังหรือนักโทษในเรือนจำที่ต้องจำคุกอยู่ เช่น การฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา และให้การบำบัดทางการแพทย์และจิตวิทยาโดยกระทำควบคู่กับการลงโทษ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีโดยเกิดความสำนึกผิดพร้อมที่จะกลับไปอยู่ในสังคม และประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้เมื่อพ้นโทษ

2.1.2.5 เพื่อเป็นการป้องกันอาชญากรรม(Prevention of Crime)

การลงโทษมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันให้ชุมชน หรือสังคมนั้นปลอดจากอาชญากรรม และเพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก และได้แก้ไขฟื้นฟูในระหว่างต้องโทษ พร้อมทั้งให้การศึกษาฝึกอาชีพเมื่อพ้นโทษแล้วจะได้กลับตนและประกอบอาชีพในทางสุจริต เพื่อเป็นแนวทางป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นอีก

2.2 การกำหนดโทษปรับตามกฎหมาย

การกำหนดโทษปรับตามกฎหมายมี 4 แบบ ดังต่อไปนี้

2.2.1 การลงโทษตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์

ในทางนิติเศรษฐศาสตร์ บุคคลจะตัดสินใจกระทำความผิด หากประเมินว่าผลประโยชน์คาดคะเน(Expected Cost) ของการกระทำความผิดสูงกว่าต้นทุนคาดคะเน (Expected Benefits) ของการกระทำความผิด ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือก(Choice Theory) และทฤษฎีเจตจำนงอิสระ(Free Will Theory) การลงโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนต้องมีความเหมาะสมจึงจะสามารถป้องปรามการกระทำความผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มต้นทุนคาดคะเนของการกระทำความผิด และลดผลประโยชน์คาดคะเนของการกระทำความผิด ได้แก่

1.) การเพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้น

2.)การเพิ่มโอกาสการจับกุมให้มากขึ้น

2.2.2 การกำหนดโทษปรับแบบอัตราตายตัว

ระบบปรับแบบอัตราตายตัว หมายถึง การกำหนดอัตราค่าปรับที่แน่นอน ซึ่งบางกรณีอาจเป็นการกำหนดไว้อย่างเด็ดขาดโดยระบุโทษไว้อัตราเดียวซึ่งเป็นกรณีที่กฎหมายไม่ต้องการให้ศาลใช้ดุลพินิจ เว้นแต่จะมีเหตุบรรเทาโทษ หรืออาจเป็นการกำหนดเฉพาะโทษ ขั้นสูงและโทษขั้นต่ำ หรือในบางกรณีอาจเป็นการกำหนดเป็นสัดส่วนกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งก็ได้ (วราภรณ์ ศิริสัจจวัฒน์,2540:41)

2.2.3 การกำหนดโทษปรับแบบระบบวันปรับ

“ระบบวันปรับ”(Day-Fine System) หมายถึง ระบบการลงโทษที่ไม่กำหนดแน่นอนตายตัว โดยอัตราค่าปรับจะกำหนดจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ ปริมาณวันปรับซึ่ง

กำหนดตามความหนักเบาของความผิดที่ได้กระทำและปริมาณเงินซึ่งจะแปรตามสถานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษปรับโดยคิดคำนวณจากรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษแต่ละราย (วีรพล ปานะบุตร,2522:28) โดยมีหลักการสำคัญว่า ผู้กระทำความผิดแต่ละคนย่อมมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน การลงโทษปรับที่มีประสิทธิภาพจะต้องคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราโทษ ดังนั้น ความหนักเบาของอัตราโทษในระบบนี้จึงเพ่งเล็งไปที่ปริมาณวันปรับเป็นสำคัญ

ปัจจัยประการสำคัญของหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดค่าปรับในระบบวันปรับคือการคำนวณรายได้ต่อวันของผู้ต้องโทษปรับเนื่องจากเป็นการปรับตามสถานภาพทาง การเงินที่แท้จริงค่าปรับจึงแปรตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องโทษปรับ และในการปรับจะเพ่งเล็งไปที่ปริมาณวันปรับเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความหนักเบาของการกระทำผิด บุคคลที่ต้องโทษย่อมจะตระหนักว่า เมื่อตนถูกปรับเท่ากับตนได้ทำงานมาแล้วเป็นจำนวนเท่านั้นเท่านี้วัน โดยไม่มีรายได้เพราะยกรายได้ให้แก่รัฐเป็นค่าปรับในการกระทำความผิดซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สำนึกในการกระทำผิด

2.2.4 การลงโทษตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ได้รับ

การลงโทษตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ได้รับ ได้แก่การเพิ่มอัตราส่วนโทษของโทษปรับที่มีอยู่เดิมเป็นสองเท่า สามเท่า หรือมากกว่านั้นโดยมักจะพบได้มาในความผิดบางประเภท ตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่มุ่งคุ้มครองเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โทษปรับมีความสอดคล้องกับปริมาณความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการกระทำความผิด และถือเป็นการลงโทษที่สาสมและทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ(จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,2550:21)

ทฤษฎีนี้จะคำนวณโทษปรับโดยพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ 2 ประการ คือ

1.)ผลกำไรที่ได้จากการกระทำผิดซึ่งคำนวณได้อย่างใกล้เคียง
2.)ผลทางศีลธรรมและความรุนแรงของการกระทำผิด

3. การกำหนดโทษปรับในคดีทำลายพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายต่างประเทศ

การกำหนดโทษปรับกรณีทำลายพื้นที่ป่าไม้ในต่างประเทศนั้น แต่ละประเทศได้มีการกำหนดอัตราโทษปรับแตกต่างกันออกไปหลายลักษณะ โดยประเทศที่จะนำมาศึกษาเป็นกรณีที่มีการกำหนดโทษปรับในคดีทำลายพื้นที่ป่าไม้แตกต่างจากประเทศไทย ได้แก่ ประเทศฟินแลนด์ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันซึ่งกำหนดโทษปรับในคดีทำลายพื้นที่ป่าไม้ตามระบบวันปรับ และประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดโทษในคดีทำลายพื้นที่ป่าไม้แบบอัตราตายตัวโดยกำหนดโทษชั้นสูงเป็นสัดส่วนกับปัจจัยบางประการ ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การกำหนดโทษปรับแบบระบบวันปรับ(Day-Fine System)

3.1.1 ประเทศฟินแลนด์

ในประเทศฟินแลนด์นั้น ได้มีการกำหนดความผิดและกำหนดโทษปรับกรณีการทำลายพื้นที่ป่าไม้ไว้ใน 2 ส่วน คือ ในประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฟินแลนด์ และในกฎหมายเฉพาะ คือ Nature Conservation Act กำหนดให้คำนวณอัตราค่าปรับที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดตามระบบวันปรับ(Day-Fine System) โดยพิจารณาจากจำนวน(Number) และปริมาณ (Amount) ในส่วนของจำนวนวันปรับความผิดกรณีทำลายพื้นที่ป่าไม้นั้น ประเทศฟินแลนด์ได้กำหนดอัตราขั้นต่ำและขั้นสูงไว้เช่นเดียวกับกรณีทั่วไป คือ ขั้นต่ำ 1 วันปรับ และขั้นสูง 120 วันปรับ กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ที่จงใจหรือประมาทเลินเล่อทำลาย หรือทำให้เสียหายซึ่งพืชหรือต้นไม้ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับการคุ้มครองตาม Nature Conservation Act (1096/1996) โดยผิดกฎหมายมีความผิดฐานกระทำความผิดต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ หรือ Nature Conservation offence และในหมวด 48a มาตรา 3 กำหนดให้การตัดต้นไม้ที่เป็นการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติหรือคำสั่งเกี่ยวกับการทำไม้เชิงพัฒนา หรือการทำไม้แบบมีการทดแทนตาม Forest Act (1093/1996) หรือการจงใจใช้พื้นที่ป่าไม้โดยฝ่าฝืน Forest Act หรือเงื่อนไขการอนุญาตตามกฎหมาย หรือก่อให้เกิดความเสียหายหรืออันตรายต่อสิ่งมีชีวิตซึ่งมีความโดดเด่นในธรรมชาตินั้นและเป็นส่วนสำคัญต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ป่าไม้ อันเป็นการก่ออันตรายต่อการอนุรักษ์สิ่งซึ่งเป็นสัญญาลักษณ์ของธรรมชาติบริเวณดังกล่าว มีความผิดฐานกระทำผิดต่อการทำป่าไม้ หรือ Forestry offence โดยความผิดทั้ง 2 ฐานนั้น มีโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี

3.1.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้การลงโทษปรับเป็นไปตามระบบวันปรับ (Day-Fine System) โดยการคำนวณอัตราค่าปรับที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น จะพิจารณาจากจำนวนวันของโทษปรับและอัตราโทษปรับต่อวัน จำนวนวันของโทษปรับนั้น มีหลักการพิจารณากำหนดเช่นเดียวกับประเทศฟินแลนด์ คือพิจารณาจากความมิชอบด้วยกฎหมายของการกระทำผิดและความน่าตำหนิของตัวผู้กระทำผิด (Unrechts und Schuldgehalt der Tat) ซึ่งกฎหมายได้กำหนดจำนวนวันปรับขั้นต่ำสุด คือ 5 วันปรับ และจำนวนวันปรับขั้นสูงสุด คือ 360 วันปรับ ส่วนอัตราโทษปรับต่อวันจะมีการคำนวณเมื่อได้มีการกำหนดจำนวนของโทษปรับแล้ว ในกรณีนี้กฎหมายได้กำหนดกรอบไว้โดยให้ขั้นต่ำสุดของอัตราโทษปรับต่อวันอยู่ที่ 1 ยูโร และอัตราขั้นสูงสุดอยู่ที่ 5,000 ยูโร ซึ่งอัตราโทษปรับต่อวันดังกล่าวจะพิจารณาจากสถานะทางการเงินและสภาพส่วนตัวของผู้กระทำผิด ประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นกฎหมายระดับสหพันธรัฐ โดยได้กำหนดไว้ในมาตรา 329 ข้อ3(5) และ (7) อันเป็นความผิดเกี่ยวกับการก่ออันตรายต่อพื้นที่ที่ต้องการการคุ้มครอง โดยบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ผู้ใดที่แผ้วถางป่าไม้ หรือทำลาย หรือนำออกไปซึ่งพืชที่ได้รับการคุ้มครองตาม Federal Nature Conservation Law ซึ่งอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์หรืออุทยานแห่งชาติมีความผิดและมี

โทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี ส่วนในกรณีที่เป็นการกระทำโดยประมาทให้มีโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 3 ปี ตามมาตรา 329 ข้อ 4(2)

3.2 การกำหนดโทษปรับแบบอัตราตายตัว

ในประเทศอังกฤษ ได้มีการกำหนดโทษปรับกรณีทำลายป่าไม้หรือการตัดต้นไม้โดยผิดกฎหมายตามอัตราตายตัว ทั้งการกำหนดอัตราโทษขั้นสูงเป็นจำนวนเงินจำนวนหนึ่งหรือเป็นสัดส่วนกับมูลค่าของต้นไม้ที่ถูกทำลาย

3.2.1 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษนั้น ได้มีการกำหนดความผิดและกำหนดโทษปรับในกรณีตัดหรือทำลายต้นไม้ซึ่งต้องได้รับอนุญาตโดยไม่มีใบอนุญาตเป็นสัดส่วนกับมูลค่าของต้นไม้ที่ถูกตัดทำลาย โดยกำหนดไว้ให้ผู้ใดที่ตัดต้นไม้ซึ่งต้องได้รับอนุญาต โดยไม่มีอำนาจตามใบอนุญาตตัดต้นไม้แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีความผิดและมีโทษปรับไม่เกินระดับ 4 ตามตารางอัตราโทษปรับ มาตรฐาน(standard scale) โดยกำหนดไว้ที่ 2,500 ปอนด์ หรือไม่เกินสองเท่าของมูลค่าต้นไม้ที่ถูกตัดทำลายตามที่ปรากฏในการพิจารณาของศาล แล้วแต่จำนวนใดจะมากกว่า

3.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดความผิดและกำหนดโทษปรับในกรณีทำลายป่าไม้ที่มีไว้เพื่อการอนุรักษ์หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ใด ตัด หรือทำให้เสียหาย หรือทำลายโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งต้นไม้ที่เจริญเติบโต หรือยืนต้นหรือมีอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ของชนเผ่าอินเดียน หรือยึดถือครอบครองโดยชนเผ่าอินเดียนซึ่งอยู่ระหว่างการแบ่งกรรมสิทธิ์โดยรัฐหรือระหว่างที่พื้นที่ดังกล่าวอยู่ในระยะเวลาห้ามโอนโดยปราศจากความยินยอมของสาธารณรัฐ มีความผิดและมีโทษปรับภายใต้บทบัญญัติของ Title 18 หรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และได้กำหนดให้ผู้ใดเข้าไปในพื้นที่ป่าของชาติหรือไม่มีอำนาจตามกฎหมายหรือได้รับอนุญาตในระหว่างที่ถูกปิดตามหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรประกาศต้องระวางโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ภายใต้บทบัญญัติของ Title 18 โดยศาลสามารถกำหนดโทษปรับต่อความผิดกรณีทำลายป่าไม้โดยใช้อัตราโทษขั้นสูงไม่เกิน 100,000 ดอลลาร์สหรัฐสำหรับบุคคลธรรมดาได้

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการกำหนดโทษทางอาญาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

การบัญญัติอัตราโทษปรับตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติของประเทศไทยในปัจจุบันมิได้ทำให้การลงโทษปรับเป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากโทษปรับที่กำหนดแบบตายตัวนั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมในการลงโทษ ไม่เกรงกลัวต่อการบังคับโทษปรับและมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดซ้ำอีกในอนาคต

4.1 วิเคราะห์บทกำหนดโทษทางอาญาและการบังคับใช้โทษปรับในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

แม้พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จะได้บัญญัติโทษไว้ทั้งจำคุกและปรับในอัตราที่สูงพอสมควร แต่เนื่องจากแรงจูงใจในผลประโยชน์ตอบแทนจากการกระทำความผิดนั้นมากกว่าโทษปรับตามกฎหมายหลายเท่าตัว จึงทำให้ผู้กระทำความผิดตัดสินใจที่กระทำความผิดจึงส่งผลให้พื้นที่ป่าสงวนถูกทำลายได้อย่างต่อเนื่อง สูญเสียพื้นที่ป่าสงวนในแต่ละปีในปริมาณมหาศาล

4.1.1 ปัญหาเรื่องบทกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษตามกฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติไม่เหมาะสมกับสภาวการณ์ปัจจุบัน สมควรแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษตามกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ให้สูงขึ้นด้วย แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษเมื่อปี พ.ศ. 2522 แล้วก็ตาม แต่ปรากฏว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนยังหาได้ลดน้อยลงไม่ ทำนองกลับกันปรากฏว่าการกระทำความผิดเกี่ยวกับการบุกรุกป่าสงวน ตัดไม้ ทำลายป่า ยังคงทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากผลประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับจากทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมีจำนวนมหาศาล ประกอบกับบทบัญญัติอัตราโทษตามกฎหมายไม่เหมาะสมกับกาลสมัย โดยมีอัตราโทษต่ำ ผู้กระทำความผิดจึงใช้จุดอ่อนของกฎหมายดังกล่าวแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องและมากขึ้นตามลำดับ

4.1.2 ปัญหาการนำหลักการในประมวลกฎหมายอาญา มาบังคับใช้กับการกระทำผิดในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

กฎหมายอาญาของไทยจึงได้บัญญัติให้ศาลพิพากษาลดโทษให้กับผู้กระทำความผิด ถ้าผู้กระทำความผิดให้การรับสารภาพเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 การให้การรับสารภาพของผู้กระทำความผิดกฎหมายป่าไม้ ไม่ใช่ผู้ที่สำนึกถึงผลของการกระทำความผิดของตนแต่อย่างใด แต่ที่รับสารภาพเพราะต้องการให้ศาลลดโทษทั้งจำคุกและปรับ ส่วนโทษจำคุกก็จะได้รับการพิจารณาให้รอการลงโทษตามระยะเวลาตามที่ศาลกำหนด

4.1.3 ปัญหากระบวนการพิจารณาและการกำหนดโทษ

กระบวนการพิจารณาคดีความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนไม่ค่อยจะมีปัญหายุ่งยากมากนักเพราะเป็นคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตั้งแต่ชั้นสอบสวนถึงชั้นพิจารณาแก่จำเลย ก็จะขอความกรุณาต่อศาลให้รอการลงโทษ แต่จะมีปัญหาในเรื่องการกำหนดโทษปรับของศาล เนื่องจากพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติของไทยเป็นระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว การลงโทษปรับจะมากมายเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำผิด ตลอดจนผลกระทบต่อสภาพการทำลายว่ามากขนาดไหน แต่ต้องไม่เกินกว่าอัตราสูงสุดที่กฎหมายกำหนดไว้ แม้ว่าตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 จะได้กำหนดอัตราโทษปรับต่อกรณีการกระทำ

ความผิดต่อป่าสงวนโดยจำแนกตามปัจจัยต่าง ๆ ไว้เพื่อให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดแต่ละกรณี แต่การกำหนดอัตราโทษปรับดังกล่าวยังคงเป็นอุปสรรคต่อการบังคับใช้เพื่อปกป้องคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยอัตราโทษที่กำหนดอาจทำการลงโทษไม่สามารถยับยั้งการกระทำความความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนได้

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการบังคับโทษปรับในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ของประเทศไทยกับต่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบมาตรการบังคับโทษของประเทศไทยกับต่างประเทศแล้ว จะเห็นได้ว่าประเทศไทยควรมีการเปลี่ยนแปลงระบบการลงโทษปรับของประเทศไทยในปัจจุบันจากระบบการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว หรือ(Fixed sum System) เป็นระบบวันปรับ หรือ(Day Fine System) ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเพื่อให้การลงโทษปรับเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งบังคับกับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการลงโทษ เนื่องจากโทษปรับที่กำหนดแบบตายตัวตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติของไทยในปัจจุบันนั้น มีข้อจำกัดหลายประการที่ทำให้การบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อาจไม่ยุติธรรมสำหรับผู้กระทำความผิดซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการบังคับโทษปรับ ทำให้ผู้ต้องโทษปรับที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ซึ่งไม่สามารถชำระค่าปรับได้ต้องถูกบังคับโทษโดยการกักขังแทนค่าปรับ

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 ได้ปรับปรุงอัตราโทษครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ.2522 ซึ่งเป็นเวลากว่ายี่สิบเจ็ดปีแล้ว อัตราโทษตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงถือว่าไม่เหมาะสมกับสภาวการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากผู้กระทำความผิดได้พัฒนารูปแบบของการกระทำความผิดตลอดเวลา มีการวางเครือข่าย มีการทำงานที่สลับซับซ้อนโยงใยกับบุคคลหลายฝ่ายหลายอาชีพ ทำให้กฎหมายไม่สามารถเข้าไปจัดการกับบุคคลเหล่านี้ได้ การกำหนดโทษปรับตามกฎหมายไทยกำหนดไว้ในลักษณะอัตราตายตัว(Fixed sum system) ซึ่งกำหนดไว้ต่ำมาก โดยการกำหนดเป็นจำนวนเงินขั้นสูงและขั้นต่ำซึ่งใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจสังคมในปัจจุบัน ไม่สามารถยับยั้งการตัดไม้ทำลายป่าของบุคคลกลุ่มดังกล่าวได้ เนื่องจากโทษปรับที่กำหนดไว้มีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิดและผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดจะได้รับจากการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการกำหนดโทษปรับตามอัตราโทษดังกล่าวไม่อาจทำให้การลงโทษปรับต่อกรณีบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าสงวนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมด รวมทั้งเมื่อได้พิจารณาถึงอัตราโทษกรณีการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 แล้ว จะเห็นได้ว่าการกำหนดอัตราโทษไม่เอื้อ

ต่อการกำหนดโทษปรับที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดและความเสียหายที่สังคมได้รับอย่างเสมอภาค

ดังนั้น การนำโทษปรับตามมูลค่าความเสียหายที่เกิดต่อพื้นที่ป่าไม้อันเป็นผลมาจากการกระทำความผิดหรือผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการกระทำความผิด เว้นแต่การกำหนดโทษตามอัตราโทษดังกล่าวจะก่อให้เกิดความยุ่งยากหรือใช้ระยะเวลาในการพิจารณาเกินสมควร ศาลสามารถกำหนดโทษปรับต่อความผิดเกี่ยวกับป่าสงวน โดยใช้อัตราโทษขั้นสูงไม่เกิน 3,000,000 บาทเช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกามาปรับใช้กับความผิดทางอาญากรณีบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย จึงเป็นแนวทางที่จะทำให้โทษทางอาญาสามารถปกป้องคุ้มครองทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมกับการกระทำผิดทุกกรณีและมีผลสัมฤทธิ์ในเชิงป้องปรามและยับยั้งมิให้มีการกระทำความผิด อีกทั้งปัญหาการนำหลักการในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 มาบังคับใช้กับความผิดในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติในเรื่องเหตุบรรเทาโทษ หากจำเลยให้การรับสารภาพทางกฎหมายถือว่าผู้กระทำผิดสำนึกในการกระทำความผิดของตนรับสารภาพ การรับสารภาพผู้กระทำความผิดก็เพราะทราบว่าศาลจะต้องพิจารณาลดโทษให้กับตนโดยแน่แท้ การรับสารภาพก็เพื่อประโยชน์ที่จะได้รับจากคำรับสารภาพของตนมากกว่ามาตรการโทษปรับในความผิดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติจึงไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากรณีดังกล่าว ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.2.1 ควรแก้ไขพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยกำหนดโทษในความผิดแต่ละฐาน โดยกำหนดอัตราโทษปรับไม่เกินสองเท่าของผลประโยชน์ที่ผู้กระทำผิดได้รับจากการกระทำความผิด

5.2.2 นำการลงโทษปรับตลอดเวลาที่กระทำความผิดมาใช้ในความผิดฐานกระทำการตามมาตรา 14 ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ

5.2.3 นำหลักการเกี่ยวกับนิติเศรษฐศาสตร์มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดค่าปรับเพื่อให้เหมาะสม เป็นธรรม และบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เช่น เพิ่มอัตราโทษปรับให้หนักขึ้น

5.2.4 ไม่นำเหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 มาบังคับใช้กับความผิดเกี่ยวกับป่าสงวนโดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507

5.2.5 กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวกับโทษทางเลือก โดยการฟื้นฟูหรือมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูพื้นที่ป่าตามวิธีการและแผนงานที่หน่วยงานผู้รับผิดชอบฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่ถูกทำลาย

5.2.6 ให้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการประมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม ด้านนิเวศวิทยาและด้านทรัพยากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ประสานงานกับพนักงานอัยการในการให้ความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดค่าปรับเมื่อพนักงานอัยการขอความเห็น เพื่อจะได้ค่าปรับที่เหมาะสมและเป็นธรรม

บรรณานุกรม

กิตติ คำมี. (2550). โทษปรับทางอาญาในความผิดเกี่ยวกับป่าไม้ (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จิรวุฒิ ลิปิพันธ์. (2550). รายงานผลการวิจัยเรื่องปัญหาโทษปรับในประเทศไทย.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2559). กฎหมายอาญาชั้นสูง.กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ผจงจิตต์ อธิคมนันทะ.“สังคมวิทยาว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ”.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อรัญ สุวรรณบุบผา. (2518). หลักอาชญาวิทยา.กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพาณิช.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. “อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา”. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

วราภรณ์ ศิริสัจจวัฒน์. (2540). โทษปรับ : ศึกษากรณีระบบวันปรับ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปกป้อง ศรีสนิท. “การวิเคราะห์โทษทางอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์”. วารสารนิติศาสตร์ปีที่ 39. ฉบับที่ 3. (กันยายน-ธันวาคม 2553)

วีรพล ปานะบุตร. (2522). โทษปรับในสวีเดน. วารสารอัยการ, 2(14), 28.

Francis T. Culen,Pamela Wilcox (2010). Encylopedia of Criminology Theory. India:SAGE Publication.

Harry E. Allen and Others. (1981). Crime and Punishment. New York:Free Press.

J.D. Mc Clean and WOOD J.C. (1969). Fine and Monetary Penalties, Criminal Justice and Treatment of Offenders.

ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคม ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555

ณัฐวุฒิ เลี่ยมสุวรรณ[1]
ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์ [2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของการที่พระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ในมาตรา 10 วรรคสอง ที่ได้ระบุให้ “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ” ซึ่งผลตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ที่กำหนดขอบเขตของการบังคับใช้กฎหมายในส่วนเฉพาะการประกันสังคมที่จะไม่ครอบคลุมกับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ทั้งที่ วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมเพื่อสร้างหลักประกันและความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้แก่นายจ้าง พนักงานและลูกจ้าง โดยการเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุข ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการออมและเสียสละเพื่อส่วนรวมมีหลักการสำคัญที่มุ่งให้นายจ้าง พนักงานและลูกจ้าง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือตนเองและครอบครัวในยามที่ไม่มีรายได้ รายได้ลดลงหรือมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น โดยไม่เป็นภาระให้ผู้อื่นและสังคม การประกันสังคมจึงเป็นมาตรการหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต

ปัญหาการที่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม นั้น ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจะได้รับสิทธิอย่างอื่นทดแทนที่เทียบเท่าหรือเหนือกว่ากฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมที่มอบให้หรือไม่ แต่ถึงอย่างไรก็ตามสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาได้เล็งเห็นความสำคัญของการให้มีสวัสดิการจึงได้จัดให้มีสวัสดิการด้านอื่นมาทดแทน เช่น สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ในเรื่องค่ารักษาพยาบาลที่ได้ปีละ 20,000 บาทต่อคน และสามารถรวมสมทบไปในปีถัดไปได้ และมีการสนับสนุนให้มีกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่จัดให้แก่พนักงานสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาทุกคนที่สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ซึ่งเมื่อศึกษาอย่างละเอียดแล้วอาจจะไม่เพียงพอหรือเทียบได้กับการจัดให้มีการประกันสังคมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา และถึงแม้ว่าจะระบุไว้ว่าการที่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ ก็อาจจะไม่ถูกต้องและยุติธรรมต่อผู้ปฏิบัติงานที่

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

หน่วยงานอื่นมา มีนายจ้างและรัฐบาลร่วมสมทบเงินเข้าประกันสังคม แต่เมื่อผู้ปฏิบัติงานต้องมาส่งตัวเองตามพระราชบัญญัติประกันสังคม ในมาตรา 39 จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับก่อนจะมาเป็นผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา หรือคนที่พึ่งทำงานเป็นที่แรกก็จะหมดสิทธิในเรื่องที่หน่วยงานไม่จัดให้มีประกันสังคม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงการขาดสิทธิบางประการในเรื่องสวัสดิการอันควรพึงได้รับ ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวจึงมีความจำเป็นเห็นสมควรต้องพิจารณาแล้วว่า สมควรจะปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ในเรื่องของมาตรา 10 วรรคสอง ที่มีใจความว่า “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม...” เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความเป็นธรรมต่อผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาต่อไป เพราะการประกันสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมผ่านการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกรณีที่สมาชิกในสังคมเกิดมีเคราะห์กรรมที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และไม่มีบุคคลใดต้องการจะให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และบุคคลที่อยู่ภายใต้การดูแล การประกันสังคมจึงเป็นโครงการที่รัฐเป็นผู้จัดดำเนินการขึ้นเพื่อความมุ่งหมายที่จะให้การคุ้มครองป้องกันประชาชนผู้มีรายได้ เพื่อมิให้ได้รับความเดือดร้อนในความเป็นอยู่ของชีวิตตลอดจนเป็นการส่งเสริมส่งเสริมให้ได้รับความมั่นคงในการดำรงชีพอันเป็นหลักประกันร่วมกันสำหรับครอบครัวซึ่งเป็นหัวใจหลักต่อการพัฒนาองค์กรและพัฒนาประเทศ

ดังนั้น การจัดสรรสิทธิประโยชน์ให้กับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์กร เพื่อแข่งขันในตลาดแรงงาน การอำนวยประโยชน์ในด้านความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการผลักดันให้มนุษย์ได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มประสิทธิภาพ และสามารถช่วยเหลือผู้อื่น และพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จึงไม่ควรมองข้ามการกำหนดให้ความคุ้มครองในเรื่องสิทธิประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาลและสิทธิประโยชน์ด้านอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น หรืออาจจะปรับปรุงพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 โดยกำหนดให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม หรืออาจกำหนดให้สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจในการกำหนดกฎ ข้อบังคับ ระเบียบหรือประกาศในการบริหารงานบุคคลให้เน้นความสำคัญในการให้ความคุ้มครองในเรื่องสิทธิประโยชน์ด้านสวัสดิการ การรักษาพยาบาลไว้ชัดเจน เช่น สวัสดิการ ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน และค่าชดเชย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและเสมอภาค อันจะก่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการประกันสังคม และความมั่นคงต่อพนักงานและลูกจ้าง อีกทั้ง เพื่อเป็นแนวทางในการยกร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ที่กำลังจะออกนอกระบบต่อไป

1. บทนำ

จากการศึกษาพบว่าปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคมตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 มีดังต่อไปนี้

ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคมตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555

การที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเป็นหน่วยงานในกำกับดูแลของรัฐบาล ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 และในมาตรา 10 ได้ระบุให้ “กิจการของมหาวิทยาลัยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แต่ผู้ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยต้องได้รับความคุ้มครองและประโยชน์ตอบแทนไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน”

ส่วนในมาตรา 10 วรรคสอง ได้ระบุไว้ว่า “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ” การกำหนดหลักการดังกล่าวนั้น แม้ว่าจะเป็นการสอดคล้องกับการบริหารงานในรูปแบบที่เป็นอิสระ ไม่ต้องถูกตรวจสอบจากทางราชการเพราะไม่ได้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทนก็ตาม

ประเด็นสำคัญที่ต้องนำมาเป็นประเด็นวินิจฉัยในครั้งนี้ก็คือ การให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ แต่ถ้าหากได้คำนึงถึงบุคลากรซึ่งเคยเป็นผู้ปฏิบัติงานหรือลูกจ้างจากสถานที่อื่นซึ่งมีประกันสังคมมาก่อน ซึ่งเคยได้รับสิทธิประโยชน์ดังกล่าวมาแล้ว แต่จะต้องถูกงดหรือยกเลิก ในสิ่งที่เขาเคยได้รับตลอดมาคือการที่นายจ้างต้องส่งเงินสมทบให้ครึ่งหนึ่งสำหรับการส่งเงินค่าประกันสังคมรายเดือนนั้น จะหมดลงทันทีโดยผลของพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ในมาตรา 10 ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน ที่ลูกจ้างทั่ว ๆ ไปพึงได้รับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ย่อมจะเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา เพราะถ้าเป็นกิจการของเอกชนทั่ว ๆ ไป ลูกจ้างจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานซึ่งก็จะรวมถึงการมีประกันสังคมด้วย ดังนั้น สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาก็สมควรที่จะให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาได้รับการปฏิบัติที่ไม่น้อยกว่ากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน เน้นในเรื่องของการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน เพราะว่าสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนามีฐานะไม่ใช่ส่วนราชการ และไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ แต่เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจะได้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีพ และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ประเด็นปัญหา คือ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนามีให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา แต่กลับให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม นั้น จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเสียสิทธิอื่นใดอันพึ่งจะได้รับประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม

2. ความหมาย ลักษณะ ความเป็นมา และหลักการหรือความจำเป็นที่เกี่ยวกับการไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555

2.1 ความหมายและแนวคิดของการคุ้มครองแรงงาน

ความเป็นมาของการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายคุ้มครองแรงงาน หรือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการจ้างการใช้แรงงาน และการจัดสถานที่และอุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้ผู้ทำงานมีสุขภาพ อนามัยอันดีและมีความปลอดภัยในชีวิต และร่างกาย และได้ค่าตอบแทนตามสมควร กฎหมายคุ้มครองแรงงานที่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ลักษณะของกฎหมายคุ้มครองแรงงาน ได้แก่ กฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา กฎหมายคุ้มครองแรงงานเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย สัญญา หรือข้อตกลง ความหมายการคุ้มครองแรงงาน หมายความว่า การเกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการจ้างการใช้แรงงานและการจัดสถานที่และอุปกรณ์ในการทำงาน เพื่อให้ผู้ทำงานมีสุขภาพอนามัยอันดีมีความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายและได้รับค่าตอบแทนตามสมควร กฎหมายคุ้มครองแรงงานที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ซึ่งนับว่ากฎหมายการคุ้มครองแรงงานได้ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของแรงงานโดยให้ผลตอบแทนอย่างเป็นธรรม

2.2 ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของการประกันสังคม และทฤษฎีการประกันสังคม

ความหมาย ลักษณะ และแนวคิดของของการประกันสังคมได้มีองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ได้สรุปความเป็นมาของการประกันสังคมไว้ว่า จุดเริ่มต้นของการประกันสังคมได้กำเนิดในสมัยนายกรัฐมนตรีบีสมาร์กของประเทศสหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี และเริ่มต้นที่จะมีการประกันสุขภาพ เมื่อปี พ.ศ. 2426 ต่อมาได้มีการเจ็บป่วยจากการทำงาน ทำให้เกิดการประกันทุพพลภาพและชราภาพ ระบบการประกันสังคมจึงได้เริ่มต้นขึ้นจากประเทศนี้ ได้บังคับใช้กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ลูกจ้าง ทั้งที่มีทักษะและไม่มีทักษะรวมไปถึงเยาวชน ผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง องค์การแรงงานระหว่างประเทศได้ให้ความหมายว่า การประกันสังคม คือ การได้รับการค้ำประกันทางด้านสุขภาพ และฐานะทางเศรษฐกิจของเอกชนแต่ละคนเราต้องอยู่ในการได้รับภูมิคุ้มกันในการต้องเผชิญความขาดแคลนรายได้ อันเนื่องมาจากการสูญเสียรายได้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือมีรายได้น้อยไม่พอต่อการครองชีพ หรือดำรงชีวิต ด้วยความคุ้มครองในอุบัติเหตุหรือความเดือดร้อนจากความเจ็บป่วย การคลอดบุตร และภัยอันตรายที่ร้ายแรง เช่น การพิการ หรือทุพพลภาพ การชราภาพ และการว่างงาน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ให้ความหมายของการประกันสังคมว่า คือ วิธีการทางเศรษฐศาสตร์อย่างหนึ่งเพื่อประกันความมั่นคงทางการเงิน รายได้แก่บุคคลที่มีอาชีพบางประเภทและครอบครัวในยามที่มีเหตการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่ไม่พึงจะเกิดขึ้น เช่น ความเจ็บป่วย พิการ ทุพพลภาพ ชราภาพ เป็นเหตุให้ขาดรายได้ โดยผู้รับประโยชน์จากโครงการนี้จะเสียสละรายได้บางส่วนในระหว่างทำงานหาเลี้ยงชีพ เป็นเงินสะสม อดออมไว้ใช้ในอนาคต แล้วแต่รายงวด โดยเมื่อมีเหตุการณ์เกิดขึ้น จะไม่มีความจำเป็นต้องสอบสวน ถือเป็นสิทธิของผู้ประกันตน

ลักษณะและแนวคิดของการประกันสังคมเกิดขึ้นพร้อมกับคำว่า “สังคมสงเคราะห์” การประกันสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมผ่านการร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกรณีที่สมาชิกในสังคมเกิดมีเคราะห์กรรมที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า และไม่มีบุคคลใดต้องการจะให้เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และบุคคลที่อยู่ภายใต้การดูแล เช่น เกิดอุบัติเหตุ เจ็บป่วย ล้มตาย ทุพพลภาพ ตกงาน หรือการขาดไร้ผู้อุปการะเลี้ยงดู การประกันสังคมจึงเป็นโครงการที่รัฐเป็นผู้จัดดำเนินการขึ้นเพื่อความมุ่งหมายที่จะให้ความคุ้มครองป้องกันประชาชนผู้มีรายได้มิให้ได้รับความเดือดร้อนในความเป็นอยู่ของชีวิต และส่งเสริมให้ได้รับความมั่นคงในการดำรงชีพอันเป็นหลักประกันร่วมกันโดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่จะจัดให้ประชาชนแต่ละคนช่วยเหลือตัวเอง ช่วยเหลือครอบครัว และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในสังคมด้วยการเก็บออมเงินรายได้ประจำตามความสามารถของตนสะสมไว้ในกองทุนกลางหรือที่เรียกว่า กองทุนประกันสังคม โดยมีนายจ้าง และรัฐบาลช่วยออกสมทบทุนเข้ากองทุนนี้ให้อีกฝ่ายละส่วนเพื่อให้กองทุนมีจำนวนมากเพียงพอแก่การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือสามารถบำบัดความเดือดร้อนอันเนื่องในกรณีการคลอดบุตร การมีบุตรมากหรือมีครอบครัวขนาดใหญ่ การเจ็บป่วย การประสบอุบัติเหตุหรือเป็นโรคอันเกิดจากการทำงาน การพิการ หรือทุพพลภาพ การว่างงาน การชราภาพ และมรณภาพ โดยจะจ่ายให้สมาชิกหรือผู้ประกันตนเป็นเงิน สิ่งของและบริการ หรืออาจจ่ายทั้งเงิน สิ่งของ และบริการให้ก็ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในสังคมควรให้ความสำคัญ และกล่าวได้ว่าสังคมทุกสังคมจะถือว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การว่างงานหรือการขาดรายได้ในกรณีต่าง ๆ ของบุคคลเป็นไปตามยถากรรมไม่ได้ บุคคลในสังคม และสังคมจะต้องมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือจัดการให้หลุดพ้นจากสภาพความเดือดร้อนโดยทันที ทั้งนี้ ก็โดยความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนแต่ละคนมีหลักประกันในการดำรงชีวิตด้วยความมั่นคง ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต คือ ความตาย และเสริมสร้างสังคมและประเทศชาติให้มีเสถียรภาพเป็นปึกแผ่นแน่นหนา และวิวัฒนาการของระบบการประกันสังคมในประเทศไทยเริ่มมีตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2549-2533 เพื่อผลักดันการประกันสังคมให้ครอบคลุมถึงการเจ็บป่วยนอกจากการปฏิบัติงาน จนได้มีการผลักดันให้ออกกฎหมายและได้สรุปร่างพระราชบัญญัติประกันสังคมและให้ความเห็นชอบ ได้รับการอนุมัติเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2532 โดยสภาผู้แทนราษฎร และเริ่มดำเนินการผลักดันบังคับใช้อย่างจริงจังเมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2533 กระทั่งมีการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้นอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานประกันสังคม กล่าวได้ว่ากฎหมายประกันสังคมเกิดขึ้นเนื่องจากระบบการจ้างงาน การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมสู่ระบบสังคมอุตสาหกรรม

2.3 หลักการหรือความจำเป็นที่เกี่ยวกับการไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555

กฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาของไทย การศึกษาหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันสถาบันอุดมศึกษาของไทยในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาเฉพาะสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเช่นเดียวกันกับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา กล่าวคือเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีลักษณะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจะมีระบบบริหารจัดการที่มีอิสระแยกออกจากระบบราชการ (Autonomous university) แต่ยังได้รับเงินอุดหนุนทั่วไป (Block grant) ที่รัฐบาลจัดสรรให้เป็นรายปีโดยตรงเพื่อใช้จ่ายตามความจำเป็นในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัย และเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา อีกทั้ง ความต้องการที่สำคัญ คือ ความปลอดภัยในชีวิตของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาไม่ว่าจะอยู่ในสำนักงานหรืออยู่นอกสำนักงาน โดยตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 และในมาตรา 10 ได้ระบุให้ “กิจการของมหาวิทยาลัยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แต่ผู้ปฏิบัติงานของมหาวิทยาลัยต้องได้รับความคุ้มครองและประโยชน์ตอบแทนไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน”

ส่วนในมาตรา 10 วรรคสอง ได้ระบุไว้ว่า “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม แต่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ” อาจจะเกิดจากแนวคิดที่ว่าการประกันสังคมอาจส่งผลต่อภาระที่สถาบันดนตรีกัลป์ยาณิวัฒนาต้องรับผิดชอบ แต่ได้มีการออกข้อบังคับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าด้วยสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน พ.ศ. 2556 เพื่อเป็นสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา แต่กลับไม่มีการระบุว่า หากเสียชีวิต เกิดอุบัติเหตุนอกสถานที่ จะมีการทดแทนอย่างไร จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาอาจเสียสิทธิ และได้สิทธิน้อยกว่าในประกันสังคม

3. มาตรการทางกฎหมายในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคม ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ

การที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาออกพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 โดยการที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับก่อนจะมาเป็นพนักงานที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา หรือคนที่พึ่งทำงานเป็นที่แรกก็จะหมดสิทธิในเรื่องที่หน่วยงานไม่จัดให้มีประกันสังคม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับในตัวพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิ

วัฒนา พ.ศ. 2555 ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวจึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ในเรื่องของมาตรา 10 ที่มีใจความว่า “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม” เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความเป็นธรรมต่อผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาต่อไป โดยขอยกข้อกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศมาเปรียบเทียบเพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงต่อไป ดังนี้

3.1 กฎหมายภายในประเทศไทย

3.1.1 กฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 จะปรากฏอยู่ในมาตรา 9 และมาตรา 16 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ดังต่อไปนี้

3.1.1.1 การกำหนดให้ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกำหนดหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีไว้ในมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 โดยกำหนดว่า ให้กิจการของมหาวิทยาลัยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์

3.1.1.2 หน่วยงานของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้กำหนดโดยสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 16 (9) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 ว่าสภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัย และโดยเฉพาะมีอำนาจหน้าที่ออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการกำหนดตำแหน่ง อัตราเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูลอื่น การบรรจุ แต่งตั้ง การให้ได้รับเงินเดือนหรือค่าจ้าง การออกจากงาน ระเบียบวินัย การลงโทษ การร้องทุกข์ และการอุทธรณ์ การลงโทษของพนักงานและลูกจ้าง แต่มิได้ระบุถึงการไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม แต่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มีการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเพิ่มเติม ได้แก่ สวัสดิการการรักษาพยาบาล สวัสดิการด้านการทำงานและการมีรายได้ สวัสดิการเงินสงเคราะห์กรณีพนักงานถึงแก่กรรม สวัสดิการเงินทดแทน สิทธิการลา สิทธิการได้รับเงินชดเชย สิทธิการได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สวัสดิการเงินยืมเพื่อซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์ สวัสดิการฌาปนกิจสงเคราะห์ สิทธิในการเป็นสมาชิก ช.พ.ค. สิทธิในการเป็นสมาชิก ช.พ.ส. สวัสดิการตามโครงการตรวจสุขภาพประจำปี การมีรถรับส่งนักเรียนสำหรับบุตรของพนักงานมหาวิทยาลัย การมีสถานพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน และการมีกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ เป็นต้น

3.1.2 หลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมหิดล

สำหรับการเลือกศึกษาหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยมหิดล เนื่องจากมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐที่มีความเกี่ยวพันใกล้ชิดกับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นหน่วยงานที่ร่วมกับคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ช่วยกันผลักดันให้มีการก่อตั้งสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา สำหรับสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยที่ปรากฏในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2550 มีดังต่อไปนี้

3.1.2.1 การกำหนดให้ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ แต่ก็ไม่ได้ระบุว่า ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม ซึ่งมหาวิทยาลัยมหิดลกำหนดหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยมหิดล ไว้ในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2550 โดยกำหนดว่า กิจการของมหาวิทยาลัยไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์เท่านั้น และหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหิดลที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ ซึ่งกำหนดให้สภามหาวิทยาลัยมหิดลเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่กำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 24 (3) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2550 ว่า สภามหาวิทยาลัยมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการทั่วไปของมหาวิทยาลัยอำนาจ และหน้าที่เช่นว่านี้ให้รวมถึงออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยและการออกข้อบังคับว่าด้วยการบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยต้องเป็นไปเพื่อความเป็นธรรม สร้างขวัญและกำลังใจ ซึ่งสิทธิประโยชน์ของพนักงานมหาวิทยาลัยจะปรากฏในข้อบังคับ ระเบียบ และประกาศของมหาวิทยาลัยมหิดล

3.1.3 หลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา

3.1.3.1 หลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่ปรากฏในพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 มีดังต่อไปนี้

3.1.3.1.2 การกำหนดให้ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนากำหนดหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ไว้ในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 โดยกำหนดว่า กิจการของสถาบันไม่อยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แต่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันต้องได้รับการคุ้มครองและประโยชน์ตอบแทนไม่น้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน

หน่วยงานของสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ โดยได้กำหนดสภาสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่กำหนดค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์ โดยกำหนดไว้ในมาตรา 11 (5) แห่ง

พระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ว่า สถาบันมีอำนาจและหน้าที่กระทำการต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของสถาบัน กล่าวคือ มีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมและพัฒนาวิชาการและวิชาชีพชั้นสูงในทางดนตรีและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ทำการสอน ทำการวิจัย ให้บริการทางวิชาการแก่สังคม และทะนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม และสถาบันมีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดค่าตอบแทนหรือค่าตอบแทนพิเศษ รวมทั้งสวัสดิการ สิทธิประโยชน์และประโยชน์อย่างอื่นให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในข้อบังคับของสถาบันต่อมาสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจึงได้ออกข้อบังคับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าด้วยสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน พ.ศ. 2556 เพื่อกำหนดสวัสดิการ สิทธิประโยชน์และประโยชน์อย่างอื่นให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน แต่ในการนี้ ข้อบังคับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าด้วยสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน พ.ศ. 2556 ที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นพื้นฐานของสวัสดิการที่จัดให้มีแก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ซึ่งยังไม่เพียงพอหรือเทียบได้กับการจัดให้มีการทำประกันสังคมให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา

3.2 กฎหมายต่างประเทศ

ในที่นี้ขอยกหลักกฎหมายต่างประเทศที่เอามาวิเคราะห์เปรียบเทียบให้เห็นถึงความสำคัญในการจัดให้มีสวัสดิการเรื่องสุขภาพหรือสะท้อนหลักการประกันสังคมจากหน่วยงานที่เป็นนายจ้างการศึกษาหลักกฎหมายเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาของต่างประเทศ ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษากฎหมายของสาธารณรัฐสิงคโปร์ (Republic of Singapore) สาธารณรัฐออสเตรีย (Republic of Austria) และสาธารณรัฐฝรั่งเศส (Republic of France) โดยสรุปหลักกฎหมายของแต่ละประเทศได้ดังต่อไปนี้

3.2.1 สาธารณรัฐสิงคโปร์ (Republic of Singapore)

จากการศึกษาของสำนักวิจัยเศรษฐกิจและประเมินผลร่วมกับบริษัท เอ็กเซลเลนท์ บิสเนส แมเนจเม้นท์ จำกัด ทำให้ทราบว่า สาธารณรัฐสิงคโปร์มีหลักกฎหมายที่กำหนดให้นายจ้างจะต้องจัดสวัสดิการแก่แรงงาน ลูกจ้าง และคนทำงานที่งานในสิงคโปร์ โดยมีแนวทางและหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ เช่น สวัสดิการและสิทธิประโยชน์แก่แรงงานทั่วไปตามกฎหมายแรงงาน ฉบับที่ 17 ปี ค.ศ. 1968 (The Employment Act (Act 17 of 1968)) เป็นกฎหมายที่กำหนดมาตรการคุ้มครองแรงงานและกำหนดการจัดสวัสดิการแรงงานโดยทั่วไปให้แก่ลูกจ้างของกิจการ รวมถึงคนทำงานซึ่งทำงานให้นายจ้างตามสัญญาว่าจ้างให้ทำงาน (Contract of Service) ที่มีอยู่กับนายจ้างด้วย ซึ่ง กฎหมายแรงงานจะกำหนดให้มีการคุ้มครองแรงงานทั้งแรงงานซึ่งมีสัญชาติสิงคโปร์และแรงงานต่างด้าว โดยไม่มีข้อแตกต่างระหว่างแรงงานชั่วคราว แรงงานตามสัญญาจ้างงาน หรือแรงงานที่รับค่าจ้างเป็นรายวัน สำหรับหลักเกณฑ์เรื่องสวัสดิการที่บัญญัติไว้ในกฎหมายแรงงาน ฉบับที่ 17 ปี ค.ศ. 1968 และ The Employment of Part-Time Employees Regulations เพื่อคุ้มครองแรงงานทั่วไป ได้แก่ เวลาพัก วันหยุดประจำสัปดาห์ (Weekend) วันหยุดตามประเพณี (Public Holidays) วันหยุดพักผ่อนประจำปี (Annual Leave) สิทธิลาป่วย (Sick Leave) สิทธิได้รับอนุญาตให้

จัดตั้งร้านค้าหรือโรงอาหาร (Shop or Canteen) สิทธิการลาคลอดบุตร (Maternity Leave) สิทธิการลาเพื่อดูแลบุตร (Childcare Leave) สิทธิการลาเพื่อดูแลบุตรโดยบิดา (Paternity Leave) สิทธิการลาเพื่อดูแลบุตรบุญธรรม (Adoption Leave) สิทธิการลาเพื่อดูแลบุตรซึ่งเป็นทารกโดยไม่ได้รับค่าจ้าง (Unpaid Infant Care Leave) สิทธิประโยชน์ด้านอนามัยพื้นฐาน และสวัสดิการอื่น ๆ ทั้งนี้ ลูกจ้างยังที่ได้รับประโยชน์ความคุ้มครองตามกฎหมายการชดเชยการบาดเจ็บจากการทำงาน และยังมีสวัสดิการและสิทธิประโยชน์แก่แรงงานทั่วไปตามกฎหมายเกษียณอายุและการจ้างงาน เพื่อมอบให้แก่แรงงานกฎหมายเกษียณอายุเป็นสิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองลูกจ้างกรณีเกษียณอายุงานตามกฎหมาย ซึ่งจะมีผลบังคับใช้กับลูกจ้างที่มีสัญชาติสิงคโปร์และลูกจ้างผู้มีที่อยู่ถาวรในสิงคโปร์ทุกคน โดยกฎหมายฉบับนี้กำหนดให้ลูกจ้างเกษียณจากการทำงานเมื่ออายุ 62 ปี แต่อาจได้รับการว่าจ้างให้กลับเข้าทำงานได้จนถึงอายุ 65 ปี และกฎหมายกำหนดให้นายจ้างมีหน้าที่ที่จะต้องเสนอให้มีการว่าจ้างลูกจ้างที่มีอายุครบ 62 ปีแล้วกลับเข้าทำงานใหม่เป็นระยะเวลาอีกอย่างน้อยหนึ่งปี และกำหนดให้ทำสัญญาจ้างงานแบบปีต่อปีจนกว่าลูกจ้างจะอายุครบ 65 ปี อีกทั้งยังมี สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ตามโครงการประกันรายได้ (Workfare Income Scheme) เป็นโครงการของรัฐบาลสิงคโปร์ เพื่อคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือลูกจ้าง โดยเฉพาะการช่วยเหลือแรงงานด้านค่าจ้างที่เป็นลูกจ้างสูงอายุและมีรายได้น้อย (Older Low-Wage Workers) ซึ่งทำงานต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนานและสมทบเงินเข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพกลาง

3.2.2 สาธารณรัฐออสเตรีย (Republic of Austria)

การจัดให้มีสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรียพนักงานที่เป็นชาวสาธารณรัฐออสเตรียหรือไม่ใช่ชาวสาธารณรัฐออสเตรียแต่ได้ทำงานกับบริษัทใด โดยมีฐานที่ตั้งอยู่ในเขตใดที่อยู่ในสาธารณรัฐออสเตรีย ให้นำกฎหมายในเขตอำนาจศาลที่บริษัทนั้นตั้งอยู่มาใช้บังคับกับพนักงานผู้นั้น หากพนักงานทำงานให้กับบริษัทใหญ่ที่อยู่นอกเขต แต่พนักงานผู้นั้นทำงานในสาขาที่อยู่สาธารณรัฐออสเตรียก็ให้มีสิทธิที่จะคุ้มครองตามกฎหมายที่บังคับใช้ในพื้นที่นั้นโดยอนุโลม โดยข้อกฎหมายจะให้การคุ้มครองพนักงานในเบื้องต้นมีลักษณะ ดังนี้

3.2.2.1 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องชั่วโมงของการทำงานและค่าชดเชยวันหยุดประจำปีขั้นต่ำ

3.2.2.2 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องเงินเดือน (ตัวอย่างเช่นการเจ็บป่วยค่าใช้จ่าย)

3.2.2.3 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องพนักงานตั้งครรภ์หรือคนพิการ

3.2.2.4 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องการแสดงผลงานของพนักงานและสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

3.2.2.5 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องการรักษาเท่าเทียมกันของชายและหญิง

3.2.2.6 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องการเลิกจ้าง

3.2.2.7 สิทธิในการคุ้มครองเรื่องบริการรับส่งโดยอัตโนมัติสิทธิและข้อผูกพันกับนายจ้างใหม่ภายใต้การโอนการป้องกันของพนักงานในการล้มละลายของนายจ้าง เป็นต้น

3.2.3 สาธารณรัฐฝรั่งเศส (Republic of France)

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศสทันทีที่สมัครงานพนักงานต้องเข้าทำสัญญาตามกฎหมายแรงงานฝรั่งเศสและพนักงานจะได้รับสิทธิประโยชน์ที่กว้างขวาง นอกจากนี้ยังมีค่าจ้างที่มีราคาแพงมาก และยังได้เงินสวัสดิการสมทบกองทุนประกันสังคม และในแง่ของการประกันสังคมในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ยังครอบคลุมไปถึงนักศึกษาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และนักศึกษาต่างชาติก็จะได้รับประโยชน์จากระบบการประกันสังคมที่ชัดเจน ซึ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสใส่ใจต่อสวัสดิการด้านการดูแล รักษาพยาบาล ตลอดจนการจ้างงาน และการช่วยเหลือเรื่องค่าเลี้ยงดูบุตร และยังดูแลไปถึงนักศึกษาอีกด้วย ซึ่งกฎระเบียบ จะอยู่ภายใต้การดูแลโดยผู้ตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น พนักงานหรือลูกจ้างยังสามารถปรึกษาและสามารถให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับนายจ้าง โดยทั่วไป กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส ห้ามมีการเลือกปฏิบัติโดยนายจ้างต้องคำนึงถึงพื้นฐานของเพศ ศาสนา เชื้อชาติ อายุ เพศที่สนใจ ลักษณะทางกายภาพ หรือชื่อ และมีกฎระเบียบที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับโอกาสในการทำงานที่เท่าเทียมกันสำหรับผู้ชายและผู้หญิง ชาวต่างชาติที่มีเงินเดือนมีการจ้างงาน เป็นต้น

4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับว่าด้วยการประกันสังคม ตามพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555

สิทธิมนุษยชนได้กล่าวถึงสาเหตุที่มนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตัวเอง มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์และ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ทุกประเทศจึงต้องมีการออกกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม และการสร้างความเท่าเทียมทางด้านชีวิตและความเป็นอยู่ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนามีให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา แต่กลับให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม นั้นอาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเสียสิทธิอื่นใดอันพึ่งจะได้รับประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม สรุปประเด็นปัญหาได้ดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่เกี่ยวกับด้านการรักษาพยาบาล

เมื่อเปรียบเทียบเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในส่วนของสิทธิประโยชน์ของต่างประเทศนั้น ได้มีกฎหมายหลายอย่างที่ครอบคลุมและมีความละเอียดอ่อนในการให้สิทธิประโยชน์ที่สามารถเข้าถึงได้เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน และการทำงาน อย่างเช่น สิทธิประโยชน์ตาม The Work Injury Compensation Act ที่กำหนดโดยกฎหมายสาธารณรัฐสิงคโปร์ ที่ให้สวัสดิการและสิทธิประโยชน์แก่แรงงานทั่วไป เป็นสิทธิประโยชน์ที่ให้ความคุ้มครองที่มีข้อได้เปรียบหลายด้าน ได้แก่ การได้รับเงินค่าทดแทนรวดเร็วขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความรับผิดของตนเองก่อนส่วนกรณีสิทธิประโยชน์ คุ้มครองในโรคที่อาจจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในการทำงาน แบ่งออกเป็นโรคที่เกี่ยวกับทางเดินหายใจ โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ โรคที่เกิดจากมลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสีย มลพิษจากรังสี สารเคมี

สัตว์นำโรค และโรคที่เกิดกับผิวหนังและดวงตา หรือตามกฎหมายของสาธารณรัฐออสเตรียที่ได้ให้สิทธิประโยชน์เกี่ยวกับสุขภาพและความปลอดภัยของระบบต่าง ๆ ในด้านกายภาพ ซึ่งเป็นสาเหตุที่เป็นผลต่อสุขภาพและความปลอดภัย โดยมีการป้องกันความเสี่ยงที่อาจจะเกิดในที่ทำงานช่วยคุ้มครองไม่ให้พนักงานเสี่ยงอันตรายหรือได้รับความรู้ ทักษะในการป้องกันสุขภาพด้วย ซึ่งถือว่าสิทธิประโยชน์ของประกันสังคมมีการตอบสนองต่อผู้ปฏิบัติงานครอบคลุมทั้งในกรณีเจ็บป่วยในสำนักงาน เจ็บป่วยนอกสำนักงาน และ อุบัติเหตุภายในสำนักงาน อุบัติเหตุนอกสำนักงาน แต่เนื่องด้วยสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนายังไม่มีการครอบคลุมในเรื่องของสวัสดิการด้านการประกันสังคม แต่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐและเป็นนิติบุคคล จึงสามารถมีการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มเติมข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศเพื่อจัดให้มีสวัสดิการและสิทธิประโยชน์การรักษาพยาบาลเพิ่มเติมได้ เพื่อให้เท่าเทียมกับประกันสังคม และทำให้เกิดความยุติธรรมกับผู้ปฏิบัติงาน

4.2 ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ที่เกี่ยวกับด้านสวัสดิการทดแทนถึงแก่ความตายหรือเสียชีวิต

เมื่อเปรียบเทียบการทดแทนถึงแก่ความตายหรือเสียชีวิต ตามประกันสังคมให้ค่าทำศพ 40,000 บาท โดยจ่ายให้แก่ผู้จัดการศพ ในส่วนของสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาด้านสวัสดิการทดแทน ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานคนใดถึงแก่กรรมนอกจากเงินทดแทนหรือผลประโยชน์ที่พึงได้รับ สถาบันจะจ่ายเงินสงเคราะห์กรณีถึงแก่กรรมให้แก่ผู้ได้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในหนังสือกำหนดผู้รับประโยชน์ ได้แก่ เงินเดือนในเดือนที่ถึงแก่กรรมจะจ่ายให้เต็มเดือน เงินค่าทำศพจำนวน 30,000 บาท ซึ่งน้อยกว่าในประกันสังคม และมีการปรับปรุงประกันสังคม มีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ได้มีการเปลี่ยนแปลงสิทธิประโยชน์ของประกันสังคม ในด้านการถึงแก่กรรมหรือเสียชีวิต

4.3 ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่เกี่ยวกับด้านเงินค่าตอบแทนที่จะได้รับกรณีทุพพลภาพ

สาธารณรัฐสิงคโปร์เป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายเกี่ยวกับการประกันสังคมการทดแทนในกรณีทุพพลภาพ และพระราชบัญญัติประกันสังคม ในกรณีที่ผู้ประกันตนทุพพลภาพอันมิใช่เนื่องจากการทำงานให้มีสิทธิได้รับเงินทดแทนการขาดรายได้ในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้าง ตลอดชีวิต มาตรา 57 ของพระราชบัญญัติประกันสังคม ยังระบุรายละเอียดต่อไปว่าถ้าหากต่อมาในภายหลังปรากฏว่าเหตุทุพพลภาพนั้นมีสภาพเสื่อมลง ถ้าคณะกรรมการการแพทย์วินิจฉัยว่าการทุพพลภาพนั้นเสื่อมลงไปจากที่เคยวินิจฉัยไว้ ให้เลขาธิการพิจารณาเพิ่มเงินทดแทนการขาดรายได้นั้นได้ แต่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนายังไม่มีสวัสดิการครอบคลุมถึงประเด็นนี้

4.4 ปัญหาการขาดโอกาสในเรื่องสิทธิประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่เกี่ยวกับด้านเงินค่าตอบแทนที่จะได้รับกรณีเกิดการชราภาพ

ผู้ปฏิบัติงานต้องการความปลอดภัยในชีวิตของตน ซึ่งอยู่ในทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ขั้นที่ 2 ความต้องการความปลอดภัยไม่ว่าจะอยู่ในสำนักงาน หรืออยู่นอกสำนักงาน ซึ่งในข้อบังคับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าด้วยสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน พ.ศ. 2546

ไม่มีการระบุว่า หากเกษียณอายุ เนื่องด้วยสภาพร่างกายไม่อำนวยก็ไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงตนเองอย่างอื่นได้ จะได้รับการทดแทนอย่างไร จึงทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาอาจเสียสิทธิ และได้สิทธิน้อยกว่าในประกันสังคม เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาย่อมมีบุคคลที่อยู่ภายใต้การดูแล ไม่ว่าจะเป็นบิดา มารดา ทายาท หรือ คู่สมรสและจากปัญหาการประกันสังคมกรณีเกิดการชราภาพในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาด้านสวัสดิการทดแทนในกรณีที่เกิดการชราภาพไม่มีจึงอยากให้มีสิทธิประโยชน์และเงินทดแทน บำนาญชราภาพในข้อบังคับสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าด้วยสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถาบัน

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาแต่ล่ะประเด็นปัญหาแล้วเห็นว่า สาเหตุของปัญหา การที่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม นั้น แต่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาได้จัดให้มีสวัสดิการด้านอื่นมาทดแทน เช่น สวัสดิการและสิทธิประโยชน์ รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันจัดให้แล้ว อาจจะไม่เพียงพอ และการที่ไม่ตัดสิทธิที่จะประกันตนด้วยความสมัครใจ ก็อาจจะไม่ถูกต้องและยุติธรรมต่อผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาและการที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาออกพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 โดยการที่ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาต้องสูญเสียสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่เคยได้รับก่อนจะมาเป็นพนักงานที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา หรือคนทำงานเป็นที่แรกก็จะหมดสิทธิในเรื่องที่หน่วยงานไม่จัดให้มีประกันสังคม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับในตัวพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ดังนั้น การจัดสรรสิทธิประโยชน์ให้กับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อแข่งขันกับตลาดแรงงานประเภทพนักงานองค์กร พนักงานในหน่วยงานอิสระที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ เพื่อความยั่งยืนขององค์กร โดยทั้งนี้ต้องอาศัยวิธีการหนึ่งที่ยึดหลักการพึ่งตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันของพนักงานภายในองค์กรร่วมด้วย มีความมุ่งหมายที่จะเป็นหลักการพึ่งตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนที่ทำงานภายในองค์กร โดยเพิ่มเติมหลักประกันให้กับพนักงานเพื่อให้พนักงานได้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่และทำหน้าที่ของตนเองตามภาระที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะเงินบำนาญชราภาพเป็นรายเดือน และสิทธิประโยชน์ เงินทดแทนการขาดรายได้ในกรณีที่เกิดทุพพลภาพ ให้สิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาลค่าตรวจวินิจฉัยโรค ค่าบำบัดทางการแพทย์ ค่ายา และค่าเวชภัณฑ์ ค่ากินอยู่และค่ารักษาพยาบาลในสถานพยาบาล ค่ารถพยาบาลหรือค่าพาหนะรับส่งผู้ทุพพลภาพ ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกาย จิตใจและอาชีพ ค่าบริการอื่นที่จำเป็น ทั้งนี้ ตามความเหมาะสม นอกจากนี้การให้สิทธิประโยชน์ในการประกันสังคม เป็นการตอบสนองความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อพิจารณาถึงความต้องการขั้นพื้นฐานตามแนวคิดความต้องการของมนุษย์ตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ขั้นพื้นฐานของมาสโลว์ ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต ซึ่งเป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความ

ต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากพนักงานมีรายได้จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ประจำวันที่ต้องการปัจจัยเรื่อง อาหารที่อยู่อาศัย จากนั้นจึงสามารถทำงานต่อไปได้ และการมีสภาพแวดล้อมการทำงานที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี โดยเฉพาะการบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการในลำดับนี้ได้ จากนั้น จึงเป็นความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับการตอบสนองจากความต้องการทางร่างกาย หมายถึง ความต้องการ สภาพแวดล้อมที่ปลอดจากอันตรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงาน ในชีวิตและสุขภาพ การสนองความต้องการนี้ ต่อพนักงาน ทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิตและสุขภาพ กฎระเบียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสหภาพแรงงาน ความปลอดภัยใน การปฏิบัติงาน เป็นต้น การจัดสรรสิทธิประโยชน์ให้กับผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้ามทั้งในด้านการบริหารจัดการองค์กร เพื่อแข่งขันในตลาดแรงงาน การอำนวยประโยชน์ในด้านความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อจะได้เป็นพื้นฐานในการผลักดันให้มนุษย์ได้มีการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มประสิทธิภาพ และสามารถช่วยเหลือผู้อื่น และพัฒนาองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสาเหตุที่มนุษย์ต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เนื่องจากมนุษย์ทุกคนเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิในตัวเอง มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มนุษย์มีเกียรติภูมิที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และ มนุษย์ทุกคนเกิดมามีฐานะไม่เท่าเทียมกัน ทุกประเทศจึงต้องมีการออกกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม และการสร้างความเท่าเทียมทางด้านชีวิตและความเป็นอยู่ สวัสดิการและสิทธิประโยชน์เช่นเดียวกับที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจัดให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา แต่กลับให้ได้รับการยกเว้นให้ไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม นั้นอาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาเสียสิทธิอื่นใดอันพึ่งจะได้รับประโยชน์ตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม ซึ่งการที่สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม โดยในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาได้กล่าวไว้ว่า สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาว่าเป็นนิติบุคคล สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนามีฐานะเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ซึ่งไม่เป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ และกฎหมายว่าด้วยการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ ซึ่งการเป็นหน่วยงานกำกับของรัฐ สำหรับหน่วยงานในกำกับของรัฐ มีสถานภาพเหมือนองค์กรเอกชนทั่วไปแต่ยังมีสถานภาพเป็นหน่วยงานของรัฐอยู่ ความยึดโยงกับรัฐบาลยังคงมีอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนโยบายการงบประมาณและการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการแต่ความเป็นอิสระในการดำเนินการจะมีมากกว่าหน่วยงานราชการทั่วไป ซึ่งเป็นข้อดีและจะเป็นผลให้การบริหารมีประสิทธิภาพขึ้น

ดังนั้น สถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาจึงมีอำนาจหน้าที่ในการจัดสรรกองทุนสวัสดิการ และเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาดำเนินการจัดสวัสดิการ เช่น การทำประกันชีวิตและสุขภาพแก่ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาที่ครอบคลุมการรักษาพยาบาลหลายด้าน สวัสดิการต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกับการประกันสังคม ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตามข้อบังคับ ระเบียบ และประกาศของสถาบัน

ดนตรีกัลยาณิวัฒนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นเห็นสมควรต้องปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา พ.ศ. 2555 ในเรื่องของมาตรา 10 ที่มีใจความว่า “ผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนาซึ่งได้รับสวัสดิการและสิทธิประโยชน์รวมถึงกองทุนสำรองเลี้ยงชีพที่สถาบันจัดให้แล้ว ให้ได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม” เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความเป็นธรรมต่อผู้ปฏิบัติงานในสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา หรือให้มีการออกข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศที่มีสวัสดิการที่ครอบคลุมเช่นเดียวกับการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายว่าด้วยการประกันสังคมต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ .**เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2546**

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม สำนักงานประกันสังคม. **แนวคิดและหลักการประกันสังคม**. นนทบุรี: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2544.

เกษม สุวรรณกุล, อ้างใน สมโภชน์ แนบเนียน. “**มอนอกระบบคืออะไร** ” สืบค้นจาก https://www.gotoknow.org/posts/151657, เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2559.

ขัตติยา กรรณสูตและจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร . **การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส**. กรุงเทพ :สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546

จารุภัทร เรืองสุวรรณ. **เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์**, 2546

จิราภรณ์ เกษรสุจริต.**การประกันสังคมในประเทศไทย**.นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545

ธีระ ศรีธรรมรักษ์. **กฎหมายแรงงาน.** กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2543

ธีระ ศิริรัตนาพานิชย์. **การแรงงานสัมพันธ์ในประเทศไทย : กรณีศึกษาคณะกรรมการแรงงานสัมพันธ์**. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

นิคม จันทรวิทุร. **การประกันสังคม : 30 ปีแห่งการรอคอย**. กรุงเทพ:มูลนิธิโกมล, 2528

ประเภทของผู้ประกันตน. **สืบค้นจาก http://th.jobsdb.com/th-th/articles/** .เมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2559.

ฝ่ายนโยบายและแผนงาน กองวิชาการและแผนงาน สำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. **การประกันสังคมในประเทศไทย.** กรุงเทพ สำนักงานประกันสังคม, 2537.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2556. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2556.

พิชญาภรณ์ กุลเศรษฐ . **มาตรการทางกฎหมายประกันสังคมในการคุ้มครองแรงงานศึกษาเฉพาะภาคเกษตรกรรม**.วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2555

พิชญาภรณ์ กุลเศรษฐ. **มาตรการทางกฎหมยประกันสังคมในการคุ้มครองแรงงานศึกษาเฉพาะภาคเกษตรกรรม**, 2555

แพรพรรณ ศรีอนันต์. **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 กับสิทธิและเสรีภาพของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน.** , 2549

วรรัตน์ ชัยชนะ. **ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตยของเยาวชน ในโครงการฝึกอบรมวิทยากรเผยแพร่ประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ**.หน้า 59-62.กรุงเทพ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ศักดิ์ศรี บริบาลบรรพตเขตต์. **ระบบความมั่นคงทางสังคม**.กรุงเทพ : พิมพ์ลักษณ์, 2533

สงบ เชื้อทอง .**รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพ :มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย,มปป.

สิทธิประโยชน์กรณีเจ็บป่วยหรือประสบอันตราย. สืบค้นจาก http://www.sso.go.th/ . สำนักงานประกันสังคม, เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2559.

อธิลักษณ์ ศรีหทัย.**การรับรองสิทธิเสรีภาพของชนชั้นในสังคมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ 4-รัชกาลที่ 7)** .สำนักพิมพ์ กรุงเทพ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : ศึกษากรณีการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ

ดาวเรือง นิมิตจิตภักดี*

ศาสตราจารย์ ดร. ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ เกี่ยวกับการกำกับดูแล และสภาพปัญหาในการกำกับการดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยทำการศึกษาในกรณีการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษา กลับไม่มีอำนาจในการตรวจสอบถึงความเหมาะสมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งดังกล่าว ส่งผลให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการควบคุมการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยไม่คำนึงถึงมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรม ในการสรรหาของสภาสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

จากการศึกษาพบว่า สืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดกลไกการกระจายอำนาจทางการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้ปรับปรุงโครงสร้างการจัดองค์กรและให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการและมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน ตามกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง ส่งผลให้เกิดปัญหาการร้องเรียน อันเป็นการสร้างความแตกแยกในสถาบันอุดมศึกษา ตลอดจนขาดมาตรการในการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบของสภาสถาบันอุดมศึกษา โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา กลับไม่มีอำนาจในการตรวจสอบถึงความเหมาะสมหรือไม่มีอำนาจในการพิจารณายับยั้งการเสนอขอโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง แต่อย่างใด

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยเห็นควรนำแนวคิด หลักการ ของต่างประเทศ รวมถึงทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน มาปรับใช้กับการดำเนินการในการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไข

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา โดยกำหนดให้อำนาจแก่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา ให้มีอำนาจในการตรวจสอบถึงความเหมาะสมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งดังกล่าว ก่อนที่จะมีการเสนอรายชื่อเพื่อโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่อไป

1. บทนำ

แนวคิดพื้นฐานในกฎหมายมหาชนที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ รัฐมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของประชาชนในสังคม และการปกครองโดยใช้หลักการรวมอำนาจ รัฐย่อมไม่สามารถที่จะดำเนินการจัดทำภารกิจต่าง ๆ ได้ทั่วถึงและตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เพราะในปัจจุบันปัญหาของรัฐมีอยู่หลากหลายและมีลักษณะซับซ้อนขึ้น ดังนั้น รัฐจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมอบกิจการของรัฐบางอย่างให้องค์กรอื่น ๆ แบ่งเบาภาระไปจัดทำ ทั้งนี้ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเกือบทุกฉบับมีบทบัญญัติให้การจัดการศึกษาเป็นการจัดทำบริการสาธารณะเป็นอำนาจหน้าของรัฐ รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษา พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งรัฐอาจดำเนินการเอง หรือมอบหมายให้เอกชนไปจัดทำบริการสาธารณะด้านการจัดการศึกษาโดยการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขึ้น

จากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดกลไกการกระจายอำนาจทางการบริหารสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้ปรับปรุงโครงสร้างการจัดองค์กรและให้สถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการและมีความเป็นอิสระในการบริหารงาน ตามกฎหมายจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง โดยมีคณะกรรมการการอุดมศึกษาทำหน้าที่เสนอนโยบาย แผนพัฒนาและมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบและการประเมินผลการอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถาบันอุดมศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทำหน้าที่เป็นฝ่ายปฏิบัติการให้กับคณะกรรมการการอุดมศึกษา โดยยึดหลักการกระจายอำนาจจากหน่วยนโยบาย คือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาไปสู่สถาบันอุดมศึกษาในฐานะหน่วยปฏิบัติการ หลักการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการที่ดี และหลักการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษามีอิสระคล่องตัวในการบริหารจัดการ

ในการดำเนินการ โดยมีสภาสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่เป็นองค์กรกำกับดูแลสถาบันในระดับสูง ซึ่งภายใต้การบริหารกิจการของสถาบันอุดมศึกษา สภาสถาบันอุดมศึกษาเป็นคณะบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดในการกำหนดทิศทางของสถาบันอุดมศึกษา ประกอบกับมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 รวมทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง กำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้มีอำนาจสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่บริหารสถาบันอุดมศึกษา กำหนดนโยบาย เห็นชอบแผนระยะยาว การเปิดดำเนินการหลักสูตร บริหารงานบุคคล งบประมาณ จัดหาและบริหารทรัพยากร เพื่อให้สามารถดำเนินการตามนโยบายที่กำหนด ซึ่งมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ โดยสภาสถาบันอุดมศึกษาสามารถกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจ ดังนั้น เมื่อกฎหมายให้อำนาจการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอำนาจของสภาสถาบันอุดมศึกษา สภาสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องดำเนินการสรรหาให้เป็นไปตามข้อกฎหมาย และมาตรฐานคุณธรรม จริยธรรม เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาเป็นสถานที่คาดหวังของสังคมในการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมอย่างมีคุณภาพทั้งด้านวิชาการ และคุณธรรม จริยธรรม เมื่อสภาสถาบันอุดมศึกษาเสนอรายชื่อบุคคลที่ได้รับการสรรหาเป็นอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อดำเนินการเสนอชื่อเพื่อโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันอุดมศึกษานั้น แต่ภายหลังจากการที่สภาสถาบันอุดมศึกษาได้เสนอชื่อบุคคลที่ได้รับการสรรหาให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว ปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ถูกร้องเรียนจากบุคลากรในมหาวิทยาลัยหรือจากประชาชนทั่วไป ในเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติที่ไม่เหมาะสมในการดำรงตำแหน่ง สถานภาพทางสังคม หรือในกรณีที่ถูกองค์กรตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญชี้มูลความผิด เช่น คณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่การดำเนินการสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในฐานะหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษาไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ส่งผลให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของสภามหาวิทยาลัย ปัญหาการขาดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในเรื่องการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ ฯลฯ ได้เอง โดยไม่มีการกำหนดวิธีการควบคุมการใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย รวมถึงปัญหาการออกระเบียบหรือข้อบังคับโดยผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องหรือกลุ่มผลประโยชน์ของตน

1.1 มาตรการที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือ การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา แต่มีความแตกต่างในส่วนของการตรวจสอบการใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย สรุปได้ ดังนี้

1.1.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ การกำกับดูแล ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และกำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษา ส่งเสริม และประสานงานการศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม และการกีฬาเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาและราชการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงหรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวง ทั้งนี้ ในส่วนของการอุดมศึกษา จะมีคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือข้อเสนอแนะแก่รัฐมนตรี และมีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบายแผนพัฒนามาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง [1]

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในส่วนที่เกี่ยวกับการอุดมศึกษาจะมีคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กกอ.) ซึ่งจะมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาเสนอนโยบายแผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ และสนับสนุนทรัพยากร ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระ และความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษาระดับปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเสนอแนะในการออกระเบียบ หลักเกณฑ์ และประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการหรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจเสนอแนะและให้ความเห็นในการจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปให้แก่สถานศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งที่เป็นสถานศึกษาในสังกัด และสถานศึกษาในกำกับแก่คณะรัฐมนตรี ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการ

[1] พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 36

การอุดมศึกษา เดิมคือทบวงมหาวิทยาลัย มีสถานภาพเป็นนิติบุคคล มีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานกลางที่ควบคุมกำกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐบาล และสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ให้ดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นไปตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการอุดมศึกษา ที่สอดคล้องกับความต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ ให้การสนับสนุนทรัพยากร มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษามีบทบาทในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในสังกัด ตั้งแต่นำนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาทางด้านอุดมศึกษา ถ่ายทอดไปยังสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด เพื่อให้แผนการผลิตบัณฑิตได้ตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาก็ยังมีหน่วยงานอื่นดำเนินการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอีกด้วย และในฐานะราชการส่วนกลางตามกฎหมายระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 เป็นผู้บังคับบัญชา และรับผิดชอบในการปฏิบัติราชการของข้าราชการในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งอำนาจหน้าที่ดังกล่าวเป็นอำนาจโดยทั่วไปเช่นเดียวกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอื่น

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจะมีเนื้อหาหลักในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้ เนื่องจากสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาจะต้องมารวมอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ แต่เนื่องจากข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐอยู่ภายใต้ระบบการบริหารงานบุคคลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ก.ม. ก.ค. และ ก.พ. ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานบุคคลของข้าราชการในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐมีความเสมอภาคเป็นเอกเทศ และสอดคล้องกับภารกิจโดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการและวิชาชีพ จึงกำหนดให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) ในปี พ.ศ. 2551 ในส่วนของการกำหนดระบบตำแหน่งและประเภทตำแหน่งให้เหมาะสมกับลักษณะงาน และปรับปรุงการกำหนดหลักเกณฑ์การต่อเวลาราชการของผู้ดำรงตำแหน่งวิชาการเสียใหม่[2] เพื่อให้การต่อเวลาราชการ

[2] พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 มาตรา 19

เป็นไปตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การสอนหรือวิจัยและตามความต้องการของสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น และกำหนดให้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือนของอธิการบดี และบทบัญญัติเพื่อรองรับการบริหารงานบุคคลของพนักงานในสถาบันอุดมศึกษาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐแต่ละแห่ง สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐมีแนวคิดที่ว่า การบริหารงานโดยใช้ระบบราชการไม่เหมาะกับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะกิจกรรมในมหาวิทยาลัยไม่ได้ยึดโยงผูกติดกับเวลาราชการ และสถานที่ เหมือนกับระบบราชการ ระบบการเงินการงบประมาณที่ไม่ยืดหยุ่นของระบบราชการ เป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมการวิจัยและการผลิตบัณฑิต แนวคิดนี้จึงได้พัฒนามาเป็นความพยายามที่จะปรับระบบการบริหารมหาวิทยาลัย จากเดิมที่ใช้ระบบราชการเต็มรูปแบบมาเป็นระบบใหม่ที่ให้อิสรภาพแก่สภามหาวิทยาลัยในการที่จะกำหนดระบบบริหารขึ้นมาเอง โดยการออกกฎ ระเบียบต่างๆ แต่ก็ยังต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์หลักของรัฐ และหลักการบริหารจัดการที่ดี เช่น จะต้องเป็นระบบที่ตรวจสอบได้ ทั้งโดยการตรวจสอบภายในที่จะต้องมีความเข้มงวดมากกว่าระบบราชการ และโดยหน่วยงานสาธารณะ เช่น สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) หรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นต้น เมื่อได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยรูปแบบใหม่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลนั้น ก็ได้กำหนดให้การบริหารงานของมหาวิทยาลัยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสภามหาวิทยาลัย และมีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ โดยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งจะเหมือนกับมหาวิทยาลัยในส่วนราชการ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งจะมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง

จากมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายแต่ละฉบับมีวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระและความเป็นเลิศทางวิชาการของสถานศึกษา เป็นการกระจายอำนาจในด้านการบริหารสู่สถาบันอุดมศึกษา โดยจะมีสภาสถาบันอุดมศึกษา เป็นองค์กรสูงสุดที่ทำหน้าที่บริหารงานของสถานศึกษา โดยมีอำนาจในการออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการของมหาวิทยาลัยได้เอง โดยไม่มีการกำหนดวิธีการควบคุมการใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย

1.1.2 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในต่างประเทศ

1.1.2.1 สหราชอาณาจักร กลไกในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาในสหราชอาณาจักร จะมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาธิการและการจ้างงาน (Secretary of State for Education and Employment) ที่รับผิดชอบการศึกษา โดยได้รับแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรีและมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการควบคุมดูแลและให้แนวทางการจัดการศึกษา

ของรัฐในสหราชอาณาจักร รัฐมนตรีว่าการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐมนตรีช่วย (Minister of State) 3 คน และผู้ช่วยรัฐมนตรีที่เป็น ส.ส. (Parliamentary Under-Secretary) 3 คน นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่ด้านวิชาชีพและด้านบริหารของกระทรวง และเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐที่ไม่สังกัดกระทรวงใด เช่น สำนักงานมาตรฐานการศึกษา (Office for Standards in Education - OFSTED) และองค์การวุฒิการศึกษาและหลักสูตร (Qualifications and Curriculum Authority - QCA) ซึ่งเดิมเรียกว่าองค์การหลักสูตรการศึกษาและการประเมินผล (SCAA) รัฐมนตรีว่าการจะเป็นผู้แทนด้านการศึกษาและการจ้างงานในคณะรัฐบาลรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาธิการและการจ้างงานจะกำหนดนโยบายการศึกษา ปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรับผิดชอบในการติดตามดูแลคุณภาพของการศึกษาและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ พ.ร.บ. การศึกษา ค.ศ. 1996 ซึ่งใช้แทน พ.ร.บ. การศึกษา ค.ศ. 1944 และกฎหมายที่ตามมาได้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการในการดูแลองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่น และคณะกรรมการบริหารโรงเรียน มิให้ปฏิบัติการที่ไม่ถูกต้องตามเหตุผล และให้ทำหน้าที่เป็นตุลาการในกรณีที่มีความขัดแย้งระหว่างองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่นต่าง ๆ ระหว่างผู้ปกครองและคณะกรรมการบริหารโรงเรียนหรือองค์การบริหารการศึกษาท้องถิ่น[3]

มหาวิทยาลัยทุกแห่งและสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ เป็นหน่วยงานอิสระ ดังนั้น จึงรับผิดชอบการจัดองค์กรบริหารภายในของตนเอง อย่างไรก็ตาม ทุกสถาบันมีรูปแบบการบริหารคล้ายคลึงกัน ผู้บริหารมหาวิทยาลัยโดยทั่วไป เรียกกันว่า รองอธิการบดี (Vice - Chancellor) ตำแหน่งอธิการบดี (Chancellor) เป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ไม่ใช่ตำแหน่งบริหาร คณะกรรมการบริหารระดับสูงสุด เรียกว่า สภามหาวิทยาลัย หรือสถาบัน (Court) และประกอบด้วยคณาจารย์อาวุโสและกรรมการจากภายนอกที่มาจากการเลือกตั้ง สภามหาวิทยาลัย (Court) จะตัดสินใจเรื่องที่เป็นนโยบายทั่วไปและจะไม่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานประจำของมหาวิทยาลัย องค์กรระดับรองลงมา คือ สภาบริหารของสถาบัน (Senate) ซึ่งโดยทั่วไปประกอบด้วยบุคลากรวิชาชีพ สหภาพการค้าและอื่น ๆ โดยทำหน้าที่ตัดสินใจเรื่องที่อยู่นอกเหนือความสามารถของคณะวิชา ซึ่งการดำเนินงานของแต่ละองค์กรจะมีความเป็นอิสระต่อกัน

1.1.2.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส การบริหารการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีกฎหมายสำคัญที่เกี่ยวข้อง 2 ฉบับ ได้แก่ กฎหมายโฟเรอ (Edgar Faure) ปี ค.ศ. 1968 กำหนดสถานะทางกฎหมายของสถาบันอุดมศึกษา ให้อิสระในการบริหาร การเงิน และการสอน ต่อมาในปี ค.ศ. 1984 มีกฎหมายซาวารี (La loi Savary) ปรับปรุงอำนาจอิสระดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการกำหนดว่า สถาบันอุดมศึกษาจะสามารถใช้อำนาจอิสระในด้านใดได้บ้างและได้แค่ไหน อย่างไร

[3] กมล สุดประเสริฐ. (2546). โครงสร้างการบริการการศึกษาสหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. หน้า 4

ทั้งนี้ มีสภามหาวิทยาลัย เป็นองค์กรสูงสุดที่มีหน้าที่กำหนดและกำกับนโยบาย ดูแลการบริหารจัดการให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบาย และพันธกิจของมหาวิทยาลัยอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่มหาวิทยาลัย เป็นสภาผู้กำกับ (Governance Board) ที่พิทักษ์ธรรมาภิบาล (Good Governance) เพื่อให้การบริหารมหาวิทยาลัยอยู่ในครรลองของการบริหารจัดการที่ดี ตามระบบคุณธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้ สภามหาวิทยาลัย ก็คือ ระบบการตัดสินใจระดับนโยบายของมหาวิทยาลัย นโยบายเป็นเรื่องของสภาฯ การบริหารเป็นเรื่องของฝ่ายบริหาร คือ อธิการบดี ซึ่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็มีระบบการควบคุมตรวจสอบการทำงานของอธิการบดี โดยกลไกของศาลปกครอง[4]

1.1.2.3 ประเทศนิวซีแลนด์ การจัดการศึกษาของประเทศนิวซีแลนด์ ก่อนปี ค.ศ. 1989 เป็นการจัดการศึกษาที่อยู่ในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) มีระดับของการจัดการการศึกษาหลายระดับ หลายขั้นตอน มีความหลากหลายขององค์กรและหน่วยงานที่รับภาระในการจัดการศึกษา นับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานศึกษาธิการส่วนภูมิภาค คณะกรรมการบริหารการศึกษาประเภทต่าง ๆ และสภาการศึกษา เป็นต้น เป็นผู้รับภาระบริหารการศึกษาและสถานศึกษารับภาระในการให้การศึกษา อำนาจการตัดสินใจทั้งการบริหารแผนงาน โครงการงบประมาณ บุคลากร อยู่ที่ส่วนกลาง ต่อมาจึงมีการปฏิรูปการศึกษา และภายหลังจากมีการปฏิรูปการศึกษาเป็นลักษณะของการกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) การลดทอนหน่วยงานที่ไม่จำเป็น (Re-engineering) และการปรับโครงสร้างองค์กร(Reorganization) อยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการทั้งหมด นับตั้งแต่การศึกษาก่อนวัยเรียน (Early Childhood Education) ระดับประถมศึกษา (Primary School) ระดับมัธยมศึกษา (Secondary School) และระดับหลังมัธยมศึกษา ซึ่งได้แก่ การศึกษาในมหาวิทยาลัย (Universities) การศึกษาสารพัดช่าง (Polytechnices) และวิทยาลัยการศึกษาหรือวิทยาลัยครู (Colleges of Education) และหน่วยงานที่จัดการศึกษาในสาขาต่าง ๆ ที่กำหนดอยู่ในกรอบหลักสูตรโดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (Minister of Education) ซึ่งมาจากการเลือกตั้ง เป็นผู้บริหารด้านนโยบายสูงสุดของกระทรวง และมีปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (Secretary of Education) ซึ่งมาจากการสรรหาและแต่งตั้ง เป็นผู้บริหารงานประจำสูงสุดของกระทรวง ทั้งนี้ ในการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปยังคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและสถานศึกษา รัฐได้ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบการดำเนินงาน ทั้งในด้านคุณภาพการบริหาร การเรียนการสอน จึงได้จัดให้มีหน่วยงาน

[4] วิจิตร ศรีสอ้าน.(2555). การประชุม 4 สภามหาวิทยาลัย ประจำปี พ.ศ.2555. สืบค้นจาก http://dpr.wu.ac.th

ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบและถ่วงดุล 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และสำนักงานรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา[5]

2. ผลของการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา ในกรณีการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ มีดังต่อไปนี้

ปัจจุบันการบริหารกิจการของสถานศึกษา รัฐได้กระจายอำนาจไปยังสภาสถาบันอุดมศึกษา ให้สภาสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถออกกฎ ระเบียบ ข้องบังคับในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในของสถาบันอุดมศึกษาได้เอง โดยเฉพาะในเรื่องการสรรหาผู้บริหารระดับสูงของสถาบันอุดมศึกษา จึงเกิดช่องว่างที่สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งออกระเบียบ ข้อบังคับ หรือประกาศ เพื่อแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง จนส่งผลให้เกิดปัญหาร้องเรียนและความแตกแยกภายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสามารถแยกประเด็นปัญหาได้ ดังนี้

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในการกำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษา กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ในฐานะเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลสถานศึกษา ไม่มีอำนาจในการตรวจสอบความเหมาะสมของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ จึงเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ทำให้สภาสถาบันอุดมศึกษาใช้อำนาจในการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอำเภอใจ โดยไม่คำนึงถึงมาตรฐานทางคุณธรรม จริยธรรม ในการสรรหา

2.2 ปัญหาการขาดมาตรฐานกำหนดตำแหน่งสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวคือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทในการกำหนดระเบียบวิธีสำหรับระบบบริหารงานบุคคล โดยมิได้กำหนดมาตรฐานกลางเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการได้มา และคุณสมบัติของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิเอาไว้ รวมทั้งมิได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของ “ก.พ.อ.” ให้มีอำนาจตรวจสอบข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการได้มาของผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิไว้แต่อย่างใด

---

[5]ฉลวยลักษณ์ สินประเสริฐ. (2542). โครงสร้างการบริหารการศึกษาประเทศนิวซีแลนด์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

2.3 ปัญหาการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ กล่าวคือ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง กำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยสามารถกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามที่กำหนดในข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาได้เอง ซึ่งการใช้อำนาจตามกฎหมายนี้ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอนุมัติ อนุญาต การออกคำสั่งหรือการออกกฎ ระเบียบ ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ แต่เมื่อพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 ให้อำนาจกับสภาสถาบันอุดมศึกษาในการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ แต่กลับไม่มีการกำหนดวิธีการควบคุมการใช้อำนาจเอาไว้

2.4 ปัญหาการออกระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ กล่าวคือ การที่สถาบันอุดมศึกษามีความเป็นอิสระในการบริหารงาน มีอำนาจในการกำหนดผู้ที่จะดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ กำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะในการออกกฎ ข้อบังคับ หรือคำสั่ง ได้ด้วยตนเอง ภายใต้หลักการกระจายอำนาจที่สมบูรณ์ แต่การที่มีความเป็นอิสระเช่นนั้น ทำให้เกิดปัญหาการออกระเบียบหรือข้อบังคับโดยผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สืบเนื่องมาจากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ที่ได้กำหนดกลไกการกระจายอำนาจทางการบริหารไปสู่สถานศึกษา โดยอยู่ในการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ซึ่ง สกอ. ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจในเรื่องใดๆ ดังนั้น หากเกิดปัญหาธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาทั้งในส่วนของสภาสถาบันอุดมศึกษาและผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะในเรื่องการสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการการอุดมศึกษา หรือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจึงไม่มีอำนาจในการเข้าไปจัดการแก้ไขปัญหาได้ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายในสถาบันอุดมศึกษาที่รัฐไม่สามารถเข้าไปแก้ไขปัญหาได้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังนี้

3.1 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 โดยกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา มีอำนาจในการติดตาม ตรวจสอบ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์

และประกาศของสถาบันอุดมศึกษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์กลางที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนด โดยรวมถึงให้มีอำนาจในการยับยั้งการแต่งตั้งหรือการดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงในสถาบันอุดมศึกษา ในกรณีที่เกิดปัญหาความขัดแย้ง ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

3.2 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมาตรฐานสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดทั้งคุณวุฒิทางการศึกษา และประสบการณ์ในการสอน หรือประสบการณ์ด้านการบริหาร รวมทั้งกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามให้ชัดเจน เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งถือปฏิบัติเป็นเกณฑ์มาตรฐานกลาง ทั้งนี้ เห็นควรให้เพิ่มเติมในส่วนของมาตรการในการควบคุมการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ และประกาศของฝ่ายบริหารในสถาบันอุดมศึกษา พร้อมทั้งกำหนดมาตรการลงโทษแก่สถาบันอุดมศึกษาที่ดำเนินการฝ่าฝืน

3.3 แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐแต่ละแห่ง สืบเนื่องจากมาตรการควบคุมภายในที่กำหนดในการบริหารสถาบันอุดมศึกษา เช่น ฝ่ายกฎหมายซึ่งทำหน้าที่โดยนิติกรของสถาบันอุดมศึกษาสามารถตรวจสอบกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาสถาบันอุดมศึกษาแล้ว หรือการอุทธรณ์ ร้องทุกข์ สำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาที่ได้รับความคับข้องใจจากการออกกฎต่างๆ แต่กระบวนการควบคุมภายในดังกล่าว ยังไม่สามารถตรวจสอบการกระทำที่เป็นการพิจารณาทางปกครองโดยผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะอิทธิพลของผู้บริหารที่มีผลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งในการกำหนดโครงสร้างของสถาบันอุดมศึกษาจะมีองค์คณะบุคคลที่สำคัญ 3 ชุดหลักๆ คือ สภาสถาบันอุดมศึกษา สภาคณาจารย์และข้าราชการ และสภาวิชาการ โดยแต่ละองค์คณะบุคคลจะมีการบริหารงานแยกจากกันอิสระ ทำให้ไม่มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลกัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากมีการแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐแต่ละแห่ง โดยกำหนดให้คณะบุคคลทั้ง 3 ชุด ดังกล่าว มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลกันได้ ย่อมเป็นการสร้างมาตรการในการควบคุมภายในสำหรับผู้บริหารระดับสูงได้เป็นอย่างดี

3.4 จัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของสภาสถาบันอุดมศึกษา แม้ว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รวมทั้งพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่ง กำหนดให้สภาสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินการในเรื่องสรรหาอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัยและกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิได้เอง แต่กลับไม่มีการกำหนดวิธีการควบคุม หรือการถ่วงดุลการใช้อำนาจของสภามหาวิทยาลัย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า นอกจากแนวทางในการแก้ไขกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ยังมีอีกแนวทางหนึ่งที่หลายหน่วยงานนำมาใช้ในการแก้ไข

ปัญหาในเรื่องการตรวจสอบหรือถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ กล่าวคือ การจัดตั้งองค์กรอิสระในการตรวจสอบการใช้อำนาจ ดังนั้น จึงเห็นควรให้มีการจัดตั้งองค์กรที่มีอำนาจตรวจสอบการใช้อำนาจของสภาสถาบันอุดมศึกษา เพื่อมิให้ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ และให้ใช้อำนาจตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยสมควรเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางและเป็นอิสระจากการบริหารงานภายในสถาบันอุดมศึกษาอย่างแท้จริง การตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจดังกล่าวจึงอาจกระทำได้โดยอาศัยการควบคุมโดยองค์กรภายนอกซึ่งมีฐานะเป็นองค์กรพิเศษ และมีศักยภาพเพียงพอที่จะรับผิดชอบผลการดำเนินการของตนได้ องค์กรในลักษณะเช่นนี้ ควรเป็นองค์กรที่มีความเป็นกลางทางการเมือง และเป็นอิสระจากการบริหารงานภายในสถาบันอุดมศึกษาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กมล สุดประเสริฐ. (2546). โครงสร้างการบริการการศึกษาสหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

_____. (2546). โครงสร้างการบริการการศึกษาประเทศนิวซีแลนด์.กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ฉลวยลักษณ์ สินประเสริฐ. (2542). โครงสร้างการบริหารการศึกษาประเทศนิวซีแลนด์. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ศรีน้อย โพวาทอง. (2538). ระบบการศึกษาของสหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

กอบกุล จามรนาค. (2545). วิธีการและผลกระทบของการได้มาซึ่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยของรัฐ.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เพ็ญศรี เพ็ญสาดแสง. (2534). อำนาจกำกับดูแลทางปกครอง : ศึกษากรณีองค์การเทศบาล. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง

เดชาธร มังคลาทร*

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทางปกครองที่มีเหตุบกพร่องหรือความไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากฝ่ายปกครองกระทำโดยไม่สุจริตหรือการบิดเบือนการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง ได้แก่ ปัญหาการวินิจฉัยคดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครองที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ปัญหาระยะเวลาการฟ้องคดีปกครองในกรณีดังกล่าว รวมทั้งปัญหากรณีที่ฝ่ายปกครองออกกฎมาหักล้างหรือไม่ปฏิบัติตามแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง และปัญหาการควบคุมตรวจสอบมาตรการภายในของฝ่ายปกครองที่มีลักษณะเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต

จากการศึกษาพบว่า การกระทำทางปกครองที่ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำได้รับโทษทางอาญาและผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนกฎ คำสั่ง หรือสั่งห้ามการกระทำที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีอาญา หรือเพื่อให้ฝ่ายปกครองรับผิดชดใช้ค่าเสียหาย ศาลปกครองจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลยุติธรรมได้วินิจฉัยไว้ในคดีอาญาหรือไม่ และกรณีนี้เมื่อคดีในศาลยุติธรรมถึงที่สุดแล้ว ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวจะไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้เพราะจะพ้นกำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแล้ว และในกรณีที่ฝ่ายปกครองไม่เห็นด้วยกับแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง จึงออกกฎมาหักล้างหรือไม่ปฏิบัติตามแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตหรือไม่ นอกจากนี้ การที่ศาลปกครองไม่เข้าไปควบคุมตรวจสอบการกระทำที่มีลักษณะเป็นมาตรการภายในของฝ่ายปกครอง ทำให้ในบางกรณีที่มาตรการภายในของฝ่ายปกครองเป็นการกลั่นแกล้งหรือเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครองจึงไม่ถูกควบคุมตรวจสอบโดยศาลปกครอง และในปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีปกครองที่มีประเด็นพิพาทเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง

ดังนั้น หลังจากได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แล้ว ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีความชัดเจนเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น และเพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเสียหายของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง อีกทั้งเพื่อให้ศาลปกครองมีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครองได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

การที่องค์กรตุลาการเข้ามามีบทบาทในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้ถูกล่วงละเมิดโดยหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นั้น อาจกระทำได้หลายรูปแบบ เช่น การให้ศาลยุติธรรมทำหน้าที่ดังกล่าว (ระบบศาลเดี่ยว) หรือการจัดให้มีศาลที่ชำนาญในเรื่องการปกครองโดยเฉพาะ ซึ่งได้แก่ศาลปกครองทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการใช้กฎหมายขององค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง (ระบบศาลคู่) ซึ่งระบบกฎหมายไทยในปัจจุบันกำหนดให้ศาลปกครองเป็นองค์กรหลักในการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง โดยมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใด เนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

กล่าวโดยเฉพาะการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองโดยศาลปกครองเกี่ยวกับ “การกระทำโดยไม่สุจริต” ของฝ่ายปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 นั้น มีปัญหาสำคัญที่จำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ให้ชัดเจน เนื่องจากยังไม่มีการอธิบายถึงความหมายและประเภทของการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า มีปัญหาในการวินิจฉัยคดีปกครองที่มีประเด็นพิพาทเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง ซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อที่ 2 ต่อไป

2. ปัญหาการควบคุมตรวจสอบการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครองในศาลปกครองไทย

2.1 ปัญหาการวินิจฉัยคดีปกครองเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครองที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา

โดยที่บทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ไม่ได้ให้คำนิยามเหตุความไม่ชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาแนวคำวินิจฉัยคดีของศาลปกครองส่วนใหญ่ศาลปกครองจะวินิจฉัยไปในทางที่ว่า การกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง หมายถึงกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการทางปกครองโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีการกระทำอื่น ๆ ของฝ่ายปกครองที่เข้าข่ายเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต เช่น การกระทำที่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ในส่วนที่เกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

(หมวด 2 ลักษณะ 2 ความผิดเกี่ยวกับการปกครอง ตั้งแต่มาตรา 147 ถึงมาตรา 166) ทำให้มีปัญหาว่ากรณีที่การกระทำทางปกครองส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำได้รับโทษทางอาญาอันเนื่องมาจากการกระทำทางปกครองดังกล่าว ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตตามความหมายในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 หรือไม่ และในกรณีผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวของฝ่ายปกครองที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีอาญานำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนกฎ คำสั่ง หรือให้สั่งห้ามการกระทำ หรือให้รับผิดฐานกระทำละเมิด ศาลปกครองจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ศาลยุติธรรมได้วินิจฉัยไว้ในคดีอาญาหรือไม่

2.2 **ปัญหาระยะเวลาการฟ้องคดีปกครองที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา**

กรณีที่ศาลยุติธรรมมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดอาญาอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครอง และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวเมื่อทราบผลคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแล้วประสงค์จะนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนกฎ คำสั่ง หรือให้ฝ่ายปกครองรับผิดฐานกระทำละเมิด แต่ไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองได้เนื่องจากพ้นกำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแล้ว ยกตัวอย่างเช่น เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งให้เจ้าของอาคารแห่งหนึ่งรื้อถอนอาคารโดยอ้างว่าก่อสร้างอาคารโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าของอาคารจึงนำคดีไปฟ้องต่อศาลยุติธรรมและข้อเท็จจริงรับฟังเป็นที่ยุติว่า เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งดังกล่าวเนื่องจากมีมูลเหตุจูงใจเพื่อเรียกรับผลประโยชน์จากตน และศาลยุติธรรมพิพากษาว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกรณีที่อธิบดีออกคำสั่งไม่เลื่อนตำแหน่งให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเนื่องจากต้องการกลั่นแกล้งผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชาจึงนำคดีไปฟ้องต่อศาลยุติธรรม และศาลยุติธรรมพิพากษาว่าอธิบดีมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา และคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว ในกรณีนี้หากเจ้าของอาคารหรือผู้ใต้บังคับบัญชาซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดีในศาลยุติธรรมเมื่อทราบผลของคำพิพากษาของศาลยุติธรรมที่ถึงที่สุดแล้ว ประสงค์จะนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อให้ศาลปกครองเพิกถอนคำสั่งทางปกครองหรือเพื่อเรียกร้องค่าเสียหายในมูลละเมิดอันเกิดจากการใช้อำนาจทางปกครอง จะมีปัญหาว่าคดีดังกล่าวจะพ้นกำหนดระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแล้ว

2.3 **ปัญหากรณีที่ฝ่ายปกครองออกกฎมาหักล้างหรือไม่ปฏิบัติตามแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง**

ในบางกรณี คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองยังเป็นการวางแนวทางหรือเป็นการปรับปรุงวิธีปฏิบัติราชการของฝ่ายปกครองหรือเป็นการวางหลักกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากฝ่ายปกครองมีอำนาจในการออกกฎหรือกฎหมายลำดับรองต่างๆ ตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ จึงมีบางกรณีที่ฝ่ายปกครองไม่เห็นด้วยกับแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองจึงออกกฎหรือกฎหมายลำดับรองมาเพื่อหักล้างหรือไม่ปฏิบัติตามแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง จึงมีปัญหาว่า การกระทำของฝ่ายปกครองดังกล่าวถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตหรือไม่

2.4 **ปัญหาการควบคุมตรวจสอบมาตรการภายในของฝ่ายปกครองที่มีลักษณะเป็นการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง**

กรณีการกระทำของฝ่ายปกครองมีลักษณะเป็น “มาตรการภายใน” ของฝ่ายปกครองที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้กระทำมีวัตถุประสงค์อื่นที่เห็นได้อย่างชัดแจ้งว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต เช่น เป็นการกลั่นแกล้ง หรือเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น แต่แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองได้วางหลักว่า ศาลปกครองจะไม่เข้าไปควบคุมตรวจสอบการกระทำที่มีลักษณะเป็นมาตรการภายในของฝ่ายปกครอง ดังนั้น ทำให้ศาลปกครองไม่มีบทบาทในการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายจากการกระทำดังกล่าวของฝ่ายปกครอง

2.5 **ปัญหาการค้นหาวัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการทางปกครอง**

ในการพิจารณาเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง นั้น ศาลปกครองจำต้องพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจหรือวัตถุประสงค์ของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการทางปกครองที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดี ซึ่งในการต้องค้นหามูลเหตุจูงใจหรือวัตถุประสงค์ของผู้กระทำจะต้องพิจารณาจากพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุเชื่อมโยงให้เห็นมูลเหตุจูงใจหรือวัตถุประสงค์ของผู้กระทำ เช่น มีสาเหตุโกรธเคืองกันมาก่อน ผลประโยชน์ที่จะได้ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นกลาง เป็นต้น โดยมูลเหตุจูงใจหรือวัตถุประสงค์ที่ถือได้ว่าไม่ใช่วัตถุประสงค์ของกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายปกครองกระทำการ ยกตัวอย่าง เช่น เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อกลั่นแกล้งให้ได้รับความเสียหาย หรือเพื่อช่วยเหลือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งมีลักษณะไม่เป็นกลาง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาแนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองตั้งแต่เปิดทำการศาลปกครองเป็นต้นมา ยังไม่พบคดีที่ศาลปกครองวินิจฉัยไว้โดยชัดแจ้งว่า การกระทำทางปกครองที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากฝ่ายปกครองกระทำโดยไม่สุจริต ส่งผลให้ยังไม่มีการพัฒนาหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาวินิจฉัยคดีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง และแม้คู่กรณีฝ่ายผู้ฟ้องคดีจะกล่าวอ้างว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำโดยไม่สุจริต แต่ศาลปกครองมักจะวินิจฉัยว่าไม่มีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สุจริตดังกล่าว

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์แต่ละประเด็นปัญหาแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้

1) เห็นควรเสนอให้บัญญัติกฎหมายว่า การกระทำทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการทุจริตต่อหน้าที่ หรือมีผลให้ผู้กระทำได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

2) เห็นควรเสนอให้บัญญัติกฎหมายว่า ในกรณีที่ศาลยุติธรรมมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดอาญาอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ คำสั่ง

ทางปกครอง หรือคำสั่งอื่น และกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง และระยะเวลาการฟ้องคดีครบกำหนดไปแล้วหรือจะครบกำหนดก่อนสามสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาของศาลยุติธรรมถึงที่สุด ให้ขยายระยะเวลาการฟ้องคดีต่อศาลปกครองออกไปอีกสามสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาของศาลยุติธรรมถึงที่สุด

3) เห็นควรเสนอให้บัญญัติกฎหมายว่า การกระทำโดยไม่สุจริต หมายความรวมถึง การกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีลักษณะเป็นการจงใจที่จะไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนแนวคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองโดยไม่มีเหตุผลอันควรสนับสนุน

4) เห็นควรเสนอให้บัญญัติกฎหมายว่า ในคดีที่ฟ้องเกี่ยวกับการกระทำทางปกครองที่มีลักษณะเป็นมาตรการภายในของฝ่ายปกครอง ถ้าศาลปกครองเห็นว่าการกระทำดังกล่าวที่เป็นมูลเหตุแห่งการฟ้องคดีกระทบสิทธิหรือก่อให้เกิดภาระหน้าที่แก่ผู้อยู่ในบังคับและเป็นการกระทำโดยไม่สุจริต ให้ศาลปกครองมีอำนาจรับคำฟ้องดังกล่าวไว้พิจารณาได้

5) เห็นควรเสนอให้บัญญัติกฎหมายว่า ในคดีที่มีประเด็นพิพาทเกี่ยวกับการกระทำโดยไม่สุจริตของฝ่ายปกครอง ให้ศาลวินิจฉัยเกี่ยวกับเหตุผลประกอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง และความบรรลุผลของมาตรการหรือวิธีการที่ฝ่ายปกครองนำมาใช้ หรือพฤติการณ์แวดล้อมอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นมูลเหตุจูงใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำการทางปกครองที่พิพาท

บรรณานุกรม

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2552, กรกฎาคม-ธันวาคม). “รากเหง้าของหลักสุจริตในระบบกฎหมายของยุโรป” วารสารยุโรปศึกษา, 17, 2. หน้า 114-159

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2544). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรัญ โฆษณานันท์. (2536). นิติปรัชญาภาคสอง ปรัชญากฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประชาชน จำกัด.

จรัญ ภักดีธนากุล. (2533, มกราคม-กุมภาพันธ์). “การควบคุมและตรวจสอบฝ่ายปกครองในอังกฤษ” ดุลพาห เล่มที่ 1 ปีที่ 37

จิตติ ติงศภัทิย์ และยล ธีรกุล. (2513). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.กรุงเทพมหานคร: เนติบัณฑิตยสภา.

จุฑาทิศ จารุพาสน์. (2540). การปรับใช้บทนิยาม “โดยทุจริต” ในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2535). “การพัฒนากฎหมายวิธีพิจารณาทางปกครองของไทย” วารสารกฎหมายปกครอง เล่ม 11.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. (2540). กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง. กรุงเทพมหานคร: หจก.จิรรัชการพิมพ์.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2523). การตีความกฎหมาย. กรุงเทพฯ. : สำนักพิมพ์ชวนพิมพ์.บุญอนันต์ วรรณพานิชย์. (2545). หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง.กรุงเทพฯ : สวัสดิการสำนักงานศาลปกครอง.

ธีระ สุธีวรางกูร. (2541). นิติกรรมทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยเจตนารมณ์ของกฎหมาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บรรเจิด สิงคะเนติ. เงื่อนไขการฟ้องคดีคดีปกครองของเยอรมัน. วารสารนิติศาสตร์. ปีที่ 29 ฉบับที่ 2 (มิถุนายน 2542)

บัญญัติ สุชีวะ “การแสดงเจตนาของนิติบุคคล” วารสารกฎหมาย ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม 2519

ประสาท พงษ์สุวรรณ์. “คณะกรรมการที่มีอำนาจดำเนินการพิจารณาทางปกครอง” ในหนังสือ “สาระสำคัญของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองและความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่” เอกสารเผยแพร่จัดทำโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พฤษภาคม 2540

_____. (2551). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาคดีปกครองเกี่ยวกับการเพิกถอนกฎ คำสั่งและห้ามการกระทำหลักสูตรพนักงานคดีปกครองระดับกลาง รุ่นที่ 11. สำนักงานศาลปกครอง.

พงศ์พร พราหมณ์เสน่ห์. (2537). ทศพิธราชธรรมทางออกของการปรับใช้ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมืองในกฎหมายไทย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

เพ็ญศรี วงศ์เสรี. หลักกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความในศาลปกครองเยอรมัน. วารสารวิชาการ ศาลปกครอง. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2547.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2535). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2531). การควบคุมการใช้ดุลพินิจทางปกครองโดยองค์กรตุลาการ,” ในรวมบทความในโอกาสครบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์, กรุงเทพฯ : พีเค พริ้นติ้งเฮ้าส์.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2540). ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม.

วัฒนา อิศรภักดี. (2528). หลักการตีความตัวบทกฎหมายในกฎหมายอังกฤษ. ในการใช้การตีความกฎหมาย (รวบรวมโดย ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์) กรุงเทพฯ. โครงการปริญญาโท คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วารี นาสกุล. (2553). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะละเมิด จัดการงานนอกสั่งลาภมิควรได้. กรุงเทพมหานคร: หจก.จิรรัชการพิมพ์.

สมยศ เชื้อไทย. (2534). คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายแพ่งหลักทั่วไป. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2543). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

หยุด แสงอุทัย. (2545). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประกายพรึก.

ปัญหาทางกฎหมายในการนำพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 มาบังคับในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

ตวิษา ใจยั่งยืน*
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้มีการตราพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ขึ้นมาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่คู่สัญญาและสร้างความมั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ อันเนื่องมาจากการทำสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์เป็นการทำสัญญาโดยอาศัยความน่าเชื่อถือระหว่างคู่สัญญาในการชำระหนี้ตามที่ตกลงกันไว้เป็นหลัก ในบางครั้งจึงทำให้เกิดปัญหาจากการที่คู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อจะขายอสังหาริมทรัพย์ ถึงแม้จะมีการตรากฎหมายหลายฉบับที่มีการกำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) โดยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญานั้น กำหนดให้คู่สัญญาสามารถเรียกเงินคืนได้ในกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังไม่สามารถป้องกันความเสียหายหรือประกันว่าผู้เสียหายได้รับเงินคืนครบถ้วน ดังนั้นจึงได้มีแนวคิดนำระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Escrow) โดยระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญานี้เป็นระบบที่มีการกำหนดให้มีคนกลาง (Escrow Agent) ซึ่งมีความน่าเชื่อถือมาทำหน้าที่ดูแลการชำระหนี้ตามสัญญาให้เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญาจึงเป็นที่มาของการประกาศใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 กรณีการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในปัจจุบันยังมีปัญหาเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในเรื่องเนื้อหาของกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเรื่องความสมัครใจในการทำสัญญาดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา หนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน การวางหลักประกันของผู้ประกอบธุรกิจ ภาระการพิสูจน์กรณีเกิมความเสียหายจาการทำหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์เป็นต้น จึงส่งผลให้ในปัจจุบันผู้ประกอบธุรกิจอสังหริมทรัพย์ไม่นำพระราชบัญญัติฉบับนี้มาบังคับใช้เท่าที่ควรถึงแม้จะเป็นกฎหมายที่ดีก็ตาม

ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่าควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 เพื่อแก้ปัญหาข้างต้น เช่น กำหนดให้การดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ใช้บังคับสำหรับการทำธุรกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในกรณีที่ยังก่อสร้างไม่เสร็จ โดยออกเป็นกฎกระทรวงมาบังคับใช้สำหรับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การแก้ไขพระราชบัญญัติเรื่องหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินกรณีของอาคารชุดและภาระการพิสูจน์กรณีเกิมความเสียหายจากการทำหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์ อีกทั้ง ควรเร่งให้ออกกฎกระทรวงเรื่องการวางหลักประกันมาเยียวยาความที่เสียหายที่เกิดจากการกระทำของผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา

1. บทนำ

ปัจจุบันการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทยนั้น เป็นการทำสัญญาซื้อขายโดยอาศัยความน่าเชื่อถือระหว่างคู่สัญญาในการชำระหนี้ตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาเป็นหลัก จึงทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่คู่สัญญาไม่ปฏิบัติตามสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่ตกลงกัน ถึงแม้ในปัจจุบันจะมีการตรากฎหมายขึ้นมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2)[1] ซึ่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญานั้น ได้มีการกำหนดให้คู่สัญญาสามารถเรียกเงินคืนได้ในกรณีที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ยังไม่สามารถป้องกันความเสียหายหรือประกันว่าผู้เสียหายได้รับเงินคืนครบถ้วนได้ จึงได้มีแนวคิดนำระบบดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Escrow) เป็นระบบการค้ำประกันการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของสัญญาต่างตอบแทนต่างๆ โดยระบบดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญานี้เป็นระบบที่มีการกำหนดให้มีคนกลาง (Escrow Agent) ที่มีความมั่นคงและน่าเชื่อถือเข้ามาทำหน้าที่ดูแลการชำระหนี้ตามสัญญาให้ถูกต้องและสมบูรณ์ตามเจตนาของคู่สัญญาตามที่ตกลงกันไว้ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551[2] ขึ้นมาเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่คู่สัญญาพร้อมทั้งสร้างความมั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และยังเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดจากการฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อขอให้ศาลเยียวยาความเสียที่เกิดขึ้น หรือการบังคับสิทธิที่มีอยู่ตามกฎหมาย ซึ่งการฟ้องร้องดำเนินคดีนั้นเป็นเรื่องที่เสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก และไม่มีความแน่นว่าจะได้รับการเยียวยาความเสียหายหรือไม่ ได้มีการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ.2551 แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่มีการนำพระราชบัญญัติฉบับนี้มาใช้บังคับในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายแต่อย่างใด

---

[1] พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

[2] พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551

2. ความหมายและสาระสำคัญของกฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา

ความหมายทั่วไปของคำว่า “เอสโครว์”คือ การที่เอกสาร หนังสือตราสาร เงิน หรือรายการอื่นใดตามที่กำหนดไว้ โดยคู่สัญญาได้ฝากไว้กับบุคคลที่สามซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่มีส่วนได้เสียในสัญญา ด้วยคำสั่งที่ให้ส่งมอบเอกสาร หนังสือตราสาร หรือทรัพย์ที่ฝากไว้ให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อคู่สัญญาได้มีการปฏิบัติการชำระหนี้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในคำสั่งเอสโครว์ บุคคลที่สามที่ทำหน้าที่ในการรับฝากดังกล่าวอาจเรียกว่า ตัวแทนเอสโครว์ ส่วนเอกสารสัญญาที่กำหนดเงื่อนไขให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขให้เสร็จสมบูรณ์ก่อนที่จะมีการส่งมอบจะเรียกว่า สัญญาจัดตั้งเอสโครว์ (ศิริพร เอี่ยมธงชัย และ จันทิมา พัฒนางกูล, 2550, น.12)

ดังนั้น ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาจึงมีหน้าที่ต้องเก็บรักษาเงิน ทรัพย์สิน และเอกสารสิทธิ์ในทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขายซึ่งคู่สัญญาได้ส่งมอบไว้แก่ตน และจะต้องส่งมอบเงินให้แก่ผู้ขายและโอนกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบทรัพย์สินให้ผู้ซื้อ เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขและข้อตกลงในสัญญาซื้อขายอย่างถูกต้องและครบถ้วนแล้ว โดยมีหลักการสำคัญดังนี้

1. ผู้ซื้อ หมายถึง คู่สัญญาผู้ซึ่งทำความตกลงซื้อทรัพย์สินจากคู่สัญญาฝ่ายที่เรียกว่าผู้ขาย ผู้ซื้อมีหน้าที่ชำระราคาทรัพย์สินที่ซื้อขาย และรับโอนทรัพย์สินนั้น เมื่อได้ปฏิบัติการชำระหนี้ในส่วนของตนครบถ้วนตามสัญญา ตามระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา ผู้ซื้อจะต้องส่งมอบเงินค่าทรัพย์สินให้แก่ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาเพื่อยึดถือไว้ในระหว่างการดำเนินการตามสัญญา

2. ผู้ขาย คือ คู่สัญญาผู้ซึ่งทำความตกลงขายทรัพย์สินให้กับผู้ซื้อ โดยผู้ขายเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขาย และจะยังคงมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายดังกล่าวจนกว่าจะได้รับชำระราคาครบถ้วน ตามระบบการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินหรือเอกสารสิทธิในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาเพื่อยึดถือไว้เป็นหลักประกันแก่ผู้ซื้อว่าเมื่อผู้ซื้อได้ชำระราคาครบถ้วนแล้ว ผู้ซื้อจะได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าว

3. ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา คือ บุคคลภายนอกสัญญาซื้อขาย โดยจะต้องทำหน้าที่เป็นคนกลาง เก็บรักษาทรัพย์สินหรือเอกสารสิทธิ์ในทรัพย์สินตามสัญญาซื้อขาย ของทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ จนกว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาครบถ้วน โดยผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาจะไม่มีส่วนได้เสียใด ๆ ในสัญญาซื้อขาย ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลงานรับเอกสารและการจ่ายเงินในการซื้อขายหลักทรัพย์ และจะได้รับค่าธรรมเนียมตามสัญญาดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตอบแทน

ซึ่งในการประกอบธุรกิจการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญาจะต้องมีคุณสมบัติ และเงื่อนไขการประกอบกิจการเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์คู่สัญญาจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีตามข้อเสนอของคณะกรรมการการกำกับการประกอบกิจการดูแลผลประโยชน์ตามมาตรา 9 โดยผู้มีสิทธิยื่นขอใบอนุญาตจะต้องเป็นไปตามมาตรา 10 ดังนี้

1. สถาบันการเงิน
2. นิติบุคคลอื่นตามที่กฎหมายกำหนดในกระทรวง

ผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าเป็นผู้ดูแลผลประโยชน์จะต้องเป็นคนกลางที่มีความน่าเชื่อถือและมีความมั่นคงทางการเงิน จึงได้อนุญาตให้เฉพาะสถาบันการเงินเท่านั้น

โดยปัจจุบันกระกรวงการคลังได้ออกใบอนุญาตประกอบกิจการการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญาให้แก่ธนาคารพาณิชย์แล้วจำนวน 9 แห่ง ดังนี้

1. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
2. ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้แบงกิ้งคอร์ปอเรชั่น จำกัด
3. ธนาคารกสิการไทย จำกัด (มหาชน)
4. ธนาคารซูมิโมโต้ มิตซุย แบงกิ้ง คอร์ปอเรชั่น
5. ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
6. ธนาคารเอบีเอ็น แอมโร เอ็น.วี สาขากรุงเทพมหานคร
7. ธนาคารซิตี้แบงค์ สาขากรุงเทพมหานคร
8. ธนาคารสแตนดาร์ดชาร์เตอร์(ไทย) จำกัด (มหาชน)
9. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)[3]

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตามกฎหมายของต่างประเทศ

3.1 มาตรการทางกฎหมายของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการดูแลรักษาผลประโยชน์ ของคู่สัญญาหรือกฎหมายเอสโครว์ (Escrow Law) ขึ้นใช้บังคับ โดยเป็นกฎหมายระดับมลรัฐ (state law) กล่าวคือ เป็นกฎหมายที่มลรัฐต่าง ๆออกมาเพื่อใช้บังคับภายในอาณาเขตหรือในเขตอำนาจของมลรัฐนั้น ๆ ไม่ได้มีขอบเขตการบังคับใช้ครอบคลุมทั้งสหรัฐอเมริกา และจากการสำรวจกฎหมายของมลรัฐทั้ง 50 มลรัฐของสหรัฐอเมริกา ปรากฏว่า มลรัฐต่าง ๆมีกฎหมายเอสโครว์บังคับใช้ในลักษณะต่างกัน อาจแยกได้เป็นสองลักษณะใหญ่ดังนี้

1.1 กฎหมายที่กำหนดเรื่องบัญชีเอสโครว์ (escrow account) โดยไม่ได้ควบคุมการประกอบการเป็นตัวแทน (escrow agent) ซึ่งได้แก่กฎหมายของมลรัฐส่วนใหญ่ที่นำบัญชีเอสโครว์มาใช้เป็นเครื่องมือคุ้มครองคู่สัญญาในการทำธุรกรรมตามที่กฎหมายกำหนด โดยกฎหมายได้กำหนดให้การทำธุรกรรมดังกล่าวต้องปิดบัญชีเอสโครว์เป็นบัญชีแยกต่างหากเพื่อเป็นการปฏิบัติตามสัญญาของคู่สัญญา ได้แก่ มลรัฐอาร์คันเซอร์ มลรัฐคอนเน็คติกัต มลรัฐดิสทริคออฟ โคลัมเบีย เป็นต้น

[3] ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ สนส. 1/2554

1.2 กฎหมายที่ควบคุมตัวแทน (escrow agent) โดยใช้มาตรการการอนุญาต (license) และการควบคุมกิจการเป็นตัวแทน เหตุผลในการตรากฎหมายควบคุมการเป็นตัวแทน ส่วนใหญ่พบว่ามความคล้ายคลึงกัน คือ เพื่อคุ้มครองประชาชนทั่วไปหรือผู้บริโภคที่ใช้บริการตัวแทนเอสโครว์จากการฉ้อโกงหรือจากการหลอกหลวงของตัวแทนซึ่งรัฐได้รับการร้องเรียนเป็นจำนวนมากขึ้น กฎหมายที่ควบคุมการประกอบการเป็นตัวแทนเอสโครว์ของมลรัฐเหล่านี้กำหนดหลักไว้คล้ายคลึงกัน คือการใช้มาตราการอนุญาต (license) มาเป็นมาตรการควบคุม ได้แก่ กฎหมายของมลรัฐอริโซน่า มลรัฐแคลิฟอร์เนีย มลรัฐไอดาโฮ มลรัฐวอชิงตัน และมลรัฐโอเรกอน เป็นต้น (ศิริพร เอี่ยมธงชัย และ อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ, 2550, น.27)

อย่างไรก็ตาม มลรัฐที่มีกฎหมายควบคุมตัวแทนเอสโครว์ในลักษณะที่สองนี้ ก็มีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดในเรื่องบัญชีเอสโครว์ในลักษณะที่หนึ่งใช้บังคับด้วย เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนียดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงมีการใช้กฎหมายดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาในการทำธรุกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ เพราะทำให้คู่สัญญามีความมั่นใจว่าจะได้รับการปฏิบัติตามสัญญาจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ป้องกันการเปลี่ยนใจของคู่สัญญาเพราะเมื่อทำสัญญาแล้วคู่สัญญาแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถยกเลิกสัญญาได้ อีกทั้งยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่คู่สัญญา เพราะคู่สัญญาไม่จำเป็นต้องมาเผชิญหน้าระหว่างผู้ซื้ออีกด้วย

3.2 มาตรการทางกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย

การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของเครือรัฐออสเตรเลียนั้นผู้ซื้อสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง และยังสามารถทำการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ผ่านทางตัวแทนนายหน้า (Realestate Agent) หรือการประมูล (Auction) เครือรัฐออสเตรเลียจะมีการระบบการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์คล้ายคลึงกับประเทศไทย คือผู้ซื้อและผู้ขายสามารถเจรจาตกลงทำสัญญาซื้อขายกันเองเมื่อปฏิบัติตามสัญญาครบถ้วนแล้ว ก็จะส่งมอบเงินและส่งมอบทรัพย์สินแต่การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์จะแตกต่างกับประเทศไทยตรงที่โดยส่วนใหญ่ผู้ซื้อและผู้ขายจะทำการซื้ออสังหาริมทรัพย์ผ่านตัวแทนนายหน้าหรือคนกลาง เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคจึงได้มีการออกกฎหมายมาควบคุมการเป็นนายหน้าเพื่อคุ้มครองผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากตัวแทนนายหน้าหรือคนกลาง และเป็นการควบคุมการดำเนินงานของตัวแทนนายหน้า (Real Estate Agent) ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างมากในธุรกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งรูปแบบการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในเครือรัฐออสเตรเลียสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1. การประมูลโดย Auctioneer
2. การซื้อขายผ่านนายหน้า

โดยมีหน้าที่และความรับผิดชอบดังนี้

- เจรจาหรือจัดการธุรกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินต่าง ๆ รวมทั้ง การซื้อ ขาย แลกเปลี่ยน และให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งอาจเป็นอสังหาริมทรัพย์เชิงพาณิชย์หรือที่อยู่อาศัยก็ได้
- ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายจากบริษัท
- จัดการทรัพย์สินที่ให้เช่าลง

การทำการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ของเครือรัฐออสเตรเลียนั้น มีน้อยมากอาจจะมีเพียงไม่กี่ครั้งในชีวิต ดังนั้น รัฐบาลจึงเกิดแนวความคิดที่จะคุ้มครองผู้บริโภค โดยการออกกฎหมายมากำกับอาชีพนายหน้าอสังหาริมทรัพย์ โดยกำหนดให้ต้องมีการขอรับใบอนุญาตหรือขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานของรัฐ มีการกำหนดคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ของบุคคลที่ต้องการขึ้นทะเบียนเป็นนายหน้าค้าอสังหาริมทรัพย์ เพื่อให้มั่นใจว่าบุคคลที่จะมาประกอบอาชีพเหล่านี้มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ ทั้งด้านการศึกษา ทักษะ และความประพฤติ เพื่อลดโอกาสในการเอาเปรียบลูกค้า รัฐบาลออสเตรเลียยังได้ออกกฎระเบียบจำนวนมาก เพื่อกำกับการดำเนินงานของนายหน้าค้าอสังหาริมทรัพย์ เพื่อคุ้มครองเจ้าของบ้านและผู้ที่ต้องการซื้อบ้านจากนายหน้าค้าอสังหาริมทรัพย์ (ศิริพร เอี่ยมธงชัย และ อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ, 2550,น. 22)

ดังนั้น กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาของสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย จะเห็นได้ว่าทั้งสองประเทศจะใช้มีการบังคับใช้กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาในการทำธุรกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งได้ใช้มาเป็นระยะเวลานานแล้วและได้มีการใช้กันอย่างแพร่หลายจึงทำให้ได้รับการยอมรับจากผู้ใช้บริการทั่วไป

4. วิเคาะห์ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 มีดังต่อไปนี้

จากการศึกษาพบว่าพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 มีการประกาศใช้มาแล้วเป็นระยะเวลา 8 ปี แต่ยังมีข้อบกพร่องที่เป็นปัญหาและอุปสรรคในการนำพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญามาใช้บังคับในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จึงทำให้ในปัจจุบันยังไม่มีการนำพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญามาใช้ในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ถึงแม้จะเป็นกฎหมายที่มีหลักการที่ดีในการคุ้มครองผู้บริโภค แต่ไม่มีการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถนำพระราชบัญญัติฉบับนี้มาใช้บังคับในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์มีดังต่อไปนี้

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับมาตรา 5 ในเรื่องความสมัครใจในการทำสัญญาดูแลผลประโยชน์ เนื่องจากพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 เป็นเรื่องการคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่สัญญาโดยยึดหลักสมัครใจทั้งสองฝ่าย พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาจึงไม่มีบทบัญญัติที่เป็นบทบังคับให้นำพระราชบัญญัติดังกล่าวไปใช้กับ

ทุก ๆ สัญญา ดังนั้น การจะบังคับตามกฎหมายดังกล่าวได้ทั้งสองฝ่ายจึงต้องสมัครใจตกลงกันที่จะใช้กฎหมายคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่สัญญา ปัจจุบันพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 จึงจะนำมาใช้หรือไม่ใช้กับสัญญาก็ได้

2. ปัญหาเกี่ยวกับหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน ตามมาตรา 17 วรรคสาม เนื่องจากตามมาตรา 17 วรรคสาม ระบุว่าในกรณีที่ทรัพย์สินที่คู่สัญญาต้องส่งมอบหรือโอนสิทธิเป็นอสังหาริมทรัพย์ที่มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญามีหนังสือแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบและให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวบันทึกเป็นหลักฐานไว้ว่าอสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ภายใต้บังคับแห่งสัญญาดูแลผลประโยชน์ และห้ามจดทะเบียนโอนสิทธิในทรัพย์นั้นจนกว่าจะได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา ผู้วิจัยพบว่ากฎหมายดังกล่าวระบุครอบคลุมอายัดเพียงที่ดินที่มีโฉนด และหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (นส.3 ก) เท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมถึงในกรณีโครงการอาคารชุดที่อยู่ระหว่างดำเนินการออกหนังสือแสดงสิทธิ ดังนั้นในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจไม่มีหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินก็จะไม่สามารถใช้กฎหมายฉบับนี้บังคับใช้ได้

3. ปัญหาเกี่ยวกับการวางหลักประกันตามมาตรา 10 วรรคสอง พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 มาตรา 10 วรรคสองได้กำหนดเรื่องการวางหลักประกันเอาไว้ โดยกำหนดให้ออกกฎกระทรวงมากำหนดให้นิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจการดูแลผลประโยชน์จะต้องวางหลักประกันโดยให้นิติบุคคลดังกล่าวต้องปฏิบัติเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ แต่จนถึงปัจจุบันยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำหนดให้นิติบุคคลที่ประกอบธุรกิจการดูแลผลประโยชน์จะต้องวางหลักประกันแต่อย่างใด

4. ปัญหาเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ กรณีเกิดความเสียหายจากการทำหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาตามพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 นั้นมีการกำหนดโทษทางปกครองต่อผู้ดูแลผลประโยชน์ในกรณีที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยมีโทษคือ การชำระค่าปรับทางปกครองไม่เกินหนึ่งแสนบาท และมีบทกำหนดโทษทางอาญาสูงสุด คือ ปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาทและจำคุกไม่เกินห้าปี ซึ่งการกำหนดโทษทางปกครองและโทษทางอาญานั้นไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคู่สัญญาที่อาจได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ดูแลผลประโยชน์ เนื่องจากโทษทางปกครองและโทษทางอาญาไม่เป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่คู่สัญญาแต่อย่างใด หากคู่สัญญาต้องการให้ผู้ดูแลผลประโยชน์ชดใช้ค่าเสียหายก็จำต้องไปฟ้องร้องดำเนินคดีทางแพ่งในลักษณะเป็นการชดใช้ค่าเสียหายจากการกระทำละเมิดซึ่งภาระการพิสูจน์ย่อมตกเป็นของคู่สัญญา ตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1[4] ซึ่งเป็นเรื่องยากที่คู่สัญญาจะพิสูจน์ถึงเจตนาหรือความบกพร่องโดยประมาทในการทำหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์ จึงเป็นการเพิ่มภาระให้แก่ผู้เสียหาย

[4] ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1

5. ปัญหาร้องเรียนที่เกิดขึ้นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ในปัจจุบัน พบว่าทุกวันนี้ยังมีการร้องเรียนในเรื่องของอาคารชุดและบ้านจัดสรรในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจก่อสร้างอาคารไม่เสร็จตามสัญญาจะซื้อจะขาย โดยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นอาจเกิดจากกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจที่ไม่มีเงินลงทุนในการประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ อันเนื่องมาจากโครงการที่ดำเนินการก่อสร้างนั้นมียอดการซื้อขายไม่เป็นไปตามที่ผู้ประกอบธุรกิจคาดการณ์ไว้ ผู้ประกอบธุรกิจจึงไม่ก่อสร้างโครงการต่อไปให้เสร็จตามสัญญา ส่วนผู้ซื้อที่ได้ชำระเงินจองและเงินดาวน์ไปแล้วทั้งหมด แต่โครงการไม่มีการก่อสร้างก็จะต้องมาใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายคืนจากผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งมีทั้งได้เงินคืนและไม่ได้เงินคืน

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญา พ.ศ. 2551 เป็นกฎหมายที่ตรามาโดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในการทำธุรกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ และเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ แต่ยังมีปัญหาที่ยังไม่สามารถนำพระราชบัญญัติดังกล่าวมาใช้ให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญา พ.ศ. 2551 เพื่อให้มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาของพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ทำให้ทราบถึงความไม่ครอบคลุมและชัดเจนของพระราชบัญญัติดังกล่าว เพื่อให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 ประสบความสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ จึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ควรแก้ไขพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญา พ.ศ. 2551 โดยนำแนวทางกฎหมายการดูแลผลประโยชน์ที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลียมาปรับใช้กับกฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของประเทศไทย กล่าวคือ ควรมีการแก้ไขมาตรา 5 ให้บัญญัติให้อำนาจฝ่ายบริหารในการออกกฎกระทรวงกำหนดให้นำพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551 มาใช้บังคับสำหรับการทำธุรกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ในกรณีที่ยังก่อสร้างไม่เสร็จ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้ผู้ประกอบธุรกิจทำการโกง หรือเอารัดเอาเปรียบผู้บริโภค อันจะเป็นการแก้ไขปัญหาการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด

2. ควรให้บัญญัติเพิ่มเติมในมาตรา 17 วรรคสาม ว่า “ในกรณีที่คู่สัญญาอยู่ระหว่างดำเนินการเรื่องหนังสือแสดงสิทธิกับทางสำนักงานที่ดิน ให้คู่สัญญานำหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินที่เป็นที่ตั้งโครงการอสังหาริมทรัพย์นั้น แจ้งต่อผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญาให้มีหนังสือแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามประมวลกฎหมายที่ดินทราบและให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวบันทึกเป็น

หลักฐานไว้ว่าอสังหาริมทรัพย์นั้นอยู่ภายใต้บังคับแห่งสัญญาดูแลผลประโยชน์ และห้ามจดทะเบียนโอนสิทธิในทรัพย์สินนั้นจนกว่าจะได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา" เพื่อที่จะสามารถใช้บังคับกับผู้ประกอบธุรกิจที่อยู่ระหว่างดำเนินการเรื่องหนังสือแสดงสิทธิได้อีกด้วย

3. ควรพิจารณาเร่งให้ภาครัฐมีการประกาศกฎกระทรวงกำหนดเรื่องการวางหลักประกันของผู้ประกอบธุรกิจเพิ่มเติมจากหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์คู่สัญญา พ.ศ.2551 เพื่อลดปัญหาในการฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาล เป็นการเยียวความเสียหายให้แก่ผู้ซื้อ อีกทั้งยังเป็นการคุ้มครองคู่สัญญาที่ใช้บริการผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา ดังเช่นกฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลีย ที่ได้มีการกำหนดเรื่องการวางหลักประกันไว้ในกฎหมายเพื่อเป็นการประกันความเสียหายอันเกิดจากกระทำ ของตัวแทนหรือผู้ดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายของคู่สัญญา ดังนั้นประเทศไทยควรเร่งให้มีการประกาศกฎกระทรวงฉบับนี้ขึ้นมาคุ้มครองคู่สัญญาต่อไป

4. ควรให้พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์ไว้โดยเฉพาะเหมือนที่มีกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 29 และ พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 มาตรา 6 ดังนี้

1. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 29 ได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิต การประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใด ๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความที่เป็นผู้ประกอบธุรกิจนั้น

2. พระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 มาตรา 5 ผู้ประกอบการทุกคนต้องร่วมกันรับผิดต่อผู้เสียหายในความเสียหายที่เกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย และสินค้านั้นได้มีการขายให้แก่ผู้บริโภคแล้ว ไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ประกอบการหรือไม่ก็ตาม และตามมาตรา 6 เพื่อให้ผู้ประกอบการต้องรับผิดตามมาตรา ๕ ผู้เสียหายหรือผู้มีสิทธิฟ้องคดีแทนตามมาตรา ๑๐ ต้องพิสูจน์ว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายจากสินค้าของผู้ประกอบการและการใช้หรือการเก็บรักษาสินค้านั้นเป็นไปตามปกติธรรมดา แต่ไม่ต้องพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการผู้ใด

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้ใช้บริการอ้างว่าผู้ประกอบธุรกิจดูแลผลประโยชน์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสียหาย หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ จนเป็นเหตุให้ผู้ใช้บริการต้องฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้ดูแลผลประโยชน์ จึงควรมีการกำหนดให้ผู้ใช้บริการมีหน้าที่นำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงแต่เพียงว่าผู้ใช้บริการได้รับความเสียหายจากการบริการของผู้ประกอบธุรกิจ

ดูแลผลประโยชน์ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่นั้นเป็นไปตามปกติธรรมดาหรือไม่ โดยผู้ใช้บริการไม่ต้องพิสูจน์ถึงการทำหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจดูแลผลประโยชน์ โดยให้กฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของผู้ประกอบธุรกิจในการนำสืบหักล้าง เนื่องด้วยผู้ดูแลผลประโยชน์มีหน้าที่เป็นคนกลางในการดูแลการชำระหนี้ของคู่สัญญาให้เป็นไปตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาดูแลผลประโยชน์ และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดูแลผลประโยชน์อยู่ในความรู้เห็นของผู้ดูแลผลประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวยากแก่การพิสูจน์ในการทำหน้าที่ดังกล่าว เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในการใช้บริการผู้ดูแลผลประโยชน์ในการทำธุรกรรมซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ควรให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่ผู้ดูแลผลประโยชน์

บรรณานุกรม

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

พระราชบัญญัติการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา พ.ศ.2551

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522

ศิริพร เอี่ยมธงชัย และ จันทิมา พัฒนางกูล. (2550). **กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Esceow Law) ของสหรัฐอเมริกา (รายงานการศึกษาวิจัยตามโครงการศึกษาวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ศิริพร เอี่ยมธงชัย และ อภิวัฒน์ จิระศิริโสภณ. (2550). **กฎหมายการดูแลผลประโยชน์ของคู่สัญญา (Esceow Law) ของประเทศออสเตรเลีย (รายงานการศึกษาวิจัยตามโครงการศึกษาวิจัย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

สำนักนโยบายระบบการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการเงิน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2553

การกำหนดคุณสมบัติล่าม : ศึกษากรณีที่เด็กและเยาวชนตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหา

ตามใจ บุณยรัตพันธุ์*
รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์**

บทคัดย่อ

ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้การสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาให้ใช้ภาษาไทย แต่หากผู้ต้องหาและจำเลยนั้นไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยอันเป็นภาษาที่ใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี การคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและหลักประกันสิทธิดังกล่าวนั้นก็ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 บัญญัติรองรับไว้ถึงสิทธิในการมีล่าม เมื่อพิจารณาถึงสิทธิการมีล่ามในกรณีเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาและไม่สามารถเข้าใจหรือสื่อสารภาษาไทยได้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ทั้งมาตรา 70 และมาตรา 75 วรรคหนึ่ง นั้นบัญญัติให้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบประวัติและสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจให้จัดหาล่ามให้โดยใช้วิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นเป็นวิธีการที่ใช้กับบุคคลทั่วไป และตามมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็ไม่มีการกำหนดถึงคุณสมบัติของล่ามแต่อย่างใด นอกจากนี้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติถึงสิทธิในการมีล่ามเพียงแค่ในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาของศาลกำหนดให้ใช้มาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผลของมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ดังนี้ จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไข บัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนของการจัดหาล่ามตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยแก้ไขทั้งมาตรา 70 และมาตรา 75 เพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องสิทธิในการมีล่ามลงในชั้นเจ้าพนักงานไว้โดยเฉพาะ โดยให้นำบทบัญญัติสิทธิในการมีล่ามในชั้นเจ้าพนักงานมาใช้ในชั้นศาลและบัญญัติเพิ่มเติมถึงเรื่องการกำหนดคุณสมบัติล่ามโดยเทียบเคียงกับกรณีการกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษา

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สมทบ ที่ปรึกษากฎหมาย หรือผู้ประนีประนอม ควรกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมในด้านการรับการฝึกอบรมของล่าม ความสามารถและความชำนาญด้านภาษา ด้านกฎหมาย และกำหนดหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาล่าม และการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันตลอดกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นเจ้าพนักงาน หรือชั้นพิจารณาในศาล เห็นควรจัดทำในรูปแบบของการจดทะเบียนขึ้นบัญชีเป็นล่ามที่ได้รับการรับรองแล้ว โดยให้ล่ามที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ในศาลได้นั้นจะต้องเป็นล่ามได้ขึ้นทะเบียนแล้วเท่านั้น ซึ่งผู้ขอจดทะเบียนล่ามได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นล่ามได้ จึงจะสามารถยื่นขอจดทะเบียนได้

1. บทนำ

สิทธิของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายบัญญัติขึ้นมารับรองและคุ้มครองบุคคลเหล่านี้ แม้บุคคลนั้นจะต้องตกอยู่ในฐานะของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ผู้นั้นก็ยังสมควรที่จะต้องได้รับความคุ้มครองเฉกเช่นกับบุคคลทั่ว ๆ ไปโดยถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์อันสำคัญที่พึงมี เมื่อผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาและจำเลยนั้นเริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วย่อมต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพบางประการจึงจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยไม่ว่าจะเป็นสิทธิรับรู้กระบวนพิจารณาในขั้นต่าง ๆ หรือหลักประกันสิทธิในการต่อสู้คดี ด้วยเหตุที่การสอบสวนไต่สวนมูลฟ้อง หรือพิจารณาให้ใช้ภาษาไทย แต่การคุ้มครองสิทธิและหลักประกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาดังกล่าวนั้นจะไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้หากทั้งผู้ต้องหาและจำเลยนั้นไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยอันเป็นภาษาที่ใช้ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดี ดังนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 ได้บัญญัติรองรับถึงสิทธิในการมีล่าม

การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชนซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ดังนี้เมื่อแนวทางการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดมีความแตกต่างกันย่อมส่งผลให้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมีความแตกต่างกันไปด้วย แต่เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70 และมาตรา 75 นั้นบัญญัติให้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบประวัติและสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจให้จัดหาล่ามให้โดยใช้วิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นเป็นวิธีการที่ใช้กับบุคคลทั่วไป และมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็ไม่มีการกำหนดถึงคุณสมบัติของล่ามแต่อย่างใด นอกจากนี้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติถึงสิทธิในการมีล่ามเพียงแค่ในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาของศาล

กำหนดให้ใช้มาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผลของมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

2. การคุ้มครองเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา

2.1 เป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชน

การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนเป็นกรณีที่มุ่งที่ตัวเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา อันเป็นเรื่องของสถานภาพส่วนตัวของเด็กและเยาวชน มุ่งหวังที่จะให้การอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนนั้น ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนจึงมีเป้าหมายเพื่อให้การอบรมสั่งสอนและแก้ไขปรับปรุงตัวเด็กและเยาวชน ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ดังนี้เมื่อแนวทางการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดมีความแตกต่างกันย่อมส่งผลให้วิธีปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดมีความแตกต่างกันไปด้วย ดังนั้นการที่จะใช้วิธีการลงโทษเด็กที่กระทำผิดเช่นเดียวกันกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดย่อมไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าความจริงแล้วการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นเพราะความไม่สมบูรณ์ในทางสภาพร่างกาย สภาพจิตใจ ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และไม่สามารถเล็งเห็นผลของการกระทำได้อย่างแท้จริง ทั้งในแง่ของเจตนาและการกระทำเด็กย่อมมีความยับยั้งชั่งใจน้อยกว่าผู้ใหญ่

2.2 สิทธิในการมีล่ามของเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความความผิดอาญา

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70 และมาตรา 75 นั้นบัญญัติให้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบปากคำและสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจก็ให้จัดหาล่ามให้ โดยใช้วิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงสิทธิในการมีล่ามเพียงแค่ในการสอบปากคำและสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาของศาลกำหนดให้ใช้มาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผลของมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นเป็นวิธีการที่ใช้กับบุคคลทั่วไป ซึ่งการที่จะนำมาปรับใช้กับเด็กหรือเยาวชนนั้นควรจะต้องมีการเพิ่มเติม แก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และตามมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็ไม่มีการกำหนดถึงคุณสมบัติของล่ามแต่อย่างใด ซึ่งการกำหนดคุณสมบัติของล่ามนี้เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ยิ่งหากเป็นกรณีที่เด็กและเยาวชนตกอยู่ใน

ฐานะผู้ถูกกล่าวหาด้วยแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของล่ามเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนยิ่งไปกว่าบุคคลทั่วไป

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบสิทธิในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติของล่ามในคดีอาญากับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาสิทธิในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติล่ามในกรณีเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาไม่สามารถเข้าใจหรือสื่อสารภาษาไทยได้ตามกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลีย พบว่ามีความแตกต่างไปจากกฎหมายเด็กและเยาวชนของประเทศไทย ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติล่ามของประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดให้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และเด็กและเยาวชนนั้นไม่สามารถเข้าใจและสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ศาลจะต้องแต่งตั้งล่ามให้[1] ซึ่งการแต่งตั้งล่ามสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แตกต่างไปจากกรณีทั่ว ๆ ไป ศาลจึงต้องแต่งตั้งล่ามที่มีคุณสมบัติและมีทักษะ ความรู้ความสามารถตามข้อกำหนดคุณสมบัติที่คณะกรรมการกฤษฎีกากำหนดไว้ให้แก่เด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และเด็กและเยาวชนนั้นไม่สามารถเข้าใจและสื่อสารภาษาอังกฤษเช่นเดียวกับการแต่งตั้งล่ามในศาลในกรณีทั่วไป

บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติล่ามของประเทศออสเตรเลียโดยสิทธิในการมีล่ามไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่จะเป็นการตัดสินใจของผู้พิพากษาแต่ละคนโดยจะเป็นผู้ตรวจสอบว่าบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีนั้น ๆ มีความชำนาญในภาษาอังกฤษพอที่จะเข้าใจการพิจารณาคดีหรือไม่ หากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาไม่สามารถสื่อสารและเข้าใจภาษาอังกฤษได้ ศาลจะต้องจัดหาล่ามให้ ซึ่งการแต่งตั้งล่ามสำหรับเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แตกต่างไปจากกรณีทั่ว ๆ ไป ดังนี้ศาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องแต่งตั้งล่ามที่มีคุณสมบัติและมีทักษะ ความรู้ความสามารถ และความประพฤติตามแนวทางที่ประมวลจริยธรรมและประมวลจรรยาบรรณได้กำหนดไว้

---

[1] Cal. Const. art.I, § 14.

In re Dung T, 160 Cal.App.3d 697, 708 (1984).

อนึ่ง เมื่อพิจารณาบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติล่ามของทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย กับประเทศออสเตรเลีย จะเห็นได้ว่า กฎหมายของทั้งสองประเทศนั้นกำหนดให้ศาลต้องจัดหาล่ามให้แก่เด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา หากเด็กและเยาวชนนั้นไม่สามารถสื่อสารหรือเข้าใจภาษาอังกฤษ โดยล่ามจะต้องมีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันไป หากเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ล่ามจะต้องมีคุณสมบัติตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกากำหนดไว้[2] ส่วนประเทศออสเตรเลีย ล่ามจะต้องมีทักษะ ความสามารถตามประมวลจริยธรรมและประมวลจรรยาบรรณ[3] แต่บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับในการมีล่ามและการกำหนดคุณสมบัติล่ามของประเทศไทย ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของล่าม หรือกำหนดทักษะ ความสามารถในด้านภาษาอย่างเช่นทั้งสองประเทศข้างต้น แม้จะมีประมวลจริยธรรมล่ามซึ่งมีการกำหนดหน้าที่ของล่ามไว้ในหลายๆ ข้อ แต่หน้าที่ที่กำหนดไว้เหล่านั้นต่างเป็นการกำหนดที่ไม่ชัดเจนและไม่เป็นรูปธรรมอย่างเพียงพอ ยกตัวอย่างเช่นกำหนดให้ล่ามจะต้องมีความรู้และความเข้าใจในภาษาที่แปลอย่างถ่องแท้ ซึ่งการวัดความรู้และความเข้าใจในภาษาที่แปลว่าตัวล่ามเองนั้นเข้าใจอย่างถ่องแท้หรือไม่นั้น ควรที่จะมีการทดสอบหรือเข้ารับการอบรมเพื่อที่จะได้เป็นผู้เชี่ยวชาญในภาษานั้นๆ ซึ่งการกำหนดให้มีการทดสอบหรือเข้ารับการอบรมจะเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ถึงการผ่านมาตรฐานที่ได้กำหนดขึ้นมาได้อย่างเป็นรูปธรรม หรือการที่กำหนดให้ล่ามต้องแสดงหนังสือรับรองการฝึกอบรม ก็ไม่ชัดแจ้งว่าเป็นการอบรมหลักสูตรใด ใครเป็นผู้จัดขึ้นเป็นต้น

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 70 และมาตรา 75 นั้น บัญญัติให้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยที่ใช้ในการสอบประวัติและสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานตำรวจให้จัดหาล่ามให้ โดยใช้วิธีการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 13 แต่ด้วยเหตุที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 นั้นเป็นวิธีการที่ใช้กับบุคคลทั่วไป และมาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็ไม่มีการกำหนดถึงคุณสมบัติของล่ามแต่อย่างใด นอกจากนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

---

[2] Government Code Section 68564

Government Code Section 68562. (d)

Government Code Section 68562. (e)

[3] Code of Ethic

Code of Conduct

บัญญัติถึงสิทธิในการมีล่ามเพียงแค่ในชั้นเจ้าพนักงานเท่านั้น ส่วนในชั้นพิจารณาของศาลกำหนดให้ใช้มาตรา 13 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยผลของมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 การดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice) มีแนวคิดแก้ไขฟื้นฟูปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะรายด้วยวิธีการค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของการกระทำความผิดซึ่งแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญากับบุคคลทั่วไป (Criminal Justice) ที่มุ่งเน้นการลงโทษอันเป็นการดำเนินคดีแบบแก้แค้นทดแทนเป็นสำคัญ ทั้งนักอาชญาวิทยายังมีความเห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรม ดังนี้ในกรณีที่เด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่สามารถสื่อสารหรือเข้าใจภาษาไทยได้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการจัดหาล่ามให้ และควรที่จะต้องมีการกำหนดคุณสมบัติล่ามที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อเป็นการคัดกรองและตรวจสอบล่ามที่จะเข้ามาในกระบวนการพิจารณาว่าเป็นล่ามที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาและจำเลยนั้นเกิดประสิทธิผล

เพื่อให้สิทธิของเด็กและเยาวชนที่ตกอยู่ในฐานะผู้ถูกกล่าวหาได้รับความคุ้มครองยิ่งไปกว่าสิทธิของบุคคลทั่วไปในกรณีที่ผู้ต้องหาและจำเลยไม่สามารถพูดและเข้าใจภาษาไทยได้ จึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไข บัญญัติเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนของการจัดหาล่ามตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ดังต่อไปนี้

1) โดยแก้ไขทั้งมาตรา 70 และมาตรา 75 โดยยกเลิกในกรณีที่บัญญัติว่า “...เด็กหรือเยาวชนไม่สามารถสื่อสารหรือไม่เข้าใจภาษาไทยก็ให้จัดหาล่ามให้...” และเห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องสิทธิในการมีล่ามลงในชั้นเจ้าพนักงานไว้โดยเฉพาะ โดยให้นำบทบัญญัติการจัดหาล่ามและการกำหนดคุณสมบัติของล่ามในชั้นเจ้าพนักงานมาใช้ในชั้นศาล ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันทั้งกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นชั้นเจ้าพนักงานหรือชั้นศาล

2) เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกำหนดคุณสมบัติของล่ามโดยเทียบเคียงกับกรณีการกำหนดคุณสมบัติของผู้พิพากษาสมทบ ที่ปรึกษากฎหมาย หรือผู้ประนีประนอม โดยล่ามจะต้องมีความเชี่ยวชาญในภาษาไทยและภาษาที่ล่ามต้องทำการแปล ภาษามือ หรือการสื่อความหมายอื่น ๆ ต้องมีความเป็นกลาง ไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องใด ๆ กับคู่ความหรือพยาน ต้องได้รับการอบรมและฝึกปฏิบัติจนสามารถผ่านการทดสอบในเรื่องเจตนารมณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัว การพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยา การสังคมสงเคราะห์ และมีความสุขุมรอบคอบ ทัศนคติ อัธยาศัย และความประพฤติเหมาะสมแก่การเข้าร่วมในการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัว และปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมล่ามอย่างเคร่งครัด

3) เห็นควรกำหนดหน่วยงานหรือองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดหาล่าม หรือฝึกอบรม ทดสอบคุณสมบัติและความสามารถของล่าม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในทั้ง

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นชั้นเจ้าพนักงาน หรือชั้นพิจารณาในศาล ดังนั้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่าองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบมีหน้าที่ตั้งแต่ฝึกอบรม การทดสอบคุณสมบัติและความสามารถควรจะเป็นกองการต่างประเทศ สำนักงานยุติธรรม เนื่องจากในปัจจุบันนี้กองการต่างประเทศ สำนักงานศาลยุติธรรมได้คอยจัดหาล่ามเพื่อมาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาให้กับศาลต่าง ๆ อยู่แล้ว

4) เห็นควรจัดทำในรูปแบบของการทะเบียนขึ้นบัญชีเป็นล่ามที่ได้รับการรับรองแล้ว โดยให้ล่ามที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ในศาลได้นั้นจะต้องเป็นล่ามได้ขึ้นทะเบียนแล้วเท่านั้น ซึ่งผู้ขอจดทะเบียนล่ามได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนที่จะเป็นล่ามได้ จึงจะสามารถยื่นขอจดทะเบียนได้ นอกจากนี้หากล่ามที่ได้จดทะเบียนประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสม เช่น ไม่มีความเป็นกลางในการทำหน้าที่ล่าม กระทำการหรือละเว้นกระทำการตามหน้าที่ของล่ามโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจนเป็นเหตุให้เสียหายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างร้ายแรง หรือไม่ถือปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมล่าม และการไม่ถือปฏิบัตินั้นเป็นเหตุให้เสียหายแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างร้ายแรง เป็นต้น ให้ผู้รับผิดชอบลบชื่อล่ามออกจากทะเบียนล่าม

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2552). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชนและคดีครอบครัว* (พิมพ์ครั้งที่ 3).กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2555). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ.(2543). การคุ้มครองเด็กในการให้ปากคำในคดีอาญา,*ดุลพาห,47 (1)*,5 – 29.

The Constitution of California

California Government Code

Evidence Act 1929 (SA) in Australia

Magistrates Court Act 1989 (Vic) in Australia

Defence Force Discipline Act 1982 (Cth) in Australia

Code of Ethic in Australia

Code of Conduct in Australia

Child Young and Families Act (Vic) in Australia

Children and Young People Act in Australia

ปัญหาการยกเว้นภาษีสรรพสามิตที่จัดเก็บจากเครื่องดื่มประเภทชา:ศึกษากรณีผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

ธนพงษ์ จวบฤกษ์เย็น[*]
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์[**]

บทคัดย่อ

ภาษีสรรพสามิต (Excise Tax) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษีการขายเฉพาะ (Selective Sale Taxes) เป็นภาษีฐานการบริโภคที่เก็บจากการซื้อขายสินค้าและบริการบางชนิดที่ต้องการให้ผู้บริโภครับภาระภาษีเพิ่มขึ้นกว่าปกติ โดยอาศัยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง สินค้าประเภทเครื่องดื่มเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่ถูกกำหนดให้จัดเก็บภาษีสรรพสามิต แต่เพื่อส่งเสริมเกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่มีส่วนผสมตามที่กฎหมายกำหนดให้ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต โดยเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มก็ได้รับยกเว้นการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตด้วย ซึ่งตามบัญชีอัตราส่วนผสมของเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และน้ำพืชผัก น้ำชา อยู่ในลำดับที่ 54 โดยคุณสมบัติของวัตถุดิบที่ใช้พิจารณา ต้องเป็นชาแห้งที่มีคาเฟอีน (Caffeine) ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของน้ำหนัก และมีอัตราส่วนผสมต่อปริมาตรสุทธิต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 0.5

ชาพร้อมดื่มที่วางขายในท้องตลาดส่วนใหญ่เป็นชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานในปริมาณที่มาก ใกล้เคียงกับเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลมที่เติมสารให้ความเช่นกันแต่ถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ขัดต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี (Equality) การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่เติมสารให้ความหวานนั้น เป็นการจัดเก็บภาษีจากสินค้าที่เข้าข่ายเป็นสินค้าที่มีลักษณะฟุ่มเฟือย ไม่จำเป็นต่อการครองชีพ ตรงกับหลักเกณฑ์ที่ต้องจัดเก็บภาษีสรรพสามิต กล่าวคือ น้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่จำเป็นต่อการบริโภคควรต้องเป็นน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่มีสัดส่วนของน้ำที่สกัดจากผลไม้หรือสกัดจากพืชผักร้อยละ 100 และการที่รัฐไม่สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากผู้ประกอบการที่จำหน่ายชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานซึ่งเป็นผู้มีความสามารถในการชำระภาษีขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีอีกด้วย

1.บทนำ

การจัดเก็บภาษีเป็นเครื่องมือสำคัญที่รัฐใช้หารายได้เพื่อนำมาบริหารประเทศในทุก ๆ ด้าน ภาษีจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการกระจาย

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รายได้ ลดความเหลื่อมล้ำของสังคม สร้างความยุติธรรมและสร้างความเข้มแข็งในประเทศนั้น ๆ รัฐสามารถใช้ภาษีไปพัฒนาทั้งทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประเทศดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ

ภาษีสรรพสามิต ภาษีสรรพสามิต (Excise Tax) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษีการขายเฉพาะ (Selective Sale Taxes) เป็นภาษีฐานการบริโภคที่เก็บจากการซื้อขายสินค้าและบริการบางชนิดที่ต้องการให้ผู้บริโภครับภาระภาษีเพิ่มขึ้นกว่าปกติ โดยอาศัยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง อัตราภาษีสรรพสามิตจะแตกต่างกันไป แล้วแต่ความเหมาะสมสำหรับสินค้าแต่ละชนิด ภาษีสรรพสามิตเป็นภาษีทางอ้อม (Indirect Tax) กล่าวคือ ผู้มีหน้าที่เสียภาษีที่กฎหมายกำหนดไว้มิใช่เป็นผู้รับภาระภาษี (Tax Burden) โดยตรงแต่ภาระภาษีได้ถูกผลักไปยังผู้บริโภค

ภาษีเครื่องดื่มจัดเก็บตามพระราชบัญญัติภาษีเครื่องดื่ม พ.ศ.2495 ต่อมาในวันที่ 10 กันยายน พ.ศ.2527 ได้ประกาศพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติภาษีเครื่องดื่ม และสำหรับปัจจุบันให้จัดเก็บตามพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2534 แทน

เครื่องดื่ม หมายถึง สิ่งซึ่งปกติใช้เป็นเครื่องดื่มโดยไม่ต้องเจือปนและไม่มีแอลกอฮอล์ โดยจะมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือไม่ก็ตาม อันบรรจุในภาชนะและบรรจุไว้ แต่ไม่รวมถึง

1. น้ำหรือน้ำแร่ตามธรรมชาติ

2. น้ำกลั่นหรือน้ำกรองสำหรับดื่มโดยไม่ปรุงแต่ง

3. เครื่องดื่มซึ่งผู้ผลิตได้ผลิตขึ้นเพื่อขากปลีกเองโดยเฉพาะอันมิได้มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์อยู่ด้วย ทั้งมิได้สงวนคุณภาพด้วยเครื่องเคมี

4. น้ำนมจืด น้ำนมอื่น ๆ ไม่ว่าจะปรุงแต่งหรือไม่ ทั้งนี้ ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยอาหาร

5. เครื่องดื่มตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

2.หลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

2.1 หลักความเสมอภาคหรือหลักความเป็นธรรม (Equality)

พลเมืองของทุก ๆ รัฐควรจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้ใกล้เคียงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปตามสัดส่วนความสามารถของแต่ละคน กล่าวคือ ตามสัดส่วนของรายได้ที่แต่ละคนได้รับประโยชน์ ภายใต้ความคุ้มครองจากรัฐ ความเป็นธรรมจะอิงอยู่กับวิจารณญาณส่วนบุคคล การจัดเก็บภาษีจะเกิดความเป็นธรรมเมื่อคนที่มีฐานะต่างกันเสียภาษีต่างกัน เรียกว่าความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) คนที่มีฐานะเท่ากันเสียภาษีเท่ากันเรียกว่า ความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity)

การเก็บภาษีตามหลักความเป็นธรรมที่พิจารณาจากความสามารถนั้น ไม่ควรพิจารณาแต่เฉพาะความสามารถในการหารายได้เพียงอย่างเดียว ควรจะพิจารณาถึงทรัพย์สินหรือเงินทุนด้วย เพราะคนบางคนแม้จะมีความสามารถในการหารายได้น้อย แต่มีทรัพย์สินและเงินทุนจำนวนมาก กรณีเช่นนี้ถือ

ว่าบุคคลนั้นมีความสามารถในการเสียภาษีได้มากด้วย นอกจากนี้นักวิชาการบางท่านยังมีความเห็นอีกว่าความสามารถอาจวัดได้จากการใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง หมายความว่า ผู้ที่มีเงินสำหรับใช้จ่ายมากก็ควรเป็นผู้มีความสามารถในการเสียภาษีได้มากด้วย

2.2 หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี (Efficiency in Tax Administration and Compliance)

ระบบภาษีอากรที่ดีควรเป็นระบบที่เสียค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บน้อยที่สุด ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บของรัฐบาลจะออกมาในรูปของเงินเดือน ค่าจ้างผู้จัดเก็บ ค่าอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ค่าใช้จ่ายของผู้เสียภาษี ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าจ้างทนายความปิดบัญชีเพื่อช่วยคำนวณ กรอกแบบแสดงรายการภาษี และชำระภาษีให้ ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีนับเป็นการสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ เพราะการจัดเก็บภาษีเป็นเพียงการโอนทรัพยากรจากภาคเอกชนมาสู่ภาครัฐบาล ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดเก็บภาษีของผู้จัดเก็บภาษี มีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐบาลที่เกิดขึ้นจากการจัดเก็บภาษี การจัดเก็บภาษีอากรโดยมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. กฎหมายภาษีอากรที่จะให้เก็บได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยอย่างน้อยจะต้องเข้าใจง่าย ไม่กำกวม การกำหนดตัวผู้เสียภาษีและฐานภาษีจะต้องชัดเจนเพื่อกันมิให้มีข้อพิพาทเกิดขึ้น วิธีชำระภาษีอากรไม่ควรให้ยุ่งยาก และไม่ให้ผู้เสียภาษีอากรต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเสียภาษีอากรโดยไม่จำเป็น

2. บรรยากาศที่เหมาะสมในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากรหรืออีกนัยหนึ่งบรรยากาศปราศจากความยั่วยวนให้หลีกเลี่ยงภาษีอากรซึ่งเป็นเรื่องนอกเหนือตัวบทกฎหมาย

3. ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีอากรเกิดขึ้นได้ด้วยการจัดรูปองค์การและวิธีการทำงานที่ดีเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานของรัฐบาลอื่น ๆ รัฐบาลควรจะกำหนดขนาดองค์การและค่าใช้จ่ายให้เหมาะสม

3.กฎหมายที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในสินค้าประเภทเครื่องดื่มที่จัดเก็บในไทยและกฎหมายต่างประเทศ

3.1 การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตประเภทเครื่องดื่มในประเทศไทย จัดเก็บตาม พระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 ตอนที่2 โดยจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากน้ำแร่เทียม น้ำโซดา และน้ำอัดลมที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ และไม่ปรุงกลิ่นรส น้ำแร่และน้ำอัดลม ที่เติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ หรือที่ปรุงกลิ่นรสและเครื่องดื่มอื่น ๆ ที่ไม่มีแอลกอฮอล์ แต่ไม่รวมถึง น้ำผลไม้ (รวมถึงเกรปมัสต์) และน้ำพืชผักที่ไม่หมัก และไม่เติมสุราไม่ว่าจะเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม

สินค้าเครื่องดื่มนั้นได้มีประกาศให้ยกเว้นภาษีสำหรับน้ำผลไม้ (รวมถึงเกรปมัสต์) และน้ำพืชผักที่ไม่ได้หมักและไม่เติมสุรา ไม่ว่าจะเติมน้ำตาลหรือสารให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ ต้องมีส่วนผสมตามที่อธิบดีกรมสรรพสามิตกำหนด และต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมสรรพสามิตก่อน การยกเว้นภาษีในกรณีจะมีสาระสำคัญ 2 ประการ คือ น้ำผลไม้และน้ำพืชผักนั้นจะต้องมีส่วนผสมตามที่อธิบดี

กำหนด และจะต้องได้รับอนุมัติจากอธิบดีด้วยจึงจะได้รับยกเว้นภาษี ซึ่งชาจัดอยู่ในลำดับที่ 54. ตามบัญชีอัตราส่วนผสมของเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่ได้รับการยกเว้นการเสียภาษีสรรพสามิต

3.2 การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในสินค้าประเภทเครื่องดื่มในต่างประเทศ

(1) ประเทศเม็กซิโก

อัตราผู้ป่วยโรคอ้วนชาวเม็กซิกันปัจจุบันสูงกว่าในประเทศสหรัฐอเมริกา และเม็กซิโกเป็นประเทศที่มีผู้ดื่มน้ำอัดลมมากที่สุดในโลก โดยชาวเม็กซิกันดื่มน้ำอัดลมขนาด 0.24 ลิตร เฉลี่ยคนละ 707 ขวดต่อปี

ประธานาธิบดี เอ็นริเก้ เปนญา เนียโต แห่งเม็กซิโก มีแนวความคิดที่จะปฏิรูปโครงสร้างต่าง ๆ ของประเทศ เช่น การศึกษา กิจการน้ำมัน การคมนาคม ฯลฯ ตลอดจนโครงสร้างภาษี ซึ่งในส่วนของการปฏิรูปโครงสร้างภาษีนี้มีความเกี่ยวข้องกับหลายภาคธุรกิจและการลงทุน โดยร่างกฎหมายปฏิรูปโครงสร้างภาษีได้ผ่านการพิจารณาของสภาคองเกรสเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2556 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ โดยจัดเก็บภาษี 1 เปโซ ต่อลิตร สำหรับเครื่องดื่มที่น้ำตาลผสม ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบเข้มข้น ผลน้ำเชื่อม หัวเชื้อ หรือสารสกัด ยกเว้น ผลิตภัณฑ์นม และโยเกิร์ตชนิดดื่ม

(2) เมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

สหพันธ์อาหารและเครื่องดื่มแห่งสหรัฐอเมริกาได้ออกมากล่าวว่าอาหารที่มีน้ำตาลเป็นส่วนประกอบนั้นเป็นผลเสียต่อสุขภาพมากกว่าส่งเสริมสุขภาพดี จะต้องมีมาตรการจากรัฐในการสร้างภาวะการบริโภคที่สมดุล (Balance Diet) การบริโภคน้ำตาลที่เพิ่มมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพต่าง ๆ ในหมู่ประชากร เช่น โรคเบาหวาน โรคอ้วน โรคฟันผุ เป็นต้น

เมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย เป็นรัฐแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ผ่านกฎหมายในการเก็บภาษีเครื่องดื่มที่ใส่สารให้ความหวาน หรือ Soda Tax โดยชนะการโหวตด้วยมติร้อยละ 75 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2558 เหตุผลการประกาศใช้กฎหมายเพื่อควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานเนื่องจาก เผชิญกับวิกฤติสาธารณสุขครั้งสำคัญ อัตราของผู้ป่วยเบาหวาน โรคอ้วน และโรคฟันผุมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นเป็นเวลาหลายทศวรรษแล้ว ไม่มีคนกลุ่มใดที่หลีกหนีโรคระบาดเหล่านี้ได้ และกลุ่มเด็ก ๆ ก็เช่นเดียวกับชุมชนของคนที่มีรายได้น้อยและชุมชนของคนผิวสี เครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาล เช่น เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ผสม เครื่องดื่มชูกำลัง ชาที่มีน้ำตาลเป็นส่วนผสม และเครื่องดื่มเกลือแร่ มีคุณค่าทางโภชนาการเพียงเล็กน้อย หรือไม่มีคุณค่าทางโภชนาการเลย แต่กลับมีปริมาณน้ำตาลอยู่เป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 ถึง ปี ค.ศ.2008 เด็กที่บริโภคเครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาลเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 79 เป็น ร้อยละ 91 และพลังงานทั้งหมดที่ได้จากเครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาลเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 ในเด็กอายุ 6-11 ปี ระดับการบริโภคส่งผลกระทบรุนแรงต่อสุขภาพชุมชน โดยเทศบาลเมืองได้เรียกเก็บภาษี 1 เหรียญ (0.01 ดอลลาร์) ต่อของเหลว 1 ออนซ์

4.วิเคราะห์การยกเว้นการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในสินค้าเครื่องดื่มประเภทชา

4.1 วิเคราะห์ผลกระทบในอัตราภาษีและข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทชาต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี

เนื่องจากเครื่องดื่มประเภทชา ได้รับการยกเว้นไม่ถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ซึ่งชาจัดอยู่ในลำดับที่ 54. ตามบัญชีอัตราส่วนผสมของเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่ได้รับการยกเว้นการเสียภาษีสรรพสามิต แต่เครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่วางขายในท้องตลาดส่วนมากมีส่วนผสมของสารให้ความหวานในปริมาณที่มาก ใกล้เคียงกับเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลมที่เติมสารให้ความเช่นกันแต่ถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อคนที่มีฐานะต่างกันเสียภาษีต่างกัน เรียกว่าความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) ดังนั้น เมื่อเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเช่นเดียวกับเครื่องดื่มน้ำอัดลม แต่มีรายได้น้อยกว่าเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม คือจำหน่ายได้ในปริมาณน้อยกว่า เมื่อพิจารณาตามหลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง เครื่องดื่มประเภทชาเขียวพร้อมดื่มก็ต้องเสียภาษีสรรพสามิตต่างกับเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม คือ น้อยกว่าเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม และตามหลักความเป็นธรรมแนวนอน (Horizontal Equity) กล่าวคือ คนที่มีฐานะเท่ากันเสียภาษีเท่ากัน ตามหลักการนี้ผู้ประกอบการจำหน่ายชาเขียวพร้อมดื่ม แต่ละยี่ห้อก็ต้องเสียภาษีเท่ากันในอัตราเดียวกัน ซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้แล้ว แต่เนื่องจากมีการประกาศยกเว้นไม่ต้องถูกจัดเก็บภาษี ดังนั้นข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทผลไม้และน้ำพืชผัก ทำให้รัฐไม่สามารถจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวาน ขัดต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี ทั้งหลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง และหลักความเป็นธรรมในแนวนอน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการจัดเก็บภาษี และการประกอบธุรกิจ ทำให้รัฐไม่ได้รับรายได้จากการจัดเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

ตามหลักการจัดเก็บภาษีที่ดีของ อดัม สมิธ ได้ให้หลักไว้ว่า พลเมืองของทุก ๆ รัฐควรจ่ายเงินเพื่อสนับสนุนรัฐบาลให้ใกล้เคียงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปตามสัดส่วนความสามารถของแต่ละคน ผู้ประกอบการจำหน่ายสินค้าเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มก็เป็นผู้ที่มีรายได้ที่เกิดจากการขายสินค้า โดยบริษัท โออิชิ เทรดดิ้ง จำกัด (ในเครือบริษัท โออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน)) มีรายได้ใน พ.ศ.2555 จำนวน 6,353,000,000 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือกำไรสุทธิจำนวน 537,000,000 บาท ส่วนบริษัท อิชิตัน กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) มีรายได้ในปีพ.ศ.2555 จำนวน 4,482,000,000 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วเหลือเป็นกำไรสุทธิจำนวน 873,300,000 บาท และยังมีผู้ประกอบการชาเขียวพร้อมดื่มรายอื่น ๆ ซึ่งได้รับประโยชน์จากข้อยกเว้นดังกล่าว ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ประกอบการเหล่านี้เป็นผู้มีความสามารถในการชำระภาษีก็ควรถูกจัดเก็บภาษีเพื่อนำเงินมาพัฒนาประเทศ

ในกรณีที่มีการแก้ไขกฎหมายให้ผู้ประกอบการชาเขียวพร้อมดื่มที่ต้องเสียภาษีสรรพสามิต การจัดเก็บภาษีต้องมีความแน่นอนชัดเจน ซึ่งตามพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ตอนที่ 2 ประเภทที่ 02.03ได้กำหนดอัตราการเสียภาษีไว้อย่างชัดเจน หากมีการประกาศยกเลิกกฎหมาย

ในเรื่องข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตน้ำผลไม้และน้ำพืชผัก ก็สามารถจัดเก็บภาษีตามพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามติได้ทันที

4.2 วิเคราะห์อัตราภาษีและการยกเว้นภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทชา ต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีจะต้องมีการจัดเก็บภาษีที่เต็มเม็ดเต็มหน่วย กล่าวคือรัฐต้องได้ประโยชน์สูงสุดจากการจัดเก็บภาษี เพื่อนำรายได้ที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีไปบริหารประเทศ การกำหนดฐานภาษีจะต้องชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานในปริมาณมาก ไม่ได้มีคุณประโยชน์ในทางตรงกันข้ามกับก่อให้เกิดผลเสียแก่ร่างกายพอ ๆ กับเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม เป็นต้นเหตุก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ แก่ผู้บริโภค ดังนั้นเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานควรถูกเก็บภาษีสรรพสามิต ซึ่งวิธีชำระภาษีอากรผู้วิจัยเห็นควรให้จัดเก็บอย่างเช่นการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม คือ

(1) การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตตามราคาซึ่งกฎหมายได้กำหนดไว้ในอัตราร้อยละ 20 ของมูลค่าของสินค้า โดยวิธีนี้อาจมีข้อยุ่งยาก แต่สามารถป้องกันการหลีกเลี่ยงภาษีได้ หรือ

(2) การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตตามสภาพ คือ จัดเก็บตามสภาพความเป็นอยู่หรือลักษณะรูปร่างของสินค้าที่ถูกจัดเก็บภาษี โดยกำหนดอัตราภาษี (บาท) ซึ่งตามกฎหมายกำหนดไว้ที่ 440 ลูกบาศก์เซนติเมตร ต่อ 0.37 บาท ส่วนที่เกิน 440 ลูกบาศก์เซนติเมตร ให้นับเป็น 440 ลูกบาศก์เซนติเมตร การเสียภาษีวิธีนี้เสียภาษีโดยใช้ แสตมป์ สิ่งผนึก ภาชนะจดทะเบียน โดยเครื่องดื่มประเภทชาเขียว สามารถใช้วิธีเหล่านี้เสียภาษีได้ เป็นการสะดวกทั้งผู้จัดเก็บและผู้เสียภาษีโดยเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่จัดเก็บภาษีสามารถควบคุมปริมาณสินค้าได้ และคำนวณภาษีตามจำนวนสินค้าที่จำหน่ายได้

และเพื่อสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการปฏิบัติตามกฎหมาย การที่จะจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มประเภทชา ผู้วิจัยเห็นควรให้ยกเลิกข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามประกาศกรมสรรพสามิต เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการยกเว้นภาษีเครื่องดื่มน้ำผลไม้และพืชผักจำนวน 109 ชนิดทั้งหมด เพื่อไม่ให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางการค้า อีกทั้งยังสร้างความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตแก่สินค้าประเภทเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานทุกชนิด ทำให้ผู้ประกอบการเต็มใจในการเสียภาษีเนื่องจากสินค้าประเภทเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิตทั้งหมด

การที่ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวาน ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษี โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายใส่ส่วนผสมเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกจัดเก็บภาษี โดยอ้างว่าเพื่อส่งเสริมเกษตรกรในการปลูกชา บุคลากรในการผลิต แต่ในทางกลับกันผลิตภัณฑ์ชาพร้อมดื่ม บางชนิดมีการเติมสารให้ความหวานในปริมาณที่มาก เพื่อให้ถูกปากผู้บริโภค เพื่อการตัดสินใจในการเลือกซื้อสินค้านั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงสุขภาพผู้บริโภค และในชามีสารคาเฟอีนอยู่ในตัวหากพิจารณาคาเฟอีนที่มีอยู่ใน 1 ภาชนะบรรจุ มีปริมาณคาเฟอีนค่อนข้างมาก อีกทั้งผลิตภัณฑ์บางชนิดและบางยี่ห้อยังไม่มีการแสดงฉลากทางโภชนาการ อีกทั้งกฎหมายมิได้กำหนดให้มีคำเตือนในฉลาก ซึ่งผู้บริโภคจะไม่

ทราบว่าใน 1 วัน ควรบริโภคได้ปริมาณเท่าไหร่ จึงจะเหมาะสมกับสารอาหารที่ร่างกายควรได้รับต่อวัน ซึ่งไม่เป็นการคุ้มครองผู้บริโภคในการบริโภคสินค้านั้น ๆ

4.3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบอัตราและข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตประเภทเครื่องดื่มในประเทศไทยกับต่างประเทศ

4.3.1 ประเทศเม็กซิโก

ให้เหตุผลในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตประเภทเครื่องดื่ม เนื่องจากประเทศเม็กซิโกมีอัตราผู้ป่วยโรคอ้วนสูง และเป็นประเทศที่มีผู้บริโภคเครื่องดื่มน้ำอัดลมมากที่สุดในโลก โดยอัตราภาษีสรรพสามิตที่ถูกจัดเก็บ จัดเก็บอยู่ที่ 1 เปโซ (1.94 บาท) ต่อ 1 ลิตร โดยจัดเก็บในเครื่องดื่มที่น้ำตาลผสม ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบเข้มข้น ผล น้ำเชื่อม หัวเชื้อ หรือสารสกัด ยกเว้น ผลิตภัณฑ์นมและโยเกิร์ตชนิดดื่ม เมื่อเปรียบเทียบกับการจัดเก็บภาษีในประเทศไทยจะเห็นได้ว่าประเทศเม็กซิโกจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในเครื่องดื่มโดยมุ่งเน้นไปที่เครื่องดื่มที่มีน้ำตาลผสมเป็นหลัก จัดเก็บภาษีในเครื่องดื่มทุกประเภทที่มีน้ำตาลผสม โดยยกเว้นผลิตภัณฑ์นมและโยเกิร์ตชนิดดื่ม แต่ในส่วนของประเทศไทยจัดเก็บภาษีสรรพสามิตเครื่องดื่มในสินค้าประเภทน้ำแร่เทียม น้ำโซดา และน้ำอัดลมที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารให้ความหวานอื่น ๆ และไม่ปรุงกลิ่นรส หรือที่ปรุงกลิ่นรสและเครื่องดื่มอื่นๆ ที่ไม่มีแอลกอฮอล์ แต่ในส่วนเครื่องดื่มประเภทน้ำผลไม้ (รวมถึงเกรปมัสต์) และน้ำพืชผักที่ไม่ได้หมัก และไม่เติมสุราไม่ว่าจะเติมน้ำตาลหรือสารให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ได้รับการยกเว้นในการจัดเก็บภาษีโดยไม่ระบุว่าเครื่องดื่มชนิดนั้น ๆ จะเติมน้ำตาลหรือสารให้ความหวานในปริมาณเท่าใด ประเทศเม็กซิโกใช้มาตรการทางภาษีเป็นเครื่องมือเพื่อลดการบริโภคเครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาล เพื่อลดปริมาณผู้ป่วยโรคอ้วน และยังส่งผลให้รัฐได้รายได้จากการจัดเก็บภาษี ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งจากการจัดเก็บดังกล่าวจะถูกนำไปใช้ในการป้องกันและรณรงค์การบริโภคเครื่องดื่มที่มีรสหวานที่ป้องกันสุขภาพของประชากรในประเทศเม็กซิโก ซึ่งในประเทศไทยยังไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสุขภาพของผู้บริโภคมากเท่าที่ควร โดยเครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาลเป็นจำนวนมากถูกวางขายในร้านสะดวกซื้อ ง่ายต่อการซื้อไปบริโภคไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเด็ก ทำให้เกิดการบริโภคน้ำตาลมากเกินความจำเป็นของร่างกายต่อวัน อีกทั้งเครื่องดื่มบางประเภทได้รับผลประโยชน์ทางกฎหมาย ได้รับการยกเว้นการจัดเก็บภาษีทำให้รัฐขาดรายได้

4.3.2 เมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา

จุดประสงค์ในการออกกฎหมาย เพื่อลดค่าใช้จ่ายในเชิงเศรษฐศาสตร์ด้านโรคภัยไข้เจ็บที่สัมพันธ์กับการบริโภคเครื่องดื่มผสมน้ำตาล โดยใช้มาตรการทางภาษีมาจำกัดการบริโภค ในการจัดจำหน่ายเครื่องดื่มที่ผสมน้ำตาลและผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผลิตเครื่องดื่มประเภทนี้ เช่น โซดา เครื่องดื่มชูกำลัง และชาที่มีรสหวาน น้ำเชื่อมสำเร็จรูป เครื่องดื่มที่ได้รับการยกเว้นภาษีได้แก่ สูตรนมผงสำหรับทารก ผลิตภัณฑ์นม และน้ำผักผลไม้จากธรรมชาติ และผู้ประกอบการขนาดเล็กสำหรับผู้ค้าปลีก อัตราในการจัดเก็บภาษีอยู่ที่ 0.01 ดอลลาร์ ต่อของเหลว 1 ออนซ์

ในประเทศไทยการจัดเก็บภาษีในเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานถูกจัดเก็บเฉพาะเครื่องดื่มที่เป็นเกลือแร่และน้ำอัดลมที่เติมสารให้ความหวาน ส่วนเครื่องดื่มที่เป็นน้ำผลไม้และน้ำพืชผักได้รับการ

ยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตโดยไม่ได้ระบุส่วนผสมในเครื่องดื่มว่าจะมีน้ำตาลเป็นส่วนผสมอยู่จำนวนเท่าไร เพียงแต่มีส่วนผสมของน้ำพืชผักตามประกาศของอธิบดีกรมสรรพสามิตตามบัญชีส่วนผสมที่ได้รับการยกเว้นภาษี

ประเทศไทยกฎหมายถูกตราโดยพระราชบัญญัติ ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท และประกาศ กฎกระทรวงการคลัง ประกาศ คำสั่ง อธิบดีกรมสรรพสามิต ซึ่งเป็นกฎหมายลำดับรองให้อำนาจผู้บริหารในการออกประกาศ กฎ หรือคำสั่ง โดยมีหน่วยงานของกรมสรรพสามิตเป็นผู้ศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเสนอต่ออธิบดีกรมสรรพสามิตในการประกาศใช้กฎหมาย การให้อำนาจปรับแก้กฎหมายลำดับรองอาจมีข้อดีในความคล่องตัวในการประกาศใช้กฎหมาย แต่ก็มีข้อเสียโดยกฎหมายขาดการตรวจสอบอย่างละเอียด การออกฎหมายของประเทศไทยควรให้มีคณะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโภชนาการทางด้านกฎหมาย ทางด้านสาธารณสุข มาเป็นคณะกรรมการในการทำงานเพื่อศึกษาผลดีผลเสียในการออกกฎหมาย โดยอาจเก็บข้อมูลโดยผ่านเวทีเสวนาทางวิชาการ หรือรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนต่าง ๆ โดยตรง เพื่อนำข้อมูลมาวิจัย อีกทั้งเป็นการให้ความรู้ทางโภชนาการ และเป็นการรณรงค์การบริโภคเครื่องดื่มที่ในสารให้ความหวานให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน เนื่องจากปัญหาโรคอ้วนไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวอีกต่อไป ประเทศไทยไม่ควรรอให้เกิดวิกฤตปัญหาโรคอ้วนดังเช่นประเทศเม็กซิโกและประเทศสหรัฐอเมริกา

5.บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่วางขายในท้องตลาดมีจำนวนมากหลากหลายรสชาติ แต่เครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มส่วนใหญ่จะมีส่วนผสมของสารให้ความหวานในปริมาณที่มาก ใกล้เคียงกับเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม ที่ถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต เพื่อให้รสชาติถูกปากผู้บริโภค มีการแจกของรางวัลจำนวนมากและมีมูลค่าสูง ไม่คำนึงว่าหากผู้ซื้อสินค้าบริโภคสินค้าในปริมาณที่มากจะก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ อาศัยข้อยกเว้นทางกฎหมายเพื่อผู้ประกอบการไม่ต้องเสียภาษีสรรพสามิต ซึ่งขัดกับหลักการออกกฎหมาย

ข้อยกเว้นตามประกาศอธิบดีกรมสรรพสามิตได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการยกเว้นภาษีเครื่องดื่มน้ำผลไม้และน้ำพืชผักทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ผู้ประกอบการที่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายสามารถทำบรรจุภัณฑ์โดยไม่ต้องคำนึงถึงหน่วยภาษีที่ต้องชำระภาษีสรรพสามิต และไม่ต้องคำนึงถึงราคาว่าหากจำหน่ายในราคาสูงต้องเสียภาษีสรรพสามิตในจำนวนที่สูงขึ้นตามราคาของสินค้า ทำให้สามารถปรับราคาสินค้าขึ้นลงได้ง่าย เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบการเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานชนิดอื่นที่ถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต

เครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานเมื่อส่งผลเสียให้แก่ผู้บริโภคมากกว่าผลดี จึงควรต้องเก็บภาษีสรรพสามิต และการจัดเก็บภาษีจากเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่จะให้เกิดความมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยเห็นควรใช้วิธีการจัดเก็บภาษีจากเครื่องดื่มน้ำอัดลมมาเป็นแนวทางในการ

จัดเก็บภาษีจากเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่ม เช่น การใช้แสตมป์สรรพสามิต การใช้เครื่องหมายแสดงการเสียภาษีจดทะเบียน จุกจีบ ฝากเกลียว ปิดบนภาชนะบรรจุสินค้าเพื่อแสดงว่าสินค้าได้เสียภาษีสรรพสามิตแล้ว ใช้ระบบบัญชีควบคุมการผลิตและจำหน่าย เมื่อเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานไม่มีความจำเป็นที่ต่อการบริโภครัฐก็ควรจะได้เก็บภาษีสรรพสามิตจากสินค้าดังกล่าว และเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเสียภาษีเมื่อถือว่าเครื่องดื่มชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานเป็นสินค้าที่ไม่จำเป็นแก่การบริโภค เครื่องดื่มน้ำผลไม้และน้ำพืชผักชนิดอื่นที่เติมสารให้ความหวานก็ควรจะต้องถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิตเช่นเดียวกัน เพื่อไม่ให้เป็นการยุ่งยากในการจัดเก็บภาษี และผู้ประกอบการที่จำหน่ายน้ำผลไม้และน้ำพืชผักทุกชนิดที่เติมสารให้ความหวานก็ต้องเสียภาษีสรรพสามิตให้แก่รัฐ ไม่ต้องมีผู้ใดได้รับการยกเว้นการเสียภาษีสรรพสามิต เป็นการสร้างความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี และป้องกันมิให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบในทางการค้า

5.2 ข้อเสนอแนะ

เครื่องดื่มชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานมีวางจำหน่ายหลากหลายยี่ห้อและหลากหลายรสชาติ และยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น การแข่งขันทางการตลาดเพื่อกระตุ้นยอดขายของผู้ประกอบการชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวาน มีการแข่งขันกันสูง มีการแจกของรางวัลจำนวนมากและมีมูลค่าสูง ทำให้มีการบริโภคชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานในปริมาณที่มาก ชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานจึงไม่ได้เป็นการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ในทางตรงกันข้ามกลับไปสิ่งที่ทำให้สุขภาพของประชาชนแย่ลง เมื่อประชาชนในประเทศมีสุขภาพแย่ลงทำให้กระทบถึงความมั่นคง เศรษฐกิจ รวมถึงในด้านต่าง ๆ

(1) ฉะนั้น ผู้ประกอบการชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานจึงต้องถูกจัดเก็บภาษีสรรพสามิต เพื่อจำกัดการบริโภค เพราะการบริโภคเครื่องดื่มประเภทชาพร้อมดื่มที่เติมสารให้ความหวานไม่ได้มีความจำเป็นต่อการบริโภค เข้าข่ายเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย อยู่ในหลักเกณฑ์ที่ต้องจัดเก็บภาษีสรรพสามิต การจัดเก็บที่สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีและหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ควรให้ยกเลิกประกาศกรมสรรพสามิตโดยอธิบดีกรมสรรพสามิตได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการยกเว้นภาษีเครื่องดื่มน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมหรือผู้นำเข้ามีสิทธิได้รับการยกเว้นภาษีสรรพสามิตตามบัญชีท้ายประกาศกระทรวงการคลัง ในพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต ประเภทที่ 02.03 ทั้งหมดเพื่อสร้างบรรยากาศในการเสียภาษีให้แก่ผู้ประกอบการเครื่องดื่มที่เติมสารให้ความหวานทุกประเภท

(2) เห็นควรให้มีคณะผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับโภชนาการ ทางด้านกฎหมาย ทางด้านสาธารณสุขมาเป็นคณะกรรมการในการทำงานเพื่อศึกษาผลดีผลเสียในการออกกฎหมาย โดยอาจเก็บข้อมูลโดยผ่านเวทีเสวนาทางวิชาการ หรือรับฟังความคิดเห็นจากชุมชนต่าง ๆ โดยตรง เพื่อนำข้อมูลมาวิจัย อีกทั้งเป็นการให้ความรู้ทางโภชนาการ และเป็นการรณรงค์การบริโภคเครื่องดื่มที่ในสารให้ความหวานให้เหมาะสมกับความต้องการของร่างกายในแต่ละวัน เนื่องจากปัญหาโรคอ้วนไม่ใช่เรื่องที่ไกลตัวอีกต่อไป ประเทศไทยไม่ควรรอให้เกิดวิกฤตปัญหาโรคอ้วนดังเช่นประเทศเม็กซิโกและประเทศสหรัฐอเมริกา

(3) อัตราภาษีที่จัดเก็บ เห็นควรใช้อัตราภาษีเดิมดังที่มีอยู่ในในพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527 ประเภทที่ 02.03 คือ บรรจุในภาชนะหรือเครื่องขายเครื่องดื่ม คำนวณตามมูลค่าร้อยละ 20 ตามปริมาณ ภาชนะบรรจุ 440 ลูกบาศก์เซนติเมตร ให้นับเป็น 1 หน่วย คิดภาษีหน่วยละ 0.37 บาท ส่วนที่เกิน 440 ลูกบาศก์เซนติเมตรให้นับเป็น 440 ลูกบาศก์เซนติเมตร หากจัดเก็บมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชนในการบริโภคสินค้า ซึ่งภาษีสรรพสามิตเป็นภาษีทางอ้อมซึ่งผู้ประกอบการสามารถผลักภาระภาษีไปยังผู้บริโภคได้ ถ้าระบบภาษีที่ดีจะต้องไม่มีความลำเอียงในทางเศรษฐกิจ ไม่ไปแทรกแซงการทำงานของกลไกตลาด ภาษีที่ดีจะต้องมุ่งก่อให้เกิดรายได้ต่อรัฐ และปล่อยให้การตัดสินใจในทางธุรกิจของภาคเอกชนนั้นเป็นไปตามกลไกของตลาด ซึ่งถ้าหากมีการยกเลิกข้อยกเว้นในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในเครื่องดื่มที่ผลิตจากน้ำผลไม้และน้ำพืชผักที่เติมสารให้ความหวาน การจัดเก็บภาษีจากสินค้าดังกล่าวคิดจากอัตราการจัดเก็บภาษีเครื่องดื่มทั่วไปคำนวณกับยอดการจำหน่ายเครื่องดื่มประเภทดังกล่าวต่อปี คาดว่ารัฐจะได้รับรายได้จากการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากเครื่องดื่มดังกล่าวประมาณ 10,000,000,000 บาท ต่อปี

บรรณานุกรม

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2540). *การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). *ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: หลักการและบทวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บริษัท อิชิตัน กรุ๊ป จำกัด (มหาชน). (2555). ฐานะการเงินและผลการดำเนินงาน บริษัท อิชิตันกรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ปีพ.ศ.2555 สืบค้น 5 สิงหาคม 2558, จาก http://ichith.listedcompany.com/misc/AR/20150424-ichi-ar2014-th.pdf.

บริษัท โออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน). (2555). รายงานประจำปี บริษัท โออิชิ กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ปี พ.ศ.2555 สืบค้น 5 สิงหาคม 2558, จาก http://www.oishigroup.com/pdf/OISHI%20Annual%202012%20TH.pdf.

บุญธรรม ราชรักษ์. (2554). *ทฤษฎีภาษีอากร The Theory of Taxation*. กรุงเทพฯ: ทีทีเอ็น.

ประกาศกรมสรรพสามิต เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการยกเว้นภาษีเครื่องดื่มน้ำผลไม้และน้ำพืชผัก.

ประกาศกรมสรรพสามิต เรื่องหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการยกเว้นภาษีเครื่องดื่มน้ำผลไม้และน้ำพืชผัก ประกาศ ณ วันที่ 29 มกราคม 2551.

ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 41) ประกาศ ณ วันที่ 21 พฤษภาคม พ.ศ.2540.

ประภาส คงเอียด. (2542). *คำอธิบายกฎหมายภาษีสรรพสามิต*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

ปรีดา นาคเนาวทิม. (2529). *เศรษฐศาสตร์การภาษีอากร1*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระราชบัญญัติ พิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ.2527.

เม็กซิโกขึ้นภาษีอาหาร-เครื่องดื่ม. (2556). สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2559, จาก http://www.bangkokbiznews.com/mobile/view/news/540435.

สมคิด บางโม. (2556). *ภาษีอากรทางธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒน์.

สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (2557). บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน ชาเขียว (Green Tea) ดื่มอย่างไรให้ได้ประโยชน์ โดยธิดารัตน์ จันทร์ดอน. สืบค้น 6 มีนาคม 2559, จาก http://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/185.

Case study: Taxing sweetened drinks in Mexico. (2015). สืบค้น 8 กุมภาพันธ์ 2559, จาก https://powerupforhealth.files.wordpress.com/2015/09/2015-07-13_case-study-taxing-sweetened-drinks-in-mexico.pdf.

Resolution No. 66, 712-NS. สืบค้น 22 มกราคม 2559 , จาก http://www.ci.berkeley.ca.us/uploadedFiles/Clerk/Elections/Resolution%20No.%20666,712-NS.pdf.

Sugar-Sweetened Beverages Tax Act (Sweet Act). (n.d.). Kelly Horton สืบค้น 22 มกราคม 2559, จาก http://www.foodpolitics.com/wp-content/uploads/SWEET-Act-One-Pager-072414.pdf.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษา และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย

ธนู ขวัญเดช*

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการส่งเสริม และสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย รวมไปถึงศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ และประเทศไทย ตลอดจนศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย อีกทั้งยังเสนอแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย เพื่อให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนสืบต่อไปในอนาคต

จากการศึกษา พบว่า มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง พบว่า เกิดปัญหาเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ประการ โดยประการแรก คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ประการที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ตลอดจนประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งปัญหาทั้ง 3 ประการข้างต้น ถือเป็นอุปสรรค์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาที่ล่าช้าเกี่ยวกับการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประเทศไทย

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรนำแนวคิด หรือกฎหมายต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี สหราชอาณาจักร และสหรัฐอเมริกา รวมถึงนำทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ตลอดจนนำแนวคิดและหลักการของกฎหมายที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน และกฎที่เกี่ยวข้อง มาปรับใช้กับกฎหมายที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน อีกทั้งผู้วิจัยเห็นควรให้มีการตราพระราชบัญญัติขึ้นเป็นการเฉพาะเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยมีการกำหนดให้มีเนื้อหาและสาระสำคัญ ในเรื่องของการมีหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และให้มีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปเป็น

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน อีกทั้งกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน สืบต่อไป

1.บทนำ

จากการศึกษา พบว่า เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย 3 ประการ ดังนี้

1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

ปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้วางยุทธศาสตร์ของการพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกกลุ่ม ทุกวัย ให้สามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ รวมทั้งความพยายามของรัฐที่จะจัดโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและทั่วถึงให้สอดคล้องกับโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี เพื่อให้ประชาชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน สามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมีศักยภาพการแข่งขันกับประเทศอื่นในระดับสากล ด้วยกลไกหลักในการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ และการให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการและแก้ปัญหาทางการศึกษานอกโรงเรียน ให้กับประชาชนที่อยู่นอกการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างหลากหลายรูปแบบ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสังคมตอบสนองได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การที่พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนดให้สำนักงาน กศน. ที่มีเลขาธิการ กศน. เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงาน ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการจัดการและการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่อยู่ภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งสำนักงาน กศน.ไม่ได้มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย หากแต่อยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีสถานะเป็นกรม จึงส่งผลทำให้เลขาธิการ กศน. ไม่มีอำนาจในการอนุมัติ อนุญาต หรือสั่งการใด ๆ ในฐานะหัวหน้าส่วนราชการ เว้นแต่จะได้รับการมอบอำนาจจากปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้การบริหารงานของสำนักงาน กศน. ไม่มีความคล่องตัวและเป็นอิสระ ทั้งนี้ การบริหารสำนักงาน กศน. ต้องรอสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาสั่งการ หรือมอบอำนาจให้สำนักงาน กศน. ในการดำเนินการนั่นเอง

2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ จะยึดหลักการที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้มีการจัดการศึกษาเป็นระบบการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา

ตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนี้ สามารถแบ่งความหมายได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การศึกษาตลอดชีวิต หมายความว่า การศึกษาที่จัดให้กับประชาชน ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทั้งสามรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ และสภาพแวดล้อมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายความว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลอันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์จากการศึกษา หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กฎกระทรวงกำหนดจำนวน หลักเกณฑ์และวิธีการได้มาของคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวมีจำนวน 21 คน โดยกรรมการกึ่งหนึ่งเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง นอกจากนี้ เนื้อหาของกฎดังกล่าว ยังได้กำหนดกระบวนการสรรหาและวิธีการเลือกกรรมการทั้ง 2 ประเภทที่เหลือ โดยเมื่อพิจารณากระบวนการสรรหาตามกฎหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ทั้งกระบวนการสรรหาและการเลือกกรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชนจำนวน 2 คนรวมถึงกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คน ของคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จะต้องให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเลือกคณะกรรมการในขั้นตอนสุดท้ายและแต่งตั้งเป็นกรรมการเพื่อปฏิบัติงานตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการบังคับใช้กฎดังกล่าว เกิดช่องว่างทางกฎหมาย เพราะมีแนวโน้มว่ารัฐมนตรีจะพิจารณาเลือกบุคคลที่มีความคุ้นเคยกับตนเอง มาทำงานในตำแหน่งของกรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชนจำนวน 2 คนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 8 คนในคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งผลทำให้องค์ประกอบของคณะกรรมการไม่มีการกำหนดโครงสร้างให้แก่ตัวแทนของภาคประชาชนเข้ามามีส่วนรับรู้หรือแสดงความต้องการของประชาชนเพื่อกำหนดนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยในที่นี้เน้นที่ระบบการศึกษานอกระบบ และระบบการศึกษาตามอัธยาศัยเท่านั้น ส่งผลทำให้การกำหนดกฎหมายในลักษณะดังกล่าวจึงทำให้ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของรัฐเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนในด้านการศึกษาอย่างชัดเจน

3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การศึกษาที่จัดให้กับประชาชนทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ และสภาพแวดล้อมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและพัฒนาความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์จากการศึกษาจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย และปัจจุบันจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทำให้การศึกษาตลอดชีวิตจะมีส่วนสำคัญในการสร้างศักยภาพของคนไทยให้สามารถมีส่วนร่วมใน

ความร่วมมือกับประเทศสมาชิกอื่น ๆ ทั้งด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ และพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ก็ได้กำหนดเนื้อหาในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้อย่างกว้างโดยไม่มีการกำหนดหน่วยงานที่จะต้องส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง เพียงกำหนดให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็อยู่ในภาคีเครือข่ายที่สามารถส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ การที่กฎหมายกำหนดเรื่องหน่วยงานที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ไว้อย่างกว้างนั้น ส่งผลให้การส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. แนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย

2.1 หลักภารกิจของรัฐ

ภารกิจลำดับรองของรัฐ หมายถึง ภารกิจที่จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นหรือได้มาตรฐานขั้นต่ำในฐานะเป็นมนุษย์ เป็นภารกิจด้านทำนุบำรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้กินดีอยู่ดี จึงเป็นงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐนั่นเอง โดยรัฐอาจทำด้วยตนเองหรือไม่ก็ได้ รัฐอาจมอบหมายให้ปัจเจกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ถึงแม้ภารกิจรองจะมีความสำคัญในทางปฏิบัติก็ตาม แต่ก็ไม่ถือว่าภารกิจรองของรัฐเป็นเงื่อนไขของอำนาจอธิปไตย องค์กรอื่นนอกจากรัฐอาจเป็นผู้จัดทำภารกิจของรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้เช่นกัน

การจัดการศึกษาและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในรัฐสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยและนิติรัฐ รัฐมีภารกิจทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพของมนุษย์ออกมาโดยสมบูรณ์ตามความสามารถของแต่ละบุคคล การจัดทำการศึกษาให้ความรู้ทางวิชาการ การฝึกอบรมวิชาชีพ การสอนให้รู้จักอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่างออกไป ตลอดจนการอบรมบ่มเพาะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ย่อมจะช่วยให้คนในสังคมมีความรู้ความสามารถและใช้ชีวิตในสังคมร่วมกันอย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษา ตลอดจนทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมนั้น ไม่ใช่ว่ารัฐสามารถกระทำได้โดยไม่มีข้อจำกัด ในรัฐสมัยใหม่ที่แยกตัวออกจากเป้าหมายทางศาสนาและยอมรับความเป็นพหุนิยมหรือความแตกต่างหลากหลายในความคิดความเชื่อนั้น รัฐย่อมเคารพสิทธิในความคิดความเชื่อส่วนบุคคล เคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง การจัดการศึกษาของรัฐจึงไม่ใช่การยัดเยียดความเชื่อทางศาสนาหรือลัทธิอันใดอันหนึ่งให้แก่พลเมืองของตนเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมตลอดจนการสื่อสารมวลชนนั้น รัฐต้อง

ระมัดระวังมิให้การสนับสนุนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมกลายเป็นการกำหนดเนื้อหาของศิลปวัฒนธรรม หรือบังคับให้บุคคลต้องแสดงออกทางศิลปวัฒนธรรมตามความต้องการของรัฐ

2.2 หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานภาครัฐเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม เริ่มตั้งแต่การที่ประชาชนเกิดจิตสำนึกในตนเอง และถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนเองอยู่ ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมติดตามประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งนี้เงื่อนไขสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องเกิดจากความเต็มใจและความตั้งใจของประชาชนในเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ และมีขีดความสามารถที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ อีกทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพราะตามระบอบประชาธิปไตยต้องเป็นการปกครองโดยประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน กล่าวคือ แม้ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดการหรือดำเนินการได้ด้วยตนเองโดยตรง แต่ก็ต้องมีโอกาสที่จะแสดงเจตนารมณ์ตามความต้องการของเขาว่า ต้องการบุคคลใดเป็นตัวแทนในการตัดสินใจในทางการเมืองต่าง ๆ ในทางการบริหาร มีสิทธิถอดถอนผู้แทน เสนอกฎหมาย มีโอกาสที่จะติดตามข่าวสารทางการเมือง แสดงความคิดเห็น เสนอข้อเรียกร้องไม่เห็นด้วยกับนโยบาย มาตรการ หรือการดำเนินการต่าง ๆ ของผู้บริหารทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ กระบวนการเหล่านี้คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือ การให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายของรัฐ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุก ๆ คน การมีส่วนร่วมของประชาชนยังจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของแนวความคิดในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่ส่วนท้องถิ่น เพราะประชาชนในท้องถิ่น คือ ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของตนเองดีกว่าผู้อื่น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเปิดกว้างในความคิดเห็นโดยการสื่อสารสองทางในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นไม่สามารถใช้เกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งมาตัดสินใจได้เหมือนกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรและกำหนดนโยบายในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนและของชาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ เนื่องจากจะต้องเป็นไปตามความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในการกำหนดความเป็นไปของสังคม

2.3 หลักการกระจายอำนาจทางปกครอง

หลักการกระจายอำนาจทางปกครองเป็นวิธีการที่รัฐจะมอบอำนาจทางปกครองบางส่วนให้กับองค์กรอื่นนอกจากองค์การราชการบริหารส่วนกลางในการจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างโดยมีอิสระตามสมควร ไม่ต้องขึ้นอยู่ในความบังคับบัญชาของราชการบริหารส่วนกลาง เพียงแต่ขึ้นอยู่ในความควบคุมเท่านั้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือรัฐมอบหน้าที่บางอย่างในการจัดทำบริการสาธารณะซึ่งเจ้าหน้าที่ของราชการบริหารส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินงานอยู่ในท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นหรือองค์การอันมิได้เป็นส่วนหนึ่งของ

องค์การในราชการบริหารส่วนกลางรับไปดำเนินการด้วยงบประมาณและเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นหรือขององค์การนั้นเอง โดยราชการบริหารส่วนกลางเพียงแต่ควบคุมดูแลเท่านั้น ไม่ได้เข้าไปบังคับบัญชาสั่งการ

การมีอิสระในการปกครองตนเองของท้องถิ่นเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดขึ้นจากการกระจายอำนาจทางปกครอง ความเป็นอิสระ (Autonomy) ของท้องถิ่นจึงอยู่ในรูปของอำนาจการสั่งการและดำเนินการในกิจการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรับคำสั่งจากส่วนกลาง ส่วนกลางมีอำนาจเพียงกำกับดูแลให้การดำเนินการของท้องถิ่นดำเนินไปภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายตามหลักการกระจายอำนาจบริหาร จึงไม่อาจตัดสินใจในการกระทำใด ๆ ได้เกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ความเป็นอิสระของท้องถิ่นหมายถึงความเป็นอิสระภายใต้มาตรการ 5 ประการซึ่งสัมพันธ์กัน ดังนี้ ต้องมีสถานะเป็นนิติบุคคล ต้องมีขอบเขตพื้นที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ต้องมีองค์กรของตนเองซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยเสรี ต้องมีขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตนเองในกิจการท้องถิ่น ต้องมีการคลังของตนเอง ซึ่งมาตรการดังกล่าวเป็นเครื่องชี้ได้อย่างชัดเจนว่า ท้องถิ่นรูปแบบใดมีอิสระมากน้อยกว่ากัน

3. กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ และประเทศไทย

3.1 กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ

1.ประเทศญี่ปุ่น

การจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นเพื่อเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ประชาชนทุกระดับ แบ่งออกเป็น ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ส่วนกลาง

(1) กระทรวงศึกษาธิการ วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะเป็นองค์กรหลักของหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบงานการศึกษา มีอำนาจพัฒนากำหนดนโยบาย ดำเนินงานร่วมกับองค์กรท้องถิ่นในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ กิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านศูนย์การเรียนรูชุมชนตลอดชีวิต ศูนย์การเรียนชุมชน แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ฯลฯ

(2) กระทรวงศึกษา วัฒนธรรม กีฬา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จะดำเนินโครงการต่าง ๆ ตามที่นโยบายกำหนดไว้โดยร่วมกับกระทรวงต่าง ๆ เช่น ด้านแรงงานร่วมกับกระทรวงเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรม ดำเนินโครงการฝึกอบรมทักษะให้เจ้าของสถานประกอบการธุรกิจขนาดย่อย ระบบสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม อันเป็นส่วนหนึ่งของการประกันการจ้างงานแก่คนงานให้คนงานมีโอกาสพัฒนาทักษะและศักยภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ด้านสาธารณสุขกำหนดนโยบายส่งเสริมการรณรงค์การสร้างสุขภาพแห่งชาติสำหรับศตวรรษที่ 21 (The National Health Building Campaign for the 21st Century) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้ดำเนินการจัดระบบเครือข่ายข่าวสารทางการศึกษาและการสื่อสาร (Educational Information and Communication Network System “el-Net”)

เพื่อขยายโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดวิธีการที่ง่ายแก่ประชาชนให้สามารถเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาได้ทุกเวลาทุกไหนก็ได้

(3) รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(4) สภาการศึกษาส่วนกลาง (Central Council for Education) จะเป็นหน่วยงานกำหนดมาตรฐานการจัด สาขาการเรียนรู้ที่จะจัด กลุ่มเป้าหมาย ต้นทุน แหล่งเงิน ทั้งนี้ ให้มีกลไกเพื่อมั่นใจในประสิทธิภาพการดำเนินงาน การประเมินสัมฤทธิผลของผู้เรียนให้ได้มาตรฐานแห่งชาติ โดยมีการกำกับประเมิน และการประกันคุณภาพการศึกษาที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนจัด

(5) สำนักนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน้าที่ตรวจสอบทิศทางการศึกษา โดยวางแผนและกำหนดนโยบาย โดยทำงานร่วมกับสถานศึกษา ครอบครัว ชุมชน ตลอดจนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

(6) สถาบันวิจัยทางการศึกษา เป็นหน่วยงานสนับสนุนให้จัดทำวิจัย แสวงหานวัตกรรมใหม่ๆ และผลงานดีเด่น ด้านการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยศึกษาแนวโน้มการจัดการเรียนรู้ผู้ใหญ่เพื่อสามารถตัดสินใจด้านนโยบายทางการศึกษาสำหรับอนาคตได้ถูกต้อง

2) ส่วนท้องถิ่น

(1) ศูนย์การเรียนชุมชน (โคมินกัง) จะทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่คนในชุมชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ และกำลังพัฒนาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิต กรณีตัวอย่างเมืองคิมิสึ (Kimitsu City) ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดชีวิตเมืองคิมิสึ (Kimitsu City Lifelong Learning Community Centre) ขึ้นตรงกับกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศญี่ปุ่น มีหน้าที่กำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ให้คำแนะนำด้านวิชาการแก่ศูนย์การเรียนชุมชน (โคมินกัง) 7 แห่ง ห้องสมุดประชาชน 1 แห่ง และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น 2 แห่ง ที่อยู่ในเมืองคิมิสึ ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตลอดชีวิตแห่งนี้ ตั้งอยู่ใจกลางเมือง เป็นอาคารทันสมัย มีห้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเภทต่าง ๆ เช่น กิจกรรมฝึกร้องเพลงของผู้สูงอายุ การฝึกเล่นไพ่โบราณของญี่ปุ่น ห้องฝึกเล่นเกมสำหรับเด็กเล็ก ห้องฝึกวาดภาพศิลปะ ฯลฯ ศูนย์การเรียนชุมชนขนาดต่างๆ จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น ศูนย์การเรียนชุมชนเก่าแก่ Yaehara Kominkan มีอาคาร 8 เหลี่ยม มีห้องว่างสำหรับจัดกิจกรรมตามความต้องการของผู้เรียน เช่น กีฬาป้องกันตัวของญี่ปุ่น การฝึกต่อกลอนด้วยบัตรคล้ายไพ่นกกระจอกของจีน ศูนย์การเรียนชุมชนขนาดเล็ก Koito Kominkan ใกล้เขตภูเขาจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มเป้าหมายประเภทต่าง ๆ เช่น เด็กประถมศึกษาฝึกทำอาหารขนมประเภทต่างๆ โดยศูนย์การเรียนชุมชนแห่งนี้ทำข้อตกลงกับโรงเรียนในการจัดส่งเด็กมาฝึกทำอาหารขนมเดือนละครั้ง ในวันอาทิตย์ เวลา 9.00 –12.00 บางครั้งผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาสาสมัครเป็นวิทยากรด้วย เรียก Challenged School ทำให้เด็กรู้จักผู้อาวุโสในชุมชน เด็กๆ ต่างโรงเรียนได้รู้จักกันเองมากขึ้น สำหรับผู้ใหญ่ฝึกทำอาหาร เพื่อเป็นอาชีพเสริม เด็กและผู้ใหญ่ในท้องถิ่นสามารถเล่นกีฬาในสนามใกล้ศูนย์การเรียนชุมชน

(2) แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น สนามกีฬา พิพิธภัณฑ์ห้องสมุด ฯลฯ จะเป็นหน่วยงานเครือข่ายของศูนย์การเรียนชุมชน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเชื่อมโยงกันและหลากหลาย สามารถสนองความต้องการของกลุ่มป้าหมายได้ ซึ่งพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตลอด

ชีวิต และประชาชนเองก็สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

2.สาธารณรัฐเกาหลี

สาธารณรัฐเกาหลีมีพระราชบัญญัติการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งสาธารณรัฐเกาหลีใต้ ค.ศ. 1999 (Lifelong Education Act A.C.1999) เป็นกฎหมายที่มีความมุ่งหมายเพื่ออธิบายหลักสำคัญพื้นฐานที่รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่นต้องคำนึงถึงในการกำหนดระบบและการดำเนินการอันเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งกำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญและแผนแม่บทการศึกษาแห่งชาติ

รูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตในสาธารณรัฐเกาหลีนั้น จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต นำไปสู่รูปแบบกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งมีหลัก ๆ ดังนี้

(1) การศึกษาตลอดชีวิตที่เน้นมหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลาง (Lifelong Education Centred University) จัดให้ประชาชนที่ต้องการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในระดับมหาวิทยาลัย

(2) เมืองแห่งการเรียนรู้ (Lifelong Learning City) เป็นโครงการระดับภูมิภาคที่มุ่งประกันสิทธิของประชาชนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อสามารถบูรณาการด้านสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจ

(3) ระบบธนาคารหน่วยกิตการศึกษา (Academic Credit Bank System) ยอมรับประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลในโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยอนุญาตให้ประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างเข้ารับการศึกษา ในระดับที่สูงกว่าจนถึงระดับปริญญาตรี

(4) การรู้หนังสือผู้ใหญ่ (Adult Literacy) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ ให้เงินสนับสนุนหน่วยงานที่จัดโครงการส่งเสริมการรู้หนังสือ และวิจัยงานส่งเสริมการรู้หนังสือ

(5) การฝึกอบรมผู้ใหญ่ (Adult Training) จัดโครงการฝึกอบรมแก่นักการศึกษา หรือบุคคลากรที่รับผิดชอบงานการศึกษาตลอดชีวิต ให้การสนับสนุนนักการศึกษาและบุคลากรการศึกษาตลอดชีวิตที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาตลอดชีวิต

3.สหราชอาณาจักร

สหราชอาณาจักรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจากการศึกษาการจัดการศึกษาตลอดชีวิต พบว่า มีรายละเอียดต่าง ๆ ที่ชัดเจนโดยสรุปประเด็นหลัก ๆ ได้ ดังนี้

1) กำหนดหลักการ วิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน

สหราชอาณาจักรมุ่งจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ประชาชนทุกคนอย่างทั่วถึง ในการดำเนินการได้มีการกำหนดหลักการวิสัยทัศน์ กรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานที่ชัดเจน

2) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน

สหราชอาณาจักรได้เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แก่ปวงชน ได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนว่าต้องให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ให้ผสมกลมกลืนไปกับการดำเนินชีวิตของปวงชน ไม่ให้การศึกษาแปลกแยกออกจากการดำเนินชีวิต

3) พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้

สหราชอาณาจักรได้มีการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ พัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการยากมากและต้องใช้เวลา อย่างไรก็ตาม ได้พยายามที่จะพัฒนาเมืองแห่งการเรียนรู้ได้ถึง 12 เมืองแล้ว เช่น เมืองเบอร์มิ่งแฮม เชฟฟิลด์ เป็นต้น

4) เชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ และการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต

เน้นเรื่องการเชื่อมโยงการศึกษาทั้ง 3 รูปแบบ ว่าการศึกษาแต่ละรูปแบบควรจะให้บุคคลที่เรียนด้วยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าเป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย สามารถเทียบโอนกันได้ โดยมีเกณฑ์ และวิธีการของการเทียบโอน นอกจากนั้น ได้เน้นการเรียนแบบสะสมหน่วยกิต คือ ให้ทุกคนสามารถสะสมหน่วยกิตได้ตลอดชีวิต

4. สหรัฐอเมริกา

รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตในสหรัฐอเมริกานั้น กำหนดเป็นนโยบายที่สำคัญของชาติ โดยออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิตขึ้นโดยเฉพาะ เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีกรอบทิศทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน และวุฒิสมาชิก Walter Mondale ได้เสนอกฎหมายชื่อกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต (The Lifelong Education Act) ซึ่งได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา เมื่อปี 1976 กฎหมายนี้กำหนดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ 19 ประเภท จากการศึกษาพื้นฐานสำหรับผู้ใหญ่ไปจนถึงการเรียนรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของครอบครัวและการพัฒนาส่วนบุคคล นอกจากนั้น ยังกำหนดให้มีศูนย์ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการวิจัย เพื่อค้นหาปัจจัยที่กีดกั้นมิให้บุคคลได้มีโอกาสในการเรียนรู้ ส่วนการดำเนินการเน้นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้แก่มลรัฐ เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้สนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้มากที่สุด การจัดการศึกษายึดหลักการในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงโอกาสการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และถือว่าเป็นสิทธิของทุกคนที่จะเข้าถึงโอกาสในการเรียนรู้ได้อย่างสะดวก โดยหน่วยจัดการเรียนรู้หรือแหล่งการเรียนรู้ต้องหาวิธีการจัดการศึกษาให้ยืดหยุ่น เปิดกว้างเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ส่งเสริมให้มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน หรือที่เรียกว่าการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยใช้ชุมชนเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญแก่บ้านว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญ เป็นแหล่งปูพื้นฐานชีวิตของบุคคลส่งเสริมการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวางและทั่วถึง ให้ประชาชนรับความรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีนโยบายเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสารเพื่อการศึกษาโดยเฉพาะ

3.2 กฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในต่างประเทศ และประเทศไทย

1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษา 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ

การศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

2. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

2.1) การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

(2) ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

2.2) การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย

การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

(2) ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

(3) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนในประเทศไทย

4.1) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

ในปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบในการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่อยู่ในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีหน้าที่ในการดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และองค์กรอื่นรวมตัวกันเป็นภาคีเครือข่าย เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินงาน

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนดำเนินการเกี่ยวกับการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

จากการศึกษา พบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้มีการกำหนดให้มีสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เรียกโดยย่อว่า “สำนักงาน กศน.” โดยมีเลขาธิการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียกโดยย่อว่า “เลขาธิการ กศน.” ซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดี และเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ พนักงานและลูกจ้าง และรับผิดชอบการดำเนินงานของสำนักงาน นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดทุกจังหวัด

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สำนักงาน กศน.ไม่ได้มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย หากแต่อยู่ในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีสถานะเป็นกรม ทำให้เลขาธิการ กศน.ไม่มีอำนาจในการอนุมัติ อนุญาต หรือสั่งการใด ๆ ในฐานะหัวหน้าส่วนราชการ เว้นแต่จะได้รับการมอบอำนาจจากปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้การบริหารงานของสำนักงาน กศน. ไม่คล่องตัว ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนต้องได้รับผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ประชาชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตตามกระแสการเปลี่ยนแปลงให้ต่อทันสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทั้งนี้ การขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากสำนักงาน กศน. ไม่มีความเป็นอิสระจากสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยแยกออกมาเป็นหน่วยงานกลางที่เป็นนิติบุคคลทำหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเฉพาะ ซึ่งมีการกำหนดนโยบาย และแผนการดำเนินงานในการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ หากยังอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการก็จะส่งผลกระทบต่อการบริหารและการดำเนินงานด้านการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้การดำเนินงานตามนโยบายของสำนักงาน กศน. ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ได้มาตรฐานตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน

4.2) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการและกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ จะยึดหลักการที่สำคัญประการหนึ่งคือการให้มีการจัดการศึกษาเป็นระบบการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ซึ่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตนี้สามารถแบ่งความหมายได้ 2 ลักษณะ ได้แก่

(1) การศึกษาตลอดชีวิตหมายความว่าการศึกษาที่จัดให้กับประชาชน ทั้งการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย หรือการศึกษาที่ผสมผสานการศึกษาทั้งสามรูปแบบที่เหมาะสมกับบุคคล อายุ พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ความสนใจ และสภาพแวดล้อมของผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

(2) การเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายความว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลอันเป็นผลมาจากการได้รับความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์จากการศึกษา หรือจากกิจกรรมในวิถีชีวิตที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย

นอกจากนี้ จำนวน หลักเกณฑ์ และวิธีการได้มาของคณะกรรมการคณะนี้ถูกกำหนดในกฎกระทรวงกำหนดจำนวน หลักเกณฑ์ และวิธีการได้มาของคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2548 โดยกฎดังกล่าวได้กำหนดให้คณะกรรมการมีจำนวน 21 คน ประกอบด้วย

(1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ

(2) กรรมการโดยตำแหน่ง จำนวน 9 คน ได้แก่ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้อำนวยการสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

(3) กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรเอกชนจำนวน 2 คน

(4) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 คน ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์สูงในด้านการศึกษานอกระบบ ด้านการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านเทคโนโลยี ด้านสื่อการศึกษาด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านอุตสาหกรรม ด้านธุรกิจและบริการ ด้านการศึกษาเพื่อคนพิการ ด้านการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ด้านการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ ด้านการบริหารการศึกษา ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ด้านการกีฬา และด้านการศึกษาเอกชนด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านรวมกัน

(5) ผู้อำนวยการสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน เป็นกรรมการและเลขานุการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า จากการที่กฎหมายในระดับแม่บทและกฎของประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อีกทั้งยังไม่มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนเป็นการเฉพาะ ส่งผลกระทบต่อการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ที่ไม่สามารถใช้สิทธิในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และไม่สามารถได้รับการจัดทำบริการสาธารณะได้ตรงตามวัตถุประสงค์ ตลอดจนความต้องการของแต่ละชุมชนและท้องถิ่นของตนผ่านการทำงานของคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การบัญญัติกฎหมายดังกล่าวจึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลทำให้เกิดปัญหาทาง

กฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า จากการที่ประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการส่งเสริมสนับสนุนและประสานความร่วมมือการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งผลทำให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายที่เป็นการตอบสนองตามความต้องการของประชาชนในการใช้สิทธิของตนเพื่อเข้าสู่ระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกทั้งการที่รัฐไม่มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน ส่งผลทำให้รัฐไม่สามารถจัดทำบริการสาธารณะให้ต่อเนื่องตามระบบการศึกษาทั้งสามระบบตามที่กฎหมายกำหนด รวมถึงยังผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2550 ในอดีต ที่กำหนดให้ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนอย่างเหมาะสมโดยรัฐ ตลอดจนกระทบต่อวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์กฎหมายในระดับแม่บท เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในทุกรูปแบบ ซึ่งจะบังคับใช้กฎหมายจากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนั้น ผลกระทบโดยตรงต่อการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐในด้านการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน จะส่งผลทำให้ประชาชนทุกคนในประเทศ ไม่สามารถที่จะศึกษาและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองในตลอดอายุขัยของตน อีกทั้งเมื่อประชากรทุกคนที่ถือเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของประเทศหยุดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ก็จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อ ระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการดำรงอยู่ประเทศไทยอย่างชัดเจน ประการสุดท้ายผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดจากปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือประเทศชาติไทย นั่นเอง

4.3) ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปัจจุบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีจุดมุ่งหมายมากกว่าการจัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาสหรือให้โอกาสที่สองแก่ผู้ที่ไม่จบการศึกษาในระบบโรงเรียนหรือเพื่อการฝึกอบรมแก่ผู้ใหญ่นอกระบบโรงเรียน แต่การเรียนรู้ตลอดชีวิตควรเป็นเป้าหมายสำหรับทุกคน ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเป็นการมองในแง่ของตัวผู้เรียนโดยมีความเชื่อว่าตัวบุคคลคือผู้ที่ทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมของผู้เรียนการศึกษาตลอดชีวิตจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวทางหรือการเป็นผู้จัดว่าจะต้องเตรียมกระบวนการหรือประสบการณ์อย่างไรจึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเหมาะสมตลอดชีวิตของผู้นั้น และจุดหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นสิ่งเดียวกันคือความต้องการให้บุคคลได้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตนโดยเรียนรู้อย่างเหมาะสมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคม

จากการศึกษา พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ในอดีตนั้นบัญญัติเรื่องของสิทธิและเสรีภาพในการศึกษาได้กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพ หรือผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รับการศึกษาโดยทัดเทียมกับบุคคลอื่นส่วนการจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและ

ส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ อีกทั้งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ก็ได้กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองในด้านการจัดการศึกษาและให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองในการจัดการศึกษา

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณากฎหมายที่มีเนื้อหาในการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น เป็นการกำหนดบทกฎหมายที่มีเนื้อหาที่ขัดกับรัฐธรรมนูญเพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ แต่ปัจจุบันกฎหมายที่มีเนื้อหาในการส่งเสริมการศึกษาของประเทศไทยนั้นมีการกำหนดเกี่ยวกับระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาทั้งสองระบบถือว่าเป็นการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นยังไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ การส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาจะเน้นไปที่การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบเป็นสำคัญ ซึ่งขัดกับบทบัญญัติทางรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ

ดังนั้น การที่รัฐมิได้มีการกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจทางปกครอง เพราะสาระสำคัญของหลักการกระจายอำนาจทางปกครองคือการที่องค์กรทางปกครองมีอิสระในการปกครองตนเอง และมีอิสระในด้านการคลัง ทั้งนี้เมื่อรัฐไม่ได้กำหนดให้อำนาจจึงทำให้องค์กรของรัฐในระบบท้องถิ่นไม่สามารถจัดการบริการสาธารณะด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ตลอดจนการกระทำดังกล่าวยังไม่สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน เพราะประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมะสม แต่กฎหมายที่บังคับใช้ในปัจจุบันนี้ไม่เอื้อที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง การกระทำดังกล่าวจึงขัดต่อหลักการกระจายอำนาจทางปกครอง และหลักการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการตราพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและส่งเสริมระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตในประเทศไทยขึ้นมาใหม่ โดยกำหนดให้มีเนื้อหาและใจความสำคัญดังต่อไปนี้

1) ให้มีหน่วยงานกลางในการทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง

2) ให้มีคณะกรรมการการศึกษาตลอดชีวิตขึ้น โดยให้มีตัวแทนจากภาคประชาชนเข้าไปเป็นคณะกรรมการการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อบริหารงาน กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิต และส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชน

3) ให้มีบทบัญญัติที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตภายในท้องถิ่นของตนเองได้ โดยมีศูนย์การเรียนชุมชน ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่คนในชุมชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ กำกับดูแล ตรวจสอบ ติดตาม ให้คำแนะนำด้านวิชาการแก่ศูนย์การเรียนชุมชน ห้องสมุดประชาชน และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น เช่น สนามกีฬา พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุด ฯลฯ โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เชื่อมโยงกันและหลากหลาย สามารถสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ และประชาชนเองก็สามารถรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนชุมชนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

บรรณานุกรม

ประยูร กาญจนดุล. (2538). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2541). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่กับความเป็นประชาธิปไตยทางตรง.วารสารกฎหมายปกครอง.**

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2541). **หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับ บริการสาธารณะ** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วารสารการศึกษาตลอดชีวิต. (2555). กรุงเทพ ฯ : บริษัท นำทองการพิมพ์ จำกัด

ศรีสว่าง เลี้ยววาริณ. (2553). **การจัดการศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเปรียบเทียบ,** กรุงเทพฯ : นำทองการพิมพ์ จำกัด.

สุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ. (2556). **รายงานการวิจัย แนวทางและความเป็นไปได้ในการปรับเปลี่ยนภารกิจ บทบาท และอำนาจหน้าที่ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักงาน กศน.) ให้สอดคล้องกับแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต.** กรุงเทพ ฯ : บริษัท นำทองการพิมพ์ จำกัด.

สุมาลี สังข์ศรี. (2543). รายงานการสัมมนา เรื่อง นโยบายส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตของประเทศไทย. สำนักคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2547). **กฎหมายการปกครองท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

การดำเนินคดียาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ธาชินี เพ่งเล็งผล[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร[2]

1 บทนำ

สำหรับในปัจจุบันคดียาเสพติดถือเป็นคดีอาญาที่มีการกระทำความผิดและอยู่ในการพิจารณาคดีของศาลเป็นจำนวนมาก โดยเป็นความผิดที่มีผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้างรวมและถือว่าเป็นอาชญากรรมที่มีความรุนแรงในระดับประเทศด้วยเช่นกัน เนื่องจากปัญหายาเสพติดเป็นบ่อเกิดของการกระทำความผิดอาญาประเภทอื่นด้วย รวมทั้งรูปแบบลักษณะการกระทำความผิดในคดียาเสพติดเริ่มมีรูปแบบการใช้เทคโนโลยีที่มีการพัฒนาไปมากยิ่งขึ้น แม้ว่าทางผู้บังคับใช้กฎหมายต่าง ๆ ได้พยายามหาวิธีการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้น แต่การกระทำความผิดก็มิได้ลดลงแต่อย่างใด

ต่อมาประเทศไทยจึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 ขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนโดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ และกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ ฎีกา และอายุความ รวมทั้งกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาและบังคับโทษคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้[3] เพื่อใช้บังคับต่างหากจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารความอาญาที่ใช้บังคับกับคดีอาญาทั่วไป

แต่ปรากฏว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้ต้องหรือหรือจำเลยมากยิ่งขึ้น โดยผู้บังคับใช้กฎหมายได้นำวิธีพิจารณาคดียาเสพติดมาบังคับใช้กับผู้ต้องหาหรือจำเลยจนหลงลืมเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการดำเนินคดีอาญาที่มีวัตถุประสงค์ในการค้นหาความจริงว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้มีผิดหรือบริสุทธิ์ เพื่อลงโทษจำเลยตามความร้ายแรงแห่งความผิดของข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานพิสูจน์ได้ และลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดแต่ละบุคคลด้วย แต่การบังคับใช้กฎหมาขณะนี้กลับมีการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดที่เพียงมุ่งหวังให้สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดให้ได้มากเท่านั้น และเมื่อคดียาเสพติดถือว่าเป็นคดีอาญาประเภทหนึ่ง ผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ยังคงอยู่ภายใต้บทสันนิษฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด” ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวถือเป็น

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นยังคงเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และหลักการดังกล่าวได้ถูกบัญญัติไว้กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศไทยมาโดยตลอด การบังคับใช้กฎหมายอื่น ๆ ที่มีฐานะเป็นกฎหมายลำดับรองลงมาก็จำต้องยึดถือหลักการดังกล่าวเพื่อนำมาปฏิบัติต่อผู้ต้องหาและจำเลยเช่นกัน แต่เท่าที่ผ่านมาผู้บังคับใช้กฎหมายกลับละเลยหลักการดังกล่าวไปเสีย

ฉะนั้น เพื่อให้การดำเนินวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเป็นไปตามรูปแบบการดำเนินคดีอาญาอย่างแท้จริงและเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างแท้จริงและยุติธรรม จึงสมควรศึกษารูปแบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระบบการพิจารณาคดีของประเทศไทยมาเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบในกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างเป็นธรรม และเพื่อการปรับปรุงวิธีพิจารณาคดี รวมทั้งการกำหนดบทลงโทษให้เป็นตามรูปแบบของระบบกฎหมายซีวิลลอว์และการกำหนดมาตราประกอบการใช้ดุลยพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้ตรงตามเจตนารมย์ที่แท้จริงของกฎหมายอาญาด้วยทั้งสิ้น

2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีอาญาโดยรัฐในคดียาเสพติดของประเทศไทยและต่างประเทศ

2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในคดียาเสพติดในประเทศไทย

2.3 เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบวิธีการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในคดียาเสพติดของประเทศไทยและต่างประเทศ

3 สมมติฐาน

ภายหลังจากที่ประเทศไทยมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 เรื่อยมา แต่ปรากฏว่าการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวกลับส่งผลกระทบต่อระบบวิธีพิจารณาความอาญาและกระทบสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยเป็นอย่างยิ่ง เพราะระบบวิธีพิจารณาความอาญามิได้เป็นไปตามรูปแบบและจุดมุ่งหมายในการดำเนินคดีอย่างแท้จริง กล่าวคือ ตั้งแต่รูปแบบการเริ่มต้นคดีเรื่อยมาจนถึงกระบวนการสอบสวน การสั่งฟ้อง รวมไปจนถึงการพิจารณาและการลงโทษที่ให้ความสำคัญแก่ความรวดเร็วและการยุติคดีมากกว่าการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้ได้รับโทษอย่างถูกต้องและเป็นธรรม

การบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดจึงจำเป็นต้องเป็นไปตามวิธีการบังคับใช้กฎหมายอย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง โดยคำนึงถึงทฤษฎีและระบบกฎหมาย ซึ่งในการศึกษาจำเป็นต้องรูปแบบการดำเนินคดีอาญาในระบบซีวิลลอว์ของประเทศเยอรมันและประเทศฝรั่งเศสที่ใช้รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาโดยมาเป็นแนวทางในการศึกษา

เปรียบเทียบ รวมทั้งการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้กับบทกำหนดโทษและการพิจารณาลงโทษตัวผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญมากกว่าการพิจารณาและลงโทษที่ใช้ตามระบบคอมมอนลอว์ดังที่เป็นบังคับใช้ในขณะนี้ ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายและการลงโทษมีความเหมาะสมกับลักษณะความผิด พฤติการณ์ในคดีและตัวผู้กระทำความผิดอย่างแท้จริง

4 วิธีการศึกษา

ศึกษาด้วยการวิจัยทางเอกสารทางกฎหมาย อาทิ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 รวมทั้งกฎหมายต่างประเทศ ตำรากฎหมาย บทความทางวิชาการ ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความเห็นของนักกฎหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบถึงข้อดี ข้อเสีย แนวทางการดำเนินคดีระหว่างกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาศึกษาและเปรียบเทียบถึงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในการดำเนินคดี เพื่อทำความเห็นในบทสรุปและเสนอแนะแนวทางต่อไป

5 ผลการศึกษา

ภายหลังจากที่มีการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดแล้วพบว่า การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้กระทบสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องหาหรือจำเลยในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าเป้าหมายในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาคดียาเสพติดนั้น มีความมุ่งประสงค์ให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยกำหนดรูปแบบและการดำเนินคดีที่แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารราความอาญา อาทิ การอำพราง การพิจารณาคดีแบบลับหลังจำเลยที่หลบหนี การพิจารณาคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพโดยไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานต่อไป การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวต่าง ๆ กลับลิดรอนสิทธิที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีอาญาเป็นอย่างยิ่ง

ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประกอบกับกฎหมายยาเสพติดอื่น ๆ อาทิ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพ.ศ.2534ฯ อาจจะแบ่งปัญหาออกเป็นกลุ่ม ๆ ได้ ดังนี้

1) ด้านกฎหมายสารบัญญัติ เช่น การกำหนดฐานความผิดต่าง ๆ เช่น ผลิต นำเข้า ส่งออก ครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพ ผลิต สมคบ เป็นต้น และกำหนดมาตรการบังคับทางอาญาต่าง ๆ มีโทษประหารชีวิต จำคุก ปรับ อายุความในคดียาเสพติด เป็นต้น

2) ด้านการใช้มาตรการบังคับต่าง ๆ ก่อนฟ้องคดี เช่น การจับ การค้น การยึดอายัดทรัพย์สิน การเข้าไปในเคหะสถานหรือตรวจค้นบุคคลเพื่อค้นหายาเสพติด การพิสูจน์สารเสพติดในร่างกายของบุคคล การบังคับบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด เป็นต้น

3) ด้านการแสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิด เช่น การล่อให้กระทำความผิด (Entrapment or Sting Operation) การดักฟัง (Wiretapping) มาตรการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม (Controlled Delivery) มาตรการอำพราง (Undercover) เป็นต้น

4) ด้านการพิจารณาคดียาเสพติดในชั้นศาล เช่น การพิจารณาคดีลับหลังจำเลย การพิพากษาตามคำรับสารภาพของผู้ถูกกล่าวหา เป็นต้น

5) ด้านมาตรการบังคับโทษ เช่น การระวางโทษผู้สมคบกระทำความผิด การกำหนดโทษสำหรับเจ้าพนักงานของรัฐที่กระทำความผิดสูงกว่าบุคคลธรรมดา การบังคับโทษปรับ เป็นต้น

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาขอสรุปผลการศึกษาโดยสังเขป ตามสภาพปัญหาและผลกระทบต่าง ๆ ดังนี้

1) <u>ปัญหาและผลกระทบต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินคดีชั้นพนักงานสอบสวน</u>

เนื่องจากพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พ.ศ.2550 เป็นกฎหมายพิเศษที่ให้อำนาจพิเศษแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายและพนักงานสอบสวนหลายประการ อาทิ การอำพรางคดี การสืบพยานลับหลังจำเลย การงดสืบพยานในกรณีที่จำเลยรับสารภาพ เป็นต้น ส่งผลให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกละเลยการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ตั้งแต่การเริ่มต้นคดี การจับกุม เจ้าพนักงานผู้มีสิทธิในการใช้อำนาจจับกุม การสืบสวน การสอบสวน การรวบรวมพยานหลักฐาน เป็นต้นประกอบกับอำนาจและบทบาทในการดำเนินคดียาเสพติดเป็นของพนักงานสอบสวน ทั้งที่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญาได้แก่พนักงานอัยการ เพราะถือว่าพนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีและทำหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยไปในคราวเดียวกันด้วย การดำเนินคดีโดยปราศจากการตรวจสอบและถ่วงดุลย่อมทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยขาดหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในการดำเนินคดี จึงสมควรมีระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลย เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปเจตนารมณ์ของการดำเนินคดีอาญาอย่างแท้จริง

2) <u>ปัญหาและผลกระทบชั้นพนักงานอัยการ</u>

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า เนื่องจากพนักงานอัยการถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นอย่างยิ่ง เพราะพนักงานอัยการถือเป็นตัวแทนของรัฐและทำหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคม และผู้กระทำความผิดไปพร้อมกันด้วย โดยในปัจจุบันนี้สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งสำนักคดียาเสพติดขึ้นโดยแบ่งส่วนราชการและพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานคดียาเสพติดสำนักงานอัยการสูงสุด มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบการดำเนินคดีทั้งปวงอันเกี่ยวกับยาเสพติดตามกฎหมาย เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แต่ปรากฏว่าการดำเนินคดียาเสพติดพนักงานอัยการไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการมาตั้งแต่ต้น โดยพนักงานอัยการที่ไม่ได้เข้าร่วมการสอบสวนคดีอาญาเหมือนเช่นในประเทศฝรั่งเศส หรือประเทศเยอรมันแต่อย่างใด ส่งผลให้ในประเทศไทยไม่มีอำนาจในการตรวจสอบหรือถ่วงดุลการบังคับใช้กฎหมายในชั้นพนักงานสอบสวนแต่อย่างใด ทั้งที่การสอบสวนถือเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยมิให้ต้องถูกระทบกระเทือนจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ และในขณะเดียวกันนั้นการสอบสวนก็ยังจะถือว่าเป็นการกระทำแทนรัฐในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดอันเป็นภัยต่อสังคม แต่เมื่อ

พนักงานมิได้เข้าร่วมการสอบสวนด้วยแล้ว ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมไม่อาจจะมีหลักประกันใด ๆ ว่าในการสอบสวนนั้นจะเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย

3 ปัญหาและผลกระทบชั้นพิจารณาของศาล

เนื่องจากศาลในฐานะที่เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี จึงจำต้องให้ความสำคัญต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะไม่ถูกล่วงละเมิดจากการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้วิธีการอันมิชอบในการแสวงหาพยานหลักฐานด้วยรวมทั้งการมีบทบาทในการค้นหาความจริงอย่างจริงจังด้วย โดยนอกจากศาลควรที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ซึ่งในการดำเนินคดียาเสพติดนั้น ศาลแทบจะไม่มีการค้นหาความจริงใด ๆ กล่าวคือ หากจำเลยในคดียาเสพติดให้การรับสารภาพแล้ว ศาลไม่จำต้องสืบพยานหลักฐานใด ๆ อีกต่อไป ศาลสามารถลงโทษจำเลยตามหลักเกณฑ์การกำหนดอัตราโทษของศาล หรือ ยี่ต๊อกได้ทันทีโดยที่มิได้พิจารณาจากองค์ประกอบในการกระทำความผิด หรือโครงสร้างทางกฎหมายใด รวมทั้งมิได้พิจารณาจากเหตุบรรเทาโทษตามกฎหมายหรือพฤติการณ์การกระทำความผิดของจำเลยด้วย รวมทั้งการจำกัดสิทธิในฎีกาคำพิพากษาไปยังศาลฎีกาด้วยโดยถือว่าคำพิพากษาในชั้นอุทธรณ์ให้ถือเป็นที่สุด

นอกจากนี้ จากการศึกษาและวิธีการดำเนินคดียาเสพติดของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมันซึ่งเป็นระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในคดียาเสพติดนั้น มีข้อสรุปดังนี้

1) ประเทศฝรั่งเศส

การดำเนินคดียาเสพติดในประเทศฝรั่งเศสเน้นนโยบายลดอันตรายของการใช้ยาเสพติด (harm reduction) เพื่อลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติด(decriminalization) ของกัญชาลงหากใช้เป็นการส่วนตัว หรือมีใช้การลงโทษน้อยลงแต่เพิ่มการบำบัดมากขึ้น รวมทั้งลดความเสี่ยงในการกระทำความผิดลง และการแพร่ระบาดของเชื้อ HIV ในประเทศฝรั่งเศสจะมีกฎหมายที่บังคับใช้ 4 ฉบับ ได้แก่ : ประมวลกฎหมายกระทรวงสาธารณสุข (Code of Public Health) ประมวลกฎหมายอาญา (Penal Code) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Penal Procedure) และ ประมวลกฎหมายศุลกากร (Code of Customs)

ในประเทศฝรั่งเศสได้นำกฎหมายสาธารณสุขเข้ามาบังคับใช้ร่วมกับประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้การดำเนินคดีเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและโทษจะควบคู่ไปกับการบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดมากกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยให้พนักงานอัยการและศาลมีบทบาทสำคัญในการนำตัวผู้กระทำความผิดไปบำบัดก่อนการดำเนินคดีทำให้ผู้กระทำความผิดต้องอยู่ในการควบคุมของแพทย์ หรือโรงพยาบาลจนกว่าผู้กระทำความผิดจะได้รับการบำบัดจนครบตามกำหนด เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับการบำบัดเรียบร้อยแล้ว ผู้กระทำความผิดก็ไม่จำต้องโทษทางอาญาแต่อย่างใด หรือในบางความผิดเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด ศาลจะลงโทษด้วยการริบผลกำไรที่ผู้กระทำความผิดได้รับมาจากการกรทำความผิด เป็นต้น ทำให้การดำเนินคดียาเสพติดในประเทศฝรั่งเศสอาจจะถือได้ว่าเป็นการบำบัดรักษาและเป็นการลงโทษที่ตรงตามลักษณะการกระทำความผิดอย่าง

แท้จริงก็ได้

2) <u>ประเทศเยอรมัน</u>

ประเทศเยอรมันอยู่ภายใต้การควบคุมในระดับชาติโดย Betaubungsmittelgesetz (BtmG) หรือ กฎหมายว่าด้วยบทบัญญัติสารควบคุม โดย BtmG ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายยาเสพติดที่สำคัญในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดในคดียาเสพติด BtmG ได้ให้อำนาจกับพนักงานอัยการโดยไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดที่เล็กน้อยไม่เป็นอันตรายต่อผู้อื่นและไม่กระทบต่อความปลอดภัยของสาธารณะ การลงโทษภาคบังคับขั้นต่ำยังคงอยู่สำหรับการกระทำความผิดที่ศาลพิจารณาว่าร้ายแรง เช่น การลักลอบค้ายาเสพติด หรือการผลิตยาเสพติดในปริมาณที่มาก การขายยาเสพติดให้กับผู้เยาว์ โดยการมียาเสพติดไว้ในครอบครองขณะที่พกอาวุธและสถานการณ์อื่น ๆ ที่ส่อให้เห็นถึงอันตรายต่อชีวิตและสวัสดีภาพของผู้อื่นอาจทำให้ได้รับโทษอย่างน้อยในขั้นต่ำสุดของโทษภาคบังคับการลงโทษตามกฎหมายยาเสพติดของเยอรมัน BtmG ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความผิด อาทิ ผู้ใดอายุเกินกว่า 21 ปีจัดหายาเสพติดให้ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปีหรือมีส่วนร่วมในการผลิตยาเสพติด เป็นต้น

สำหรับความรับผิดทางอาญานั้น กฎหมายยาเสพติดของประเทศเยอรมันกำหนดให้สามารถลดโทษได้หากศาลพบว่าความผิดดังกล่าว “ไม่รุนแรง” ศาลอาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดได้ เช่น น้อยกว่า 2 ปี หรือ 5 ปี แต่กรณีซึ่งศาลฎีกาเยอรมันได้เคยมีคำพิพากษาว่า ความผิดที่เข้าข่าย “ไม่ร้ายแรง” นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาสภาวะแวดล้อมที่แสดงถึงความแตกต่างจากสภาพการณ์ทั่วไปอันทำให้ศาลเห็นได้ว่า การลงโทษที่ใช้ตามปกตินั้นไม่สมเหตุสมผลกรณีความผิดมีความรุนแรง เช่น ในส่วนของการค้ายาเสพติด หากกระทำในลักษณะเป็นอันตรายต่อบุคคลหลายคนที่เป็นเยาวชน หรือมียาเสพติดในปริมาณมาก หรือเป็นกระทำในลักษณะกลุ่มอาชญากรรมหรือกลุ่มแก๊งเพื่อค้ากำไรหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตผู้อื่น เป็นต้น

6 ข้อเสนอแนะ

1) การกำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่ร่วมทำการสอบสวนกับพนักงานสอบสวนเหมือนเช่นในประเทศฝรั่งเศส และประเทศเยอรมัน เพื่อให้พนักงานอัยการมีอำนาจในการตรวจสอบหรือถ่วงดุลการบังคับใช้กฎหมายในชั้นพนักงานสอบสวนโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อหลักประกันให้แก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยว่าจะได้รับการสอบสวนตามสิทธิที่รองรับไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายอย่างครบถ้วน

2) การกำหนดให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในตรวจสอบพยานหลักฐานที่ได้มาด้วยวิธีการอำพรางคดีเป็นไปโดยชอบและไม่กระทบสิทธิตามกฎหมายด้วย

3) ควรยกเลิกพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ.2550 มาตรา 13 ว่า ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น

กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำผิดจริง เนื่องจากเป็นการไม่เปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสตอสู้คดีได้อย่างเต็มที่อันเป็นการขัดต่อหลักสิทธิที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ โดยการนำหลักการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 มาบังคับใช้แทน

4) การยกเลิกการลงโทษด้วยการใช้บัญชีอัตราโทษระดับกลาง หรือ เรียกว่ายี่ต๊อก โดยให้การใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษเป็นจากการสืบพยานหลักฐานและพยานหลักฐานที่ได้รับจากการพิจารณาคดี โดยศาลใช้ดุลยพินิจชั่งน้ำหนักของข้อเท็จจริงในคดีทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลเหตุจูงใจและเป้าหมายของผู้กระทำผิดมาพิจารณากำหนดโทษ แม้ว่าในคดีดังกล่าวจำเลยจะให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดก็ตาม

5) แก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณา มาตรา 12 ที่บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจำเลยมีทนายความ ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใดจงใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลย แต่ต้องให้โอกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้” โดยใช้วิธีการดำเนินคดีลับหลังจำเลยในประเทศฝรั่งเศส หรือการดำเนินคดีโดยหลัก Trial in Absentia มาบังคับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย กล่าคือ จำเลยได้กระทำความผิดได้หลบหนีการดำเนินคดีไปเพื่อเป็นมาตรการหรือหลักประกันเพื่อให้จำเลยมาปรากฏตัวของจำเลยโดยกำหนดให้มีการประกาศโดยเปิดเผยด้วยการส่งหมายเรียกไปยังท้องถิ่นที่อยู่ของจำเลย โดยปิดประกาศไว้ที่เทศบาลและที่ทำการของศาล รวมทั้งได้กำหนดบทลงโทษไว้ ทั้งนี้เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงการพิจารณาโดยไม่มีตัวจำเลยและเพื่อการเรียกตัวจำเลยมาศาลภายใน 10 วัน หรือการประกาศหนังสือพิมพ์ หากหลังจากนั้นแล้วจำเลยไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือไม่อาจมีการส่งหมายได้หัวหน้าศาลอาญาอุกฉกรรจ์อาจจะมีคำสั่งให้พิจารณาคดีแบบไม่มีตัวจำเลย หรือแบบ Contumacies และภายหลังจากนั้นอีก 10 วัน (รวมเป็น 20 วัน) ศาลก็จะดำเนินคดีแบบไม่มีตัวจำเลยและไม่ถือว่าเป็นดำเนินคดีแบบฝ่าฝืนกฎหมายโดยในส่วนของการพิจารณาคดีศาลจะพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดหรือหากศาลพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจำเลยก็ต้องรับโทษหรืออาจถูกริบทรัพย์สินให้ตกเป็นของแผ่นดินหรือเสียสิทธิความเป็นพลเมืองได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้ การดำเนินคดีดังกล่าวก็ไม่ตัดสิทธิจำเลยในการร้องขอให้มีการพิจารณาคดีขึ้นใหม่ได้

5) การดำเนินคดียาเสพติดในประเทศฝรั่งเศสเน้นนโยบายลดอันตรายของการใช้ยาเสพติด (harm reduction) เพื่อลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติด(decriminalization) เหมือนเช่นในประเทศฝรั่งเศส โดยให้พนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาดำเนินคดีมากยิ่งขึ้น โดยพนักงานอัยการไม่อาจจำต้องดำเนินการตามกฎหมายต่อผู้กระทำผิดก็ได้ หากผู้นั้นสามารถแสดงใบรับรองแพทย์ว่าได้รับการบำบัดหรือยินยอมเข้าไปอยู่ในการควบคุมของแพทย์ตั้งแต่ได้การกระทำผิดกฎหมาย อย่างไรก็ตามหากผู้กระทำความผิดไม่สามารถแสดงใบรับรองแพทย์ได้ อัยการอาจสั่งให้ผู้ใช้ยาเสพติดยาเสพติดเข้า

ร่วมโปรแกรมการรักษาการติดยาเสพติดหรือเข้าเข้าไปอยู่ภายใต้การเฝ้าระวังของแพทย์ผู้ทำการรักษา ส่วนความผิดเกี่ยวกับการลักลอบค้ายาเสพติดจะแยกออกจากความผิดเกี่ยวกับการการเสพยาอย่างสิ้นเชิง

6) การดำเนินคดียาเสพติด ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นเพียงผู้เสพ โดยมุ่งเน้นที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่มีสภาพเป็นอันตรายให้ได้รับการบำบัดรักษาด้วยวิธีการบังคับบำบัดรักษา เพื่อให้ผู้นั้นสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติสุข ด้วยการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายในขณะติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาล ศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุก หรือไม่อาจพิพากษาลงโทษก็ได้เพราะไม่สามารถพิสูจน์ความผิดทางอาญาของผู้นั้นได้ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปควบคุมตัวยังสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปีก็ได้เหมือนกระบวนการดำเนินคดีของประเทศเยอรมัน รวมทั้งพนักงานอัยการที่จะสั่งไม่ฟ้องผู้กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย หรือไม่เป็นอันตรายแก่ผู้อื่น หรือมีปริมาณยาเสพติดที่อยู่ในความครอบครองสำหรับไว้ใช้เพื่อเสพในปริมาณเล็กน้อย

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร . **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา(พิมพ์ครั้งที่ 8 ปรับปรุงใหม่และแก้ไขเพิ่มเติม),** กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด (2555)

น้ำแท้ มีบุญสล้าง . **กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ,** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล 2554,

อุดม รัฐอมฤต. **"การฟ้องคดีอาญา"** ในหนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2535

ดร.อุทัย อาทิตเวช. **รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส พิมพ์ครั้งที่ 2** , ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง : กรุงเทพมหานคร 2557,

ธานี วรภัทร์. การประชุมวิชาการ **เนื่องในโอกาสครบรอบ 9 ปี สู่นโยบายยาเสพติดที่มีมนุษยธรรม (Toeards Humane Drug Policy) โครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา**

Rossner D. (1999). "Mediation as a Basic Element of Crime Control : Theoretical and Empirical Comments." Buffalo Criminal Law Review, vol 3.

Stephen A. Saltzburg, American Criminal Procedure : Cases and Commentarym, 3rd ed. (New York: West Publishing, 1988

รศ.ศักดิ์ชัย เลิศพาณิชพันธ์. **งานวิจัยทางกฎหมาย การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา,** จัดพิมพ์และเผยแพร่โดยสำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมพิมพ์ครั้งที่ 1 : สิงหาคม 2556

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. รายงานวิจัย เรื่อง การใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษ, กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการศาลยุติธรรม(สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์) สำนักงานศาลยุติธรรม 2548

การยกเลิกความผิดอาญา : ศึกษากรณีผู้เสพยาเสพติด

ธีรเดช พรหมวาศ[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[2]

1. บทนำ

ปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในปัจจุบันของประเทศไทย เป็นผลอันเนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้มีการประกาศทำสงครามกับยาเสพติดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดปัญหายาเสพติดให้หมดสิ้นไปตามแนวทางไม่ให้มียาเสพติด (Zero-tolerance approach) จึงเป็นผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทุกประเภทต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก[3] โดยเน้นการปราบปรามอย่างจริงจังและลงโทษอย่างรุนแรง โดยพิจารณาจากสถิติการจับกุมเป็นตัวชี้วัดถึงความสำเร็จจึงทำให้เกิดผลเสียตามมาอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด หากพิจารณาถึงสถานะที่รัฐได้ประกาศให้ผู้เสพยาเสพติดมีสถานะเป็นผู้ป่วยต้องได้รับการบำบัดรักษา ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้วนั้นการนำผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการรักษาบำบัด อาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐได้กำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิดอาญาซึ่งมีมากเกินความจำเป็นจะส่งผลให้การลงโทษไม่เหมาะสมกับความผิด ซึ่งผู้ที่ต้องรับโทษนั้นต้องสูญเสียอิสรภาพถูกละเมิดสิทธิต่าง ๆที่พึงมี และรัฐต้องรับภาระในการดูแลเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งหากมองในแง่ของผู้เสพยาเสพติดมีหลายปัจจัยด้วยกันที่ทำให้ผู้เสพยาเสพติดหันมาใช่สารเสพติดไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ,สังคม,การอยากเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนการใช้ยาเสพติดขาดความรู้ รวมถึงการใช้ยาเสพติดเพื่อความเพลิดเพลิน จึงทำให้เห็นว่าผู้เสพยาเสพติดตกเป็นเหยื่อในการกระทำของตนเองและของผู้ที่แสวงหาประโยชน์จากการหาผลกำไรจากยาเสพติด ในทางการแพทย์มีการศึกษาวิจัยได้ว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นความผิดปกติอย่างหนึ่งโดยเรียกว่าเป็นผู้ป่วยโรคสมองติดยา ต้องพึ่งพาการใช้สารเสพติดอยู่เป็นประจำ[4]จึงทำให้เห็นว่าผู้เสพยาเสพติดมิได้มีความเป็นอาชญากรอย่างที่คนในสังคมได้สร้างทัศนะคติในด้านลบต่อผู้เสพยาเสพติดว่าเป็นผู้ที่มีความชั่วร้าย กีดกันไม่ให้โอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมอีกทั้งกระบวนการยุติธรรมยังคงลงโทษผู้ที่เป็นผู้ป่วยจึงเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ซึ่งเห็นได้จากกฎหมายยา

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

[3] รายงานผลพิจารณาศึกษาปัญหายาเสพติด.(2554).โดยสำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการวุฒิสภา.

[4] นายแพทย์อังกูร ภัทรากร. (2556).โรคสมองติดยา(ภาพสไลด์ประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ครั้งที่ 2/2556).

เสพติดที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดเกือบทุกฉบับที่ยังคงกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดมีความผิดทางอาญา

อย่างไรก็ดีการตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ที่เสพยาเสพติดได้ข้ารับการบำบัดก่อนความผิดจะปรากฏเพื่อให้สอดคล้องกับสถานะของผู้เสพยาเสพติดก็ไม่เป็นที่น่าพึงพอใจมากนักเนื่องจากการที่ยังคงยึดโยงกับความผิดอาญาอีกทั้งวิธีการในการบำบัดรักษาไม่ได้เป็นไปในทิศทางในทางการแพทย์จึงทำให้ผู้ที่ประสงค์เข้ารับการบำบัดรักษาไม่กล้าแสดงตัวเข้ารับการบำบัดเพราะหากประสงค์เข้ารับการบำบัดได้รับการรักษาที่ไม่เหมาะสมจึงทำให้การรักษาไม่สามารถผ่านเกณฑ์ของคณะกรรมาธิการผู้เข้ารับก็จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไปจึงทำให้ส่งผลกระทบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการถูกสังคมตีตราว่าเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด,เรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรในระหว่างอยู่ในราชทัณฑ์ เมื่อสังคมไม่ให้โอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมและไม่มีทางเลือกอื่น พวกเขาเหล่านี้ก็จะหวนกลับเข้าสู่วงจรของการกระทำความผิดยาเสพติดอีกครั้งและมีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงมากขึ้น

2. แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความผิดอาญากรณีผู้เสพยาเสพติด

กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม ความรับผิดทางอาญานั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการกระทำใดนั้นเป็นกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้นและในขณะเดียวกันกฎหมายอาญาต้องเป็นหลักประกินสิทธิและเสรีภาพของคนในสังคมด้วยเช่นกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า ความหมายของกฎหมายอาญาดังกล่าวข้างต้น หมายถึง บรรดากฎหมายทั้งหลายที่บัญญัติถึงการกระทำหรือการไม่กระทำใดเป็นความผิดอาญา และได้กำหนดโทษทางอาญาที่จะได้รับหากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัตินั้น[5]

จากการศึกษาถึงแนวคิดในการกำหนดความผิดอาญา เราต้องทราบถึงการกระทำอย่างไรจึงจะควรกำหนดเป็นความผิดอาญา หลักการพิจารณาว่าการกระทำใดควรจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่นั้น มีนักกฎหมายคนสำคัญได้วางหลักที่เป็นสาระสำคัญในการกำหนดให้การกระทำใดเป็นความผิด คือ การกระทำนั้นเป็นที่เห็นได้ชัดในหมู่ชนส่วนมากว่า เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม และหมู่ชนส่วนมากมิได้ให้อภัยแก่การกระทำเช่นนั้น[6] จึงกล่าวได้ว่าหากการกระทำใดที่ไม่กระทบกระเทือนต่อสังคมคนหมู่มากก็ย่อมไม่อาจเป็นความผิดได้ ผู้กระทำจึงไม่ควรมีความผิดและไม่ควรถูกลงโทษ เพราะเมื่อรัฐมุ่งประสงค์แต่จะควบคุมความประพฤติของคนในสังคมโดยใช้กฎหมายอาญาเป็นเสมือนเครื่องมือโดยไม่พิจารณาประสิทธิภาพและ

---

[5] คณิต ณ นคร.(2556). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป หน้า 47.

[6] Herbert L. Packer. (1968). The Limits of the Criminal Sanction p.296. อ้างใน เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. หน้า 4-5.

ความสามารถของกลไกของรัฐที่จะใช้บังคับกฎหมายอาญาแล้วจะทำให้กฎหมายอาญามีมากเกินกว่าที่จำเป็นทำให้กฎหมายไร้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งยังเป็นการเปิดช่องโหว่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการโดยมิชอบเพื่อแสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้ อีกทั้งยังมีหลักการที่สำคัญยิ่งในการลงโทษบุคคลใดได้นั้นจะต้องพิจารณาจากโครงสร้างความรับผิดทางอาญาเสียก่อนว่าบุคคลนั้นสมควรที่จะได้รับการลงโทษหรือไม่ จำต้องพิจารณา 3 หลักเกณฑ์[7] คือ การครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ ,ความผิดกฎหมายและความชั่วร้ายหรือความชั่ว หากบุคคลใดกระทำการใดที่ครบองค์ประกอบตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญาทั้ง 3 ประการบุคคลนั้นย่อมที่จะได้รับการลงโทษตามกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ให้การกระทำนั้นเป็นความผิดในทางกลับกันหากบุคคลใดที่กระทำการใด ๆที่ไม่ครบโครงสร้างความรับผิดอาญาบุคคลนั้นก็ย่อมไม่ต้องรับโทษและมีความผิดต่อกฎหมาย

การที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกภาคีกับองค์การสหประชาชาติในเรื่องยาเสพติด คือโครงการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ จึงก่อให้เกิดพันธกรณีที่รัฐภาคีต้องปฏิบัติตามและห้ามบัญญัติกฎหมายภายในขัดหรือแย้งต่อหลักสากลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดอนุสัญญาทั้งสิ้น 3 ฉบับประกอบด้วย 1.อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษปี (ค.ศ.1961) 2.อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ. (1971) และ 3.อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติด และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ปี ค.ศ.(1988). โดยมีสาระสำคัญที่กำหนดให้รัฐภาคีที่เห็นสมควรอาจกำหนดให้กรณีที่มีความผิดลักษณะไม่ร้ายแรง และเห็นเป็นการสมควร ภาคีอาจกำหนดมาตรการต่าง ๆแทนการตัดสินลงโทษหรือการลงโทษ เช่น การศึกษา,การฟื้นฟูสมรรถภาพหรือการกลับคืนสู่สังคม รวมถึงการบำบัดรักษาหรือการดูแลภายหลังการบำบัดรักษาในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติด[8] จึงเห็นได้ว่าหากรัฐภาคีได้บัญญัติกฎหมายภายในแต่เมื่อไม่ขัดต่ออนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติก็ย่อมสามารถทำได้

ในขณะเดียวกันกฎหมายยาเสพติดของประเทศไทยบางฉบับที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดยังคงกำหนดความผิดและบทลงโทษต่อการกระทำในลักษณะของการเสพยาเสพติด เห็นได้จาก

1.พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545)

2.พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518

3.พระราชบัญญัติสาระเหย พ.ศ. 2519. (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545)

พระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับนี้ยังคงยึดโยงความผิดทางอาญาที่จะเป็นเครื่องมือในการตัดสินว่าผู้เสพยาเสพติดมีบทลงโทษอย่างไรเมื่อได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติดังกล่าว โดยมีทั้งโทษต่อ

---

[7] คณิต ณ นคร.(2556). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป หน้า 118.

[8] อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988. ข้อ 4 ความผิดและบทลงโทษ.

เสรีภาพและเป็นโทษในทางทรัพย์สิน การยึดโยงความผิดอาญาต่อผู้เสพยาเสพติดนั้นไม่สอดคล้องต่อหลักการของสหประชาชาติที่มุ่งเน้นในด้านให้การบำบัดรักษาอย่างถูกวิธีต่อผู้เสพยาเพติด รวมถึงสถานะของผู้เสพยาเสพติด โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและสิทธิของผู้ป่วยที่จะได้รับการเข้าถึงการบริการสาธารณสุขอย่างเท่าเทียม การที่มีความผิดทางอาญาทำให้พวกเขาถูกผลักดันให้เป็นอาชญากรโดยการถูกสังคมตราหน้าและมักที่จะส่งผลตรงกันข้าม และเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและบริการทางสังคมในด้านอื่นๆ

จนกระทั้งรัฐได้หาแนวทางในการผ่อนปรนต่อผู้เสพยาเสพติดมากขึ้นโดยตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดที่มีประสงค์อยากเลิกใช้ยาเสพติดเข้ารับการบำบัดก่อนที่ความผิดจะปรากฏ และเมื่อเข้ารับการบำบัดและผลผ่านเกณฑ์ที่คณะกรรมาธิการได้วางโปรแกรมไว้ผู้เข้ารับการบำบัดก็จะไม่มีความผิดทางอาญา แต่ในทางกลับกันหากผู้เข้ารับการบำบัดไม่อาจผ่านเกณฑ์ที่ได้มีการจัดโปรแกรมก็อาจขยายต่อไปได้แต่ไม่เกิน 3 ปีและเมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าว ผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ก็จะถูกดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ส่งผลให้ผู้เสพยาเสพติดที่มีสถานะเป็นผู้ป่วยต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและผู้เสพยาเสพติดในจำนวนไม่น้อยที่ต้องเข้าสู่ราชทัณฑ์ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อตัวผู้ป่วยและสังคมโดยรวม

3. การยกเลิกความผิดอาญาในต่างประเทศ กรณีผู้เสพยาเสพติด

สืบเนื่องมาจากการที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดอนุสัญญาที่เกี่ยวกับการควบคุมยาเสพติด โดยกำหนดให้รัฐภาคีปฏิบัติตามและบัญญัติกฎหมายภายในรัฐต้องกำหนดให้ไม่ขัดหรือแย้งต่ออนุสัญญาขององค์การสหประชาชาติ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อปัญหายาเสพติดในทุกประเทศทั่วโลกโดยประเทศที่ประสบปัญหายาเสพติดอยู่ในขณะนั้นได้มีการทบทวนถึงนโยบายยาเสพติดที่ปราบปรามอย่างจริงจังและลงโทษอย่างรุนแรงต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกรูปแบบแต่กลับไม่สามารถทำให้ปัญหายาเสพติดลดน้อยลงได้ จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีคิดในการกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นการลดความต้องการการใช้ยาเสพติดโดยเน้นให้การบำบัดรักษามากกว่าการจับกุมและลงโทษ ดังจะเห็นได้จากประเทศดังต่อไปนี้

ประเทศโปรตุเกส โปรตุเกสเป็นประเทศแรกในโลกที่ได้กำหนดมาตรการในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติด โดยตรากฎหมาย Law 30/2000 ซึ่งเป็นกฎหมายที่บัญญัติกรอบที่จะนำไปใช้กับการเสพยาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท โดยกำหนดให้การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติดในกรณีของการครอบครองสารเสพติดควบคุมปริมาณน้อยเพื่อใช้เสพส่วนตัว กฎหมายฉบับนี้ได้เปลี่ยนสถานะของผู้ใช้ยาที่ผิดกฎหมายแบบครั้งคราวหรือเสพต่อเนื่องในลักษณะติดยา,การบริโภค,การแสวงหา,การครอบครอง,เพื่อใช้ส่วนบุคคล โดยไม่ได้รับอนุญาตจากความเป็นอาชญากรซึ่งต้องถูกลงโทษตาม

กฎหมาย เป็นการกระทำที่ไม่มีความผิดทางอาญา[9] กระบวนการและกลไกที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไปอยู่ภายใต้กระบวนการบริหารจัดการของหน่วยงานที่แต่งตั้งขึ้น คือ คณะกรรมาธิการสามารถกำหนดเรื่อง “บทลงโทษ”กำหนดอำนาจบริหารในการลงโทษต่อการละเมิดต่าง ๆ แทนการกำหนดให้เป็นอาชญากรรม เช่น ให้ชำระค่าปรับสำหรับผู้บริโภคที่ไม่ติดยาเสพติดหรืออีกทางเลือกหนึ่งที่ไม่มีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้องโดยคณะกรรมการอาจออกคำตักเตือน ,ออกคำสั่งไม่ให้เข้าไปในสถานที่ที่สุ่มเสี่ยง,ห้ามพบบุคคลที่อาจชักจูงไปในทางที่ผิด เป็นต้น โปรตุเกสยังเน้นถึงองค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน 4 ประการ[10] คือ 1.การป้องกัน 2.การบำบัดด้วยยา 3.การลดอันตรายของยาเสพติด 4.การนำกลับคืนเข้าสู่สังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสุขภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อาจเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะอธิบายนโยบายยาเสพติดของโปรตุเกสในปัจจุบันซึ่งเห็นได้จากการจัดให้มีการบำบัดด้วยยาที่สำคัญคือการใช้เมทาโดนบำบัดระยะยาวแต่การบำบัดโดยวิธีการไม่ใช้ยาก็มีด้วยเช่นกันคือ การล้างสารพิษ การถอนยา และการใช้บิวฟรีนอร์ฟีนทดแทน เช่นเดียวกับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบ และการดูแลผู้ป่วยด้วยโรคเอชไอวี ท้ายที่สุดโปรตุเกสเน้นอย่างมากในความพยายามที่จะนำผู้ติดยากลับสู่สังคม แต่การกำหนดนโยบายในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดก็แต่เพราะการกระทำในลักษณะเพื่อเสพส่วนตัวเท่านั้น[11] ไม่รวมถึงการผลิต การลักลอบจำหน่าย หรือการมีไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายแต่ประการใด เนื่องจากการกระทำดังกล่าวยังคงเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาที่อัตราโทษสูงเช่นเดิม

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เยอรมนีแต่เดิมก็ได้ประกาศใช้นโยบายในการปราบปรามยาเสพติดและลงโทษอย่างหนักต่อผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่ผลสะท้อนที่เห็นได้ชัดคือการปราบปรามโดยใช้ปริมาณเป็นตัวชี้วัดไม่ได้ทำให้ปัญหาของยาเสพติดที่แพร่ระบาดลดลงได้เลย จึงได้มีการทบทวนนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดขึ้นใหม่โดยตรากฎหมายว่าด้วยสารควบคุมและการค้ายาเสพติด(BtMG) เป็นมาตรการกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมยาเสพติดและการป้องกันสุขภาพของประชากรเยอรมนี การตรากฎหมายฉบับนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดต่อสถานะของผู้เสพยาเสพติดที่เป็นปัญหาในด้านสาธารณสุขโดยมุ่งประสงค์ให้การบำบัดรักษามากกว่าการที่รัฐมุ่งที่จะลงโทษอย่างอาชญากรอีกต่อไป จะเห็นได้จากนโยบาย 4 เสาหลักในการขจัดปัญหายาเสพติดของเยอรมนีซึ่งประกอบไปด้วย[12] 1. แนวทางการ

---

[9] Gleen Greenwald,DRUG DRCRIMINALIZATION IN PORTUGAL: LESSONS FOR CRATING FAIR AND SUCCESSFUL DRUG POLICIES. (WASHINGTON DC 2009).

[10] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. (2556). การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา หน้า 206.

[11] ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ.(2556) โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษและสหรัฐอเมริกา หน้า 204.

[12] กอบกูล จันทวโร,ธานี วรภัทร์ และจิรวุฒิ ลิปิพันธ์(2558) มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือกสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระดำริ

ป้องกัน 2. แนวทางการบำบัดรักษา 3. แนวทางการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด และ4. แนวทางการดำเนินคดี จากแนวทางทั้ง 4 เห็นภาพที่ชัดเจนว่าประเทศเยอรมนี้มีแนวทางการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดยาเสพติดที่ไม่ร้ายแรงเป็นลำดับท้ายสุด โดยกฎหมายที่มีบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในทุกประเภทความผิด ยกเว้นแต่ "การเสพยาเสพติด" โดยวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ คือ การขจัดการเคลื่อนย้ายและจำหน่ายยาเสพติดทุกรูปแบบอย่างสมบูรณ์ และสำหรับผู้เสพยาเสพติดกฎหมายเน้นการบำบัดรักษา แทนวิธีการดำเนินคดี อย่างไรก็ตามมาตรการดังกล่าวแก้ไขปัญหากรณีผู้เสพยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจำแนกผู้ใช้ยาเสพติดกับองค์กรอาชญากรรมแยกออกจากกัน อีกทั้งไม่มีการกำหนดปริมาณของยาเสพติดไว้ในการตั้งข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการครอบครองยาเสพติด ถือเป็นความผิดอาญา แต่เป็นการลดทอนการเป็นความผิดทางอาญาเพื่อเสพส่วนตัว[13] ส่งผลโดยตรงของการแก้ไขกฎหมายนี้ ทำให้การเสพยาเสพติดส่วนบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยพฤตินัยในประเทศเยอรมนี ผลที่ตามมาทำให้ผู้ที่กระทำความผิดที่เป็นผู้เสพยาเสพติดจะไม่ถูกดำเนินคดีภายใต้กฎหมายเยอรมนีอีกต่อไป ผู้เสพยาเสพติดจะได้รับการบำบัดรักษาในทางการแพทย์ที่ถูกวิธีและเหมาะสมในแต่ละรายประกอบกับการใช้มาตรการลดอันตรายจากการใช้ยาเสพติดควบคู่กับกรบำบัดรักษาเพราะเยอรมนียอมรับถึงการไม่สามารถหายขาดได้จากโรคสมองติดยาเสพติดเมื่อไม่สามารถหายขาดจากโรคได้ก็ต้องให้สารทดแทนที่สามารถลดความต้องการจากการใช้ยาเสพติดได้ เช่น ให้สารเมธาโดนทดแทนสารบางประเภท,การแลกเปลี่ยนเข็มฉีดยาเพื่อลดอัตราการเสียชีวิตของผู้เสพยาเสพติด เป็นต้น แต่อย่างไรก็ดี การลงโทษที่รุนแรงยังคงมีอยู่สำหรับการกระทำความผิดที่รุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการลักลอบค้ายาเสพติด หรือการผลิตยาเสพติด รวมไปถึงการขายยาเสพติดให้กับผู้เยาว์ กฎหมายยังคงมีบทลงโทษที่รุนแรงต่ออาชญากรในความผิดยาเสพติดที่รุนแรงอยู่เช่นเดิม

4. วิเคราะห์นโยบายและมาตรการทางกฎหมาย ในการยกเลิกความผิดต่อผู้เสพยาเสพติด

4.1 สาเหตุของการเสพยาเสพติด ปัจจัยในการใช้สารเสพติดมีอยู่หลากหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นสาเหตุที่เกิดจากสภาพของสังคม เศรษฐกิจ ตัวผู้ใช้สารเสพติด รวมไปถึงตัวสารเสพติดที่ใช้เสพ เมื่อใช้สารเสพติดเป็นประจำ จะส่งผลให้การทำงานของระบบต่าง ๆในร่างกายเกิดความผิดปกติ ทำให้เกิดการกระตุ้นไปยังสมองโดยหลั่งสารโดปามีน ซึ่งเป็นสารที่ให้ความสุขมากกว่าธรรมชาติที่สารนี้จะหลั่งออกมา จึงทำให้ผู้ใช้สารเสพติดมีความสุขมากขึ้นกว่าปกติเมื่อได้เสพสารเสพติด เมื่อใช้สารเสพติดไปช่วงเวลาหนึ่งจะเกิดปฏิกิริยาที่ร่างการจำต้องพึ่งพาสารเสพติด หรือที่เรียกว่าติด

พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติดธรรม กระทรวงยุติธรรม ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์ กรุงเทพฯ หน้า (171 -172).

[13] Klaus Malek. Betäubungsmittelstrafrecht.4 Auflage. C.H.BECK:Freiburg,2015.

ยาเสพติด จากการศึกษาข้างต้นเห็นได้ว่าการที่ผู้เสพยาเสพติดมีความผิดปกติเกิดขึ้นจากการที่ใช้สารเสพติดเป็นประจำและเกิดภาวะในการต้องพึ่งพายาเสพติด มิได้เกิดขึ้นจากการที่ผู้เสพยาเสพติดเป็นอาชญากรโดยสันดานที่ไม่อาจแก้ไขได้ การที่ได้ศึกษาถึงสาเหตุของการใช้สารเสพติดจึงทำให้ทราบว่าเมื่อผู้เสพยาเสพติดมี่สถานะเป็นผู้ป่วยต้องได้รับการบำบัดรักษาในทางการแพทย์ที่ถูกวิธีจึงอาจทำให้ผู้เสพยาเสพติดบางรายหายขาดจากการใช้สารเสพติดได้อย่างถาวร

4.2 วิเคราะห์ความผิดอาญากับการเสพยาเสพติด ความผิดอาญานั้นเป็นการลงโทษที่กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และทรัพย์สินของบุคคล การลงโทษในทางอาญานั้นจึงต้องเป็นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดที่ร้ายแรงเพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขโดยพิจารณาจากการกระทำอันเป็นผลกระทบทางสังคม เช่น เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคมถึงขนาดมิอาจให้อภัยได้ หรือไม่มีมาตรการควบคุมอื่นที่สมเหตุสมผลนอกเหนือจากการใช้กฎหมายอาญา การใช้โทษทางอาญาจะต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดด้วย และต้องพิจารณาจากโครงสร้างความรับผิดทางอาญาเป็นหลัก ซึ่งประกอบด้วย 1.ครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด 2.ความผิดกฎหมาย 3.ความชั่ว หากพิจารณาได้ว่ามีการกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติและมีความผิดตามกฎหมายแต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการกระทำนั้นมีความชั่วหรือไม่หากผู้กระทำมีความชั่วก็ต้องได้รับโทษ แต่กรณีของผู้เสพยาเสพติดดังที่ได้กล่าวถึงสาเหตุของการใช้ยาเสพติดแล้วนั้น เห็นได้ว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ที่กระทำความผิดโดยปราศจากความชั่วร้ายซึ่งไม่เป็นการเหมาะสมที่จะนำผู้ที่ไม่มีความชั่วเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม จึงก่อให้เกิดผลเสียตามมาอย่างมากมายอย่างเช่นในปัจจุบันนี้ เมื่อผู้เสพยาเสพติดไม่มีความชั่วกฎหมายก็ไม่ควรที่ประสงค์ลงโทษและการบัญญัติกฎหมายอาญาที่สำคัญประการหนึ่งคือสังคมต้องได้ผลกระทบจากการกระทบกระเทือนต่อความผิดนั้น และไม่สามารถใช้มาตรการอื่นได้นอกจากกฎหมายอาญา การกำหนดความผิดอาญาต่อผู้เสพยาเสพติดจึงเป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการกำหนดความผิดดังกล่าว

4.3 แนวทางในการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติด กฎหมายยาเสพติดในประเทศไทยเกือบทุกฉบับได้มีการบัญญัติความผิดและบทลงโทษในการกระทำในลักษณะของการเสพยาเสพติดให้มีความผิดทำให้ผู้เสพจำนวนมากได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับสถานะของผู้ป่วยอีกทั้งยังนำผู้ป่วยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก แต่รัฐได้มีการตรา พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อผ่อนปรนให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาแต่จากการศึกษาพบว่าการปฏิบัติต่อผู้ป่วยยังคงให้ความสำคัญกับการลงโทษในรูปแบบของอาชญากรไม่ว่าจะเป็นการให้เข้ารับการฝึกฝนในค่ายทหาร,การรักษาแบบถอนพิษยาในทันที เมื่อผู้ป่วยได้รับการปฏิบัติและวิธีการที่ไม่เหมาะสมจึงทำให้ไม่สมารถผ่านเกณฑ์ที่วางโปรแกรมไว้ได้และท้ายที่สุดก็จะกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมดังเดิม

เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศโปรตุเกสและประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่ไม่นำกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติด โดยมุ่งเน้นการบำบัดรักษาเป็น

สำคัญไม่ว่าจะเป็นการวางโปรแกรมให้สารเมธาโดน การลดอันตรายจากการใช้ยาเข้ามามีส่วนในการบำบัดควบคู่ไปด้วย และได้ใช้มาตรการทางปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการกำกับสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืนข้อบังคับ ทำให้การเข้าถึงบริการทางการแพทย์ของผู้เสพยาเสพติดเพิ่มเป็นจำนวนมากอีก ทั้งการเข้ารับการบำบัดในระบบสมัครใจของผู้เสพยาเสพติดมีแนวโน้มสูงมากขึ้นในแต่ละปี อีกทั้งกระทบต่อสิทธิมนุษยชนก็ลดน้อยลง โดยเป็นผลพวงจากการไม่นำกระบวนการยุติธรรมมาเกี่ยวข้องและได้ยกเลิกความผิดผู้เสพยาเสพติดส่งผลทำให้ความต้องการยาเสพติดลดน้อยลงเป็นเพราะการใช้วิธีที่รักษาอย่างถูกต้องเหมาะสมจึงทำให้เกิดประสิทธิภาพมากในการรักษาและทำให้เกิดการลดอุปทานได้อีกทางหนึ่ง

5.ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นเป็นผลอันสืบเนื่องมาจากการที่รัฐบาลได้ประกาศทำสงครามในการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังเน้นการลงโทษที่รุนแรง จึงมีการบัญญัติความผิดอาญาต่อผู้เสพยาเสพติดรวมไปด้วยนั้น แม้จะมีการผ่อนปรนโดยตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดก็ตามแต่ก็ยังพบข้อบกพร่องบางประการที่ทำให้เกิดปัญหา ผู้เขียนจึงเห็นควรเสนอแนะให้มีการยกเลิกกฎหมายยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับผู้เสพยาเสพติดในทุกฉบับ ประกอบไปด้วย

1.พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. (ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545) ในมาตรา 57 มาตรา 58,มาตรา 91 และมาตรา 92

2.พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518.ในมาตรา 62 ทวิ ,มาตรา 62 ตรี และมาตรา 106 ตรี

3.พระราชบัญญัติสาระเหย พ.ศ.2519.(ฉบับแก้ไข พ.ศ. 2545) ในมาตรา 17 และมาตรา 24

ข้อเสนอแนะในการยกเลิกบทบัญญัติในบางมาตราในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดรักษาที่ดียิ่งขึ้น และรวมถึงการจูงใจให้ผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดในระบบสมัครใจเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาซึ่งการลดอุปสงค์ในความต้องการการใช้ยาเสพติดอย่างถาวร ดังนี้ ควรยกเลิกบทบัญญัติพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในมาตรา 25 และมาตรา 33.

เมื่อมีการยกเลิกความผิดในทางอาญาตามที่ผู้เขียนได้เสนอแนะแล้ว ผู้เขียนเห็นสมควรให้นำมาตรการทางปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการบังคับให้ผู้ที่ฝ่าฝืนต้องปฏิบัติตามไม่ว่าจะเป็นการห้ามเข้าไปในสถานที่ใด ๆที่มีความเสี่ยงที่จะหวนกลับไปใช้ยาเสพติด,การห้ามคบค้าสมาคมกับบุคคลบางกลุ่มที่สุ่มเสี่ยงต่อการกระทำความผิดซ้ำ,รวมไปถึงการให้ทำบริการสาธารณะต่อสังคมการเพิกถอนใบอนุญาต เป็นต้น ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการศึกษาค้นคว้าถึงปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดดังที่ได้นำเสนอมาแล้วข้างต้นจะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขกฎหมาย

เพื่อให้นำมาสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องรวมไปถึงให้สถานะที่ถือว่าผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วยได้รับการปฏิบัติอย่างแท้จริงโดยมิใช่เป็นเพียงแต่หลักการอีกต่อไป

บรรณานุกรม

กอบกูล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,และจิรวุฒิ ลิปิพันธ์.(2558). มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดเพื่อสนับสนุนงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ .กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชร

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณิต ณ นคร. (2556). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ.(2556).โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม

นายแพทย์อังกูร ภัทรากร.(2556). โรคสมองติดยา (ภาพสไลด์ประกอบการประชุมคณะอนุกรรมการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ครั้งที่ 2/2556).

รายงานผลพิจารณาศึกษาปัญหายาเสพติด.(2554).โดยสำนักกรรมาธิการ 3 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภากรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการวุฒิสภา.

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988.

Klaus Malek. Betäubungsmittelstrafrecht.4 Auflage. C.H.BECK:Freiburg,2015.

Gleen Greenwald,DRUG DRCRIMINALIZATION IN PORTUGAL: LESSONS FOR CRATING FAIR AND SUCCESSFUL DRUG POLICIES. (WASHINGTON DC 2009)

การกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา

นภสร เพชรพลอย[1]
รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์[2]

บทคัดย่อ

จากการศึกษาเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายไทย จะเห็นได้ว่า เหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 คือ กระทำโดย มีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด หรือกระทำโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิง หรือกระทำกับชายในลักษณะเดียวกัน และเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานกระทำชำเราเด็กตามมาตรา 277 คือ เป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบสามปี หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิงหรือกระทำกับเด็กชายในลักษณะเดียวกัน หรือกระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธหากพิจารณาจากเหตุฉกรรจ์ของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เหมาะสมและครอบคลุมสำหรับการกำหนดเหตุฉกรรจ์เกี่ยวกับ “อาวุธ” และนอกจากนี้ยังมีพฤติการณ์การกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงแต่กฎหมายไทยไม่ได้กำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์ไว้ ทำให้ผู้กระทำความผิดรับโทษ เพียงบทธรรมดา อาทิ การข่มขืนกระทำชำเราโดยมีพฤติการณ์ที่มีลักษณะโหดร้าย หรือกระทำทารุณผู้เสียหาย กรณีการข่มขืนกระทำชำเราบุพการี กรณีการข่มขืนกระทำชำกลุ่มบุคคลที่มีความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจ ไร้ความสามารถในการป้องกันตนเองให้พ้นจากภัยข่มขืนกระทำชำเราได้ เช่น ผู้พิการ ผู้ทุพพลภาพ บุคคลวิกลจริต หญิงมีครรภ์ หรือผู้สูงอายุ เป็นต้น หรือกรณีการโฆษณาหรือประกาศข้อความโดยใช้อุบายหลอกลวงทางเครือข่ายออนไลน์ แต่ก็ยังไม่มีการบัญญัติพฤติการณ์ที่ร้ายแรงเหล่านี้ให้ไว้เป็นเหตุฉกรรจ์

จากการศึกษาเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายต่างประเทศ พบว่ากฎหมายของต่างประเทศกำหนดถึงพฤติการณ์อันเป็นเหตุทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้น และกำหนดผู้ถูกกระทำที่ต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษไว้อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้กฎหมายไทยจึงควรมีการกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราให้มีความเหมาะสม ครอบคลุมกับพฤติการณ์และ กลุ่มบุคคลที่ควรได้รับการคุ้มครองให้มากยิ่งขึ้น โดยศึกษาเหตุฉกรรจ์ที่เหมาะสมจากกฎหมายต่างประเทศ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

1. บทนำ

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา เป็นความผิดเกี่ยวกับเพศที่สร้างความเสียหายมากที่สุดต่อผู้ถูกกระทำ เป็นความผิดต่อเสรีภาพ ต่อร่างกาย และอาจนำไปสู่ความผิดต่อชีวิต ส่งผลกระทบต่อร่างกาย ชื่อเสียง เกียรติยศ และสภาพจิตใจของผู้ถูกกระทำเป็นอย่างมาก ผู้ถูกกระทำจะรู้สึกหวาดกลัว วิตกกังวล อับอาย มีปมด้อย หรือเป็นโรคซึมเศร้า จนไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ทั้งยังมีความเสี่ยงที่จะตั้งครรภ์ และเสี่ยงที่จะติดเชื้อโรคทางเพศสัมพันธ์ ความผิดฐานข่มขืนกระทำเราจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดเหตุฉกรรจ์ที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น และจะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน เกิดการล่วงละเมิดทางเพศมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นยุคเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้การเข้าถึงสื่อลามก อนาจารต่าง ๆ ทำได้ง่ายขึ้น ทั้งยังสามารถเข้าถึงได้ทุกเพศ ทุกวัย สิ่งยั่วยุเหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ จึงเห็นได้ว่ามีข่าวข่มขืนเกิดขึ้นทุกวัน วันละหลาย ๆ ราย และนับวันยิ่งจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งยังมีลักษณะการกระทำที่ชั่วร้าย ขาดศีลธรรม เช่น ข่มขืนและทำร้ายร่างกาย จนพิการ ข่มขืนโดยวิตฐาน ทรมานทารุณโหดร้าย ข่มขืนผู้สูงอายุ ข่มขืนหญิงมีครรภ์ ข่มขืนเด็กทารก ข่มขืนคนพิการ หรือคนวิกลจริต ข่มขืนแล้วฆ่าอย่างโหดร้ายทารุณ จะเห็นได้ว่าเหยื่ออาชญากรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการก่อให้เกิดอาชญากรรมในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา โดยกลุ่มบุคคลที่ตกเป็นเหยื่อได้ง่ายคือ เหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ (Biologically Weak Victims) เหยื่อประเภทนี้อ่อนแอทั้งทางร่างและจิตใจ ส่งผลให้อาชญากรมีความคิดที่จะกระทำร้ายต่อเขา เช่น คนแก่ เด็ก ผู้หญิง คนเจ็บป่วยทางจิต ถือว่าเป็นเหยื่อที่มีความอ่อนแอในทางชีวภาพ แม้ว่าคนพวกนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับอาชญากรก็ตาม ก็นับว่าเป็นเหยื่อของอาชญากร (อัจฉรียา ชูตินันทน์ : 2557,60) แม้กฎหมายจะพยายามขยายความรับผิด และสร้างความคุ้มครองให้กับผู้ถูกกระทำมากขึ้น แต่จะเห็นว่าสังคมจะมุ่งคุ้มครองเด็กเป็นส่วนใหญ่ หากลองมองสภาพสังคมในปัจจุบันยังมีบุคคลกลุ่มหนึ่ง ที่ตกอยู่ในสภาวะอ่อนแอ ด้อยโอกาส ไร้ความสามารถ ไม่อาจช่วยเหลือหรือป้องกันตัวเองให้พ้นจากภัยข่มขืนได้ คือ ผู้พิการทุพพลภาพ คนวิกลจริต หญิงมีครรภ์ หรือแม้แต่ผู้สูงอายุ ซึ่งมีข่าวออกมาให้เห็นกันอยู่บ่อย ๆ ว่ามีการข่มขืนบุคคลคนเหล่านี้ ซึ่งผู้กระทำความผิดควรได้รับโทษที่หนักกว่าการข่มขืนบุคคลธรรมดา เนื่องจากการข่มขืนบุคคลเหล่านี้ถือเป็นการกระทำที่ร้ายแรง หรือกรณีข่มขืนในสถานที่ซึ่งไม่สมควร เช่น ข่มขืนบนรถไฟ ท่าอากาศยาน เป็นต้น สถานที่เหล่านี้ล้วนเป็นสถานที่ซึ่งมีคนพลุกพล่าน การก่อเหตุในสถานที่เช่นนี้ถือเป็นการกระทำที่อุกอาจ และไม่สมควร หรือกรณีที่ผู้กระทำรู้ว่าตนเองเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แล้วไปกระทำการข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น ทำให้ผู้ถูกกระทำต้องได้รับความทุกข์ทรมานจากการติดเชื้อนั้นไปด้วย จึงเห็นได้ว่ายังมีเหตุหรือปัจจัยอื่น ๆ ของผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราที่สมควรกำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์ให้ผู้กระทำได้รับโทษหนักขึ้น โดยพิจารณาจากพฤติกรรมชั่วร้ายของผู้กระทำ ความสัมพันธ์ของ

ผู้กระทำกับผู้ถูกกระทำ บุคคลที่ควรได้รับความคุ้มครอง พฤติการณ์ที่เป็นภัยต่อสังคม รวมถึงพิจารณาจาก ปัจจัยอื่น ๆ ดังนั้น จึงสมควรกำหนดเหตุฉกรรจ์เพิ่มเติมในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับความผิดเกี่ยวกับเพศของต่างประเทศที่มีการกำหนดเหตุฉกรรจ์เพิ่มเติมเกี่ยวกับความผิดทางเพศไว้หลายกรณี เพื่อนำมาปรับใช้กับประเทศไทยให้มีความเหมาะสมและครอบคลุม สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดความผิดและกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดอาญา

เมื่อกฎหมายอาญาได้กำหนดว่าพฤติกรรมใดควรบัญญัติเป็นความผิดอาญาแล้ว การฝ่าฝืนความผิดนั้นจะต้องมีสภาพบังคับหรือเรียกว่าบทกำหนดโทษนั่นเอง ในประมวลกฎหมายอาญาสมัยใหม่ แบบแผนของการลงโทษ เหตุฉกรรจ์ หรือคำขู่ว่าจะลงโทษเปรียบเสมือนแรงกระตุ้นให้สมาชิกของสังคมนั้น ๆ ประพฤติปฏิบัติต่อสังคมในวิถีทางที่กำหนดไว้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดความผิดอาญา

แนวคิดในการบัญญัติความผิดอาญามีขึ้นเพื่ออธิบายว่าการกระทำใดควรเป็นความผิดทางอาญา การกำหนดความผิดทางอาญามีวิวัฒนาการ 3 ช่วง คือช่วงใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม ช่วงใช้เกณฑ์ทางสังคม และช่วงใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย

การใช้เกณฑ์ทางศีลธรรม ในสังคมดั้งเดิมการกำหนดว่าพฤติกรรมใดควรเป็นความผิดทางอาญาจะใช้มาตรวัดทางศีลธรรมกำกับ กล่าวคือ การใดเป็นการผิดศีลธรรม การนั้นคือการกระทำที่ผิดกฎหมายอาญาและจะถูกลงโทษ การใช้เกณฑ์ดังกล่าวสามารถใช้ได้อย่างดีกับสังคมพื้นฐานที่ยังไม่มีผู้คนอยู่มากนัก เพราะความจำเป็นในการใช้กฎหมายเทคนิคเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยยังไม่มีความจำเป็น ดังนั้น ในยุคนี้การผิดศีลธรรมกับการผิดกฎหมายอาญาจึงเป็นเรื่องเดียวกัน แต่อย่างไร ก็ตามเมื่อสังคมพัฒนาขึ้น มีผู้คนมากขึ้น ความจำเป็นที่จะต้องออกกฎหมายอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงเกิดขึ้น กฎหมายจึงค่อย ๆ เคลื่อนตัวออกจากศีลธรรม แต่ก็ไม่แยกออกจากกันเด็ดขาด

การใช้เกณฑ์ทางสังคม มองว่าการกระทำความผิดคือการกระทำที่กระทบกระเทือนสังคม ซึ่งการพิจารณาว่าอะไรคืออาชญากรก็มองจากการกระทำที่นำให้สังคมเสียหาย Durkheim เสนอว่า อาชญากรรม คือ การกระทำที่ทำลายสภาพสังคมที่เข้มแข็งของการรับรู้ร่วมกัน อาชญากรรมจึงเป็นสิ่งที่สังคมรับรู้ร่วมกันว่าการกระทำนั้นคืออาชญากรรม แต่อย่างไรก็ดี แนวคิดนี้ยังสร้างความไม่แน่นอนให้กับกฎหมายอาญา เพราะเวลาเกิดการกระทำใดเกิดขึ้นแล้วยากที่จะหาตัวแทนสังคมมาชี้ว่าการกระทำนั้นเป็นอาชญากรรมและควรถูกลงโทษหรือไม่

การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย แนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตยมองว่า กฎหมายที่ลงโทษผู้กระทำความผิดต้องออกมาจากรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนประชาชน ดังนั้น เมื่อรัฐสภาออกกหมายที่กำหนดความผิดต้องออกมาแล้ว กฎหมายนั้นจะใช้บังคับได้ตามความประสงค์ของประชาชน

แม้ว่ากฎหมาย ที่กำหนดความผิดฐานใหม่ขึ้นมานั้นจะไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมเลยก็ตาม การใช้เกณฑ์ทางกฎหมาย โดยยึดถือว่ารัฐสภาเห็นว่าการกระทำใดควรลงโทษ การกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาอาจทำให้เกิดสภาวการณ์ที่เรียกว่ากฎหมายอาญาเฟ้อ ซึ่งในปัจจุบันฝ่ายนิติบัญญัติจะกำหนดให้พฤติกรรมใด เป็นความผิดอาญา โดยดูจากการกระทำนั้นต้องขัดกับความสงบเรียบร้อยของสังคม (ปกป้อง ศรีสนิท : 2559,19-21)

2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากเหตุฉกรรจ์

"เหตุฉกรรจ์" เป็นเหตุที่ทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นหรือเพิ่มขึ้น เนื่องจากมิใช่การกระทำอย่างธรรมดาสามัญ แต่เป็นการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงมากขึ้น โดยประกอบด้วยพฤติการณ์และข้อเท็จจริงต่าง ๆ หรือลักษณะที่ร้ายแรง หรือฉกรรจ์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดโดยมีเจตนาร้ายแรงเป็นพิเศษ หรือมีความองอาจเก่งกล้าอย่างแรงกล้าโดยขาดความเหลียวแลต่อประชาชนส่วนรวม หรือได้กระทำผิดโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ถ้าพฤติการณ์หรือลักษณะของการกระทำผิดมีผลกระทบต่อประชาชนเพียงใด การกำหนดโทษก็จะสูงตามไปด้วย (ทวีพร คงแก้ว : 2553, 20)

2.2.1 การกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากเหตุฉกรรจ์

การกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากเหตุฉกรรจ์นั้นมีที่มาจากแนวความคิดทางอาชญาวิทยาและแนวคิดในเรื่องวัตถุประสงค์ของการ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการลงโทษมีวิธีที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัยของแต่ละสังคม อีกทั้งการกำหนดโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิด เพราะสภาพแห่งความผิด อาจมีความร้ายแรงที่แตกต่างกัน หากมีการกำหนดโทษตายตัวในความผิดกระทำการอุกฉกรรจ์ได้ โดยชะล่าใจ กฎหมายอาญาจึงได้มีการกำหนดให้มีการรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากเหตุฉกรรจ์มานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ความผิดอาญาได้มีการแบ่งความผิดออกเป็นหลายระดับ ซึ่งมีทั้งความผิดที่ร้ายแรงและความผิดที่ไม่ร้ายแรง ในความผิดที่ร้ายแรงนั้น อาจพิจารณาได้จากความเสียหายหรือภยันตรายกับการถูกตำหนิหรือถูกประณามจากสังคม (สมหมาย จันทร์เรือง : 2525,72)

จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบัน แม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะส่งเสริมการลงโทษแบบฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เพื่อให้ผู้กระทำความผิดกลับใจเป็นคนดี แต่สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คืออาชญากรรมในปัจจุบันนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อง ๆ การบัญญัติเหตุให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้นตามพฤติการณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งความรู้สึกของคนในสังคมก็ยังคงต้องการให้อาชญากรได้รับผลร้ายจากการกระทำความผิด โดยจะต้องได้รับโทษหนักพอกับความร้ายแรงที่ผู้กระทำได้ก่อ กฎหมายจึงมิอาจละทิ้งวัตถุประสงค์ในการแก้แค้นทดแทน หรือข่มขู่เพื่อป้องกันอาชญากรรมได้ แต่ทั้งนี้จะต้องใช้มาตรการต่าง ๆ ควบคู่กันไปอย่างเหมาะสม

2.2.2 ปัจจัยในการกำหนดเหตุฉกรรจ์

การกำหนดเหตุฉกรรจ์ตามประมวลกฎหมายไทยในความผิดฐานต่าง ๆ มีปัจจัยหลายประการที่นำมาพิจารณา ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นเหตุอันมีลักษณะพฤติการณ์ที่มีความร้ายแรงของการกระทำ โดยอาจแบ่งปัจจัยในการกำหนดเหตุฉกรรจ์ได้ดังนี้

(1) ความชั่วร้ายของจิตใจ (Willenstrafrecht) เป็นการกำหนดโทษโดยคำนึงจิตใจของผู้กระทำ หากผู้กระทำมีเจตนาที่ชั่วร้าย หรือมีจิตใจที่ชั่วร้ายมากกว่าปกติ

(2) ตัวผู้กระทำความผิด โดยดูจากบทบาทของผู้กระทำความผิด ซึ่งหากผู้กระทำความผิดนั้นมีบทบาทที่สำคัญ เช่น เป็นหัวหน้า เป็นผู้จัดการ ในการะกระทำความผิด ก็จะได้รับโทษหนักขึ้น หรือพิจารณาจากการกระทำ โดยดูจากลักษณะของการกระทำว่ามีความร้ายแรงกว่าปกติหรือมีลักษณะของการกระทำที่อุกอาจหรือไม่ หรือกระทำโดยโหดร้ายทารุณ กระทำโดยมีอาวุธหรือวัตถุระเบิด กระทำโดยไต่ตรองไว้ก่อน ข่มขืนโดยมีลักษณะเป็นการรุมโทรม เป็นต้น

(3) ตัวผู้ถูกกระทำความผิด หรือตัวทรัพย์ที่ถูกกระทำความผิด โดยถ้าผู้ถูกกระทำความผิดนั้นเป็นผู้ที่อ่อนแอ หรือไร้ความสามารถที่จะป้องกันหรือต่อสู้กับผู้กระทำความผิดได้ หรือผู้กระทำความผิดอาศัยความอ่อนแอของเหยื่อในความสะดวกที่จะกระทำความผิด หรือพิจารณาจากความสำคัญของทรัพย์ที่ถูกกระทำ

(4) ความสัมพันธ์ของผู้กระทำความผิดกับผู้ถูกกระทำความผิด ได้แก่ ความสัมพันธ์ในฐานะที่ผู้ถูกกระทำความผิดเป็นบุพการี นายจ้าง ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรือผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล กระทำอาศัยความไว้เนื้อเชื่อใจ โดยอาศัยความใกล้ชิด สนิทสนม หรืออาศัยอำนาจของผู้กระทำที่มีต่อผู้ถูกกระทำ

(5) เหตุจูงใจหรือจุดมุ่งหมายในการก่อให้เกิดการกระทำความผิด เป็นเรื่องทางจิตใจของผู้กระทำ เช่น ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ถ้าการกระทำความผิดเป็นการตระเตรียมการ หรือเพื่อปกปิดความผิด หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความผิด

(6) ลักษณะของการกระทำความผิด ซึ่งวิธีการหรือลักษณะการกระทำความผิดบางอย่างอาจแสดงถึงความรุนแรง เช่น การกระทำความผิดโดยมีอาวุธ หรือโดยการใช้กำลังประทุษร้าย หรือโดยร่วมกระทำความผิดกันหลายคน หรือก่อให้เกิดความสะดวกในการกระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดโดยใช้ความเป็นมืออาชีพ หรือโดยการไตร่ตรองไว้ก่อน

(7) สถานที่ เพราะบางสถานที่เป็นสถานที่สำคัญ หรือเป็นสาธารณสถาน เช่นความผิดฐานลักทรัพย์ในสถานที่บูชาสาธารณะ หรือสถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน ที่จอดรถ หรือเรือสาธารณะ สถานที่ราชการ เป็นต้น

(8) โอกาสในการกระทำความผิด เพราะโอกาสนั้นถือว่าเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อการกระทำความผิด อันจะทำให้เป็นการกระทำความผิดสามารถทำได้สะดวกขึ้น หรือมี

ความสำเร็จมากขึ้นเช่นลักทรัพย์ในเวลากลางคืน หรือเนื่องจากผู้เสียหายขาดความระมัด หรืออาศัยโอกาสที่ประชาชนกำลังตื่นกลัวภยันตรายทั้งยังเป็นการซ้ำเติมความทุกข์ผู้ถูกกระทำ

นอกจากนี้นักกฎหมายไทยได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยในการกำหนดเหตุฉกรรจ์ ได้แก่ 1. แนวความคิดที่ 1 ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้แบ่งเหตุฉกรรจ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะของการกระทำ

2) เหตุฉกรรจ์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของอาชญากรรม

เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวเนื่องกับลักษณะของการกระทำ เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ “ความยึดถือในทางศีลธรรมของมนุษย์” จึงมีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงภายในเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด กรณีจึงเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบภายใน เช่นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อนตามมาตรา 289 (4) เป็นการฆ่าภายหลังที่ผู้กระทำชั่งน้ำหนักผลได้ผลเสียในการที่จะฆ่าบุคคลอื่น และได้ตัดสินใจไปในทางฆ่าและได้ฆ่าตามที่ได้ตัดสินใจ หรือเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยกระทำทารุณโหดร้าย ตามมาตรา 289 (5) เป็นการฆ่าโดยวิธีโหดร้ายกว่าปกติ ทำให้ผู้ถูกฆ่าได้รับความเจ็บปวด ทุกข์ทรมาน จนถึงแก่ความตายด้วยความยากลำบาก เป็นต้น เหตุฉกรรจ์ที่เป็นจุดมุ่งหมายของอาชญากรรม เช่น เหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเพื่อตระเตรียมการ เพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น เพื่อปกปิดความผิดของตน เพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอย่างอื่น หรือเพื่อหลีกเหลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำไว้ ตามมาตา 289 (6)(7) เป็นต้น (คณิต ณ นคร : 2553 ,100)

2. แนวความคิดที่ 2 อาจารย์เสริม วินิจฉัยกุล ได้แบ่งเหตุฉกรรจ์ออกไว้เป็น 4 ประเภท คือ

1) เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวด้วยลักษณะของผู้กระทำ

2) เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวด้วยเจตนาของผู้กระทำ

3) เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวด้วยวิธีกระทำ

4) เหตุฉกรรจ์ที่เกี่ยวด้วยมูลเหตุจูงใจ (เสริม วินิจฉัยกุล : 2482,100)

จึงอาจสรุปได้ว่า “เหตุฉกรรจ์” หมายถึง พฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงประกอบ การกระทำความผิดอันเป็นมูลเหตุทำให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้น โดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ เช่น การกระทำ ผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ เจตนา มูลเหตุจูงใจ เป็นต้น การที่กฎหมายกำหนดให้เหตุต่าง ๆ เช่นนี้เป็นเหตุฉกรรจ์ก็เพื่อแก้แค้นทดแทน และเพื่อเป็นการขู่และยับยั้งอาชญากรรม

3 การกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดเกี่ยวกับเพศฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 ประเทศอังกฤษ

ผู้กระทำจะมีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้น ผู้กระทำจะต้องกระทำโดยเจตนาสอดใส่อวัยวะเพศของเขา (อวัยวะเพศชาย) เข้าไปในอวัยวะเพศหญิง ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น โดยผู้ถูกกระทำไม่ยินยอม และไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ถูกกระทำยินยอม (The Sex Offence Act 2003 : Sec. 1) ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้กระทำความผิดฐานนี้ต้องเป็นชายเท่านั้น ส่วนผู้ถูกกระทำอาจเป็นหญิงหรือชายก็ได้ หรือคู่สมรสก็ได้ และแยกความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กอายุต่ำกว่าสิบสามปี เป็นความผิดอีกฐานหนึ่ง (The Sex Offence Act 2003 : Sec. 5) และได้กำหนดความผิดฐานล่วงละเมิดทางเพศโดยการสอดใส่ คือ การที่ผู้กระทำเจตนาสอดใส่ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือวัตถุอื่นใดเข้าไปในอวัยวะเพศหญิงหรือทวารหนักผู้อื่น เพื่อวัตถุประสงค์ทางเพศ โดยผู้กระทำไม่ยินยอม (The Sex Offence Act 2003 :Sec. 2) ไว้เทียบเท่ากับการข่มขืนกระทำชำเรา นอกจากนี้กฎหมายประเทศอังกฤษจะให้ความคุ้มครองผู้พิการทางจิตเป็นพิเศษ เพื่อคุ้มครองบุคคลผู้มีความอ่อนแอซึ่งอาจ ถูกผู้กระทำอาศัยความอ่อนแอของผู้ถูกกระทำได้ เพราะเห็นว่าผู้ถูกกระทำไม่สามารถปฏิเสธได้เนื่องจากความเจ็บป่วยทางจิต แต่ผู้กระทำจะต้องรู้หรือคาดหมายได้ว่าผู้ถูกกระทำมีความเจ็บป่วยทางจิตซึ่งทำให้ผู้ถูกกระทำไม่สามารถปฏิเสธได้ เพราะมีความบกพร่องทางจิต ไม่สามารถรับรู้ หรือเข้าใจความหมายของการมีเพศสัมพันธ์ ประเทศอังกฤษได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการกำหนดบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดอาญา ในเหตุฉกรรจ์ ฐานความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา และความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราเด็กอายุไม่เกินสิบสามปี โดยผู้กระทำความผิดทั้งสองฐานต้องรับโทษสูงสุดไม่เกินโทษประหารชีวิต

ทั้งนี้ ผู้กระทำอาจต้องรับโทษหนักขึ้น หากมีเหตุฉกรรจ์ เช่น การข่มขืนกระทำชำเราเหยื่อ คนเดิมซ้ำหลายครั้ง หรือการข่มขืนกระทำชำเราเหยื่อหลายคน การข่มขืนกระทำชำเราโดยมีการหน่วงเหนี่ยวกักขัง โดยผู้ต้องหารู้ว่าตนเองอาจแพร่โรคติดต่อได้ โดยการรุมโทรม โดยการล่อลวง หรือโดยการทำร้ายร่างกาย และมีเหตุเพิ่มโทษได้หากผู้ต้องหาหลั่งน้ำอสุจิ มีการขมขู่คุกคาม มีการมอมยา หรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ มีการข่มขู่ไม่ให้แจ้งความ มีการหน่วงเหนี่ยวหรือกักขัง ผู้ต้องหารู้ว่าตนเองเป็นพาหะในการแพร่โรคติดต่อ หรือผู้เสียหายเกิดการตั้งครรภ์หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี คือผู้ที่ข่มขืนใจผู้อื่นให้มีการกระทำชำเรานอกสมรสกับบุคคลนั้นเองหรือกับบุคคลที่สาม โดยใช้กำลังบังคับ ข่มขู่ว่าจะทำให้เกิดอันตรายอันใกล้จะถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรืออาศัยโอกาสที่ผู้เสียหาย

ไม่มีทางสู้และอยู่ในภาวะจำยอมของผู้กระทำ และจะต้องรับโทษหนักขึ้นหากมีเหตุฉกรรจ์ ได้แก่ เป็นการกระทำโดยผู้กระทำได้ล่วงประเวณีผู้เสียหายอย่างเสร็จสมบูรณ์ หรือเป็นการร่วมกันกระทำความผิดในลักษณะโทรมหญิง โดยมีผู้กระทำผิดตั้งแต่สองคนขึ้นไป และผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นอีก หากกระทำโดยมีอาวุธ หรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายอื่น ๆ หรือมีเครื่องมือหรือปัจจัยเพื่อป้องกันหรือเอาชนะการขัดขืนของอีกบุคคลหนึ่งผ่านการใช้กำลังหรือการข่มขู่ว่าจะใช้กำลัง หรือการกระทำเป็นเหตุให้ผู้เสียหาย ได้รับอันตรายสาหัส และผู้กระทำจะต้องรับโทษหนักขึ้นอีก ถ้าผู้กระทำความผิดได้ใช้อาวุธหรือเครื่องมือที่เป็นอันตรายระหว่างก่อเหตุ หรือกระทำทารุณทางร่างกายผู้เสียหายอย่างรุนแรงจากการกระทำนั้น หรือทำให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายถึงแก่ชีวิตจากการกระทำนั้น (German Criminal Code : Sec. 177)

นอกจากนี้ยังกำหนดความผิดสำหรับผู้กระทำการล่วงละเมิดบุคคลอีกบุคคลหนึ่งที่ไม่สามารถขัดขืนได้ เนื่องจากความป่วย หรือพิการทางจิตใจหรือ รวมถึงการติดยาเสพติด หรือความผิดปกติด้านสติสัมปชัญญะ หรือพิการทางร่างกาย โดยการอาศัยประโยชน์จากความอ่อนแอของผู้เสียหาย เพื่อกระทำการทางเพศต่อบุคคลนั้น หรือยินยอมให้ตนเองถูกกระทำโดยบุคคลนั้น หรือโน้มน้าวบุคคลนั้นให้กระทำทางเพศต่อบุคคลที่สาม หรือยินยอมให้บุคคลนั้นถูกกระทำโดยบุคคลที่สาม และยังกำหนดว่า แม้เป็นการพยายามกระทำความผิดก็ต้องได้รับโทษเช่นเดียวกัน และหากเป็นการกระทำร่วมกันโดยบุคคลมากกว่าหนึ่งคน หรือการกระทำของผู้กระทำความผิดทำให้ผู้เสียหายอยู่ในความเสี่ยงต่อความเสียหายทางร่างกายอย่างรุนแรงหรือการสูญเสียสำคัญทางร่างกาย หรือการพัฒนาทางอารมณ์ ผู้กระทำจะต้อง ถูกระวางโทษไม่น้อยกว่า 2 ปี (German Criminal Code: Sec.179) อีกทั้งยังได้กำหนดความผิดการกระทำชำเราผู้สืบสันดานซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือผู้ซึ่งกระทำชำเราบุพการีตามความเป็นจริง หรือกรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้ซึ่งอยู่ใต้การปกครอง การดูแล หรือให้การศึกษา ที่มีอายุไม่เกินสิบหกปี หรือสิบแปดปี หรือการกระทำต่อผู้ให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนต่อผู้กระทำในหน้าที่การงาน การจ้างงาน (German Criminal Code: Sec.174) เป็นต้น

3.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับประเทศฝรั่งเศส จะเห็นได้ว่าความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราจะต้องมีการล่วงล้ำทางเพศ กล่าวคือ การล่วงล้ำทางเพศจะต้องมีการสอดใส่ (Penal Code: Article 222-23) อาจเป็นการร่วมประเวณีโดยวิธีธรรมชาติ ได้แก่ การใช้อวัยวะเพศชายสอดใส่ หรือล่วงล้ำเข้าไปในช่องคลอดของหญิง หรือเป็นการร่วมประเวณีโดยวิธีผิดธรรมชาติ ได้แก่ การใช้สิ่งอื่นใดล่วงล้ำเข้าไปในอวัยวะเพศ หรือทวารหนักของผู้เสียหาย

ทั้งนี้ ได้กำหนดเหตุที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับโทษหนักขึ้น หากการข่มขืนกระทำชำเรานั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำพิการหรือทุพพลภาพถาวร หรือกระทำต่อผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่าสิบห้าปี หรือกระทำต่อบุคคลที่มีความอ่อนแอเนื่องจากอายุ ความเจ็บป่วย ความทุพพลภาพ ความพิการทางร่างกาย หรือจิตใจ หรือการตั้งครรภ์ เป็นที่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ต่อผู้กระทำความผิด หรือ

กระทำต่อผู้ซึ่งเป็นบุพการีตามความเป็นจริง หรือเป็นการกระทำต่อผู้ซึ่งเป็นบุพการีโดยการรับเป็นบุตรบุญธรรม หรือ โดยบุคคลใด ๆ ก็ตาม ซึ่งมีอำนาจเหนือผู้ถูกกระทำ หรือกระทำต่อบุคคลใด ๆ โดยใช้อำนาจในตำแหน่งโดยไม่ชอบ หรือกระทำโดยบุคคลสองคนหรือมากกว่า ไม่ว่าจะโดยการเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน หรือกระทำโดยใช้อาวุธ หรือขู่เข็ญโดยใช้อาวุธ หรือกระทำโดยการโฆษณาหรือประกาศข้อความซึ่งไม่เจาะจงตัวผู้รับสารเพื่อชักนำให้เหยื่อได้ติดต่อกับผู้กระทำ หรือกระทำอันเนื่องมาจากรสนิยมทางเพศของเหยื่อ (Penal Code : Article 222-24)

4. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสม และครอบคลุมของเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และความผิดฐานกระทำชำเราเด็กตามมาตรา 277 ของประเทศไทยแล้วนั้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

4.1 แก้ไขเพิ่มเติมเหตุฉกรรจ์ที่กำหนดไว้แล้วแต่ยังมีความไม่เหมาะสม คือการกระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ตามมาตรา 276 และการกระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืน หรือวัตถุระเบิด หรือใช้อาวุธ ตามมาตรา 277 โดยแก้ไขเป็น “การกระทำโดยมี หรือใช้อาวุธหรือวัตถุระเบิด” เพื่อขยายขอบเขตความรับผิดของผู้กระทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้นหากได้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา โดยมีหรือใช้อาวุธ ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะการมีหรือใช้อาวุธปืนเท่านั้น โดยให้รวมถึงอาวุธอื่น ๆ ที่สามารถใช้ทำอันตรายผู้ถูกกระทำได้

4.2 กำหนดเหตุฉกรรจ์เพิ่มเติมในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ดังนี้

4.2.1 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราซึ่งได้กระทำต่อบุพการีเป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 ทั้งนี้ไม่ต้องคำนึงถึงความชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากบุพการีเป็นบุคคลที่ให้กำเนิด อุปการะเลี้ยงดูผู้กระทำ ความกตัญญู การรู้บุญคุณคน หรือรู้อุปการคุณที่ผู้อื่นทำให้ตน เป็นคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ บุพการีจึงควรค่าแก่ความเคารพ

4.2.2 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราซึ่งได้กระทำต่อบุคคลซึ่งมีสภาพความอ่อนแอทางร่างกายหรือจิตใจ เป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 กรณีกระทำต่อผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพ บุคคลวิกลจริต หญิงมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นที่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ หรือควรจะรับรู้ต่อผู้กระทำความผิด เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความบกพร่อง ทางร่างกาย หรือจิตใจ ไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ การข่มขืนกระทำชำเราบุคคลเหล่านี้ ยังเป็นการซ้ำเติมความเลวร้ายให้ผู้ถูกกระทำมากยิ่งขึ้น การที่ผู้กระทำลงมือกระทำผิดโดยอาศัยสภาพความอ่อนแอของผู้กระทำ แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่มีความชั่วร้าย ไม่มีความเมตตาปราณี ทั้งนี้ สภาพความอ่อนแอจะต้องเป็นที่ปรากฏหรือเป็นที่รับรู้ หรือควรจะรับรู้ต่อผู้กระทำความผิด

4.2.3 กำหนดให้การกระความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราที่มีพฤติการณ์หรือลักษณะการกระทำที่มีการทารุณ หรือทรมานโหดร้ายร่วมด้วย เป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และมาตรา 277 เนื่องจากพฤติการณ์ดังกล่าวเป็นพฤติการณ์ที่ร้ายแรงแสดง ให้เห็นถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำ ทั้งยังเป็นการก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานกับผู้ถูกกระทำเป็นอย่างมาก

4.2.4 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราในสถานที่สาธารณะ หรือสถานที่ที่ไม่สมควร ได้แก่ กรณีกระทำในสถานที่บูชาสาธารณ สถานีรถไฟ ท่าอากาศยาน หรือในยวดยานสาธารณะ เป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และมาตรา 277 เนื่องจากสถานที่เหล่านี้ล้วนเป็นสถานที่สาธารณะ ประชาชนพลุกพล่าน เป็นสถานที่ที่ควรมีความปลอดภัยและได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ การก่ออาชญากรรมทางเพศในสถานที่เหล่านี้ย่อมเป็นการไม่สมควร ทั้งเป็นการกระทำที่อุกอาจ

4.2.5 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราซึ่งได้กระทำโดยรู้ว่าตนเป็นโรคติดต่อที่เป็นอันตรายต่อชีวิต ซึ่งสามารถติดต่อได้ทางเพศสัมพันธ์เป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และมาตรา 277 เนื่องจากผู้กระทำซึ่งรู้อยู่แล้วว่าตนเป็นโรคร้ายแรงที่อาจเป็นอันตรายต่อชีวิต และสามารถติดต่อไปสู่ผู้อื่นได้ทางเพศสัมพันธ์ แต่ยังลงมือก่อเหตุข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่น แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำมีเจตนาจะให้ผู้ถูกกระทำได้รับเชื้อโรคเช่นตน หรือเพื่อสนองความใคร่ของตนโดยไม่คำนึงว่าผู้ถูกกระทำจะได้รับเชื้อโรค ล้วนส่งผลเลวร้ายให้แก่ผู้ถูกกระทำเป็นอย่างมาก

4.2.6 กำหนดให้การกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราซึ่งได้กระทำโดยผู้ถูกกระทำได้มาพบผู้กระทำเพราะเหตุแห่งการโฆษณา ประกาศหรือกระทำด้วยประการใดให้แพร่หลายซึ่งข้อความแก่บุคคลทั่วไปทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เป็นเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 และมาตรา 277 เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันการใช้อินเตอร์เน็ตติดต่อสื่อสารกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้การติดต่อสื่อสาร รับส่งข้อความต่างๆ ทำได้รวดเร็ว และง่ายขึ้น จึงเป็นช่องทางให้อาชญากรอาศัยประโยชน์จากเทคโนโลยีเหล่านี้ โดยจะใช้การประกาศ หรือโฆษณาข้อความหลอกล่อ หรือชักจูงเหยื่อผ่านทางเครือข่ายคอมพิวเตอร์มากยิ่งขึ้น พฤติการณ์ที่ล่อลวงเด็ก เยาวชนมาเพื่อจะกระทำอนาจาร หรือข่มขืนกระทำชำเราเป็นพฤติการณ์ที่มีลักษณะเป็นภัยต่อสังคม

บรรณานุกรม

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2546). ถาม-ตอบ ประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิด : ความผิดเกี่ยวกับการปกครองและความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : จิรรัชการพิมพ์

คณิต ณ นคร (2547). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

คณิต ณ นคร (2549). กฎหมายอาญาภาคความผิด (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
ปกป้อง ศรีสนิท (2559) กฎหมายอาญาชั้นสูง , กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน
เสริม วินิจฉัยกุล (2482). กฎหมายอาญาภาคปลาย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง คำสอนชั้นปริญญาตรี
อัจฉรียา ชูตินันทน์ (2557). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ (2548). ทฤษฎีอาญา. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
ชนารัญช์ กันประเสริฐ (2556). เหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและกระทำอนาจารของประเทศไทย : ศึกษากรณีผู้เสียหายที่เป็นสตรีมีครรภ์ ผู้สูงอายุ ผู้พิการทางร่างกายและผู้พิการทางจิตใจ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถิรดล วัฒนศักดิ์ (2556). เหตุเพิ่มโทษในความผิดเกี่ยวกับเพศตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 285. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
ทวีพร คงแก้ว (2553) .เหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ภูริพัฒน์ น้อยวิเศษ (2557). เหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานผู้อื่น : ศึกษาขอบเขตที่เหมาะสมและการกำหนดเหตุฉกรรจ์เพิ่มเติมตามมาตรา 289. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
สุมนัส ตั้งเจริญกิจกุล (2552). ความผิดเกี่ยวกับเพศ : ศึกษาเปรียบเทียบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรากับการกระทำอนาจาร.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประมวลกฎหมายอาญา
Hans Von Hentig (1937). Punishment,(London:willam Hodge and Ccompany Limited,) chapter 2
Frederick Howard Wines (1983). Punishment and Reformation,(New Yok : Da capo Press,)
Jeffrie G.Murphy,Retribution,Justice and Therapy, (Dordrecht:D,Reidel Publishing Company,1979)
The Sex Offence Act 2003
German Criminal Code
Penal Code

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อย
(Legal Measures Concerning on The Micro Enterprises'Promotion)

นัฐพล สุขบรรจง[1]
รองศาสตราจารย์ ดร. ภูมิ โชคเหมาะ[2]

1. บทนำ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นประเทศไทยได้พยายามส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือที่เรียกกันสั้น ๆว่า "เอสเอ็มอี : (SME_S)"เพื่อให้ผู้ประกอบการ SME_S มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาสินค้า/บริการ/กระบวนการผลิต มีความเข้มแข็งและมีความคิดในเชิงสร้างสรรค์และนวัตกรรม เมื่อธุรกิจดังกล่าวเข้มแข็ง ก็จะสามารถสร้างคน สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า/บริการ สร้างทักษะฝีมือ สร้างเงินตราเข้าประเทศและสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นไปในแนวทางที่ดีขึ้น เนื่องจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นมีบทบาทสำคัญที่ก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนมากและสร้างมูลค่าการส่งออกปีนจำนวนมาก แต่ก็ยังมีกลุ่ม SME_S ที่ไม่ได้จดทะเบียนการค้าหรือทะเบียนพาณิชย์เป็นจำนวนมากที่ไม่เข้าข่ายความเป็น SME_S ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เนื่องจากวิสาหกิจใดก็ตามที่จะเป็น SME_S ได้จะต้องมีหลักฐานแสดงการจ้างงานและ/หรือหลักฐานแสดงมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ซึ่งในทางปฏิบัติธุรกิจดังกล่าวข้างต้นมักขาดหลักฐานดังกล่าว เพราะกลุ่ม SME_S เหล่านี้ยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องจึงไม่ดำเนินการจดทะเบียนพาณิชย์หรือทะเบียนบริษัท เพราะกลัวว่าหากจดทะเบียนไปจะทำให้ต้องเสียภาษี จึงทำให้ธุรกิจเหล่านั้นมักไม่ค่อยมาขอความช่วยเหลือหรือรับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ

แต่เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม พ.ศ.2543 แล้วจะเห็นว่ามีเพียงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่านั้น ไทยยังไม่ได้แยกย่อยไปถึงวิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise : ME) ทั้งนี้วิสาหกิจส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นวิสาหกิจรายย่อย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยวิสาหกิจรายย่อยเป็นวิสาหกิจที่ใช้เงินลงทุนต่ำ ใช้วัตถุดิบที่หาได้ในท้องถิ่น ใช้เทคโนโลยีและการจัดการขั้นพื้นฐาน ซึ่งจากการประชุมหารือร่วมกันจากหลาย ๆหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงได้ให้ความหมายของวิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise : ME) คือ วิสาหกิจรายย่อยที่มีการจ้างงานน้อยกว่า 5 คน และไม่ได้มีการจดทะเบียนพาณิชย์ ซึ่งทำให้วิสาหกิจรายย่อย ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐและจากแหล่ง

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เงินทุนต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เนื่องจากวิสาหกิจรายย่อยไม่เข้าข่ายความเป็น SME_S ตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ดังนั้น เพื่อให้วิสาหกิจรายย่อยของไทยดำรงอยู่ต่อไปได้จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างความแข็งแกร่งให้กับวิสาหกิจรายย่อยให้มีภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ด้วยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านต่าง ๆอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรมและให้เกิดความต่อเนื่อง โดยการที่ภาครัฐต้องหาหนทางให้วิสาหกิจรายย่อยเหล่านี้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนและได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆจากภาครัฐได้โดยง่ายกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้วิสาหกิจรายย่อยนี้สามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนและช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเป็นไปในทางที่ดีขึ้นต่อไป

2. ความหมาย/แนวคิดและวิวัฒนาการในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย

1) ความหมาย/แนวคิดและวิวัฒนาการในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อยของต่างประเทศ

ประเทศต่าง ๆทั่วโลกนั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับคำนิยามและการแบ่งประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อยที่แตกต่างกัน โดยจะเน้นแนวคิดเกี่ยวกับคำนิยามในเชิงสถิติเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

ปัญหาเกี่ยวกับคำนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย ในปัจจุบันเป็นประเด็นที่ได้รับความสำคัญทั้งในระดับรัฐและองค์การระหว่างประเทศ เนื่องจากคำนิยามของ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย มีผลกระทบต่อการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ครอบคลุมทั้งในรายสาขาและครอบคลุมทุกขนาดขององค์กร อันเป็นสิ่งสำคัญในการวัดความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจ มหภาค และวัดผลความสำเร็จในการดำเนินนโยบายด้าน SMEs ของประเทศ อีกทั้งความจำเป็นในการ เปรียบเทียบข้อมูลสถิติของ SMEs ระหว่างประเทศเพื่อความร่วมมือในการพัฒนา SMEs ระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตามด้วยปัญหาอุปสรรคด้านความแตกต่างของการกำหนดนิยามเกี่ยวกับขนาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย ความหลากหลายของการกำหนดประเภทอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในการส่งเสริม SMEs และปัญหาในการนำข้อมูลด้านสถิติไปใช้งาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับการเปรียบเทียบระหว่างประเทศประสบกับปัญหา อีกทั้งข้อจำกัดของศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐ และผู้ประกอบการ SMEs เอง ซึ่งทำให้การจัดเก็บและรายงานข้อมูลถือเป็นภาระหนึ่งในด้านการบริหารจัดการขององค์กร (Administrative Burden) ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับ SMEs อาจไม่ชัดเจนและขาดความครอบคลุมเท่าที่ควร จากสภาพปัญหาดังกล่าวจึงทำให้องค์การระหว่างประเทศ และหน่วยงานภายในประเทศหลายแห่งที่เล็งเห็นความสำคัญเกี่ยวกับคำนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย และการพัฒนาระบบการรายงานด้านสถิติข้อมูลให้มีความสอดคล้องเป็นระบบมาตรฐานเดียวกันเพื่อความ

สะดวกในการเปรียบเทียบ ติดตามวัดผล โดยมีการเชื่อมโยงของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ข้อมูลสถิติของ SMEs มีความครอบคลุม และสามารถวัดผลสำเร็จของนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่าองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญต่าง ๆเล็งเห็นความสำคัญของการกำหนดคำนิยามของ SMEs และการพัฒนาระบบการเก็บสถิติข้อมูลของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีความสอดคล้องสามารถเปรียบเทียบกันได้ระหว่างประเทศ มีการดำเนินความร่วมมือในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ (SMEs)ในประเด็นต่าง ๆ ร่วมกันทั้งภายใน และระหว่างประเทศเพื่อให้ข้อมูลสถิติของ SMEs สามารถนำไปวิเคราะห์ผลสำเร็จของการดำเนินโครงการ หรือนโยบายต่าง ๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายสามารถกระทำได้บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ อันสามารถนำไปสู่การพัฒนานโยบายทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามการกำหนดหลักเกณฑ์คำนิยามและวิธีการกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) พบว่ามีความแตกต่างกันมากในระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นด้านนิยามของ SMEs เนื่องจาก นิยามของ SMEs ในแต่ละประเทศมักสะท้อนถึงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละประเทศ ดังนั้นจึงพบว่าปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดนิยามของ SMEs และระดับเกณฑ์ต่ำสุด และระดับเกณฑ์สูงสุด (Minimum and Maximum Thresholds) ยังคงเป็นปัญหาสำคัญในการเปรียบเทียบข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้องกับ ในระดับระหว่างประเทศ

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือความแตกต่างระหว่างหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งเป็นนิยามทางด้านกฎหมาย (Legal Definition) และนิยามทางด้านสถิติ (Statistical Definition) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในขณะที่บางประเทศซึ่งไม่มีความแตกต่าง ระหว่างนิยามทางด้านกฎหมาย และนิยามทางด้านสถิติ แต่พบว่าหลายประเทศยังมีความแตกต่างระหว่างนิยามทั้งสองประเภทโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศซึ่งเป็นสมาชิกของสหภาพยุโรป (EU) ส่วนใหญ่ นอกจากนั้นบางประเทศยังไม่มีการกำหนดนิยามด้านกฎหมาย (Legal Definition) ซึ่งลักษณะดังที่กล่าวมาทำให้เกิดปัญหาในการเปรียบเทียบระหว่างประเทศได้

สำหรับในสหภาพยุโรปการกำหนดหลักเกณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ใช้เกณฑ์ทั้งสิ้น 4 ประการ ตามกฎหมายของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับนิยามของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย (Commission Recommendation concerning the definition of micro,small and medium-sized enterprises – EU recommendation number 2003/361/EC) ได้แก่ จำนวนพนักงาน (number of employees) ผลประกอบการหรือยอดขายต่อปี (Annual Turn Over) และมูลค่างบดุลต่อปี (Annual Balance Sheet) โดยเกณฑ์ทั้งหมดที่กล่าวมาต้องใช้ร่วมกันกับเกณฑ์ความเป็นอิสระในการบริการจัดการ (Autonomous)

นอกจากปัญหาด้านการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างประเทศแล้ว ระดับเกณฑ์ต่ำสุด และระดับเกณฑ์สูงสุด (Minimum and Maximum Thresholds) ที่แต่ละประเทศใช้ในการกำหนดความเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ยังมีความแตกต่างกันระหว่างประเทศอีกด้วย จากการศึกษาของ Ayyagari, Beck และ Asli Demirguc-Kunt โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบเกณฑ์ด้านจำนวนพนักงาน (Number of Employees) ภายในองค์กร พบว่าประเทศต่าง ๆ มีการกำหนดนิยามของการเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยใช้จำนวนพนักงานซึ่งมีการจ้างงานภายในองค์กรที่มีความแตกต่างกันมาก ซึ่งพบว่ามีเกณฑ์สูงสุดตั้งแต่ 100 รายไปจนถึง 500

จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD) จึงได้ออกมาเรียกร้องให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงสภาพความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และความต้องการเชิงนโยบาย และการเมืองซึ่งอาจทำให้ความเป็นไปได้ในการกำหนดนิยามของ SMEs ให้เป็นแบบเดียวกันทั่วโลกไม่สามารถดำเนินการได้ในเชิงปฏิบัติ แต่ความพยายาม ในการสร้างเกณฑ์ และกำหนดนิยามให้สอดคล้องกันมากยิ่งขึ้นจะสามารถเป็นประโยชน์ในการเปรียบเทียบสถานการณ์ของ SMEs และการวัดผลกระทบของนโยบายภาครัฐที่มีต่อ SMEs สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากยิ่งขึ้น

2) ความหมาย/แนวคิดและวิวัฒนาการในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อยของประเทศไทย

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2543 ได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาขนาดของ SMEs จากจำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้ว จะเป็นวิสาหกิจขนาดใดให้เป็นไปตามกฎกระทรวง ซึ่งกฎกระทรวงกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2545 ไว้คือ

วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหมายถึง วิสาหกิจที่มีมูลค่าสินทรัพย์ถาวรในกิจการไม่เกิน 200 ล้านบาท หรือมีการจ้างงานไม่เกิน 200 คน

ความหมายของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543

“ SMEs ” ย่อมาจากคำว่า “ Small and Midium Enterprises ” ในภาษาอังกฤษ และเรียกอย่างเป็นทางการในภาษาไทยว่า “ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ”

สาเหตุที่ใช้คำว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพราะ SMEs นั้นครอบคลุมกิจการทั้งภาคผลิต ภาคธุรกิจการค้า และธุรกิจบริการ คำว่า “ วิสาหกิจ ” จึงเป็นคำกลางที่แทน

ความหมายโดยรวมของกิจการทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าว ซึ่งสามารถขยายความและแสดงตัวอย่างเพื่อให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น ดังนี้

1) กิจการผลิต ครอบคลุมการผลิตภาคอุตสาหกรรม เหมืองแร่ และอาจรวมถึง การผลิตภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะกิจการแปรรูปการเกษตร

2) กิจการบริการ เป็นกิจการที่สนับสนุนธุรกรรมการผลิต การค้า และการอำนวยความสะดวกต่อการผลิต การค้า และการบริโภค เช่น การโรงแรม การท่องเที่ยว การซ่อมบำรุง การเก็บรักษา การขนส่ง บริการเสริมสวย เป็นต้น

3) กิจการการค้า ประกอบด้วย การค้าส่งและค้าปลีก ซึ่งรวมถึงการนำเข้าและส่งออก

อนึ่ง ตัวชี้วัดทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วนี้ เป็นตัวชี้วัดที่เปิดโอกาสให้กิจการที่กำลังก่อตั้งหรือจัดตั้งใหม่ ๆ ซึ่งได้จดทะเบียนจัดตั้งกิจการในรูปนิติบุคคลและมีการชำระค่าหุ้นจำนวนหนึ่งแล้ว แต่ยังไม่มีการลงทุนหรือยังไม่มีการจัดหาสินทรัพย์ถาวรเป็นของกิจการ และยังไม่มีการจ้างแรงงาน ให้ได้มีอกาสเป็นเจ้าของกิจการ SMEs ตามนิยาม และสามารถยื่นขอรับการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้ได้

ในกรณีที่จำนวนการจ้างงานของกิจการใดเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดย่อม แต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวร เข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลาง หรือจำนวนการจ้างงานเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดกลาง แต่มูลค่าสินทรัพย์ถาวรเข้าลักษณะของวิสาหกิจขนาดย่อม ให้ถือจำนวนกานจ้างงาน หรือมูลค่าสินทรัพย์ถาวรที่น้อยกว่าเป็นเกณฑ์พิจารณา

3. มาตการทางกฎหมายในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย

1) มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อยของต่างประเทศ

จากการศึกษา พบว่า แนวทางที่ประเทศต่าง ๆ ได้ดำเนินการต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย ที่สำคัญมีดังนี้

1. ประเทศญี่ปุ่น นั้นมี พระราชบัญญัติวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมพื้นฐานของญี่ปุ่น ค.ศ. 1999 (Small and Midium-sized Enterprise Basic Act 1999) เป็นกฎหมายหลัก ซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ คือ วัตถุประสงค์ของกฎหมาย เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการ SMEs โดยการสร้างหลักการ พื้นฐาน นโยบายพื้นฐาน และพื้นฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรการส่งเสริม SMEs และเพื่อรัฐและหน่วยงาน ของภาครัฐในระดับท้องถิ่น (Local Public Entities) นำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งมีนโยบายต่าง ๆ เช่น การพัฒนาและการเจริญเติบโตของความเป็นอิสระของ SMEs ในวงกว้างเพื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีชีวิตชีวา (Greater Economic Vitality) การส่งเสริม SMEs ให้มีการแข่งขันกันในตลาด สนับสนุนความพยายามให้มีการช่วยตัวเองสำหรับนวัตกรรมธุรกิจและยืนขึ้นโดยเร็ว

(Start-up) ส่งเสริมนวัตกรรมธุรกิจ (Business Innovation) สนับสนุน เทคโนโลยี เครื่องมือ การจัดการทรัพยากรที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Management Resources) การส่งเสริมให้ยืนขึ้นโดยเร็ว (การบริการข้อมูล การฝึกอบรม โครงการจัดหาอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน) มีการวิจัยและพัฒนา สนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเพิ่มเงินทุนให้สูงขึ้น ผ่านกลไกของหุ้นและพันธบัตร (Fund Raisingthrough Stocks,Bonds) การเสริมสร้างพื้นฐานการบริหารจัดการให้เข้มแข็ง (Strengthening of Management Base) การยกระดับทรัพยากรการบริหารจัดการให้สูงขึ้น (Enhancement of Management Resources) เหล่านี้ เป็นต้น

2. สาธารณรัฐอินเดีย นโยบายส่งเสริม SMEs ในอินเดีย เป็นแรงจูงใจในการเพิ่มปริมาณการผลิตของหน่วยผลิตขนาดเล็ก (Small-scale Enterprises) ทั้งมีการลดภาษี สรรพสามิต และการเพิ่มสำรอง (Reservation) ของสินค้าให้เป็นรูปแบบ License กับรัฐบาล แต่ปัญหาที่ตามมาคือ สินค้าที่เพิ่มปริมาณมากขึ้นทำให้ผลผลิตเกินความต้องการของผู้บริโภค อีกทั้งไม่สามารถควบคุมคุณภาพของสินค้าได้ นอกจากนี้แล้วผู้ผลิตขนาดเล็กต้องจัดการกับปัญหา licensing policy ต้นทุนด้านแรงงานเพิ่มสูงขึ้นและที่สำคัญมีการเพิ่มภาษีสรรพสามิต เมื่อผู้ผลิตมีขนาดใหญ่ขึ้น จากปัญหาดังกล่าวจึงเป็นการยากที่ผู้ผลิตขนาดเล็กจะประสบความสำเร็จเป็นผู้ผลิตขนาดใหญ่ ฉะนั้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือวิสาหกิจรายย่อยให้สามารถดำรงต่อไปได้อย่างยั่งยืน รัฐจึงได้พยายามหาหนทางช่วยเหลือในด้านต่าง ๆแก่วิสาหกิจรายย่อย โดยมีกฎหมายหลักคือ The Micro,Small and Midium Enterprises Development Act,2006

กฎหมายนี้เป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองวิสาหกิจรายย่อย ขนาดเล็กและขนาดกลาง โดยในกฎหมายได้มีการระบุถึงวิธีการต่างที่เกี่ยวกับการคุ้มครองช่วยเหลือและรายละเอียดไว้ในด้านต่าง ๆไว้ดังต่อไปนี้ รัฐบาลจะมีมาตรการสำหรับโปรโมชั่นและการพัฒนาในการทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจรายย่อย สามารถยกระดับในการแข่งขันกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ได้ โดยเฉพาะวิสาหกิจรายย่อยจะได้รับการช่วยเหลือด้านต่าง ๆ คือ การพัฒนาทักษะฝีมือของแรงงาน การช่วยเหลือจัดการวิธีบริหารงาน การช่วยยกระดับเทคโนโลยีในกระบวนการต่าง ๆ ให้การสนับสนุนด้านการตลาด อำนวยความสะดวกในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อนำมากู้ยืมได้สะดวกยิ่งขึ้น มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจรายย่อย มีการได้รับเงินช่วยเหลือจากรัฐบาล วิธีการบริหารกองทุน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนพัฒนาของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม วิสาหกิจรายย่อย หรือที่เรียกว่ากระทรวง MSMEs ที่ได้ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2006 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้การสนับสนุนด้านเงินทุน เทคโนโลยี การตลาด เพื่อการพัฒนาธุรกิจ โครงการส่งเสริมการจ้างงาน มีนโยบายในการอุดหนุนด้านภาษี เช่น ยกเว้นการเก็บภาษีเงินได้

รวมทั้งมีโครงการต่าง ๆที่คอยช่วยเหลืออีกมากมาย เช่น โครงการเครดิตการันตี (Credit Guarantee Scheme) โดย The Credit Guarantee Fund Trust ทำหน้าที่เป็นผู้การันตีเงินกู้ให้กับสถาบันการเงินโครงการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันภาคการผลิตแห่งชาติ อีกทั้งมี

แผนการส่งเสริมการส่งออกให้กับ MSMEs โดยตั้งเป้าไว้ว่าจะเพิ่มสัดส่วนการส่งออกให้แก่สินค้าที่มาจาก MSMEs โดยรัฐจะเน้นเรื่องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการส่งออก เช่น เรื่องการสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ผู้ประกอบการ การพัฒนาสถานีขนส่งสินค้าทั้งทางบกและทางทะเล การพัฒนาทางรถไฟ ท่าเรือ และการขนส่งทางอากาศ รวมถึงการพัฒนาศูนย์เทคโนโลยีก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวเป็นต้น

3. สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีกฎหมายหลักคือ RA 9501: Magna Carta for Micro,Small and Medium Enterprises of 2008 ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย ดังนี้

- ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 4-8 ปี หลังจากนั้นจัดเก็บภาษีร้อยละ 5 ของเงินได้
- ยกเว้นภาษีนำเข้าในสินค้าทุน ชิ้นส่วนอุปกรณ์และวัตถุดิบต่าง ๆ
- ยกเว้นภาษีเงินได้ของประเทศและของท้องถิ่น
- ได้รับคืนภาษีหากซื้อสิ้นค้าทุนภายในประเทศ
- ยกเว้นค่าธรรมเนียมการใช้ท่าเทียบเรือ ภาษีส่งออก ภาษีนำเข้าและค่าธรรมเนียม
- ค่าลดหย่อนทางภาษีสำหรับรายจ่ายค่าจ้างแรงงาน
- ค่าลดหย่อนสำหรับงานที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

4. สหพันธรัฐมาเลเซีย มีกฎหมายหลักคือ กฎหมายเกี่ยวกับการลงทุน และมาตรการทางภาษีเพื่อช่วยเหลือและส่งเสริมธุรกิจ SMEs ด้วยการไม่ต้องส่งงบประมาณการเพื่อชำระภาษีล่วงหน้าสำหรับสองปีแรก โดยให้ชำระตอนสิ้นปีได้เลย และกำหนดอัตราอากร แสตมป์ไว้เป็นพิเศษสำหรับเงินกู้ยืมของ SMEs และกำหนดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับบริษัทที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายมาเลเซียที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วไม่เกิน 2.5 ล้านริงกิต ดังนี้ รายได้ 5 แสนริงกิตแรกจัดเก็บใน อัตราร้อยละ 20 รายได้ส่วนที่เกิน 5 แสนริงกิต จัดเก็บในอัตราร้อยละ 25

2) มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย

โดยที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งภาคการผลิต การค้า และบริการ นั้นเป็นกลุ่มวิสาหกิจส่วนใหญ่ของประเทศและมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แต่ยังขาดความสามารถในการประกอบการทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเทคโนโลยี การผลิต การจัดการ การตลาด และการเงิน ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับวิสาหกิจขนาดใหญ่ได้ และประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยต้องเปิดเสรีด้านการลงทุน การบริการ และการค้า จึงทำให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประสบภาวะที่ ต้องแข่งขันกับกิจการค้าทำนองเดียวกันมากยิ่งขึ้น ทั้งระดับภายในประเทศและระดับต่างประเทศดังนั้นเพื่อให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถพัฒนากิจการให้เกิดความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจึงสมควรจัดให้มีกระบวนการช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุน รวมทั้งมาตรการด้านสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสม ซึ่งกฎหมายหลักที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติ

ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ.2543 ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ดังนี้

มีสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม คอยทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ดำเนินการในการกู้ยืม ให้กู้ยืมเงิน อุดหนุน ร่วมทุน ร่วมกิจการในเรื่องที่เกี่ยวกับการ ส่งเสริม SMEs ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการส่งเสริม SMEs กำหนด ช่วยเหลืออุดหนุน ร่วมทุนในกิจการ SMEs หรือกลุ่ม SMEs เพื่อการก่อตั้ง การขยาย กิจการ การวิจัยและพัฒนา และการส่งเสริมประสิทธิภาพโดยรวมตามที่คณะกรรมการบริหารสำนักงานส่งเสริม SMEs และคณะกรรมการส่งเสริม SMEs เห็นชอบ การพัฒนาจัดตั้งตลาดทุนสำหรับ SMEs การพัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากร การส่งเสริมด้านการตลาด การส่งเสริมด้านการวิจัยและการพัฒนาเทคโนโลยี การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เรื่องอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการก่อตั้ง การขยายกิจการ SMEs ให้สามารถอยู่รอดและแข่งขันได้ เป็นต้น

4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อย

จากสถิติข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แล้วจะเห็นได้ว่า วิสาหกิจรายย่อยเป็นวิสาหกิจที่มีจำนวนมากสุดในประเทศไทย โดยมีจำนวนประมาณร้อยละ 96 ของจำนวน วิสาหกิจทั้งประเทศ แต่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 มาตรา 4 กลับแบ่งวิสาหกิจออกเป็น 2 ประเภทคือ วิสาหกิจขนาดกลางและวิสาหกิจขนาดย่อม ซึ่งในกฎกระทรวงฯได้ แบ่งประเภทวิสาหกิจจากจำนวนการจ้างงานและสินทรัพย์ถาวร โดยวิสาหกิจขนาดย่อมนั้น ถ้าเป็นภาคการผลิต หรือการให้บริการ จะมีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน ถ้าเป็นการค้าส่งจะไม่เกิน 25 คน และค้าปลีกจะไม่เกิน 15 คน แต่ไม่ได้กำหนดจำนวนการจ้างงานขั้นต่ำไว้ ในขณะที่วิสาหกิจรายย่อยตามความหมายของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ได้ประชุมหารือกับหน่วยงานหลาย ๆฝ่ายคือ วิสาหกิจที่มีการจ้างงานไม่เกิน 5 คน จึงทำให้เห็นได้ว่าวิสาหกิจรายย่อยยังมีระยะห่างกับวิสาหกิจขนาดย่อมอยู่พอสมควร ฉะนั้นการที่กฎหมายของประเทศไทยไม่ได้แบ่งวิสาหกิจรายย่อยออกมาอีกประเภทหนึ่ง ย่อมทำให้วิสาหกิจรายย่อยไม่สามารถ ประกอบกิจการแข่งขันกับวิสาหกิจขนาดย่อมได้ เนื่องจากได้รับสิทธิประโยชน์ต่าง ๆตามกฎหมายในระดับเดียวกัน ทั้งที่ความเป็นจริงความสามารถในการแข่งขันทางการค้าอยู่คนละระดับกัน

ในขณะที่ต่างประเทศได้แบ่งวิสาหกิจรายย่อยออกมาอีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากวิสาหกิจรายย่อยเป็นวิสาหกิจที่มีจำนวนมากที่สุดในแต่ละประเทศเหล่านั้น ฉะนั้นเพื่อที่รัฐจะได้ให้ความช่วยเหลือแก่วิสาหกิจรายย่อยได้อย่างเต็ม ซึ่งการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนแก่วิสาหกิจแต่ละประเภทนั้นจะมีความแตกต่างกันแล้วแต่ประเภทของวิสาหกิจ โดยวิสาหกิจรายย่อยมักจะได้รับสิทธิประโยชน์ในด้านต่าง ๆมากกว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพราะวิสาหกิจ

รายย่อยเป็นกิจการขนาดเล็กที่ยังขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆเป็นอย่างมากจึงสมควรได้รับการช่วยเหลือต่าง ๆ เช่น

- สาธารณรัฐอินเดีย มีการแบ่งประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม วิสาหกิจรายย่อย (MSME) ออกมาตามจำนวนการจ้างงาน คือ วิสาหกิจรายย่อย 2-9 คน วิสาหกิจขนาดย่อม 10-49 คน วิสาหกิจขนาดกลาง 50-249 คน[43] ซึ่งรัฐก็จะให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆแก่วิสาหกิจรายย่อย เช่น การพัฒนาทักษะฝีมือของ แรงงาน ช่วยเหลือวิธีบริหารจัดการงาน ช่วยยกระดับเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ สนับสนุนด้านการตลาด มีนโยบาย และวิธีปฏิบัติที่ทำให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้โยง่าย นโยบายสิทธิพิเศษต่าง ๆทีเป็นประโยชน์และทำให้เกิดการ พัฒนามากยิ่งขึ้น เป็นต้น

- สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีการแบ่งประเภทวิสาหกิจขนาดกลางและย่อม วิสาหกิจรายย่อย ออกมาตามจำนวนการจ้างงาน คือ วิสาหกิจรายย่อย 1-9 คน วิสาหกิจขนาดย่อม 10-99 คน วิสาหกิจขนาดกลาง 100-199 คน[44] โดยรัฐจะให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น ยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคล 4-8 ปี หลังจากนั้นจัดเก็บภาษีร้อยละ 5 ของเงินได้ ยกเว้นภาษีนำเข้าในสินค้าทุน ชิ้นส่วนอุปกรณ์และวัตถุดิบต่าง ๆ ได้รับคืนภาษีหากซื้อสิ้นค้าทุนภายในประเทศ ค่าลดหย่อนทางภาษีสำหรับรายจ่ายค่าจ้างแรงงาน ค่าลดหย่อนสำหรับงานที่เกี่ยวกับสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เป็นต้น

จากตัวอย่างของสาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สหพันธรัฐมาเลเซีย แล้วจะเห็นว่าประเทศเหล่านี้ให้ความสำคัญกับวิสาหกิจ รายย่อย เนื่องจากเป็นวิสาหกิจจำนวนมากที่สุดของประเทศและก่อให้เกิดการจ้างงานเป็นจำนวนมาก หากรัฐสามารถช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้วิสาหกิจรายย่อยสามารถเติบโตได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนสามารถยืนหยัดแข่งขันกับวิสาหกิจอื่นได้ เศรษฐกิจของประเทศก็จะเจริญเติบโตไปได้ด้วยดี ประเทศเหล่านี้จึงให้ความ สำคัญกับวิสาหกิจรายย่อยเป็นอย่างมาก ในขณะที่ประเทศไทยนั้นวิสาหกิจรายย่อยก็เป็นวิสาหกิจที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ แต่วิสาหกิจรายย่อยของไทยนั้นกฎหมายกลับไม่ได้แบ่งออกมาอีกประเภทหนึ่งและไม่ได้รับการ ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนอย่างเพียงพอ เนื่องจากวิสาหกิจรายย่อยของไทยเกือบทั้งหมดไม่ได้จดทะเบียน พาณิชย์ ทะเบียนการค้า เนื่องจากกลัวว่าจะต้องเสียภาษี จึงทำให้ไม่สามารถได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในด้านต่าง ๆได้

ฉะนั้นหากประเทศไทยต้องการให้วิสาหกิจรายย่อยมาเข้าสู่ระบบโดยจดทะเบียนพาณิชย์ ผู้เขียนเห็นว่าควรดำเนินการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 มาตรา 4 โดยแบ่งวิสาหกิจรายย่อยออกมาอีกประเภทหนึ่ง และออกกฎกระทรวงกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจรายย่อย และภาครัฐก็ออกมาตรการช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนในด้านต่าง ๆแก่วิสาหกิจรายย่อย โดยให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆมากกว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อย่างเช่น ได้รับยกเว้นภาษีนิติบุคคล 5-7 ปีสำหรับวิสาหกิจที่มาจดทะเบียนพาณิชย์ใหม่ เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลลดลงให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น ดังเช่นประเทศต่าง ๆที่กล่าวมาข้างต้น ก็จะทำให้วิสาหกิจรายย่อย

ของไทยเข้ามาสู่ระบบมากยิ่งขึ้น รัฐก็จะสามารถให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆได้ วิสาหกิจรายย่อยก็จะมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นและเข้มแข็งจนสามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้เป็นอย่างดี เศรษฐกิจของไทยก็จะดีขึ้นเป็นลำดับต่อไป

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อยของไทยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 และกฎกระทรวงกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 นั้นยังไม่ได้มีการแบ่งแยกวิสาหกิจรายย่อยออกมาอีกประเภทหนึ่ง จึงทำให้มาตรการต่าง ๆที่รัฐได้ดำเนินการออกมานั้น ไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาให้แก่วิสาหกิจรายย่อยได้

ด้วยข้อสรุปดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจรายย่อยดังนี้

(1) ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 โดยเพิ่มคำว่า รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อยไปในมาตรา 4 จากเดิมที่ว่า “ วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม ได้แก่วิสาหกิจที่มีจำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง” โดยเพิ่มเป็น “ วิสาหกิจขนาดกลางหรือขนาดย่อม รวมทั้งวิสาหกิจรายย่อย ได้แก่วิสาหกิจที่มีจำนวนการจ้างงาน มูลค่าสินทรัพย์ถาวร หรือทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วตามจำนวนที่กำหนดในกฎกระทรวง” เพื่อเป็นการเพิ่มเติมให้วิสาหกิจรายย่อยนั้นแยกออกมาเป็นอีกประเภทหนึ่ง เช่นเดียวกับประเทศตัวอย่างที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้น ซึ่งจะช่วยแก้ปัญหาวิสาหกิจรายย่อยในประเทศไทยได้

(2) ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มเติมกฎกระทรวงกำหนดจำนวนการจ้างงานและมูลค่าสินทรัพย์ถาวรของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2545 เดิมนั้นข้อ 1 วิสาหกิจขนาดย่อม ได้แก่ กิจการที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ ฯลฯ และข้อ 2 วิสาหกิจขนาดกลาง ได้แก่ กิจการที่มีลักษณะ ดังต่อไปนี้ ฯลฯ โดยออกกฎกระทรวงเพิ่มเติมลักษณะของวิสาหกิจรายย่อย ว่า “ วิสาหกิจรายย่อย ได้แก่ วิสาหกิจที่มีจำนวนการจ้างงาน ไม่เกิน 5 คน หรือมีมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ไม่เกิน 20 ล้านบาท” ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหากับวิสาหกิจรายย่อยที่ยังไม่มีกฎหมายรองรับและสามารถแบ่งแยกประเภทและลักษณะของวิสาหกิจรายย่อยให้ออกมาอย่างชัดเจน เพื่อที่ภาครัฐจะได้หามาตรการมาส่งเสริมวิสาหกิจรายย่อยให้ดีขึ้นเป็นลำดับต่อไป

หากภาครัฐดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเพิ่มกฎหมายได้ตามที่กล่าวมาข้างต้น รัฐก็ควรออกมาตรการมาส่งเสริม ช่วยเหลือวิสาหกิจรายย่อยในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สหพันธรัฐมาเลเซีย ไม่ว่าจะเป็นการให้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีที่ดีกว่าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การยกเว้นค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนบริษัท การยกเว้นการเสียภาษีนิติบุคคลในช่วงแรก ๆ การให้ความช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

โดยง่าย ให้ความช่วยเหลือในด้านกู้ยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยในอัตราพิเศษ เป็นต้น ก็จะทำให้วิสาหกิจรายย่อยของไทยที่มีจำนวนมากที่สุดของประเทศนั้น เข้ามาดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายมากขึ้นเป็นลำดับ และจะทำให้วิสาหกิจรายย่อยนั้น สามารถได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐได้อย่างเต็มที่ ตรงตามเจตนารมย์ของรัฐที่ต้องการจะส่งเสริม SMEs ให้เจริญเติบโตเข้มแข็งและก้าวต่อไปข้างหน้าด้วยความยั่งยืน ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้นเป็นลำดับต่อไปด้วย

บรรณานุกรม

ภูมิ โชคเหมาะ และคณะ, **โครงการวิจัยเรื่อง การจัดทำร่างประกาศกระทรวงกำหนดกิจการอื่นตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543** (เสนอต่อสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม,พ.ศ. 2558).

สุวัจน์ ลิปตพัลลพ.**บทบาทของกระทรวงอุตสาหกรรมในการช่วยเหลือและส่งเสริม SMEs.** วารสารธุรกิจ, 2 มีนาคม 2542.

สุวัจน์ ลิปตพัลลพ. **ทิศทางของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ.** วารสารบริหารธุรกิจฉบับพิเศษ. มีนาคม 2542.

สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (2553) **รายงานสถานการณ์วิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise) ปี 2553**

สำนักข้อมูลและวิจัย สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, **รายงานสถานการณ์ SMEs ปี 2557** (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2557)

สุมาลี วงษ์วิทิต และคณะ,รายงานการวิจัยเรื่อง โครงการยกร่างกฎกระทรวงกำหนดประเภทของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือองค์การเอกชนที่ต้องรายงานสถิติข้อมูลต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจตามมาตรา 40.พ.ศ. 2557

การเยียวยาผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะการจ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่ผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์

เบญจพล เอี่ยมประเสริฐ[1]
ดร.กรรภิรมย์ โกมลารชุน[2]

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา เมื่อมีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้น ในทางแพ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ได้บัญญัติถึงการเยียวยาผู้เสียหายไว้กว้าง ๆ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 64 แต่มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์การเยียวยาผู้เสียหายไว้ จึงต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ในเรื่องละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย และในทางอาญาเป็นเรื่องการลงโทษผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ โดยวัตถุประสงค์การลงโทษทั้งในทางแพ่งและทางอาญามีความแตกต่างกัน แต่พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 76 ได้บัญญัติถึงการเยียวยาผู้เสียหายในผลแห่งละเมิด โดยให้จำเลยมีสิทธิได้รับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งในคดีอาญา ซึ่งเป็นการนำเอาความเสียหายในทางแพ่งมาใช้ปะปนกับการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา ซึ่งมีผลให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น การที่ทำให้ผู้เสียหายได้รับเงินค่าปรับมากกว่าความเสียหายที่แท้จริง การส่งเสริมให้มุ่งคดีอาญามากกว่าการดำเนินคดีในทางแพ่ง และมีผลให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากบทบัญญัติดังกล่าว เป็นต้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่ผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 76 กล่าวคือ ประการแรก ปัญหาการลงโทษปรับในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การลงโทษ และประการที่สอง ปัญหาการเยียวยาผู้เสียหาย โดยนำโทษปรับในทางอาญามากำหนดเป็นค่าสินไหมทดแทนในการกำหนดความเสียหายทางแพ่งจากการละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งเป็นการนำเอากฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญามาใช้ปะปนกัน ขัดต่อวัตถุประสงค์ในการลงโทษในทางอาญาและการเยียวยาความเสียหายในทางแพ่ง

จากการศึกษาพบว่า คดีละเมิดลิขสิทธิ์กฎหมายได้บัญญัติบทลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ค่อนข้างรุนแรงเมื่อเทียบกับกฎหมายลักษณะที่ใกล้เคียงกัน เช่น พระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พระราชบัญญัติสิทธิบัตร แต่มีเฉพาะพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์เท่านั้นที่มีหลักการเยียวยาผู้เสียหาย ที่ให้มีสิทธิได้รับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่ง โดยกฎหมายอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันล้วนมี

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความยากในการพิสูจน์ถึงความเสียหายเช่นเดียวกับคดีละเมิดลิขสิทธิ์ แต่กลับมีการเยียวยาผู้เสียหายแตกต่างกัน

กรณีดังกล่าวมีผลทำให้การปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในทางอาญา รัฐเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดและผู้เสียหายไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการยื่นฟ้อง ผู้เสียหายเพียงแต่ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเท่านั้น จึงมีผลทำให้ผู้เสียหายมุ่งที่จะดำเนินคดีอาญาเป็นหลักมากกว่าดำเนินคดีในทางแพ่ง เพราะยิ่งดำเนินคดีอาญามากก็จะได้รับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งเป็นจำนวนมากเช่นกัน ทั้งที่ความเสียหายที่แท้จริงจะมีเพียงใดก็ตาม มีผลทำให้ผู้เสียหายมุ่งดำเนินคดีแก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์รายย่อยมากกว่ารายใหญ่เพราะสามารถดำเนินคดีได้โดยง่าย ส่วนใหญ่จะให้การรับสารภาพ ทำให้คดีเสร็จอย่างรวดเร็ว ส่วนผู้ละเมิดลิขสิทธิ์รายใหญ่ เช่น โรงงานผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ จะตามจับกุมได้ยาก และหากจับได้ก็จะสู้คดี จึงทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์ยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ยังพบว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นช่องทางในการแสวงหาผลประโยชน์ เพราะเจ้าของลิขสิทธิ์สามารถมอบสิทธิในตัวผลงานให้แก่ผู้อื่น หรือมอบอำนาจในการดำเนินคดีแก่ผู้อื่นได้ จึงทำให้มีกลุ่มบุคคลที่ซื้อสิทธิจากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือเข้ารับสิทธิในการดำเนินคดี โดยได้รับผลประโยชน์จากค่าปรับกึ่งหนึ่งเป็นค่าตอบแทนในการดำเนินคดี ซึ่งคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดอันยอมความได้หากผู้กระทำความผิดยอมจ่ายเงินก็จะไม่ถูกดำเนินคดี โดยเงินจำนวนดังกล่าวก็มิได้ตกอยู่แก่ผู้เสียหายที่แท้จริง และมีผลให้เกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมา เช่น การใช้กำลังข่มขู่ผู้กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัว เพื่อยอมจ่ายเงิน การเข้าค้นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นต้น ถึงแม้การละเมิดลิขสิทธิ์จะมีความผิดตามกฎหมาย แต่การดำเนินคดีจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น พบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของทั้งสองประเทศ ได้แยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยชัดเจน มิได้มีกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการรับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งในคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นน้อยมากและการฟ้องผู้กระทำความผิดในคดีอาญากระทำได้โดยหน่วยงานของรัฐเท่านั้น เอกชนไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ ซึ่งสอดคล้องกับประเทศต่าง ๆที่พัฒนาแล้ว ส่วนในทางแพ่งจะมีมาตรการเยียวยาความเสียหายที่กว้างกว่าโดยการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหาย (Damages) ตามที่เกิดขึ้นจริง และเรียกร้องผลกำไร (Profits) ได้ ซึ่งภาระการพิสูจน์ของโจทก์จะทำได้ยาก ดังนั้น ศาลจะสั่งให้จำเลยนำสมุดบัญชีหรือเอกสารต่าง ๆ มาให้ตรวจสอบ หรือจะอนุญาตให้โจทก์ตรวจตราคัดลอกสมุดบัญชีก็ได้ และประเทศญี่ปุ่นสามารถเรียกร้องผลกำไรได้เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

ดังนั้น จึงควรเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยให้ยกเลิกการจ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่ผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 76 และ

เสนอว่าควรมีมาตรการอื่นเพื่อมาเสริม คือ มาตรการในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเชิงลงโทษ มาปรับใช้ในคดีแพ่ง เนื่องจากประเทศไทยจะกำหนดค่าเสียหายคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องละเมิด ซึ่งจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นคดีเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การละเมิดลิขสิทธิ์ทำให้เสียหายในทรัพย์สิน การนำสืบถึงความเสียหายกระทำได้โดยยาก การใช้มาตรการดังกล่าวจะเป็นการเยียวยาที่ดีที่สุด และอีกมาตรการคือ การปรับตามจำนวนเท่าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประทำความผิด เพื่อนำมาปรับใช้กับการกำหนดอัตราโทษที่ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของความผิด เป็นอัตราโทษที่สะท้อนมูลค่าความเสียหายของปริมาณการละเมิดลิขสิทธิ์ เพื่อให้ศาลสามารถกำหนดโทษให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

1. บทนำ

การลงโทษทางอาญานั้นมีแนวคิดแตกต่างจากการลงโทษในทางแพ่ง โดยการลงโทษทางแพ่งนั้นเป็นไปตามบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะละเมิด ที่มีมาจากหลักศีลธรรม พัฒนาจากการลงโทษมาสู่การเรียกค่าสินไหมทดแทน ซึ่งการกระทำให้ผู้อื่นเสียหายนั้นมีความทับซ้อนกันระหว่างความรับผิดทางอาญาโดยรัฐลงโทษผู้กระทำความผิดโดยคำนึงถึงส่วนรวมกับความรับผิดทางแพ่งที่เยียวยาความเสียหายโดยคำนึงถึงปัจเจกบุคคลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแพ่ง เพื่อเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง ส่วนในทางอาญาการลงโทษเป็นไปเพื่อป้องปรามมิให้ประชาชนประพฤติตนไม่เหมาะสมและเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมของประชาชน ในด้านการตีความหรือปรับใช้จะต้องตีความตามเจตนารมณ์กฎหมาย ในทางอาญาตีความอย่างเคร่งครัด เนื่องจากบทลงโทษนั้นกระทบกระเทือนต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้นการลงโทษทางแพ่งจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการถูกทำละเมิด แต่ทางอาญาการกำหนดโทษเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน ซึ่งการลงโทษปรับเป็นโทษอย่างหนึ่งในทางอาญา ซึ่งการกำหนดโทษปรับจะต้องใช้ทฤษฎีที่เหมาะสมเพื่อกำหนดโทษปรับตามฐานความผิดเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ และเมื่อศาลมีคำพิพากษาปรับ เงินค่าปรับจากจำเลยต้องตกแก่รัฐทั้งหมดเพื่อนำมาพัฒนาประเทศ

กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นบทบัญญัติที่มีโทษทางอาญา ทั้งที่ความจริงแล้วเป็นเรื่องพิพาทระหว่างเอกชนกับเอกชนซึ่งเป็นความผิดทางเศรษฐกิจ แต่กฎหมายให้อำนาจผู้เสียหายในการดำเนินคดีโดยใช้ทรัพยากรของรัฐในการดำเนินคดีแก่ผู้เสียหายที่เป็นเอกชนด้วยกัน ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ทั้งในทางอาญาและทางแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายตามกฎหมายแพ่ง แต่นำเอาผลจากคดีในทางอาญามากำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นการนำกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญามาบังคับใช้ปะปนกัน ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับเงินทดแทนความเสียหายไม่ตรงตามความเสียหายจริง เป็นได้ทั้งมากเกินจริง หรือน้อยเกินจริง และปัญหาว่าเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งควรตกแก่ใคร เนื่องจากผู้เสียหายสามารถให้ผู้อื่นใช้สิทธิได้หลายทอดและ

ผู้ได้รับสิทธิในลิขสิทธิ์ล้วนเป็นผู้เสียหายทั้งสิ้น กรณีหากมีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้นแล้วการเยียวยาในทางอาญาจะให้สิทธิแก่ใคร ซึ่งยังเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ

การละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นมาอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่ารัฐบาลและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องจะได้พยายามวางมาตรการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา แต่ก็ดูเหมือนว่าปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ของไทยยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาจากการดำเนินคดีผู้กระทำความผิดในคดีลิขสิทธิ์ที่ขึ้นสู่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะพบว่าจำนวนคดีอาญาสูงกว่าคดีแพ่งมากในแต่ละปี สัดส่วนในการฟ้องคดีแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมุ่งเน้นการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก ในขณะที่หลักเกณฑ์ของอนุสัญญาระหว่างประเทศในประเทศต่าง ๆ ล้วนเน้นการบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาโดยการฟ้องคดีแพ่งเป็นสำคัญ ส่วนการดำเนินคดีอาญาเป็นเพียงมาตรการเสริมเฉพาะผู้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์รายใหญ่เท่านั้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจาก การที่รูปแบบและขอบเขตการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังกว้างกว่าประเทศอื่น ๆ เช่น ในเรื่องการดำเนินคดีอาญาที่กฎหมายเยียวยาผู้เสียหายโดยให้จ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่ง แก่ผู้เสียหายแทนการใช้สิทธิในทางแพ่ง ทำให้ให้ผู้เสียหายมุ่งดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความผิดรายย่อยที่เป็นความผิดเพียงเล็กน้อยแทนที่จะมุ่งเน้นดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดรายใหญ่ ก่อให้เกิดปัญหาในการกำหนดค่าเสียหาย กล่าวคือ ค่าปรับกึ่งหนึ่งนี้เป็นค่าเสียหายในทางแพ่งแต่ขณะเดียวกันก็เป็นโทษในทางอาญามีผลทำให้ จำเลยต้องชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่งด้วยโทษทางอาญา การบัญญัติดังกล่าวได้มีผลทางกฎหมายเป็นการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในบางกรณีด้วย โดยมีสภาพบังคับทางอาญาอันเป็นการชักจูงให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาแก่จำเลยจนเกินความจำเป็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวก่อให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ยกตัวอย่างเช่น กรณีที่มีผู้ร่วมกระทำผิดหลายคน กรณีดังกล่าวเจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ผู้กระทำผิดแต่ละคนชำระตามคำพิพากษา ผู้กระทำผิดมีมากคนเท่าใด จำนวนค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับก็จะมีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งย่อมได้รับค่าเสียหายเกินกว่าความเป็นจริง จึงเป็นจำนวนที่ท่วมค่าเสียหายที่แท้จริงของโจทก์ นอกจากนี้บทบัญญัติดังกล่าว ยังก่อให้เกิดปัญหาในการจูงใจให้ฟ้องคดีอาญามากกว่าการดำเนินคดีแพ่งเพราะถ้าไม่เริ่มด้วยคดีอาญาย่อมไม่ได้รับค่าปรับกึ่งหนึ่งตามคำพิพากษา มีผลทำให้ศาลรับภาระในฟ้องคดีอาญามากเกินความจำเป็น และปัญหาการทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากค่าปรับหรือค่าธรรมเนียมดังกล่าว รวมทั้งการก่อให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มบุคคลที่รับซื้อสิทธิมาจากผู้เสียหายเพื่อรับมอบอำนาจมาดำเนินคดีอาญาเกี่ยวกับลิขสิทธิ์และรับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งเป็นผลประโยชน์ตอบแทน โดยเน้นการดำเนินคดีอาญาให้ได้ปริมาณมาก ๆ เพื่อจะได้รับเงินค่าปรับที่สูง มีผลทำให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ มีผลทำให้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่กระบวนการยุติธรรม

2. แนวคิดและทฤษฎีว่าเกี่ยวกับการลงโทษ

2.1 วัตถุประสงค์ของการลงโทษในคดีอาญา

หากพิจารณาจากโทษ กฎหมายอาญาย่อมมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะทำให้บรรลุ ซึ่งวัตถุประสงค์อย่างน้อย 6 ประการ คือ

1. การแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) คือ แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็น แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด (Determinism) เพราะถูกกดดันจากปัจจัยต่าง ๆ การที่มนุษย์กระทำผิดไม่ได้เกิดขึ้นจากเจตนจำนงอิสระ ซึ่งปัจจัยที่มากดดันให้มนุษย์กระทำผิดอาจมาจากปัจจัยภายในตัวมนุษย์เอง เช่น ปัจจัยทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ หรือมาจากปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อม สภาพครอบครัว เศรษฐกิจ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็มีส่วนก่อให้เกิดอาชญากรรมขึ้น การลงโทษตามแนวความคิดนี้จึงไม่ได้เน้นลงโทษผู้กระทำผิดเพียงอย่างเดียว แต่เห็นว่าการลงโทษควรหาสาเหตุของการก่ออาชญากรรม เมื่อทราบถึงสาเหตุแล้วก็พยายามแก้ไขสาเหตุของอาชญากรรมนั้นเสีย เพื่อให้ผู้กระทำผิดไม่กลับไปกระทำผิดอีก ซึ่งการที่จะแก้ไขผู้กระทำผิดได้นั้นจะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคลหรือมีการจำแนกผู้กระทำผิด เพื่อที่จะได้หาวิธีการที่เหมาะสมมาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแต่ละรายให้เหมาะสม มุ่งหมาย เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และไม่กระทำความผิดอีกเพื่อปรับปรุงความประพฤติ ของผู้กระทำความผิดก็จะทำให้บุคคลนั้นสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้

2. การเหนี่ยวรั้ง (Restraint) คือ กฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะเหนี่ยวรั้ง บุคคลมิให้ฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งวัตถุประสงค์ในข้อนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและไม่จำเป็นที่จะต้องลงโทษผู้กระทำความผิดแต่มีความมุ่งหมายที่จะควบคุมผู้กระทำความผิดมากกว่า

3. การข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) การลงโทษตามแนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่า การที่คนกระทำผิดเพราะไม่เกรงกลัวตัวกฎหมายหรือมีการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอเพราะผู้ที่จะกระทำความผิดมีการเจตจำนงอิสระในการกระทำความผิด (Free Will) ที่จะเลือกกระทำผิดหรือไม่ก็ได้ การที่เขาเลือกกระทำผิดเพราะเห็นว่าเขาได้รับประโยชน์จากการกระทำผิดมากกว่าผลร้ายที่เขาจะได้รับ ดังนั้นการลงโทษตามแนวความคิดนี้จึงเห็นว่า ต้องลงโทษผู้กระทำผิดอย่างหนักให้เข็ดหลาบไม่กล้ากระทำผิดซ้ำและเป็นเยี่ยงอย่างให้กับผู้ที่คิดจะกระทำผิดได้เห็นว่าการกระทำความผิดนั้นไม่คุ้มค่ากับการถูกลงโทษ[3] เพราะการถูกลงโทษก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อผลดีหรือประโยชน์ต่อผู้กระทำผิดเลย และเมื่อผู้กระทำผิดเห็นว่าการกระทำความผิดของเขานั้นจะนำมาแต่ผลร้ายเขาจะหลีกหนีไม่กระทำผิด

4. การเป็นสัญลักษณ์ (Symbolism) การบังคับใช้กฎหมายอาญาเป็นการยืนยันที่สังคมยอมรับและสิ่งที่สังคมคัดค้าน บุคคลปกติยอมทราบว่ากฎหมายเป็นสัญลักษณ์ของสังคม และทราบว่าจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษหากฝ่าฝืนกฎหมาย

5. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (incapacity) การลงโทษตามแนวความคิดนี้เชื่อว่า การที่อาชญากรกระทำความผิดได้เพราะมีโอกาสในการกระทำความผิด ถ้าไม่ให้โอกาส อาชญากรจะไม่กระทำผิด การลงโทษเป็นการตัดโอกาสของอาชญากรในการกระทำความผิดซ้ำในอนาคต โดยวิธีการลงโทษเพื่อตัดโอกาสในการกระทำความผิดนั้นมีหลายวิธี เช่น การลงโทษจำคุกเป็นเวลานาน ๆ เมื่ออาชญากรอยู่ในเรือนจำแล้ว ย่อมไม่มีโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำได้อีก หรือการลงโทษโดยวิธีตัดความสามารถของการประกอบอาชญากรรม เช่น การตัดมือตัดเท้า เพื่อไม่ให้อาชญากรเหล่านี้สามารถประกอบอาชญากรรมที่เคยทำได้อีก หรือแม้กระทั้งการตัดอาญากรที่มีความอันตรายที่ได้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงออกจากสังคมไปอย่างถาวร โดยการเนรเทศ การจำคุกตลอดชีวิตหรือการประหารชีวิต

6. การแก้แค้นทดแทน (Retribution) เป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่มีมาแต่ในยุคสังคมดั้งเดิม ซึ่งแต่เดิมนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดขึ้นมาแล้ว จะมีการแก้แค้นกันไปมาระหว่างคนในสังคม แม้การแก้แค้นนั้นจะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรก็ตาม[4] ซึ่งการแก้แคนทดแทนความผิดที่ได้ก่อขึ้นนี้ก็พิจารณาจากความร้ายแรงของความผิดที่ได้ก่อขึ้นว่าร้ายแรงเพียงใด เช่น หากฆ่าคนตายก็ต้องถูกฆ่าให้ตายตกไปตามกัน แต่เมื่อมีการสถาปนารัฐขึ้นมาแล้ว เมื่อมีการกระทำความผิดจะปล่อยให้คนในสังคมแก้แค้นทดแทนกันเอง ก็จะนำมาซึ่งความแค้นเคืองต่อกันที่ไม่อาจจะหาที่สิ้นสุดได้ และเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ที่อ่อนแอไม่สามารถแก้แค้นได้ รัฐจึงเข้าไปจัดการกับการกระทำความผิดโดยการกำหนดให้การกระทำใดการกระทำหนึ่งเป็นความผิดและต้องถูกลงโทษ ซึ่งการลงโทษนั้นถือเป็นการแก้แค้นทดแทนผู้เสียหาย การลงโทษในยุคนี้จึงมักเป็นการลงโทษที่ร้ายแรงให้สาสมกับความผิดที่ได้ก่อขึ้นมาแล้วเท่านั้นโดยที่ไม่ได้พิจารณาถึงผลที่จะได้รับจากการลงโทษในอนาคต[5] เช่น การประหารชีวิต ตัดมือ ตัดขา ซึ่งการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและคนในสังคมมากที่สุดเพราะการที่รัฐลงโทษผู้กระทำผิดอย่างสาสมกับความผิดถือเป็นการชดเชยความรู้สึกเครียดแค้นของผู้เสียหายและสังคม

2.2 วัตถุประสงค์การลงโทษปรับ

การกำหนดโทษปรับไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของไทย แต่เดิมก็เพื่อให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญาสำหรับคดีความผิดเล็กน้อย ต่อมาแนวความคิดในเรื่องการลงโทษได้เปลี่ยนแปลงไป โดยรัฐจะลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อปิดกั้นอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับสังคมซึ่งเป็นอันตรายที่ไม่รุนแรงมากนัก และเพื่อเป็นการทดแทนโทษที่ได้กระทำต่อเสรีภาพ ชีวิตหรือร่างกาย โดยกฎหมายเห็นว่าขนาดของความผิดที่ผู้กระทำได้รับเมื่อเทียบกับบทลงโทษแล้วไม่มีความจำเป็นถึงกับต้องจำกัดเสรีภาพด้วย นอกจากนี้การลงโทษจำคุกหรือกักขังมีขึ้นเพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหลาบจำ อย่างไรก็ตาม การลงโทษจำคุกในระยะเวลาอันสั้นอาจไม่

เพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความหลาบจำเพราะเมื่อผู้กระทำความผิดถูกตราหน้าจากสังคมทำให้เกิดปมด้อยและเมื่อออกจากคุกบุคคลนั้นก็อาจทำให้สังคมได้รับความเดือดร้อน[6] โดยการกระทำความผิดซ้ำอีกได้เนื่องจากบุคคลดังกล่าวไม่เกิดความหลาบจำในการได้รับโทษจำคุกระยะสั้นดังที่กล่าวมาแล้ว ในทางตรงกันข้ามการจำคุกระยะสั้นอาจทำให้ผู้กระทำความผิดเรียนรู้วิธีการก่ออาชญากรรมใหม่ ๆ ในคุกก็เป็นได้และนำสิ่งที่เรียนรู้ดังกล่าวกลับมาทำร้ายสังคมโดยการกระทำความผิดซ้ำ

ดังนั้น ในการกระทำความผิดอาญาในคดีเล็กน้อย จำเลยหรือผู้ต้องหาจึงไม่ควรได้รับโทษจำคุก จึงมีการเสนอโทษปรับ ซึ่งเป็นการลงโทษในทางทรัพย์สินและเป็นทางออกที่ดีที่สุดในการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกระยะสั้นและที่สำคัญยังเป็นการป้องปราม (Deterrence) มิให้ผู้ถูกลงโทษกระทำผิดขึ้นอีกและทำให้บุคคลอื่นเกิดความยำเกรงด้วย[7]

3. แนวทางการเยียวยาผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์และหลักกฎหมาย

3.1 ค่าสินไหมทดแทนตาม พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 64

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 64[8] สามารถแยกประเภทของความเสียหายออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) ค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย

(2) ค่าเสียหายจากการสูญเสียประโยชน์และ

(3) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นในการบังคับตามสิทธิ

คำว่า “ค่าเสียหายตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร”นี้ กฎหมายให้เป็นอำนาจของศาลในการที่จะใช้ดุลพินิจกำหนดให้ใช้เพียงใดก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร แต่แม้กฎหมายจะได้กำหนดให้เป็นอำนาจของศาลก็ตาม ก็มิใช่ว่าศาลจะกำหนดตามความพอใจโดยไม่มีหลักเกณฑ์ ศาลต้องกำหนดไปตามความเสียหายที่แท้จริงที่เป็นผลโดยตรงมาจากการละเมิดของจำเลย ทั้งนี้เพราะกฎหมายใช้คำว่า “ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความเสียหาย” ดังนั้น ถ้าความเสียหายที่เกิดขึ้นไกลกว่าเหตุและไม่ใช่ผลโดยตรงจากการกระทำละเมิดของจำเลย ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้นไม่ได้ เช่น โจทก์จัดทำกล่องพิเศษบรรจุปากกา ทำให้ต้องเพิ่มทุนการผลิตอีกด้ามละ 21 สตางค์ เพื่อป้องกันมิให้เสียลูกค้า ไปเป็นเรื่องที่โจทก์ลงทุนเพิ่มเติม เพื่อเป็นการจูงใจผู้บริโภคและให้สินค้าของโจทก์จำหน่ายได้ดีขึ้น เป็นเรื่องปกติธรรมดาของการค้าขาย ไม่แน่ชัดว่าเป็นความเสียหายที่เป็นผลโดยตรงจากการทำละเมิดลิขสิทธิ์ของจำเลย โจทก์จึงไม่อาจเรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ได้

3.2 ค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 76

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 76 มีเจตนารมณ์จะให้ค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่งเป็นค่าเสียหายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงเพื่อแก้ไขปัญหาความยากในการพิสูจน์ความเสียหาย เนื่องจากการฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์นั้น โจทก์จะต้องพิสูจน์ถึงการกระทำอันเป็นการละเมิด รวมทั้งจำนวนความเสียหายที่โจทก์ได้รับว่าเป็นจำนวนมากน้อยเพียงไร และมีความเสียหายเพียงใด ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายเป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่าผลประโยชน์ในทางธุรกิจการค้าได้รับการกระทบกระเทือนอย่างไร และมีความเสียหายเพียงไรอีกทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งก็สูงมาก กฎหมายจึงบัญญัติ มาตรา 76 เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ ค่าปรับนี้จึงมีลักษณะ 2 ประการ คือ เป็นทั้งโทษทางอาญาและเป็นค่าเสียหายในทางแพ่งด้วย ซึ่งค่าปรับนี้อาจจะน้อยกว่าหรือเท่ากับหรือมากกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับจริงก็ได้ หากจำนวนค่าปรับที่โจทก์ได้รับนั้นเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนความเสียหายที่โจทก์ได้รับจริง ผลทางกฎหมายคือ เป็นการตัดสิทธิมิให้โจทก์นำคดีไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งอีก แต่ถ้าจำนวนค่าปรับที่ได้รับนั้นน้อยกว่าจำนวนความเสียหายที่แท้จริง โดยผลของมาตรา 76 โจทก์มีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายสำหรับส่วนที่เกินจำนวนเงินค่าปรับนี้ได้

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์รายละเอียดเกี่ยวกับการฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งกรณีละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ คงบัญญัติไว้เพียงกว้าง ๆ ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 64 ซึ่งศาลจะใช้หลักในเรื่องการเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด ส่วนในทางอาญากฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ได้รับค่าปรับกึ่งหนึ่งตามมาตรา 76 ซึ่งผู้ร่างได้ให้เหตุผลในการบัญญัติกฎหมายมาตรานี้ว่า

“เพราะการพิสูจน์ค่าเสียหายในคดีแพ่งหลายกรณีกระทำได้ยากมาก ทำให้ทางปฏิบัติโจทก์ได้รับค่าเสียหายน้อยมาก จึงกำหนดโทษปรับในความผิดต่าง ๆไว้ให้สูงเพื่ออาจแบ่งให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้ แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิทางแพ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะไปฟ้องเพิ่มเติมภายหลังอีก”

จากเหตุผลในการร่างและถ้อยคำในตัวบทมาตรา 76 นี้ เห็นได้ว่าค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่งที่ให้จ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายประสงค์จะให้เป็นค่าเสียหายในทางแพ่งแก่เจ้าของลิขสิทธิ์ ดังนั้น จึงอาจแยกได้ว่า ค่าเสียหายที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับในกรณีถูกละเมิดลิขสิทธิ์นั้น มีได้ 2 กรณี คือ

(1) การได้รับค่าเสียหายในรูปส่วนแบ่งค่าปรับโดยผลแห่งการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 มาตรา 76 ที่เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับค่าเสียหายในรูปส่วนแบ่งค่าปรับในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในการดำเนินคดีอาญา ไม่ว่าด้วยการฟ้องเองหรือร้องทุกข์ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีและพนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้อง กฎหมายบัญญัติบังคับไว้ให้ศาลต้องจ่ายค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่งให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เสมอ จะใช้ดุลพินิจเป็นอย่างอื่นมิได้ โดยค่าปรับกึ่งหนึ่งที่กำหนดให้จ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์นี้หมายถึงเฉพาะแต่

ค่าปรับที่จำเลยได้ชำระตามคำพิพากษาแล้วเท่านั้น หากคดีดังกล่าวจำเลยชำระค่าปรับไม่ครบถ้วน เช่น ศาลพิพากษาให้ลงโทษปรับจำเลย 20,000 บาท จำเลยมีเงินชำระค่าปรับเพียง 10,000 บาท ส่วนอีก 10,000 บาท จำเลยไม่มีเงินชำระจึงต้องถูกบังคับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 กล่าวคือ อาจถูกยึดทรัพย์สินใช้ค่าปรับ หรือมิฉะนั้นจะต้องถูกกักขังแทนค่าปรับในอัตรา 500 บาทต่อหนึ่งวัน (และไม่ว่าในกรณีความผิดกระทงเดียวหรือหลายกระทงห้ามกักขังเกินกำหนด 1 ปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้ปรับตั้งแต่ 200,000 บาทขึ้นไป ศาลจะสั่งให้กักขังแทนค่าปรับเป็นระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี แต่ไม่เกิน 2 ปีก็ได้) เช่นนี้ เจ้าของลิขสิทธิ์จะได้รับส่วนแบ่งค่าปรับเพียง 5,000 บาทเท่านั้น แม้ว่าจะยึดทรัพย์สินของจำเลยมาใช้ค่าปรับได้ครบถ้วนก็ตาม ทั้งนี้เพราะถ้อยคำตามตัวบทกำหนดไว้ชัดแจ้งให้ศาลจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งเฉพาะจากค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาแล้วเท่านั้น

(2) การได้รับค่าเสียหายโดยการดำเนินคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายส่วนที่เกินจากค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ได้รับโดยผลแห่งการดำเนินคดีอาญา นอกจากบัญญัติให้ค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่งตกได้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ มาตรา 76 ยังบัญญัติเอาไว้ด้วยว่า

“.....แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสำหรับส่วนที่เกินจำนวนเงินค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับแล้วนั้น” ตามบทบัญญัติดังกล่าวนี้หมายความว่า เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษาจำนวนกึ่งหนึ่งแล้ว หากความเสียหายเนื่องจากการถูกละเมิดลิขสิทธิ์หมดสิ้นไปแล้ว เจ้าของลิขสิทธิ์ก็ไม่อาจจะฟ้องคดีส่วนแพ่งเรียกค่าเสียหายได้อีกต่อไป แต่หากความเสียหายที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับมีมากกว่าค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ได้รับนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์ก็มีสิทธิที่จะฟ้องคดีส่วนแพ่งเรียกค่าเสียหายส่วนที่เกินจากค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ได้รับมานั้นได้อีกบทบัญญัติมาตรา 76 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องค่าเสียหายกรณีละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าวขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากในการพิสูจน์ค่าเสียหายให้ศาลเห็น โดยให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับค่าเสียหายในรูปส่วนแบ่งค่าปรับในคดีอาญาไปเลย ไม่ต้องฟ้องเรียกร้องทางแพ่งอีกคดีหนึ่ง และเพื่อให้ค่าปรับมีจำนวนมากพอที่จะแบ่งให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ผู้ร่างกฎหมายจึงได้บัญญัติเพิ่มอัตราค่าปรับในบทกำหนดโทษแต่ละมาตราให้สูงขึ้น และกำหนดโทษปรับขั้นต่ำเอาไว้ด้วย อย่างไรก็ดี แม้ว่าจะกำหนดมาตรการดังกล่าวเอาไว้ก็ตาม แต่แท้ที่จริงแล้วในทางปฏิบัติ ปรากฏว่าการจ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่เจ้าของลิขสิทธิ์กลับก่อให้เกิดปัญหาในด้านอื่น ๆ อีกทั้งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มิได้บัญญัติหลักเกณฑ์และรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหายเอาไว้เป็นการเฉพาะ คงบัญญัติไว้เพียงกว้าง ๆดังกล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่าการเรียกร้องค่าเสียหายว่าจะอาศัยหลักเกณฑ์ใดมาใช้บังคับ

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบ

การจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ เป็นหลักเกณฑ์พิเศษที่กฎหมายให้ศาลจ่ายเงินค่าปรับที่จำเลยต้องชำระตามคำพิพากษาอันเป็นโทษทางอาญา หลักดังกล่าวเท่ากับว่าเมื่อศาลจะลงโทษปรับแก่จำเลยครึ่งหนึ่งของค่าปรับตกเป็นของแผ่นดิน และอีกครึ่งหนึ่งจะตกแก่เจ้าของ กรณีปัญหาจึงมีว่า ที่ศาลจะกำหนดค่าปรับให้จำเลยชำระนั้น จะต้องสัมพันธ์กับความเสียหายของเจ้าของลิขสิทธิ์ด้วยหรือไม่ เพราะถ้าถือว่าค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ศาลต้องจ่ายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์นับเป็นส่วนหนึ่งของความเสียหายแล้ว จำนวนค่าปรับกึ่งหนึ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับก็ไม่ควรเกินกว่าความเสียหายที่ตนได้รับตามความเป็นจริง เพราะถ้าเจ้าของลิขสิทธิ์มีโอกาสได้รับค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ศาลจ่ายให้เกินกว่าความเสียหายที่ตนได้รับตามความเป็นจริงแล้ว น่าจะไม่ถูกต้อง และอาจจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ใช้ตัวบทกฎหมายในเรื่องการที่ศาลต้องจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งให้แก่ตนไปในทางที่มิชอบได้ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ กำหนดให้จ่ายค่าปรับที่ได้รับชำระให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 76 ดังนี้ ค่าปรับที่ได้ชำระตามคำพิพากษา ให้จ่ายแก่เจ้าของลิขสิทธิ์เป็นจำนวนกึ่งหนึ่ง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสำหรับส่วนที่เกินจำนวนเงินค่าปรับที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับแล้วนั้น กรณีศาลจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งให้เจ้าของลิขสิทธิ์นั้น มีปัญหาว่ากรณีที่ศาลจะกำหนดค่าปรับให้จำเลยชำระนั้น จะต้องสัมพันธ์กับความเสียหายของเจ้าของลิขสิทธิ์ด้วยหรือไม่ เพราะถ้าถือว่าค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ศาลต้องจ่ายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์นับเป็นส่วนหนึ่งของความเสียหายแล้ว จำนวนค่าปรับกึ่งหนึ่งที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้รับก็ไม่ควรเกินกว่าความเสียหายที่ตนได้รับตามความเป็นจริง เพราะถ้าเจ้าของลิขสิทธิ์มีโอกาสได้รับค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ศาลจ่ายให้เกินกว่าความเสียหายที่ตนได้รับตามความเป็นจริงแล้ว น่าจะไม่ถูกต้องและอาจจะทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ใช้บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการที่ศาลต้องจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งให้แก่ตนไปในทางที่มิชอบได้

ในส่วนที่ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 76 บัญญัติให้ศาลสั่งจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งชำระให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิ์ที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งสำหรับส่วนเกินจำนวนค่าปรับที่ได้รับแล้วนั้นเห็นว่า บทบัญญัตินี้มีผลดี คือ การเยียวยาความเสียหายกำหนดได้ง่ายและเป็นจำนวนที่แน่นอน และไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่สามารถเรียกค่าเสียหายได้ในคดีแพ่ง การเยียวยาสามารถกระทำได้รวดเร็ว ส่วนใหญ่คดีอาญาจำเลยจะให้การรับสารภาพ การดำเนินกระบวนพิจารณาสามารถพิพากษาได้ในวันฟ้อง อีกทั้งผู้เสียหายได้รับการเยียวยาโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย เพราะคดีอาญารัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีซึ่งต่างจากคดีแพ่งที่ต้องสู้กันในศาลและมีการนำสืบถึงความเสียหายแม้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายที่จะได้รับค่าเสียหายจากคดีอาญาโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีแพ่งให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมและไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหายจริงก็ตาม แต่หลักในการลงโทษในทางอาญากับหลักในการชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งควรจะต้องแยกจากกันโดยเด็ดขาด เพราะการที่จะบัญญัติให้รวมกันอยู่นี้อาจเกิดปัญหา เช่น ในการใช้ดุลพินิจของศาลหากศาลลงโทษจำคุกอย่างเดียวผู้เสียหายก็ไม่ได้ค่าปรับซึ่ง

เป็นส่วนหนึ่งของผู้เสียหาย ต้องไปฟ้องคดีแพ่งเอง ครั้นจะลงโทษปรับก็อาจไม่เหมาะสมกับโทษที่จำเลยควรได้รับ ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญาโดยให้ค่าปรับเป็นส่วนหนึ่งของค่าเสียหายในทางแพ่งนั้น อาจถูกมองไปได้ว่าเหมาะสมกับโทษที่จำเลยควรได้รับในทางอาญาหรือไม่ นอกจากนี้โทษปรับในคดีละเมิดลิขสิทธิ์นั้นในปัจจุบันได้กำหนดโทษขั้นต่ำและโทษขั้นสูงไว้ด้วย ดังนั้นถ้าศาลลงโทษปรับและจ่ายค่าปรับกึ่งหนึ่งโดยผู้เสียหายไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหายอย่างคดีละเมิดธรรมดา หากค่าปรับนั้นน้อยกว่าความเสียหายที่แท้จริง ก็นับว่าถูกต้อง เพราะผู้เสียหายสามารถไปฟ้องเป็นคดีแพ่งเพิ่มเติมได้ แต่ถ้า ค่าปรับกึ่งหนึ่งนั้นมากกว่าความเสียหายที่แท้จริงแล้ว น่าจะไม่ต้องตามหลักเรื่องละเมิดที่ผู้เสียหายไม่ควรได้ค่าเสียหายเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริง ความแตกต่างของกฎหมายอาญา และกฎหมายละเมิดในประเด็นสำคัญก็คือ คดีอาญาเป็นเรื่องที่เป็นความผิดต่อสังคมกระทบกระเทือนต่อรัฐส่วนคดีละเมิดเป็นเรื่องผู้เสียหายคือ เอกชนสามารถเรียกร้องให้มีการชดใช้เยียวยาเพื่อให้ความเสียหายนั้นหมดสิ้นไป และโทษทางอาญานั้นเป็นการปราบปรามให้เข็ดหลาบเพื่อมิให้มีผู้กระทำเช่นนั้นอีก

แต่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในทางละเมิดนั้น โดยทั่วไปมิใช่โทษแต่เป็นการเยียวยาเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนใกล้เคียงกับ สภาพเดิมมากที่สุด เท่าที่จะมากได้

อย่างไรก็ตาม การกระทำอันเดียวกันอาจเป็นทั้งความผิดอาญา และละเมิดพร้อมกันก็ได้ ถ้าเข้าลักษณะที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ และขณะเดียวกันก็เป็นความผิดในทางละเมิดด้วย ซึ่งผู้เสียหายจะฟ้องคดีอาญา และฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งไปพร้อมๆ กันก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 46, 47 และภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 51[9] ส่วนการชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่ง เช่น กรณีละเมิดมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่กรณีที่ได้รับความเสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนมีการละเมิดให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้

การลงโทษทางอาญามิได้มุ่งเฉพาะแต่ชีวิต และร่างกายของผู้กระทำผิดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทรัพย์สินของผู้กระทำผิด เช่น โทษปรับ และริบทรัพย์สิน ดังเช่น กรณีชดใช้ค่าเสียหายในทางแพ่งด้วย แต่ทั้งสองกรณีแตกต่างกันตรงที่ว่า ในทางอาญานั้น ทรัพย์สินของผู้กระทำผิดที่ถูกริบ หรือปรับนั้นตกเป็นของรัฐ ส่วนในทางละเมิดค่าเสียหายซึ่งมาจากทรัพย์สินของผู้กระทำละเมิดนั้นตกเป็นของผู้เสียหายมิได้ตกเป็นของรัฐและหากเป็นกรณีจำเลยเคยกระทำความผิดในคดีละเมิดลิขสิทธิ์มาก่อนและอยู่ในเกณฑ์ที่ศาลจะต้องระวางโทษเป็นสองเท่าตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 73 ด้วยแล้ว จะเห็นว่าหากศาลลงโทษปรับ ค่าปรับกึ่งหนึ่งที่ผู้เสียหายได้รับจากการที่ศาลระวางโทษเป็นสองเท่านี้ไม่น่าจะสัมพันธ์กับความเสียหายที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด นอกจากนี้อาจเป็นช่องทางให้ผู้เสียหายอาศัยคดีอาญาเป็นข้อต่อรองเรียกผลประโยชน์จากผู้ละเมิดลิขสิทธิ์โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่ตนได้รับโดยแท้จริง จึงควรแยกเรื่องค่าเสียหายในทางแพ่งออกจากดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดในทางอาญา โดยแก้

กฎหมายให้ค่าปรับในคดีอาญาตกเป็นของแผ่นดินทั้งหมด โดยให้ผู้เสียหายไปฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นคดีแพ่งแยกออกจากคดีอาญา

วิเคราะห์เปรียบเทียบบทกำหนดโทษตามกฎหมายลิขสิทธิ์ไทยกับต่างประเทศ กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น พบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ของทั้งสองประเทศ ได้แยกคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกันโดยชัดเจน มิได้มีกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้เสียหายในการรับเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งในคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นน้อยมากและการฟ้องผู้กระทำความผิดในคดีอาญากระทำได้โดยหน่วยงานของรัฐเท่านั้น เอกชนไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ ซึ่งสอดคล้องกับประเทศต่าง ๆที่พัฒนาแล้ว ส่วนในทางแพ่งจะมีมาตรการเยียวยาความเสียหายที่กว้างกว่าโดยการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหาย (Damages) ตามที่เกิดขึ้นจริง และเรียกร้องผลกำไร (Profits) ได้ ซึ่งภาระการพิสูจน์ของโจทก์จะทำได้ยาก ดังนั้น ศาลจะสั่งให้จำเลยนำสมุดบัญชีหรือเอกสารต่าง ๆ มาให้ตรวจสอบ หรือจะอนุญาตให้โจทก์ตรวจตราคัดลอกสมุดบัญชีก็ได้ และประเทศญี่ปุ่นสามารถเรียกร้องผลกำไรได้เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์กรณีปัญหาข้างต้น การที่กฎหมายบัญญัติให้จ่ายเงินค่าปรับกึ่งหนึ่งแก่ผู้เสียหายในคดีลิขสิทธิ์นั้น ก่อให้เกิดผลเสียในหลาย ๆ ด้านมากกว่าผลดี จึงควรยกเลิกบทบัญญัติดังกล่าว เพราะแม้ต้นร่างในการบัญญัติมีเจตนารมณ์เพื่อแก้ไขปัญหาความยากในการพิสูจน์ความเสียหายจากการฟ้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ที่โจทก์จะต้องพิสูจน์ถึงการกระทำอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ รวมทั้งจำนวนความเสียหายที่โจทก์ได้รับว่าเป็นจำนวนหรือความเสียหายเพียงใด เป็นเรื่องยากที่จะพิสูจน์ว่ามีการกระทบกระเทือนผลประโยชน์ในทางธุรกิจการค้าได้รับอย่างไร อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่งก็สูงมาก ซึ่งเป็นผลดีแก่ตัวผู้เสียหายในการได้รับความคุ้มครอง แต่การที่มีบทบัญญัติดังกล่าวกลับก่อให้เกิดปัญหาในด้านอื่น ๆ และเป็นการคุ้มครองผู้เสียหายเกินสมควรโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่แท้จริง ในอดีตนั้นการบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเกิดจากการกดดันจากประเทศมหาอำนาจเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองซึ่งส่วนใหญ่ล้วนเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ที่เป็นรายใหญ่ ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อตัวผู้เสียหายเป็นอย่างมาก และทำให้เกิดปัญหาทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นช่องว่างของกฎหมายในการแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลผู้ที่ไปซื้อสิทธิ์จากเจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้ซึ่งมิใช่เจ้าของลิขสิทธิ์เลย แต่กระทำการรีดไถเรียกเงินจากผู้ประกอบการ โดยกล่าวอ้างว่าเป็นบริษัทดูแลลิขสิทธิ์เพลง เรียกค่าปรับแลกกับการที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้ประกอบการ หรือแอบอ้างเสนอให้สมัครเป็นสมาชิกของสมาคมหนึ่ง ซึ่งดำเนินการคุ้มครองสมาชิก โดยมีเงื่อนไขว่าจะดำเนินการทุกขั้นตอนเพื่อให้สมาชิกพ้นจากข้อกล่าวหา ซึ่งต้องเสียค่าสมัครสมาชิก และสมาคมดังกล่าวจะมีการดำเนินการหลายระดับ ตั้งแต่จัดกลุ่มบุคคลเข้าไปก่อกวน ส่งนักเลงมาไล่ตี ส่งทนายความเข้า

มาช่วยเหลือเจรจาต่อรองค่าปรับกับบริษัทเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือวิ่งเต้นกับตำรวจเจ้าของพื้นที่ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ผู้ประกอบการที่เป็นสมาชิก มิได้รับการช่วยเหลือหรือพ้นข้อกล่าวหาแต่อย่างใด ซึ่งประเด็นต่าง ๆล้วนเป็นปัญหาที่สำคัญ ดังนั้น นอกจากการยกเลิกมาตรการดังกล่าวแล้ว และเสนอว่าควรมีมาตรการอื่นเพื่อมาเสริมดังต่อไปนี้

1. ควรใช้มาตรการในการเรียกค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้แทนในคดีแพ่ง ด้วยเหตุที่ว่าการกำหนดค่าปรับครึ่งหนึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ โดยจัดเป็นมาตรการเยียวยาความเสียหายในทางอาญา ในขณะที่การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษก็มีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษเช่นกัน ซึ่งถือเป็นมาตรการเยียวยาความเสียหายทางแพ่งอย่างหนึ่ง อีกทั้งค่าเสียหายเชิงลงโทษยังมีความเหมาะสมยิ่งกว่าค่าปรับด้วยเหตุที่ว่า การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ศาลต้องคำนึงถึงความประพฤติของผู้ละเมิดลิขสิทธิ์เป็นสำคัญ แต่การกำหนดค่าปรับศาลสามารถกำหนดให้ได้ทุกกรณีที่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ โดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงความผิดของผู้กระทำแต่อย่างใด ดังนั้น การนำค่าเสียหายเชิงลงโทษมาปรับใช้แทนค่าปรับ ยังสามารถสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายได้อย่างลงตัวที่สุด

2. ควรนำวิธีการลงโทษโดยเรียกค่าเสียหายตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับจากการกระทำความผิดมาใช้เพื่อเป็นการเยียวยาผู้เสียหายในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ ให้มีความเหมาะสมและสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้และสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ในกรณีที่มีผู้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ธุรกิจ ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำดังกล่าวสามารถเรียกให้ชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้น 2 จำนวนด้วยกัน คือ โดยการเรียกร้องค่าเสียหาย (Damages) ตามที่เกิดขึ้นจริง และการเรียกร้องผลกำไร (Profits) ตามที่ผู้ก่อละเมิดได้รับประโยชน์จากการกระทำละเมิด เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลในการคุ้มครองผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น ซึ่งศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลยพินิจในการกำหนดค่าเสียหายในจำนวนที่เป็นผลกำไรจากการนำสืบของคู่ความ เนื่องจากการละเมิดลิขสิทธิ์ในคราวหนึ่งอาจถูกจับเพียงเล็กน้อยแต่จากพฤติการณ์นอกจากนี้จำเลยอาจกระทำละเมิดลิขสิทธิ์หลายครั้งจนมีกำไรจำนวนมาก การเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายได้พิสูจน์ถึงกำไรที่ผู้กระทำความผิดได้รับโดยศาลเป็นผู้กลั่นกรองจะยิ่งเป็นการอำนวยความยุติธรรมมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ควรมีการรณรงค์ให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์มากขึ้น และควรมีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องเหมาะสมและเป็นไปตามกฎหมาย

บรรณานุกรม

สุษม ศุภนิตย์. (2543). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะละเมิด*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

ประคนธ์ พันธ์วิชาติกุล. (2523). *การลงโทษสถานหนักต่อผู้กระทำผิดกฎหมาย*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สหธน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา:ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีรพล ปานะบุตร. (2522, กุมภาพันธ์). “โทษปรับในสวีเดน.” วารสารอัยการ 14, 2.

สมพร พรหมหิตาธร. (2512). “โทษปรับ”วารสารอัยการนิเทศ ฉบับที่ 4 ปีที่ 31.

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ ศึกษากรณี สิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด

ปกป้อง มะลิ*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

การบังคับโทษเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องมีความเป็นเสรีนิยม มีความเป็นประชาธิปไตย และต้องกระทำเพื่อสังคม กล่าวคือ ความเป็นเสรีนิยมนั้นจะต้องยกระดับผู้ต้องขังให้เป็นประธานของการบังคับโทษ มีหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง[1] สิทธิธรรมชาติที่บุคคลทุกคนพึงมีเช่นเดียวกันคือสิทธิพื้นฐานของพลเมือง ซึ่งต่อมาเรียกสิทธิประเภทนี้ว่า “สิทธิมนุษยชน” (Human rights) อันครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังซึ่งเป็นมนุษย์และพลเมืองของประเทศผู้หนึ่งจึงควรได้รับสิทธิต่าง ๆ เช่นเดียวกับประชาชนทุกคนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เนื่องจากสภาวะแห่งความศักดิ์ศรีของมนุษย์เช่นนี้ ย่อมถือว่าดำรงอยู่ในมนุษย์ทุกคนและไม่อาจถูกลิดรอนหรือทำลายลงได้ ไม่ว่าจะโดยรัฐหรือตัวเขาเองหมายความว่า แม้มนุษย์จะมีพฤติกรรมที่ดูไร้ศักดิ์ศรีไร้คุณค่า (Undignified Behavior) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขายังคงมีอยู่มิได้ถูกลิดรอนลงด้วย ดังนั้นจึงต้องเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่เป็นผู้ต้องขังด้วยเช่นเดียวกัน[2]

การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำนั้นคือการกระทำหรือการดำเนินงานทุกอย่างแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งมิได้มุ่งแต่เพียงการลงโทษอย่างเดียวแต่รวมถึงการฟื้นฟู แก้ไข ให้โอกาสทางสังคมทุกประเภทที่จะส่งเสริมให้ผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคมใช้ชีวิตเช่นพลเมืองผู้เคารพกฎหมาย และทำมาหาเลี้ยงชีพได้ไม่เป็นภาระของสังคมอีก โดยใช้เรือนจำเป็นสถานที่คุมยังในทางการจำกัดสิทธิเสรีภาพบางอย่างตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งตามแผนปฏิบัติราชการของกรมราชทัณฑ์ในปัจจุบัน[3]

จากการศึกษาปัญหาสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องเด็ดขาดเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพราะการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังพึงได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชนและหลักกฎหมายบังคับโทษ สิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

[1] ธานี วรภัทร์. (2552). กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย:การบังคับโทษจำคุก. วิทยานิพนธ์ ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] กุลพล พลวัน. (2543). สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย. หน้า 50.

[3] แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2551-2554.

พุทธศักราช 2479 มาตรา 33[4] และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555[5] กำหนดให้สิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดทั่วไปเป็นการเยี่ยมแบบผ่านสิ่งกีดขวาง ซึ่งการเยี่ยมที่เป็นสิ่งปกติของเรือนจำโดยทั่วไป และเป็นรูปแบบการเยี่ยมญาติของผู้ต้องขังแบบดั้งเดิมที่จะจัดให้มีห้องเยี่ยม แต่มีสิ่งกีดขวางกั้นระหว่างผู้ต้องขังกับญาติที่มาเยี่ยม สิ่งกีดขวางดังกล่าวอาจเป็นลูกกรงทั้งสองด้านห่างกันเวลาพูดต้องตะโกนคุยกัน หรือผ่านตาข่ายชั้นเดียว หรือผ่านกระจกโดยเจาะรูให้พูดถึงกันได้ นอกจากนี้ยังมีการเยี่ยมโดยนั่งคุยคนละด้านของกระจกแล้วพูดผ่านโทรศัพท์ผู้ได้รับให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังต้องพูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยิน จะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และในกรณีเรือนจำจัดให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังโดยการพูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสาร ผู้ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมติดต่อจะต้องยินยอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฟังการสนทนาบันทึกเสียง และตัดการสื่อสาร หากเห็นว่าข้อความที่สนทนาเป็นไปโดยไม่เหมาะสม ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขัง ไม่เป็นมาตรฐานสากลที่ได้รับการยอมรับและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรในการดำเนินการส่วนบุคคล

สำหรับสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดในต่างประเทศ กล่าวคือ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นเป็นการเยี่ยมของนักโทษทั่วไปซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการบังคับโทษทางอาญา ส่วนในการเฝ้าควบคุมนั้นเป็นการควบคุมโดยเฝ้ามองทางสายตา หากมีการควบคุมการสนทนาต้องมีเหตุจำเป็นและพิจารณาเป็นรายกรณีไปเท่านั้น ส่วนสหรัฐอเมริกาการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นเป็นการเยี่ยมของนักโทษทั่วไป สามารถสัมผัสตัวกันได้แต่เป็นไปตามข้อกำหนด ในการเฝ้าควบคุมนั้นใช้กล้องวงจรปิดและการเฝ้าควบคุมทางสายตาของเจ้าหน้าที่ การเฝ้าควบคุมการสนทนาต้องเป็นเหตุจำเป็นเท่านั้น อันแสดงให้เห็นว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความสำคัญสิทธิขั้นพื้นฐานแก่ผู้ต้องขังในการดำเนินการส่วนบุคคลและต่อหลักสิทธิมนุษยชนและหลักกฎหมายบังคับโทษ ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555

ในส่วนสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดทั่วไป ให้ได้รับการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นและการเฝ้าควบคุมโดยการเฝ้าระวังทางสายตา ส่วนการควบคุมการสนทนานั้นให้ใช้เมื่อจำเป็นเท่านั้นเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากลด้วย

---

[4] พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา33

[5] ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555

1.บทนำ

ภารกิจของกรมราชทัณฑ์ในการดำเนินการบังคับโทษจำคุก[6]ตามคำพิพากษาของศาลมิได้เป็นเพียงการควบคุมผู้ต้องถูกบังคับโทษไม่ให้โอกาสกระทำความผิด หรือสร้างความเดือดร้อนต่อสังคมได้อีกเท่านั้น แต่ภารกิจที่สำคัญที่สุดคือการปรับปรุงแก้ไขลักษณะนิสัยของผู้กระทำผิดให้ได้อย่างถาวร เพราะการบังคับโทษจำคุกเป็นมาตรการเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นแต่สังคมเรียกร้องและคาดหวังความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์ที่จะคืนสมาชิกของสังคม ผู้นำครอบครัว บิดา มารดา หรือบุตร เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างรับผิดชอบและไม่เป็นภาระสังคมส่วนรวมอีกต่อไปในอนาคต ภายใต้ภาระหน้าที่ดังกล่าวพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 เป็นเครื่องมือหรือกลไกในส่วนการบังคับโทษจำคุกของไทยที่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติต่อผู้ที่ต้องถูกบังคับโทษจำคุกตั้งแต่แรกรับตัวผู้ต้องขังเข้าในเรือนจำและมาตรการต่าง ๆ ในการปฏิบัติตามขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุกจนถึงกระบวนการปฏิบัติในการปล่อยตัวผู้ซึ่งต้องถูกบังคับโทษจำคุกพ้นจากการถูกบังคับโทษไปจากเรือนจำ ภายใต้ข้อสันนิษฐานว่าถ้าสังคมนำกฎหมายไปใช้เพื่อปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดตามกระบวนการขั้นตอนเป็นที่เชื่อได้ว่าบุคคลนั้นสมควรจะแก้ไขหรือสามารถกลับตนเป็นคนดีที่เคารพกฎหมายได้เนื่องจากความผิดเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งของสังคม[7] กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนปกติและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรฐานสากลอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ

สิทธิการได้รับการเยี่ยมจากบุคคลภายนอกหรือจากญาติพี่น้องถือเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังเด็ดขาดเมื่อบุคคลอยู่ในระหว่างคุมขังของเจ้าหน้าที่รัฐ เพราะญาติพี่น้องหรือคนในครอบครัวของผู้ต้องขังเด็ดขาดนับเป็นส่วนสำคัญในการที่จะช่วยอบรมแก้ไขตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาด เพื่อให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมโดยปกติสุข หากผู้ต้องขังเด็ดขาดมีญาติหรือครอบครัวให้ความสนใจหรือห่วงใยมาเยี่ยมจะสามารถทำให้ผู้ต้องขังเด็ดขาดมีที่ยึดเหนี่ยวและช่วยประคับประครองจิตใจทั้งยังช่วยคลายความเครียด ความกังวลที่เกิดขึ้นระหว่างถูกคุมขังเด็ดขาดในเรือนจำ[8]

สิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องเด็ดขาดทั่วไปที่ผู้ต้องขังได้รับยังไม่เปิดโอกาสแก่ผู้ต้องขังหรือให้การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรในการดำเนินการส่วนบุคคลเท่าที่ควร เนื่องจากวิธีปฏิบัติในการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องเด็ดขาดทั่วไปเป็นไปโดยผ่านสิ่งกีดกั้นและการสื่อสารระหว่างผู้เยี่ยมกับผู้รับเยี่ยมเป็นไปอย่างยากลำบาก อีกทั้งระหว่างการสนทนาต้องยินยอมให้เจ้าหน้าที่รับฟังการสนทนาและตัดการสื่อสารได้หากเห็นว่าการสนทนานั้นไม่เหมาะสม โดยดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ซึ่งหากใช้ไปในทางกลั่นแกล้ง ถือว่าสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังถูกละเมิดอย่างร้ายแรง ในขณะเดียวกันเนื้อหาของกฎหมายและกฎระเบียบ ข้อบังคับ

---

[6]ธานี วรภัทร์.(2558). กฎหมายราชทัณฑ์. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.หน้า 54.

[7] จิตติ ติงศภัทย์. (2515). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 1. หน้า 6.

[8] นัทธี จิตสว่าง. (2540). หลักทัณฑปฏิบัติ. หน้า 89.

ยังขาดสิทธิการได้รับการเยี่ยมที่ชัดเจน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรในการดำเนินการส่วนบุคคลตามหลักสากลที่ผู้ต้องขังควรจะได้รับในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยม

2.หลักการแนวคิดการบังคับโทษจำคุก สิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด

การบังคับโทษจำคุกหรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่ยุคใหม่ที่มีแนวคิดเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาก มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ เป็นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอาญาอันเป็นกติกาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำคนลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุงแก้ไข ยกระดับความเจริญทางจิตและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆได้[9] เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเป็นการคุ้มครองสังคม[10]

ในส่วนของมาตรฐานสากลที่เกี่ยวกับสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด ได้มีการบัญญัติเอาไว้ใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948: UDHR)[11] ข้อ 12.บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัวในเคหสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอด หรือการลบหลู่ดังกล่าวนั้น ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง(The Mandela rules)[12]ข้อ 1. ผู้ต้องขังทุกคนควรได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพและความมีมนุษยธรรมผู้ต้องขังควรได้รับการปกป้องจากการทรมานหรือการกระทำที่โหดเหี้ยมไร้มนุษยธรรม การดูถูก หรือการลงโทษ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ด้านความปลอดภัยของผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ต้องเป็นจุดประสงค์หลักเสมอ ข้อ 3. การจำคุก หรือบทลงโทษอื่นที่ใกล้เคียงกัน เป็นการตัดขาดผู้ต้องขังจากโลกภายนอก ซึ่งรวมถึงความเป็นความจริงที่ผู้ต้องขังนั้นถูกดึงออกมาจากโลกที่เคยอาศัยอยู่ ทางเรือนจำจะต้องไม่ทำการแทรกแซง หรือ กระทำซึ่งเป็นการซ้ำเติมผู้ต้องขังในกรณีดังกล่าว ข้อ 58 (1)ผู้ต้องขังควรที่จะได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับเพื่อนและครอบครัวภายใต้การควบคุม a)ควรสื่อสารด้วยการเขียน พูดคุยและทางอื่น ๆ b)การเข้าเยี่ยม (2)การเยี่ยม สิทธินี้ควรได้รับและผู้ต้องขังหญิงควรได้รับสิทธิเท่ากับผู้ต้องขังชาย ทัณฑสถานและสถานที่ควรเตรียมพร้อมเรื่องความปลอดภัย หลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of All Form Detention or

---

[9] ธานี วรภัทร์. (2553). กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. หน้า37.

[10] กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ. 1976 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันณี มาตรา 2.

[11] Universal Declaration of Human Rights. 1948:UDHR

[12] United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules) 2015.

Imprisonment 1988)[13] ข้อ 19 ผู้ที่ถูกคุมขังหรือจำคุกพึงมีสิทธิได้รับการติดต่อเยี่ยมเยือน โดยเฉพาะจากคนในครอบครัวของตนและพึงได้รับโอกาสอย่างพอเพียงในการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกตามเงื่อนไขและข้อบังคับที่เหมาะสมโดยเป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ชอบด้วยกฎหมายกำหนดไว้ เมื่อพิจารณาสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดของไทยยังไม่สอดคล้องกับหลักสากลดังกล่าว ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights, 1948:UDHR) ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (the mandela rules) และหลักการเพื่อการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกคุมขังหรือจำคุก (Body of Principles for the Protection of All Form Detention or Imprisonment 1988) จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งหากประเทศไทยนำหลักสากลดังกล่าวมาเป็นแนวหลักในการปฏิบัติในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องเด็ดขาด

3.สิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

สิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 33 ได้กำหนดว่าให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนาย ตามที่บทบัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทั้งนี้ภายใต้ข้อบังคับที่อธิบดีวางไว้ และภายใต้ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555 การเยี่ยมแบบผ่านสิ่งกีดขวางการเยี่ยมแบบนี้เป็นการเยี่ยมที่เป็นสิ่งปกติของเรือนจำโดยทั่วไป และเป็นรูปแบบการเยี่ยมโดยจัดให้มีห้องเยี่ยม แต่มีสิ่งกีดขวางกั้นระหว่างผู้ต้องขังกับญาติที่มาเยี่ยม ต้องพูดภาษาไทยและออกเสียงให้ดังพอที่พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมอยู่ ณ ที่นั้นได้ยิน จะพูดภาษาอื่นได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และในกรณีเรือนจำจัดให้เยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังโดยการพูดคุยผ่านเครื่องมือสื่อสาร ผู้ได้รับอนุญาตให้เยี่ยมติดต่อจะต้องยินยอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฟังการสนทนา บันทึกเสียง และตัดการสื่อสาร หากเห็นว่าข้อความที่สนทนาเป็นไปโดยไม่เหมาะสม ในส่วนของการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นหรือการเยี่ยมแบบสัมผัสเป็นไปตามนโยบายและข้อกำหนดของกรมราชทัณฑ์ เป็นไปในโอกาสพิเศษ ในการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นนั้นจะจัดเป็นเพียงในรูปแบบงานวันพบญาติแบบใกล้ชิดขึ้น ซึ่งหนึ่งปีจะเกิดขึ้นไม่กี่ครั้งและกำหนดคุณสมบัติของผู้ต้องขังที่จะได้รับการเยี่ยมแบบไม่มีส่งกีดกั้นไว้ด้วย การเยี่ยมแบบสุดท้ายคือการเยี่ยมโดยครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์เป็นเพียงโครงการหรือข้อบังคับ สามารถใช้ได้กับเรือนจำ หรือ ทัณฑสถานที่มีความพร้อมในทุกองค์ประกอบที่ทำการเยี่ยมโดยครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์เมื่อเทียบอัตราส่วนกับเรือนจำทั่วประเทศซึ่งถือว่าน้อยมากกับการได้รับการเยี่ยมโดยครอบครัวและมี

[13] Body of Principles for the Protection of All Form Detention or Imprisonment 1988

เพศสัมพันธ์ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าปัญหาในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นยังไม่สอดคล้องกับหลักมาตรฐานสากล

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นเป็นการเยี่ยมของนักโทษทั่วไปซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรา 23 กฎหมายการบังคับโทษทางอาญาควรที่จะ “ผู้ต้องขังจะได้รับการการันตีสิทธิพื้นฐานในการติดต่อ ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่เรือนจำมีอำนาจที่จะควบคุมข้อมูลที่อาจส่งผลกระทบต่อการบังคับโทษภายใต้เหตุผลที่จำเป็น นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่มีหน้าที่ที่จะสนับสนุนผู้ต้องขังในการรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นการสนับสนุนความมุ่งหมายในการบังคับโทษ”[14] ในส่วนของการเฝ้าควบคุมระหว่างการเยี่ยม ใช้การควบคุมทางสายตา จะใช้การควบคุมฟังการสนทนาก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดและต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป ส่วนการเยี่ยมแบบผ่านสิ่งกีดกั้นก็ต่อเมื่อมีเหตุผลที่ชัดแจ้งว่าการจะเกิดผลเสียต่อกระบวนการพัฒนาปรับปรุงผู้ต้องขังหรืออาจมีผลเสียต่อความมั่นคงหรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ ในทางกฎหมายอำนาจในการตัดสินใจเป็นของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการประเมินเหตุผลความจำเป็นในการใช้มาตรการดังกล่าวเป็นรายกรณีด้วยความระมัดระวัง[15] การเยี่ยมแบบสุดท้ายคือการเยี่ยมแบบครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์ มีสองประเภท ประเภทแรกการบังคับโทษแบบเปิด ใช้การพักโทษ หรือ การปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งเป็นการกระทำผิดเล็กน้อยตามกฎหมายอาญาของผู้ต้องขัง ประเภทที่สองคือการบังคับโทษแบบปิด ใช้การเยี่ยมระยะยาว สำหรับผู้ต้องขังที่กระทำผิดกฎหมายอาญาที่มีอัตราโทษสูง ซึ่งไม่สามารถการบังคับโทษแบบเปิดได้ ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้รับการเยี่ยมจากครอบครัว การเยี่ยมจึงจัดให้มีห้องพิเศษที่มีทางเข้าเฉพาะและผู้มาเยี่ยมจะไม่ถูกพบเห็นโดยผู้ต้องขังอื่น มุมมองของการเปิดโอกาสให้มีความสัมพันธ์ทางเพศในพื้นที่เรือนจำมีผลที่อ่อนไหวต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและสถานการณ์ ดังนั้น การเยี่ยมระยะยาวควรจะถูกกำจัดสำหรับผู้ต้องขังภายในการบังคับโทษแบบปิด ซึ่งจะเห็นได้ว่าสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์[16]เป็นอย่างมาก ในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดโดยให้ตัวผู้ต้องขังเป็นประธานในการบังคับโทษนั่นเองเป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรในการดำเนินการส่วนบุคคล[17]ตามหลักสากลที่ผู้ต้องขังควรจะได้รับในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยม

ในสหรัฐอเมริกา การเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นเป็นการเยี่ยมของนักโทษทั่วไปส่วนใหญ่ที่ได้รับการเยี่ยม การเข้าเยี่ยมอนุญาตให้นักโทษที่จะนั่งร่วมกับผู้เข้าเยี่ยมได้ แต่มีการจำกัดการสัมผัส การเยี่ยมเหล่านี้เกิดขึ้นในห้องเยี่ยมขนาดใหญ่ใช้ร่วมกันกับผู้ต้องขังอื่น ๆอีกมากมาย และผู้เข้าเยี่ยมคนอื่น ๆด้วย มีการเฝ้าระวังอย่างต่อเนื่อง ห้องเยี่ยมจะมีกล้องเฝ้าระวังโดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำให้บริการ โดยปกติกายควบคุมอย่างน้อยเจ้าหน้าที่หนึ่งคนจะนั่ง ส่วนเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ จะเดินไปทั่วห้อง ซึ่งมักจัดให้แก่ผู้ต้องขัง

---

[14] BT-Drs. 7/918, S .57.

[15] Vgl. Calliess/Müller-Dietz 2002 , § 27 Rn. 3 sowie oben § 6 Rn. 21 ff.; problematisch LG Regensburg ZfStrVo 1981, 58: zum Kennenlernen eines Gefangenen mit ,,neurotischer Charakterstruktur”

[16] Rosenhayn, 2004, S. 167 ff.

[17] BVerfG, ZtStrVo 1996. S. 175

ได้เข้าเยี่ยมเป็นส่วนตัวและมีการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่เรือนจำน้อยที่สุด[18]โดยสมาคมการราชทัณฑ์แห่งสหรัฐอเมริกา กำหนดมาตรฐานสิทธิในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังไว้ ว่าข้อจำกัดในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังควรถูกจำกัดเท่าที่จำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์ที่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งของเรือนจำและความปลอดภัยหรือเพื่อปกป้องสาธารณะ[19] ส่วนรูปแบบการเยี่ยมผ่านสิ่งกีดกั้น หรือ ผ่านกระจกกั้นระหว่างผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษที่สูงและผู้เข้าเยี่ยมในเรือนจำความมั่นคงสูงเพื่อควบคุมความปลอดภัยในเรือนจำและควบคุมผู้ต้องขังในส่วนของการฟังการสนทนากำหนดมาตรฐานสิทธิในการเยี่ยมผู้ต้องขังไว้ว่าเจ้าหน้าที่เรือนจำอาจมีอำนาจในการฟังการสนทนาเพื่อให้ได้รับข้อมูลที่น่าเชื่อถือ โดยเฉพาะการสนทนาที่อาจเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยของสาธารณะหรือความมั่นคงและปลอดภัยของเรือนจำ ส่วนการเยี่ยมโดยครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์จะเกิดขึ้นในเรือนจำเอกชน ซึ่งผู้ต้องขังได้ผ่านเกณฑ์พิจารณาเกี่ยวกับโทษทางกฎหมายอาญา และมีความสมัครใจที่จะใช้เรือนจำเอกชน เพราะเรือนจำดังกล่าวต้องเสียค่าใช่จ่ายซึ่งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมือนอพาร์ทเมนต์แต่อยู่ในบริเวณเรือนจำ เห็นได้ชัดว่าสหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องเด็ดขาดเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ต้องขังสมควรจะได้รับเป็นไปตามมาตรฐานสากล

4.บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 มาตรา 33 และข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555 จะเห็นปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องสิทธิได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดอย่างชัดเจน ผ่านการเยี่ยมแบบมีสิ่งกีดกั้น การเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นหรือการเยี่ยมแบบสัมผัส และ การเยี่ยมโดยครอบครัวและมีเพศสัมพันธ์นั้นเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังในเรื่องสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาดและยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องในเรื่องสิทธิการได้รับการเยี่ยมของผู้ต้องขังเด็ดขาด ผู้เขียนขอเสนอแนะในการให้ความคุ้มครองสิทธิเรื่องได้รับการเยี่ยมตามกฎหมายของผู้ต้องขังในประเทศไทยให้มีความเหมาะสม เป็นธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมทั้งเกิดผลจริงขึ้นในทางปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในการได้รับการเยี่ยมตามศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ช่วยให้ความสัมพันธ์ของครอบครัวยังคงแนบแน่นมากยิ่งขึ้น และ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีผลต่อการกลับเข้าสู่สังคมของผู้ต้องขัง

การแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและมาตรฐานสากลเพื่อให้มีการกำหนดหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังในเรื่องได้รับการเยี่ยมไว้อย่างชัดเจน เพราะบางกรณี

---

[18] Norman A Carlson , Karen M . Hessbb and Christine M . H . Orthmann. (1998). Corrections in the 21 Century. P . 360.

[19] John W . Palmer. (1985). *Constitutional Rights of Prisoners.* Pp. 181-182

กฎหมายบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังในเรื่องได้รับการเยี่ยมไว้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล หรือไม่มีการบัญญัติ รับรองสิทธิบางประการของผู้ต้องขังในเรื่องการได้รับการเยี่ยมจึงควรแก้ไข ดังนี้

1. ควรมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเรื่องของการเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาด โดยให้สิทธิกับผู้ต้องขังเด็ดขาด ที่ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกิน 10 ปี กระทำความผิดครั้งแรกคดีเดียว ให้มีสิทธิได้รับการเยี่ยมแบบสัมผัส

2. ควรมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเรื่องของการเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาด ควรได้รับการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นหรือการเยี่ยมแบบสัมผัสโดยผ่านเรือนจำดังต่อไปนี้ เรือนจำพิเศษ เป็นเรือนจำที่รับผู้ต้องขังประเภทเดียวกับเรือนจำส่วนภูมิภาค ซึ่งในพื้นที่นั้นไม่มีเรือนจำส่วนภูมิภาคตั้งอยู่ เรือนจำพิเศษมีอำนาจคุมขัง ผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 7 ปี จนถึงจำคุกไม่เกิน 15 ปี เรือนจำจังหวัด ผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี และ เรือนจำอำเภอ เป็น ผู้ต้องขังที่ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี จนถึงจำคุกไม่เกิน 15 ปี

3. ควรมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเรื่องของการเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาด ควรได้รับการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นหรือการเยี่ยมแบบสัมผัส โดยมีเกณฑ์พิจารณาสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาดดังต่อไปนี้ เป็นผู้ต้องขังตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไป ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาไม่เกิน 10 ปี กระทำความผิดครั้งแรกคดีเดียว ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัย หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาลงโทษทางวินัย โดยได้รับสิทธิในการเยี่ยมแบบสัมผัสเดือนละ 1 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง

4. ควรมีข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยเรื่องของการเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาด ควรได้รับการเยี่ยมโดยไม่มีสิ่งกีดกั้นหรือการเยี่ยมแบบสัมผัส โดยการเฝ้าควบคุมระหว่างการเยี่ยมเป็นแบบสัมผัสนั้นควรใช้การควบคุมแบบ การเฝ้าควบคุมทางสายตา และใช้ระบบกล้องวงจรปิด หากมีความจำเป็นหรืออาจจะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของเรือนจำสามารถควบคุมการเยี่ยมโดยการฟังการสนทนา โดยพิจารณาเป็นรายกรณีไป

5. ให้เจ้าหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ปฏิบัติหน้าที่อย่างเคร่งครัด ตามข้อเสนอแนะข้างต้น เพื่อเป็นการประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขังที่ควรจะได้รับในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังในเรื่องการได้รับการเยี่ยมดังกล่าว

บรรณานุกรม

กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและวิธีการบังคับเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กุลพล พลวัน. (2548). **สิทธิมนุษยชนในสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (the mandela rules)

ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเยี่ยมและการติดต่อกับบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการงานกับเรือนจำ พ.ศ. 2555

จิตติ ติงศภัทย์. (2515). **คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 1.**

ธานี วรภัทร์. (2553). **กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก.** (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2552). **กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย:การบังคับโทษจำคุก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ธานี วรภัทร์. (2558). **กฎหมายราชทัณฑ์.** (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

นัทธี จิตสว่าง. (2540). **หลักทัณฑปฏิบัติ.**

แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2551-2554.

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479

Body of Principles for the Protection of All Form Detention or Imprisonment 1988

Constitutional Rights of Prisoners9 th Edition.

John W. Palmer. (1985). *Constitutional Rights of Prisoners* 9 th Edition.

Kaiser / Schöch Strafvollzug

Laubenthal Strafvollzug

Norman A Carlson , Karen M . Hessbb and Christine M . H Orthmann.(1998).Corrections in the 21 Century : a practixal approach. West/Wadsworth.

Strafvollzug

United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Mandela Rules) 2015.

Universal Declaration of Human Rights. 1948:UDHR

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย

ปรีชา สร้อยสวน*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปุ่น วิชชุไตรภพ**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย อันได้แก่ หลักนิติรัฐ หลักภารกิจของรัฐ รวมไปถึงหลักนิติบุคคลในกฎหมายมหาชน และศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสมาคมกีฬาของต่างประเทศและประเทศไทย รวมถึงศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย ตลอดจนศึกษาถึงข้อเสนอแนะที่เหมาะสมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่า เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย 3 ประการได้แก่ ประการแรก คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย ประการที่สอง คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย และประการสุดท้าย คือ ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทย เนื่องจากการจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพในปัจจุบันต้องได้รับการจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทยเสียก่อนจึงจะมีสิทธิในการจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้ ซึ่งปัญหาทางกฎหมายทั้งสามประการข้างต้นทำให้การพัฒนาสมาคมกีฬา และการส่งเสริมกีฬาในประเทศไทย ทำให้เกิดการพัฒนาที่ล่าช้ากว่านานาประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 โดยกำหนดให้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมด้านกีฬา และส่งเสริมกีฬา ให้เป็นอำนาจของผู้ว่าการการกีฬาแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการการกีฬาแห่งชาติ ในกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการจัดตั้งสมาคมกีฬาโดยตรงกับการกีฬาแห่งประเทศไทย รวมไปถึงให้มีการกำหนดให้การกีฬาแห่งประเทศไทยแต่เพียงผู้เดียวในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพ ตลอดจนควรเห็นให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 โดยกำหนดให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการจดแจ้งการดำเนินการเพื่อเป็นสโมสรกีฬาอาชีพและสมาคมกีฬาอาชีพ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกีฬาอาชีพกำหนด โดยนำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ตลอดจนนำข้อกฎหมายของต่างประเทศในส่วนของสมาคมกีฬามาปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทย เพื่อให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน สืบต่อไป

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

สมาคมกีฬา คือ สมาคมที่ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาและได้จดทะเบียนจัดตั้งตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 และวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาโดยมีการจัดการแข่งขันกีฬาหรือส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน และอาจมีการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกีฬา เพื่อสร้างนักกีฬาให้เล่นกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ส่วนสมาคมกีฬาอาชีพ คือ สมาคมกีฬาที่ได้จดทะเบียนแล้วตามกฎหมายและมีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับกีฬาอาชีพหรือการส่งเสริมกีฬาอาชีพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากีฬา นักกีฬา และบุคลากรทางกีฬาสู่การเป็นอาชีพ นอกจากนี้ยังมีสมาคมกีฬาบางประเภทที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาหรือสมาคมกีฬาอาชีพ โดยเป็นสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม โดยเป็นการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำกิจกรรมด้านกีฬาหรือออกกำลังกาย ทั้งนี้กลุ่มบุคคลเหล่านี้อาจจะเป็นสมาคมกีฬาที่เป็นจำพวกกีฬาพื้นบ้านที่ไม่ได้รับการบรรจุเข้าแข่งขันในระดับชาติหรือนานาชาติ นั่นเอง

สำหรับการจัดตั้งสมาคมกีฬา การจดทะเบียนต่อนายทะเบียนของการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นสมาคมกีฬา และการจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้น ถือได้ว่าเป็นการสร้างภาระให้กับหน่วยงาน เพราะในการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพนั้นมีขั้นตอนในการจัดตั้งที่หลายขั้นตอน โดยต้องเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามกฎหมายเสียก่อนจึงจะมาขอจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้ ซึ่งการที่จะเป็นสมาคมกีฬาตามกฎหมายได้นั้นจะต้องมีการจัดตั้งสมาคมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม และสมาคมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการแข่งขันกีฬาพร้อมกับมีการส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันต่าง ๆ แล้วมาจดทะเบียนต่อนายทะเบียนของการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นสมาคมกีฬา และใช้คำว่าสมาคมกีฬาได้อย่างถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ดังนั้นจึงทำให้สมาคมที่จะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพจึงมีขั้นตอนของการดำเนินการที่หลายขั้นตอนกว่าจะเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้

1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

ในปัจจุบันการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยนั้น แบ่งการกำกับดูแลออกเป็นสมาคมกีฬาที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลเรื่องการบริหารงานของสมาคม โดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และสมาคมกีฬาที่ได้จดทะเบียนที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จะอยู่ภายใต้การส่งเสริม สนับสนุน และการกำกับดูแลของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย และได้รับการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานและการจัดการแข่งขันกีฬาโดยกองทุนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ อีกทั้งสมาคมกีฬาที่ได้จดแจ้งต่อนายทะเบียนกีฬาอาชีพเป็นสมาคมกีฬาอาชีพตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกีฬาอาชีพ และได้รับการสนับสนุนส่งเสริมสมาคมกีฬาอาชีพ และการจัดการแข่งขันกีฬาอาชีพโดยกองทุนส่งเสริมกีฬาอาชีพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยนั้น สมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จะอยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย และสมาคมกีฬาที่ได้จดแจ้งต่อนายทะเบียนกีฬาอาชีพจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพจะอยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการกีฬาอาชีพซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นประธานคณะกรรมการทั้งสองคณะ แต่ในทางกลับกันสมาคมกีฬาที่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 หรือการกีฬาแห่งประเทศไทยยังไม่ได้รับเข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทยนั้น ในการกำกับดูแลจะเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

1.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

ปัจจุบันกีฬาอาชีพ หมายความว่า กีฬาที่จัดการแข่งขันอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานสากลและมีนักกีฬาอาชีพเข้าร่วมแข่งขันกัน โดยมีรายได้จากการแข่งขัน ตามชนิดหรือประเภทที่คณะกรรมการประกาศกำหนด ซึ่งในปัจจุบันกีฬาที่ได้รับการประกาศใน พ.ร.บ.ส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 ให้เป็นกีฬาอาชีพมีอยู่ 13 ชนิด ได้แก่ กอล์ฟ จักรยาน แข่งรถยนต์ สนุกเกอร์ โบว์ลิ่ง เจ็ตสกี จักรยานยนต์ แบดมินตัน เทนนิส ฟุตบอล ตะกร้อ วอลเลย์บอล และบาสเกตบอล โดยที่การส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทยเพื่อให้กีฬาประเภทนั้นมีการเล่นกีฬาเป็นอาชีพ และนักกีฬาอาชีพมีรายได้จากการเล่นกีฬา อีกทั้งในการส่งเสริมและพัฒนานักกีฬา บุคลากรทางกีฬา และการจัดการแข่งขันกีฬาให้มีความเป็นมืออาชีพให้ทัดเทียมกับนานาประเทศที่ได้มีการพัฒนากีฬาต่าง ๆ ให้มีความเป็นอาชีพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพเป็นการเฉพาะ โดยการจะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้นั้น ต้องเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 เสียก่อน ซึ่งในกระบวนของการจดทะเบียนของสมาคมเพื่อเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องนั้นเป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยที่จะรับสมาคมกีฬาไหนและไม่รับสมาคมกีฬาไหนไว้ดูแล โดยทั้งนี้คณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยก็พิจารณารับเฉพาะกีฬาที่ได้รับความนิยมหรือกีฬาที่บรรจุไว้ในการแข่งขันในระดับชาติและระดับนานาชาติเท่านั้น ส่งผลทำให้สมาคมหรือสมาคมกีฬาบางประเภทนั้นไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาคมกีฬาหรือสมาคมกีฬาอาชีพได้ ทั้งที่สมาคมหรือสมาคมกีฬาดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมกีฬาเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักกีฬา ตลอดจนการจัดการแข่งขันกีฬานั้น ไปสู่ความเป็นเลิศและเพื่อเป็นอาชีพ ต่อไป

2. แนวคิด ทฤษฎี และหลักการทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย

2.1 นิติรัฐ

คำว่า “นิติรัฐ” เป็นคำที่แปลมาจากภาษาเยอรมันว่า “Rechtsstaat” คำว่า “Rechtsstaat” ประกอบขึ้นจากคำสองคำ คือ คำว่า Recht ที่แปลว่า กฎหมาย (ในภาษาเยอรมันคำๆนี้สามารถแปลว่า “สิทธิ” ได้ด้วย) และคำว่า Staat ที่แปลว่า รัฐ แต่คำสองคำนี้เมื่อมารวมกันแล้วได้กลายเป็นคำศัพท์ทางนิติศาสตร์ในระบบกฎหมายเยอรมันซึ่งยากจะหาคำในภาษาต่างประเทศที่แปลแล้วให้ความหมายได้ตรงกับคำในภาษาเดิม ตำราที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษจำนวนหนึ่งได้ใช้คำๆนี้ทับศัพท์ภาษาเยอรมันโดยไม่แปล ในทางวิชาการไม่ว่าจะแปลคำว่า Rechtsstaat ว่าอย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญย่อมอยู่ที่ความหมายอันเป็นแก่นแท้ของหลักการนี้ กล่าวคือ การปกครองใน Rechtsstaat หรือนิติรัฐนั้น กฎหมายจะต้องไม่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ ภายใต้กฎหมายบุคคลทุกคนต้องเสมอภาคกัน และบุคคลจะต้องสามารถทราบก่อนล่วงหน้าว่ากฎหมายมุ่งประสงค์จะบังคับให้ตนทำอะไรหรือไม่ให้ตนทำอะไร ผลร้ายอันเกิดจากการฝ่าฝืนกฎหมายคืออะไร ทั้งนี้เพื่อที่จะบุคคลได้ปฏิบัติตนให้ถูกต้องสอดคล้องกับกฎหมาย แนวความคิดพื้นฐานดังกล่าวนี้ย่อมจะก่อให้เกิดหลักต่างๆตามมาในทางกฎหมายมากมาย เช่น หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยปราศจากกฎหมาย (nulla poena sine lege) หลักการห้ามลงโทษซ้ำซ้อน หลักการห้ามตรากฎหมายย้อนหลังกำหนดโทษแก่บุคคล เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยขอยกหลักกฎหมายที่ดีซึ่งเป็นสาระสำคัญข้อหนึ่งในหลักนิติรัฐ ดังนี้

กฎหมายที่ดีต้องไม่ขัดแย้งกับหลักแห่งความได้สัดส่วน (Principle of Proportionality) ในรัฐประชาธิปไตยเสรีนิยม “หลักแห่งความได้สัดส่วน” เป็นหลักรัฐธรรมนูญทั่วไปและเป็นหลักการพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้อำนาจปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็มีค่าบังคับเท่ากับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญทุกประการ และองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ จึงต้องเคารพและปฏิบัติตามหลักการนี้ จะกระทำการใดขัดแย้งกับหลักแห่งความได้สัดส่วนนี้มิได้

หลักแห่งความได้สัดส่วนประกอบไปด้วยหลักการย่อย ๆ อีก 3 หลักการ คือ หลักแห่งความเหมาะสม หลักแห่งความจำเป็น และหลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ

(1) หลักแห่งความเหมาะสม เป็นหลักการที่บังคับว่าในบรรดามาตรการต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายปกครองสามารถใช้อำนาจกำหนดเพื่อไปจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้ ฝ่ายปกครองจะต้องเลือกมาตรการที่สามารถดำเนินมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เช่น ป้องกันการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ มาตรการนั้นต้องอยู่ในวิสัยที่จะขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันได้จริงๆ หรือในกรณีหากกฎหมายมีเจตนารมณ์จะตอบสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชนในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น รักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มาตรการนั้นก็ต้องอยู่ในวิสัยที่จะป้องกันมิให้เกิดการจลาจล สงครามการเมือง หรือความเสื่อมโทรมทางจิตใจของประชาชนได้จริงๆ เป็นต้น หากมาตรการใดไม่สามารถทำให้จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ปรากฏเป็นจริงขึ้นมาได้โดยแน่แท้ หรือทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงกว่าเดิม ย่อมเป็นมาตรการที่ขัดต่อหลักแห่งความเหมาะสมและไม่มีผลใช้บังคับ หรือกฎหมายฉบับใดไม่เป็นไปตามหลักแห่งความเหมาะสม กฎหมายฉบับนั้นย่อมไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

(2) หลักแห่งความจำเป็น หมายความว่า ในบรรดามาตรการหลาย ๆ มาตรการซึ่งล้วนแต่สามารถทำให้เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายฉบับที่ให้อำนาจสำเร็จลุล่วงไปได้ แต่ทว่าแต่ละมาตรการมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนมากน้อยแตกต่างกัน ฝ่ายปกครองต้องตัดสินใจเลือกออกมาตรการที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากน้อยที่สุดและบรรลุเจตนารมณ์แห่งกฎหมายให้มากที่สุด ความคิดเป็นรากฐานของหลักการนี้มีอยู่ว่า “ในระหว่างสิ่งที่เลวร้ายสองสิ่งที่จำเป็นต้องเลือก บุคคลต้องเลือกสิ่งที่เลวร้ายน้อยกว่า” ดังนั้นฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เพียงเท่าที่จำเป็นแก่การดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายเท่านั้น การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของราษฎรเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรม

(3) หลักแห่งความได้สัดส่วนอย่างแคบ เป็นหลักการที่เรียกร้องให้เกิดภาวะสมดุลขึ้นระหว่างความเสียหาย อันจะเกิดขึ้นแก่เอกชนหรือสังคมส่วนรวม กับประโยชน์อันมหาชนจะพึงได้รับจากการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการใดมาตรการหนึ่งที่ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับ ดังนั้นจึงบังคับให้ฝ่ายบริหารต้องทำการชั่งผลดีและผลเสียของมาตรการแต่ละมาตรการที่ตนตั้งใจจะออกมาใช้บังคับแก่ราษฎร มาตรการใดก็ตามที่เห็นได้ชัดว่าหากได้ลงมือบังคับการให้เป็นไปตามนั้นแล้ว จะยังให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนน้อยมาก ไม่คุ้มกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่เอกชนหรือสังคมส่วนรวม ฝ่ายบริหารต้องห้ามไม่ให้ใช้ออกมาบังคับ ถึงแม้มาตรการนั้นจะเหมาะสมและจำเป็นแก่การดำเนินการให้ความประสงค์ของกฎหมายสำเร็จลุล่วงไปได้ก็ตามเมื่อบังคับตามหลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบกันเคร่งครัดแล้ว ในกรณีที่มีมาตรการต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายบริหารออกมาใช้บังคับได้ทุกมาตรการ ก่อความเสียหายแก่เอกชนหรือสังคมโดยส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ที่มหาชนพึงได้รับ ฝ่ายบริหารต้องละเว้นจากการใช้อำนาจกระทำการอย่างใด ๆ เลยที่เดียว

2.2 หลักภารกิจของรัฐ

ปัจจุบันด้วยระบบการปกครองของรัฐสมัยใหม่ รัฐจะต้องมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐสมัยใหม่ที่ต้องจัดทำให้แก่ประชาชน โดยภารกิจของรัฐกับการบริการสาธารณะ เป็นเครื่องมือในการดำเนินการให้เป็นไปตามภารกิจของรัฐ อีกทั้งยังเป็นมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายเพื่อให้เกิดผลที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน และเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงภารกิจของรัฐสมัยใหม่ที่สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ ภารกิจที่รัฐทุกรัฐจำเป็นต้องกระทำเพื่อการดำรงอยู่ของรัฐ ภารกิจนี้จึงเป็นภารกิจที่เน้นสาระสำคัญของความเป็นรัฐที่เรียกว่า ภารกิจหลักของรัฐ และภารกิจที่รัฐอาจจะกระทำก็ได้ไม่กระทำก็ได้ที่เรียกว่า ภารกิจลำดับรอง

ภารกิจลำดับรองของรัฐ

ภารกิจรองของรัฐ หมายถึง ภารกิจที่จะทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นหรือได้มาตรฐานขั้นต่ำในฐานะเป็นมนุษย์ เป็นภารกิจด้านทำนุบำรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้กินดีอยู่ดี จึงเป็นงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของรัฐนั่นเอง โดยรัฐอาจทำด้วยตนเองหรือไม่ก็ได้ รัฐอาจ

มอบหมายให้ปัจเจกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ถึงแม้ภารกิจรองจะมีความสำคัญในทางปฏิบัติก็ตาม แต่ก็ไม่ถือว่าภารกิจรองของรัฐเป็นเงื่อนไขของอำนาจอธิปไตย องค์กรอื่นนอกจากรัฐอาจเป็นผู้จัดทำภารกิจของรัฐเพื่อประโยชน์ส่วนรวมได้เช่นกัน

การส่งเสริมและควบคุมกำกับเศรษฐกิจ

การที่รัฐมีภารกิจหลายประการที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภารกิจในด้านสวัสดิการสังคมนั้นทำให้รัฐไม่อาจที่จะปฏิเสธการหารายได้เพื่อไว้ใช้ปฏิบัติภารกิจเหล่านั้นได้ แหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของรัฐก็คือ ภาษีอากร เราอาจกล่าวได้ว่ารัฐสมัยใหม่เป็น “รัฐภาษีอากร” การที่รัฐจะเข้าไปหารายได้โดยดำเนินธุรกิจแบบเดียวกับเอกชนเพื่อมุ่งแสวงหารายได้ตลอดจนผลกำไรนั้น มีข้อจำกัดอยู่มากทั้งในทางกฎหมายและโดยระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นรัฐจึงต้องพยายามส่งเสริมให้ระบบเศรษฐกิจเจริญเติบโต เพื่อประโยชน์ทางภาษีอากรอันเป็นแหล่งรายได้ของรัฐ

ในการดำเนินการเพื่อควบคุมกำกับเศรษฐกิจนั้น รัฐอาจกระทำได้โดยกำหนดกฎเกณฑ์อันเป็นกรอบในการดำเนินการทางเศรษฐกิจตลอดจนการทำธุรกิจของผู้ประกอบการต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมการแข่งขันให้เป็นไปอย่างเสรีและเป็นธรรม เช่น การตรากฎหมายว่าด้วยการป้องกันการผูกขาด นอกจากนั้นรัฐยังอาจเข้าไปดำเนินการในเชิงรุกเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจหรือกำกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจได้อีกด้วย เช่น การให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ประกอบการ เป็นต้น

2.3 นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน

นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน คือองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐไปกระทบสิทธิของประชาชน และอาจถูกประชาชนฟ้องโต้แย้งคำสั่งของตนเอง รวมถึงสภาวิชาชีพ มูลนิธิที่มีจุดประสงค์เพื่อประชาชน คดีพิพาทที่เกิดจากองค์กรเหล่านี้ต้องขึ้นศาลปกครอง เพราะเป็นองค์กรที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลในมหาชน ในขณะเดียวกัน นิติบุคคลในกฎหมายมหาชน อาจจะเป็นนิติบุคคลในทางแพ่งก็ได้ เพื่อให้สามารถไปทำนิติกรรมทางแพ่งได้ องค์กรใดก็แล้วแต่ที่ใช้อำนาจของรัฐ ถ้าองค์กรนั้นมีอำนาจในการสั่งการใช้มาตรการต่าง ๆ ไปกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนอาจใช้สิทธิทางศาลได้ โดยฟ้องร้องให้ศาลตรวจสอบยกเลิกคำสั่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย องค์กรใดก็แล้วแต่ที่ใช้อำนาจของรัฐ ถ้าองค์กรนั้นมีอำนาจในการสั่งการ ใช้มาตรการต่าง ๆ ไปกระทบสิทธิ เสรีภาพ ทรัพย์สิน ของประชาชน ประชาชนอาจใช้สิทธิทางศาลได้ โดยฟ้องร้องให้ศาลตรวจสอบ ยกเลิกคำสั่งที่มิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นการสถาปนาความเป็นนิติบุคคลในกฎหมายมหาชนขึ้น

นิติบุคคลมหาชนเมื่อจัดตั้งโดยกฎหมายมหาชน การจะยุบเลิกนิติบุคคลดังกล่าวก็ต้องกระทำโดยกฎหมายมหาชนด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ดี ในบรรดานิติบุคคลมหาชนด้วยกันนั้นอาจมีฐานะไม่เท่าเทียมกันก็ได้ เช่น กระทรวงจะมีฐานะเหนือกว่ากรม เป็นต้น

แนวความคิดในการแยกนิติบุคคลเป็นสองประเภทข้างต้นนั้นได้รับการยอมรับในกฎหมายไทย โดยสังเกตได้จากการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม บรรพ 1 ใน พ.ศ. 2535 นั้น ได้มีการยกเลิกบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิมที่มีการบัญญัติไว้ในกระทรวง ทบวง กรม มีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่การยกเลิกดังกล่าวก็ไม่มีผลกระทบต่อสถานะความเป็นนิติ

บุคคลของกระทรวง ทบวง กรม แต่อย่างใด เพราะมีพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนบัญญัติให้เป็นนิติบุคคลอยู่แล้ว การยกเลิกดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่า มีการพยายามแยกแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายที่จัดตั้งนิติบุคคลเอกชนกับกฎหมายจัดตั้งนิติบุคคลมหาชนออกจากกัน เพราะเมื่อกระทรวง ทบวง กรม เป็นองค์กรในทางกฎหมายมหาชน จึงไม่เหมาะสมที่จะกำหนดสถานะความเป็นนิติบุคคลไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายเอกชน

สำหรับประเทศไทยนั้นยอมรับเรื่องนิติบุคคลมหาชน โดยถือว่าหน่วยงานใดจะมีฐานะเป็นนิติบุคคลมหาชนหรือไม่ต้องพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายว่ามีการบัญญัติให้หน่วยงานนั้นเป็นนิติบุคคลหรือไม่ ถ้ามีก็เป็นนิติบุคคล ถ้าไม่มีก็ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

3. มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสมาคมกีฬาของต่างประเทศและประเทศไทย

3.1 สาธารณรัฐฝรั่งเศส

สำหรับสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีองค์กรผู้ที่ทำหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับกีฬา ได้ดังนี้

1) สมาคมกีฬา (association sportive) เกิดขึ้นจากสัญญาที่จัดทำขึ้นระหว่างบุคคลสองบุคคลขึ้นไปเพื่อแบ่งปันความรู้และไม่มีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไร สาระของสัญญาจะถูกกำหนดขึ้นในสารจัดตั้งสมาคมที่จดทะเบียน ณ ที่ว่าการจังหวัด หากสมาคมกีฬาต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐ ต้องได้การรับรอง ตามประมวลกฎหมายกีฬา การรับรองดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบว่าสารจัดตั้งสมาคมรับรองการดำเนินการอย่างเป็นประชาธิปไตย การบริหารงานที่โปร่งใส และการเปิดโอกาสให้ชายและหญิงเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารได้อย่างเท่าเทียมกัน

2) สหพันธ์กีฬา (Fédération sportive) เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของสมาคมกีฬา บริษัทกีฬา บุคคลธรรมดา หรือองค์กรอื่น ๆ ที่มีเป้าหมายในการประกอบกิจกรรมกีฬา มีหน้าที่จัดการประกอบกิจกรรมกีฬาและการแข่งขันกีฬาอย่างเป็นอิสระ โดยคณะผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้งโดยสมาชิก (ยกเว้นสหพันธ์กีฬาโรงเรียนและมหาวิทยาลัย) แบ่งออกเป็น สหพันธ์กีฬาปกติ สหพันธ์กีฬาที่ได้รับการรับรองจากรัฐ และสหพันธ์กีฬาที่เป็นตัวแทนของรัฐ

การจดแจ้งของสโมสรหรือสมาคมกีฬาอาชีพ

การจัดตั้งสมาคมกีฬา (Association sportive) ตามประมวลกฎหมายกีฬา การรวมกลุ่มทางกีฬาในระยะเริ่มต้นจะอยู่ในรูปของสมาคมกีฬา ซึ่งยังไม่ได้มีเป้าหมายในการแสวงหากำไร ในกรณีที่สมาคมกีฬาต้องการได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากรัฐ ต้องได้รับการรับรอง ตามประมวลกฎหมายกีฬา การอนุญาตดังกล่าวเป็นอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดที่สำนักงานใหญ่ของสมาคมนั้นตั้งอยู่

3.2 ประเทศอังกฤษ

องค์กรกำกับดูแลแห่งชาติ (National Governing Body : (NGB))

ในประเทศอังกฤษจะมีองค์กรเอกชนทำหน้าที่กำกับดูแลกีฬาแต่ละประเภทเรียกว่า“องค์กรกำกับดูแลแห่งชาติ” ซึ่งองค์กรดังกล่าวจะจดทะเบียนจัดตั้งในรูปของบริษัท หน้าที่และความรับผิดชอบจะ

เป็นไปตามกฎหมายบริษัทของอังกฤษ “องค์กรกำกับดูแลแห่งชาติ” มีอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลกีฬาดังนี้

(1) ออกกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของสมาคม

(2) ให้การสนับสนุนกฎและข้อบังคับของการแข่งขันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎ (ปรับหรือห้ามทีมหรือสโมสรลงแข่งขัน)

(3) ให้การสนับสนุนด้านกีฬา การพัฒนานักกีฬา และการจัดให้มีการแข่งขันกีฬา รวมถึงการให้การสนับสนุนสโมสรท้องถิ่น ตลอดจนดูแลทีมระดับชาติและโปรแกรมการฝึกสอนกีฬา

(4) กำหนดทิศทางและโครงสร้าง

(5) พัฒนาคุณภาพและเพิ่มปริมาณ โค้ช อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่

(6) จัดการและให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสการแข่งขันในทุกระดับ ระดับนานาชาติ เช่นระดับโลกหรือระดับยุโรป ระดับภายในประเทศ เช่น พรีเมียร์ลีค และ League Cup

(7) ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก

(8) ให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับกองทุน

(9) กำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินการที่ชัดเจนสำหรับสโมสรและนักกีฬาเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนากีฬาประเภทนั้น ๆ

(10) ให้การสนับสนุนและการรับรองสโมสร

อาจกล่าวได้ว่ากีฬาทุกประเภทจะมี “องค์กรกำกับดูแลแห่งชาติ” (NGB) กำกับดูแล

3.3 เครือรัฐออสเตรเลีย

สำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการควบคุมและกำกับดูแลการกีฬาในเครือรัฐออสเตรเลีย

1) คณะกรรมาธิการกีฬาแห่งเครือรัฐออสเตรเลีย (the Australian Sport Commission: ASC) คณะกรรมาธิการกีฬาแห่งออสเตรเลีย เป็นหน่วยงานของรัฐบาล อยู่ในสังกัดของกระทรวงสาธารณสุข (Department of Health) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1985 โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติคณะกรรมาธิการกีฬาแห่งออสเตรเลีย (the Australian Sports Commission Act 1989) มีคณะกรรมาธิการที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลทำหน้าที่ในการบริหารงานโดยขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกีฬา

2) สถาบันกีฬาแห่งชาติ (The Australian Institute of Sport: AIS) มีบทบาทในการฝึกสอนและพัฒนามาตรฐานกีฬาระดับสูง โดยมีหน้าที่หลักสำคัญในการเป็นผู้นำในการกำหนดกลยุทธเพื่อให้เกิดการมาตรฐานกีฬาระดับสูงขึ้น อันรวมถึงการสร้างและนำเสนอแผนงานกีฬาในระดับชาติ, เตรียมตัวนักกีฬาให้พร้อมกับการแข่งขันในระดับโลก ผ่านทางการจัดหาผู้ฝึกสอน การดูแลเรื่องวิทยาศาสตร์การกีฬาและการรักษาโรค การวางแผนการแข่งขัน การดูแลสวัสดิภาพของนักกีฬา ตลอดจน การหารายการแข่งขันเพื่อให้นักกีฬาได้มีโอกาสฝึกซ้อมฝีมือ และยังเป็นหน่วยงาน ที่สนับสนุนให้เกิดการค้นคว้าและวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพนักกีฬา

3) สมาคมกีฬา (Sport Organization)

สมาคมกีฬาในประเทศออสเตรเลียเป็นองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับกิจการกีฬาประเภทใดประเภทหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยสมาคม (the Associations Incorporation Act 2009) โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ (1) National Sporting Organization (2) State Sporting Organizations (3) Regional Sporting Organizations (4) Community Sporting Clubs

3.1.4 ประเทศแคนาดา

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการควบคุมและกำกับดูแลการกีฬาในประเทศแคนาดา

1) กระทรวงวัฒนธรรม (the Department of Canadian Heritage)

กระทรวงวัฒนธรรม มีวิสัยทัศน์ในการทำงานเพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสกับความร่ำรวยทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและชื่นชมในประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนชุมชนของประเทศ และมีการวางเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมในอนาคตโดยการสนับสนุนให้ใช้ภาษาราชการ 2 ภาษา การสนับสนุนทางด้านศิลปะ และ การกีฬา ทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยการกำหนดนโยบาย และแผนงานในการพัฒนาทางด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม และการกีฬา

2) การกีฬาแห่งแคนาดา (Sport Canada)

การกีฬาแห่งแคนาดา เป็นหน่วยงานย่อยที่อยู่ใต้แผนกการทำงานด้านพลเมืองและ อัตลักษณ์ของพลเมือง (the Citizenship and Canadian Identity sector) แห่งกระทรวงวัฒนธรรม โดยมีรองรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแล และมีอธิบดี (director general) การกีฬาแห่งแคนาดาเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน โดยหน้าที่หลักของการกีฬาแห่งแคนาดาจะแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ งานด้านกำหนดนโยบายทางการกีฬา (sport policy) และงานด้านการจัดทำกิจกรรมทางการกีฬา (sport programs) โดยการกีฬาแห่งแคนาดามีเป้าหมายหลักในการพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศเท่านั้น ไม่ได้มุ่งถึงการสร้างการมีส่วนร่วมทางการกีฬาของประชาชนทั่วไป

3.5 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับสมาคมกีฬาของประเทศไทย

จากการศึกษา พระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 พบว่า กฎหมายได้กำหนดให้สมาคมกีฬาจะมีขึ้นได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ และสมาคมกีฬาต้องมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกีฬาโดยมีการจัดการแข่งขันกีฬาหรือส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขัน และอาจมีการดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกีฬา รวมถึงให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้จัดตั้งสำนักงานกลางทะเบียนสมาคมกีฬาขึ้นใน กกท. เพื่อควบคุมการจดทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาทั่วราชอาณาจักร และทำหน้าที่เป็นสำนักงานทะเบียนสมาคมกีฬาประจำกรุงเทพมหานครส่วนในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้สำนักงาน กกท. จังหวัด ทำหน้าที่เป็นสำนักงานทะเบียนสมาคมกีฬาประจำจังหวัด และให้ผู้ว่าการหรือผู้ซึ่งผู้ว่าการมอบหมายเป็นนายทะเบียนกลางสมาคมกีฬาและนายทะเบียนสมาคมกีฬาประจำกรุงเทพมหานคร และให้ผู้อำนวยการสำนักงาน กกท. จังหวัดหรือผู้ซึ่งผู้ว่าการมอบหมายเป็นนายทะเบียนสมาคมกีฬาประจำจังหวัด ตลอดจนให้คณะกรรมการประกาศ

กำหนดชนิดกีฬาที่สามารถขอจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมกีฬาได้ตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558

อนึ่ง ระเบียบคณะกรรมการกีฬาอาชีพ ว่าด้วยการจดแจ้งสมาคมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้สมาคมกีฬาอาชีพที่ประสงค์จะจดแจ้งการดำเนินการเกี่ยวกับกีฬาอาชีพให้ยื่นแบบการจดแจ้งต่อนายทะเบียนตามแบบ จจ 4 พร้อมด้วยเอกสารและหลักฐาน ดังต่อไปนี้

(1) หนังสือรับรองการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพ วัตถุประสงค์ของสมาคมกีฬาอาชีพและรายชื่อกรรมการและผู้มีอำนาจลงนามผูกพันสมาคมกีฬาอาชีพ ซึ่งออกโดยผู้มีอำนาจให้คำรับรองตามกฎหมายไม่เกินหกเดือนนับแต่วันออกหนังสือรับรองนั้น

(2) สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนหรือเอกสารประจำตัวอย่างอื่นที่ทางราชการออกให้และสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีอำนาจลงนามผูกพันสมาคมกีฬาอาชีพ

(3) รูปถ่ายของผู้มีอำนาจลงนามผูกพันสมาคมกีฬาอาชีพ ขนาด 4.6 เซนติเมตร ครึ่งตัว หน้าตรง ไม่สวมหมวก จำนวนสองรูป

(4) รายชื่อและจำนวนนักกีฬาอาชีพและบุคลากรกีฬาอาชีพที่อยู่ในสังกัดหรือในความดูแลพร้อมสำเนาสัญญาจ้าง

(5) แผนที่แสดงที่ตั้งของสมาคมกีฬาอาชีพ

(6) ระเบียบหรือข้อบังคับสมาคมกีฬาอาชีพ

อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมได้กำหนดให้การก่อตั้งสมาคมเพื่อกระทำการใด ๆ อันมีลักษณะต่อเนื่องร่วมกันและมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน ต้องมีข้อบังคับและจดทะเบียนตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ และในการจดทะเบียนนั้นจะต้องมีสมาชิกไม่น้อยกว่าสามคนร่วมกันยื่นคำขอเป็นหนังสือต่อนายทะเบียน เมื่อนายทะเบียนได้รับคำขอจดทะเบียนพร้อมทั้งข้อบังคับแล้วจะต้องพิจารณาว่าข้อบังคับและวัตถุประสงค์ของสมาคมกีฬาต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่เป็นภยันตรายต่อความสงบสุขของประชาชนหรือความมั่นคงของรัฐ และเมื่อสมาคมได้จดทะเบียนแล้วก็จะมีฐานะเป็นนิติบุคคล

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการของสมาคมกีฬาในประเทศไทย

4.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแยกสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพออกจากกัน โดยสมาคมกีฬาจะอยู่ภายใต้การกีฬาแห่งประเทศไทย และได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือจากกองทุนกีฬาแห่งชาติเพื่อพัฒนากีฬาสู่ความเป็นเลิศ โดยมีการจัดการแข่งขันกีฬาหรือส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันในการแข่งขันระดับชาติ และระดับนานาชาติ ในส่วนของสมาคมกีฬาอาชีพนั้น จะเป็นองค์กรที่จัดการแข่งขันกีฬาอาชีพโดยให้สโมสรกีฬาอาชีพส่งนักกีฬาอาชีพเข้าทำการแข่งขันในประเภททีม และนักกีฬาอาชีพประเภทเดี่ยวเข้าแข่งขัน ซึ่งกีฬาอาชีพนั้นนักกีฬาอาชีพต้องเล่นกีฬาเป็นอาชีพและได้รับค่าตอบแทนจากการเล่นกีฬา

ทั้งนี้มีสมาคมกีฬาอีกจำพวกหนึ่งที่ไม่ได้รับรองและได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือจากการกีฬาแห่งประเทศไทยกับกองทุนกีฬาแห่งชาติ ซึ่งสมาคมกีฬาประเภทนี้อาจยังไม่ได้รับการบรรจุเข้าแข่งขันในระดับชาติหรือนานาชาติ โดยต่อไปอาจได้รับความนิยมและบรรจุเข้าแข่งขันในระดับชาติหรือนานาชาติได้ในอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในปัจจุบันการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยนั้น จะต้องไปจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม และสมาคมกีฬานั้นจะต้องมาขอยื่นคำร้องจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬากับนายทะเบียนของการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อที่จะได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมจากการกีฬาแห่งประเทศไทยและกองทุนกีฬาแห่งชาติ ซึ่งสมาคมกีฬาตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 นั้น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สมาคมกีฬาทั่วไป สมาคมกีฬาแห่งจังหวัด และสมาคมกีฬาที่ใช้คำว่า “แห่งประเทศไทย” สำหรับสมาคมกีฬาอาชีพนั้นในการจดแจ้งดำเนินการต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้น ต้องเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งหมายถึงการจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จึงจะจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้ ทั้งนี้สมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะไม่สามารถจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้

อนึ่ง สำหรับการจัดตั้งสมาคมกีฬา การจดทะเบียนต่อนายทะเบียนของการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นสมาคมกีฬา และการจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้น ถือได้ว่าเป็นการสร้างภาระให้กับหน่วยงาน เพราะในการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพนั้นมีขั้นตอนในการจัดตั้งที่หลายขั้นตอน โดยต้องเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามกฎหมายเสียก่อนจึงจะมาขอจดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้ ซึ่งการที่จะเป็นสมาคมกีฬาตามกฎหมายได้นั้นจะต้องมีการจัดตั้งสมาคมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม และสมาคมนั้นต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดการแข่งขันกีฬาพร้อมกับมีการส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันต่าง ๆ แล้วมาจดทะเบียนต่อนายทะเบียนของการกีฬาแห่งประเทศไทยเพื่อขึ้นทะเบียนเป็นสมาคมกีฬา และใช้คำว่าสมาคมกีฬาได้อย่างถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ดังนั้นจึงทำให้สมาคมที่จะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพจึงมีขั้นตอนของการดำเนินการที่หลายขั้นตอนกว่าจะเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้

นอกจากนี้ การกีฬาแห่งประเทศไทยไม่มีอำนาจในการกำหนดให้ทุกสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 และอยู่ภายใต้ของการกีฬาแห่งประเทศไทยทั้งหมด และการกีฬาแห่งประเทศไทยก็มีสิทธิที่จะรับสมาคมกีฬาที่ได้รับการบรรจุเข้าแข่งขันระดับชาติหรือระดับนานาชาติเท่านั้น ที่จะต้องได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากการกีฬาแห่งประเทศไทยกับกองทุนกีฬาอาชีพ จึงทำให้สมาคมที่จดทะเบียนตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องของสมาคม บางสมาคมที่จัดกลุ่มกันเพื่อรวมตัวกันออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาและพัฒนากีฬาประเภทนั้น ถึงแม้กีฬาประเภทนั้นจะไม่ได้รับความนิยมภายในประเทศก็ตามไม่ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาจากการกีฬาแห่งประเทศไทยด้วยเหตุที่ว่าไม่

อยู่ในความดูแลของการกีฬาประเทศไทย และไม่ถือว่าเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 นั่นเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หากขั้นตอนในการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยมีหลายขั้นตอน ทั้งการจัดตั้งตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การขอจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 และจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 ซึ่งจะส่งผลต่อการสนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย เนื่องจากทำให้การพัฒนาสมาคมกีฬาไปสู่สมาคมกีฬาอาชีพมีหลายขั้นตอน ทำให้เกิดผลเสียต่อการส่งเสริมและพัฒนาสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศ อีกทั้งนักกีฬาที่สังกัดสมาคมกีฬาดังกล่าวได้รับการส่งเสริมและพัฒนาที่ล่าช้าอีกด้วย ดังนั้นหากยังไม่มีการแก้ไขขั้นตอนในการจัดตั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพจะส่งผลทำให้การพัฒนาระบบกีฬาในประเทศไทยไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของการพัฒนาระบบการกีฬาในประเทศไทยได้อย่างแท้จริง และยั่งยืนในอนาคต

4.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

สำหรับการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินงานหรือการดำเนินกิจการด้านกีฬา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการบริหารงานของสมาคมกีฬาเอง การจัดการแข่งขันกีฬาของสมาคมกีฬา และการส่งนักกีฬาเข้าร่วมการแข่งขันในรายการต่าง ๆ ที่มีการแข่งขันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทั้งนี้ในการกำกับดูแลก็เพื่อให้สมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพดำเนินกิจการด้านกีฬาภายใต้ของพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ว่าด้วยเรื่องสมาคมกีฬาสำหรับสมาคมกีฬา และพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 ว่าด้วยเรื่องสโมสรกีฬาอาชีพและสมาคมกีฬาอาชีพสำหรับสมาคมกีฬาอาชีพ โดยทั้งหมดนี้จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยนั้น สมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จะอยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย และสมาคมกีฬาที่ได้จดแจ้งต่อนายทะเบียนกีฬาอาชีพจัดตั้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพจะอยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการกีฬาอาชีพซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเป็นประธานคณะกรรมการทั้งสองคณะ แต่ในทางกลับกันสมาคมที่มีวัตถุประสงค์ด้านการกีฬา แต่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 หรือการกีฬาแห่งประเทศไทยยังไม่ได้รับเข้ามาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทยนั้น ในการกำกับดูแลจะเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้ หลักการในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาของแต่ละหน่วยงานก็มีการกำกับดูแลสมาคมกีฬาที่แตกต่างกัน โดยสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม

การกำกับดูแลจะเป็นหน้าที่ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ซึ่งในการกำกับดูแลนั้นจะเป็นการกำกับดูแลในเรื่องของการบริหารงานและการจัดการสมาคมให้เป็นไปตามหลักของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมเท่านั้นไม่รวมไปถึงการกำกับดูแลในเรื่องของการจัดการแข่งขันกีฬา ส่วนการกำกับดูแลสมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลเรื่องการดำเนินงานของสมาคมกีฬา และได้รับการกำกับดูแลในเรื่องการจัดการแข่งขันตลอดจนการส่งนักกีฬาเข้าแข่งขันจากคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยพร้อมทั้งกองทุนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติ ในส่วนของสมาคมกีฬาที่จดแจ้งต่อนายทะเบียนเป็นกีฬาอาชีพตามพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลเรื่องการดำเนินงานของสมาคมกีฬาอาชีพ และได้รับการกำกับดูแลในเรื่องการจัดการแข่งขันกีฬาอาชีพจากคณะกรรมการกีฬาอาชีพพร้อมทั้งกองทุนส่งเสริมกีฬาอาชีพ ซึ่งทั้งสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพก็ยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย อีกด้วย

อนึ่ง แนวทางในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพที่แตกต่างกันนั้น ส่งผลต่อการพัฒนาด้านกีฬาและสมาคมกีฬาในประเทศไทย เนื่องจากสมาคมที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมจะถูกกำกับดูแลเฉพาะการดำเนินงานของสมาคมเท่านั้นและไม่ได้รับการสนับสนุนในเรื่องของการจัดการแข่งขันหรือการพัฒนากีฬาชนิดนั้น ๆ ตามกฎหมายการกีฬาและอีกทั้งสมาคมกีฬาในต่างจังหวัดนอกจากกรุงเทพมหานครแล้วหลักเกณฑ์การกำกับดูและนั้น หากเป็นสมาคมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็เป็นหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด ส่วนสมาคมกีฬาที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 หลักเกณฑ์และเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลก็เป็นหน้าที่ของสมาคมกีฬาจังหวัด จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์และเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาทั้งหมดในประเทศไทยเกิดความเหลื่อมล้ำกัน เพราะหลักเกณฑ์และเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลนั้นมีด้วยกันสองส่วน และวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลก็มีความแตกต่างกันในวัตถุประสงค์ของการกำกับดูแลและส่งเสริมสมาคมกีฬา ทำให้การกำกับดูแลไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการพัฒนากีฬา

ดังนั้น การที่ประเทศไทยแยกการกำกับดูแลสมาคมกีฬาโดยไม่ให้หน่วยงานที่กำกับดูแลในเรื่องของกิจการด้านกีฬาทั้งหมดในประเทศไทยเป็นผู้ดูแลนั้น ทำให้หลักเกณฑ์และเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาทั้งหมดภายในประเทศนั้น เกิดความเหลื่อมล้ำและวัตถุประสงค์ในการกำกับดูแลสมาคมกีฬาก็มีความแตกต่างกันออกไปในสาระสำคัญของการกำกับดูแลและการส่งเสริมกีฬา จึงส่งผลเสียต่อการดำเนินกิจการด้านกีฬา และการจัดการแข่งขันกีฬาของสมาคมกีฬา ตลอดจนรวมไปถึงการส่งเสริมและพัฒนาภายในประเทศ เนื่องจากบางสมาคมกีฬาไม่ได้รับการกำกับดูแลและการสนับสนุนจากกองทุนกีฬาเพื่อพัฒนาสมาคมกีฬาของตัวเอง ทำให้ในประเทศไทยมีการพัฒนาระบบและโครงสร้างของสมาคมกีฬาที่ไม่ตรงตามเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมกีฬาได้อย่างแท้จริง

4.3 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทย

สำหรับการส่งเสริมกีฬาอาชีพในประเทศไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากนักกีฬาจะเล่นกีฬาเพื่อสุขภาพ หรือการเล่นกีฬาเพื่อความเป็นเลิศแล้ว ยังมีการส่งเสริมให้นักกีฬาเล่นกีฬาเป็นอาชีพ

และเป็นการสร้างอาชีพให้กับนักกีฬาอีกด้วย เนื่องจากนักกีฬาอาชีพในปัจจุบันจะได้รับค่าตอบแทนจากการเล่นกีฬาเป็นอาชีพ ซึ่งแตกต่างจากการเล่นกีฬาเพื่อความเป็นเลิศซึ่งรายได้จะได้จากเงินรางวัลในการแข่งขันและเงินอัดฉีดจากสมาคมเท่านั้น ดังนั้นรัฐบาล กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมไปถึงการกีฬาแห่งประเทศไทยจึงได้มีการส่งเสริมและพัฒนากีฬาในประเทศไทยให้เป็นกีฬาอาชีพ ซึ่งปัจจุบันก็ได้มีพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 ที่เป็นกฎหมายในการกำหนดชนิดกีฬาอาชีพ และกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารงานของสมาคมภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 และการจดแจ้งของนักกีฬาอาชีพ บุคลาการทางกีฬาอาชีพ และสมาคมหรือสโมสรกีฬาอาชีพ อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยมิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพเป็นการเฉพาะ โดยการจะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้นั้น ต้องเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 เสียก่อน ซึ่งในกระบวนของการจดทะเบียนของสมาคมเพื่อเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องนั้นเป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยที่จะรับสมาคมกีฬาไหนและไม่รับสมาคมกีฬาไหนไว้ดูแล โดยทั้งนี้คณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยก็พิจารณารับเฉพาะกีฬาที่ได้รับความนิยมหรือกีฬาที่บรรจุไว้ในการแข่งขันในระดับชาติและระดับนานาชาติเท่านั้น ส่งผลทำให้สมาคมหรือสมาคมกีฬาบางประเภทนั้นไม่ได้รับการพิจารณาให้เป็นสมาคมกีฬาหรือสมาคมกีฬาอาชีพได้ ทั้งที่สมาคมหรือสมาคมกีฬาดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสมาคมกีฬาเพื่อส่งเสริมและพัฒนานักกีฬา ตลอดจนการจัดการแข่งขันกีฬานั้น ไปสู่ความเป็นเลิศและเพื่อเป็นอาชีพ ต่อไป

นอกจากนี้ ในกรณีที่ชมรมหรือสมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคมที่ไม่ได้จดทะเบียนตามตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 และไม่ได้รับรองให้เป็นสมาคมกีฬาโดยคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทย ไม่สามารถที่จะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้เลย เนื่องจากสมาคมกีฬาที่จะจดแจ้งต่อนายทะเบียนกีฬาอาชีพเพื่อเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้นจะต้องได้รับการจดทะเบียนเป็นสมาคมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งนั้นก็หมายความว่าต้องเป็นสมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 เท่านั้น ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าสมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม ถ้าไม่ได้จดทะเบียนให้เป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามกฎหมายก็ไม่มีสิทธิที่จะจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพ เพราะไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ให้อำนาจสมาคมกีฬาประเภทดังกล่าวไปจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพได้เลย

อนึ่ง การไม่มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่ให้อำนาจสมาคมกีฬาที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยเรื่องของสมาคม สามารถจดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพหรือสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามกฎหมาย คือ ตามพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 นั้น เพราะการรับเป็นสมาคมกีฬาที่ถูกต้องตามกฎหมายเป็นดุลยพินิจของคณะกรรมการการกีฬาแห่งประเทศไทยในการพิจารณารับสมาคมกีฬาต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในความดูแลของการกีฬาแห่งประเทศไทย ส่งผลให้สมาคมกีฬาเหล่านี้ไม่ได้รับการส่งเสริมจากการกีฬาแห่งประเทศไทย รวมไปถึงได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมสมาคมกีฬาจากกองทุนพัฒนาการกีฬาแห่งชาติและกองทุนส่งเสริมกีฬาอาชีพ ดังนั้นการไม่มีหลักเกณฑ์

ในทางกฎหมายที่จะให้จดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพหรือสมาคมกีฬา ทำให้การพัฒนาสมาคมกีฬามีการพัฒนาเป็นสมาคมกีฬาอาชีพในประเทศไทยน้อยมาก และทำให้ไม่เกิดการพัฒนาด้านกีฬาอาชีพในประเทศน้อยมากเช่นเดียวกัน

ดังนั้น การที่ประเทศไทยไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการจัดตั้งสมาคมกีฬาอาชีพที่แน่นอนชัดเจนในการที่จะให้สมาคมกีฬายื่นจดแจ้งต่อนายทะเบียนกีฬาอาชีพเพื่อเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้น ส่งผลทำให้การพัฒนากีฬาอาชีพในประเทศไทยมีจำนวนน้อย เนื่องจากส่วนมากที่คณะกรรมการกีฬาอาชีพให้จดแจ้งเป็นสมาคมกีฬาอาชีพนั้นก็มีเฉพาะกีฬายอดนิยม ซึ่งปัจจุบันกีฬาในประเทศได้รับความนิยมมากมายหลายชนิด และผู้ปกครองก็สนับสนุนบุตรหลานในการเล่นกีฬา ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย เล่นเพื่อความเป็นเลิศ หรือเพื่ออาชีพ ทั้งนี้หากประเทศไทยยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการจดแจ้งสมาคมกีฬาอาชีพให้มีความชัดเจน จะทำให้การพัฒนากีฬาอาชีพในประเทศไทยเกิดความล่าช้าและมีสมาคมกีฬาอาชีพที่จะพัฒนากีฬาอาชีพจำนวนน้อย ทั้งนี้ยังส่งผลกระทบต่อการพัฒนาระบบของกีฬาในประเทศไทยอีกด้วย ตลอดจนไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ในการส่งเสริมและพัฒนากีฬาเพื่อความเป็นเลิศ และเพื่ออาชีพ นั้นเอง

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการกีฬาแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2558 ในหมวด 6 เรื่องสมาคมกีฬา ในเรื่องดังนี้

ข้อ 1. ในส่วนที่ 1 เรื่องการจัดตั้งสมาคม เห็นควรให้มีการกำหนดให้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรม และส่งเสริมกีฬา ให้อำนาจของผู้ว่าการการกีฬาแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการการกีฬาแห่งชาติ กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการจัดตั้งสมาคมกีฬาโดยตรงกับการกีฬาแห่งประเทศไทย

ข้อ 2. ในส่วนที่ 4 เรื่องการกำกับดูแลสมาคมกีฬา เห็นควรให้มีการกำหนดให้การกีฬาแห่งประเทศไทยแต่เพียงผู้เดียวในการมีอำนาจกำกับดูแลสมาคมกีฬาและสมาคมกีฬาอาชีพ โดยมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) ออกกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับสมาคมกีฬาในประเทศไทย

(2) ให้การสนับสนุนกฎและข้อบังคับของการแข่งขันและลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎ

(3) ให้การสนับสนุนด้านกีฬา การพัฒนานักกีฬา และการจัดให้มีการแข่งขันกีฬา ของสมาคมกีฬา รวมถึงการให้การสนับสนุนสมาคมกีฬาและสโมสรกีฬาท้องถิ่น ตลอดจนดูแลทีมระดับชาติและโปรแกรมการฝึกสอนกีฬา

(4) กำหนดทิศทางและโครงสร้างของการดำเนินกิจการของสมาคมกีฬา

(5) พัฒนาคุณภาพและเพิ่มปริมาณ โค้ช อาสาสมัคร และเจ้าหน้าที่

(6) จัดการและให้ข้อมูลเกี่ยวกับโอกาสการแข่งขันในทุกระดับ ระดับนานาชาติ เช่นระดับโลก หรือระดับทวีป ระดับภายในประเทศ

(7) ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่สมาคมกีฬา

(8) ให้ข้อมูลและคำแนะนำเกี่ยวกับกองทุนกีฬา

(9) กำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินการที่ชัดเจนสำหรับสมาคมและนักกีฬาเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนากีฬาประเภทนั้น ๆ

(10) ให้การสนับสนุนและการรับรองสมาคมกีฬาทุกชนิด

อนึ่ง ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. 2556 ในหมวด 2 เรื่องสโมสรกีฬาอาชีพและสมาคมกีฬาอาชีพ ดังนี้

ให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขของการจดแจ้งการดำเนินการเพื่อเป็นสโมสรกีฬาอาชีพและสมาคมกีฬาอาชีพ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกีฬาอาชีพกำหนด

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). **โครงการศึกษาร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกีฬาอาชีพ พ.ศ. .... พร้อมทั้งยกร่างกฎหมายลำดับรอง.** รายงานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยทางกฎหมาย.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. **คำอธิบายกฎหมายปกครอง.** พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, 2553.

ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์. **กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง.** กรุงเทพมหานคร: จิรรัชการพิมพ์, 2540.

นภดล เภรีฤกษ์. **การศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย เปรียบเทียบกฎหมายออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา.** นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, 2552.

ประยูร กาญจนดุล. **คำอธิบายกฎหมายปกครอง.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

โภคิน พลกุล. **หลักกฎหมายมหาชนเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2544.

เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. **“ภารกิจและ การดำเนิน ภารกิจของฝ่ายปกครอง”**, เอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาตรการทางด้านกฎหมายภาษีสรรพสามิตเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากรถยนต์

ปิยพร ศรีพรสวรรค์*
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และศึกษาถึงมาตรการทางด้านกฎหมายภาษีสรรพสามิตเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศ ว่ามีความเหมาะสมในการจัดเก็บภาษี มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมลพิษที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะมลพิษที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากรถยนต์หรือไม่ เพียงใด สอดคล้องกับแนวคิดมาตรการแรงจูงใจทางภาษีในการแก้ไขปัญหามลพิษหรือไม่ เพียงใด

จากการศึกษาพบว่าการกำหนดประเภทสินค้าและบริการ เพื่อจัดเก็บภาษีสรรพสามิตอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ 1. ควบคุมหรือจากัดการบริโภคเนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ 2. มีลักษณะฟุ่มเฟือย 3. เป็นสินค้าที่ได้รับประโยชน์พิเศษจากกิจการของรัฐ 4. หลักเบ็ดเตล็ด เช่น เมื่อรัฐต้องการรายได้เพิ่มหรือเพื่อควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่วนใหญ่การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากสินค้าและบริการของไทย มีความสอดคล้องกับหลักการข้างต้น สำหรับการใช้มาตรการแรงจูงใจทางภาษีมาใช้ในการควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศ เช่น การยกเว้น หรือการลดหย่อนภาษี ย่อมส่งผลโดยอ้อมก่อให้เกิดแรงจูงใจกับผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและผู้บริโภคในการมีส่วนร่วมในการลดปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น ซึ่งแม้การให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีดังกล่าวจะทาให้รัฐต้องสูญเสียรายได้ในการจัดเก็บ แต่รัฐก็ได้ประโยชน์ตอบแทนคืนมา คือ ต้นทุนค่าใช้จ่ายที่ลดลงในการแก้ไขปัญหา และเยียวยาปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น อีกทั้งในการปรับโครงสร้างภาษีรถยนต์แบบใหม่ ที่หันมาใช้ภาษีสรรพสามิตในการควบคุมมลพิษทางอากาศ โดยคำนวณจากอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่อากาศนั้น ได้มีปัญหามากมายหลายประการอันควรดำเนินการแก้ไข

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอว่าควรมีการพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของมาตรการในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากรถยนต์เพื่อควบคุมมลพิษทางอากาศ โดยควรมีการกำหนดอัตราการปล่อยก๊าซฯที่แน่นอนและชัดเจนเพื่อความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี อีกทั้งในส่วนของโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษทางอากาศควรมีการกำหนดมาตรการในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากการปล่อยก๊าซฯออกสู่อากาศ โดยขยายฐานภาษีในการจัดเก็บ เพิ่มประเภทของ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

สินค้าหรือบริการให้มากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะสินค้าหรือบริการที่อาจก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ปูนซีเมนต์ ยางรถยนต์ เป็นต้น อีกทั้งควรสร้างแรงจูงใจทางภาษีให้เป็นรูปธรรม ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น การยกเว้นภาษีหรือลดหย่อนภาษีในอัตราสูงให้กับผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่นำผลิตภัณฑ์เก่านากลับมาใช้ผลิตใหม่ (Recycle) หรือ ผู้ประกอบการที่มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆมาใช้ในการผลิต เป็นต้น เพื่อให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมเกิดแรงจูงใจ และต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น และควรพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีที่มากกว่าเดิม หรือให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีในอัตราสูง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการและผู้บริโภคหันมาสนใจและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหามลพิษ อีกทั้ง ผู้วิจัยยังเห็นว่าควรพิจารณาปฏิรูประบบภาษีโดยบัญญัติกฎหมายภาษีสิ่งแวดล้อมขึ้นโดยเฉพาะเพื่อให้การจัดเก็บภาษีทั้งระบบรวมอยู่ในภาษีสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมปัญหามลพิษที่เกิดขึ้นจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ

1. บทนำ

จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วของประเทศไทยที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมไปถึงมลพิษต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งมลพิษทางน้ำ ทางอากาศ เสียง ขยะมูลฝอย และของเสียอันตรายต่าง ๆ ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนั้นมีทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่สังคมโดยส่วนรวม และแก่บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการรั่วไหลหรือการแพร่กระจายของมลพิษ รวมทั้งได้ส่งผลเสียต่อสถานการณ์สิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดปัญหาการใช้ทรัพยากรอย่างไม่ยั่งยืน ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน น้ำ รวมทั้งปัญหามลพิษที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งด้านมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ขยะ และของเสียอันตราย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

การป้องกันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงเน้นการใช้นโยบายการบังคับและควบคุม (Command and Control) เป็นหลัก ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 ได้กำหนดมาตรฐานและวิธีการควบคุมการปล่อยของเสีย มลพิษ หรือสิ่งใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งเกิดจากการประกอบกิจการโรงงานและวิธีการเพื่อความปลอดภัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยในการดำเนินการเพื่อป้องกันหรือระงับบรรเทาอันตราย หรือความเสียหายที่เกิดจากการประกอบกิจการโรงงาน

จากการศึกษา จะเห็นว่ามาตรการข้างต้นยังเป็นมาตรการที่ใช้ไม่ได้ผล หรือยังขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้หมดไปได้และไม่ครอบคลุมในทุกพื้นที่ ซึ่งมลพิษทางอากาศที่ไม่ผ่านการควบคุมยังคงถูกปล่อยสู่ธรรมชาติทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตกเป็นภาระของสังคม เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเหตุให้รัฐมีภาระต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อรักษาและ

แก้ไขปัญหาในการควบคุมมลพิษด้านต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมที่ดีให้เพิ่มขึ้นทุกปีในทุกท้องที่ของประเทศไทย

แม้จะมีการควบคุมมลพิษในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของภาคอุตสาหกรรม เช่น การควบคุมมลพิษตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 แต่การใช้มาตรการกำกับและควบคุมตามกฎหมายดังกล่าวแต่เพียงอย่างเดียวทำให้โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษสามารถปล่อยมลพิษได้มากตามต้องการตราบเท่าที่น้ำทิ้งหรืออากาศเสียเป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด จึงทำให้โรงงานอุตสาหกรรมขาดแรงจูงใจที่จะปรับปรุงกระบวนการผลิตและใช้เทคโนโลยีที่สะอาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานอุตสาหกรรมเองก็ไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากกระบวนการผลิตและกระบวนการควบคุมมลพิษของตนเท่าที่ควร รัฐจึงต้องนำเงินงบประมาณเป็นจำนวนมากไปแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศอันเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม หรือในส่วนของภาคการขนส่งทางบก การใช้รถยนต์เป็นสาเหตุที่สำคัญของมลภาวะในด้านต่าง ๆ เช่น เสียงดัง ควันดำ ฝุ่นควัน กลิ่นเหม็น เป็นต้น ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน และสภาพสิ่งแวดล้อมรอบตัวเราโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้มีการคิดค้นเหตุผลด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม จึงกลายเป็นที่มาของแนวคิดในการให้เจ้าของหรือผู้ใช้รถยนต์เข้ามาร่วมรับผิดชอบ หรือร่วมรับภาระในการแก้ไขปัญหามลภาวะจากรถยนต์ดังกล่าว

จากปัญหาข้างต้นไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมหรือเจ้าของหรือผู้ใช้รถยนต์ จึงควรที่จะเข้ามารับผิดชอบในภาระค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศด้วย ทั้งนี้ การกำหนดให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมหรือเจ้าของหรือผู้ใช้รถยนต์เข้ามารับผิดชอบในการแก้ปัญหามลพิษ อาจกำหนดเป็นการเก็บค่าบริการปล่อยมลพิษ (Emission Charge) หรือค่าภาษีสำหรับผู้ก่อมลพิษ อันเป็นหลักการทางเศรษฐศาสตร์ ที่นำมาใช้กับการพัฒนาประเทศทางด้านเศรษฐกิจ พร้อมกับการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม

2. หลักการและแนวความคิดในการควบคุมมลพิษทางอากาศ

ในปัจจุบันเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่มีอยู่มักเกี่ยวข้องกับการเก็บค่าธรรมเนียมการใช้ทรัพยากรมากกว่าการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ก่อมลพิษลดการก่อมลพิษ และยอมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม จึงสมควรที่จะนำเครื่องมือหรือมาตรการทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ให้มากขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

2.1 การควบคุมมลพิษทางอากาศ

การกำหนดมาตรฐาน โดยทั่วไปจะทำได้สองลักษณะ คือ การกำหนดมาตรฐานจากแหล่งกำเนิด หรือมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด (Emission Standard) และการกำหนดมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Ambient Standard)

- มาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด (Emission Standard) เป็นมาตรฐานมลพิษในสิ่งแวดล้อม โดยทั่วไปมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว อาทิเช่น มาตรฐานคุณภาพน้ำ ในแหล่งน้ำผิวดิน ที่ไม่ใช่ทะเล มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้ง มาตรฐานคุณภาพน้ำบาดาลที่จะใช้บริโภค มาตรฐานคุณภาพน้ำดื่ม และมาตรฐานคุณภาพอากาศในบรรยากาศ เป็นต้น

- มาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม (Ambient Standard) เป็นมาตรฐานมลพิษจากแหล่งกำเนิด หรือกิจกรรมต่าง ๆ มาตรฐานที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว อาทิเช่น มาตรฐานคุณภาพอากาศเสีย ที่ระบายออกจากท่อไอเสียของรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเรือกล มาตรฐานคุณภาพอากาศเสียที่ระบายออกจากโรงงาน มาตรฐานระดับเสียงของรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และเรือกล และมาตรฐานควบคุมการระบายน้ำทิ้ง จากอาคารบางประเภท และบางขนาด เป็นต้น

2.2 แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม

แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมจะแบ่งออกเป็น 2 เรื่อง คือ หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายและการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

1) หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle : PPP)

แนวความคิดเรื่องผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle : PPP) นี้เป็นแนวความคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมาจากความเชื่อที่ว่า ปัจจุบันผู้ประกอบการผลิตสินค้าหรือให้บริการได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือสินค้าสาธารณะ (Public goods) โดยไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนทำให้สินค้าราคาถูกกว่าที่เป็นจริง และผลจากการที่ไม่ต้องจ่ายค่าตอบแทนนี้เองทำให้ไม่มีการรักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม นอกจากการตักตวงผลประโยชน์ตามความสามารถของตน ซึ่งนอกจากเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างไม่เหมาะสมตามหลักการทางเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ไม่สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแล้วยังเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดอีกด้วย ซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลดีแต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะของการขาดการบำบัดมลพิษโดยถือเสมือนหนึ่งว่าธรรมชาติเป็นเครื่องบำบัดน้ำเสียขนาดใหญ่ที่มีค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดเป็นการประหยัดมากที่สุดที่ปล่อยให้ธรรมชาติบำบัดของเสียเกินขีดจำกัดของธรรมชาติและก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมโดยส่วนรวมแล้ว ผู้รับภาระค่าใช้จ่ายในการบำบัดของเสียก็คือสังคมนั้นเอง ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้ปล่อยของเสียดังกล่าวเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายของตน โดยการกำหนดค่าธรรมเนียมที่ผู้ก่อให้เกิดมลพิษต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการบำบัดมลพิษหรือเพื่อการอื่น ๆ

2) การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์

เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Instruments) หรือแรงจูงใจทางเศรษฐศาสตร์ในการดำเนินการ ซึ่งโดยทั่วไปที่ปฏิบัติกันในหลายประเทศและสามารถนำมาใช้ได้โดยแบ่งออกได้ดังนี้

(1) การเก็บค่าปล่อยมลพิษ (Charge System)

(2) การเก็บภาษี (Tax)

(3) การเก็บค่าธรรมเนียมการจัดการสิ่งแวดล้อม (Administration Fee)

2.3 หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

2.3.1 หลักความเสมอภาคหรือหลักความเป็นธรรม (Equity)

ระบบภาษีอากรที่ดีต้องเป็นระบบที่มีความเป็นธรรมทั้งในระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกันเองและระหว่างรัฐผู้จัดเก็บภาษีกับประชาชนผู้เสียภาษีอากรทั้งหลาย หลักความเป็นธรรมนี้นับเป็นหัวใจของระบบภาษีอากรที่ดี ถ้าหากระบบภาษีอากรใดปราศจากความเป็นธรรมแล้ว ความยินยอมเสียภาษีโดยสมัครใจ (Voluntary Compliance) ก็คงจะเกิดขึ้นได้ยาก

2.3.2 หลักความแน่นอนชัดเจน (Certainty)

ภาษีที่ปัจเจกชนแต่ละคนมีหน้าที่ต้องรับภาระในการจ่ายควรที่จะต้องมีความแน่นอนชัดเจน ไม่มีการใช้อำนาจตามอำเภอใจ เวลาในการจ่ายภาษี วิธีการจ่าย จำนวนภาษีที่จะต้องจ่าย ทั้งหลายเหล่านี้จะต้องมีความชัดเจนและง่ายแก่ผู้จ่ายภาษีและต่อผู้อื่นทุก ๆ คน หากระบบภาษีการจัดเก็บภาษีอากรใดมีความแน่นอนและชัดแจ้งดังกล่าวแล้ว ย่อมสร้างความสมัครใจในการเสียภาษีอากรได้ดีขึ้น

2.3.3 หลักความสะดวกในการจ่ายภาษี (Convenience of Payment)

ภาษีทุก ๆ ชนิดควรที่จะถูกจัดเก็บตามเวลาหรือตามวิธีการที่น่าจะสะดวกมากที่สุดสำหรับผู้จ่ายภาษี โดยหลักการนี้มีจุดมุ่งหมายว่า เมื่อประชาชนมีภาระหน้าที่เสียภาษีอากรให้รัฐ รัฐก็ควรที่จะเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียภาษีในทุก ๆ ด้าน โดยหลักความสะดวกนี้หากวางไว้อย่างเหมาะสมแล้วย่อมเป็นการจูงใจประชาชนในการให้ความร่วมมือเสียภาษีอากร ทำให้รัฐสามารถเก็บภาษีอากรได้ครบถ้วนยิ่งขึ้น

2.3.4 หลักความประหยัดในการจัดเก็บภาษี (Economy in Collection)

ภาษีทุก ๆ ชนิดควรที่จะถูกออกแบบทั้งในแง่วิธีการดึงเงินออกจากกระเป๋าของประชาชนจะต้องทำอย่างประหยัดที่สุดและเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกระเป๋าเงินของประชาชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกเหนือจากเงินที่ภาษีนำเข้าไปสู่คลังสาธารณะ

3. มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตของต่างประเทศกับการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมที่ปล่อยมลพิษทางอากาศ

1. มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมของสหรัฐอเมริกานั้น คือ การจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งไม่ว่าจะเป็นภาษีทางตรงหรือภาษีทางอ้อมก็จะมีการจัดเก็บทั้งในระดับรัฐบาลกลาง (Federal Government) จนถึงระดับรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) กฎหมายภาษีสรรพสามิตของ

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับเดียว คือ ประมวลบทบัญญัติว่าด้วยภาษีอากร (Internal Revenue Code) ใช้จัดเก็บภาษีสรรพสามิต 4 ประเภท คือภาษีสรรพสามิตสำหรับการผลิตสินค้า ภาษีสรรพสามิตสาหรับการขายปลีกสินค้า ภาษีสรรพสามิตสาหรับการให้บริการ และภาษีสรรพสามิตสาหรับสิ่งแวดล้อม สำหรับภาษีสรรพสามิตนั้นได้ถูกกำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งของประมวลบทบัญญัติว่าด้วยการจัดเก็บภาษีอากร (Internal Revenue Code) ที่ถูกจัดเก็บโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งมีรูปแบบการจัดเก็บภาษีที่หลากหลายตั้งแต่การผลิต การนำเข้า การให้บริการ และภาษีสรรพสามิตที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศหนึ่งซึ่งประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อม จึงเหมาะที่จะเป็นกรณีศึกษาด้านการแก้ไขปัญหาเพื่อนำมาเป็นต้นแบบประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหามลพิษทางอากาศในประเทศไทย แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางด้านบริบทโครงสร้างจากประเทศไทยอยู่บ้าง แต่ยังสามารถนำแนวคิดต่าง ๆ มาปรับใช้โดยการผสมผสานกับบริบททางด้านสังคม วัฒนธรรม รวมถึงสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยได้

2. มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามกฎหมายสาธารณรัฐเกาหลี

ภาษีสรรพสามิตของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นภาษีที่จัดเก็บโดยรัฐบาลกลาง แบ่งลักษณะการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ออกเป็น 4 ประเภท คือ ภาษีสรรพสามิตพิเศษ ภาษีสรรพสามิตสุรา ภาษีสรรพสามิตสาหรับโทรศัพท์ และภาษีสรรพสามิตสาหรับการขนส่ง ซึ่งแต่ละประเภทจะมีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะเป็นหมวดหมู่ หากแต่อยู่ในฉบับเดียวกัน

3.2 มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตของต่างประเทศกับการควบคุมรถยนต์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอน

1. มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามกฎหมายสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ

การจัดเก็บภาษีมลพิษจากรถยนต์ของสหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ พยายามที่จะทำให้อัตราการจัดเก็บภาษีนั้นมีความแปรผันใกล้เคียงกับอัตราการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกสู่ชั้นบรรยากาศให้มากที่สุด ในการกำหนดอัตราการจัดเก็บภาษีนั้น จะคำนึงถึงทั้งการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และประเภทพลังงานที่ใช้ของเครื่องยนต์ร่วมกันตลอดจนมีการปรับปรุงอัตราการจัดเก็บภาษีไม่ให้ล้าสมัยจนเกินไป รวมทั้งมีการสนับสนุนให้ประชาชนเกิดแรงจูงใจในการเสียภาษี อย่างเช่น การคำนวณภาษีได้ล่วงหน้าในเว็บไซต์ เพียงแค่ให้ประชาชนทำการระบุข้อมูลยี่ห้อและรุ่นของรถยนต์ พร้อมกับปีที่ซื้อ และทำให้ผู้เสียภาษีตัดสินใจได้ล่วงหน้าว่าควรจะซื้อรถยี่ห้อใด รุ่นใด จึงจะทำให้มีภาระภาษีรถยนต์ประจำปีน้อยกว่า รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้ผู้ผลิตรถยนต์และผู้ประกอบการที่จำหน่ายรถยนต์อยู่ในประเทศได้เป็นอย่างดี เพื่อให้พัฒนารถยนต์ของตนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และมีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ออกจากเครื่องยนต์น้อยลง เพื่อจูงใจให้ผู้บริโภคเลือกซื้อรถยนต์ของตนด้วย

2. มาตรการทางกฎหมายภาษีสรรพสามิตตามกฎหมายสหรัฐอเมริกา

ในส่วนขอรถยนต์นั้น สหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดกฎระเบียบในการผลิตรถยนต์ ซึ่งกฎระเบียบพื้นฐานในส่วนที่เกี่ยวกับสินค้ารถยนต์นั้น ก็คือเรื่อง การประหยัดน้ำมัน ความปลอดภัย การควบคุมสิ่งแวดล้อม ซึ่งในที่นี้หมายถึง การปล่อยควันเสีย การปิดป้าย และภาษีการประหยัดน้ำมันตามกฎหมาย Energy Policy and Conservation Act of 1975 (EPAC) ซึ่งมีการมอบอำนาจให้หน่วยงาน Environmental Protection Agency (EPA) เป็นผู้กำหนดมาตรฐานหาค่าเฉลี่ยการกินน้ำมันของรถยนต์ (Average Motor Vehicle Fuel Economy-CAFE) ที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา

4. วิเคราะห์ปัญหาการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากการก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ

(1) การหาระดับภาษีที่เหมาะสมในการจัดเก็บ กล่าวคือ การหาระดับภาษีที่สะท้อนถึงต้นทุนที่สังคมต้องรับภาระจากมลพิษที่เกิดขึ้น โดยต้นทุนของสังคมนี้ต้องรวมถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่รัฐต้องใช้ในการจัดการให้สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปราศจากมลพิษจนถึงระดับที่สังคมพอใจ รวมถึงค่าใช้จ่ายในการบริหารภาษี และการกำกับดูแลให้มีการกำจัดหรือลดปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น

(2) การกำหนดอัตราภาษีตามผลกระทบจากเงินเฟ้อ (Inflation) เพราะเมื่อมีเงินเฟ้อเกิดขึ้น ค่าภาษีผลผลิตที่แท้จริงจะลดลง ทำให้ระดับภาษีที่เรียกเก็บไม่สะท้อนระดับของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ดังนั้น จึงเป็นการยากที่จะกำหนดอัตราภาษีผลผลิตให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงต้นทุนการผลิต (Product Cost) และต้นทุนทางสังคมหรือต้นทุนต่อสิ่งแวดล้อม (Social Cost) หรืออีกด้านหนึ่งภาษีสรรพสามิตอาจก่อให้เกิดการบิดเบือนของราคาจากการแข่งขันในตลาดแข่งขันเสรี และอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านเงินเฟ้อได้ (Inflation)

(3) การขยายฐานภาษีสรรพสามิต การตัดสินใจของรัฐส่วนใหญ่มีการตัดสินใจแบบการเมือง (Political) กล่าวคือ เมื่อรัฐต้องการเพิ่มรายได้ ก็จะทำการขยายฐานภาษีสรรพสามิตกำหนดสินค้าหรือบริการเพิ่มขึ้น โดยมิได้คำนึงถึงอัตราภาษีที่สะท้อนต้นทุนทางสังคมหรือต้นทุนทางสิ่งแวดล้อม แม้สินค้าชนิดนั้นจะเป็นสินค้าเพื่อป้องกันมลพิษก็ตาม จึงทำให้เกิดปัญหาในการเก็บภาษีผลผลิตด้วยภาษีสรรพสามิต

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอาจสรุปหลักการและแนวความคิดในการควบคุมมลพิษทางอากาศได้ดังนี้

1. หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

อัตราที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากการปล่อยมลพิษทางอากาศ ที่สอดคล้องกับหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีและหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจควรมีลักษณะเป็นอัตราภาษีแบบอัตราคงที่ซึ่งง่ายต่อการคำนวณภาระภาษีและก่อให้เกิดการบิดเบือนการตัดสินในในทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษีน้อยที่สุด เพราะการจัดเก็บภาษีแบบอัตราคงที่จะทำให้ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและเจ้าของรถยนต์เสียภาษีในอัตราที่เท่ากันตราบใดที่มีการปล่อยอากาศเสียในปริมาณที่กำหนด อัตราภาษีจึงควรมีลักษณะการจัดเก็บที่ง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อน รวมถึงเจ้าพนักงานผู้จัดเก็บภาษีควรที่จะเข้าใจและคำนวณภาระภาษีได้โดยง่าย ในขณะเดียวกันอัตราภาษีควรอยู่ในระดับที่ต่ำ เนื่องจากอัตราภาษีที่ต่ำจะมีผลทำให้โรงงานอุตสาหกรรมและเจ้าของรถยนต์ผู้มีหน้ามีหน้าที่เสียภาษีมีภาระภาษีที่ต่ำ ทำให้รายจ่ายที่ใช้ได้ของโรงงานอุตสาหกรรมลดลงไม่มากนักโรงงานอุตสาหกรรมจึงมีความเต็มใจที่จะเสียภาษีให้แก่รัฐบาล และไม่ต้องการที่จะหลบหลีกและหนีภาษี เนื่องจากการหลบหลีกและหนีภาษีก่อให้เกิดความยุ่งยากมากกว่าและไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการหลบหลีกและหนีภาษี

2. หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

การนำค่าใช้จ่ายด้านสิ่งแวดล้อมมาบวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการ ผู้บริโภค ผู้ใช้ทรัพยากร ตระหนักถึงต้นทุนที่แท้จริงของทรัพยากรและคำนึงถึงผลกระทบภายนอก หรือผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคตัดสินใจว่าจะดำเนินมาตรการหรือเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดมลพิษหรือบริโภคทรัพยากรน้อยลงหรือไม่ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ก่อมลพิษหรือผู้ก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม (ผู้ผลิตสินค้าและบริการ ผู้บริโภค ผู้ใช้ทรัพยากร) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยลดการก่อมลพิษหรือก่อความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม

3. หลักการจัดเก็บภาษีที่ดี

ควรนำหลักการจัดเก็บภาษีที่ดีมาใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตเพื่อควบคุมการปล่อยมลพิษทางอากาศ กล่าวคือ ภาษีสรรพสามิตเป็นภาษีที่จัดเก็บเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ โดยการควบคุมการบริโภคของบางสินค้า ยกตัวอย่างเช่น กรณีสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งการจัดเก็บภาษีการปล่อยมลพิษทางอากาศนั้นเป็นการจัดเก็บภาษีแบบก้าวหน้า ดังนั้น เพื่อไม่ให้เป็นการสร้างความเหลื่อมล้ำทางสังคมให้มากขึ้นกว่าเดิม ควรปรับภาษีสรรพสามิตจากการปล่อยมลพิษทางอากาศให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นแหล่งรายได้รัฐและลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ อีกทั้งยังเป็นการลดการปล่อยมลพิษทางอากาศอันเป็นผลดีต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เนื่องจากภาษีสรรพสามิตเป็นเครื่องมือทางภาษีเครื่องมือหนึ่ง เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงผลกระทบต่อการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์หรือก๊าซเรือนกระจก (Green House Gas) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อน (Global Warming)

5.2 ข้อเสนอแนะ

เห็นควรที่จะมีการปฏิรูประบบภาษีใหม่ โดยการตรากฎหมายภาษีสรรพสามิตมาบังคับใช้กับผู้ที่ก่อให้เกิดมลพิษโดยตรง ซึ่งการจัดเก็บภาษีดังกล่าว ควรมีการสร้างแรงจูงใจยกเว้นหรือปรับลดอัตราภาษีเพื่อสะท้อนต้นทุนสิ่งแวดล้อมจากการปล่อยมลพิษ ในส่วนของโรงงานอุตสาหกรรม ควรมีการออกกฎหมายเพื่อใช้ในการควบคุมมลพิษโดยเฉพาะ ซึ่งในกฎหมายดังกล่าวนั้นควรมีการกำหนดอัตราภาษี แรงจูงใจทางภาษี เช่น การยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีให้กับสถานประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้พลังงานสะอาด อีกทั้งควรมีการกำหนดคำนิยามของสินค้าที่ต้องเสียภาษีสรรพสามิตให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดเก็บภาษีจากผู้ก่อมลพิษหรือโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษนั้นมีความเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ในส่วนของรถยนต์นั้น การนำมาตรการการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากรถยนต์ที่ปล่อยก๊าซคาร์บอนฯ มาใช้บังคับ ควรพิจารณาให้ครอบคลุมผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น การกำหนดอัตราภาษีที่เหมาะสม , การคำนวณอัตราการปล่อยมลพิษ , การกำหนดระยะเวลาในการประกาศใช้ และการปรับปรุงด้านนโยบาย ทั้งนี้เพื่อให้มาตรการดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กอบกุล รายะนาคร และ มิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. (2552). **กฎหมายว่าด้วยเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับประเทศไทย.** เชียงใหม่: ล้อคอินดีไซน์เวิร์ค

ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์. (2525). **หลักการวิเคราะห์ภาษี ฉบับพิสดาร.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). **ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา : หลักการและบทวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐาปนี ทินทรชัย. (2541). **แนวคิด หลักการ และความสำคัญของภาษีสรรพสามิต** (เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานสรรสามิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ยุวดี คาดการณ์ไกล. **แนวคิด หลักการ และกฎหมายเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

โสมสกาว เพชรานนท์. (2553). **เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Carlson, R.L. (1978). **Seemingly unrelated regression and the demand for automobiles of different sizes a disaggregated approach.** Journal of Business 02/1978, 51(2), pp 243-62. America: The University of Chicago

Hugh Hennessy and Richard S.J. Tol. (July 2010). **The Impact of Tax Reform on New Car Purchases in Ireland.** Working Paper No. 349. Ireland: Economic and Social Research Institute

Stephen F. Witt and S. Raymond Johnson. (1986). An econometric model of new-car demand in theUK. Managerial and Decision Economics. 7 (March). pp19-23. United kingdom: University of Bradford

การกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่ง

พงศธร บวรโกศลจิต*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาถึงการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวคิดและวิเคราะห์ถึงฐานความผิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งว่ามีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำความผิดอันนำไปสู่การกำหนดหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้ขนยาเสพติดหรือมือขนยาเสพติดที่มีความใกล้ต่อตัวยาเสพติดและผู้อยู่เบื้องหลังหรือนายทุนให้ได้รับการลงโทษที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลไป

จากการศึกษาพบว่า ปัญหายาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงของสังคมที่นานาประเทศให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งในปัจจุบันกำลังเผชิญปัญหายาเสพติดที่มีการพัฒนารูปแบบที่สลับซับซ้อน อันนำไปสู่อาชญากรรมในลักษณะองค์กร(ประธาน วัฒนวาณิชย์,2548 : 9) โดยการนำเทคโนโลยี เทคนิควิธีการสมัยใหม่เป็นเครื่องมือในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นเครือข่าย ซึ่งผู้กระทำความผิดเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในหลายด้านมาร่วมกลุ่มกัน มีการวางแผน แบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ดำเนินการอย่างรัดกุม และมีการปกปิดความลับให้รับรู้ข้อมูลเท่าที่จำเป็นและใช้ระบบตัดความสัมพันธ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการตรวจค้นและจับกุมของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งยังพบว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงของประเทศ (พรเพ็ญ เพชรสุขศิริและคณะ,2549 : 1) ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรอาชญากรรมยาเสพติดที่ประกอบไปด้วยนายทุนหรือผู้บงการ โดยส่วนใหญ่จะมีการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

การสั่งการหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นดำเนินการตามแผนที่ตนวางไว้ โดยจะไม่เข้ามาใกล้กับตัวยาเสพติดเลยโดยจะมีการตัดตอน การสั่งการ การมอบหมายบุคคลในองค์กรรับผิดชอบในแต่ละช่วงหรือในแต่ละขั้นตอนในการกระทำความผิด โดยบุคคลที่อยู่ใกล้กับตัวยาเสพติดที่สุดโดยส่วนใหญ่จะเป็นบุคคลในระดับล่างขององค์กร เช่น ผู้ขนส่งลำเลียง หรือผู้ดูแลสถานที่เก็บยาเสพติด การบริหารจัดการด้านการเงิน หรือการปกปิดทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทำให้การขยายผลการสืบสวนสอบสวนของฝ่ายเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างยากลำบากในการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานนำมาพิสูจน์การกระทำความผิด ของตัวนายทุน ผู้บงการ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องในองค์กร (ชาติชาย สุทธิกลม, 2549 : 4) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งที่ปรับเปลี่ยนกลวิธีในการขนส่งยาเสพติด โดยใช้วิธีการขนส่งสาธารณะ (ปัณณ์ฉัตร์ เดชวสุพงศ์,2558 : 47) และกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วในทุกพื้นที่ในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เยาวชน และตามสถานบันเทิง ในอดีตประเทศไทยเคยถูกระบุว่าเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดและเป็นศูนย์การค้ายาเสพติดที่สำคัญมาก่อน (เพชรา สังขะวรและคณะ, 2530: 29) โดยมีเครือข่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ แม้ว่าการผลิตยาเสพติดในปัจจุบันจะลดลงแต่ก็ยังคงเป็นประเทศส่งผ่านยาเสพติดที่สำคัญ เนื่องจากมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบค้ายาเสพติดไม่ว่าจะเป็นที่ตั้งภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อเชื่อมโยงกับประเทศผู้ผลิตยาเสพติดที่สำคัญไม่ว่าทางบกหรือทางทะเลประกอบกับมาตรการตรวจสอบยังไม่รัดกุมและเข้มงวดเท่าที่ควร (กอบกูล จันทวโร , 2544 : น.5) เนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายภายในกำหนดความผิดฐานนี้ไว้โดยเฉพาะ อีกทั้งกำลังเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอันเป็นพื้นที่เปิดกว้างในการติดต่อคมนาคมการค้าเสรี และการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทำให้สามารถลักลอบนำเข้าและส่งออกยาเสพติดได้ง่ายขึ้นเนื่องจากพื้นที่ชายแดนมีขอบเขตกว้างขวางประกอบกับมีปัญหาเส้นเขตแดนที่ยังไม่ชัดเจนอีกหลายพื้นที่ ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐตรวจสอบควบคุมไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนามีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมจนทำให้เกิดความจำเป็นหรือความต้องการใช้ยาเสพติดบางชนิดของบุคคลบางอาชีพซึ่งก่อให้เกิดผลประโยชน์กับกระบวนการผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการลักลอบค้ายาเสพติด โดยกฎหมายภายในของประเทศไทยที่อยู่ไม่ว่าจะประมวลกฎหมายอาญาหรือในรูปของกฎหมายพิเศษ ในปัจจุบันนี้ที่ได้บัญญัติกฎหมายที่ใช้ในการปราบปรามยาเสพติดกล่าวคือ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติ

มาตรการในการปราบปรามผู้กระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5)พ.ศ.2545 แต่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมผู้ประกอบการขนส่งได้อย่างครอบคลุมทั่วถึงและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและให้สัมฤทธิ์ผลในการปราบปรามยาเสพติดที่มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการขนส่ง ต่อมาได้มีคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 41/2557 โดยวางหลักเกณฑ์เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพื่อให้การบริหารราชการของคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการปราบปรามและหยุดหยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถลดผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนและสังคมโดยรวม คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงมีคำสั่งดังต่อไปนี้

ให้กองกำลังรักษาความสงบเรียบร้อย กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติและชุดปฏิบัติการปราบปรามยาเสพติดของทุกหน่วยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้นำเข้าและส่งออก รวมทั้งผู้สมคบและสนับสนุนช่วยเหลือให้ได้ผลอย่างจริงจังในทุกพื้นที่สกัดกั้นการลักลอบนำเข้ายาเสพติดตลอดแนวชายแดน ปราบปรามเครือข่ายค้ายาเสพติดในทุกหมู่บ้านและชุมนุมทั่วประเทศ และใช้มาตรการตรวจสอบเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้เกี่ยวข้องทั้งระบบ(คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 41/2557) ทั้งนี้ ทำให้ประเด็นการลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งมีความชัดเจนมากขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเพิ่มบัญญัติกฎหมาย ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติในการป้องกันและปรามยาเสพติด เพื่อกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งไว้โดยตรงซึ่งมีแต่เพียงการรับผิดฐานมียาเสพติดไว้ครอบครองเพื่อจำหน่ายเท่านั้น ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น เพื่อปราบปรามยาเสพติดที่มีลักษณะเป็นการลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่ง และอุดช่องว่างทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายสำหรับความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งที่แสวงหาผลประโยชน์จากการทำธุรกิจบังหน้าไว้โดยตรงให้สอดคล้องกับภายใต้กรอบตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 ข้อ 15 ซึ่งประเทศไทยเป็นรัฐภาคีที่จะต้องมีพันธกรณีในการปฏิบัติตามอนุสัญญาฉบับดังกล่าว ถึงแม้ว่าจะนำบทบัญญัติที่มีอยู่ไปเทียบเคียงก็ยังไม่เพียงพอซึ่งส่งผลให้การบังคับใช้กฎหมายต่อการปราบปรามผู้ลักลอบขนส่งยาเสพติดตามกฎหมายไทยนั้นยากต่อการนำตัวผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะการกระทำความผิดดังกล่าวมาลงโทษ รวมไป

ถึงมาตรการ ในการควบคุมการตรวจสอบของผู้ประกอบการขนส่งและไม่มีบทกำหนดความผิดผู้ประกอบการขนส่งในการลักลอบขนส่งยาเสพติด ทั้งยังขาดแคลนมาตรการทางกฎหมายที่สนับสนุนการตรวจสอบการขนส่งขอผู้ประกอบการขนส่งให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากกฎหมายยาเสพติดมีสถานะเป็นกฎหมายอาญาอย่างหนึ่งที่จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามภารกิจของกฎหมายอาญาในการปราบปรามยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยกำหนดความผิดฐานขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งนั้นเพื่อป้องกันมิให้การกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นซ้ำอีกอันเป็นการคุ้มครองสังคมทางกฎหมาย กล่าวคือ ภารกิจการปราบปราม(Repressive Function) และภารกิจป้องกัน (Prevention Function) ซึ่งภารกิจการปราบปรามผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงต่อสังคม(ธานี วรภัทร,2558 : 31-32) ซึ่งเมื่อพิจารณาในเนื้อหาสาระทางกฎหมายอาญายังพบว่า ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดมีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) ที่เป็นคุณธรรมทางกฎหมายทั้งในส่วนบุคคล (Individualrechtsgut) และส่วนรวม (Universalrechtsgut) มีระดับของความชั่ว (Schuld) อันเป็นการกระทำที่สามารถตำหนิได้อย่างมาก (คณิต ณ นคร,2555 :38) ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดก็รู้ว่ายาเสพติดนั้นมีผลกระทบอันเป็นความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อพิจารณาถึงผลที่เกิดจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ในการดำเนินการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของเจ้าพนักงานตำรวจมีความยากลำบากในการแสวงหาพยานหลักฐานมาดำเนินคดีกับบุคคลต่าง ๆ ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่หรือผู้ผลิตยาเสพติด รวมไปถึงการลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่ง ทั้งนี้โดยสภาพในการดำเนินการบุคคลเหล่านี้มักไม่ได้เป็นผู้ลงมือกระทำความผิดด้วยตนเองโดยตรง แต่จะมอบหมายหรือสั่งการเป็นทอด ๆ ด้วยวิธีที่สลับซับซ้อน(คณิต ณ นคร,2550 : 5)

ดังนั้น ควรมีกฎหมายรองรับบทบัญญัติแห่งกฎหมายภายในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งไว้เป็น 2 ลักษณะ คือ ด้านผู้ค้าหรือผู้ผลิตหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีพฤติการณ์ด้านยาเสพติดทั้งที่เป็นระดับผู้ผลิต ผู้ค้ายาเสพติดรายสำคัญ รายกลาง รายย่อย ผู้ลำเลียงยาเสพติด รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้เกี่ยวข้องและด้านผู้เสพซึ่งอาจเป็นผู้เสพยาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดไว้ในประมวลกฎหมายยาเสพติด เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายมุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิด มากเกินกว่าที่จะมุ่งถึง

ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ในการปราบปรามอาชญากรรม เพื่อทำให้เกิดอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายในการกำหนดความผิดระหว่างผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่สูงกว่าบุคคลธรรมดาและผู้ค้ารายย่อยไว้แยกออกจากกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสมในการลงโทษเป็นรายบุคคลไป

ผู้เขียนจึงได้วิเคราะห์บทบัญญัติของกฎหมายในการกำหนดความผิดผู้ลักลอบขนส่งยาเสพติดระหว่างมือขนยาเสพติดและผู้ประกอบการขนส่ง หน่วยงานที่รับผิดชอบในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติด กระบวนการและวิธีการ ๆ ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับในต่างประเทศแล้ว อันนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งให้เป็นความรับผิดอาญา โดยกำหนดในรูปแบบของกฎหมายเฉพาะ ซึ่งสามารถนำมาใช้บังคับได้เป็นการทั่วไปและครอบคลุมได้ทุกกรณีที่เป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบขนส่งยาเสพติดให้สอดคล้องกับอนุสัญญาอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท ค.ศ. 1988 ทั้งนี้โดยการนำหลักกฎหมายของต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นระบบซิวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์

ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลสูงฝรั่งเศสให้เหตุผลว่าความผิดดังกล่าวไม่ขึ้นอยู่กับเจตนาแต่อย่างใด (Qualit Juridique) ที่อาจรับผิดได้ เช่น นายจ้างผู้ประกอบการขนส่งซึ่งกำหนดไว้เป็นพิเศษ (Responsabilit Spcial) เท่านั้น (Dalmasso Thierry ,1996 : 13) ด้วยเหตุผลที่ว่านิติบุคคลไม่ควรมีอภิสิทธิ์ในการที่ไม่ต้องรับผิดทางอาญาอีกต่อไป โดยเฉพาะหากพิจารณาในวัตถุประสงค์ในการลงโทษซึ่งเกิดจากการกระทำที่กระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจ ทำให้นิติบุคคลของสาธารณรัฐฝรั่งเศสจำต้องรับผิดทางอาญาเพื่อให้เกิดความเสมอภาค (Debove Fredderic , Falletti Francois , 2006 : 141) ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้บัญญัติกฎหมาย เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งไว้ในมาตรา 222-42 ของประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศสในการกำหนดบทลงโทษปรับสำหรับนิติบุคคลไว้สูงกว่าบุคคลธรรมดา เนื่องจากเห็นว่าหากลงโทษเท่ากับบุคคลธรรมดาฐานการค้ายาเสพติดจะทำให้ไม่เกรงกลัวต่อการลงโทษ เพื่อปราบปรามบรรดาบริษัทที่แฝงตัวประกอบธุรกิจบังหน้าของแก๊งมาเฟียหรือองค์กรอาชญากรรมและป้องกันไม่ให้นิติบุคคลที่ถูกปิดกิจการ เนื่องจากการกระทำความผิดที่ได้มาจากการประกอบอาชญากรรมมาแบ่งปันกันระหว่างผู้ประกอบธุรกิจซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลหรือเป็นผู้ประกอบกิจการ(อุทัย อาทิเวช ,2557: 36) โดยกำหนดโทษปรับสำหรับ

บุคคลธรรมดาไว้เป็นเงินจำนวน 7,500,000 ยูโร หรือประมาณ 375,000,000 บาท และในกรณีที่เป็นนิติบุคคลจะมีลงโทษปรับเพิ่มขึ้นเป็น 5 เท่าของ 7,500,000 ยูโร รวมเป็นเงินจำนวน 37,500,000 ยูโรหรือประมาณ 1,875,000,000 บาท ของไทยนั่นเอง(อุทัย อาทิเวช ,2557: 37) ทั้งนี้ กำหนดโทษขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้พิพากษาที่สามารถปรับให้เหมาะสมกับสถานะการเงินของนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้เป็นกระทำความผิดได้ หากปรากฏว่าการกระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มกันเป็นองค์กรอาชญากรรมหมายความรวมถึงการลักลอบขนส่งยาเสพติดซึ่ง จะต้องระวางโทษจำคุก 30 ปี และปรับเงินจำนวน 7,500,000 ยูโร ตามมาตรา 222-35 วรรคสองและวรรคสามของประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส และห้ามประกอบกิจการ ถูกยุบและปิดกิจการสำหรับนิติบุคคลเป็นระยะเวลา 5 ปี ตามกฎหมายแรงงาน ตามมาตรา 6313-1 รวมทั้งบุคคลธรรมดาที่ให้ความช่วยเหลือ โยกย้าย ปกปิด ซ่อนเร้นหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้จากการกระทำความผิด การสนับสนุนด้วยวิธีการใด ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่อการลักลอบลำเลียงหรือการค้ายาเสพติดที่ผิดกฎหมาย ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 222-37 และมาตรา 222-38 ของประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส ต้องระวางโทษจำคุก10 ปีและปรับเงินจำนวน 750,000 ยูโรซึ่งอาจเพิ่มสูงขึ้นได้จนถึงครึ่งหนึ่งของมูลค่าของทรัพย์สินหรือรายได้ที่มาจากแสวงหาผลประโชน์จากการค้ายาเสพติดอีกด้วย ในกรณีผู้ใช้ให้กระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบขนส่งยาเสพติดซึ่งลงโทษสูงสุดถึง 10 ปีและปรับ 7,600,000 ยูโร ตามกฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส มาตรา 222-39

หากกระทำในลักษณะกลุ่มอาชญากรรมเพื่อค้ากำไร ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตผู้อื่น มีการนำเข้ายาเสพติดปริมาณมาก จำต้องลงโทษจำคุกตั้งแต่ 2-15 ปี หากปรากฏว่าการกระทำดังกล่าว มีลักษณะรวมกัน จำต้องลงโทษจำคุกตั้งแต่ 5-15 ปี ตามมาตรา 12 ของประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ไม่มีโทษจำคุกตลอดชีวิตในคดียาเสพติด ซึ่งศาลฎีกาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้เคยมีคำพิพากษาว่าความผิดที่เข้าข่าย “ไม่ร้ายแรง” นั้น ขึ้นอยู่กับการพิจารณาสภาวะแวดล้อมที่แสดงถึงความแตกต่างจากสภาพการณ์ทั่วไป อันทำให้ศาลเห็นได้ว่า การลงโทษที่ใช้ตามปกตินั้น ไม่สมเหตุสมผล(ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ : 2556,108) ดังจะเห็นได้ว่าการกำหนดความผิดกับผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดนั้นมีความยืดหยุ่นในการบังคับใช้กฎหมายคดียาเสพติดและมุ่งเน้นไปในเรื่องของการบำบัด การลดภาระที่ไม่ดีต่อสังคม และสุขภาพของประชาชนเป็นรายบุคคลไป

ประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา30a อนุมาตราหนึ่งบัญญัติไว้ว่า พิพากษาจำคุก ไม่น้อยกว่า ห้าปี จะได้รับการ กำหนดไว้ว่า ทุกคนที่ กระทำผิดกฎหมาย การเพาะปลูก ยาเสพติด ผลิต ธุรกิจการค้าในการนำเข้าหรือ ส่งออก โดนมีสมาชิกคนหนึ่งขององค์กรอาชญากรรม ที่มีการทำงานร่วมกัน อย่างต่อเนื่องของ การกระทำดังกล่าว

ในระบบคอมมอนลอว์นั้น อาทิเช่น ประเทศอังกฤษเห็นว่า การประกอบกิจการต่าง ๆ เริ่มพัฒนาเป็นรูปของนิติบุคคล หากนิติบุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาแล้ว อาจเกิดผลเสียหายแก่บ้านเมืองและประชาชนเป็นอย่างมาก จึงเริ่มมีการกำหนดความผิดอาญาสำหรับนิติบุคคล (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล , 2551 : 42) ก่อให้เกิดปัญหากรณีจำเลยเป็นนิติบุคคลเป็นจำเลยในคดีอาญานั้นไม่ได้ ทั้งนี้หากเห็นว่านิติบุคคลไม่ควรได้รับการคุ้มกันจากการถูกดำเนินคดีอาญา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องลงโทษในทางอาญาโดยที่ให้สิทธิจำเลยตั้งทนายไปแก้ต่างและปรากฏตัวต่อหน้าศาลแทนนิติบุคคลในศาลได้ เนื่องจากนิติบุคคลไม่มีตัวตนจึงไม่สามารถลงโทษนิติบุคคลที่เป็นโทษต่อกายได้ แต่สามารถลงโทษปรับแก่นิติบุคคลได้ เนื่องจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมและความเจริญก้าวหน้าในเรื่องการขนส่งทำให้นิติบุคคลมีบทบาทสูงในสังคมและการดำเนินการทั้งหลายเกี่ยวกับกิจการด้านขนส่งต่อมาความรับผิดในการกระทำของผู้อื่นซึ่งได้กระทำนอกขอบวัตถุประสงค์ โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย และความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคลได้สำหรับความผิดที่เจตนาภายในได้ โดยการกระทำและเจตนาขององค์กรนิติบุคคลนั้นเอง (สุนัย มโนมัยอุดม , 2527 : 17)

การกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่งซึ่งปรากฏในพระราชบัญญัติการลักลอบค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 (Drug Trafficking Act of 1944) ซึ่งนิยามความหมายของคำว่า “ค้ายาเสพติด” และ “การลักลอบค้ายาเสพติด” ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งครอบคลุมไปการนำเข้าและส่งออกยาเสพติด มียาเสพติดไว้ในความครอบครองโดยผิดกฎหมาย รวมไปถึงการลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการโดยการใช้ให้ผู้อื่นนำมาซึ่งการค้ายาเสพติดดังที่ระบุไว้ใน มาตรา 1 อนุมาตราหนึ่ง (B)(C) (E) อีกทั้งบัญญัติไว้เป็นกฎหมายเฉพาะสำหรับการลักลอบค้ายาเสพติดไว้ในพระราชบัญญัติการลักลอบค้ายาเสพติด ค.ศ. 1994 ตามมาตรา 49 ผู้ใดปกปิดหรือการถ่ายโอนเงินรายได้จากการลักลอบค้ายาเสพติด โดยการปกปิดหรือจะปลอมซึ่งเป็นทรัพย์สินใดหรือทั้งหมดหรือบางส่วนโดยตรงหรือโดยอ้อมจะแสดงถึงรายได้ที่มาจากการค้ายาเสพติดหรือแปลงหรือการโอนทรัพย์สินนั้น หรือจะเป็นการเอาออกจากเขตอำนาจศาลที่เกี่ยวข้องหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดี เพื่อริบทรัพย์ของผู้กระทำความผิดที่ได้จากการค้ายาเสพติด และ ผู้ใดให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความผิดเพื่อที่จะรักษาผลประโยชน์ของการค้ายาเสพติด ไม่ว่าจะเป็น

การเก็บรักษา สนับสนุน อำนวยความสะดวก รวมถึงการรับเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติด โดยผู้นั้นรู้ว่าได้มาจากการค้ายาเสพติดหรือได้รับประโยชน์จากการค้ายาเสพติด รวมถึงรายได้ของบุคคลใด ๆ ของยาเสพติดรวมถึงการค้ายาเสพติดไปยังสถานที่ใด ๆ ซึ่งในบางส่วนหรือทั้งหมดทางตรงหรือทางอ้อมในการเป็นตัวแทนในการค้ายาเสพติดมาตรา 50 (1)(2) อนุมาตราหนึ่งของพระราชบัญญัติการลักลอบค้ายาเสพติดปี ค.ศ. 1994 ซึ่งกำหนดความผิดสำหรับการลับลอบค้ายาเสพติดดังกล่าวข้างต้นจำต้องจำคุกไม่เกิน 14 ปีหรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ ตามมาตรา 54 ของพระราชบัญญัติการลักลอบค้ายาเสพติดปี ค.ศ. 1994

ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมต่อเนื่องหรือที่เรียกกันว่า CCE (Continuing Criminal enterprise) นั้น รัฐสภาได้มีการประกาศใช้ใน ค.ศ.1970 โดยบัญญัติไว้ในข้อ 2 ของพระราชบัญญัติการป้องกันยาเสพติดที่ครบวงจรและการควบคุมการกระทำต่อการคุกคามที่ยาเสพติด(The Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control of Act 1970) นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามการประกอบอาชญากรรมที่เกี่ยวกับการค้ายาเสพติดเป็นสำคัญซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการซึ่งอยู่เบื้องหลังในการกระทำความผิดโดยได้มีการบัญญัติไว้ในข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (21 U.S. Code ง 848)เนื่องจากยาเสพติดที่เป็นภัยคุกคามที่เพิ่มขึ้นและมีความซับซ้อนต่อการหาความจริงกับผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องในการจัดยาเสพติดขนาดใหญ่ในการดำเนินงานที่ผิดกฎหมายยาเสพติด แต่นำไปใช้กับบุคคลใด ๆ ตรงบริเวณองค์การบริหารหรือตำแหน่งงานที่กำกับดูแลผู้ประกอบการนั้นโดยกำหนดให้ต้องรับผิดทางอาญาด้วย (Jimmy Gurul,2013: 5) หากข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ใดมีส่วนร่วมในการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมอย่างต่อเนื่องจำต้องลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 20 ปี หรือจำคุกตลอดชีวิตและปรับจำนวนที่เพิ่มขึ้นจากการที่ได้รับอนุญาตให้เป็นไป ตามบทบัญญัติไว้ในข้อ 18 หรือปรับจำนวนเงิน 2,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ถ้าจำเลยเป็นบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้ประกอบการปรับจำนวนเงิน 5,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ กรณีถ้าจำเลยไม่ใช่ผู้ประกอบการจะต้องถูกริบทรัพย์สินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 853 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ เว้นแต่ ถ้ามีบุคคลใดเข้าร่วมในการกระทำภายหลังหรือก่อนการพิพากษาถึงที่สุด บุคคลนั้นจำต้องลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 30 ปี และอาจต้องถูกลงโทษเพิ่มขึ้นจนถึงจำคุกตลอดชีวิต และโทษปรับไม่เกินสองเท่าของจำนวนที่ได้รับอนุญาตตามบทบัญญัติของข้อ18 หรือปรับจำนวนเงิน 4,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ถ้าจำเลยมี

ลักษณะเป็นผู้ประกอบการจะถูกปรับ 10,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ รวมทั้งริบทรัพย์สินซึ่งได้จากการกระทำความผิด ไว้ในข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (A) ทั้งนี้ บุคคลใดผู้เข้าร่วมการกระทำการในการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง จำต้องถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิตไว้ในข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (B) และเสียค่าปรับตามลักษณะการกระทำความผิดดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (A)(A) (1) บุคคลนั้นเป็นผู้ดูแลหลักในการจัดงานหรือเป็นผู้นำขององค์กรซึ่งเป็นหนึ่งของผู้บริหารหลัก อาทิเช่น การจัดงาน หรือ ผู้นำ และ(2)(B) การกระทำที่ผิดต่อกฎหมายนั้น หากปรากฏว่า มีลักษณะเป็นองค์กร ที่มีจำเลยเป็นผู้ใช้เงินต้นหรือลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งในการเป็นผู้บริหารจัดการที่สำคัญขององค์กร โดยเป็นผู้ที่จัดงานหรือเป็นผู้นำที่ได้รับ 10,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ในรายรับช่วงเวลาใดในสิบสองเดือนของการดำรงอยู่ ของการ ผลิต นำเข้า หรือ จำหน่ายยาเสพติดตามดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (B) (1) โดยบุคคลที่มีส่วนร่วมตั้งแต่ห้าคนหรือมากกว่านั้นขึ้นไปซึ่งได้กระทำการจัดตำแหน่งงานที่กำกับดูแลหรือตำแหน่งอื่น ๆ ของการบริหารจัดการและองค์กรอาชญากรรมอย่างต่อเนื่องที่กำหนดไว้สำหรับวัตถุประสงค์ดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848(A) นอกจากนี้ หากยังฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 848 (E) ได้กำหนดโทษประหารชีวิต กล่าวคือ บุคคลใดที่มีส่วนร่วมในการหรือการทำงานในการผลักดันขององค์กรอาชญากรรมอย่างต่อเนื่องหรือบุคคลที่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดกฎหมายกำหนดโทษดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐ ไว้ในมาตรา 841 และมีสั่งการ จัดหาหรือทำให้เกิดการฆ่าโดยเจตนาอันเป็นผลโดยตรงจากการฆ่า บุคคลนั้น จำต้องลงโทษจำคุกไม่น้อยกว่า 20 ปี หรือจำคุกตลอดชีวิต บางกรณีอาจจะถูกตัดสินประหารชีวิต สำหรับกรณีที่การดำเนินการต่อองค์กรอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ดังที่ระบุไว้ใน ข้อ 21 ประมวลกฎหมายสหรัฐไว้ในมาตรา 841(B) ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมต่อเนื่องหรือที่เรียกว่า CCE (Continuing Criminal enterprise) นี้ มาตรา 848 นั้นจะต้องเป็นการกระทำโดยตกลงร่วมกันโดยบุคคลผู้ซึ่งมีตำแหน่งในการบริหารกิจการเพื่อจุดประสงค์แสวงหารายได้และผลประโยชน์จากการกระทำความผิดซึ่งผู้ร่วมกระทำความผิดนั้นต้องรู้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมาย (Peters, Gerhard, Woolley, John T,1970 : 389) ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่จำเป็น ว่าผู้กระทำความผิดจะต้องมีความรู้ในรายละเอียดพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดทั้งหมด

ซึ่งพิจารณากระทำเป็นรายบุคคลไป (Report of the Ombudsman Victoria,2003: 18) ดังจะเห็นได้ว่า กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการประกอบกิจการที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมต่อเนื่องหรือที่เรียกว่า CCE (Continuing Criminal enterprise) นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในรูปแบบองค์กรอาชญากรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมต่อเนื่องนั้นจากการพิจารณาในอัตราส่วนที่สำคัญจากผลประโยชน์ซึ่งได้รายได้จากการเข้าร่วมกระทำการในกิจการที่ผิดต่อกฎหมาย อาทิเช่น ผู้บริหาร (Organizer) ผู้ควบคุมสั่งการ (Supervisory) หรือผู้ที่มีอำนาจบริหาร (Management) เป็นต้น

จากการศึกษาประเทศที่ใช้ระบบซิลวิลลอว์และระบบคอมมอนลอว์ในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติดของผู้ประกอบการขนส่ง เพื่อนำมาพิจารณาประกอบในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมยาเสพติดและเป็นการปกป้องเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องในการปราบปรามยาเสพติดว่าปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ให้เป็นไปตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) กล่าวคือ การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญนี้และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีความเป็นธรรม สามารถอธิบายพร้อมให้เหตุผลได้และจะใช้อำนาจรัฐโดยปราศจากบทบัญญัติของกฎหมายรับรองนั้นไม่ได้ ในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้กระทำความผิด (Due of Process) และมุ่งถึงประสิทธิภาพในการปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการกำหนดหลักเกณฑ์หรือวิธีการในการกำหนดความผิดฐานลักลอบขนส่งยาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นผู้ขนยาเสพติดหรือมือขนยาเสพติดที่มีความใกล้ต่อตัวยาเสพติดและผู้อยู่เบื้องหลังหรือนายทุนไว้อย่างเหมาะสม ตามหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นไปตามข้อบังคับระหว่างประเทศอันเป็นการกำหนดความผิดให้เป็นไปตามหลักพื้นฐานของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐ

บรรณานุกรม

กอบกูล จันทวโร. (2544). **มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามการลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล ของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติ ให้อำนาจทหารเรือปราบปรามการกระทำผิดบางอย่างทางทะเล พ.ศ.2490 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2534.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คณิต ณ นคร. (2550). **เรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 กับผลกระทบด้านกฎหมายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด**.รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ : ทุนสนับสนุนการวิจัยของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

คณิต ณ นคร. (2555). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธ์ .(2556). **การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณี ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา.** กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม .

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2548). **ป้องกันองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติภายใต้กรอบมาตรา 31 อนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อการต่อต้านอาชกรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร**. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ:สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด.

เพชรา สังขะวรและคณะ.(2530). **ยาเสพติดในเอเชียตะวันออก**.กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

พรเพ็ญ เพชรสุขศิริและคณะ.(2549). **โครงการติดตามประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมพิเศษ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

ปัณณ์ฉัตร์ เดชวสุพงศ์.(2558, มีนาคม). “การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในช่วงเทศกาลปีใหม่ ปี 2558 ของสำนักงาน ป.ป.ส.” **วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม, 31, 1. หน้า** 47.

ชาติชาย สุทธิกลม . (2549).**การบังคับใช้กฎหมายในคดียาเสพติด ปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข.** กรุงเทพฯ : วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

ธานี วรภัทร์. (2558). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.คณิต ณ นคร.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพ ฯ: วิญญูชน.

สุนัย มโนมัยอุดมพงศ์. (2527,กรกฎาคม-สิงหาคม). “ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล”. **ดุลพาห** , 31 , 4. หน้า 17

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2551). **เรื่อง ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษาเพื่อหาข้อเสนอทางนิติวิธีสำหรับประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับกฎหมายอังกฤษและฝรั่งเศส.** รายงานการวิจัย.กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย อาทิเวช . (2557). **รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.**กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี. เจ.พริ้นติ้ง.

คำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 41/2557 เล่ม 131 ตอนพิเศษ 101 ง ลงวันที่ 5 มิถุนายน 2557.

Report of the Ombudsman Victoria.(2013).**Ceja Task Force Investigation of allegation of Drug Related Corruption.** The Ombudsman Victorian Government Printer.

Jimmy Gurule.(2013).**Complex Criminal Litigation Prosecuting Drug Enterprises and Organized Crime.**(3 rd Edition). Huntington, New York : Juris Publishing.

Peters, Gerhard; Woolley, John T. (1970). **Remarks on Signing the Comprehensive Drug Abuse Prevention and Control Act of 1970.** The American Presidency Project. University of California.

Glanville William. (1978). **Textbook of Criminal Law.** London : Stevens Son Ltd.

Yashwantrai vyas. (1981). The Criminal Liability of Corporation in Malysia Law. **The Organizing for the Seventh Law Asia Conference Bangkok.** p.9.

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับแผนบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพ

พรชนันญาณ์ คล้ายจันทร์พงษ์[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิด หลักการ เกี่ยวกับการแผนบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีน (Methamphetamine)[3] หรือที่เรียกขานกันว่า “ยาบ้า” ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งปัจจุบันเมทแอมเฟตามีนสามารถหาได้ง่ายกว่ายาผิดกฎหมายประเภทอื่นในท้องตลาด ด้วยการสังเคราะห์ที่ง่ายกว่า หากค้นหาในอินเตอร์เน็ตจะเจอ “สูตรวิธีการปรุงยาเมท” อยู่มากมาย ตามที่พบเห็นจากสูตรผสมเหล่านั้น และคำบอกกล่าวของตำรวจ จะเห็นได้ว่าเมทแอมเฟตามีนสามารถทำได้ง่ายมากจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป และที่สำคัญที่สุดอีกอย่างหนึ่ง คือยาแก้ไอและซูโดอีเฟดรีนซึ่งหาได้ง่ายตามร้านขายยาทั่วไป นี่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมทแอมเฟตามีนเข้าถึงคนจน ผู้ที่ถูกมองข้ามจากสังคม ผู้ที่พยายามหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์แพทย์ และผู้ใช้ที่สนใจอื่น ๆ เมื่อมีการแพร่ระบาดของเมทแอมเฟตามีนไปยังกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนกลุ่มผู้ใช้แรงงาน จึงส่งผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นสาเหตุหลักของการเพิ่มอาชญากรรม เช่น การลักขโมย การปล้น ฆ่าทารุณ ข่มขืน จากสถิติในการดำเนินคดีทางศาลประมาณเกือบครึ่งของอาชญากรเหล่านี้ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ซึ่งตามทางการแพทย์บ่งชี้ว่าเมทแอมเฟตามีนส่งผลต่อระบบประสาทกลาง (central nervous system) ทั้งนี้เมทแอมเฟตามีนเหมือนกับแอมเฟตามีนตรงที่เพิ่มการทำกิจกรรมทั่วไป ผลเบื้องต้นสามารถอยู่ได้นานถึง 8 ชั่วโมง หลังจากนั้นจะเป็นช่วงเวลากระวนกระวายอย่างมาก ผลที่ได้รับตามมาจากการใช้เมทแอมเฟตามีนในทางที่ผิดเป็นเวลาที่ยาวนานอาจส่งผลต่อการเป็นโรคจิตภาวะทุพโภชนาการ ภาวะซึมเศร้ารุนแรง และการสูญเสียกายควบคุม และแม้ในทางการแพทย์จะนำเมทแอมเฟตามีนมาใช้ในการรักษาโรคสมาธิสั้น แต่คนบางกลุ่มที่ไม่มีเงินเพียงพอที่จะไปพบแพทย์เพื่อเข้ารับการโอนต่อไปยังจิตแพทย์ที่สามารถสั่งยาแอมเฟตามีนแบบถูกกฎหมายให้ได้ และคนบางกลุ่มกลับมองว่าการไปพบจิตแพทย์เป็นเรื่องที่น่าหดหู่และเป็นความอัปยศ หากต้องอยู่ภายใต้การดูแลของหน่วยจิตเวช อีกทั้งยังไม่อยากให้มีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิตปรากฏในประวัติของตนเอง จึงไม่จำต้องสงสัยเลยว่า เหตุใดคนจำนวนมากจึงไม่มีอาการทางร่างกายหรือระบบประสาทที่สามารถเข้ารับการจ่ายยาได้ แต่ต้องการสารกระตุ้นด้วยเหตุผลส่วนตัวไม่ว่าจะเกี่ยวกับหน้าที่การงาน หรือใช้เพื่อการผ่อนคลาย ดังนั้น จึง

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

[3] แมทแอมเฟตามีน 2559 สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม

ไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าเมทแอมเฟตามีนเป็นสารแอมเฟตามีนที่ถูกนำไปใช้ในทางที่ผิด (abuse)[4] ซึ่งเมื่อพิจารณาเกี่ยวการบำบัดรักษายาเสพติดในประเทศไทยแล้วพบว่า ระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในประเทศ ปัจจุบันแบ่งออกเป็น 3 ระบบ[5] คือ

ระบบที่ 1 การบำบัดในระบบสมัครใจ (Voluntary System) เป็นการเปิดโอกาสผู้ติดยาเสพติดซึ่งต้องการเลิกยา สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ซึ่งในการดำเนินการที่ผ่านมาผู้เข้ารับการบำบัดรักษาส่วนใหญ่ไม่มีแรงจูงใจเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่องจนครบครัน

ระบบที่ 2 การบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ (Correctional System) เป็นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในเรือนจำและสถานพินิจและคุ้มเด็กและเยาวชน ซึ่งในการบำบัดรักษานั้น พบว่าสถานที่ไม่เหมาะสมต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและฟื้นฟูแก้ไขผู้ติดยาเสพติด เนื่องจากมีการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดร่วมกับจำเลยหรือผู้กระทำความผิดในคดีอื่น เป็นสาเหตุให้ผู้ติดยาเสพติดซึมซับพฤติกรรมอาชญากรรม และเมื่อพ้นโทษก็แล้วก็มีประวัติการกระทำผิดซึ่งถือว่าเป็นประวัติอาชญากร ทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้

ระบบที่ 3 การบังคับบำบัด (Compulsory system) เป็นการบังคับบำบัดที่เกิดจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับผู้ติดยาเสพติดและสารเสพติดให้เข้ารับการบำบัดรักษา โดยผ่านกระบวนการตรวจพิสูจน์และจะมีคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้พิจารณาว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ โดยพิจารณาจากรายงานการตรวจพิสูจน์ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีไม่ปรากฏว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด คณะอนุกรรมการก็จะส่งตัวคืนพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีอาญาต่อไปตามปกติ หากปรากฏว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติด คณะอนุกรรมการก็จะพิจารณาและกำหนดแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่าผู้ต้องหารายใดสมควรเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดด้วยวิธีการใด และในระหว่างนี้คณะอนุกรรมการต้องแจ้งคำสั่งให้พนักงานอัยการทราบเพื่อให้มีคำสั่งชะลอการฟ้องคดีไว้ก่อน

จากการศึกษาพบว่ามีปัญหาข้อกฎหมายหลายประการที่ทำให้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างเต็มที่และยังคงเกิดช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายอันแสดงให้เห็นถึงการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยมาตรการบำบัดรักษายังไม่บรรลุผลและยังไม่

---

[4] คำว่า “พฤติกรรมการใช้ยาในทางที่ผิด (abuse)” หรือ “การพึ่งพา (dependence” จากเมทแอมเฟตามีน: ความจริง vs นวนิยายและบทเรียนของโรคประสาทหวาดผวาจากโคเคนรูปผลึก,จากสำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

[5] เอกชัย กาญจนางกูรพันธุ์ (2552). การใช้ดุลยพินิจของคณะอนุกรรมการฟท้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กรณีผู้ที่เคยผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

บรรลุจุดมุ่งหมายตามเจตนารมณ์ของกฎหมายเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ดี ยังคงมีผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดบางกลุ่มที่สามารถเลิกยาเสพติดได้ด้วยวิธีการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เมื่อพิเคราะห์ในส่วนของการบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีบทบัญญัติที่นับว่าเหมาะสม แต่มีปัญหาด้านการปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะของเจ้าหน้าที่ โปรแกรมที่เหมาะสมในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ความไม่เพียงพอของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดรักษายังไม่ชัดเจน รวมตลอดทั้งมิได้มีการกำหนดมาตรการในการกลั่นกรองคุณสมบัติหรือคัดกรองคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามารับการบำบัดรักษา อีกทั้งไม่มีการบัญญัติถึงมาตรการติดตามและหลังจากปล่อยผู้ติดยาเสพติดออกจากสถานบำบัดฟื้นฟูแต่อย่างใด สถานที่ควบคุมตัวผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ สถานบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่เพียงพอ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นควรนำแนวคิด หลักการ และแนวทางการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ รวมถึงทฤษฎีต่าง ๆ มาปรับใช้กับการจัดทำแผนบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด โดยผู้เขียนเห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติเกี่ยวกับคุณสมบัติของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้มีอำนาจหน้าที่เป็นอิสระในการวินิจฉัยแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เข้าสู่ขั้นตอนการบำบัดรักษายาเสพติดที่ถูกต้องเหมาะสม โดยกำหนดให้แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นประธานคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด การจัดทำแผนบังคับบำบัดให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด รวมตลอดทั้ง การกำหนดหน่วยงานหรือจัดตั้งศูนย์เฉพาะทางในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด การสนับสนุนเงินงบประมาณจากรัฐบาลเพื่อดำเนินการแก้ไขและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เกิดผลดีต่อไป

1. บทนำ

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของเมทแอมเฟตามีน หรือที่เรียกขานกันว่า “ยาบ้า” ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แต่การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ภายใต้แนวคิดที่ถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยมิใช่อาชญากรจึงต้องได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นจะต้องกำหนดสถานที่และวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติพฤติกรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงของผู้นั้นประกอบด้วย ซึ่งในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัวจะใช้สถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในความรับผิดชอบของหน่วยงานพหุภาคีฯ ได้แก่ กองทัพบก กองทัพอากาศ กองทัพเรือ กองบัญชาการกองทัพไทย กรมการปกครอง กรมการแพทย์ กรมสุขภาพจิต สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

และกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น โดยปัจจุบันมีอยู่จำนวน 86[6] แห่งทั่วประเทศ ซึ่งรองรับผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯได้จำนวนปีละประมาณ 21,410 คน ดังนั้น รูปแบบและขั้นตอนการบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงเป็นหัวใจสำคัญที่จะช่วยเหลือผู้ป่วยยาเสพติดที่เป็นโรคสมองติดยาให้สามารถช่วยเหลือตนเอง และสามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ยังไม่สามารถทำให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ เนื่องจากปัญหาสำคัญของการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มีขั้นตอนและกระบวนการที่ซับซ้อน และเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการบังคับใช้กฎหมายและการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

จากบริบทของประเทศไทยย่อมต้องตระหนักว่า การนำมาตรการทางกฎหมายมาบังคับใช้กับผู้ติดยาเสพติด ซึ่งทางการแพทย์ถือว่าเป็นโรคสมองติดยาต้องได้รับการบำบัดรักษานั้น ซึ่งการบำบัดรักษาผู้ป่วยซึ่งเป็นโรคสมองติดยา ย่อมต้องเข้าใจถึงหลักการรักษาให้ถูกวิธี กล่าวคือการบำบัดรักษาผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดนั้น จะต้องเกิดขึ้นจากความยินยอมและความสมัครใจของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาโดยแท้ ซึ่งหากผู้ติดยาเสพติดมีความสมัครใจที่จะเข้ารับการบำบัดรักษาแล้ว ย่อมส่งผลให้การกำหนดแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดรายบุคคลส่งผลสำเร็จและสามารถแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้น กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาเป็นผู้ป่วย ที่ไม่มีประวัติอาชญากรติดตัว และเป็นการเบี่ยงออกจากการดำเนินคดีอาญาตามกระบวนการยุติธรรม แต่ภายใต้การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น แฝงไปด้วยการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ ระบบการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เกิดจากการบังคับบัดบำบัดเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเลี่ยงไม่ต้องรับโทษทางอาญาเท่านั้น ซึ่งบุคคลที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ย่อมต้องถูกบังคับบำบัดรักษาจะเกิดจากความสมัครใจหรือไม่สมัครใจก็ตาม ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ไม่บรรลุผลสำเร็จเท่าที่ควรนั้น สาเหตุหนึ่งย่อมเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในของผู้ติดยาเสพติดเองที่ไม่ได้ต้องการเลิกยาอย่างแท้จริง แต่ถูกบังคับด้วยระบบบังคับบำบัดรักษา เพื่อให้ตนเองพ้นจากการถูกลงโทษทางอาญา นอกจากนี้อาจเกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยภายนอก เช่น กระบวนการคัดกรองเสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดไม่มีประสิทธิภาพ กล่าวคือ กรมคุมประพฤติมิได้เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยตรง ดังนั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นสหวิชาชีพ ย่อมมีทักษะในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน การคัด

[6] จาก “รายงานผลการศึกษาโครงการนำร่องเพื่อพัฒนาสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบควบคุมตัว ตามข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง” โดยกองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ น.1

ครองคุณสมบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจึงไม่ได้มาตรฐาน ประกอบกับ การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จะมีคณะบุคคลที่ทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งเรียกว่าคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยคณะกรรมการดังกล่าวจะแต่งตั้งคณะบุคคลขึ้น ซึ่งเรียกว่าคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยจะแต่งตั้งขึ้นในทุกจังหวัดทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยว่าบุคคลใดเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่ และต้องใช้แผนการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบใดจึงจะเหมาะสม รวมทั้งพิจารณาวินิจฉัยว่าผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่าเป็นที่พอใจหรือไม่ ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่าคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นเสมือนกลไกสำคัญในการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

ซึ่งระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น นับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้หายจากการเป็นผู้ป่วยในโรคสมองติดยา และสามารถบำบัดความคิดและพฤติกรรม (Cognitive Behavior Therapy:CBT)[7] ในรูปแบบการบำบัดทางจิต – สังคม ได้อีกด้วย กล่าวคือ กระบวนการและขั้นตอนในการรักษาผู้ติดยาเสพติดให้หายจากการติดยาเสพติดทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งการแก้ไขผู้ติดยาเสพติดให้โทษนั้นจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติเป็นขั้น ๆต่อเนื่องกันไป ในขณะที่เกือบทุกประเทศที่มีการดำเนินงานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษต่างยึดถือขั้นตอนที่เรียกว่า การบำบัดรักษาแบบสมบูรณ์ โดยแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนในการบำบัดรักษาออกเป็น 4 ขั้นตอน[8] ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการก่อนการรักษา 2) ขั้นถอนพิษยา 3).ขั้นการฟื้นฟูสมรรถภาพ และ 4) ขั้นติดตามหลังรักษา

สำหรับในระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้น เริ่มจากการนำระบบสมัครใจมาผสมผสานกับระบบบังคับบำบัด โดยให้ความสำคัญกับระบบสมัครใจเป็นหลักในการบำบัดรักษา คือ กระบวนการเข้าสู่การบังคับบำบัดที่อยู่บนพื้นฐานของความยินยอมของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดซึ่งถือได้ว่าเป็นการบำบัดรักษาที่เกิดผลสัมฤทธิ์และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในต่างประเทศก็จะมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขฟื้นฟู คล้าย ๆกัน คือเป็นไปในลักษณะที่เป็นบังคับและสมัครใจ กล่าวคือในช่วงแรกเป็นการบังคับให้เลือกว่าจะสมัครใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดหรือไม่ หากตกลงก็จะเข้าสู่กระบวนการบำบัดแต่ถ้าบำบัดไม่หายหรือ

---

[7] สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 310

[8] ผศ.ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด.(2545).รายงานการวิจัย: ผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

มีปัญหาก็จะดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมต่อไปคือการลงโทษเพราะถือว่าให้โอกาสแล้ว นอกจากนี้ในต่างประเทศยังมีการจำแนกการบำบัดรักษายาเสพติดให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แล้วเห็นว่า ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติดังกล่าว มีการกำหนดหลักการว่าผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ จึงสมควรได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แต่เนื่องจากระบบการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัตินี้เป็นระบบบังคับบำบัด ดังนั้นผู้ป่วยที่เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจึงมิได้เข้าสู่การบำบัดรักษาโดยความสมัครใจ หากแต่ต้องเข้าสู่ระบบการบำบัดโดยการบังคับบำบัด เฉกเช่นเดียวกับการบังคับรักษาอากาเจ็บป่วย เมื่อผู้ที่เข้าสู่การบำบัดรักษายาเสพติดไม่ได้ต้องการรักษาอาการติดยาเสพติดด้วยความสมัครใจย่อมเกิดความต่อต้านจากขั้นตอนและวิธีการรักษา จึงทำให้การบำบัดรักษาไม่เกิดประสิทธิภาพ และเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหวนกับไปเสพซ้ำและต้องเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอยู่ร่ำไป

ทั้งนี้ประเทศไทยได้มีการนำรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในต่างประเทศมาใช้ไม่ว่าจะเป็นโปรแกรมชุมชนบำบัด (TC) โปรแกรมจิต – สังคมบำบัด (Matrix Model)[9] โปรแกรมการบำบัดฟื้นฟูแบบเข้มข้นทางสายใหม่ (Fast Model) โปรแกรมแบบจิรสา รวมตลอดทั้งโปรแกรมสำนักงานคุมประพฤติ เพื่อจัดทำแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เกิดประสิทธิภาพและสามารถบรรลุได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

อย่างไรก็ดี ระบบและรูปแบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเพติดในแต่ละประเทศมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งปัญหาในเรื่องการผลิต การขนส่งลำเลียง การค้าและการเสพยาเสพติด บางประเทศมีลักษณะปัญหาเพียงอย่างเดียวและบางประเทศมีลักษณะปัญหารวมกัน ดังนั้นการแก้ปัญหายาเสพติดจึงต้องพิจารณาจากภาพรวมซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญต่อการเกิดปัญหายาเสพติดที่เป็นลักษณะสากลอยู่ 2 ประการคือ ด้านอุปทานของยาเสพติด (Supply for Drug) คือ ผู้ผลิตหรือผู้จาหน่ายและด้านอุปสงค์ของยาเสพติด (Demand for Drug) คือผู้เสพและผู้ติดยาเสพติดหรือความต้องการในการใช้ยาเสพติด

จากการศึกษาพบว่า ระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในประเทศสหรัฐอเมริกาในระบบบังคับบำบัดรักษาโดยกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษาว่ากระทาความผิดที่เป็นผู้ติดยาเสพติด

---

[9] สุชาติ เลาบริพัตร.(2555).รายงานส่วนบุคคล เรื่องการศึกษาผลการปฏิบัติงานของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดในลักษณะป่วยนอกรูปแบบ Matrix Drug Treament Model และการนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 4 ปี 2555

สมควรที่จะได้รับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแทนการดาเนินคดีหรือพิพากษาลงโทษ ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งไปคุมขังเพื่อบำบัดรักษาให้มีสุขภาพดีและสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยปกติเช่นเดียวกับผู้ติดยาเสพติดที่มิได้ถูกกล่าวหาหรือถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดอาญาอื่น ๆ ใด

ส่วนระบบการบังคับบำบัดรักษาในประเทศเยอรมันนีได้มีการนำตัวผู้กระทำความผิดกฎหมายในขณะที่ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการพิจารณาโดยศาล ศาลจะพิพากษาลงโทษจำคุกหรือไม่อาจพิพากษาลงโทษได้เพราะไม่สามารถพิสูจน์ความผิดทางอาญาของผู้นั้นได้ ศาลจะสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นไปควบคุมยังสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกิน 2 ปีก็ได้

นอกจากนี้ ระบบการบังคับบำบัดผู้ติดยาเสพติดในประเทศมาเลเซีย ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ควบคุมและกักตัวผู้ต้องสงสัยว่าติดยาเสพติดไว้ในที่ที่เหมาะสมเป็นเวลาไม่เกินยี่สิบสี่ชั่วโมงเพื่อการตรวจพิสูจน์ ซึ่งอาจให้ประกันตัวไปโดยวางข้อกำหนดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตรวจพิสูจน์ต่อไปได้ หากตรวจพิสูจน์ปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ติดยาเสพติด เจ้าหน้าที่จะต้องนำบุคคลดังกล่าวมาแสดงต่อหน้าศาลและศาลอาจสั่งให้เข้าพักในศูนย์เพื่อบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพได้เป็นเวลา 2 ปีหรือสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในสถานที่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่ฟื้นฟูสมรรถภาพในเวลาไม่น้อยกว่าสองปีและไม่เกินสามปี หากบุคคลใดหลบหนีจากการควบคุมโดยชอบด้วยกฎหมายหรือฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือเงื่อนไขภายใต้กฎหมายฉบับนี้จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ด้วย

สำหรับแนวคิดของระบบการบำบัดผู้ติดยาเสพติด แต่เดิมนั้นเน้นการบำบัดในสถานบำบัดหรือศูนย์บำบัดเฉพาะทางด้านยาเสพติดไม่อาจตอบสนองการขยายตัวเพิ่มจานวนของผู้ติดยาบ้าจำนวนมาก องค์ความรู้เดิมของการบำบัดที่เน้นการรักษาในระยะการถอนพิษยา (Detoxification) ซึ่งมีอาการด้านร่างกายมากรุนแรงในกลุ่มผู้ติดยาประเภทกดประสาทคือ เฮโรอีนมอร์ฟีนและต้องมีการให้ยาทดแทน (Methadone)[10] ไม่สามารถนำมาใช้กับผู้ติดยาบ้าได้เพราะช่วงถอนยาในกลุ่มผู้เสพหรือผู้ติดยาส่วนใหญ่มีอาการซึมเศร้าที่ไม่รุนแรงและมักหายเองใน 2-3 สัปดาห์หลังจากนั้นร่างกายและจิตใจ ดูเหมือนปกติการหยุดยาได้ในช่วง 1-2 เดือนแรก ทำให้ผู้ติดยาหรือคนทั่วไปเข้าใจผิดคิดว่าจะเลิกยาได้แต่ความรู้สึกอยากยาจะหวนกลับมาจากการศึกษาวิจัยพบว่า 80% ของผู้ติดยาบ้าและกลับไปเสพซ้ำเกิดขึ้นในช่วง 2-4 เดือนหลังหยุดยาเป็นผลจากความสุข เมื่อได้พบเหตุการณ์บุคคลอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ ที่เป็นตัวกระตุ้นในอดีต จึงกล่าวได้ว่าความรู้สึกต้องการยาไม่ได้เกิดจากผลของความทุกข์ทรมานทางกายจากการขาดยา

[10] การบังคับบำบัดในประเทศไทย. ข้อสังเกตต่อพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.by Canadian HIVIAIDS Legal Network January 2009.

เช่นในกลุ่มที่ติดเฮโรอีนหรือมอร์ฟีน เนื่องจากการวิจัยในปัจจุบันยังไม่พบยาที่จะลดหรือรักษาความรู้สึกอยากยา ดังนั้นการป้องกันการกลับไป เสพซ้ำจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบำบัดทางจิตสังคมที่ใช้เทคนิคของ Cognitive Behavior Therapy ช่วยให้ตระหนักรู้ถึงตัวกระตุ้นความรู้สึกอยากยาและการปรับพฤติกรรมไม่ให้หวนกลับไปใช้ยาซ้ำ การบำบัดในรูปแบบ Cognitive Behavior Model ดังกล่าว สำหรับในประเทศไทยนั้นมี 2 แนวทาง คือ จิตสังคมบำบัดแบบ ผู้ป่วยนอก (Matrix Program) และแนวทางบำบัดแบบจิราสาทั้ง 2 แนวทางใช้เทคนิคการปรับความคิดและพฤติกรรมเหมือนกันแต่จะแตกต่างกันในรายละเอียดของกิจกรรมโครงสร้างของกลุ่มความถี่ของการบำบัด การบำบัดแบบจิราสาผสมผสานรูปแบบของชุมชนบำบัดและใช้ทีมอาสาสมัครมาช่วยตั้งแต่เริ่มแรกของการบำบัดซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับความมีส่วนร่วมของชุมชนในการช่วยแก้ปัญหาการฟื้นจากอาการติดยาเสพติด ผู้ติดยาเสพติดจะต้องยอมรับในการเปลี่ยนแปลงตนเอง และเชื่อว่าไม่เหนือจากความพยายามของตนเองที่จะทำได้แม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลานานก็ตาม

สำหรับการบำบัดรักษาตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้นยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติ กล่าวคือ การดำเนินการมิได้เป็นไปตามรูปแบบหรือขั้นตอนตามโปรแกรมดังกล่าวแต่อย่างใด เนื่องจากเมื่อผู้เสพหรือผู้ติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้วนั้นเจ้าหน้าที่จะดำเนินการส่งตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ไปยังค่ายทหารหรือโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองซึ่งเป็นค่ายทหารให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ไปฝึกการออกกำลังการ ตามรูปแบบที่ค่ายทหารแต่ละแห่งได้จัดโปรแกรมไว้ ซึ่งไม่สอดคล้องและไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามโปรแกรมการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแต่อย่างใด อีกทั้งยังไม่มีการกำหนดแผนบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เหมาะสมกับบุคคลจึงเป็นเหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เสพติดยาเสพติดไม่สามารถเลิกยาได้และหวนกลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ยิ่งไปกว่านั้นยังสะท้อนปัญหาให้เห็นว่า การกระทำความผิดของผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้น ระบบกฎหมายไทยยังไม่มี “ความผิดที่ต้องให้อำนาจ” (Authorization Delict)[11] คือ การให้อำนาจผู้กระทำผิดซึ่งถูกจับกุมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไม่ต้องถูกดำเนินคดีเลย และสามารถเข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เพื่อเป็นการคัดแยกและกลั่นกรองผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดออกจากผู้ค้ารายใหญ่ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ตำรวจอาศัยอำนาจในกระบวนการ

[11] รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 – กรกฎาคม 2555 สืบค้นจาก *สืบค้นจาก* www.thaipublica.org/wp- content/uploads/2012/09/Final-Report-TRCT_17-9-12_2.pdf เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559

ยุติธรรมแสวงหาประโยชน์จากผู้กระทำผิดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

2.บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การจัดทำแผนบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ควรมีระบบการบำบัดรักษาที่สามารถทำให้ประชาชนทั่วไปสามารถใช้บริการได้อย่างสะดวก จะต้องขจัดข้อจำกัดทั้งหลายที่ปิดกั้นการเข้าถึงบริการให้น้อยที่สุด ได้แก่การขยายเครือข่ายการให้บริการด้านสาธารณสุข การให้บริการทางสังคมและชุมชนต้องมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะหน่วยงานในชุมชนและสถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียน วัด และหน่วยงานทางสังคมอื่นๆ ต้องเข้ามามีบทบาทในการให้บริการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ในลักษณะการให้บริการเบื้องต้นเพื่อนำพาให้ผู้ติดยาเสพติดสามารถเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาได้โดยง่ายและมีความต่อเนื่อง ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการบังคับบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 พบว่ายังคงมีปัญหาเกี่ยวกับระบบบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอยู่ในบางประการ ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวดังนี้

2.1 เห็นควรเพิ่มเติมบัญญัติการกำหนดโอกาสให้กับผู้ที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดว่าจะได้รับโอกาสในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้กี่ครั้ง และหากเกินกว่าจำนวนครั้งที่กำหนดไว้ควรมีมาตรการที่รองรับการกระทำผิดซ้ำซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในคดีอาญาที่ผู้กระทำผิดเป็นทั้งผู้เสพและผู้จำหน่ายในปริมาณสูงไม่เข้าเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ก็จะต้องถูกดำเนินคดีอาญาทันที และหากได้รับโทษจำคุกในเรือนจำก็จะมีแผนการในการรองรับดูแลผู้กระทำผิดที่มีลักษณะอาการเป็นผู้ติดยาเสพติดเช่นกัน

2.2 เห็นควรบัญญัติพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ให้ครอบคลุมถึงการคัดกรอง การประเมินในการกำหนดแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้มีความหลากหลายโดยต้องคำนึงถึงประวัติ ส่วนบุคคล ขอบเขตของระบบเศรษฐกิจและสังคม เพื่อนำไปสู่การวางแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดประเภทเมทแอมเฟตามีนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้เหมาะสมกับบุคคล และควรกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อบังคับใช้กับผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติดที่ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามแผนบังคับบำบัดรายบุคคล เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดแบบจริงจัง

2.3 ควรแก้ไขพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ให้มีการปรับองค์ประกอบและคุณสมบัติของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดโดยกำหนดให้แพทย์เป็นประธานคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และให้มีอำนาจวินิจฉัยว่าบุคคลใดเป็นผู้เสพยาเสพติดหรือบุคคลใดเป็นผู้ติดยาเสพติด ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

พ.ศ. 2545 เพื่อเป็นการให้อำนาจในการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยตามแนวทางการแพทย์ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ดังข้อความต่อไปนี้

“มาตรา 12 ให้คณะกรรมการพิจารณาแต่งตั้งคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ประกอบด้วย แพทย์ เป็นประธานคณะอนุกรรมการ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวนหนึ่งคน ผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกินสองคน เป็นอนุกรรมการ และผู้แทนกรมคุมประพฤติเป็นอนุกรรมการและเลขานุการด้วยจำนวนหนึ่งคน

อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ว่าผู้ใดเป็นผู้เสพยาเสพติดหรือผู้ติดยาเสพติด และต้องเข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามแผนบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดรายบุคคลใดนั้น ให้ผลการวินิจฉัยเป็นที่สุด”

2.4 เห็นควรกำหนดให้มีหน่วยงานกลางที่เป็นผู้มีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาดูแลเกี่ยวกับการบำบัดรักษาทางยาและการบำบัดรักษาทางจิตวิทยา และกระบวนการบำบัดรักษาไม่จำต้องมุ่งเน้นแต่เฉพาะการบำบัดรักษาเท่านั้นแต่รวมถึงการป้องกันการติดยาเสพติดซ้ำด้วย ทั้งนี้การบำบัดรักษาจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่มีความหลากหลายในลักษณะสหวิชาชีพ เช่น แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักแนะแนวให้คำปรึกษา เพื่อรองรับการอาการ ติดยาเสพติดและโรคแทรกซ้อนอื่น ๆ ควรจัดให้มีบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อการระงับและการลด การใช้สารเสพติดควรมีการดำเนินงานอย่างแพร่หลาย รวมทั้งการช่วยเหลือทางสังคม การจัดหางานให้ทำ การฝึกอาชีพ การช่วยเหลือทางกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนั้นกระบวนการบำบัดรักษาตามสภาพความเป็นจริงยังเน้นที่การปรับเปลี่ยน การบำบัดรักษาให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ชุมชน และท้องถิ่น

2.5 รัฐควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอในการจัดตั้งศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเป็นศูนย์เฉพาะทาง เพื่อให้ผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัดรักษาที่แท้จริง และควรมีบุคลากรหรือหน่วยงานเอกชนเป็นผู้ดูแล หรือบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนอกเหนือจากโรงพยาบาลของรัฐ เพื่อให้การบำบัดรักษาเกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยง ดังนั้น จึงเห็นควรแยกงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งเป็นงานเฉพาะด้านให้กับหน่วยงานที่มีความรู้เกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยตรงเป็นผู้ดูและประเมินผลในการกำหนดแผนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

2.6 เห็นควรนำพื้นฐานแนวคิด “ความผิดที่ต้องให้อำนาจ” โดยกำหนดให้ผู้กระทำความผิดและถูกจับกุมเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษไม่ต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย มาปรับใช้กับพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของสังคมไทย และเป็นการเข้าถึงการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ป่วยที่เป็นโรคสมองติดยาและเกิดผลสัมฤทธิ์ในการรักษาผู้ติดยาเสพติดอย่างสูงสุดจากหน่วยงานหรือองค์กรที่เชี่ยวชาญ

ในด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด และเห็นควรผลักดันให้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 แยกออกจากกระบวนการยุติธรรมอย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินการถูกต้อง เหมาะสม และส่งผลให้ขั้นตอนการบำบัดรักษาสิ้นสุดลงในกระบวนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดเท่านั้น อันเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้กระบวนการยุติธรรมเข้ามามีบทบาทโดยให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจกับกุมผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดเฉกเช่นเดียวกับปัจจุบัน และเป็นการลดจำนวนผู้กระทำผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติดเข้าสู่พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ต่อไป

บรรณานุกรม

กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ.กระบวนทัศใหม่ของกระบวนการยุติธรรมในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด.

กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด.:พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ฉบับปรับปรุงใหม่).เอกสารเผยแพร่หมายเลข 2/2551

การบังคับบำบัดในประเทศไทย. ข้อสังเกตต่อพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.by Canadian HIVIAIDS Legal Network January 2009.

คณิต ณ นคร. (2543). กฎหมายอาญาภาคความผิด (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____. (2553). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณัฐดนัย สุภัทรากุล. (2549). ,มาตรการทางกฎหมายในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด : ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายว่าด้วยการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดกับรูปแบบบูรณาการของศาลยาเสพติดในต่างประเทศ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ธานี วรภัทร์.(2553).หลักกฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก.,กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

นัทธี จิตสว่าง (ม.ป.ป.) หลักทัณฑวิทยา.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

ผศ.ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด.(2545).รายงานการวิจัย: ผลการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.(2556).:การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงาน ด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

เมทแอมเฟตามีน 2559 สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม

รองศาสตราจารย์ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2557). การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศยี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:สำนักกิจการในพระราชดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา

รองศาสตราจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์. (2557). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

รายงานฉบับสมบูรณ์ คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ (คอป.) กรกฎาคม 2553 – กรกฎาคม 2555 สืบค้นจาก *สืบค้นจาก* www.thaipublica.org/wp-content/uploads/2012/09/Final-Report-TRCT_17-9-12_2.pdf

วสันต์ บุญประจักษ์.(2558).มาตรการลงโทษผู้กระทำผิดในคดีอาญา:ศึกษากรณีการจำกัดเสรีภาพไว้ในที่อยู่อาศัย.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. (2549). :รายงานการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลยุติธรรมการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 3

สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม (2547). รูปแบบการบำบัดรักษายาเสพติด

สุชาติ เลาบริพัตร.(2555).รายงานส่วนบุคคล เรื่องการศึกษาผลการปฏิบัติงานของการบำบัดผู้ติดยาเสพติดในลักษณะป่วยนอกรูปแบบ Matrix Drug Treament Model และการนำมาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 4 ปี 2555

เสาวลักษณ์ ปลั่งเกียรติยศ. (2547). ทัศนะของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ลาดหลุมแก้ว) ต่อการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อภิชาต ดำรงสันติสุข. (2556). แผนบังคับโทษรายบุคคล (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

อุทธิศแสนโกศล.หลักกฎหมายอาญา : การลงโทษ.อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ. (23 มีนาคม 2515)

เอกชัย กาญจนางกูรพันธุ์ (2552). การใช้ดุลยพินิจของคณะอนุกรรมการฟท้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กรณีผู้ที่เคยผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ความผิดอาญาฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัย: ศึกษาการกำหนดเหตุฉกรรจ์และกำหนดให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

พักตร์วิภา พยัคฆบุตร[1]
รองศาสตรจารย์อัจฉรียา ชูตินันทน์[2]

บทคัดย่อ

ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยเป็นความผิดตามกฎหมายอาญา มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชนที่คุ้มครองทรัพย์สินจึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ ซึ่งตามความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ที่ได้แสดงความเห็นไว้ว่า “การประกันภัยเป็นธุรกิจที่มีผลกระทบต่อความผาสุกของประชาชน การที่กฎหมายบัญญัติให้ความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ จึงไม่เป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง”

จากการศึกษาพบว่า ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยถูกกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ทั้งที่ความเสียหายในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชนเนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยส่งผลกระทบและผลเสียที่เกิดขึ้นในทางสังคมและเศรษฐกิจนั้นเป็นผลกระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยส่วนรวมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรงเทียบเท่ากับความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยกับความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนที่เป็นความผิดเหตุฉกรรจ์และเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เนื่องจากองค์ประกอบความผิด มีเฉพาะการแกล้งให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์ที่เอาประกันไว้เพื่อให้ได้ประโยชน์จากการประกันวินาศภัยเท่านั้น หากเป็นการกระทำความผิดในลักษณะอื่นเพื่อให้รับค่าประกันวินาศภัยก็ไม่สามารถดำเนินคดีผู้กระทำความผิดได้ ประกอบผู้เสียหายซึ่งเป็นบริษัทไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด จึงไม่ร้องทุกข์ เนื่องจากเกรงว่าจะขัดแย้งกับผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นลูกค้าของตน เสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นการเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด อีกทั้งมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1376-1380/2508 พิพากษาวางหลักไว้ว่า “เมื่อได้ความว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์ได้ทำให้เกิดวินาศภัยขึ้นด้วยความทุจริตแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ ไม่จำเป็นที่ต้องฟ้องร้องผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์เป็นคดีอาญา” ทำให้บริษัทผู้รับประกันวินาศภัยไม่ได้มีความประสงค์จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

และเอื้อประโยชน์ให้มีผู้ที่กระทำการทุจริตฉ้อโกงประกันวินาศภัยกันมากขึ้น จึงมีผลทำให้ผู้ที่กระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยไม่เกรงกลัวกฎหมาย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น เห็นว่า ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรง ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นจึงบัญญัติองค์ประกอบให้ครอบคลุมการกระทำความผิดทั้งหมดเพื่อมิให้เกิดช่องว่างในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และประเทศญี่ปุ่นยังกำหนดให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดินทำให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงใคร่ขอเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 347/1 โดยบัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย หรือทำให้ผู้รับประกันภัย ทำ ถอน หรือทำลายกรมธรรม์ประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมากขึ้นในลักษณะที่เป็นเหตุฉกรรจ์ และเพิ่มโทษให้หนักขึ้นด้วย และควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 ให้ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยเป็นความผิดอันยอมความได้ เพื่อให้การปราบปรามการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีประสิทธิภาพและการดำเนินคดีเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐมิใช่เป็นการดำเนินคดีโดยเอกชน

1. บทนำ

องค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 กำหนดว่า “ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษ...” ซึ่งเป็นกฎหมายอาญาจึงต้องตีความ ตามหลักกฎหมายอาญา “หลักไม่มีความผิด และไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” ซึ่งมาจากภาษิตที่ว่า “Nullumcrimen, nullapoena, sine lege”[1] เพราะการใช้กฎหมายอาญาเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชน หากมีการฝ่าฝืนต้องมีบทลงโทษ องค์ประกอบในความผิดของกฎหมายอาญาจึงต้องกำหนดไว้อย่างชัดแจ้ง การใช้บังคับกฎหมายอาญาจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด(คณิต ณ นคร, 2556: 28)และเนื่องจากถูกจัดไว้ในคุณธรรมทางกฎหมายเป็นคุณธรรมในส่วนที่เป็นเอกชนเพื่อคุ้มครองทรัพย์สิน ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอันยอมความได้ตามความในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 เมื่อเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งกฎหมายให้สิทธิบุคคลที่เป็นผู้เสียหายเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดี หรือการระงับการดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจะมีอำนาจสอบสวนได้ต้องมีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหาย ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย

คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยถูกกำหนดว่าเป็น “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชน” ซึ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินจึงถูกกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 แต่ธุรกิจประกันวินาศภัยได้มีการจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดตามกฎหมาย ความเสียหายหรือผลกระทบไม่ได้อยู่ที่บริษัทที่รับประกันภัยอันเป็นคู่สัญญาเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงความเสียหายที่กระทบต่อประชาชนที่ทำประกันภัยทุกคน เพราะผู้ที่ทำประกันถือเป็นส่วนที่สำคัญของความมั่นคงของบริษัทผู้รับประกันภัย ผู้ที่ทุจริตทำการฉ้อโกงจึงไม่ได้เป็นการเอาไปซึ่งทรัพย์สินของผู้รับประกันภัยเท่านั้น แต่เป็นการเอาทรัพย์สินซึ่งอยู่ในรูปของค่าเบี้ยประกันภัยของผู้เอาประกันภัยทุก ๆ คน ซึ่งในความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร กล่าวไว้ว่าการประกันภัยเป็นธุรกิจที่มีผลกระทบต่อความผาสุกของประชาชน การที่กฎหมายบัญญัติให้ความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ จึงไม่เป็นการเหมาะสมด้วยประการทั้งปวง(คณิต ณ นคร, 2556: 28)

ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัย ถูกกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้เนื่องจากคุณธรรมทางกฎหมายเป็นคุณธรรมในส่วนที่เป็นเอกชนเพื่อคุ้มครองทรัพย์สิน เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยกับความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนแล้ว ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยนั้นมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายที่น้อยกว่าความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนเลยและยังเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและประโยชน์ส่วนได้เสียของประชาชนอีกด้วย

เมื่อความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดี เนื่องจาก บริษัทประกันวินาศภัยส่วนใหญ่ไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด เพราะมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่1376-1380/2508 “เมื่อได้ความว่าผู้เอาประกันภัย หรือผู้ได้รับประโยชน์ได้ทำให้เกิดวินาศภัยขึ้นด้วยความทุจริตแล้ว ผู้รับประกันก็ไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ไม่จำเป็นที่ต้องฟ้องร้องผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์เป็นคดีอาญา” ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงไม่เกรงกลัวกฎหมายและในส่วนของบริษัทประกันภัยนั้นก็ไม่อยากจะมีปัญหาขัดแย้งกับผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นลูกค้าของตนโดยเกรงว่าจะเสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นการเสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี(อภิชาต คำดี, 2549: 43-44)

เนื่องจากมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ การลงทุน ความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ การดำเนินธุรกิจ ทั้งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบต่อการลงทุนผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ และผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจมาก ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยไม่สมควรจะเป็นความผิดอันยอมความได้ทำให้มีเหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

2.แนวคิดทฤษฎีกฎหมายอาญาเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย

กฎหมายอาญามีบทบาทของกฎหมายเป็นตัวกำหนดแนวทางในการบัญญัติกฎหมายและช่วยให้ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการกระทำใดที่ควรเป็นความผิดอาญา และการกระทำใดไม่ควรเป็นความผิดอาญาได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น ในการกำหนดความผิดอาญาก็ย่อมต้องกำหนดให้สอดคล้องกับบทบาทของกฎหมายอาญาด้วยเช่นกัน เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นการกำหนดการกระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าอาชญากรรม ดังนั้นจึงต้องศึกษาโครงสร้างของความผิดอาญาและการตีความกฎหมายอาญาลักษณะและบทบาทของกฎหมายอาญา หลักการกำหนดความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้ กฎหมายอาญากับการลงโทษและคุณธรรมทางกฎหมาย

2.1 โครงสร้างของความผิดอาญาและการตีความกฎหมายอาญา

โครงสร้างของความผิดอาญาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นการการกระทำที่ครบองค์ประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติทั้งองค์ประกอบภายนอก (Objective Elements)และองค์ประกอบภายใน (Subjective Elements) ส่วนที่ 2 เป็นการการกระทำที่มีความผิดกฎหมายและเป็นการการกระทำที่มีความชั่วซึ่งความชั่วในทางกฎหมายอาญาหมายถึง การตำหนิได้ของการกำหนดเจตจำนง(แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2546: 172 และคณิต ณ นคร,2559 : 32)

เมื่อมีการบัญญัติความผิดอาญาเมื่อนำไปใช้ต้องใช้กฎหมายนั้นตามหลักประกันในกฎหมายอาญา บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติไว้เท่านั้น ซึ่งหลักดังกล่าวตามสากลแล้วเรียกว่า Nullacrimen, nullapoena sine lege หรือ Principle of Legality หมายความว่า “หลักไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” หลักนี้ได้นำมาบัญญัติไว้ตั้งแต่สมัยกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 และได้มีการปรับปรุงกฎหมายในเวลาต่อมาซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจากการศึกษาพบว่า การตีความกฎหมายอาญาจะต้องตีความตามตัวอักษรและตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติกฎหมายนั้น ๆ โดยมีหลักการตีความหมายพิเศษอีกประการคือกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด เนื่องจากเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับอันอาจกระทบถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคล

2.2 หลักการกำหนดความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้

กฎหมายอาญามีการแบ่งประเภทความผิดอาญาเป็น 2 ประเภท คือ ความผิดอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาอันยอมความได้ และความผิดอาญาต่อแผ่นดิน ความผิดอันยอมความได้ในหลักการควรมีลักษณะสามประการ คือ เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อย เป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพเจตจำนงของผู้เสียหาย และเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง

ความแตกต่างระหว่างคดีอาญาต่อส่วนตัวหรือความผิดอาญาอันยอมความได้กับคดีอาญาแผ่นดินนั้นไม่ได้อยู่ที่ “ผู้ได้รับความเสียหาย”เพราะคดีอาญาทั้งสองประเภทรัฐเป็นผู้ได้รับความ

เสียหายทั้งสิ้น โดยเอกชนในฐานะผู้เสียหายอาจได้รับความเสียหายด้วยในบางกรณี การที่ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดพฤติการณ์ใดเป็นความผิดอาญา ก็เท่ากับว่าฝ่ายนิติบัญญัติพิจารณาแล้วเห็นว่าพฤติการณ์นั้นรัฐได้รับความเสียหายและผู้กระทำสมควรถูกลงโทษทางอาญา มิเช่นนั้นฝ่ายนิติบัญญัติคงปล่อยให้พฤติการณ์นั้นเป็นเรื่องที่ว่ากล่าวกันทางแพ่ง ความแตกต่างระหว่างคดีอาญาต่อส่วนตัวกับคดีอาญาแผ่นดินนั้นอยู่ที่ “ผู้ประเมินความเสียหาย”ในคดีอาญาต่อแผ่นดินรัฐได้รับความเสียหายและรัฐโดยพนักงานอัยการทำหน้าที่ประเมินความเสียหายต่อแผ่นดิน โดยจะสั่งฟ้องร้องหรือสั่งไม่ฟ้องดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิด ในขณะที่คดีอาญาต่อส่วนตัวเอกชนผู้ได้รับความเสียหายอยู่ในสถานะที่เป็นผู้ประเมินความเสียหายได้ดีกว่ารัฐ การเริ่มยุติคดีความผิดต่อส่วนตัวนี้จึงอยู่ที่การตัดสินในของผู้เสียหาย (ปกป้อง ศรีสนิท, 2550: 473-475)

ความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว เป็นความผิดที่มีลักษณะของการกระทำที่ไม่รุนแรงและเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง จึงไม่มีผลกระทบต่อประโยชน์ของสาธารณะโดยตรง ได้แก่ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดอนาจาร ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวต้องขึ้นอยู่กับเจตจำนงของผู้เสียหาย โดยจะเข้าร้องทุกข์หรือไม่ก็ได้ เพราะการร้องทุกข์มีความสำคัญและจำเป็น ต่อการดำเนินคดีในความผิดต่อส่วนตัว

2.3 กฎหมายอาญากับการลงโทษ

กฎหมายอาญาประกอบด้วยสองส่วนคือ ความผิดอาญาและส่วนที่ว่าด้วยผลทางกฎหมายหรือที่เราว่ามาตรการบังคับทางอาญา การลงโทษเป็นสิ่งสำคัญในกฎหมายอาญา การลงโทษในทางกฎหมายอาญาเป็นการกระทำต่อผู้กระทำความผิดอย่างมีวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการทดแทน วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการข่มขู่ ยับยั้ง ซึ่งมีองค์ประกอบสี่ประการ คือ ประการแรกการบังคับโทษต้องแน่นอนไม่เลือกปฏิบัติ ประการที่สองการลงโทษต้องร้ายแรงพอที่จะยับยั้งมิให้คนคิดที่จะกระทำความผิด ประการที่สามการลงโทษต้องรวดเร็ว และประการที่สี่การลงโทษต้องเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อให้คนทั่วไปได้รับรู้ถึงผลของการกระทำความผิด อันถือเป็นการข่มขู่โดยทั่วไปด้วย (ณรงค์ ใจหาญ, 2546:) วัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด วัตถุประสงค์เพื่อตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม วัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และวัตถุประสงค์เพื่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

2.4 คุณธรรมทางกฎหมาย

คุณธรรมทางกฎหมายเป็นพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมายและคุณธรรมทางกฎหมายยังเป็น ประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครองหรือประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง คุณธรรมทางกฎหมายจึงมีประโยชน์หลายประการ คือ คุณธรรมทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของความผิดอาญาฐานต่าง ๆ คุณธรรมทางกฎหมายจึงเป็นเครื่องช่วยในการตีความกฎหมายอาญา การตีความกฎหมายโดยใช้คุณธรรมทางกฎหมายเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายก็จะไม่ก่อให้เกิด

ความสับสนในการบังคับใช้กฎหมาย และคุณธรรมทางกฎหมายนั้นยังช่วยในการแบ่งแยกจัดหมวดหมู่ของกฎหมายในประเภทของความผิดฐานต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน โดยคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครอง “ทรัพย์สิน” ได้แก่ ความผิดฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 341 ความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน ตามมาตรา 343 ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย ตามมาตรา 347 เป็นต้น

คุณธรรมทางกฎหมายยังได้มีการแบ่งกฎหมายออกเป็นส่วนเอกชน (individualrechstgut) และในส่วนของส่วนรวม (universal rechtsgut) เหตุผลในการแบ่งดังกล่าวจะนำไปใช้เป็นประโยชน์ในทางคดีในการพิจารณาความเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เสียหายจึงหมายความถึง “บุคคลที่คุณธรรมทางกฎหมายของเขาถูกล่วงละเมิดจากการกระทำความผิดอาญา” (คณิต ณ นคร, 2540: 278-280) คุณธรรมทางกฎหมายแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1) คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชน (Individualrechtsgut)

คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชน เช่น คุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครองในเรื่องของ “ชีวิต”“เสรีภาพ”“กรรมสิทธิ์” เป็นต้น โดยคุณธรรมทางกฎหมายในส่วนของเอกชนนั้นกฎหมายก็มุ่งที่จะคุ้มครองในเรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลโดยตรงโดยแฝงอยู่ในบทบัญญัติความผิดฐานต่าง ๆ ก็จะเป็นผลให้บุคคลที่กฎหมายให้การคุ้มครองดังกล่าวนั้นกลายมาเป็นผู้เสียหาย และเป็นผู้มีอำนาจเข้ามาดำเนินคดีอาญาและรัฐจึงยอมให้มีการยอมความกันได้

2) คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม (Universalrechtsgut)

คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม เช่น “ความปลอดภัยของการจราจร”“สภาพความแท้ของเงินตรา”“การรักษาไว้ซึ่งความลับของประเทศในทางทหาร” เป็นต้น รัฐไม่มีนโยบายให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้เสียหายจึงไม่มีสิทธิ์ในการเป็นเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (Prozessvoraussetzung) อาทิเช่น ความผิดที่เกี่ยวกับชีวิต ความผิดต่อข้อบัญญัติทางศีลธรรม ความผิดต่อความมั่นคงและความเชื่อถือ ความผิดต่อความสงบสุขและความปลอดภัยของประชาชน ความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

3. หลักกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยของประเทศไทยและต่างประเทศ

กฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นมีหลักดังนี้

3.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยของประเทศไทย

ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยถูกบัญญัติไว้ในลักษณะ 12 ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ หมวด 3 ความผิดฐานฉ้อโกงซึ่งมีหลักฎหมายดังนี้

3.1.1. ความผิดฐานฉ้อโกง

ความผิดฐานฉ้อโกง (Offences of Cheating and Fraud) มีองค์ประกอบภายนอกของความผิดในส่วนของการกระทำ และองค์ประกอบภายในที่เกี่ยวกับจิตใจของผู้กระทำผิด ประกอบด้วย การหลอกลวงผู้อื่น

1) โดยการหลอกลวงจะต้องเกิดจากการกระทำของผู้หลอกลวงโดยอาจเป็นการแสดงข้อความเท็จ หรือปกปิดความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้งก็ได้ การหลอกลวงกฎหมายมิได้จำกัดวิธีการ ผู้กระทำอาจใช้วิธีการอย่างใดก็ได้ ซึ่งต้องเป็นการหลอกลวงด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 ประการดังต่อไปนี้ คือ

(1) ด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หมายความว่า ข้อความที่แสดงต่อผู้อื่นในการหลอกลวงเป็นการกล่าวอ้างถึงข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งต้องเป็นเท็จ

(2) ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หมายความว่า การที่มีข้อความจริงอยู่อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วปกปิดเอาไว้หรือไม่เปิดเผยบอกให้ทราบความจริง (La Dissimulation de Faith Varies) ซึ่งผู้กระทำมีหน้าที่ต้องแจ้งให้ทราบความจริงแต่ไม่แจ้ง หน้าที่ในที่นี้เช่น หน้าที่ตามกฎหมาย (Legal Obligation) ที่บัญญัติไว้ว่า จะต้องแจ้งข้อความจริงอย่างไรบ้างแล้วปกปิดไว้เสีย หน้าที่ตามสัญญาซึ่งกำหนดกันไว้ระหว่างคู่กรณีว่า กรณีเช่นไรบ้างที่จะต้องแจ้งความจริงต่อกันให้ทราบ ถ้าปกปิดข้อความจริงเสียก็ย่อมเป็นความผิดเหมือนกัน หน้าที่เนื่องจากเคยปฏิบัติต่อกันมาก่อน ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยตรงว่าเรื่องใดบุคคลมีหน้าที่ต้องแจ้งความจริง โดยผู้หลอกลวงรู้อยู่ว่าข้อความจริงหรือเหตุการณ์นั้นมีอยู่อย่างไร กลับนิ่งเสียไม่บอกให้แจ้งโดยเจตนาให้ผู้ถูกหลอกลวงเข้าใจผิดและหลงเชื่อตามนั้น โดยไม่ใช่การหลงลืมเพราะไม่รู้ข้อความจริงที่ปกปิดนั้น

โดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่ง (1) ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือ (2) ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ

2) เจตนาพิเศษ โดยมีมูลเหตุชักจูง โดยทุจริต

มาตรา 341 บัญญัติว่า “โดยทุจริต” ไว้ข้างต้น ซึ่งแสดงว่า เป็นการหลอกลวงเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้ ความในตอนท้ายที่ว่า “โดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม” ก็ต้องแสดงว่า ได้ทรัพย์สินไปตามมูลเหตุชักจูงใจอันเป็นประโยชน์ที่มิควรได้ ไม่จำเป็นต้องถึงได้กรรมสิทธิ์ไป ดังนี้เป็นเจตนาพิเศษ

3.1.2. ความฐานฉ้อโกงประชาชน

ทำให้ต้องรับโทษหนักขึ้น อีกเหตุหนึ่งเช่นเดียวกับมาตรา 342 ดังนั้น จึงต้องเข้าองค์ประกอบของความผิดฐานฉ้อโกง ตามมาตรา 341 ให้ครบถ้วนเสียก่อน ถึงจะเป็นเหตุให้ผู้กระทำมีความผิดตามมาตรา 343 ได้ และต้อง กระทำต่อประชาชน หมายถึง การฉ้อโกงนั้นได้กระทำต่อ

ประชาชน คำว่า ประชาชน (Public) หมายถึง บุคคลทั่วไป ไม่จำกัดว่าเป็นผู้ใด และไม่ถือว่าจะมีจำนวนมากหรือน้อยเป็นสำคัญ ข้อสำคัญลักษณะของการหลอกลวงต้องเปิดกว้างต่อประชาชนทั่วไป หรือประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่เจาะจงตัวคน

3.1.3 ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัย

องค์ประกอบของความผิดความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนต้องแกล้งทำให้เกิดเสียหาย หมายถึง การจูงใจทำให้เกิดความเสียหายที่อาจคำนวณเป็นเงินได้ อันเป็นภัยที่ผู้รับประกันภัยรับเสี่ยง เพราะถ้าเป็นภัยอื่นนอกจากที่เอาประกันไว้ก็มิใช่การทำเพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย กรณีจะเป็นความผิดสำเร็จต่อเมื่อ มีความเสียหายเกิดขึ้นแล้ว การทำให้เสียหายนี้อาจทำให้เสียหายโดยสิ้นเชิงหรือบางส่วนก็ได้ เช่น เผาบ้านที่ประกันภัยไว้เพื่อเอาประกันภัย ถ้ามีชาวบ้านช่วยกันดับทันก็พยายามฉ้อโกงตามมาตรานี้ แต่ถ้าทรัพย์นั้นถูกเผาไหม้ไปบางส่วน ซึ่งสามารถเรียกค่าประกันได้แล้ว ก็เป็นความผิดสำเร็จ และหมายถึงเฉพาะทรัพย์สินที่เอาประกันภัยเท่านั้น เช่น การประกันภัยรถยนต์ ก็หมายถึง การแกล้งให้เกิดเสียหายแก่รถยนต์ซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุเอาประกันโดยมีเจตนาเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย โดยการแกล้งทำให้เกิดการเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกัน จะเป็นความผิดตามมาตรานี้ ต้องเป็นการกระทำโดยเจตนาพิเศษ คือ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัยนั้น ถ้าเป็นเจตนาอย่างอื่นไม่เป็นความผิดตามมาตรานี้ แม้การกระทำนั้นจะทำให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย โดยความผิดฐานนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348

3.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยของต่างประเทศ

หลักกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นมีหลักกฎหมายที่สำคัญ ดังนี้

3.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายการประกันการถูกฉ้อโกงของประเทศสหรัฐอเมริกาถูกบัญญัติขึ้นโดยผู้ซึ่งมีความรู้และความเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่ได้มาจากการโกงผู้อื่น กฎหมายการฉ้อโกง รวมไปถึงการเรียกร้องให้จ่ายค่าประกัน การประกันตนเกี่ยวกับการโกง และการออกกฎหมาย มีเงื่อนไขความสัมพันธ์ที่แยกออกจากกันกับผู้รับประกันการฉ้อโกง มีการตกลงกันอย่างลับ ๆ ที่ไม่ขึ้นต่อกันเกี่ยวกับความช่วยเหลือและส่งเสริมกฎหมายเกี่ยวกับการฉ้อโกงโดยมีการกำหนดลักษณะความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยที่ครอบคลุมการกระทำความผิดตั้งแต่การฉ้อโกงให้เกิดสัญญาประกันวินาศภัยบุคคลนั้นเจตนาที่จะฉ้อโกงหรือหลอกลวงผู้รับประกันภัย ผู้รับผิดชอบในการจ่ายเงินต่อการเรียกร้องการประกันภัยภายใต้ข้อตกลงของการประกันภัยการเตรียมหรือเหตุผลที่ถูกเตรียม มีข้อความว่าบุคคลใดที่รู้ว่ากระทำผิด หรือถูกชักจูงไปในทางที่ผิดไปจากข้อเท็จจริง และถูกเสนอไปยังผู้

รับประกัน หรือการนำเสนอหรือเหตุที่ต้องเสนอ ไปยังผู้รับประกันภัย แถลงการณ์ว่าผู้ที่กระทำความผิด หรือถูกชักจูงไปในทางที่ผิดไปจากข้อเท็จจริง เป็นต้น และมีการกำหนดโทษที่ค่อนข้างรุนแรง

3.2.2 ประเทศญี่ปุ่น

ประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายที่ควบคุมการฉ้อโกงประกันภัย คือ The Criminal Penal Law of Japan, Article 246 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า "ผู้ใดกระทำการหลอกลวงเพื่อให้ได้ซึ่งเงิน ที่อยู่อาศัย หรืออสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินสิบปี" และให้เป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้ นอกจากนี้ ยังมีบทบัญญัติในเรื่องของ "มาตรการการต่อต้านการฉ้อโกงถูกส่งเสริม โดยสังคม" และกฎหมายอาญาที่บัญญัติเฉพาะด้วย(เกริกชัย ฉันทจิตต์, 2556: 96)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดอาญาฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยตามกฎหมายประเทศไทยและต่างประเทศ

เนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยถูกกำหนดความผิดไว้เฉพาะลักษณะการกระทำความผิดที่เป็นการแกล้งทำให้ทรัพย์สินที่ประภัยวินาศภัยได้รับความเสียหายเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย และเป็นความผิดอาญาอันยอมความได้ทำให้มีปัญหาดังนี้

1) คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย

ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชนอันเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครองทรัพย์สินของบุคคล ได้แก่ ผู้รับประกันวินาศภัยมิให้ถูกผู้เอาประกันภัยหรือบุคคลอื่นหลอกลวงโดยการแกล้งทำให้ทรัพย์สินที่เอาประกันวินาศภัยไว้เสียหาย หรือถูกทำลายไป เพื่อให้ผู้รับประกันวินาศภัยต้องจ่ายค่าประกันวินาศภัย แต่ความเสียหายของผู้รับประกันวินาศภัยนั้นมิได้กระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้รับประกันภัยแต่ผู้เดียวไม่ เพราะลักษณะของการประกันวินาศภัยเป็นการเฉลี่ยความเสี่ยงในการเกิดความเสียหายของผู้เอาประกันภัย โดยนำมาคำนวณเป็นเบี้ยประกันภัย การกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย จึงกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชนด้วย

เหตุที่กล่าวว่าความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชนเนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยส่งผลกระทบและผลเสียที่เกิดขึ้นในทางสังคมและเศรษฐกิจนั้นเป็นผลกระทบที่รุนแรง ทั้งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศเนื่องจากธุรกิจความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่รัฐถือว่าเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่งซึ่งรัฐเข้ามาควบคุมการประกอบธุรกิจประเภทนี้ตามพระราชบัญญัติการประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 การ

ฉ้อโกงประกันวินาศภัยสามารถสร้างความเสียหายได้ ทั้งความเสียหายเป็นตัวเงินสามารถวัดได้ และความเสียหายที่นอกเหนือจากตัวเงินวัดผลเสียหายไม่ได้ ซึ่งมีผลความเสียหายมากมายมหาศาลและมีผู้เสียหายจำนวนมาก อันอาจทำให้ระบบเศรษฐกิจทั้งระบบสั่นคลอนความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเข้าข่ายเป็นอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ และความเสียหายอาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศได้

ดังนั้น การกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย เป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งตามกรอบแนวคิดในทางนิติบัญญัติมีลักษณะ 3 ประการคือ เป็นความผิดที่มีความเป็นอาชญากรรมน้อยเป็นความผิดที่มีคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องส่วนตัวอย่างมากที่พึงเคารพเจตจำนงของผู้เสียหาย และเป็นความผิดที่มุ่งประสงค์จะคุ้มครองผู้เสียหายอย่างแท้จริง ซึ่งท่าน ดร. คณิต ณ นคร ได้กล่าวถึงความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย ว่า การประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกของประชาชน แต่ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 กฎหมายก็บัญญัติให้เป็นความผิดอันยอมความได้ ทำให้เห็นว่าระบบกฎหมายอาญาของประเทศไทย ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนและยังกล่าวอีกว่า ด้วยคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยนั้น ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยควรเป็นความผิดอาญาแผ่นดินมิใช่ความผิดต่อส่วนตัวดังเช่นปัจจุบันซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกฎหมายที่ใช้ควบคุมการฉ้อโกงในการประกันภัยของประเทศญี่ปุ่นที่กำหนดว่าความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้

2) วิเคราะห์การกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย

ความผิดฐานการฉ้อโกงการประกันวินาศภัยถูกกำหนดให้เป็นความผิดอาญาที่ยอมความได้และมีองค์ประกอบความผิดที่ไม่ครบทุกองค์ประกอบความผิดในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยให้ครอบคลุมทุกลักษณะของการกระทำ ตั้งแต่การหลอกลวงเพื่อให้เกิดสัญญาประกันภัย การหลอกลวงเกี่ยวกับตัวทรัพย์ที่เอาประกันภัย รวมถึงการหลอกลวงเพื่อให้ได้ค่าสินไหมทดแทนจากการประกันวินาศภัยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนซึ่งเป็นบทฉกรรจ์ของความผิดฐานฉ้อโกงและเป็นเพียงบทมาตราเดียวในหมวดนี้ที่ถูกกำหนดให้เป็นความผิดอาญาแผ่นดิน เนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนเป็นความผิดที่มีความเสียหายต่อประชาชน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยนั้นมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายที่น้อยกว่าความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนเพราะผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ การลงทุน ความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ การดำเนินธุรกิจอันถือว่ามีความเสียหายต่อประชาชนซึ่งหากกำหนดองค์ประกอบของความผิดให้ครอบคลุมการกระทำฉ้อโกงการประกันวินาศภัยและเพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดย่อมถือได้ว่าเป็นการกำหนดเหตุฉกรรจ์ของความผิดฐานนี้ด้วย

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 กับประมวลกฎหมายอาญาของรัฐเทกซัส ประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยของสหรัฐอเมริกาบัญญัติกฎหมายครอบคลุมการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยทั้งหมดโดยถือว่าเป็นการฉ้อโกงหรือหลอกลวงผู้รับประกันภัย ผู้รับผิดชอบในการจ่ายเงินต่อการเรียกร้องการประกันภัยภายใต้ข้อตกลงของการประกันภัยไม่ได้จำกัดเฉพาะการกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่เอาประกันวินาศภัยเท่านั้น และมีลักษณะเดียวกับการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการฉ้อโกงประกันภัยของประเทศญี่ปุ่น The Criminal Penal Law of Japan, Article 246 ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ใดกระทำการหลอกลวงเพื่อให้ได้ซึ่งเงิน ที่อยู่อาศัย หรืออสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ต้องระวังโทษจำคุกไม่เกินสิบปี” ทำให้เห็นว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น เห็นว่า ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรง และมีลักษณะการกระทำความผิดที่มีหลายลักษณะ ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายของทั้งสองประเทศจึงบัญญัติให้ครอบคลุมการกระทำความผิดให้มากที่สุดเพื่อมิให้เกิดช่องว่างในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด และในกฎหมายญี่ปุ่นนั้นกำหนดว่าเป็นความผิดที่ยอมความกันไม่ได้ ซึ่งเมื่อเป็นความผิดที่ยอมความไม่ได้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก็กระทำได้ง่ายขึ้น

4) ความเหมาะสมในการกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงประกันวินาศภัยเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

เมื่อพิจารณาถึงคุณธรรมทางกฎหมายและการดำเนินคดีในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย ต้องมีการร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแล้ว หากปล่อยให้เป็นความผิดอาญาที่ยอมความได้ย่อมก่อให้เกิดความเสียหาย เนื่องจากการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย เป็นอาชญากรรมอันเป็นพฤติกรรมที่กระทบต่อบุคคลในสังคม เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมายและเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม เป็นผลให้บุคคลโดยส่วนรวมในสังคมได้รับความเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้ผู้ที่กระทำความผิดดังกล่าวก็ต้องที่จะได้รับโทษในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 กำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้นจึงมีผลทำให้มาตรการบังคับทางอาญา มีปัญหาเป็นอย่างมาก

เนื่องจากในการดำเนินคดีในความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย คือการร้องทุกข์ ซึ่งผู้ร้องทุกข์อันเป็นผู้เสียหายตามมาตรานี้ได้แก่ บริษัทผู้รับประกันวินาศภัย ทำให้การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยค่อนข้างน้อย เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ คือ องค์ประกอบความผิด ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยค่อนข้างแคบเฉพาะการแกล้งให้เกิด

ความเสียหายต่อทรัพย์ที่เอาประกันไว้เท่านั้น หากเป็นการกระทำในลักษณะอื่นเพื่อให้รับค่าประกันวินาศภัยก็ไม่อาจนำมาตรการทางอาญาตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 มาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดได้ ประกอบกับบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 นี้เป็นความผิดที่ยอมความกันได้ บริษัทผู้รับประกันวินาศภัยต้องร้องทุกข์ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดจึงจะทำให้มาตรการบังคับทางอาญามีผลบังคับ บริษัทผู้รับประกันวินาศภัยส่วนใหญ่ไม่อยากจะมีปัญหาขัดแย้งกับผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นลูกค้าของตน โดยเกรงว่าจะเสื่อมเสียชื่อเสียงและเป็นการเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย อีกทั้งมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1376-1380/2508 ที่พิพากษาวางหลักไว้ว่า “เมื่อได้ความว่าผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ได้รับประโยชน์ได้ทำให้เกิดวินาศภัยขึ้นด้วยความทุจริตแล้ว ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ ไม่จำเป็นที่ต้องฟ้องร้องผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์เป็นคดีอาญา” ซึ่งคำพิพากษาดังกล่าวทำให้ บริษัทผู้รับประกันวินาศภัยไม่ได้มีความประสงค์จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อีกทั้งยังทำให้เอื้อประโยชน์ให้มีผู้ที่กระทำการทุจริตฉ้อโกงประกันวินาศภัยกันมากขึ้น จึงมีผลทำให้ผู้ที่กระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยไม่เกรงกลัวกฎหมาย

5) เหตุผลและความจำเป็นในการกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน

ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีลักษณะกระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยของประชาชนโดยส่วนรวม ไม่ใช่เป็นเรื่องระหว่างเอกชนเหมือนกับการฉ้อโกงในลักษณะอื่น ๆ เช่นกัน ซึ่งการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ การลงทุน ความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ การดำเนินธุรกิจ ทั้งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ ผลกระทบต่อการลงทุน ผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของประเทศ และผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจ

5. ข้อเสนอแนะ

จากปัญหาการบังคับกฎหมายในความผิดฐานประกันวินาศภัยดังกล่าวข้างต้น ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมความผิดเกี่ยวกับฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย ดังนี้

1) ควรแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 347/1 ดังนี้ “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์จากการประกันวินาศภัย หรือทำให้ผู้รับประกันภัย ทำ ถอน หรือทำลายกรมธรรม์ประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยซึ่งหากกำหนดองค์ประกอบของความผิดให้ครอบคลุมการกระทำฉ้อโกงการประกันวินาศภัยและเพิ่มโทษที่

จะลงแก่ผู้กระทำความผิดย่อมถือได้ว่าความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นบทฉกรรจ์ของความผิดฐานฉ้อโกง เฉกเช่นเดียวกับความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน

2) ควรเพิ่มบทลงโทษทั้งจำคุกและปรับจากความผิดฐานฉ้อโกงทั่วไปที่มีโทษ “จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เป็น “จำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” เนื่องจากความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีลักษณะที่เป็นเหตุฉกรรจ์ของความผิดฐานฉ้อโกง เพราะการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายมากกว่าและมีผลกระทบกับประชาชนทั่วไปไม่แตกต่างจากความผิดฐานฉ้อโกงประชาชน นอกจากนี้ การเพิ่มบทลงโทษกับผู้กระทำความผิดจะทำให้ผู้กระทำความผิดมีความยำเกรงต่อกฎหมายและมีมาตรการการลงโทษที่แรงกว่าความผิดฐานฉ้อโกงทั่วไป เนื่องจากมีความเสียหายที่เกิดขึ้นมากกว่าการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง

3) ควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 348 จากเดิมที่บัญญัติว่า “ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 เป็นความผิดอันยอมความได้” เป็น “ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา 343 มาตรา 347 และมาตรา 347/1 เป็นความผิดอันยอมความได้”

เมื่อการประกันวินาศภัยเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับความผาสุกของประชาชน จึงควรกำหนดให้ความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยเป็นความผิดอาญาแผ่นดินด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เป็นไปตามคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัย ทั้งนี้เพื่อให้การปราบปรามการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงการประกันวินาศภัยมีประสิทธิภาพและการดำเนินคดีเป็นการดำเนินคดีโดยรัฐมิใช่เป็นการดำเนินคดีโดยเอกชนซึ่งต้องมีการร้องทุกข์จึงจะสามารถดำเนินคดีได้

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2556). **กฎหมายอาญาทั่วไป.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2559). **กฎหมายอาญา ภาคความผิด.** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ณรงค์ ใจหาญ. (2543). **กฎหมายอาญา ว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ปกป้อง ศรีสนิท. (2550) **ปัญหาการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย.**รวมบทความทางวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 473-475

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2546).**หลักกฎหมายอาญา.** (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพ: วิญญูชน.

อภิศักดิ์ คำดี (2549). **การฉ้อโกงการประกันวินาศภัย:ศึกษากรณีการประกันวินาศภัยรถยนต์โดยผู้เอาประกันภัย.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

การลงโทษทางอาญา: ศึกษาการใช้โทษจำคุกตลอดชีวิต

พัชรี บัวลอย*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

1. บทนำ

ถึงแม้ว่า “โทษประหารชีวิต” จะเป็นวิธีเดียวที่จะกำจัดอาชญากรให้ออกจากสังคมโดยเด็ดขาด ซึ่งคนส่วนใหญ่จะมีความเกรงกลัวต่อโทษประหารชีวิตมากกว่าโทษประการอื่น เพราะฉะนั้นการที่ยังคงมีโทษประหารชีวิตใช้อยู่จึงทำให้คนเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดที่รุนแรง แต่ชีวิตเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน และเป็นสิทธิที่ไม่อาจปฏิเสธได้ และกระบวนการยุติธรรมก็ไม่ใช่เครื่องชั่งหรือวัดความเท่าเทียมกันว่าหนึ่งชีวิตที่เสียไปนั้นต้องได้รับชดใช้ด้วยอีกชีวิตหนึ่ง ความเข้าใจที่ว่าชีวิตต้องแลกคืนด้วยชีวิตนั้นเป็นความเข้าใจผิด เพราะการประหารชีวิตเป็นการทำลายชีวิตอย่างโหดร้าย ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานและอาจลงโทษประหารชีวิตผิดคนได้ หากมีการตัดสินลงโทษประหารชีวิตผิดคนมากขึ้น มีหลายกรณีที่ผู้ต้องโทษและถูกประหารชีวิตนั้นกระทำความผิดข้อหาฆาตกรรมจริงแต่มีเหตุแวดล้อมที่ระบุชัดเจนว่าผู้กระทำความผิดเหล่านั้นไม่ควรต้องโทษถึงขั้นประหารชีวิต ความผิดพลาดอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือแก้ไขได้ ดังนั้นหากมีการประหารชีวิตไปแล้วก็จะไม่สามารถเรียกชีวิตกลับคืนมาได้ แม้ต่อมาภายหลังจะปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ถูกประหารชีวิตนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ก็ตามการลงโทษอาชญากร หรือผู้กระทำความผิดนั้น ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 18 โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดมีดังนี้ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน แต่การลงโทษที่ถือว่ามีความรุนแรงและเป็นการกำจัดผู้กระทำความผิด หรืออาชญากร ออกจากสังคมอย่างถาวร คือ “โทษประหารชีวิต” ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 19 “ผู้ใดต้องโทษประหารชีวิต ให้ดำเนินการด้วยวิธีฉีดยาหรือสารพิษให้ตาย” โดยเชื่อว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดจะก่อให้เกิดผลดีต่อความสงบของสังคมทำให้อาชญากรลดลง การลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น จะพิจารณาถึงความหนักเบาของการกระทำความผิด ซึ่งกำหนดไว้ในบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาด้วย ซึ่งคดีอาญาส่วนใหญ่ผู้พิพากษาจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกำหนดความหนักเบาของอัตราโทษที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด ตามจุดมุ่งหมายของการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทน เพื่อเป็นการข่มขู่ เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมให้พ้นจากภยันตรายในระหว่างที่ผู้กระทำถูกตัดขาดจากสังคม เพื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดการใช้โทษประหารชีวิตในประมวลกฎหมายอาญาของไทยไม่มีผลต่อการ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ยับยั้งอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง และเป็นบทกำหนดโทษที่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ประกอบกับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ทำให้สังคมเกิดประโยชน์ และในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการลงโทษเปลี่ยนแปลงไปโดยเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ และการยกเลิกโทษประหารชีวิตไม่ได้สนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษแต่เป็นการยุติการลงโทษที่ไม่คุ้มไม่สมเหตุสมผล และยังเป็นการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อีกทั้งลดความเสี่ยงที่โทษประหารชีวิตจะถูกนำไปใช้กับผู้บริสุทธิ์ จึงควรศึกษาถึงแนวทางการลงโทษที่ถูกต้องเหมาะสม และให้ผู้เสียหายเกิดความพอใจกับการลงโทษผู้กระทำความผิดและเป็นการอำนวยความยุติธรรมทั้งโจทก์และจำเลย รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนในสังคม และสามารถใช้มาตรการบังคับโทษทางอาญากับคน ๆ หนึ่งที่เป็นสมาชิกของสังคมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกนิสัยเมื่อพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีกผู้เขียนจึงศึกษาเรื่องการใช้โทษจำคุกตลอดชีวิตแทนการใช้โทษประหารชีวิตโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้โทษจำคุกตลอดแทนโทษประหารชีวิตให้มีความเหมาะสมกับการกระทำความผิด และ เนื่องจากการลงโทษประหารชีวิตอาจไม่ใช่วิธีการในการตัดโอกาสในการกระผิดของอาชญากรที่มีความเหมาะสมแต่เพียงประการเดียว เนื่องจากสามารถที่จะใช้โทษจำคุกตลอดชีวิต หรือการจำคุกระยะยาวสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเป็นอาชญากรโดยกมลสันดานที่ไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูได้ แต่เป็นการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดด้วยการจำคุก นอกจากจะเป็นการลงโทษเพื่อตัดโอกาสการกระทำความผิดของอาชญากรแล้วยังสามารถทำให้อาชญากรมีโอกาสได้สำนึกผิด พร้อมทั้งสามารถที่จะบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดีและสามารถกลับมาดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปกติได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการลงโทษ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันมีการวิพากษ์วิจารณ์กันค่อนข้างมากในประเด็น “สมควรที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตในประเทศไทยหรือไม่” การวิพากษ์วิจารณ์นี้เป็นข้อโต้เถียงที่สำคัญเพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชการอาณาจักรไทยปี 2550 ได้บัญญัติคุ้มครองศักดิ์ความเป็นมนุษย์ จึงเกิดเป็นปัญหาว่าควรมีโทษประหารชีวิตอยู่ในกฎหมายอาญาประเทศไทยหรือไม่ ซึ่งองค์กรสหประชาชาติได้พยามที่จะผลักดันให้ประเทศไทยสามารถยกเลิกโทษประหารชีวิต โดยคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบ “หลักประกันสิทธิของผู้ที่ต้องโทษประหารชีวิต” “โทษ” คือ เครื่องมือทางกฎหมาย กล่าวคือ เป็นวิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้กับมนุษย์ด้วยกันที่ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อระเบียบสังคมที่มีฐานะเป็นกฎหมายอาญา อันเป็นการกระทำที่มีผลกระทบต่อคุณธรรมทางกฎหมายของบุคคลอื่น หรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม ตามโครงสร้างความผิดทางอาญาของแต่ละฐานความผิด ที่ยังให้เกิดผลตอบสนองต่อเหยื่อผู้ได้รับความเสียหาย คนในสังคมและรัฐ ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำรงชีวิตที่ปกติในสังคม ตลอดทั้งความมั่นคงแห่งรัฐดังนั้น การกำหนดโทษให้สอดคล้องกับหลักปรัชญา

อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยานั้นจะต้องกำหนดโทษให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคมและตัวผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคมโดยให้สังคมมีความปลอดภัยและเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง ซึ่งการนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ในการกำหนดโทษจะต้องนำมาใช้ร่วมกันเพื่อให้การกำหนดโทษมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญาที่สมบูรณ์ และเกิดประโยชน์เป็นที่พอใจของสังคม รวมทั้งเกิดประโยชน์ต่อการป้องกันสังคมให้เกิดความปลอดภัยอย่างมีประสิทธิภาพด้วย สำหรับแนวทางในการนำทฤษฎีการลงโทษมาใช้ร่วมกันนั้น แยกได้เป็น 3 กรณี คือ

กรณีแรก ความผิดที่มีความรุนแรงมาก ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนมาใช้เป็นหลักและนำทฤษฎีการลงโทษอื่น ๆ มาเสริม กล่าวคือ การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยทั่วไปและมีความรุนแรงมาก จะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อทดแทน หรือเพื่อให้สาสมกับความผิด ตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นหลัก และใช้วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูตามทฤษีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคมและทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูมาเป็นทฤษฎีรอง เพื่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันในอนาคต โดยปริมาณโทษที่จะลงแก้ผู้กระทำความผิด เพื่อให้มีผลต่อการป้องกัน หรือการแก้ไขปรับปรุงนั้นจะต้องอยู่ในขอบเขต หรือในกรอบของทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน คือ จะเกินเจตนาอันแท้จริงของผู้กระทำความผิดไม่ได้

กรณีที่สอง ความผิดที่มีความรุนแรงน้อย หรือความผิดเล็กน้อย ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูมาเป็นหลัก และนำทฤษฎีการลงโทษอื่นมาเสริม กล่าวคือกรณีที่มีความรุนแรงน้อย ปริมาณโทษก็ไปตามสัดส่วน ตามหลักการของทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทน แต่จะต้องคำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขเป็นหลักเพื่อวิธีการลงโทษมาใช้ให้มีความเหมาะสม โดยผู้กระทำผิดไม่เสียคุณลักษณะประจำตัวไปการปรับปรุงแก้ไขก็จะง่ายขึ้น และเป็นประโยชน์มากกว่านำทฤษฎีการลงโทษเพื่อทดแทนมาใช้เป็นหลัก

กรณีที่สาม ผู้กระทำความผิดซ้ำ ใช้ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันมาเป็นหลัก และนำทฤษฎีการลงโทษอื่นมาเสริม เพื่อให้ปริมาณโทษสูงเพียงพอที่จะมีผลต่อการข่มขู่ยับยั้งรวมทั้งการให้เวลาเพียงพอต่อการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดซ้ำให้เป็นคนดีได้ และการลงโทษประหารชีวิตไม่อาจยับยั้งอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง อีกทั้งไม่ใช่เป็นมาตรการที่เหมาะสมในการตัดโอกาสผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวรได้ ซึ่งการใช้โทษประหารชีวิตเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักคำสอนของศาสนาพุทธที่มีข้อกำหนดศีลข้อที่ 1ห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ หากมีความผิดพลาดที่เกิดขึ้นของกระบวนการยุติธรรมจะไม่สามารถแก้ไขได้หากมีการลงโทษประหารชีวิต และการลงโทษประหารชีวิตในมุมมองของหลักสิทธิมนุษยชน (Human rights Principle) หลักสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนในสังคม เป็นหลักสากลที่ทั้งโลกให้การยอมรับเนื่องจากมีวิวัฒนาการมาจากจิตสำนึกทางด้านศีลธรรมที่มนุษย์ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและพึง

จรรโลงไว้เพื่อความสงบสุขของสังคม หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับการประหารชีวิต น่าจะได้แก่ สิทธิในการดำรงชีวิตและสิทธิได้รับการปฏิบัติโดยปราศจากการถูกทรมานและทารุณกรรม รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยรัฐ ซึ่งสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) จากการที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง โดยข้อกำหนดสิทธิทางการเมืองจากข้อกำหนดของพิธีสารเลือกรับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) มีข้อกำหนดที่สำคัญต่อการเคารพสิทธิเสรีภาพของพิธีสารดังกล่าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และสตรีที่มีครรภ์ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยยังคงใช้โทษประหารชีวิตซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่ยังคงมีการละเมิดสิทธิและเสรีภาพในการมีชีวิต อันแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามพิธีสารเลือกรับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR) ทั้งหมด หากแต่มีการเลือกปฏิบัติในประเด็นที่ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามได้ ซึ่งหากประเทศไทยมีการยกเลิกประหารชีวิตได้อย่างแท้จริงจะทำให้ประเทศไทยสามารถปฏิบัติตามกติการะหว่างประเทศที่ให้ความคุ้มครองต่อสิทธิในการมีชีวิตของประชาชนในประเทศเป็นสำคัญ จึงมีแนวโน้มสำคัญที่ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้กระทำความผิดและเป็นการยกระดับกระบวนการยุติธรรมขึ้นสู่สากลได้อย่างแท้จริง อาจมีการปรับเปลี่ยนจากการยกเลิกโทษประหารชีวิตเป็นการจำคุกตลอดชีวิต หรือการจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนที่ไม่มีการลดหย่อนผ่อนโทษ

3. การใช้โทษจำคุกตลอดชีวิตในต่างประเทศ

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกมองว่าการประหารชีวิตผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเป็นการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ขัดต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชนและหากกระบวนการยุติธรรมมีข้อผิดพลาดก็อาจเป็นการลงโทษผู้บริสุทธิ์ซึ่งมิได้เป็นผู้กระทำความผิดได้ โทษประหารชีวิตจึงเป็นการลงโทษที่ขัดกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดสำหรับบุคคลนั้น คือ “สิทธิการมีชีวิต” ซึ่งมนุษย์ทุกคนพึงมีเสมอกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพ ชาติพันธ์ ศาสนา หรือชาติกำเนิด และเป็นสิทธิที่ไม่อาจพรากไปจากบุคคลนั้นได้ โดยถือเสมือนสิทธิที่ติดตัวทุกคน

พัฒนาการเกี่ยวกับโทษประหารชีวิตนั้น ได้เป็นไปในทิศทางของการที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิต และหลายประเทศได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว ซึ่งจากรายงานสถานการณ์โทษประหารชีวิต และการประหารชีวิต ของแอมเนสตี้ อิเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย ปี พ.ศ.2556 ปรากฏว่าประเทศที่มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตมีมากกว่า 3 ใน 4 ของประเทศต่าง ๆ ในโลก ที่ได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตทั้งในทางกฎหมายและในทางปฏิบัติ รวมกว่า 140 ประเทศ โดย 98

ประเทศ ยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดทางอาญาทุกประเภท 7 ประเทศยกเลิกโทษประหารชีวิตสำหรับความผิดอาญาทั่วไปเท่านั้น และ 35 ประเทศยกเลิกโทษประหารชีวิตในทางปฏิบัติ เหลือเพียง 58 ประเทศ ที่ยังคงใช้โทษประหารชีวิต และประเทศไทย เป็น 1 ใน 58 ประเทศที่ยังคงใช้โทษประหารชีวิตอยู่ และแม้หลายประเทศที่ยังคงมีโทษประหารชีวิตอยู่ก็เกือบจะไม่ใช้โทษประหารชีวิตเลย

แต่ในทางปฏิบัติประเทศที่ได้มีการยกเลิกโทษประหารชีวิตไปแล้ว ได้มีการนำโทษจำคุกตลอดชีวิตมาใช้ควบคู่ไปกับการพักการลงโทษ เช่น ในประเทศแคนดากำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 745) ซึ่งอนุญาตให้ผู้คนที่ถูกจำคุกตลอดชีวิตให้ขอลดโทษในการมีสิทธิทัณฑ์บนหลังจากถูกจำคุกตามคำพิพากษา 15 ปี ในกรณีผู้กระทำผิดนั้นถูกตัดสินให้ถูกจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีโอกาสได้สิทธิทัณฑ์บนเป็นระยะเวลา 40 ปี-25 ปี สำหรับการพิพากษาฆาตกรรมและถูกสั่งให้จำคุกโดยไม่มีโอกาสได้สิทธิทัณฑ์บนต่อไปอีก 15 ปี เช่นเดียวกันกับประเทศเยอรมนีจะคำนึงถึงผลเสียของการลงโทษจำคุกที่มีกำหนดระยะเวลาที่สั้นอย่างมาก ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 38 จึงได้บัญญัติว่าโทษจำคุกนั้นต้องต้องจำคุกอย่างน้อย 1 เดือน และในวรรคที่สองกำหนดจำคุกอย่างสูงไว้เพียง 15 ปี สำหรับโทษจำคุกตลอดชีวิต จะพักการลงโทษจำคุกได้ก็ต่อเมื่อได้จำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 15 ปี ซึ่งพิจารณาจากพฤติการณ์แล้วไม่จำเป็นต้องเก็บผู้นั้นไว้ในเรือนจำอีก และเหตุอันสมควรที่เหมาะสมควรจะปล่อยให้ได้รับอิสรภาพ และประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดโทษตามประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ค.ศ. 1993 มาตรา 131-1 ซึ่งโทษจำคุกสำหรับความผิดอุกฤษฎ์โทษเมื่อพิจารณาอัตราโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดที่จัดอยู่ในประเภทความผิดอุกฤษฎ์โทษแล้ว จะเห็นได้ว่าโทษสูงสุดที่กำหนดไว้ ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส คือ โทษจำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิตไม่มีโทษประหารชีวิต และในประเทศฟิลิปปินส์ นายธีโอดอร์ เธ ทนายความจากฟิลิปปินส์ ได้อธิบายถึงนโยบายของฟิลิปปินส์ว่าโทษประหารชีวิตถูกแทนที่ด้วยการลงโทษที่เรียกว่า Reclusio Perpetua โดยไม่มีการอภัยโทษ การลงโทษเช่นนี้จำคุกตลอดการจำคุก 20 ปี ไปจนถึงหนึ่งวันก่อนครบ 40 ปี เนื่องจากเวลา 40 ปี เป็นการจำคุกสูงสุดที่เป็นไปได้ หลังจากนั้นผู้ที่ถูกจำคุกจะถูกปล่อยตัว นอกจากนี้การจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีการอภัยโทษ ซึ่งเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญาที่ร้ายแรง การลงโทษในลักษณะนี้จะมีความยืดหยุ่นด้านเวลาและจะมีการกำหนดเป็นรายกรณีไป ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของฟิลิปปินส์ มาตรา 23 บทลงโทษที่กำหนดไว้นั้น การจำคุกตลอดชีวิตกำหนดให้มีการจำคุกไม่น้อยกว่า 30 ปี และไม่เกิน 50 ปีโดยไม่มีปล่อยตัว เป็นต้น รวมทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ย้ำว่าเป้าหมายของการจำคุก คือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งการลงโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีการอภัยโทษถือว่าเป็นโทษที่มีความเหมาะสมเพราะเป็นโทษที่รุนแรงเช่นเดียวกับโทษประหารชีวิต และมีมาตรการในการพิจารณาการอภัยโทษสำหรับผู้กระทำความผิดที่มีการปรับปรุงพฤติกรรม สำนึกในการกระทำความผิดและสามารถกลับตัวเป็นคนดี กลับมาอยู่ในสังคมได้ และยังเป็นการช่วยระบายผู้ต้องขัง

ออกจากเรือนจำเพื่อเป็นการลดผู้ต้องขังล้นเรือนจำ และช่วยประหยัดงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่ง

4. วิเคราะห์การนำโทษจำคุกตลอดชีวิตแทนโทษประหารชีวิตในประเทศไทย

ในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ประหารชีวิต จะบังคับตามคำพิพากษาไม่ได้จนกว่าจะได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยการอภัยโทษแล้ว และการประหารชีวิตจะกระทำได้ต่อเมื่อได้ล่วงพ้นกำหนดหกสิบวันเว้นแต่จะได้รับการยกเรื่องราวขอพระราชทานอภัยโทษก่อนกำหนดดังกล่าว ดังนั้น การบังคับโทษประหารชีวิตตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มีการกำหนดให้นักโทษประหารชีวิตมีสิทธิในการยื่นถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษ ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวทำให้โทษประหารชีวิตของประเทศไทยไม่ได้สิ้นสุดเมื่อศาลมีคำพิพากษานอกจากนี้ นักโทษที่ต้องโทษประหารชีวิตก็ยังมีโอกาสได้รับการลดหย่อน ได้รับการพักโทษ ซึ่งทำให้ได้รับการลงโทษประหารชีวิตจริงน้อยลงโดยมีการประหารชีวิตครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2552 ในคดียาเสพติด และไม่มีการประหารชีวิตนักโทษอีกเลยจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลากว่า 6 ปี จึงจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีแนวโน้มที่สำคัญที่จะมีการยกเลิกโทษประหารชีวิต

เมื่อมีการยกเลิกโทษประหารชีวิตโทษไปแล้วโทษที่จะนำมาใช้แทนโทษประหารชีวิต คือ โทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งเป็นโทษที่มีความรุนแรงเช่นเดี่ยวกับโทษประหารชีวิต ซึ่งโทษจำคุกคลอดชีวิตมีทั้งแบบจำคุกจริง ๆ ทั้งชีวิตโดยใช้ความตายของผู้กระทำความผิดเป็นการประหารชีวิตนักโทษและการจำคุกตลอดชีวิตแบบมีกำหนดระยะเวลาขั้นต่ำของการจำคุกตามคำพิพากษาก่อนที่จะได้รับการพิจารณาพักการลงโทษซึ่งรูปแบบของการลงโทษประหารชีวิตมีการกำหนดไว้ใน 2 รูปแบบ

1. การจำคุกตลอดชีวิตแบบไม่มีการอภัยโทษ กล่าวคือ เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลอันตรายออกจากสังคม ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรร้ายแรงไม่สามารถที่จะแก้ไข ปรับปรุงพฤตินิสัยให้กลับคืนมาเป็นคนดีได้แล้ว หรือที่เรียกว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยกมลสันดาน หากมีการปล่อยตัวออกมาจะก่อความเดือดร้อนและเป็นอันตรายกับสังคมส่วนรวม ผู้เขียนเห็นว่าอาชญากรร้ายแรงประเภทนี้สมควรที่จะโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยไม่มีการอภัยโทษเพื่อตัดออกจากสังคมอย่างถาวรโดยไม่ให้โอกาสผู้กระทำความผิดอีก เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้สำนึกผิดในการกระทำของตนเอง และถูกลงโทษในเรือนจำจนกระทั่งถึงแก่ความตาย

2. การจำคุกตลอดชีวิตแบบมีการให้อภัยโทษ กล่าวคือ วิธีการลงโทษที่นำมาแทนโทษประหารชีวิต เป็นมาตรการทดแทนเมื่อมีการยกเลิกโทษประหารชีวิต ซึ่งมาตรการทดแทนดังกล่าวอาจเป็นการเปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยให้มีระยะเวลาการจำคุก

ไม่น้อยกว่า 25 – 30 ปี และนักโทษเหล่านี้มีสิทธิยื่นถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษหรือสามรถที่จะพักการลงโทษได้ตามกลไกที่กฎหมายกำหนด

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาการจากความแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น ยกฐานะผู้ต้องมาตรการบังคับที่เป็น “กรรม” ของการถูกบังคับโทษมาเป็น “ประธาน” มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นต้นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอันเป็นกติกาสังคมไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้และก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่นหรือสังคมโดยส่วนรวม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำคนลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุง ซ่อมแซมแก้ไข ยกระดับความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรมให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ถึงแม้ว่าอาชญากรรมสมควรต้องได้รับโทษเมื่อประพฤติละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย แต่การลงโทษด้วยวิธีการประหารชีวิตนั้นเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ อีกทั้งยังขัดต่อแนวคิดอาชญาวิทยาสมัยใหม่ที่ว่าอาชญากรสามารถกลับตัวเป็นคนดีมีชีวิตใหม่ได้อีกครั้ง เมื่อได้รับการบำบัดฟื้นฟูอย่างถูกต้องเหมาะสม และให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม นอกจากนี้แล้ว ข้อโต้แย้งอีกประการหนึ่ง คือ ไม่ว่าประเทศที่มีระบบกฎหมายที่ดีและทันสมัยและมีกระบวนการยุติธรรมที่สามารถปกป้องคุ้มครองประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด แต่ความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็ยังคงเกิดขึ้นอยู่เสมอ ๆ และโทษประหารชีวิตไม่สามารถยับยั้งการกระทำความผิดได้ เพราะคนเราไม่กลัวสิ่งที่เรียกว่าความตาย เมื่อทุกคนทราบดีอยู่แล้วว่าทุกคนเกิดมาแล้วก็ต้องตาย จะทำให้ตนถูกลงโทษถึงตายก็ไม่กลัว หากผู้กระทำผิดมีการไตร่ตรองดีแล้วว่าโอกาสที่จะถูกจับกุมมีน้อยยิ่งทำให้อาชญากรรมเพิ่มขึ้น

ผู้เขียนเห็นควรให้ปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยให้มีการรัดกุมโปร่งใสรวดเร็ว และสามารถตรวจสอบ ได้เพื่อให้การเปลี่ยนโทษการประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตเด็ดขาดสถานเดียว โดยไม่ยอมให้มีการอภัยโทษ (Pardon) หรือการพักการลงโทษ (Parple) และสามารถตอบสนองกระแสความต้องการของคนในสังคมให้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงโทษดังกล่าว การลงโทษประหารชีวิตไม่ได้เป็นการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม แต่เหตุที่ยังคงใช้โทษประหารชีวิตอยู่นั้น ก็เพื่อตอบสนองกระแสเรียกร้องของสังคม ซึ่งหากกระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้องและรวดเร็ว น่าจะเป็นสิ่งที่ตอบสนองให้กับประชาชนได้ดีกว่าลงโทษที่รุนแรง ดังเช่นโทษประหารชีวิต ดังนั้น จึงควรที่จะต้องปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนเกิดการยอมรับ การลงโทษจำคุกตลอดชีวิต แทนการลงโทษประหารชีวิต และกำหนดเงื่อนไขในการลงโทษจำคุกตลอดชีวิต โทษ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับการปรับปรุงแก้ไขพฤตินิสัยให้กลับตัวเป็นคนดี สำนึกผิดในการกระทำผิดและกลับมาอยู่ในสังคมได้ ดังนี้

1. เปลี่ยนโทษประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตแบบเด็ดขาดโดยโทษจำคุกตลอดชีวิตโดยให้มีระยะเวลาการจำคุกไม่น้อยกว่า 25 – 30 ปี ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาในการจำคุกระยะยาว โดยไม่ให้ได้รับการอภัยโทษ ลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ พร้อมทั้ง มีการจัดทำแผนพัฒนาแก้ไข ฟื้นฟู พฤตินิสัยของนักโทษเป็นรายบุคคลไม่ใช่เพียงแต่นำนักโทษไปกักขังไว้โดยไม่ได้รับการปรับปรุง แก้ไขพฤตินิสัย

2. เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการจำคุกแบบเด็ดขาด 25–30 ปี นักโทษเหล่านี้มีสิทธิยื่นถวายฎีกาขอพระราชทานอภัยโทษหรือสามารถที่จะพักการลงโทษได้ตามกลไกที่กฎหมายกำหนด ซึ่งต้องแต่งตั้งคณะกรรมการในการพิจารณาพฤตินิสัยและความพร้อมของนักโทษในการที่จะได้รับสิทธิ การอภัยโทษ ลดวันต้องโทษ พักการลงโทษ

3. เพื่อไม่ให้รัฐต้องสูญเสียงบประมาณในการเลี้ยงดูนักโทษ ผู้เขียนเห็นควรให้มีการบูรการร่วมกันระหว่างภาคเอกชน เช่นบริษัทเอกชน โรงงานอุตสาหกรรม เข้ามาร่วมมือในการลงโทษนักโทษ โดยให้นักโทษทำงานหนักเพื่อให้เขารู้สึกสำนึกในการกระทำความผิด และให้เห็นว่าตัวเองมีคุณค่าในสังคม และสามารถที่จะกลับตัวเป็นคนดีได้ และพร้อมที่จะมาอยู่ร่วมกับสังคมปกติได้เมื่อถึงเวลาอันสมควร และให้ค่าจ้างเพื่อนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแลนักโทษในเรือนจำต่อไป

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ ศุภพงศกร. (2551). *การยกเลิกโทษประหารชีวิต* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ)

เกียรติขจร วัจนสวัสดิ์. (2508). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2538). *คำอธิบายกฎหมายอาญา 1*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

โกเมน ภัทรภิรมย์. (2519). *แผ่นปลิวคำบรรยายวิชากฎหมายอาญาเปรียบเทียบและอาชยาวิทยา 2*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณิต ณ นคร. (2556). *กฎหมายอาญา. ภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2556). *ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายพื้นฐานการเข้าใจ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2553). *คำอธิบายกฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ:วิญญูชน.

สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม. (2554). *คู่มือการปฏิบัติงานด้านทัณฑปฏิบัติ*.

กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
ธานี วรภัทร์. (2547, พฤศจิกายน). “การบังคับโทษประหารชีวิตในประเทศไทย.” *วารสารสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. เล่มที่ 1 ปีที่ 11.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน
ธานี วรภัทร์. (2557). *หลักกฎหมาย มาตรการบังคับทางอาญา.* กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
ธานี วรภัทร์. (2553). *หลักฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก.* กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
นัทธี จิตสว่าง. (2543). “การประหารโดยเครื่องฉีดยา.” *บทบัณฑิต เล่มที่ 56 ตอนที่ 1.*
นัทธี จิตสว่าง. *หลักทัณฑวิทยา.* กรงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, มปพ.
ณรงค์ ใจหาญ. (2543). *กฎหมายอาญาว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
นคร วัลลิภากร. (2549). โทษประหารชีวิตในประเทศไทย : ศึกษาแนวคิดในการยกเลิก. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์)
ประมวลกฎหมายอาญา
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
พงษ์อภินันทน์ จันกลิ่น. (2558). กรมราชทัณฑ์กับการพักการลงโทษผู้กระทำผิด. *วารสารราชทัณฑ์ ปีที่ 63.* กรุงเทพฯ: สำนักทัณฑปฏิบัติ.
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554
พ.อ.พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์. (2499). “จิตใจของคนอังกฤษในการรักษาความยุติธรรม.” *ดุลพาห ปีที่ 3 ฉบับพิเศษ.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *นิติศาสตร์แนวพุทธ.* กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
เยาวภา ทัพผดุง. (กรกฎาคม 2547). *บทบาท อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ
แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล ประเทศไทย. *รายงานสถานการณ์โทษประหารชีวิตและการประหารชีวิ พ.ศ. 2544.* กรุงเทพฯ:
มนต์ชัย วงศ์สกุลชัย. (2546). *มาตรการลงโทษประหารชีวิตที่เหมาะสมกับเสรีภาพของปัจเจกชนโดยศึกษาความเคลื่อนไหวขององค์การนิรโทษกรรมสากล.* (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง)
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550
ร้อยตำรวจเอกวิศิษฏ์ เจนนานนท์. *โทษประหารชีวิต: ศึกษาวิธีการบังคับโทษด้วยการฉีดยา*

กับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ศิริกัลยา ธงชัย. (2553). *การใช้โทษอื่นแทนโทษประหารชีวิต*. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน. (2548). *โทษประหารชีวิตในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดมาสเตอร์เพรส.

เสริม สุวรรณเทพ. (2504). "แนวการพิพากษาลงโทษของศาลในประเทศอังกฤษยุคปัจจุบัน." *ดุลพาห ปีที่ 8 เล่ม 7*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ปปช.). *ทุจริตคิดโกงชาติจะพินาศทั้งราษฎร์รัฐ ชุดความรู้การเฝ้าระวังการทุจริตของหน่วยงานภาครัฐ ชุดที่ 2*. กรุงเทพฯ

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. *ระบบการลงโทษตามกฎหมายอาญาเยอรมัน*. กรุงเทพฯ

อุทัย อาทิเวช. (2546). *โทษในกฎหมายอาญาฝรั่งเศส* (เอกสารประกอบการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา) (ฉบับที่ 16).

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

พิทักษ์ ภัทราวุฒิชัย*

รองศาสตราจารย์ อัจฉรียา ชูตินันทน์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ซึ่งผลการศึกษาพบปัญหาเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก การไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าบุคคลใดสมควรได้รับการกันไว้พยาน ประการที่สอง การไม่สามารถตรวจสอบมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ให้กันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน ประการที่สุดท้าย การขาดมาตรการทางกฎหมายที่จะดำเนินการกับผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยาน ซึ่งไม่ไปเบิกความต่อศาล หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยอัยการสูงสุด และแก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี โดยกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณากันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาที่กระทำความผิดน้อยที่สุดไว้เป็นพยาน อีกทั้งกำหนดมาตรการทางกฎหมายให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.สามารถไต่สวนดำเนินคดีชี้มูลความผิดกับผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานต่อไปได้ หากบุคคลดังกล่าวจงใจไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. และสามารถที่จะดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวในฐานะที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้เสียหายในความผิดฐานเบิกความเท็จ หรือให้การเท็จได้

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มีหลักการเช่นเดียวกันกับการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ โดยมีหลักอยู่ว่า หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ก็จะต้องเลือกระหว่างการที่อาจไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดใด ๆได้เลย กับการที่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้บางคนโดยการกันผู้ร่วมกระทำความผิดส่วนหนึ่งไว้เป็นพยาน เพื่อนำไปสู่การลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดรายอื่นได้ การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเลือกกันกระทำความผิดรายใดไว้เป็นพยานในคดี ก็จะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยาน ซึ่งถือเป็นการใช้ “ดุลพินิจ” ที่จะไม่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดรายใดรายหนึ่ง เช่นเดียวกับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ที่จะใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหารายใดได้ ตามหลักการฟ้องคดีตามดุลยพินิจ (Opportunity Principle) ซึ่งจากการศึกษา พบว่าคณะกรรมการป.ป.ช. มีกฎหมายให้อำนาจที่จะกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานได้ แต่ไม่มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่จะถูกกันไว้เป็นพยานที่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช.เกิดปัญหาในการคัดเลือกผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานได้ เช่น ในคดีเรียกรับสินบน ซึ่งมีบุคคลผู้ให้สินบนที่เป็นผู้กระทำผิด กับเจ้าพนักงานผู้รับสินบนซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน เมื่อไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีกับทั้งสองฝ่าย หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องการกันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไว้เป็นพยาน ก็จะเกิดปัญหาว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเลือกกันผู้ให้สินบน หรือผู้รับสินบนไว้เป็นพยาน รวมถึงในคดีอื่น ๆ ซึ่งมีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคน ก็จะพบปัญหาดังกล่าวเช่นเดียวกัน ซึ่งเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้เลือกบุคคลใดไว้เป็นพยานแล้ว ก็จะมีมติกันผู้กระทำความผิดรายใดไว้เป็นพยาน โดยจะมีผลทำให้ผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาต่อไป ซึ่งมติดังกล่าวถือเป็นที่สุด โดยที่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างใด การใช้ดุลพินิจในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่เด็ดขาด ทั้งที่การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน เป็นการใช้อำนาจของรัฐที่จะไม่ดำเนินคดีแก่ผู้ร่วมกระทำความผิดรายใดและมีผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหาในคดี ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช.ควรที่จะต้องใช้ดุลพินิจดังกล่าวอย่างระมัดระวังเพื่อให้เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย มีความโปร่งใส เป็นธรรม และเกิดประโยชน์ต่อคดีมากที่สุด แต่การใช้ดุลพินิจในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กลับไม่มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจจากองค์กรภายนอก ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ รวมถึงการใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจเพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกล่าวหาบางรายให้ไม่ต้องถูกดำเนินคดีโดยอาศัยการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาได้

นอกจากนี้ หากผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การหรือให้ถ้อยคำไว้ หรือไปเบิกความเป็นพยานแต่ไม่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาหรือ

เป็นปฏิปักษ์ในศาล จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการป.ป.ช. ไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะดำเนินการกับผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานที่ได้กระทำการดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี พ.ศ. 2554 เพียงแต่กำหนดไว้ว่าหากผู้ถูกกันไว้เป็นพยานกระทำการดังกล่าว ย่อมไม่ได้รับการกันไว้เป็นพยาน และทำให้การกันพยานสิ้นสุดลงเท่านั้น โดยที่ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการอันมีสภาพบังคับให้ผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจะต้องไปเบิกความต่อศาลตามที่ให้การไว้กับคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างใด ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจทำให้ผู้ถูกกันไว้เป็นพยานไม่เกิดความเกรงกลัว และกล้าที่จะไม่ไปเบิกความ หรือกลับคำให้การในชั้นศาล หากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นอาจทำให้น้ำหนักของพยานดังกล่าวลดลง และขาดความน่าเชื่อถือจนมีผลทำให้ศาลไม่รับฟังพยานดังกล่าวได้

2. แนวคิดพื้นฐานของการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน

การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานมีแนวคิดมาจากการที่รัฐจะต้องเลือกที่จะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดบางรายซึ่งมีความชั่วร้ายน้อยกว่า (Lesser Evil) (สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2555, น.7-8) เพื่อนำไปสู่การดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกคนหนึ่งที่น่าลงโทษกว่า โดยมีเหตุผลว่าในคดีใดที่ผู้สอบสวนเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอ และจะไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดรายใดได้เลย หากไม่กันผู้กระทำความผิดส่วนหนึ่งไว้เป็นพยาน และการกันผู้กระทำผิดดังกล่าวไว้เป็นพยานจะเป็นประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการดำเนินคดีกับเขา หากถ้อยคำของผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานสามารถที่จะเป็นหลักฐานสำคัญเพื่อเอาผิดกับผู้กระทำผิดรายอื่นที่เป็นตัวการใหญ่ที่เป็นต้นตอของปัญหาการทุจริต และสร้างความเสียหายให้กับประเทศมหาศาลได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utilitarian Theory) (สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมสอบสวนคดีพิเศษ 2547, น.27) ที่ถือว่าความชอบธรรมในการลงโทษขึ้นอยู่กับผลดีที่การลงโทษก่อให้เกิดขึ้น หากการลงโทษก่อให้เกิดผลดีน้อยกว่าการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดีก็ควรให้มีการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี จึงจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่า

ในปัจจุบันกระบวนการใช้ดุลพินิจในการดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนพิจารณา ประเทศต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากผู้ร่วมกระทำความผิดยิ่งกว่าการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด การปราบปรามตัวการสำคัญในองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพลอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จเท่านั้น ที่รัฐจะสามารถตัดต้นตอของการกระทำผิดร้ายแรงได้อย่างแท้จริง ดังนั้น ประโยชน์ที่ได้รับจะมากกว่าการลงโทษผู้กระทำผิดรายย่อยหลายเท่า เพราะแม้ว่ารัฐจะสามารถลงโทษผู้กระทำผิดรายย่อยได้เป็นจำนวนมาก แต่หากรัฐไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดรายใหญ่หรือผู้มีอิทธิพลที่แท้จริงได้ ก็เท่ากับรัฐยังไม่สามารถถอนรากถอนโคนต้นตอของปัญหาอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง

3. หลักเกณฑ์การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานในประเทศไทยและในต่างประเทศ

หลักการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานนี้ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่าได้เริ่มมีการนำมาใช้ในประเทศไทยตั้งแต่เมื่อใด แต่มีการคาดคะเนว่าเข้ามาพร้อม ๆ กับการรับเอาระบบกล่าวหามาจากประเทศในภาคพื้นยุโรปและการรับเอาหลักวิธีพิจารณาความอาญามาจากประเทศอังกฤษ ซึ่งหลักการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานแม้ไม่ได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการกลับมีการใช้มาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งเป็นไปตามประมวลระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 8 บทที่ 7 ข้อ 257 และระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 79 ซึ่งถ้อยคำของผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานนี้ ศาลก็รับฟังเป็นพยานได้ ซึ่งต่อมาได้มีการนำหลักการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 58 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 103/6 ด้วย

ประเทศอังกฤษได้มีการนำแนวคิดการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานมาใช้ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 โดยในดำเนินคดีอาญาทั่วไปของประเทศอังกฤษ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญา หากรัฐมีพยานหลักฐานเพียงพอ ผู้ร่วมกระทำความผิดทุกคนจะต้องถูกดำเนินคดีอาญาเสมอ ผู้ร่วมกระทำความผิดจะไม่สามารถเป็นพยานได้ แต่หลักการดำเนินคดีอาญาทั่วไปดังกล่าวมีข้อยกเว้นว่า หากผู้ร่วมกระทำความผิดให้ความช่วยเหลือ หรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การสอบสวนหรือการดำเนินคดีอาญาของเจ้าหน้าที่สอบสวน สำหรับความผิดที่มีความยุ่งยาก หรือมีลักษณะการกระทำความผิดเป็นองค์กร และข้อมูลหรือพยานหลักฐานดังกล่าวสามารถนำไปสู่การดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดรายอื่นที่เป็นตัวการใหญ่ได้ บุคคลดังกล่าวก็สามารถที่จะเป็นพยานได้และจะได้รับความคุ้มกันจากการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี (Immunity from Prosecution) จากรัฐ โดยความคุ้มกันนี้ ผู้ร่วมกระทำความผิดจะได้รับความคุ้มกันจากรัฐที่จะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาทั้งปวง และถือว่าผู้ร่วมกระทำความผิดดังกล่าวเป็นพยานของแผ่นดิน (หรือที่เรียกว่า King's Evidence หรือ State's Evidence) (เข็มชัย ชุติวงศ์, 2557, น. 258) ทั้งนี้ การให้ความคุ้มกันดังกล่าวเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ โดยจะพิจารณาถึงประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์แห่งความปลอดภัยของส่วนรวม (interests of public safety or security) ว่าการได้รับข่าวสารมีความสำคัญมากกว่าการลงโทษบุคคลผู้กระทำหรือมีส่วนร่วมกระทำผิดนั้น (A.T.H. Smith, (1983), p. 302)

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์เช่นเดียวกับประเทศอังกฤษ ก็ได้ให้ความสำคัญของการกันผู้ต้องหาเป็นพยานด้วย โดยสำนักงานอัยการสูงสุดของสหรัฐอเมริกาเห็นว่าการรับข้อมูลจากผู้กระทำความผิดเพื่อนำไปใช้ในการปราบปรามอาชญากรรมที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร เนื่องจากรัฐมีความจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจาก

อาชญากรด้วยกันเองในการดำเนินคดีกับตัวการสำคัญที่เป็นต้นตอของการประกอบอาชญากรรมร้ายแรง รัฐจึงจำเป็นต้องแลกเปลี่ยนการได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลของผู้กระทำผิดกับการที่จะคุ้มกันไม่ให้มีการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งเป็นที่มาของการกันผู้กระทำผิดไว้เป็นพยาน พยานประเภทนี้ถือเป็นอาวุธสำคัญของรัฐในการต่อสู้กับอาชญากรรมที่มีลักษณะการกระทำแบบองค์กร (Organized Crime) (คณิต ณ นคร, 2521, น.73-108) สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการให้ความคุ้มกันขึ้น โดยกฎหมายดังกล่าวนี้มิได้มีผลเป็นการยกเลิกความผิดที่บุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหานั้นกระทำ แต่เป็นกฎหมายที่ให้ความมั่นใจแก่บุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาที่จะไม่ถูกดำเนินคดีเนื่องจากคำให้การของเขา ในขณะเดียวกันก็จะเป็นการลบล้างสิทธิของพยานในการที่อ้างสิทธิที่จะไม่ให้การเป็นปรปักษ์ต่อตนเองในทางอาญาอีกต่อไป ทั้งนี้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายได้บัญญัติให้การจะคุ้มกันบุคคลใดจากการดำเนินคดี เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการต้องมีคำร้องขอคุ้มกันต่ออัยการสูงสุด รองอัยการสูงสุด หรือผู้ช่วยอัยการสูงสุดที่มีอำนาจ และจะต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลด้วย โดยในการใช้ดุลพินิจพิจารณาให้ความคุ้มกัน จะต้องพิจารณาถึงเหตุผลความจำเป็นต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณาว่าสามารถหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งอื่นได้ดีกว่าพยานที่พยายามเจรจาขอรับความคุ้มกันหรือไม่ ข้อมูลข่าวสารที่พยานพยายามเจรจามีประโยชน์อย่างไรเพียงใด ความน่าเชื่อว่าพยานนั้นจะทำให้ดำเนินคดีได้สำเร็จหรือไม่ อะไรที่แสดงว่าพยานมีความสัมพันธ์กับการกระทำความผิดบ้าง พยานที่ขอรับความคุ้มกันมีสัดส่วนการกระทำความผิดเมื่อเทียบกับผู้กระทำความผิดอื่นอย่างไร คุณค่าของคำเบิกความของพยานในคดี เป็นต้น (Howard Abadinsky, (2000), p. 436)

ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาความอาญาถูกบัญญัติขึ้น ภายใต้แนวคิดหลักการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมาย ที่เจ้าหน้าที่รัฐมีหน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมแก่บุคคลโดยเสมอกัน และพนักงานอัยการต้องฟ้องทุกคดีที่มีหลักฐานเพียงพอ ดังนั้น พนักงานอัยการจะไม่ฟ้องคดีโดยอ้างประโยชน์สาธารณะไม่ได้ โดยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นั้น จะมีมาตรการที่จะส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดให้ข้อมูลข่าวสารหรือให้ความช่วยเหลือแก่หน่วยงานที่บังคับกฎหมาย ซึ่งเป็นอำนาจของศาลที่จะใช้ดุลยพินิจพิจารณาลดหย่อนโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่ให้ข้อมูลข่าวสารหรือความช่วยเหลือแก่หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมาย ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มาตรา 46b โดยบทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับกับทุกฐานความผิด ตัวอย่างเช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับการก่อการร้าย เป็นต้น เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดร้ายแรงเกิดขึ้น

4. ปัญหาการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

จากการศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พบปัญหาที่สำคัญ ดังนี้

4.1 ปัญหาว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหารายใดไว้เป็นพยาน

จากการศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 พบว่า การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักการเช่นเดียวกันกับการกันผู้ต้องหาไว้เป็นพยานของพนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ โดยมีหลักอยู่ว่า หากพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ ก็จะต้องเลือกระหว่างการที่อาจไม่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดใด ๆได้เลย กับการที่สามารถดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้บางคนโดยการกันผู้ร่วมกระทำความผิดส่วนหนึ่งไว้เป็นพยาน เพื่อนำไปสู่การลงโทษผู้ร่วมกระทำความผิดรายอื่นได้ การที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเลือกกันกระทำความผิดรายใดไว้เป็นพยานในคดี ก็จะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยาน ซึ่งถือเป็นการใช้ “ดุลพินิจ” ที่จะไม่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดรายใดรายหนึ่ง เช่นเดียวกับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ ที่จะใช้ดุลพินิจไม่ฟ้องคดีผู้ต้องหารายใดได้ ตามหลักการฟ้องคดีตามดุลยพินิจ (Opportunity Principle) แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 กลับไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการคัดเลือกผู้ที่จะถูกกันไว้เป็นพยาน ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ชัดเจน กรณีดังกล่าวย่อมทำให้เกิดปัญหาในการใช้ดุลพินิจคัดเลือกกันบุคคลไว้เป็นพยาน ว่าจะคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเลือกกันบุคคลใดไว้เป็นพยาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คดีมากที่สุด เช่น ในคดีเรียกรับสินบน ซึ่งมีบุคคลผู้ให้สินบน กับเจ้าพนักงานผู้รับสินบน ซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดทั้งสองฝ่าย หากไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอและคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องการกันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไว้เป็นพยาน ก็จะเกิดปัญหาว่าจะเลือกกันผู้ให้สินบน หรือผู้รับสินบนไว้เป็นพยาน รวมถึงในคดีอื่น ๆ เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ (ทุจริตฮั้วประมูล) ซึ่งมีผู้ร่วมกระทำความผิดหลายคน ทั้งผู้เสนอราคาที่สมยอมกัน เจ้าหน้าที่ของรัฐระดับล่างที่ช่วยเหลือให้ผู้เสนอราคารายใดให้เป็นผู้มีสิทธิทำสัญญากับหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงที่มีอำนาจในการอนุมัติ และอยู่เบื้องหลังของการกระทำความผิด คณะกรรมการ ป.ป.ช. จะเลือกกันบุคคลใดไว้เป็นพยาน ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และประกาศหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานก็ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และขอบเขตในการใช้ดุลพินิจ

เอาไว้ ทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. สามารถใช้ดุลพินิจเลือกกันบุคคลไว้เป็นพยานได้อย่างอิสระ โดยที่ไม่ต้องคำนึงว่าคดีมีความจำเป็นที่จะต้องกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานหรือไม่ ทำให้มีการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานตามอำเภอใจ และอาจเป็นการช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดบางรายไม่ต้องถูกดำเนินคดีอาญาได้

4.2 ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.ได้ใช้ดุลพินิจในการคัดเลือกบุคคลใดไว้เป็นพยานแล้ว ก็จะมีมติกันผู้กระทำความผิดรายใดไว้เป็นพยาน และจะมีผลทำให้ผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจะไม่ถูกดำเนินคดีอาญาต่อไป ซึ่งมติดังกล่าวถือเป็นที่สุด โดยที่ไม่มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวแต่อย่างใด การใช้ดุลพินิจในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงเป็นการใช้ดุลพินิจที่เด็ดขาด ไม่อาจถูกตรวจสอบได้ ทำให้การใช้อำนาจกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน ขาดความโปร่งใส และไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมกับทุกฝ่าย ซึ่งการใช้ดุลพินิจไม่ดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดรายใด เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะโดยหลักแล้วเท่ากับเป็นการยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดรายนั้น จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้ดุลพินิจอย่างรัดกุม โดยให้องค์กรภายนอกสามารถตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของคณะกรรมการ ป.ป.ช.ได้

4.3 ปัญหากรณีผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การหรือให้ถ้อยคำไว้ หรือไปเบิกความเป็นพยานแต่ไม่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาหรือเป็นปฏิปักษ์ในศาล

หากผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานไม่ไปเบิกความ หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การหรือให้ถ้อยคำไว้ หรือไปเบิกความเป็นพยานแต่ไม่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาหรือเป็นปฏิปักษ์ในศาล จากการศึกษาพบว่าคณะกรรมการป.ป.ช. ไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่จะดำเนินการกับผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานที่ได้กระทำการดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี พ.ศ. 2554 เพียงแต่กำหนดไว้ว่าหากผู้ถูกกันไว้เป็นพยานกระทำการดังกล่าว ย่อมไม่ได้รับการกันไว้เป็นพยาน และทำให้การกันพยานสิ้นสุดลงเท่านั้น โดยที่ไม่ได้มีการกำหนดมาตรการอันมีสภาพบังคับให้ผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจะต้องไปเบิกความต่อศาลตามที่ให้การไว้กับคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่อย่างใด ซึ่งกรณีดังกล่าวอาจทำให้ผู้ถูกกันไว้เป็นพยานไม่เกิดความเกรงกลัว และกล้าที่จะไม่ไปเบิกความ หรือกลับคำให้การในชั้นศาล หากเกิดกรณีดังกล่าวขึ้นอาจทำให้น้ำหนักของพยานดังกล่าวลดลง และขาดความน่าเชื่อถือ จนมีผลทำให้ศาลไม่รับฟังพยานดังกล่าวได้

5. ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนวทางอันเป็นข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ มาตร 103/6 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบถ่วงดุลในการใช้ดุลพินิจกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยองค์กรภายนอกอีกชั้นหนึ่ง โดยกำหนดให้เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติให้กันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานแล้ว ให้ส่งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อทำการตรวจสอบดุลพินิจอีกชั้นหนึ่ง หากอัยการสูงสุด เห็นสมควรให้กันบุคคลไว้เป็นพยาน ก็ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินการตามที่อัยการสูงสุดมีความเห็น หากอัยการสูงสุด เห็นว่าไม่สมควรที่จะกันบุคคลใดไว้เป็นพยานตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. เสนอ ก็ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินคดีอาญากับบุคคลดังกล่าวต่อไป โดยให้ถือว่าความเห็นของอัยการสูงสุดเป็นที่สุด โดยมีการกำหนดระยะเวลาไว้ภายใน 15 วัน ให้อัยการสูงสุดพิจารณา นับแต่อัยการสูงสุดได้รับเรื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้กระบวนการพิจารณากันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2. แก้ไขเพิ่มเติมประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี พ.ศ. 2554 โดยกำหนดให้มีหลักเกณฑ์และขอบเขตในการใช้ดุลพินิจเลือกกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานให้ชัดเจน ซึ่งกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยาน ดังนี้

1) พิจารณาในเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนมีอยู่เพียงพอแก่การที่จะดำเนินคดีกับผู้ต้องหาทั้งหมดหรือไม่ กรณีดังกล่าวหากพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนมีอยู่เพียงพอแล้วก็ไม่จำเป็นต้องกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานแต่อย่างใด เนื่องจากตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไปผู้กระทำผิดทุกคนจะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย หากจะไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดรายใดก็ควรจะต้องเป็นข้อยกเว้น ซึ่งการจะกันบุคคลหรือผู้กล่าวหาไว้เป็นพยานควรใช้ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่นแล้วจริง ๆ เท่านั้น ซึ่งในคดีทุจริตนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำหลักการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานมาใช้ในการรวบรวมพยานหลักฐาน เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานตามวิธีปกติไม่อาจที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่มาลงโทษได้ เนื่องจากไม่มีประจักษ์พยาน คงมีแต่ผู้ที่ร่วมกระทำความผิดด้วยเท่านั้น ที่รู้เห็นเหตุการณ์ จึงจำเป็นต้องกันผู้ร่วมกระทำความผิดบางส่วนไว้เป็นพยาน เพื่อที่จะนำไปสู่การลงโทษ ผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่ได้ ซึ่งหากสามารถลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่ได้ก็จะเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ และสามารถแก้ไขต้นตอของปัญหาการทุจริตได้อย่างแท้จริง

2) หากพิจารณาแล้วเห็นว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการไต่สวนไม่เพียงพอที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่ได้ ให้พิจารณาว่าถ้อยคำของบุคคลที่จะถูกกันไว้เป็นพยานสามารถรับฟังเป็นความจริงได้หรือไม่ เพียงใด เป็นประโยชน์แก่คดีมากน้อยเพียงใด ถ้อยคำของบุคคลดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่จะสามารถที่จะเอาผิดกับผู้กระทำความผิดที่เป็นตัวการใหญ่ เช่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูง ได้หรือไม่ รวมทั้งต้องคาดหมายได้ว่าผู้นั้นจะให้ความร่วมมือโดยไปเบิกความให้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลด้วย

3) ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาคัดเลือกกันผู้ที่กระทำความผิดหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดน้อยที่สุดไว้เป็นพยาน ซึ่งในการพิจารณาว่าผู้ใดมีการกระทำผิดหรือมีส่วนร่วมในการกระทำความผิดน้อยที่สุด ให้พิจารณาจากพฤติการณ์ในการกระทำความผิดเป็นสำคัญ

4) ในกรณีที่บุคคลผู้ที่ถูกกันไว้เป็นพยานจงใจไม่ไปเบิกความต่อศาล ไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลแต่ไม่เป็นไปตามที่ให้การไว้ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.หรือไปเบิกความแต่ไม่เป็นประโยชน์ในการพิจารณาของศาลหรือเป็นปฏิปักษ์ นอกจากการกำหนดให้การกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานสิ้นสุดลงแล้ว ให้กำหนดว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช.สามารถไต่สวนดำเนินคดีชี้มูลความผิดกับบุคคลดังกล่าวได้ต่อไป โดยข้อมูลของผู้ถูกกันไว้เป็นพยานที่ได้ให้ไว้ยังคงใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดที่ถูกยกเลิกความคุ้มกัน และผู้กระทำความผิดรายอื่นต่อไปได้ อีกทั้งพยานยังจะต้องถูกคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดำเนินคดีในความผิดฐานเบิกความเท็จ หรือให้การเท็จด้วย

บรรณานุกรม

เข็มชัย ชุติวงศ์. (2557). **คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา.

คณิต ณ นคร. (2555). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2521). **พยานแผ่นดินตามกฎหมายแองโกลอเมริกัน.** *อัยการนิเทศ*, 1-2.

สุชิน ต่างงาม. (2529). **การกันผู้ร่วมกระทำผิดเป็นพยาน** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุเทน สุวดีกุล. (2556). **การแสวงหาพยานหลักฐานในคดีพิเศษ:ศึกษากรณีการกันผู้ร่วมกระทำความผิดหรือผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมสอบสวนคดีพิเศษ (2547) "**การรวบรวมพยานหลักฐานบางเรื่องที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธิพล**" รายงานการศึกษาวิจัยเพื่อนำเสนอในการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 2 "มาตรการป้องกันและปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและผู้มีอิทธพล."

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2555). "**การกันพยาน: ศึกษาเปรียบเทียบการกันพยานทั่วไปเปรียบเทียบกับการกันพยานตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542**" เอกสารอบรมหลักสูตรนักบริหารยุทธศาสตร์เพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริตระดับสูง (นยปส.) รุ่นที่ 3.

อรรณพ ลิขิตจิตถะ, ณรงค์ รัตนานุกูล, และคมกริช หาญไชย. (2548). "**มาตรการส่งเสริมบุคคลให้ความช่วยเหลือหรือให้ข้อมูลแก่หน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมา.ย**" กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ประกาศคณะกรรมการ ป.ป.ช. เรื่อง **หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกันบุคคลหรือผู้ถูกกล่าวหาไว้เป็นพยานโดยไม่ดำเนินคดี พ.ศ. 2554**

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547

Howard Abadinsky, Organized Crime, 6 ed Wadsworth, Stanford,U.S.A. 2000, p. 436

A.T.H. Smith, "**Immunity from Prosecution.**" 42(2) C.L.J. 299,304 (1983).

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับการทรมาน ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย

พิสิฐษ์ เอกสิริไตรรัตน์*
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

ประเทศไทยลงนามและให้สัตยาบันในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) หรือเรียกโดยย่อว่า CAT ในปี พ.ศ. 2550 เมื่อประเทศไทยเป็นรัฐภาคีแล้ว มีหน้าที่ต้องดำเนินมาตรการต่าง ๆ ทางนิติบัญญัติ ทางบริหาร ทางตุลาการ หรือมาตรการอื่น ๆ ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันและต่อต้านการทรมานได้มีการรับรองไว้ในอนุสัญญาต่อต้านการทรมานฯ โดยที่การทรมานเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ทั้งเป็นการละเมิดหลักการพื้นฐานในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รับรองสิทธิของบุคคลที่จะไม่ถูกกระทำทรมาน โดยมาตรา 32 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาลหรือตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จึงจำเป็นที่รัฐต้องให้ความเคารพและพร้อมกันนั้น ต้องให้ความคุ้มครองและป้องกันไม่ให้มีการละเมิดเกิดขึ้น โดยที่ฐานความผิดเกี่ยวกับการทรมานนั้น ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายภายในบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเจาะจง มีเพียงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาที่สามารถนำมาใช้เทียบเคียงได้เพียงแต่ปรับบทกฎหมายบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการกระทำทรมานในประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติอยู่ในฐานความผิดต่อชีวิต จากบทบัญญัติถ้าผู้กระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเหตุฉกรรจ์เป็นลักษณะการฆ่าผู้อื่นโดยทรมานหรือโดยทารุณโหดร้าย ตาม (มาตรา 289 (5) ให้อยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม เช่น พนักงานตำรวจ ผู้พิพากษาว่า เสมือนเป็นการบังคับใช้และมีอยู่ของบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นเป็นการเฉพาะ กอปรมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องนี้อย่างต่อเนื่องโดยตลอด สภาพปัญหาการทรมานในสังคมไทยยังคงเป็นปัญหาในกระบวนการยุติธรรมทำให้เกิดปัญหา เช่น การทรมานโดยการซ้อมทำร้ายร่างกายและการขู่เข็ญให้กลัวอย่างแพร่หลาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

หรือการประทำการรู้เห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยอ้างว่าเป็นปฏิบัติการเพื่อขยายผลในการจับกุม ที่มีวัตถุประสงค์พิเศษเพื่อหาข่าว ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบ หรือเพื่อเป็นการลงโทษผู้ต้องสงสัยโดยไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้

การต่อต้านการทรมานของประเทศแคนาดา ฟิลิปปินส์ ประเทศนิวซีแลนด์มักมีการบัญญัติกฎหมายการต่อต้านการห้ามกระทำการทรมานซึ่งเป็นความผิดโดยเฉพาะ ซึ่งประเทศเหล่านี้มีนิติวิธีในการบัญญัติกฎหมายในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) มีการป้องกันการกระทำทรมาน มีเจตนารมณ์เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว โดยมีเจตนารมณ์และการนิยามความหมายของการทรมาน การกระทำอันโหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ย่ำยีศักดิ์ศรี หลักการว่าด้วยการต่อต้านการทรมานอย่างชัดเจน ในส่วนของการคุ้มครองผู้เสียหายจากการทรมานของประเทศฝรั่งเศสมีนิติวิธีในการบัญญัติกฎหมายที่เป็นระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) มีการบัญญัติกฎหมายห้ามการทรมานเป็นการเฉพาะเจาะจงเพื่อรับรองรับประกันในศักดิ์ศรีของบุคคลอย่างสูงสุด โดยห้ามกระทำการใด ๆ โดยมิชอบ ซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ทั้งชีวิตและร่างกายของแต่ละคน

ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาภายในของประเทศไทยให้มีการบังคับว่าด้วยการต่อต้านการทรมานโดยบัญญัติเป็นมาตราตามประมวลกฎหมายโดยเฉพาะเจาะจงเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสากล และให้ตรงตามเจตนารมณ์ของอนุสัญญาในระดับสากลโดยให้ยึดแนวทางในส่วนของการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านการทรมานของประเทศฝรั่งเศสที่มีการบัญญัติกฎหมายไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งมีนิติวิธีในการบัญญัติกฎหมายที่เป็นระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) เพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน และ การประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

1. บทนำ

การทรมาน (Torture) ตามอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม

การทรมาน หมายถึง การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามหรือเพราะเหตุผลใดใด บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในรูปใด เมื่อความเจ็บปวดหรือ ความทุกข์ทรมานนั้นกระทำโดย

หรือด้วยการยุยง หรือโดยความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของ เจ้าพนักงานของรัฐ หรือของบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจากหรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้การทรมานถือว่าเป็นความผิดทางศีลธรรมทุกอย่าง ไม่สามารถอ้างข้อยกเว้นได้ ถือเป็นสิทธิที่จะไม่ถูกทรมานอย่างเด็ดขาด ไม่ว่ากฎหมายภายในประเทศที่ใช้มาก่อนหรือหลังก็ขัดไม่ได้ การทรมานถือเป็นอาชญากรรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ และหากมีความกว้างขวางและประทุษร้ายต่อประชาชน จะถือว่าเป็นอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ ซึ่งเชื่อมโยงกับศาลอาญาระหว่างประเทศ หากเกิดการทรมานในสงคราม ถือว่าเป็นอาชญากรรมในสงครามทุกรัฐจะต้องยอมรับในกรอบสากลนั้น

ในประเทศไทยไม่มีกฎหมายที่บัญญัติให้การทรมานเป็นความผิดอย่างชัดเจนเพื่อเป็นแนวทางลงโทษผู้กระทำความผิดและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการทรมาน เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังไม่มีบทบัญญัติชัดเจนในเรื่องการทรมานส่วนกฎหมายที่ให้ความช่วยเหลือมีเพียงพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ระบุว่าผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นคดีอาญาตามกฎหมาย ประเทศไทยยังไม่มีข้อหาการทรมานบัญญัติไว้ ดังนี้ “การเยียวยาอย่างเป็นผล” และ “การชดเชย” ในทางกฎหมายไม่มีในประเทศไทยแต่มีความผิดที่ใกล้เคียงที่สามารถนำมาปรับใช้ไปพลางก่อนได้และประเทศไทยได้แถลงตีความเข้าใจโดยให้คำมั่นว่าจะแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาฯ ซึ่งในการแก้ไขปรับปรุงนั้นก็จะต้องปรับปรุงไปถึงการกำหนดโทษสำหรับการกระทำความผิดโดยการทรมานให้เหมาะสมกับความร้ายแรงของความผิดนั้น ๆ ด้วย

ทั้งนี้หมายรวมถึงในระบบกฎหมายไทยยังไม่มีการทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน การบำบัดฟื้นฟูสภาพ การทำให้พอใจ และประกันว่าการทรมานจะไม่เกิดขึ้นอีกสำหรับผู้ได้รับผลกระทบจากการทรมาน การปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ยังไม่เป็นความผิดทางอาญาในกฎหมายไทยทำให้มี การดำเนินการจัดทำร่างการแก้ไขกฎหมายอาญาเพื่อให้มีข้อหาความผิดการทรมานเป็นความผิดอาญาตามที่กระทรวงยุติธรรมเสนอตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2010) และต่อมาได้มีการพิจารณายกร่างใหม่อีกครั้งระหว่างเดือนมกราคม ถึงมีนาคม ปี พ.ศ. 2556 ไม่รวมถึงการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาตามนิยามในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน และการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ค.ศ 1984 โดยมีขั้นตอนการร้องเรียนของผู้ได้รับผลกระทบจากการทรมานในประเทศไทยยังมีข้อจำกัดอยู่มาก หากผู้เสียหายจะดำเนินการร้องทุกข์กล่าวโทษอย่างเป็นทางการต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องที่ที่เกิดเหตุเพราะตามกฎหมายอาญาการเริ่มกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเริ่มที่การร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนในเขตพื้นที่ที่เกิด

เหตุ ทั้งในกรณีการบังคับใช้กฎหมายบ้านเมืองปกติและกรณีการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การปราบปรามการค้ายาเสพติด ปราบปรามการชุมนุม ปราบปรามการก่อความไม่สงบ ฯลฯ หรือแม้แต่กรณีที่ทนายความสิทธิมนุษยชนดำเนินการฟ้องร้องคดีเองก็ไม่สามารถนำผู้ต้องสงสัยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ เช่น กรณีอิหม่าม ยะผา เมื่อผู้ต้องสงสัยเป็นทหาร ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของศาลทหารที่ทางญาติผู้เสียหายไม่มีสิทธิเข้าร่วมเป็นโจทก์ เป็นการส่งเสริมภาวการณ์ปล่อยให้คนผิดลอยนวลเนื่องจากข้อจำกัดในการรับเรื่องร้องเรียนและการดำเนินคดีอาญาต่อผู้ต้องสงสัยที่กระทำผิด เช่นมีตัวอย่างการร้องทุกข์ของญาติ ตำรวจไม่รับแจ้งความ กรณีศาลระบุว่าการไม่ร้องทุกข์กล่าวโทษเรื่องทรมานทำให้ข้ออ้างไม่น่าเชื่อถือ หากเป็นกรณีที่มีข้อสงสัยหรือการพบเห็นว่าผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บในระหว่างที่ผู้เสียหายจากการทรมานยังอยู่ในระหว่างการควบคุมตัว ญาติหรือสมาชิกในครอบครัวได้รับรู้เรื่องการทรมานและการปฏิบัติอย่างโหดร้าย ญาติหรือสมาชิกในครอบครัวไม่สามารถแจ้งความร้องทุกข์กับสถานีตำรวจท้องที่ได้

ดังจะเห็นได้ว่าการกำหนดปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับการทรมานตามประมวลกฎหมายอาญา กรณีศึกษามาตรา 289 (5) เพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายลงโทษผู้กระทำความผิดและส่งผลการชดเชยเยียวยาของผู้ที่ได้รับผลกระทบอันเกิดจากการทรมาน และหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานอื่นที่ทำหน้าที่ในนามของหน่วยงานรัฐทราบหรือมีเหตุผลอันควรเชื่อได้ว่าการกระทำที่เป็นการทรมานหรือการปฏิบัติที่โหดร้ายเกิดขึ้นจากผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ หรือเป็นเอกชน แต่กลับมิได้ทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างเหมาะสมเพื่อป้องกัน สอบสวน ฟ้องร้องดำเนินคดี และลงโทษผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าพนักงานของรัฐหรือเป็นเอกชนดังกล่าวและหาแนวทางการเยียวยาสำหรับผู้เสียหายยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอในหลายประการดังต่อไปนี้

ประการแรก ประเทศไทยไม่มีกฎหมายสารบัญญัติว่าด้วยความผิดอย่างชัดเจนและไม่มีบทบัญญัติลงโทษผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง ไม่มีกฎหมายที่ครอบคลุมการชดใช้เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการทรมาน

ประการที่สาม การทรมาน การปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี ยังไม่เป็นความผิดทางอาญาในกฎหมายไทย

ประการที่สี่ การดำเนินการตามกฎหมายกับผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดว่าด้วยการทรมานและการลงโทษผู้กระทำความผิดอันเป็นโครงสร้างของความผิดว่าด้วยการทรมาน

ซึ่งเป็นไปตามภารกิจของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ในด้านการคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ ในปี พ.ศ. 2550 มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งมีบทบัญญัติคุ้มครองความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติระหว่างเพศ ในลักษณะเดียวกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ทั้งยังมีการเสนอบทบัญญัติใหม่ ๆ ที่มุ่งส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมโดยทั่วไปและโดยเฉพาะสำหรับการต่อต้านการดำเนินการกระทำการทรมานย่ำยีศักดิ์ศรีรวมทั้งการทารุณ

โหดร้ายซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิที่เสมอภาคระหว่างชายและหญิงที่มีอยู่เดิม ความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมายและการคุ้มครองที่เสมอภาคภายใต้กฎหมายคดีอาญาเป็นไปตามหลักกติกาสากลด้านสิทธิมนุษยชน อีกด้วย ไม่ว่าจะทำการศึกษากฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศแคนาดา ประเทศนิวซีแลนด์ รวมทั้งกฎหมายอื่น ๆ ที่มีบทบัญญัติเกี่ยวข้องกับการมาตรการในการควบคุมต่อต้านการทรมานอย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษากฎหมายว่าด้วยการกระทำผิดทรมานประเทศฟิลิปปินส์ได้มีกฎหมายต่อต้านการกระทำการทรมาน ค.ศ. 2005 (Anti-Torture Act of 2005) โดยประเทศฟิลิปปินส์ (เข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2529) แนวทางอนุวัติโดยใช้การบัญญัติกฎหมายขึ้นโดยเฉพาะ เรียกว่า พระราชบัญญัติต่อต้านการทรมาน พ.ศ. 2548 (Anti – Torture Act 2005) ประกาศเป็นกฎหมาย

เจตนารมณ์ และการนิยามความหมายของการทรมาน การกระทำอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรม ย่ำยีศักดิ์ศรี หลักการว่าด้วยการต่อต้านการทรมาน ในส่วนที่ 3 ข้อกำหนดการกำหนดนิยาม การทรมานและคำอื่น ๆ โดยชัดแจ้งหรือความเจ็บปวดหรือเกี่ยวกับร่างกายจิตใจ หรือการปฏิบัติทดลองทางการแพทย์ เพื่อเจตนาเป้าหมายทำให้ได้รับความทุกข์ โดยการยุยง ส่งเสริม ยินยอม นิ่งเฉย โดยเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในอำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐรวมทั้งเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ การกระทำทางการทหาร เจ้าหน้าที่ตำรวจและการบังคับใช้กฎหมายโดยเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ ต่อบุคคลเพื่อการนั้น ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้ได้มาโดยบุคคลนั้น หรือบุคคลที่สามเกี่ยวกับข้อมูลหรือการสารภาพผิดและยอมรับตามคำบังคับโดยการทรมานต่อผู้นั้นและบุคคลนั้นยอมที่จะสารภาพข้อมูลที่ต้องการหรือการทำให้กลัวการคุกคามและการบีบบังคับนั้นหรือบุคคลที่สามหรือสำหรับข้อมูลพื้นฐานบนการวินิจฉัยแล้วแต่ละประเทศ

1) การทรมาน ให้หมายความรวมถึงผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วย

(1) การทรมานเกี่ยวกับร่ายกาย จากความหมายนั้นพิจารณาได้ ดังนี้ หลักเกณฑ์การลงโทษการทุบตีบริเวณส่วนศีรษะ การเตะ ชกต่อยตีทุบ ตอก โดยใช้ตระบองอาวุธปืนทำร้ายส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การให้อดอาหาร หรือการใช้กำลังโน้มน้าวจิตใจ โดยการลดอาหาร การใช้สัตว์ หรือ สิ่งที่เป็นของเสียที่ถูกขับถ่าย เช่น อุจจาระ ปัสสาวะ หรืออาหารหรือสิ่งของอื่น ๆ ที่ไม่สามารถรับประทานได้ ตามปกตินิยม ได้เป็นปกติ

รวมไปถึงการกระทำอื่น ๆ เพื่อให้เกิดผลกระทบและโดยลักษณะทารุณโหดร้ายการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือทำลายความเป็นมนุษย์ มาตรา 2 (1)

(2) การทรมานจิตวิทยา

การปิดตาสืบสวนสอบสวน การบังคับขู่เข็ญเหยื่อหรือบุคคลภายในครอบครัว โดยการกระทำเป็นภัยอันตรายต่อร่างกาย หรือการกระทำอื่น ๆ ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย การหน่วงเหนี่ยวกักขังตัวเหยื่อเพื่อมิให้มีการติดต่อกับบุคคลในครอบครัว การนำตัวเข้าไปกักขังไว้ในสถานที่เร้นลับหรือสถานที่กักขังอื่น ๆ การกักขังเดี่ยวในห้องขังนักโทษเดี่ยว หรือการกักขังเดี่ยวได้เกิดขึ้นในเรือนจำ การกักขังเดี่ยวผู้ต้องขังจะกระทำมิได้เว้นแต่ถ้าไม่มีการกระทำเช่นนั้นแล้วจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความปลอดภัย การซักถามเหยื่อโดยใช้เชือกที่มีตะขอที่ปลายหนึ่งและข้อศอกหรือสลักที่อีกปลายหนึ่งเมื่อปฏิเสธ โดยมีลักษณะของพฤติการณ์ในการกระทำความผิดตั้งแต่มาตรา 2 (2) ถึงมาตรา 8

2) การลงโทษผู้กระทำการทรมาน

ในส่วนของบทลงโทษ การทรมานเป็นผลให้เกิดการสูญเสียชีวิตของบุคคลใดก็ตามและจะถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต การทรมานโดยการข่มขืนจะถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต การทรมานโดยทำให้เกิดการพิการจะถูกลงโทษโดยการจำคุกตลอดชีวิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานความผิดอันส่งผลทำให้สามารถลงโทษผู้กระทำผิดทรมาน นั้น ๆ ทั้งนี้ปรากฏตามมาตรา 9 ถึงมาตรา 14

ประเทศแคนาดา มีการกำหนดว่าด้วยฐานความผิดทรมานตามประมวลกฎหมายอาญา ส่วนที่ 111 (Criminal Code Paert VIII: Offences Against the Person and Reputation. Assaults Torture 269.1) บัญญัติกฎหมายเพื่อป้องกันสิทธิในการถูกทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐตามมาตรา “269.1 โดยมีการกระทำผิดต่อบุคคลหรือชื่อเสียงการทรมาน โดยการข่มขืนใจมีรายละเอียดดังนี้

1) ความหมาย “การทรมาน” หมายถึง การกระทำใด ๆ หรือการละเลยโดยทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานต่อร่างกายและจิตใจเป็นการสร้างความเจ็บปวดให้บุคคลอื่นตาม 111 (Criminal Code Paert ส่วนที่ 111 ว่าด้วยความผิดทรมานรวมหมายถึงการกระทำหรือการละเลยโดยที่มีอาการปวดอย่างรุนแรงหรือความทุกข์ทรมานไม่ว่าจะทางร่างกายหรือจิตใจบาดแผลของคน เพื่อวัตถุประสงค์รวมทั้งที่ได้รับจากบุคคลหรือจากข้อมูลของบุคคลที่สามหรือคำสั่ง การลงโทษบุคคลนั้นสำหรับการกระทำที่บุคคลหรือบุคคลที่สามมีความมุ่งมั่น หรือเป็นผู้ต้องสงสัยของการมีความมุ่งมั่นและทำการ ข่มขู่หรือบีบบังคับบุคคลหรือบุคคลที่สามหรือด้วยเหตุผลใดก็ตามขึ้นอยู่กับการเลือกปฏิบัติชนิดใด แต่ไม่รวมถึงการกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้นหรือการละเลยเฉพาะจากธรรมชาติที่มีอยู่ในหรือเกี่ยวเนื่องกับกฎหมาย

2) เจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดที่กระทำการที่ก่อให้เกิดหรือด้วยการยินยอมหรือรู้เห็นของเจ้าหน้าที่โดยการทรมานต่อบุคคลอื่นเป็นความผิดสามารถฟ้องร้องได้และมีอัตราโทษจำคุก

ไม่เกิน 14 ปีตามมาตรา 269.1“(1) ซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายเพื่อป้องกันสิทธิในการถูกทรมานโดยเจ้าหน้าที่รัฐและฐานความผิดว่าด้วยการทรมาน”

3) ความหมายของการกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 269.1 (2) คำนิยาม “เจ้าหน้าที่” หมายถึง เจ้าหน้าที่รักษาความสงบ เจ้าหน้าที่รัฐกองกำลังแคนาดาหรือ บุคคลใดที่อาจปฏิบัติอำนาจหน้าที่กระบวนการบังคับใช้ทางกฎหมาย ให้รวมถึงบุคคลที่ได้รับแต่งตั้งเหล่านั้นจะปฏิบัติอำนาจอยู่ในหรือนอกราชอาณาจักรแคนาดา

สำหรับวัตถุประสงค์ ได้แก่ ได้มาซึ่งถ้อยคำหรือข้อมูลจากบุคคลหรือบุคคลที่สาม หรือการลงโทษบุคคลอื่นสำหรับการกระทำต่อบุคคลอื่นหรือบุคคลที่สามได้กระทำความผิดหรือต้องสงสัยว่าได้มีความผิดและการข่มขู่หรือคุกคามหรือบุคคลที่สาม หรือ

สำหรับเหตุผลที่อยู่กับการแบ่งแยกเชื้อชาติในลักษณะใด ๆ แต่ไม่รวมถึงการกระทำใด ๆ หรือการละเลยที่เกิดขึ้นมาจากการเป็นผลมาจากการลงโทษตามกฎหมายไม่มีการแก้ต่าง

4) ไม่มีการแก้ต่างต่อข้อกล่าวหาภายใต้มาตรานั้นที่ถูกกล่าวหา ที่ถูกสั่งโดยผู้ที่เหนือกว่าหรืออำนาจรัฐต่อการปฏิบัติการกระทำหรือการละเลยในลักษณะนั้นสาระสำคัญของการกล่าวหาหรือการกระทำนั้นหรือการละเลยนั้นถูกกล่าวหาต่อการได้พิสูจน์ให้เห็นโดยสถานการณ์ที่พิเศษรวมทั้งในช่วงสงครามภายใน การถูกคุกคามโดยสงคราม ความไม่แน่นอนทางการเมือง หรือเหตุการณ์ฉุกเฉินต่าง ๆ

5) ในกระบวนการทำใด ๆ โดยที่ทางรัฐสภาได้มีขอบเขตอำนาจที่ศาลและกฎหมายควบคุมไปถึงหรือถ้อยคำใด ๆ ที่ได้หรือเป็นผลมาจากภาระของการกระทำผิดภายใต้มาตรานี้ซึ่งไม่สามารถจะยอมรับได้ในหลักฐานที่ข้อความนั้นถูกได้รับ

ประเทศนิวซีแลนด์ มีการบัญญัติใช้กฎหมายขึ้นโดยเฉพาะ เรียกว่าพระราชบัญญัติอาชญากรรมจากการทรมาน พ.ศ. 2532 (ค.ศ. 1989) เพื่อสอดคล้องตามอนุสัญญา CAT และพิธีสารเลือกรับแห่งอนุสัญญาฯ โดยมีสาระสำคัญ กฎหมายการทรมาน ค.ศ.1989 (Crimes of Torture Act 1989) นี้มีสาระสำคัญดังนี้

(1) “การทรมาน” หมายถึง การกระทำใด ๆ หรือการละเว้นโดยที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจนั้นถูกลงโทษในบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างเจตนา ซึ่งด้วยจุดมุ่งหมายดังนี้ การทรมานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ได้จากบุคคลใดหรือจากข้อมูลของบุคคลใดหรือการยอมรับสารภาพ หรือ การลงโทษที่บุคคลนั้นสำหรับการกระทำใด ๆ หรือการละเลยที่ซึ่งบุคคลนั้นหรือบางบุคคลอื่น ๆ ต้องรับผิดชอบหรือต้องสงสัยของการรับผิดชอบทุกอย่างหรือการข่มขู่หรือบังคับบุคคลนั้นหรือบุคคลอื่น ๆ หรือ

(2) สำหรับเหตุผลใด ๆ ที่ขึ้นอยู่กับการตัดสินอย่างรอบคอบของทุก ๆ ประเภท แต่ไม่รวมการกระทำใด ๆ หรือการละเลยที่เกิดขึ้นมาจากหรือ โดยไม่เจตนาหรือโดยประมาท การลงโทษที่ถูกต้องตามกฎหมายใด ๆ ที่ไม่สอดคล้องกับมาตราของอนุสัญญาระหว่างประเทศ ใน

เรื่องสิทธิพลเรือนและสิทธิเกี่ยวกับการเมืองการละเมิดกฎหมายการทรมานนี้ รวมทั้งในเขตและนอกเขตราชอาณาจักรนิวซีแลนด์

"เจ้าหน้าที่" หมายถึง

(a) บุคคลใดที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในสิทธิของประเทศนิวซีแลนด์รวมทั้งสมาชิกของกองกำลังติดอาวุธของประเทศนิวซีแลนด์ เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายเจ้าหน้าที่ที่มีความหมายอยู่ในกฎหมายทดแทน ค.ศ.2004 และสมาชิกและลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐหรือส่วนของรัฐ

(b) บุคคลใดก็ตามที่อาจทำหน้าที่ด้วยอำนาจใด ๆ การดำเนินงานต่อกฎหมายใด ๆ ในการบังคับใช้ในรัฐต่างประเทศนั้นจะถูกทำหน้าที่ในนิวซีแลนด์โดยบุคคลใด ๆ ที่ได้กล่าวไว้ในเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(3) บุคคลทุกคนต้องรับผิดชอบตามกฎหมายถ้าพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิด ตามข้อกล่าวหาจะต้องจำคุกเป็นระยะเวลาไม่เกิน 14 ปี บุคคลใดที่ได้ใช้หรือสมรู้ร่วมคิดกับการกระทำใด ๆ ที่เป็นการกระทำหรือโดยการอนุญาตหรือการยอมตามของบุคคลนั้นไม่ว่าจะในหรือนอกอาณาจักรก็ตาม

(1) ทำความผิดต่อกฎหมายของการทรมานหรือ

(2) ทำหรือละเลยต่อกฎหมายสำหรับจุดประสงค์ในการช่วยบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่จะทำผิดกฎหมายของการทรมาน

(3) ช่วยเหลือบุคคลใดก็ตามในการกระทำความผิดต่อกฎหมายของการทรมานหรือ

(4) การยุยง สนับสนุน หรือ จัดหามาให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งกระทำความผิดต่อกฎหมายการทรมาน

(4) เมื่อมีการพิสูจน์ว่ากระทำผิดตามข้อกล่าวหา สำหรับบุคคลใดก็ตามที่เป็นผู้กระทำหรือยั่วยุหรืออนุญาตหรือการยอมตามของบุคคลนั้นไม่ว่าจะเกิดภายในเขตหรือนอกเขตราชอาณาจักร ต้องรับโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี ผู้ใดพยายามที่จะกระทำผิด หรือร่วมกันวางแผนหรือ สมรู้ร่วมคิดมีความผิดต้องรับโทษ

(5) ขอบเขตอำนาจการบังคับใช้กฎหมายการทรมาน

(1) บุคคลใดที่ถูกกล่าวหา หรือ ประชาชนของนิวซีแลนด์หรือ

(2) บุคคลที่ถูกกล่าวหาที่ปัจจุบันอยู่ในนิวซีแลนด์

(3) การกระทำหรือความละเลยประกอบไปด้วยการกล่าวหาการกระทำผิดกฎหมาย การกล่าวหาที่ได้เกิดขึ้นในนิวซีแลนด์หรือบนเรือหรืออากาศยานที่จดทะเบียนในนิวซีแลนด์

(4) อัยการสูงสุดกับการพิจารณาค่าสินไหมการถูกละเมิด โดยการทรมานบุคคลใดที่ได้รับการพิสูจน์ว่า ได้รับความเสียหายการกระทำความผิดของกฎหมายนี้ อัยการสูงสุด

จะพิจารณาความเหมาะสมสำหรับที่จะชดใช้ค่าสินไหมต่อบุคคลใดที่ได้รับผลความเสียหายจากการกระทำผิดกฎหมายนั้นถูกทำความผิดหรือ (ถ้าบุคคลนั้นได้เสียชีวิตอันเป็นผลมาจากการกระทำผิดกฎหมายนั้น) ต่อครอบครัวของบุคคลนั้น

(5) ข้อปฏิบัติสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดน ในการบังคับใช้ภายใต้ของกฎหมายฉบับนี้ ได้มีการกำหนดจุดประสงค์ ระเบียบ กฎหมาย วิธีปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่รัฐในการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ถ้าการปฏิบัติใดที่ไม่ได้อยู่ในกรอบในสนธิสัญญานั้น ให้สันนิษฐานว่าเป็นการกระทำผิดกฎหมายที่ถูกบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่ใช้บังคับระหว่างนิวซีแลนด์และประเทศใด ๆ แต่ถ้าภายใต้การกระทำผิดเป็นการกระทำผิดกฎหมายโดยบัญญัติไว้ในสนธิสัญญาการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ไม่มีบุคคลใดอาจถูกส่งมอบสำหรับความผิดของกฎหมายการก่อให้เกิดความเจ็บปวดขึ้น

(6) ข้อยับยั้งของการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน ปราศจากข้อจำกัดของเหตุผลในที่ซึ่งการส่งมอบตัวต้องหรืออาจจะถูกปฏิเสธภายใต้กฎหมายการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ค.ศ. 1999 ศาลในนิวซีแลนด์ต้องไม่สั่งให้ส่งตัวผู้ร้ายหรือเจตนาสำหรับวัตถุประสงค์ของการส่งมอบผู้ร้ายของบุคคลใดบุคคลหนึ่งไปประเทศอื่น ๆ ในประเด็นของการกระทำหรือการละเลยที่กลายเป็นความผิด ถ้าอัยการสูงสุดมีการรับรองว่าการถูกกระทำหรือเกี่ยวกับที่ถูกพิจารณาในการถูกระบุหรือไม่ดำเนินการจะถูกนำในนิวซีแลนด์ต่อบุคคลนั้น ในประเด็นของการกระทำและการละเลยถ้าในกรณีใด ๆ ว่าการดำเนินคดีจะไม่ถูกนำมาในนิวซีแลนด์ต่อบุคคลในประเด็นของการกระทำความผิดและการละเลยอัยการสูงสุดจะแนะนำศาลตามข้อกำหนดและศาลต้องดำเนินการตามสาระสำคัญเสมือนหนึ่งว่าการรับรองของอัยการสูงสุดนั้นไม่ได้

(7) การใช้บทของกฎหมายอาญา 1961 การบังคับใช้ของกฎหมายอาญา 1961 ซึ่งเกี่ยวข้องกับขอบเขตอำนาจศาลและกฎหมาย ครอบคลุมไปถึงการกระทำผิดบนเรือหรืออากาศยานที่อยู่เหนือว่าประเทศนิวซีแลนด์ (ซึ่งต้องการการอนุญาตจากอัยการสูงสุดในการดำเนินการในกรณีที่สำหรับผู้กระทำผิดบนเรือหรืออากาศยาน) จะใช้กับประเด็นที่การดำเนินการใด ๆ ภายใต้มาตรา 3 ของกฎหมายฉบับนี้

ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีการบังคับใช้กฎหมายว่าด้วยการห้ามกระทำความผิดว่าด้วยทรมานซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยกัน ทั้งชีวิตและร่างกายของแต่ละคน และประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 222-1-222-6-2 มีบทบัญญัติกฎหมายห้ามทรมานดังนี้

(1) Article 222-1 ทั้งนี้ความหมายว่าด้วยการกระทำทรมานเป็นการกระทำผิดอาญาที่เกี่ยวข้องกับการทรมาน ทารุณและโหดร้ายมีการกระทำให้เกิดผลความพิการอย่างถาวร และ มีเจตนาทำร้ายร่างกายทำให้เกิดความพิการอย่างถาวร กรณีบุคคลที่บังคับกระทำการทารุณและโหดร้ายต้องถูกลงโทษทางอาญาจำคุก 15 ปี และภายใต้วรรคสองบทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัย ตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

(2) Article 222-2 การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการทรมานตามมาตรา 222-1 ต้องระวางโทษจำคุกทางอาญาตลอดชีวิตถ้ามีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งทางอาญานอกเหนือจากการฆ่าหรือข่มขืน และภายใต้วรรคสองบทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัยตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

(3) Article 222-3 การกระทำผิดว่าด้วยการทรมานตามมาตรา 222-1 ต้องถูกลงโทษจำคุกทางอาญา 20 ปี ถ้าได้กระทำต่อ

1) กระทำต่อผู้เยาว์ที่เป็นเหยื่ออายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์

2) การกระทำต่อบุคคลที่อ่อนแอทางกายภาพ ความพิการ ทางจิตใจหรือผู้ที่ตั้งครรภ์ ที่ได้รับผลการกระทำโดยชัดเจนหรือผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิด

3) การกระทำต่อบุคคลที่เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดา

4) กระทำต่อผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ เจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐสมาชิก ข้าราชการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ศุลกากร พนักงานดับเพลิงไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพหรือสมัครเล่น เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลอาคารในนามผู้เช่าหรือผู้อยู่อาศัย ในสถานที่ก่อสร้างหรือที่อยู่อาศัย หรือในสถานที่ออกกำลังกายหรือผู้มีหน้าที่นักบัญชี เมื่อผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิด

4) ทวิ การกระทำต่อบุพการี คู่สมรสและบุตรโดยตรงของตามข้อ 4 บุคคลที่มีหน้าที่หรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเพราะมีหน้าที่ดำเนินการโดยบุคคลเหล่านั้น

4) ตรี การกระทำต่อบุคคลที่รับจ้างขนส่งสาธารณะหรือบุคคลที่ให้บริการสาธารณะ ผู้มีหน้าที่ประกอบอาชีพบริการทางด้านสุขภาพ ในสถานที่ออกกำลังกายเมื่อผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิด

5) กระทำต่อพยาน เพื่อป้องกันไม่ให้ประณามการกระทำ หรือผู้ร้องเรียนหรือผู้ทำเอกสารขึ้นก่อนศาล เพราะการให้ปากคำในการร้องเรียนการกระทำของตน

5) ทวิ กระทำต่อผู้ที่เป็นเหยื่อในการเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกของสัญชาติเชื้อชาติของประเทศ หรือศาสนา

5) ตรี เพราะรสนิยมทางเพศของเหยื่อ

6) โดยกระทำต่อคู่สมรส หรือผู้ที่ไปกับเหยื่อ

7) โดยบุคคลที่มีอำนาจให้บริการประชาชน ในสถานออกกำลังกายหรือผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่

8) มีผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำผิดมากกว่า 2 คนขึ้นไป

9) มีการคิดไตร่ตรองไว้ล่วงหน้า

10) มีอาวุธปืนในการข่มขู่

ความผิดที่อยู่ภายใต้มาตรา 222-1 ต้องถูกลงโทษจำคุกทางอาญา 20 ปี ถ้ามีการกระทำความผิดทำร้ายร่างกายทางเพศอื่นนอกเหนือจากการกระทำความผิดข่มขืน กรณีมีการเพิ่มโทษจำคุกทางอาญา 20 ปี ถ้ากระทำผิดที่กำหนดไว้ตามมาตรา 222-1 ที่กระทำต่อผู้เยาว์ที่เป็นเหยื่อที่อายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ หรือผู้ที่อยู่ภายใต้ปกครองที่มีอำนาจเหนือกว่า และอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัย ตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

(4) Article 222-4 ศาลสามารถเพิ่มโทษในความผิดฐานกระทำทรมานภายใต้บทบังคับมาตรา 222-1 ต้องระวางโทษจำคุกทางอาญา 30 ปีถ้าได้กระทำโดยมีจุดมุ่งหมายโดยการดำเนินการต่อผู้เยาว์ที่เป็นเหยื่ออายุต่ำกว่า 15 ปี หรือต่อบุคคลโดยเฉพาะที่มีความเสี่ยงเรื่องอายุ การเจ็บป่วย อันเกิดจากการพิการของร่างกายหรือจิตใจหรือการตั้งครรภ์ ผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิดและอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัย ตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

(5) Article 222-5 การกระทำความผิดที่กำหนดไว้ตามมาตรา 222-1 ต้องจำคุกทางอาญา 30 ปี ถ้ามีการกระทำที่นำมาซึ่งความพิการ หรือทุพพลภาพอย่างถาวรสิ้นเชิงและอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัย ตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้ มาตรา 132-23 บัญญัติมีหลักว่า “ในกรณีที่มีโทษคุมขัง 10 ปี หรือมากกว่า 10 ปี มีการกำหนดโทษไว้พิเศษออกโดยพระราชบัญญัติบุคคลไม่มีสิทธิจะได้รับประโยชน์ว่าด้วยบทบัญญัติการระงับโทษหรือไม่ได้รับความคุ้มครองว่าด้วยการคุ้มครองชั่วคราวในสถานกักขังหรือรอลงอาญา ในระยะเวลาเพื่อความปลอดภัยในสถานที่คุมขังหรือกรณีการลงโทษทางอาญาจำคุกตลอดชีวิตจำคุก 18 ปี ศาลอาจมีการพิจารณาขยายระยะเวลา 2 ใน 3 บุคคลที่ถูกคุมขังหรือจำคุกเพิ่มขึ้นอีก 22 ปี ในกรณีการลงโทษทางอาญาจำคุกตลอดชีวิต ศาลอาจะลงโทษในกรณีอื่น ๆ ได้ ไม่สามารถระงับโทษคุมขังเกินกว่า 5 ปี ศาลอาจจะตรวจสอบความปลอดภัยไม่เกิน 2 ใน 3 ของโทษที่กำหนดหรือ 22 ปี ในกรณีลงโทษทางอาญาจำคุกตลอดชีวิต การลงโทษที่อยู่ในระยะเวลาความปลอดภัยจะถูกหักออกจากโทษที่เกินระยะเวลา”

(6) Article 222-6 การกระทำความผิดภายใต้ มาตรา 222-1 ต้องถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต ถ้ากระทำให้เหยื่อตายโดยไม่เจตนาและอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยการควบคุมความปลอดภัย ตามมาตรา 132-23 ตามบทบัญญัติของกฎหมายนี้

(7) Article 222-6-1 บุคคลตามกฎหมายอาจก่อให้เกิดความรับผิดทางอาญาตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในบทความ 121 -2 สำหรับความผิด ที่กำหนดไว้ในวรรคปัจจุบัน บทลงโทษที่ใช้บังคับกับบุคคลตามกฎหมายคือ

(1) ปรับตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 131-38

(2) ลงโทษแจกแจงอายุต่ำกว่า 238 และ 9 ของมาตราที่ 131-39 โดยมีข้อห้าม ที่กำหนดต่ำกว่า 2 ของมาตราที่ 131-39 จะนำไปใช้กับกิจกรรมการออกกำลังกายในโอกาสของการออกกำลังกายที่กระทำผิดกฎหมายก็มุ่งมั่นที่กระทำต่อ

(8) Article 222-6-2 บุคคลที่กระทำความผิดโดยมหันตโทษ (โทษที่รุนแรง) อาจได้รับยกเว้นโทษ ถ้าได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันการกระทำความผิดและเกี่ยวข้องสมรู้ร่วมคิดกับผู้กระทำผิด โทษคุมขังที่ผู้สมรู้ร่วมคิดได้กระทำความผิดจะลงโทษกึ่งหนึ่ง ถ้าได้แจ้งให้เจ้าหน้าที่กฎหมายที่มีอำนาจให้หยุดการกระทำความผิดป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเสียชีวิตทุพพลภาพถาวร ถ้าการกระทำความผิดจำคุกตลอดชีวิตลดโทษจำคุกเหลือ 20 ปี

2. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แม้ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดว่าด้วยทรมาน แต่จากบทบัญญัติถ้าผู้กระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นที่มีเหตุฉกรรจ์โดยการฆ่าผู้อื่นโดยทรมานหรือโดยทารุณโหดร้ายตามมาตรา 289 (5) แต่ก็อยู่ที่ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเช่น พนักงานตำรวจ ผู้พิพากษาว่า เป็นการกระทำหรือเข้าเงื่อนไขการกระทำทรมานหรือทารุณกรรมหรือไม่ หรือมีความผิดฐานความผิดฐานอื่นเช่นทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้ว่าการทำร้ายร่างกายที่ไม่ถึงรับอันตรายสาหัส มาตรา 295 และการทำร้ายร่างกายถึงกับได้รับอันตรายสาหัส มาตรา 297 แต่เมื่อการกระทำนั้นเป็นการกระทำทรมานตามมาตรา 289 (5) ก็ต้องรับโทษหนักขึ้นตามเหตุฉกรรจ์ แต่กฎหมายไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย เช่น การประหารชีวิต การจำคุก กักขัง ตามที่มีบทบัญญัติกฎหมายกำหนดไว้ให้สามารถดำเนินการได้ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายอาญาที่บังคับใช้ในหมวดความผิดต่อชีวิต มาตรา 289 (5) ยังไม่สามารถปรับใช้ในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษได้อย่างแท้จริงเนื่องจากความผิดฐานกระทำทรมานนั้นไม่ได้เน้นคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายเพียงประการเดียว ซึ่งในกฎหมายไทยนั้น ใช้เป็นบทเพิ่มโทษ ตามมาตรา 289 (5) “ฆ่าผู้อื่นโดยทรมานหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย” ซึ่งมีโทษประหารชีวิตสถานเดียว รวมถึงการทำร้ายร่างกายตามมาตรา 295 ซึ่งมาตรา 296 หากเป็นการกระทำที่เข้าข่ายการทรมาน นั้นจะได้รับโทษหนักขึ้น ส่วนการเรียกค่าไถ่ ตามมาตรา 313 หากเป็นการทรมานและโหดร้ายแล้ว ย่อมได้รับโทษประหารชีวิต

จากการศึกษาและพิจาณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวข้องกับการทรมานตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ผู้เขียนเห็นว่า ในปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติและบทลงโทษว่าด้วยการทรมานโดยตรง เมื่อไทยเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment : CAT) แล้ว จึงควรที่จะปรับหรือจัดให้มีกฎหมายภายในประเทศที่ระบุถึงการทรมานโดยตรงโดยมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการทรมานเพื่อให้สอดคล้องกับ กฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 มาตรา 32 ได้บัญญัติข้อห้ามและ

ข้อยกเว้นไว้คล้ายคลึงกับข้อบทที่ 1 ของอนุสัญญาฯ คือ ห้ามการทรมาน ซึ่งเจตนารมณ์ในการให้ความคุ้มครองผู้ถูกกระทำทรมานนั้นไม่ได้เน้นคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายเพียงประการเดียว แต่เนื่องจากผู้กระทำความผิดในการกระทำทรมานมักมีเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้ที่กระทำภายใต้อำนาจหน้าที่ของรัฐจึงเป็นเรื่องความไว้เนื้อเชื่อใจของระบบกระบวนการยุติธรรมผู้รักษากฎหมายที่จะไม่เป็นผู้กระทำความผิดเองเพราะไม่เช่นนั้นแล้วไม่สามารถให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้นฐานความผิดว่าด้วยทรมานที่เกิดจากเจ้าหน้าที่ของรัฐจำเป็นต้องบัญญัติเป็นฐานความผิดเรื่องการกระทำทรมานแยกออกมาต่างหากจากฐานความผิดทางอาญาทั่วไป และกำหนดโทษของผู้กระทำผิดให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันและปราบปรามเนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจในการรักษากฎหมายแต่กลับกระทำความผิดเสียเองทั้งนี้เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบกระบวนการยุติธรรมและให้ความคุ้มครองผู้เสียหายด้วย ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญา โดยเพิ่มเติม “ลักษณะ 10 ความผิดต่อชีวิตและร่างกายเพิ่มเติมหมวด 5 ว่าด้วยการกระทำทรมาน” โดยมีเนื้อหาดังต่อไปนี้

มาตรา.... “ผู้ใดกระทำการใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางกายหรือทางจิตใจ ต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สามสำหรับการกระทำซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำ หรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัว หรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุผลใด ๆ บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในรูปใด ผู้นั้นมีความผิดฐานกระทำทรมานต้องระวางโทษจำคุก 15 –30 ปี ”

ถ้าการกระทำทรมานตามวรรคหนึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องระวางโทษจำคุก 30 ปี”

มาตรา.... “การกระทำทรมานตามมาตรา.... ต้องระวางโทษจำคุกทางอาญา 30 ปีขึ้นไปจนถึงจำคุกตลอดชีวิต ถ้าได้กระทำต่อ

1) กระทำต่อผู้เยาว์ที่เป็นเหยื่ออายุต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์

2) การกระทำต่อบุคคลที่อ่อนแอทางกายภาพ ความพิการ ทางจิตใจหรือผู้ที่ตั้งครรภ์ ที่ได้รับผลการกระทำโดยชัดเจนหรือผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิด

3) การกระทำต่อบุคคลที่เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดา

4) กระทำต่อผู้พิพากษา อัยการ ทนายความ เจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐสมาชิก ข้าราชการต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ศุลกากร พนักงานดับเพลิงไม่ว่าจะเป็นวิชาชีพหรือสมัครเล่น เจ้าหน้าที่เรือนจำ ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลอาคารในนามผู้เช่าหรือผู้อยู่อาศัย ในสถานที่ก่อสร้างหรือที่อยู่อาศัย

5) การกระทำต่อบุพการี คู่สมรสและบุตรโดยตรงของตามข้อ 4 บุคคลที่มีหน้าที่หรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเพราะมีหน้าที่ดำเนินการโดยบุคคลเหล่านั้น

6) การกระทำต่อบุคคลที่รับจ้างขนส่งสาธารณะหรือบุคคลที่ให้บริการสาธารณะ ผู้มีหน้าที่ประกอบอาชีพบริการทางด้านสุขภาพ ในสถานที่ออกกำลังกายเมื่อผู้ที่ได้พบได้รู้จักกับผู้กระทำผิด

7) กระทำต่อพยาน เพื่อป้องกันไม่ให้ประณามการกระทำ หรือผู้ร้องเรียนหรือผู้ทำเอกสาร ขึ้นก่อนศาล เพราะการให้ปากคำในการร้องเรียนการกระทำของตน

8) กระทำต่อผู้ที่เป็นเหยื่อในการเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกของสัญชาติ เชื้อชาติ ของประเทศ หรือศาสนา

9) เพราะรสนิยมทางเพศของเหยื่อ

10) โดยกระทำต่อคู่สมรส หรือผู้ที่ไปกับกับเหยื่อ

11) โดยบุคคลที่มีอำนาจให้บริการประชาชน ในสถานออกกำลังกายหรือผู้มีหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่

12) มีผู้สมรู้ร่วมคิดในการกระทำผิดมากกว่า 2 คนขึ้นไป

13) มีการคิดไตร่ตรองไว้ล่วงหน้า

14) มีอาวุธปืนในการข่มขู่

15) บุคคลอื่นนอกจากข้อ 1-14”

มาตรา.... “ถ้าการกระทำทรมานเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายต้องระวางโทษประหารชีวิต”

ทั้งนี้การบัญญัติกฎหมายว่าด้วยกระทำทรมานเป็นรูปธรรมจะทำให้สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการป้องกันการทรมานอย่างมีประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาได้จริง และสอดคล้องตามอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการประติบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: CAT) เป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ครอบคลุมเรื่องทรมานในทุกด้าน

บรรณานุกรม

เกศกนก เข็มตรง. (2555). *การต่อต้านการทรมานตามกฎหมายระหว่างประเทศและปัญหาในการปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาตร์.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2549). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ศูนย์ หนังสือเนติบัณฑิตย์สภา.

คณิต ณ นคร. (2551). กฎหมายอาญา ภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่4 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2552). *กฎหมายอาญา ภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 10) แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1101/2504.
คำพิพากษาฎีกาที่ 1817/2546.
คำพิพากษาฎีกาที่ 2230/2531.
คำพิพากษาฎีกาที่ 57/6-577/2545.
คำพิพากษาฎีกาที่ 576-577/2545.

โคนอร์ โพเลย์. (2003). *คู่มือสำหรับการต่อต้านการทรมานสำหรับผู้พิพากษาและอัยการศูนย์สิทธิมนุษยชนมหาวิทยาลัยเอสเส็กซ์.*

จิตติ ติงศภัทิย์. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1 ตอน 1* (พิมพ์ครั้งที่ 7 ตอน 2 พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา กรุงสยามการพิมพ์.

บทความของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ความเวทีนำเสนอสถานการณ์ปัญหาการทรมานในประเทศไทย 25/06/2013.

ประชา กระมล. (2552). *การพัฒนามาตรการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับพันธะกรณีตามอนุสัญญาต่อต้าน การทรมานและประติบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ค.ศ. 1984: ศึกษาเฉพาะกรณีการทรมาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประมวลกฎหมายอาญา.

ภาสพงษ์ เรณุมาศ. (2550). *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดเหตุฉกรรจ์ในความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

วิจิตร ลุลิตานนท์. (2507). *กฎหมายอาญา (ภาค 1)* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (ม.ป.ป.). หลักความชอบด้วยกฎหมายในกฎหมายอาญา Principe de la legalite criminelle, *รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครอบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศ์ภัทิย์.* กรุงเทพฯ.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2546). *บันทึกของนายยอร์ช ปาดูซ์ ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยาม เกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127.* กรุงเทพฯ.

หยุด แสงอุทัย. (2538). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: ประกายพรึก.

อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้ายไร้มนุษยธรรม หรือทำลายความเป็นมนุษย์ ค.ศ. 1984.

Anti-Torture Act of 2005.

Application of certain provisions of Crimes Act 1961.

Crimes of Torture Act 1989 of New Zealand.

French criminal law Offences Against The Human Person With the participation of John Rason Spencer Qc.

French Penal code (General criminal law).

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดกของทายาทโดยธรรมของเกษตรกรตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

เพลินพิศ ชูเชื้อ*

ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

นับตั้งแต่พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ประกาศใช้ในปี พ.ศ. 2518 โดยมีเจตนารมณ์เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีที่ดินทำกิน ลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อช่วยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เกษตรกรมากขึ้น พระราชบัญญัติดังกล่าวยังมีบทบัญญัติที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงสิทธิในที่ดินของเกษตรกรเพื่อป้องกันไม่ให้เกษตรกรที่ได้รับสิทธิจากการปฏิรูปที่ดินต้องสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินไปให้แก่บุคคลอื่น ดังจะเห็นได้ในมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมฉบับนี้ ที่ได้กำหนดห้ามไม่ให้เกษตรกรทำการแบ่งแยกหรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังบุคคลอื่น เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากรรมสิทธิ์ที่เกษตรกรได้รับไปจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น หาใช่การได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์โดยแท้หรือสมบูรณ์ ตามนัยแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นหลักกฎหมายทั่วไปไม่ หากแต่กฎหมายปฏิรูปที่ดินนี้มีลักษณะเป็นกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจซึ่งรัฐยังคงมีอำนาจแทรกแซงควบคุมการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ในที่ดินของเกษตรกรได้

การที่บทบัญญัติมาตรา 39 มีเจตนารมณ์ในการควบคุมสิทธิในที่ดินให้อยู่กับเกษตรกรตราบนานเท่าที่เกษตรกรผู้นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ และให้สิทธิในที่ดินนั้นตกทอดเป็นมรดกแก่ทายาทโดยธรรมของเกษตรกรเท่านั้น แต่บทมาตราดังกล่าวก็หาได้ก่อให้เกิดผลในการควบคุมสิทธิในที่ดินของเกษตรกรตามเจตนารมณ์ไม่ เนื่องจากได้ก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมายอันเป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้ในตอนท้ายของมาตรา 39 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่าการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่ปัจจุบันนี้เป็นเวลากว่า 40 ปี แล้วที่พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมประกาศใช้บังคับ แต่กลับยังไม่มี

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

กฎกระทรวงในเรื่องดังกล่าวประกาศออกมาเพื่อบังคับใช้แก่กรณีโอนและตกทอดทางมรดกในที่ดินที่เกษตรกรได้รับโอนกรรมสิทธิ์ไปแต่อย่างใด

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่ยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขตามมาตรา 39 เกิดขึ้นเมื่อเกษตรกรที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินไปจากการปฏิรูปที่ดินแล้วภายหลังได้เสียชีวิตลง และทายาทของเกษตรกรได้แสดงเจตนาแก่เจ้าหน้าที่เพื่อขอรับมรดกในที่ดิน แต่เจ้าหน้าที่กลับไม่สามารถดำเนินการให้ได้เพราะเหตุยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องดังกล่าวไว้ เป็นเหตุให้ทายาทของเกษตรกรไม่อาจดำเนินการขอรับมรดกตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินในฐานะทายาทโดยธรรมตามสิทธิของตนที่มีได้ ทายาทดังกล่าวจึงใช้สิทธิในฐานะทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไป และมีลำดับชั้นของกฎหมายเท่ากับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมในการขอรับมรดกที่ดินต่อเจ้าพนักงานกรมที่ดิน แต่เจ้าพนักงานก็ไม่สามารถดำเนินการให้ได้เช่นกันเพราะเหตุยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขให้เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ในเรื่องดังกล่าวถือปฏิบัติจึงก่อให้เกิดผลแก่เจ้าหน้าที่ในการถูกฟ้องเป็นคดีปกครอง เพราะไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามสิทธิของทายาทตามที่กฎหมายได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิในการสืบมรดกไว้

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นควรดำเนินการแก้ไขมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 เกี่ยวกับการตกทอดทางมรดกในที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิจากการปฏิรูปที่ดินเสียใหม่ เพื่อให้ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดกของทายาทโดยธรรมของเกษตรกรตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้รับการแก้ไข และยังเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่ทายาทโดยธรรมของเกษตรกร นอกเหนือจากเจตนารมณ์ในการมุ่งควบคุมสิทธิในที่ดินที่บุคคลได้รับไปจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

1. บทนำ

จากการที่ประเทศไทยได้นำเอากระบวนการปฏิรูปที่ดินมาใช้เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดไร้ที่ดินทำกินของผู้ยากจนซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นทุกปี โดยได้มีการจัดตั้งสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ขึ้นมาเป็นหน่วยงานในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินและได้ตราพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2519 และ(ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2532 ขึ้นมาบังคับใช้เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการดำเนินการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม อันสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในเรื่องที่ดินที่กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดินด้วยการกระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรม และดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึงโดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น

นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมยังมีบทบัญญัติที่เป็นการคุ้มครองที่ดินไว้ให้เกษตรกรได้ทำกินไปตลอดชั่วลูกหลานและเพื่อรักษาไว้ซึ่งพื้นที่เกษตรกรรมให้มากที่สุดตามมาตรา 39 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยก หรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือ ส.ป.ก. เพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง”

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดกของทายาทโดยธรรมของเกษตรกรตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

2.1 ปัญหาการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการตกทอดทางมรดกตามมาตรา 39

การแก้ไขปัญหาให้แก่ทายาทโดยธรรมของเกษตรกรที่ไม่สามารถดำเนินการขอรับมรดกตามกฎหมายปฏิรูปที่ดินได้ เพราะเหตุยังไม่มีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ ส.ป.ก. จึงได้ดำเนินการขอหารือปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 ไปยังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาหลายประการ ได้แก่

1) ในกรณีที่บุคคลได้รับสิทธิในที่ดินเพิ่มขึ้นตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 หรือสิทธิการเช่า หรือสิทธิอยู่ระหว่างเช่าซื้อตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวตายลง ถ้าจะกำหนดหลักเกณฑ์ให้สิทธิในที่ดินตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมดังต่อไปนี้จะกระทำได้หรือไม่ เพียงใด

(1) ถ้าผู้ตายมีสามีหรือภริยา ให้สามีหรือภริยาที่ยังมีชีวิตอยู่ซึ่งเป็นเกษตรกรได้รับสิทธิในที่ดินนั้นก่อนทายาทโดยธรรมอื่น

(2) ถ้าผู้ตายไม่มีสามีภริยา หรือมีแต่สามีหรือภริยาที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นไม่ประสงค์จะขอรับสิทธิ หรือสละสิทธิในการขอรับสิทธินั้น หรือมิได้เป็นเกษตรกร ให้สิทธิในที่ดินนั้นตกแก่ทายาทโดยธรรมซึ่งเป็นผู้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้น

(3) ถ้าผู้ตายไม่มีหรือมีทายาทโดยธรรมซึ่งเป็นผู้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้นแต่ไม่ประสงค์จะขอรับสิทธิ หรือสละสิทธิในที่ดิน ให้สิทธิในที่ดินนั้นตกแก่ทายาทโดยธรรมอื่นซึ่งเป็นเกษตรกรตามที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดแห่งท้องที่พิจารณาเห็นสมควร

(4) ถ้าผู้ตายไม่มีหรือมีทายาทโดยธรรมตามที่กล่าวในข้อ (1) ถึง (3) แต่ไม่อาจสืบสิทธิในการรับมรดกได้ เพราะมิได้เป็นเกษตรกรหรือมีเหตุสมควรโดยประการอื่นตามหลักการ

ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ให้สิทธิในที่ดินนั้นตกแก่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเพื่อการนี้สำนักงานการปฏิรูปที่ดินฯ อาจจ่ายค่าทดแทนให้แก่ทายาทโดยธรรมตามสมควร

2) ในกรณีที่ผู้ตายมีทายาทโดยธรรมหลายคน ถ้าจะกำหนดให้สิทธิในที่ดินตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมเฉพาะบางคนโดยตัดสิทธิทายาทโดยธรรมคนอื่นจะกระทำได้หรือไม่ และจะห้ามทายาทที่ถูกตัดสิทธิเรียกเอาค่าทดแทนเพราะเหตุถูกตัดสิทธิจะกระทำได้หรือไม่

กรรมการร่างกฎหมาย (คณะที่ 6) ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าในกรณีที่ผู้มีกรรมสิทธิ์ตายที่ดินนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต่อมาคณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าการที่จะออกกฎกระทรวงตามมาตรา 39 เพื่อวางหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือการโอนไปยังสถาบันเกษตรกรหรือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมย่อมกระทำได้ แต่จะต้องออกโดยมิให้ขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และจะต้องไม่ขัดกับมาตรา 39 ด้วย กล่าวคือ จะกำหนดมิให้แบ่งแยกหรือตกทอดแก่ทายาทโดยธรรม หรือโอนไปยังสถาบันเกษตรหรือสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมิได้

2.2 ปัญหาการออกกฎกระทรวงขัดหรือแย้งกับหลักการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในปี พ.ศ. 2552 ส.ป.ก. ได้เสนอร่างกฎกระทรวงตามมาตรา 39 โดยกำหนดหลักเกณฑ์ให้การตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับความเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกา โดยหลักเกณฑ์การตกทอดทางมรดกมิได้ควบคุมคุณสมบัติการเป็นเกษตรกรของทายาทผู้จะรับมรดกสิทธิในที่ดิน และเมื่อพิจารณาเนื้อหาของร่างกฎกระทรวงดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าเนื้อหาของกฎกระทรวงมีลักษณะเป็นการแสดงขั้นตอนและวิธีการในการขอรับมรดกสิทธิของทายาทโดยธรรม ตามหลักเกณฑ์การตกทอดทางมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยมีขั้นตอนและสาระสำคัญในการรับมรดกสิทธิในที่ดินตามร่างกฎกระทรวงตามมาตรา 39 ดังนี้

1) กำหนดคำนิยาม ผู้ได้รับสิทธิในที่ดิน หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับสิทธิจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม โดยได้รับหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน

2) กำหนดเงื่อนไขการแบ่งแยกที่ดิน และโอนสิทธิในที่ดินว่าจะดำเนินการได้เฉพาะการตกทอดทางมรดกสิทธิ และการโอนไปยังสถาบันเกษตรกร หรือ ส.ป.ก.

3) การตกทอดทางมรดกสิทธิแก่ทายาทโดยธรรม ให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตามขั้นตอน ดังนี้

(1) ให้ทายาทโดยธรรมยื่นคำขอพร้อมหลักฐานที่กำหนด

(2) ให้ ส.ป.ก. จังหวัด ออกหนังสือแจ้งสิทธิและหน้าที่ ในการใช้ประโยชน์ในที่ดินที่ได้มาจาการปฏิรูปที่ดิน

(3) ให้ทายาทนำหนังสือที่ ส.ป.ก. จังหวัด ออกให้มายื่นคำขอจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงานที่ดินในท้องที่

ในการตรวจพิจารณาร่างกฎกระทรวงดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้มีความเห็นว่าการออกกฎกระทรวงดังกล่าว จะต้องไม่ขัดกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และทั้งนี้หาก ส.ป.ก. ประสงค์ที่จะดำเนินการออกกฎกระทรวงดังกล่าวต่อไป เพื่อที่จะใช้บังคับได้อย่างสมบูรณ์ตรงตามเจตนารมณ์ ก็สมควรที่จะพิจารณาปรับปรุง พ.ร.บ. การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 และที่แก้ไขเพิ่มเติมเสียก่อน

จึงอาจสรุปได้ว่า ปัญหาจากการที่ไม่สามารถออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การตกทอดทางมรดกตามมาตรา 39 ได้เป็นผลสำเร็จ อาจเนื่องมาจาก ส.ป.ก. ได้เสนอขอออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การตกทอดทางมรดกให้แก่ทายาทโดยธรรมเพียงคนเดียว อันเป็นการออกหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่าและมีเนื้อหาของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้กำหนดลำดับทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกไว้ในมาตรา 1629 อีกทั้ง ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในการรับมรดกเฉพาะที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นเท่านั้น ซึ่งกฎหมายอื่นในความหมายนี้ย่อมหมายถึงกฎหมายในลำดับชั้นเดียวกันกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั่นเอง แต่การที่ ส.ป.ก. จะรับรองสิทธิในการสืบมรดกในที่ดินที่ได้รับไปจากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมให้แก่ทายาทโดยธรรมของเกษตรกรทั้งหมด ตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยให้ทายาททุกคนมีสิทธิในที่ดินโดยไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินด้วยแล้ว ก็ย่อมเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายปฏิรูปที่ดินที่มุ่งคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมไว้ให้แก่ผู้เป็นเกษตรกรสืบไปตลอดชั่วลูกหลานตราบเท่าที่ผู้นั้นยังประสงค์จะประกอบเกษตรกรรมในที่ดินต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์การตกทอดทางมรดกดังกล่าวแล้ว จึงขอเสนอแนวคิดให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 มาตรา 39 เพื่อให้การกำหนดสิทธิการสืบมรดกของบุคคลในที่ดินที่ได้ไปโดยการปฏิรูปที่ดิน ตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมให้แตกต่างกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ตามที่คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) แนะให้แก้ไขกฎหมายโดยยกตัวอย่างบทบัญญัติในมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2492 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2526 เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิให้แก่ทายาทโดยธรรมของเกษตรกร นอกเหนือจากเจตนารมณ์ในการมุ่งควบคุม

สิทธิในที่ดิน โดยกำหนดให้การตกทอดทางมรดกซึ่งสิทธิในที่ดินไปยังทายาทคนใดให้เป็นไปตามหลักการปฏิรูปที่ดิน โดยดำเนินการตามข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ยึดหลักการรับมรดกตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 ที่ให้ทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกในที่ดินตามลำดับ โดยกำหนดให้คู่สมรสและบุตรของเกษตรกรเป็นทายาทโดยธรรมลำดับแรกที่มีสิทธิรับมรดกร่วมกัน และตราบใดที่มีทายาทโดยธรรมที่ยังมีชีวิตอยู่ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ ทายาทโดยธรรมที่อยู่ในลำดับถัดลงไปย่อมไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย

2. ทายาทโดยธรรมที่จะมีสิทธิรับมรดกได้นั้น ให้กำหนดไว้ในมาตรา 39 ว่าต้องเป็นทายาทโดยธรรมที่เป็นเกษตรกร ตามคำนิยามในพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ทั้งนี้หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการตกทอดทางมรดกในที่ดินให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

3. ถ้าทายาทโดยธรรมลำดับใดมีมากกว่าหนึ่งคนและแต่ละคนต่างเป็นเกษตรกร แต่ไม่สามารถแบ่งแยกที่ดินให้เพียงพอแก่ทายาทโดยธรรมลำดับนั้น ในการประกอบเกษตรกรรมได้ ก็ให้สิทธิในที่ดินนั้นตกได้แก่ทายาทโดยธรรมลำดับนั้นเพียงคนเดียว โดยให้ทายาทโดยธรรมที่ได้รับมรดกในที่ดินมีหน้าที่ต้องจ่ายค่าทดแทนที่ดินให้แก่ทายาทโดยธรรมอื่นในลำดับนั้น ที่ไม่มีสิทธิได้รับมรดกตามส่วนแห่งสิทธิในที่ดินมรดกที่ผู้นั้นมีสิทธิจะได้รับ ซึ่งหลักเกณฑ์การจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินนั้น ส.ป.ก. อาจให้ความช่วยเหลือในการจัดหาสินเชื่อให้แก่ทายาทโดยธรรมผู้ได้รับมรดกในที่ดิน เพื่อนำไปชำระเป็นค่าทดแทนที่ดินแก่ทายาทโดยธรรมอื่นโดยกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องดังกล่าว เป็นระเบียบคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมว่าด้วยการให้สินเชื่อเกษตรกรในการจ่ายเงินค่าทดแทนที่ดินจากการรับมรดกสิทธิตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม

ในกรณีที่ไม่มีทายาทโดยธรรม หรือมีแต่ไม่อาจตกลงให้รับมรดกสิทธิในที่ดินได้ ให้ ส.ป.ก. กำหนดให้ขายที่ดินนั้นแก่สถาบันเกษตรกรหรือให้ที่ดินนั้นโอนมาเป็นของ ส.ป.ก. แล้ว ส.ป.ก. จะชดใช้ค่าทดแทนตามจำนวนที่กำหนดให้แก่ทายาทโดยธรรมตามส่วนแห่งสิทธิในที่ดินนั้น ส่วนรายละเอียดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการตกทอดทางมรดกในที่ดินที่ได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ เพื่อให้ ส.ป.ก. มีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ในการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมและเพื่อให้ ส.ป.ก. มีอำนาจทางปกครองดำเนินการกรณีที่ไม่มีทายาทโดยธรรม หรือมีแต่ไม่อาจตกลงให้รับมรดกสิทธิในที่ดินได้

บรรณานุกรม

กัลยา ตัณศิริ และพิมพ์ใจ รื่นเริง. (2554). **เอกสารประกอบคำบรรยายกระบวนวิชาหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ LA 702.** กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไชยยงค์ ชูชาติ. (2554). **ข้อเสนอโครงการปฏิรูปที่ดินเพื่อกระจายความมั่งคั่งไปสู่เกษตรกรไทยผู้ยากจน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ดิเรก ควรสมาคม. (2554). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย** (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2547). **หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง.** กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

วิษณุ เครืองาม. (2541). **กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

เกศรา ระจะนิตย์. (2555). **ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินของรัฐในรูปแบบโฉนดชุมชน** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สาขานิติศาสตร์. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

เทียนทัน อุณหะสุวรรณ. (2538). **การควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกษตรกรได้รับกรรมสิทธิ์จากการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ก่อกิจ ด่านชัยวิจิตร. (2553). **ข้อจำกัดการโอนสิทธิในที่ดินที่ได้รับจากการปฏิรูปที่ดินตามมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

สถิตย์พงษ์ สุดชูเกียรติ. (2547). การแก้ไขกฎหมายปฏิรูปที่ดิน. ปฏิรูปที่ดินเพื่ออนาคต 29 ปี สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 322, 65.

พินิต สุวรรณะชฎ. พระบิดาของงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. เอกสารเผยแพร่สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ฉบับที่ 329 กุมภาพันธ์ 2550 หน้า 1-2.

Elaias H. Tuma. (1965).Twenty-six Centuries of Agrarian Reform: A Comparative Analysis.

K. Loewenstein, (1957). Political Power and the Government Process.

การจัดเก็บภาษีเงินได้ของวิสาหกิจชุมชนเปรียบเทียบกับวิสาหกิจเพื่อสังคม

เพียงฉัตร รุ่งเผ่าพันธุ์[*]
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์[**]

บทคัดย่อ

วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่สร้างรายได้และก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชน วิสาหกิจชุมชนนั้นจึงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ตามประมวลรัษฎากร ซึ่งการจัดเก็บภาษีเงินได้ของวิสาหกิจชุมชนขึ้นอยู่กับรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนนั้น ๆ ว่าประกอบการในรูปแบบใด หากประกอบการในรูปของบุคคลธรรมดา ห้างหุ้นส่วนสามัญ คณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล จะต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา แต่หากประกอบการในรูปของนิติบุคคลก็จะต้องนำกำไรสุทธิมาคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในอัตราตามที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตามรัฐบาลและกรมสรรพากรต้องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน จึงได้ออกกฎหมายยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้แก่วิสาหกิจชุมชนที่มีเงินได้พึงประเมินไม่เกินตามที่กฎหมายกำหนด

วิสาหกิจเพื่อสังคมจัดตั้งขึ้นในรูปแบบของนิติบุคคล ซึ่งดำเนินกิจการเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่น ๆ ของภาคเอกชน โดยมีเป้าหมายอย่างชัดเจนตั้งแต่แรกเริ่มในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน สังคม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก มิใช่เป็นการสร้างกำไรสูงสุดต่อผู้ถือหุ้นและเจ้าของเป็นสำคัญซึ่งจะต้องนำรายได้ รายจ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีมาคำนวณหากำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล การคำนวณกำไรสุทธิต้องเป็นไปตามเงื่อนไขมาตรา 65 ทวิ และมาตรา 65 ตรี แห่งประมวลรัษฎากรเช่นเดียวกับการเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจชุมชน แต่อย่างไรก็ดี รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการจัดตั้งกิจการที่ทำประโยชน์ให้แก่คนในชุมชน เช่น การสร้างงาน การช่วยเหลือสังคม โดยไม่มีการแบ่งปันผลกำไร โดยจะยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

เมื่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมต่างได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐโดยเฉพาะในเรื่องของมาตรการทางภาษีที่แตกต่างกันออกไปเพื่อสนับสนุนและลดภาระค่าใช้จ่ายทางภาษีของทั้งสองวิสาหกิจให้มีความมั่นคงและเจริญเติบโตขึ้น แม้จะได้รับการช่วยเหลือจากทางภาครัฐเช่นเดียวกันแต่ก็มีความแตกต่างซึ่งอาจเป็นมูลเหตุจูงใจอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดการหนีภาษีและการหลบหลีกภาษีที่ทำให้ไม่เกิดการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือมีการกระทำกิจกรรมอันเป็นการบิดเบือนต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งขัดต่อหลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพ และอาจทำให้มีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีและกระทบ

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ต่อการหารายได้และการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนมาตรการทางภาษีเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีดังกล่าวให้มีการจัดเก็บในอัตราร้อยละที่เหมาะสม ซึ่งหากมีการปรับปรุงอัตราร้อยละของการจัดเก็บภาษีให้สอดคล้องกับตามหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี จะส่งผลทำให้ภาครัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยและได้พัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ด้วยโดยที่ธุรกิจนั้นก็ยังสามารถมีผลกำไรและเจริญเติบโตไปได้

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขอัตราการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของวิสาหกิจชุมชนโดยจำแนกประเภทของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีการจัดเก็บภาษีเงินได้ในอัตราที่แตกต่างกันและเสนอให้กำหนดนิยามคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” เพื่อให้เกิดความชัดเจนและแตกต่างและแก้ไขปรับปรุงอัตราการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคมให้อยู่ในอัตราที่เหมาะสมและเป็นธรรม รวมไปถึงปรับปรุงมาตรการให้ครอบคลุมถึงวิสาหกิจชุมชนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาชุมชนสังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความคาบเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคมให้ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีเช่นเดียวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีและไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนในการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำและก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น

1. บทนำ

วิสาหกิจชุมชนเกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ขนานไปกับเศรษฐกิจกระแสหลัก อันเนื่องมาจากว่าเศรษฐกิจกระแสหลักก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างรายได้ของประชาชนและก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย โดยวิสาหกิจชุมชนนั้นจัดเป็นกลุ่มกิจกรรมของชุมชนที่ชุมชนคิดได้จากการเรียนรู้ ไม่ใช่กิจกรรมเดี่ยว ๆ ที่ทำเพื่อมุ่งสู่ตลาดใหญ่ และไม่ใช่กิจกรรมที่ซับซ้อนอะไร ล้วนแล้วแต่เป็นการทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อจากตลาดได้ และเป็นการจัดการระบบการผลิตและบริโภคที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การจัดการเรื่องข้าว หมู เห็ด เป็ด ไก่ ผัก ผลไม้ น้ำยาสระผม สบู่ น้ำยาล้างจาน หรืออื่น ๆ ที่ชุมชนทำได้เองโดยไม่ยุ่งยากนัก การทำกินทำใช้ทดแทนการซื้อเป็นการลดรายจ่ายและยังช่วยให้ระบบเศรษฐกิจใหญ่เข้มแข็งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการจัดระบบเศรษฐกิจใหม่ให้เป็นฐานที่เป็นจริงในชุมชน เพราะถ้าชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ด้วยเหตุนี้วิสาหกิจชุมชนจึงมีความแตกต่างจากวิสาหกิจอื่นตรงที่ธุรกิจอื่นส่วนใหญ่มุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลักและอาจจะไม่ให้ความสำคัญต่อผลเสียที่อาจเกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสังคมเท่าที่ควรแต่วิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นการประกอบการบนพื้นฐานการใช้ความรู้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่าเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางสังคมแก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด มุ่งต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ การมีสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตที่ดีของคน

ในชุมชนและมุ่งต่อการรักษาระบบนิเวศน์ของสังคมโดยรวม อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน จึงได้ออกกฎหมายยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้แก่วิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่ได้ประกอบการในรูปของห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาทสำหรับปีภาษีนั้น

ในส่วนของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองกับประเด็นคำถามที่มีต่อกระแสการพัฒนาในช่วงหลายทศวรรษหลัง โดยทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม ต่างพยายามเข้ามามีส่วนในการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ดีพบว่าภายใต้โมเดลการดำเนินการที่มีอยู่ในปัจจุบันของทุกภาคส่วนกลับพบข้อจำกัดสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนความพยายามดังกล่าวสู่ผลลัพธ์อันพึงพอใจได้ เช่น การขาดประสิทธิภาพและนวัตกรรมของภาครัฐ การพึ่งพาเงินบริจาคขององค์กรภาคสังคม หรือ การสร้างปัญหาและขาดความรับผิดชอบทางสังคมของภาคธุรกิจ ภายใต้ข้อจำกัดดังกล่าว วิสาหกิจเพื่อสังคม จึงได้ถูกพัฒนาขึ้นจากแนวความคิดสำคัญที่ว่า หากนำเอาจุดแข็งของกลไกการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและพึ่งพาตนเองของภาคธุรกิจมาดำเนินการภายใต้การกำหนดโจทย์ทางสังคมเป็นเป้าหมายเหมือนองค์กรทางสังคม โดยมีกลไกรัฐใช้อำนาจหน้าที่เชิงนโยบายเข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจัง จะสามารถนำสู่ผลลัพธ์ที่แตกต่างและนำสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมได้มากน้อยเพียงใด ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้มีมติเห็นชอบมาตรการภาษีเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม และร่างพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่...) พ.ศ.... ตามที่กระทรวงการคลังเสนอ โดยจะยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสำหรับกำไรสุทธิของวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise)

2. หลักความเป็นธรรม หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี และหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

2.1 หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี (Equity)

หลักความเป็นธรรมภายใต้หลักผลประโยชน์ (Benefit Principle) หลักการนี้ต้องการให้ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากรัฐในลักษณะเดียวกันต้องจ่ายภาษีในจำนวนที่เท่ากัน ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากรัฐมากกว่าจะถูกจัดเก็บภาษีมากกว่าผู้ที่ได้รับประโยชน์จากรัฐน้อยกว่า ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ประโยชน์ที่ผู้ได้รับก็คือ การพัฒนา แก้ไขปัญหา ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้ที่ได้รับประโยชน์ก็คือ ประชาชนทุกคน

หลักความเป็นธรรมภายใต้หลักความสามารถในการจ่าย (Ability to Pay Principle) หลักการนี้ต้องการให้ผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายเท่ากันจะต้องจ่ายภาษีในจำนวนและสัดส่วนที่เท่ากัน แต่ผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีแตกต่างกันก็ควรจะต้องจ่ายภาษีในจำนวนและสัดส่วนที่แตกต่างกัน หรือจะกล่าวได้ว่า คนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีสูงกว่าจะจ่ายภาษีใน

จำนวนที่สูงกว่าคนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีที่น้อยกว่า โดยหลักความเป็นธรรมนั้นสามารถแยกได้ 2 กรณี กล่าวคือ

หลักความเป็นธรรมในแนวนอน (Horizontal Equity) หลักการนี้มีแนวคิดว่าการเรียกเก็บภาษีจากคนที่มีความสามารถในการเสียภาษีเท่ากันจะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐเท่ากัน

หลักความเป็นธรรมในแนวตั้ง (Vertical Equity) หลักการนี้มีแนวคิดอยู่ว่า ผู้ที่อยู่ในสภาวะการที่แตกต่างกันควรได้รับการปฏิบัติทางภาษีอากรที่แตกต่างกัน

2.2 หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี (Efficiency in Tax Administration and Compliance)

มีหลักการว่า ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดเก็บภาษีของรัฐบาลและค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายของผู้เสียภาษีนั้นต้องอยู่ในระดับที่ต่ำในกระบวนการจัดเก็บภาษีหรืออาจจะกล่าวได้ว่าการที่รัฐจะหารายได้เข้าประเทศโดยการจัดเก็บภาษีให้ได้เพียงพอนั้น รัฐจะต้องบริหารค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการจัดเก็บภาษีให้อยู่ในระดับต่ำที่สุดเท่าที่รัฐจะทำได้เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับรายได้ที่รัฐได้รับจากการจัดเก็บภาษี

2.3 หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency)

มีหลักการว่า ภาษีจะต้องไม่ไปทำการบิดเบือนแรงจูงใจหรือบิดเบือนการตัดสินใจในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี กล่าวคือ ภาษีจะต้องมีความเป็นกลางทางเศรษฐกิจ

3. การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมตามกฎหมายของไทยและต่างประเทศ

3.1 การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายของไทย

1) วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการรูปของบุคคลธรรมดา ซึ่งโดยทั่วไปแล้วบุคคลธรรมดาที่ประกอบการในรูปของห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคล ที่มีเงินได้พึงประเมินเกิน 30,000 บาทต่อปี จะต้องยื่นแบบเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ยกเว้นวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เฉพาะที่ได้ประกอบการในรูปของห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่มิใช่นิติบุคคลที่มีเงินได้ไม่เกิน 1,800,000 บาทสำหรับปีภาษีนั้น จะได้รับ การยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

2) วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการรูปของนิติบุคคล เป็นวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการในรูปของห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชนจำกัด จะต้องนำรายได้ รายจ่ายที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลาบัญชีมาคำนวณหากำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล การคำนวณกำไรสุทธิต้องเป็นไปตามเงื่อนไขมาตรา 65 ทวิ และมาตรา 65 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร

3.2 การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจเพื่อสังคมตามกฎหมายของไทย

ระบบภาษีคือหนึ่งในมาตรการสำคัญที่ใช้ในการส่งเสริมการเติบโตของวิสาหกิจเพื่อสังคมได้อย่างรวดเร็วของภาครัฐ คือ การใช้กลไกทางภาษีเข้ามาช่วยสร้างแรงจูงใจ โดยมาตรการทางภาษีที่สนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมจะทำให้การประกอบกิจการเพื่อสังคมในประเทศไทยมีการเจริญเติบโตอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้เกิดการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ตลอดจนทำให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดูแลมีร่วมกับรัฐบาลในการดูแลช่วยเหลือชุมชนและสังคม อันเป็นการลดภาระงบประมาณของรัฐ สิทธิประโยชน์ที่ให้ตามมาตรการนี้แบ่งเป็น 3 กรณี ดังต่อไปนี้

กรณีแรก วิสาหกิจที่จัดตั้งขึ้นใหม่ ที่ดำเนินการในรูปแบบธุรกิจเพื่อสังคม คือ นำเงินรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 กลับมาทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ทั้งในด้านการเกษตร การศึกษา หรือด้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นการกุศลทั้งหมด วิสาหกิจเพื่อสังคมดังกล่าวจะได้รับสิทธิประโยชน์ทางด้านภาษี โดยไม่ต้องเสียภาษีเงินได้เลย เนื่องจากเป็นกิจการที่นำรายได้ทั้งหมด (หรือส่วนใหญ่) ไปทำประโยชน์ให้แก่สังคม

กรณีที่สอง ผู้ลงทุนที่เป็นบริษัทใหญ่ซึ่งมีกำลัง ไปช่วยเหลือบริษัทเล็กที่เป็นวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยไปลงทุนในหุ้นของวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือการที่บริษัทต่าง ๆ ระดมทุนเพื่อจดจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมร่วมกัน เงินที่นำไปลงทุนก้อนนี้ สามารถนำไปใช้คำนวณเพื่อหักภาษีในบริษัทใหญ่ของตัวเองได้

กรณีที่สาม เงินสนับสนุนที่เป็นเงินให้เปล่าแก่วิสาหกิจหรือธุรกิจเพื่อสังคมที่ไม่ใช่การลงทุน ซึ่งปกติจะไม่สามารถนำมาหักภาษีได้ เนื่องจากไม่ได้เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ แต่ด้วยมาตรการนี้ จะเปิดให้สามารถนำเงินสนับสนุนจำนวนดังกล่าว มาหักภาษีได้ด้วย

โดยทางกระทรวงการคลัง กรมสรรพากร จะได้ยกร่างเป็นพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร เพื่อประกาศบังคับใช้เป็นกฎหมายต่อไป

3.3 การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนตามกฎหมายของต่างประเทศ

<u>1) สาธารณรัฐประชาชนจีน</u>

การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้กำหนดให้วิสาหกิจชุมชนที่ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับภาคอุตสาหกรรมที่ไม่ต้องห้ามหรือขัดต่อระเบียบของรัฐบาลที่มีเงื่อนไขดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้ในอัตรา ร้อยละ 20

ก) สำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมรายได้ที่ต้องเสียภาษีประจำปีไม่เกิน 300,000 หยวน จำนวนพนักงานไม่เกิน 100 คนและสินทรัพย์รวมไม่เกิน 30 ล้านหยวน

ข) สำหรับผู้ประกอบการอื่น ๆ ที่มีรายได้ที่ต้องเสียภาษีประจำปีไม่เกิน 300,000 หยวน จำนวนพนักงานไม่เกิน 80 คนและมีสินทรัพย์รวมไม่เกิน 10 ล้านหยวน

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2015 จนถึง 31 ธันวาคม 2017 วิสาหกิจชุมชนที่เสียภาษีรายเดือนในอัตราไม่เกิน 30,000 หยวนหรือรายสามเดือนไม่เกิน 90,000

หยวน โดยเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวกับกิจกรรมทางการศึกษาท้องถิ่น กองทุนเพื่อการประหยัดน้ำ และกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม ให้ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้ รวมถึงวิสาหกิจชุมชนที่จ้างแรงงานผู้พิการภายในระยะเวลา 3 ปีแรกนับแต่วันจดทะเบียน ที่ได้จ้างแรงงานคนพิการไม่เกิน 20 คน ให้ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้

3.4 การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจเพื่อสังคมตามกฎหมายของต่างประเทศ

1) สหราชอาณาจักร

ในประเทศสหราชอาณาจักร ได้มีมาตรการลดหย่อนภาษีสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม หรือ Social Investment Tax Relief (SITR) ซึ่งเป็นมาตรการลดหย่อนภาษีของรัฐบาลสำหรับการลงทุนเพื่อสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้กับบุคคลต่าง ๆ ให้การสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) และช่วยเหลือกิจการเหล่านี้ให้มีแหล่งทุน โดยบุคคลที่ช่วยเหลือวิสาหกิจเพื่อสังคมเหล่านี้จะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้ถึงร้อยละ 30

อย่างไรก็ตาม การลงทุนดังกล่าวจะต้องมีความต่อเนื่องอย่างน้อย 3 ปี ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะเข้าข่ายได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีนี้จะต้องประกอบกิจการเพื่อสังคมตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น โดยมีพนักงานหรือลูกจ้างไม่เกิน 500 คนและมีสินทรัพย์รวมไม่เกิน 15 ล้านปอนด์

2) รัฐบาลท้องถิ่นแห่งมานิโตบา (Manitoba) ประเทศแคนาดา

การจัดตั้งวิสาหกิจเพื่อสังคมในรัฐบาลท้องถิ่นแห่งประเทศได้ระบุคุณสมบัติไว้โดยทั่วไปว่า วิสาหกิจเพื่อสังคมจะต้องมีรายได้อย่างต่ำ 10,000 เหรียญ สินทรัพย์ไม่ต่ำกว่า 25 ล้านเหรียญและมีลูกจ้างไม่เกินกว่า 200 คน ได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการโดยกรมการเกษตร อาหารและพัฒนาท้องถิ่นของมานิโตบาแล้ว ผู้ประกอบการจะสามารถลดหย่อนภาษีได้ถึง ร้อยละ 45 ของภาษีเงินได้บนพื้นฐานของการลงทุนประจำปี ไม่เกิน 60,000 เหรียญ โดยกำหนดเพดานขั้นสูงสุดของการลดหย่อนภาษีไม่เกิน 27,000 เหรียญ

4. ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาผลกระทบของการจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคม

4.1ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบของการจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนกับหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี

เมื่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจเพื่อสังคมต่างได้รับความช่วยเหลือจากทางภาครัฐโดยเฉพาะในเรื่องของมาตรการทางภาษีที่แตกต่างกันออกไปเพื่อสนับสนุนและลดภาระค่าใช้จ่ายทางภาษีของทั้งสองวิสาหกิจให้มีความมั่นคงและเจริญเติบโตขึ้น แม้จะได้รับการช่วยเหลือจากทางภาครัฐเช่นเดียวกันแต่ก็มีความแตกต่างซึ่งอาจเป็นมูลเหตุจูงใจอย่างยิ่งที่ทำให้เกิดการหนีภาษีและการหลบหลีกภาษีที่ทำให้ไม่เกิดการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือมีการกระทำกิจกรรมอันเป็นการบิดเบือนต่อระบบเศรษฐกิจ ซึ่งขัดต่อหลักความเป็นธรรมและหลักความ

มีประสิทธิภาพ และอาจทำให้มีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐที่เกิดจากการจัดเก็บภาษีและกระทบต่อการหารายได้และการแก้ไขปัญหาเพื่อการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

4.1.1 ผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรม

การจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจชุมชนนั้นมี 2 ประเภท คือ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา และภาษีเงินได้นิติบุคคล มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

จากมาตรการทางกฎหมายที่ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาดังกล่าวส่งผลกระทบให้ขัดกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี เนื่องจากบุคคลที่ประกอบกิจการต่าง ๆ ที่มิใช่วิสาหกิจชุมชน แต่มีรายได้ในระดับเดียวกับวิสาหกิจชุมชน ผู้ประกอบการรายนั้นก็ไม่สามารถได้รับประโยชน์จากมาตรการทางกฎหมายนี้ จึงขัดกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวนอน(Horizontal Equity of Taxation) ที่ว่าบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ควรถูกจัดเก็บภาษีที่เท่ากันและยังขัดต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวตั้ง (Vertical Equity of Taxation) ที่ว่าบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันก็ควรแบกรับภาษีแตกต่างกันหรือคนที่มีรายได้สูงควรจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าภาษีในจำนวนที่แตกต่างจากคนที่มีรายได้ต่ำ กล่าวคือ คนรวยจ่ายภาษีในจำนวนที่สูงกว่าคนจน ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการจัดเก็บภาษีขัดต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษี

2) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้นิติบุคคล

การจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งในรูปแบบของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล มีหน้าที่จะต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยนิติบุคคลใดที่มีรายได้มากก็ต้องแบกรับภาระภาษีที่มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย โดยการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากวิสาหกิจชุมชนก็มีการจัดเก็บในอัตราเดียวกับนิติบุคคลทั่วไป จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งในรูปแบบของนิติบุคคลหรือนิติบุคคลอื่น ก็มีหน้าที่ต้องแบกรับภาษีในอัตราเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลดังกล่าวจึงไม่กระทบต่อหลักความเป็นธรรมทั้งทางแนวตั้งและแนวนอน

4.1.2 ผลกระทบต่อหลักความมีประสิทธิภาพ

1) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

หลักความมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 หลักการที่สำคัญคือ

ก. หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ต้องการให้ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีมีค่าใช้จ่ายและต้นทุนต่ำที่สุด ซึ่งค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากวิสาหกิจชุมชนอาจจะมีค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนที่สูงเนื่องจาก มีกฎระเบียบที่ซับซ้อน เป็นสิ่งที่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดเก็บภาษีเพิ่มมากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่ยุ่งยากสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้จัดเก็บภาษีที่ต้องใช้เวลามากขึ้นในการตรวจสอบข้อมูลและบังคับใช้กฎระเบียบ

ตามที่รัฐบาลได้ออกมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้แก่วิสาหกิจชุมชนอันเป็นการใช้ทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นของรัฐบาล อีกทั้งอาจก่อให้เกิดการหลบหลีกและหนีภาษีทำให้เกิดความสูญเสียทางด้านรายได้ในการจัดเก็บภาษีจำนวนมหาศาล จึงทำให้ขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

ข. หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ การจัดเก็บภาษีเงินได้และการออกมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้แก่วิสาหกิจชุมชนนั้นขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจาก มีความลำเอียงทางเศรษฐกิจและเข้าไปแทรกแซงกลไกของตลาด ไม่มีความเป็นกลางในการให้ทางเลือกต่าง ๆ ในการประกอบธุรกิจ

2) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้นิติบุคคล

ประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 2 ประการคือ

ก. หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี ต้องการให้ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีมีต้นทุนและค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด เมื่อการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลของวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะเดียวกับการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลรายอื่น ๆ จึงไม่ค่อยส่งผลกระทบต่อต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี ทำให้ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในเรื่องของหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี

ข. หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ ซึ่งการจัดเก็บภาษีเงินได้นิติบุคคลจากวิสาหกิจชุมชนนั้นมีลักษณะและอัตราการจัดเก็บเช่นเดียวกับนิติบุคคลอื่น จึงไม่ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำหรือความลำเอียงทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดการแทรกแซงของกลไกตลาด ทำให้ผู้ประกอบการสามารถมีอิสระในการประกอบกิจการโดยไม่ถูกปิดกั้นจากการจัดเก็บภาษี ผู้วิจัยจึงเห็นว่าไม่กระทบต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

4.2 ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบของการจัดเก็บภาษีเงินได้จากวิสาหกิจเพื่อสังคมกับหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี

การที่รัฐบาลได้มีมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่วิสาหกิจเพื่อสังคมสำหรับสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม ย่อมส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีทั้งในด้านของนักลงทุนทางสังคมและวิสาหกิจเพื่อสังคมเอง โดยมีผลกระทบต่อหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี ดังนี้

4.2.1 ผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

วิสาหกิจเพื่อสังคมนั้นจะต้องอยู่ในรูปแบบของนิติบุคคลเท่านั้น จึงมีหน้าที่ชำระภาษีเงินได้นิติบุคคลเท่านั้น หากบุคคลธรรมดานำเงินไปลงทุนก็ไม่สามารถนำเงินดังกล่าวมาหักลดหย่อนภาษีได้ แม้ว่าจะมีวัตถุประสงค์ในการทำเพื่อสังคมก็ตาม จึงเห็นได้ว่ามาตรการทางภาษีดังกล่าวขัดกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

ก) หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวนอน (Horizontal Equity of Taxation) เมื่อบุคคลธรรมดาไม่สามารถนำเงินที่ไปลงทุนมาหักลดหย่อนภาษีได้เช่นเดียวกับนิติบุคคล ส่งผลให้ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการจัดเก็บภาษีและอาจไม่อยากมีส่วนร่วมในการลงทุนเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม ทำให้สังคมไม่ได้รับการพัฒนาและแก้ไขอย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

ข) หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวตั้ง (Vertical Equity of Taxation) ที่ว่าบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกันก็ควรแบกรับภาษีแตกต่างกัน หรือคนที่มีรายได้มากควรจ่ายเงินเพื่อเป็นค่าภาษีในจำนวนที่แตกต่างจากคนที่มีรายได้ต่ำ ดังนั้น แม้ว่าวิสาหกิจเพื่อสังคมใดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสังคมแต่มิใช่นิติบุคคลก็จะไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรการนี้ ส่งผลให้ไม่มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคม ทำให้สังคมไม่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาอย่างจริงจังและแท้จริง การจัดเก็บภาษีดังกล่าว ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการจัดเก็บภาษีขัดกับหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีในแนวตั้ง

2) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้นิติบุคคล

มาตรการทางภาษีเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม ส่งผลกระทบต่อหลักความเป็นธรรมอย่างมาก เนื่องจากนิติบุคคลที่จัดตั้งในรูปแบบของวิสาหกิจเพื่อสังคมจะได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้รวมถึงบริษัทที่ไปถือหุ้นในบริษัทที่เป็นกิจการเพื่อสังคมหรือกิจการที่บริจาคเงินให้เปล่าให้แก่กิจการเพื่อสังคม จากมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมดังกล่าวอาจส่งผลกระทบให้นิติบุคคลรายอื่นเบี่ยงเบนการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อรับประโยชน์จากมาตรการทางภาษีนี้ ส่งผลให้การจัดเก็บภาษีไม่ดีและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

4.2.2 ผลกระทบต่อหลักความมีประสิทธิภาพ

มาตรการทางภาษีเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคม กระทบต่อหลักความมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ในส่วนของวิสาหกิจเพื่อสังคมนั้น ไม่มีการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจึงไม่มีต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี และไม่จึงไม่มีผลกระทบต่อหลักความมีประสิทธิภาพแต่อย่างใด

2) ผลกระทบในเรื่องของภาษีเงินได้นิติบุคคล

มาตรการทางภาษีเพื่อสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมมีผลเป็นการบิดเบือนต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษี กล่าวคือ นิติบุคคลบางรายอาจใช้ประโยชน์จากมาตรการนี้ โดยบิดเบือนกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อเข้ามาถือหุ้นหรือลงทุนในวิสาหกิจเพื่อสังคมซึ่งต้องการหลบหลีกหรือหนีภาษี โดยเลือกที่จะไม่ประกอบกิจกรรมทาง

เศรษฐกิจในส่วนที่อาจจะทำให้ต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบให้รัฐบาลได้รับรายได้จากการจัดเก็บภาษีลดน้อยลง

5. บทสรุป

1) ปรับปรุงอัตราภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาจากวิสาหกิจชุมชนให้มีจัดเก็บภาษีเงินได้ในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนการตัดสินใจในการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้น้อยลง และกำหนดเงื่อนไขในการได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีที่รัดกุมมากขึ้น โดยจำแนกประเภทของวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

ก) วิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการโดยมีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลักควบคู่ไปกับการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ควรได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีของรัฐบาลตามมาตรการยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับวิสาหกิจชุมชน

ข) สำหรับวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบการอื่น ๆ ในรูปของบุคคลธรรมดา ที่มิได้มีการมุ่งแก้ไขปัญหา พัฒนาชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก ควรมีการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราเดียวกับผู้ประกอบการรายอื่นที่ประกอบการในรูปแบบของบุคคลธรรมดา อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวิสาหกิจชุมชนที่ประกอบกิจการในลักษณะดังกล่าวจะไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีหรือไม่ได้รับการยกเว้นภาษี แต่ยังคงได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายในด้านอื่น ๆ ที่มีอยู่ เช่น โครงการสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น เพื่อเป็นการพัฒนาและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง

2) ควรเพิ่มเงื่อนไขการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมให้รัดกุมและชัดเจนยิ่งขึ้น รวมไปถึงครอบคลุมถึงวิสาหกิจชุมชนที่มีวัตถุประสงค์มีความคาบเกี่ยวกับวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในการจัดเก็บภาษี สอดคล้องกับหลักการความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพ โดยวิสาหกิจเพื่อสังคมที่จะเข้าข่ายได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษีนี้จะต้องประกอบกิจการเพื่อสังคมตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น รวมไปถึงให้มีการกำหนดเพดานขั้นสูงสุดของการลดหย่อนภาษีไว้ด้วย

3) ควรกำหนดความเข้มข้นของนิยามคำว่า “วิสาหกิจเพื่อสังคม” เพื่อให้เกิดความชัดเจนและแตกต่างของวิสาหกิจเพื่อสังคมลำกำหนดเกณฑ์การรับรองเพื่อกำหนดคุณสมบัติของวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

4) ปรับปรุงอัตราการจัดเก็บภาษีของวิสาหกิจเพื่อสังคมในระดับที่ไม่ก่อให้เกิดการบิดเบือนในการกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำและก่อให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น โดยผู้วิจัยเห็นควรให้ใช้มาตรการทางภาษีนี้เฉพาะกับวิสาหกิจเพื่อสังคมในระยะเริ่มต้นกิจการเท่านั้น เพื่อป้องกันมิให้วิสาหกิจเพื่อสังคมอ่อนแอลงระยะยาว เนื่องจากการไม่ดำเนินการบนต้นทุนที่แท้จริงและยังทำให้กลไกตลาดบิดเบือนไม่เป็นจริงอีกด้วย

5) มาตรการยกเว้นภาษีเงินได้ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคมผู้วิจัยขอเสนอเปลี่ยนแปลงเป็นการลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล ในอัตราที่ต่ำกว่าปกติ (ต่ำลงร้อยละ 3–10 เป็นขั้นบันได ตามระยะเวลา) ให้กับวิสาหกิจเพื่อสังคม โดยกำหนดระยะเวลาให้สิทธิประโยชน์และกำหนดยอดรายรับเพื่อลดต้นทุนการดำเนินการและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันกับระบบตลาดปกติได้ในระยะเริ่มต้นกิจการ

6) ควรมีการกำหนดให้บุคคลธรรมดาที่สนับสนุนเงินให้เปล่าแก่วิสาหกิจเพื่อสังคมสามารถนำเงินจำนวนดังกล่าว มาหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาได้ด้วย ซึ่งทำให้สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมและหลักความมีประสิทธิภาพ แม้ว่ามาตรการดังกล่าวจะทำให้รัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้น้อยลงแต่ก็ทำให้ทุกภาคส่วนในสังคมได้ร่วมมือกันสนับสนุนและส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคมให้มีการพัฒนาและเจริญเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง

7) ควรให้มีการสนับสนุนวิสาหกิจเพื่อสังคมในด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้วิสาหกิจเพื่อสังคมมีคุณภาพ เติบโตได้อย่างยั่งยืนและมีความสามารถในการแข่งขันกับระบบตลาดปกติได้ ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

ก) การจัดตั้งระบบสินเชื่อสำหรับวิสาหกิจเพื่อสังคม เพื่อทำให้เกิดเงินทุนหมุนเวียนของการดำเนินงานที่พึ่งพาตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องรับเงินสนับสนุนจากภาครัฐเพิ่มเติมในอนาคต

ข) การสนับสนุนการเรียนการสอนเรื่องการประกอบกิจการเพื่อสังคมในระบบการศึกษาทุกระดับ โดยเน้นให้มีการบูรณาการการเรียนการสอนที่สอดคล้องไปกับบริบทปัญหาและทรัพยากรในพื้นที่ของตน

ค) การสนับสนุนให้เกิดการทำวิจัยเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะในหัวข้อนวัตกรรมทางสังคมและการประเมินผลกระทบทางสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานอย่างมากต่อการสร้างความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจเพื่อสังคมผ่านกลไกและช่องทางต่าง ๆ เช่น การจัดงบสนับสนุนเฉพาะร่วมกับกองทุนที่มีการบริหารจัดการงานวิจัยที่มีอยู่แล้ว ทั้งในส่วนของทุนสำหรับนักศึกษาปริญญาโทหรือเอก และนักวิจัยรุ่นใหม่ เป็นต้น

บรรณานุกรม

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). **ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: หลักการและบทวิเคราะห์.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ และ สุภาส จันทร์หงษ์.(2548).ข้อควรรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน.กรมส่งเสริมการเกษตร.ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.(น.68)

ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา.(*2553*).**วิกฤติทุนนิยม สังคมมีโอกาส.รายงานสุขภาพคนไทย.** สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2556). **"คุณธรรมกับการวางแผนภาษี"**สรรพากรสาส์น. *60 (5).*

สำนักวิชาการแผนภาษี กลุ่มบริหารการเสียภาษีธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก,กรมสรรพากร. *(2557).***คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน**

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติ. สภาปฏิรูปแห่งชาติ วาระปฏิรูปพิเศษ ๑ *:***วิสาหกิจเพื่อสังคม.2558.**กรุงเทพฯ:สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สำนักวิชาการแผนภาษี กลุ่มบริหารการเสียภาษีธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก.**คู่มือภาษีสำหรับวิสาหกิจชุมชน.กรมสรรพากร.** สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม2559. จาก http://www.rd.go.th/counter/ebook/count_community.php

สถิตย์ ลิ่มพงศ์พันธุ์ .วิสาหกิจเพื่อสังคม.สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2559.จาก ,www.forbesthailand.com

วชิรวัชร งามละม่อม.**แนวคิดวิสาหกิจชุมชน.**สืบค้นเมื่อวันที่ 10 เมษายน 2559.จาก ,www.trdm.co.th

Social Enterprise: **Market Trends, Cabinet Office UK** *(May 2013)*

The Commission on Taxation and Citizenship.(2000). **Paying for Progress: A New Politics of Tax for Public Spending.**

Article 92: Decree of the State Council of the People's Republic of China No. 512: Regulations of the People's Republic of China on the Implementation of the Enterprise Income Tax Law

Gov.uk https://www.gov.uk/government/publications/social-investment-tax-relief-factsheet/social-investment-tax-relief

Lexology (2015)."Extended investment period for community enterprise development tax credit" http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=a5286a83-7be6-418f-9de7-013ba5a56210

Lee Tsai & Partners.2015.Circular on Exempting Small and Micro-sized Enterprises from the Levy of Relevant Government Funds (Mainland China).สืบค้นเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2559 จาก http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=f453776b-806a-43e8-aa50-45bec31dcd90

Province of Manitoba. Social Enterprise.สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559 จาก http://www.gov.mb.ca/jec/social_enterprise/programs.html

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานหญิงผู้ให้บริการในสถานบริการที่จัดให้มีการอาบน้ำ และนวด ศึกษาเฉพาะสถานบริการในเขตกรุงเทพมหานคร

ภักดี หิรัญนพเจริญ[*]
ศาสตราจารย์ ดร.ธีระ ศรีธรรมรักษ์[**]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษามาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานหญิงผู้ให้บริการในสถานบริการที่จัดให้มีการอาบน้ำ และนวด โดยที่แรงงานหญิงกลุ่มนี้ถือเป็นแรงงานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะการทำงานที่พิเศษโดยใช้ “สรีระ” เป็นส่วนสำคัญในการให้บริการที่มีลักษณะของการทำงานและการจ้างงานที่ก้ำกึ่งระหว่างจ้างแรงงานกับจ้างทำของ ซึ่งมีอยู่จริงในระบบการจ้างงานในประเทศไทยก่อให้เกิดปัญหาทางด้านแรงงานที่สำคัญ กล่าวคือ แรงงานหญิงกลุ่มนี้เป็นแรงงานประเภทใดระหว่างจ้างแรงงาน จ้างทำของ หรืออาจเป็นการจ้างงานอีกประเภทหนึ่งคือจ้างบริการ นอกจากนี้เป็นที่น่าสนใจว่าแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดกลุ่มนี้อยู่ภายใต้ความคุ้มครองแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 รวมถึงมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.2518 หรือไม่

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันกฎหมายแรงงานของไทยการแบ่งประเภทของแรงงานยังมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนโดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดทำให้ความคุ้มครองทางด้านแรงงานตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 รวมถึงการได้รับเสรีภาพในการรวมกลุ่มตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ยังไม่ครอบคลุมถึงแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายแรงงาน และไม่มีเสรีภาพในการรวมกลุ่มสำหรับแรงงานของตนเพื่อเจรจาเสนอความต้องการของกลุ่มแรงงานตนกับผู้ประกอบการ รวมไปถึงการไม่ได้รับสวัสดิการเช่นเดียวกับแรงงานภาคปกติอื่นทั่วไป อีกทั้งความคุ้มครองที่มีอยู่ก็มีไม่เพียงพอและไม่มีความเหมาะสมต่อสภาพของการทำงานรวมถึงไม่ตรงความต้องการที่แท้จริงของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่าสมควรให้มีการออกกฎหมายในรูปแบบของพระราชบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครองแก่แรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดเป็นการเฉพาะโดยกำหนดให้แรงงานหญิงบริการต้องได้รับการพิจารณาและรับเข้าเป็นลูกจ้างของสถานบริการนั้นพร้อมทั้งควรกำหนดมาตรการและสวัสดิการให้เหมาะสมต่อความต้องการที่แท้จริงของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานเช่นเดียวกับแรงงานภาคปกติทั่วไป

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. บทนำ

แรงงานเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะแรงงานที่มีส่วนในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ ซึ่งหมายความรวมถึงแรงงานในกลุ่ม “ธุรกิจเพศบริการ” ด้วยกลุ่มหนึ่ง แต่ปรากฏว่าการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 รวมถึงพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ได้กำหนดลูกจ้างที่จะได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานรวมถึงมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มกันจัดตั้งสหภาพแรงงานของตนต้องมีลักษณะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากลักษณะของการจ้างงานและรูปแบบของการทำงานของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดแล้วพบว่าเป็นการจ้างงานที่กำกึ่งระหว่างจ้างแรงงานกับจ้างทำของ ยังไม่ชัดเจนว่าเป็นการจ้างงานประเภทใดเนื่องจากยังไม่เคยมีนักกฎหมาย หนังสือ หรือตำราเล่มใดเคยให้คำนิยามไว้โดยชัดเจน ทำให้แรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดกลุ่มนี้ไม่ได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานเช่นเดียวกับแรงงานภาคปกติอื่นทั่วไป ทั้งที่เมื่อพิจารณาแล้วแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด เหล่านี้ก็เป็นแรงงานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะการทำงานที่พิเศษและต้องการความคุ้มครองทางด้านแรงงานเช่นเดียวกัน เนื่องจากการทำงานเป็นการให้บริการโดยมีสาระสำคัญเพื่อสนองความต้องการแก่ลูกค้าซึ่งด้วยลักษณะทางกายภาพของแรงงานหญิงแล้วไม่เอื้ออำนวยให้สนองความต้องการแก่ลูกค้าได้ทุกวัน

ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่าการทำงานของแรงงานหญิงในสถานบริการผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดยังไม่เป็นที่ชัดเจนว่าเป็นการทำงานรูปแบบใด อยู่ภายใต้ขอบเขตการจ้างงานตามสัญญาจ้างหรือไม่ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าหากแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดไม่ได้ถูกจ้างงานตามสัญญาจ้างแรงงานหรือจ้างทำของจะยังคงได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานเช่นเดียวกับแรงงานปกติทั่วไปหรือไม่ รวมถึงมาตรการคุ้มครองแรงงานที่มีอยู่นั้นครอบคลุม เหมาะสมเพียงพอต่อความต้องการของแรงงานหญิงกลุ่มนี้เพียงใด ทั้งนี้เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดไว้ชัดเจนว่า “บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองโดยเท่าเทียมกัน” ดังนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรศึกษาถึงหลักการ แนวคิด ความหมาย ลักษณะ ของสัญญาจ้างประเภทต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และศึกษาถึงมาตรการสำหรับการให้ความคุ้มครองแรงงานหญิงในสถานบริการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมชัดเจน และเป็นธรรมกับทุกฝ่ายโดยเฉพาะฝ่ายแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดที่มักถูกเอาเปรียบทางสังคมเสมอมา

2. แนวคิด ลักษณะ ของสัญญาจ้างแรงงาน สัญญาจ้างทำของ สัญญาจ้างบริการ และสภาพการทำงานของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด

2.1 จ้างแรงงาน

แนวคิดของสัญญาจ้างแรงงานในต่างประเทศเริ่มตั้งแต่ยุคโรมันยุคกลาง และยุคการปฏิวัติของฝรั่งเศส[1] กล่าวคือ ในสมัยโรมันยังไม่ปรากฏมีแนวคิดเกี่ยวกับสัญญาจ้างแรงงานอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

1 สดุดี สินไชย **“มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ” ,วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**,2550.

นักกฎหมายโรมันรู้จักเพียง “สัญญาเช่า (Location Conduction)” ประเภทเดียวเท่านั้นและได้ใช้กฎเกณฑ์ของสัญญานี้ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ทุกประเภทที่ถือว่าอยู่ในสัญญาเช่า[2]

ในยุคหลังสมัยโรมันนักกฎหมายคลาสสิคได้ศึกษาสัญญาเช่าของโรมันและได้อธิบายเป็นแนวคำอธิบายสมัยใหม่ว่า แบ่งออกเป็นสามประเภท คือ สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาเช่าเพื่อผลงาน และสัญญาเช่าการทำงาน แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนักเพราะในสมัยนั้นปัญหาทางด้านแรงงานมีอยู่ไม่มากและสามารถแก้ไขได้เท่าที่กฎหมายมีอยู่ในตอนนั้น

โดยแนวคิดของสัญญาจ้างแรงงานของประเทศไทยนั้นได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายโรมัน ซึ่งมีรากฐานมาจากสัญญาเช่าแยกออกเป็น “สัญญาเช่าทรัพย์ (Locatio Conductio Rei)” “สัญญาเช่าบริการหรือสัญญาจ้างแรงงาน (Locatio Conductio Operarum)” และ “สัญญาเช่างาน หรือสัญญาจ้างทำของ (Locatio Conductio Operis)” โดยสัญญาเช่าทรัพย์ คือสัญญาให้ใช้ทรัพย์โดยมีค่าตอบแทน สัญญาเช่าบริการ คือสัญญาการใช้แรงงานกระทำการให้นายจ้างโดยมีค่าตอบแทน และสัญญาจ้างทำของ คือ สัญญาการจ้างทำงานจ้างใดจนสำเร็จ[3] ซึ่งสัญญาจ้างแรงงานที่ใช้ในปัจจุบันของไทยมีปฐมบทในต้นสมัยของรัชกาลที่ 7 โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 มาตรา 575 มีลักษณะสำคัญได้แก่ เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญา 2 ฝ่าย ได้แก่ “ลูกจ้าง” ผู้ซึ่งตกลงทำงานให้แก่อีกฝ่าย คือ “นายจ้าง” โดยเป็นสัญญาต่างตอบแทน กล่าวคือ ลูกจ้างมีหน้าที่ต้องทำงานให้และนายจ้างก็มีหน้าที่จ่ายสินจ้างเป็นการตอบแทน โดยนายจ้างมีอำนาจบังคับบัญชาลูกจ้างภายใต้ขอบเขตที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งวัสดุ อุปกรณ์ในการทำงานส่วนใหญ่เป็นของนายจ้างลูกจ้างเพียงแต่มีหน้าที่ทำงานให้เต็มกำลังความรู้ความสามารถที่มีอยู่ให้แก่นายจ้างเท่านั้น ทั้งนี้ จ้างแรงงานนั้นเป็นสัญญาที่ไม่มีแบบจึงไม่จำต้องทำสัญญาจ้างเป็นหลักฐานแต่อย่างใดก็สามารถฟ้องร้องบังคับคดีต่อกันได้ตามกฎหมาย

2.2 จ้างทำของ

แนวคิดของสัญญาจ้างทำของนั้นเหมือนกับแนวคิดของสัญญาจ้างแรงงาน โดยได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 มาตรา 587 มีลักษณะสำคัญ ดังนี้เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญา 2 ฝ่ายได้แก่ “ผู้รับจ้าง” ผู้ซึ่งตกลงรับทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายคือ “ผู้ว่าจ้าง” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ มุ่งถึงผลสำเร็จของงานที่ทำนั้น “ผู้ว่าจ้าง” มีหน้าที่เพียงจ่ายสินจ้างให้แก่ “ผู้รับจ้าง” เพื่อตอบแทนแก่งานที่ “ผู้รับจ้าง” ทำสำเร็จ โดยผู้ว่าจ้างไม่มีอำนาจบังคับบัญชาผู้รับจ้าง ซึ่งวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานส่วนใหญ่เป็นของผู้รับจ้าง ทั้งนี้การจ้างทำของก็เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบเช่นกัน

2.3 จ้างบริการ

ตามที่ได้กล่าวไว้ว่าการจ้างงานตามกฎหมายนั้นแบ่งออกเป็นจ้างแรงงาน และจ้างทำของแต่แท้ที่จริงแล้วมีการจ้างงานอีกประเภทหนึ่งในปัจจุบันที่ไม่เข้าลักษณะทั้งการจ้างแรงงานหรือจ้างทำของอาจเป็นการจ้างอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยขอนิยามว่าเป็นการจ้างบริการ โดยมีแนวคิดมาจากต่างประเทศ

---

[2] Barry Nicholas. An Introduction to Roman law. Oxford: Clarenden Press, 1962, p.182 อ้างถึงในวินัย ลู่วิโรจน์ “สัญญาจ้างแรงงาน: ศึกษาในแง่ลักษณะของนิติสัมพันธ์” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533, หน้า 7

[3] ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล, “กฎหมายแรงงานในต่างประเทศ” **วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2.** พฤษภาคม 2517, หน้า 43

เริ่มต้นจากเมื่อมีการเปิดเสรีการค้าบริการภายใต้ “องค์การการค้าโลก” ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความตกลงทั่วไปว่าด้วยการบริการ (General Agreement on Trade in Services: GATS)” จึงนับเป็นข้อตกลงฉบับแรกสำหรับการค้าการลงทุนระหว่างประเทศในด้านอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งในประเทศไทยเองได้มีผู้มีความรู้มากมายได้ให้คำนิยามต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ ดร.ชัยสมพล ชาวประเสริฐ ได้ให้นิยามของคำว่าบริการไว้ว่า คือ “กิจกรรมของกระบวนการส่งมอบสินค้าที่ไม่มีตัวตนของธุรกิจให้กับผู้ใช้บริการ โดยสินค้าที่ไม่มีตัวตนนั้นจะต้องตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการจนนำไปสู่ความพอใจได้”[4]

ดังนี้ เห็นได้ว่าการจ้างบริการไม่ใช่เรื่องใหม่ในสังคมไทย เพียงแต่ยังไม่เคยมีตำราหรือนักกฎหมายท่านใดให้คำนิยามมาก่อน แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะของงานแล้วจะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่ก้ำกึ่งระหว่างการจ้างแรงงานกับการจ้างทำของ ดังนั้นลักษณะของการจ้างบริการจึงต้องอาศัยการเปรียบเทียบจากหลักการจ้างแรงงานและการจ้างทำของ กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้วจะเป็นสัญญาซึ่งมีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้รับบริการกับผู้ให้บริการ ซึ่งผู้รับบริการไม่มีอำนาจบังคับบัญชาผู้ให้บริการ วัสดุ อุปกรณ์ส่วนใหญ่เป็นของผู้ให้บริการส่วนผลสำเร็จของการบริการนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งไม่แน่นอน เช่น การจ้างทนายความ ว่าความคดี จะแพ้หรือชนะขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานในคดี หรือจ้างแพทย์รักษาอาการเจ็บป่วยจะรักษาหายหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับอาการและความรุนแรงของโรค หรือยาที่ใช้รักษา เป็นต้น แต่การจ้างบริการที่กล่าวถึงในบทความนี้อาจถือได้ว่า เป็นสัญญาซึ่งมีคู่สัญญา 3 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้ให้บริการ ตกลงที่จะทำงานอย่างใดให้แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับประโยชน์ จนงานสำเร็จ เพื่อให้ได้มาซึ่งสินจ้างจากบุคคลภายนอกซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ผู้รับบริการ โดยผู้รับประโยชน์ในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจควบคุม บังคับบัญชาผู้ให้บริการ รวมถึงเป็นผู้จัดหาวัสดุ อุปกรณ์ และสถานที่ ตกลงจะแบ่งสินจ้างให้แก่ผู้ให้บริการเพื่อตอบแทนแก่การบริการที่ทำนั้น ทั้งนี้จ้างบริการก็เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบเหมือนการจ้างแรงงานและจ้างทำของเช่นเดียวกัน และจากลักษณะของสัญญาจ้างบริการข้างต้นเห็นได้ว่าสอดคล้องกับสภาพการจ้างงานและสภาพของการทำงานของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ซึ่งในบทความฉบับนี้ผู้วิจัยได้มุ่งเน้นศึกษาถึงการจ้างบริการของแรงงานหญิงในสถานบริการ ที่จัดให้มีการอาบน้ำ และนวดเป็นสำคัญ

2.4 สภาพการทำงานของหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดในประเทศไทย

หญิงบริการในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 16-17[5] ในช่วงที่มีการติดต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับชาวตะวันตก มีหลักฐานเป็นศัพท์ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เรียกว่า รับจ้างทำชำเราแก่บุรุษ โดยเรียกว่า “โสเภณี” ซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ ต่อมาเมื่อถึงกรุงรัตนโกสินทร์ แหล่งประจำของหญิงบริการอยู่ที่สำเพ็งซึ่งในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่ ได้กล่าวไว้ว่า

“ถึงสำเพ็งเก๋งตั้งริมฝั่งน้ำ แพประจำจอดเรียงเคียงขนาน มีซุ้มซอกตรอกนางเจ้าประจาน
ยังสำราญ ร้องขับไม่หลับลง”

---

4 สุพรรณี อินทร์แก้ว ,การตลาดธุรกิจบริการเฉพาะอย่าง , พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, 2549), หน้า 2

5 Online : www.law.cmu.ac.th/law2011/177404/files/1325744049 เรื่อง รายงานวิชากฎหมายกับสังคม เรื่อง การค้าประเวณีแอบแฝง

อาชีพหญิงบริการในสมัยก่อนเป็นอาชีพที่ไม่ผิดกฎหมาย[6] กระทั่งหลังปี พ.ศ. 2499 เริ่มมีพระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2503 ทำให้สถานที่ทำงานของหญิงบริการเปลี่ยนแปลงไป โดยเริ่มเปลี่ยนแปลงลักษณะการให้บริการเป็นการแอบแฝง ซึ่งสถานที่ให้บริการดังกล่าวในปัจจุบันเรียกว่าสถานบริการที่จัดให้มีการอาบน้ำและนวด ซึ่งถูกจัดให้อยู่ในส่วนของสถานบริการทั่วไป โดยมีสภาพของการทำงานรวมถึงลักษณะของการจ้างงานที่แตกต่างและพิเศษออกไป กล่าวคือสภาพการจ้างงานนั้นไม่มีการทำสัญญาเป็นหนังสือ ไม่มีข้อบังคับการทำงาน ดังนี้การทำงานรวมถึงสวัสดิการต่าง ๆ ทั้งหมดขึ้นอยู่กับเจ้าของสถานบริการกำหนด ซึ่งส่วนใหญ่มักจะไม่เป็นตามกฎหมายบัญญัติไว้ รวมถึงการจ่ายเงินเดือนค่าจ้างก็แตกต่างไปจากงานลักษณะทั่วไป คือตกลงจ่ายเป็นเปอร์เซ็นต์ตามสัดส่วนจากรายได้ที่ได้รับจากผู้รับบริการเท่านั้นเท่านี้คราว

3. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองการทำงานของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ตามกฎหมายของประเทศไทย

3.1 วิเคราะห์ปัญหาประเภทของแรงงานตามลักษณะการทำงานและการจ้างงานของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด

ประเทศไทยการคุ้มครองทางด้านแรงงานมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แบ่งประเภทของแรงงานออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงาน และลูกจ้างตามสัญญาจ้างทำของ ซึ่งพิจารณาจากลักษณะของการทำงานและสภาพของการจ้างงานเป็นสำคัญ แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันเกิดการจ้างงานขึ้นอีกประเภทหนึ่งที่ไม่เข้าลักษณะทั้งของการจ้างแรงงานและจ้างทำของ ซึ่งกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทยยังไม่มีคำนิยามใดแยกลักษณะของการจ้างงานดังกล่าวไว้ว่าเป็นการจ้างงานในประเภทใดและต้องนำกฎหมายใดมาให้การคุ้มครองแก่แรงงานในกลุ่มดังกล่าว แม้แต่กฎหมายคุ้มครองแรงงานฉบับปัจจุบันที่บัญญัติขึ้นไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หรือพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ก็ตาม ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาสำหรับการให้ความคุ้มครองแรงงานที่มิได้อยู่ในประเภทของแรงงานที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายแรงงานอื่นใดกำหนด ทำให้แรงงานกลุ่มนี้ไม่มีสิทธิได้รับการคุ้มครองทางด้านแรงตามกฎหมาย จึงเห็นได้ว่าความชัดเจนในการแบ่งประเภทแรงงานนั้นมีความสำคัญสำหรับแรงงานกลุ่มพิเศษดังกล่าวนี้เพื่อให้ได้รับการรับรองและคุ้มครองทางด้านแรงงานตามกฎหมายแรงงานของประเทศไทย

ดังนี้ การกำหนดประเภทแรงงานที่จะให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานของไทยนั้นนอกเหนือจากการแบ่งประเภทแรงงานที่มีมาก่อนแล้ว ต้องคำนึงถึงสภาพการจ้างงานที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งมีรูปแบบและมีลักษณะที่ก้ำกึ่งระหว่างสัญญาจ้างแรงงานกับสัญญาจ้างทำของ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการกำหนดประเภทของแรงงานขึ้นมาเพิ่มเติมอีกประเภทหนึ่งให้ชัดเจนซึ่งอาจเป็นการจ้างบริการ ตามที่ผู้วิจัยได้นิยามไว้ในบทความฉบับนี้

3.2 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการไม่มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานในหมวดว่าด้วยเรื่องของการจ้างบริการโดยตรง

[6] [Online].Available URL: https://th.wikipedia.org/wiki/การค้าประเวณี

จากการวิเคราะห์ปัญหาประเภทของแรงงานโดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำและนวด ในข้อ 3.1 พบว่าปัญหาดังกล่าวทำให้ไม่สามารถทราบถึงประเภทของแรงงานที่มีโดยแท้จริงเพื่อนำมาบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับการคุ้มครองทางด้านแรงงานในแต่ละประเภทของแรงงานนั้น ๆ อีกทั้งช่วงระยะเวลาเริ่มต้นที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเรื่องของจ้างแรงงาน และจ้างทำของดังกล่าวมีผลใช้บังคับนั้น พบว่าการจ้างงานและลักษณะของการทำงานยังคงเป็นไปในรูปแบบเดิม ไม่ซับซ้อนทำให้บทบัญญัติที่มีและบังคับใช้อยู่ในขณะนั้นเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองทางด้านแรงงานและครอบคลุมแรงงานทุกประเภท แต่เมื่อการจ้างงานได้พัฒนาและปรากฏการจ้างงานขึ้นอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งนานาประเทศเองต่างมีกฎหมายให้การรับรองภายใต้นิยามคำว่า “จ้างบริการ” สำหรับใช้แก้ไขปัญหาข้อพิพาทอันเกิดจากการจ้างบริการดังกล่าวภายในประเทศของตนโดยตรง กลับพบว่าเมื่อพิจารณากฎหมายแรงงานของไทยทุกฉบับกลับไม่มีบทบัญญัติใดบัญญัติไว้โดยตรง ทำให้เกิดปัญหาว่าเมื่อเกิดข้อพิพาททางด้านแรงงานระหว่างผู้ประกอบการกับผู้ให้บริการรวมถึงผู้ใช้บริการขึ้นแล้วจะใช้บทบัญญัติใดระหว่างจ้างแรงงานกับจ้างทำของในการตีความสำหรับให้ความคุ้มครองทางด้านแรงงานแก่แรงงานในกลุ่มดังกล่าว หรือแรงงานที่อยู่ภายใต้การจ้างงานในลักษณะที่พิเศษนี้จะยังคงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานของไทยหรือไม่ จึงเป็นปัญหาต่อการให้ความคุ้มครองแรงงานกลุ่มพิเศษในสถานบริการทั่วประเทศ โดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ดังเช่น ตัวอย่างตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๒/๒๕๒๔ ในเรื่องของช่างตัดผม ซึ่งหากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติชัดเจนคลอบคลุมถึงแรงงานประเภทดังกล่าวโดยตรงแล้วแรงงานช่างตัดผมตามคำพิพากษาศาลฎีกานี้จะต้องได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานและไม่ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม

ดังนั้น เพื่อให้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในหมวดที่เกี่ยวข้องกับแรงงานสามารถให้การคุ้มครองแก่แรงงานได้ทุกประเภทตามสภาพการจ้างงานที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใหม่โดยตรงเป็นเอกเทศสัญญาอีกประเภทหนึ่งในหมวดว่าด้วยเรื่องของ “จ้างบริการ” เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่แรงงานทุกประเภทสืบไป

3.3 วิเคราะห์ปัญหาการไม่มีมาตรการคุ้มครองการทำงาน และการไม่มีการกำหนดสวัสดิการของแรงงานหญิงในสถานบริการ โดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด

โดยที่พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ที่ใช้กำกับดูแลสถานบริการทั่วประเทศโดยตรงรวมถึงเป็นกฎหมายสำคัญที่แสดงถึงการรับรองสถานภาพความมีตัวตนที่ถูกต้องตามกฎหมายของแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ในสถานบริการอาบ อบ นวด แต่กลับไม่มีบทบัญญัติใดที่กำหนดไว้เพื่อให้ความคุ้มครองทางด้านแรงงานโดยตรงแก่แรงงานในสถานบริการโดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ซึ่งเป็นแรงงานหญิงที่มีลักษณะของการทำงานที่พิเศษอันควรได้รับการคุ้มครองและดูแลเป็นกรณีเฉพาะ

ดังนี้จึงจำเป็นต้องตรากฎหมายสำหรับใช้คุ้มครองแก่แรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดที่ไม่อยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมายแรงงานโดยตรงเพื่อลดช่องว่างทางกฎหมายในการตราพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ฉบับนี้

3.4 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการไม่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองแรงงาน และมาตรการที่มียังไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้อย่างเหมาะสม และเพียงพอ

ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายของไทยแรงงานสามารถได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานและได้รับสวัสดิการตามที่กฎหมายแรงงานกำหนด หากเข้าหลักเกณฑ์และตรงตามเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ปรากฏแรงงานประเภทหนึ่ง ได้แก่ แรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานตามกฎหมายแรงงานของไทย ดังเช่นแรงงานอื่นทั่วไป สาเหตุเพราะการจ้างงานที่มีลักษณะที่ก้ำกึ่งระหว่างจ้างแรงงานกับจ้างทำของ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ทันสมัยในมาตรการทางกฎหมายของไทยหากเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่มีแรงงานในลักษณะการจ้างงานเช่นเดียวกัน จากปัญหาดังกล่าวเมื่อศึกษาจึงพบว่าสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้มีบทบัญญัติในมาตรา 138 กำหนดให้แรงงานหญิงทุกคนที่ทำงานในสถานบันเทิง อาทิ ไนต์คลับ บาร์ สถานบริการอาบอบนวด ภายใต้ความควบคุมของนายจ้างต้องรับแรงงานหญิงดังกล่าวเป็นลูกจ้างในกิจการนั้น ทำให้ไม่ว่าอย่างไรแรงงานหญิงในกลุ่มพิเศษเหล่านี้ก็จะได้รับความคุ้มครองทางด้านแรงงานตามกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์เช่นเดียวกันกับแรงงานภาคปกติทั่วไป ทั้งนี้ หากไทยสามารถนำหลักการดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อใช้บังคับแล้วก็จะสามารถขจัดอุปสรรคอันเป็นปัญหาทางด้านแรงงานสำคัญนี้ได้ดุจกัน

อย่างไรก็ตามพบว่ามาตรการคุ้มครองแรงงานหญิงของไทยที่ปรากฏยังมีไม่เพียงพอ และยังไม่มีความเหมาะสมกับสภาพของการทำงานรวมถึงไม่ตรงต่อความต้องการที่แท้จริงของหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ซึ่งเมื่อศึกษาเปรียบเทียบแล้วพบว่ามาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานไทยส่วนใหญ่เหมือนและคล้ายคลึงกับมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานของต่างประเทศ แต่ก็มีมาตรการบางอย่างของในแต่ละประเทศที่มีความแตกต่างและมีความน่าสนใจอันควรนำมาเป็นแนวทางเพื่อปรับใช้กับมาตรการทางกฎหมายคุ้มครองแรงงานของไทย ได้แก่

(1) สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่ได้กำหนดให้มีการประกันอุบัติเหตุ ประกันโรคอันเกิดจากการทำงานและให้มีความคุ้มครองแก่ลูกจ้างทุกคน มาตรการนี้มีหลักการให้นายจ้างเป็นผู้มีหน้าที่ออกเงินสมทบเพียงฝ่ายเดียวโดยลูกจ้างและรัฐบาลไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบ นอกจากนี้กฎหมายยังอนุญาตให้ลูกจ้างสามารถขอลาหยุดพักผ่อนประจำปีได้หากเกิดอุบัติเหตุหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน

(2) ประเทศอังกฤษที่มีการกำหนดในเรื่องการลาคลอดให้แรงงานหญิงที่ตั้งครรภ์มีสิทธิลาคลอดได้โดยยังคงได้รับสิทธิเกี่ยวกับสภาพการจ้าง (แต่ไม่รวมค่าจ้าง) รวมทั้งสิ้น 52 สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาของการลามากกว่าหากเปรียบเทียบกับของประเทศไทย ตลอดจนมีสิทธิทำหนังสือเพื่อขอปรับเปลี่ยนเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นเพื่อดูแลบุตรที่อายุไม่ถึง 6 ปี ได้อีกด้วย

(3) ประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน ได้ให้ความสำคัญกับแรงงานหญิงภายหลังการคลอดบุตรโดยกำหนดให้ภายใน 1 ปี หลังคลอดบุตร มีสิทธิขอไม่ทำงานในวันหยุด ไม่ทำงานล่วงเวลา หรือทำงานในเวลากลางคืนได้ นอกจากนี้ช่วงระยะเวลาเลี้ยงทารกอายุไม่เกิน 1 ปี แรงงานหญิงมีสิทธิขอลาเพื่อดูแลบุตร (ทารก) อย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ไม่เกิน 30 นาทีต่อครั้ง และที่น่าสนใจยิ่ง คือ การที่ญี่ปุ่นกำหนดให้แรงงานหญิงที่มีปัญหาการทำงานในช่วงมีประจำเดือนมีสิทธิขอลางานในช่วงเวลาดังกล่าวได้

(4) ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์มีมาตรการทางกฎหมายเฉพาะที่เน้นให้ความคุ้มครองทางด้านสุขภาพ อนามัย และโรคติดต่อ เนื่องจากเป็นประเทศหนึ่งที่เปิดเสรีให้กับธุรกิจเพศบริการโดยกำหนดให้เจ้าของสถานบริการต้องจัดให้แรงงานหญิงเข้าถึงการดูแลรักษาสุขภาพที่พร้อมใช้งาน เช่น การจัดให้มีการ

ตรวจโรค การตรวจทางการแพทย์สำหรับผู้ที่ติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์โดยตรง และกำหนดให้ทุกบริการต้องขึ้นทะเบียนตามกฎหมายโดยต้องมีเอกสารข้อมูลกำกับดูแลความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสวัสดิการ ซึ่งความเข้มงวดดูแลมีผลต่อการได้รับใบอนุญาตเพื่อให้สามารถประกอบกิจการถูกต้องตามกฎหมาย

3.5 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องเสรีภาพในการสมาคมและการรวมตัวกันเพื่อเจรจาต่อรองหรือระงับข้อพิพาทระหว่างผู้ประกอบการกับแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำและนวด

ความสำคัญแก่เสรีภาพของแรงงานหรือลูกจ้างสำหรับการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอความต้องการของตนผ่านทางสหภาพแรงงานเพื่อให้นายจ้างหรือผู้ประกอบการรับทราบถึงความต้องการของกลุ่มแรงงานตนมีอยู่มาอย่างยาวนานและประเทศไทยเองก็เห็นถึงความสำคัญจึงได้ให้มีการตราพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 ขึ้นเพื่อรองรับหลักการดังกล่าว แต่ปรากฏว่ากฎหมายฉบับนี้ไม่สามารถให้เสรีภาพแก่แรงงานและลูกจ้างได้ทุกประเภทอย่างแท้จริง โดยเฉพาะแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด เนื่องจากไม่ใช่ลูกจ้างตามคำนิยามที่กฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้ ดังนั้น จึงเป็นปัญหาสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายฉบับนี้ ซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งกับหลักการมาตรฐานแรงงานสากลตามที่ปรากฏในอนุสัญญาฉบับที่ 87 และ 98 อันเป็นมาตรฐานแรงงานระหว่างประเทศที่นานาประเทศใช้ยึดถือปฏิบัติ ทั้งนี้เมื่อศึกษาแล้วพบว่าแรงงานหญิงกลุ่มนี้ต่างก็เป็นแรงงานและลูกจ้างในสถานประกอบกิจการบริการเช่นเดียวกัน แต่กลับไม่มีสิทธิรวมตัวกันจัดตั้งสหภาพทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้างกลุ่มพิเศษนี้ รวมถึงไม่เป็นการขัดต่อหลักการมาตรฐานแรงงานสากลดังกล่าว จึงเห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อนำแรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดกลุ่มนี้ให้ได้มีโอกาสในการมีเสรีภาพตามที่พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518 กำหนดไว้

4. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหา ดังนี้

4.1 ควรมีการออกกฎหมายในรูปแบบของพระราชบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครอง แก่แรงงานหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด โดยตรง โดยให้มีเนื้อหาที่สำคัญ ดังนี้

(1) หญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด ต้องได้รับการพิจารณาและรับเข้าเป็นลูกจ้างของนายจ้าง ทั้งนี้ นอกจากที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ให้นายจ้างและหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวดทุกคนปฏิบัติตามที่พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนด หากปรากฏบทบัญญัติใดที่ขัดแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ ให้พิจารณาถึงความคุ้มครองที่เป็นประโยชน์กับแรงงานหญิงผู้เป็นลูกจ้างที่สุด

(2) ค่าตอบแทน เงินเดือน ค่าจ้างที่ลูกจ้างได้รับ ให้นายจ้างปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่กำหนดไว้สำหรับลูกจ้างปกติทั่วไป รวมถึงต้องจัดให้มีการตรวจสุขภาพลูกจ้างก่อนเข้าทำงานโดยกำหนดโรคติดต่อทุกประเภทเป็นโรคที่ต้องตรวจเพิ่มร่วมกับการตรวจร่ายกายปกติ และภายหลังทำงานแล้วต้องจัดให้มีการตรวจโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์เป็นการเฉพาะทุก 3 เดือน ข้อมูลสุขภาพของลูกจ้างาหญิงนี้ถือเป็นข้อมูลสำคัญนายจ้างต้องไม่กระทำการอย่างใดให้ข้อมูลเป็นที่เปิดเผยแก่บุคคลภายนอก

(3) ต้องให้ลูกจ้างมีสิทธิลาพักงานในช่วงมีประจำเดือนเป็นกรณีเฉพาะเป็นเวลา 3 วัน โดยได้รับค่าจ้าง หรือกำหนดให้ลูกจ้างทำงานอื่นแทนชั่วคราว รวมถึงต้องจัดให้มีอุปกรณ์สำหรับป้องกันโรคติดต่อทุกประเภท ให้แก่ลูกจ้างในสถานบริการ

(4) จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพให้แก่ลูกจ้าง 1 ครั้งต่อปี และให้ลูกจ้างมีสิทธิลาเพื่อฝึกอบรมอาชีพ ปีหนึ่งไม่น้อยกว่า 15 วันโดยได้รับเงินเดือน

4.2 ควรให้กรมสรรพากรออกคำสั่งเป็นการเฉพาะลดภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาให้ระหว่างที่ไม่สามารถทำงานได้เนื่องจากได้รับอันตรายจากการให้บริการ รวมถึงกำหนดให้นายจ้างนำค่าใช้จ่ายสวัสดิการที่จัดให้แก่แรงงานหญิงบริการนำมาหักลดหย่อนภาษีได้ ตามอัตราและสัดส่วนที่เหมาะสม

4.3 ควรให้สำนักงานประกันสังคมออกระเบียบกำหนดให้บุตรของหญิงผู้ให้บริการอาบน้ำ และนวด มีสิทธิได้รับการรักษาได้โดยตรงกรณีได้รับเชื้อโรคติดต่อร้ายแรง โดยเฉพาะโรคเอดส์จากลูกจ้างผู้เป็นมารดา ตั้งแต่แรกเกิดจนอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์

4.4 ควรให้รัฐมีนโยบายจัดเก็บภาษีอาบน้ำ โดยคำนวณเข้าไปกับค่าบริการอาบน้ำ และนวดส่วนหนึ่ง และจัดเก็บจากหญิงผู้ให้บริการส่วนหนึ่ง รวมถึงควรกำหนดให้ผู้ประกอบการร่วมกับหญิงผู้ให้บริการ ทำประกันชีวิตและสุขภาพ (โดยเป็นประกันภัยภาคบังคับ)

4.5 ควรให้รัฐสนับสนุนให้มีการตั้งกองทุน เช่น กองทุนคิดเพื่อเกษียณ เป็นต้น โดยใช้เงินจากภาษีอาบน้ำ ตามข้อ 4.4 เป็นหลักในการสนับสนุนกองทุนนี้ รวมถึงควรสนับสนุนเพิ่มเติมโดยจัดให้มีศูนย์พักพิง “หญิงเพื่อหญิง” สำหรับให้ความช่วยเหลือและเพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับให้แรงงานหญิงในกลุ่มธุรกิจเพศบริการสามารถรวมตัวกันแลกเปลี่ยนข้อมูลในด้านต่าง ๆ ระหว่างในกลุ่มแรงงานเดียวกัน

บรรณานุกรม

ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล, “กฎหมายแรงงานในต่างประเทศ” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2. พฤษภาคม 2517, หน้า 43

สุพรรณี อินทร์แก้ว ,การตลาดธุรกิจบริการเฉพาะอย่าง , พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพลส จำกัด, 2549), หน้า 2

วินัย ลู่วิโรจน์ “สัญญาจ้างแรงงาน: ศึกษาในแง่ลักษณะของนิติสัมพันธ์” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2533

สดุดี สินไชย “มาตราการทางกฎหมายในการคุ้มครองแรงงานนอกระบบ” ,วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ,2550

Online : www.law.cmu.ac.th/law2011/177404/files/1325744049 เรื่อง รายงานวิชากฎหมายกับสังคม เรื่อง การค้าประเวณีแอบแฝง

[Online].Available URL: https://th.wikipedia.org/wiki/การค้าประเวณี

มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ

ยศธร นครพัฒน์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงตามกฎหมายบังคับโทษของไทยและประเทศอังกฤษ กับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ตลอดถึงความสำคัญของสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงเพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยให้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง รวมถึงศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิง ว่ามีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองและให้สิทธิแก่ผู้ต้องขังหญิงไว้อย่างไร แนวทางปฏิบัติเป็นเช่นไร เพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักเกณฑ์ในการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน เพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพ”

จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถานเพิ่มจำนวนมากขึ้นจนล้นเรือนจำในประเทศไทยนับเป็นสภาวะที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ในขณะที่จำนวนผู้ต้องขังในปัจจุบัน มีอยู่ 303,260 คน เป็นชาย 261,367 คน หญิง 41,893 คน ในขณะที่ความจุมาตรฐานของเรือนจำ/ทัณฑสถานทั่วประเทศมีอยู่เพียง 109,430 คน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังและส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเรือนจำ เพราะผู้ต้องขังไม่ได้รับสวัสดิการตามความเหมาะสม และไม่ได้รับการดูแลด้านต่าง ๆตามความสมควร การที่ผู้ต้องขังเพิ่มจำนวนทำให้ราชทัณฑ์จะต้องสูญเสียงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังมากขึ้น แต่จำนวนบุคลากรในเรือนจำที่มีไม่เพียงพอต่อการดูแลผู้ต้องขังที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งบทบัญญัติกฎหมายที่ใช้กับผู้ต้องขังได้บัญญัติไว้กว้าง ๆ ต้องอาศัยกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ซึ่งบางข้อมีความยุ่งยากในการปฏิบัติ

ประเทศไทยมีปัญหาหลัก 3 ประการ คือปัญหาด้านบุคลากรหรืออัตรากำลังของเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ได้สัดส่วนกับผู้ต้องขังและการขาดแคลนแพทย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านสหวิชาชีพทำ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ให้การดูแลสุขภาพอนามัยผู้ต้องขังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณที่ใช้ในการบริการจัดการผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน และประเทศไทยไม่มีกฎหมายราชทัณฑ์บัญญัติเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงไว้เฉพาะ ทำให้ไม่มีมาตรฐาน เกิดการเลือกปฏิบัติ ไม่มีความเท่าเทียมจากการศึกษาถึงการส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ/ทัณฑสถานของประเทศต่าง ๆ จะมีมาตรการทางกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองด้านสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังหญิงไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ประเทศอังกฤษ จะมีระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง (Prison service order 4801 on Women Prisoners) ที่เป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี รัฐบาลเยอรมันให้ความสำคัญกับสุขภาพผู้ต้องขังซึ่งตามพระราชบัญญัติเรือนจำ (Strafvollzugsgesetz) รวมถึงบทบัญญัติกฎหมายทั่วไปในด้านการดูแลสุขภาพที่ใช้กับนักโทษทั้งหมดจะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทบัญญัติเพิ่มเติมอื่น ๆที่นำมาใช้อย่างชัดเจนกับผู้ต้องขังหญิง ผู้เขียนเห็นว่าหากประเทศไทยมีมาตรการในการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ/ทัณฑสถานโดยมีกฎหมายราชทัณฑ์บังคับใช้กับผู้ต้องขังหญิงเฉพาะจะเป็นแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมสุขภาพ ทั้งยังมีสอดคล้องกับมาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงหรือข้อกำหนดกรุงเทพฯ

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหาต่าง ๆมากมาย ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมจนก่อให้เกิดปัญหาอาชญากรรมที่มีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นตามมาเป็นผลโดยตรงที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องทำงานมากขึ้น มีการจับกุมผู้กระทำความผิดเพิ่มมากขึ้น[1] จนทำให้มีการเพิ่มจำนวนของผู้ต้องขังในเรือนจำ ส่งผลกระทบโดยตรงต่องบประมาณ และประสิทธิภาพในการบริหารงานราชทัณฑ์ รวมทั้งการควบคุมดูแลและพัฒนานิสัยผู้ต้องขังและยังนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมายตามมาอีกทั้งความแออัด งบประมาณรายจ่ายบุคลากร การบริหารงานเรือนจำและสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง[2] การเพิ่มจำนวนของผู้ต้องขังทำให้เกิดสภาพแออัดยัดเยียดของผู้ต้องขังในเรือนจำ ไม่เพียงแต่จะส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังในทางลบเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการเรือนจำ เพราะทำให้การจัดการสวัสดิการและการดูแลผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ ทำด้วยความยากลำบาก[3] อย่างไรก็ตาม ผู้ต้องขังจะต้องได้รับการปฏิบัติเป็นไปตามหลักสิทธิมนุษยชน จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอย่างเท่าเทียมกัน

---

[1] ธานี วรภัทร์, วิกฤตราชทัณฑ์ : วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพฯ : วิญญชน, 2554), น. 14.

[2] *เพิ่งอ้าง*, น. 18.

[3] มานะ วินทะไชย, "ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ : ปัญหาสำคัญที่ไม่มีวันเป็นวาระแห่งชาติ," สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559, จาก http://myreadertips.blogspot.com/2014/10/blog-post_97.html

มุ่งเน้นการบำบัด ฟื้นฟู พฤตินิสัยที่เป็นผลร้ายไม่ให้กลับไปกระทำความผิดต่อไปอีกในอนาคต และการส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ประเทศไทยมีปัญหาด้านบุคลากรหรืออัตรากำลังของเจ้าหน้าที่เรือนจำไม่ได้สัดส่วนกับผู้ต้องขังซึ่งการขาดแคลนเจ้าหน้าที่เรือนจำ แพทย์ และผู้เชี่ยวชาญด้านสหวิชาชีพทำให้การดูแลสุขภาพอนามัยผู้ต้องขังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควรและในการที่ผู้ต้องขังจะออกไปรักษาตัวยังโรงพยาบาลนอกเรือนจำความขาดแคลนเจ้าหน้าที่ทำให้เรือนจำต้องมีความระมัดระวังในการจัดส่งผู้ต้องขังที่ป่วยออกไปรักษาภายนอกเรือนจำ[4]

ปัญหาด้านการขาดแคลนงบประมาณเนื่องจากการเพิ่มจำนวนของผู้ต้องขังทำให้งบประมาณรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น และรายจ่ายใช้จ่ายไปในเรื่องการบริโภคมากที่สุด งบประมาณไม่ได้ถูกใช้ไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูมากเท่าไหร่ ทั้ง ๆ ที่งานราชทัณฑ์ถือเป็นการลงทุนกับมนุษย์[5] ผู้ต้องขังต้องได้รับการดูแลด้านต่าง ๆรวมถึงด้านสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขังหากมีการใช้งบประมาณไปด้านอื่นหมด จะทำให้ด้านการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพเฉพาะเพศของผู้ต้องขังหญิงที่เรือนจำ/ทัณฑสถานจะต้องตระหนักในด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ผู้ต้องขังหญิงจะต้องได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กฎกระทรวงฯ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ และอื่น ๆที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงทำให้การปฏิบัติในด้านต่าง ๆ และด้านการส่งเสริมสุขภาพเกิดความไม่เท่าเทียมกันเพราะความแตกต่างเฉพาะเพศที่ผู้ต้องขังหญิงมีความต้องการด้านการดูแลสุขภาพสูงกว่าผู้ต้องขังชาย

จากปัญหาดังกล่าวเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิในด้านสุขภาพของผู้ต้องขังหญิง จึงเห็นควรศึกษาสิทธิของผู้ต้องขัง ตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ในประเทศไทย โดยเน้นศึกษาการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงโดยทั่วไป การส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงเฉพาะด้าน การส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังหญิง และการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์และบุตรของผู้ต้องขัง ซึ่งถือเป็นสิ่งจำเป็นที่เรือนจำ/ทัณฑสถานจะต้องคำนึงและจัดให้มีการส่งเสริมเป็นสวัสดิการทางสุขภาพทั้งในทางกฎหมายและทางปฏิบัติ โดยเปรียบเทียบกับข้อกำหนดแมนเดลลา ข้อกำหนดกรุงเทพฯและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

---

[4] นภาภรณ์ หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, ธีรวัลย์ วรรธโนทัย, พิสมัย รัตนโรจน์สกุล, กิตติกร สันคติประภา , กำจัด พ่วงสวัสดิ์ และจิรภา สินธุนาวา. การใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำข้อกำหนดกรุงเทพฯ ไปสู่การปฏิบัติกรณีศึกษาในประเทศไทย : การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลายเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, (กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2555). น.44.

[5] ธานี วรภัทร์, วิกฤตราชทัณฑ์ : วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 2*, น. 73-74.

2. แนวความคิดเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิง

เรือนจำหญิงจะมีมาตรฐานที่เป็นแนวทางการปฏิบัติสำหรับการดูแลสุขภาพเฉพาะเพศที่เน้นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศ และอนามัยการเจริญพันธ์ การดูแลสุขภาพจิตใจ การรักษาอาการติดยาเสพติดและการให้คำปรึกษาสำหรับผู้ที่เคยตกเป็นเหยื่อของการล่วงละเมิดทางร่างกายและทางเพศ

ความร่วมมือกันระหว่างเรือนจำ/ทัณฑสถานและสถานบริการด้านสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงสาธารณสุข หรือหน่วยงานการดูแลด้านการส่งเสริมสุขภาพ เป็นองค์ประกอบเชิงบูรณาการในการให้บริการทางการแพทย์ที่สามารถให้บริการกับทุก ๆเรือนจำในเบื้องต้นการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังควรจะได้รับการดูแลสุขภาพทั้งผู้ต้องขังชายและผู้ต้องขังหญิง สามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลได้อย่างเท่าเทียมตามความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละรายเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ที่อยู่ในเรือนจำเมื่อจะต้องให้บริการสุขภาพในการรักษาเบื้องต้นควรจะคำนึงถึงลักษณะของอาการเจ็บป่วยเช่น เป็นโรคติดต่อเรื้อรัง โรคที่มีความผิดปกติเกี่ยวกับระบบสืบพันธ์ คือ มะเร็งปากมดลูก หรือโรคติดต่อต่างของผู้หญิงที่ต้องดูแลสุขภาพโดยแพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญควรจัดให้มีบริการทางการแพทย์โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเยี่ยมเป็นประจำ

สุขภาพจิตตามที่องค์กรอนามัยโลก (WHO) ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้ต้องขังในเรือนจำกล่าวว่า การทำให้ผู้ต้องขังทุกคนในเรือนจำมีสุขภาพจิตดีเป็นเรื่องที่ยาก ดังนั้น เรือนจำควรให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำผู้ต้องขังแต่ละรายที่มีสุขภาพจิตต่างกัน เพื่อลดสาเหตุที่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิต

ส่วนผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์และบุตรติดผู้ต้องขังจะได้รับการดูแลทั้งก่อนคลอดและหลังคลอดมีมาตรฐานเช่นเดียวกับการปฏิบัติภายนอกเรือนจำแต่หากว่าทารกที่เกิดในเรือนจำก็ไม่ควรระบุสถานที่อยู่ของเรือนจำไว้ในสูติบัตรส่วนเด็กที่อาศัยอยู่กับมาดาในเรือนจำในช่วงเวลาที่เด็กอยู่ในเรือนจำ เด็กควรจะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการดูแลด้านสุขอนามัยและพัฒนาการของร่างกาย และควรอยู่ในความดูแลโดยนักจิตวิทยาเรือนจำและผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาของเด็กสภาพแวดล้อมที่จัดเตรียมไว้สำหรับการเลี้ยงดูเด็กควรใกล้เคียงกับสภาพนอกเรือนจำให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้[6]

องค์การสหประชาชาติได้กำหนด ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาติสำหรับผู้ต้องขัง ; ข้อกำหนดแมนเดลลา (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment

[6] นัทธี จิตสว่าง, กำจัด พวงสวัสดิ์ และคณะ, คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิง : สำนักงานสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมกรุงเวียนนา, (กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ,สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2551), น. 100-102.

of Prisoners ; the Mandela Rules[7] จุดเด่นสำคัญยิ่งของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติฉบับนี้คือ หากมีการบังคับใช้หรือปฏิบัติตามอย่างเต็มกำลังจะเปลี่ยนแปลงสภาพของการคุมขังจากเวลาที่สูญเปล่าของการทนทุกข์ทรมานและความอัปยศอดสูอันเป็น วิกฤต ไปสู่ โอกาส ที่บุคคลสามารถใช้ช่วงเวลาดังกล่าวสำหรับการพัฒนาเพื่อประโยชน์ของตนเองเมื่อได้รับอิสรภาพทั้งเป็นประโยชน์แก่สังคมอีกด้วย[8]

หลักการเบื้องต้นของข้อกำหนดแมนเดลลา ในการบริการดูแลสุขภาพของผู้ต้องขังเป็นความรับผิดชอบของรัฐ ผู้ต้องขังควรได้รับมาตรฐานการดูแลสุขภาพเช่นเดียวกับที่มีในชุมชนและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการจัดการสาธารณสุขทั่วไปและทำให้มั่นใจว่าได้รับการรักษาและดูแลอย่างต่อเนื่อง[9]

นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มิใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง ; ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (United Nations Rule for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders ; the Bangkok Rules)[10] เนื่องจากที่ผ่านมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 ยังไม่มีข้อกำหนดเฉพาะเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิง จนในปลายปี ค.ศ. 2010 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 ได้ให้ความเห็นชอบข้อกำหนดกรุงเพทฯ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2553 โดยปฐมบทของข้อกำหนดดังกล่าวนี้มีจุดเริ่มจากพระอัจฉริยาภาพและพระปรีชาสามารถในพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ทรงมีพระดำริให้มีโครงการ Enhancing Lives of Female Inmates ซึ่งพระเจ้าหลานเธอฯ ทรงตระหนักถึงกลุ่มผู้ต้องขังที่ยังไม่ได้รับโอกาสเท่าที่ควรโดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่มีเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน[11]

หลักการในการส่งเสริมสุขภาพตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ จะมีการบริการด้านสุขอนามัย การบริการดูแลสุขอนามัยสำหรับผู้หญิง การบริการด้านสุขภาพจิต การป้องกัน การรักษาและการช่วยเหลือหญิงซึ่งเป็นโรคเอดส์ การบริการป้องกันโรคเฉพาะ การดูแลผู้ต้องขังตั้งครรภ์และบุตรติดผู้ต้องขัง[12]

อย่างไรก็ตาม โดยเหตุที่ข้อกำหนดแมนเดลลา (the Mandela Rules)กับข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) ดังกล่าวมิใช่กฎหมาย และขาดอำนาจบังคับให้ปฏิบัติตาม ซึ่งการที่ประเทศใดประเทศหนึ่งจะปฏิบัติตามหรือไม่จะขึ้นอยู่ในดุลพินิจของประเทศนั้น ๆ องค์การสหประชาชาติไม่มีอำนาจใด ๆ ไปกำหนดให้มีการปฏิบัติตาม สิ่งที่สหประชาชาติทำได้ก็คือ

---

[7] ข้อกำหนดแมนเดลลา.

[8] *เพิ่งอ้าง*.

[9] *เพิ่งอ้าง*, ข้อ 24.

[10] ข้อกำหนดกรุงเทพฯ.

[11] ศาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง, น. 9.

[12] *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 10*.

ส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกต่าง ๆ ปฏิบัติตามข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในข้อกำหนดแมนเดลลา กับข้อกำหนดกรุงเทพฯดังกล่าวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละประเทศ

3. หลักเกณฑ์การส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังหญิงตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 อังกฤษ

การบังคับโทษจำคุกในประเทศอังกฤษจะมีกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ พระราชบัญญัติเรือนจำ (Prison Act 1992) และข้อบังคับเรือนจำ (Prison Rule 1999) ตามหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กำหนดแนวทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ และสิทธิต่าง ๆของผู้ต้องขัง

ประเทศอังกฤษในกระบวนการยุติธรรมจะมีการใช้มาตรการที่ไม่ใช่การจำคุก โดยจะเน้นการป้องกันการเกิดอาชญากรรมมากกว่าการแก้ไข มีการใช้มาตรการลดปริมาณผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำ[13] การบังคับโทษในเรือนจำจะมีมาตรการส่งเสริมต่อผู้ต้องขัง โดยเรือนจำจะมีความรับผิดชอบดังนี้ การส่งเสริมทางด้านความสร้างสรรค์ให้กับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังมีการปรับตัวอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคม การกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังมีสำนึกในการกระทำความผิดที่ผ่านมา การที่ผู้ต้องขังต้องถูกจำกัดเสรีภาพในเรือนจำ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและเพื่อความปลอดภัยและเรือนจำจะมีหน้าที่แก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อเตรียมความพร้อมในการกลับสู่สังคม และจะมีการช่วยเหลือผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่องภายหลังการปล่อย[14]

การส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงในอังกฤษ จะมีระเบียบกรมราชทัณฑ์ (Prison Service Order 4800 on Women Prisoners) จะมีหลักความเสมอภาคในการรับบริการทางการแพทย์ แนวคิดนี้มีหัวใจสำคัญคือ ผู้ต้องขังจะต้องได้รับบริการด้านสุขภาพและการแพทย์จากเรือนจำ ในมาตรฐานเทียบเท่ากับในชุมชน โดยหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริการดูแลสุภาพในเรือนจำคือ Primary Care Trusts ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลของ National Health Service[15] การส่งเสริมสุขภาพของผู้ต้องขังตามกฎหมายอังกฤษได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักการบริการทางการแพทย์และการรักษาพยาบาลให้แก่ผู้ต้องขัง โดยได้กำหนดไว้ในข้อบังคับเรือนจำ (The Prison Rule 1999)โดยหลักการสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำที่วางไว้ในข้อบังคับเรือนจำ (The Prison Rule 1999) คือ ในเรือนจำจะต้องมีเจ้าหน้าที่ทางด้านการแพทย์ประจำอยู่

---

[13] ธานี วรภัทร์, "กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก," วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์, น. 120, (มกราคม – มิถุนายน 2550).

[14] ธานี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก, พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพ: วิญญชน, 2553), น. 33.

[15] Plugge,E. , Douglas, N. , & Fitzpatrick, R, The Health of Women in Prison Study Findings, 2006, p. 13. อ้างถึงใน. นันทธี จิตสว่าง, สารานุกรม : การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ, (กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, 2552), น. 40.

ในเรือนจำทุกวัน โดยจะมีการดูแลผู้ต้องขังที่เจ็บป่วย ซึ่งหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์จะมีการรักษาทางด้านสุขภาพทางด้านร่างกายของผู้ต้องขัง รวมถึงสุขภาพจิตด้วย[16] การบริการสุขภาพเฉพาะด้านทางเรือนจำจะมีการจัดบริการสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง[17]นอกจากนี้ กรมราชทัณฑ์จะจัดให้มี Mother and Baby Units (MBUs) ไว้เป็นหน่วยงานที่ดูแลผู้ต้องขังหญิงที่มีการตั้งครรภ์และเด็กติดกับผู้ต้องขัง[18]

3.2 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การบังคับโทษจำคุก เป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุกที่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล[19] ในเยอรมนี กระบวนการยุติธรรม ทุกองค์กรการทำงานจะมีความสัมพันธ์ และต่อเนื่องกัน มีแนวคิดและทิศทางไปในแนวทางเดียวกัน เมื่อมีผู้กระทำความผิดจะสามารถกรองผู้กระทำความผิดให้รับโทษจำคุก เมื่อถูกจำคุกจะได้รับการฟื้นฟูแก้ไข อย่างมีประสิทธิภาพ[20]

การบังคับโทษจำคุกในประเทศเยอรมันจะมีแผนการบังคับโทษจำคุก เพื่อบำบัด แก้ไขให้มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผู้ต้องขัง โดยมีการกำหนดระยะเวลาที่คาดหมายได้ในผลของพัฒนาการของผู้ต้องขัง และ โดยแผนบังคับโทษจำคุก จะประกอบไปด้วย การให้ผู้ต้องขังเข้าไปอยู่ในสถานที่เหมาะสมในเรือนจำปิดหรือเรือนจำเปิด การให้ผู้ต้องขังอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหรือกลุ่มบำบัด การให้ผู้ต้องขังได้รับการศึกษา การฝึกอาชีพที่เหมาะสม มีการจัดกิจกรรมการศึกษาให้แก่ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง มีมาตรการช่วยเหลือและมาตรการบำบัด การผ่อนปรนการบังคับโทษให้กับผู้ต้องขังและมาตรการที่จำเป็นสำหรับการเตรียมการปล่อยตัว[21]

การส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงในเยอรมัน รัฐบาลในประเทศเยอรมันจะมีการตระหนักถึงปัญหาของผู้ต้องขังหญิง ในการถูกลิดรอนสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเป็นภาระอย่างยิ่งของผู้หญิง เพราะว่า ผู้ต้องขังหญิงจะต้องถูกแยกออกจากสังคม จะต้องแยกจากสามีและแยกออกจาก

---

[16] ปณิธาน ตึงตระกูล, “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังด้านสุขภาพอนามัย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556), น. 67.

[17] Prisoner’ Information Book for Women Prisoners and Young Offender, p. 12). อ้างถึงใน. นัทธี จิตสว่าง, สารานุกรม : การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 15. น. 41.

[18] ปิยะลักษณ์ ทัฬหิกรณ์, “การปฏิบัติต่อหญิงมีครรภ์ในระหว่างการดำเนินคดีอาญา,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 2559, จาก https://www.gotoknow.org/posts/490773

[19] ธานี วรภัทร์, “รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการจัดจ้างทำรายงานการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดการบังคับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้กับการวินิจฉัยการกระทาความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด กรณีศึกษาผู้ต้องขังหญิง, (กระทรวงยุติธรรม : ทุนวิจัยสานักกิจการในพระดาริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559), น. 47.

[20] *เพิ่งอ้าง*, หน้าเดิม.

[21] เพิ่งอ้าง, น. 48.

บุตร[22]พระราชบัญญัติเรือนจำ รวมถึงบทบัญญัติทั่วไปในด้านการดูแลสุขภาพที่ใช้กับนักโทษทั้งหมดจะมีลักษณะเช่นเดียวกับบทบัญญัติเพิ่มเติมอื่น ๆที่นำมาใช้อย่างชัดเจนกับผู้ต้องขังหญิง[23]

หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังโดยมาตรการทางการแพทย์ โดยเรือนจำมีหน้าที่ในการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ต้องขัง จะดูแลทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ต้องขัง และจะให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆรวมทั้งความปลอดภัยของผู้ต้องขัง[24] ผู้ต้องขังหญิงที่ป่วยทางจิตในประเทศเยอรมันจะอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายเฉพาะและจะได้รับการรักษาในโรงพยาบาลหรือคลินิกจิตเวชและโรงพยาบาลนิติจิตเวช[25]และการส่งเสริมสุขภาพผู้ต้องขังหญิงที่เป็นผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์และเพิ่งคลอดบุตร จะมีบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแม่ที่ทำงาน มาบังคับใช้ การที่ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์จะมีสิทธิทางการแพทย์โดยได้รับการดูแลด้านสุขภาพ รวมถึงการผดุงครรภ์[26]นอกจากนี้ บุตรติดมากับผู้ต้องขังในเรือนจำที่ทำการพักอาศัยอยู่กับผู้ต้องขัง และจะได้รับการส่งเสริมสุขภาพเช่นกัน สามารถขอให้ตรวจรักษาเพื่อป้องกันโรคได้ตามสมควร[27]

4. บทสรุปและเสนอแนะ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายราชทัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามแนวทางมาตรฐานสากล โดยจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ที่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง รวมทั้งมีการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับที่ใช้ในการคุ้มครองและใช้เป็นวิธีปฏิบัติกับผู้ต้องขังเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขังและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีฐานะเป็นมนุษย์ให้มากขึ้น

แต่หากพิจารณาเรื่องกฎหมายแล้วจะพบว่าประเทศไทยไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะเพื่อเป็นหลักในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง และในกฎหมายราชทัณฑ์ก็บัญญัติไว้กว้าง ๆไม่ตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังอย่างแท้จริงอย่างเช่นที่มีการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังหญิงตามมาตรฐานสากล และเมื่อพิจารณาในทางปฏิบัติของงานราชทัณฑ์ในประเทศไทยจะพบว่าในการดำเนินงานหรือในทางปฏิบัติของหน่วยงานราชทัณฑ์ยังไม่สามารถมีปฏิบัติให้เป็นไปตามที่

---

[22] Country Report : Germany, p.1.

[23] “Prisoner Healthcare, Guaranteed by Law : Are the Germans Getting it Right,” สืบค้นเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559, จาก http://rightsofprisoners.blogspot.com/2012/10/prisoner-healthcare-guaranteed-by-law.html

[24] StVollzG, § 56.

[25] Country Report : Germany, p. 4.

[26] กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 14, น. 139.

[27] Country Report : Germany, p. 3.

กฎหมายราชทัณฑ์บัญญัติและไม่สามารถคุ้มครองสิทธิของได้อย่างมีประสิทธิภาพตามบทบัญญัติต่าง ๆ เนื่องมาจากราชทัณฑ์ไทยในปัจจุบันประสบปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานราชทัณฑ์จนทำให้มีการปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องมาจาก ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ และปัญหาการขาดแคลนบุคลากร หรือสถานที่ไม่เพียงพอต่อความจุของผู้ต้องขัง และทัศนคติของเจ้าหน้าที่เรือนจำ เป็นต้น การดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์จะมีการจัดวางไว้ตามแผนในการจัดการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆของผู้ต้องขัง แต่ก็ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือบรรลุเป้าหมายที่วางเอาไว้ตามสมควร

ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. กรมราชทัณฑ์ควรพิจารณาจัดทำ “ระเบียบกรมราชทัณฑ์ ว่าด้วยเรื่อง การส่งเสริมสุขภาพอนามัยผู้ต้องขังหญิง” เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติกับผู้ต้องขังหญิง และเพื่อให้เป็นมาตรฐานที่รับรองได้ว่า ผู้ต้องขังจะได้รับการส่งเสริมสุขภาพที่มีมาตรฐานเช่นเดียวกับชุมชน หากเกิดการเจ็บป่วยจะเข้าถึงการรักษาพยาบาลอย่างทันท่วงที

2. แก้ไขพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. มาตรา 30 วรรคหนึ่ง เดิม “เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บและถ้าคงรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น อธิบดีจะอนุญาตให้ผู้ต้องขังคนนั้นไปรักษาตัวในสถานที่อื่นใดนอกเรือนจำโดยมีเงื่อนไขอย่างใดแล้วแต่จะเห็นสมควรก็ได้”

แก้ไขเป็น “เมื่อแพทย์ผู้ควบคุมการอนามัยของผู้ต้องขังยื่นรายงานแสดงความเห็นว่าผู้ต้องขังคนใดป่วยเจ็บและถ้าคงรักษาพยาบาลอยู่ในเรือนจำจะไม่ทุเลาดีขึ้น ให้ผู้บัญชาการเรือนจำ/ผู้อำนวยการ จัดแพทย์เข้ามารักษาหรือส่งไปรักษายังเรือนจำอื่น หากกรณีจำเป็น จะส่งไปรักษาตัวในสถานที่อื่นใดนอกเรือนจำสถานที่นั้นจะต้องมีสถานที่ควบคุมผู้ต้องขังเฉพาะ แล้วรายงานให้อธิบดีทราบต่อไป”

3. เสนอแนะให้ สถานพยาบาลในเรือนจำแต่ละแห่งประสานงานกับโรงพยาบาลในเขตพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบวีดีโอคอนเฟอร์เร็นซ์เชื่อมต่อระหว่างสถานพยาบาลในเรือนจำไปยังโรงพยาบาลในเขตพื้นที่ สำหรับกรณีที่ต้องปรึกษาแพทย์ หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางก็สามารถติดต่อผ่านทางระบบวีดีโอคอนเฟอร์เร็นซ์ เพื่อลดภาระของเจ้าหน้าที่ไม่จำเป็นต้องส่งตัวผู้ต้องขังออกไปภายนอกเรือนจำทุกกรณี

4. เสนอแนะให้ กรมราชทัณฑ์ประสานความร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุข ให้ส่งหน่วยแพทย์เคลื่อนที่และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหมุนเวียนเข้ามาให้บริการในเรือนจำ ทั้งในด้านการคัดกรองผู้ป่วย ป้องกัน ควบคุมโรค การส่งเสริมสุขภาพ และการดูแลสุขอนามัยในเรือนจำ ทั้งในด้านช่องปาก ผิวหนัง ตา อนามัยเจริญพันธุ์ สภาวะจิตใจ

5. มีมาตรการลดจำนวนผู้ต้องขังโดยการพักการลงโทษ หรือคุมประพฤติสำหรับผู้ต้องขังที่ป่วยหนัก ป่วยระยะสุดท้ายหรือวาระสุดท้ายของชีวิต และระยะเวลาในการจำคุกเหลือน้อย กรณีดังกล่าวแพทย์ที่ทำการรักษาวินิจฉัย ควรอนุญาตให้กลับไปรักษาตัวที่บ้าน โดยให้

แพทย์นำผลตรวจอันเป็นที่แน่ชัดว่าผู้ต้องขังป่วยหนัก ป่วยระยะสุดท้ายหรือวาระสุดท้ายของชีวิต ยื่นต่อผู้บัญชาการเรือนจำและให้ผู้บัญชาการเรือนจำยื่นผลการตรวจนั้นต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์อนุญาตตามสมควร

บรรณานุกรม

ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพ : วิญญูชน, 2553.

ธานี วรภัทร์. วิกฤตราชทัณฑ์ : วิกฤตกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2554.

นภาภรณ์ หะวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล, ธีรวัลย์ วรรธโนทัย, พิสมัย รัตนโรจน์สกุล, กิตติกร สันคติประภา, กำจัด พ่วงสวัสดิ์ และ จิรภา สินธุนาวา. การใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำข้อกำหนดกรุงเทพฯไปสู่การปฏิบัติกรณีศึกษาในประเทศไทย : การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจในพระราชดำริพระเจ้าหลายเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา , สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2555.

นัทธี จิตสว่าง, กำจัด พวงสวัสดิ์ และคณะ. คู่มือการจัดการและการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิง : สำนักงานสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรม กรุงเวียนนา. กรุงเทพฯ : สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา,สำนักปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2551.

นัทธี จิตสว่าง. สารานุกรม : การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงนานาชาติ. กรุงเทพฯ : กรมราชทัณฑ์, 2552.

ศาลกับกระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง.

ธานี วรภัทร์. “กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก.” วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์. (มกราคม-มิถุนายน 2550) : 120.

ปณิธาน ตึงตระกูล. “มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังด้านสุขภาพอนามัย.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัธุรกิจบัณฑิตย์, 2556.

“Prisoner Healthcare, Guaranteed by Law : Are the Germans Getting it Right.” http://rightsofprisoners. blogspot.com/2012/10/prisoner-healthcare-guaranteed-by-law.html, 3 November 2016.

ปิยะลักษณ์ ทัฬหิกรณ์. “การปฏิบัติต่อหญิงมีครรภ์ในระหว่างการดำเนินคดีอาญา.” https://www. gotoknow.org/posts/490773, 4 พฤศจิกายน 2559.

มานะ วินทะไชย. “ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ : ปัญหาสำคัญที่ไม่มีวันเป็นวาระแห่งชาติ.” http://myreadertips.blogspot.com/2014/10/blog-post_97.html, 10 กันยายน 2559.

ธานี วรภัทร์. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการจัดจ้างทารายงานการศึกษาความเป็นไปได้ในการกำหนดการบังคับโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาใช้กับการวินิจฉัยการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกรณีศึกษาผู้ต้องขังหญิง. กระทรวงยุติธรรม : ทุนวิจัยสำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559.

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ.

ข้อกำหนดแมนเดลลา.

Prison Act 1992.

Prison Service Order 4800 on Women Prisoners.

Strafvollzugsgesetz 1976.

The Prison Rule 1999.

Country Report : Germany.

การสอบสวนคดีพิเศษ : กระบวนการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกัน

วรรณนภัส ติ้งสมชัยศิลป์[*]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์ **

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยมีวิธีการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา โดยข้อเท็จจริงต่าง ๆในการกระทำความผิดจะได้มาจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา องค์กรที่ทำหน้าที่ฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาลคือ พนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการกลับไม่ได้มีส่วนรับรู้ในการจับกุมและการสอบสวนผู้กระทำความผิดเลยมาตั้งแต่ต้น เพราะระบบการพิจารณาคดีอาญาของไทย ได้แบ่งแยกขั้นตอนการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด โดยอารยประเทศไม่ว่าจะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมนี หรือญี่ปุ่น ถือว่าการสอบสวนและฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เพราะเหตุว่าพนักงานอัยการผู้มีอานาจฟ้องคดีจะต้องได้เข้าไปสัมผัสเรื่องราว ข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมถึงมีโอกาสได้ซักถามพยานด้วยตนเอง เพื่อให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ในรายละเอียดของข้อเท็จจริงแห่งคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อพิสูจน์ความจริง ฉะนั้น การให้อำนาจจับกุมกับอำนาจสอบสวนอยู่ในองค์กรเดียวกันโดยปราศจากการตรวจสอบอย่างเคร่งครัด ย่อมอาจทำให้เกิดความไม่โปร่งใส ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายอย่างยิ่งกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้ถูกดำเนินคดี

โดยอาชญากรรมที่เป็นคดีพิเศษ เป็นรูปแบบที่มีความหลากหลายซับซ้อน ก่อให้เกิดความเสียหายและผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างมหาศาล ตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ได้กำหนดให้อัยการเข้าร่วมสอบสวน แต่ก็มิได้กำหนดทุกประเภทคดี จากการศึกษาพบว่าการดำเนินคดีอาญาซึ่งเป็นคดีพิเศษของกรมสอบสวนคดีพิเศษนั้น ยังมีปัญหา เช่น การที่พนักงานอัยการคดีพิเศษที่มิได้เข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี การใช้มาตรการบังคับในการร้องขอหมายค้นหรือหมายจับในคดีพิเศษ พนักงานอัยการไม่มีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษด้วยตนเอง การออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีพิเศษของพนักงานอัยการ การตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการทำความเห็นแย้งตามมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ดังนั้น ถ้ามีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการการสอบสวนฟ้องร้องในคดีพิเศษ ว่าควรให้อัยการมีอำนาจเข้าร่วมสอบสวนในทุกคดี และมีระบบการควบคุมตรวจสอบในการสอบสวน จะทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษมีความเป็นภาวะวิสัย สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน และความสงบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างสมบูรณ์

บทนำ

การพิจารณาคดีอาญาของประเทศไทย เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบ “Civil Law” โดยการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงต่าง ๆ ไม่ว่าการสอบสวนเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการสอบสวนเกี่ยวกับบุคคลผู้กระทำความผิด จะได้มาจากการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนแล้ว สรุปสำนวนการสอบสวนทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ส่งไปพร้อมกับสำนวนไปยังพนักงานอัยการ จะเห็นได้ว่า อำนาจในการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดคือพนักงานอัยการ แต่พนักงานอัยการกลับเป็นผู้ที่ไม่ได้มีส่วนรับรู้ในการจับกุมและสอบสวนมาตั้งแต่ต้น ระบบพิจารณาคดีอาญาของไทย ได้แบ่งแยกขั้นตอนของการสอบสวนและการฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด เมื่อการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นโดยพนักงานอัยการไม่มีโอกาสสัมผัสข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ไม่มีโอกาสซักถามพยานบุคคลหรือพยานแวดล้อมอื่น ๆ ในที่เกิดเหตุจริง ๆได้ ทั้งที่พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการฟ้องร้องผู้กระทำความผิดต่อศาล ซึ่งอาจมีผลในการวินิจฉัยสั่งคดีของพนักงานอัยการได้ ซึ่งการสั่งคดีของพนักงานอัยการต้องมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันองค์กรแรกที่เป็นเป็นต้นธารแห่งการอำนวยความยุติธรรม คือ องค์กรตำรวจ และกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่รับเรื่องราวร้องทุกข์ในคดีอาญาหรือคดีพิเศษจากประชาชนที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด โดยคดีพิเศษมีความแตกต่างกับการดำเนินคดีอาญาทั่วไป เป็นคดีความผิดทางอาญาที่มีความซับซ้อน คดีที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนความมั่นคงของประเทศ คดีที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติหรือคดีที่มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกรมสอบสวนคดีพิเศษขึ้นมีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินการเพื่อแก้ไขความบกพร่องในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพิ่มขึ้นจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 ได้สร้างวิธีการสืบสวนและสอบสวนคดีพิเศษ โดยเพิ่มเติมเครื่องมือสำหรับการรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเฉพาะได้เพิ่มบทบาทในกระบวนการสอบสวนของพนักงานอัยการหรืออัยการ

ทหารโดย กคพ. อาจมีมติให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหาร มาปฏิบัติหน้าที่ในการให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มการสอบสวน หรือเข้าร่วมสอบสวน เว้นแต่การสอบสวนคดีพิเศษที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 21 วรรค (1) (ค) หรือ (ง) คือ คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือเป็นคดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดีแล้วแต่กรณี ตามมาตรา 32 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนการสอบสวนคดีพิเศษเบื้องต้น ไม่ได้กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน ในทุกคดี ทำให้พนักงานอัยการอัยการไม่ได้รวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเอง ไม่ได้ร่วมสอบปากคำผู้ต้องหาด้วยตนเอง พนักงานอัยการมีอำนาจเพียงรับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ แล้วมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือใช้ดุลพินิจสั่งฟ้อง หรือไม่ฟ้องเท่านั้น

ตามหลักกฎหมายวิธีพิจารณาอาญาของไทย และหลักกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการสอบสวนฟ้องร้อง การรวบรวมพยานหลักฐานโดยของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและมาตรการในการกลั่นกรองคดีก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลของพนักงานอัยการ ผู้เขียนเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาที่เป็นคดีพิเศษนั้น มีวัตถุประสงค์ในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหรือที่อยู่เบื้องหลังมาลงโทษ ฉะนั้น การที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการจะสั่งฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ จะต้องปรากฏว่ามีพยานหลักฐานที่แน่นหนาชัดเจนทั้งในส่วนของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย มีการใช้ดุลพินิจที่อยู่บนความถูกต้องชอบธรรม จึงจะถือได้ว่าเป็นขั้นตอนการสอบสวนและมาตรการกลั่นกรองคดีที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้ศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย ตามหลักกระบวนการสอบสวนฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกันไม่สามารถแบ่งแยกได้ ซึ่งกระบวนการยุติธรรมของไทยอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องคดี ได้ถูกแบ่งแยกออกจากกันอย่างเด็ดขาด ทำให้มีปัญหาต่อการฟ้องร้องคดีพิเศษที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและประชาชนโดยส่วนรวมหรือระบบเศรษฐกิจความมั่นคงของประเทศ คดีที่มีอัตราโทษสูง พนักงานอัยการควรต้องมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดีพิเศษและกลั่นกรองพยานหลักฐานร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นคดี เพื่อให้เข้าใจข้อเท็จจริงต่างๆ ของคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในต่างประเทศ เช่น ประเทศญี่ปุ่น ขั้นตอนการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันและไม่สามารถแบ่งแยกได้ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจควบคุมการสอบสวนคดีอาญาหรือเข้ามามีส่วนร่วมในการสอบสวนคดีอาญาตั้งแต่เริ่มต้นคดี หากมีกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี ก็อาจจะถือได้ว่าเป็นการยกระดับมาตรฐานกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยให้มีความทัดเทียมกับอารยประเทศ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้ขั้นตอนการสอบสวนคดีพิเศษของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษนั้นถูกแทรกแซงจากอำนาจภายนอก โดยเฉพาะการแทรกแซงจากอำนาจทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยเพิ่มขึ้นและเพื่อไม่ให้กระบวนการยุติธรรมถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง

ดังนั้น ในพิเศษทุกคดี พนักงานอัยการควรมีบทบาทเข้ามาร่วมรับฟังการสอบสวนและควบคุมดูแลการสอบสวนด้วยตนเอง เพราะพนักงานอัยการจะต้องเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการกลั่นกรองคดีก่อนยื่นฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการควรที่จะต้องรับรู้ข้อเท็จจริงตั้งแต่เบื้องต้นทั้งข้อมูลในส่วนของผู้ต้องหา และข้อมูลในส่วนของผู้เสียหาย รวมทั้งพยานหลักฐานด้านอื่น ๆ ประกอบการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยสั่งคดี เพื่อให้ระบบสอบสวน และฟ้องร้องมีมาตรฐานสากลเหมือนอารยประเทศ ตามหลักกระบวนการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่สามารถแบ่งแยกได้ และเพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน อันจะเป็นการเสริมสร้างหลักประกันให้กับผู้ต้องหาในเรื่องของสิทธิ และเสรีภาพ ในกระบวนการยุติธรรมขึ้นอีกชั้นหนึ่งด้วย

ปัญหาของพนักงานอัยการคดีพิเศษที่มิได้เข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี ตั้งแต่เริ่มต้นคดีเมื่อมีการกระทำความผิดซึ่งเป็นคดีพิเศษเกิดขึ้น เว้นแต่เป็นกรณีตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 หน่วยงานที่มีอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบคือ กรมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ตลอดถึงการออกหมายเรียกบุคคลใด ๆ ที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนร่วมในการกระทำความผิดหรืออนุมัติหมายจับจากศาล และมีอำนาจสอบสวนผู้ต้องหาเพื่อสรุปสำนวนส่งไปยังพนักงานอัยการคดีพิเศษเพื่อพิจารณามีความเห็นสั่งสอบสวนเพิ่มเติม หรือสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องต่อไป ผู้เขียนเห็นว่า ต้นธารแห่งกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ควร ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือกรมสอบสวนคดีพิเศษ แต่เพียงองค์กรเดียวที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นการจับกุม ตรวจค้นหรือสอบสวนคดีอาญาที่เป็นคดีพิเศษ โดยปราศจากการตรวจสอบและถ่วงดุลจากองค์กรอื่น แม้ว่าจะมีกฎหมายตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 คดีพิเศษที่มี

ลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 21 วรรค (1) (ค) หรือ (ง) คือ คดีความผิดทางอาญาที่มีลักษณะเป็นการกระทำความผิดข้ามชาติที่สำคัญ หรือเป็นการกระทำขององค์กรอาชญากรรม หรือเป็นคดีความผิดทางอาญาที่มีผู้ทรงอิทธิพลที่สำคัญเป็นตัวการ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุน ต้องมีพนักงานอัยการหรืออัยการทหารมาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษทุกคดีแล้วแต่กรณี แต่ผู้ที่มีอำนาจเสนอเรื่องเพื่อขออนุมัติหมายจับหรือหมายค้นจากศาลก็มี คือ พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งหากมองในทางมิติที่เลวร้ายแล้ว ถือเป็นเรื่องง่ายดายมากที่จะกลั่นแกล้งใครยัดเยียดข้อหาให้ใคร หรือใช้อำนาจต่อรองต่างๆ ในทางที่มิชอบ อาจเป็นเหตุให้ประชาชนผู้บริสุทธิ์ได้รับความเสียหาย เดือดร้อนและถูกละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพได้โดยง่าย พนักงานสอบสวนคดีพิเศษบางคนอาจใช้วิธีการอันมิชอบด้วยกฎหมาย เช่น การข่มขู่ผู้ต้องหาเพื่อให้รับสารภาพ หรืออาจถูกแทรกแซงจากผู้บังคับบัญชา จากนักการเมืองผู้มีอิทธิพล จากคู่กรณีฝ่ายตรงข้ามที่หยิบยื่นผลประโยชน์ให้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งอาจทำให้การสอบสวนถูกเบี่ยงเบนได้โดยง่าย เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนซึ่งเป็นคู่กรณี เพราะจะไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมาย สังคมเสื่อมต่อกระบวนการยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากกระบวนการชั้นก่อนฟ้องคดี ที่แยกอำนาจสอบสวนและอำนาจฟ้องร้องออกจากกันอย่างเด็ดขาด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การสอบสวนคดีพิเศษของวัตถุประสงค์สำคัญในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ฉะนั้น การที่พนักงานอัยการจะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้ จะต้องปรากฏว่ามีพยานหลักฐานที่แน่นหนาชัดเจนทั้งในส่วนของผู้ต้องหาและผู้เสียหาย โดยผ่านขั้นตอนการสอบสวนที่มีการใช้ดุลพินิจที่อยู่บนความถูกต้องชอบธรรม ตามหลักภาวะวิสัย จึงจะถือได้ว่าเป็นขั้นตอนการสอบสวนและมาตรการกลั่นกรองคดีที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายในการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ เพื่อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการสอบสวนคดีพิเศษ ตามหลักการสอบสวนและการฟ้องร้องที่เป็นกระบวนการเดียวกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ของอารยประเทศไม่ว่าจะเป็นของประเทศเยอรมนี ฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่น ซึ่งผู้เขียน จึงได้เสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ของพนักงานอัยการคดีพิเศษที่มิได้เข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษทุกคดี

ผู้เขียนเห็นควรเสนอให้พนักงานอัยการ มีอำนาจเข้าร่วมในการสอบสวนในคดีพิเศษเนื่องจากเป็นคดีที่มีความสลับซับซ้อนมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และความสงบเรียบร้อยโดย

ส่วนรวมของประเทศ มีอัตราโทษสูง จึงควรให้พนักงานอัยการ ซึ่งจะต้องนำตัวผู้ต้องหาฟ้องร้องต่อศาล ได้เข้าร่วมในการสอบสวนคดีพิเศษด้วย ผู้เขียนจึงเห็นสมควรเสนอให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 มาตรา 32 เกี่ยวกับสอบสวนร่วมของพนักงานอัยการกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ โดยให้ยกเลิกข้อความดังกล่าว และให้ใช้ข้อความดังนี้แทน "มาตรา 32 ให้พนักงานอัยการหรืออัยการทหาร มาสอบสวนร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือมาปฏิบัติหน้าที่ร่วมกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเพื่อให้คำแนะนำและตรวจสอบพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นเริ่มต้นการสอบสวนทุกคดี ทั้งนี้ การสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันดังกล่าวให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ กคพ.กำหนด"

2. ปัญหาการใช้มาตรการบังคับในการร้องขอหมายค้นหรือหมายจับในคดีพิเศษ

เห็นควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 ว่า ในการขอออกหมายจับหรือหมายค้นในคดีพิเศษนั้น พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องขอความเห็นเบื้องต้นจากพนักงานอัยการเสียก่อน อีกทั้งอำนาจในการค้นทั้งนี้เพราะองค์กรอัยการนั้นมีกฎหมายประกันความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรมและเพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดขึ้นน้อยที่สุด

ผู้เขียนจึงมีความเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ข้อบังคับ กคพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนร่วมกันหรือปฏิบัติหน้าที่ร่วมกันในคดีพิเศษระหว่างพนักงานสอบสวนคดีพิเศษกับพนักงานอัยการหรืออัยการทหาร พ.ศ.2547 ข้อ 6 (3) โดยยกเลิกข้อความดังกล่าวและให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน " ในกรณีที่พนักงานสอบสวนคดีพิเศษจะต้องใช้มาตรการบังคับแก่บุคคลโดยจะขอหมายค้นหรือหมายจับ ผู้ร้องขอต้องเป็นพนักงานอัยการ หรือกรณีที่เป็นพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเป็นผู้ร้องขอ ต้องได้รับความเห็นชอบจากพนักงานอัยการก่อนดำเนินการตามกฎหมาย"

3. ปัญหาพนักงานอัยการไม่มีอำนาจรวบรวมพยานหลักฐานในคดีพิเศษด้วยตนเอง

ผู้เขียนเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 โดยให้พนักงานอัยการที่เข้าร่วมสอบสวนในคดีพิเศษ มีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐาน ตลอดจนสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ด้วยตนเองโดยเสนอให้มีการเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 มาตรา 23 วรรคแรก โดยให้ใช้ข้อความนี้

"ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับคดีพิเศษ ให้พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือพนักงานอัยการที่เข้าร่วมสอบสวนคดีพิเศษ มีอำนาจสืบสวนสอบสวนคดีพิเศษ และเป็นพนักงานฝ่าย

ปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ หรือพนักงานสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแล้วแต่กรณี”

4. ปัญหาการออกคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีพิเศษของพนักงานอัยการ

ผู้เขียนควรเสนอแนะให้มีการบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไว้เลยว่า กรณีดังต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษและพนักงานอัยการในการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้ โดยพิจารณาข้อเท็จจริงประกอบ ถึงความร้ายแรงแห่งข้อหา พฤติกรรมของการกระทำความผิด เมื่อคำนึงถึงสภาพการศึกษา ความเป็นอยู่ของผู้ต้องหา เพศ อายุ หรือดูจากประวัติการกระทำความผิดของผู้ต้องหา เพราะหากพนักงานสอบสวนคดีพิเศษหรือพนักงานอัยการมีคำสั่งฟ้องคดีแล้ว ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อสาธารณชน คดีที่เกี่ยวกับความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศคดีที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

5. ปัญหาการการตรวจสอบการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการทำความเห็นแย้งตามมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ผู้เขียนเห็นว่าตามมาตรา 34 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 ที่ให้อำนาจอธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษทำความเห็นแย้ง ซึ่งตามมาตรา 18 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษจะเป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบสรุปสำนวนและทำความเห็นทางคดีส่งพนักงานอัยการ บทบัญญัติดังกล่าวตามมาตรา 34 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 จึงถือได้ว่าการทำความเห็นทางคดีสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องในชั้นสอบสวนกับการทำความเห็นแย้งกระทำโดยบุคคลคนเดียวกันคือ อธิบดีกรมสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งผิดหลักการความชอบด้วยกฎหมายและหลักการตรวจสอบ

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นควรให้กำหนดอนุบัญญัติที่ออกตามความในมาตรา 34 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 โดยกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เป็นผู้มีอำนาจทำความเห็นแย้งในคดีพิเศษ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการออกกฎกระทรวงกำหนดตำแหน่งที่มีอำนาจทำความเห็นแย้งในคดีพิเศษตามมาตรา 145 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม ในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการในคดีที่พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวน ตามมาตรา 32 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547 จะเห็นได้ว่า กรณีในชั้นสอบสวนเมื่อพนักงานอัยการที่เข้าร่วมสอบสวน มีความเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา แล้วส่งสำนวนไปพนักงานอัยการในชั้นสั่งคดี พนักงานอัยการในชั้นสั่งคดีควรมี

ความเห็นทางคดีไปในแนวทางเดียวกันกับพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน แม้ตามระบบการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจมีความสำคัญ แต่พนักงานอัยการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะองค์กร มิใช่ในฐานส่วนตัว เมื่อพนักงานอัยการมีความเห็นในชั้นสอบสวนแล้ว ในชั้นสั่งคดีของพนักงานอัยการไม่ควรมีความเห็นที่ขัดแย้งกับพนักงานอัยการที่เข้าร่วมสอบสวน อันจะเป็นไปตามหลักการสอบสวนและการฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันไม่สามารถแบ่งแยกได้ คือ การตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง และเพื่อให้การสอบสวนและการสั่งคดีมีความเป็นภาวะวิสัยเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนและการฟ้องร้องซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการยุติธรรม

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

จักรพงษ์ วิวัฒน์พานิช. (2556). หลักทฤษฎีการสอบสวนและการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน (เทคนิคและศิลปะในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊กส์.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊กส์.

อุทัย อาทิเวช. (2559). คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 3 การสอบสวนมาตรการบังคับในคดีอาญา. กรุงเทพฯ: วี.เจ.พริ้นติ้ง.

คณิต ณ นคร. (2557). “อัยการกับความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน” หน้า 12-13.

ทวีศักดิ์ ณ ตะกั่วทุ่ง. “งานอัยการของประเทศญี่ปุ่น.” รวมบทความเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาในนานาประเทศ. หน้า 86-87.

ปัณฑ์พิสิษฐ์ วิสาลเสสถ์ (2551). บทบาทและอำนาจหน้าที่ของอัยการและพนักงานสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์.

วุฒิพงศ์ อารีราษฎร์. (2548). บทบาทของพนักงานอัยการในการสอบสวน: ศึกษาด้านพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา

พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ.2547

ปัญหากรณีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง โดยศาลปกครอง

วรวุฒิ บริพันธ์*
ศาสตราจารย์ ดร.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล**

บทคัดย่อ

ในหัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาปัญหากรณีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองโดยศาลปกครอง โดยศึกษาเปรียบเทียบจากทฤษฎี แนวคิด และหลักกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองไม่ว่าจะเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาลักษณะของสัญญาทางปกครอง ข้อความคิดเกี่ยวกับผู้มีสิทธิฟ้องคดีสัญญาทางปกครอง และหลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคู่สัญญาในสัญญาทางปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

จากการศึกษาพบว่า การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 บัญญัตินิยามของสัญญาทางปกครองไว้ในลักษณะที่ไม่ชัดเจนมากนัก โดยเพียงแต่ยกตัวอย่างว่าสัญญาประเภทใดเป็นสัญญาทางปกครอง จึงไม่ครอบคลุมสัญญาทางปกครองทุกประเภทและส่งผลให้สัญญาอีกหลายประเภทตกอยู่ภายใต้การตีความของศาลปกครองและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อศาลปกครองและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลวินิจฉัยสัญญาลักษณะเดียวกันแตกต่างกัน จึงอาจส่งผลกระทบต่อคู่กรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่าควรยื่นฟ้องคดีเกี่ยวกับสัญญาต่อศาลใด และควรให้ศาลใดเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา ในส่วนของผู้มีสิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง นั้น การพิจารณาคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองของศาลปกครองประเทศไทยเปิดโอกาสให้เฉพาะคู่สัญญาในสัญญาทางปกครองเท่านั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลกรณีมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่าในกรณีที่บุคคลภายนอกซึ่งไม่ใช่คู่สัญญาแต่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายจากสัญญาทางปกครอง ไม่สามารถใช้สิทธิฟ้องโต้แย้งความชอบด้วยกฎหมายของข้อสัญญาข้อใดข้อหนึ่งหรือฟ้องโต้แย้งการมีผลบังคับของสัญญาทางปกครองได้ ซึ่งหากศาลเปิดโอกาสให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาล ย่อมมีผลเป็นการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายของบุคคลดังกล่าวได้ตรงตามความประสงค์มากขึ้น สำหรับการใช้สิทธิเลิกสัญญาทางปกครองของคู่สัญญา นั้น แม้คู่สัญญาฝ่ายปกครองจะมีเอกสิทธิ์ในการเลิกสัญญา

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทางปกครองเมื่อใดก็ได้ หากเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนได้รับชดใช้ค่าเสียหายก็ตาม แต่ควรให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนฟ้องเพิกถอนการเลิกสัญญาดังกล่าว โดยให้ศาลปกครองใช้อำนาจตรวจสอบควบคุมความชอบด้วยกฎหมาย นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ แต่อาจต้องมีขั้นตอนการยื่นคำร้องขอต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครองเสียก่อน และหากไม่มีข้อยุติก็ให้ศาลปกครองเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาตรวจสอบกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนใช้สิทธิเลิกสัญญาทางปกครอง

ดังนั้น ภายหลังจากที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบแล้ว ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายกลางที่รวบรวมพระราชบัญญัติและระเบียบของทางราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างของทางราชการ คือ ร่างพระราชบัญญัติระเบียบว่าด้วยการพัสดุของหน่วยงานทางปกครอง พ.ศ. .... เพื่อกำหนดให้สัญญาพัสดุหรือสัญญาที่ทำขึ้นโดยอาศัยระเบียบว่าด้วยการพัสดุของหน่วยงานทางปกครองทุกหน่วยงานเป็นสัญญาทางปกครอง และอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครอง สำหรับสิทธิของบุคคลภายนอกในการฟ้องโต้แย้งสัญญาทางปกครองนั้น ได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยเพิ่มบทบัญญัติที่ขยายสิทธิการฟ้องคดีสัญญาทางปกครองไปยังบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่คู่สัญญาทางปกครอง หากได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายจากสัญญาทางปกครอง สามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ และกรณีสิทธิของคู่สัญญาฝ่ายเอกชนในการขอเลิกสัญญาทางปกครองนั้น ได้เสนอแนะให้บัญญัติขั้นตอนหรือวิธีการที่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนต้องดำเนินการก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง โดยต้องยื่นคำร้องขอยกเลิกสัญญาต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครองเสียก่อน และในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายปกครองปฏิเสธ คู่สัญญาฝ่ายเอกชนจึงมีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติระเบียบว่าด้วยการพัสดุของหน่วยงานทางปกครอง พ.ศ. .... อีกทั้งได้เสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของคำบังคับของศาลปกครองตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อรองรับและให้หลักประกันแก่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายปกครองใช้สิทธิเลิกสัญญาทางปกครอง โดยแก้ไขเพิ่มเติมเป็นให้ศาลปกครองมีอำนาจพิพากษาเพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครองได้เช่นเดียวกับวิธีพิจารณาคดีปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อให้ศาลใช้อำนาจควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายกรณีมีการใช้สิทธิตามสัญญาทางปกครอง

1. บทนำ

เครื่องมือของฝ่ายปกครองที่ใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะให้บรรลุผลนั้นมีหลายประการ ซึ่งนอกเหนือจากการใช้อำนาจฝ่ายเดียวในการออกกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง

แล้ว “การทำสัญญา” ก็เป็นเครื่องมืออีกประการหนึ่งที่ฝ่ายปกครองอาจใช้ในการก่อนิติสัมพันธ์เพื่อบรรลุผลสำเร็จในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยสัญญาทางปกครองนั้น ถือเป็นการใช้อำนาจมหาชนของรัฐฝ่ายปกครอง หากมีข้อพิพาทหรือมีข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากสัญญาทางปกครอง คดีย่อมอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (4) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยนิยามความหมายของสัญญาทางปกครอง นั้น บัญญัติอยู่ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว แต่เนื่องจากกฎหมายใช้คำว่า “หมายความรวมถึง” จึงทำให้ต้องมีการกำหนดนิยามของสัญญาทางปกครองทั้งความหมายตามที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุด และคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล ได้ให้นิยามความหมายขอบเขตของสัญญาทางปกครองไว้ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังเกิดปัญหาว่า สัญญาพิพาทเป็นสัญญาทางปกครอง หรือไม่ และกรณีที่มีการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ขอให้ศาลระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง นั้น ผู้มีสิทธิฟ้องคดีตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 โดยหลักแล้วสัญญาทางปกครองของประเทศไทย เป็นเรื่องของคู่สัญญาทางปกครองเท่านั้นที่จะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ โดยผู้ที่มิใช่คู่สัญญาทางปกครองจะฟ้องคดีโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองไม่ได้

การทำสัญญาทางปกครอง นั้น มีผลหลายประการแตกต่างจากสัญญาทางแพ่ง เนื่องจากแนวคิดที่ว่าสัญญาทางปกครอง ดำเนินไปเพื่อจัดทำการบริการสาธารณะให้บรรลุผล ซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยรวม และการที่หน่วยงานทางปกครองทำสัญญาทางปกครองนั้น คู่สัญญาฝ่ายปกครองในสัญญาทางปกครองจะมีเอกสิทธิ์บางประการเหนือคู่สัญญาฝ่ายเอกชน ซึ่งเอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายปกครองในสัญญาทางปกครอง คือ อำนาจมหาชนอย่างหนึ่งของรัฐที่มักจะถูกกำหนดไว้ในข้อสัญญาทางปกครองหรือเอกสารแนบท้ายสัญญาทางปกครอง ซึ่งถือเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้สัญญานั้นมีสภาพเป็นสัญญาทางปกครอง หรืออาจถูกกำหนดไว้ในกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งในการใช้เอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายปกครอง นั้น ก็เพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดทำบริการสาธารณะให้บรรลุผล โดยเอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายปกครองที่สำคัญคือ อำนาจในการเลิกสัญญาทางปกครอง อย่างไรก็ตาม เอกสิทธิ์ในการเลิกสัญญาทางปกครองของคู่สัญญาฝ่ายปกครองเป็นสิทธิตามหลักทั่วไปของสัญญาทางปกครอง บางกรณีมิใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายเอกชน แต่เป็นความผิดของคู่สัญญาฝ่ายปกครองเท่านั้น แต่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนไม่สามารถใช้สิทธิในการขอเลิกสัญญาทางปกครองได้ หากปราศจากความยินยอมของคู่สัญญาฝ่ายปกครอง

ฉะนั้น จากการศึกษาแนวทางการพิจารณาของศาลปกครองสูงสุดและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลของประเทศไทย พร้อมทั้งหลักเรื่องสัญญาทางปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีว่ามีแนวทางการพิจารณาสัญญาทางปกครองอย่างไร ซึ่งคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองของประเทศไทย ยังพบปัญหากรณี

การระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองโดยศาลปกครอง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังจะกล่าวต่อไป

2. ปัญหากรณีการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองโดยศาลปกครองและแนวทางแก้ไขปัญหา

2.1 ปัญหานิยามของสัญญาทางปกครอง

เมื่อทำการศึกษาคำพิพากษาและคำสั่งของศาลปกครองสูงสุด พร้อมทั้งคำวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาล พบว่าคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง กรณีสัญญาหลักประกันซอง ได้มีคำวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลวินิจฉัยโดยเห็นว่า หากสัญญาในอนาคตเป็นสัญญาที่จัดหาหรือจัดให้มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่สำคัญหรือจำเป็นเพื่อใช้ในการจัดทำบริการสาธารณะให้บรรลุผลเป็นสัญญาทางปกครอง แต่แนวทางการวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุดและคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลได้วินิจฉัยไปในแนวทางที่แตกต่างกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นสัญญาที่จัดให้มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่สำคัญเพื่อให้การบริการสาธารณะบรรลุผลทั้งสิ้น การวินิจฉัยในลักษณะดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายว่า ผู้ซึ่งได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากสัญญาพิพาทจะนำคดีไปฟ้องต่อศาลใดอันเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีเพื่อระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญา

จากการศึกษาระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส พบว่ามีประมวลระเบียบว่าด้วยการพัสดุ ที่กำหนดให้สัญญาทุกสัญญาที่ทำขึ้นตามประมวลระเบียบดังกล่าว เป็นสัญญาทางปกครอง โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาว่า ศาลใดเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งการบัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวมีผลให้คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานทางปกครองทุกประเภทเป็นสัญญาทางปกครอง หากเกิดข้อพิพาทคดีย่อมอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลปกครอง

ดังนั้น หากระบบกฎหมายไทยมีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเดียวกับระบบกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ก็จะไม่เกิดปัญหานิยามของสัญญาทางปกครอง กรณีสัญญาหลักประกันซองว่าศาลใดเป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาดังกล่าว

2.2 ปัญหาบุคคลภายนอกฟ้องโต้แย้งสัญญาทางปกครอง

เมื่อทำการศึกษาคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองของประเทศไทย นั้น พบว่าการพิจารณาความเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีในคดีสัญญาทางปกครองเป็นไปตามหลักผู้มีส่วนได้เสียอย่างแคบ โดยศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า หากบุคคลภายนอกที่มิใช่คู่สัญญาทางปกครอง

นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของข้อสัญญาข้อใดข้อหนึ่งหรือฟ้องโต้แย้งการมีผลบังคับของสัญญาทางปกครอง โดยบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสัญญาทางปกครองหรือเป็นประชาชนผู้ใช้บริการสาธารณะ จากการกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้วินิจฉัยโดยเห็นว่า เมื่อผู้ฟ้องคดีมิใช่คู่สัญญาทางปกครองจึงไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 แต่การที่ศาลปกครองวินิจฉัยในลักษณะดังกล่าว เนื่องจากมาตรา 42 วรรคหนึ่ง บัญญัติให้ ผู้ซึ่งจะมีสิทธิฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองได้ ต้องมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองถึงจะเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ศาลปกครองสูงสุดจึงวินิจฉัยจำกัดเฉพาะคู่สัญญาทางปกครองเท่านั้น ที่จะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

จากการศึกษาการฟ้องคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศไทย สอดคล้องกันว่า ผู้ซึ่งมิใช่คู่สัญญาทางปกครองไม่สามารถนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของสัญญาทางปกครองได้ อย่างไรก็ดี สภาแห่งรัฐของสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้มีคำวินิจฉัยภายหลังยอมรับให้บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่สัญญาทางปกครอง ฟ้องโต้แย้งสัญญาทางปกครอง รวมถึงฟ้องขอให้ศาลยกเลิกสัญญาทางปกครองได้ โดยเป็นการขยายสิทธิไปให้บุคคลภายนอก ซึ่งไม่ได้เป็นคู่สัญญาในสัญญาทางปกครองสามารถมาฟ้องเพิกถอนหรือฟ้องในเรื่องเกี่ยวกับสัญญาระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนได้

ดังนั้น หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ให้ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากสัญญาทางปกครองสามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ และศาลปกครองสูงสุดพัฒนาแนวทางการวินิจฉัยคดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองเช่นเดียวกับคำวินิจฉัยของสภาแห่งรัฐ ก็จะทำให้บุคคลภายนอกที่มิใช่คู่สัญญาได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย สามารถฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองของสัญญาทางปกครองเพื่อเป็นการแก้ไขเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายที่เกิดขึ้นได้

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับอำนาจศาลในการตรวจสอบควบคุมการเลิกสัญญาของคู่สัญญาทางปกครอง

การใช้สิทธิในการเลิกสัญญาทางปกครองของคู่สัญญาทางปกครอง นั้น โดยทั่วไปแล้ว คู่สัญญาฝ่ายปกครองเท่านั้นที่มีเอกสิทธิ์ในการเลิกสัญญาทางปกครองโดยฝ่ายเดียวได้ โดยที่คู่สัญญาฝ่ายเอกชนไม่ต้องให้ความยินยอม ซึ่งหลักทั่วไปในเรื่องของสัญญาทางปกครอง นั้น

คู่สัญญาฝ่ายปกครองมีอำนาจพิเศษหรือเอกสิทธิ์เหนือคู่สัญญาฝ่ายเอกชน โดยเอกชนผู้เข้ามาเป็นคู่สัญญากับฝ่ายปกครองมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามสัญญาทางปกครอง และต้องยอมรับอำนาจพิเศษหรือเอกสิทธิ์ของคู่สัญญาฝ่ายปกครอง ซึ่งสัญญาทางปกครองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริการสาธารณะ แม้ว่าการผิดสัญญาทางปกครองจะเป็นความผิดของคู่สัญญาฝ่ายปกครองก็ตาม หากก่อให้เกิดความเสียหายแก่คู่สัญญาฝ่ายเอกชน คู่สัญญาฝ่ายเอกชนก็ไม่มีสิทธิในการขอเลิกสัญญาทางปกครองได้ และหากคู่สัญญาฝ่ายปกครองใช้เอกสิทธิ์เลิกสัญญาทางปกครองโดยไม่สุจริตหรือกระทำการเลิกสัญญาทางปกครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย คู่สัญญาฝ่ายเอกชนได้นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง เพื่อขอให้เพิกถอนการเลิกสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายปกครองดังกล่าว ก็ได้มีแนวทางการวินิจฉัยของศาลปกครองสูงสุด วินิจฉัยโดยเห็นว่า คดีพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง ศาลมีอำนาจกำหนดคำบังคับโดยการสั่งให้คู่กรณีชดใช้เงินหรือให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการเท่านั้น ศาลไม่อาจกำหนดคำบังคับตามคำขอของผู้ฟ้องคดีที่ขอให้เพิกถอนการเลิกสัญญาของคู่สัญญาฝ่ายปกครองได้ เนื่องจากการบอกเลิกสัญญาเป็นการใช้สิทธิตามข้อสัญญาที่ทำกันไว้ มิใช่เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย และมิใช่การออกคำสั่งทางปกครอง ศาลปกครองจึงไม่อาจกำหนดคำบังคับให้ได้ตามมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และหากผู้ฟ้องคดีเห็นว่า การเลิกสัญญาไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็คงได้แต่เพียงฟ้องเรียกค่าเสียหายจากคู่สัญญาฝ่ายปกครองเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้ฟ้องคดีไม่ได้รับการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายที่มุ่งประสงค์นำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครอง

จากการศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายฝรั่งเศสกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายปกครองกระทำผิดสัญญาหรือผิดนัดชำระหนี้ และคู่สัญญาฝ่ายเอกชนประสงค์จะขอใช้สิทธิเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายเอกชนจะต้องร้องขอต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครอง และหากคู่สัญญาฝ่ายปกครองปฏิเสธที่จะเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถยื่นร้องขอต่อศาลปกครองให้พิจารณาสั่งยกเลิกสัญญาทางปกครองได้ ซึ่งระบบกฎหมายไทยไม่มีการบัญญัติกฎหมายให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถร้องขอต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครองเหมือนเช่นระบบกฎหมายฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้ หากระบบกฎหมายไทยมีกฎหมายรับรองให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถใช้สิทธิร้องขอต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครอง ก็จะทำให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนได้รับการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายก่อนนำคดีมาฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้ระงับข้อพิพาท

สำหรับกรณีการฟ้องคดีเพื่อขอให้เพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น พบว่าระบบกฎหมายฝรั่งเศส ศาลปกครองสามารถพิพากษาเพิกถอนการเลิกสัญญาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ซึ่งหากประเทศไทยมีการแก้ไขบทกฎหมายให้ศาลปกครองสามารถออกคำบังคับในการเพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ ก็จะทำให้คู่สัญญาฝ่ายเอกชนได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างถูกต้องตรงตามความประสงค์ตาม

คำฟ้องของคู่สัญญาฝ่ายเอกชนที่นำคดีมาฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้เพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครอง ในการระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง

3. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์แต่ละประเด็นปัญหาแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

3.1 เห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมาย เป็น “ร่างพระราชบัญญัติระเบียบว่าด้วยการพัสดุของหน่วยงานทางปกครอง พ.ศ. ....” โดยบัญญัติให้สัญญาของฝ่ายปกครองที่ทำขึ้นตามพระราชบัญญัติดังกล่าว เป็นสัญญาทางปกครองทุกประเภท อันอยู่ในอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (4) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542

3.2 เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทกฎหมาย มาตรา 42 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ว่า “ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายจากสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามมาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้นต้องมีคำบังคับตามที่กำหนดในมาตรา 72 ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง”

3.3 เห็นควรให้มีการบัญญัติกฎหมาย ว่า “มาตรา ... ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายปกครองกระทำผิดสัญญาหรือผิดนัดชำระหนี้ และคู่สัญญาฝ่ายเอกชนประสงค์จะขอใช้สิทธิเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายเอกชนจะต้องร้องขอต่อคู่สัญญาฝ่ายปกครองนั้น และหากคู่สัญญาฝ่ายปกครองปฏิเสธที่จะเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายเอกชนสามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองให้พิจารณาสั่งยกเลิกสัญญาทางปกครองได้” ไว้ในร่างพระราชบัญญัติระเบียบว่าด้วยการพัสดุของหน่วยงานทางปกครอง พ.ศ. .... ตามข้อเสนอแนะในปัญหานิยามของสัญญาทางปกครอง และแก้ไขเพิ่มเติมบทบทบัญญัติมาตรา 72 วรรคหนึ่ง (3) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ว่า “ในการพิพากษาคดีศาลปกครองมีอำนาจกำหนดคำบังคับอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ... (3) สั่งให้ใช้เงินหรือให้ส่งมอบทรัพย์สินหรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการ โดยจะกำหนดระยะเวลาและเงื่อนไขอื่น ๆ ไว้ด้วยก็ได้ ในกรณีที่มีการฟ้องเกี่ยวกับการกระทำละเมิดหรือความรับผิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือการฟ้องเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง และหากมีการเลิกสัญญาทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลปกครองสามารถเพิกถอนการเลิกสัญญาทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้”

บรรณานุกรม

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2543). **สัญญาทางปกครองกับการให้เอกชนเข้าร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. **“รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง คดีปกครองที่เกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง.** สถาบันพระปกเกล้าร่วมกับสำนักงานศาลปกครอง.

บุบผา อัครพิมาน. (2545). **สัญญาทางปกครอง : แนวคิดและหลักกฎหมายของฝรั่งเศสและของไทย** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานศาลปกครอง.

ประยูร กาญจนกุล. (2538). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง.** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มานิตย์ วงศ์เสรี. (2546). **หลักกฎหมายว่าด้วยสัญญาทางปกครองของประเทศเยอรมัน.** กรุงเทพมหานคร : สวัสดิการฝึกอบรม สำนักงานศาลปกครอง.

สำนักงานศาลปกครอง. (2547). **บทสรุปของผู้บริหาร เรื่อง คดีปกครองที่เกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง,** กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง.

นพรัต อุดมโชคมงคล. (2555). “สัญญาทางปกครอง : บุคคลภายนอกฟ้องร้องได้หรือไม่,” **วารสารนิติศาสตร์** มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 858 (4).

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2542). “เงื่อนไขการฟ้องคดีปกครองเยอรมัน,” **วารสารนิติศาสตร์**, 29(2). หน้า 277-299

บุบผา อัครพิมาน. “บทวิเคราะห์แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครองในคดีเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง,” **รวมบทความวิชาการ** *เล่ม 1* : กฎหมายปกครอง ภาคสารบัญญัติ. หน้า 276-301.

ปิยะศาสตร์ ไขว้พันธุ์. “ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับการฟ้องโต้แย้งสัญญาทางปกครองตามแนวคำพิพากษาศาลปกครองฝรั่งเศส” : **รวมบทความทางวิชาการ เล่ม 2** : กฎหมายปกครองภาควิธีสบัญญัติ (223), กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลปกครอง. หน้า 223-234.

ปิยาภรณ์ ชัยวัฒน์. (2555). “การฟ้องคดีเพื่อโต้แย้งสัญญาทางปกครองโดยบุคคลภายนอกกับคู่สัญญาและผลที่เกิดขึ้นต่อการเปลี่ยนไปของแนวคำวินิจฉัยของศาล, **วารสารวิชาการศาลปกครอง,** 1 (12). หน้า 127-135.

มานิตย์ วงศ์เสรี. “การเปลี่ยนแปลงแก้ไขและบอกเลิกสัญญาทางปกครองตามมาตรา 60 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ค.ศ. 1976 ของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน”, **วารสารกฎหมายปกครอง** เล่ม 18 ตอน 2 หน้า 86-92.

มาโนช นามเดช. (2555), “คดีพิพาทเกี่ยวกับสิทธิของคู่สัญญาในการบอกเลิกสัญญาทางปกครองคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ. 676/2554”, **วารสารวิชาการศาลปกครอง** ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม). หน้า 201-214.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2542). “ข้อความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาทางปกครองในระบบกฎหมายเยอรมัน”, **วารสารนิติศาสตร์.** มิถุนายน. หน้า 262-265.

สำนักงานศาลปกครอง. (2552). “รายงานการศึกษาวิจัยวิเคราะห์คำพิพากษาคดีปกครองของศาลปกครองต่างประเทศ”, **วารสารวิชาการศาลปกครอง ฉบับพิเศษ**, พิมพ์ครั้งที่ 1 สวัสดิการสำนักงานศาลปกครอง, ตุลาคม. หน้า 288-290.

กฤษณ์เทพ ทองสิน. (2541). **สัญญาทางปกครองในประเทศไทย : ศึกษาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของความหมายและผลของสัญญาทางปกครอง**” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัชนิกุล ปันเจียง. (2548). **“ปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลในคดีเกี่ยวกับสัญญาของฝ่ายปกครอง”.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตติ สุนทรวราภาส. (2547), **“ขอบเขตของสัญญาทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542”.** (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิริยะ วัฒนสุชาติ. (2544). **“ผู้มีสิทธิฟ้องคดีปกครอง”.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

การตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในการพักการลงโทษ

วริสา เจริญชัยสกุลสุข[*]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[**]

บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้กระทำผิด โดยปัจจุบันกรมราชทัณฑ์ถือเป็นหน่วยงานเดียวที่รองรับผลของคำสั่งศาลที่พิพากษาลงโทษจำคุก ตลอดจนพิพากษาลงโทษอันมีผลเป็นการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำผิด ส่งผลให้กรมราชทัณฑ์มีสิทธิ์ขาดในการดำเนินการหรือออกคำสั่งใช้มาตรการใด ๆ อันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังแต่เพียงลำพัง ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยมีรูปแบบของการดำเนินการในชั้นบังคับโทษในลักษณะที่ขาดการบูรณาการซึ่งการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรมและขาดการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกซึ่งมีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษในกระบวนการยุติธรรม

การพักการลงโทษถือเป็นมาตรการหนึ่งในชั้นบังคับโทษที่เป็นการลดระยะเวลาการต้องโทษจำคุกของนักโทษเด็ดขาดให้น้อยกว่าที่ศาลได้มีคำพิพากษากำหนดระยะเวลาไว้ โดยเป็นมาตรการที่ใช้ตอบแทนนักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดีตรงตามคุณสมบัติที่กรมราชทัณฑ์ได้กำหนดไว้ ปัจจุบันประเทศไทยมีการนำมาตรการพักการลงโทษมาใช้ในอัตราที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งนอกจากการคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่มุ่งแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยของผู้กระทำผิดแล้ว มาตรการดังกล่าวยังสามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาของฝ่ายบริหารในเรื่องวิกฤตการณ์นักโทษล้นเรือนจำได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าอัตราการนำมาตรการพักการลงโทษมาใช้ในประเทศไทยจะเพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังคงอยู่ในอัตราที่ต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับในต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากการไม่ได้รับการยอมรับตลอดจนการขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการพักการลงโทษของประเทศไทย ซึ่งประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากคือ เรื่องความไม่โปร่งใสและขาดการตรวจสอบในการดำเนินการต่าง ๆ ของกระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษ เนื่องจากการใช้อำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับการพักการลงโทษกระทำโดยคณะกรรมการพักการลงโทษซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนจากหน่วยงานฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว และไม่มีการกำหนดให้องค์กรอื่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าเข้าตรวจสอบผลของการดำเนินการของคณะกรรมการชุดนี้ได้ ทำให้ผลของคำสั่งที่กระทำโดยคณะกรรมการพักการลงโทษย่อมถือเป็นที่สุดของฝ่ายบริหารในทันที อีกทั้งในส่วนขององค์ประกอบของคณะกรรมการพักการลงโทษยังกำหนดให้ประกอบไปด้วยผู้แทน

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ของหน่วยงานที่มาจากส่วนกลางเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดให้มีผู้แทนของหน่วยงานที่มาจากส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับนักโทษโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพักการลงโทษแต่อย่างใด และเหตุประการสำคัญที่ทำให้กระบวนการพักการลงโทษไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการบังคับโทษ

ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ซึ่งรวมถึงการใช้อำนาจออกคำสั่งพักการลงโทษเป็นไปอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรในระดับที่สูงกว่า เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินการของคณะกรรมการต่าง ๆ ในชั้นบังคับโทษ โดยอาจจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น และกำหนดให้มีการจัดตั้งศาลซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับศาลบังคับโทษในสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือแผนกคดีการบังคับโทษทางอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อทำหน้าที่ในการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในการพักการลงโทษของฝ่ายบริหาร โดยการจัดตั้งองค์กรดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงความสมดุลในการใช้อำนาจขององค์กรต่าง ๆ เป็นหลักพื้นฐานสำคัญ เพื่อป้องกันมิให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจอย่างเด็ดขาดมากเกินไป ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจ (Check and Balance) อันจะนำมาซึ่งประโยชน์แก่นักโทษและสังคมอย่างสูงสุด

1. บทนำ

โทษจำคุกเป็นมาตรการในการจำกัดอิสรภาพของผู้กระทำผิดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทน ยับยั้งข่มขู่ และแก้ไขฟื้นฟู ตลอดจนเป็นการตัดโอกาสในการกระทำผิด ซึ่งเป้าหมายสูงสุดของการบังคับโทษจำคุกคือ การปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยและทัศนคติของนักโทษให้มีลักษณะดั่งบุคคลทั่วไปและไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้นคือ “กรมราชทัณฑ์” ซึ่งจากการศึกษาพบว่าสถานการณ์การบังคับใช้โทษจำคุกในปัจจุบันมีอัตราเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาเหตุหลักมาจากกฎหมายอาญาในประเทศไทยมักจะกำหนดระวางโทษจำคุกเป็นส่วนใหญ่ ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยไม่มีระบบการคัดกรองผู้กระทำผิดที่เหมาะสมกับการได้รับโทษจำคุกอย่างมีประสิทธิภาพ (ธานี วรภัทร์, 2553 : 118) ด้วยเหตุนี้จึงเกิดวิกฤตการณ์ที่เรียกว่า “นักโทษล้นเรือนจำ” ซึ่งภาวะนักโทษล้นเรือนจำนี้ถือเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ที่มุ่งแก้ไขฟื้นฟู ปรับเปลี่ยนพฤตินิสัยผู้กระทำผิดอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการบังคับโทษจำคุก ยิ่งไปกว่านั้นภาวะดังกล่าวก่อให้เกิดการเพิ่มจำนวนของอาชญากรมืออาชีพมากขึ้นอีกด้วย

จากปัญหาดังกล่าวทำให้หน่วยงานต่าง ๆ หาแนวทางที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขภาวะนักโทษล้นเรือนจำ ซึ่งการพักการลงโทษถือเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ทั้งนี้ การพักการลงโทษในประเทศไทยถูกนำมาใช้โดยผ่านทางพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 32 (5) ซึ่งองค์กรที่มีหน้าที่ออกคำสั่งใช้มาตรการพักการลงโทษคือ ฝ่ายบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการพักการลงโทษ

ปัจจุบันมีการนำเอามาตรการดังกล่าวมาปรับใช้กับนักโทษเด็ดขาดเพิ่มมากขึ้น แม้จะก่อให้เกิดผลดีโดยตรงต่อนักโทษและฝ่ายบริหารงานราชทัณฑ์ก็ตาม แต่ในทางกลับกันยิ่งมีการนำมาตรการดังกล่าวมาปรับใช้มากเพียงใดก็ยิ่งเป็นที่วิตกกังวลของสังคมมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากขั้นตอนการออกคำสั่งใช้มาตรการดังกล่าวเป็นการกระทำโดยคณะกรรมการพักการลงโทษ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่มีการกำหนดให้องค์กรอื่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าเข้าตรวจสอบผลของการดำเนินการของคณะกรรมการชุดนี้ได้ อีกทั้งในส่วนขององค์ประกอบของคณะกรรมการพักการลงโทษยังกำหนดให้ประกอบไปด้วยผู้แทนของหน่วยงานที่มาจากส่วนกลางเท่านั้น หาได้กำหนดให้มีผู้แทนของหน่วยงานที่มาจากส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับนักโทษโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพักการลงโทษแต่อย่างใด ดังนั้นหากจะต้องมีการปรับเปลี่ยนโทษดังกล่าวก็ควรจะต้องกำหนดให้มีองค์กรในระดับที่สูงกว่าเพื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินการของคณะกรรมการต่าง ๆ ในชั้นบังคับโทษ โดยอาจจัดตั้งในรูปแบบของคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น และกำหนดให้มีการจัดตั้งศาลที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษโดยเฉพาะ เช่นเดียวกับศาลบังคับโทษในสาธารณรัฐฝรั่งเศส หรือแผนกคดีการบังคับโทษทางอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เพื่อเข้ามาตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของคณะกรรมการซึ่งเป็นฝ่ายบริหารอีกชั้นหนึ่งด้วย ด้วยเหตุนี้การพักการลงโทษในปัจจุบันจึงยังไม่เป็นที่ยอมรับจากประชาชนทั่วไปเท่าที่ควร

จากปัญหาดังกล่าว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ตลอดจนขั้นตอนและกระบวนการในการออกคำสั่งพักการลงโทษของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมถึงศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษและการพักการลงโทษในต่างประเทศซึ่งได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น โดยทั้งสามประเทศนี้ต่างเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทยว่า มีขั้นตอน หลักเกณฑ์ ตลอดจนกระบวนการในการออกคำสั่งใช้มาตรการพักการลงโทษเหมือนหรือต่างกับประเทศไทยอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อนำเอาวิธีการตลอดจนแนวปฏิบัติมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่โปร่งใสในกระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษเพื่อให้เป็นไปตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจอย่างแท้จริง

2. หลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจนั้นอาจแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1) การตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายใน หมายถึง กระบวนการตรวจสอบที่ดำเนินการโดยองค์กรเอง ไม่มีองค์กรภายนอกอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง การตรวจสอบควบคุมภายในยังสามารถแบ่งออกตามลักษณะโครงสร้างการบริหารขององค์กรนั้นได้อีก คือ การควบคุมตรวจสอบโดยระบบการบังคับบัญชาที่เป็นการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ภายใน

ตามลำดับชั้น (Bureaucracy) โดยให้ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจของตนในการตรวจสอบการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาตามหลักการรวมอำนาจ

2) การตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายนอก หมายถึง กระบวนการตรวจสอบที่ดำเนินการโดยองค์กรหนึ่งเพื่อตรวจดูการดำเนินการหรือการใช้อำนาจของอีกองค์กรหนึ่ง ผลของการตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกนี้จะมีผลต่อการดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นกลไกให้องค์กรผู้ใช้อำนาจระมัดระวังในการใช้อำนาจมากยิ่งขึ้น การถ่วงดุลโดยองค์กรภายนอกนั้นมีเพื่อให้เกิดความสมดุลในการใช้อำนาจขององค์กรต่าง ๆ และป้องกันมิให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจมากเกินไปจนไม่สามารถตรวจสอบการกระทำหรือการใช้อำนาจขององค์กรนั้นได้

ดังนั้น การตรวจสอบภายในระหว่างเจ้าพนักงานด้วยกันเองจึงเป็นเรื่องของความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ (Responsibility) ที่แต่ละหน่วยงานนั้นต้องทำกันเป็นปกติธรรมดาอยู่แล้ว แต่มิใช่การตรวจสอบถ่วงดุลตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลที่มุ่งให้เกิดความรับผิดชอบในลักษณะของการรับการตรวจสอบการใช้อำนาจ (Accountability)

อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันมีลักษณะแยกองค์กรการทำงานกันอย่างชัดเจน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการตรวจสอบค้นหาความจริง จนทำลายระบบของคำว่า “กระบวนการ” ให้เสียไป ทำให้ระบบการตรวจสอบถ่วงดุลไร้ซึ่งประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ “ความจริง” ที่ต้องการในคดีอาจถูกเบี่ยงเบนไปได้ง่าย การทุจริตในกระบวนก็มีช่องทางมากขึ้น ด้วยเหตุนี้ การใช้อำนาจขององค์กรที่ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสาม จึงควรกระทำการภายใต้ระบบแห่งการตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน

3. การพักการลงโทษของประเทศไทย

คุณสมบัติของนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพักการลงโทษเป็นไปตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และกฎกระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 14 (พ.ศ. 2553) ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 **โดย**ผู้ต้องขังจะต้องมีความประพฤติดี มีความอุตสาหะ ความก้าวหน้าในการศึกษาและทำการงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ราชการเป็นพิเศษ ประกอบกับได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษตามหมายศาล ในกรณีต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตจะต้องรับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และจะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดที่ต้องโทษจำคุกครั้งแรก และจะต้องเป็นนักโทษตั้งแต่ชั้นดีขึ้นไปด้วย

ทั้งนี้ นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการพักการลงโทษจะต้องปฏิบัติตนภายใต้เงื่อนไขในระหว่างที่พักการลงโทษ ช่วงเวลานี้คือการคุมประพฤติในระหว่างการพักการลงโทษ ระยะเวลานี้กำหนดตามเงื่อนไขไม่น้อยกว่า 1 ปี แต่ไม่เกินกำหนดโทษที่เหลืออยู่ และจะต้องมีระยะเวลาคุมประพฤติไม่เกินกว่า 5 ปี ซึ่งจำนวนวันที่ได้รับการพักโทษอยู่ภายนอกเรือนจำต้องถือเป็นวันต้องโทษจำคุกด้วย นอกจากนี้ หากผู้ที่ได้รับอนุญาตให้พักการลงโทษประพฤติผิดเงื่อนไข ก็อาจถูกเพิกถอนการพักการ

ลงโทษดังกล่าวได้ โดยนักโทษเด็ดขาดรายนั้นอาจถูกจับโดยมิต้องมีหมายจับหรือหมายจำคุก และต้องเข้าคุกรับโทษต่อไปตามกำหนดโทษที่เหลืออยู่ ซึ่งจะถูกลงโทษทางวินัยด้วยอีกหรือไม่ก็ได้

ปัจจุบันการพิจารณาพักการลงโทษต้องผ่านการพิจารณาในรูปแบบของคณะกรรมการที่เรียกว่า “คณะกรรมการพักการลงโทษ” อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะดำเนินการเสนอรายชื่อของนักโทษเด็ดขาดเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการพักการลงโทษ จะต้องมีกระบวนการคัดกรองนักโทษเด็ดขาดที่มีคุณสมบัติสอดคล้องตามที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 กำหนดไว้ โดยการดำเนินการของคณะกรรมการที่เรียกว่า “คณะกรรมการคัดเลือก” ก่อนเสมอ

4. วิเคราะห์ปัญหาการใช้อำนาจในการพักการลงโทษของประเทศไทย

กระบวนการพิจารณาการพักการลงโทษซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษประเทศไทยกำหนดให้ฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการใช้อำนาจในการพิจารณาพักการลงโทษแต่ฝ่ายเดียว โดยศาลซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกนั้น มิได้เข้ามามีบทบาทในการใช้อำนาจการพักการลงโทษ จึงมีผลทำให้การบังคับโทษตามคำพิพากษาไม่มีประสิทธิภาพเพราะขาดการตรวจสอบจากฝ่ายตุลาการ ดังนั้น ในการวิเคราะห์ปัญหาการใช้อำนาจในการพักการลงโทษของประเทศไทย จึงต้องวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ และปัญหาเกี่ยวกับองค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษ ดังนี้

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ

ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ย่อมให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษเฉกเช่นเดียวกับกระบวนการในชั้นพิจารณาพิพากษาอรรถคดี จึงมีการกำหนดให้มีขั้นตอนของกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจโดยฝ่ายบริหารในระดับที่สูงขึ้น และศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีหลักประกันความเป็นอิสระเข้ามามีบทบาทในการดำเนินการหรือตรวจสอบการดำเนินการในกระบวนการชั้นบังคับโทษ และให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาญา คุ้มครองสิทธิของนักโทษในระหว่างการบังคับโทษด้วย โดยไม่ได้มอบอำนาจหรือสิทธิ์ขาดให้กับฝ่ายราชทัณฑ์หรือองค์กรที่เป็นฝ่ายบริหารแต่เพียงหน่วยงานเดียว ดังเช่นในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษของประเทศไทย

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับองค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษ

ปัญหาเกี่ยวกับองค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษ สามารถแบ่งออกได้ 2 กรณี ดังนี้

4.2.1 รูปแบบขององค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษ

กระบวนการขั้นตอนในการออกคำสั่งใช้มาตรการพักการลงโทษได้ถูกดำเนินการโดยคณะกรรมการพักการลงโทษ แม้ปัจจุบันคณะกรรมการดังกล่าวไม่ได้สังกัดหน่วยงานทางราชทัณฑ์ แต่อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของคณะกรรมการพักการลงโทษนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้แทนของคณะกรรมการมาจากผู้แทนของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น และการพิจารณาของคณะกรรมการพักการลงโทษยังถือเป็นที่สุดในฝ่ายบริหาร โดยไม่ได้มีการตรวจสอบจากองค์กรในระดับที่สูงกว่า ดังนั้น

การดำเนินการของคณะกรรมการพักการลงโทษจึงถือเป็นการดำเนินการโดยฝ่ายบริหารแต่ฝ่ายเดียว ขาดซึ่งการตรวจสอบจากองค์กรภายนอกนั่นเอง

4.2.2 องค์ประกอบขององค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษ

ถึงแม้ว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการพักการลงโทษชุดปัจจุบันจะเป็นการแก้ไขข้อบกพร่องในส่วนของอำนาจการตัดสินใจของคณะกรรมการมิให้ถูกครอบงำโดยผู้บังคับบัญชา อีกทั้งยังมีการกำหนดให้มีกรรมการซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากศาสตร์หลายแขนงก็ตาม แต่อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมองค์ประกอบของคณะกรรมการดังกล่าวแล้ว แต่องค์ประกอบของคณะกรรมการพักการลงโทษต่างประกอบไปด้วยกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนจากฝ่ายบริหารที่มาจากส่วนกลางทั้งสิ้น ไม่มีผู้แทนของหน่วยงานที่มาจากส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับนักโทษโดยตรงเข้ามามีส่วนร่วม อีกทั้งในองค์ประกอบของคณะกรรมการแม้ว่าจะมีผู้แทนจากสำนักงานศาลยุติธรรมเข้าร่วมเป็นกรรมการโดยตำแหน่งแล้วก็ตาม แต่ผู้แทนนี้ก็ทำหน้าที่ในฐานะหน่วยงานธุรการของศาลยุติธรรม ซึ่งมิได้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการพิจารณากำหนดโทษแต่อย่างใด ดังนั้นจึงควรกำหนดให้มีผู้แทนของหน่วยงานที่มาจากส่วนภูมิภาคเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการใช้มาตรการพักการลงโทษด้วย ประกอบกับควรกำหนดให้ผู้พิพากษาซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาการพักการลงโทษด้วย เพื่อให้กระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษนั้นถูกตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกที่มิใช่หน่วยงานจากฝ่ายบริหารนั่นเอง

ในส่วนขององค์ประกอบของคณะกรรมการคัดเลือกซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการทั้งสิ้น 5 คนนั้น ต่างประกอบไปด้วยผู้แทนจากฝ่ายราชทัณฑ์ 3 คน ซึ่งจำนวนดังกล่าวถือได้ว่าเป็นเสียงส่วนใหญ่ในมติของคณะกรรมการคัดเลือกแล้ว

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

กระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษในปัจจุบันไม่มีผู้แทนจากหน่วยงานที่มาจากฝ่ายตุลาการเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการดังกล่าวเลย รวมทั้งไม่มีการกำหนดให้มีองค์กรอื่นที่อยู่ในระดับที่สูงกว่ามีอำนาจในการตรวจสอบผลการดำเนินการของคณะกรรมการพักการลงโทษ โดยผลของคำสั่งอันเกี่ยวกับการพักการลงโทษที่กระทำโดยคณะกรรมการพักการลงโทษย่อมถือเป็นที่สุดของฝ่ายบริหารในทันที ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เป็นไปตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจอธิปไตยอันขัดกับหลักของกระบวนการยุติธรรมที่ดีที่จะต้องมีระบบการดำเนินงานที่เปิดโอกาสให้องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกันสามารถใช้อำนาจในการตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาถึงรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ตลอดจนกระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษในต่างประเทศอันได้แก่ สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่โปร่งใสในการดำเนินการต่าง ๆ ในชั้นบังคับโทษของประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนพบว่า

1) สาธารณรัฐฝรั่งเศส มีการกำหนดให้ศาลหรือผู้พิพากษาบังคับโทษ ซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการ เป็นผู้ดำเนินการหรือตรวจสอบการดำเนินการบังคับโทษตามคำพิพากษา ซึ่งรวมถึงกระบวนการออกคำสั่งใช้มาตรการพักการลงโทษด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เสนอความเห็นต่อผู้พิพากษาบังคับโทษหรือศาลบังคับโทษในการออกคำสั่งเกี่ยวกับข้อพิพาทในชั้นบังคับโทษอีกด้วย

2) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีการจัดตั้งแผนกคดีบังคับโทษทางอาญาขึ้นในศาลยุติธรรม มีอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินการในชั้นบังคับโทษ รับพิจารณาตัดสินข้อพิพาทอันเกิดจากกระบวนการบังคับโทษทางอาญาทั้งปวง ซึ่งรวมถึงการพิจารณาออกคำสั่งใช้มาตรการพักการลงโทษด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดให้พนักงานอัยการทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีอาญา และยังให้สิทธิแก่นักโทษหลากหลายช่องทางในการยื่นคำร้องเรียนหรือคำโต้แย้งใด ๆ อันเกิดจากการถูกละเมิดสิทธิในระหว่างที่ถูกควบคุมตัวด้วย

3) ประเทศญี่ปุ่น ในชั้นบังคับโทษทางอาญามีลักษณะการดำเนินการที่คล้ายคลึงกับในชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ มีการกำหนดให้ทุกองค์กรหรือทุกหน่วยงานทำงานร่วมกันในลักษณะบูรณาการทั้ง ตำรวจ อัยการ ศาล ตลอดจนราชทัณฑ์ ถึงแม้ว่าประเทศญี่ปุ่นจะไม่ได้กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลหรือแผนกคดีการบังคับโทษทางอาญา ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยเฉพาะเกี่ยวกับการดำเนินการในชั้นบังคับโทษไว้เป็นการเฉพาะก็ตาม แต่ถึงกระนั้นในชั้นบังคับโทษของประเทศญี่ปุ่นก็ได้มีการกำหนดให้มีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ดำเนินการเฉพาะด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด ซึ่งรวมถึงผู้ได้รับการพักการลงโทษด้วย นอกจากนี้คณะกรรมการดังกล่าวยังมีหน้าที่รับข้อร้องเรียนเพื่อทบทวนคำสั่งของคณะกรรมการต่าง ๆ ที่ได้ออกหรือบังคับใช้มาตรการใด ๆ อันมีผลกระทบต่อสิทธิความเป็นอยู่ของนักโทษ ซึ่งรวมถึงการรับพิจารณาทบทวนคำสั่งพักการลงโทษของคณะกรรมการพักการลงโทษประจำภาคตามคำขอของนักโทษอีกด้วย

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมถึงกระบวนการออกคำสั่งพักการลงโทษนั้น ยังขาดการตรวจสอบจากองค์กรระดับที่สูงกว่าและขาดความร่วมมือในลักษณะของการบูรณาการระหว่างองค์กรต่าง ๆ โดยฝ่ายบริหารไม่ว่าจะเป็นกรมราชทัณฑ์หรือคณะกรรมการต่าง ๆ ยังคงเป็นหน่วยงานที่ออกคำสั่งใช้มาตรการอันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของนักโทษแต่เพียงลำพัง ผู้พิพากษาซึ่งเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการและเป็นผู้กำหนดโทษในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนพนักงานอัยการต่างไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการชั้นบังคับโทษ ส่งผลให้คำสั่งต่าง ๆ ในชั้นบังคับโทษนั้นไม่ได้รับการตรวจสอบหรือคานอำนาจจากองค์กรอื่น เช่นนี้จึงทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ซึ่งรวมถึงคำสั่งเกี่ยวกับการพักการลงโทษ ไม่เป็นที่น่าเชื่อถือและยอมรับจากสังคมอย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาความไม่น่าเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ตลอดจนการออกคำสั่งเกี่ยวกับการพักการลงโทษของประเทศไทย สามารถกระทำได้โดยการกำหนดให้ทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทำงานสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยการกำหนดให้แต่ละองค์กรเข้ามาทำงานร่วมกันนั้น อาจกำหนดได้ 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1) กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลบังคับโทษทางอาญาหรือแผนกคดีการบังคับโทษทางอาญาขึ้นในศาลยุติธรรมแล้วแต่กรณีตามความเหมาะสม ดังเช่นในสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หรือ

2) กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบเฉพาะด้านการบังคับโทษทางอาญาทั้งหมดในรูปแบบของ “คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ” ดังเช่นในประเทศญี่ปุ่น

ซึ่งจากแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามที่ได้เสนอไว้ 2 รูปแบบนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า รูปแบบที่ 1 มีข้อดีอย่างเห็นได้ชัด คือ เรื่องของความเป็นอิสระของผู้พิพากษาประกอบกับผู้พิพากษาในชั้นบังคับโทษนี้มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยตรงเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษ ย่อมเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาในรูปแบบที่ 2 เห็นได้ว่าก่อให้เกิดผลดีในแง่ของการตรวจสอบการใช้อำนาจของหน่วยงานราชทัณฑ์ ทำให้การดำเนินการบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ แก่ผู้ต้องขังในชั้นบังคับโทษเป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากจะต้องระมัดระวังการตรวจสอบการใช้อำนาจจากคณะกรรมการต่างชั้นกัน อย่างไรก็ตาม การกำหนดให้มีคณะกรรมการดังกล่าวขึ้นนั้น ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในเรื่องของความไม่น่าเชื่อถือในการออกคำสั่ง ความไม่โปร่งใสในกระบวนการพิจารณาออกคำสั่ง ตลอดจนการก้าวล่วงการใช้อำนาจของฝ่ายตุลาการตามหลักการแบ่งแยกการใช้อำนาจได้ เนื่องมาจากคณะกรรมการดังกล่าวยังคงอยู่ในรูปแบบของฝ่ายบริหารเป็นผู้ดำเนินการ จึงถือได้ว่าเป็นเพียงการตรวจสอบจากองค์กรภายในฝ่ายบริหารด้วยกันเองเท่านั้น

ดังนั้น ด้วยเหตุผลทั้งหลายตามที่กล่าวมานี้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นบังคับโทษควรต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1)กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการต่าง ๆ ในการออกคำสั่งใช้มาตรการในชั้นบังคับโทษ โดยคณะกรรมการชุดนี้จะประกอบไปด้วยผู้บังคับบัญชาจากหลากหลายหน่วยงานของฝ่ายบริหารดังที่จะกล่าวต่อไป ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกำหนดเอาความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ภายในตามลำดับชั้น (Bureaucracy) โดยให้ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจของตนในการตรวจสอบการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาย่อมเป็นตามหลักการตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายใน (Responsibility)

2) กำหนดให้มีการจัดตั้งศาลหรือแผนกที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษทางอาญาอย่างหนึ่งอย่างใดแล้วแต่กรณีตามความเหมาะสมขึ้นในประเทศไทย โดยผู้พิพากษาซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการอันถือเป็นองค์กรภายนอกจะเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบการดำเนินการหรือการใช้อำนาจอันเกี่ยวกับการออกคำสั่งใช้มาตรการในชั้นบังคับโทษทางอาญา ตลอดจนมีอำนาจออกคำสั่งยับยั้งการใช้อำนาจที่มิชอบของคณะกรรมการต่าง ๆ ซึ่งเป็นฝ่ายบริหารได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสมดุลในการใช้อำนาจระหว่างองค์กรฝ่ายบริหารกับองค์กรฝ่ายตุลาการ และเพื่อป้องกันมิให้องค์กรหนึ่งองค์กรใดมีอำนาจมากเกินไป สอดคล้องกับหลักการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจอันเกิดจากการตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายนอก (Accountability)

นอกจากนี้ ตามที่ได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติขึ้นในประเทศไทย จึงต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงกระบวนการหรือรูปแบบและองค์ประกอบขององค์กรผู้มีอำนาจในการออกคำสั่งพักการลงโทษให้มีรูปแบบที่คล้ายกับประเทศญี่ปุ่น ดังนี้

1)กำหนดให้มี “คณะกรรมการคัดเลือกประจำภาค” จำนวน 9 ภาค แทน “คณะกรรมการคัดเลือก” ชุดปัจจุบัน

2) กำหนดให้มี “คณะกรรมการพักการลงโทษประจำภาค” จำนวน 9 ภาค แทน “คณะกรรมการพักการลงโทษ” ชุดปัจจุบัน และ

3) กำหนดให้มี “คณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติ” ขึ้นในประเทศไทย โดยคณะกรรมการชุดนี้ประกอบไปด้วยผู้บังคับบัญชาจากหลากหลายหน่วยงานของฝ่ายบริหาร เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาใช้อำนาจของตนในการตรวจสอบการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นตามหลักการตรวจสอบควบคุมการใช้อำนาจโดยองค์กรภายในระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารด้วยกันเองตามลำดับชั้น

ส่วนการจัดตั้งศาลหรือแผนกคดีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษถือเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร กล่าวคือ กรณีนักโทษรายใดไม่พึงพอใจในคำสั่งของคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติก็สามารถร้องเรียนหรือโต้แย้งคำสั่งดังกล่าวต่อศาลหรือแผนกคดีที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการบังคับโทษตามที่ผู้เขียนเสนอให้มีการจัดตั้งขึ้นต่อไปได้ ซึ่งในศาลหรือแผนกคดีดังกล่าวจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่มีความรู้ ความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการกำหนดโทษทางอาญาอย่างแท้จริง ประกอบกับมีพนักงานอัยการที่ดำรงตำแหน่งประจำอยู่ในศาลหรือแผนกคดีดังกล่าวโดยเฉพาะ เพื่อทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิประโยชน์ของนักโทษให้ได้รับความเป็นธรรมตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสหรือสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ทั้งนี้ จะต้องถือว่าคำสั่งของคณะกรรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแห่งชาติเป็นคำสั่งอันเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 เช่นนี้กระบวนการออกคำสั่งเกี่ยวกับมาตรการพักการลงโทษย่อมดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

บรรณานุกรม

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2544). **ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2554). **รัฐ รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2555). **กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8).** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2540). **การปรับปรุงองค์กรภาครัฐ: การควบคุมและการตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ.** กรุงเทพฯ: กราฟิคฟอร์แมท (ไทยแลนด์).

ธานี วรภัทร์. (2547). **ประสิทธิภาพของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทย.**กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

_____ . (2555). **กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____ . (2558). **กฎหมายราชทัณฑ์.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2548). **หลักกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมฝ่ายปกครอง.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อุทัย อาทิเวช. (ม.ป.ป.). **รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง,

คณิต ณ นคร. (2541, ธันวาคม). "กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญใหม่." **บทบัณฑิตย์, 54, 4.** หน้า 49-51.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2541, ธันวาคม). "ความโปร่งใสและการตรวจสอบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ตามแนวทางในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540." **บทบัณฑิตย์, 54, 4.** หน้า 57.

อมร จันทรสมบูรณ์. (2516). "อำนาจสืบสวน สอบสวน ฟ้องร้อง ในขบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย." **บทบัณฑิตย์, 30, 4.** หน้า 621.

ธานี วรภัทร์. (2552). **กฎหมายบังคับโทษจำคุกในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธีระวัฒน์ เอื้อพอพล. (2551). **มาตรการตรวจสอบถ่วงดุลการใช้อำนาจรัฐ: ศึกษากรณีการชันสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม.** วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรเลิศ ศักดิ์สงวนมนูญ. (2555). **อำนาจในการพิจารณาพักการลงโทษ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Kaiser/Schöch.. **Strafvollzug.** 5. Auflage.

การใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง

ศรายุทธ เปรมวงค์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษากฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในเรื่องการใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขังโดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังเป็นสำคัญพร้อมทั้งหลักการที่ควรนำมาใช้ในราชทัณฑ์ของประเทศไทย โดยศึกษาจากมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานในการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศในเรื่องการใช้กำลังบังคับรวมทั้งการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังมีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกับประเทศไทยอย่างไรและมีจุดไหนบ้างที่สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้และหลักการในเรื่องความพอสมควรแก่เหตุเหตุที่เป็นหลักสำคัญในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ เพื่อวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมาย การใช้อำนาจ การควบคุมการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงการคุ้มครองถึงสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง

จากการศึกษาพบว่ากฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังไม่ได้มีการนำเอาหลักการพอสมควรแก่เหตุหรือหลักสัดส่วน[1]มาบัญญัติไว้ในกฎหมายราชทัณฑ์ ทั้งที่หลักดังกล่าวเป็นหลักที่ควบคุมเรื่องการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้อย่างเหมาะสม โดยราชทัณฑ์ในต่างประเทศมีการบัญญัติหลักดังกล่าวไว้ในกฎหมายและข้อปฏิบัติของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ทั้งสิ้น นอกจากนั้นกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังได้บัญญัติเหตุและอำนาจในการใช้ปืนไว้เพียงหลักใหญ่ ๆ เท่านั้น โดยอธิบายไว้อย่างกว้าง ๆ ยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจนโดยเน้นที่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานเป็นสำคัญ โดยต่างประเทศนั้นกำหนดเป็นข้อปฏิบัติให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติตามทั้งสิ้น พร้อมทั้งยังไม่ได้มีการนำเอาหลักอันตรายน้อยที่สุดและนานที่สุด มาใช้บังคับในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง จึงทำให้หลักเกณฑ์การใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร โดยเห็นได้ว่าเป็นการแตกต่างจากหลักมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนและหลักสัดส่วน โดยจุดประสงค์ในเรื่องที่กล่าวไปนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

[1] ศรีรัตน์ งามวิศัย. (2550). **หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย.**

ผลจากที่ได้ทำการศึกษาคือ กฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรมีการบัญญัติเรื่องหลักสัดส่วนในการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดรายละเอียดในกฎหมายให้มีความละเอียดและชัดเจนในเนื้อหา โดยควรกำหนดเป็นข้อปฏิบัติให้เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องปฏิบัติไม่ให้เน้นการใช้ดุลพินิจจนเกินไป และ กำหนดขั้นตอนในเรื่องการใช้ปืนให้มีความชัดเจนและนำหลักดังกล่าวที่กล่าวไปก่อนหน้านี้มาใช้ร่วมกัน เพื่อทำให้เกิดมาตรฐานและความโปร่งใสในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามกฎหมายราชทัณฑ์ของประเทศไทยได้ให้อำนาจและหน้าที่ของเจ้าพนักงานเรือนจำในการใช้อำนาจจับกุมนักโทษและสามารถใช้อาวุธหรือปืนเพื่อระงับเหตุดังกล่าว[2]ได้เมื่อเกิดกรณี ดังต่อไปนี้ คือ ผู้ต้องขังไม่ยอมวางอาวุธเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้วาง, ผู้ต้องขังหลบหนีไม่ยอมหยุด เมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุดและไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้ และ ผู้ต้องขังสามคนขึ้นไป ก่อความวุ่นวายโดยพยายามใช้กำลังเปิดหรือทำลายประตู รั้ว หรือกำแพงเรือนจำ หรือ ใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น และไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานสั่งให้หยุด[3]โดยอำนาจในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ได้กำหนดเจ้าพนักงานใช้อำนาจในการจับกุมนักโทษโดยสุจริตและเป็นไปตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ดังกล่าวข้างต้นทุกประการ เจ้าหน้าที่ย่อมไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่งหรือทางอาญาในการกระทำของตน โดยความเห็นของศาลไทยในเรื่องดังกล่าว เมื่อเกิดกรณีที่ต้องทำการจับกุมนักโทษที่ก่อเหตุดังกล่าว แล้วเกิดเหตุที่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ต้องทำการใช้ปืนยิงนักโทษแล้วส่งผลให้นักโทษถึงแก่ความตาย อันเป็นลักษณะของการวิสามัญฆาตกรรม โดยศาลไทยนอกจากจะพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ให้แก่เจ้าหน้าที่แล้วยังพิจารณาถึงบุคคลที่ถูกจับแล้วขัดขวางหรือขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับประกอบด้วยและในความเห็นของนักวิชาการและศาลไทยนั้น อำนาจในเรื่องการป้องกันโดยทั่วไปนั้นจะไม่ถูกนำมาพิจารณาด้วยโดยถ้านำมาพิจารณาด้วยแล้วจะทำให้อำนาจในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่มอบให้แก่เจ้าพนักงานไม่มีที่ใช้และอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ได้ ถึงกระนั้นก็ตามการใช้ความรุนแรงต่อนักโทษจนถึงแก่ความตายแม้ว่าจะทำให้ระงับเหตุดังกล่าวได้ก็ตามก็เป็นการการไม่เคารพต่อสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง[4]เป็นอย่างยิ่ง รวมทั้งการใช้กำลังบังคับโดยการใช้อาวุธหรือปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในประเทศไทยนั้นก็ยังไม่ได้ยึดหลักความพอสมควร

---

[2] อิศเรศร์ ปรางทอง. (2549). **ขอบเขตและมาตรฐานการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย.**

[3] วิสัย พฤกษะวัน.**คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง.**

[4] ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ. (2525). **รายงานการวิจัย เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทย.**

แก่เหตุรวมทั้งหลักอันตรายน้อยที่สุดและนานที่สุด อีกด้วย รวมทั้งมีความเห็นที่ไม่เห็นด้วยถ้าการระงับเหตุดังกล่าวของเจ้าพนักงานเป็นการกระทำโดยไม่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งการจับอันเป็นการกระทำเกินกว่าเหตุ และการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังก็ควรที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ดังนั้นกฎหมายที่ให้อำนาจดังกล่าวข้างต้นนั้นต้องมีการพิจารณาและการตรวจสอบอย่างละเอียดและรอบคอบ

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาถึงการใช้กำลังบังคับในการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานพนักงานราชทัณฑ์ในกรณีที่มีเหตุที่ต้องเข้าควบคุมหรือต้องมีการจับกุมผู้ต้องขัง โดยพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำโดยชอบและเป็นการกระทำพอสมควรแก่เหตุอันเป็นไปตามหลักสัดส่วนหรือไม่ , ศึกษาถึงปัญหาในการตีความในการให้ความหมายของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่ยังคงมีความหมายที่กว้าง ไม่ชัดเจน และไม่ละเอียดเท่าที่ควร และ วิเคราะห์และทำการเปรียบเทียบกฎหมายราชทัณฑ์ของต่างประเทศและของประเทศไทยในการใช้อาวุธปืนมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างไรรวมทั้งหลักทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในด้านการใช้กำลังบังคับทั้งในการใช้อาวุธและปืน

3. ขอบเขตการวิจัย

มุ่งศึกษาถึงกระบวนการในเรื่องของอำนาจในการใช้ปืนของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพื่อใช้ในการจับกุมนักโทษตลอดทั้งการพิจารณาเหตุต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์และแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยทำการศึกษาทั้งจากแนวความคิดและหลักการที่เกี่ยวกับในการใช้อาวุธปืนของเจ้าที่หน้าที่ราชทัณฑ์ทั้งตามกฎหมายไทย มาตรฐานสหประชาชาติ และกฎหมายของต่างประเทศ

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลนี้มาจากทั้งจากเอกสารทั้งในส่วนของภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่ว่าจะมาจากตัวบทกฎหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง หนังสือทางวิชาการที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ วิทยานิพนธ์ บทความ แนวคำพิพากษาที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ มาตรการและวิธีปฏิบัติของราชทัณฑ์ทั้งในอำนาจการใช้ปืนและการจับกุมนักโทษในต่างประเทศ ตลอดทั้งข้อมูลจากทางอินเตอร์เน็ตเพื่อที่จะรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบเพื่อทำการศึกษาวิจัย และนำมาเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ราชทัณฑ์ทั้งของต่างประเทศและประเทศไทยในเรื่องการใช้กำลังบังคับต่อผู้ต้องขังและการปฏิบัติงานนั้นต่างยึดหลักในการคุ้มครองสิทธิในชีวิตและร่างกายของผู้ต้องขัง[5]ตามหลัก Human right เป็นสิ่งที่ยึดปฏิบัติ แต่ประเทศไทยนั้นยังไม่ได้นำหลักการบางอย่างมาใช้ในราชทัณฑ์ของประเทศไทยเหมือนอย่างต่างประเทศ เช่น นำเอาหลักความพอสมควรแก่เหตุหรือที่เรียกว่าหลักความได้สัดส่วนมาใช้ในเรื่องของการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนมาเป็นหลักปฏิบัติและนำมาใช้พิจารณาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น, หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย[6]มาใช้ในเรื่องการใช้กำลังบังคับและการใช้ปืนโดยเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ เมื่อวิธีการอื่นไม่อาจบรรลุผลได้ และ ต้องใช้อย่างจำกัดเพื่อป้องกันชีวิตของตน หรือผู้อื่นโดยอยู่ในภาวะที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้, การคำนึงถึงสิ่งที่ป้องกันเจ้าพนักงานได้มากกว่าการใช้อาวุธต่อผู้ต้องขัง, การที่ยังไม่ได้ยึดเป็นข้อปฏิบัติแต่เน้นที่การใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เท่านั้น, การกำหนดความเสี่ยงภัยที่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ใช้พิจารณาในการใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขัง, ขั้นตอนในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยเหมาะสมแค่ระดับหนึ่งเท่านั้นแต่ยังไม่สอดคล้องกับหลักที่สำคัญที่เป็นการคุ้มครองในสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง, การเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังนั้นถ้าเทียบกับต่างประเทศแล้วประเทศไทยยังไม่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเท่าที่ควร และ ความไม่ชัดเจนของตัวกฎหมายราชทัณฑ์ที่บัญญัติไว้เพียงหลักกว้าง ๆ เท่านั้นยังไม่มีรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นต้น

6. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าในการใช้กำลังโดยการใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ต้องขังนั้นในกฎหมายของไทยกำหนดแต่เพียงเหตุที่สามารถใช้ได้เท่านั้น โดยการพิจารณาว่าต้องใช้อาวุธหรือปืนนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์แต่ละคนเป็นสำคัญ ทำให้มาตรฐานและความชัดเจนในตัวกฎหมายยังไม่แน่นอน ประกอบกับการบัญญัติคำว่า “อาวุธ” นั้นกำหนดแต่เพียงเจ้าพนักงานแต่ไม่ได้กำหนดให้แก่ผู้ต้องขังด้วยทำให้เมื่อเจ้าพนักงานเห็นผู้ต้องขังพกของที่อาจทำอันตรายได้ เจ้าพนักงานก็ใช้ปืนเพื่อระงับเหตุแล้ว ทั้งที่ถ้าพิจารณาจากเจตนา สถานการณ์ สภาพแวดล้อม ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว เจ้าพนักงานอาจไม่จำต้องใช้ปืนแต่อาจใช้วิธีการอย่างอื่นเพื่อระงับเหตุได้

---

[5] เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. (2548). **การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง.**

[6] กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2547). **มาตรฐานองค์การสหประชาชาติ ว่าด้วย กระบวนการยุติธรรมทางอาญา.**

ซึ่งถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่ควรมีการปรับและแก้ไขในตัวกฎหมายให้มีมาตรฐานและสภาพบังคับมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ทั้งนี้การปฏิบัติและขั้นตอนที่เป็นระเบียบนั้นย่อมไม่อาจไปในทางเดียวกันได้ อันเนื่องมาจากสถานการณ์บังคับ จากตัวบุคคล เป็นต้น จึงก่อให้เกิดปัญหาที่เป็นข้อพิจารณาถึงการกระทำของเจ้าพนักงานว่าเป็นการไม่เคารพต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังหรือไม่ พร้อมทั้งหลักการและข้อกฎหมายที่มีส่วนสำคัญในการพิจารณาถึงการใช้ปืนต่อผู้ต้องขังนั้น ในปัจจุบันกฎหมายราชทัณฑ์ของไทยก็ยังไม่ได้บัญญัติไว้เป็นลายลักอักษร แม้ในบางเรื่องมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตามแต่ก็มิได้นำมาบัญญัติหรือมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานดังกล่าว

7. การอภิปรายผล

ความเห็นของผู้ทำวิจัยเห็นว่าควรนำหลักการของต่างประเทศที่เป็นประโยชน์ทั้งในการปฏิบัติงานและเป็นการสอดคล้องตามหลักสิทธิมนุษยชนเพื่อเป็นคุ้มครองผู้ต้องขัง มาปรับและแก้ไขเพิ่มเติมลงในกฎหมายราชทัณฑ์ของไทย เพื่อเป็นหลักประกันในการทำงานให้แก่เจ้าพนักงานและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขัง โดยต้องให้อยู่ในลักษณะเป็นข้อปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่ต้องปฏิบัติมิใช่การใช้ดุลพินิจในการพิจารณาเท่านั้น อันเป็นการคุ้มครองผู้ต้องขังและจำกัดอำนาจในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ให้เป็นตามแนวทางในการใช้ปืนตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติที่เกี่ยวกับการใช้ปืนของเจ้าพนักงานซึ่งได้กำหนดกรอบและขั้นตอนการใช้ปืนไว้อย่างชัดเจน เพื่อก่อให้เกิดมาตรฐานในราชทัณฑ์และเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานทั้งต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์และตัวผู้ต้องขังเอง และ เพื่อการพัฒนากระบวนการทำงานของทางราชทัณฑ์ทั้งในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

8. ข้อจำกัดในการทำวิทยานิพนธ์

ข้อจำกัดในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เท่าที่ผู้ทำวิจัยสังเกตเห็นก็คือ คำพิพากษาที่เป็นเหตุการณ์ใช้อาวุธหรือปืนต่อผู้ขังไม่เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต้องรับผิดหรือไม่นั้นมักไม่มีการเผยแพร่ต่อคนทั่วไปให้พิจารณาหรือได้ทราบข้อมูลเท่าที่ควรอันเนื่องจากปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานราชทัณฑ์ได้, กฎหมายราชทัณฑ์ต่างประเทศจะแยกย่อยออกไปจึงต้องใช้เวลาในการรวบรวมและทำการสรุปเนื้อหาออกมาเพราะกฎหมายราชทัณฑ์ต่างประเทศนั้นใช้กฎหมายหลายตัวมาประกอบกัน, ความเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ทำวิจัยและเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ว่ามันมีสิ่งที่ไม่เหมือนกันระหว่างในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ เป็นต้น

9. ข้อเสนอแนะ

การนำเอาหลักความพอสมควรแก่เหตุมาประกอบเข้ากับเหตุในการใช้อาวุธ รวมทั้งกรณีการใช้ปืนมาปรับใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ โดยเมื่อเหตุดังกล่าวเกิดขึ้น

ควรนำเอา มาเป็นหลักในการพิจารณาประกอบกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานด้วย, นอกจากที่กฎหมายราชทัณฑ์ของไทยใน มาตรา 16 กำหนดว่าไม่มีทางป้องกันอย่างอื่นนอกจากใช้อาวุธ และในมาตรา 17 (2) ไม่มีทางอื่นที่จะจับกุมได้นั้น ในความเห็นของผู้ทำวิจัยแล้วเห็นว่าในมาตรา 16 นั้นเหมาะสมแล้ว แต่ใน (1) ของมาตรา 17 ควรบัญญัติคำว่า “ไม่มีทางจะป้องกันอย่างอื่นได้นอกจากการใช้อาวุธปืน” ประกอบในการใช้ดุลพินิจของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ด้วย และใน (2) ควรมีการลงรายละเอียดในการพิจารณาว่าเหตุที่ไม่มีทางจับกุมได้นั้นพิจารณาในด้านไหนบ้าง พร้อมทั้งควรนำเอาหลักหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังบังคับและอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย โดยบัญญัติถึงหลักการเลือกใช้วิธีการอื่น ๆ ที่มีอันตรายน้อยที่สุดและให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนที่จะเปลี่ยนไปใช้กำลังบังคับและอาวุธ เมื่อวิธีการอื่นไม่อาจบรรลุผลได้ และ ต้องใช้อย่างจำกัดเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่นโดยอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่อาจเลี่ยงได้พร้อมทั้งกำหนดให้เจ้าพนักงานมีเครื่องอุปกรณ์ป้องกันนอกจากการใช้อาวุธ เช่น ตะบอง, ปืนพก, ปืนยาว เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายที่อาจเกิดจากผู้ต้องขังได้และเป็นการลดความเสี่ยงอันตรายที่อาจกระทบต่อทั้งผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ และส่งผลอาจให้อาจไม่จำเป็นต้องใช้อาวุธเสมอไปในการระงับเหตุกับผู้ต้องขังเมื่อเรามีอุปกรณ์ที่ป้องกันในชีวิตและร่างกายของเจ้าพนักงานแล้ว, ในส่วนของขั้นตอนการยิงของประเทศไทยนั้นโดยหลักแล้วเหมือนกับของต่างประเทศแต่ในส่วนของการพูดเตือนให้หยุดและลักษณะของการยิงเตือนนั้นควรบัญญัติและมีการอธิบายถึงสถานการณ์ด้วยว่ามีความเสี่ยงภัยมากน้อย, อาวุธของผู้ต้องขังทำให้เจ้าพนักงานต้องเสี่ยงภัยหรือไม่, จำนวนของผู้ต้องขังและจำนวนเจ้าพนักงานเป็นอย่างไร, สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อสถานการณ์ดังกล่าว เป็นต้น พร้อมทั้งการยิงเตือนนั้นควรกำหนดเป็นยิงขึ้นฟ้าหรือถ้าผู้ต้องขังวิ่งหนีก็ควรยิงไปที่ขามากกว่าการยิงไปที่ส่วนบนของร่างกายเพราะถ้ายิงแล้วเกิดพลาดไปโดนอวัยวะสำคัญของร่างกายก็ย่อมส่งผลให้ผู้ต้องขังถึงแก่ความตายและส่งผลต่อการไม่เคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังได้ และข้อกำหนดในการใช้ปืนนั้นควรกำหนดเป็นหลักปฏิบัติมากกว่าการใช้ดุลพินิจเพียงอย่างเดียวในการใช้ โดยถ้าเป็นกรณีฉุกเฉินจริง ๆ ถึงสามารถใช้ปืนได้เลย แต่ถ้าเป็นกรณีที่ทางสามารถกระทำโดยไม่ต้องใช้ปืนก็ควรเลือกทางนั้นก่อนเสมอ ไม่ใช่เลือกปืนก่อนเสมอ สำหรับเรื่องการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังนั้น ในประเทศไทยกำหนดว่า ต้องไม่ทำให้ผู้ต้องขังได้รับอันตรายสาหัสหรือ ถึงแก่ความตาย ในความเห็นของผู้ทำวิจัยแล้วเห็นว่าดีพอสมควรแต่ยังไม่อาจถือว่าเป็นการคุ้มครองในสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังเท่าที่ควร โดยควรนำหลักของประเทศเยอรมันและแคนาดามาประกอบด้วย คือ การใช้กำลังต้องไม่กระทบต่อหลักมนุษยธรรม และ การใช้กำลังต้องไม่มากไปกว่าเหตุที่ผู้ต้องขังได้กระทำ เพื่อให้เกิดมาตรฐานในการใช้ปืนของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ต่อผู้ต้องขัง, สำหรับเหตุในการใช้ปืนนั้นประเทศไทยกำหนดตามมาตรา 16 และ มาตรา 17 ของพระราชบัญญัติเท่านั้นโดยใช้การพิจารณาจากดุลพินิจของเจ้าพนักงานเท่านั้น โดยความเห็นของผู้ทำวิจัยเห็นว่าควรนำเอาหลักภัยคุกคามที่กระทบต่อเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ ของประเทศเยอรมัน

และหลักความจำเป็นในการใช้อาวุธหรือปืนของประเทศแคนาดาและออสเตรียมาประกอบการพิจารณาด้วย ดังในคำพิพากษาที่ 775/2502 ของประเทศไทย ได้กำหนดว่าใช้วิธีการอันสมควรในการป้องกันการหลบหนีเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์ เพราะถ้าพิจารณาจากเหตุอย่างเดียวอาจทำให้เกิดความผิดพลาดขึ้นมาได้และเพื่อเป็นการคุ้มครองในสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังและเพิ่มมาตรฐานในเรื่องการใช้ปืนของเจ้าพนักงานต่อผู้ต้องให้มีการพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น และ ในส่วนของอาวุธของผู้ต้องขังนั้นควรมีการกำหนดตามความหมายของประมวลกฎวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1 (5) พร้อมทั้งอาวุธของเจ้าพนักงานที่สามารถใช้ได้ดังเช่น มาตรา 16 โดยในต่างประเทศนั้นอาวุธของเจ้าพนักงานไม่ได้จำกัด แค่ ปืน หรือ ตะบอง เท่านั้น แต่ยังรวมทั้งสุนัข, ยาสลบ, ปืนฉีดน้ำขนาดใหญ่, การใช้สารที่กระทบต่อร่างกาย แต่สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ภายใต้หลักสัดส่วน, หลักความจำเป็น, หลักทฤษฎีวีถีทางน้อยที่สุด และต้องไม่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนด้วย โดยถ้าสามารถใช้อาวุธเหล่านี้แล้วสามารถจับกุมผู้ต้องขังได้แล้วก็ไม่มีความจำเป็นต้องใช้อาวุธที่ร้ายแรงอันเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังแต่อย่างใด

บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน. (2546). **เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์.** พิมพ์ครั้งที่ 6. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประเสริฐ เมฆมณี. (2523). **หลักทัณฑวิทยา**. กรุงเทพฯ :บริษัทบพิธการพิมพ์ จำกัด.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2549).**ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง: หลักการพื้นฐานในกฎหมายปกครองและการกระทำทางปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

วิสัย พฤกษะวัน.**คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พร้อมด้วยกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์อักษร.

กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2547). **มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.**

ธานี วรภัทร์. (ผู้แปล). (2545 1 เมษายน). **กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษและบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่จำกัดเสรีภาพ ค.ศ.1976 .**

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ. (2548). **การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ธานี วรภัทร์. (2552). **กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พัชราภรณ์ กองอุบล. (2546). **สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรีรัตน์ งามวิศัย. (2550). **หลักความพอสมควรแก่เหตุ: พัฒนาการและการปรับใช้ในระบบกฎหมายไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์.ประธาน วัฒนวาณิชย์ และคณะ. (2525). **รายงานการวิจัย เรื่อง สิทธิของผู้ต้องขังในประเทศไทย.** คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อิศเรศร์ ปรางทอง. (2549). **ขอบเขตและมาตรฐานการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

บทบาทของอัยการในการสอบสวนคดีอาญา ศึกษา คดีเลือกตั้ง

สง่า ทาทอง[1]
ผู้ช่วยศาสตรจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการสืบสวนสอบสวนและการรวมรวมพยานหลักฐานของพนักงานสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอัยการในคดีเลือกตั้ง ว่าควรจะพิจารณาสำนวนเลือกตั้งและสั่งฟ้อง หรือควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพนักงานอัยการในคดีเลือกตั้งไทยกับบทบาทของอัยการในคดีเลือกตั้งต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่าบทบาทหน้าที่ของอัยการที่สำคัญตามที่กฎหมายกำหนดไว้มีหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการมีฐานะเป็นพนักงานสอบสวนหรือเข้าร่วมในการสอบสวน แต่บทบาทในกฎหมายเลือกตั้งนั้นกลับมีน้อย สำหรับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ตามกฎหมายต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาได้กำหนดเป็นความผิดอาญาและบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา การดำเนินคดีตามกฎหมายเลือกตั้งในต่างประเทศจึงเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินการ ส่วนความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งของไทยนั้น ไม่ได้กำหนดให้เป็นความผิดอาญา แต่เป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญา และได้กำหนดข้อห้ามและบทกำหนดโทษไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งฉบับเดียวกัน ทำให้การสืบสวนสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับกับผู้กระทำผิดไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ โดยพนักงานงานอัยการจะเข้ามาดำเนินคดีไม่ว่าคดีแพ่งหรือคดีอาญาแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนจนเสร็จสิ้นแล้ว และได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งแล้วเท่านั้น อัยการในฐานะผู้ฟ้องคดีจึงไม่ได้สัมผัสหรือทราบข้อเท็จจริงตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้คดีส่วนใหญ่ที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลนั้น ศาลสั่งยกฟ้องเนื่องจากขาดพยานหลักฐาน

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
**ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

1. บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น หัวใจสำคัญก็คือการเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกระบวนการตัดสินใจที่อิสระ ต้องไม่ได้รับการชักจูง จ้างวาน หรือเห็นแก่อามิสสินจ้างรางวัลใดๆ การเลือกตั้งจึงจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ ผลของการเลือกตั้งจะแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน โดยการจะควบคุมการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมนั้น นอกจากจะบัญญัติกฎหมายให้มีความครอบคลุมและชัดเจน เพื่อป้องกันมิให้เกิดการปัญหาการตีความแล้ว ตัวผู้บังคับใช้กฎหมายเองก็มีส่วนสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน เพราะหากผู้บังคับใช้กฎหมายไม่สามารถดำเนินการตามมาตรการที่กฎหมายกำหนดไว้ การบังคับใช้กฎหมายก็ไม่เกิดประสิทธิภาพ หรือไม่มีสภาพบังคับ ดังนั้น การจะจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปได้โดยสุจริตและเที่ยงธรรม จึงไม่ใช่เรื่องที่ง่ายนักในสภาวการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากผู้สมัครต่างก็ได้ทำการศึกษากฎหมายมาเป็นอย่างดี เพื่อหาข้อบกพร่องหรือช่องว่างของกฎหมาย และอาศัยช่องว่างดังกล่าวกระทำความผิด หรือฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง ซึ่งทำให้การคัดกรองบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่มีประวัติต่างพร่อย จึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก

การจัดการเลือกตั้งในอดีตนั้นอยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย แต่เนื่องจากเกิดปัญหาในการถูกครหาในเรื่องไม่สามารถแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้งได้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่วางตัวไม่เป็นกลาง จึงได้มีการจัดตั้งองค์กรกลางขึ้นมาเพื่อดูแลและควบคุมการเลือกตั้ง แต่ในปัจจุบัน คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่ควบคุมและดูแลการจัดการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยในส่วนของการควบคุมการเลือกตั้งนั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานและวินิจฉัยชี้ขาดได้เองทั้งก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง และหลังประกาศผลการเลือกตั้ง จึงเป็นเสมือนว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทั้งบริหาร นิติบัญญัติและตุลาการในองค์กรเดียว แม้ต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะถูกยกเลิกไป แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ก็บัญญัติในเรื่องอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งไว้ไม่แตกต่างกันมากนัก เพียงแต่กำหนดอำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในเรื่องการสั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเฉพาะก่อนประกาศผลการเลือกตั้งเท่านั้น ส่วนการดำเนินการหลังประกาศผลการเลือกตั้งเป็นอำนาจของศาล ซึ่งการเลือกตั้งในระดับชาติ จะยื่นฟ้องที่ศาลฎีกาแผนกคดีเลือกตั้ง ส่วนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นจะยื่นฟ้องที่ศาลอุทธรณ์ภาค

สำหรับในส่วนการดำเนินคดีเลือกตั้งนั้น เนื่องจากคดีเลือกตั้งมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาและมีความยุ่งยากซับซ้อนมากเป็นพิเศษ กล่าวคือคดีเลือกตั้งเป็นคดีที่ที่แสวงหาพยานหลักฐานในการกระทำความผิดค่อนข้างยาก แตกต่างจากคดีอาญาที่มีวัตถุพยาน พยานบุคคลที่เป็นประจักษ์พยาน ตัวผู้เสียหายที่มีร่องรอยการกระทำผิดตามเนื้อตัวร่างกาย และยังสามารถตรวจสอบการกระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุได้ ส่วนคดีเลือกตั้งนั้นไม่สามารถตรวจพบ

ร่องรอยการกระทำผิดในสถานที่เกิดเหตุได้ เช่น ในความผิดเกี่ยวกับการซื้อเสียงประจักษ์พยานก็คือผู้ให้กับผู้รับเท่านั้น จึงเป็นการยากที่จะมีบุคคลอื่นที่พบเห็นการกระทำความผิดมาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในการกระทำผิดก็ไม่ยินยอมที่จะให้การเป็นพยาน เนื่องจากมองว่าไม่ใช่เรื่องของตนเอง รวมทั้งไม่อยากเป็นปฏิปักษ์กับผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือกลับคำให้การในชั้นศาล และเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลจึงไม่มีพยานหลักฐานที่จะนำมาพิจารณาซึ่งเป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้คดีเลือกตั้งที่ขึ้นสู่ศาลแล้วศาลยกฟ้อง และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายเลือกตั้ง

นอกจากนี้หากพิจารณากระบวนการขั้นตอนการสืบสวนสอบสวนในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ผู้ที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนกระทั่งสำนวนแล้วเสร็จคือพนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและกระบวนการยุ่งยากซับซ้อนหลายขั้นตอนรวมถึงใช้ระยะเวลาที่มาก โดยจะมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและพิจารณาสำนวนในรูปแบบองค์คณะ ก่อนนำสำนวนการสืบสวนสอบสวนให้คณะกรรมการการเลือกตั้งพิจารณา โดยบทบาทของอัยการต่อคดีเลือกตั้งนั้น อัยการจะเข้ามาเกี่ยวข้องในคดีเลือกตั้งเมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติให้ดำเนินคดีกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง และได้มีการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิดแล้ว โดยใช้สำนวนการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก อัยการในฐานะผู้ฟ้องคดีจึงไม่ได้สัมผัสหรือทราบข้อเท็จจริงตั้งแต่เริ่มต้น และถึงแม้ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 มาตรา 104 กรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นสมควรหรือเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนให้เสร็จโดยเร็วและเป็นไปโดยเที่ยงธรรม อาจแต่งตั้งข้าราชการอัยการ ข้าราชการอื่น หรือบุคคลซึ่งเคยเป็นข้าราชการดังกล่าว หรือผู้ซึ่งเคยเป็นข้าราชการตุลาการตามจำนวนที่เหมาะสม เป็นคณะกรรมการคณะหนึ่งหรือหลายคณะตามความจำเป็นเพื่อช่วยเหลือคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการตรวจสอบสำนวนการสืบสวนสอบสวนรวมทั้งรับฟังคำชี้แจงหรือพยานหลักฐานแทนคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ แต่ในทางปฏิบัติบทบัญญัติของมาตราดังกล่าวแทบจะไม่มีการนำมาใช้บังคับเลย ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 จะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้อัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนคดีพิเศษซึ่งเป็นไปตามหลักในการดำเนินคดีอาญา ที่ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ ผู้รับผิดชอบจึงต้องอยู่ที่องค์กรเดียวและองค์กรนั้นจะเป็นองค์กรอื่นไม่ได้นอกจากพนักงานอัยการ ทั้งนี้ เพราะในที่สุดพนักงานอัยการต้องเป็นผู้นำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล พนักงานอัยการจึงชอบที่จะเข้าดำเนินคดีได้ตั้งแต่ต้น แต่ก็มิได้หมายความว่า พนักงานอัยการต้องทำการสอบสวนคดีเองทุกเรื่องแต่หมายความว่าพนักงานอัยการต้องมีอำนาจหน้าที่ที่จะเข้าดำเนินคดีเองได้ด้วยหรือเข้าควบคุมคดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

พนักงานสอบสวนฝ่ายตำรวจยังทำการสอบสวนคดีอาญาได้โดยอิสระ และพนักงานสอบสวนคดีพิเศษที่กล่าวมาก็ยังทำการสอบสวนได้โดยอิสระในระดับหนึ่งเช่นกัน ซึ่งการที่กฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษบัญญัติให้พนักงานอัยการต้องเข้าร่วมหรืออาจเข้าร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษดังกล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น แสดงว่าการสอบสวนคดีอาญาพิเศษเป็นการสอบสวนที่เป็นไปในทิศทางของการเป็นอำนาจเดียวของการสอบสวนฟ้องร้อง ซึ่งบทบาทของพนักงานอัยการที่เข้าไปร่วมสอบสวนกับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษจึงไม่ใช่บทบาทเข้าไปนั่งฟังหรือรับรู้การดำเนินการของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษเฉย ๆ พนักงานอัยการต้องร่วมมือในการตรวจสอบความจริงในคดี และโดยที่พนักงานอัยการมีความเป็นอิสระในการดำเนินคดี พนักงานอัยการจึงต้องแสดงบทบาทให้เป็นหลักประกันความเป็นอิสระของการทำงานของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษในการสอบสวนคดีอาญาพิเศษด้วย กล่าวคือ พนักงานอัยการต้องเป็นกันชนไม่ให้อิทธิพลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของฝ่ายการเมือง เข้าไปแทรกแซงการดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ สำหรับความผิดที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้นย่อมถือว่าเป็นความผิดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐเช่นเดียวกับการกระทำความผิดในคดีพิเศษ จึงควรที่จะมีอัยการเข้าร่วมสอบสวนด้วยเช่นเดียวกัน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักการสืบสวนสอบสวนและการรวมรวมพยานหลักฐานของพนักงานสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

2.2 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอัยการในคดีเลือกตั้ง ว่าควรจะพิจารณาสำนวนเลือกตั้งและสั่งฟ้อง หรือควรเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสวนสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน

2.3 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทของอัยการในคดีเลือกตั้ง กับคดีพิเศษตามพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547

2.4 เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบบทบาทของพนักงานอัยการในคดีเลือกตั้งไทยกับบทบาทของอัยการในคดีเลือกตั้งต่างประเทศ

3. สมมุติฐานของการศึกษา

การดำเนินการสืบสวนสวนสวนคดีเลือกตั้ง เป็นคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปเพราะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจึงต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญ รวมถึงการจัดทำสำนวนในการส่งคดีฟ้องต่อศาล จะต้องกระทำโดยรอบคอบ ดังนั้น หากสำนวนขาดพยานหลักฐานที่จำเป็นในคดีในการดำเนินการในชั้นศาล ศาลจึงต้องยกฟ้อง การรวบรวมพยานหลักฐานจำเป็นหรือไม่ที่จะต้องให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมสอบสวนตั้งแต่เริ่มต้นคดี เพื่อให้การสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

รวมถึงหากกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสืบสวนสอบสวนเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การดำเนินการกับผู้กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งจะสามารถใช้มาตรการบังคับทางอาญาได้ และการพิจารณาคดีเลือกตั้งหากเป็นการรวมพิจารณาคดีโดยศาลเดียวกันโดยไม่ต้องไปแยกฟ้องที่ศาลอุทธรณ์และศาลอาญาเป็นคนละสำนวน ผลการรับฟังพยานหลักฐานอาจจะไม่แตกต่างกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ให้สามารถบัญญัติกฎหมายให้เกิดความชัดเจน เพื่อมิให้ศาลวินิจฉัยแตกต่างกัน

4.2 เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบจากการวินิจฉัยของศาลในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนในคดีต่อไปในกรณีที่วินิจฉัยแตกต่างกัน

4.3 เพื่อให้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการสืบสวนสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

4.4 เพื่อให้สามารถแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การวินิจฉัยและการรับฟังพยานหลักฐานเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

5 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาว่าหากให้พนักงานอัยการเข้ามาร่วมทำการสืบสวนสอบสวนกับพนักงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตั้งแต่เริ่มคดีจะทำให้สำนวนการสืบสวนสอบสวนมีหลักฐานชัดเจนที่ลงโทษผู้กระทำผิดได้หรือไม่ รวมถึงปริมาณคดีการยกฟ้องคดีของศาลในคดีเลือกตั้งจะลดลงหรือไม่อย่างไรรวมถึงการพิจารณาคดีเลือกตั้งหากพิจารณาคดีโดยศาลเดียวกันและยึดสำนวนการสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ผลการรับฟังพยานหลักฐานจะเปลี่ยนไปหรือไม่อย่างไร และควรจะต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกฉบับเพื่อให้การบังคับใช้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อกฎหมายหรือไม่อย่างไร

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะใช้วิธีการศึกษาโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary research) ซึ่งค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัยสัมมนา วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาฎีกา ศาลพิพากษาศาลฎีกา คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

7. ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูล กฎหมาย ระเบียบ ตลอดจนวิธีปฏิบัติต่าง ๆ จะเห็นว่าในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับใดก็ตามก็ยังเกิดปัญหาการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง การทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง หรือผู้สมัครใช้กลยุทธ์ใด ๆ เพื่อจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมาลงคะแนนเลือกตน และนับวันการแข่งขันก็จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้รูปแบบการกระทำความผิดก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของการก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งแม้ว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งซึ่งเป็นผู้ดูแลและควบคุมการเลือกตั้งในปัจจุบันจะได้มีการบัญญัติโทษตามกฎหมายเกี่ยวกับการฝ่าฝืนการเลือกตั้งเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้มีความรุนแรงมากขึ้น โดยมีทั้งโทษทางอาญา โทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเพื่อมิให้ผู้สมัครเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งอีก และโทษทางแพ่ง คือ คือการเลือกค่าเสียหายในการจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ แต่ผู้สมัครก็หาได้เกรงกลัวไม่ อะไรคือจุดอ่อนของปัญหาเหล่านี้ หรือจะเป็นเพราะกฎหมายมีข้อบกพร่อง หรือผู้ปฏิบัติตามกฎหมาย ขาดความรู้ความเชี่ยวชาญ รวมทั้งอุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้กฎหมายที่มีอยู่ไม่สามารถขจัดปัญหาการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้งได้ โดยมีสภาพปัญหา ดังนี้

7.1 ปัญหาและอุปสรรคในการสืบสวนสอบสวนและการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อฟ้องคดีต่อศาลโดยหากพิจารณาตามระเบียบคณะกรรมการการเลือกตั้งว่าด้วยการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาด พ.ศ. 2554 แล้วจะเห็นว่าขั้นตอนการดำเนินการสืบสวนสอบสวนจนกระทั่งส่งคดีฟ้องต่อศาลจะเห็นว่าการทำสำนวนเลือกตั้งมีกระบวนการยุ่งยากซับซ้อนหลายขั้นตอนรวมถึงใช้ระยะเวลาที่มากเกินไปกล่าวคือ เมื่อมีคำร้องว่ามีการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งหากผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเห็นว่าคดีมีมูลก็จะสั่งรับคำร้อง และจะแต่งตั้งคณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนขึ้นมาทำหน้าที่ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและพิจารณาสำนวนในรูปแบบองค์คณะ โดยระยะเวลาในการสืบสวนสอบสวนนั้นใช้ระยะเวลา 30 วัน และหากดำเนินการไม่แล้วเสร็จสามารถขยายระยะเวลาได้ 2 ครั้ง ๆละไม่เกิน 15 วัน รวมระยะเวลาทั้งหมด 50 วัน ซึ่งปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการดำเนินคดีกับผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้ง เนื่องจากคณะกรรมการการเลือกตั้งจำเป็นจะต้องดำเนินการประกาศผลการเลือกตั้งไปก่อนตามระยะเวลาที่กฎหมาย ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเมื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเข้าสู่ตำแหน่งในทางนิติบัญญัติและทางบริหารทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นแล้ว ทำให้การดำเนินคดีในชั้นศาลเป็นไปด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะการนำพยานไปเบิกความต่อศาลเพื่อยืนยันการกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าวเนื่องจากพยานเกรงกลัวอิทธิพล มีผลให้การหาพยานยากลำบากยิ่งขึ้นพยานไม่กล้ามาเบิกความ หรือมิฉะนั้นก็กลับคำให้การในชั้นศาล ทำให้การดำเนินการกับผู้กระทำความผิดในชั้นศาลเป็นไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้ตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกฉบับไม่ได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำงานสืบสวนสอบสวน

เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ไม่สามารถจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งได้กรณีพบการกระทำความผิดซึ่งหน้า ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าทำการจับกุม ซึ่งกว่าเจ้าหน้าที่จะมาก็ล่าช้าไม่ทันการแล้ว นอกจากนี้การที่ไม่ใช่พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทำให้ไม่สามารถออกหมายเรียกผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายหรือพยานมาให้ถ้อยคำได้ และไม่มีมาตรการบังคับกรณีบุคคลเหล่านี้ไม่มาให้ถ้อยคำ ซึ่งแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาที่มีมาตรการบังคับกับผู้กระทำผิด การแก้ไขปัญหาในกรณีนี้จึงควรมีการแก้ไขระยะเวลาเกี่ยวกับการสืบสวนสอบสวนให้น้อยลง โดยให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง เพราะหากประกาศผลการเลือกตั้งและผู้กระทำความผิดเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองแล้ว การดำเนินคดีจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก นอกจากนี้ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำการสืบสวนสอบสวนเป็นสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้สามารถใช้มาตรการบังคับทางอาญาได้ด้วย

7.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจฟ้องร้องคดี ความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญาซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 มาตรา 21กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในการดำเนินคดีในศาลอาจมอบหมายให้อัยการดำเนินการแทนได้ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้พนักงานอัยการต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง หากคณะกรรมการการเลือกตั้งร้องขอ ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นพนักงานอัยการจะยื่นฟ้องคดีอาญาและคดีแพ่งภายหลังที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติให้ดำเนินคดีกับผู้สมัครและได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนแล้ว โดยในการดำเนินคดีจะใช้สำนวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก พนักงานอัยการจึงไม่ใช่ผู้สัมผัสคดีและทราบข้อเท็จจริงตั้งแต่ต้น รวมทั้งคดีเลือกตั้งนั้นจะลงโทษผู้กระทำผิดได้ต้องมีหลักฐานที่แน่นหนาเพียงพอทำให้คดีส่วนใหญ่ที่ยื่นฟ้องต่อศาลศาลสั่งยกฟ้อง ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ที่กำหนดให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนกับเจ้าหน้าที่ของกรมสอบสวนคดีพิเศษด้วย ซึ่งความผิดในคดีเลือกตั้งก็ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และก่อให้เกิดความเสียหายต่อรัฐด้วย จึงเห็นควรมีความจำเป็นที่จะให้พนักงานอัยการเข้าร่วมทำการสอบสวนในคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งด้วย

7.3 ปัญหาเกี่ยวกับพยานหลักฐานในคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นคดีที่หาพยานหลักฐานเพื่อมาดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดได้ยาก แตกต่างจากคดีอาญา เนื่องจากการทุจริตในการเลือกตั้งจะดำเนินการกันอย่างเป็นระบบบางวิธีจะไม่สามารถทำได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งหรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงไม่มีพยานหลักฐานใด ๆเลยในการซื้อขายเสียงนั้นกฎหมายระบุว่าทั้งผู้ให้และผู้รับต่างก็มีความผิดแต่

หากผู้รับแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งภายในระยะเวลาที่กำหนดจึงจะไม่เป็นความผิด ดังนั้น ในการกระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งจึงมีเพียงผู้ให้และผู้รับเท่านั้นที่รู้เห็นกันไม่มีหลักฐานอะไร จะมีก็แต่ผู้รับเท่านั้นที่จะเป็นพยานได้ว่าได้รับจริงการที่จะต้องมาแจ้งต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเป็นเรื่องยาก และหากมีการดำเนินคดีก็ต้องไปเป็นพยานในศาลอีกส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยภัยในชีวิต ดังนั้น การแสวงหาความร่วมมือในความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งจึงควรมีการกำหนดรางวัลให้ผู้แจ้งเบาะการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง หรือสินบนนำจับ

7.4.ปัญหาการพิจารณาคดีของศาลเนื่องจากศาลใช้ดุลพินิจโดยอิสระในการพิจารณาคดีทำให้การวินิจฉัยไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน การแก้ไขปัญหานี้จึงควรกำหนดให้การพิจารณาคดีเป็นการพิจารณาโดยระบบศาลชั้นเดียว เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และทำให้ระยะเวลาการดำเนินคดีน้อยลง

สำหรับความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในกฎหมายต่างประเทศ ที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษามานั้น พบว่าในประเทศเยอรมนีและอินโดนีเซียได้กำหนดเป็นความผิดอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาและผู้มีอำนาจดำเนินคดีคือพนักงานอัยการ ส่วนในประเทศเกาหลีนั้นกำหนดให้ความผิดเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้งอยู่ในกฎหมายเลือกตั้ง แต่ให้พนักงานอัยการเป็นผู้ดำเนินคดี และออกหมายเรียกพยานหลักฐานต่าง ๆ ส่วนพนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือพนักงานอัยการเท่านั้น โดยการนำมาปรับใช้นั้นผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดข้อห้ามและโทษกำหนดไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้นมีความเหมาะสมแล้ว แต่ควรให้พนักงานอัยการเข้ามามีบทบาทในคดีเลือกตั้งมากขึ้น โดยควรเข้ามาร่วมทำการสอบสอบ เช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 ทั้งนี้ อาจไม่จำเป็นต้องเข้ามาดำเนินการเองทุกคดี อาจจะเข้ามาดำเนินการเฉพาะคดีที่เห็นว่ามีความสำคัญก็ได้

8. อภิปรายสรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งฉบับต่าง ๆ ได้กำหนดไว้ไม่ครอบคลุมและยังมีข้อบกพร่องในหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยผู้ศึกษาได้พบประเด็นที่น่าสนใจจึงนำมาอภิปรายสรุปผลการศึกษา โดยในพระราชบัญญัติที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งไม่มีบทบัญญัติในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

8.1 ไม่มีบทบัญญัติในเรื่องให้พนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังเช่นพระราชบัญญัติอื่น ๆ กำหนดไว้ ทำให้ในการดำเนินการสืบสวนสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่สามารถใช้มาตรการบังคับทางอาญาได้

8.2 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนเช่นเดียวกับการสอบสวนคดีพิเศษ

8.3 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาล โดยให้ยึดสำนวนการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหลัก ทำให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวาง และก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ และในการคดีฟ้องขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ ไม่มีบทบัญญัติให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดการฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีเลือกตั้งไปในคราวเดียว ทำให้ต้องแยกฟ้องเป็นหลายคดี

8.4 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้งและการกันบุคคลเป็นพยาน ทำให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งไม่มีประสิทธิภาพ และไม่มีพยานหลักฐานในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด

8.5 ไม่มีบทบัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งจ่ายเงินสินบนนำจับแก่ผู้นำจับหรือผู้ชี้ช่อง เพื่อจูงใจให้บุคคลที่พบเห็นการการกระทำความผิดให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย

8.6 โทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งสำหรับผู้กระทำความผิดในกฎหมายเลือกตั้งน้อยเกินไปทำให้ให้ผู้กระทำความผิดไม่เกิดความเกรงกลัว

9. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ในบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายเลือกตั้งไม่ประพบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นเป็นผลมาจากกฎหมายบัญญัติไว้ไม่คลอบคลุม หรือมีช่องว่าง ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้สมัครอาศัยช่องว่างของกฎหมายในการฝ่าฝืนกฎหมาย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายก็ขาดเครื่องมือที่จะเป็นมาตรการบังคับกับผู้กระทำผิด หรืออำนาจที่หน้าที่ที่กฎหมายได้กำหนดไว้ไม่ครอบคลุม ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

9.1 แก้ไขโดยเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง บุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งขึ้น โดยให้พนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพื่อให้สามารถออกมาตรการบังคับได้เช่นเดียวกับคดีอาญา

9.2 เพิ่มหลักการใหม่เกี่ยวกับการสอบสวนคดีเลือกตั้งให้พนักงานอัยการเข้าร่วมสอบสวนด้วย

9.3 เพิ่มหลักการใหม่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีเลือกตั้งของศาลเพื่อให้พิจารณาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยให้ยึดสำนวนการสืบสวนสอบสวนของพนักงานสืบสวนสอบสวนของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นเกณฑ์ และในคดีฟ้องขอให้มีการเลือกตั้งใหม่ ให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดการฟ้องเรียกค่าเสียหายในคดีเลือกตั้ง เพื่อให้การพิจารณาแล้วเสร็จในคราวเดียวกันไม่ต้องแยกฟ้องเป็นอีกคดี

9.4 เพิ่มหลักการใหม่เกี่ยวกับการคุ้มครองพยานในคดีเลือกตั้งและการกันบุคคลเป็นพยาน เพื่อให้การพิจารณาคดีเลือกตั้งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเพิ่มความคุ้มครองพยานที่มาให้การเพื่อให้เกิดความร่วมมือมากยิ่งขึ้น

9.5 เพิ่มหลักการใหม่ให้ศาลมีอำนาจสั่งจ่ายเงินสินบนนำจับแก่ผู้นำจับหรือผู้ชี้ช่องเพื่อจูงใจให้บุคคลที่พบเห็นการการกระทำความผิดให้ความร่วมมือหรือช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายมากยิ่งขึ้น

9.6 เพิ่มโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเลือกตั้งให้มากขึ้น เพื่อเป็นการยับยั้งหรือข่มขู่มิให้ผู้กระทำความผิดให้เกิดความเกรงกลัว รวมทั้งเป็นการป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการเลือกตั้งได้

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน.

คณิต ณ นคร. (2555). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ และมานิตย์ จุมปา .(2541). รัฐธรรมนูญของเรา กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์เดือนตุลาคม.

ณรงค์ ใจหาญ. (2552). หลักกฎหมายวีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 10).

บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ. (2535).คำอธิบายกฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ:รัฐธรรมนูญเยอรมัน กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

ไพฑูรย์ บุญวัฒน์. ระบบการเลือกตั้งที่ลดการซื้อเสียงและให้โอกาสคนดีสมัครรับเลือกตั้งเพื่อทดแทนระบบการเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ธานี วรภัทร์. (2558) .หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2543). ระบอบการเลือกตั้งของไทย .กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. คู่มือความผิดและโทษตามกฎหมาย.ห้างหุ้นส่วนจำกัดอรุณการพิมพ์.

อุดม รัฐอมฤต.(2548). บทบาทของอัยการในมุมมองของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, โดยทุนสนับสนุนการวิจัยของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย อาทิเวช. (2555) . คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 3 การสอบสวน มาตรการบังคับในคดีอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 2). ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง.

อำนาจ เนตยสุภา.รวินท์ชัย ภิวัตรภักดี .ธีรัช ลิมปภยารยะ.(2559). คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ (พิมพ์ครั้งที่ 6 แก้ไขเพิ่มเติม) กรุงเทพ : วิญญชน.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ: “สารานุกรมฉบับสรุปความองค์กรอัยการใน 195 ประเทศ” เผยแพร่ใน wedsite สำนักงานอัยการสูงสุด www.ago.go.th

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และธีรภัทธ์ เสรีรังสรรค์ รายงานวิจัย เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้ง นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

THE AMAZING RACE PRINCIPLES OF DEMOCRACY Form “Democracy for All,” Street Law,Inc: http:/www.streetlaw.org/democlesson.html บทความออนไลน์

ชัยยุทธ เตชะกุลปราณี.(2542) .ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีการป้องกันและปราบปรามการซื้อสิทธิขายเสียง.(วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศุภณัฐ ชูลาภ (2556).บทบาทพนักงานอัยการในการสอบสวนคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการสอบสวนคดีความผิดนอกราชอาณาจักร. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สพิมลเพ็ญ ทหารแก้ว(2543) .รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 : ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบสัดส่วนตามบัญชีรายชื่อผู้สมัครของพรรคการเมือง. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุทธิชัย หล่อตระกูล (2545).มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองพยานเกี่ยวกับความผิดการเลือกตั้ง. (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต) กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความเห็นและข้อเสนอแนะ ของด้านกิจการสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย เรื่อง การสืบสวนสอบสวนและวินิจฉัย : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง 14 ตุลาคม 2558

รายงานการประชุมและสังเกตการณ์การเลือกตั้งประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอินโด นีเซีย ระหว่างวันที่ 5-10 กรกฎาคม 2552 : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

รายงานการศึกษาดูงานการเลือกตั้ง ณ สาธารณรัฐเกาหลี ระหว่างวันที่ 9-14 ตุลาคม 2555: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สรุปผลการประชุมเชิงวิชาการ เรื่อง การดำเนินคดีเลือกตั้งการประชุมเชิงปฏิบัติการคณะอนุกรรมการวินิจฉัยคำร้องและปัญหาหรือข้อโต้แย้ง และการประชุมเชิงวิชาการ เรื่อง การดำเนินคดีเลือกตั้งระดับภูมิภาค ด้านกิจการสืบสวนและวินิจฉัย : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

เอกสารประกอบการประชุมระดมความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ร่าง พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....วันพฤหัสบดีที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 เวลา 08.30 – 16.30 น ณ ห้องประชุม 704 : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองสังหาริมทรัพย์ของเด็กและเยาวชน: ศึกษากรณีครอบครองรถยนต์และรถจักรยานยนต์

สราวุธ บุษดางาม[*]
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี[**]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองสังหาริมทรัพย์ของเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีครอบครองรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัจจุบันการจราจรทางบกถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพราะเป็นการเชื่อมโยงและการติดต่อระหว่างผู้คนในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศเข้าไว้ด้วยกัน แต่ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจร เป็นสาเหตุสำคัญของ ความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้ใช้เส้นทาง โดยมีสถิติเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนถึงปีละกว่า 700 ราย

ผลการศึกษาพบว่า เด็กและเยาวชนยังไม่มีความสามารถทางกฎหมายในการทำนิติกรรมสัญญาเพื่อครอบครองยานพาหนะเนื่องจากมีสถานะเป็นผู้เยาว์การที่เด็กและเยาวชนสามารถครอบครองยานพาหนะได้จึงเกิดจากบิดา มารดา หรือผู้ปกครองให้ยานพาหนะนั้นโดยเสน่หาแก่เด็กและเยาวชนและเกิดการละเมิดจากเด็กและเยาวชนอันเนื่องจากอุบัติเหตุจากยานพาหนะ โดยลักษณะการละเมิดจากการเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหนะคือ 1) การละเมิดกฎหมายจราจร และ 2) การละเมิดต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอันเนื่องจากอุบัติเหตุ เมื่อเกิดการกระทำละเมิดจากอุบัติเหตุอันเกิดจากการกระทำของเด็กและเยาวชนความต้องการของผู้เสียหาย หรือญาติผู้เสียคือการได้รับการเยียวยาหรือค่าสินไหมทดแทนตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 และค่าสินไหมทดแทนจากการพิสูจน์ในชั้นศาล เมื่อเด็กและเยาวชนไม่สามารถทำประกันภัยยานพาหนะได้ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของบิดา มารดาและผู้ปกครองในการดำเนินการให้ โดยบิดา มารดาและผู้ปกครองต้องรับผิดจากการละเมิดของเด็กและเยาวชนเป็นความรับผิดในการทำละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ซึ่งเด็กและเยาวชนไม่สามารถชดใช้ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนได้สืบเนื่องจากเด็กและเยาวชนยังไม่ได้ประกอบอาชีพมีรายได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษานี้ คือ ควรเบิกจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นอย่างทันท่วงทีโดยบริษัทประกันภัยไม่ต้องรอพิสูจน์ความผิด อีกทั้งภาครัฐควรสนับสนุนให้บิดา มารดาและผู้ปกครองทำประกันภาคสมัครใจให้กับยานพาหนะ ควรแก้ไขระบบการเก็บเอกสาร

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ของบริษัทประกันภัยที่มีมาตรฐานแตกต่างกันให้เป็นรูปแบบเดียวกันเพื่อความรวดเร็วในการเบิกจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นและบิดา มารดาและผู้ปกครอง ต้องร่วมรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมาตรา 44 ฉบับ 22/2558 นอกจากนี้ควรมีกองทุนขึ้นมาเพื่อจัดการกับปัญหาความรับผิดทางแพ่งให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อเยียวยาความเสียหายแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำละเมิดของเด็กและเยาวชน อีกทั้งควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 วรรคแรก เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับแล้ว จำเลยต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่คดีถึงที่สุดหรือไม่ ตลอดจนให้เด็กและเยาวชนสามารถมีการผ่อนชำระค่าปรับได้

1. บทนำ

การจราจรทางบกถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะเป็นการเชื่อมโยงและการติดต่อระหว่างผู้คนในพื้นที่ต่าง ๆของประเทศเข้าไว้ด้วยกัน แต่ขณะเดียวกันก็นำมาซึ่งปัญหาอุบัติเหตุจากการจราจรเช่นกันอุบัติเหตุบนทางหลวงเป็นสาเหตุสำคัญของความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้ใช้เส้นทางการจราจรทางบก โดยมีสถิติเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี เสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนถึงปีละกว่า 700 ราย แม้เด็กและเยาวชนจะเป็นผู้เยาว์ที่ยังไม่สามารถกระทำนิติกรรมซื้อขายทรัพย์สินใด ๆ ได้ แต่เด็กและเยาชนก็สามารถครอบครองทรัพย์สินได้โดยมีบิดามารดาเป็นผู้กระทำนิติกรรมแทนและมอบให้เด็กและเยาชนครอบครองทรัพย์นั้น เมื่อผู้เยาว์ก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น เด็กผู้เยาว์ก็ยังต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดา มารดาหรือผู้อนุบาลของบุคคลเช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ซึ่งทำอยู่นั้น” และมีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 25 ซึ่งกำหนดความรับผิดของผู้ปกครองและมาตรา 26 กำหนดว่า ผู้ใดก็ตามซึ่งหมายความรวมถึงบิดา มารดากระทำการฝ่าฝืนย่อมมีความรับผิด โดยเฉพาะมาตรา 26(3) กำหนดห้ามมิให้ผู้ใดบังคับ ขู่เข็ญ ชักจูง ส่งเสริมหรือยินยอมให้เด็กประพฤติตนไม่สมควรหรือน่าจะทำให้เด็กมีความประพฤติเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ผู้ฝ่าฝืนต้องรับผิดชอบทางอาญาจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ อีกทั้งปัจจุบันมีคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ฉบับที่ 22/2558 กำหนดความรับผิดของบิดา มารดาหรือผู้ปกครองไว้ กล่าวคือ บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรม สั่งสอนและยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความปกครองดูแลของตน รวมทั้งต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองเด็ก ตลอดจนต้องไม่สนับสนุนหรือปล่อยปละละเลยให้เด็กและเยาวชนในปกครองเกิดการรวมกลุ่มหรือมั่วสุมเพื่อการแข่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในทางและให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ดำเนินการติดตาม สอดส่องให้มีการดำเนินการอย่างเคร่งครัด ในกรณีที่พบเด็กและเยาวชนรวมกลุ่มหรือมั่วสุมให้ถือว่าเป็นความรับผิดชอบ

ของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน แล้วแต่กรณี และให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบกหรือเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่จะแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้ามารับทราบการกระทำของเด็กและเยาวชนดังกล่าว เพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน ทำทัณฑ์บนหรือวางข้อกำหนดเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดอีก หรืออาจให้วางประกันไว้เป็นจำนวนเงินตามสมควรแก่ฐานานุรูป แต่จะเรียกเงินประกันไว้ได้ไม่เกินระยะเวลาสองปี หากเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดดังกล่าวซ้ำอีก บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและให้ริบเงินประกันเป็นของกองทุนคุ้มครองเด็กตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองเด็ก

ผลกระทบจากการครอบครองและใช้ประโยชน์จากจักรยานยนต์ย่อมทำให้เกิดผลเสียหายต่อตัวเด็กและเยาวชนเอง และกับผู้อื่นที่ได้รับผลจากอุบัติเหตุ เช่น ได้รับบาดเจ็บ เสียชีวิต พิการ อีกทั้งบิดา มารดาหรือผู้ปกครองยังต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา และทรัพย์สินเสียหายสุดท้ายแล้วต้องชดใช้ค่าเสียหายหรือสินไหมทดแทนต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการครอบครองและใช้ปัญหาของการศึกษานี้ผู้เขียนจึงให้ความสำคัญในประเด็นที่ว่าเด็กและเยาวชนมีสิทธิในการได้มาและครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานรถยนต์ได้อย่างไร และเมื่อเด็กและเยาวชนครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ย่อมต้องใช้ประโยชน์จากยานพานะนั้น เมื่อเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหานะโดยที่เด็กและเยาวชนนั้นเป็นผู้ก่อเหตุ ซึ่งเด็กและเยาวชนรวมถึงบิดามารดาหรือผู้ปกครอง จะต้องรับผิดในทางแพ่งและทางอาญา เช่น การชดใช้ค่าปรับ ค่าสินไหมทดแทนแก่คู่กรณีจะต้องชดใช้มากน้อยเพียงใด หรือหากเด็กและเยาวชนนั้นไม่สามารถชดใช้ค่าปรับ ค่าสินไหมทดแทนแก่คู่กรณีได้ เด็กและเยาวชนนั้นจะต้องชดใช้หรือต้องรับโทษทัณฑ์อื่นใดบ้าง ซึ่งกฎหมายยังมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน

2. ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองสังหาริมทรัพย์ของเด็กและเยาวชน ศึกษากรณีครอบครองรถยนต์และรถจักยานยนต์

2.1 ปัญหาความสามารถของเด็กและเยาวชนในการทำนิติกรรมสัญญาเพื่อครอบครองยาพาหนะกรณีรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์

เด็กและเยาวชนมีสถานะเป็นผู้เยาว์ยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชายก็ตาม เมื่อบุคคลนั้นมีอายุ 20 ปีบริบูรณ์หรือบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสซึ่งถือว่าพ้นจากภาวการณ์เป็นผู้เยาว์ บุคคลนั้นจะพ้นจากการเป็นผู้หย่อนความสามารถในการทำนิติกรรม และกลายเป็นผู้มีความสามารถในการทำนิติกรรมได้ แต่ขณะที่เด็กและเยาวชนยังไม่บรรลุนิติภาวะ เด็กและเยาวชนไม่สามารถทำนิติกรรมสัญญาซื้อขายด้วยตนเอง การที่เด็กและเยาวชนสามารถครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยนต์ได้จึงเกิดจากบิดา มารดาหรือผู้ปกครองส่งมอบการครอบครองให้แก่เด็กและเยาวชน ซึ่งบิดา มารดาหรือผู้ปกครองสามารถกระทำได้ซึ่ง

เป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเด็กและเยาวชนเป็นผู้ครอบครองและใช้ประโยชน์จากยานพาหนะ

2.2 ปัญหากฎหมายละเมิดจากการเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหนะของเด็กและเยาวชน

ปัญหากฎหมายละเมิดจากการเกิดอุบัติเหตุจากยานพาหนะของเด็กและเยาวชนมีการละเมิด 2 ลักษณะคือ การละเมิดกฎหมายจราจรกฎหมายจราจรเป็นกฎหมายเทคนิคที่บัญญัติความผิดและโทษเอาไว้ชัดเจนไม่เกี่ยวกับหลักศีลธรรมใด ๆ กฎหมายจราจรเป็นความผิดที่ถูกจัดอยู่ในประเภทที่ธรรมชาติของการกระทำไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญาโดยแท้ (True Crime) แต่มีลักษณะเป็นกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามมิฉะนั้นจะต้องรับผิดเรียกว่าลักษณะของความผิดนี้ว่าความผิดมีกฎระเบียบ (Regulatory Offence) ส่วนความผิดที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อความปลอดภัยในการจราจรจะมีลักษณะของการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายและอันตรายกฎหมายจึงต้องบัญญัติให้เป็นความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายและอันตรายกฎหมายจึงต้องบัญญัติให้เป็นความผิดเพื่อปกป้องอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสังคมได้ซึ่งเราเรียกลักษณะของความผิดนี้ว่าความผิดที่เป็นการก่ออันตราย เช่น ผู้ขับขี่มีใบอนุญาตขับขี่หรือไม่หรือได้ขับรถมาแล้วนานเท่าใดผู้ขับขี่มีสภาพแห่งจิตใจหรือสภาพแห่งร่างกายของผู้ขับเป็นอย่างไร กับการละเมิดต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น ความหมายของ “ละเมิด” ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานหมายถึง “ล่วงเกินหรือฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือกฎหมายที่กำหนดไว้” ส่วนในทางกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420 บัญญัติเกี่ยวกับละเมิดไว้ว่า การกระทำผิดกฎหมายโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ก่อให้เกิดเหตุการณ์ใดอันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายและทั้งการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจกำหนดจำนวนได้แน่นอนหรือไม่แน่นอนและความเสียหายนั้นจะเป็นตัวเงินหรือไม่ก็ตามการตรวจสอบการละเมิดต่อชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นอันเนื่องจากอุบัติเหตุเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะสอบสวนข้อเท็จจริงของอุบัติเหตุว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหายและผู้ใดละเมิดกฎหมายจราจร หรือผู้ใดเป็นผู้ก่อให้เกิดอุบัติเหตุ

2.3 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจากการกระทำละเมิดของเด็กและเยาวชน

การชดใช้สินไหมทดแทนเป็นไปตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 (การจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นจากเงินกองทุนทดแทนผู้ประสบภัยซึ่งการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้ประสบภัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน คือ ค่าเสียหายเบื้องต้นซึ่งบริษัทจะชดใช้ให้แก่ผู้ประสบภัยหรือทายาทของผู้ประสบภัยภายใน 7 วัน นับแต่บริษัทได้รับคำร้องโดยไม่ต้องรอพิสูจน์ความผิดซึ่งค่าเสียหายเบื้องต้นมีรายละเอียด คือ 1) ค่าเสียหายเบื้องต้นเป็นเงินจำนวนหนึ่งที่จ่ายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถซึ่งมีจำนวนน้อยกว่าค่าเสียหายทั้งหมด 2) เรียกได้จากบริษัทประกันภัยเจ้าของรถ หรือกองทุนทดแทนแล้วแต่กรณี 3) ไม่คำนึงถึงว่าเป็นความผิดผู้ใด 4) เฉพาะความเสียหายต่อชีวิตร่างกายและอนามัยเท่านั้น 5) มีหลักเกณฑ์การจ่ายตามที่กำหนดในกฎกระทรวงขั้นตอนที่ 2 คือการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นค่าเสียหาย

ทั้งหมดที่เกิดจากการกระทำละเมิดทุกกรณีไม่ว่าจากรถยนต์หรือเหตุอื่น แต่เงื่อนไขการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจำเป็นต้องพิสูจน์ในชั้นศาลเสียก่อนว่าผู้ใดเป็นฝ่ายละเมิด และผู้ได้รับความเสียหายมิได้เป็นฝ่ายผิด แม้ว่ากฎหมายระบุให้มีการจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นภายใน 7 วัน โดยไม่ต้องรอพิสูจน์ความรับผิด แต่ในทางปฏิบัติกว่าที่โรงพยาบาลแต่ละแห่งจะได้รับเงินจากบริษัทประกัน ต้องใช้เวลาโดยเฉลี่ยถึง 65 วันโรงพยาบาลและญาติของผู้ประสบภัยจากรถเกิดความสับสนในการจัดเตรียมเอกสารที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ค่าเสียหายส่วนที่เกินจากค่าเสียหายเบื้องต้นหรือการเรียกค่าเสียหายเต็มจำนวนความเสียหายซึ่งต้องรอการพิสูจน์ว่ามิได้เป็นผู้กระทำผิด โดยผ่านการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาล ซึ่งจะต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นเวลานานมากก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายโดยเฉพาะผู้เสียหายที่มีฐานะยากจน

2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการประกันภัยของเด็กและเยาวชน

ตามหลักการทำนิติกรรมแล้วเด็กและเยาวชนไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการทำสัญญาประกันภัยรถยนต์และรถจักยานยนต์ เว้นแต่ได้รับความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรมหรือบิดามารดาเป็นผู้ทำสัญญาประกันภัยรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ภาคบังคับและส่งเบี้ยประกันภัยด้วยตนเอง แล้วส่งมอบการครอบครองรถยนต์หรือรถจักยานยนต์ให้เด็กและเยาวชนครอบครองใช้ประโยชน์ อย่างไรก็ตามสัดส่วนของเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับที่รัฐเรียกเก็บเอาจากผู้เอาประกันภัยไม่สอดคล้องกับการกำหนดจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ชดใช้ให้กับผู้ประสบภัยรวมตลอดทั้งปัญหาความถูกต้องและความยุติธรรมในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ประสบภัย และขั้นตอนวิธีการที่จ่ายค่าสินไหมทดแทนในทางปฏิบัติที่เป็นจริง ซึ่งหากผู้ประสบภัยต้องใช้จ่ายเพื่อบรรเทาความเสียหายที่มีมูลค่าสูงเกินกว่านี้ ก็ต้องเป็นผู้รับชอบเองไปก่อน โดยไม่มีผู้ใดยืนยันได้ว่าจะได้รับชดค่าสินไหมทดแทนจากการประกันภัยหรือไม่ การจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นไม่เพียงพอกับความเสียหายที่ผู้ประสบภัยได้รับ กลายเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ตรงต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แม้เจ้าของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์หรือผู้มีส่วนได้เสียจะมีสิทธิทำประกันภัยภาคสมัครใจควบคู่ไปกับการประกันภัยภาคบังคับก็ตาม แต่การประกันภาคสมัครใจมีอัตราเบี้ยประกันที่สูงและเป็นสิทธิของเจ้าของรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่จะเลือกทำประกันภาคสมัครใจหรือไม่ก็ได้

2.5 ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน

ความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนเป็นความรับผิดในการทำละเมิดของบุคคลอื่น (Vicarious Liability) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนต้องร่วมรับผิดชอบตามหลักกฎหมายดังนี้

1) ความรับผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น มาตรา 429 ยกเว้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่แล้ว ซึ่งเป็นข้อสันนิษฐานความรับผิดผู้เสียหายไม่มีหน้าที่พิสูจน์ความบกพร่องในหน้าที่สำหรับการดูแลผู้เยาว์และบิดา มารดา

ที่จะต้องรับผิดร่วมกับผู้เยาว์ตามมาตรา 429 ต้องเป็นบิดา มารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรผู้เยาว์

2) ความรับผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ผู้ปกครองต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนในความดูแลของตนเองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า ผู้ปกครองต้องให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและพัฒนาเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนตามสมควรแก่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่น แต่ทั้งนี้ต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำตามที่กำหนดในกฎกระทรวงและต้องคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในความปกครองดูแลของตนมิให้ตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ

3) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมาตรา 44 ฉบับ 22/2558 ในกรณีที่พบเด็กและเยาวชนรวมกลุ่มหรือมั่วสุม ให้ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน แล้วแต่กรณีและให้เป็นอำนาจของเจ้าพนักงานจราจรหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยจราจรทางบก หรือเจ้าพนักงานตำรวจ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ที่จะแจ้งให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเข้ามารับทราบการกระทำของเด็กและเยาวชนดังกล่าว เพื่อให้คำแนะนำ ตักเตือน ทำทัณฑ์บนหรือวางข้อกำหนดเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชน กระทำความผิดอีกหรืออาจให้วางประกันไว้เป็นจำนวนเงินตามสมควรแก่ฐานานุรูป แต่จะเรียกเงินประกันไว้ได้ไม่เกินระยะเวลาสองปี หากเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิดดังกล่าวซ้ำอีก บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและให้ริบเงินประกันเป็นของกองทุนคุ้มครองเด็กตามกฎหมายว่าด้วยคุ้มครองเด็ก

กรณีที่เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนวางเงินประกันภัย หากบิดามารดาของเด็กและเยาวชนไม่วางเงินประกันหรือไม่มีทรัพย์สินพอที่จะวางเงินประกันผลในทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร อีกทั้งหากบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ได้ประมาทเลินเล่อและมิได้เจตนา บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องรับผิดตามประกาศฉบับนี้หรือไม่ ซึ่งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ 22/2558 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนของปัญหาดังกล่าวนี้ไว้

2.6 ปัญหาเกี่ยวกับการไม่สามารถชดใช้ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนได้ของเด็กและเยาวชน

ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนที่ต้องชดใช้ คือ เงินที่ต้องชดใช้เพื่อทดแทนความเสียหาย ที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินหรือแก่บุคคลอันเนื่องมาจากการละเมิด การทำให้ทรัพย์สินกลับสู่สภาพเดิมและค่าปรับ คือ เงินที่ผู้ถูกปรับถูกลงโทษให้ชดใช้เพราะกระทำความผิดหรือไม่กระทำตามสัญญาที่ตกลงไว้ปัญหาการไม่สามารถชดใช้ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนได้ของเด็กและเยาวชนสืบเนื่องจากเด็กและเยาวชนยังไม่ได้ประกอบอาชีพมีรายได้ การได้ครอบครอง

ยานพาหนะนั้นมักเป็นการได้มาโดยเสน่หาโดยบิดา มารดาหรือผู้ปกครองส่งมอบการครอบครอง ให้หากเกิดอุบัติเหตุที่เกี่ยวกับยานพาหนะจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชนหรือผู้ปกครองบางส่วนที่มีฐานะยากจนไม่สามารถชดใช้ค่าปรับและค่าสินไหมทดแทนได้

นอกจากนี้ยังมีปัญหาว่าเมื่อศาลพิพากษาให้เด็กหรือเยาวชนชำระค่าปรับ เด็กหรือเยาวชนต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือนับแต่วันที่คดีถึงที่สุด

3. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับปัญหาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในการครอบครองสังหาริมทรัพย์กรณีรถยนต์และรถจักรยานยนต์ของเด็กและเยาวชนมีดังนี้

1) ในกรณีที่บิดา มารดาและผู้ปกครองประมาทเลินเล่อในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน บิดา มารดาและผู้ปกครองสมควรอย่างยิ่งที่ต้องร่วมรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติมาตรา 44 ฉบับ 22/2558 ทั้งนี้เพื่อให้เป็นเยี่ยงอย่างให้กับบิดา มารดาและผู้ปกครองทั่วไปได้ปฏิบัติตาม

แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายดังกล่าวนี้ไม่ได้บัญญัติถึงการคุ้มครองเด็กไว้อย่างชัดเจน บัญญัติเพียงหน้าที่และความรับผิดของบิดามารดาหรือผู้ปกครองไว้ อีกทั้งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ 22/2558 ยังมีปัญหาที่ต้องตีความ กล่าวคือ กรณีที่เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนวางเงินประกัน หากบิดามารดาของเด็กและเยาวชนไม่วางเงินประกันหรือไม่มีทรัพย์สินพอที่จะวางเงินประกันผลในทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร อีกทั้งหากบิดามารดาหรือผู้ปกครองไม่ได้ประมาทเลินเล่อและมิได้เจตนาบิดามารดาหรือผู้ปกครองจะต้องรับผิดตามประกาศฉบับนี้หรือไม่ ซึ่งคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติที่ 22/2558 มิได้กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนของปัญหาดังกล่าวนี้ไว้ จึงยังมีข้อบกพร่องและไม่อาจบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาในปัจจุบันได้

ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายที่มีอยู่ให้ชัดเจนถึงผลของการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานกรณีที่เจ้าพนักงานใช้ดุลยพินิจกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนวางเงินประกัน หากบิดามารดาของเด็กและเยาวชนไม่วางเงินประกันหรือไม่มีทรัพย์สินพอที่จะวางเงินประกันผลในทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร และแก้ไขให้ชัดเจนว่าจะเป็นความผิดตามประกาศฉบับนี้ได้เฉพาะการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทเท่านั้น เพื่อจะได้ไม่ต้องมีปัญหาในการตีความและบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2) ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการจัดตั้งกองทุนขึ้นเพื่อจัดการกับปัญหาความรับผิดทางแพ่งให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งนี้เนื่องจากอุบัติเหตุการจราจรทางบกมักเกิดจากการกระทำที่ประมาทโดยที่ผู้ก่อเหตุไม่ได้มีเจตนาให้เกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นมาแล้ว หากเด็กและเยาชนนั้น

เป็นผู้ก่อเหตุหากมีกรณีที่ต้องชดใช้ค่าสินไหมแทนและค่าปรับเป็นเงินจำนวนมาก ๆ จะพบว่าเด็กและเยาชน รวมถึงบิดามารดาหรือผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่มีฐานะยากจนจะไม่สามารถชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายได้ คู่กรณีหรือผู้เสียหายมักจะไม่ได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ดังนั้น ควรจัดตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนรวมถึงผู้เสียหาย โดยกองทุนนี้จะช่วยเหลือด้านชดเชยค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำละเมิดจากการใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ให้แก่ผู้เสียหาย

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาความเสียหายในทางทรัพย์สินแก่ผู้เสียหาย โดยผู้เสียหายต้องมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด โดยกองทุนนี้จะมีรายรับหลายทางด้วยกัน เช่น 1) เงินอุดหนุนที่รัฐบาลจัดสรรให้จากงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2) เงินค่าปรับและทรัพย์สินที่ริบมาจากการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน 3) เงินที่ได้จากการรับช่วงสิทธิเพื่อไล่เบี้ยแก่ผู้กระทำหรือผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหาย 4) เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคให้กองทุน โดยเงินหรือทรัพย์สินที่บริจาคให้กองทุนนั้นให้นำไปหักภาษีได้โดยการตราพระราชกิจกฤษฎีกา ทั้งนี้เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนบริจาคเงินหรือทรัพย์สินแก่กองทุน

อีกทั้งเงินกองทุนเยียวยาความเสียหายในทางทรัพย์สินนี้ ควรที่จะมีการจำกัดอัตราขั้นสูงสุดไว้ด้วยว่าผู้เสียหายมีสิทธิได้รับอัตราขั้นสูงสุดเป็นจำนวนเท่าใด และให้เป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะเลือกรับเงินเยียวยาจากกองทุนนี้หรือจากบริษัทประกันภัยไม่ว่าจะเป็นภาคบังคับหรือภาคสมัครใจ แต่รวมกันแล้วต้องไม่เกินความเสียหายที่แท้จริง

โดยเงินกองทุนนี้มีลักษณะคล้ายกับพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 เพียงแต่ความเสียหายที่ผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยาตามพระราชบัญญัตินี้จะมีเพียงความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย และจิตใจ ไม่รวมถึงความเสียหายในทางทรัพย์สิน แต่การตั้งกองทุนตามที่ผู้เขียนเสนอนี้เป็นกรณีของการเยียวยาความเสียหายในทางทรัพย์สินที่เกิดจากการกระทำละเมิดของเด็กและเยาวชน

3) ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 29 วรรคแรก เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าปรับแล้ว จำเลยต้องชำระค่าปรับภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาคดีถึงที่สุด เพื่อไม่ให้มีปัญหาในการตีความ

นอกจากนี้ควรให้เด็กหรือเยาวชนซึ่งไม่สามารถชำระค่าปรับ สามารถผ่อนชำระค่าปรับได้ และควรใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษปรับ เช่น การกักขังภายในบ้านในช่วงเวลาที่กำหนดซึ่งอาจเป็นตลอด 24 ชั่วโมงหรือเฉพาะช่วงเวลากลางคืน ทั้งนี้ให้เจ้าหน้าที่คอยสอดส่องดูแล เช่น กำหนดว่าเจ้าหน้าที่จะไปพบเดือนละอย่างน้อย 28 ครั้ง ถ้าไปแล้วไม่พบเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่จะรายงานศาล ซึ่งการกักขังภายในบ้านนี้ยังช่วยระบายความแออัดในเรือนจำได้ ซึ่งการกักขังในบ้านนี้ มีใช้อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น กฎหมายของสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมทางด้านงบประมาณและด้านบุคลากร จึงอาจกำหนดให้เจ้าหน้าในท้องที่นั้น ๆ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือเจ้าหน้าที่ในท้องที่นั้น ๆ ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน เข้าไปสอดส่องดูแลหรือไปพบเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษปรับ โดยไม่ต้องตั้งหน่วยงานรับผิดชอบขึ้นใหม่ ทั้งนี้อาจกำหนดว่าจะมีเจ้าหน้าที่เข้าไปพบอาทิตย์ละกี่วัน โดยไม่ต้องระบุวันที่จะไปพบ หากไปแล้วไม่พบเด็กและเยาวชนที่ต้องโทษปรับก็จะรายงานไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเพื่อรายงานไปยังศาลเพื่อพิจารณาปรับเปลี่ยนโทษต่อไป

อีกทั้งการกำหนดค่าปรับควรคำนึงถึงทรัพย์สิน รายได้และภาระของผู้กระทำความผิดที่จะต้องเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว สุขภาพ รวมถึงสาเหตุอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อฐานะทางการเงินของผู้นั้นด้วย โดยกฎหมายในระบบลายอักษร เช่น กฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้ใช้ระบบวันปรับโดยคำนวณอัตราค่าปรับผันแปรตามเหตุปัจจัยสองประการคือลักษณะความรุนแรงของการกระทำและอัตรารายได้ของผู้กระทำผิด ส่วนกฎหมายในระบบจารีตประเพณี เช่น กฎหมายของสหรัฐอเมริกา การลงโทษปรับจะต้องคำนึงถึงหลักความสามารถในการชำระค่าปรับของจำเลยและโทษปรับนั้นจะต้องไม่เป็นการปิดกั้นจำเลยจากการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม โดยการกำหนดจำนวนเงินค่าปรับและวิธีการชำระค่าปรับศาลจะต้องคำนึงถึงฐานะและความเป็นอยู่ของจำเลยประกอบด้วย และรัฐจะต้องให้ประโยชน์แก่จำเลยผู้ที่มีความตั้งใจจริงที่จะชำระค่าปรับโดยการผ่อนปรนกฎระเบียบบางข้อและลงโทษผู้จงใจไม่ชำระค่าปรับอย่างเด็ดขาด

4) เนื่องการบิดามารดาหรือผู้ปกครองสามารถส่งมอบการครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ให้เด็กและเยาวชนได้ครอบครองและใช้ประโยชน์ได้ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่กรณีที่เกิดการละเมิดขึ้น มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับค่าเสียหายเบื้องต้นและค่าสินไหมทดแทนที่เบิกจ่ายล่าช้า เกิดจากบริษัทประกันต้องการพิสูจน์ให้ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้ก่อเหตุ ปัญหานี้กระทบต่อผู้เสียหาย ไม่ว่าผู้เสียหายจะเป็นผู้ก่อเหตุก็ตาม ดังนั้นภาครัฐจึงควรสนับสนุนให้บิดา มารดา และผู้ปกครองทำประกันภาคสมัครใจสำหรับรถยนต์และรถจักยานยนต์ เพื่อเฉลี่ยหรือกระจายความเสียหาย ซึ่งสามารถบรรเทาความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินต่าง ๆ โดยมีบริษัทประกันภัยเป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ตามที่ระบุไว้ในสัญญา อีกทั้งภาครัฐควรกำหนดอัตราเบี้ยประกันภาคสมัครใจให้เหมาะสมและไม่สูงจนเกินไป เพื่อจูงใจและเพื่อให้การประกันภัยภาคสมัครใจสำหรับยานพาหนะมีผลตอบแทนที่คุ้มค่าครอบคลุมความเสียหายที่เกิดกับยานพาหนะและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้

นอกจากนี้จากการศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้บริการประกันภัยรถยนต์กับบริษัทรับประกันของคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่ามีปัจจัยประกอบกันหลายประการที่จะจูงใจให้มีการทำประกันภัยรถยนต์และรถจักยานยนต์ภาคสมัครใจ

เช่น 1) อัตราเบี้ยประกันภัย 2) สาขาหรือตัวแทนของบริษัทรับประกันภัยทั้งนี้เพื่อความสะดวกของผู้เอาประกันภัย 3) การที่บริษัทประกันให้ผู้เอาประกันผ่อนชำระเบี้ยประกันภัยเป็นงวด ๆ ได้ 4) การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อเป็นการจูงใจให้มีการทำประกันภัยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ภาคสมัครใจ ผู้เขียนจึงเสนอให้ภาครัฐให้การสนับสนุนให้ บิดา มารดา หรือผู้ปกครองทำสัญญาประกันภาคสมัครใจ ทั้งนี้เพื่อเฉลี่ยหรือกระจายความเสียหายโดยให้บริษัทประภัยเป็นผู้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน

5) ควรแก้ไขระบบการเก็บเอกสารของบริษัทประกันภัยที่มีมาตรฐานแตกต่างกันให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เนื่องจากระบบการเก็บเอกสารของบริษัทประกันภัยจะเก็บตามความสะดวกของตนเอง แต่เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นไม่สามารถเบิกจ่ายค่าเสียหายเบื้องต้นได้เร็ว ส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้รับผลกระทบหากต้องชดใช้ค่าเสียหายหากเป็นผู้ก่อเหตุหรือได้รับค่ารักษาพยาบาลล่าช้าหากเป็นผู้ได้รับความเสียหาย

บรรณานุกรม

กรมการขนส่งทางบก. (ม.ป.ป.). *อุบัติเหตุสูงสุดคือ รถจักรยานยนต์.* สืบค้น 4 กุมภาพันธ์ 2558, จาก http://www.dlt.go.th/th/index.php?option=com_content&view=article&id=3754:-25--- &catid=141

กัลยา ตัณศิริ, และพิมพ์ใจ สระทองอุ่น. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบคำบรรยาย กระบวนวิชากลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (LA 702).* กรุงเทพฯ: หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาคพิเศษ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

คำพิพากษาฎีกาที่ 491/2507.

คำพิพากษาฎีกาที่ 979/2513.

คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 22/2558 เรื่อง มาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการแข่งรถยนต์และรถจักรยานยนต์ในทางและการควบคุมสถานบริการหรือสถานประกอบการที่เปิดให้บริการในลักษณะที่คล้ายกับสถานบริการ. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 171 ง ราชกิจจานุเบกษา 23 กรกฎาคม 2558.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2536). *กฎหมายมหาชน เล่ม 1: วิวัฒนาการทางปรัชญาและลักษณะของกฎหมาย มหาชนยุคต่าง ๆ.*

บัญญัติ สุชีวะ. (2556). *คำอธิบาย กฎหมายลักษณะทรัพย์* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง. เนติบัณฑิตยสภา.

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2540.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535.

สุรพล นิติไกรพจน์. (2537). หลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศส ส่วนที่หนึ่งหลักเสรีนิยม, *วารสารนิติศาสตร์, 24(3).*

Lepointe Gabriel. (1958). *Droit Romain et Ancien Droit Français* (Droit des beins). Paris: Dalloz.

Monier Raymond. (1947). *Manuel Elémentaire de Droit Romain, Tome I en*. Paris: Edition Domat Montchestien.

ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

สาธิดา คุลิเมคิน[*]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[**]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงระบบการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาถึงปัญหาจากความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมาย ในเรื่องการให้ความคุ้มครองและรับรองสิทธิของผู้เสียหายที่จะสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามมาตรา 44/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศส

จากการศึกษาพบว่ายังคงมีปัญหาในการตีความกฎหมายอยู่หลายประการ เช่น

- เรื่องความเป็นผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หมายความแต่เฉพาะตัวผู้เสียหายเท่านั้นหรือหมายรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนด้วย
- เรื่องผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วยหรือไม่
- เรื่องผู้เสียหายยื่นคำร้องเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ตายลงในระหว่างพิจารณา ทายาทของผู้เสียหายมีสิทธิจะดำเนินคดีต่อไปได้อีกหรือไม่ และนำบทบัญญัติใดมาบังคับใช้
- เรื่องค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 รวมถึงค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ “อนามัย” ด้วยหรือไม่

จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมาย จึงทำให้ต้องมีการตีความ และทำให้เกิดปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายตามมา จึงเห็นสมควรพิจารณาถึงประสิทธิผลของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้หรือไม่ เพียงใดตลอดจนมีความสัมพันธ์สอดคล้องและหรือเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการยุติธรรมหรือไม่

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการคุ้มครองสิทธิเรียกร้องที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับทางอาญา ซึ่งแต่เดิมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 43 กำหนดไว้ว่า เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำผิด

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คืนแทนผู้เสียหายด้วย โดยอำนาจของพนักงานอัยการจำกัดเฉพาะความผิดอาญาที่เกี่ยวกับทรัพย์เพียง 9 ประเภท และมีสิทธิเรียกเฉพาะทรัพย์สินหรือราคาที่ผู้เสียหายสูญเสียไปเท่านั้น ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2548 โดยเพิ่มเติมหลักการใหม่กำหนดไว้ตามมาตรา 44/1 ว่าในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ผู้เสียหายที่ได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้ ทำให้ผู้เสียหายให้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว เป็นธรรมและประหยัดมากยิ่งขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณาคือ แม้การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ในครั้งนี้จะสนับสนุนให้ผู้เสียหายในคดีอาญาสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น แต่ก็ยังพบว่ามีปัญหาในการตีความกฎหมายอยู่หลายประการ จึงควรหามาตรการทางกฎหมายมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

2. แนวคิดและทฤษฎีในการเรียกค่าสินไหมทดแทนผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงแนวคิดของการเยียวยาความเสียหายของผู้เสียหายในคดีอาญาของรัฐ จึงได้ทำการศึกษาถึงหลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา ความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา ความหมายของคำว่าค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหาย

2.1 หลักการดำเนินคดีแพ่งและคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีแพ่งและหลักการดำเนินคดีอาญา มีข้อที่แตกต่างกันในเรื่องของการดำเนินคดีหลายประการ จึงทำให้มีการแยกศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาออกจากกัน ในส่วนนี้จึงขออธิบายให้เห็นถึงความแตกต่างของวัตถุประสงค์แห่งการดำเนินคดี

2.1.1 หลักการดำเนินคดีแพ่ง

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่กำหนดความเกี่ยวพันทางกฎหมายหรือนิติสัมพันธ์ระหว่างเอกชนกับเอกชน (ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช, 2546 : 76) มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิของเอกชนซึ่งมีต่อกัน

ฉะนั้น เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นแก่เอกชน บุคคลที่ได้รับความเสียหายจะต้องดำเนินการบังคับสิทธิตนต่อผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายเอง ความรับผิดในทางแพ่งจึงเป็นเรื่องของการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน มุ่งในทางเยียวยาให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงฐานะเดิมให้มากที่สุด

การเริ่มต้นของการดำเนินคดีแพ่งอาจเริ่มขึ้นจาก

(1) มีข้อโต้แย้งในเรื่องสิทธิหรือหน้าที่ในทางแพ่ง

(2) มีความจำเป็นที่จะต้องใช้สิทธิทางศาล

2.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญา

การกระทำความผิดทางอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปถือว่า เป็นการกระทำผิดต่อความสงบสุขของรัฐ ดังนั้น การป้องกันและการปราบปรามการกระทำความผิดจึงตกเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของรัฐที่จะต้องมีหน้าที่ในการดูแลรับผิดชอบป้องกัน ตลอดจนนำตัวผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ

เมื่อการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการกระทำที่กระทบต่อการอยู่รวมกันอันเป็นเรื่องของส่วนรวมที่รัฐมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ ผู้ใดกระทำความผิดอาญาผู้นั้นจะต้องถูกลงโทษโดยรัฐและรัฐเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษอาญาแก่บุคคล กฎหมายอาญาจึงจึงเป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชน (คณิต ณ นคร, 2547 : 36) ดังนั้น กฎหมายอาญาในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

2.2 ความหมายของผู้เสียหายในคดีอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(4) ให้นิยามคำว่า “ผู้เสียหาย” ไว้ว่าหมายความถึงบุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ซึ่งบัญญัติในมาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6

ซึ่งบทนิยามดังกล่าวกลับไม่มีความชัดเจนทำให้ในทางปฏิบัติมีการโต้เถียงและตีความความเป็นผู้เสียหายออกเป็นหลายนัยยะ และก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาความเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย ซึ่งในทางปฏิบัติศาลไทยได้วางหลักเรื่อง “ผู้เสียหายโดยนิตินัย” ไว้เป็นส่วนประกอบหนึ่งในการพิจารณาถึงความเสียหายที่แท้จริงสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญา เป็น “ผู้เสียหาย” โดยการตีความขยายขอบคำว่าผู้เสียหายออกไป และสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอันเป็นหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาความเป็นผู้เสียหายในปัจจุบัน

2.3 ความหมายของคำว่าค่าสินไหมทดแทนและค่าเสียหาย (ไพจิตร ปุญญพันธุ์, 2548 : 311)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 คำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” นอกจากหมายถึงการคืนทรัพย์ หรือใช้ราคาทรัพย์แล้วยังรวมถึง “ค่าเสียหาย” อันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้กระทำละเมิดขึ้นด้วย ดังนั้นคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” จึงมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ค่าเสียหาย” หรือ “ค่าเสียหาย” เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ “ค่าสินไหมทดแทน”

นอกจากนั้นตามมาตรา 438 วรรคสอง อาจทำให้เข้าใจว่าค่าสินไหมทดแทนได้แก่การคืนทรัพย์ ใช้ราคาทรัพย์ และการชดใช้ค่าเสียหาย เท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาถึงถ้อยคำในมาตรา 438 วรรคแรกที่ใช้คำว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใด” ย่อมแปลความได้ว่า การคืนทรัพย์ การใช้ราคา และการชดใช้ค่าเสียหาย เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นวิธีการใด ๆ ในการเยียวยาหรือแก้ไขให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมย่อมอยู่ในความหมายของคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ทั้งสิ้น

ความหมายของค่าเสียหายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 วรรคสอง บัญญัติถึง “ค่าเสียหาย” ไว้ว่า “อนึ่ง ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ใช้เพื่อ ความเสียหายอย่างใด ๆ อัน

ได้ก่อขึ้นนั้นด้วย” ดังนั้นค่าเสียหายจึงเป็นการชดใช้หรือทดแทน ความเสียหายและเป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทน

3. การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

ในบทนี้ผู้เขียนจะทำการศึกษาถึงหลักเกณฑ์การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามกฎหมายประเทศไทย และต่างประเทศ โดยในระบบกฎหมาย Common Law คือประเทศอังกฤษ และในระบบกฎหมาย Civil Law คือประเทศฝรั่งเศส

3.1 หลักเกณฑ์การยื่นคำร้องขอเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามกฎหมายประเทศไทย

1. ศาลที่มีอำนาจพิจารณา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 บัญญัติว่า ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียงหรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของจำเลย ผู้เสียหายจะยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตนก็ได้

ตามบทบัญญัติดังกล่าว มีหลักการสำคัญคือ ให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในส่วนที่นอกเหนือจากที่พนักงานอัยการขอตามมาตรา 43 ได้โดยไม่ต้องไปดำเนินคดีแพ่งเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นเป็นอีกคดีหนึ่ง ดังนั้น ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคือศาลที่พิจารณาคดีอาญาในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องขอให้จำเลยรับผิดทางอาญา

2. หลักเกณฑ์การยื่นคำร้อง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 ได้กำหนดหลักเกณฑ์การยื่นคำร้องของผู้เสียหายต่อศาลพิจารณาคดีอาญาในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เพื่อขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ตน โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1) คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น

2) ผู้ที่ได้รับความเสียหายทางแพ่งที่จะมีสิทธิยื่นคำร้องตามมาตรานี้ ต้องปรากฏว่าความเสียหายทางแพ่งนั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หรือมีมูลเหตุจากการกระทำความผิดทางอาญา

3) คำว่า “ผู้เสียหาย” ตามมาตรานี้มีความหมายอย่างเดียวกับคำว่าผู้เสียหายในมาตรา 2 (4)

4) ผู้เสียหายที่มีสิทธิยื่นคำร้องต้องเป็นผู้เสียหายที่ปรากฏอยู่ในคำฟ้องของโจทก์เท่านั้น ส่วนคดีอาญาที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง ผู้เสียหายรายอื่นไม่อาจยื่นคำร้องขอให้บังคับจำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเข้าไปในคดีอาญาดังกล่าวได้ แม้มูลกรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายเป็นมูลกรณีเดียวกัน

5) การยื่นคำร้องตามมาตรานี้ก็เพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่งเท่านั้นไม่ใช่เป็นการขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในคดีอาญา ตามมาตรา 30 ดังนั้น ผู้เสียหายจึงนำสืบพยานได้เฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวกับค่าสินไหมทดแทนว่ามีเพียงใด จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยไม่ได้

6) ผู้เสียหายที่จะยื่นคำร้องตามมาตรานี้จะต้องมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลย และสิทธิเรียกร้องดังกล่าวเกิดขึ้นเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย จิตใจ หรือได้รับความเสื่อมเสียต่อเสรีภาพในร่างกาย ชื่อเสียง หรือได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สิน

7) ความเสียหายที่เป็นเหตุแห่งการเรียกค่าสินไหมทดแทนต้องเป็นความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดที่พนักงานอัยการโจทก์ฟ้องเท่านั้น ผู้เสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดที่ไม่ถูกฟ้องไม่ได้ (จุลสิงห์ วสันตสิงห์, 2551 : 262-263)

8) คำร้องของผู้เสียหายต้องไม่ขัด หรือแย้งกับคำฟ้องในคดีอาญาของอัยการกล่าวคือต้องยึดข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเช่นเดียวกับฟ้องของอัยการ เช่น หากอัยการฟ้องว่าจำเลยขับรถโดยประมาทผู้เสียหายก็จะไปกล่าวในคำร้องว่าจำเลยกระทำโดยเจตนาเพื่อเป็นฐานในการเรียกค่าสินไหมทดแทนในจำนวนที่สูงสุดไม่ได้

3.2 การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาตามกฎหมายประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นนอกจากจะสามารถดำเนินคดีแพ่งเพื่อใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งที่เกิดจากการกระทำความผิดอาญาแล้ว ผู้เสียหายยังสามารถเรียกร้องค่าเสียหายได้ 2 วิธี คือ

1) การเรียกร้องค่าเสียหายจากรัฐผ่านทางโครงการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีอาญา (The Criminal Injuries Compensation Scheme: CICS) โดยผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนนั้นจะต้องได้รับความเสียหายซึ่งเป็นผลมาจากความผิดอาญาร้ายแรงคำร้องขอต้องได้รับการไต่สวนจากเจ้าหน้าที่ และผู้เสียหายไม่มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดเป็นต้น (Martin Wasik, 2001 : 244)

2) การเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด ซึ่งมีในกระบวนการตัดสินคดีของศาลได้แก่ Compensation Orders และ Restitution Orders

ก) Compensation Orders

เมื่อปี 1975 Scarman LJ ได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ที่กฎหมายอังกฤษกำหนดให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย (Compensation Orders) ว่าเนื่องจากการกระทำความผิดอาญา มักมีความรับผิดทางแพ่งรวมอยู่ด้วย การใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต่อศาลแพ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะยุ่งยาก เพื่อให้ผู้เสียหายในคดีอาญามีความสะดวกและวิธีการที่รวดเร็ว รวมทั้งลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแพ่ง เมื่อมีวิธีการที่สามารถให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาได้ในกรณีที่ผู้กระทำผิดถูกฟ้องดำเนินคดีและถูกพิพากษาลงโทษ คดีนั้นย่อมมีข้อเท็จจริงที่ปรากฏต่อศาล

อาญาแล้ว จึงเหมือนกับไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้เสียหายดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดซ้ำอีกครั้งหนึ่ง

ข) Restitutions Orders

หลักการพื้นฐานของ Restitutions Orders คือ การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนที่ไม่ยุ่งยาก (simple compensation) โดยการให้ผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินที่ขโมยมาคืนให้แก่เจ้าของหรือผู้ที่มีสิทธิ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ตาม Powers of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000 มาตรา 148-149

3.3 การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาตามระบบกฎหมายฝรั่งเศส

การเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาเป็นไปตามที่กำหนดในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส โดยสรุปได้ดังนี้ (พัชราภรณ์ ภู่สุวรรณ, 2551 : 31)

ก) ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา

เมื่อพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว ผู้เสียหายที่ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่ง มีสิทธิที่จะขอเข้าเป็นคู่ความฝ่ายแพ่งในคดีอาญา โดยมีประเด็น คือ เรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดจากการกระทำผิดทางอาญาของผู้กระทำผิดที่ถูกดำเนินคดีอยู่นั้น โดยการร้องขอด้วยวาจาหรือทำเป็นลายลักษณ์อักษรยื่นต่อศาลหากมีการไต่สวนเบื้องต้น หรือในระหว่างการพิจารณาคดีก็ได้ ผู้เสียหายจะได้รับประโยชน์จากกระบวนพิจารณาคดีอาญา มีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลและมีสิทธินำพยานมาสืบในศาลได้ แต่จะมีผลเฉพาะคดีส่วนแพ่งในฝรั่งเศสผู้เสียหายส่วนใหญ่มักจะนิยมเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนด้วยวิธีการนี้ เนื่องจากการแยกฟ้องเป็นคดีแพ่งนั้น ศาลแพ่งจะหยุดการพิจารณารอให้คดีอาญามีคำตัดสินก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 4 วรรคสอง กำหนดว่า “เมื่อเจ้าทุกข์เป็นโจทก์ฟ้องความรับผิดทางแพ่งต่อศาลแพ่งแล้ว ศาลจะหยุดการพิจารณารอการชี้ขาดของคดีอาญาซึ่งได้ฟ้องขึ้นก่อนหรือกำลังฟ้องขึ้นในระหว่างคดีแพ่งนั้น” นอกจากนั้น การดำเนินคดีแพ่งในฝรั่งเศสมีแนวโน้มว่าจะใช้ระยะเวลานาน เป็นภาระหนักและมีค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นหากเป็นไปได้ผู้เสียหายก็มักจะหลีกเลี่ยงการดำเนินคดีแพ่ง

ข) ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญา

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 1 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “การดำเนินคดีอาญาอาจเริ่มขึ้นได้โดยฝ่ายผู้เสียหายตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้” ประกอบกับ มาตรา 3 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้สิทธิผู้เสียหายสามารถเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดอาญา พร้อมกับคดีอาญาต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาได้ ฉะนั้น หากพนักงานอัยการยังไม่ได้ฟ้องคดีอาญา ผู้เสียหายก็สามารถฟ้องผู้กระทำผิดต่อศาลโดยตรงเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนได้ โดยผู้เสียหายต้องทำคำร้องเป็นหนังสือ มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดที่ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทน (อุทัย อาทิเวช, ม.ป.ป. : 45)

4. ปัญหาการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา

1. ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หมายความแต่เฉพาะตัวผู้เสียหายเท่านั้นหรือหมายรวมถึงผู้มีอำนาจจัดการแทนด้วย จากการศึกษาพบว่าการดำเนินคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาตามมาตรา 44/1 บัญญัติอยู่ในส่วนของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินคดีอาญาด้วย

2. ผู้เสียหายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 นั้น ต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยด้วยหรือไม่ จากการศึกษาพบว่าผู้เสียหายในคดีอาญาไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเฉพาะกับคดีบางประเภทเท่านั้น เช่น คดีที่ต่างฝ่ายประมาท หรือคดีที่ผู้เสียหายยินยอมให้มีการกระทำต่อตนเองแต่ขัดต่อพรบ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ซึ่งขณะเดียวกันจำเลยก็สามารถให้การต่อสู้ว่าผู้เสียหายมีส่วนผิดในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 442 ประกอบมาตรา 223 ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริงในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนศาลต้องดูว่าฝ่ายใดก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากัน และลดความรับผิดชอบของจำเลยลงตามส่วนแห่งความผิดของผู้เสียหาย หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีส่วนผิดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ศาลอาจไม่สั่งให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเลยก็ได้ เพื่อให้ตรงกับเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายฉบับนี้ขึ้นมาใหม่ที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทั้งปวงนอกเหนือจากที่พนักงานอัยการเรียกให้ตามมาตรา 43 เข้าไปในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ได้ เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นเหยื่ออาชญากรรมได้รับการเยียวยาความเสียหายโดยสะดวกและรวดเร็วกว่าเดิม ทั้งยังส่งผลให้คดีต่าง ๆ ที่เกิดจากมูลกรณีเดียวกันได้รับการวินิจฉัยชี้ขาดไปในคราวเดียวโดยไม่ต้องไปฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ อันเป็นการลดภาระของคู่ความและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานคดีของศาล และอำนวยความยุติธรรมทางอาญายิ่งขึ้น

3. ผู้เสียหายซึ่งยื่นคำร้องตามมาตรา 44/1 แล้วตายลงในระหว่างพิจารณา จากการศึกษาพบว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคสอง กำหนดว่า ให้ถือว่าคำร้องดังกล่าวเป็นคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่ง

4. ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 รวมถึงค่าสินไหมทดแทนเพราะเหตุได้รับอันตรายแก่ “อนามัย” ด้วยหรือไม่ การที่มาตรา 44/1 บัญญัติว่า “เพราะเหตุรับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย...” กฎหมายเขียนมุ่งไปถึงสิ่งซึ่งกฎหมายอาญาประสงค์จะคุ้มครอง ถ้ามีการประทุษร้ายต่อสิ่งเหล่านี้แล้วเกิดความเสียหายใด ๆ ที่ผู้เสียหายมีสิทธิจะเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 420 ได้แล้ว ก็ย่อมสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ได้เช่นกัน แต่เพื่อให้เกิดความชัดเจนและไม่ให้เป็นปัญหาในการตีความในทางปฏิบัติต่อไปจึงเห็นสมควรเพิ่มคำว่า “อนามัย” เข้าไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1

5. ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 หมายถึง ค่าสินไหมทดแทนที่เป็นตัวเงินเท่านั้นหรือไม่ พบว่าคำว่า “ค่าสินไหมทดแทน” ตามมาตรา 44/1 นั้น มีความหมายเช่นเดียวกับประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 438 ดังนั้นสำหรับค่าสินไหมทดแทนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเป็นตัวเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงความเสียหายที่คำนวณเป็นตัวเงินได้ด้วย และรวมถึงหนี้ที่เป็นการกระทำเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมแม้จะมิใช่ค่าเสียหายที่เป็นตัวเงินก็ตาม

6. ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 44/1 ต้องคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะฝ่ายใดเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร ในการพิจารณาและพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46 ดังนั้นนอกจากศาลจะต้องวินิจฉัยเรื่องค่าสินไหมทดแทนตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 438 แล้ว ยังต้องพิจารณาว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไรด้วยตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 442 ให้นำมาตรา 223 มาใช้บังคับด้วย ศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายให้ต่ำกว่าความเสียหายที่แท้จริงได้ เพราะผู้เสียหายมีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย โดยกำหนดค่าสินไหมทดแทนสูงต่ำตามส่วนแห่งความยิ่งหย่อนของผู้ส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย

7. ปัญหาการเข้าถึงสิทธิของผู้เสียหาย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 44/1 ยังไม่มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่รัฐหน่วยงานใดที่จะเป็นผู้บอกกล่าวหรือแจ้งให้แก่ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทน

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพปัญหาการเรียกค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา พบว่าบางปัญหายังเป็นปัญหาที่ทางนักวิชาการมีการให้ความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ หรือยังไม่มีคำพิพากษาฎีกาที่ตัดสินไว้แน่นอนชัดเจน ผู้เขียนเห็นว่าเพื่อให้เกิดกระบวนการคุ้มครองสิทธิของผู้ได้รับความเสียหายและให้ผู้เสียหายสามารถใช้สิทธิได้อย่างเต็มที่และเป็นรูปธรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เสียหาย จึงเห็นควรดำเนินการดังนี้

1. ผู้เสียหายตามมาตรา 44/1 ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยเพื่อให้สอดคล้องกับหลักนิติวิธีทางกฎหมาย และสอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ และตรงกับเจตนารมณ์ในการร่างกฎหมายฉบับนี้ขึ้นมา ซึ่งขณะเดียวกันจำเลยก็สามารถให้การต่อสู้ว่าผู้เสียหายมีส่วนผิดในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นจริงในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนศาลต้องดูว่าฝ่ายใดก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากัน และลดความรับผิดชอบของจำเลยลงตามส่วนแห่งความผิดของผู้เสียหาย หรือถ้าทั้งสองฝ่ายมีส่วนผิดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ศาลอาจไม่สั่งให้จำเลยใช้ค่าสินไหมทดแทนเลยก็ได้

2. เห็นว่าควรกำหนดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้บอกกล่าวหรือแจ้งสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหายทราบ โดยเพิ่มเติมเข้าไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 44/1 วรรคท้าย “ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้เสียหายทราบถึงสิทธิที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนตามวรรคหนึ่ง ”

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2556). กฎหมายอาญาทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____. (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

จุลสิงห์ วสันตสิงห์. (2551). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช. (2546). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย. . (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัชราภรณ์ ภู่สุวรรณ. (2551). การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหายในคดีอาญาของพนักงานอัยการ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพจิตร ปุญญพันธุ์. (2548). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะละเมิด. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ.

วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์. (2556). สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาวิจัยระบบการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย อาทิเวช . (ม.ป.ป.). รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ.พริ้นติ้ง.

Martin Wasik. (2001) Emmins on Sentencing. 4th ed. UK: Blackstone Press.

ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ

สินีนาฏ หมวดมณี*
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

การวิจัยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อเป็นการศึกษากระบวนการหลังจากที่ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาและมีการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อของผู้ให้เช่าซื้อกระบวนการเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อตลอดจนกระบวนการนำทรัพย์สินที่เช่าซื้อออกประมูลขายถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ก่อให้เกิดสิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อในการดำเนินการในกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการจัดส่งหนังสือบอกเลิกสัญญา กระบวนการเลิกสัญญา กระบวนการจัดส่งหนังสือแจ้งประมูลขาย กระบวนการนำทรัพย์ที่เช่าซื้อออกขายทอดตลาดพบว่ากระบวนการดังกล่าวต้องมีความสมดุลในการบังคับคับตามสิทธิของแต่ละฝ่ายไม่ว่าจะเป็นผู้เช่าซื้อ ผู้ให้เช่าซื้อ กระบวนการจัดส่งเอกสารใด ๆ ก็ตามถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินการที่เป็นธรรมและต้องเปิดโอกาสให้คู่สัญญา หรือ ผู้มีส่วนได้เสียโต้แย้งได้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เช่าซื้อ ผู้มีส่วนได้เสีย ดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์อย่างเต็มใจทั้งนี้การจัดส่งเอกสารใด ๆ ควรจะต้องส่งภายในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเกินสมควรและถึงแม้การทำสัญญาจะยึดหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนาก็ตามรัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซงแต่เมื่อคำนึงถึงหลักมนุษยธรรมประกอบกับเพื่อมิให้เกิดการสำรองหนี้เสียจนเกินสมควรน่ามีมาตรการในการช่วยเหลือคู่สัญญาหากประสบปัญหาการเงินอย่างแท้จริงเพื่อส่งเสริมให้ทางฝ่ายต่างปฏิบัติต่อกันได้อย่างสมดุลกระบวนการยึดรถยนต์ในคดีที่เช่าซื้อนั้นพบว่าไม่ว่าผู้เช่าซื้อจะดำเนินการถึงขั้นตอนใดไม่ว่าจะเป็นการยื่นฟ้อง ศาลพิพากษาแล้ว หรือบังคับคดีแล้วผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถติดตามรถยนต์ที่เช่าซื้อได้คืนทุกเมื่อกระบวนการดังกล่าวพบว่าไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดให้การดำเนินการสามารถว่ากล่าวกันไปในคราวเดียวกันได้อาจจะเพิ่มภาระให้กับคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายและเพิ่มขั้นตอนการปฏิบัติงานให้กับกระบวนการยุติธรรมและอาจจะสร้างความเสียหายให้ผู้ให้เช่าซื้อเกินสมควรเมื่อพิจารณาถึงในแง่ผลประโยชน์ที่ลงทุนไปแล้วก็ย่อมจะหวังผลกำไรหรือผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับและเมื่อการดำเนินการใดก็ตามเป็นขั้นตอนการปฏิบัติงานของฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยรัฐไม่ได้เข้ามาตรวจสอบในส่วนกระบวนการอาจจะเกิดการฮั้วกันในทางปฏิบัติควรมีมาตรการทางกฎหมายมาควบคุมการปฏิบัติงานให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่สัญญาหรือผู้มีส่วนได้เสียเพิ่มมากขึ้น จาก

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

การศึกษาพบว่ากระบวนการในทางปฏิบัติอาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมต่อผู้เช่าซื้อได้หรืออาจจะทำให้กระบวนการดำเนินการล่าช้า เพิ่มขั้นตอน เสียค่าใช้จ่าย และ เกิดความเสียหายต่อผู้ที่เกี่ยวข้องหรือกระบวนการยุติธรรมเกินสมควร

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อเมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อ ทรัพย์สิน นิติกรรมและสัญญา ค้ำประกัน พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการขายทอดตลาด (ฉบับที่3) พ.ศ. 2557 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์ พ.ศ. 2557 พระราชบัญญัติการทวงถามหนี้ พ.ศ. 2558 มาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี กฎหมายประเทศอังกฤษ เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐฝรั่งเศส ที่เกี่ยวข้องกับเช่าซื้อ และ การบังคับคดีจากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาทางกฎหมาย ทางปฏิบัติและอุปสรรคทางกฎหมายในการปฏิบัติซึ่งทำให้กระบวนไม่ชอบด้วยกฎหมายหลายประการไม่ว่าการจัดส่งหนังสือต่าง ๆ ที่จะเกิดสิทธิในทางกฎหมาย อำนาจในการติดตาม อำนาจในการขายทรัพย์ ความซับซ้อนในการดำเนินคดีที่ต้องดำเนินการหลายครั้งซึ่งอาจจะส่งผลให้ไม่เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติหลายประการและอาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาได้ตามสมควร

ดังนั้นเมื่อกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อเป็นกระบวนการโดยที่ผู้ให้เช่าซื้อดำเนินการฝ่ายเดียวอาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมแก่ผู้เช่าซื้อได้ตามสมควรจากเหตุผลดังกล่าวผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะแนวทางดังกล่าวคือควรกำหนดมาตรการในการดำเนินการดังกล่าวให้มีการควบคุมขั้นตอนในทางปฏิบัติให้ชัดเจน มีมาตรการในการควบคุมการจัดส่งเอกสาร การบอกเลิกสัญญาถึงคู่สัญญาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น กำหนดหลักเกณฑ์ในการช่วยเหลือผู้เช่าซื้อหรือผู้มีส่วนได้เสียหากพบประสบปัญหาทางการเงิน หรือถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขเมื่อผู้ให้เช่าซื้อติดตามรถยนต์คันที่เช่าซื้อกลับคืนมาได้กำหนดมาตรการในการกำหนดราคารถยนต์ที่ชัดเจน ซึ่งอาจจะว่ากล่าวกันไปในคราวเดียวได้ หรือ งดการบังคับคดีไว้ชั่วคราวหากมีการขายรถยนต์ที่เช่าซื้อได้แล้วก็ว่ากล่าวกันไปในคราวเดียวกันได้เห็นได้ว่าจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่าย ขั้นตอนการปฏิบัติงานกระบวนการยุติธรรม กระบวนการขายทอดตลาดที่เปิดโอกาสให้คู่สัญญาหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสเข้าโต้แย้งการดำเนินการได้ตามสมควรโดยควบคุมการดำเนินการโดยรัฐเพิ่มมากขึ้น และ อันจะส่งผลต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย กระบวนการยุติธรรมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม เพื่อให้การดำเนินการธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์มีความเป็นธรรมส่งผลต่อการลงทุนเพิ่มมากขึ้นส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยให้มีการพัฒนาต่อไปเพิ่มมากขึ้น

1.บทนำ

ปัจจุบันการเติบโตของตลาดรถยนต์ส่งผลให้ธุรกิจเช่าซื้อเติบโตมากขึ้นสถาบันการเงินให้ความสนใจไม่ว่าจะเป็นธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทประกันภัย เพราะเป็นช่องทางในการนำเงินจากประชาชนมาสร้างผลกำไรได้จำนวนมากแม้กฎหมายจะจำกัดธุรกิจที่สถาบันการเงินที่จะนำเงินฝากของประชาชนไปลงทุนก็ตามแต่หน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันการเงินต่าง ๆ ก็ให้การสนับสนุนโดยออกประกาศข้อยกเว้นให้สามารถลงทุนได้และไม่เพียงแต่สถาบันการเงินเท่านั้นยังมีภาคเอกชนอื่นก็หันมาทำธุรกิจมากขึ้นเพราะรถยนต์ถือเป็นทรัพย์สินที่มูลค่าพอสมควรและมีมาตรฐานในกรประเมินที่ค่อนข้างชัดเจนมีตลาดรองรับจำนวนมากจึงเป็นช่องทางในการให้สินเชื่อได้

หากพิจารณาถึงหลักการพื้นฐานของการใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกันตามช่องทางกฎหมายกำหนดไว้มีเพียงการจำนำ จำนองในอดีตก่อนการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 มาตรา 17/1 รถยนต์ไม่อาจจำนองได้ส่วนการจำนำนั้นก็ต้องส่งมอบทรัพย์สินวิธีการที่ง่ายที่สุดก็คือการทำสัญญาเช่าซื้อกล่าวคือลูกหนี้นำรถยนต์มาโอนกรรมสิทธิ์ให้เจ้าหนี้ก่อนและทำสัญญาเช่าซื้อกลับไป (Sale and lease back contract)โดยวิธีการนี้ถือเจ้าหนี้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เมื่อไหร่ก็ตามที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้เจ้าหนี้สามารถบอกเลิกสัญญาและริบบรรดาเงินที่ชำระมาแล้วและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้อย่างไรก็ตามแม้จะมีการแก้กฎหมายที่เกี่ยวกับธุรกิจเช่าซื้อแต่ก็ไม่ทำให้ให้ธุรกิจเช่าซื้อลดลงแต่อย่างใดเพราะการเช่าซื้อไม่จำกัดเรื่องดอกเบี้ยเพราะไม่ใช่การให้กู้ยืมเงินโดยไม่มีหลักประกันและเมื่อลูกหนี้ผิดนัดผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถบอกเลิกสัญญาและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินที่เช่าซื้อได้โดยเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อ และประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อและรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมธุรกิจเช่าซื้อก็ตามแต่พบว่าในทางปฏิบัติก็พบปัญหาทางปฏิบัติและเป็นปัญหาทางกฎมายหลายประการซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาอาทิ ปัญหาการบอกเลิกสัญญาไม่ว่าจะเป็นกระบวนการจัดส่งส่งหนังสือบอกเลิกสัญญา ระยะเวลาที่มีผล ผลของหนังสือบอกเลิกสัญญาที่จะก่อให้เกิดสิทธิในการติดตามทรัพย์สิน ปัญหาการติดตามรถยนต์ซึ่งในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่มีสิทธิติดตามได้ตลอดไม่ว่ากระบวนทางคดีจะดำเนินการไปถึงขั้นตอนใดเช่น อาจจะยื่นฟ้องต่อศาล อาจจะเป็นกรณีที่ศาลมีคำพิพากษา หรือ อาจจะเป็นกรณีที่ไม่สามารถติดตามรถยนต์คืนและมีการบังคับคดีกับทรัพย์สินอื่นและได้ติดตามรถยนต์กลับคืนมาได้ ปัญหาการนำรถยนต์ออกขายทอดตลาดไม่ว่าจะเป็นกระบวนการแจ้งวันขาย การประเมินราคารถยนต์ สถานที่ในการทำการขาย ระยะเวลาที่จะทำการขาย ปัญหาการคัดค้านราคาพบว่าการขายทอดตลาดตามหลักกฎหมายว่าด้วยเช่าซื้อจากการศึกษาไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ของธนาคารแห่งประเทศไทย หรือ

ประกาศสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคที่ให้สิทธิในกระบวนการคัดค้านราคาที่ขายทอดตลาดของผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกันซึ่งอาจจะเสียสิทธิในการคัดค้านราคาได้

ดังนั้นจึงเห็นควรศึกษากระบวนในทางปฏิบัติซึ่งเป็นปัญหาทางกฎหมายที่อาจจะส่งผลให้การดำเนินคดีเช่าซื้อล่าช้า เสียค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น และอาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาตามสมควรซึ่งผู้เขียนจะศึกษาปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อทั้งกฎหมายไทยและต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางในการค้นหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม ชัดเจน และเกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายเพื่อใช้บังคับกับกรณีดังกล่าว

แนวความคิดในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ

สัญญาเช่าซื้อถือเป็นกลไกทางกฎหมายประกอบกับธุรกิจเพื่อสนองความต้องการธุรกิจในสังคมเนื่องจากเทคโนโลยีมีการพัฒนาไปมากขึ้นมีการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคจึงทำให้สัญญาเช่าซื้อเป็นที่นิยมแพร่หลายมากขึ้นโดยสัญญาเช่าซื้อใช้หลักกฎหมายเกี่ยวกับนิติกรรมสัญญาโดยพื้นฐานมาจากหลักเสรีภาพบุคคลมีเสรีภาพในการแสดงเจตนาหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในการทำสัญญามี 2 ความหมาย ความหมายแรกคือเสรีภาพในการเข้ามาตกลงทำสัญญา ส่วนความหมายที่สองหมายถึงเสรีภาพที่จะไม่ถูกแทรกแซงเมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้วกล่าวได้ว่าเมื่อบุคคลใดทำสัญญาบุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญาผูกพันตนเองจะก่อหนี้หรือไม่แล้วแต่ความสมัครใจของบุคคลมิได้เกิดจากอำนาจอื่นใด (อำนาจกฎหมาย)สัญญามิได้มีสภาพบังคับโดยอำนาจกฎหมายแต่เกิดจากความสมัครใจของคู่สัญญาที่ยินยอมผูกพันกฎหมายเป็นเพียงแต่กำหนดบทลงโทษเมื่อไม่ปฏิบัติตามทฤษฎีว่าด้วยหลักเสรีภาพในการทำสัญญายึดหลักที่ว่า “หนี้เกิดจากสัญญาเป็นหนี้ที่ยุติธรรม”เพราะคู่สัญญามีอิสระจากการทำสัญญานั้นหรือไม่ก็ได้หากเห็นว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจนเกินสมควรก็ไม่ต้องทำสัญญานั้นเมื่อใดที่เข้าทำสัญญาแล้วถือว่าหนี้ดังกล่าวมีความยุติธรรมและเจตนาที่แสดงออกมาย่อมมีความศักดิ์สิทธิ์รัฐจะไม่เข้ามาแทรกแซงเว้นแต่ต้องห้ามตามกฎหมายชัดแจ้งหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา หรือ (Autonomy of the will) นี้เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ทางหนี้ว่าอยู่บนรากฐานเจตนาของบุคคล บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะผูกพันตนเองต่อผู้อื่นตามที่ตนต้องการ เจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาของสัญญา และ เป็นตัวกฎเกณฑ์ที่จะทำให้สัญญามีผลใช้บังคับแก่คู่สัญญาตลอดจนปัญหาการตีความสัญญาหลักเกณฑ์ที่ทำให้เอกชนสามารถกำหนดนิติสัมพันธ์ระหว่างคนโดยอิสระด้วยการแสดงเจตนาหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาทำให้ผลของสัญญาสามารถบังคับคู่สัญญาได้จากการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้นเอง เนื่องจากกฎหมายที่อยู่อาจจะไม่เพียงพอหรือไม่เหมาะสมกับปัญหาหรือข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันออกไปในปัจจุบันจึงมีเหตุผลที่ว่าควรที่จะให้เอกชนมีความคิดในการกำหนดเงื่อนไขของข้อสัญญาและสามารถบังคับตามสัญญาได้หากไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม

อันดีของประชาชนการปล่อยให้เอกชนทำการดังกล่าวได้เนื่องจากว่าวิถีทางในการเยียวยาในเรื่องกฎหมายว่าด้วยสัญญายังไม่เพียงพอ

โดยทั่วไปมนุษย์ถือได้ว่าเมื่อถือกำเนิดแล้วมีความสัมพันธ์ 2 เรื่อง คือ 1) ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติเกิดทันทีที่เกิดมาเช่นความสัมพันธ์ฉันพ่อแม่ลูกหรืออาจจะเกิดผลทางกฎหมายที่ต้องการมีการกระทำอะไรบางอย่างก่อนเช่น การสมรส การรับรองบุตร 2)ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับทรัพย์สินการดูรักษาผลประโยชน์และ อาจจะขาย หรือ นำไปให้ใคร หรือทำอย่างไรกับทรัพย์สินของตนเองก็ได้

หลักกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายโรมัน และ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย

หลักกฎหมายโรมันว่าด้วยทรัพย์ หรือ ทรัพย์สินทรัพย์ หรือ ทรัพย์สินตามความหมายของกฎหมายโรมันหมายถึงสิ่งใดก็ตามที่มีคุณค่าหรือค่าทางเศรษฐกิจ(economic value) และเป็นสิ่งซึ่งสามารถกำหนดค่าหรือตีราคาเป็นหน่วยของเงินตราได้เพราะฉะนั้นสิทธิต่าง ๆ ที่เป็นเงินหรือมีมูลค่าทางเศรษฐกิจย่อมถือว่าเป็นทรัพย์สินด้วยเจ้าของกรรมสิทธิ์ตามกฎหมายโรมันจะมีสิทธิ 3 ประการด้วยกันคือ สิทธิในการใช้สอยทรัพย์สินนั้น สิทธิในการได้ดอกผลในทรัพย์สิน สิทธิในการใช้ทรัพย์สินโดยสิ้นเปลืองหรือทำลายทรัพย์สินนั้น

ตามระบบกฎหมายจารีตประเพณี(common law) เจ้าของทรัพย์ย่อมมีสิทธิในการใช้ ทำลาย และ จำหน่ายจ่ายโอน แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับว่าสิทธิของผู้อื่นเป็นอย่างไร และ กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างไรด้วย แนวคิดเรื่องกรรมสิทธิ์ในกฎหมายจารีตประเพณี(common law) เกิดขึ้นพร้อมกับระบบทุนนิยมทางอุตสาหกรรม (right of possession) สิทธิครอบครอง และพัฒนาเป็นหลักกรรมสิทธิ์ในปัจจุบัน

การได้กรรมสิทธิ์โดยตนเองตามแนวกฎหมายเอกชนโรมันเพื่อแก้ปัญหา 2 ประการ

1. เป็นการหาแนวทางการแก้ไขให้ผู้รับโอนเมื่อรับโอนโดยเวลานานและเข้าเงื่อนไขครบถ้วนเรื่องกรรมสิทธิ์ หรือ ถ้ามีผู้แย่งการครอบครองเจ้าของสามารถติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินได้

2. เพื่อแก้ไขความบกพร่องในสิทธิของผู้ส่งมอบทรัพย์สินกล่าวคือผู้ส่งมอบทรัพย์สินไม่มีอำนาจในการส่งมอบทรัพย์สินเพราะฉะนั้นเจ้าของที่แท้จริงสามารถติดตามเอาคืนได้ตามหลักที่ว่า ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

หลักกรรมสิทธิ์และลักษณะสำคัญของกรรมสิทธิ์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ อำนาจและสิทธิของผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1336 บัญญัติว่า“ภายในบังคับแห่งกฎหมายเจ้าของทรัพย์สินมีสิทธิใช้สอยจำหน่ายทรัพย์สินของตนและได้ซึ่งดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้น กับทั้งมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากบุคคลผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้และมีสิทธิขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินนั้นโดยมิชอบ”กรรมสิทธิ์มีลักษณะสำคัญดังนี้ ลักษณะเป็นอำนาจสิทธิเด็ดขาด (**Absolute**) คือเจ้าของกรรมสิทธิ์จะกระทำการบังคับตามสิทธิของตนได้โดยพลการโดยมิต้องไปร้องขอต่อศาล

เช่น ในเรื่องการติดตามเอาคืนจากผู้ที่ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้หรือขัดขวางมิให้ผู้อื่นสอดเข้าเกี่ยวข้องโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ชอบที่จะใช้อำนาจในกรรมสิทธิ์นั้นได้โดยพละการไม่ต้องขออนุญาตหรือร้องขอให้ศาลบังคับให้ลักษณะที่ถืออำนาจหวงกัน คือ ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลอื่นทุกคนที่จะต้องไม่รบกวนขัดขวางในสิทธิที่มีอยู่แต่กรรมสิทธิ์มีลักษณะพิเศษไปจากทรัพย์สิน คือ กรรมสิทธิ์ก่อให้เกิดอำนาจหวงกันโดยเฉพาะขึ้น กล่าวคือ สำหรับทรัพย์สินอื่นในบางกรณีผู้ทรงสิทธิอาศัยจะต้องยอมแก่ผู้ทรงสิทธิเก็บกิน หรือ ผู้ทรงสิทธิในภาระจำยอมก็ต้องยอมแก่ผู้ทรงสิทธิเก็บกิน หรือ ผู้ทรงสิทธิภาระจำยอมก็จะต้องยอมแก่ผู้ทรงสิทธิในภาระจำยอมโดยสามยทรัพย์อื่นให้เข้ามาใช้สิทธิในทรัพย์สิทธิ์เดียวกัน แต่สำหรับกรรมสิทธิ์นั้นผู้ทรงกรรมสิทธิ์มีอำนาจหวงกันโดยเฉพาะตนเท่านั้น เว้นแต่จะตกอยู่ในบังคับของบทบัญญัติกฎหมายลักษณะอันถาวร (Perpetuaal)กรรมสิทธิ์มีลักษณะเป็นสิทธิถาวรโดยแท้ กล่าวคือ ไม่มีบทกฎหมายอันใดมาจำกัดให้กรรมสิทธิ์สิ้นไปโดยกาลเวลาได้เป็นสิทธิที่คงอยู่ตลอดไปกับเจ้าของกรรมสิทธิ์ผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงถือได้ว่ามีสิทธิที่จะใช้สอย จำหน่าย จ่าย โอน ได้ดอกผล และ มีสิทธิติดตามเอาคืนจากผู้ที่ไม่มีสิทธิที่จะยึดถือเอาไว้ในกระบวนการเช่าซื้อรถยนต์เมื่อผู้เช่าซื้อซึ่งเป็นผู้ผิดสัญญาและเป็นเพียงผู้ครอบครองทรัพย์สินโดยอำนาจเจ้าของกรรมสิทธิ์จึงมีสิทธิติดตามเอาคืนซึ่งทรัพย์สินจากผู้ไม่มีสิทธิยึดถือเอาไว้ได้ตลอดเวลาเมื่อยึดรถยนต์กลับมาได้ก็สามารถทำการขายทอดตลาดได้ด้วยตนเองเนื่องจากเป็นทรัพย์สินของตนเองการขายทอดตลาดสมบูรณ์เมื่อมีการเคาะไม้หรือมีกิริยาอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาดโดยการขายทอดตลาดจะสำเร็จลงและผู้ซื้อและผู้ขายต้องผูกพันตามสัญญาขายทอดตลาดสำเร็จลงและผู้ซื้อผู้ขายผูกพันตามสัญญาขายทอดตลาดการขายทอดตลาดต่างจาการซื้อขายทั่วไปและเมื่อขายได้ไม่เพียงพอตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถมาฟ้องร้องบังคับได้อีกตามมูลหนี้ที่เสียหายอันเป็นส่วนต่างจากราคาที่ขายทอดตลาด

ปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อ

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อรถยนต์ และกระบวนการขายทอดตลาดรถยนต์ที่เช่าซื้ออันได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าซื้อ ค้ำประกัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดี พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมพ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติในการทวงถามหนี้พ.ศ. 2558 ประกาศคณะกรรมว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และ เงื่อนไขในการขายทอดตลาด พ.ศ. 2554 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการประเมินราคาทรัพย์พ.ศ. 2557 เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศทำให้พบข้อขัดข้องในทางปฏิบัติและอาจจะส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายหลายประการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาการส่งหนังสือบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อ

กรณีที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อเนื่องจากผู้เช่าซื้อผิดสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจะบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยอิสระไม่ได้เนื่องจากถูกผูกมัดด้วยคำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินหรือให้ทรัพย์สินตกเป็นสิทธิแก่ผู้เช่าซื้อเมื่อผู้เช่าซื้อได้ชำระเงินครบตามสัญญาโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ตามมาตรา 574 ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กันหรือกระทำผิดสัญญาในส่วนที่เป็นข้อสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ อนึ่งในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะริบบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนและกลับเข้าครอบครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง เนื่องจากธุรกิจเช่าซื้อเป็นธุรกิจที่นิยมแพร่หลายทำให้สัญญาเช่าซื้อที่ออกมาสร้างความไม่เป็นธรรมกับผู้เช่าซื้อตามสมควรจึงมีการออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาเรื่องให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยายนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาพ.ศ. 2555ตามประกาศข้อ4 (4)จึงกำหนดให้ ผู้ให้เช่าซื้อมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ในกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อรายงวดสามงวดติด ๆ กัน และผู้ให้เช่าซื้อมีหนังสือบอกกล่าวผู้เช่าซื้อให้ใช้เงินรายงวดที่ค้างชำระนั้นภายในเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าซื้อได้รับหนังสือ และผู้เช่าซื้อละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้นทำให้การบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อจะต้องปรากฏว่าผู้เช่าซื้อผิดนัดเป็นเวลาสามงวดและผู้ให้เช่าซื้อต้องบอกกล่าวอีกอย่างน้อยสามสิบวันรวมระยะเวลาแล้วประมาณสี่งวดในการปฏิบัติงานนั้น จัดทำและส่งหนังสือหนังสือบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อส่วนใหญ่แล้ว ฝ่ายผู้จัดทำสัญญาเช่าซื้อไม่ได้เป็นผู้จัดทำหรือส่งหนังสือบอกเลิกสัญญาโดยตรงแต่อาจเป็นฝ่ายอื่นของผู้ให้เช่าซื้อ เช่น ฝ่ายติดตามหนี้สิน หรือฝ่ายติดตามยึดรถยนต์เช่าซื้อ หรือสำนักงานทนายความ ภายนอกที่ผู้ให้เช่าซื้อได้ว่าจ้างเป็นผู้ออกหนังสือบอกเลิกสัญญา พร้อมทั้งดำเนินการจัดส่งหนังสือบอกเลิกสัญญาไปยังผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน ซึ่งในการจัดส่งหนังสือดังกล่าวโดยปกติจะมีการให้ผู้เช่าซื้อลงนามระบุที่อยู่ที่เป็นการจัดส่งเอกสารแต่พบว่าได้จัดส่งไปยังสถานที่อื่น ๆ ซึ่งไม่ได้แจ้งแก่ผู้ให้เช่าซื้อไว้ให้มีการจัดส่งเอกสาร หรือมีการแจ้งแต่เป็นการแจ้งทางโทรศัพท์ มิได้มีการบันทึกข้อมูลภูมิลำเนาที่อยู่ใหม่ ตามที่แจ้งลงในระบบของผู้ให้เช่าซื้อประกอบกับการที่พนักงานของผู้ให้เช่าซื้อมีการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนกันในการดูแลสัญญา หรือปรับเปลี่ยนการดูแลตัวผู้เช่าซื้อ หรือการรับพนักงานใหม่ที่ไม่มีประสบการณ์เข้ามารับผิดชอบดูแลสัญญา ผู้เช่าซื้อ ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดูแล ผู้เช่าซื้อ ตลอดจนไม่ทราบรายละเอียด หรือความเคลื่อนไหว เกี่ยวกับหนี้สินตามสัญญาเช่าซื้อ ทำให้ในการจัดส่งหนังสือบอกเลิกสัญญา หรือเอกสารอื่น ส่งไปยังที่อยู่เดิมซึ่ง ผู้เช่าซื้อไม่ได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญาหรือเอกสารดังกล่าว หรือหนังสือดังกล่าวถูกตีคืนเนื่องจากไม่พบบ้านเลขที่ของผู้เช่าซื้อ หรือผู้ให้เช่าซื้อยังไม่ได้รับใบไปรษณีย์ตอบรับ จึงไม่สามารถทราบได้ว่าผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกันได้รับเอกสาร วันไหน เมื่อเป็นเช่นนี้ ผลก็คือสัญญาเช่าซื้อยังไม่เลิกกันตามกฎหมายแต่อย่างใด การติดตามรถยนต์ที่เช่าซื้อคืนหรือมีการดำเนินติดตามยึดรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืนทันทีที่ส่งหนังสือบอกกล่าวกระบวนการจัดส่ง

หนังสือบอกเลิกสัญญาพบว่าหากไม่ได้จัดส่งไปตามสถานที่ซึ่งผู้เช่าซื้อได้แสดงเจตนาไว้การดำเนินการติดตามยึดรถยนต์จะถือว่าเป็นกระบวนการติดตามที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

กระบวนการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อพบว่าแม้การชำระค่าเช่าซื้อจะมากน้อยเพียงใดก็ตามหากการชำระไม่ชำระตามเงื่อนไขในสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อได้และสามารถติดตามรถยนต์คืนได้ซึ่งจะถือว่ามีความเป็นธรรมกับผู้เช่าซื้อหรือไม่เพียงใดเนื่องจากพบว่าหากชำระเพียงเล็กน้อยก็จะได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์แล้วบางครั้งพบว่าดอกเบี้ยในสัญญาดังกล่าวมีจำนวนที่มากเทียบได้กับเงินลงทุนและผลประโยชน์ของผู้ให้เช่าซื้อแต่ผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถมีอำนาจอิสระที่จะติดตามรถยนต์คืนได้

ในทางปฏิบัติยังไม่ครบเงื่อนไขในส่วนระยะเวลาแต่มีการติดตามยึดรถยนต์คืนและปัจจุบันพบว่ามีกระบวนการติดตามจะมีการว่าจ้างบริษัทติดตามภายนอกซึ่งการติดตามเป็นไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเกิดความเกรงกลัวเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้นจึงต้องส่งมอบรถยนต์คืนและมีการเซ็นส่งมอบรถยนต์จะถือว่าเป็นการสมัครใจเลิกสัญญาโดยผู้เช่าซื้อหรือไม่เพราะในสถานการณ์เช่นนั้นย่อมทำให้ต้องคืนรถยนต์

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อการบอกเลิกสัญญาไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งยังไม่มีผลเป็นการเลิกสัญญาเช่าซื้อ แต่ทางผู้ให้เช่าซื้อได้จัดส่งให้บุคคลภายนอกหรือพนักงานผู้ให้เช่าซื้อออกติดตามยึดรถยนต์คืน และเมื่อยึดรถได้แล้ว ผู้ยึดก็จะจัดการให้ผู้เช่าซื้อลงลายมือชื่อในเอกสารส่งมอบรถยนต์โดยผู้เช่าซื้อจะเต็มใจลงลายมือชื่อหรือไม่ก็ตาม จะถือว่าเป็นกระบวนการบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อที่ชอบด้วยกฎหมายแล้วไม่ได้ เมื่อสัญญาเช่าซื้อยังไม่เลิกกันอาจจะส่งผลต่อการยึดรถยนต์ดังกล่าวของผู้ให้เช่าซื้ออาจจะไม่ชอบด้วยกฎหมายและพบว่ากระบวนการเลิกสัญญาเช่าซื้อถึงแม้จะชำระมามากน้อยเพียงใดก็ตามก็สามารถเลิกสัญญาได้บางครั้งการผ่อนชำระอาจจะท่วมจำนวนเงินและผลประโยชน์ที่ควรได้ หรือ หากผู้เช่าซื้อประสบปัญหาทางการเงินซึ่งมีเหตุผลที่สมควรก็ยังสามารถบอกเลิกสัญญาได้ ดังนั้นควรมีกระบวนการทางด้านกฎหมายที่นำมาควบคุมกระบวนการดังกล่าวให้เข้มงวดมากขึ้นเพื่อสร้างความเป็นธรรมต่อคู่สัญญา

ประการที่สอง ปัญหาการยึดรถยนต์ในคดีที่เช่าซื้อ

การยึดรถยนต์คันที่เช่าซื้อหลังจากผิดสัญญากระบวนการทางกฎหมายมี 4 กรณี

1. ยึดรถได้ชั้นก่อนการยื่นฟ้องคดีต่อศาล หมายถึง เมื่อสัญญาเช่าซื้อเลิกกันแล้วและผู้เช่าซื้อ หรือผู้ค้ำประกันไม่ร่วมกันนำรถมาส่งคืน ผู้ให้เช่าซื้อติดตามยึดรถยนต์คืน แต่ถ้าหากพบว่ารถยนต์ดังกล่าวมีการเสื่อมสภาพก็จะมีการฟ้องร้องเป็นคดีเรียกค่าเสียหาย (คดีขายขาดทุน)

2. ยึดรถได้ชั้นยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้วเป็นกรณีที่ไม่สามารถติดตามรถยนต์คืนได้ผู้ให้เช่าซื้อจึงต้องใช้สิทธิทางศาลในการฟ้องเรียกรถยนต์คันที่เช่าซื้อคืน หรือหากคืนไม่ได้ให้ใช้ราคาแทน พร้อมทั้งเรียกค่าเสียหาย ดอกเบี้ย ค่าขาดประโยชน์ ซึ่งหากพบว่าติดตามยึดรถได้ในชั้นพิจารณาก่อนที่จะมีการสืบพยาน เท่ากับข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป แนวทางในการปฏิบัติโจทก์ใน

ฐานะผู้ให้เช่าซื้อก็จะยื่นคำร้องขอแก้ไขคำฟ้อง แนวทางในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องขอแก้ไขคำฟ้องของศาลนั้นจะมีคำวินิจฉัยออกเป็น 2 แนวทาง

2.1 คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องดังกล่าวของโจทก์เป็นการแก้ไขคำฟ้องเป็นการแก้ไขมากไม่อนุญาตให้แก้ไขคำฟ้อง โจทก์จะต้องไปว่ากล่าวกันอีกคดี (โจทก์ต้องไปฟ้องเป็นคดีใหม่)

2.2 คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องดังกล่าวของโจทก์ไม่เป็นการแก้ไขมากอนุญาตให้แก้ไขคำฟ้องได้ คือในส่วนของคำขอท้ายฟ้องโจทก์ที่ขอให้ส่งมอบรถยนต์เช่าซื้อคืนก็หมดไป ศาลก็จะพิจารณาพิพากษาเฉพาะค่าเสียหาย ค่าขาดประโยชน์จากการใช้รถ ดอกเบี้ย โจทก์ผู้ให้เช่าซื้อไม่ต้องไปฟ้องผู้เช่าซื้อเป็นคดีใหม่เหมือนแนวทางแรก ซึ่งจะทำให้คดีดังกล่าวเสร็จสิ้นไปในคราวเดียวกัน

3. **ยึดรถได้ชั้นที่ศาลพิพากษาแล้ว** หมายถึง ผู้ให้เช่าซื้อตามยึดรถยนต์คืนได้หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว โดยคำพิพากษามีตัวอย่างดังนี้

- พิพากษาให้คืนรถยนต์หรือใช้ราคาแทนจำนวน 200,000 บาท ชำระค่าเสียหาย 36,000 บาทพร้อมดอกเบี้ย 7.5 ต่อปี และชำระค่าขาดประโยชน์เดือนละ 2,500 บาท นับถัดจากวันฟ้องเป็นต้นไปจนกว่าจะส่งมอบรถยนต์คืนหรือใช้ราคาแทนเสร็จทั้งนี้ต้องไม่เกิน 12 เดือน และ ให้จำเลยชำระค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์เท่าที่ชนะ ค่าทนายความ 3,000 บาท
- พิพากษาให้คืนรถยนต์หรือใช้ราคาแทนจำนวน 400,000 บาท ค่าฤชาธรรมเนียมเท่าที่ชนะคดีค่าทนายความ 3,000 บาท

การปฏิบัติตามคำพิพากษาในคดีเช่าซื้อจึงมีประเด็นในทางปฏิบัติหลายประการกล่าวคือ ในประเด็นตามตัวอย่างแรกหากผู้เช่าซื้อส่งมอบรถยนต์คืนหนี้ในส่วนนี้จะถูกตัดออกไปคงเหลือเพียงค่าเสียหายซึ่งสามารถว่ากล่าวกันในคดีนี้ได้ซึ่งหากพบว่าราคารถยนต์ที่ขายได้แตกต่างจากราคาแทน หมายถึง ขายทอดตลาดได้น้อยกว่าก็ไม่สามารถเรียกเก็บจากจำเลยในคดีนี้ได้ต้องว่ากล่าวกันใหม่ในส่วนคดีใหม่ แต่ถ้าหากว่าขายได้สูงกว่ายอดเงินสูงกว่าสามารถนำมาหักชำระหนี้ในส่วนหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

ในส่วนคดีที่ศาลพิพากษาให้เฉพาะการส่งมอบรถยนต์คืนหรือใช้ราคาแทน เพียงอย่างเดียวพบว่าคำพิพากษาศาลจะให้ค่อนข้างสูงเทียบเท่ากับราคามูลหนี้ตามสัญญาเช่าซื้อที่คงเหลือแต่ส่วนใหญ่แล้วราคารถยนต์ที่ขายทอดตลาดได้จะค่อนข้างราคาต่ำและแตกต่างกับราคาแทนซึ่งศาลให้มาก

4. **ยึดรถได้ชั้นบังคับคดี**เป็นกรณีที่ผู้เช่าซื้อไม่ส่งมอบรถยนต์คืนจึงมีการบังคับคดีกับทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ดำเนินการสืบหลังจากมีการบังคับคดีไปแล้วผู้เช่าซื้อได้นำรถยนต์ที่เช่าซื้อมาคืนทำให้หนี้ในส่วนราคารถถูกตัดออกไปคงเหลือเฉพาะค่าเสียหายที่บังคับได้เฉพาะคดีนี้เท่านั้นหรือในกรณีคำพิพากษาศาลให้เพียงราคารถยนต์และไม่ให้ค่าเสียหายส่วนอื่นเมื่อคืนรถยนต์ก็เท่ากับได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาแล้วหนี้ในส่วนนี้ต้องหมดไปจะต้องถอนการบังคับคดีให้กับ

จำเลยทั้ง ๆ ที่นี้หนี้ในส่วนนี้ยังขาดอยู่เนื่องจากขายทอดตลาดรถยนต์ได้ราคาต่ำกว่าราคารถตามสัญญาเช่าซื้อมากหรือขายไม่ได้เทียบเท่ากับราคาซึ่งเป็นเงินลงทุนของผู้ให้เช่าซื้อซึ่งหากจะต้องฟ้องร้องกันเป็นอีกคดีและบังคับคดีกันใหม่ก็ย่อมทำให้ผู้ให้เช่าซื้อเสียเปรียบในการที่จะได้รับชำระหนี้ เพราะผู้เช่าซื้อซึ่งอาศัยเหตุการณ์ดังกล่าว จำหน่าย จ่ายโอนทรัพย์สินไปทำให้ท้ายที่สุดแล้วผู้ให้เช่าซื้อไม่สามารถบังคับคดีได้ทั้งยังต้องเสียเวลา และ ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในขณะที่ผู้ให้เช่าซื้อเมื่อปล่อยสินเชื่อไปแล้วก็ย่อมหวังผลประโยชน์กลับคืนมาเนื่องจากผู้ให้เช่าซื้อเองก็มีภาระในส่วนค่าใช้จ่ายหลายอย่างในการลงทุนปล่อยสินเชื่อไปให้ผู้เช่าซื้อในแต่ละราย

ผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการยึดรถยนต์ที่เช่าซื้อเมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายวิธีพิจารณาความแล้วเมื่อมีการบังคับคดีแล้วหากยังมีหนี้คงเหลืออยู่ก็สามารถว่ากล่าวกันต่อไปได้ซึ่งน่าจะเป็นประโยชน์ต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายและกระบวนการยุติธรรมหรือในกรณีที่มีการยื่นฟ้องต่อศาลแล้วก็ควรอนุญาตให้แก้ไขคำฟ้องได้หากพบว่ายังมีหนี้คงเหลือที่จะติดใจว่ากล่าวกันต่อไปซึ่งจะทำให้ไม่เกิดความซ้ำซ้อนในการดำเนินการ และ ประหยัดค่าใช้จ่ายให้จำเลยเพราะผลสุดท้ายค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นใหม่ย่อมจะต้องเรียกเก็บจากจำเลย

ประการที่สาม ปัญหาการขายทอดตลาดรถยนต์ที่เช่าซื้อหรือคดีเช่าซื้อ

การนำรถยนต์ที่เช่าซื้อตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2555 ได้กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในข้อ 5 ดังนี้ เมื่อผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาเช่าซื้อโดยแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้เช่าซื้อและกลับเข้าครอบครองรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ที่ให้เช่าซื้อเพื่อนำออกขายให้แก่บุคคลอื่น

ก. ก่อนขายให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เช่าซื้อต้องแจ้งล่วงหน้าให้ผู้เช่าซื้อและผู้ค้ำประกัน (ถ้ามี) ทราบ เป็นหนังสือไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้เช่าซื้อใช้สิทธิซื้อได้ตามมูลหนี้ส่วนที่ขาดอยู่ตามสัญญาเช่าซื้อ โดยผู้ให้เช่าซื้อจะต้องให้ส่วนลดแก่ผู้เช่าซื้อตามอัตราและการคิดคำนวณตาม (10)

แนวทางปฏิบัติพบว่าขณะยึดรถยนต์ผู้เช่าซื้อได้ลงลายมือชื่อรับทราบเงื่อนไขในใบส่งมอบรถยนต์ขณะที่ยึดรถและตกลงสละเวลาในการแจ้งการประมูลขายตามประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา ประเด็นปัญหาคือการยึดรถเป็นการติดตามโดยพนักงานภายนอกซึ่งเป็นตัวแทนของสถาบันการเงินผู้ให้เช่าซื้อ ซึ่งอยู่เหนือการควบคุมของผู้ให้เช่าซื้อบางครั้งพบว่า การติดตามยึดรถยนต์ของตัวแทนผู้ให้เช่าซื้อกระทำไปในลักษณะที่ไม่เหมาะสมทำให้ผู้เช่าซื้อเกิดความเกรงกลัว และลงลายมือชื่อในเอกสารไปโดยที่ไม่ทราบว่าข้อสัญญาดังกล่าวระบุว่าอย่างไรบ้างการทำเอกสารโดยระบุว่าผู้เช่าซื้อจะต้องไถ่ถอนรถยนต์ภายในระยะเวลาที่ไม่เพียงพอซึ่งสิทธิไถ่ถอนรถยนต์ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่จะทำได้ยากมากกว่าปกติมาก เนื่องจากต้องชำระเงินส่วนที่เหลือตามสัญญาทั้งหมด ต้องชำระค่าใช้จ่ายในการติดตามรถยนต์ซึ่งมีจำนวนสูง ค่าเบี้ยปรับค่าธรรมเนียมการนำรถยนต์ออกประมูลขายพบว่าการแจ้งประมูลยังไม่ครบกำหนดระยะเวลา

ตามที่กฎหมายกำหนดและมีการนำออกขายทอดตลาด สถานที่ในการขายพบว่าจะเป็นการขาย ณ สถานที่ผู้เช่าซื้อมีความสะดวกในการขาย การประเมินราคาทรัพย์สินที่ขายเป็นการประเมินโดยผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อไม่มีส่วนรู้เห็นด้วยผู้เขียนเห็นว่ากระบวนการขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อสร้างความไม่เป็นธรรมต่อผู้มีส่วนได้เสียหลายประการเมื่อนำมาเปรียบเทียบประมวลวิธีพิจารณาความแพ่งภาคบังคับคดีแล้วพบว่ากระบวนการนำทรัพย์ออกขายทอดตลาดมีการบัญญัติไว้ชัดเจนและสร้างความโปร่งใสในกระบวนการขายได้มากกว่ากระบวนขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อไม่ว่ากระบวนการขออนุญาตศาลในการขายทอดตลาด การส่งหมายแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบ กระบวนการประเมินราคาทรัพย์สิน หากมองในทางกลับกันจะพบว่าการขายทรัพย์สินในส่วนคดีเช่าซื้ออาจจะเกิดการฮั้วกันระหว่างผู้ซื้อผู้ขายได้มากกว่าซึ่งผลสุดท้ายบุคคลที่ต้องรับผิดก็คือผู้มีส่วนได้เสียในคดีเช่าซื้อไม่ว่าจะเป็นผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน ที่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่ขาดทุนดังกล่าวในมูลหนี้ส่วนที่ขาดนั้นต่อไปหากมีการควบคุมกระบวนการดำเนินการดังกล่าวให้มีความโปร่งใสมากขึ้นน่าจะสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้มีส่วนได้เสียมากยิ่งขึ้นเช่นในส่วนกระบวนการขายทอดตลาดควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการแบ่งเขตในการขายในใกล้พื้นที่ที่ทำการยึดรถยนต์ ในส่วนกระบวนการขายเรื่องการแจ้งประมูลการขายทรัพย์ที่ยึดถือเป็นกระบวนการที่สำคัญสำหรับกระบวนการที่เป็นธรรมจึงเห็นควรนำวิธีความความแพ่งในเรื่องกระบวนการส่งหมายที่เดโอกาสให้คู่ความโต้แย้งได้อันจะส่งผลให้ผู้มีส่วนได้เสียดำเนินการไปตามวัตถุประสงค์อย่างเต็มใจและอาจจะมีมาตรการลงโทษหรือมีค่าปรับหากไม่ปฏิบัติตามและทั้งนี้การแจ้งหรือส่งเอกสารใด ๆ ก็ควรที่ส่งภายในระยะเวลาที่เหมาะสมด้วยในส่วนการประเมินราคาทรัพย์สินปัจจุบันในส่วนคดีเช่าซื้อใช้มาตรฐานในการคำนวณ จากเร็ดบุ๊คซึ่งเป็นบริษัทที่มีความเชี่ยวชาญในการคำนวณราคารถยนต์ของต่างประเทศซึ่งถือเป็นราคากลางที่มีความเหมาะสมก็ตามแต่เมื่อเปรียบเทียบกับการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีความแพ่งแล้วถึงแม้จะมีการประเมินราคาแต่ก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียรับรู้และมีโอกาสในการประเมินดังกล่าวในส่วนของคดีเช่าซื้อจึงมีข้อเสนอแนะให้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียรับทราบถึงการประเมินราคาดังกล่าวและให้โอกาสในการแสดงเจตนาไม่ว่าจะเป็นลายลักษณ์อักษร หรือ โดยปริยายในการกำหนดราคาดังกล่าวเพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมในการดูแลผลประโยชน์ส่วนได้เสียของตนอันจะส่งผลให้เกิดความเป็นธรรมในกระบวนการขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อมากยิ่งขึ้น

ประการที่สี่ปัญหาการคัดค้านการขายทอดตลาด

จากการศึกษาพบว่าในการขายทอดตลาดทรัพย์สินเช่าซื้อหรือคดีเช่าซื้อไม่มีกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ของธนาคารแห่งประทศไทย หรือประกาศสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคที่ให้สิทธิเกี่ยวกับกระบวนการคัดค้านการขายทอดตลาดของผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียโดยตรงไว้เลย อย่างไรก็ตาม การขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตามที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 509 ถึงมาตรา 517 ก็มีเพียงมาตรา 513 ที่กำหนดให้ผู้ทอดตลาดเท่านั้นถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดได้ เมื่อเห็นว่าราคาซึ่งมีผู้สู้สูงสุดยังไม่เพียงพอ แต่ไม่ได้

กำหนดให้ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิเช่นเดียวกับผู้ทอดตลาดด้วยโดยทั่วไปส่วนใหญ่แล้ว ผู้ทอดตลาดจะไม่มีการถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดเมื่อเห็นว่าราคาซึ่งมีผู้สู้สูงสุดยังไม่เพียงพอ เพราะทำให้เสียเวลา และยิ่งเป็นทรัพย์สินเช่าซื้อหรือในคดีเช่าซื้อด้วยแล้วจะไม่มีการถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาดอย่างแน่นอนแม้จะขายได้ราคาต่ำไม่เพียงพอก็เพราะเหตุว่า ผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถเรียกเก็บเงินส่วนต่างที่ขาดไปจากผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกันได้อยู่แล้วดังนั้น ทำให้ผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียไม่สามารถใช้สิทธิคัดค้านขายทอดตลาดได้เหมือนดังเช่นกระบวนการคัดค้านขายทอดตลาดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 296 และมาตรา 309 ทวิ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าควรจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน หรือ ผู้มีส่วนได้เสีย ได้มีโอกาสคัดค้านราคาในการขายทรัพย์สินที่เช่าซื้อเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เช่าซื้อ ผู้ค้ำประกัน หรือ ผู้มีส่วนได้เสียหาบุคคลที่จะมาซื้อได้สูงกว่าเพื่อที่จะไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนมูลหนี้จากการขายอันเป็นส่วนต่างที่มากเกินความสมควร

บรรณานุกรม

กรมบังคับคดี. (2555). การกำหนดราคาเริ่มต้นในการขายของเจ้าพนักงานบังคับคดี, *วารสารกรมบังคับคดี, 16* (83), น. 9-13.

กิรติกิต์ หนูเกื้อ. (2552). *สิทธิและหน้าที่ของผู้เช่าซื้อ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ขวัญระพี จุฬาพิมพ์พันธุ์, สมบุญ ม้าหาญศึก, และศศิอนงค์ จงกลนี. (2546). กระบวนการยึดอายัด ประเมินราคาและขายทอดตลาดทรัพย์ในมลรัฐนิวเซาว์เวลล์ ประเทศออสเตรีย, *วารสารกรมบังคับคดี, 9* (53), น. 29-34.

ชลธิชา ศรีวิพัฒน์. (2554). *ปัญหาการดำเนินการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดีในการขายทอดตลาดทรัพย์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ชลัช อัชฌากุลกิจ. (2549). การสร้างความเป็นธรรมในการขายทอดตลาด, *บิซิเนสลอว์, 4* (38), น. 77-80.

ทรงพล บัวรอด. (2556). *ปัญหาทางกฎหมายในการถ่ายโอนภารกิจด้านการบังคับคดีแพ่งในภาคเอกชนดำเนินการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

บุญศรี คำแก้ว. (2544). *ปัญหาราคาในการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พรพิมล บุญนาค. (2555). ปัญหาการขายทอดตลาดในชั้นบังคับคดี, *วารสารทนายความแม็กกาซีนเพื่อประชาชน.*

ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธ์. (2558). *คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อพร้อมคำอธิบายในส่วนพ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สมหมาย จันทณ์เรือง. (2558). คำพิพากษาที่น่าสนใจการแจ้งวันขายทอดตลาด, *วารสารเนติบัณฑิตยสภา.*

อาภรณ์ แสงศศิธร. (2547). *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายในคดีเช่าซื้อรถยนต์* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) กรุงเทพ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อำนัคฆ์ คล้ายสังข์.(2533). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ.* กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.

ปัญหาการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี: ศึกษากรณีโครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

สุธิณี ปิ่นนิกร*

รองศาสตราจารย์ ดร. จิรศักดิ์ รอดจันทร์**

บทคัดย่อ

ภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคของประเทศไทยถือว่าเป็นภาษีทางอ้อมประเภทหนึ่ง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการจำกัดการบริโภคของประชาชนจากบริการที่ถือว่าไม่จำเป็นต่อการครองชีพ และเพื่อใช้เป็นรายได้ของรัฐ จึงอาจกล่าวได้ว่านโยบายภาษีถูกนำมาใช้เป็นกลไกในการควบคุม เพื่อกำหนดขอบเขตให้สถานบริการที่มีลักษณะฟุ่มเฟือยและมีการให้บริการโดยหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมอันดีจะต้องถูกจัดเก็บภาษีเพื่อเป็นการชดเชยให้แก่สังคมและทดแทนทรัพยากรที่ได้สูญเสียไป

จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่าโครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคตามที่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 และพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทที่ใช้บังคับในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตในปัจจุบัน ยังคงปรากฏปัญหาอันเป็นข้อบกพร่องในบางประการตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี โดยมีสาเหตุมาจากการขาดแนวทางในการกำหนดรายรับขั้นต่ำซึ่งสามารถจะนำมาใช้คำนวณเป็นฐานภาษีในขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดการใช้ดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่จนเกิดความไม่เท่าเทียมกันในระหว่างผู้ประกอบกิจการ ทั้งยังอาจจะมาจากคำนิยามที่มีความคลุมเครือรวมทั้งไม่มีความก้าวทันต่อยุคสมัย จนก่อให้เกิดปัญหาในการตีความโดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายมาสร้างช่องทางเพื่อประกอบกิจการที่เป็นการหนีภาษีหรือเป็นการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ รวมถึงความไม่ชัดเจนในเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ประกอบกิจการสถานบริการ เนื่องจากจำเป็นจะต้องไปศึกษาจากกฎหมายฉบับอื่นเพิ่มเติม ตลอดจนบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายภาษีลำดับรองโดยขาดการตรวจสอบถึงความโปร่งใส ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ปัญหาข้อพิพาททางภาษีทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคให้เป็นไปตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี โดยแก้ไขคำนิยามของคำว่า “สถานบริการ” ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ให้สอดคล้องกับรูปแบบของการประกอบกิจการในปัจจุบัน และทำการบัญญัติคำนิยามของคำว่า

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

“ไนท์คลับและดิสโกเธค” ไว้ในพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 เพื่อให้ทราบถึงองค์ประกอบของสถานบริการที่มีความแน่นอนชัดเจน รวมทั้งทำการแก้ไขเพิ่มเติมโดยขยายความบทบัญญัติเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีให้สามารถเป็นที่เข้าใจได้โดยง่าย ตลอดจนทำการกำหนดรายรับขั้นต่ำของสถานบริการ โดยอนุญาตให้ผู้ประกอบกิจการนำผลรวมของรายรับซึ่งออกโดยเครื่องบันทึกการเก็บเงินมาใช้เป็นรายรับขั้นต่ำได้ แต่จะต้องทำการพิจารณาประกอบกับค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการประกอบกิจการตามรอบระยะเวลาในการชำระภาษีแต่ละครั้ง อีกทั้งทำการแก้ไขฐานภาษีให้มีความกว้างและครอบคลุมไปถึงการให้บริการในลักษณะที่ไม่ได้รับค่าบริการโดยให้ถือว่าได้รับค่าบริการในจำนวนเท่ากับการให้บริการตามปกติและให้นำมาใช้เป็นฐานภาษีได้เต็มจำนวน นอกจากนี้ จะต้องทำการกำหนดประเภทของสถานบริการที่ถือว่าเป็นกิจการบันเทิงหรือหย่อนใจเพื่อให้ฐานภาษีมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งนี้ ยังเป็นการสมควรที่จะจัดให้มีการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกฎหมายภาษีลำดับรองที่จะมีการนำมาใช้เป็นนโยบายภาษีด้วยวิธีการตราเป็นกฎหมายโดยผ่านทางรัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน เพื่อให้การจัดเก็บภาษีมีความเป็นธรรมและโปร่งใส นำมาซึ่งความสมัครใจในการเสียภาษีอันจะส่งผลเป็นการอำนวยรายได้ให้แก่รัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. บทนำ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 รัฐบาลได้ทำการออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต เพื่อขยายฐานการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตให้ครอบคลุมสำหรับการให้บริการที่ไม่จำเป็นต่อการครองชีพของประชาชน ทั้งยังเป็นแนวทางตามนโยบายภาษีในการนำรายได้เข้าสู่รัฐ อันเป็นการสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจการคลังของประเทศในขณะนั้น ทำให้สถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจการบันเทิงหรือหย่อนใจต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายภาษีสรรพสามิต โดยถือว่าเป็นภาษีที่มีหลักแหล่งรายได้มาจากการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยของประชาชนผู้ใช้บริการ

ในส่วนของคำนิยามที่เกี่ยวกับสถานบริการอันมีลักษณะเป็นไนท์คลับและดิสโกเธคนั้น ได้มีการให้ความหมายที่มีความเกี่ยวข้องกันไว้ในกฎหมายจำนวน 4 ฉบับ ดังต่อไปนี้

1) พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546

2) พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 พ.ศ. 2546

3) พระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546

4) ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 68)

อนึ่ง นอกจากกฎหมายและประกาศที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฉบับ ในปัจจุบันนี้การพิจารณาว่าสถานบริการใดมีลักษณะเป็นสถานบริการประเภทไนท์คลับและดิสโกเธค หรือสถานประกอบกิจการที่มีลักษณะเช่นเดียวกับไนท์คลับและดิสโกเธคนั้น ทางกรมสรรพสามิตยังมีหลักเกณฑ์ในการกำหนดลักษณะของสถานบริการโดยปรากฏอยู่ในหนังสือกรมสรรพสามิตที่ กค 0615/ว 111 เรื่อง “ซักซ้อมความเข้าใจแนวทางปฏิบัติในการจัดเก็บภาษีสถานบริการประเภทไนท์คลับและดิสโกเธค” อันเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าจำเป็นที่จะต้องใช้กฎหมายหลายฉบับในการพิเคราะห์ถึงคำนิยามของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค จึงเป็นที่แน่ชัดว่ามิได้มีการบัญญัติคำนิยามไว้เป็นการเฉพาะในกฎหมายแม่บทแต่อย่างใด เป็นสาเหตุที่ส่งผลให้บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคำนิยามของคำว่า “สถานบริการ” มีความซับซ้อนและขาดความแน่นอนชัดเจนจนเป็นการยากต่อการทำความเข้าใจของบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นผลให้สถานบริการที่เข้าสู่ระบบการจัดเก็บภาษีมีแต่เพียงเฉพาะบางกิจการเท่านั้น ทั้งยังอาจทำให้เกิดข้อพิพาทในการตีความถึงความหมายตามคำนิยาม เนื่องจากผู้ประกอบกิจการสามารถอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายมาสร้างแนวทางในการประกอบกิจการที่เป็นการหนีภาษีหรือเป็นการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้อีกวิธีหนึ่งด้วย ซึ่งทำให้ขาดความเป็นธรรมต่อผู้ประกอบกิจการที่เสียภาษีโดยถูกต้องตามกฎหมาย และเป็นบ่อเกิดอันทำให้รัฐสูญเสียรายได้

จากการศึกษายังพบอีกว่า พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทมีการบัญญัติให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจในการออกกฎหมายภาษีลำดับรองตามที่ปรากฏในประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 68) ทำให้นโยบายในส่วนสำคัญที่เกี่ยวกับโครงสร้างภาษีขึ้นอยู่กับดุลพินิจในการตัดสินใจของฝ่ายบริหารทั้งสิ้น จึงส่งผลให้ขาดการตรวจสอบอย่างละเอียดและเกิดความไม่โปร่งใสในระบบภาษี

สำหรับขั้นตอนในการบริหารจัดเก็บภาษี ยังคงมีปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง อันมีสาเหตุเนื่องมาจากการที่พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ให้อำนาจแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดรายรับขั้นต่ำเพื่อคำนวณภาษีสรรพสามิต แต่กลับนำไปสู่การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม เนื่องจากจำนวนรายรับขั้นต่ำที่จะต้องนำไปคำนวณเพื่อเสียภาษีขึ้นอยู่กับดุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่แต่เพียงผู้เดียว ซึ่งก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างผู้ประกอบกิจการด้วยกัน จึงเป็นหลักเกณฑ์ที่ขาดความแน่นอนชัดเจนและไม่มีความเป็นธรรม อีกทั้งแม้ว่าบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวจะได้วางหลักเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีไว้แต่มิได้บัญญัติให้มีความชัดเจน ซึ่งส่งผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ประกอบกิจการจนมีความจำเป็นที่จะต้องไปศึกษาจากในประมวลรัษฎากรเป็นการเพิ่มเติม

จากปัญหาที่พบในการบริหารจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ย่อมเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าประเด็นแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่มีที่มาจากข้อบกพร่องของคำนิยามและโครงสร้างภาษีที่ไม่สอดคล้องต่อหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี จึงส่งผลกระทบอันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดเก็บ

ภาษี และอาจนำไปสู่บ่อเกิดที่ทำให้ผู้ประกอบกิจการใช้เป็นแรงจูงใจในการหนีภาษีหรือทำการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ อันจะเป็นเหตุให้รัฐต้องสูญเสียทั้งค่าใช้จ่ายและทรัพยากรอีกนานัปการ

2. หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

2.1 หลักความเป็นธรรมหรือความเสมอภาค (Equity)

ภาษีอากรที่ดีต้องมีความเป็นธรรมทั้งในระหว่างผู้เสียภาษีด้วยกันเอง และระหว่างรัฐผู้จัดเก็บกับประชาชนผู้เสียภาษีอากรทั้งหลาย หลักความเป็นธรรมถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดเก็บภาษีอากร ถ้าหากระบบภาษีอากรใดปราศจากความเป็นธรรมแล้ว ความยินยอมเสียภาษีโดยสมัครใจ (Voluntary Compliance) ย่อมเกิดขึ้นได้ยาก (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2543 : 145)

หลักความเป็นธรรมหรือความเสมอภาคยังสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ หลักผลประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit Principle) และหลักความสามารถในการจ่าย (Ability-to-Pay Principle)

หลักผลประโยชน์ที่ได้รับ (Benefit Principle) ผู้ได้รับผลประโยชน์จากสินค้าหรือบริการใด ๆ ของรัฐ จะต้องเสียภาษีอากรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของรัฐที่จะผลิตสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ตามสัดส่วนของประโยชน์ที่ตนได้รับ ยิ่งได้รับประโยชน์จากสินค้าหรือบริการจากรัฐมากเท่าใด ก็ต้องชำระภาษีมากขึ้นเป็นสัดส่วนด้วย ดังนั้น หากผู้บริโภคต้องการอรรถประโยชน์จากการบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตโดยรัฐบาล จะต้องจ่ายค่าสินค้าและบริการในรูปภาษีอากรซึ่งเป็นไปโดยความสมัครใจของผู้เสียภาษี (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2543 : 149)

หลักความสามารถในการเสียภาษี (Ability-to-Pay Principle) ผู้เสียภาษีทุกคนจะถูกเก็บภาษีตามกำลังความสามารถในการเสียภาษี โดยผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีเท่ากันจะจ่ายภาษีเท่ากัน ในขณะที่ผู้ที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีแตกต่างกันจะจ่ายภาษีต่างกัน ดังนั้น คนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีสูงกว่าจะจ่ายภาษีในจำนวนที่สูงกว่าคนที่มีความสามารถในการจ่ายภาษีที่น้อยกว่า ซึ่งปัจจัยในการวัดความสามารถในการเสียภาษี ได้แก่ เงินได้ ลักษณะของแต่ละบุคคล สถานภาพ และรายจ่ายอันเป็นที่มาของรายได้ (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555 : 22-23)

2.2 หลักความแน่นอนชัดเจน (Certainty)

ระบบภาษีอากรใดที่ปราศจากความแน่นอนย่อมจะเป็นช่องทางชักนำไปสู่การทุจริตของเจ้าหน้าที่ และก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมระหว่างผู้เสียภาษีได้ เช่น ผู้เสียภาษีรายที่มีฐานะเหมือนกันอาจเสียภาษีไม่เท่ากัน ทั้งนี้ เพราะเจ้าหน้าที่บางรายอาจอาศัยความไม่ชัดเจนของกฎหมายตีความช่วยเหลือผู้เสียภาษีโดยเรียกร้องเอาผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ถึงแม้ไม่มีเจตนาทุจริตเจ้าหน้าที่ก็อาจใช้วิจารณญาณที่แตกต่างกันตีความกฎหมายแตกต่างกัน (ศุภรัตน์

ควัฒน์กุล, 2528 : 127) นอกจากนี้ กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน เชื่อถือได้และพยากรณ์ผลลัพธ์ล่วงหน้าได้ ช่วยทำให้กำหนดถึงจำนวนภาษีที่ต้องชำระได้อย่างแน่นอน จึงถือว่าเป็นการปิดช่องโหว่ของกฎหมายภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขัดขวางการหลบหลีกภาษีและส่งผลให้การหนีภาษีถูกตรวจพบได้ง่าย ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนในการบริหารจัดเก็บภาษีเพื่อการต่อต้านและตรวจจับการหนีภาษีลดลง (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555 : 223)

2.3 หลักความสะดวกในการเสียภาษี (Convenience of Payment)

ภาษีทุก ๆ ชนิดควรที่จะถูกจัดเก็บตามเวลา หรือตามวิธีการที่น่าจะสะดวกที่สุดสำหรับผู้จ่ายภาษี (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555 : 7)

2.4 หลักความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ (Equity of Income Redistribution)

เมื่อสังคมเกิดความเหลื่อมล้ำ หากรัฐบาลต้องการปรับปรุงการกระจายรายได้ให้มีความเป็นธรรมหรือเสมอภาคก็สามารถเข้าไปแทรกแซงระบบการตลาด โดยจัดสรรทรัพยากรจากคนที่รวยกว่าไปสู่คนที่จนกว่า ซึ่งกระทำได้หลายวิธี เช่น การให้เงินอุดหนุน การควบคุมราคาสินค้า การออกกฎหมายและระเบียบ ตลอดจนการใช้จ่ายสาธารณะ และการจัดเก็บภาษี เป็นต้น (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555 : 13-14)

2.5 หลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ (Economic Efficiency) หรือหลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจของภาษี (Economic Neutrality)

หากภาษีเข้าไปยุ่งเกี่ยวและบิดเบือนต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของผู้เสียภาษีย่อมทำให้ผู้เสียภาษีอาจเลือกที่จะไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตนชอบและที่ตนถนัด เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวถูกจัดเก็บภาษี ผลที่ตามมาคือ ผู้เสียภาษีอาจเลือกที่จะทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ถูกจัดเก็บภาษี หรืออาจจะเลือกกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกจัดเก็บภาษีไม่สูงแทนกิจกรรมที่ถูกจัดเก็บภาษีที่สูง อันเป็นการยับยั้งการสร้างรายได้หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นอุปสรรคต่อความวิริยะอุตสาหะของประชาชน (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555 : 40-41)

2.6 หลักความเรียบง่าย (Simplicity)

กฎหมายภาษีอากรที่ดีต้องเป็นกฎหมายภาษีอากรที่ใช้ภาษาธรรมดา (Plain Language) ที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ใช้ภาษากฎหมาย และไม่ควรมีความซับซ้อน ซึ่งจะช่วยป้องกันการเลี่ยงภาษีอากรโดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมาย ทั้งนี้ หากกฎหมายภาษีอากรป้องกันการเลี่ยงภาษีอากรได้ก็เท่ากับเป็นกฎหมายภาษีอากรที่สอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามแนวนอน เนื่องจากทำให้คนที่อยู่ในฐานะเท่าเทียมกันได้รับการปฏิบัติเท่าเทียม และยังสอดคล้องกับหลักความยุติธรรมตามแนวตั้งด้วย เนื่องจากผู้ที่อาศัยช่องว่างของกฎหมายภาษีอากรเพื่อเลี่ยงภาษีมักเป็นผู้มีความรู้มีรายได้สูงหรือเป็นผู้ที่ประกอบธุรกิจซึ่งควรต้องเสียภาษีอากรไม่น้อยไปกว่าผู้มีรายได้น้อย (สรายุทธ์ วุฒยาภรณ์, 2548 : 44-45)

2.7 หลักความยอมรับ (Acceptability)

การสร้างความร่วมมือและการยอมรับในการเสียภาษีของประชาชน ขึ้นอยู่กับความยุติธรรมในการเก็บภาษีของรัฐบาลเป็นสำคัญ กล่าวคือ ภาษีอากรแต่ละชนิดที่จัดเก็บนั้นจะต้องให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียภาษีทุกคน ก่อนออกกฎหมายจัดเก็บภาษีอากรควรฟังความคิดเห็นจากประชาชน แสดงให้ประชาชนเห็นว่าเงินทุกบาททุกสตางค์ที่เก็บไปนั้นที่สุดก็กลับคืนเป็นผลประโยชน์ต่อผู้เสียภาษีเองในอนาคต ทำให้ประชาชนยอมรับการเสียภาษีมากขึ้น จนนำไปสู่การเกิดความสำนึกในการเสียภาษีของประชาชนมากขึ้น (ศุภกิจ มีอุไร, 2550 : 14)

2.8 หลักความยืดหยุ่น (Flexibility)

ภาษีอากรควรมีโครงสร้างและอัตราภาษีที่ง่ายต่อการปรับเปลี่ยน และการปรับเปลี่ยนก็ควรส่งผลอย่างรวดเร็วต่อรายได้ของรัฐหรือพฤติกรรมของผู้บริโภค เช่น ภาษีฐานการบริโภค ซึ่งเป็นลักษณะภาษีที่มีความยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงอัตราได้ง่ายเนื่องจากมีผลให้ราคาสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอันจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในทันที (สรายุทธ์ วุฒยาภรณ์, 2548 : 47)

2.9 หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legitimacy)

การออกกฎหมายภาษีจะต้องมีความชอบด้วยกฎหมายในสายตาของประชาชนผู้เสียภาษี ทั้งเป้าหมายและการทำงานของระบบภาษีต้องมีความถูกต้องตามกฎหมาย (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2546 : 145)

2.10 หลักอำนวยรายได้ (Productivity)

ภาษีอากรที่ดีสำหรับรัฐบาลนั้นควรเป็นภาษีที่สามารถทำรายได้ให้แก่รัฐบาลเป็นอย่างดีด้วย กล่าวคือ เป็นภาษีที่มีฐานใหญ่ และฐานของภาษีต้องขยายตัวได้รวดเร็วตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้รัฐบาลได้รับรายได้จากภาษีอากรนั้นได้มากโดยที่ไม่ต้องเพิ่มอัตราการจัดเก็บภาษีนั้น (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2541 : 148)

3. วิเคราะห์โครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

3.1 วิเคราะห์โครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคของประเทศไทยในปัจจุบัน ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีเป็นรากฐานสำคัญในการจัดเก็บภาษีอากรทุกประเภท หากในการบริหารจัดเก็บภาษีปราศจากหลักการนี้แล้ว ประชาชนผู้มีหน้าที่เสียภาษีอาจขาดความเชื่อถือและไม่เต็มใจในการที่ตนจะต้องปฏิบัติตามกฎหมายภาษี ทั้งนี้ เมื่อภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคเป็นภาษีอากรประเภทหนึ่ง การวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของโครงสร้างภาษีย่อมต้องใช้หลักการดังกล่าวมาเป็นกลไกพื้นฐาน จึงมีประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณาดังต่อไปนี้

1) วัตถุประสงค์ของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคนั้น มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ เพื่อใช้เป็นรายได้ของรัฐ และเพื่อควบคุมหรือจำกัดการบริโภคของประชาชนจากบริการที่ไม่มีความจำเป็นต่อการครองชีพของประชาชน

สำหรับวัตถุประสงค์ประการแรก เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่สถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคมีการให้บริการด้านความบันเทิงในยามราตรี ไม่ว่าจะเป็นการกิน การดื่ม ดนตรี แสง สี เสียง ตลอดจนการเต้นหรือเต้นรำ จึงเป็นการให้บริการที่อยู่ภายใต้ความฟุ่มเฟือย โดยผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยหรือมีฐานะปานกลางรวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ซึ่งสามารถที่จะใช้จ่ายเกินกว่าความจำเป็นต่อการครองชีพของบุคคลโดยทั่วไปได้ จึงทำให้ผู้ประกอบกิจการมีรายได้ดี ดังนั้น รายรับซึ่งจะต้องนำมาใช้คำนวณเป็นฐานภาษีย่อมจะมีจำนวนมาก สามารถที่จะอำนวยรายได้ให้แก่รัฐได้โดยไม่จำเป็นที่จะต้องเพิ่มอัตราภาษีให้สูง นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นภาษีที่มีฐานใหญ่ครอบคลุมไปถึงสถานบริการที่ให้บริการในลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค แม้ว่าจะมีชื่อเรียกอย่างอื่น เช่น ผับ และบาร์ เป็นต้น จึงมีความสอดคล้องต่อหลักอำนวยรายได้

ในส่วนของวัตถุประสงค์ประการที่สองนั้น เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากการที่สถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคเป็นการประกอบกิจการที่ใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ใช้บริการ จนทำให้เกิดการสิ้นเปลืองเกินกว่าสัดส่วนการบริโภคในระดับปกติของบุคคลในสังคมโดยทั่วไป ทั้งยังเป็นสถานบริการที่มีผลกระทบต่อศีลธรรม รวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม จนอาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมที่ก่อให้เกิดต้นทุนทางสังคมอันสามารถจะสร้างความเสียหายให้แก่รัฐได้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อการเลือกใช้บริการอยู่ภายใต้ความสมัครใจ ผู้ที่ใช้บริการในสถานบริการมากย่อมถือว่าเป็นผู้ที่มีความฟุ่มเฟือยมากกว่าผู้อื่น ก็สมควรที่จะต้องเสียภาษีมาก จึงมีความสอดคล้องต่อหลักผลประโยชน์ที่ได้รับ และมีความสอดคล้องต่อหลักความสามารถในการเสียภาษี เนื่องจากเมื่อผู้ใช้บริการมีอำนาจในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่มากก็ย่อมจะมีความสามารถในการจ่ายภาษีมากตามไปด้วย อีกทั้งเมื่อภาษีมีการแปรผันไปตามสัดส่วนแห่งการบริโภคแล้วย่อมถือว่าเป็นการสอดคล้องต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามแนวตั้งอีกประการหนึ่ง นอกจากนี้ การที่รัฐเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการตลาดโดยใช้นโยบายภาษีมาเป็นกลไกเพื่อควบคุมในการประกอบกิจการสถานบริการ จึงเป็นการสอดคล้องต่อหลักความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ โดยถือว่าเป็นการโยกย้ายทรัพยากรโดยดึงเงินออกจากกระเป๋าของผู้ใช้บริการที่เป็นคนรวยไปสู่กระเป๋าของคนจน อันเป็นการช่วยลดช่องว่างในความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของคนในสังคม

อย่างไรก็ดี ฐานะของผู้ใช้บริการรวมทั้งรายจ่ายหรือค่าใช้บริการซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายรับในสถานบริการที่จะต้องถูกจัดเก็บภาษีนั้น อาจมิได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการเสียภาษีอย่างแท้จริง เนื่องจากถึงแม้ว่าผู้ประกอบกิจการจะมีการผลักภาระภาษีไปยังผู้ใช้บริการก็ตาม แต่หากปรากฏว่าผู้ใช้บริการที่มีฐานะเท่าเทียมกันเลือกใช้บริการในสถานบริการ

คนละแห่ง หรือเลือกใช้บริการคนละอย่างแต่อยู่ในสถานบริการแห่งเดียวกัน โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ใช้บริการเลือกใช้บริการจากการประกอบกิจการที่ทำการหนีภาษีหรือทำการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ ย่อมมีผลทำให้รายจ่ายที่จะต้องถูกจัดเก็บภาษีของผู้ใช้บริการแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามแนวนอน

อีกทั้งยังอาจจะกล่าวได้ว่าจำนวนภาษีย่อมจะส่งผลทำให้ผู้ประกอบกิจการซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องเสียภาษีขาดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จนอาจนำไปสู่การประกอบกิจการที่ผิดกฎหมายเพื่อทำการหนีภาษีหรืออาศัยช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อทำการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้และก่อให้เกิดความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่สอดคล้องต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ หรือหลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจของภาษี

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นมูลเหตุในการจัดเก็บภาษีดังกล่าวแล้ว ย่อมจะพบว่ามีความมุ่งหมายที่จะควบคุมหรือจำกัดการบริโภคจากบริการที่ไม่จำเป็นต่อการครองชีพของประชาชน จึงมีลักษณะเป็นการยับยั้งและต้องการลดจำนวนการประกอบกิจการที่มีความฟุ่มเฟือย โดยใช้นโยบายภาษีมาเป็นตัวแทรกแซงเพื่อบิดเบือนแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคย่อมมิอาจจะมีความสอดคล้องต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ หรือหลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจของภาษี เนื่องจากความเป็นกลางทางเศรษฐกิจไม่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

2) คำนิยามของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

คำนิยามของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคไม่สอดคล้องต่อหลักความเรียบง่ายและหลักความแน่นอนชัดเจน เนื่องจากยังคงมีความซับซ้อนและคลุมเครือทำให้จำเป็นที่จะต้องศึกษาจากบทบัญญัติกฎหมายถึง 4 ฉบับ จึงจะสามารถทำให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า “สถานบริการ” ได้ ทั้งนี้ แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยและองค์ประกอบเกี่ยวกับสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคไว้ในหนังสือกรมสรรพสามิตที่ กค 0615/ว 111 แต่ก็มิได้บัญญัติไว้เป็นคำนิยามศัพท์ตามกฎหมายแม่บทให้มีความชัดแจ้งแต่อย่างใด

นอกจากนี้ แม้ว่าตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 จะได้ให้ความหมายคำนิยามของคำว่า “สถานบริการ” ไว้ แต่ก็นับว่าเป็นถ้อยคำสำนวนที่ทำความเข้าใจได้ยากรวมถึงขาดความชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดว่าการประกอบกิจการใดบ้างที่จะถือว่าเป็นสถานบริการ จึงเป็นช่องทางให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลพินิจโดยอาจเรียกรับเงินหรือผลประโยชน์ตอบแทนเพื่อการตีความในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ประกอบกิจการ และยังส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการเกิดความสับสนโดยตีความไปตามความเข้าใจว่า สถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคจะต้องมีองค์ประกอบเป็น “สถานที่” ตามความหมายที่ปรากฏในคำนิยาม กล่าวคือ จะต้องมีลักษณะเป็นสถานที่ที่ตั้งอยู่ที่ใดที่หนึ่งเป็นการแน่นอน ซึ่งเป็นไปตามความคิดเห็นของคณะกรรมการกฤษฎีกาที่ได้ให้ไว้ในบันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 0486/2552 เรื่อง “แพเธคเคลื่อนที่ซึ่งให้บริการเต้นรำแก่

นักท่องเที่ยวเป็นสถานบริการหรือไม่” เกี่ยวกับความหมายของสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 อันเป็นกฎหมายคนละฉบับและมีเจตนารมณ์ในการออกกฎหมายที่แตกต่างกัน จึงทำให้ผู้ประกอบกิจการเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเลือกทำการประกอบกิจการบนพาหนะเคลื่อนที่ เช่น แพเธค เพื่อที่จะได้ไม่ต้องเสียภาษีสรรพสามิต ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอันนำไปสู่ช่องโหว่ที่สำคัญของกฎหมาย และทำให้เกิดการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้

3) ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

ตามมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ได้กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการสถานบริการ อันได้แก่ เจ้าของหรือผู้จัดการ หรือบุคคลอื่นซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของสถานบริการตามมาตรา 4 รวมถึงผู้ประกอบกิจการสถานบริการในกรณีที่มีการควบรวมหรือโอนกิจการตามมาตรา 57 เป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตตามกฎหมาย ทั้งนี้เมื่อภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคถือว่าเป็นภาษีทางอ้อมประเภทหนึ่ง ทำให้ผู้ประกอบกิจการซึ่งมีหน้าที่เสียภาษีตามกฎหมายสามารถที่จะผลักภาระภาษีไปข้างหน้าโดยการนำภาระภาษีรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของค่าใช้จ่ายในการให้บริการหรือค่าบริการ ย่อมทำให้ภาระภาษีที่แท้จริงตกแก่ผู้ใช้บริการ จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความแน่นอนชัดเจน

อย่างไรก็ตาม เมื่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยขึ้นอยู่กับกลไกตลาดแล้ว หากว่าผู้ประกอบกิจการขึ้นราคาค่าบริการสูงเพื่อจะผลักภาระภาษีให้แก่ผู้ใช้บริการ ย่อมจะส่งผลให้การใช้บริการมีจำนวนลดลง และหากผู้ประกอบกิจการลดราคาค่าบริการโดยยอมรับภาระภาษีเอาไว้เสียเองไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ย่อมจะจูงใจให้มีผู้ใช้บริการในสถานบริการมากขึ้นอันจะส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการมีรายได้มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคที่แท้จริงย่อมไม่อาจจะกำหนดได้อย่างแน่นอนตายตัวตามสภาพแห่งความเป็นจริง เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนไปตามกลไกตลาดนั่นเอง

4) ความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค กรณีที่ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มเกิดขึ้นก่อนได้รับชำระราคาค่าบริการ

ตามมาตรา 10 (2) แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ได้กำหนดให้ความรับผิดในการเสียภาษีสรรพสามิตเกิดขึ้นเมื่อมีการชำระราคาค่าบริการ นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดให้ความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีสรรพสามิตเกิดขึ้นพร้อมกับความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่มตามหมวด 4 ในลักษณะ 2 แห่งประมวลรัษฎากรอีกประการหนึ่งด้วย อันส่งผลให้บทบัญญัติกฎหมายเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีขาดความชัดเจนและทำให้ผู้ประกอบกิจการเกิดความยุ่งยากเนื่องจากจำเป็นที่จะต้องไปศึกษาจากในมาตรา 78/1 แห่งประมวลรัษฎากร ว่ามีกรณีใดหรือ ณ เวลาใดบ้างที่ถือว่าความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีสรรพสามิตเกิดขึ้นพร้อมกับความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความแน่นอนชัดเจน

5) ฐานภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

ตามมาตรา 8 (2) แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ได้กำหนดให้ฐานภาษี มาจากรายรับของสถานบริการ ซึ่งมีลักษณะเป็นรายรับทั้งหมดโดยมิได้มีการหักต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายจากการประกอบกิจการ นอกจากนี้ พนักงานเจ้าหน้าที่ยังมีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดรายรับขั้นต่ำของสถานบริการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวงเพื่อประโยชน์ในการคำนวณรายรับของสถานบริการ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ยังคงไม่มีกฎกระทรวงที่วางแนวทางปฏิบัติของพนักงานหน้าที่เกี่ยวกับการกำหนดรายรับขั้นต่ำแต่อย่างใด ซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติ จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความสะดวกในการเสียภาษี เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์ว่าจะใช้สิ่งใดมาเป็นเครื่องชี้วัดถึงจำนวนรายรับขั้นต่ำที่ผู้ประกอบกิจการพึงจะได้รับ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วสมควรจะกำหนดให้มีความชัดเจน เพราะรายรับขั้นต่ำเหล่านั้นจะถูกนำมาใช้เป็นฐานภาษีซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบของโครงสร้างภาษีที่สำคัญประการหนึ่ง จึงเป็นการแสดงให้เห็นได้ว่าบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวขาดความแน่นอนชัดเจนและถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ประกอบกิจการ โดยอาจนำไปสู่การเลือกปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการกำหนดรายรับขั้นต่ำเพื่อคำนวณภาษีอย่างไม่เท่าเทียมกัน อันจะส่งผลให้ผู้ประกอบกิจการเกิดความไม่เต็มใจจะเสียภาษีและหันเหไปตัดสินใจประกอบกิจการที่ผิดกฎหมายหรือหาช่องทางในการที่จะทำการหนีภาษีหรือทำการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความแน่นอนชัดเจนและหลักความเป็นธรรม

6) อัตราภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

ตามพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ได้มีการกำหนดอัตราภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคไว้ในอัตราร้อยละ 20 แต่ในปัจจุบันนี้มีการลดลงเหลือเพียงอัตราร้อยละ 10 ตามที่กำหนดไว้ในประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 68) อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 8 (2) แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ยังได้มีการกำหนดให้ใช้อัตราภาษีตามมูลค่าแบบรวมใน โดยถือมูลค่าตามรายรับของสถานบริการรวมภาษีสรรพสามิตที่พึงต้องชำระ กล่าวคือ นำรายรับไปรวมกับจำนวนภาษีสรรพสามิตในอัตราร้อยละ 10 ของรายรับและนำไปรวมกับจำนวนภาษีเพื่อมหาดไทยในอัตราอีกร้อยละ 10 ของภาษีสรรพสามิต เพื่อใช้เป็นมูลค่าของฐานในการคำนวณภาษี ทั้งนี้อัตราภาษีตามมูลค่าจะมีลักษณะที่ง่ายต่อการปรับเปลี่ยน ถือว่าเป็นโครงสร้างภาษีที่มีการแปรผันไปตามการบริโภค โดยรัฐสามารถที่จะออกประกาศกระทรวงการคลังเพื่อปรับเพิ่มหรือปรับลดอัตราภาษีเพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจได้ ทั้งยังเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้ใช้บริการโดยตรง จึงมีความสอดคล้องต่อหลักความยืดหยุ่น

อย่างไรก็ดี การใช้อัตราภาษีตามมูลค่าย่อมจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมในการบริโภคของประชาชนผู้ใช้บริการ เนื่องจากจำนวนภาษีจะส่งผลเป็นการบิดเบือนต่อความต้องการที่แท้จริง โดยอาจจะทำให้ประชาชนผู้ใช้บริการหันเหไปให้ความสนใจในสถานบริการที่มีราคาถูกแต่เป็นการประกอบกิจการที่ทำการหนีภาษีหรือทำการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ จึงมีความไม่สอดคล้องต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ หรือหลักความเป็นกลางทางเศรษฐกิจของภาษี แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอัตราภาษีร้อยละ 10 ถือว่าเป็นอัตราที่ไม่สูงนัก อีกทั้งยังมีการใช้มูลค่าแบบรวมใน ย่อมทำให้ผู้ใช้บริการซึ่งต้องแบกรับภาระภาษีที่แท้จริงสูงกว่าอัตราที่กำหนดไว้ ไม่รู้สึกว่าตนเองต้องแบกรับภาระภาษีที่สูงจนเกินไป อัตราภาษีจึงไม่อาจจะส่งผลเป็นการบิดเบือนต่อแรงจูงใจในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากจนเกินไปนัก นอกจากนี้ การจัดเก็บภาษีในอัตราตามมูลค่าดังกล่าวย่อมทำให้ฐานภาษีมีความกว้างและสามารถที่จะสร้างรายได้ให้แก่รัฐในทุกภาวะเศรษฐกิจ จึงถือว่ามีความสอดคล้องต่อหลักอำนวยรายได้ และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการจัดเก็บภาษี

3.2 วิเคราะห์ปัญหาของการออกกฎหมายภาษีลำดับรองที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค

ตามมาตรา 103 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บท ได้บัญญัติให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการออกกฎหมายภาษีลำดับรองในส่วนที่เกี่ยวกับโครงสร้างภาษีซึ่งมีความสำคัญ ดังที่ปรากฏในประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 68) ถึงแม้ว่าจะมีข้อดีในการช่วยลดระยะเวลา และก่อให้เกิดความสะดวกในการปรับเปลี่ยนอัตราภาษี โดยมิต้องมีการออกพระราชบัญญัติภาษีฉบับใหม่ก็ตาม แต่ก็เป็นผลให้เกิดความมากมายของกฎหมายภาษีลำดับรองและสร้างความสับสนแก่ผู้เสียภาษี จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการกำหนดให้ดุลพินิจในการวางนโยบายภาษีโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับอัตราภาษีขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารแต่เพียงฝ่ายเดียวนั้น เป็นการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารมากจนเกินไป ย่อมจะทำให้กฎหมายที่มีการออกมาบังคับใช้ขาดการตรวจสอบอย่างละเอียดและไร้ซึ่งความโปร่งใส จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากนี้ เมื่อการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตเป็นคำสั่งของภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์ในการจำกัดการบริโภค ทั้งยังถือว่าเป็นการโยกย้ายทรัพยากรทางเศรษฐกิจของประชาชน จึงอาจจะกล่าวได้ว่าหากมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการปรับเพิ่มหรือปรับลดอัตราภาษีหรือแม้กระทั่งเป็นการยกเว้นภาษี ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประชาชนทั้งสิ้น ทั้งนี้ เมื่อปรากฏว่าการวางนโยบายภาษีเพื่อออกกฎหมายไม่ได้รับความเห็นชอบโดยผ่านทางรัฐสภาซึ่งเป็นผู้แทนของประชาชนเสียก่อน ก็มิอาจจะทำให้ประชาชนเกิดการยอมรับทั้งยังจะนำไปสู่ความไม่เต็มใจในการเสียภาษี จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความยอมรับ

3.3 วิเคราะห์โครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคตามกฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลีและกฎหมายของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ที่มีความเหมาะสมแก่การนำมาใช้ในประเทศไทย

1) สาธารณรัฐเกาหลี

สาธารณรัฐเกาหลีได้มีการให้คำนิยามเกี่ยวกับสถานบันเทิงไว้ในพระราชบัญญัติภาษีการบริโภคส่วนบุคคล ค.ศ. 2014 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายแม่บท จึงทำให้เกิดความง่ายเนื่องจากไม่จำเป็นต้องไปศึกษาจากกฎหมายหลายฉบับ นอกจากนี้ ในส่วนของฐานภาษีนั้น ตามกฎหมายของสาธารณรัฐเกาหลีมีการกำหนดให้ผู้ประกอบกิจการที่อนุญาตให้ทำการบันเทิง ต้องเสียภาษีโดยคำนวณจากค่าบริการเต็มจำนวน ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงจะไม่ได้รับค่าบริการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ตาม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่ช่วยขยายให้ฐานภาษีมีความกว้างมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีการกำหนดให้สถานบริการบางแห่งสามารถนำผลรวมของใบเสร็จรับเงินมาใช้เป็นฐานในการคำนวณภาษีได้ จึงสันนิษฐานได้ว่าผลรวมของใบเสร็จรับเงินที่มาจากเครื่องบันทึกการเก็บเงินของสถานบริการแต่ละแห่งนั้นมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำมาใช้เป็นฐานภาษีในขั้นต่ำได้

2) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)

สปป.ลาวได้มีการวางหลักเกี่ยวกับฐานภาษีไว้ในกฎหมายว่าด้วยส่วยสาอากรฉบับปรับปรุง ค.ศ. 2012 ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท โดยมีการกำหนดประเภทของสถานบริการที่มีความหลากหลาย กล่าวคือ นอกจากจะจัดเก็บภาษีจากไนท์คลับและดิสโกเธคแล้วยังมีการจัดเก็บภาษีจากคาราโอเกะ ทั้งยังทำการบัญญัติไว้ในประเภทของการบันเทิงซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นพิกัดอัตราภาษีเดียวกัน ทำให้ฐานภาษีมีความกว้างและสามารถจะอำนวยรายได้ให้แก่รัฐมากยิ่งขึ้น

4. บทสรุป

โครงสร้างภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคของประเทศไทยในปัจจุบัน ยังคงมีปัญหาอันเป็นข้อบกพร่องในหลายประการ ซึ่งนอกจากจะมีสาเหตุมาจากคำนิยามที่มีความคลุมเครือรวมทั้งไม่ทันต่อยุคสมัยจนอาจก่อให้เกิดปัญหาการตีความ ซึ่งส่งผลให้การจัดเก็บภาษีไม่ครอบคลุมทั่วถึงและทำให้ขาดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบกิจการแล้ว ยังมีผลมาจากความไม่ชัดเจนในเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ประกอบกิจการเนื่องจากจำเป็นจะต้องไปศึกษาเพิ่มเติม ทั้งยังอาจมาจากการขาดแนวทางในการกำหนดรายรับขั้นต่ำอันจะต้องถูกจัดเก็บเป็นฐานภาษี ตลอดจนประเด็นปัญหาในเรื่องการตรวจสอบถึงความโปร่งใสของกฎหมายภาษีลำดับรอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ยังอาจนำไปสู่การหนีภาษีหรือการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ และอาจเป็นผลก่อให้เกิดปัญหาข้อพิพาทในทางภาษีอีกหลายประการ จึงเป็นการไม่สอดคล้องต่อหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

5. ข้อเสนอแนะ

1) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรที่จะต้องมีการแก้ไขคำนิยามให้สอดคล้องกับรูปแบบของการประกอบกิจการสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคในปัจจุบัน โดยทำการบัญญัติให้มีความครอบคลุมไปถึงการประกอบกิจการในด้านบริการที่มีการให้บริการในลักษณะที่คล้ายคลึงกันบนพาหนะเคลื่อนที่ โดยยกเลิกข้อความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 และใช้ข้อความใหม่ว่า “สถานบริการ หมายถึง การประกอบกิจการด้านบริการในสถานที่ที่ตั้งที่ใดที่หนึ่งเป็นการแน่นอนหรือสำนักงานใหญ่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้ในการประกอบกิจการ และให้หมายความรวมถึงการประกอบกิจการด้านบริการบนพาหนะ ไม่ว่าจะมีการประกอบกิจการในขณะที่พาหนะมีการเคลื่อนที่หรือไม่ก็ตาม”

นอกจากนี้ ควรจะทำการบัญญัติคำนิยามซึ่งเป็นองค์ประกอบของรูปแบบในการให้บริการของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคไว้ในพระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 ให้มีความสอดคล้องกัน โดยบัญญัติขยายความไว้ในพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิตที่ 09.01 ว่า “ไนท์คลับและดิสโกเธค หมายถึง สถานบริการซึ่งมีการประกอบกิจการด้านบริการสำหรับดื่มกินและเต้นรำ โดยจัดให้มีการแสดงดนตรี หรือใช้เครื่องเสียง หรือการแสดงอื่นใดเพื่อการบันเทิง โดยมีเจตนาให้มีการดื่มกินและเต้นรำ แม้ไม่จัดให้มีที่เต้นรำไว้อย่างชัดแจ้ง แต่ปรากฏว่ามีการเต้นรำเป็นปกติวิสัยในสถานบริการนั้น และให้หมายความรวมถึงการประกอบกิจการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะมีการเรียกชื่อว่าอย่างไรก็ตาม” ซึ่งการใช้ข้อความดังกล่าวย่อมจะส่งผลให้การประกอบกิจการที่มีการให้บริการที่คล้ายคลึงกันกับสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคอาจถูกนำเข้ามาสู่ฐานภาษีได้ อีกทั้งควรจะกำหนดประเภทของสถานบริการที่ถือว่าเป็นกิจการบันเทิงหรือหย่อนใจให้มีความหลากหลายมากขึ้น โดยนำกิจการที่ให้ความบันเทิงในรูปแบบที่ใกล้เคียงกันกับสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค อาทิ คาราโอเกะ มาบัญญัติไว้ในพิกัดอัตราภาษีเดียวกัน ซึ่งจะส่งผลให้สถานบริการถูกนำเข้าสู่ฐานภาษีในจำนวนที่มากและหลากหลายยิ่งขึ้นดังเช่นในสปป.ลาว

การแก้ไขคำนิยามตามที่ผู้วิจัยได้เสนอแนะดังที่กล่าวมานี้ นอกจากจะมีความสอดคล้องต่อหลักความแน่นอนชัดเจนและหลักความเรียบง่ายแล้ว ยังจะส่งผลทำให้วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีมีความสอดคล้องต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีตามแนวนอน เนื่องจากจะช่วยปิดช่องโหว่ของกฎหมาย ซึ่งจะเป็นการป้องกันและแก้ไขในเรื่องการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้ รวมทั้งจะทำให้ผู้ประกอบกิจการถูกจัดเก็บภาษีอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

2) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรที่จะต้องมีการแก้ไขเรื่องความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีสรรพสามิตของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคที่ยังคงไม่สอดคล้องต่อหลักความแน่นอนชัดเจน โดยทำการเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 10 (2) แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 และใช้ข้อความว่า “สำหรับในกรณีบริการ ความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีเกิดขึ้นเมื่อได้รับชำระราคาค่าบริการ แต่ในกรณีที่ความรับผิดในการเสียภาษีมูลค่าเพิ่ม ไม่ว่าทั้งหมด

หรือแต่บางส่วนเกิดขึ้นก่อนได้รับชำระราคาค่าบริการ ให้ถือว่าความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีเกิดขึ้นเมื่อมีการออกใบกำกับภาษีก่อนที่จะได้รับชำระราคาค่าบริการ หรือให้ถือว่าความรับผิดในอันจะต้องเสียภาษีเกิดขึ้นเมื่อได้มีการใช้บริการไม่ว่าโดยผู้ประกอบกิจการเองหรือโดยบุคคลอื่นก่อนที่จะได้รับชำระราคาค่าบริการ แล้วแต่ว่ากรณีใดจะได้มีการเกิดขึ้นก่อน" ซึ่งจะทำให้เข้าใจได้ง่ายโดยไม่ต้องไปศึกษาจากในประมวลรัษฎากรเป็นการเพิ่มเติม

3) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรที่จะต้องมีการแก้ไขเรื่องฐานภาษีสรรพสามิตของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคในส่วนที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดรายรับขั้นต่ำของสถานบริการ เนื่องจากอาจเป็นมูลเหตุจูงใจที่นำไปสู่การใช้ดุลพินิจในการตีความของพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงควรแก้ไขโดยทำการเพิ่มเติมข้อความในมาตรา 8 (2) แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 และใช้ข้อความว่า "ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตามกฎหมายในการกำหนดรายรับขั้นต่ำของสถานบริการ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคำนวณรายรับของสถานบริการ ในกรณีที่สถานบริการใดมีการใช้เครื่องบันทึกการเก็บเงิน ให้ผู้ประกอบกิจการสถานบริการนั้นนำผลรวมของรายรับ (ซึ่งไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม) ตามที่ปรากฏจากหลักฐานใบเสร็จรับเงินมาใช้เป็นรายรับขั้นต่ำได้ แต่อย่างไรก็ตาม รายรับขั้นต่ำที่จะนำมาใช้ในการคำนวณภาษีต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนซึ่งผู้ประกอบกิจการใช้ประกอบกิจการสถานบริการตามรอบระยะเวลาในการชำระภาษีแต่ละครั้ง" ซึ่งการแก้ไขนี้จะเป็นไปตามแนวคิดในเรื่องจุดคุ้มทุน อันสันนิษฐานได้ว่ารายรับที่แท้จริงในการประกอบกิจการจะต้องมีจำนวนไม่ต่ำกว่าเงินหรือทรัพย์สินที่ผู้ประกอบกิจการได้ลงทุน

นอกจากนี้ ควรทำการแก้ไขฐานภาษีให้มีความกว้างและครอบคลุมไปถึงการให้บริการในลักษณะที่ไม่ได้รับค่าบริการแต่ให้ถือว่าได้รับค่าบริการดังเช่นในสาธารณรัฐเกาหลี โดยบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในมาตรา 8 (2) และใช้ข้อความว่า "ในกรณีที่ผู้ประกอบกิจการสถานบริการแห่งใดทำการบริการ โดยไม่ได้รับค่าบริการไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ให้ถือว่าได้รับค่าบริการเต็มจำนวนเท่ากับการประกอบกิจการตามปกติของสถานบริการ และให้นำค่าบริการทั้งหมดมาใช้เป็นรายรับ" เนื่องจากแม้ว่าจะมิได้รับค่าบริการโดยตรง แต่ก็อาจก่อให้เกิดผลประโยชน์ตอบแทนที่เกี่ยวเนื่องกับสถานบริการในทางอ้อม โดยการบริการตามที่กล่าวนี้ อาจได้แก่การให้บริการเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ในการเปิดให้บริการของสถานบริการ และการให้บริการเพื่อเป็นการสมนาคุณแก่สมาชิกผู้ใช้บริการ เป็นต้น

4) ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ควรที่จะต้องมีการแก้ไขเรื่องการออกกฎหมายภาษีลำดับรองที่ใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธค เนื่องจากการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารตามมาตรา 103 แห่งพระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527 นั้นไม่สอดคล้องต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพราะเป็นเรื่องอันเกี่ยวกับโครงสร้างภาษีที่สำคัญและมีผลกระทบต่อการคลังสาธารณะ ไม่ใช่เรื่องการขาดกฎเกณฑ์ทางเทคนิคและกฎเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียด ซึ่งมีความจำเป็นต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งเมื่อการ

จัดเก็บภาษีมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในทางทรัพย์สินของประชาชน จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายภาษีต้องผ่านกระบวนการนิติบัญญัติซึ่งเป็นความยินยอมพร้อมใจร่วมกันของประชาชนในรัฐ เพื่อที่จะให้ประชาชนเกิดความสมัครใจในการเสียภาษี ด้วยเหตุนี้ ในกรณีที่มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการปรับเพิ่มหรือปรับลดอัตราภาษีสรรพสามิตหรือแม้กระทั่งเป็นการยกเว้นภาษีสรรพสามิต จะต้องมีการตรวจสอบถึงความโปร่งใสก่อนที่จะมีการนำมาใช้เป็นนโยบายภาษี ดังนั้น การออกกฎหมายเพื่อใช้ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคสมควรจะต้องได้รับความยินยอมจากตัวแทนของประชาชน ซึ่งก็คือการตราเป็นกฎหมายในรูปของพระราชบัญญัติโดยผ่านทางรัฐสภา

อนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันนี้รัฐบาลมีเป้าหมายในการปฏิรูปภาษีสรรพสามิต โดยทางกระทรวงการคลังได้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติประมวลกฎหมายภาษีสรรพสามิตซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างกระบวนการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา ทั้งนี้ ตามร่างกฎหมายดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนแนวทางในการจัดเก็บภาษี 2 ประการ กล่าวคือ

1) เปลี่ยนฐานการจัดเก็บภาษีจากเดิมคำนวณภาษีโดยใช้ฐานราคาหน้าโรงงาน (NEFP) หรือราคานำเข้าสินค้า (CIF) มาเป็นราคาขายปลีกแนะนำ (RRSP)

2) เปลี่ยนระบบการจัดเก็บภาษี มาเป็นเก็บควบคู่กันโดยใช้ทั้งอัตราภาษีตามมูลค่า (Ad Valorem) และอัตราภาษีตามสภาพ (Specific)

จากแนวทางในการจัดเก็บภาษีดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าถึงแม้จะเป็นวิธีที่มีประโยชน์โดยถือว่าเป็นการทำให้ฐานภาษีมีความชัดเจนและสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย แต่ก็มิอาจนำมาใช้กับการประกอบกิจการสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคได้ เนื่องจากว่าฐานภาษีของสถานบริการไนท์คลับและดิสโกเธคจะมาจากรายรับซึ่งเป็นทั้งค่าบริการเพื่อความบันเทิง และค่าสินค้าจำพวกอาหาร สุรา และเครื่องดื่มอื่น ๆ หากใช้ฐานภาษีตามวิธีการดังกล่าว จะต้องนำฐานภาษีแยกออกจากกัน ก่อนจะนำค่าบริการไปคำนวณโดยใช้อัตราภาษีตามมูลค่าได้เพียงวิธีเดียว แต่ต้องนำสินค้าบางอย่างไปคำนวณโดยใช้ทั้งอัตราภาษีตามมูลค่าและอัตราภาษีตามสภาพ เนื่องจากสามารถคำนวณได้ทั้ง 2 วิธีควบคู่กันไป ซึ่งจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวกในการคำนวณภาษี รวมทั้งทำให้ผู้ประกอบกิจการเกิดความสับสนในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี

ดังนั้น การใช้อัตราภาษีตามมูลค่าแบบรวมในโดยใช้ฐานภาษีที่มาจากรายรับของสถานบริการรวมกับภาษีสรรพสามิตที่พึงต้องชำระตามที่กฎหมายบัญญัติให้มีการบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน นับว่าก่อให้เกิดความสะดวกและมีความเหมาะสมแล้ว เนื่องจากสามารถที่จะคำนวณภาษีได้ภายในขั้นตอนเดียวโดยไม่ต้องแยกฐานภาษี ซึ่งถือว่าเป็นการลดต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษี เนื่องจากผู้ประกอบกิจการไม่จำเป็นที่จะต้องไปจ้างนักบัญชีหรือหาวิธีในการแบ่งแยกฐานภาษีเพื่อใช้ในการคำนวณภาษีให้เกิดความยุ่งยาก จึงมีความสอดคล้องต่อหลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี อีกทั้งยังส่งผลให้อัตราภาษีไม่ดูว่าสูงจนเกินไปนักและทำ

ให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเข้าใจว่าอัตราภาษีต่ำกว่าภาระภาษีที่แท้จริง ซึ่งถือว่าเป็นฐานภาษีที่สามารถจะอำนวยรายได้ให้แก่รัฐและเป็นการสอดคล้องต่อวัตถุประสงค์หลักในการจัดเก็บภาษี

บรรณานุกรม

เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2541). **การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____ . (2543). **การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____ . (2546). **การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2555). **ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา: หลักการและบทวิเคราะห์.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นันทวัฒน์ ทองช่วง. (2556). "ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดคำนิยามของสถานบริการตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509," **วารสารวิชาการศรีปทุมชลบุรี**, 10 (1).

บันทึกสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ 0486/2552 เรื่อง "แพเธคเคลื่อนที่ซึ่งให้บริการเต้นรำแก่นักท่องเที่ยวเป็นสถานบริการหรือไม่."

ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง ลดอัตราและยกเว้นภาษีสรรพสามิต (ฉบับที่ 68). ลงวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2546

พรรษมน สิริกุลพัฒนสาร. (2554). **ปัญหาเกี่ยวกับการออกกฎหมายลำดับรองในทางภาษีอากร.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระราชบัญญัติพิกัดอัตราภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527

พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2527

พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509

ศุภรัตน์ ควัฒน์กุล. (2528). **เอกสารการสอนชุดวิชาเศรษฐศาสตร์สาธารณะ Public Economic** สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ศุภกิจ มีอุไร. (2550). **การตรวจสอบการจัดเก็บภาษีอากรโดยองค์กรตรวจเงินแผ่นดิน** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สรายุทธ์ วุฒยาภรณ์. (2548). "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากร," **ดุลพาห**, 52 (3).

หนังสือกรมสรรพสามิตที่ กค 0615/ว 111 เรื่อง "ซักซ้อมความเข้าใจแนวทางปฏิบัติในการจัดเก็บภาษีสถานบริการประเภทไนท์คลับและดิสโกเธค." ลงวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2553

อนุวัฒน์ ลิ้มสกุล. (2555). **ปัญหาฐานภาษีสรรพสามิต: กรณีไม่มีราคาขาย ณ โรงงานอุตสาหกรรม** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Ministry of Strategy and Finance Korea.(2013). **Korea Taxation 2013.** สืบค้น 20 พฤษภาคม 2558, จาก http://www.thaiembassy.org/seoul/contents/images/text_editor/files/Korea%20Taxation_2013_Full%20version.pdf

Statues of The Republic of Korea. (2014). Individual Consumption Tax Act No. 12157. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2558, จาก https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?lang=ENG&hseq=32006

กฎหมายว่าด้วยส่วยสาอากรฉบับปรับปรุง ค.ศ. 2012 (ของสปป.ลาว). สืบค้น 20 ตุลาคม 2557, จาก http://www.tax.gov.la/WebPages/PDF%20Files/TaxLaw2012.pdf

ปัญหาการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี : ศึกษากรณีโครงสร้างภาษีสรรพสามิต ยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต

สุธิดา วิบูลพานิช*
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรศักดิ์ รอดจันทร์**

บทคัดย่อ

การจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต เป็นการจัดเก็บภาษีทางอ้อม และมีลักษณะอันเป็นภาษีบาป โดยเป็นภาษีที่จัดเก็บจากสินค้า ที่เป็นอันตรายหรือก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ ศีลธรรม เกิดผลเสียต่อตนเอง อีกทั้งยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และประเทศ ซึ่งโครงสร้างการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ได้กำหนดในการคิดคำนวณภาษีสรรพสามิตยาสูบของไทยตาม พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ.2509 สำหรับ ยาสูบในประเทศและยาสูบที่นำเข้าต้องคิดคำนวณ แบบผสม รวมทั้ง บุหรี่ ซิกาแรต ด้วย โดยใช้อัตราภาษีตามมูลค่า หากเป็นกรณี ยาสูบที่ผลิตในประเทศไทยจะใช้ราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมยาสูบเป็นฐานภาษี สำหรับยาสูบที่นำเข้ามาในประเทศไทยให้ถือตามราคา ซี.ไอ.เอฟ คือ ราคา ยาเส้นหรือยาสูบที่บวกด้วยค่าประกันภัยและค่าขนส่งถึงด่านศุลกากร เป็นฐานภาษีและอัตราภาษีตามสภาพหรือตามปริมาณ เป็นการใช้ปริมาณยาสูบตามน้ำหนักเป็นกรัม เป็นฐานภาษี หากใช้วิธีการใดคำนวณภาษีแล้ว ทำให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่าก็ให้ใช้วิธีการคำนวณแบบนั้น เพื่อให้เป็นฐานในการเสียภาษี

พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ.2509 กำหนดให้ใช้โครงสร้างอัตราภาษีแบบผสม อันเป็นปัญหาด้านการกำหนดฐานราคา อันจะต้องถูกจัดเก็บ เป็นฐานในการคำนวณภาษีแล้วนั้น ทำให้การจัดเก็บภาษีไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ทำให้ขาดความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบ ที่ทำในราชอาณาจักรและผู้นำเข้ายาสูบเข้ามาในราชอาณาจักร ตลอดจนประเด็นปัญหาข้อกฎหมายทำให้เกิดช่องว่าง ทางกฎหายและนำไปสู่ การหลบเลี่ยงภาษีได้ เช่น การสำแดงราคาที่ต่ำกว่าความเป็นจริง รวมถึงวิธีการถ่ายโอนราคาด้วยรวมถึงการกำหนดให้จำนวนบุหรี่ที่ผู้เดินทางนำติดตัวมาในราชอาณาจักรนำติดตัวมาได้โดยไม่ต้องขออนุญาต และไม่ต้องติดแสตมป์ยาสูบ ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ไม่เกินจำนวน 200 มวน จึงเป็นช่องทางนำไปสู่การหลีกเลี่ยงกฎหมาย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจนำไปสู่การหนีภาษี หรือ การหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

และอาจเป็นผลก่อให้เกิด ปัญหาข้อพิพาทในทางภาษีอีกหลายประการ เป็นการไม่สอดคล้องต่อหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

1. บทนำ

ภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรตถือเป็นแหล่งรายได้สำคัญของรัฐ แต่การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรตในอัตราที่สูงนั้น กลับไม่ทำให้ปริมาณการสูบซิกาแรตและบุหรี่ลดลง จึงทำให้ฐานรายได้ภาษีกว้าง ทั้งนี้ประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยจึงนิยมจัดเก็บภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรตในอัตราที่สูงกว่าอัตราภาษีสินค้าและบริการทั่วไป เพื่อเป็นการควบคุมการสูบยาสูบ บุหรี่และ ซิกาแรตอีกทั้งเป็นการหารายได้เข้ารัฐ กรมสรรพสามิตมีอำนาจและหน้าที่จัดเก็บภาษีจากฐานการบริโภคในสินค้าและบริการซึ่งสมควรจะต้องรับภาระภาษีสูงกว่าปกติ โดยถือว่าเป็นรายได้สำคัญของรัฐบาลและ อยู่ในอันดับที่ 2 รองจากภาษีที่กรมสรรพากรได้ทำการจัดเก็บ อนึ่ง ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจาก ยาสูบพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 ได้กำหนดให้ ผู้ประกอบอุตสาหกรรมเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษี ซึ่งต้องเสียภาษีในอัตราตามปริมาณหรือเงินสูงกว่า โดยฐานภาษีตามปริมาณสำหรับยาสูบ จะจัดเก็บภาษีคำนวณจากน้ำหนักของยาสูบนั้น ๆ สำหรับ กรณียาสูบที่อธิบดีประกาศกำหนดเป็นราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมยาสูบ และในกรณียาสูบในราชอาณาจักร พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 กำหนดให้ถือมูลค่าบวกด้วยอากรขาเข้าการกำหนดฐานภาษีตามปริมาณ และตามมูลค่าเป็นปัญหาทำให้ผู้นำเข้ายาสูบ ชนิดบุหรี่ซิกาแรต มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบยาสูบให้มีน้ำหนักลดลง ขนาดต่อมวนเล็กลง การมวนยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต นั้น จะบรรจุใบยาสูบในลักษณะหลวม ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้เสียภาษีน้อยลง คือลดลงจากเดิม ขณะเดียวกันการกำหนด ฐานภาษีตามมูลค่าดังกล่าว เป็นการกำหนดให้ใช้ฐานในการคำนวณภาษีที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดความลดหลั่นไม่เท่าเทียมกันระหว่าง ผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบที่ทำในราชอาณาจักรกับผู้นำยาสูบเข้ามาในราชอาณาจักร นอกจากนั้นยังมีการหลีกเลี่ยงภาษี โดยการแจ้งราคาซึ่งเป็นฐาน ในการคำนวณภาษีที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และมีการถ่ายโอนราคา จึงเป็นเรื่องที่กล่าวได้ว่า เมื่อภาษีนำเข้าลดจึงทำให้เสียภาษีน้อยลง และรัฐจัดเก็บภาษีได้น้อยลงจากเดิมย่อมกระทบต่อผลการจัดเก็บรายได้ของรัฐบาลที่ลดต่ำลงไปด้วย ทั้งนี้ผู้ประกอบการจะได้รับประโยชน์จากการลดอากรดังกล่าว ย่อมส่งผลให้ราคาสินค้านั้น ๆ ถูกลง ประชาชนก็จะหันมาบริโภคสินค้ายาสูบ บุหรี่และซิกาแรตมากขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อมาตรการของรัฐบาลที่ต้องการให้ลดการบริโภคยาสูบด้วย อีกทั้งยังกระทบต่อการจัดเก็บภาษีทำให้การจัดเก็บภาษีขาดประสิทธิภาพได้ สินค้าประเภทยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต นั้นแม้จะมีการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตอันมีลักษณะเป็นการผลักภาระภาษีให้แก่ผู้บริโภคก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากสภาพสังคมในปัจจุบันในยุคที่มีการพัฒนาทางด้านการค้าเศรษฐกิจและสังคม ไม่ว่าเป็นในด้านการสื่อสารและการคมนาคมก็ตาม ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายสินค้าบุหรี่และซิกาแรตเป็นเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างประเทศได้โดยง่ายซึ่งเกิดมาจากการจัดเก็บภาษีสรรสามิตบุหรี่และซิกกาแรตในอัตราที่

สูงมาก ซึ่งก่อให้เกิดการลักลอบหรือปลอมแปลงบุหรี่และซิกาแรตกลายเป็นปัญหาบุหรี่และซิกาแรตเถื่อน

ดังนั้น การจัดเก็บภาษีของกรมสรรพสามิตยาสูบบุหรี่และซิกาแรต นอกจากจะต้องตระหนักถึงประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี อันสามารถอำนวยรายได้ให้แก่รัฐบาลเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมตลอดจนสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารจัดเก็บภาษียังต้องมีความเป็นธรรม ความเป็นกลาง มีความแน่นอนชัดเจน ตลอดจนมีความโปร่งใส

2. หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี หลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและหลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต

2.1 หลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี ของ อดัม สมิธ 1)หลักความเสมอภาค 2)หลักความแน่นอน 3)หลักความสะดวกในการเสียภาษี 4)หลักความประหยัดในการจัดเก็บภาษี

2.1.1 หลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีอากร หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีหลักความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจ หลักความยืดหยุ่น หลักอำนวยรายได้

1) หลักความเป็นธรรม หลักความสามารถในการชำระภาษี (Ability to pay Principles) หลักการที่ผู้รับผลประโยชน์จากการบริการใดจากรัฐได้รับผลประโยชน์มากต้องเสียภาษีมาก ผู้ที่ได้รับ ประโยชน์น้อยก็ควรเสียภาษีน้อยและหากไม่ได้รับประโยชน์จากบริการนั้นเลยก็ไม่ควรต้องเสียภาษีเพื่อการนั้น (ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล, 2542: 62) หลักผลประโยชน์ที่ ได้รับ (Benefit Principles) หลักการนี้เป็นการวัดความเสมอภาค ในการเสียภาษีโดยการใช้การเสียสละความพึงพอใจของผู้เสียภาษีเป็นเครื่องวัด (ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล,2542:หน้า 62)

2) หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษี หลักความมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บภาษีนั้น ค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษีของผู้เสีย ภาษีมีผลกระทบต่อรายได้ของรัฐบาลที่เกิด จากการจัดเก็บภาษี เพื่อที่จะหารายได้จากการจัดเก็บภาษีให้แก่รัฐอย่างเพียงพอ ค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนในการบริหารจัดเก็บภาษีของผู้จัดเก็บภาษี ควรต้องต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการจัดเก็บภาษี นอกจากนั้น ค่าใช้จ่ายในการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของผู้เสีย ภาษีควรต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะจะหลีกเลี่ยงการลดลงของรายได้ของผู้เสียภาษี ที่จะนำไปสู่การจับจ่ายใช้สอย และลดลงซึ่งความไม่เต็มใจเสียภาษีของผู้เสียภาษี (จิรศักดิ์ รอดจันทร์, 2555: 33 – 34)

3) หลักความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจ หลักความเป็นกลางในทางเศรษฐกิจนั้นระบบภาษีจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงหรือ กระทบกระเทือนรูปแบบการบริโภค การออม (สมคิด บางโม, 2551: 18 – 19) และกระทบต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจหรือกลไกตลาดให้น้อยที่สุด (บุญธรรม ราชรักษ์, 2552: 32)

4) หลักความยืดหยุ่น ภาษีอากรที่ดีควรเป็นช่วยให้มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจทั้ง ด้านราคาและการจ้างงาน ภาษีอากรจะต้องมีการยืดหยุ่นหรือปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม เช่น ภาวะเงินเฟ้อภาษีอากรควรมีโครงสร้างที่ส่งผลให้เก็บภาษีมากขึ้นเพื่อช่วยลดการ ใช้จ่ายของเอกชนลง (สมคิด บางโม, 2547: 18 – 19)

5) หลักอำนวยรายได้ ลักษณะภาษีอากรที่ดีรัฐบาลจำเป็นต้องหารายได้มาใช้จ่ายระบบภาษีอากรจึงต้องทำราย ได้สูงให้แก่รัฐบาลหากระบบภาษีอำนวยรายได้ต่ำ รัฐบาลจำเป็นต้องจัดเก็บภาษีเพิ่มเติม ประชาชนมักมองว่าเป็นการสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเพิ่มขึ้นดังนั้นระบบภาษีอากรที่ดี จึงประกอบไปด้วยภาษีน้อยประเภท แต่ภาษีแต่ละประเภทสามารถทำรายได้ให้สูง เมื่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป (สมคิด บางโม,2547: 18 – 19)

หลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตและหลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต

หลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต คือ ภาษีการขายเฉพาะที่เรียกเก็บจากสินค้าและบริการบางประเภท ซึ่งมีเหตุผลสมควรที่จะต้องรับภาระภาษีสูงกว่าปกติ เช่น สินค้าที่บริโภคแล้วอาจก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพและศีลธรรมอันดี สินค้าและบริการที่มีลักษณะเป็นการฟุ่มเฟือยหรือสินค้าที่ก่อให้เกิดภาระต่อรัฐบาลในการที่จะต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ หรือสินค้าที่ได้รับผลประโยชน์เป็นพิเศษจากรัฐ เพื่อให้บริการผู้บริโภค หรือเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม

หลักการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต มีเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการเก็บภาษียาสูบตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคือ 1)การหารายได้เข้าสู่รัฐทำให้รัฐมีรายได้ 2) เพื่อเป็นการควบคุมและจำกัดการบริโภคยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต เพราะเป็นอันตรายต่อสุขภาพ โดยใช้มาตรการทางภาษีทำให้มีผลต่อการตัดสินใจบริโภคอันเนื่องมาจาก ปัจจัยด้านราคา ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต

3. มาตรการในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรตตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

3.1 มาตรการในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่แ ละซิกาแรต ตามกฎหมายของประเทศไทย การคิดคำนวณภาษีสรรพสามิตยาสูบของไทยตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 สำหรับยาสูบในประเทศและยาสูบที่นำเข้าต้องคิดคำนวณแบบผสม (รวมถึงบุหรี่ซิกาแรตด้วย) คือ ใช้อัตราภาษีตามมูลค่า (ถ้าเป็นยาสูบที่ผลิตในประเทศไทยจะใช้ราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมยาสูบเป็นฐานภาษีสำหรับยาสูบ ที่นำเข้ามาในประเทศไทยให้ถือตามราคา ซี.ไอ.เอฟ คือราคายาเส้นหรือยาสูบที่บวกด้วยค่าประกันภัยและค่าขนส่งถึงด่านศุลกากรเป็นฐาน

ภาษี) และอัตราภาษีตามสภาพหรือตามปริมาณ (ใช้ปริมาณยาสูบตามน้ำหนักเป็นกรัมเป็นฐานภาษี) หากวิธีใดคำนวณแล้วเสียภาษีเป็นเงินสูงกว่าก็เก็บตามอัตราภาษีที่สูงกว่า

3.2 การบริหารจัดเก็บภาษียาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต การบริหารจัดเก็บภาษีทั่วไปมี 2 ระบบคือ (1) ระบบประเมินตนเอง (2) ระบบการประเมินโดยเจ้าหน้าที่

3.3 ระบบใบอนุญาต(Licensing system) การบริหารจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบดำเนินการผ่านการใช้ระบบการอนุญาตหรือใบอนุญาตโดยระบบการอนุญาตหรือใบอนุญาต (License System) ควบคู่ไปกับการใช้ระบบแสตมป์ (Stamp System) ภายใต้การบริหารจัดเก็บภาษีที่ประเมินโดยเจ้าหน้าที่ ระบบใบอนุญาต (Licensing System) ถูกนำมาใช้เพื่อควบคุมการผลิตบุหรี่และซิกาแรตยาสูบในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเพาะปลูกต้นยาสูบกำหนดขอบเขตพื้นที่เพาะปลูกกระบวนการเพาะปลูกการบ่มใบยาการอบใบยาการซื้อขายนำเข้าและส่งออกใบยาสูบการประกอบอุตสาหกรรมยาสูบตลอดจนการประกอบอุตสาหกรรมบุหรี่และซิกาแรตและกระบวนการการจำหน่ายโดยรัฐเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการอนุญาตภายใต้พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509

3.4 ระบบแสตมป์ยาสูบ (Stamp System) คำว่า “แสตมป์ยาสูบ” พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 ให้ความหมายไว้ใน มาตรา 4 “แสตมป์ยาสูบหมายความรวมตลอดถึงเครื่องหมายอย่างอื่นที่ใช้แทนแสตมป์ยาสูบ” แสตมป์ยาสูบเป็นสิ่งที่รัฐใช้ในการควบคุมการจัดเก็บภาษีเป็นสิ่งที่รัฐจัดทำขึ้น เพื่อแสดงว่าบุหรี่ที่ปิดแสตมป์ยาสูบนั้น เสียภาษีสรรพสามิตแล้วและเป็นเครื่องหมายที่สามารถสังเกตได้

3.5 บุหรี่และซิกาแรตที่ผลิตในประเทศการบริหารจัดเก็บภาษีบุหรี่และซิกาแรตที่ผลิตในประเทศใช้ระบบแสตมป์ในการจัดเก็บภาษีและกฎหมายได้กำหนดวิธีการปิดและขีดฆ่าแสตมป์ไว้ (ไม่ใช่บังคับแก่โรงงานยาสูบในกรณีที่ใช้เครื่องหมายอย่างอื่นแทนแสตมป์ยาสูบ)

3.6 บุหรี่และซิกาแรตนำเข้ามาในราชอาณาจักร การชำระภาษีสำหรับบุหรี่และซิกาแรตนำเข้ามาในราชอาณาจักรกรมศุลกากรจะเป็นผู้เรียกเก็บค่าแสตมป์ยาสูบแทนกรมสรรพสามิตทั้งนี้กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจกรมสรรพสามิตในการประกาศราคานำเข้าเพื่อใช้เป็นฐานในการคำนวณภาษีสรรพสามิตบุหรี่ไว้ ดังนั้นราคานำเข้าบุหรี่ จึงเป็นไปตามราคา ซี.ไอ.เอฟ ของกรมศุลกากร แต่อย่างไรก็ตามกรมสรรพสามิตมีอำนาจประกาศกำหนดราคาขายปลีกบุหรี่นำเข้าได้ โดยกรมสรรพสามิตประกาศราคาขายปลีกบุหรี่และซิกาแรตจากราคา ซี.ไอ.เอฟ. ที่ผู้นำเข้าต้องบ่งแจ้งตามเงื่อนไขการขออนุญาตนำเข้ามาคำนวณภาระภาษี รวมทุกประเภทและพิจารณาปัจจัยภายนอกอื่น ๆประกอบการยกเว้นภาษีอากรขาเข้าของติดตัวผู้โดยสารของดังต่อไปนี้ที่ผู้โดยสารนำติดตัวเข้ามาจะได้รับยกเว้นอากรขาเข้า–บุหรี่ไม่เกิน 200 มวน หรือซิการ์และยาเส้นน้ำหนักไม่เกิน 250 กรัม

3.7 การกำหนดและการประกาศราคาบุหรี่และซิกาแรต การกำหนดและการประกาศราคาบุหรี่และซิกาแรต อาศัย มาตรา 23 วรรคหนึ่งแห่ง พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ.

2509 ประกอบกับ มาตรา5 ตรี (1) วรรคสี่แห่งพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาสูบ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2534

การกำหนดการรับชำระภาษีบุหรี่จากโรงงานยาสูบมีการตรวจสอบการชำระค่าแสตมป์ยาสูบโดยคำนวณจากราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมที่กรมประกาศกำหนดซึ่งกฎหมายให้อำนาจกรมสรรพสามิตในการกำหนดและประกาศราคาขายบุหรี่และซิกาแรตไว้ถ้าเป็นบุหรี่และซิกาแรตที่ผลิตภายในประเทศกรมสรรพสามิตสามารถประกาศราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมเพื่อใช้ในการคำนวณภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรต ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พบว่าในทางปฏิบัติราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมและราคาขายปลีกบุหรี่และซิกาแรตที่กรมสรรพสามิตประกาศกำหนดนั้นกรมสรรพสามิตจะพิจารณาจากราคาขายที่ผู้ประกอบอุตสาหกรรมแจ้งให้กรมสรรพสามิตทราบเปรียบเทียบกับราคาบุหรี่ในปีที่ผ่านมาชั้นคุณภาพ (สินค้าระดับพรีเมี่ยม) ของบุหรี่และซิกาแรตเดียวกันนั้น ไม่เหมาะสมเพื่อด้วยเหตุว่าที่จะก่อให้เกิดการสำแดงราคาที่ต่ำเกินจริงอันเป็นการหลบหลีกภาษีอันยอมรับไม่ได้โดยใช้ช่องโหว่ของกฎหมายที่ไม่รัดกุมมา เพื่อหนีภาษีอันเป็นการกระทำที่ทุจริตและพิจารณาปัจจัยอื่น ๆประกอบเพื่อประกาศราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมยาสูบและราคาขายปลีกบุหรี่และซิกกาแรตซึ่งทำให้การจัดเก็บภาษีขาดประสิทธิภาพประสิทธิผลขัดกับหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

3.8 ผู้มีหน้าที่เสียภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรต พระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 กำหนดให้ผู้มีหน้าที่เสียภาษีบุหรี่ซิกาแรต ได้แก่ ผู้ประกอบอุตสาหกรรมบุหรี่ เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้การประกอบอุตสาหกรรมบุหรี่และซิกาแรตเป็นการผูกขาดของรัฐ ได้แก่ โรงงานยาสูบเพียงแห่งเดียว

มาตรา 16 การประกอบอุตสาหกรรมบุหรี่ซิกาแรต เป็นการผูกขาดของรัฐผู้นำเข้า ได้แก่ ผู้ที่นำบุหรี่และซิกาแรตเข้ามาในราชอาณาจักรไม่เกิน 200 มวนหรือถ้ามีผลิตภัณฑ์ยาสูบอื่นรวมอยู่ด้วยต้องมีน้ำหนักรวมทั้งสิ้นไม่เกิน 500 กรัม

กรณีดังกล่าวอาจทำให้เกิดการหนีภาษีโดยการกระทำกันเป็นขบวนการโดยนำเข้าบุหรี่และซิกาแรตที่มีราคาแพงคือสินค้าในระดับพรีเมี่ยมข้ามเขตแดนประเทศเพื่อนบ้านที่ติดกับประเทศไทยด้วยวิธีการที่เรียกว่ากองทัพมดซึ่งเป็นการหลบหลีกภาษีอันยอมรับไม่ได้และเป็นการกระทำเป็นจงใจหลบหลีกการเสียภาษีนำเข้าบุหรี่และซิกาแรตก่อให้รัฐเกิดความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจได้

3. 9 ความรับผิดในการเสียภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรต กฎหมายยาสูบกำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับภาษียาสูบบุหรี่และซิกาแรตไว้ให้หลายประเภท เช่น การพักการใช้ใบอนุญาตการเพิกถอนใบอนุญาตการปรับการจำคุกการสั่งริบบุหรี่และเครื่องอุปกรณ์ในการผลิตบุหรี่โดยกำหนดบทกำหนดโทษแตกต่างกันตามประเภทการกระทำผิด การเพาะปลูกต้นยาสูบการขายใบยาการแจ้งปริมาณยาสูบการไม่ให้ความสะดวกแก่เจ้าพนักงานการครอบครองยาสูบ การขายยาสูบเป็นต้นในกรณีที่ผู้ถูกเพิกถอนใบอนุญาตแล้วจะขออนุญาตใหม่ ไม่ได้จนกว่าจะพ้น

กำหนด 1 ปีนับแต่วันที่ได้ทราบคำสั่งที่ผ่านมาบทลงโทษสั่งพักใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาตมีการบังคับใช้น้อยครั้งมาก

3.10 อัตราภาษีสรรพสามิตบุหรี่และซิกาแรต ในการคิดคำนวณภาษีสรรพสามิตยาสูบของไทยตามพระราชบัญญัติยาสูบพ.ศ.2509 สำหรับยาสูบในประเทศและยาสูบที่นำเข้าต้องคิดคำนวณแบบผสม (รวมถึงบุหรี่ซิกาแรตด้วย) คือ ใช้อัตราภาษีตามมูลค่า (ถ้าเป็นยาสูบที่ผลิตในประเทศไทยจะใช้ราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมยาสูบเป็นฐานภาษีสำหรับยาสูบ ที่นำเข้ามาในประเทศไทยให้ถือตามราคา ซี.ไอ.เอฟ คือ ราคายาเส้นหรือยาสูบที่บวกด้วยค่าประกันภัยและค่า ขนส่งถึงด่านศุลกากรเป็นฐานภาษี) และอัตราภาษีตามสภาพหรือตามปริมาณ (ใช้ปริมาณยาสูบตามน้ำหนักเป็นกรัมเป็นฐานภาษี) หากวิธีใดคำนวณแล้วเสียภาษีเป็นเงินสูงกว่าก็เก็บตามอัตราภาษีที่สูงกว่า

3.11 หลักการในการคำนวณภาษียาสูบ การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบมีการจัดเก็บโดยแบ่งประเภทเป็นยาเส้นบุหรี่ซิกาแรต ซิการ์ ยาเส้นปรุงยาเคี้ยวและบุหรี่อื่น ๆซึ่งแต่ละประเภทนั้นมีอัตราภาษีที่แตกต่างกัน กำหนดให้พิจารณาจากมูลค่าภาษีที่จัดเก็บได้ เช่นหากจัดเก็บตามวิธีคำนวณจากอัตราภาษีตามมูลค่าแล้วได้รับมูลค่าภาษีที่มากกว่าการจัดเก็บจากอัตราภาษีตามปริมาณก็ให้ใช้วิธีการ ตามมูลค่านั้นในการคำนวณภาษีที่จะจัดเก็บจากผู้ประกอบการ

ดังนั้นจึงเป็นข้อบกพร่องในการคำนวณ เนื่องจากเกิดการให้เปรียบเสียเปรียบกันระหว่างสินค้าแต่ละประเภทแต่ละชนิด ทำให้การคำนวณขาดความแน่นอน จึงจำต้องหาแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขให้การจัดเก็บภาษีมีความเหมาะสมแก่การบังคับใช้มากยิ่งขึ้นการบริหารแสตมป์จึงมีกฎหมายและระเบียบรองรับที่ชัดเจน การจัดระบบการควบคุมแสตมป์อย่างรัดกุมเช่น สถานที่เก็บรักษาการรับและเก็บรักษาการเบิกจ่าย การควบคุมทางบัญชีการตรวจสอบ เป็นต้น

3.12 การกำหนดและการประกาศราคาบุหรี่และซิกาแรต กฎหมายให้อำนาจกรมสรรพสามิตในการกำหนดและประกาศราคาขายบุหรี่ไว้ถ้าเป็นบุหรี่และซิกาแรตที่ผลิตภายในประเทศกรมสรรพสามิตสามารถประกาศราคาขาย ณ โรงอุตสาหกรรมเพื่อใช้ในการคำนวณภาษีสรรพสามิตบุหรี่ได้และสามารถประกาศกำหนดราคาขายส่งบุหรี่และซิกาแรต

4 วิเคราะห์โครงสร้างการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรตในปัจจุบันตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี

4.1 การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตจากยาสูบบุหรี่และซิกาแรตพบว่าวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษียาสูบบุหรี่และซิกาแรตขัดต่อหลักความเป็นธรรมในการจัดเก็บภาษีบางประการดังต่อไปนี้

การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ที่ใช้เพื่อจำกัดการบริโภคยาสูบบุหรี่และซิกาแรตที่ไม่จำเป็นแก่การครองชีพหรือเกินความจำเป็นนั้นและเป็นผลเสียต่อสุขภาพ

เป็นอันตรายแก่ชีวิตถือว่าเป็นการจัดสรรทรัพยากร โดยดึงเงินออกจากกระเป๋าของผู้ใช้บริการที่รวยกว่าไปสู่กระเป๋าของคนจนหรือผู้มีรายได้น้อยทั่วไปผ่านทางค่าราคาสินค้า จึงอาจกล่าวได้ว่าวัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบบุหรี่และซิกาแรตสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ครั้งใหม่ การกำหนดมูลค่าฐานภาษีโดยใช้ฐานราคา ณ โรงงานอุตสาหกรรมยาสูบและราคา ซี.ไอ.เอฟ มีความซับซ้อน มีขั้นตอนที่มาก ในการกำหนดมูลค่าฐานภาษีมากและเปิดช่องโหว่ ให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีใช้ดุลพินิจในการกำหนดฐานภาษีการใช้แนวทางปฏิบัติของหน่วยงานมาเป็นบรรทัดฐาน ย่อมทำบทให้บัญญัติกฎหมายเกิดความคลุมเครือและประชาชนทำความเข้าใจได้ยาก

การที่กฎหมายให้อำนาจเจ้าหน้าที่จัดเก็บภาษีได้โดยใช้ดุลพินิจในการกำหนดฐานภาษีเป็นการขัดต่อหลักความแน่นอน และขัดต่อหลักความมีประสิทธิภาพ อันเป็นการกำหนดที่ไม่เป็นไปตามหลักภาษีอากรที่ดี ปัญหาการหนีภาษีหรือการหลบหลีกภาษีที่เกิดจากการใช้ฐานภาษียาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต ตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 การใช้ฐานภาษียาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 นั้น จะไม่ใช่การหนีภาษี แต่หากพิเคราะห์จากความมุ่งหมายของบทบัญญัติกฎหมายภาษีสรรพสามิตแล้ว ย่อมพบว่าราคา ซี.ไอ.เอฟ ที่ผู้นำเข้าต้องแจ้งขณะนำเข้าจะมีผลต่อภาระภาษี หากผู้นำเข้าแจ้งราคา ซี.ไอ.เอฟ ต่ำกว่าความเป็นจริง จะทำให้ภาระภาษีที่ผู้นำเข้าต้องชำระมีจำนวนลดต่ำ

ดังนั้น จึงเป็นช่องโหว่ของบทบัญญัติกฎหมายภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต ที่อาศัยความไม่แน่นอนชัดเจนของบทบัญญัติกฎหมายดังกล่าว กล่าวคือ เป็นการอาศัยช่องโหว่ของกฎหมายเพื่อให้เสียภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต น้อยลงกว่าเดิม โดยการใช้ฐานภาษียาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 จึงเป็นการหลบหลีกภาษีที่ยอมรับไม่ได้

การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต ตามอัตราตามมูลค่านั้น เป็นผลให้เกิดการบิดเบือนลักษณะพฤติกรรมในการบริโภคของผู้บริโภค คือ การพยายามหาสินค้ายาสูบบุหรี่และซิกาแรต ราคาถูกเพื่อทดแทน สินค้าเดิมอันเนื่องจากภาษีสูงขึ้น และผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต และผู้นำเข้ายาสูบ บุหรี่และซิกาแรต จึงส่งผลให้ราคา ซี.ไอ.เอฟ ลดต่ำลงกว่าความเป็นจริง ซึ่งจะทำให้ภาระภาษีที่ผู้นำเข้าต้องชำระลดต่ำตามไปด้วย สาเหตุที่ผู้นำเข้าใช้มาตรการในการทำให้ราคา ซี.ไอ.เอฟ ลดต่ำลง เปนผลมาจากการกำหนดฐานภาษีตามมูลค่า ทั้งยังสร้างช่องทางให้หลีกเลี่ยงภาษี โดยวิธีการต่างๆ จึงไม่สอดคล้องต่อหลักความมีประสิทธิภาพในทางเศรษฐกิจ

5 บทสรุป และข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาถึงปัญหาการจัดกับภาษีสรรสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต ตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดีนั้น ยังไม่ข้อที่ไม่เป็นไปตามหลักการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี โดยโครงสร้างในการจัดเก็บภาษีดังกล่าว ยังขาดความเหมาะสม ทั้งในด้านอัตรา และฐานของภาษี อีกทั้งด้านอื่น ๆ ด้วย หากมีการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดความเหมาะสมจะก่อให้เกิดผลดีแก่รัฐทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นและทำให้รัฐสูญเสียรายได้จากการหลีกเลี่ยง หรือหลบหลีกการเสียภาษีและการหนีภาษีได้อย่าง มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5.2 ข้อเสนอแนะ

1) สำหรับการใช้โครงสร้างอัตราแบบผสมเป็นฐานในการคำนวณภาษีนั้น เกิดปัญหาในการกำหนดราคา ซึ่งการที่กำหนดให้ใช้โครงสร้างแบบอัตราผสม ไม่อาจแก้ไขปัญหาของประเทศไทยได้ ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ใช้อัตราตามสภาพ สำหรับผลิตภัณฑ์ยาสูบ ทุกประเภท โดยให้แยกผลิตภัณฑ์ยาสูบออกเป็น 2 ประเภท คือ บุหรี่ซิกาแรต และซิการ์ และกำหนดให้ใช้อัตราภาษีตามสภาพต่อมวนยาสูบ โดยกำหนดมาตรฐานของยาสูบต่อมวนให้มีน้ำหนักที่เหมาะ และผลิตภัณฑ์ยาสูบอื่นให้ใช้อัตราภาษีตามสภาพน้ำหนักยาสูบ โดยคิดเป็นกรัมหรือกิโลกรัม หากมีการนำฐานภาษีตามสภาพจำนวนมวน น้ำหนักกรัมยิ่งสูบบุหรี่มากก่อให้เกิดต้นทุนต่อสังคมมาก จึงเสียภาษีสรรพสามิตบุหรี่มาก เป็นต้น อย่างเช่น ประเทศมาเลเซียและประเทศแคนาดา มาใช้กับประเทศไทยจะทำให้การจัดเก็บภาษีมีประสิทธิภาพ และง่ายต่อการบริหารจัดเก็บภาษี อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักความยินยอมทางภาษีอากรอีกด้วยแม้ว่าจะเป็นการกระทบต่อกิจการยาสูบของรัฐซึ่งมีความสามารถในการแข่งขันที่น้อยกว่าผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบนำเข้า เนื่องจากฐานภาษีตามสภาพทำให้ยาสูบที่ผลิตในประเทศ และยาสูบนำเข้ารับภาระทางภาษีที่เท่ากัน และเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมยาสูบภายในประเทศพัฒนาคุณภาพยาสูบ เพื่อแข่งขันกับยาสูบนำเข้าอันจะทำให้สินค้ายาสูบมีคุณภาพมากขึ้น

2) สำหรับการกำหนดผู้มีหน้าที่เสียภาษีตามพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2509 นั้น ตามมาตรา 19 และมาตรา 20 กำหนดผู้มีหน้าที่เสียภาษีไว้อย่างชัดเจน และเหมือนกันประเทศสมาพันธรัฐมาเลเซียและประเทศแคนาดา คือ ผู้ประกอบอุตสาหกรรมยาสูบหรือผู้ผลิตและผู้นำเข้าบุหรี่ แต่ทั้งนี้ควรกำหนดให้มีนโยบายที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จะลดและจำกัดการบริโภค ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต คือการกำหนดให้มีการลดจำนวนบุหรี่ที่ผู้เดินทางนำติดตัวมาในราชอาณาจักรนำติดตัวมาได้โดยไม่ต้องขออนุญาต และไม่ต้องติดแสตมป์ยาสูบ ซึ่งปัจจุบันกำหนดไว้ไม่เกินจำนวน 200 มวน จึงเป็นช่องทางนำไปสู่การหลีกเลี่ยงกฎหมาย โดยการนำเข้าบุหรี่ที่ไม่ติดแสตมป์เข้ามาในประเทศ โดยอาศัยรูปแบบการนำเข้าติดตัวมา แบบทยอยเข้ามากเป็นขบวนการ ดังนั้น ควรกำหนดให้ลดจำนวนบุหรี่ที่ให้ผู้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรน้อยลงกว่าจำนวน 200 มวน คือการนำเข้ายาสูบ ได้แก่ บุหรี่ ต้องมีปริมาณไม่เกิน 60 มวน ซิการ์มี

ปริมาณไม่เกิน 15 มวน และยาสูบอื่นๆ ไม่เกิน 75 กรัม และรวมถึงการที่นำเข้าบุหรี่มาใช้เป็นการส่วนตัวในประเทศ ก็จะต้องไม่เป็นกรณีที่ซื้อบุหรี่ จากร้านค้าปลอดภาษีในประเทศ เพราะเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดการลักลอบนำเข้าโดยใช้ช่องโหว่ทางกฎหมาย นำไปสู่ความเสียหายทำให้รัฐเสียรายได้จากที่ควรจะได้รับ

3) การที่ระบบการบริหารจัดเก็บภาษีสรรพสามิตบุหรี่ของประเทศไทยเป็นแบบเจ้าหน้าที่ประเมินภาษีนี้และส่งผลให้วิธีการบริหารจัดเก็บภาษีบุหรี่เช่นในปัจจุบันอาจไม่เพียงพอต่อการรองรับให้เกิดการบริหารจัดเก็บภาษีที่มีประสิทธิภาพรัฐต้องปรับปรุงระบบการบริหารจัดเก็บภาษี

4) การบริหารจัดเก็บภาษีบุหรี่ไม่ได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในการประเมินภาษีเพิ่มเติมย้อนหลัง จึงขึ้นกับการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่และประสิทธิภาพของการใช้ระบบแสตมป์เป็นอย่างมาก เพื่อให้มั่นใจว่ามีการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต ถูกต้องและครบถ้วน รัฐควรแก้ไขกฎหมายยาสูบให้สามารถตรวจสอบภาษีและประเมินภาษีเพิ่มเติมได้ หากตรวจพบหลักฐานหรือบัญชีไม่ว่าจากที่ใดที่แสดงว่า มีการเสียภาษีสรรพสามิตบุหรี่ไม่ถูกต้องและครบถ้วน เช่นเดียวกับประเทศแคนาดา

5) การกำหนดให้ใช้มาตราการในการจัดเก็บภาษีสรรพสามิต ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต เป็นกรณีที่เป็นโครงสร้างสำคัญทางภาษีและไม่เป็นกรณีของการขาดกฎเกณฑ์ทางเทคนิคและกฎเกณฑ์ที่เป็นรายละเอียดซึ่งจำเป็นต่อการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงแก้ไขจึงสมควรแก้ไขโดยการตราเป็นพระราชบัญญัติ ไม่ควรออกเป็นกฎหมายลำดับรอง เนื่องด้วยว่าการออกเป็นกฎหมายลำดับรองนั้นจะมีข้อดีตรงทีสามารถแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ทันสภาวะทางเศรษฐกิจ หากแต่ทำให้กฎหมายภาษีนั้นเกิดความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักกการจัดเก็บภาษีอากรที่ดี อีกทั้งการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรตนั้น ทำให้ราคาขายปลีกของสินค้ายาสูบ บุหรี่ และซิกาแรต ที่ราคาที่สูงขึ้น อันเป็นการกระทบต่อปัจจัยในการเลือกซื้อสินค้า ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต แต่อย่างไรก็ตามสินค้าประเภทยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต จัดเป็นสินค้าฟุ่มเฟือยและเป็นสินค้าที่ต้องควบคุมการบริโภค อันเนื่องมาจากเป็นสินค้าที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้สูบ เองและเป็นอันตรายต่อบุคคลรอบข้าง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต จะเป็นสินค้าที่ส่งผลร้ายต่อสุขภาพ ก็ตามแต่แนวโน้ม การสูบ กลับไม่ได้ลดลง อีกทั้งยังมีการลักลอบ หรือนำเข้าสินค้า โดยผิดกฎหมายจึงควรดำเนินการด้วยความระมัดระวัง และค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ราคาบุหรี่สูงขึ้นกว่าเดิมมากยิ่งขึ้นและ มากกว่าราคาสินค้าและบริการทั่วไป ซึ่งส่งผลให้เกิดการบริโภคบุหรี่ลดลง และสอดคล้องกับความสามารถในการซื้อสินค้าของประชาชนหรือระดับรายได้ต่อหัว ตลอดจนต้องปรับเพิ่มอัตราภาษียืดหยุ่นด้านอุปสงค์ของบุหรี่ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทยจะจัดให้มีการปรับเพิ่มอัตราภาษีบุหรี่ และผลิตภัณฑ์ยาสูบอื่นๆ ให้สอดคล้องกันด้วย อีกทั้งควรปรับเพิ่มงบประมาณและอัตรากำลังของหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนมาตรการป้องปรามและปราบปราม

การลักลอบหนีภาษี และการปลอมแปลงบุหรี่ควบคู่กันไป และทำให้การจัดเก็บภาษีสรรพสามิตยาสูบ บุหรี่และซิกาแรต จัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นไปตามหลักการจัดเก็บภาษีที่ดี อีกด้วย

6) หากมีการใช้ราคาขายปลีกแนะนำแล้วนั้น รัฐต้องคำนึงถึงโครงสร้างของอัตราภาษีดังกล่าวด้วย เนื่องจากสินค้ายาสูบ บุหรี่และซิกาแรต โดยเฉพาะสินค้าที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรจะขยับตัวมีราคาขายที่สูงนั้น อันเป็นช่องที่ก่อให้เกิดการจูงใจที่จะลักลอบนำสินค้าดังกล่าวเข้ามาในราชอาณาจักรเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม ไม่เพียงแต่เป็นการเลี่ยงภาษีเพื่อให้จ่ายภาษีน้อยลงเท่านั้น หากแต่เป็นการลักลอบนำเข้ามาในราชอาณาจักรอย่างผิดกฎหมายและชำระภาษีเลย โดยต้องคำนึงถึงการใช้อัตราอยู่บนหลักการที่ไม่เพิ่มภาระภาษีมากจนเกินไป และต้องกำหนดขนาดจำนวนและนำหนักบุหรี่ต่อหนึ่งมวนให้ชัดเจน โดยแบ่งเป็นรายละเอียดหนักของใบยาสูบต่อมวน โดยไม่รวมกับส่วนประกอบอื่น เช่น ไส้กรองของบุหรี่เพื่อการปรับลดต้นทุนของผู้ผลิตและนำเข้าสินค้ายาสูบ บุหรี่และซิกาแรต บุหรี่ซึ่งปกติมีน้ำหนัก 1 กรัมต่อมวน จะทำให้มีภาระภาษีอย่างต่ำซองละ 20 บาท แต่บริษัทบุหรี่ต่างประเทศหลบหลีกและหลีกเลี่ยง โดยการ นำเข้าบุหรี่ตราใหม่ที่มีน้ำหนักบุหรี่ต่อมวนน้อยกว่า 1 กรัมบริษัทจะออกผลิตภัณฑ์ที่ราคาถูกลง และคุณภาพต่ำ ทำให้เสียภาษีเพียงซองละ 15 – 19 บาท แทนที่จะเป็น 20 บาท ทำให้การจัดเก็บภาษีบุหรี่จัดเก็บภาษีได้น้อยลงจึงต้อง ขนาดจำนวนและนำหนักบุหรี่ต่อหนึ่งมวน ให้ชัดเจน

บรรณานุกรม

เกริกเกรียติ พิพัฒน์เสรีธรรม. (2529). การคลังว่าด้วยการจัดสรรและการกระจาย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

งบประมาณ พ.ศ. 2555 (ตุลาคม พ.ศ.2554 – กันยายน พ.ศ.2555)". สรรพากรสาส์น. 59(12).หน้า 72.

จิรศักดิ์ รอดจันทร์. (2555). ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาหลักการและบทวิเคราะห์. กรุงทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญธรรม ราชรักษ์. (2552). ทฤษฎีภาษีอากร. กรุงเทพฯ: ทีทีเอ็น.

ประกาศกรมสรรพสามิตเรื่องวิธีการปิดและขีดฆ่าแสตมป์ยาสูบลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2534 และฉบับแก้ไขล่าสุด (ฉบับที่4) พ.ศ. 2544 ลงวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2544

ศุภลักษณ์ พินิจภูวดล. (2542). การคลังและภาษีอากร ภาคทฤษฎีและหลักการภาษีอากร. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

สมคิด บางโม. (2547). ภาษีอากรธุรกิจ. กรุงเทพฯ:วิทยพัฒน์

อุบลรัตน์ วังสุวรรณ และ กรรณิการ์ เมธาชวลิตศีล(2555)."วิเคราะห์รายได้ภาษีสรรพากรประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 (ตุลาคม พ.ศ.2554 – กันยายน พ.ศ.2555)". สรรพากรสาส์น. 59(12).หน้า 72.

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ"ก.ม.ปฏิรูปภาษีสรรพสามิตกฤษฎีกา".2559,
http://www.thairath.co.th/content/637660

ปัญหาสิทธิการติดต่อสื่อสารทางจดหมายของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105

สุรีรัตน์ เจตน์ตะพุก[*]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[**]

บทคัดย่อ

หลักการสากลของสิทธิมนุษยชนเน้นว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเกียรติเท่าเทียมกัน รวมทั้งมีสิทธิ และเสรีภาพในทุกด้าน โดยปราศจากการแบ่งแยกทางเผ่าพันธุ์ สีผิว ภาษา เพศ ศาสนา ความคิด ความเชื่อทางการเมือง สัญญา หรือที่มาทางสังคม ทรัพย์สิน สถานภาพทางการกำเนิดหรือสถานภาพอื่น ๆ เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ การสื่อสารของผู้ต้องขังกับบุคคลภายนอกโดยวิธีการส่งจดหมาย สิ่งพิมพ์ หรือพัสดุครุภัณฑ์ เป็นเสรีภาพที่ผู้ต้องขังสามารถกระทำได้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้ระบุถึงเสรีภาพของบุคคลในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย และองค์การสหประชาชาติยังได้กำหนดไว้ในกฎมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ให้ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกโดยวิธีต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมที่จำเป็น

อย่างไรก็ตาม มาตรการในการตรวจจดหมาย หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ระหว่างผู้ต้องขังและบุคคลภายนอก ยังไม่มีการระบุไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ มีเพียงการร้องทุกข์ยื่นเรื่องราวและถวายฎีกาของผู้ต้องขังเท่านั้นที่ระบุไว้ในกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 12 และข้อ 125 ซึ่งห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำอ่านหรือขออ่านหรือยอมให้ผู้อื่นมีโอกาสอ่านจดหมายร้องทุกข์

1. บทนำ

จากกรณีที่มาตรา 105 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติกฎเกณฑ์ในการให้อำนาจเจ้าหน้าที่สามารถเข้าถึงข้อความในสิ่งสื่อสารของประชาชนได้นั้น กล่าวคือ

มาตรา 105 “จดหมาย ไปรษณียบัตร โทรเลข สิ่งพิมพ์หรือ เอกสารอื่นซึ่งส่งทางไปรษณีย์และโทรเลข จากหรือถึงผู้ต้องหา หรือจำเลย และยังมิได้ส่ง ถ้าเจ้าหน้าที่ต้องการเพื่อ

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ประโยชน์แห่งการสอบสวน ไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา หรือการกระทำอย่างอื่น ตามประมวลกฎหมายนี้ ให้ขอคำสั่งจากศาลถึงเจ้าหน้าที่ไปรษณีย์ โทรเลขให้ส่งเอกสารนั้นมา

ถ้าอธิบดีกรมตำรวจ หรือข้าหลวงประจำจังหวัดเห็นว่าเอกสารนั้น ต้องการใช้เพื่อการดังกล่าวแล้ว ระหว่างที่ขอคำสั่งต่อศาล มีอำนาจขอให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายไปรษณีย์โทรเลขเก็บเอกสารนั้นไว้ก่อน

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ไม่ใช้ถึงเอกสารโต้ตอบระหว่างผู้ต้องหา หรือจำเลยกับทนายความของผู้นั้น”

ลำดับแรกผู้เขียนขออธิบายถึง “สิทธิที่จะไม่ถูกตรวจกัก หรือดักการสื่อสาร” สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิมนุษยชนประการหนึ่งที่จะเข้ามามีความสัมพันธ์ กับการใช้อำนาจของรัฐในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา สิทธินี้เป็นสิทธิที่ประชาชนได้รับความคุ้มครองที่รัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว แต่แน่นอนว่า หากการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนนั้นมีมากจนเกินไป โดยไม่มีใครเข้าไปแตะต้องได้ รัฐก็จะไม่สามารถเข้ามาควบคุม สอดส่องในเรื่องส่วนบุคคล เพื่อประโยชน์ในการใช้เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี เมื่อมีผู้กระทำความผิดได้สิทธิเสรีภาพดังกล่าว จึงต้องมีการจำกัดสิทธิเสรีภาพเพื่อให้รัฐสามารถดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ โดยกรณีที่รัฐจะสามารถมาจำกัดสิทธิเสรีภาพได้นั้น ก็คือเพื่อความมั่นคงของรัฐหรือความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยเฉพาะในกรณีการกระทำความผิดทางอาญา ซึ่งจำเป็นต้องมีพยานหลักฐานในการดำเนินคดี หากรัฐไม่สามารถเข้ามาควบคุมจำกัดสิทธิของประชาชนเพื่อให้อำนาจพนักงานเจ้าที่ของรัฐดังกล่าว ก็ย่อมเป็นอุปสรรคในการสอบสวน ค้นหาความจริง เพื่อการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเป็นอย่างมาก เพราะจะไปเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

ในการที่รัฐให้อำนาจดังกล่าวนี้ จะต้องมีความชัดเจนเพื่อให้ทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ทราบถึงขอบเขตของตน

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการดักหรือการเข้าล่วงรู้ข้อความในการสื่อสารไว้ใน มาตรา 35 และ มาตรา 36 ดังนี้

มาตรา 35 “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง...”

มาตรา 36 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจการกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความ ในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

มาตราดังกล่าวนี้ เป็นการวางหลักการคุ้มครองเสรีภาพในการสื่อสาร และจำกัดกรอบการใช้อำนาจรัฐในการตรวจ กัก เปิดเผยสิ่งสื่อสาร หรือกระทำการเพื่อจะล่วงรู้ข้อความในสิ่งสื่อสารของประชาชนว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะเข้ามากระทำการดังกล่าวได้ก็ต่อเมื่อ มีเหตุเพื่อความ

มั่นคงของรัฐหรือเพื่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชนโดยมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจชัดเจน

เมื่อนำมาตรา 105 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาพิจารณา จะเห็นว่าในมาตราดังกล่าว ไม่ได้รวมถึงการดักฟังทางโทรศัพท์ และการเข้าถึงข้อความที่ส่งทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งหากมีการดักฟัง เข้าถึงข้อมูลในส่วนที่กฎหมายมิได้ให้อำนาจรัฐในการเข้ามากระทำการดังกล่าว ย่อมเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ จัดเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

แม้มาตรา 105 นี้ไม่ได้บัญญัติครอบคลุมถึงกรณีข้างต้นอันอาจทำให้เกิดช่องว่างในการใช้ประโยชน์ไม่ว่าเพื่อสอบสวนหาพยานหลักฐาน หรือพิจารณาคดี ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดอุปสรรค และอาจเป็นปัญหาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามในกฎหมายเฉพาะอย่างอื่น ก็ยังมีกฎหมายมารองรับในส่วนที่มีปัญหา เช่น พระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2528 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 เป็นการช่วยให้อำนาจรัฐมากขึ้น

แต่ถึงอย่างไรหากมาตรา 105 ข้างต้นไม่ได้บัญญัติให้อำนาจรัฐครอบคลุมเพียงพอและกฎหมายพิเศษอื่นก็มิได้บัญญัติรองรับในกรณีดังกล่าว ก็อาจทำให้รัฐไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการตรวจกัก ดักการสื่อสารได้ เพราะหากรัฐดำเนินการไปโดยไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจก็จะเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

สิทธิที่จะไม่ถูกตรวจกักดักฟังการสื่อสาร ถือเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของผู้ต้องหาอย่างหนึ่ง การสื่อสารนี้ หมายถึงการสื่อสารในทุกๆ รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น อีเมล โทรศัพท์ จดหมาย เอกสารต่างๆ หรือการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ เหตุที่ต้องให้ความคุ้มครองก็เพราะสิทธินี้เป็นสิทธิส่วนบุคคลประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญและบทบัญญัติกฎหมายอื่นทั้งของไทย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา322 ถึง มาตรา 325 และรวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง ข้อ 17 และ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ12 ดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามการตรวจ กัก ดัก ฟังการสื่อการของผู้ต้องหาดังกล่าวก็มีข้อยกเว้นที่สามารถให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทำได้ หากเป็นไปเพื่อความมั่นคง เช่น มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เป็นต้น ซึ่งก็สอดคล้องกับหลายๆ ประเทศที่สามารถให้รัฐตรวจ กัก ดัก ฟังการสื่อสารได้ หากเข้าหลักเกณฑ์ที่แต่ละรัฐกำหนดไว้ เช่น ประเภทเรื่องที่จะดักฟังได้ ระยะเวลาที่สามารถดักฟังได้ หรือต้องเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้ชี้แจงข้อกล่าวหาได้ เป็นต้น และจากข้อยกเว้นนี้เอง แม้การตรวจกักดักฟังการสื่อสารของรัฐจะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล แต่หากเป็นไปเพื่อความมั่นคงหรือประโยชน์ในการดำเนินการในกระบวนการยุติธรรม รัฐก็สามารถที่จะทำได้โดยไม่ขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนนั้นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติมาตรา105 แห่งประมวลกฎมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ถือว่าขัดต่อหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชน แต่ข้าพเจ้าก็เห็นว่าบทบัญญัตินี้ก็ควรได้รับการแก้ไข

เพิ่มเติมให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีและหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชนมากขึ้น กล่าวคือมีการแก้คำในบทบัญญัตินี้ จากคำว่า จดหมาย นั้นให้หมายถึง จดหมายอิเล็คทรอนิกส์ หรือ อีเมลล์และหรือการสื่อสารประเภทอื่นๆ ด้วย เป็นต้น และมีการกำหนดหลักเกณฑ์การตรวจ กัก ดัก ฟังที่แน่นอนลงไปในตัวบท รวมทั้งการตรวจ กัก ดัก ฟังนั้นจะต้องถูกตรวจสอบได้โดยองค์กรตุลาการด้วย ดังเช่นในต่างประเทศได้ปฏิบัติเป็นตัวอย่างอยู่ในขณะนี้ ซึ่งเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติของไทยได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัตินี้แล้ว การปรับใช้กฎหมายมาตรานี้ก็น่าจะมีประสิทธิภาพ ทันต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

ในทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เรื่องการตรวจสอบการติดต่อสื่อสารจดหมายของผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์นั้นยังดำเนินการไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา 36 กล่าวคือ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 36 นั้น ให้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้ หรือให้อำนาจฝ่ายบริหารตรากฎหมายจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรได้แต่เพื่อการบางอย่าง และหรือในบางสถานการณ์เท่านั้น เช่น ยอมให้ตรากฎหมายให้อำนาจฝ่ายบริหารตรวจ กัก หรือเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกันได้ก็เฉพาะแต่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ แต่ระเบียบปฏิบัติดังกล่าวนั้น เป็นระเบียบปฏิบัติที่กรมราชทัณฑ์กำหนดขึ้นใช้ในการตรวจสอบจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลภายนอก แม้จะเป็นการกระทำเพื่อความปลอดภัยของเรือนจำก็ตาม ถือว่าไม่สอดคล้องต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญซึ่งส่งผลให้กฎหมายนั้นใช้บังคับมิได้

2. แนวคิด ทฤษฎีในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขัง

จากการศึกษาในเรื่องของประเด็นปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการตรวจดู หรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำมีลักษณะเป็นสิทธิอันเกี่ยวด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวหรือไม่นั้น ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์และพิจารณาแล้วมีความเห็นว่า จดหมายหรือการติดต่อสื่อสารในรูปแบบอื่นใดย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล จดหมายจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเปิดอ่านด้วยตนเอง และห้ามมิให้บุคคลใดตรวจดูหรือเปิดอ่าน ไม่เว้นแม้แต่ผู้ต้องขังในเรือนจำ สิทธิในการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังในเรือนจำย่อมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันเกี่ยวด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับสิทธิในจดหมาย และการติดต่อสื่อสาร โดยนัยแล้วผู้ต้องขังย่อมได้รับการคุ้มครองตามข้อ 12 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และข้อ 8 วรรคหนึ่ง ของอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ตลอดจนตามกฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังอีกด้วย

โดยนัยดังกล่าว สิทธิในการตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายย่อมเป็นสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวซึ่งได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติมาตรา 4 และมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ในอันที่บุคคลใดจะล่วงละเมิดโดยมิชอบด้วยกฎหมายมิได้ โดยนัยดังกล่าว สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมตกอยู่ในความหมายของคำว่า “สิทธิมนุษยชน” ตามนัยที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ประการต่อมาที่ผู้เขียนจะขอกล่าวถึงคือในประเด็นเรื่อง การที่เจ้าหน้าที่เรือนจำตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของผู้ต้องขังเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังนั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาจากกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ปรากฏว่า เมื่อจดหมายหรือการติดต่อสื่อสารเป็นข้อมูลที่เกี่ยวด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง ซึ่งจะต้องได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย จึงก่อให้เกิดหน้าที่หรือความผูกพันต่อบุคคลอื่นที่จะต้องเคารพต่อสิทธิดังกล่าว โดยไม่กระทำการเปิดเผยข้อมูลที่มิได้รับความยินยอม การตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายของเจ้าหน้าที่เรือนจำตามกรณีศึกษาจึงเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง แต่ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าวเป็นการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยองค์กรของรัฐเพื่อสาธารณะประโยชน์ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการเข้าข้อยกเว้นของการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขังโดยชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 36 ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน รวมทั้ง การกระทาด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทามิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอานาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน”

อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาตามกรณีศึกษานี้มีกฎมาตรฐานขั้นต่ำ ของสหประชาชาติเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้กำหนดบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาโดยตรงไว้ในข้อ 37 ซึ่งกำหนดว่า “พึงอนุญาตให้ผู้ต้องขังติดต่อกับครอบครัว และเพื่อนที่เชื่อถือได้ของเขาตามกำหนดอย่างสม่ำเสมอ ทั้งทางจดหมายและโดยการเยี่ยมเยียนในความควบคุมของเจ้าหน้าที่” นอกจากนี้ หากพิจารณาตามกรอบข้อตกลงระหว่างประเทศหรือกฎหมายต่างประเทศบางประเทศอาจพบว่ามีการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกับแนวทางปฏิบัติตามกรอบของกฎหมายไทย กล่าวคือ

หากพิจารณาตามกรอบของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและอนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานแล้ว จะเห็นว่าจดหมาย (หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) ย่อมเกี่ยวด้วยสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลที่เกี่ยวข้อง และได้รับความคุ้มครองมิให้บุคคลใดเปิดเผยข้อมูลในจดหมายนั้นโดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง การแทรกแซงสิทธิดังกล่าวโดยองค์กรของรัฐจะกระทำได้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่

กำหนดไว้ในข้อ 8 วรรคสอง ของอนุสัญญาแห่งยุโรป กล่าวคือ การแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวเกี่ยวกับจดหมาย (หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) จะกระทำได้ต่อเมื่อเป็นการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ เช่น ความมั่นคงแห่งรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือความปลอดภัยของประชาชน การกระทำเช่นนั้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว และการกระทำเช่นนั้นได้สัดส่วน กับวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น หลักสำคัญจึงได้แก่ การห้ามมิให้เปิดเผยหรือตรวจดูข้อมูลในจดหมาย (หรือการติดต่อสื่อสารอย่างอื่น) ของผู้ต้องขัง การจะตรวจดูจดหมายของผู้ต้องขังได้จะต้องเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเหตุอันสมควรที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องขังจะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดอันอาจกระทบต่อความมั่นคงแห่งรัฐ ความปลอดภัยหรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนเท่านั้น ซึ่งต้องปรากฏข้อเท็จจริงประการหนึ่งประการใดเพื่อประกอบการตัดสินใจดำเนินมาตรการอันเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัวของผู้ต้องขัง และหากจำเป็นจะต้องตรวจดูหรือเปิดอ่านจดหมายนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องกระทำต่อหน้าผู้ต้องขัง ดังที่ศาลแห่งยุโรปด้านสิทธิมนุษยชนได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี Campbell c/Royaume-Uni เมื่อวันที่ 25 มีนาคม 1992 ผู้ร้องซึ่งถูกลงโทษจำคุกตลอดชีวิต (condamné à la prison à vie) ฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา (l'assassinat) ได้ร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ดี (de mauvais traitements) ของผู้ดูแลเรือนจำ (de gardiens de prison) ศาลได้ตัดสินว่าการเปิดอ่านจดหมายระหว่างทนายความและผู้ต้องขังโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำ (les autorités pénitentiaires) เป็นการกระทำอันเป็นการแทรกแซงสิทธิของบุคคลที่จะได้รับการเคารพในการติดต่อทางจดหมาย แม้การดำเนินการดังกล่าวจะมีกฎหมายบัญญัติให้กระทำได้และมีวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและการป้องกันการกระทำความผิดทางอาญา แต่อย่างไรก็ตาม ศาลเห็นว่าการดำเนินการเช่นนั้น "มิใช่" สิ่งจำเป็นในสังคมประชาธิปไตยต่อวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมายนั้น เนื่องจากจดหมายของผู้ต้องขังมีสถานะที่จะต้องได้รับสิทธิพิเศษ (un statut privilégié) ศาลให้เหตุผลว่าจดหมายของผู้ต้องขังที่มีไปถึงทนายความของตนจะถูกเปิดอ่านโดยเจ้าหน้าที่ของเรือนจำได้ก็เฉพาะแต่ในกรณีที่เป็นข้อยกเว้นซึ่งมีเหตุอันสมควรที่จะเชื่อว่าจดหมายนั้นมีเนื้อหาหรือข้อความที่เป็นการคุกคามความปลอดภัยขององค์กรหรือบุคคลอื่น (le contenu de la lettre menace la sécurité de l'établissement ou d'autrui) หรือที่มีลักษณะเป็นความผิด (le caractère délictueux) เท่านั้น ดังนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะสามารถเปิดจดหมายที่ทนายความมีไปถึงผู้ต้องขังได้ก็เฉพาะแต่เมื่อเจ้าหน้าที่มีเหตุผลอันสมควรเชื่อ (des motifs plausibles) ว่าจดหมายนั้นจะมีสิ่งผิดกฎหมายซึ่งมิอาจทำให้เปิดเผยได้โดยวิธีการตรวจสอบปกติอย่างอื่น แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีเช่นนั้น เจ้าหน้าที่เรือนจำจะต้องเปิดจดหมายนั้นต่อหน้าผู้ต้องขัง

นอกจากนี้ ตามกฎหมายและแนวปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพเป็นอย่างมาก ศาลสูงของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ขยายขอบเขตของสิทธิผู้ต้องขังให้ได้รับการเยี่ยมและการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้นโดยศาลสูง ได้มีคำพิพากษาห้ามการตรวจเนื้อหาของจดหมายที่ส่งออกจากเรือนจำ รวมทั้งห้ามการจำกัดสิทธิการ

ติดต่อกันทางจดหมายระหว่างนักโทษกับบุคคลที่อยู่นอกเรือนจำ การตรวจจดหมายที่ส่งเข้ามาในเรือนจำให้กระทำได้ แต่ห้ามอ่านข้อความในจดหมาย รวมทั้งอนุญาตให้ทำการตรวจด้วยอุปกรณ์และการสัมผัสด้วยมือ นอกจากนั้น เรือนจำควรจัดให้มีตัวแทนของนักโทษที่ทำหน้าที่สังเกตการณ์ปฏิบัติในห้องไปรษณีย์ของเรือนจำ และการตรวจสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่ส่งให้นักโทษในเรือนจำให้กระทำได้เท่าที่จำเป็นเพื่อค้นหาสิ่งผิดกฎหมายหรือสิ่งพิมพ์ที่ไม่พึงประสงค์ซึ่งฝ่าฝืนข้อบังคับและระเบียบของเรือนจำ

3. หลักกฎหมายต่างประเทศในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง

จากการวิเคราะห์กฎหมายราชทัณฑ์และกฎหมายที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ และนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติของประเทศไทย พบว่า กรมราชทัณฑ์ของประเทศไทยควรมีกฎหมายรับรองการตรวจจดหมายของผู้ต้องขัง โดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในประเทศไทย ซึ่งจากผลการศึกษาทำให้ได้แนวทางการตรวจจดหมายสำหรับจดหมายแต่ละประเภท กล่าวคือ กฎหมายราชทัณฑ์ในทุกประเทศที่ศึกษาอนุญาตให้เรือนจำตรวจสอบจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลทั่วไป เพื่อตรวจหาสิ่งผิดระเบียบหรือเพื่อเหตุผลในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยในเรือนจำ โดยการเปิดและหรืออ่านจดหมายได้ ส่วนใหญ่กำหนดให้ผู้บัญชาการเรือนจำเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งให้ตรวจจดหมาย และไม่มีประเทศใดที่กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งให้ตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลทั่วไป และส่วนใหญ่มอบหมายให้เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นผู้ดำเนินการในการตรวจ

ในกรณีของจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความหรือหน่วยงานของรัฐ พบว่า กฎหมายราชทัณฑ์ในประเทศที่ศึกษา ส่วนใหญ่กำหนดให้เปิดได้ แต่การเปิดจดหมายจะต้องมีเหตุตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น เพื่อตรวจสิ่งผิดระเบียบ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคลอื่น เป็นต้น ส่วนการอ่านเนื้อหาในจดหมายนั้น ส่วนใหญ่ไม่อนุญาตให้อ่าน และกฎหมายกำหนดให้ผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่เป็นผู้มีอำนาจในการสั่งตรวจ และกฎหมายยังกำหนดให้เจ้าหน้าที่เรือนจำเป็นผู้ดำเนินการในการตรวจจดหมาย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการตรวจจดหมายในต่างประเทศยังพบว่า ในหลายประเทศกำหนดมาตรการในการตรวจจดหมายไว้ โดยส่วนใหญ่กำหนดให้ผู้ต้องขังอยู่ในขณะที่ตรวจสอบจดหมาย และหากพบสิ่งผิดปกติอาจจะดำเนินการได้หลายวิธี เช่น ระงับการรับ-ส่งจดหมาย ยึดสิ่งของผิดระเบียบหรืออาจแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญา เป็นต้น

แม้ว่าในกฎหมายราชทัณฑ์จะไม่ได้ระบุเกี่ยวกับการตรวจจดหมายไว้อย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติงาน กรมราชทัณฑ์ได้มีหนังสือแจ้งเรือนจำให้ตรวจจดหมายหรือเอกสารของผู้ต้องขังเพื่อป้องกันมิให้มีการนัดแนะ การวางแผนก่อความวุ่นวาย หรือหลบหนี พร้อมทั้งลงนามผู้ตรวจทุกครั้ง และให้ตรวจสอบและจดบันทึกชื่อที่อยู่ของบุคคลที่ผู้ต้องขังติดต่อด้วย เพื่อสังเกตความ

เคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง นอกจากนี้ยังให้เรือนจำและทัณฑสถานตรวจสอบเนื้อหาหรือข้อความในจดหมายของผู้ต้องขังที่เขียนถึงบุคคลภายนอกด้วยว่า มีผลกระทบหรือล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่นหรือไม่ หากจดหมายฉบับใดมีเนื้อหาหรือข้อความที่ไม่เหมาะสม ให้ผู้ต้องขังแก้ไขหรือระงับการส่งจดหมายฉบับนั้นเสีย

อย่างไรก็ตาม ในกรณีของจดหมายร้องทุกข์ กรมราชทัณฑ์ได้ปฏิบัติตามกฎกระทรวงมหาดไทย ข้อ 121 และ 125 อย่างเคร่งครัด โดยห้ามมิให้เจ้าพนักงานเรือนจำ ทัณฑสถาน ตรวจสอบจดหมายของนักโทษที่ส่งถึงผู้ตรวจการแผ่นดิน

4. วิเคราะห์เปรียบเทียสิทธิของผู้ต้องขัง

กล่าวโดยสรุปในการตรวจจดหมายในประเทศไทย หากพิจารณาตามแนวทางที่ปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจจดหมายในปัจจุบัน พบว่า กฎหมายราชทัณฑ์ปัจจุบันไม่ได้ระบุเนื้อหาเกี่ยวกับการตรวจจดหมายทั่วไป และจดหมายถึงทนายความ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังและการฟ้องร้องของผู้ต้องขังได้ ดังนั้น ในการเสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมจึงได้เสนอเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่เรือนจำมีอำนาจในการตรวจจดหมายหรือพัสดุภัณฑ์ที่มีถึงหรือจากผู้ต้องขังได้ โดยไม่ได้กำหนดถึงผู้มีอำนาจในการสั่งให้เปิดหรืออ่านจดหมาย แต่เมื่อร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับดังกล่าวได้ผ่านการพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาแล้ว ทั้งนี้ กระทรวงยุติธรรมได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย แต่มีข้อสังเกตในร่างมาตรา 33/1 ดังนี้

1. ในส่วนที่กำหนดให้เจ้าพนักงานเรือนจำต้องร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งอนุญาตให้ตรวจพัสดุภัณฑ์นั้น เห็นชอบด้วย

2. แต่สำหรับการตรวจจดหมาย สิ่งพิมพ์หรือเอกสารอื่นที่กำหนดให้ต้องร้องขอต่อศาลนั้น จะเป็นปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารงานของกรมราชทัณฑ์อย่างมาก เนื่องจากข้อจำกัดด้านอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง ประกอบกับการกำหนดไว้ดังกล่าวนี้ไม่อาจป้องกันปัญหากรณีผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมจะหลบหนีการคุมขัง หรือกระทำการอันมีผลต่อความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของเรือนจำใช้ให้ผู้ต้องขังอื่นเป็นผู้ทำการส่งจดหมายสื่อสารแทนตนได้ ซึ่งหากมีกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นและเจ้าพนักงานเรือนจำ ไม่สามารถตรวจสอบจดหมายได้ เท่ากับว่าบทบัญญัติในส่วนนี้ไม่มีผลในการบังคับใช้ หรือเป็นกรณีกฎหมายมีช่องว่าง นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการตรวจจดหมายของผู้ต้องขังในต่างประเทศที่มีมาตรฐานในเรื่องสิทธิมนุษยชนและมาตรฐานการดูแลผู้ต้องขังอันเป็นที่ยอมรับของสากล เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นต้น ซึ่งแยกแนวทางการตรวจสอบจดหมายดังนี้

(1) กรณีการตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับบุคคลทั่วไป ซึ่งจากผลการศึกษาวิจัยปรากฏว่า ประเทศส่วนใหญ่จะกำหนดให้เรือนจำมีอำนาจเปิดตรวจสอบได้ทุกกรณี

(2) กรณีการตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความ ซึ่งจากผลการศึกษาปรากฏว่า ประเทศส่วนใหญ่กำหนดไม่ให้เปิดตรวจสอบ แต่มีข้อยกเว้นว่าหากสงสัยว่ามีของผิดระเบียบซุกซ่อนอยู่หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยและวินัยของเรือนจำ เรือนจำก็สามารถเปิดและอ่านจดหมายได้

(3) กรณีการตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับหน่วยงานของรัฐ ซึ่งจากผลการศึกษาปรากฏว่า ประเทศส่วนใหญ่กำหนดไม่ให้เปิดเพื่อตรวจสอบ ยกเว้นมีเหตุสงสัยว่าในจดหมายมีสิ่งของผิดระเบียบ หรือสงสัยว่าจดหมายที่มีถึงผู้ต้องขังไม่ได้มาจากหน่วยงานของรัฐ เรือนจำก็มีอำนาจเปิดและอ่านจดหมายได้

3. ดังนั้น จึงขอยืนยันให้ใช้บทบัญญัติร่างมาตรา 33/1 ตามร่างเดิมที่กระทรวงยุติธรรมเสนอและคณะรัฐมนตรีอนุมัติหลักการแล้ว หรือไม่เช่นนั้นก็ควรแก้ไขร่างมาตรา 33/1 ให้เป็นไปตามแนวทางการตรวจจดหมายของผู้ต้องขังในต่างประเทศ ดังนี้

(1) แนวทางการตรวจจดหมายทั่วไป ควรระบุให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจในการพิจารณาว่าจะตรวจจดหมายฉบับใด และเป็นผู้ดำเนินการตรวจจดหมายโดยการเปิดอ่านและกำหนดเหตุที่จะให้ตรวจสอบสำหรับกรณีนี้ไว้ด้วย

(2) แนวทางการตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับทนายความควรระบุให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมีอำนาจสั่งและตรวจจดหมายโดยการเปิดอ่านและกำหนดเหตุที่จะให้ตรวจสอบสำหรับกรณีนี้ไว้ด้วย

(3) แนวทางการตรวจจดหมายระหว่างผู้ต้องขังกับหน่วยงานของรัฐและหนังสือร้องทุกข์ ควรกำหนดห้ามมิให้ตรวจสอบ แต่ควรมีข้อยกเว้นกำหนดไว้ด้วย

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พบว่าเมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการตรวจจดหมายในประเทศไทยแล้วพบว่า พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ไม่ได้ระบุเกี่ยวกับการตรวจจดหมายของผู้ต้องขัง ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะในการให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายของผู้ต้องขังในประเทศไทยให้มีความเหมาะสม เป็นธรรมและสอดคล้องกับมาตรฐานสากล รวมทั้งเกิดผลจริงขึ้นในทางปฏิบัติ เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถดำรงชีวิตอยู่ในเรือนจำโดยได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยใกล้เคียงกับพลเมืองโดยทั่วไป ดังนี้

การแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและมาตรฐานสากลเพื่อให้มีการกำหนดหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจน เพราะบางกรณีกฎหมายบัญญัติคุ้มครองสิทธิผู้ต้องขังไว้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล หรือไม่มีการบัญญัติ รับรองสิทธิบางประการของผู้ต้องขังไว้ในกฎหมาย แม้ว่าในทางปฏิบัติกรมราชทัณฑ์จะออกหนังสือกรมราชทัณฑ์กำหนดแนวทางให้เจ้าหน้าที่เรือนจำปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลก็ตาม ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังที่ควรแก้ไข คือ เสรีภาพใน

การติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขัง มีการบัญญัติคุ้มครองให้ผู้ต้องขังได้รับสิทธิที่จะติดต่อกับบุคคลภายนอกไว้ในทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ โดยข้อกฎหมายและทางปฏิบัติการราชทัณฑ์ไทยเกี่ยวกับสิทธิในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

การตรวจสอบข้อความในจดหมายที่ส่งถึงหรือส่งจากผู้ต้องขังนั้น ไม่พบว่ามีการบัญญัติให้อำนาจเจ้าหน้าที่ไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย มีเพียงการกำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ในหนังสือกรมราชทัณฑ์ ทำให้การกระทำของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวอาจเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 รับรองไว้ในมาตรา 36 จึงควรแก้ไข ดังนี้

1. ควรแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์มาตรา 33 โดยบัญญัติให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำในการตรวจสอบข้อความในจดหมายที่ส่งออกหรือส่งถึงผู้ต้องขังไว้โดยเฉพาะ เพื่อทำให้การกระทำนั้นไม่ขัดรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 36 และไม่เป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้ต้องขัง

2. ควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 105 โดยการปรับปรุงและแก้ไขเนื้อความและหลักการเพื่อให้ครอบคลุมกับเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบันที่มีมากมายหลายช่องทางและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอย่างไรก็ตามการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารดังกล่าวนั้นก็ควรมีการกระทำเท่าที่จำเป็น ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และมีการตรวจสอบและควบคุมการใช้อำนาจของรัฐที่แน่นอนและชัดเจน เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

ข้อบังคับอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 1 เรื่อง การเยี่ยมเยียน และติดต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขัง

คณิต ณ นคร. (2520). อัยการกับการสอบสวนคดีอาญา. *วารสารนิติศาสตร์, 2* (9), น. 133

คณิต ณ นคร. (2531). คำพิพากษาศาลฎีกาผูกมัดเจ้าพนักงานในการดำเนินคดีอาญาเพียงใด. *วารสารนิติศาสตร์, 2*, น. 114.

คณิต ณ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

จิรวัฒิ ลิปิพันธ์ และธานี วรภัทร์. (2549). *สิทธิผู้ต้องขังระหว่างพิจารณา* (รายงานผลการวิจัย) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ชาย เสวิกุล. (2514). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชัยเดช สุริยะ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2547). *มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพัฒนากระบวนการยุติธรรม.

ธานี วรภัทร์. (2553). *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ธานี วรภัทร์. (2552). *กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย: การบังคับโทษจำคุก.* (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

นุชพร กิ่งแก้ว. (2556). *กฎหมายบังคับโทษศึกษาเฉพาะกรณี สิทธิในการติดต่อสื่อสารทางจดหมาย โทรศัพย์ และการเยี่ยม* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

วัญรัจน์ ศิวะนารถ. (2556). *ปัญหาการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

วิสัย พฤกษะวัน. (2544). *คำอธิบายพระราชบัญญัติราชทัณฑ์* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดทิพย์อักษร.

อนุสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ลงนามเมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน 1950

อุดมศักดิ์ สงเคราะห์. (2551). *ปัญหาทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Albert Price and Kent E. Portney Problems of Theory-Basd Corrections Policy in Criminal.

James A. Inciardi. (1993). *Criminal Justice.* Fourth Edition. (Florida: Harcourt Brace Jovanovich).

Sheldon Krantz. (1983). *Corrections and Prisoners' Right.* second edition. (Minnesota: West Publishing Company).

การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา : ศึกษาการส่งประเด็น

สุวิมล สุโกพันธ์[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์[2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายถึงการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็น โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด และหลักการของฝ่ายนิติบัญญัติในการบังคับใช้กฎหมาย ตามมาตรา 230 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเดิมก่อนมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 เป็นสิทธิของจำเลยที่จะแถลงตามไปฟังการสืบพยานประเด็นหรือไม่ก็ได้[3] ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของกฎหมายในการบังคับให้การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ในกรณีการส่งประเด็น จะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเสมอ[4] ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 โดยเคร่งครัด แม้บทบัญญัติของกฎหมายมีเจตนารมณ์คุ้มครองสิทธิของจำเลย เพื่อให้จำเลยมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ที่นำสืบกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิด[5] แต่ก็พบปัญหาข้อขัดข้องการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่หลายประการด้วยกัน ดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาของเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติในการบังคับใช้กฎหมายตามมาตรา 230 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งฝ่ายนิติบัญญัติได้นำหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งรัฐมีหน้าที่จะต้องนำจำเลยที่ต้องขังระหว่างพิจารณาไปยังศาลที่รับประเด็น ซึ่งเกิดปัญหาของการตีความของฝ่ายนิติบัญญัติ รวมถึงกรณีของจำเลยที่มีสัญญาประกันด้วยหรือไม่ จากการศึกษาในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมาธิการวิสามัญสภานิติบัญญัติแห่งชาติเองก็มิได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้โดยตรง[6]และปัญหาของการตีความของนักวิชาการทางด้านกฎหมายที่มีความเห็นต่อจำเลยที่มีสัญญาประกันว่าจำต้องตามประเด็นไปยังศาลที่รับประเด็นเช่นเดียวกับจำเลยที่ต้องระหว่างพิจารณาด้วยหรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการใช้หลักการพิจารณาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หลักพยานโดยตรง และหลักผลธรรมดาและจิตวิทยาคำให้การพยานบุคคลซึ่งมีความเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

[2]ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.

[3]จาก “การสืบพยานประเด็นในกรณีของจำเลยมีสัญญาประกัน.”,โดย สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์, 2551(มิถุนายน),***วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 6(96)***,น.44.

[4]การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551.

[5]จาก ***เอกสารประกอบการพิจารณา ร่าง พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..)พ.ศ..บรรจุระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 5/2550*** (น.33), โดย สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

[6]แหล่งเดิม.

ฝ่ายแรกเห็นว่า กฎหมายที่แก้ไขใหม่บัญญัติวางหลักเกณฑ์การสืบพยานประเด็นว่าต้องกระทำภายใต้บังคับมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญาด้วย แม้ว่ามาตรา 230 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 จะตัดข้อความของมาตรา 230 วรรคสองและวรรคสาม (เดิม) ที่ให้โอกาสแก่คู่ความที่จะแถลงว่าจะติดใจตามไปฟังการพิจารณาหรือไม่ก็ได้ ย่อมมีนัยแสดงให้เห็นว่าตามหลักการมาตรา 230 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 ศาลอยู่ในบังคับที่จะต้องดำเนินการเดินเผชิญสืบไปภายใต้บังคับของมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิแห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญาด้วย ดังนั้น การส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานให้แทนจะต้องอยู่ในบังคับที่จะต้องดำเนินการตามมาตรา 172 และ 172 ทวิ แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญาอย่างเคร่งครัด โดยอาศัยความยินยอมของจำเลยที่แถลงไม่ติดใจไปฟังการพิจารณาอีกต่อไปไม่ได้ [7] ตามหลักการพิจารณาคดีอาญาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 172 ทวิ แห่งประมวลวิธีพิจารณาความอาญา ที่จำเลยอาจไม่ตามประเด็นไปได้ หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาก็ให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น ทั้งนี้ กฎหมายที่แก้ไขใหม่นี้จึงเข้มงวดกว่าเดิมซึ่งจำเลยจำต้องถูกส่งตัวตามประเด็นไปด้วยเสมอ[8] หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาให้ผู้คุมขังมีหน้าที่ต้องส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น ส่วนจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาก็ต้องตามประเด็นไปด้วยเช่นกัน[9]

ฝ่ายที่สองเห็นว่า กฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะกรณีที่จำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาหากจำเลยติดใจไปฟังการพิจารณาที่ศาลอื่น ให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็นเท่านั้น [10] ซึ่งจะตีความเกินเลยไปจากถ้อยคำในตัวบทกฎหมายหาได้ไม่ เนื่องจากเป็นสิทธิไม่ใช่หน้าที่และฝ่ายนิติบัญญัติก็มิได้เขียนตีความไปถึงจำเลยที่มีสัญญาประกัน[11]

ฝ่ายสุดท้ายเห็นว่า การส่งประเด็นไปสืบพยานบุคคลเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากศาลนั้นเป็นศาลพิจารณา (Trial court) เป็นศาลที่ในที่สุดก็จะต้องเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ทั้งนี้ การที่ศาลไม่ได้รับฟังคำให้การพยานด้วยตนเองนั้น ย่อมไม่มีหลักการหรือศาสตร์ใด ๆในการให้เหตุผลในการพิจารณาพิพากษาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย[12] ซึ่งศาลจำต้องเห็นพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษ ดังนั้น

---

[7]จาก ***คำอธิบาย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*** (พิมพ์ครั้งที่ 9)(น.274-275), โดย ธานิศ เกศวพิทักษ์ ,2555,กรุงเทพฯ : กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

[8]จาก ***คำอธิบาย กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*** (พิมพ์ครั้งที่ 2)(น.262-263),โดย พรเพชร วิชิตชลชัย ,2552,กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

[9]จาก ***คำอธิบาย พยานหลักฐาน คดีแพ่งและคดีอาญา*** (พิมพ์ครั้งที่ 7)(น.403-404),โดย ธานี สิงหนาท ,2552,กรุงเทพฯ : กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

[10] จาก ***กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*** (พิมพ์ครั้งที่ 8)(น.292),โดย คนึง ฦาไชย ,2551, กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

[11]แหล่งเดิม.

[12]จาก ***ครูกฎหมาย นักกฎหมายและหลักวิชาชีพนักกฎหมาย***(พิมพ์ครั้งที่ 2)(น.191), โดย คณิต ณ นคร, 2558, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

การส่งประเด็นจึงชอบที่กระทำได้เฉพาะที่ไม่ขัดต่อหลักพยานโดยตรงและหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่านั้น[13]ซึ่งมิได้กล่าวถึงประเด็นของจำเลยที่มีสัญญาประกันแต่อย่างใด

จากการศึกษาพบว่า การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็นนั้นส่งผลให้จำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เมื่อไม่ได้เดินทางตามประเด็นไปฟังการพิจารณา ทำให้ผิดสัญญาประกัน ศาลที่รับประเด็นต้องส่งประเด็นคืนศาลเดิมเป็นเหตุให้การพิจารณาคดีต้องล่าช้า และกรณีที่จำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดี กฎหมายที่แก้ไขใหม่ได้บัญญัติให้ผู้คุมขังส่งจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็น[14] อันเป็นภาระหน้าที่ของเรือนจำ ทัณฑ์สถาน สถานกักกัน และสถานที่กักขัง จำต้องให้ปฏิบัติตามเป็นการส่งภาระกับเรือนจำและทัณฑ์สถานเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เมื่อกฎหมายกำหนดให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยที่ต้องขังในระหว่างพิจารณาไปยังศาลที่รับประเด็นทางราชทัณฑ์ก็จำต้องปฏิบัติตาม[15] แต่ก็มิอาจทำได้อย่างราบรื่นเสียเท่าไรนัก ด้วยเหตุผลในข้อจำกัดทางด้านงบประมาณอัตรากำลังและความปลอดภัย เป็นต้น อีกทั้ง ยังเป็นภาระของศาลชั้นต้นที่ต้องทำการแทนศาลอื่นอีกด้วย[16]

ประการที่สอง ปัญหาการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็น ภายหลังจากการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 ซึ่งจำต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เพื่อให้จำเลยมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยานและให้จำเลยมีสิทธิในการถามค้านฝ่ายโจทก์ได้ซึ่งจำเลยอาจได้รับผลร้ายจากการเบิกความของพยาน ดังนั้น จำเลยจึงควรมีโอกาสได้รับรู้กระบวนพิจารณาในศาลทุกขั้นตอน รวมถึงขั้นตอนในการสืบพยานด้วย อันจะทำให้จำเลยสามารถใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นหลักบทบังคับของกฎหมายที่ให้ประโยชน์แก่จำเลย ด้วยเหตุนี้จำเลยจึงไม่อาจสละสิทธิ์นี้ได้[17] เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 172 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่จำเลยอาจแถลงไม่ตามประเด็นไปได้ ซึ่งก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551 จำเลยมีสิทธิแถลงไม่ติดใจไปฟังการพิจารณาศาลที่รับประเด็นนั้นได้

ดังนั้น จึงได้ทำการศึกษาการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็นในต่างประเทศ พบว่า ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ถือว่าการสืบพยานประเด็นอยู่ในส่วนของชั้นเตรียมคดี กล่าวคือ การสอบคำให้การของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ เนื่องจาก เหตุของความเจ็บป่วยหรือการอยู่ในต่างประเทศ เมื่อถึงชั้นพิจารณาคดีแล้ว ไม่อาจที่จะมาศาลได้ การสืบพยานประเด็นคู่ความใน

---

[13]จาก ***หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร*** (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น.268-269), โดย ธานี วรภัทร์, 2558, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

[14]จาก ***ปัญหาและข้อขัดข้องในการส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานแทน ศึกษากรณีที่จำเลยต้องตามไปฟังการพิจารณา.***(รายงานผลงานส่วนบุคคล)(น.1),โดย ประมวล นิลกลาง,2554,กรุงเทพ ฯ : สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

[15]หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0711/ว 33 วันที่ 16 กรกฎาคม 2551 เรื่อง การส่งตัวผู้ถูกคุมขังไปสืบพยานตามประเด็น.

[16]จาก ภาระของศาลชั้นต้นที่ต้องทำการแทนศาลอื่นในคดีอาญา,โดย อุทัย ศุภนิตย์,สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2559, จาก**http://elib.coj.go.th/Article/d23_4_2.pdf.**

[17]จาก ***โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาข้อขัดข้องการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน.***(รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์)(น.243),โดย ณรงค์ ใจหาญและคณะ, 2556, กรุงเทพ ฯ : สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.

คดีมีสิทธิที่จะตามประเด็นไปได้แต่ไม่ใช่หน้าที่[18]ซึ่งได้บัญญัติรับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 223 และ มาตรา 224 โดยบัญญัติกฎหมายไว้ชัดเจน ในกรณีที่พยานไม่สามารถมาศาลได้ เนื่องจาก ความเจ็บป่วยหรือความอ่อนแอหรืออุปสรรคอื่นที่ไม่อาจทำให้หมดไปได้ ทำให้การมาศาลของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญในศาลที่พิจารณาคดีที่มีระยะเวลาที่ยังอีกนานหรือที่ยังไม่มีความแน่นอนไม่อาจกระทำได้ ศาลอาจกำหนดให้ศาลอื่นที่รับประเด็นเป็นผู้สืบพยานดังกล่าวแทนก็ได้[19] รวมถึง พยานหากการต้องมาปรากฏตัวของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาล เนื่องจาก ระยะทางที่ห่างไกลแล้วสำหรับพยานคนดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่อาจคาดหมายได้ความเจ็บป่วย อาจมีเหตุผลมาจากสุขภาพกายและสุขภาพจิต[20]การพิจารณาในเรื่องของอุปสรรคอื่น ๆที่ไม่อาจทำให้หมดไปได้อาจเป็นข้อเท็จจริงที่แตกต่างกันไป เช่น การเดินทางเป็นเวลานานที่ไม่อาจจะเลื่อนได้ การปฏิเสธของพยานที่อยู่ต่างแดนที่จะเดินทางมาที่มีระยะทางที่ห่างไกลกัน ซึ่งศาลจำต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ในทางส่วนตัวของพยานดังกล่าวความสำคัญของคำเบิกความของพยานผู้นั้น รวมทั้งหลักการเร่งรัดกระบวนพิจารณาประกอบด้วยระยะเวลาของการสืบพยานในชั้นศาล นตรายที่จะเกิดแก่ชีวิตหรือร่างกายของพยานที่ไม่อาจทำให้หมดไปได้โดยการใช้มาตรการป้องกัน ศาลจะต้องใช้ความพยายามที่จำเป็นทุก ๆอย่างเพื่อที่จะให้มีการเบิกความในชั้นพิจารณาคดีอาญา ทั้งนี้ การกำหนดให้มีการสืบพยานทำในรูปคำสั่งศาลหรือตามคำร้องของคู่ความในคดีหรือคำร้องขอพยานบุคคลที่ถูกหมายเรียก คำสั่งศาลดังกล่าวต้องระบุถึงชื่อที่อยู่พยานบุคคลและเหตุขัดข้องตาม (1)หรือ(2)ประเด็นที่จะต้องเบิกความจะระบุไว้เฉพาะ เมื่อไม่อาจเห็นได้จากคำฟ้อง โดยการดำเนินการให้มีการเบิกความเป็นหน้าที่ของศาลที่รับประเด็น ให้ศาลแจ้งไปยังพนักงานอัยการ จำเลยและทนายจำเลยจะต้องได้รับการแจ้งล่วงหน้าถึงกำหนดนัดของการสืบพยานประเด็น การแจ้งกำหนดนัดดังกล่าวไม่จำต้องกระทำหากว่าจะเป็นการก่ออันตรายต่อผลที่จะได้จากการสืบสวนสอบสวน เอกสารของการสืบพยานประเด็นที่บันทึกไว้จะต้องแสดงต่อพนักงานอัยการและทนายจำเลย[21]และกรณีจำเลยที่ต้องขังมีทนายความ จำเลยจะต้องมีสิทธิอยู่ร่วมด้วยในสืบพยานประเด็น เฉพาะในการกำหนดนัดที่มีการสืบพยานประเด็นในศาลที่จำเลยต้องขังอยู่[22] ทั้งนี้ การกำหนดนัดสืบพยานประเด็นและการแจ้งกำหนดนัดดังกล่าวเป็นหน้าที่ของผู้พิพากษาที่เป็นคนรับประเด็น แต่ก็อาจจะทำโดยศาลที่เป็นคนส่งประเด็น โดยระบุไว้ในคำสั่ง ตามมาตรา 223 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้ การแจ้งกำหนดนัดดังกล่าวจะต้องแจ้งแก่พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย รวมทั้งจำเลยร่วมถ้ามี[23]ซึ่งหน้าที่จะต้องแจ้งกำหนดนัดไม่ถือว่ามีอยู่ในกรณีที่ผู้มีสิทธิที่จะได้รับการแจ้งสละสิทธิและกรณีที่อาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อผลของการสืบสวนสอบสวน อาจเป็นกรณีของการที่พยานหลักฐานมีแนวโน้มที่จะสูญหายหรือการที่พยานหลักฐานมีแนวโน้มที่จะถูกทำให้ด้อยค่าลง

---

[18]จาก “การสืบพยานประเด็นในกรณีของจำเลยมีสัญญาประกัน.”,โดย สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์, 2551(มิถุนายน),*วารสารข่าวกฎหมายใหม่, 6(96)*,น.46-47.

[19] The German Code of Criminal Procedure, Article 223(1).

[20] The German Code of Criminal Procedure, Article 223(2).

[21] The German Code of Criminal Procedure, Article 224 (1).

[22] The German Code of Criminal Procedure, Article 224 (2).

[23]แหล่งเดิม.

เหตุผลที่ไม่แจ้งกำหนดนัด ต้องถูกระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร[24] และผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนของศาลจะส่งประเด็นเป็นผู้แสดงเอกสารให้กับผู้พิพากษาที่รับประเด็นเป็นผู้สืบพยานไว้ จำเลยไม่มีสิทธิถึงการที่รับรู้รายละเอียดดังกล่าว แต่พนักงานอัยการและทนายจำเลยมีสิทธิที่จะตรวจสอบเอกสารการสืบพยานประเด็น ทั้งนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่ว่า พนักงานอัยการและทนายจำเลยจะได้ตามประเด็นไปหรือไม่[25] และในมลรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ได้กำหนดสิทธิที่จะตามประเด็นของจำเลยมีสิทธิที่จะได้รับการแสดงออกโดยที่ปรึกษาที่ได้มีการแต่งตั้งแล้วพนักงานอัยการเขต ยังมีสิทธิที่จะได้รับการนำเสนอแต่ทั้งสองสิทธิ์ดังกล่าวอาจได้รับการยกเว้น เมื่อในบทสรุปของการถามคำถามมีพยานเมื่อเขียนเจอะเจอเขาอาจจะได้รับการตรวจสอบโดยผู้รับมอบอำนาจหรือตัวแทนของฝ่ายที่มีการร้องขอทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งและจากนั้นจะมีการตรวจสอบโดยทนายความหรือตัวแทนของฝ่ายปฏิปักษ์ หนังสือมอบอำนาจหรือตัวแทนนั้น แต่ละแห่งอาจลงทะเบียนในการรับมือกับคำคัดค้านอำนาจหน้าที่หรือคุณสมบัติของข้าหลวงใหญ่ เพื่อลักษณะการสอบได้จัดทำขึ้นและลงในการรับฟังพยานหลักฐานและรับมือกับคำคัดค้านดังกล่าวทั้งหมดต้องได้รับการบันทึกและถอดคำให้การไว้เมื่อปรากฏเหตุต้องมีการสืบพยานประเด็นคู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการพิจารณาในศาลที่รับประเด็นได้หากสละสิทธิ์พนักงานอัยการหรือจำเลยหรือทนายจำเลยก็มีสิทธิ์ที่จะได้ทราบคำให้การของพยานบุคคลนั้นได้[26] ซึ่งจะเห็นได้ว่า การสืบพยานประเด็นคู่ความมีสิทธิที่จะตามประเด็นไปอยู่ในการสืบพยานสามารถสละได้ เนื่องจาก เป็นเรื่องของสิทธิของจำเลย อันเป็นข้อยกเว้นของหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย และหลักพยานโดยตรงและหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ประการสาม ปัญหาการนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ ยังคงพบข้อขัดข้องบางประการ ได้แก่ การพิจารณาคดีของผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดตัดสินคดีในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย พบว่าในทางปฏิบัติมีผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้น จำนวน 2 ท่าน ที่เป็นองค์คณะโดยผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายจะให้เป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเท่านั้นที่ขึ้นนั่งพิจารณาคดีอาญา ส่วนผู้พิพากษาองค์คณะจะแยกไปขึ้นนั่งพิจารณาคดีที่ตน ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนอีกคดีหนึ่ง หลังจากนั้นลงลายมือชื่อในรายงานกระบวนพิจารณา ทั้งมิ ได้อยู่ร่วมในการพิจารณาคดีนั้น ๆเลยครั้นเมื่อคดีเสร็จการพิจารณา ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนจึงนำคดีมาปรึกษาด้วยวิธีเล่าข้อเท็จจริงในคดีให้ผู้พิพากษาองค์คณะฟัง ซึ่งผู้พิพากษาองค์คณะจะทราบข้อเท็จจริงในคดีเพียงเท่าที่ได้รับคำบอกเล่า เมื่อเห็นพ้องกันในผลแห่งคดีผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนก็จะเป็นผู้ทำคำพิพากษาแล้วนำมาให้ผู้พิพากษาองค์คณะลงลายมือชื่อร่วมกัน[27] โดยจะนัดอ่านคำพิพากษา ประมาณ 1 เดือน หลังจากคดีเสร็จการพิจารณาในชั้นสืบพยาน [28]ซึ่งขัดต่อหลักการรับฟังและชั่งน้ำหนักของพยานหลักฐานหากปรากฏว่า ในการประชุมปรึกษาเพื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ อธิบดีผู้พิพากษา ข้าหลวงยุติธรรม หัวหน้าผู้พิพากษาในศาลนั้น หรือ

---

[24]แหล่งเดิม.

[25]From *Strafverfahrensrecht : Ein Studienbuch*(pp.348-349),by Claus,R.,BerndS.,&Eduard ,Kern,1998,München:C.H. Beck Verlag

[26]The Code of Criminal Procedure of the State of New York, Article 680.70(3).

[27] จาก ***การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ.*** (รายงานวิจัย)(น.243), โดย กมลชัย รัตนสกาววงศ์ และคณะ, 2548,กรุงเทพ ฯ : สำนักวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

[28] The German Code of Criminal Procedure, Article 229 (2).

เจ้าของสำนวนเป็นประธาน ถามผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาทีละคน ให้ออกความเห็นทุกประเด็นที่จะวินิจฉัย ให้ประธานออกความเห็น สุดท้าย การวินิจฉัยให้ถือตามเสียงข้างมาก ถ้าในปัญหาใดมีความเห็นแย้งกันเป็นสองฝ่ายหรือเกินกว่าสองฝ่ายขึ้นไปจะหาเสียงข้างมากมิได้ ให้ผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยมากยอมเห็นด้วยผู้พิพากษาซึ่งมีความเห็นเป็นผลร้ายแก่จำเลยน้อยกว่า[29]

จึงได้ทำการศึกษา การพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็นในต่างประเทศ พบว่า ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กำหนดให้สืบพยานประเด็นแทนศาลที่ส่งประเด็นเป็นอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียว โดยผู้พิพากษาที่สืบพยานประเด็นจะไม่ได้เป็นผู้พิพากษาที่ชี้ขาดตัดสินคดีนั้น[30]และในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น ศาลมีหน้าที่ในการควบคุมการสืบพยานโดยกำหนดวิธีการและลำดับในการสืบพยานบุคคลและเสนอพยานหลักฐานอื่น ๆ โดยจะหลีกเลี่ยงการเสียเวลาโดยไม่จำเป็น[31]เช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศสที่กำหนดให้ผู้พิพากษาเป็นผู้ควบคุมและดำเนินการพิจารราคดีด้วยตนเอง [32] โดยหลักแล้ว ศาลจำต้องการรับฟังพยานหลักฐานควบคู่กับการสังเกตลักษณะการให้การพยานบุคคลและได้จากการที่เกิดเหตุหรือพยานวัตถุด้วย จึงจะวินิจฉัยชี้ขาดได้ถูกต้องซึ่งการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงว่าเป็นประการใดนั้นอยู่ที่ความเชื่อของผู้วินิจฉัยในการพิเคราะห์และความรอบคอบของผู้นั้น เนื่องจากการวินิจฉัยข้อเท็จจริงยากกว่าการวินิจฉัยข้อกฎหมาย กฎหมายนั้นมีตัวบทให้เราพินิจพิเคราะห์และมีการเล่าเรียนได้[33] ซึ่งส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่มีความเป็นระบบและไม่สอดคล้องกับนิติวิธีของระบบประมวลกฎหมาย[34] อันเป็นหลักประกันที่มั่นคงในการอำนวยความยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองสิทธิของคู่ความทุกฝ่าย รวมทั้งในการค้นหาความจริงและการตรวจสอบถ่วงดุลในคดีอาญา ซึ่งศาลมีหน้าที่ตรวจสอบความจริงในการพิจารณาคดีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในการรับฟังพยานหลักฐานทั้งปวงของศาลอย่างมีเหตุผลโดยละเอียดทุกแง่ทุกมุมอย่างมีเหตุผลและเป็นธรรม[35] โดยคู่ความจะอยู่ในฐานะเป็นผู้ช่วยเหลือและกระตุ้นศาลในการค้นหาความจริงได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การนั่งพิจารณาคดีอาญาของศาล จำต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใด จะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่ มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น อันมิอาจก้าวล่วงได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติซึ่งเป็นการวางรากฐานที่มุ่งให้กระบวนการพิจารณารับฟังพยานหลักฐานแห่งคดีเป็นไปโดยการร่วมรับรู้เห็นอย่าง

---

[29]ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา , มาตรา 184.

[30] จาก การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ.(รายงานวิจัย)(น.243).***เล่มเดิม.***

[31] From ***Federal Rules of Evidence in a Nutshell*** (8th Ed.)(pp.259-260), by Michael H,.&Graham,2011,St Paul,MN : West Academic Publishing.

[32] The France Code of Criminal Procedure, Article 401.

[33] จาก "แนวคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม," โดย หลวงจำรูญเนติศาสตร์, 2549(มกราคม-มิถุนายน),***วารสารนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์,6 (1)*** .น. 6.

[34] จาก "โครงสร้างความผิดอาญา: ศึกษากระบวนการคิดของกฎหมายอาญาเยอรมันเพื่อปรับใช้กับกฎหมายอาญาไทย," โดย สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2556(กันยายน-ธันวาคม), ***วารสารธรรมศาสตร์, 32(3).***น. 40.

[35]ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 186(6).

แจ่มชัด ผู้พิพากษาต้องได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังพยานด้วยตนเอง[36] ในขณะพิจารณาคดีและคำวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดี เพื่อนำมาซึ่งผลสรุปร่วมกันวิเคราะห์กลั่นกรองของผู้พิพากษาเต็มคณะโดยละเอียดรอบคอบทุกขั้นตอนให้สอดคล้องกับสิทธิพื้นฐานที่ได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างพอเพียงการเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้งและพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณา โดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะและการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษาหรือคำสั่งและบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม[37]ประกอบกับ มาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้”[38]

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็นให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ.1966 เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ศึกษาการส่งประเด็นให้สอดคล้องกับหลักสากลที่ศาลจะต้องมีความเป็นภาวะวิสัยในการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยให้พยานบุคคลนั้นต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลที่พิจารณา เว้นแต่เกิดกรณีจำเป็นพยานไม่สามารถมาเบิกความที่ศาลได้ศาลเจ้าของคดีจำต้องเดินเผชิญสืบพยานบุคคลนั้น ๆไป เพื่อที่จะให้ศาลได้สัมผัสพยานโดยตรงที่ให้ข้อเท็จจริงซึ่งบ่งชี้หรือยืนยันข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นได้ทันทีโดยตรงในการช่วยศาลในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย อันเป็นสิ่งที่ช่วยในการพิสูจน์ความผิดของจำเลยซึ่งใช้ประกอบกับการพิจารณาคดีของศาลเป็นเพียงเครื่องช่วยในการค้นหาข้อเท็จจริงจากข้อกล่าวหา ในการได้สัมผัสเอากัปกิริยาพยานด้วยตนเอง รวมทั้งการนั่งพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต้องครบองค์คณะและผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ หลักกฎหมายดังกล่าวตรงกับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่จำต้องเป็นผู้ที่สัมผัสพยานหลักฐานด้วยตนเอง เพื่อความถูกต้องและเป็นธรรมแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

คนึง ฦาไชย. (2551) .**กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณิต ณ นคร. (2558) .**ครูกฎหมาย นักกฎหมายและหลักวิชาชีพนักกฎหมาย**. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

[36]จาก ***ข้อสังเกตในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและการเขียนคำพิพากษา***(พิมพ์ครั้งที่ 5)(น.16-19), โดย จิตติ ติงศภัทิย์, 2555, กรุงเทพ ฯ: วิญญูชน.

[37]รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, มาตรา 40 (2) (3).

[38]รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557, มาตรา 4 .

จิตติ ติงศภัทิย์. (2555). **ข้อสังเกตในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและการเขียนคำพิพากษา**.(พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพ ฯ: วิญญูชน.

ธานี สิงหนาท. (2552). **คำอธิบายพยานหลักฐาน คดีแพ่งและคดีอาญา**.(พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

ธานิศ เกศวพิทักษ์. (2555). **คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2**. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : กรุงสยาม พับลิชชิ่ง.

ธานี วรภัทร์. (2558). **หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร. คณิต ณ นคร**.(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พรเพชร วิชิตชลชัย.(2552).**คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน.**(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.(2550).**เอกสารประกอบการพิจารณา ร่าง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่..)พ.ศ.. บรรจุระเบียบวาระการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 5/2550.**กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

บทความ

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์.(2551,มิถุนายน).“การสืบพยานประเด็น ในกรณีจำเลยที่มีสัญญาประกัน.” **วารสารข่าวกฎหมายใหม่,6,96.**หน้า 44-47.

สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2556, กันยายน-ธันวาคม). “โครงสร้างความผิดอาญา: ศึกษากระบวนการคิดของกฎหมายอาญาเยอรมันเพื่อปรับใช้กับกฎหมายอาญาไทย.”**วารสารนิติศาสตร์ (ธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย)**, 32,3.หน้า 40.

หลวงจำรูญเนติศาสตร์.(2549,มกราคม-มิถุนายน). “แนวคิดในการปรับปรุงราชการศาลยุติธรรม .” **วารสารนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์ (ธุรกิจบัณฑิตย์มหาวิทยาลัย),6,1.**หน้า 6.

รายงานการวิจัย

กมลชัย รัตนสกาววงศ์และคณะ. (2548). **โครงการวิจัยเรื่อง การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องและครบองค์คณะ.** (รายงานวิจัย) .กรุงเทพ ฯ : สำนักวิชาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

ณรงค์ ใจหาญและคณะ. (2556) .**โครงการวิจัยเรื่อง ศึกษาปัญหาข้อขัดข้องการบังคับใช้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน.** (รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์) .กรุงเทพ ฯ : สถาบันวิจัยรพีพัฒนศักดิ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.

ประมวล นิลกลาง. (2554). **ปัญหาและข้อขัดข้องในการส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานแทน ศึกษากรณีที่จำเลยต้องตามไปฟังการพิจารณา.** (รายงานผลงานส่วนบุคคล). กรุงเทพ ฯ : สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

การแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 (ฉบับที่ 28) พ.ศ.2551.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557.
หนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0711/ว 33.
อุทัย ศุภนิตย์.(2519, กรกฎาคม-สิงหาคม). ภาระของศาลชั้นต้นที่ต้องทำการแทนศาลอื่นในคดีอาญา. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2559, จาก **http://elib.coj.go.th/Article/d23_4_2.pdf.**
Claus,R.,Bernd S.,& Eduard,Kern. (1998) . **Strafverfahrensrecht: Ein Studienbuch**. München: C.H. Beck Verlag.
Gerd Pfeiffer. (2005) . **Strafprozessordnung**. München : C.H. Beck Verlag.
Michael H,.&Graham.(2011). **Federal Rules of Evidence in a Nutshell** (8th Ed). St Paul,MN : West Academic Publishing.
Michael H,.&Graham. (2011). **Federal Rules of Evidence in a Nutshell** (8th Ed.). St Paul, MN: West Academic Publishing.
The Code of Criminal Procedure of the State of New York.
The France Code of Criminal Procedure.
The German Code of Criminal Procedure.

ความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง

อภิรมย์ อินทร์ตั๊ะสืบ[1]
ดร.สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา[2]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง แนวความคิด ทฤษฎี รวมถึงวิธีการ ข้อดี ข้อเสีย ต่าง ๆ ของความผิดฐานดังกล่าว ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เพื่อจะช่วยสร้างหลักเกณฑ์และแนวความคิดในทางกฎหมาย อันเป็นสาระสำคัญในการชี้นำเพื่อนำมาสู่การเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งในประเทศไทย ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และบังคับใช้ได้จริง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบัน อีกทั้งจะยังมีส่วนช่วยผลักดันให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายว่าด้วยความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งในประเทศไทยตามวัตถุประสงค์และภารกิจของกฎหมายอาญา

เมื่อคุณธรรมทางกฎหมายหรือสิ่งที่กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองของความผิดอาญาฐานทำให้แท้งลูก คือ “ชีวิตในครรภ์มารดา” อันเป็นการคุ้มครอง “ประโยชน์” หรือ “คุณค่า” ดังนั้นในการที่จะให้สังคมมีความผาสุก มนุษย์ทุกคนต้องเคารพและไม่ละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งจึงสอดคล้องกับการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานทำให้แท้งลูก อีกทั้งเมื่อสภาพสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่ประมวลกฎหมายอาญาฉบับนี้มีการประกาศใช้บังคับต่อจากกฎหมายลักษณะอาญามาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 อันเป็นเวลากว่า 59 ปีแล้ว จึงทำให้บางเรื่องไม่สอดคล้องเหมาะสมที่จะปรับใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ ถ้ากฎหมายนั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง และเมื่อพิจารณาในเรื่องบริบททางสังคมไทยแล้วจะเห็นได้ว่า ประชาชนยังมีความเห็นว่าการทำแท้งยังเป็นสิ่งที่ผิดซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธที่ยึดถือเรื่องกฎแห่งกรรม

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการเสนอบริการการทำแท้งในต่างประเทศพบว่า สหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา รวมถึง 8 มลรัฐ ได้มีการบัญญัติความผิดฐานนี้ไว้อย่างชัดเจน แตกต่างกันเพียงรายละเอียดและถ้อยคำในตัวบทกฎหมายที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามที่กฎหมายแต่ละประเทศกำหนด บทกำหนดโทษที่กล่าวมา

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า บทลงโทษของแต่ละประเทศแบ่งออกได้เป็นกรณี 3 กรณี ได้แก่โทษปรับในอัตราที่สูง โทษจำคุก หรือต้องรับโทษทั้งสองอย่าง ซึ่งสามารถบังคับใช้กับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายได้โดยตรง อันเป็นผลดีในเชิงป้องปรามอาชญากรรม มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสภาพสังคม อันเป็นการครอบคลุมถึงกระบวนการป้องกันก่อนเริ่มการทำแท้ง ช่วยเพิ่มความปลอดภัยให้แก่หญิงที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมเพราะเป็นการป้องกันการทำแท้งที่ไม่ถูกต้องและฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติของกฎหมาย อีกทั้งยังสามารถช่วยป้องกันและลดปัญหาของสังคมที่จะเกิดจากปัญหาสุขภาพและภาวะแทรกซ้อนจากการเสนอบริการการทำแท้งโดยฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ซึ่งอาจจะกลายเป็นปัญหาของสังคมและขยายวงกว้างโดยไม่สามารถควบคุมได้ในอนาคตอีกด้วย

เมื่อมาตรการบังคับใช้ในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันล้าหลัง ไม่มีประสิทธิภาพในการยับยั้งการกระทำความผิด และไม่อาจควบคุมปัญหาอาชญากรรมของการทำแท้งได้ ซึ่งหากปล่อยไว้ปัญหาเหล่านี้อาจจะขยายวงกว้างออกไปและยากต่อการแก้ไขปัญหา อันจะส่งผลกระทบต่อความปลอดภัย สุขภาพ อนามัยของหญิงที่ประสบปัญหาตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ซึ่งรัฐควรมีมาตรการและควรตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น

การเสนอให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง จึงเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาและจะสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขอาชญากรรมการทำแท้งได้

1. บทนำ

ปัญหาการทำแท้งในประเทศไทยเป็นปัญหาสังคมที่มีการถกเถียงกันมาเป็นระยะเวลานาน โดยมีการวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย และเหตุผลทางด้านศีลธรรม ว่าประเทศไทยควรบัญญัติกฎหมายให้มีการทำแท้งโดยถูกกฎหมายได้หรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนว่าจะมีแนวทางการแก้ปัญหาการลักลอบทำแท้งโดยผิดกฎหมายนี้อย่างไรซึ่งในปัจจุบันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 305 ระบุเหตุที่ผู้กระทำมีอำนาจทำแท้งได้โดยชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายปัจจุบันมีอยู่เพียง 2 เหตุ คือ 1. เหตุเกี่ยวกับชีวิตมารดา และ 2. เหตุเกี่ยวกับอาชญากรรม (คณิต ณ นคร ,2553 น.182-183) การกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายเพราะเหตุทั้งสองนี้ ต้องกระทำโดยแพทย์ แต่เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบัน ปัญหาของวัยรุ่น หรือหญิงที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ขยายและกระจายตัวเป็นวงกว้างเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมนี้ เป็นปัญหาที่หญิงที่ประสบปัญหาดังกล่าวไม่ต้องการให้สังคมรับรู้ จึงเกิดความหวาดกลัวและอับอายที่จะปรึกษาครอบครัวหรือไปปรึกษาแพทย์ อีกทั้งสังคมยังมองว่า ผู้หญิงที่ประสบภาวะตั้งครรภ์ไม่พร้อมเป็นปัญหาสังคม จึงนำมาสู่การหาทางออกที่ไม่ปลอดภัยและมีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อชีวิตโดยการเลือกซื้อยาทำแท้งที่ผิดกฎหมายมาแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมดังกล่าว

ในขณะที่ปัญหาเรื่องการแก้ปัญหาการทำแท้งยังคงดำเนินอยู่นั้น ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ก่อให้เกิดวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วและทันสมัย และมีผู้อาศัยโอกาสจากช่องทางทางเทคโนโลยี ลักลอบขายยาหรืออุปกรณ์ที่ช่วยส่งเสริมในการทำแท้งอย่างแพร่หลาย ทั้งผ่านช่องทางอินเตอร์เน็ต สังคมออนไลน์ รวมถึงช่องทางร้านค้าสาธารณะอื่น ๆ โดยบรรยาย แอบอ้าง ถึงสรรพคุณว่าสามารถทำแท้งได้และไม่มีอันตรายและผลข้างเคียงใด ๆ ทำให้หญิงที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมถูกชักจูงใจและหลงเชื่อว่ายาทำแท้งเหล่านั้นไม่เป็นอันตรายและตัดสินใจเลือกซื้อยาทำแท้งเพื่อแก้ปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พร้อมดังกล่าว ซึ่งประเทศไทยไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายไปเอาผิดกับบุคคลผู้กระทำความผิดได้เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญาไม่มีการบัญญัติความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ ผู้กระทำความผิดจึงอาศัยช่องว่างของกฎหมาย ลักลอบกระทำการดังกล่าว เพื่อผลกำไร โดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายและไม่คำนึงถึงอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่หญิงที่ประสบปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม ว่าจะได้รับอันตรายหรือเกิดปัญหาสุขภาพระยะยาวตามมาหรือไม่ และอาจจะเป็นอันตรายถึงขั้นเสียชีวิตได้

2.แนวความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง

2.1 ความหมายของการทำแท้ง ทำให้แท้งลูก หมายถึง การทำลายชีวิตเด็กในครรภ์ ซึ่งในตำรากฎหมายส่วนมาก มักจะอธิบายแนวนี้ว่าเด็กในครรภ์มีชีวิตตั้งแต่ปฏิสนธิคือ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิหมายถึง เริ่มตั้งแต่ไข่และตัวอสุจิผสมกัน (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2537 น.104)

2.2 สาเหตุและผลกระทบของการทำให้แท้งลูก สืบเนื่องมาจากการท้องปัญหาการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมในปัจจุบัน เป็นปัญหาสังคมที่ขยายวงกว้างและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาอันสั้น หญิงตั้งครรภ์ที่ประสบปัญหาเหล่านี้ จะต้องเผชิญกับแรงกดดัน แรงบีบคั้นทางสังคม ครอบครัว ส่งผลกระทบต่อสภาวะจิตใจโดยตรง อันนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโดยการทำแท้งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (อรัญ สุวรรณบุบผา, 2518 น.133)

2.3 หลักการกำหนดความผิดอาญา กฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการ เพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญา เป็นเงื่อนไขของการใช้โทษวิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น (คณิต ณ นคร,2553, น. 32-33.)กฎหมายอาญา ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติความผิดและโทษ (หยุด แสงอุทัย, 2552, น. 92) กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการดำเนินการต่าง ๆ กฎเหมายแต่ละฉบับจึงย่อมมีภารกิจของตัวเอง โดยในส่วนของกฎหมายอาญามีภารกิจที่สำคัญ ได้แก่ ภารกิจในการคุ้มครองสังคม ภารกิจในการปราบปรามและในการป้องกันการกระทำความผิด ภารกิจในการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายและในการคุ้มครองคุณภาพของการกระทำ (คณิต ณ นคร, 2553 น. 44-50.)

2.4 โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

การวินิจฉัยความรับผิดตามทฤษฎีกฎหมายเยอรมัน แนวความคิดในการวินิจฉัยตามโครงสร้างความผิดอาญา โดยแยกออกเป็น 3 ส่วนคือ 1) องค์ประกอบตามที่กฎหมายบัญญัติ (Tatbestandsmässigkeit) 2) ความผิดกฎหมาย (Rechtswidrigkeit) 3) ความชั่ว (Schuld) (คณิต ณ นคร, 2557 น. 73.)

การวินิจฉัยโครงสร้างความรับผิดตามทฤษฎีกฎหมายฝรั่งเศส (รัตนชัย อนุตรพงษ์สกุล, 2543,น.17) การวินิจฉัยความรับผิดโครงสร้างความรับผิดอาญา การกระทำอันใดอันหนึ่งจะพึงถือว่าเป็นความผิดและต้องถูกลงโทษ จึงต้องประกอบด้วยข้อสาระสำคัญ 3 ประการคือ (1) ข้อสาระทางกฎหมาย (2) ข้อสาระทางการกระทำ (3) ข้อสาระทางเจตนา (วิจิตร ลุลิตานนท์, 2507, หน้า 79-152.)

โครงสร้างของความผิดอาญาในระบบคอมมอนลอว์ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ 2 ประการ ด้วยกันกล่าวคือ 1. การกระทำความผิด (Actus reus) 2. เจตนาร้าย (Mens rea) (สุภัช ลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2556 น.52)

2.5 แนวความคิดพื้นฐานของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายตามหลักกฎหมายเยอรมัน

ในทางตำรากฎหมายอาญาเยอรมัน เราอาจแบ่งประเภทของความผิดอาญาออกได้เป็นหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการแบ่งประเภทความผิดอาญา คือ การแบ่งความผิดอาญาเป็นความผิดอาญาที่เป็นการทำร้าย และความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย (Verletzungs-und Gefaehrdungsdelikte) (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ ,2536 น.8) จุดแบ่งระหว่างความผิดอาญาที่เป็นการทำร้ายและความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย อยู่ตรงที่ว่ากรรมของการกระทำของแต่ละองค์ประกอบความผิด (das Handlungsobjekt des Tatbestandes) นั้นได้รับความเสียหายหรือเป็นแต่เพียงน่าจะได้รับอันตรายเท่านั้น (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ ,2536 น.8)

ผู้เขียนได้ทำการศึกษาค้นคว้าความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซิวิลล์ลอว์ (civil law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (common law) โดยในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้บัญญัติความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ใน มาตรา 219a และได้บัญญัติครอบคลุมถึงความผิดฐานจำหน่ายยาหรืออุปกรณ์ที่ช่วยในการทำแท้งไว้ใน มาตรา 219b โดยกำหนดความผิดฐานนี้เป็นความผิดที่เป็นการก่ออันตราย เช่นเดียวกับสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา โดยสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้บัญญัติความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ในพระราชบัญญัติสาธารณสุข มาตรา L.647 ส่วนสหรัฐอเมริกาก็ได้มีการบัญญัติความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1462 ในหมวดการนำเข้าหรือการขนส่งเรื่องลามกอนาจาร จากการพิจารณาความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งของต่างประเทศมาแล้วจะพบว่าในความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งของต่างประเทศได้บัญญัติให้การกระทำใดอันเป็นการเสนอบริการการทำแท้งเป็นความผิดอาญาซึ่งบัญญัติถึงโทษที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับ

ทั้งโทษจำคุกหรือโทษปรับ หรือทั้งจำและปรับ โดยที่ในต่างประเทศ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ได้มีการบัญญัติความผิดฐานเสนอบริการการทำแท้งไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ในหมวดความผิดฐานทำให้แท้งลูก เช่นเดียวกับฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา รวมถึงในหลาย ๆมลรัฐในสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติให้การกระทำการเสนอบริการการทำแท้งเป็นความผิดอาญาเช่นเดียวกัน แต่สำหรับในประเทศไทยยังไม่มีการบัญญัติให้กรณีการเสนอบริการการทำแท้งเป็นความผิดอาญา

2.6 ขอบเขตความผิดฐานทำให้แท้งลูก “ทำให้แท้งลูก” ก็คือ ทำให้ลูกในครรภ์ตายในขณะอยู่ในครรภ์หรือทำให้ลูกในครรภ์คลอดออกมาก่อนกำหนดแต่โดยสภาพไม่อาจมีชีวิตรอดได้ (คณิต ณ นคร, 2557, น. 177) การคลอดก่อนกำหนดในที่นี้ หมายความว่า เป็นการทำให้ลูกในครรภ์คลอดก่อนถึงเวลาที่ทารกจะคลอดออกมาตามธรรมชาติของทารกนั้น ไม่ว่าจะคลอดโดยมีหรือไม่มีชีวิตก็ตาม กล่าวคือ ต้องมีผลให้ลูกนั้นตายในครรภ์หรือคลอดแล้วตายก่อนอยู่มีชีวิต (จิตติ ติงศภัทิย์,2536, น. 2042) ซึ่งก็หมายความว่า แม้ทารกเกิดมาจะมีสภาพบุคคลหรือแสดงอาการของการมีชีวิต แต่ถ้าทารกนั้นไม่อาจมีชีวิตอยู่นอกครรภ์มารดาได้ โดยไม่ว่าจะตายภายหลังคลอดนานเท่าใด ผู้กระทำให้ทารกคลอดย่อมต้องถือว่าเป็นการทำให้แท้งลูกทั้งสิ้น (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2537, น. 108) โดยผลคือความตายที่เกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กับการกระทำของผู้กระทำดังกล่าว

2.7 ทฤษฎีทางอาชญาวิทยา ทฤษฎีการควบคุมสังคม ความมุ่งหมายในการควบคุมสังคมคือการก่อให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) จะสร้างความเป็นปึกแผ่น และการดำรงอยู่ของกลุ่มบุคคลหรือสังคม (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2546 , น. 56.) ทฤษฎีการป้องกันสังคมการป้องกันสังคมโดยทั่วไปมักจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน (ประธาน วัฒนวาณิชย์,2546, น. 56.)คือ ขั้นตอนการป้องกันก่อนการเกิดอาชญากรรม และขั้นตอนการป้องกันภายหลังจากอาชญากรรมได้ขึ้นแล้วเพื่อมิให้เกิดขึ้นอีก

จากการศึกษาตามโครงสร้างความรับผิดอาญาของระบบกฎหมายซิวิลล์ลอว์ (civil law) ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส รวมถึงระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common law) นั้น ผู้เขียนพบว่าการวิเคราะห์ตามโครงสร้างความผิดอาญาเยอรมันโดยศึกษาแนวความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายประกอบการวินิจฉัยนั้นสมบูรณ์มากที่สุด เนื่องจากความผิดตามมาตรา 219a การเสนอบริการการทำแท้งตามประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันเป็นความผิดอาญาที่มีแนวความคิดพื้นฐานจากหลักความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย ในทางตำรากฎหมายอาญาเยอรมัน เราอาจแบ่งประเภทของความผิดอาญาออกได้เป็นหลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งรูปแบบหนึ่งของการแบ่งประเภทความผิดอาญา คือ การแบ่งความผิดอาญาเป็นความผิดอาญาที่เป็นการทำร้าย และความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย (Verletzungs-und Gefaehrdungsdelikte) (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ ,2536 น.7) จุดแบ่งระหว่างความผิดอาญาที่เป็นการทำร้ายและความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย อยู่ตรงที่ว่ากรรมของการกระทำของแต่ละ

องค์ประกอบความผิด (das Handlungsobjekt des Tatbestandes) นั้น (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ ,2536 น.8)ได้รับความเสียหายหรือเป็นแต่เพียงน่าจะได้รับอันตรายเท่านั้น ในกรณีของความผิดอาญาที่เป็นการทำร้าย จะเป็นความผิดสำเร็จก็ต่อเมื่อกรรมของการกระทำได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง ในทางตรงกันข้าม ในกรณีของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย ในกรณีของความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย การที่กรรมของการกระทำเป็นแต่เพียงน่าจะได้รับอันตราย ก็เป็นความผิดสำเร็จแล้ว ทั้งนี้เพราะความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย กฎหมายลงโทษผู้กระทำเพื่อเป็นการป้องกันอันตราย และคุณธรรมทางกฎหมาย ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าผลที่เป็นความเสียหายจะยังไม่เกิดขึ้นก็ตามก็สามารถลงโทษผู้กระทำได้แล้วหากการกระทำนั้นเป็นการก่ออันตราย (สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์ ,2536 น.9)

ดังนั้นหากพิจารณาจากหลักกฎหมายเยอรมันข้างต้น เมื่อคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดอาญาฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย คือ การคุ้มครอง “ ชีวิตในครรภ์มารดา ” และการกระทำที่มีลักษณะอันเป็นการเสนอบริการการทำแท้งก็เป็นการกระทำที่น่าจะเป็นอันตรายต่อชีวิตในครรภ์มารดาแล้ว หากนำแนวความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายตามกฎหมายเยอรมันเพื่อนำไปเป็นแนวทางการปรับใช้และวางหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายอาญาไทยในความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งจะทำให้กฎหมายมีความชัดเจน สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถ้อยคำในบทบัญญัติกฎหมาย คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานทำให้แท้งลูก รวมถึงแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในการกำหนดความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าประเทศไทยมีบทบัญญัติความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายมานานแล้ว อีกทั้งความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันซึ่งเป็นบทบัญญัติความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตราย รวมถึงสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาและมลรัฐต่าง ๆ อีก 8 รัฐ ก็มีบทบัญญัติความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้ง แม้ว่าถ้อยคำนั้นจะมีความแตกต่างกันก็ตาม แต่ผลของถ้อยคำนั้น ก็คือ กฎหมายกำหนดความผิดเพื่อลงโทษแก่ผู้เสนอการบริการการทำแท้งทั้งสิ้น

3.บทสรุป

การกำหนดความผิดทางอาญามีความสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมและมีผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย จากการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งของต่างประเทศ พบว่าสำหรับประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายซิวิลล์ลอว์ (Civil Law)และประเทศที่ไม่ใช้ระบบประมวลกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) ล้วนแล้วแต่นำความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งมาบัญญัติไว้เป็นความผิดอาญาเพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดทั้งสิ้น ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าประเทศเหล่านี้ได้ตระหนักถึงความปลอดภัยของหญิงที่ตั้งครรภ์ เพื่อที่จะคุ้มครองและป้องกันมิให้ชีวิตใน

ครรภ์มารดารวมถึงตัวของหญิงที่ตั้งครรภ์ได้รับภยันตรายจากการเสนอบริการการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย

ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 และ มาตรา 302 กำหนดให้การทำแท้งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะในกรณีหญิงยอมให้ผู้อื่นกระทำ หรือในกรณีหญิงเป็นผู้กระทำให้ตนเองแท้งลูกก็ตาม แต่การกระทำความผิดในลักษณะที่เป็นการเสนอการบริการการทำแท้งนั้น เป็นลักษณะการกระทำที่เป็นต้นเหตุที่จะทำให้หญิงที่ตั้งครรภ์บางคนที่อาจจะไม่มีความคิดที่จะตัดสินใจทำแท้งในตอนแรก แต่เนื่องจากการกระทำในลักษณะดังกล่าวเข้าถึงได้ง่าย มีการเสนอบริการในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นยาทำแท้ง โดยระบุขั้นตอนและวิธีใช้สั่งผ่านช่องทางอินเตอร์เน็ต ส่งผ่านช่องทางไปรษณีย์ซึ่งยากแก่การตรวจสอบ หรือจะเป็นการเปิดสถานบริการการทำแท้งที่ผิดกฎหมาย ซึ่งการทำแท้งที่นิยมก็มีหลากหลายวิธีการ อาทิเช่นบริการโดยการบีบนวดเค้นมดลูก หรือใช้เครื่องมือทางการแพทย์เป็นอุปกรณ์ช่วยเพื่อให้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ในการทำแท้งดังกล่าว เพราะฉะนั้นการเสนอบริการการทำแท้งในลักษณะดังกล่าวข้างต้นเป็นการกระทำที่เป็นการเพิ่มโอกาสในการกระทำความผิดเป็นการเพิ่มโอกาสที่คนจะทำลายสิ่งที่กฎหมายต้องการคุ้มครอง คือชีวิตในครรภ์มารดาได้ง่ายขึ้น เมื่อคุณธรรมทางกฎหมายหรือสิ่งที่กฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองของความผิดอาญาฐานทำให้แท้งลูก คือ “ชีวิตในครรภ์มารดา” อันเป็นการคุ้มครอง “ประโยชน์” หรือ “คุณค่า” ดังนั้นในการที่จะให้สังคมมีความผาสุก มนุษย์ทุกคนต้องเคารพและไม่ละเมิดประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งจึงสอดคล้องกับการคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานทำให้แท้งลูก อีกทั้งเมื่อสภาพสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่ประมวลกฎหมายอาญาฉบับนี้มีการประกาศใช้บังคับต่อจากกฎหมายลักษณะอาญามาตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 อันเป็นเวลากว่า 59 ปีแล้ว จึงทำให้บางเรื่องไม่สอดคล้องเหมาะสมที่จะปรับใช้กับสถานการณ์ในปัจจุบันได้ ถ้ากฎหมายนั้นไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงแล้ว ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง และเมื่อพิจารณาในเรื่องบริบททางสังคมไทยแล้วจะเห็นได้ว่า ประชาชนยังมีความเห็นว่าการทำแท้งยังเป็นสิ่งที่ผิดซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธที่ยึดถือเรื่องกฎแห่งกรรม

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการเสนอบริการการทำแท้งในต่างประเทศพบว่า สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา รวมถึง 8 มลรัฐที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ได้มีการบัญญัติความผิดฐานนี้ไว้อย่างชัดเจน แตกต่างกันเพียงรายละเอียดและสาระสำคัญในตัวบทกฎหมายที่ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษตามที่กฎหมายแต่ละประเทศบัญญัติไว้ บทบัญญัติโทษที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปสาระสำคัญได้ว่า

1. สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

“ผู้ใด เสนอ บอกกล่าว แนะนำ ซึ่งการทำแท้ง หรือเรียกร้องให้มีการทำแท้งโดยตนเองหรือผู้อื่น หรือซึ่งปัจจัย วัตถุ หรือวิธีการที่ใช้ในการทำแท้ง โดยมีการชี้แจงสรรพคุณ หรือประโยชน์ในลักษณะทรัพย์สินหรือศีลธรรมอันดี”

2. สาธารณรัฐฝรั่งเศส

“ผู้ใดกระทำการใด ๆเพื่อได้ช่วยเหลือบุคคลอื่นเพื่อการยุติการตั้งครรภ์ ไม่ว่าจะโดยการเผยแพร่การเสนอบริการชวนเชื่อ หรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสถานประกอบการ”

3. สหรัฐอเมริกา

“ผู้ใดนำเข้ามาในราชอาณาจักร โดยบริการด่วนพิเศษ คอมพิวเตอร์แบบตอบโต้ ซึ่งยาใด ๆ บทความ หรือ สิ่งที่ได้รับการออกแบบดัดแปลง หรือมีไว้สำหรับกระบวนการการทำแท้งที่ไม่เหมาะสม ผิดศีลธรรม โดยการเขียน นามบัตร แผ่นพับหนังสือเกี่ยวกับการบริการทำแท้ง”

จะเห็นได้ว่าจากบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสามประเทศดังกล่าวสามารถบังคับใช้กับผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายได้โดยตรง อันเป็นผลดีในเชิงป้องปรามอาชญากรรม เพื่อให้สามารถช่วยลดปริมาณการลักลอบทำแท้ง อันเป็นการป้องกันภยันตรายต่อชีวิตในครรภ์มารดา ซึ่งการลงโทษหรือการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิด จะต้องกระทำเพื่อให้เกิดความรู้สึกต่อผู้กระทำความผิดและบุคคลทั่วไปว่า สังคมไม่ยอมรับการกระทำของเขา และในขณะเดียวกันก็ต้องกระทำเพื่อเตือนบุคคลทั่วไปด้วยว่า หากมีการกระทำเช่นนั้น เกิดขึ้นอีกก็จะต้องมีการลงโทษเช่นเดียวกัน ดังนั้น หากการใช้กฎหมายอาญาในการปราบปรามการกระทำความผิดเป็นไปโดยถูกต้องแล้ว การใช้กฎหมายอาญาก็ย่อมจะบรรลุวัตถุประสงค์ของการป้องกันทั่วไปหรือการป้องกันโดยอ้อมตามภารกิจของกฎหมายอาญา

และจากการศึกษาแนวความคิดของความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งตาม มาตรา 219 a แห่งประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันได้กำหนดให้เป็นความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการก่ออันตราย ซึ่งข้อพิจารณาความผิดอาญาจะมีความสมควรลงโทษอยู่ในตัวเองเสมอซึ่งความสมควรลงโทษของความผิดอาญาที่มีลักษณะเป็นการก่ออันตรายนั้น เกิดจากแนวความคิดที่ว่าการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้กระทำความผิดเป็นอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครองแล้ว โดยที่กรรมของการกระทำเป็นแต่เพียงน่าจะได้รับอันตราย กฎหมายก็ลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายและป้องกันคุณธรรมทางกฎหมาย แม้ผลที่เป็นความเสียหายจะยังไม่เกิดขึ้นก็ตามก็สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้แล้ว ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้ข้อสรุปว่าการเสนอการบริการทำแท้งในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นการก่ออันตรายต่อตัวหญิงที่ตั้งครรภ์อย่างเดียว แต่ยังเป็นการทำลายคุณธรรมทางกฎหมาย คือชีวิตในครรภ์มารดาที่กำลังจะเกิดมา เพราะหากไม่ไปทำลายชีวิตในครรภ์มารดานั้น ชีวิตเหล่านั้นก็จะเติบโตมาตามขั้นตอนของธรรมชาติ คลอดออกมามีชีวิตอยู่รอดแต่ไปยุติโดยการทำแท้งใน

ลักษณะดังกล่าวข้างต้น ในลักษณะความผิดอาญาโดยทั่วไปแล้วจะต้องมีผลจากการกระทำเกิดขึ้น แต่ความผิดลักษณะนี้เป็นการกระทำที่ใกล้ชิดต่อผล ใกล้ที่จะทำลายคุณธรรมทางกฎหมาย คือ ชีวิตที่อยู่ในครรภ์มารดาจะถูกทำลายอันเนื่องมาจากสิ่งที่ผู้กระทำเสนอไปนั้นก็จะไปทำลายคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานทำให้แท้งลูก มันจึงเป็นภยันตรายต่อชีวิตในครรภ์มารดา อีกทั้งแนวความคิดพื้นฐานที่มีลักษณะเป็นการก่ออันตรายนี้ไม่ใช่แนวความคิดที่ใหม่แต่ได้ปรากฏอยู่ในหลักกฎหมายอาญาของไทยมานานแล้ว จึงมีความสอดคล้องหากนำมาปรับใช้กับกฎหมายอาญาของไทยมากที่สุด

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นผู้เขียนจึงเชื่อมั่นว่าความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งจะสามารถแก้ปัญหาที่ต้นเหตุโดยจะช่วยลดและตัดโอกาสในการกระทำความผิดได้มากขึ้น ดังนั้นเมื่อการทำแท้งยังเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายและสภาพสังคมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าและทันสมัยเพิ่มมากขึ้น การกระทำที่เป็นการเสนอบริการการทำแท้งนั้นส่งผลกระทบต่อชีวิตในครรภ์มารดาและตัวของหญิงที่ประสบปัญหาภาวการณ์ท้องไม่พร้อมโดยตรง อีกทั้งยังส่งผลโดยตรงต่อความสงบสุข และศีลธรรมอันดีงามของประเทศโดยรวม ผู้เขียนจึงเห็นควรว่าควรที่จะเพิ่มบทกำหนดโทษความผิดฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ในประมวลกฎหมายอาญาไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อคุ้มครองภยันตรายที่จะเกิดแก่ชีวิตในครรภ์มารดาอันเป็นคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานทำให้แท้งลูก และคุ้มครองป้องกันการอยู่ร่วมกันของประชาชนในสังคมให้มีความปกติสุข อันเป็นภารกิจหลักของกฎหมายอาญา

4. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ประมวลกฎหมายอาญา มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ผู้เขียนเห็นว่าควรเพิ่มเติมบทบัญญัติความผิดอาญาฐานการเสนอบริการการทำแท้งไว้ในประมวลกฎหมายอาญา เห็นสมควรดังนี้

“ ผู้ใดเสนอ บอกกล่าว แนะนำ หรืออธิบายเนื้อหาของสิ่งนั้นในที่สาธารณะ ในที่กลางชุมชม หรือโดยการทำให้แพร่หลายซึ่งสิ่งบันทึก เพื่อประโยชน์ในลักษณะทรัพย์สิน หรือในทางที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ซึ่งการทำแท้ง หรือการเรียกร้องให้ทำแท้งโดยตนเองหรือผู้อื่น หรือซึ่งปัจจัย วัตถุ หรือวิธีการที่ใช้ในการทำแท้ง โดยมีการชี้แจงสรรพคุณ”

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. (2553). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

_____. (2553). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ประธาน วัฒนวาณิชย์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ : ประกายพรึก.

วิจิตร ลุลิตานนท์. (2507). *คำอธิบายกฎหมายอาญา (ภาค 1)*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. (2537). *กฎหมายทำแท้ง : ข้อโต้แย้งที่ไม่ยุติ* . กรุงเทพฯ : เจนเดอร์เพรส.

จิตติ ติงศภัทิย์. (2536). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค2 ตอน1*. กรุงเทพฯ : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

หยุด แสงอุทัย. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 1.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรัญ สุวรรณบุบผา. (2518). *หลักอาชญวิทยา*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนพาณิช.

คณิต ณ นคร. *เหตุทำแท้งได้ตามกฎหมายเยอรมัน.มาตรการทางกฎหมายกับปัญหาการทำแท้ง: ทางออกอยู่ที่ไหน* . สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด.

รัตนชัย อนุตรพงษ์สกุล. (2543). อิทธิพลกฎหมายตะวันตกที่มีผลต่อการวินิจฉัยความผิดทางอาญาของไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรสิทธิ์ แสงวิโรจนพัฒน์. (2536). ผลของการกระทำในทางอาญา ศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เป็นการก่ออันตราย. กรุงเทพฯ:คณะนิติศาสตร์.มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุภัชลี เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2556). โครงสร้างของความผิดอาญา : ศึกษากระบวนการคิดของกฎหมายอาญาเยอรมันเพื่อปรับใช้กับกฎหมายอาญาไทย. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

FRANCE Code of Public Health (as amended by Law 75-17)

German Criminal Code (Strafgesetzbuch, StGB)

U.S. Code: Title 18 - CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว

อรนุช อ่อยอารีย์*

รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ**

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ความเป็นมาเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว โดยศึกษาจากรัฐธรรมนูญ หลักความชอบด้วยกฎหมาย และบทบัญญัติของทนายความในศาลเยาวชนของประเทศต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ระเบียบวิธีการ ขั้นตอน จนถึงการถูกเพิกถอนสิทธิ ศึกษากรณีตัวอย่างการว่าความของทนายความในศาลเยาวชนของต่างประเทศ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้บังคับ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหา และวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวดังกล่าว ตลอดจนศึกษาแนวทางข้อเสนอแนะ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวเกิดความสอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายและไม่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานผู้ความคุมที่ปรึกษากฎหมายหรือเด็กและเยาวชนในคดีอาญา

จากการศึกษาพบว่า มีปัญหาในเรื่องข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ก่อให้เกิดปัญหา คือ การออกข้อบังคับฯ เช่นว่านี้ขัดหรือแย้งต่อหลักความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากมีลักษณะเป็นการจำกัดถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามรัฐธรรมนูญ และยังขัดหรือแย้งต่อหลักแห่งความจำเป็น กล่าวคือจะต้องเป็นวิธีการที่จำเป็นที่สุด อันจะกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพน้อยที่สุด แต่กลับเป็นการเพิ่มเติมเงื่อนไขให้แก่ทนายความผู้จะปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กหรือเยาวชนในคดีอาญา อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงผู้ประกอบวิชาชีพทนายความ กล่าวคือไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างอิสระเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากต้องถูกควบคุมตรวจสอบจากศาลด้วยว่าหากทนายความประพฤติตนไม่เหมาะสมก็เป็นเหตุให้ถูกศาลเพิกถอน หรือลบชื่อจากทะเบียนการเป็นที่ปรึกษากฎหมาย ทำให้ไม่สามารถดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวได้ ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลให้หน่วยงานที่จะควบคุมทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายนั้น ถูกแทรกแซงและยังก่อให้เกิดความไม่ชัดเจนในอำนาจของหน่วยงานผู้ที่จะเข้ามาควบคุมดูแลและกำกับ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมาย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังเด็กหรือเยาวชนผู้ที่เป็นจำเลยในคดีอาญาที่มีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายจากที่ปรึกษากฎหมาย แต่ต้องประสบปัญหาขาดแคลนที่ปรึกษากฎหมายเนื่องจากไม่มีที่ปรึกษากฎหมายเพียงพอจากการจัดการอบรมที่ยังไม่เรียบร้อยนั้นอีกด้วย

จากข้างต้น จึงเห็นว่าประเทศไทยควรนำแนวคิดหรือหลักการตามกฎหมายของต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่ได้วางหลักปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และขั้นตอนของที่ปรึกษากฎหมายไว้ โดยหมายความว่า สมควรที่จะยกเลิกบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพราะการคงบทบัญญัติดังกล่าวไว้จะทำให้บรรทัดฐานทางวิชาการทางกฎหมายของประเทศไทยมีปัญหา นอกจากนี้ สมควรที่จะดำเนินการให้มีการออกกฎหมายลำดับรองโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ออกมาเพื่อควบคุมดูแล และจัดการอบรมที่ปรึกษากฎหมายแทนโดยไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีใบอนุญาตอีก โดยหน่วยงานผู้ทำการดูแลและควบคุมควรเป็น “สภาทนายความฯ” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ชอบด้วยกฎหมายในการดูแลและควบคุมทนายความรวมทั้งที่ปรึกษากฎหมาย จึงจะเป็นหน่วยงานที่เหมาะสมในการควบคุมที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวนี้

1. บทนำ

1.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวอันส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมาย

ตามที่ “ประธานศาลฎีกา” ได้ออกกฎหมายลำดับรองมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายเอาไว้โดยเฉพาะ อันได้แก่ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาความศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการของที่ปรึกษากฎหมาย ตลอดจนการจัดให้มีการอบรมและออกใบอนุญาตสำหรับการเป็นที่ปรึกษากฎหมายของประเทศไทย แต่การออกกฎหมายลำดับรองดังกล่าวยังเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมาย ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ผลกระทบต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย

การออกกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่า จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า แต่เนื่องจากข้อบังคับฯ ดังกล่าว มีลักษณะเป็น “กฎ” ที่เป็นการจำกัดถึงสิทธิและเสรีภาพของของประชาชนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้รับรองไว้ มีลักษณะจำกัดสิทธิของทนายความผู้ที่จะเข้ามาเป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว โดยการกำหนดให้ทนายความต้องปฏิบัติตามข้อบังคับฯ ต้องขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตจาก

องค์กรศาล เพื่อปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว หลักเกณฑ์ดังกล่าวที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธินั้นเหมาะสมแล้วหรือไม่ และเป็นไปตามหลักสัดส่วนที่ว่า “การจำกัดสิทธิต้องจะสามารถทำได้ต่อเมื่อเป็นวิธีการที่จำเป็นไม่สามรถทำวิธีอื่นใดได้” แล้วหรือไม่ กรณีดังกล่าวจึงเป็นปัญหาทางวิชาการว่าลักษณะของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ที่ออกมานั้น มีลักษณะที่ไม่เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

ประการที่สอง ผลกระทบต่อหลักเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

มีข้อที่ควรพิจารณาอยู่อีกว่าการออกกฎมาเพื่อควบคุมดูแลและกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการทนายความที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนนั้นสมควรหรือไม่ หากกฎหรือข้อบังคับนั้นต้องไปกระทบกระเทือนต่อองค์กรวิชาชีพอันมีองค์ความรู้และความชำนาญ สามารถควบคุมสมาชิกภายในกลุ่มได้เอง และมีความเป็นอิสระจากการควบคุมจากคนนอกวิชาชีพ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 43 ได้รับรองว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวตามหลักเกณฑ์ของข้อบังคับดังกล่าว มีลักษณะเป็นการสร้างเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในฐานะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวให้ต้องถูกจำกัดเสรีภาพในการประกอบอาชีพของทนายความ และมาตรการดังกล่าวไม่ได้เป็นมาตรการที่ดีที่สุดในการจัดระเบียบในการประกอบอาชีพอันเป็นข้อยกเว้นตาม มาตรา 43 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงเป็นการขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพของวิชาชีพทนายความ ทำให้ทนายความผู้ได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ไม่สามารถว่าความในศาลเยาวชนและครอบครัวได้อีก ถือเป็นการลิดรอนเสรีภาพของวิชาชีพทนายความ ดังนั้น จึงไม่สมควรออกกฎที่เป็นจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพทนายความ

1.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว อันส่งผลกระทบต่อหน่วยงานซึ่งควบคุมที่ปรึกษากฎหมายและผลกระทบต่อเยาวชนผู้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

ข้อควรพิจารณาในกรณีนี้คือ ผลของข้อบังคับฯ ที่ออกมาแสดงให้เห็นถึงการขัดกันระหว่างอำนาจขององค์กรที่การจัดการอบรมที่ปรึกษากฎหมายนี้ อันได้แก่ องค์กรศาลภายใต้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกานี้ และองค์กรควบคุมวิชาชีพทนายความ ได้แก่ องค์กรสภาทนายความฯ ซึ่งมีอำนาจในการดูแลทนายความซึ่งหมายความรวมถึงที่ปรึกษากฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 อยู่แล้วนั้น จากการที่ต้องขึ้นใบอนุญาตจากอธิบดีศาลเยาวชนและครอบครัว ย่อมต้องมีการต่อใบอนุญาตเป็นคราว ๆ และมีผู้ควบคุมมรรยาททนายความจากศาลเยาวชนและครอบครัวอีกหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งซ้ำซ้อนกับการทำหน้าที่ของสภา

ทนายความฯ ดังนั้น หากทนายความประพฤติตัวไม่เหมาะสม ก็เป็นเหตุให้ถูกศาลเพิกถอน หรือลบชื่อจากทะเบียนการเป็นที่ปรึกษากฎหมายได้ ส่งผลให้ทนายความผู้นั้นไม่สามารถดำเนินคดีในศาลเยาวชนและครอบครัวได้อีก นอกจากนั้น กรณีดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเยาวชนผู้ตกเป็นจำเลยหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาตามมา เนื่องจากข้อบังคับดังกล่าวเป็นเหตุให้ที่ปรึกษากฎหมายเดิมที่เคยปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวอยู่ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อีก ทำให้มีที่ปรึกษากฎหมายเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ในคดีเยาวชนและครอบครัว

2. ข้อความคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ และที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว

2.1 ข้อความคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ นั้นเป็นรากฐานสำคัญที่รัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลายได้ให้การยอมรับต่อหลักพื้นฐานการปกครอง โดยยึดหลักนิติรัฐและการจำกัดการใช้อำนาจของรัฐเพื่อมิให้รัฐกระทำการละเมิดต่อกฎหมายซึ่งอาจกระทบกับสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้เกินกว่าความจำเป็น การกระทำของรัฐโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมายตามหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง และกฎหมายจะต้องชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามหลักความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และกฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพมิได้ หลักนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการให้หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจตรากฎหมายให้กระทบกระเทือนต่อแก่นหรือสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพได้

2.2 ทฤษฎีและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย

1) หลักนิติรัฐ หมายถึง การที่รัฐยอมตนอยู่ภายใต้กฎหมาย โดยที่รัฐจะกระทำการใด ๆ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อมิให้กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชน นิติรัฐจึงเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจ (Arbitrarily)[1]

2) หลักความชอบด้วยกฎหมาย เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชน และหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Principe de légalité) นั่นก็คือ เป็นการที่รัฐต้องตั้งอยู่ภายใต้กฎหมาย แม้ว่าจะเป็นกฎหมายที่ตนตราขึ้นมาก็ตาม และเมื่อมีกฎหมายที่ให้อำนาจรัฐอันเป็นแหล่งที่มา (Source) ของอำนาจ กฎหมายนั้นก็จะเป็นการจำกัดอำนาจ (Limitation) ไปในตัวการกระทำของรัฐจึงต้องชอบด้วยกฎหมาย โดยการใช้อำนาจของรัฐจะต้องอยู่ในกรอบและขอบเขตของกฎหมาย[2]

---

[1] จาก *คำอธิบายกฎหมายปกครองว่าด้วยหลักทั่วไป* (น. 66), โดย มานิตย์ จุมปา, 2548, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[2] จาก หลักการพื้นฐานของกฎหมายปกครอง. ในคู่มือการศึกษากฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 123), โดย วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2540, กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

3) หลักความได้สัดส่วน หมายถึง มาตรการของรัฐที่กระทบกระเทือนถึงขอบเขตที่ได้รับความคุ้มครองตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ในแง่หนึ่งถือว่า เป็นการจำกัดสิทธิโดยชอบตามรัฐธรรมนูญ แต่อีกแง่หนึ่งอาจเป็นการละเมิดสิทธิโดยมิชอบก็ได้ เป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างสิทธิขั้นพื้นฐานกับมาตรการของรัฐเพื่อความผาสุกของส่วนรวม ซึ่งฝ่ายใดควรจะมีน้ำหนักมากกว่ากัน และการชั่งน้ำหนักดังกล่าวนี้ ต้องยึดหลักว่า "จะต้องไม่เกินกว่าเหตุ"[3]

4) แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมของประชาชน จะยืนยันความเป็นสูงสุดของประชาธิปไตย ก่อให้เกิดทฤษฎีสัญญาประชาคมขึ้น จึงกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดมีเพียงรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตย หรือรัฐธรรมนูญที่มีที่มาจากเจตจำนงของปวงชนเท่านั้น ที่สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว แต่ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญหรือธรรมนูญที่มาจากคณะกลุ่มบุคคลที่ก่อการปฏิวัติ การรัฐประหาร จะเป็นกฎหมายสูงสุดก็ได้เพียงแค่ชื่อหรือรูปแบบเท่านั้น

5) ทฤษฎีลำดับศักดิ์ของกฎหมาย เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นตัวกำหนดองค์กรที่ใช้อำนาจของรัฐ โดยเคารพต่อหลักการอำนาจประชาธิปไตยของชาติเป็นของประชาชนและกฎหมาย เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ทั่วไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของการจัดลำดับศักดิ์ของกฎเกณฑ์ รัฐธรรมนูญถือเอากฎหมายในความหมายของการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ทั่วไปในการจัดลำดับศักดิ์ของกฎเกณฑ์ ผลก็คือว่า จะมีกฎเกณฑ์ที่อยู่เหนือกฎหมายและมีกฎเกณฑ์ที่อยู่ใต้กฎหมาย โดยกฎหมายหรือกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายที่อยู่ต่ำกว่า จะไปขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่อยู่สูงกว่าไม่ได้ หากเกิดการขัดแย้งกันแล้ว ย่อมต้องถือว่า บ่อเกิดของกฎหมายในลำดับชั้นที่ต่ำกว่า จะขัดหรือแย้งกับบ่อเกิดของกฎหมายในลำดับชั้นที่สูงกว่าไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อความเป็นเอกภาพของระบบกฎหมาย

2.3 หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการออกกฎ กฎเป็นเครื่องมือของฝ่ายปกครองที่ใช้ในการปฏิบัติราชการดำเนินการตามกฎหมาย นโยบาย และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎจะสร้างรายละเอียดที่กฎหมายให้อำนาจไปบังคับใช้ เพื่อให้กิจกรรมและนโยบายของฝ่ายปกครอง หรือฝ่ายบริหารสัมฤทธิ์ผล และการจะตรากฎหมายลำดับรองได้ต่อเมื่อมีกฎหมายแม่บทให้อำนาจไว้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย ซึ่งกฎหมายแม่บทนั้นอาจเป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายอื่น ที่มีบังคับเสมอกับพระราชบัญญัติ เนื้อหาสาระในข้อกำหนดของกฎหมายลำดับรองต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ วิธีการออกและวิธีใช้บังคับกฎหมายลำดับรองต้องเป็นไปตามวิธีที่กำหนดไว้ในกฎหมายแม่บท

2.4 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว ที่มาของที่ปรึกษากฎหมายในคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิดนั้น มาจากความต้องการที่จะให้ที่ปรึกษากฎหมายมีส่วนช่วยให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนให้ครบถ้วน

---

[3] *จาก คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ: รัฐธรรมนูญเยอรมัน* (น. 165-167), โดย บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, 2535, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพ ฐานะของจำเลย สิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชน รวมถึงมีหน้าที่ช่วยศาลหาสาเหตุที่แท้จริงที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิด ที่ปรึกษากฎหมายจึงมีบทบาทอย่างมากในการเข้าไปรวบรวมข้อเท็จจริงดังกล่าว ในอันที่จะทำให้ข้อเท็จจริงที่จะนำเสนอต่อศาลในการพิจารณาลงโทษ หรือใช้วิธีการสำหรับเด็กหรือเยาวชนถูกต้องเหมาะสมครบถ้วนและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนได้รับการแก้ไขฟื้นฟูกลับตัวเป็นพลเมืองดีได้อย่างมีประสิทธิภาพตามสภาพความเป็นจริงของเด็กหรือเยาวชนมากที่สุด และมีความแตกต่างจากทนายความทั่วไป คือจะคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับมากกว่า โดยไม่ได้คำนึงว่าเด็กกระทำผิดกฎหมายอาญาหรือไม่ และไม่ได้คำนึงถึงผลแพ้ชนะในคดีเป็นสำคัญอย่างทนายความ

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวนั้นปรากฏทั้งในกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทย โดยต่างได้ให้ความสำคัญกับการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน กล่าวคือ

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศ เป็นที่ยอมรับของสากลว่า ที่ปรึกษากฎหมายมีบทบาทอย่างมากในการนำเสนอความจริงต่อศาล ดังนั้น ในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวกับคดีเด็กหรือเยาวชนจึงมีการวางหลักประกันแก่เด็กหรือเยาวชนให้ได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีไว้ในหลักสากลด้วย ซึ่งได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อันเป็นหลักการที่กฎหมายไทยมีพันธกรณีโดยตรงที่จะต้องปฏิบัติตาม กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน และกฎของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนซึ่งถูกลิดรอนเสรีภาพ โดยต่างได้ให้ความสำคัญกับการมีที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน

3.2 กฎหมายต่างประเทศ

3.2.1 สหรัฐอเมริกา

เด็กหรือเยาวชนในสหรัฐอเมริกานั้น จะมีทนายความคอยให้คำแนะนำตลอดทุกชั้นในการดำเนินคดีในศาล และถ้าหากเด็กไม่สามารถจัดหาทนายความได้ ศาลก็จะมีหน้าที่จัดหาทนายความให้ โดยกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายจะต้องมีการกำหนดขั้นตอนในการนัดหมายทนายความให้แก่เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย หรือทนายความจำเลย (Counsel) แตกต่างกันไปในแต่ละรัฐ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1) รัฐแมสซาชูเซส ได้กำหนดให้มีคู่มือสำหรับที่ปรึกษากฎหมาย หรือทนายความจำเลยของรัฐเอาไว้ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของทนายความจำเลยที่ศาลแต่งตั้งให้แก่เด็กและเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดนั้น โดยทนายความจำเลยที่ศาลแต่งตั้งให้ดังกล่าวจะต้องผ่าน

การฝึกอบรมหรือการสัมมนา 5 วัน และต้องมีความกระตือรือร้นในการทำหน้าที่เป็นทนายความจำเลย สำหรับโครงการฝึกอบรมวิชาชีพทางด้านกฎหมายนั้น จะดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาด้านกฎหมายของรัฐแมสซาซูเซส (MCLE) ซึ่งตั้งอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ทั่วทั้งรัฐ และมีการกำหนดระยะเวลาเปิดอบรมหลายครั้งต่อปี ส่วนเนื้อหาสำหรับการฝึกอบรมนั้นได้มีการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนเอาไว้ เช่น จะต้องคุ้นเคยกับกระบวนวิธีพิจารณาตลอดจนกฎหมายอาญาของรัฐแมสซาซูเซส รวมทั้งการกำหนดให้ต้องมีส่วนร่วมในการฝึกอบรม และฝึกฝนความชำนาญและศึกษาในหลักสูตรหรือโปรแกรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างดีที่สุด และเพื่อที่จะเป็นตัวแทนของลูกความได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) รัฐวอชิงตัน ดี.ซี. ที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความจำเลยของรัฐจะต้องมีคุณสมบัติ คือ ประการแรก ต้องมีคุณสมบัติอย่างต่ำตามที่ศาลสูงของกรุงวอชิงตันได้กำหนดไว้ให้เป็นทนายความที่ว่าความในกรุงวอชิงตันได้ และประการที่สอง ต้องผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรวิชาชีพทางกฎหมายอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 7 ชั่วโมงต่อปี ในหลักสูตรที่เกี่ยวกับการฝึกปฏิบัติการเป็นทนายความจำเลยของรัฐ (Public Defense) ที่ช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องหาและจำเลย และมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ซึ่งได้แก่ เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ (Prosecutor) มาแล้วอย่างน้อย 1 ปี หรือเคยผ่านการเป็นทนายความของรัฐของฝ่ายจำเลยมาแล้วอย่างน้อย 1 ปี หรือเคยทำหน้าที่ในการเป็นทนายความแต่เพียงผู้เดียวในการพิจารณาคดีที่เป็นความผิดเล็กน้อยมาแล้วอย่างน้อย 5 คดี หรือทนายความจำเลยแต่ละคนนั้นจะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลหรือควบคุมในการทำหน้าที่ครั้งแรกในการเป็นทนายความจำเลยของเด็กและเยาวชน

3) รัฐมินนิโซตา ได้กำหนดคุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมาย (Juvenile Counselor) ไว้ในกฎหมายคดีเด็กและเยาวชน (The Juvenile Justice Code) ไว้ว่า คุณสมบัติของที่ปรึกษากฎหมายนั้นจะต้องเป็นทนายความ และมีการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือมีประสบการเกี่ยวกับการช่วยเหลือทางสังคมแก่เด็ก และมีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม

4) รัฐนอร์ทแคโรไลนา ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่ปรึกษากฎหมายในศาลเด็กและเยาวชน (12 Ncac 09b.0116 Minimum Standards for Juvenile Court Counselors and Chief Court Counselors) เอาไว้ในมาตรฐานการศึกษาและการอบรมสำหรับหน่วยงานความยุติธรรมทางอาญา (Criminal Justice Education and Training Standards) โดยให้ที่ปรึกษากฎหมายจะต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันการศึกษาที่ได้รับการรับรองในระดับภูมิภาค และต้องไม่เป็นผู้ก่อความผิดทางอาญาหรือก่ออาชญากรรม

3.2.2 อังกฤษ

การพิจารณาคดีนั้น ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ฟ้องคดีต่อศาล และมักจะแถลงเปิดคดีประกอบคำฟ้องด้วย เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นจำเลยจะแต่งตั้งทนายความช่วยแก้ต่างก็ได้ในกรณีที่เห็นสมควร พนักงานคุมประพฤติมีหน้าที่เสนอรายงานข้อเท็จจริงที่สืบเสาะมา

เกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนที่เป็นจำเลย รวมทั้งรายงานสิ่งแวดล้อม และสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนผู้นั้นต่อศาล โดยศาลอาจจะอนุญาตให้จำเลยที่เป็นเด็กหรือเยาวชนแต่งตั้งทนายความเข้ามาว่าความให้ก็ได้ การที่จะเป็นปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

1) เป็นอัยการระดับสูงโดยต้องมีประสบการณ์เพียงพอและทักษะที่เหมาะสม

2) ได้ผ่านหลักสูตรการฝึกอบรมเกี่ยวกับเยาวชนผู้กระทำความผิด

นอกจากนี้ ที่ปรึกษากฎหมายอาจเป็นหรือเคยเป็นอาสาสมัครเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กและเยาวชน และมีความสนใจเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

3.2.3 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในการพิจารณาคดีเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว ถ้าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดนั้นไม่มีที่ปรึกษากฎหมาย ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องแต่งตั้งให้ โดยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้มีหลักการที่สำคัญโดยเฉพาะหลักสำคัญ ในการตั้งทนายความให้แก่เด็กและเยาวชนโดยได้บัญญัติ มาตรา 68 แห่งกฎหมายอาญาเด็ก และเยาวชน

1) กรณีตามบทบัญญัติเรื่องการตั้งทนายความให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (STPO) ทั้งนี้ตามมาตรา 68 (1) หมายความว่าถ้าในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดให้ศาลตั้งทนายให้จำเลยซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในกรณีใดศาลก็ต้องตั้งทนายให้จำเลยที่เป็นเด็กในกรณีนั้น ๆ ด้วย

2) กรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยร้องขอ

3) กรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของจำเลยถูกศาลสั่งห้ามมิให้อยู่ในการพิจารณาคดีเป็นระยะเวลาหนึ่ง และความเสียหายที่เกิดจากการไม่อยู่ในการพิจารณาคดีนั้น ไม่อาจถูกทดแทนได้ด้วยการชี้แจงจากศาล

4) กรณีที่ศาลสั่งให้มีการเฝ้าติดตามพฤติกรรมของจำเลยว่าว่าจำเลยมีสติปัญญาหรือมีความรู้ผิดชอบมากน้อยเพียงใด

5) กรณีที่มีการควบคุมตัวจำเลยไว้ตามหมายจับหรือหมายขัง ทั้งนี้จนกว่าจำเลยจะอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์

3.3 กฎหมายไทย

3.3.1 สิทธิในกระบวนการยุติธรรมของเด็กตามรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เพื่อกำหนดและให้ความคุ้มครองสิทธิเด็กเอาไว้โดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กนั้นมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนเอาไว้เป็นการเฉพาะ ได้แก่ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 โดยมีการกำหนด

ถึงคุณสมบัติของผู้เข้ามาเป็นที่ปรึกษากฎหมาย การจัดให้มีการอบรมและจดแจ้งชื่อ อำนาจหน้าที่ของที่ปรึกษากฎหมาย รวมถึงหน่วยงานผู้เข้ามาควบคุมที่ปรึกษากฎหมายเป็นการเฉพาะ

3.3.2 หลักการและที่มาเกี่ยวกับการประกอบวิชาชีพทนายความ

เป็นที่ยอมรับกันว่าทนายความมีส่วนสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมในการดำเนินคดีทางกฎหมายอย่างหนึ่ง โดยทนายความหรือปรึกษากฎหมายนั้นถือเป็น “วิชาชีพ” เนื่องจากมีการอุทิศตนให้กับการประกอบวิชาชีพ ต้องมีการศึกษาและความรู้ทางกฎหมายและมีการฝึกอบรมวิชาชีพและผ่านการทดสอบความรู้ทางวิชาชีพเสียก่อน จึงจะได้รับอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพได้ นอกจากใช้ความรู้ความสามารถแล้ว ทนายความยังต้องประพฤติตนให้อยู่ในกรอบของจริยธรรม และมรรยาทของวิชาชีพเพื่อรับใช้สังคม และถูกควบคุมโดยองค์กรวิชาชีพคือสภาทนายความฯ เพื่อควบคุมความประพฤติของทนายความให้สามารถรับใช้ประชาชนได้อย่างเป็นธรรม ซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง มิให้แสวงหาประโยชน์ จนเกินขอบเขตจากลูกความหรือประชาชน

3.3.3 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556

ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ คุณสมบัติ และวิธีการอบรมของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนเอาไว้ โดยมีการกำหนดให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมาย” และให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ในการกำหนดหลักสูตร วิธีการอบรมและทดสอบความรู้แก่ผู้ประสงค์จะเป็นที่ปรึกษากฎหมาย และพิจารณาการเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย นอกจากนี้ยังมีการออกบัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมาย โดยกำหนดไว้ว่าในกรณีที่ที่ปรึกษากฎหมาย ถูกเพิกถอนชื่อออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามความก็ให้บัตรประจำตัวที่ปรึกษากฎหมายเป็นอันยกเลิกไป มีการกำหนดให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศรับสมัครและจัดอบรมความรู้แก่ผู้ที่จะเป็นที่ปรึกษากฎหมาย อีกทั้ง มีการกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาเพิกถอนชื่อ ที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายได้ ในกรณีที่คณะกรรมการมีคำสั่งเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมาย ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเพิกถอนชื่อผู้นั้นออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายด้วย

4. วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชน จึงได้มีการออกข้อบังคับฯ ดังกล่าว มาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ คุณสมบัติและการอบรมเกี่ยวกับปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนนั้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงปัญหาทางกฎหมายดังต่อไปนี้

1) ปัญหาเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวอันส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมาย

ตามที่ “ประธานศาลฎีกา” ได้ออกกฎหมายลำดับรองมาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายเอาไว้โดยเฉพาะ อันได้แก่ ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาความศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการของที่ปรึกษากฎหมาย ตลอดจนการจัดให้มีการอบรมและออกใบอนุญาตสำหรับการเป็นที่ปรึกษากฎหมายของประเทศไทย แต่การออกกฎหมายลำดับรองดังกล่าวยังเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อหลักกฎหมาย ซึ่งแยกพิจารณาได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก ผลกระทบต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย

ภายใต้หลักการความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักความชอบด้วยกฎหมายนั้น ส่งผลให้ต้องสร้างระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาสถานะความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ เพราะหากให้กฎเกณฑ์อื่นสามารถขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้เสียแล้ว คุณค่าของรัฐธรรมนูญก็หายไป[4] กรณีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ซึ่งมีสถานะเป็น “กฎ” ซึ่ง กฎนั้นถือว่าเป็นเครื่องมือของฝ่ายปกครองที่ใช้ในการปฏิบัติราชการ ดำเนินการตามกฎหมาย นโยบาย และบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยกฎจะสร้างรายละเอียดที่กฎหมายให้อำนาจไปบังคับใช้ เพื่อให้กิจกรรมและนโยบายของฝ่ายปกครองหรือฝ่ายบริหารสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้ นอกจากฝ่ายปกครองที่จะมีอำนาจในการออกกฎแล้ว แต่หน่วยงานส่วนอื่น เช่น ฝ่ายตุลาการ ก็สามารถออกกฎได้เช่นกัน ซึ่งเป็นการใช้อำนาจบริหารในการออกกฎเพื่อมาควบคุมดูแล หรือบริหารงานภายในองค์กรของตน นอกเหนือจากการใช้อำนาจทางตุลาการในการพิจารณาตัดสินคดีความตามปกติ โดยกฎนั้นก็ถือเป็นกฎหมายอย่างหนึ่ง ย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายเช่นกัน

ดังนั้น การออกกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ต่ำกว่า จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่า ได้แก่รัฐธรรมนูญ แต่เนื่องจากข้อบังคับฯ ดังกล่าว มีลักษณะเป็นการจำกัดถึงสิทธิและเสรีภาพของของประชาชนที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ได้รับรองเรื่องสิทธิและเสรีภาพเอาไว้ในมาตรา 29 กล่าวคือ เป็นการออกข้อบังคับเพื่อสร้างหลักเกณฑ์ให้ทนายความทุกคนที่จะสามารถเข้ามาเป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาของเยาวชนได้นั้น จะต้องผ่านการอบรมและจดแจ้งชื่อ จึงเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตาม มาตรา 29 ซึ่งการจะจำกัดเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองได้นั้น เป็นเรื่องที่จะต้องออกเป็น “กฎหมายลำดับ

---

[4] จาก *ถาม-ตอบ กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 1), โดย มานิตย์ จุมปา, 2553, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชบัญญัติ” มิใช่ “ข้อบังคับ” ที่เป็นกฎหมายลำดับรอง ดังนั้น ข้อบังคับฯ ดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย ข้อบังคับฯ ดังกล่าวกำหนดให้มีการอบรบจดแจ้งชื่อและมีการออกใบอนุญาต จึงเป็นมาตรการที่ไม่จำเป็น และไม่เหมาะสมที่สุดที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เป็นกฎหมายลำดับรองที่ไม่สอดคล้องหลักทฤษฎีทางกฎหมาย เนื่องจากส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทั้งนี้ ควรต้องพิจารณาเพื่อนำมาตรการที่เหมาะสมหลาย ๆ มาตรการมาเปรียบเทียบกัน ว่ามาตรการใดกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

ประการที่สอง ผลกระทบต่อหลักเสรีภาพในการประกอบอาชีพ

มีข้อควรพิจารณาอยู่อีกว่าการออกกฎ มาเพื่อควบคุมดูแล และกำหนดรูปแบบการบริหารพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในองค์กรของตนนั้น สมควรหรือไม่หาก กฎ หรือข้อบังคับนั้นต้องไปกระทบกระเทือนต่อองค์กรวิชาชีพ อันมีองค์ความรู้และความชำนาญ สามารถควบคุมสมาชิกภายในกลุ่มได้เอง และมีความเป็นอิสระจากการควบคุมจากคนนอกวิชาชีพ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 43 ได้รับรองว่าบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ และการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ลักษณะในการประกอบวิชาชีพของทนายความยังรวมถึงการเป็นที่ปรึกษาทางคดี ทั้งปัญหาและข้อเท็จจริงทางกฎหมาย และรับทำนิติกรรมสัญญาต่าง ๆ ในทางธุรกิจการค้าระหว่างเอกชนกับเอกชน ตลอดจนกิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพกฎหมายอีกด้วย ดังนั้น ข้อบังคับฯ ดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการสร้างเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความ ในฐานะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนเป็นจำเลย ในศาลเยาวชน ให้ต้องถูกจำกัดเสรีภาพของทนายความในการประกอบอาชีพ และมาตรการดังกล่าวไม่ได้เป็นมาตรการที่ดีที่สุดในการจัดระเบียบในการประกอบอาชีพอันเป็นข้อยกเว้นตามมาตรา 43 วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เช่นกัน

จะเห็นได้ว่า การออกข้อบังคับดังกล่าว จึงเป็นการขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการประกอบอาชีพของวิชาชีพทนายความ ตามมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่งผลกระทบต่อวิชาชีพทนายความและสิทธิของประชาชน เนื่องจากข้อบังคับดังกล่าวมีลักษณะเป็นการสร้างเงื่อนไขในการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความในฐานะเป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีที่เยาวชนเป็นจำเลย จึงเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพของทนายความ เพราะทนายความนั้นเป็นวิชาชีพอิสระสามารถว่าความได้ทั่วราชอาณาจักร ทำให้ทนายความผู้ได้รับใบอนุญาตไม่สามารถว่าความในศาลเยาวชนและครอบครัวตามข้อบังคับดังกล่าวได้ ถือเป็นการลิดรอนเสรีภาพของวิชาชีพทนายความ ดังนั้น จึงไม่ควรออกกฎลักษณะดังกล่าวเพื่อจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพทนายความ

2) ปัญหาที่ปรึกษากฎหมาย ในคดีเยาวชนและครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานซึ่งควบคุมที่ปรึกษากฎหมายและเยาวชนผู้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา

สืบเนื่องจากปัญหาในข้อ 1) ปรากฏว่า ข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวหลายประการได้ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานที่จะทำหน้าที่ควบคุมที่ปรึกษากฎหมายและยังส่งผลกระทบถึงการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาซึ่งเป็นประธานของคดี จึงยังไม่อาจบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่คำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กได้อย่างแท้จริง

ประการแรก ผลกระทบต่อหน่วยงานที่ควบคุมที่ปรึกษากฎหมาย ผลในทางปฏิบัติของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ได้แก่ การที่ที่ปรึกษากฎหมายหรือผู้ซึ่งเป็นทนายความต้องอยู่ภายใต้การควบคุมทางทะเบียนจากการกำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนรายชื่อที่ปรึกษากฎหมาย มีการเพิกถอนชื่อที่ปรึกษากฎหมายออกจากทะเบียนที่ปรึกษากฎหมายตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ และยังกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่คณะกรรมการกำกับดูแลที่ปรึกษากฎหมายอีกด้วย เป็นการใช้อำนาจควบคุมทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายที่ซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ของสภาทนายความฯ หน่วยงานซึ่งควบคุมวิชาชีพทนายความตามพระราชบัญญัติสภาทนายความ พ.ศ. 2528 จึงทำให้หน่วยงานที่จะเข้ามาควบคุมที่ปรึกษากฎหมายไม่ชัดเจน ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการควบคุมที่ปรึกษากฎหมาย ส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่เด็กและเยาวชนจึงขาดความต่อเนื่อง และความเข้าใจเกี่ยวกับคดีจึงไม่อาจนำไปสู่ผลในการคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

ประการที่สอง ผลกระทบต่อเยาวชนผู้ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา บทบัญญัติของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาฯ ที่กำหนดเงื่อนไขให้ที่ปรึกษากฎหมายต้องผ่านการอบรมจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลางนั้น เป็นเหตุให้ที่ปรึกษากฎหมายที่เคยปฏิบัติหน้าที่ในศาลเยาวชนและครอบครัวอยู่เดิม ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อีก ซึ่งรวมทั้งทนายความและผู้ขึ้นทะเบียนเป็นที่ปรึกษากฎหมายเดิม เป็นเหตุให้จำนวนที่ปรึกษากฎหมายมีไม่เพียงพอกับความต้องการที่ปรึกษากฎหมายในคดีซึ่งอยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งนี้ แนวทางในการตีความกฎหมายปัจจุบันในกรณีที่ไม่มีที่ปรึกษากฎหมายซึ่งผ่านการอบรมและขึ้นทะเบียนต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเข้าร่วมในชั้นสอบสวน คือ พนักงานอัยการจะไม่สั่งฟ้องคดีเนื่องจากสำนวนสอบสวนไม่ชอบ เนื่องจากถือว่าการเข้าร่วมการแจ้งข้อกล่าวหาและการสอบปากคำของที่ปรึกษากฎหมายชั้นสอบสวนเป็นสาระสำคัญ ซึ่งทำให้พนักงานอัยการมีอำนาจฟ้อง จะเห็นได้ว่าปัญหาที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวนอกจากจะส่งผลกระทบแก่ทนายความผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษากฎหมายในคดีเด็กและเยาวชนแล้ว ยังส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับระบบการดำเนินการคดีและที่สำคัญคือส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนด้วย

5. ข้อเสนอแนะ

ในที่นี้ขอเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัว ดังต่อไปนี้

1) ปัญหาเนื้อหากฎหมายเกี่ยวกับที่ปรึกษากฎหมายไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายนั้น มีความจำเป็นต้องพิจารณาทบทวนบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย หรือสิทธิเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้รับรองไว้ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายเหล่านี้ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญต่อไป โดยเห็นว่าบทบัญญัติใดที่ขัดหรือแย้งต่อหลักกฎหมายต่าง ๆ ในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรมระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและการลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 ควรได้รับการยกเลิก อาทิเช่น บทบัญญัติเกี่ยวกับการให้ศาลเยาวชนและครอบครัวต้องจัดการอบรมและขึ้นทะเบียนออกบัตรประจำตัวหรือใบอนุญาตให้แก่ที่ปรึกษากฎหมายหรือทนายความ โดยให้มีการออกกฎหมายลำดับรองโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 ออกมาเพื่อควบคุมดูแล และจัดการอบรมที่ปรึกษากฎหมายแทน โดยไม่จำเป็นต้องกำหนดให้มีใบอนุญาตอีก ซึ่งหน่วยงานผู้ทำการดูแลและควบคุมควรเป็น “สภาทนายความฯ” ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ชอบด้วยกฎหมายในการดูแลและควบคุมทนายความรวมทั้งที่ปรึกษากฎหมาย จึงเป็นหน่วยงานที่เหมาะสมที่สุดในการคุมที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาวชนและครอบครัวนี้

โดยสภาทนายความควรจะเป็นผู้จัดการอบรมที่ปรึกษาโดยอาจมีการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของศาลเยาวชนและครอบครัวและสภาทนายความ ในการกำหนดหลักสูตรหรือการจัดวิทยากรผู้อบรมเพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตวิทยา ด้านการสังคมสงค์เคราะห์ หรือด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สามารถทำงานเป็นที่ปรึกษากฎหมายให้แก่เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสูดแก่เด็ก

2) ปัญหาต่อเนื่องจากการที่หน่วยงานผู้เข้าควบคุมทนายความหรือที่ปรึกษากฎหมายต้องถูกแทรกแซงอำนาจจึงเกิดผลกระทบ คือ การมีที่ปรึกษากฎหมายไม่เพียงพอที่จะให้การช่วยเหลือแก่เด็กหรือเยาวชนผู้เป็นจำเลยในคดีอาญา อันเนื่องมาจากการต้องผ่านการอบรมที่ปรึกษากฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการอบรม ระเบียบปฏิบัติของที่ปรึกษากฎหมาย การจดแจ้งและลบชื่อออกจากบัญชี พ.ศ. 2556 นั้น ในขณะที่ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมาย กรณีที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้ต้องหาหรือจาเลยมีความประสงค์ที่จะได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความที่ตนไว้วางใจมากกว่าที่ปรึกษากฎหมายที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลเด็กและเยาวชนควรเปิดโอกาสให้ทนายความ

ดังกล่าวสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยอาศัยมาตรา 114 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เพื่อความสอดคล้องกับหลักการการดำเนินคดีที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

บรรณานุกรม

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. (2556). **หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชน.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2553). **กฎหมายมหาชน: ความเป็นมาทฤษฎี และหลักการที่สำคัญ.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน

บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547*). หลักพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2538). **กฎหมายมหาชน** *เล่ม 3 ที่มาและนิติวิธี.* กรุงเทพฯ: นิติธรรม

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2558). บันทึกความเห็นและข้อเสนอแนะ เรื่องคุณสมบัติและบทบาทของที่ปรึกษากฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน. กม.คปก.(ก) ที่ 43/2558

เจตน์ สถาวรศีลพร. (ม.ป.ป.). ข้อพิจารณาบางประการว่าด้วยนิติรัฐกับลำดับชั้นของกฎหมาย. ศูนย์ศึกษากฎหมายปกครองระหว่างประเทศ สำนักวิชาการและความร่วมมือระหว่างประเทศ สำนักงานศาลปกครอง.

น้ำแท้ มีบุญสล้าง. (2552). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศอังกฤษ. จุลนิติ.

ปัญจพัฒ์ บัวพวงชน. (2547). **บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุชาติ แนวประเสริฐ. (2552). **สิทธิการมีที่ปรึกษาในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายในคดีเยาชนและครอบครัว** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Coffey R. Alan. (1974). **Juvenile Justice as a System: Law Enforcement To Rehabilitation.** New Jersey: Prentice-Hall. Inc,

Streib L. Victor. (1978). **Juvenile Justice in America.** Kennikat Press.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีจำนอง ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด

อรรถพล ประสงค์ดำรงกุล[*]
รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์[**]

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับคดีจำนอง ศึกษาเฉพาะกรณีการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด สืบเนื่องจากการบังคับคดีจำนอง เจ้าหนี้ผู้รับจำนองมีความประสงค์ที่จะบังคับเอากับทรัพย์ที่ลูกหนี้ผู้จำนองได้นำมาวางไว้เป็นประกันการชำระหนี้ เมื่อลูกหนี้ผู้จำนองผิดนัดชำระหนี้เงินต่อเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง เพื่อที่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะได้รับการชดใช้หนี้คืน โดยเจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะต้องดำเนินการบังคับคดีจำนองตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งวิธีการบังคับคดีจำนองดังกล่าวต้องดำเนินการไปเพื่อประโยชน์ของเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง อีกทั้งยังต้องดำเนินการไปเพื่อให้ความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ผู้จำนองด้วย

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการบังคับคดีจำนองโดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด ก่อปัญหาทางกฎหมายและมีผลกระทบต่อเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง ลูกหนี้ ผู้จำนอง ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ที่สนใจหรือประสงค์จะซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาด ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีจำนอง ปัญหาเกี่ยวกับการคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองโดยอ้างว่าราคาขายทอดตลาดต่ำ ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับจำนองในการได้รับการจัดสรรเงินชำระหนี้ ปัญหาเกี่ยวกับผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดีจำนอง ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากการบังคับใช้และการตีความกฎหมายที่ยังไม่ชัดเจน จึงส่งผลให้ในปัจจุบันผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีจำนองดังกล่าวเกิดความไม่เชื่อมั่นเมื่อจะต้องดำเนินการบังคับคดีจำนอง

ดังนั้น จากผลของการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขปัญหาทั้งการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย โดยในส่วนการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายมาตรา 193/27 และ มาตรา 745 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมาตรา 271 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้มีความสัมพันธ์และไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน และในส่วนการแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขปัญหา 2 ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

แพ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยผู้เขียนขอเสนอแนะว่าสภานิติบัญญัติแห่งชาติควรรีบพิจารณาและประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเร็ว และแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้คู่สัญญาจำนองทำความตกลงให้มีการบังคับจำนองในทำนองเดียวกันกับที่ใช้ในกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น เพื่อให้การบังคับคดีจำนองของประเทศไทย มีการยอมรับหลักการรูปแบบอื่น ๆของการประกันการชำระหนี้ให้หลากหลายรูปแบบ และยอมรับหลักการแสดงเจตนาของคู่สัญญาในการทำข้อตกลงกระบวนการบังคับชำระหนี้ที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล โดยตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรมและหลักสุจริตเป็นสำคัญ

1. บทนำ

กฎหมายที่ว่าด้วยหลักประกันการชำระหนี้ มีความสำคัญต่อการลงทุนและระบบเศรษฐกิจ ด้วยเหตุว่าการประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นกิจการในประเภทใดผู้ประกอบการต้องมีทุนในการประกอบการด้วยกันทั้งนั้น ซึ่งการหาทุนหรือเงินทุนนี้ผู้ประกอบการก็สามารถทำได้หลายวิธี โดยวิธีการหนึ่งที่ผู้ประกอบการเลือกกระทำคือ การกู้ยืมมาจากแหล่งเงินทุน โดยการทำสัญญายืมทั่วไป ผู้ให้ยืมหรือเจ้าของเงินทุนจะให้ยืมหรือไม่ก็จะพิจารณาจากความสามารถในการชำระคืนของผู้ยืมว่าจะสามารถชำระหนี้คืนได้หรือไม่ โดยจะพิจารณาจากลักษณะของกิจการของผู้ยืมว่าจะเป็นกิจการที่ทำให้ลูกหนี้มีกำไรจากรายได้จากการประกอบกิจการนั้นมาชำระคืนหรือไม่ สิ่งที่สำคัญอีกข้อหนึ่งที่เจ้าหนี้จะพิจารณาคือหลักประกันในการชำระหนี้ ซึ่งหลักประกันที่ผู้ให้กู้ยืมนิยมมากที่สุดคือ หลักประกันด้วยทรัพย์ที่เรียกว่าสัญญาจำนอง เนื่องจากการจำนองนั้นเป็นสัญญาประกันด้วยทรัพย์ในทรัพย์ประเภทอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทรัพย์ที่มีราคาสูง และผู้จำนองต้องนำเอาทรัพย์สินไปตราไว้กับผู้รับจำนองด้วยการทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ก่อให้เกิดบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จำนอง ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญ ไม่ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่จำนองจะโอนไปเป็นของบุคคลภายนอกแล้วหรือไม่ และแม้ว่าหนี้ที่จำนองเป็นประกันนั้นขาดอายุความแล้ว เจ้าหนี้จำนองก็ยังสามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์จำนองได้ โดยผู้จำนองไม่จำต้องส่งมอบทรัพย์สินจำนองให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้แต่อย่างใด อีกทั้งตลอดเวลาที่ผู้จำนองยึดถือทรัพย์สินจำนองไว้ในระหว่างที่มีการจำนองทรัพย์สินเป็นการประกันการชำระหนี้นั้น ผู้จำนองยังคงสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินที่จำนองได้

แต่การจำนองในปัจจุบันนี้กลับไม่ได้มีส่วนช่วยในการกระตุ้นเศรษฐกิจ หรือการตัดสินใจในการให้กู้ของผู้ให้กู้ยืมแต่อย่างใด เนื่องจากการจำนองในปัจจุบันยังมีปัญหาอีกมากมายโดยเฉพาะปัญหาในการฟ้องคดีบังคับจำนอง เอาทรัพย์จำนองออกขายทอดตลาดซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงวิธีการบังคับจำนองโดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองออกขายทอดตลาดไว้ในมาตรา 728 ที่กำหนดว่าการบังคับจำนองหรือการบังคับ

ชำระหนี้เอาจากหลักประกันตามสัญญาจำนองนั้นต้องผ่านกระบวนการมากมาย ต้องทำการฟ้องคดีต่อศาลเพื่อบังคับจำนองเอาทรัพย์จำนองออกขายทอดตลาด และเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาตามคำฟ้องและออกคำบังคับแล้ว ก็นำไปสู่กระบวนการในการบังคับคดีจำนองตามคำพิพากษา ที่ต้องกระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี กรมบังคับคดี กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลานาน จนบางครั้งเป็นเหตุให้ทรัพย์ที่เป็นหลักประกันนั้นมีสภาพทรุดโทรม ไม่เป็นที่ต้องการของผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาด เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์จำนองได้ยาก หรือเมื่อมีการบังคับขายทอดตลาดทรัพย์ที่จำนองได้ทรัพย์จำนองนั้นก็ด้อยราคาลง การเสื่อมคุณภาพและราคาของหลักประกันเหล่านี้จึงทำให้เจ้าหนี้ที่ถึงแม้จะเป็นเจ้าหนี้จำนองก็ยังไม่อาจได้รับชำระหนี้คืนได้ทันทีหรือรวดเร็ว อีกทั้งกว่าจะบังคับชำระหนี้ได้ก็อาจทำให้หลักทรัพย์นั้นมีราคาไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ อันเป็นผลเสียต่อทั้งลูกหนี้ ผู้จำนอง เจ้าหนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดี และบุคคลภายนอกผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์จำนองจากการขายทอดตลาด

ดังนั้น จึงควรทำการศึกษาถึงปัญหาการฟ้องคดีบังคับจำนองเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด และหาแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเหมาะสม ถูกต้อง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติเพื่อให้เกิดความพอใจโดยรวมแก่ทุกฝ่าย โดยเจ้าหนี้ผู้รับจำนองและลูกหนี้ผู้จำนองเกิดความมั่นใจมากยิ่งขึ้น เมื่อมีกรณีที่ต้องมีการฟ้องคดีบังคับจำนองเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาดว่าจะมีความรวดเร็วและมีความเป็นธรรม รวมทั้งบุคคลภายนอกผู้ประสงค์จะซื้อทรัพย์จำนองจากการขายทอดตลาดมีความเชื่อมั่นที่จะเข้าประมูลซื้อทรัพย์ได้อย่างเต็มที่ว่าจะไม่เกิดปัญหาตามมาในภายหลัง

2. ขั้นตอนการตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีและการนำยึดทรัพย์จำนองเพื่อขายทอดตลาด

ในการดำเนินการบังคับคดีจำนอง เพื่อนำทรัพย์จำนองออกขายทอดตลาดตามคำพิพากษาของศาล จะต้องดำเนินการตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 และกฎ ระเบียบคำสั่งที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้

2.1การตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี

เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ฝ่ายใดแพ้คดี บุคคลนั้นถือเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อทราบคำพิพากษาแล้วไม่ปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องดำเนินการขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี เพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 และมาตรา 272 โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเป็นผู้นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคหนึ่ง ซึ่งห้ามมิให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เกินกว่าที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดี เว้นแต่กรณีที่ศาลมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นหรือกฎหมายบัญญัติไว้ เช่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินสิ่งเดียวและไม่สามารถแยกยึดมาได้ หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์หลายสิ่งแต่มีทรัพย์เพียงสิ่งเดียวที่เพียงพอแก่การชำระหนี้หรือเกินกว่าหนี้[1]แต่หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายืนยันให้ยึดทรัพย์ดังกล่าว เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจต้องรายงานศาลเพื่อขอปลดเปลื้องความรับผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283

2.2 การนำยึดทรัพย์จำนองและกำหนดเวลาในการบังคับคดีจำนอง

การยึดทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำโดยการยึดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ ทั้งนี้ในหมวด 2 มาตรา 303 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้บัญญัติถึงการยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้จัดทำโดย

(1) นำเอาเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร

(2) มอบไว้ในอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในอารักขาของบุคคลอื่น ซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบ กับต้องทำให้การยึดนั้นเห็นเป็นประจักษ์แจ้งโดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่เห็นสมควร

การยึดอสังหาริมทรัพย์ มาตรา 304 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดยนำเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ ให้เจ้าพนักงานที่ดินบันทึกการยึดไว้ในทะเบียน ถ้าหนังสือสำคัญยังไม่ออกหรือนำมาแสดงไม่ได้หรือหาไม่พบ ให้ถือว่าการที่ได้แจ้งยึดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินนั้นเป็นการยึดตามกฎหมายแล้ว นอกจากนี้ การยึดนั้นครอบคลุมไปถึงเรื่องอุปกรณ์และดอกผลนิตินัยของอสังหาริมทรัพย์นั้นด้วย

ในทางปฏิบัติ กรมบังคับคดีได้ออกระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในการยึดอสังหาริมทรัพย์โดยให้ทำการยึดอสังหาริมทรัพย์ ณ ที่ทำการได้โดยไม่ต้องออกไปดำเนินการยึด ณ ที่ตั้งทรัพย์ เว้นแต่กรณีที่สภาพทรัพย์มีรายละเอียดโครงสร้างซับซ้อน เช่น โรงแรม โรงงาน หรือเป็นทรัพย์ที่มีราคาประเมินตั้งแต่ 20 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งเป็นไปตามที่ประกาศกำหนด ทั้งนี้ตามข้อ 3 แห่งคำสั่งกรมบังคับคดีที่ 452/2548 เรื่องการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการยึดทรัพย์

เมื่อมีเจ้าหนี้มายื่นคำขอยึดทรัพย์ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจหมายบังคับคดี เพื่อรับทราบคำสั่งศาลว่าให้ดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีใด รวมไปถึงตรวจสอบระยะเวลาในการใช้สิทธิบังคับคดี หากเกินกำหนด 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถือว่าเกินระยะเวลา

[1] แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ขับไล่ รื้อถอน และจำหน่ายทรัพย์สินของกรมบังคับคดี.

การบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องไม่ดำเนินการบังคับคดีให้ ตามมาตรา 271 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ทั้งนี้ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องตรวจสอบหมายบังคับคดีว่าเป็นหมายบังคับคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลใด เพื่อส่งมอบให้เจ้าพนักงานบังคับคดีที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่ดังกล่าวดำเนินยึดทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งหากหมายกำหนดให้ยึดทรัพย์ใด เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ดังนั้น หน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ต้องดำเนินการยึดทรัพย์ตามที่ศาลสั่งมาโดยเฉพาะเจาะจง จะยึดทรัพย์อื่นไม่ได้ และประการสำคัญเจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปรับชำระหนี้ไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้

2.3 ผลของการนำยึดทรัพย์จำนอง

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 305 ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะก่อให้เกิดการโอน เปลี่ยนแปลง ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึดภายหลังที่ได้ทำการยึดแล้วนั้นไม่ได้ แม้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยังคงเป็นเจ้าของทรัพย์สินก็ไม่มีอำนาจโอนหรือเปลี่ยนแปลงสิทธิในทรัพย์สินนั้น ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วน และแม้ว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้กระทำไป กรณีหาอาจใช้ยันแก่เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ไม่ และบุคคลภายนอกก็ไม่อาจอ้างความสุจริตและเสียค่าตอบแทนยันเจ้าหนี้และเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อการยึดที่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวได้

การใช้ทรัพย์สินที่ถูกยึดของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวคือ ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับมอบให้เป็นผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกยึด ลูกหนี้ชอบที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นตามสมควร แต่ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะทำให้ทรัพย์ที่อยู่ในความครอบครองต้องหรืออาจจะเสียหาย เจ้าพนักงานบังคับคดีก็มีอำนาจเข้ารักษาทรัพย์หรือตั้งผู้จัดการทรัพย์สินนั้นได้

นอกจากนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290 วรรคหนึ่ง ยังได้บัญญัติว่า “เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ห้ามมิให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีก แต่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเช่นว่านี้มีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ตนเข้าเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินที่ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นได้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

และตามมาตรา 290 วรรคสองได้บัญญัติว่า “ไม่ว่ากรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำขอเช่นว่านี้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าผู้ยื่นคำขอไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่น ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา”

3. วิธีการขายทอดตลาดทรัพย์จากการบังคับคดี

การขายทอดตลาดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 308 วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้การขายทอดตลาดนั้นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับการขายทอดตลาด รวมถึงคำสั่งต่าง ๆของกรมบังคับคดี

การขายทอดตลาดโดยกรมบังคับคดีเป็นการดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งมีเจ้าพนักงานบังคับคดีสังกัดกรมบังคับคดีเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องขายทรัพย์สินให้ได้ราคาสูงสุด เพื่อให้เกิดช่องว่างระหว่างราคาที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สินกับมูลค่าตลาดแห่งทรัพย์สินน้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการขายทอดตลาดทรัพย์สิน โดยเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์สิน นอกจากจะเป็นการชำระหนี้ตามคำพิพากษาแล้วยังต้องไม่ทำให้ลูกหนี้หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องต้องได้รับความเสียหายด้วย การดำเนินการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากหากการขายทอดตลาดทรัพย์สินได้ราคาต่ำย่อมไม่สามารถชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ครบถ้วน ในทางกลับกันลูกหนี้ผู้จำนอง ก็ยังต้องรับผิดในจำนวนหนี้ส่วนที่เหลือ โดยหากลูกหนี้ผู้จำนองไม่สามารถชำระหนี้ในส่วนที่เหลือได้ เจ้าหนี้ผู้รับจำนองก็อาจยึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ผู้จำนองเพื่อมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้ได้จนครบถ้วน แต่หากการขายทอดตลาดดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพจนทำให้มีการขายทรัพย์สินได้ในราคาสูง กรณีดังกล่าวก็จะส่งผลดีต่อทั้งเจ้าหนี้ผู้รับจำนองและลูกหนี้ผู้จำนองเช่นกัน กล่าวคือ ทำให้เจ้าหนี้ผู้รับจำนองได้รับชำระหนี้ได้ครบถ้วน และลูกหนี้ผู้จำนองสามารถหลุดพ้นจากหนี้สินได้อย่างรวดเร็ว หรือกรณีอาจมีเงินเหลือคืนจากการขายทอดตลาดให้แก่ลูกหนี้ผู้จำนองได้ต่อไป

4. ปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับคดีจำนองโดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีทรัพย์จำนอง

กรณีปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีจำนอง เมื่อหนี้ที่จำนองเป็นประกันขาดอายุความ จำนองไม่ระงับไปด้วย ทั้งผู้รับจำนองยังสามารถบังคับจำนองได้ เพียงแต่จะบังคับเอาดอกเบี้ยที่ค้างชำระในการจำนองเกินห้าปีไม่ได้ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 745 และมาตรา 193/27 แม้ว่าเจ้าหนี้ผู้รับจำนองจะฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองออกขายทอดตลาดแล้ว ซึ่งจะมีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ไม่จำต้องร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาภายในสิบปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้เจ้าหนี้ผู้รับจำนองไม่รีบขวนขวายที่จะบังคับคดีจำนอง เพราะแม้หนี้ที่จำนองเป็นประกันจะขาดอายุความแล้วหรือพ้นกำหนดระยะเวลาบังคับคดี

แล้ว ก็ยังสามารถที่จะบังคับคดีเอากับทรัพย์จำนองได้ ทำให้กระบวนการบังคับคดีจำนองมีระยะเวลาไม่แน่นอน ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้จำนอง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้รับจำนอง ผู้มีสิทธิบังคับคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 271 ย่อมต้องมีหน้าที่ร้องขอให้มีการบังคับคดีภายในกำหนดสิบปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้รับจำนองไม่ดำเนินการบังคับคดีจำนองภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวย่อมสิ้นสิทธิที่จะบังคับคดีได้

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองโดยอ้างว่าราคาขายทอดตลาดต่ำ

กรณีปัญหาเกี่ยวกับการคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองโดยอ้างว่าราคาขายทอดตลาดต่ำ การที่ตามประมวลกฎวิธีพิจารณาความแพ่งได้บัญญัติให้สิทธิแก่บุคคลที่มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี คัดค้านกระบวนการในการขายทอดตลาดในขั้นตอนต่าง ๆได้ ซึ่งก็เป็นอีกเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการบังคับคดีจำนองมีระยะเวลาไม่แน่นอน เพราะอาจต้องมีการขายทอดตลาดใหม่ จนบางครั้งกว่าจะขายทอดตลาดทรัพย์จำนองได้ ก็เป็นเหตุให้ทรัพย์ที่เป็นหลักประกันนั้นมีสภาพทรุดโทรม เมื่อมีการบังคับขายทอดตลาดทรัพย์ที่จำนองจึงทำให้ทรัพย์นั้นด้อยราคาลง การเสื่อมคุณภาพและราคาของหลักประกันเหล่านี้จึงทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ที่ถึงแม้จะเป็นเจ้าหนี้จำนองก็ยังไม่อาจได้รับชำระหนี้คืนได้ทันทีหรือรวดเร็ว อีกทั้งกว่าจะบังคับชำระหนี้ได้ก็อาจทำให้หลักทรัพย์นั้นมีราคาไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ ซึ่งทำให้เห็นว่าหลักประกันการชำระหนี้ที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีอยู่นั้น ไม่ได้ทำให้การบังคับคดีเสร็จสิ้นได้รวดเร็วแต่อย่างใด ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ในการคัดค้านการขายทอดตลาดโดยการอ้างว่าราคาสูงสุดที่จะขายได้นั้นมีราคาต่ำเกินสมควร ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ วรรคหนึ่ง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมว่า การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี คัดค้านการขายทอดตลาดโดยอ้างเหตุว่าราคาสูงสุดที่จะขายได้นั้นมีราคาต่ำเกินสมควร ให้ผู้ที่คัดค้านราคานั้นกำหนดราคาที่บุคคลนั้นพึงพอใจด้วย โดยผู้คัดค้านราคานั้นจะต้องผูกพันในราคาดังกล่าวที่จะต้องหาผู้ซื้อตามราคาที่ผู้คัดค้านราคานั้นได้ และในส่วนบทบัญญัติในเรื่องให้ผู้ที่ยื่นคำร้องคัดค้านการขายทอดตลาดราคาต่ำโดยไม่มีมูลชดใช้ค่าสินไหมให้แก่ผู้ที่เสียหาย ควรบัญญัติให้คำสั่งของศาลชั้นต้นเป็นที่สุด เพื่อให้การเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นไปโดยทันท่วงทีและเป็นการปรามผู้ที่จะยื่นคำร้องคัดค้านการขายทอดตลาดราคาต่ำด้วยเหตุดังกล่าวโดยไม่มีมูลด้วย

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับจำนองในการได้รับจัดสรรเงินชำระหนี้

กรณีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับจำนองในการได้รับการจัดสรรเงินชำระหนี้ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดทรัพย์ได้แล้ว หน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีในขั้นตอนต่อมาคือ การจัดสรรเงินที่ได้ให้แก่เจ้าหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 316 ซึ่งขั้นตอนในส่วนนี้จะมีส่วนสำคัญคือ การจัดทำบัญชีส่วนแบ่ง

เฉลี่ย เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียรับรอง และจ่ายเงินที่ขายทอดตลาดได้ไปตามบัญชีส่วนแบ่งเฉลี่ยนั้น ซึ่งแม้ว่าสำนวนการบังคับคดีจำนองตามคำพิพากษาจะดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองได้แล้ว และอยู่ในขั้นตอนการเฉลี่ยเงินที่ขายทอดตลาดได้แล้วก็ตาม แต่ยังอาจเกิดเหตุขัดข้องที่ทำให้การจ่ายเงินให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียล่าช้าออกไปได้อีก เช่น มีการคัดค้านการขายทอดตลาดจากผู้มีส่วนได้เสีย ผู้ซื้อทรัพย์จำนองได้จากการขายทอดตลาดชำระราคาล่าช้า ระยะเวลาในการทำบัญชีรับจ่ายของเจ้าพนักงานบังคับคดี และการคัดค้านบัญชีรับจ่ายของเจ้าหนี้หรือผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเหตุดังกล่าวทำให้เกิดความล่าช้าในขั้นตอนการจัดสรรเงินที่ได้จากการขายทอดตลาดทรัพย์จำนอง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ให้ศาลหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่เห็นว่าการยื่นคำร้องเข้ามานั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงให้ชักช้า ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ยื่นคำร้องขอกันส่วนวางเงินต่อศาลเพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทนแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับเนื่องจากเหตุเนิ่นช้าในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องนั้น ถ้าผู้ยื่นคำร้องนั้นไม่วางเงินตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องนั้น และให้คำสั่งศาลดังกล่าวเป็นที่สุด

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดีจำนอง

กรณีปัญหาเกี่ยวกับผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดีจำนอง ในกรณีที่เจ้าหนี้ผู้รับจำนองเลือกฟ้องลูกหนี้ที่จำนองทรัพย์อย่างเจ้าหนี้สามัญ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 ในกรณีดังกล่าวนี้ สิทธิของผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดีจำนอง จะได้สิทธิโดยปลอดจากภาระจำนองหรือไม่ และลำดับการบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้จำนองนั้นควรเป็นอย่างไร ระหว่างทรัพย์สินที่จำนองกับทรัพย์สินอื่น ๆของลูกหนี้ เนื่องจากเจ้าหนี้ผู้รับจำนองยังคงมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินที่จำนอง มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนอง แม้ว่าสิทธิเรียกร้องส่วนที่เป็นประธานจะขาดอายุความแล้วก็ตาม ทำให้เจ้าหนี้ผู้รับจำนองมักจะบังคับชำระหนี้จากทรัพย์สินอื่น ๆของลูกหนี้ผู้จำนองก่อนที่จะบังคับชำระหนี้จากทรัพย์ที่จำนอง เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ลูกหนี้ เจ้าหนี้อื่นของลูกหนี้ และบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าเมื่อเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิแล้ว ควรบังคับตามบุริมสิทธิที่ตนเองมีอยู่ก่อน หากเจ้าหนี้บุริมสิทธิเลือกฟ้องลูกหนี้ตามหนี้ประธาน กฎหมายก็ควรบัญญัติให้บุริมสิทธิดังกล่าวระงับลง เพื่อไม่ให้เป็นการเอาเปรียบเจ้าหนี้รายอื่น ซึ่งการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและสามารถแก้ปัญหาการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตของเจ้าหนี้ผู้รับจำนอง โดยการฟ้องลูกหนี้ผู้จำนองอย่างลูกหนี้สามัญ และเลือกบังคับชำระหนี้เอากับทรัพย์สินอื่น ๆของลูกหนี้ก่อนที่จะบังคับเอากับทรัพย์จำนอง และทำให้ผู้ซื้อทรัพย์จำนองจากการขายทอดตลาดได้ทรัพย์ไปโดยปลอดภาระจำนอง ซึ่งจะทำให้ผู้ซื้อทรัพย์จำนองจากการขายทอดตลาดเกิดความมั่นใจ กล้าประมูลซื้อทรัพย์ในราคาที่สูง ซึ่งจะช่วยให้การขายทอดตลาดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการศึกษานำไปใช้ได้อย่างมีรูปธรรม ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการบังคับคดีจำนอง โดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวนี้ มีทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย และการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังนี้

5.1 ในส่วนเกี่ยวกับการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ปัญหาการบังคับคดีจำนอง โดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด

ในส่วนของการตีความกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย มาตรา 193/27 และ มาตรา 745 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และมาตรา 271 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้มีความสัมพันธ์และไม่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา193/27 และมาตรา 745 อันเป็นกฎหมายสารบัญญัติมีเจตนารมณ์ที่จะให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับจำนองในการใช้สิทธิบังคับจำนองได้โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้ข้อจำกัดเรื่องอายุความ แม้ว่าหนี้ประธานจะขาดอายุความ สิทธิจำนองก็จะไม่ระงับสิ้นไป หากมิใช่กรณีที่ต้องด้วยบทบัญญัติว่าด้วยความระงับไปแห่งสัญญาจำนอง และตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 อันเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ความคุ้มครองกับลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่จะถูกบังคับคดีโดยมีกำหนดระยะเวลาสิบปี นับแต่วันมีคำพิพากษา แสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ที่ต่างกัน กฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ขัดหรือแย้งกันแต่อย่างใด ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายต้องใช้เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่ายและอยู่ภายใต้หลักสุจริต

5.2 ในส่วนเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเพื่อแก้ปัญหาการบังคับคดีจำนอง โดยการฟ้องคดีบังคับเอาทรัพย์จำนองขายทอดตลาด

ในส่วนนี้ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขปัญหา 2 ส่วนด้วยกัน กล่าวคือ แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้คู่สัญญาจำนองทำความตกลงให้มีการบังคับจำนองในทำนองเดียวกันกับที่ใช้ในกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น

ในส่วนเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ผู้เขียนขอเสนอแนะดังนี้

1) กรณีปัญหาเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการบังคับคดีจำนอง ผู้เขียนขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 โดยการเพิ่มเติมข้อความในส่วนท้ายเพื่อให้เกิดความชัดเจนเกี่ยวกับระยะเวลาในการบังคับคดีทรัพย์จำนอง ดังนี้ “ถ้าคู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ชอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งนั้นได้ภายในสิบปีนับแต่วันมีคำพิพากษา

หรือคำสั่ง โดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีแบบสามัญหรือฟ้องบังคับเอากับทรัพย์หลักประกัน”

2) กรณีปัญหาเกี่ยวกับการคัดค้านการขายทอดตลาดทรัพย์จำนองโดยอ้างว่าราคาขายทอดตลาดต่ำ ผู้เขียนขอเสนอแนะให้ ในการคัดค้านการขายทอดตลาดโดยการอ้างว่าราคาสูงสุดที่จะขายได้นั้นมีราคาต่ำเกินสมควร ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ทวิ วรรคหนึ่ง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมว่า การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี คัดค้านการขายทอดตลาดโดยอ้างเหตุว่าราคาสูงสุดที่จะขายได้นั้นมีราคาต่ำเกินสมควร ให้ผู้ที่คัดค้านราคานั้นกำหนดราคาที่บุคคลนั้นพึงพอใจด้วย โดยผู้คัดค้านราคานั้นจะต้องผูกพันในราคาดังกล่าวที่จะต้องหาผู้ซื้อตามราคาที่ผู้คัดค้านราคานั้นได้เสนอในการขายทอดตลาดครั้งต่อไป หากผู้ที่คัดค้านราคาหาผู้ซื้อในราคาที่เสนอไม่ได้นั้นก็จะต้องรับผิดชอบในส่วนต่างจากราคาที่สูงสุดที่จะขายได้ในการขายทอดตลาดครั้งก่อน

3) กรณีปัญหาเกี่ยวกับสิทธิของผู้รับจำนองในการได้รับจัดสรรเงินชำระหนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนะให้ มีการแก้ไขเพิ่มเติมเกี่ยวกับการยื่นคำร้องขอกันส่วนตามบทบัญญัติมาตรา 287 โดยให้ศาลหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่เห็นว่าการยื่นคำร้องเข้ามานั้นไม่มีมูลและยื่นเข้ามาเพื่อประวิงให้ชักช้า ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ยื่นคำร้องขอกันส่วนวางเงินต่อศาลเพื่อเป็นประกันการชำระค่าสินไหมทดแทน แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสำหรับความเสียหายที่อาจได้รับเนื่องจากเหตุเนิ่นช้าในการบังคับคดีอันเกิดแต่การยื่นคำร้องนั้น ถ้าผู้ยื่นคำร้องนั้นไม่วางเงินตามคำสั่งศาล ให้ศาลมีคำสั่งยกคำร้องนั้น และให้คำสั่งศาลดังกล่าวเป็นที่สุด และในกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องได้วางหลักประกันไว้แล้ว หากในที่สุดศาลได้มีคำพิพากษาให้ยกคำร้อง ผู้ที่ยื่นคำร้องจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้รับจำนอง ในการที่ทำให้การขายทอดตลาดทรัพย์จำนองนั้นต้องล่าช้าออกไป

4) กรณีปัญหาเกี่ยวกับผู้ซื้อทรัพย์จากการบังคับคดีทรัพย์จำนอง ผู้เขียนขอเสนอแนะให้เจ้าหนี้บุริมสิทธิ ควรบังคับตามบุริมสิทธิที่ตนเองมีอยู่ก่อน เพื่อไม่ให้เป็นการเอาเปรียบเจ้าหนี้รายอื่น โดยมีการบังคับใช้กฎหมายตาม ร่างแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่..) พ.ศ. .... มาตรา 301 เพื่อให้กระบวนการบังคับคดีจำนอง เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน และเพื่อให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นไปโดยรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพียงพอ ในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผู้มีอรรถคดี

ในส่วนเกี่ยวกับการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้เขียนขอเสนอแนะโดยผู้เขียนเห็นควรให้มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้การบังคับคดีจำนองของประเทศไทย มีการยอมรับหลักการรูปแบบอื่น ๆของการประกันการชำระหนี้ให้หลากหลายรูปแบบ และยอมรับหลักการแสดงเจตนาของคู่สัญญาในการทำข้อตกลงกระบวนการบังคับชำระหนี้ที่ไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล โดยตั้งอยู่บนหลักความเป็นธรรมและหลักสุจริตเป็นสำคัญ คือ การบังคับคดีจำนองในทำนองเดียวกันกับที่ใช้ในกฎหมายของ

ประเทศญี่ปุ่น ซึ่งการบังคับจำนองในลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ได้ขัดหรือแย้งกับการบังคับคดีจำนองโดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาล ตามมาตรา 729/1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่ประการใด กรณีดังกล่าวก็จะเป็นประโยชน์ที่ช่วยทำให้เกิดผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ และทำให้กระบวนการบังคับชำระหนี้กับทรัพย์หลักประกันของไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้คงไว้ซึ่งมูลค่าของทรัพย์หลักประกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

บรรณานุกรม

จรัญ ภักดีธนากุล.(2556). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ว่าด้วยการบังคับคดี.* กรุงเทพฯ. พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย).

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการยึดทรัพย์ ขับไล่ รื้อถอน และจำหน่ายทรัพย์สินของกรมบังคับคดี.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

สมชัย ฑีฆาอุตมากร.(2556). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง.* กรุงเทพฯ. พลสยาม พริ้นติ้ง (ประเทศไทย).

การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ศึกษากรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

อัฐวิทย์ ใสสะอาด[1]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

1. บทคัดย่อ

ปัจจุบันสิทธิทางกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญโดยเฉพาะกับผู้ต้องขังเด็ดขาดที่ถือว่าขาดอิสรภาพที่จะกระทำการต่าง ๆ เฉกเช่นบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ถูกจำกัดสิทธิ ดังนั้นสิทธิดังกล่าวจึงมีความจำเป็น และสิ่งที่ถือว่ามีความจำเป็นกับผู้ต้องขังเด็ดขาดในคดีอาญาอีกประการหนึ่งก็คือการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ซึ่งสาเหตุที่ต้องมีการช่วยเหลือทางกฎหมายนั้นก็เพราะว่าผู้ต้องขังนั้นไม่สามารถที่จะช่วยเหลือตัวเองได้อันเนื่องจากอาจถูกจำกัดสิทธิบางประการหรืออาจเป็นเพราะเรื่องบางเรื่องทางกฎหมายนั้นถูกกำหนดเอาไว้เป็นการเฉพาะ สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของประเทศไทยนั้นถือว่ามีการกำหนดเอาไว้ในกฎหมายต่าง ๆ เช่น รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ฯ และรวมถึงพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฯ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังของไทยนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ ก็เห็นได้ว่ายังคงมีระบบการช่วยเหลือที่แตกต่างกันในบางกรณีซึ่งความแตกต่างนั้นนำมาซึ่งประสิทธิภาพในการช่วยเหลือผู้ต้องขัง ดังนี้

การช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น แท้จริงแล้วเป็นการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประเทศไทยเองก็มีการกำหนดให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 โดยมีวิธีการช่วยเหลือแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เงื่อนไข กระบวนการหรือขั้นตอน และผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ อย่างไรก็ตาม เพื่อได้วิเคราะห์การช่วยเหลือผู้ต้องขัง กรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ และได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสหรัฐ และประเทศญี่ปุ่น ยังคงมีความแตกต่างและมีปัญหาในขั้นตอนต่าง ๆ เช่นในกรณีของผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่นั้น พบว่ามีฝ่ายของตัวผู้ต้องคำพิพากษา หรือผู้ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้ปกครอง และมีกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอด้วย ในกรณีที่มิได้เป็นโจทก์ในคดีเดิม จากการกำหนดตัวบุคคลที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้น ผู้เขียนเห็นว่าการกำหนดไว้เช่นนี้ จะทำให้การนำคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วมาพิจารณาใหม่นั้นกระทำได้ค่อนข้างยาก กล่าวคือ จะเห็นได้ว่าการ

---

[1]นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

นำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่นั้นจะต้องมีหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใหม่ ซึ่งในส่วนนี้ หากให้อำนาจแก่ฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาจะดำเนินการเองนั้นเป็นสิ่งที่กระทำได้ยากเนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนนั้นมีหลายขั้นตอนด้วยกัน อีกทั้งยังมีระยะเวลานานในการพิสูจน์หลักฐานและเอกสารใหม่อีกด้วย ดังนั้นจึงเป็นการยากในกระบวนการปฏิบัติสำหรับฝ่ายของผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุด เป็นต้น นอกจากนี้ยังคงมีกระบวนการช่วยเหลือที่ยังคงเป็นอุปสรรคกับการช่วยเหลือผู้ต้องขังเมื่อได้เปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

ดังนั้น หากมีการเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ หรือควรที่จะมีการเยี่ยวยาในหนังสือพิมพ์และมีการติดประกาศตามสถานที่ต่าง ๆ ในที่ ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ หรือหากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น และจะทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญากรณีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. บทนำ

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมนั้นมีความสำคัญเพราะหลายประเทศที่พัฒนาแล้วจะให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว ยิ่งถ้าเป็นสิทธิที่ได้รับรองในกฎหมายสูงสุดของประเทศก็ยิ่งมีความสำคัญและรัฐต้องคุ้มครองประโยชน์ดังกล่าวตามที่กฎหมายสูงสุดนั้นรับรองเอาไว้ ทั้งนี้ในปัจจุบันสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่เห็นได้ชัดว่าเป็นปัญหาก็คือสิทธิของผู้ต้องขัง กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดนั้นถูกต้องขังแล้วสิ่งที่ขาดหายไปคืออิสรภาพต่าง ๆ ที่จะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ซึ่งรวมถึงการสู้คดีของผู้ต้องขังด้วยเช่นเดียวกันที่ไม่สามารถดำเนินการสู้คดีได้อย่างคนที่ถูกดำเนินคดีแต่มิได้ถูกกุมขังหรือต้องขังในเรือนจำ ดังนั้นจะเห็นว่าสิทธิของผู้ต้องขังในทางกฎหมายในการสู้คดีหรือสิทธิทางกฎหมายอื่น ๆ จึงมีความสำคัญกับผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการนำคดีอาญากลับมาพิจารณาใหม่ นับว่าเป็นกระบวนการการช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดที่คำนึงถึงความยุติธรรมมากที่สุด

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากเป็นการป้องกันความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาลจึงมีแนวคิดที่จะนำคดีที่เกิดความผิดพลาดในการกระบวนการยุติธรรมนั้นมาพิจารณาใหม่เพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด การนำพิจารณาคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ด้วยกัน 2 หลักด้วยกัน คือ

1. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นคุณ คือ การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางที่เป็นคุณ มีที่มาจากแนวความคิดที่ว่า แม้ว่าข้อสันนิษฐานว่าสิ่งที่พิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเป็นสิ่งที่ถูกต้อง จะมีความสำคัญมากในแง่ของความสงบเรียบร้อยแห่งสังคมก็ตาม แต่ถ้าจะปล่อยให้ความผิดพลาดซึ่งอาจจะมีปรากฏขึ้น ไม่ได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง ความผิดพลาดที่ปรากฏนั้น ก็จะทำให้ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อวงการยุติธรรมเสื่อมคลายไปได้ จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขได้

2. การรื้อฟื้นคดีอาญาในทางเป็นโทษ คือ หลักการที่มองต่างจากหลักหลัก “บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว (ne bis in idem)” เนื่องจากอาจเกิดข้อสงสัยในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าหากมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นแล้ว ไม่มีทนทางใดที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้เลยหรืออย่างไร ซึ่งหากเป็นเช่นนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างมาก ที่ไม่สามารุนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ดังนั้น หลักผู้กระทำความผิดต้องได้รับโทษ จึงได้ถูกนำมาใช้โดยเป็นไปตามทฤษฎีลงโทษเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย ความประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีนี้ก็เพื่อเป็นการชดเชยความไว้วางใจในกฎหมายของประชาชนที่ถูกกระทบกระเทือน โดยการกระทำผิด ทั้งนี้เพราะประชาชนย่อจะไว้ใจว่าเขาย่อได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย ดังนั้นจึงต้องลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้เห็นว่าเขาได้รับการคุ้มครองเช่นนั้นจริง โดยการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งในหลาย ๆ ประเทศได้มีกฎหมายที่มีอำนาจในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในทางที่เป็นโทษกับจำเลยได้ เช่น ประเทศเยอรมนี และในขณะเดียวกันก็มีอีกหลายประเทศที่กำหนดให้การนำคดีอาญามาพิจารณาใหม่นั้นมีได้เฉพาะในทางที่เป็นคุณเพียงเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมในเรื่องดังกล่าว คือ การนำคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการบัญญัติเอาไว้ในพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ. 2526 ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวบทหรือเงื่อนไขการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ

(1) พยานบุคคลซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าคำเบิกความของพยานนั้นเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง

(2) พยานหลักฐานอื่นนอกจากพยานบุคคลตาม (1) ซึ่งศาลได้อาศัยเป็นหลักในการพิจารณาพิพากษาคดีอันถึงที่สุดนั้น ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดในภายหลังแสดงว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือเป็นเท็จ หรือไม่ถูกต้องตรงกับความจริง หรือ

(3) มีพยานหลักฐานใหม่อันชัดแจ้งและสำคัญแก่คดีซึ่งถ้าได้นำมาสืบในคดีอันถึงที่สุดนั้น จะแสดงว่าบุคคลผู้ต้องรับโทษอาญาโดยคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นไม่ได้กระทำความผิด

เมื่อพิจารณาตามเงื่อนไขดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าประเทศไทยนั้นมีกระบวนการที่ต่างกันและเหมือนกันของต่างประเทศ กล่าวคือ การนำคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่ของไทยนั้นสามารถนำมาพิจารณาใหม่ทั้งในทางที่เป็นคุณและเป็นโทษกับผู้ต้องขัง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขกระบวนการในการนำคดีขึ้นพิจารณาคดีใหม่นั้นก็ยังคงมีความแตกต่างกันอยู่ในบางกรณี ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าศึกษาและเพื่อนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศในส่วนที่เป็นประโยชน์กับกฎหมายของประเทศไทยมาพัฒนาหรือเพิ่มเติมในกระบวนการการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาคดีใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับกระบวนการยุติธรรมมากที่สุด

3. ผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายในการช่วยเหลือทางกฎหมายในคดีอาญาแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาด กรณี การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศไทยกับต่างประเทศนั้น พบว่า

3.1. ผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

3.1.1 ราชอาณาจักรไทย

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นมีอยู่ 2 กรณีคือ (1) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้น มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษานั้นต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีเช่นนี้ให้เป็นที่สุด (2) ถ้าคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ มีสิทธิฎีกาคำพิพากษานั้นต่อศาลฎีกา ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้ผู้เขียนเห็นด้วย เนื่องจากเมื่อนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นคดีใหม่แล้วก็ควรให้สิทธิเฉกเช่นเดิม คือ สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ตามกระบวนการยุติธรรมเดิม ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง นอกจากนี้หากผู้ยื่นคำร้องนั้นถึงแก่ความตาย ก็ยังสามารถที่จะดำเนินคดีต่อไปได้ โดยบุคคลผู้มีสิทธิดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีอยู่แล้วในส่วนนี้เนื่องจากการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้นเป็นการแสดงถึงความบริสุทธิ์ของผู้ร้องหรือผู้ต้องคำพิพากษาเอง ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

3.1.2 ประเทศเยอรมนี

สำหรับผลของการรื้อฟื้นคดีอาญา ผู้เขียนเห็นว่ามีอยู่ 2 ส่วนด้วยกัน คือ ส่วนที่อยู่ในขั้นตอนการยื่นคำร้อง ซึ่งการยื่นคำร้องขอรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่นั้นไม่เป็นเหตุที่จะทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลหยุดลง ซึ่งอย่างไรก็ตามในส่วนนี้เกือบทุกประเทศที่ผู้เขียนศึกษานั้นจะมีความเหมือนกันทุกประเทศ ส่วนอีกกรณีหนึ่งคือ ผลจากคำพิพากษา หากเป็นการตัดสินให้พ้นโทษจะต้องมีการตีพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาในวาระสารอื่น ๆ ของศาลหรือในหนังสือพิมพ์ด้วยตามมาตรา 371 ข้อ 4 แต่หากเป็นการตัดสินลงโทษผลของคำพิพากษาที่เป็นผลร้ายนี้ก็จะผูกพันจำเลยให้ต้องยอมรับบทลงโทษนั้น กรณีผลดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าเป็นผลซึ่งเป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเกือบทุกประเทศอยู่แล้วแต่ จะเห็นว่ากรณีของประเทศเยอมันนั้นจะต้องมีการประกาศลงในหนังสือพิมพ์เพื่อประกาศถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องคำพิพากษาเก่า ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากบางกรณีบางคนตอนถูกคำพิพากษาต้องโทษนั้นผู้คนรับรู้ ดังนั้นเมื่อผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นมีความบริสุทธิ์ และอันเกิดจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรม ก็ควรที่จะแก้ไขเยียวยาให้กับผู้ต้องคำพิพากษา ด้วย

3.1.3 ประเทศฝรั่งเศส

สำหรับประเทศฝรั่งเศสนับว่าเป็นประเทศอีกประเทศหนึ่งที่มีมาตรการการรื้อฟื้นคดีที่ดีและรวมถึงผลของการรื้อฟื้นคดีที่ดีด้วย กล่าวคือ ผู้เขียนเห็นว่าผลของคำพิพากษานั้นได้กำหนดเอาไว้ชัดเจนว่า มีการกลับคำพิพากษา ถ้าศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดคำ

พิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่าจำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบล้างหมดสิ้นไป ซึ่งก็เป็นมาตรฐานของกระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกับของราชอาณาจักรไทย แต่สำหรับการเยียวยานั้นนอกจากจะต้องจ่ายค่าทดแทนแล้วจะต้องมีการเยี่ยวยาโดยการติดประกาศตามเมืองที่ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอาศัยอยู่ และต้องประกาศลงในหนังสือพิมพ์ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากจะทำให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษานั้นได้รับการเยียวยาทางจิตใจด้วย

3.1.4 ประเทศสหรัฐ

สำหรับประเทศสหรัฐนั้นได้กำหนดถึงผลในเรื่องของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้เพียงว่าหากมีการกลับคำตัดสิน รับก็ต้องจ่ายค่าทดแทนให้กับผู้ที่เคยต้องคำพิพากษา ซึ่งจะขอมาในคำร้องซึ่งศาลเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ ในความเสียหายนั้น ผู้เขียนเห็นว่าวิธีการดังกล่าวก็เฉกเช่นเดียวกับผลของประเทศต่าง ๆ แต่ต่างกันในส่วนของวิธีการคิดค่าเสียหาย เนื่องด้วยระบบกฎหมายที่ต่างไปจากประเทศอื่น ๆ เช่น เยอรมัน หรือฝรั่งเศส เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลก็ยังคงมีความไม่แตกต่างกันมากนัก

3.1.5 ประเทศญี่ปุ่น

สำหรับประเทศญี่ปุ่นนั้นคำร้องขอสำหรับการรื้อฟื้นคดี อาจไม่มีผลต่อการบังคับให้เป็นไปตามบทลงโทษของกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับประเทศเยอรมัน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตคือ ศาลที่พิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ จะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ ข้อห้ามดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยลงกว่าในคดีก่อน ก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ได้กระทำไปแล้วเป็นโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกัน และจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่ด้วย ผู้เขียนเห็นว่าในส่วนนี้เป็นกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องขัง ดังนั้นการกำหนดไว้เช่นนี้ก็นับว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ผู้เขียนเห็นด้วยกับกรณีดังกล่าวนี้ซึ่งก็เป็นไปตามกรณีที่เป็นโทษกับผู้ต้องคำพิพากษาเดิม

3.2. การช่วยเหลือผู้ต้องขังในคดีอาญาในส่วนของทนายความในประเทศไทย

3.2.1 การช่วยเหลือในเรื่องของการพบทนายความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การช่วยเหลือในการพบทนายความของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นเป็นสิทธิของผู้ต้องขังอย่างหนึ่งที่พึงจะได้รับจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งประมวลกฎหมายได้บัญญัติไว้ว่า ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุมหรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติหรือผู้ซึ่งผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาไว้วางใจทราบถึงการถูกจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุมในโอกาสแรกและให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหามีสิทธิพบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความเป็นการเฉพาะตัวหรือให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน

สิทธิดังกล่าวที่ได้บัญญัติเอาไว้นั้นเป็นการคุ้มครองถึงสิทธิของผู้ต้องขังและถือว่าเป็นการช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขัง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าการกรณีความช่วยเหลือทางกฎหมายของผู้ต้องขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ จะมีความสะดวกหรือสัมฤทธิ์ผลกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาด กล่าวคือ ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอยู่ในสถานที่ไม่ต้องมีการพิจารณาแล้วดังนั้นการติดต่อกับทนายความจึงไม่ค่อยมี แต่อย่างไรก็ตามผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นอาจมีความจำเป็นที่ต้องพบทนายความอันสืบเนื่องจากอาจมีการถูกละเมิดสิทธิหรือมีคดีในเรือนจำ ดังนั้นการพบทนายความจึงมีขั้นตอนที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เนื่องจากการติดต่อสื่อสารของผู้ต้องขังนั้นมีความจำกัดตามกฎหมายอยู่หลายประการ

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นจะมีการให้สิทธิของผู้ต้องขังพบทนายความซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามกฎหมายของผู้ต้องขังแต่ผู้เขียนเห็นว่าก็ยังมีการจำกัดในวิธีการและขั้นตอนในการพบทนายความเนื่องจากบริบทของผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นต่างกับผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

3.2.2 การช่วยเหลือในกรณีพบทนายความตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479

การช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาดในกรณีนี้เป็นสิทธิของผู้ต้องขังตามกฎหมายราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และมีความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเช่นกัน กล่าวคือ ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมเยียนหรือติดต่อจากบุคคลภายนอกโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากทนายตามความที่บัญญัติไว้ในมาตรา 8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและทั้งนี้ทนายความที่จะขอพบผู้ต้องขังจะต้องเป็นทนายความที่ได้รับใบอนุญาตให้เป็น ทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความและจะเข้าเยี่ยมหรือติดต่อกับผู้ต้องขังได้เฉพาะทนายความที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบทนายนั้น

จากการบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวนั้นเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือผู้ต้องขังเด็ดขาดก็มีสิทธิพบทนายความได้ตามที่ผู้ต้องขังนั้นต้องการพบ ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวนั้นก็เป็นการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดประการหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าวิธีการและขั้นตอนดังกล่าวนั้นจะเอื้ออำนวยต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีมากกว่าผู้ต้องขังเด็ดขาดกล่าวคือ ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีนั้นได้อาจแต่งตั้งทนาย ความไว้ก่อนที่ได้อยู่ในเรือนจำซึ่งจะเป็นการง่ายต่อการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขัง แต่ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นการแต่งตั้งทนายความนั้นเป็นสิ่งที่ยากกว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี จึงทำให้การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังเด็ดขาดของทนายความนั้นเสมือนขาดสายไป กล่าวคือ เงื่อนไขในการที่ผู้ต้องขังแต่งตั้งทนายความผู้ขอเข้าพบเป็นทนายความของตนแล้วหรือไม่อาจเป็นปัญหาที่เจ้าหน้าที่เรือนจำจะปฏิเสธไม่ให้ทนายความเข้าพบผู้ต้องหาได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่ากรณีดังกล่าวนี้ไม่น่าจะเป็นเงื่อนไขตามกฎหมาย ทั้งนี้เพราะเหตุผลหลายประการเช่น บางครั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยก็ได้ถูกจับกุมจำขัง

โดยกระทันหันยังไม่มีโอกาสจะได้พบทนายความ ดังนั้นจึงยังไม่อาจจะแต่งตั้งทนายความได้ หรือบางครั้งทนายความอาจจะเพียงแต่เข้าไปให้คำปรึกษาจากผู้ต้องหาหรือจำเลยตามสิทธิผู้ต้องหาพึงได้รับเท่านั้น แต่ยังไม่ได้ตกลงรับเป็นทนายความให้ผู้ต้องหา ดังนั้นการเข้าพบผู้ต้องหาในเรือนจำของทนายความทุกกรณีนี้จึง “ไม่จำเป็นต้องมีใบแต่งตั้งทนายความ” ไปแสดงให้เจ้าหน้าที่เรือนจำดู

ดังนั้นแม้ว่าการให้สิทธิพบทนายความแก่ผู้ต้องขังซึ่งถือว่าเป็นการช่วยเหลือตามกฎหมายแก่ผู้ต้องขังประการหนึ่ง แต่ผู้เขียนเห็นว่าหลักเกณฑ์และขั้นตอนดังกล่าวก็ยังคงเป็นอุปสรรคต่อผู้ต้องขังเด็ดขาดตามที่ได้วิเคราะห์เอาไว้ข้างต้น

สำหรับการช่วยเหลือทางกฎหมายในส่วนของการพบทนายความของผู้ต้องขังในต่างประเทศนั้นได้มีการกำหนดเอาไว้เช่นเดียวกับของไทย กล่าวคือ ประเทศเยอรมนีได้กำหนดเอาไว้ในส่วนของสิทธิของผู้ต้องขังที่จะมีสิทธิผมทนายความได้เฉกเช่นเดียวกับของประเทศไทย ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องขัง ในส่วนการพบทนายความของประเทศสหรัฐนั้นเป็นเรื่องที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก กล่าวคือ การอนุญาตให้ผู้ต้องขังพบทนายความ เพื่อปรึกษาคดีที่ถูกฟ้องร้องอยู่ในศาลถือเป็นสิทธิของผู้ต้องขัง แต่สำหรับสหรัฐนั้นได้เปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังได้พบทนายได้ในห้องพิเศษแยกจากห้องเยี่ยมญาติโดยทั่วไป เพื่อให้ทนายและผู้ต้องขังได้ปรึกษาหารือในเรื่องคดีได้อย่างสะดวก ไม่ถูกรบกวนจากเสียงของญาติอื่น ๆ ซึ่งนับว่าเป็นการป้องกันสิทธิของผู้ต้องขังในการช่วยเหลือจากทนายได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังได้รับการช่วยเหลือทางกฎหมายแม้ว่าจะไม่มีทนายในการสู้คดีก็ตาม กล่าวคือ การจัดให้มีโครงการผู้ช่วยทนายเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เรือนจำอาจจัดเป็นบริการให้กับผู้ต้องขังหรือยอมรับให้มีผู้แนะนำกฎหมายสมัครเล่น หรือผู้ที่มิได้เป็นนักกฎหมายอาชีพ มาแนะนำข้อกฎหมายให้กับผู้ต้องขัง ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะเป็นผู้ต้องขังด้วยกันที่มีพื้นฐานทางกฎหมายอยู่บ้าง ซึ่งในกรณีดังกล่าวนี้นับว่าเป็นสิ่งที่ดีต่อผู้ต้องขังที่จะได้รับการช่วยเหลือจากผู้รู้กฎหมายในนามผู้ช่วยทนาย ซึ่งทำให้ผู้ต้องขังนั้นรู้กฎหมายหรือรู้ช่องทางในการสู้คดีหรือนำไปสู่การได้รับความช่วยเหลือทางคดีได้ดีขึ้นกว่าเดิม

อย่างไรก็ตามสหรัฐอเมริกานั้นได้มีการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าน่าสนใจ กล่าวคือ ในบางเรือนจำของสหรัฐฯ จะมีโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายสำหรับผู้ต้องขัง โดยจัดตั้งเป็นกองทุนที่จะให้การช่วยเหลือทางด้านการเงินในการต่อสู้คดี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างนักศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือผู้ช่วยกฎหมายที่ทำงานอยู่ในโครงการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ โดยมีทนายความอาวุโสหรืออาจารย์มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ในการตรวจสอบและกำกับดูแลอีกชั้นหนึ่ง ดังนั้นบุคคลเหล่านี้จะได้รับการปฏิบัติและสิทธิในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้ดังเช่นทนาย นอกจากนี้กองทุนยังครอบคลุมไปถึงการช่วยเหลือด้านการค้นหาเอกสาร ฎีกาหรือแม้แต่การจ้างทนายในการต่อสู้คดีให้ หากเจ้าหน้าที่กองทุนพิจารณาเห็นว่าคดีดังกล่าวจำเลยไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือขาดโอกาสในการ

ต่อสู้คดี การจัดทำโครงการเช่นว่านี้ยิ่งทำให้การช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผู้เขียนเห็นว่าการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดนั้นไม่ว่าจะเป็นของราชอาณาจักรไทย หรือของเยอรมนี หรือสหรัฐอเมริกานั้น สิ่งที่เหมือนกันคือการช่วยเหลือด้านทนายความ อาจมีความแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดขั้นตอนในการเข้าเยี่ยม หรือแม้กระทั่งกรณีการช่วยเหลือในรูปแบบการยื่นคำร้องของผู้ต้องขังเองก็ตาม ก็ยังคงมีความคล้ายคลึงกันแต่สิ่งที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ ประเทศเยอรมันนี้นั้นมีหน่วยงานที่เรียกว่าศาลเข้ามาเกี่ยวข้องในการรับและพิจารณาคำร้องของผู้ต้องขังเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ประเทศไทยควรเอามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทความเป็นจริงในเรือนจำและผู้ต้องขังได้อย่างลงตัวมากกว่านี้เนื่องจากผู้ต้องขังเด็ดขาดที่อยู่ในเรือนจำนั้นอาจได้รับการกระทบสิทธิทั้งผู้ต้องขังด้วยกันเองหรืออาจกระทบสิทธิกับผู้คุมซึ่งถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังนั้นการที่จะช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังเด็ดขาดหากมีการประยุกต์แบบประเทศเยอรมนีการช่วยเหลือทางกฎหมายคงมีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

การช่วยเหลือผู้ต้องขังวิธีนี้นับว่าเป็นวิธีที่ทั้งของไทยและของต่างประเทศนั้นมีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน อาจมีความแตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียดขั้นตอนหรือวิธีปฏิบัติบ้าง แต่อย่างไรก็ตามก็ต้องกำหนดเอาไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าที่ต้องกำหนดไว้ก็เพราะสิทธิดังกล่าวนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ต้องขัง

4. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้เขียนขอเสนอแนะถึงเรื่องของบุคคลที่มีสิทธิกระทำการยื่นคำร้องขอให้มีการนำคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่นั้น ควรที่จะเพิ่มหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงานหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้เป็นผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้มีการพิจารณาใหม่ได้ เช่น องค์กรสิทธิมนุษยชน เนื่องจากองค์กรเหล่านี้เป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องสิทธิของผู้ต้องขังอยู่แล้ว ดังนั้นหากมีการกำหนดในกฎหมายเพิ่มองค์กรเหล่านี้ให้มีสิทธิในการยื่นคำร้องขอนำคดีอาญาพิจารณาใหม่ได้ ก็เท่ากับเป็นการช่วยเหลือผู้ต้องขังได้อีกทางหนึ่งด้วย

2. ส่วนของกระบวนการนั้นผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าจะต้องมีการพิสูจน์ในชั้นศาลก็ตาม แต่ควรมีวิธีการที่พิสูจน์ให้รวดเร็วกว่าปกติ เช่น หากมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานหรือองค์กรของรัฐอีกหนทางหนึ่งก็จะทำให้การพิสูจน์นั้นรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งอาจตัดขั้นตอนกระบวนการในชั้นศาลได้

3. ส่วนของการเยียวยาหรือผลของการรื้อฟื้นคดี นั้น ผู้เขียนเสนอว่า ควรที่จะมีการเยียวยาในหนังสือพิมพ์และมีการติดประกาศตามสถานที่ต่าง ๆ ในที่ ๆ ผู้เคยต้องคำพิพากษานั้นอยู่เป็นหลักแหล่ง เพื่อเป็นการเยียวยาด้านจิตใจ

4. ส่วนของของทนายความ ผู้เขียนเสนอแนะว่าประเทศไทยควรมีการเพิ่มเติมการช่วยเหลือผู้ต้องขังทางกฎหมายโดยการตั้งผู้ช่วยทนายความ โดยให้นักศึกษาที่กำลังศึกษากฎหมายเข้ามาให้คำปรึกษากับผู้ต้องขัง โดยมีการควบคุมจากอาจารย์ผู้สอนกฎหมายหรือผู้มีความรู้ด้านกฎหมาย วิธีนี้ผู้เขียนเห็นว่าของประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมีแนวทางการช่วยเหลือที่ดีจึงอาจนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้

บรรณานุกรม

กุลพล พลวัน, **สิทธิของผู้ต้องขัง ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์**, หน่วยที่ 10 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2539)

กุลพล พลวัน, **เอกสารการสอน ชุดวิชา กฎหมายเกี่ยวกับงานราชทัณฑ์ หน่วยที่ 9-15**, พิมพ์ครั้งที่ 6 (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546)

โกเมน ภัทรภิรมย์,"การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่," **วารสารอัยการ.** ปีที่ 14, (กันยายน 2534)

เชาวลิต สมพงษ์เจริญ, "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขัง," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548)

ธานินทร์ กรัยวิเชียร, **หลักนิติธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธนาเพรส จำกัด, 2552)

ธานี วรภัทร์, **กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก**, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, 2555)

ธานี วรภัทร์, "กฎหมายบังคับโทษในประเทศไทย : การบังคับโทษจำคุก," (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2551)

ณัฐยา จรรยาชัยเลิศ, "หลักประกันสิทธิผู้ต้องขัง : กรณีศึกษาสิทธิในการดำรงชีวิต," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548)

ประเสริฐ เมฆมณี, **หลักทัณฑวิทยา**, (พระนคร : บพิตรการพิมพ์, 2523)

ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาม, 2548)

ปรีดี เกษมทรัพย์, **นิติปรัชญา**, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)

พัชราภรณ์ กองอุบล, "สิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องขังตามรัฐธรรมนูญ," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546)

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, **หลักการคุมประพฤติ**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539)

สมภพ โหตระกิตย์, "การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (New trial)," **วารสารกฎหมาย**, ปีที่ 2, (พฤษภาคม 2519)

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, **สิทธิมนุษยชน**, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2552), น. 92.

B. Harold, Supervision of the Offender (Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall, 1981), Bartollas. A (2002). Invitation to Corrections.

Clemens Bartollas. (2002). Invitation to Corrections.

Clemens Bartollas. C (2002). Op.cit. pp.71-75. and Joan Petersilia. (2003). When Prisoners Come Home.

Code de Procédure Pénal. Editions Dalloz Paris 2004

Christopher E. Smith. Criminal Procedure. Belmont: Thomson/Wadsworth, 2003,

https://www.gotoknow.org/posts/432170

https://www.l3nr.org/posts/261807

http://th.wikipedia.org/

http://www.manager.co.th/Crime/ViewNews.aspx?News

http://www.iuscomp.org/gla/statues/StPO.htm

http://www.totse.com/en/law/justice_for_all/crimpro3.htm

John A. Glenn. American Jurisprudence Volume 58. Bancroft-Co, 1989, John N. Ferdico,

J. Criminal Procedure For The Criminal Justice Professional. West Publishing Company, 1985,

Plato, the Law (trans T.J. Saunders, Penquin Classics, 1975)

Stephen Livingstone and Tim Owen. A (1999). Prison Law. pp.415-416. and Clemens

Stephen Livingstone and Tim Owen. B (1999). Op.cit. p.452. and Clemens Bartollas. B (2002).

www.kamlangjai.or.th/th/download_content.

www.google.com

หลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี โดยมีประกันและหลักประกัน

อิศนันท เจริญศรีวงษ์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธานี วรภัทร์**

บทคัดย่อ

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยในปัจจุบัน ในทางปฏิบัติศาลจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันเป็นหลัก ซึ่งหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันดังกล่าว ศาลจะวางหลักเกณฑ์กำหนดราคาประกันและหลักประกันไว้เป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างแน่นอนและตายตัว โดยคำนวณจากความร้ายแรงของประเภทความผิดเพียงอย่างเดียว มิได้พิจารณาไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาและจำเลย แม้ว่ากฎหมายจะวางหลักเกณฑ์ให้ศาลนั้นสามารถวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนวงเงินประกันและหลักประกันได้ตามความเหมาะสมของแต่ละรูปคดี แต่ในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ก็มักจะคิดจำนวนเงินซึ่งเป็นประกันตามหลักเกณฑ์การกำหนดราคาประกันและหลักประกันเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนตายตัว แปรผันจากความร้ายแรงแห่งคดีเพียงอย่างเดียว ซึ่งการตีราคาประกันและหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแบบตายตัวโดยคำนวณจากความร้ายแรงของข้อหาในคดีเพียงอย่างเดียวนั้น ย่อมเป็นการกำหนดจำนวนวงเงินประกันที่ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจทั้งของผู้กระทำความผิดเป็นอย่างยิ่ง หากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงก็มีสิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยง่าย อีกทั้งประมวลกฎหมายอาญาก็มิได้มีบทบัญญัติในลักษณะที่เกี่ยวกับความผิดฐานหนีประกันโดยการไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาคดีหรือไม่มาตามหมายนัด หมายเรียกของศาลตามความจำเป็น เช่นนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยง่ายอาจจะมีพฤติการณ์หลบหนีหรือไม่มาปรากฏตัวในวันพิจารณาคดีหรือไม่มาหมายนัดหมายเรียกเนื่องมาจากการกำหนดราคาประกันและหลักประกันไม่ได้สัดส่วนกับสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะร่ำรวยจึงทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะร่ำรวยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยง่ายทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นได้[1]

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

[1] อารีย์พร กลั่นนุรักษ์, “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2545), น.81-82.

จากการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด โดยในระหว่างพิจารณาคดีจะปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดแล้วมิได้ จึงไม่สามารถที่จะกักขังหน่วงเหนี่ยวผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในอำนาจรัฐได้ เว้นเสียแต่ว่า มีพฤติการณ์หลบหนีหรือมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดจำนวนวงเงินประกันและหลักประกันโดยพิจารณาให้ได้สอดคล้องตามฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีให้ได้สัดส่วนมากเพียงพอที่จะมีประสิทธิภาพในการยับยั้งป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยดังกล่าวหลบหนีได้[2] รวมถึงการบัญญัติความผิดฐานหนีประกันหรือการกระทำผิดสัญญาประกันด้วยการไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในการพิจารณาคดีหรือไม่มาตามหมายนัดหมายเรียกของศาลไว้ในประมวลกฎหมายอาญาจึงอาจจะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการหลบหนีประกันหรือการกระทำผิดสัญญาประกันด้วยการไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในการพิจารณาคดีหรือไม่มาตามหมายนัดหมายเรียกของศาล จึงอาจจะเป็นการแก้ไขแนวทางหนึ่งที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดน้อยที่สุด และสอดคล้องกับหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด

1. บทนำ

ในปัจจุบัน ประเทศไทยศาลจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยชั่วคราวโดยคำนึงถึงการมีประกันที่เป็นจำนวนเงินเป็นหลัก โดยศาลจะวางหลักเกณฑ์กำหนดราคาจำนวนวงเงินประกันไว้เป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างแน่นอนและตายตัว โดยคำนวณจากความร้ายแรงของประเภทความผิด แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดให้ศาลนั้นสามารถวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดจำนวนวงเงินประกันได้ตามความเหมาะสมตามแต่ละรูปคดี รวมไปถึงข้อหาแห่งคดีนั้น ๆ แต่ศาลส่วนใหญ่ก็มักจะคิดจำนวนเงินซึ่งเป็นประกันตามหลักเกณฑ์การกำหนดราคาประกันที่แต่ละศาลนั้น ๆ กำหนด ซึ่งจะเป็นจำนวนเงินที่แน่นอนตายตัว และจำนวนเงินดังกล่าวจะตีราคาประกันจากความร้ายแรงแห่งคดีเพียงอย่างเดียวไม่ได้สัดส่วนและผันแปรตามสถานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เช่นนี้ ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงย่อมได้รับโอกาสการปล่อยตัวชั่วคราวได้ง่าย[3] เมื่อเป็นเช่นนี้ หากเป็นมาตรการทางกฎหมายอันเกี่ยวด้วยตัวเงินอย่างเช่นการปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือ

---

[2] ปกป้อง ศรีสนิท, “การวิเคราะห์โทษทางอาญาด้วยหลักนิติเศรษฐศาสตร์,” วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 39, ฉบับที่ 3, น.514(2553).

[3] บุรณิมา คูนิอาจ, “อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558), น.3.

จำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีนั้น อาจจะไม่มีความเกรงกลัวในการที่จะต้องทำตามหมายเรียกของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือคำสั่งศาลที่จะนัดผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีมาพิจารณาคดีต่อหน้าศาลได้ ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายทางอาญาหลักของประเทศไทยนั้นก็ไม่ได้มีบทบัญญัติในเรื่องของความผิดฐานหนีประกันไว้อย่างชัดเจน หรือมีมาตรการในการดำเนินการภายหลังจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลไว้อย่างชัดเจน เมื่อเป็นเช่นนี้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีฐานะร่ำรวย และมีความเสี่ยงสูงที่จะแพ้คดีโดยข้อหาที่ถูกกล่าวหามีบทลงโทษที่หนักแล้ว ก็อาจจะเกิดการหนีประกันหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาได้ อีกทั้ง เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หนีประกันหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาคดี ศาลก็สามารถดำเนินการได้เพียงริบหลักประกันตามสัญญาประกันซึ่งเป็นสัญญาทางแพ่ง หรือบังคับคดีในกรณีที่ใช้ทรัพย์สินมาเป็นหลักประกันเท่านั้น[4]

การปล่อยชั่วคราวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจึงควรที่จะต้องมีการคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความสามารถและโอกาสของการหนีการประกันชั่วคราวเป็นรายบุคคล เนื่องจากความสามารถและโอกาสของการหนีการประกันชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่ละคนนั้นไม่เท่ากัน เช่นนี้ การเรียกหลักประกันหรือเรียกทรัพย์ที่ประกันตัวโดยแปรผันตามฐานะของผู้ต้องหรือจำเลยที่กระทำความผิด หรือแปรผันตามฐานะของผู้ประกันจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นมาตรการในการแก้ไขปัญหาการหนีประกันได้ อีกทั้งยังสามารถนำหลักประกันหรือทรัพย์ที่ประกันดังกล่าวนั้นมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายในการติดตามผู้ที่หนีประกันหรือหลบหนีการปล่อยชั่วคราวนั้น ซึ่งมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง อันจะเป็นมาตรการที่สามารถใช้ภายหลังจากการที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีประกันไปแล้วได้อีกทางหนึ่ง[5]

2. แนวความคิดของการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีโดยมีประกันและหลักประกัน

การปล่อยชั่วคราว ถือเป็นมาตรการในคดีอาญาเพื่อผ่อนคลายหลักการมีตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกคุมขังโดยเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการอนุญาตให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยพ้นจากการควบคุมของเจ้าพนักงานหรือศาล ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยถูกควบคุมหรือขังเป็นระยะเวลานานเกินกว่าจำเป็นในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี เพราะหากไม่

---

[4] สุรินทร์ มากชูชิต, “ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), น.4.

[5] *เพิ่งอ้าง*, น.515.

จำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ก็ควรที่จะให้ปล่อยชั่วคราวไป ตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน คือ การปล่อยชั่วคราวไปโดยมีผู้ทำสัญญาว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยจะมาเมื่อถูกเรียกหรือมาตามนัด โดยนำหลักประกัน ได้แก่ เงินสด หลักทรัพย์ หรือบุคคลอื่นมาเป็นหลักประกันโดยแสดงหลักทรัพย์ ถ้าไม่มาจะต้องเสียค่าปรับเป็นจำนวนตามที่ระบุไว้ในสัญญาประกัน การทำสัญญาประกันนี้ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะประกันตัวเองหรือให้บุคคลอื่นมาทำสัญญาประกันก็ได้

การจัดให้มีประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนั้น ก็เพื่อที่จะเป็นหลักประกันว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดี จะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาคดี หรือมาตามหมายนัดหมายเรียกของศาลเมื่อมีคราวจำเป็น หรือเป็นหลักประกันว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาคดีจะไม่ไปก่อการกระทำความผิดอาญาในระหว่างการได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้น ดังนั้น วิธีการที่เหมาะสมคือการกำหนดจำนวนเงินหรือหลักประกันในจำนวนที่เหมาะสม เป็นสัดส่วนเพียงพอ ที่จะให้แน่ใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเมื่อได้รับการปล่อยชั่วคราวให้ไปแสวงหาพยานหลักฐานที่จำเป็นเพื่อต่อสู้คดี หรือไปใช้ชีวิตตามปกติแล้ว จะมาปรากฏตัวต่อศาลในวันพิจารณาคดี[6]

การกำหนดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันให้มีประสิทธิภาพพอที่จะแน่ใจว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเมื่อได้รับการปล่อยชั่วคราวให้ไปแล้วจะมาปรากฏตัวต่อศาลในวันพิจารณาคดีนั้น การกำหนดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวของจึงจะต้องมีลักษณะที่ไม่ตายตัวแปรผันตามความร้ายแรงของความผิดที่ถูกกล่าวหาเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องแปรผันตามฐานะทางด้านเศรษฐกิจ หน้าที่การงานที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำอยู่ ชีวประวัติความเป็นมาและชีวิตครอบครัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย บันทึกเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลย บันทึกเกี่ยวกับประวัติการหนีประกันของผู้ต้องหาหรือจำเลย นิสัยใจคอความเป็นผู้มีคุณธรรมของผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วย ที่สำคัญในการการกำหนดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวนั้น จะต้องคำนึงถึงความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินให้เหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โดยจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันดังกล่าวนั้น จะต้องมีความเพียงพอที่จะยับยั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ให้หลบหนี ให้มาตามหมายนัดหรือหมายเรียก และมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันนัดพิจารณาอีกด้วย ดังนั้น การปล่อยชั่วคราวโดยมี

---

[6] คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น.384.

ประกันและหลักประกัน การคิดจำนวนวงเงินประกันหรือจำนวนหลักประกันจะต้องไม่ยึดติดกับความร้ายแรงแห่งข้อหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอย่างเดียว แต่ยังจะต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาไปถึงข้อมูลเฉพาะของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอีกด้วย เช่นนี้ แม้จะทำให้การกำหนดวงเงินประกันหรือการกำหนดหลักประกันของแต่ละบุคคลต่างกัน แต่เป็นการสื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการดำเนินการทางอาญาเพื่อให้เกิดความยุติธรรมมากที่สุด คือ การดำเนินการะบวนการทางอาญาที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องพิจารณาไปถึงสถานะทางสังคมในด้านต่าง ๆ และปรับใช้เป็นรายบุคคลอย่างเหมาะสมเพราะในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในบางกรณีนั้นไม่สามารถดำเนินการต่อคนทุกคนให้เหมือนกันทุกกรณีได้ เนื่องจาก บุคคลแต่ละคนในสังคมย่อมมีฐานะแตกต่างกันไม่ว่าฐานะทางด้านเศรษฐกิจ หน้าที่การงาน เมื่อเป็นเช่นนี้ มาตรการทางอาญาบางอย่างอาจจะมีประสิทธิภาพกับบุคคลที่มาสถานะทางสังคมอีกสถานะหนึ่ง แต่อาจจะไม่มีประสิทธิภาพหรือมาตรการดังกล่าวอาจจะใช้ไม่ได้ผลเลยกับบุคคลที่มีสถานะทางสังคมอีกสถานะหนึ่ง

การปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกันนั้นถือเป็นมาตรการทางอาญาอันเกี่ยวด้วยการเงิน เมื่อเป็นมาตรการทางอาญาอันเกี่ยวด้วยการเงินหากจะให้มีการดำเนินการให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว จึงต้องมีการปรับใช้เป็นรายบุคคลอย่างเหมาะสม ความแตกต่างด้านสถานะการเงินของบุคคลในสังคมปัจจุบันนั้นค่อนข้างจะมีความแตกต่างกันมากจนเห็นได้อย่างชัดเจน หากเป็นกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีฐานะทางการเงินที่มั่นคงและยื่นคำขอปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันแล้ว แม้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดจะได้รับสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดจริง และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมิให้มีการเรียกประกันสูงเกินควรแก่กรณี แต่การคิดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันจะต้องเป็นจำนวนที่มีประสิทธิภาพเพียงพอเพียงพอที่จะยับยั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ให้หลบหนี ให้มาตามหมายนัดหรือหมายเรียก และมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันนัดพิจารณา จึงจะทำให้เกิดความเหมาะสม เช่นนี้ การให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกัน จึงมีหลักการที่สำคัญของการกำหนดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันในการปล่อยชั่วคราวให้มีความแปรผันไปตามฐานความผิด ฐานะทางเศรษฐกิจ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ โดยหลักเกณฑ์ดังกล่าวมีไว้เพื่อใช้ลดความเสี่ยงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยเมื่อได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วจะทำการหลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

3. ปัญหาของหลักเกณฑ์การปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดีโดยมีประกันและหลักประกัน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จะวางหลักให้ผู้ดำเนินคดีอาญาที่มีสิทธิกำหนดจำนวนวงเงินประกันและหลักประกันโดยพิจารณาจากพฤติการณ์ต่าง ๆ ประกอบกัน เช่น

ความหนักเบาแห่งข้อหา พยานหลักฐานที่ปรากฏ พฤติการณ์ต่าง ๆ ในคดี ภยันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราว แต่ในทางปฏิบัตินั้นไม่ว่าจะเป็นการกำหนดจำนวนวงเงินประกันในระหว่างพิจารณาคดี จะอนุญาตให้มีการปล่อยชั่วคราวโดยเป็นการปล่อยชั่วคราวที่มีประกันหรือหลักประกันเป็นหลัก โดยการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยมีประกันหรือหลักประกันเป็นหลักดังกล่าวนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการปล่อยชั่วคราวโดยคิดจำนวนวงเงินประกันหรือจำนวนหลักประกันเป็นจำนวนที่ตายตัว โดยจะพิจารณากำหนดจำนวนเงินประกันหรือจำนวนหลักประกันจากความร้ายแรงของความผิดที่ถูกกล่าวหาเป็นหลักโดยไม่ได้คำนึงถึงพฤติการณ์อย่างอื่นประกอบอย่างที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จากการดำเนินการที่ไม่สอดคล้องกับหลักกฎหมาย

การดำเนินคดีกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น แม้จะมีหลักเกณฑ์ให้การอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวเป็นหลักและการไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวเป็นข้อยกเว้นจะสอดคล้องกับหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังถือเป็นผู้บริสุทธิ์และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีโอกาสต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ก็ตาม แต่การที่จะให้ประกันโดยขึ้นอยู่กับจำนวนวงเงินประกันและหลักประกันที่ตายตัวนั้น เป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวที่ไม่ได้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง เพราะการคำนึงถึงทรัพย์สินเงินทองเป็นหลักประกันที่ตายตัวและยังไม่มีความเพียงพอที่จะยับยั้งผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไม่ให้หลบหนี ให้มาตามหมายนัดหรือหมายเรียก และมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันนัดพิจารณา เช่นนี้ จึงไม่ใช่เป็นเรื่องที่ยากเลยที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะหาสินทรัพย์มาใช้เป็นประกันหรือหลักประกันทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวยนั้นมีโอกาสที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราว โดยไม่ลำบากมากนัก ปัญหาที่ตามมาหลังจากนั้น คือ เมื่อการกำหนดจำนวนวงเงินประกันและจำนวนหลักประกันในทางปฏิบัตินั้นมีลักษณะที่ตายตัวแปรผันไปตามความร้ายแรงแห่งข้อหาเพียงอย่างเดียว ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยง่าย และทำให้เกิดความเสี่ยงสูงที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะถือว่าตนเองนั้นได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยง่ายนั้นจะมีพฤติการณ์หลบหนีไม่มาตามหมายนัดหรือหมายเรียก ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานที่สำคัญในคดี การข่มขู่พยานที่สำคัญในคดี การทำความผิด หรือแม้กระทั่งใช้เป็นช่องทางในการต่อสู้คดีเพื่อให้ตนเองได้รับอิสรภาพ

ตามกฎหมายว่าด้วยเรื่องการปล่อยชั่วคราวของประเทศไทย หรือแม้กระทั่งประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิดนั้นก็ไม่ได้มีบทบัญญัติในเรื่องของความผิดและบทลงโทษของความผิดฐานหนีประกัน หรือมีมาตรการในการดำเนินการภายหลังจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลไว้อย่างชัดเจน เมื่อเป็นเช่นนี้หากผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยหากมีความเสี่ยงสูงที่จะ

แพ้คดีและข้อหาที่ถูกกล่าวหามีบทลงโทษที่หนักแล้ว ก็อาจจะเกิดการหลบหนีไปในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาได้

4. บทสรุปและเสนอแนะ

การที่ศาลกำหนดหลักเกณฑ์กำหนดราคาประกันและหลักประกันไว้เป็นจำนวนเงินที่ค่อนข้างแน่นอนและตายตัว โดยคำนวณจากความร้ายแรงของประเภทความผิดเพียงอย่างเดียว มิได้พิจารณาไปถึงฐานะทางเศรษฐกิจฐานะทางการเงิน หน้าที่การงานที่ของผู้ต้องหาและจำเลย และกฎหมายว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว หรือแม้กระทั่งประมวลกฎหมายอาญา ภาคความผิดนั้นไม่ได้มีบทบัญญัติในเรื่องของความผิดและบทลงโทษของความผิดฐานหนีประกัน หรือมีมาตรการในการดำเนินการภายหลังจากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีหรือไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยได้รับการปล่อยชั่วคราวไปโดยง่าย สิ่งเหล่านี้อาจจะทำให้เกิดปัญหาการหลบหนีในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ เพื่อลดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นจึงเสนอแนวทางแก้ไขไว้ ดังนี้

(1) เพิ่มเติมหลักเกณฑ์ในการวินิจฉัยคำร้องขอปล่อยชั่วคราว โดยกำหนดให้มีการพิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดประกอบคำร้องขอปล่อยชั่วคราว เพื่อกำหนดจำนวนวงเงินประกันหรือหลักประกันที่เหมาะสมกับฐานะทางการเงินของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี วงเงินประกันหรือหลักประกันจะต้องสอดคล้องกับรายได้ของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่เป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีนั้น โดยให้มีสัดส่วนเพียงพอที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดดังกล่าว กระทำการในลักษณะที่เป็นการหนีประกันโดยการไม่มาปรากฏตัวต่อหน้าศาลในวันพิจารณาคดี หรือไม่มาตามหมายนัดหมายเรียกของศาล

(2) ให้เพิ่มเติมบทบัญญัติที่เป็นบทลงโทษเกี่ยวกับการหลบหนีระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และหากมีการหลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราวนั้นนอกจากจะปฏิบัติตามกฎหมายแพ่งที่ให้ถือเป็นการผิดสัญญาประกันอันถือเป็นการผิดสัญญาในทางแพ่งเมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีไปในระหว่างที่ได้รับการปล่อยชั่วคราว นอกจากจะมีการดำเนินการริบเงินประกันหรือริบหลักประกันตามข้อกำหนดที่กำหนดไว้ในกรณีกระทำผิดสัญญาแล้ว ให้มีการเพิ่มมาตรการในการดำเนินคดีอาญาโดยศาลสามารถจะพิจารณาคดีและบังคับคดีไปได้เลยโดยไม่ต้องมีตัวจำเลยมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลหากจำเลยทำการหลบหนีไประหว่างการปล่อยชั่วคราว เช่นนี้จึงถือเป็นการยับยั้งอีกชั้นหนึ่ง หรือหากเป็นกรณีที่มีความเสี่ยงเป็นอย่างยิ่งว่าผู้ต้องหาหรือจำเลย

มีความเสี่ยงสูงมากที่จะหลบหนีไปในระหว่างการปล่อยชั่วคราว ก็ไม่ควรที่จะให้มีการปล่อยชั่วคราว แม้จะขัดกับหลักสิทธิมนุษยชน เพราะหากมีความเสี่ยงสูงถึงขนาดแล้ว ไม่ว่าจะได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์จำนวนประกันดังกล่าวแปรผันตามสภาพเศรษฐกิจของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้ได้สัดส่วนเป็นจำนวนประกันหรือหลักประกันสูงมากเพียงใดก็ตาม หรือมีการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราวให้เข้มงวดเพียงใด ก็คงจะไม่เพียงพอที่จะป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหลบหนีไปในระหว่างได้รับการปล่อยชั่วคราวได้ เช่นนี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมสูงสุดต่อกระบวนการยุติธรรมและปกป้องสังคมส่วนรวมให้เกิดความสงบสุขมากที่สุด จึงเห็นสมควรไม่ให้มีการปล่อยชั่วคราวและกักตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีความเสี่ยงสูงมากที่จะหลบหนีหากได้รับการปล่อยชั่วคราวไว้ในอำนาจรัฐจนกว่าจะดำเนินกระบวนการยุติธรรมเสร็จสิ้นแล้ว

บรรณานุกรม

คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555.

จุลสิงห์ วสันตสิงห์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1. (มาตรา 1 – มาตรา 119). พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2559.

ชาติ ชัยเดชสุริยะ. มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2549.

บุรณิมา คูนิอาจ. “อำนาจศาลในการกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยชั่วคราว.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2558.

พชรมนต์ ภูมิสถิต. “ปล่อยชั่วคราว : ศึกษาเปรียบเทียบระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎหมายจารีตประเพณี.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2556.

สุรินทร์ มากชูชิต. “ระบบปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.

อารีย์พร กลั่นนุรักษ์. “การปล่อยชั่วคราวโดยกำหนดเงื่อนไข.” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2545.

เจนจิรา. “พลิกแฟ้มประหาร! ‘หมอสุพัฒน์’ ฆ่าโหดแรงงานพม่าฝังดิน.” http://news.mthai.com/hot-news/general-news/440653.html, 20 พฤษภาคม 2558.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศ : ศึกษากรณีศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

อิสรารัสมิ์ ยุวรัตน์*

รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

ปัจจุบันในสังคมเกิดข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้นมากมายอันเนื่องมาจากปัจจัยต่าง ๆ ที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำเนินกระบวนพิจารณาทางศาลให้คดีเสร็จไปอย่างรวดเร็วได้ ลักษณะคดีมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน และเพิ่มปริมาณขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ข้อพิพาทที่มีลักษณะเชิงพาณิชย์ระหว่างประเทศเกิดขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพดีที่วิธีหนึ่งที่สามารถนำคู่กรณีไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ และรักษาสัมพันธภาพของคู่พิพาท

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นศาลชำนัญที่มีบทบาทสำคัญในการรองรับข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศที่เพิ่มพูนขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดีย่อมเกิดความล่าช้า ขาดความสะดวกคล่องตัวในการที่คู่ความหรือพยานจะเดินทางมาศาล จึงนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ในข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 4 กำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกัน คู่ความจึงสามารถเลือกกำหนดแนวทางกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทของตนได้ รวมทั้งระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทฉบับ พ.ศ.2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ในส่วนคุณสมบัติต้องห้ามของผู้ประนีประนอมที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบด้วยอีกหนึ่งตำแหน่ง การบังคับใช้กฎหมายและระเบียบดังกล่าวยังเกิดปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยเฉพาะกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีที่เป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศ

---

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 โดยระบุเกี่ยวกับการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาทให้ชัดเจน และกำหนดประเภทคดีที่ต้องผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน แก้ไขระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในการกำหนดรูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยให้มีความหลากหลายและทันสมัย เพื่อลดทอนอุปสรรคที่เป็นข้อจำกัด ระบุให้ชัดเจนเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะพิจารณาคดี และการแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม กำหนดหลักสูตรการอบรมที่เกี่ยวข้องตามคุณสมบัติเฉพาะ รวมทั้งกำหนดลักษณะคดีที่ที่สามารถทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ เพื่อยกระดับและพัฒนาศักยภาพของข้าราชการศาลยุติธรรม และยังเป็นการช่วยคัดกรองคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สามารถทำได้เร็วขึ้น อีกทั้งช่วยประหยัดงบประมาณในเรื่องค่าตอบแทน ส่วนกรณีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 เรื่องการกำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติต้องห้ามของผู้ประนีประนอม ข้อ 51(12) และข้อ 69 ที่ห้ามดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบด้วยอีกหนึ่งตำแหน่งโดยให้มีผลใช้บังคับในอีกเจ็ดปี นับแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา อาจส่งผลกระทบต่อผู้จะมาดำรงตำแหน่งผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เนื่องจากประเภทคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศในระดับที่ดีพอสมควร มากกว่าทักษะด้านการเจรจาไกล่เกลี่ย จึงควรยกระดับมาตรฐานผู้ประนีประนอมให้มีลักษณะเป็นวิชาชีพดังเช่นในสหรัฐอเมริกาไม่ใช่เพียงจิตอาสา เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้มีทางเลือกที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการกำหนดค่าตอบแทนผู้ประนีประนอมประจำศาลอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ และประการสุดท้ายควรแก้ไขระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

1. บทนำ

ข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศที่เพิ่มจำนวนขึ้นก่อให้เกิดปริมาณคดีที่ล้นศาล ด้วยปัจจัยหลายประการทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปอย่างล่าช้า แม้การใช้สิทธิทางศาลเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีมาตรฐานน่าเชื่อถือที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง แต่การระงับข้อพิพาทโดยใช้วิธีพิจารณาทางศาลมีข้อด้อยหลายประการ คู่พิพาทต้องการให้ข้อพิพาทในคดีที่เกิดขึ้นนั้นยุติลงโดยเร็ว เพื่อกลับมาดำเนินธุรกิจระหว่างกันต่อไปได้ การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพดีที่วิธีหนึ่งที่สามารถนำคู่กรณีไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันได้ และรักษาสัมพันธภาพของคู่พิพาทไว้ได้

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเป็นศาลชำนัญพิเศษมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีที่ทีลักษณะเป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 มีรูปแบบและแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแตกต่างจากคดีของศาลอื่นอยู่บ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะคดีซึ่งมีลักษณะเฉพาะมีความยุ่งยากและซับซ้อนโดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ระงับข้อพิพาทด้วยความรวดเร็ว สะดวก เป็นธรรม และเป็นการวินิจฉัยไปโดยถูกต้องตามหลักกฎหมาย มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของกฎหมายที่นำมาบังคับใช้ทำให้เกิดปัญหาและข้อขัดข้องเกี่ยวกับระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จึงจำเป็นต้องมีแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปัจจุบัน

2. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

สังคมประกอบด้วยบุคคลที่มีที่มาหลากหลาย การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมที่มีความแตกต่างกันย่อมเกิดปัญหาการกระทบกระทั่ง เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ แต่ละสังคมจึงต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อควบคุมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกัน กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่ออกมาควบคุมความประพฤติของคนในสังคมและมีจุดมุ่งหมายแตกต่างจากกฎเกณฑ์อื่นตรงที่กระบวนการบังคับที่เป็นกิจลักษณะ การใช้กระบวนการทางกฎหมายในการบังคับนั้นใช่ว่าจะได้ผลเสมอไปและอาจมีผลกระทบที่เป็นปัญหาสังคมตามมาได้เช่นกัน

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีความเป็นมาของระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นโดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางมาทำหน้าที่เสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาให้คู่พิพาทเพื่อให้คู่พิพาทตัดสินใจหาทางออกร่วมกัน โดยคนกลางไม่มีอำนาจในการชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งแตกต่างจากการชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ หรือการพิจารณาคดีในศาล

ในประเทศไทยแนวคิดเกี่ยวกับระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลเกิดขึ้น เพราะปัญหาคดีที่เข้ามาสู่ศาลมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และผู้พิพากษามีจำนวนจำกัดทำให้เกิดแนวคิดที่จะจัดการและบริหารคดี ดังนั้น จึงมีการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาคดี โดยสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นถึงความสำคัญเกี่ยวกับวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้มีอรรถคดีและประชาชนทั่วไป จึงมีนโยบายให้ศาลยุติธรรมนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับการพิจารณาคดีของศาล โดยมีผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจาหาข้อยุติและประนีประนอมกัน แต่การนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ก็ยังมีอุปสรรคอยู่ เพราะแม้จะมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ออกให้เป็นแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยในแต่ละศาลก็ตาม แต่ทุกศาลก็ต้องออกระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ใช้บังคับในศาล ซึ่งทางปฏิบัติยังมี

ความแตกต่างกันอยู่ ยังไม่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางได้ออกข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ และระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อน หากใช้กระบวนการระงับข้อพิพาททางศาลจำเป็นต้องใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องหลากหลายมาปรับใช้แก่คดี การระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกระบวนการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายวิธีพิจารณาคดี ข้อกำหนดคดี และระเบียบดังกล่าวยังมีความไม่สมบูรณ์และมีข้อบกพร่องอยู่บางประการ ซึ่งส่งผลทางปฏิบัติในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่ได้อย่างเต็มที่ ดังมีปัญหาต่อไปนี้

2.1 ปัญหารูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยที่เกิดจากข้อกฎหมาย

2.1.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19

ในมาตรา 19 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งให้อำนาจศาลในการสั่งคู่ความมาศาลด้วยตนเอง เพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นได้ แต่ในทางปฏิบัติการสั่งให้คู่ความมาศาลโดยพร้อมเพรียงกันในคดีพิพาททางพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้นเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะในกรณีที่มีคู่ความจำนวนมาก และกรณีผู้มีอำนาจตัดสินใจในการยุติข้อพิพาทในเรื่องนั้น ๆ อยู่ต่างประเทศ

กรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่ายเป็นนิติบุคคลหรือเป็นกลุ่มบุคคลหรือคู่ความแต่ละฝ่ายมีจำนวนมาก การใช้อำนาจตัดสินใจอาจไม่สามารถกระทำได้เพียงคนเดียวต้องขึ้นอยู่กับคณะกรรมการ ตัวความจะแต่งตั้งทนายความในการดำเนินคดีและมอบอำนาจให้ทนายความและหรือผู้รับมอบอำนาจมีอำนาจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วย หากในคดีนั้นคู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีจำนวนมากซึ่งประกอบไปด้วยนิติบุคคลหรือกลุ่มบุคคลด้วยแล้ว ความยุ่งยากซับซ้อนในการพิจารณาเงื่อนไขหรือข้อเสนอของอีกฝ่าย และจะนัดให้คู่พิพาททุกคนมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพร้อมเพรียงย่อมทำได้ยากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีการค้าระหว่างประเทศที่มีคู่พิพาทเป็นนิติบุคคลหรือเป็นกลุ่มคนหรือคู่พิพาทแต่ละฝ่ายมีหลายคนจะสัมฤทธิ์ผลหรือบรรลุข้อตกลงได้ยากยิ่งขึ้นหากไม่มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพเข้ามาช่วยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

กรณีตัวความผู้มีอำนาจตัดสินใจอยู่ต่างประเทศ อาจเป็นการยากที่ศาลจะใช้อำนาจสั่งให้ตัวความมาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ศาลด้วยตนเองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 การสั่งให้ตัวความในคดีประเภทนี้มาศาลเพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 อาจจะใช้ไม่ได้ผลเต็มที่ จึงจำเป็นต้องลดขั้นตอนบางอย่างและเพิ่มเติมเครื่องมือบางประการเพื่อเสริมให้ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศมีความยืดหยุ่นและสามารถตอบสนองความต้องการของคู่พิพาทในการระงับข้อพิพาทได้อย่างทันท่วงที

2.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20

จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 บทบัญญัติมาตรานี้มีความมุ่งหมายที่จะเห็นคู่ความได้รอมชอมกัน คดีทุกประเภทสามารถนำเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ แม้แต่ศาลก็มีอำนาจเรียกให้คู่พิพาทมาศาลเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยตนเอง หากผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีในห้องพิจารณาด้วยตนเอง แต่ไกล่เกลี่ยคดีไม่สำเร็จกลับเข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลต่อไปโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนยังทำหน้าที่พิจารณาคดีต่อ อาจเกิดความรู้สึกไม่สบายใจจากคู่พิพาทว่าจะมีผลถึงการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางยึดหลักคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นอยู่กับความสมัครใจของคู่พิพาทเป็นสำคัญ โดยออกระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 ข้อ 13 วรรคหนึ่ง กำหนดให้เป็นความสมัครใจของคู่พิพาทในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่การอาศัยแต่เพียงความสมัครใจของคู่พิพาทนั้นส่งผลให้มีเข้าคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทน้อยเมื่อเทียบกับปริมาณคดีที่มีการฟ้องร้องมายังศาลที่เพิ่มจำนวนขึ้นมาก แต่จากหลักของกฎหมายดังกล่าว ยังไม่สามารถกำหนดประเภทของคดีหรือวางหลักเกณฑ์ในการนำคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทว่าคดีประเภทใดควรเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการดำเนินกระบวนพิจารณา

ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 เป็นบทบัญญัติที่กำหนดไว้เป็นแนวทางหนึ่งในการดำเนินคดี โดยให้อำนาจศาลในการไกล่เกลี่ยคู่พิพาทก่อนที่จะกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี การปล่อยให้คดีที่มีข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศทุกคดีไหลเข้าสู่กระบวนพิจารณาคดีโดยศาลโดยอิสระไม่มีการคัดกรอง หรือวางหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกคดีเพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อน ทำให้คดีค้างอยู่ในระบบนัดความส่งผลกระทบให้ทุกคดีตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์เดียวกันคือ การรอให้ถึงวันนัดตามระบบนัดพิจารณาคดี จึงควรมีหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนดำเนินกระบวนพิจารณา การกำหนดหลักเกณฑ์หรือการคัดเลือกคดีที่ขึ้นสู่ศาลเพื่อเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจนำหลักผู้ประเมินข้อพิพาทเบื้องต้นดังเช่นสหรัฐอเมริกามาปรับใช้ในการกำหนดหรือคัดเลือกคดีให้เข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนเข้าสู่กระบวนพิจารณาคดีของศาลโดยออกเป็นข้อกำหนดหรือระเบียบ โดยอาจกระทำในลักษณะเชิญชวนหรือกึ่งเชิงบังคับให้มีการไกล่เกลี่ยก่อนดำเนินการกระบวนพิจารณา

จากสถิติคดีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีเพิ่มจำนวนมากขึ้น การใช้ระบบพิจารณาคดีของศาลอย่างเดียวไม่สามารถเยียวยาแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที เพราะคดีประเภทนี้เวลาเป็นสิ่งสำคัญ ยิ่งใช้เวลามากก็จะยิ่งเกิดความเสียหายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้การทำธุรกิจหยุดชะงักไปด้วย และส่งผลโดยรวมต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ การนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้จึงมีความจำเป็น

อย่างยิ่ง เพราะสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา ทำให้คู่พิพาทมีเวลากลับไปบริหารดูแลธุรกิจ หากเป็นคดีความกันอยู่อาจทำให้ธุรกิจหยุดชะงักได้ นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังช่วยให้กระบวนการในการดำเนินการในศาลสั้นลง คู่พิพาทสามารถรักษาสัมพันธภาพและดำเนินธุรกิจร่วมกันต่อไปได้ในกรณีที่สามารถตกลงกันได้ และการยังสามารถเยียวยาความเสียหายทางด้านจิตใจได้อีกด้วย หากสามารถตกลงกันได้บางส่วนหรือแม้ตกลงกันไม่ได้เลยก็ตาม ก็ยังสามารถช่วยคลี่คลายสถานการณ์ตึงเครียดระหว่างคู่ความให้มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ซึ่งอาจเป็นพื้นฐานในการยุติข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นต่อไป คดีในกลุ่มการค้าระหว่างประเทศนี้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำเร็จค่อนข้างมาก โดยส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความสะดวก และรวดเร็ว คดีประเภทนี้หากปล่อยให้เนิ่นช้าก็จะยิ่งก่อความเสียหายให้ระบบเศรษฐกิจ จึงควรกำหนดให้อยู่ในประเภทคดีที่ให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนดำเนินกระบวนพิจารณา

ดังนั้น การนำคดีเข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอาศัยแต่เพียงความสมัครใจของคู่ความหรือเมื่อคู่ความร้องขอเพียงอย่างเดียวในข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศอาจไม่เพียงพอในการอำนวยความยุติธรรมแก่การพิจารณาคดีในภาพรวม เพราะข้อพิพาทประเภทนี้ส่วนใหญ่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม หากกระบวนพิจารณาคดีเป็นไปโดยล่าช้า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกลไกลที่สำคัญที่จะช่วยเยียวยาสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ เพียงแต่ต้องนำระบบบริหารการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีประสิทธิภาพมาใช้

2.1.3 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ทวิ

ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง นั้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะแต่งตั้งผู้ประนีประนอมเพื่อทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมจะต้องเดินทางมาศาลทุกนัด หากมีวิธีการให้ผู้ประนีประนอมสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเดินทางมาที่ศาล โดยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผ่านระบบสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ ก็จะสามารถนัดหมายคดีไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้สะดวก และรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

2.2 ปัญหารูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2.2.1 การนำระบบสื่อสารผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเป็นการไกล่เกลี่ยแบบเผชิญหน้ากัน ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในแต่ละคดีไม่สามารถยุติลงได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะคดีพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศหรือคดีการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากคดีประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีทุนทรัพย์ค่อนข้างสูงและกระทบกับธุรกิจหลายส่วน หากปล่อยให้คดีเนิ่นช้าไปทั้งผู้เสียหาย ผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย รวมถึงบุคคลภายนอกที่อาจต้องเสียหายจากข้อพิพาทนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีคู่พิพาทแต่ละฝ่ายจำนวนมากเป็นไปได้ยากที่จะหาวันนัดให้ลงตัวและตรงกับวันว่างของผู้ประนีประนอมด้วย การนำระบบสื่อสารผ่านทาง

อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทร่วมกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบปกติในคดีที่เป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศนั้น จะเป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาท และผู้ประนีประนอมที่ไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเดินทางมาศาล และประหยัดเวลาในการเดินทาง หากสามารถนำมาใช้ในระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะสามารถช่วยแก้ปัญหา และยังช่วยพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลให้เป็นสากลและเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศด้วย

ตามข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2540 ข้อ 33-36 ยอมให้มีการรับฟังข้อมูลคอมพิวเตอร์เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ทั้งนี้รวมถึงการรับฟังข้อมูลที่บันทึกไว้ในหรือมาจากไมโครฟิล์ม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทอื่น ๆ ด้วย และตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26 ประกอบข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 ข้อ 32 ได้กำหนดเกี่ยวกับการสืบพยานผ่านระบบประชุมจอภาพ (Video Conference) โดยให้คู่พิพาทฝ่ายที่อ้างพยานดังกล่าวเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย และการสืบพยานดังกล่าวให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล ซึ่งอาจนำมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศ

นอกเหนือไปจากรูปแบบที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนำระบบการประชุมทางไกลผ่านทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยานแล้ว การติดต่อสื่อสารผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบอื่นหรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารทางเสียง หรือทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงที่สามารถถ่ายทอดสัญญาณและสื่อสารกันได้โดยทันที หรือการสื่อสารด้วยการส่งข้อความ วิธีการต่าง ๆ เหล่านี้ หากนำมาปรับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศจะทำให้ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพื่อมาไกล่เกลี่ย ลดการสูญเสียเวลาจากการเดินทาง ลดอันตราย ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความยืดหยุ่นกว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาทางศาล

ดังนั้น แนวโน้มในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านต่าง ๆ ในการทำธุรกรรมจะมีมากขึ้น จากการค้าขายข้ามพรมแดน จนกระทั่งเรียกได้ว่าไร้มีพรมแดน ปัจจุบันมีแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนวิธีการติดต่อสื่อสารให้มีช่องทางหลากหลายเพื่อเป็นทางเลือกแก่ผู้ใช้บริการประเทศไทยเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจพึ่งพาการค้าขายระหว่างประเทศเป็นหลักจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการปรับตัวไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงกฎหมาย เทคนิควิธีการต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศ เมื่อกรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและมีการนำคดีเข้ามาสู่ศาล การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ควบคู่กับกระบวนพิจารณาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยลดระยะเวลาในการดำเนินกระบวนพิจารณา ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย ตลอดจนสามารถสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างคู่ความให้ทำธุรกิจกันต่อไปได้ การดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ

พิพาทแบบเดิม ๆ ก็จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนเพื่ออำนวยความสะดวก และรองรับการระงับข้อพิพาทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วด้วย การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระบบสื่อสารผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์มาปรับใช้กับคดีที่เป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศนี้ นับว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่ง โดยควรนำเอาวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระบบสื่อสารผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์นี้ใช้ควบคู่ไปกับกระบวนการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทปกติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ การเลือกใช้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและตามความประสงค์ของคู่พิพาท ซึ่งในระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ก็ยังมิได้มีการกำหนดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้ระบบการสื่อสารผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ไว้โดยเฉพาะ รวมถึงการกำหนดค่าใช้จ่ายในการไกล่เกลี่ยโดยใช้ระบบสื่อสารผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย

2.2.2 ภาษาที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อพิจารณาข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ข้อ 4 จะเห็นได้ว่า ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีวิธีพิจารณาคดีที่ยืดหยุ่นและเปิดกว้างให้คู่ความมีโอกาสร้องขอต่อศาลในการกำหนดกระบวนพิจารณาคดีให้เป็นไปตามที่คู่ความตกลงกันได้ หากศาลเห็นว่าการดำเนินกระบวนพิจารณาจะเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดกับศีลธรรมอันดีของประชาชน ประกอบกับในร่างกฎหมายแม่แบบว่าด้วยการประนอมข้อพิพาท (UNCITRAL Model Law on International Conciliation) ข้อ 12 ได้บัญญัติเกี่ยวกับภาษาที่ใช้ในการระงับข้อพิพาททางออนไลน์ไว้ด้วยว่า กรณีที่ที่มีภาษาในกระบวนการมากกว่าหนึ่งภาษา สามารถใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งของภาษาเหล่านั้นในการสื่อสารได้ รวมทั้งการแนบเอกสาร หรืออ้างพยานหลักฐานในกระบวนการสามารถยื่นภาษาดั้งเดิมได้ หากคู่พิพาทไม่ได้โต้แย้งในเนื้อหาของเอกสารหรือพยานหลักฐานนั้น ดังนั้น คู่พิพาทจะเลือกใช้ภาษาใดก็ได้ในการไกล่เกลี่ยออนไลน์ตามที่ตกลงกัน เช่นนี้ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศซึ่งต้องการความคล่องตัวและรวดเร็วในการยุติข้อพิพาท ประกอบกับการนำเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ หากคู่พิพาทสามารถใช้ภาษาใด ๆ ตามที่คู่ความตกลงกันในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งหากผู้ประนีประนอมมีความสามารถในการสื่อสารได้หลายภาษา จะส่งผลให้บรรยากาศในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความผ่อนคลายและอาจส่งผลให้บรรลุข้อตกลงได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งในระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ยังไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องภาษาที่คู่ความใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้โดยเฉพาะ

2.2.3 การทำคำแปลและการรับรองเอกสารของศาล

เมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงเรื่องภาษาที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ หากคู่พิพาทสามารถไกล่เกลี่ยกันได้และบรรลุข้อตกลงจนนำไปสู่การทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน การทำเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นภาษาที่คู่ความเข้าใจ โดยคู่ความแต่ละฝ่ายไม่โต้แย้งในเนื้อหาและรับรองเอกสารนั้น แต่กรณีที่คู่พิพาทเลือกภาษาในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นภาษาท้องถิ่นในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และจัดทำคำแปลเอกสารเหล่านั้นเป็นภาษาอังกฤษไว้ หากสามารถทำได้ดังนี้ในส่วนของศาลเพื่ออำนวยความยุติธรรมและเพื่อให้คดีที่คู่พิพาทสามารถตกลงกันได้สัมฤทธิ์ผล เอกสารของศาลที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศ ได้แก่ คำพิพากษาตามยอม และรายงานกระบวนพิจารณา ควรมีฉบับคำแปลเป็นภาษาอังกฤษโดยรับรองความถูกต้องจากศาลด้วยหากคู่ความต้องการ ซึ่งเอกสารสองฉบับนี้โดยปกติแล้วไม่มีเนื้อหาที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้คู่ความทุกฝ่ายเข้าใจถึงเนื้อหาสาระในเอกสารของศาลโดยเร็ว และสามารถนำเอกสารดังกล่าวไปใช้อ้างอิงได้ ทั้งนี้ อาจกำหนดให้คู่ความเสียค่าใช้จ่ายในการแปลและการรับรองเอกสารดังกล่าว ซึ่งในระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องการทำคำแปลและการรับรองเอกสารเอกสารของศาลไว้เช่นกัน

2.3 ปัญหาการกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

2.3.1 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษา

ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 หมวด 3 การไกล่เกลี่ยข้อพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษา ข้อ 11 “องค์คณะผู้พิพากษาอาจไกล่เกลี่ยด้วยตนเองหรือให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือหลายคนในองค์คณะดำเนินการไกล่เกลี่ยก็ได้” นั้น เมื่อพิจารณาข้อกำหนดดังกล่าวแล้วการพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่น้อยกว่าสองคน ซึ่งเป็นผู้พิพากษาอาชีพโดยเป็นผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหนึ่งคน และผู้พิพากษาองค์คณะอีกหนึ่งคน และผู้พิพากษาสมทบอีกหนึ่งคน จึงจะเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ส่วนการทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นจะต้องบังคับตามเสียงฝ่ายข้างมาก เห็นว่า เมื่อคดีเข้าสู่กระบวนพิจารณาของศาลแล้ว ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือผู้พิพากษาองค์คณะอาจประเมินลักษณะคดีแล้วเห็นว่าคดีมีแนวโน้มที่จะสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ยุติลงได้ อาจทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีนั้นด้วยตนเองไม่ว่าคดีจะเพิ่งเริ่มต้นเข้าสู่กระบวนการพิจารณาหรือได้พิจารณาไปบ้างแล้วและมีแนวทางที่คู่ความจะสามารถตกลงกันได้ การที่ผู้พิพากษาทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเอง ข้อดีคือบางครั้งคู่ความจะรู้สึกมีความเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ของผู้พิพากษาที่อาจช่วยชี้แนะให้คู่ความเห็นถึงประโยชน์และผลที่คู่พิพาท

ทั้งสองฝ่ายจะได้รับหากคดีสามารถไกล่เกลี่ยสำเร็จ ส่วนข้อเสียคู่พิพาทอาจมองเป็นการแทรกแซงและเป็นการโน้มน้าวให้คู่พิพาทต้องยอมรับในผลของการไกล่เกลี่ยทั้งที่ฝ่ายตนอาจต้องเสียเปรียบ

กรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือองค์คณะไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สำเร็จและกลับมาทำหน้าที่พิจารณาคดีนั้นต่อไป คู่ความอาจรู้สึกกังวลไม่สบายใจและไม่มั่นใจในผลของคดีว่าหากดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่สำเร็จว่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการวินิจฉัยคดีของผู้พิพากษาในท้ายที่สุด

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษามีความจำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยไว้ด้วย ในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่สามารถไกล่เกลี่ยคดีได้สำเร็จในคดีที่เป็นเจ้าของสำนวนเองหรือเป็นผู้พิพากษาองค์คณะในการไกล่เกลี่ยว่าไม่สามารถกลับมาทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีนั้นต่อไปได้อีก

2.3.2 ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม

เนื่องจากคดีที่เป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางมีอำนาจในการพิจารณา เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ในการคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 15 มีหลักเกณฑ์และกระบวนการคัดเลือกที่มีมาตรฐานทำให้ได้ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์มาทำหน้าที่ในศาล ผู้ประนีประนอมที่เป็นผู้พิพากษาสมทบจะสามารถช่วยในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นผลสำเร็จมากขึ้น อีกทั้งทำให้คู่ความมีความเชื่อถือและไว้วางใจที่จะให้เป็นคนกลางช่วยในการเจรจา เพราะถ้าหากว่าผู้ประนีประนอมไม่มีความชำนาญ หรือไม่มีประสบการณ์ทางด้านคดีพิเศษเลยการเจรจาจะทำให้เกิดความยากลำบาก การหาวิธีการ เทคนิคต่าง ๆ ก็ไม่สามารถช่วยนำเสนอความคิดให้คู่พิพาทได้ คู่พิพาทเกิดความไม่มั่นใจ และกังวลว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบข้อมูลรายละเอียดเข้าใจเรื่องที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายพิพาทกันหรือไม่ การใช้เพียงเทคนิคการเจรจาที่ได้มีการอบรมมายังไม่เพียงพอที่จะสามารถแก้ไขปัญหาระหว่างคู่พิพาทได้อย่างแท้จริง บางครั้งไม่สามารถทราบถึงต้นเหตุของปัญหาเพราะไม่เข้าใจในเนื้อหาของคดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็สำเร็จได้ยาก คู่พิพาทไม่พอใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ย และเกิดความกังวลในความสามารถ ทำให้เบื่อหน่ายที่จะเจรจาสุดท้ายก็ต้องส่งสำนวนกลับคืนสู่กระบวนพิจารณาของศาลทำให้เสียเวลาเสียค่าใช้จ่ายโดยไม่ได้ประโยชน์ใด ๆ

ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 หมวด 7 ทะเบียนผู้ประนีประนอม ส่วนที่ 1 การขึ้นทะเบียน ข้อ 51 ประกอบ หมวด 11 บทเฉพาะกาล ข้อ 69 กำหนดให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนผู้ประนีประนอมต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตาม (1)-(12) ซึ่งใน (12) ระบุว่าไม่เป็นผู้พิพากษาสมทบตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่าง

ประเทศ พ.ศ. 2539 โดยมิให้นำ ข้อ 51 (12) มาใช้บังคับภายในเจ็ดปี นับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาตาม ข้อ 69 โดยผู้เขียนเห็นว่า เมื่อบทเฉพาะกาล ข้อ 69 ตามข้อกำหนดดังกล่าวสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2561 ย่อมส่งผลกระทบต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางอย่างแน่นอน เพราะผู้พิพากษาสมทบที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งต้องผ่านการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานในหน้าที่ที่สั่งสมมานานนอกเหนือไปจากความรู้และเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งยังมีจิตอาสาในการช่วยเหลือศาลในการทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมด้วยอีกหนึ่งตำแหน่ง แม้ว่าผู้ประนีประนอมที่เป็นผู้พิพากษาสมทบอาจไม่ได้รับค่าป่วยการหรือค่าตอบแทนการทำหน้าที่ เนื่องจากไม่เข้าหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมไว้กับสำนักระงับข้อพิพาท เพียงแต่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่าแม้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจำเป็นต้องมีผู้ประนีประนอมที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะคดีด้วยจึงจะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีอย่างมากเพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบรรลุได้ตามความประสงค์ของคู่พิพาทก็ตามหากบทเฉพาะกาลตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 หมวด 7 ทะเบียนผู้ประนีประนอม ส่วนที่ 1 การขึ้นทะเบียน ข้อ 51 ประกอบ หมวด 11 บทเฉพาะกาล ข้อ 69 สิ้นสุดลง ซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 19 หมายรวมถึงผู้พิพากษาสมทบด้วย และตามระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 ข้อ 4 “ผู้ประนีประนอม” หมายความว่า ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ข้าราชการศาลยุติธรรม และบุคคลอื่นซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอม ผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นองค์คณะผู้พิพากษาตามบทบัญญัติดังกล่าวซึ่งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะ จึงทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมได้แม้ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมที่ได้รับการแต่งตั้งจากบุคคลภายนอกก็ตาม

ดังนั้น หากบทเฉพาะกาล ข้อ 69 ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 สิ้นสุดลง ผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง พ.ศ. 2540 และระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2553 เพื่อระบุเรื่องดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนเพื่อแก้ไขปัญหาการกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

2.3.3 ผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติในการคัดเลือกผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเป็นไปตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ข้อ 51 ประกอบกับระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ข้อ 31-35 ที่กำหนดให้คัดเลือกผู้ประนีประนอมโดยเป็นดุลพินิจของผู้รับผิดชอบราชการศาลที่ได้รับความเห็นชอบขอคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาล จึงต้องมีความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งอาจต้องมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ คุณสมบัติที่จำเป็นของผู้ประนีประนอมในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่ได้รับการแก้ไขให้มีความเหมาะสมเกี่ยวกับความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ในคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ นอกเหนือไปจากคุณสมบัติโดยทั่วไปของผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานศาลยุติธรรมที่ได้กำหนดหลักสูตรและช่วงเวลาในการอบรมสำหรับผู้ประนีประนอมประจำศาลทุกศาล ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอสำหรับการดำรงตำแหน่งผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ที่จำเป็นต้องผ่านการอบรมความเชี่ยวชาญพิเศษกฎหมาย และเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเมื่อเทียบกับต่างประเทศพบว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญเรื่องการอบรมเป็นอย่างมากผู้ไกล่เกลี่ยทุกคนต้องผ่านการฝึกอบรมให้เกิดความชำนาญและมีความรู้เรื่องวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เน้นให้ผู้ไกล่เกลี่ยที่ผ่านการคัดเลือกฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิค ความเชี่ยวชาญพิเศษต่างๆ เรื่องจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องผ่านการอบรมจนมีความเชี่ยวชาญโดยจะประเมินจากระดับของการฝึกอบรม ประสบการณ์ และมาตรฐานทางอาชีพที่เกี่ยวข้องมีการตรวจสอบประวัติภูมิหลัง ซึ่งคุณสมบัติต้องมีก่อนที่จะปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งต่างกับประเทศไทยที่ให้เข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยก่อนถึงให้ศาลคัดเลือกและส่งไปอบรม และหลักสูตรเน้นเรื่องทฤษฎีเทคนิคการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นหลักไม่เน้นกฎหมายหรือความเชี่ยวชาญในเนื้อหาของข้อพิพาทเกี่ยวกับกฎหมายพิเศษในศาลชำนัญพิเศษ เช่น คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่า การอบรมความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมาตรฐานของหลักสูตรในการอบรมผู้ประนีประนอมโดยทั่วไปในประเทศไทยยังไม่เพียงพอกับความต้องการเรื่องความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นของผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จึงควรพัฒนาหลักสูตรการอบรมให้เหมาะสมกับความจำเป็นตามคุณสมบัติของผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญา

และการค้าระหว่างประเทศกลาง เพื่อให้ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีมาตรฐานในระดับสากลจนเป็นที่ยอมรับจากคู่พิพาทในคดีพาณิชย์ระหว่างประเทศ

2.3.4 การแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม

ตามระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2545 ข้อ 4 ในระเบียบนี้ถ้าข้อความมิได้แสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น “ผู้ประนีประนอม” หมายความว่า ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง ข้าราชการศาลยุติธรรม และบุคคลอื่นซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอม

จากระเบียบฯ ข้อ 4 ข้างต้นที่ได้ให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาสามารถแต่งตั้งให้ข้าราชการศาลยุติธรรมเป็นผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ แต่ระเบียบดังกล่าวไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของข้าราชการศาลยุติธรรมที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้จะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร รวมทั้งไม่ได้กำหนดหลักสูตรการอบรมสำหรับผู้ประนีประนอมที่แต่งตั้งจากข้าราชการศาลยุติธรรม และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอม และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับข้อพิพาทที่ข้าราชการศาลยุติธรรมสามารถไกล่เกลี่ยได้ ดังเช่น การการคัดเลือก และแต่งตั้งผู้ประนีประนอมซึ่งเป็นบุคคลภายนอก จากระเบียบฯ ดังกล่าวส่งผลให้ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจให้เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยได้

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าคดีที่เป็นข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศแม้จะมีความยุ่งยากซับซ้อน แต่ลักษณะคดีที่เข้าสู่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็มีความยากง่ายหลายระดับ ผู้เขียนเห็นว่า หากสำนักงานศาลยุติธรรมเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของข้าราชการศาลยุติธรรมโดยการกำหนดหลักเกณฑ์ คุณสมบัติของผู้ที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมโดยแต่งตั้งจากบุคลากรภายในศาล และกำหนดประเภทคดีที่ข้าราชการศาลยุติธรรมสามารถไกล่เกลี่ยได้ โดยจัดหลักสูตรอบรมผู้ประนีประนอมสำหรับข้าราชการศาลยุติธรรม รวมถึงส่งเสริมโดยการจัดอบรมให้ข้าราชการศาลยุติมีความสามารถทางด้านภาษาหลาย ภาษา เพื่อยกระดับมาตรฐานทางอาชีพของข้าราชการศาลยุติธรรม ทั้งยังเกิดประโยชน์แก่ทางราชการสามารถช่วยเหลือศาลในการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมโดยเฉพาะคดีที่พิพาททางพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางได้ อีกทั้งเป็นการพัฒนาศักยภาพข้าราชการศาลยุติธรรมในระดับสากลได้

ดังนั้น หากแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอมในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางตามคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ที่กำหนดก็จะสามารถช่วยในการเป็นผู้ประเมินคดีเบื้องต้นหรือสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศไม่มีความยุ่งยาก หรือในคดีทุนทรัพย์พิพาทไม่สูงมาก ช่วยบรรเทา

ให้จำนวนคดีที่พิพาทในศาลสามารถยุติได้รวดเร็วขึ้น และช่วยอำนวยความยุติธรรมในระดับสากล

2.4 ค่าตอบแทนผู้ประนีประนอมในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง

ตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพาท พ.ศ. 2554 ข้อ 40 ผู้ประนีประนอมที่ขึ้นทะเบียนตามหมวด 7 มีสิทธิได้รับค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่เลขาธิการกำหนด และในการจ่ายค่าป่วยการให้ผู้ประนีประนอมให้คิดเป็นรายคดี คดีละ 1,000 บาท ตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายของผู้ประนีประนอม พ.ศ. 2556 การจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์และวิธีการนี้ให้จ่ายเฉพาะผู้ประนีประนอมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 เท่านั้น

ปัญหาที่ปรากฏคือ ผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางส่วนใหญ่เป็นผู้พิพากษาสมทบด้วยอีกตำแหน่งที่มีจิตอาสามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และไม่ได้รับค่าป่วยการ เนื่องจากไม่สามารถต่อทะเบียนผู้ประนีประนอมกับสำนักระงับข้อพิพาทได้ผู้ประนีประนอมต้องเสียสละเพราะใช้ระยะเวลา ความรู้ความเชี่ยวชาญพิเศษ ความสามารถ ความอดทน และความพยายามอย่างสูง เนื่องจากคดีส่วนใหญ่ไม่สามารถตกลงกันได้ภายใน 1-2 นัด การเดินทางมาหลายครั้งเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สำเร็จต้องค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง และอาจพบกับอุปสรรคกรณีที่ไม่อาจก้าวล่วงได้เป็นเหตุให้ต้องยกเลิกนัดกะทันหันทำให้เสียเวลาเดินทางมาและเสียค่าใช้จ่าย แม้ท่านทั้งหลายเหล่านั้นมีจิตอาสายินดีช่วยเหลือแต่ถือเป็นความสูญเสียประการหนึ่งที่รัฐจำเป็นต้องตอบแทน

อย่างไรก็ตาม สำหรับบุคคลภายนอกที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ แต่ไม่ได้เป็นผู้พิพากษาสมทบ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกเพื่อขึ้นบัญชีเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนั้น แตกต่างไปจากการคัดเลือกบุคคลเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ ถ้าหากค่าตอบแทนไม่เอื้ออำนวยเพียงพอก็จะไม่สามารถจูงใจให้ผู้มีความรู้ความสามารถดังกล่าว เข้ามามีส่วนร่วมในระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง การตอบแทนสำหรับการเสียสละในการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลืองานศาลอันเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจตามสมควรจะช่วยให้ผู้ประนีประนอมมีกำลังใจที่จะทำหน้าที่ต่อไป มิฉะนั้นในอนาคตศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางจะมีผู้ประนีประนอมเสียสละมาทำหน้าที่ให้น้อยลง รวมถึงการเฟ้นหาบุคคลที่มาทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมให้ได้มาตรฐานตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้เฉพาะยิ่งทำได้ยากขึ้น มาตรฐานของระบบไกล่เกลี่ยข้อพาทในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางอาจลดระดับลง เพราะไม่มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่พร้อมจะเสียสละมาทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมได้

3. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

3.1 บทสรุป

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเป็นศาลชั้นต้นซึ่งเป็นศาลชำนัญพิเศษในระบบศาลยุติธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการรองรับข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กระบวนการในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดความล่าช้า อีกทั้งปัจจุบันศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางกลางมีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วราชอาณาจักร แม้วิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศจะมีความยืดหยุ่นเพื่อให้คล่องตัวในกระบวนพิจารณาคดีกว่ากระบวนพิจารณาคดีทั่วไปแล้วก็ตาม ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 แต่อย่างไรก็ตามแม้วิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางแตกต่างจากการพิจารณาคดีในศาลอื่น เพราะวิธีพิจารณาคดีในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางกฎหมายมุ่งที่จะให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและให้มีการนั่งพิจารณาโดยต่อเนื่องหรือติดต่อกัน และกฎหมายจัดตั้งศาลให้อำนาจแก่อธิบดีผู้พิพากษาศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางโดยอนุมัติของประธานศาลฎีกาสามารถออกข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายได้ เรียกว่า “ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540” โดยสาระสำคัญของข้อกำหนดนี้มุ่งเน้นในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539 มาตรา 26 บัญญัติไว้ว่า “กระบวนพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติและข้อกำหนดตามมาตรา 30 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม” นอกจากนี้ข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2540 ข้อ 4 ยังได้กำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมจะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนพิจารณาที่คู่ความขอร้องเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จากข้อกำหนดดังกล่าวนี้คู่ความจึงสามารถเลือกกำหนดแนวทางกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการระงับข้อพิพาทของตนได้

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางนำระบบไกล่เกลี่ยมาใช้ตั้งแต่ปี 2540โดยในข้อกำหนดศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540

ข้อ 4 ได้กำหนดไว้อย่างกว้างๆ ว่า “คู่ความอาจตกลงกันยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนพิจารณาไปตามที่คู่ความตกลงกัน ถ้าศาลเห็นสมควรเพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม จะอนุญาตตามคำร้องนั้นก็ได้ เว้นแต่การดำเนินกระบวนพิจารณาที่คู่ความร้องขอเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมาย” จึงมีการออกระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2543 โดยถูกยกเลิกระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ฉบับ พ.ศ. 2545 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล จึงมีรูปแบบและแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแตกต่างจากคดีของศาลอื่นอยู่บ้าง ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและลักษณะคดีซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่มีความยุ่งยากและซับซ้อน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ระงับข้อพิพาทด้วยความรวดเร็ว สะดวก เป็นธรรม และเป็นการวินิจฉัยไปโดยถูกต้องตามหลักกฎหมาย มีประสิทธิภาพและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล อันจะทำให้การประกอบธุรกิจ และการค้าการลงทุนของผู้ประกอบการในทั้งประเทศและต่างประเทศเป็นไปอย่างมั่นคงและมั่นใจในระบบกระบวนการยุติธรรมของไทย

ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางพยายามแก้ไขปัญหาเร่งพิจารณาคดีให้เสร็จไปโดยเร็วโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการพิจารณาคดี อีกวิธีการหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศนำมาใช้เพื่อลดปริมาณหรือเร่งระบายคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพคือ การนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่คู่พิพาทและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจที่สามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้ฉันมิตร เมื่อมีข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศเกิดขึ้นคู่พิพาทย่อมต้องการให้มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้ข้อพิพาทเหล่านั้นสามารถยุติไปอย่างสะดวก รวดเร็ว และประหยัด อีกทั้งต้องเป็นกลไกที่มีมาตรฐานเป็นสากล น่าเชื่อถือได้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นกลไกสำคัญ แต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศจะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดีสามารถรองรับกับพลวัตของการค้าพาณิชย์ระหว่างประเทศที่ดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง และสามารถพัฒนารูปแบบให้เป็นสากลเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศได้ อาทิ การนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทผ่านระบบสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ รวมทั้งปรับปรุงรูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีประสิทธิภาพโดยลดทอนอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เหลือน้อยที่สุดทั้งในด้านภาษาที่คู่ความใช้ในการไกล่เกลี่ย การทำคำแปลและการรับรองเอกสารของศาลเพื่อนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง การกำหนดมาตรการทางกฎหมายกรณีที่ผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนหรือองค์คณะทำหน้าเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคดีนั้นเอง แต่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้สำเร็จจะสามารถพิจารณาคดีนั้นต่อได้หรือไม่ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ประนีประนอม

ในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่มีคุณสมบัติต้องห้ามตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 รวมถึงการกำหนดเกี่ยวกับค่าตอบแทนของผู้ประนีประนอมประจำศาลให้มีความเหมาะสมกับความทุ่มเทใช้ความรู้ความสามารถเฉพาะทางและเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ และพัฒนาศักยภาพของข้าราชการศาลยุติธรรมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมได้ได้ก็จะช่วยให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศในประเทศไทยเกิดประสิทธิผลสูงสุด

3.2 ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยปัญหาทางกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง จึงได้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

3.2.1 ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในการระงับข้อพิพาทให้ชัดเจน และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทคดีที่ต้องผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาก่อน

3.2.2 ควรแก้ไขระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สามารถกำหนดรูปแบบและวิธีการไกล่เกลี่ยให้มีความหลากหลายโดยการนำเทคโนโลยีสารสนเทศหรือโดยผ่านระบบสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพาณิชย์ระหว่างประเทศเพื่อลดทอนอุปสรรคเกี่ยวกับระยะทางในการเดินทางมาศาล และระยะเวลาในการกำหนดวันนัดให้ตรงกันทั้งคู่พิพาทและผู้ประนีประนอม

3.2.3 ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 กำหนดคุณสมบัติและคุณสมบัติต้องห้ามของผู้ประนีประนอม ข้อ 51(12) และข้อ 69 ที่ห้ามดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง โดยให้มีผลใช้บังคับในอีกเจ็ดปี นับแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา นั้น เนื่องจากประเภทคดีของศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง เป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษ ผู้ประนีประนอมประจำศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบด้วยอีกหนึ่งตำแหน่งจะไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ อาจเป็นผลเสียหายกับศาลศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางที่จำเป็นต้องมีบุคคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ด้านทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศมาทำหน้าที่เป็นคนกลางคอยเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงจะทำให้สามารถที่จะช่วยเหลือคู่พิพาทให้ตกลงกันได้ เพราะมิฉะนั้นแล้วบุคลากรเหล่านี้อาจเลือกที่จะสมัครเข้าคัดเลือกเพื่อดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาสมทบ จึงควรยกระดับมาตรฐานผู้ประนีประนอมให้มีลักษณะเป็นวิชาชีพดังเช่นในสหรัฐอเมริกาไม่ใช่เพียงจิตอาสาเพื่อให้บุคลากรเหล่านี้มีทางเลือกที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถที่เชี่ยวชาญเฉพาะ รวมถึงการกำหนดค่าตอบแทนผู้ประนีประนอมประจำศาลอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

3.2.4 ในระเบียบศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทควรระบุไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี และกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแต่งตั้งข้าราชการศาลยุติธรรมให้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ประนีประนอม กำหนดหลักสูตรการอบรมที่เกี่ยวข้องตามคุณสมบัติเฉพาะ รวมทั้งกำหนดลักษณะคดีที่ผู้ประนีประนอมที่แต่งตั้งจากข้าราชการศาลยุติธรรมสามารถทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้ เพื่อยกระดับและพัฒนาศักยภาพของข้าราชการศาลยุติธรรม และยังเป็นการช่วยคัดกรองคดีที่จะทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้สามารถทำได้เร็วขึ้น อีกทั้งช่วยประหยัดงบประมาณในเรื่องค่าตอบแทน เพราะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วย

บรรณานุกรม

วิชัย อริยนันทกะ. (2547). เอกสารการฝึกอบรมหลักสูตรภาคปฏิบัติเพื่อสร้างผู้เชี่ยวชาญด้านอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ **เรื่อง ประเด็นใหม่เกี่ยวกับกฎหมายอนุญาโตตุลาการและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.**

ภัทรศักดิ์ วรรณแสง. (2546). **ลักษณะพิเศษของการดำเนินกระบวนพิจารณาในศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.** วารสารธรรมศาสตร์. น. 501-503.

ปรีดี เกษมทรัพย์. (2556). **กฎหมายแพ่ง**: *หลักทั่วไป.* กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

พินิจ สายสะอาด. (2539). **เทคนิคการไกล่เกลี่ยในศาล. การประนีประนอมยอมความในศาลแพ่ง** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อฑตยา

ภานุ รังสีสหัส. (2534**). การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้อง** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักระงับข้อ

พรรณยง พุฒิภาษ. (2550). **กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก. การจัดการความขัดแย้งกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.** กรุงเทพฯ: สำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.

วิชัย อริยะนันทกะ. (2540). **การระงับข้อพิพาทที่เกิดจากสัญญาการค้าระหว่างประเทศ. รวมบทความ ข้อบังคับ ข้อตกลงระหว่าง ประเทศ กฎหมายและคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการ** *เล่ม 2* น. 308.

ชาญณรงค์ ปราณีจิตต์, และคณะ. (2543). **การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาล** (รายงานผลการวิจัย). น. 122.

พระพรหมมังคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ). (2553). **“สันติภาพโลก.”** ใน สรวิศ ลิมปรังษี บรรณาธิการ *หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*, น. 1-2.

ธนารักษ์ เนาวรัตน์. (2553). “การบริหารความขัดแย้งตามหลักคริสต์ศาสนา.” ใน สรวิศ ลิมปรังษี บรรณาธิการ **หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท,** น. 201.

ไพบูลย์ ไพทยทัต, และอุษา จิตต์ดำริ. (2553). **“การปรองดองและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในอิสลาม”** ใน สรวิศ ลิมปรังษี บรรณาธิการ หลักศาสนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, น. 209-213.

ภานุ รังสีสหัส. (2544). เอกสารประกอบการบรรยายโครงการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทในศาลหลักสูตร **“ผู้ปฏิบัติงานไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท.”** วันที่ 21 มีนาคม 2544 กรุงเทพฯ: น. 1.

สำนักระงับข้อพิพาท **คู่มือการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท** (ม.ป.ป.). น. 125-136.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539. มาตรา 19.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง. มาตรา 20 ทวิ วรรคสอง.

ประกาศสำนักงานศาลยุติธรรม เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการจ่ายค่าป่วยการและค่าใช้จ่ายของผู้ประนีประนอม พ.ศ. 2556. ข้อ 5.

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ. 2539. มาตรา 19.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ

อุเทน สุขทั่วญาติ*
รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

จากการศึกษาพบว่า การจัดเก็บเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 มีปัญหาหลายประการ กล่าวคือ ปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยที่ไม่เป็นธรรม มีความซ้ำซ้อนในการเก็บ ทำให้ส่วนต่าง หรือผลกำไรจากเบี้ยประกันภัยที่บริษัทประกันภัยเรียกเก็บจากประชาชนไม่สมดุลกับอัตราเบี้ยประกันภัยไม่เป็นไปตามหลัก No-loss No-profit (ไม่ขาดทุนและไม่มีกำไร) ส่งผลทำให้มีปัญหาจากการไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักการของการไม่มุ่งการค้าหรือหากำไรจากการประกันภัยภาคบังคับ และยังพบอีกว่า มีปัญหาทางกฎหมายกับองค์กรกำกับดูแลในเรื่องการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย รวมทั้งการบริหารจัดการของหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแล และบังคับปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ไม่ได้มีองค์กรโดยชัดเจนในการกำกับดูแลในเรื่องนี้ไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด รวมถึงปัญหาทางกฎหมายขององค์กร และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคิดอัตราเบี้ยประกันภัยเพื่อกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยก็ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้

ดังนั้น บทความนี้ผู้เขียนจึงเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับโดยเสนอให้จัดทำกฎหมายในการบังคับใช้ในเรื่องของเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับเป็นกรณีพิเศษ เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ในประเทศไทยได้ต่อไป

1. บทนำ

นับแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา พบว่าการจัดเก็บเบี้ยประกันภัยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง และมีปัญหาหลายประการ กล่าวคือ

1. ปัญหาในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยที่ไม่เป็นธรรมมีความซ้ำซ้อนในการเก็บ เพราะยังมีองค์ประกอบของภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าอากร ค่าบำเหน็จ และค่าดำเนินการอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ส่วนต่างหรือผลกำไรจากเบี้ยประกันภัยที่เรียกเก็บจากประชาชนไม่สมดุลกับอัตราเบี้ย

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ ปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ประกันภัยทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมกับผู้ที่ชำระเบี้ยประกันตามกฎหมายเพื่อประโยชน์ของผู้ประสบภัยมาโดยตลอด

2. ปัญหาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักการของการไม่มุ่งการค้าหรือหากำไร (No-loss No-profit) การประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสวัสดิสงเคราะห์จึงไม่มุ่งการค้าหรือหากำไรเป็นหลัก อัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ที่เรียกเก็บจึงต้องมีอัตราที่เหมาะสม ไม่สร้างกำไรให้กับรัฐหรือเอกชน

3. ปัญหาองค์กรกำกับดูแลในเรื่อง การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย รวมทั้งการบริหารจัดการของหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลและบังคับปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายไม่ได้มีองค์กรโดยชัดเจนในการกำกับดูแลในเรื่องนี้ไว้ในกฎหมายแต่อย่างใด

4. ปัญหาขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคิดอัตราเบี้ยประกันภัยเพื่อกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ ทำให้วิธีคิดเบี้ยประกันไม่ถูกต้องชัดเจน ไม่มีมาตรฐาน

2. หลักการและแนวคิดทฤษฎีของการประกันภัยภาคบังคับ

2.1 การใช้อำนาจรัฐในการบังคับให้ต้องทำประกันภัย (ธานี วรภัทร์, 2545)

การประกันภัยภาคบังคับ เป็นการที่รัฐใช้กฎหมายประกันภัยเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาบางประการในสังคม โดยการออกกฎหมายบังคับประชาชนให้ต้องทำประกันภัยนั้น ๆ

2.2 หลักการสวัสดิสงเคราะห์

การประกันภัยรถภาคบังคับเป็นการประกันภัยที่มุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณชนโดยภาครัฐเข้ามาบริหารจัดการเองทั้งหมดหรือร่วมกับเอกชนโดยประสงค์ให้เป็นสวัสดิสงเคราะห์แก่ประชาชน

2.3 หลักการไม่มุ่งการค้าหรือแสวงหากำไร

หลักการนี้นำมาใช้กับการประกันภัยภาคบังคับโดยเฉพาะ และเป็นหลักสากลที่มีการนำมาใช้ในการประกันภัยภาคบังคับในการที่ไม่มุ่งการค้าหรือแสวงหากำไรจากการรับประกันภัยภาคบังคับ

2.4 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยไม่ต้องพิสูจน์ความผิด

ประเทศไทยหรือในต่างประเทศมักจะนำวิธีการนี้มาใช้เนื่องจากอุบัติเหตุเกี่ยวกับรถเกิดขึ้นมักจะอยู่ในสถานการณ์ที่ยุ่งยากซับซ้อน การกระทำละเมิดกับความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ยากจะพิสูจน์ได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีการประกันภัยแบบใหม่ที่เรียกว่า “การประกันภัยความเสียหายระบบไม่มีความผิด” (No-Fault Insurance)

3. หลักกฎหมายเกี่ยวกับเบี้ยประกันภัยรถภาคบังคับของประเทศไทยและต่างประเทศ

ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535ซึ่งอัตราเบี้ยประกันภัยกำหนด โดยนายทะเบียนคือ อธิบดีกรมการประกันภัยในรูปแบบของคำสั่งนายทะเบียน โดย นายทะเบียนอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535

การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยอยู่ในอำนาจของนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 แทนที่จะใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 นั้นมีสาเหตุมาจากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 มาตรา 10 บัญญัติว่า “บริษัทต้องรับประกันความเสียหายตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศดังกล่าวจะกำหนดให้ข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยหรืออัตราเบี้ยประกันภัยแตกต่างตามชนิด ประเภท หรือขนาดของรถหรือลักษณะของผู้เอาประกันภัยก็ได้” เมื่อบัญญัติไว้เช่นนี้ทำให้มีการแปลตามกฎหมายดังกล่าวนี้ว่าการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยไม่จำเป็นต้องกระทำโดยคำแนะนำของคณะกรรมการนายทะเบียนคืออธิบดีกรมการประกันภัยจึงได้ใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 แทน โดยอาศัยความมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ประกอบ

ในประเทศญี่ปุ่น อัตราเบี้ยประกันภัยจะกำหนดไว้ในระดับต่ำที่สุดเท่าที่จะพึงทำได้ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 25 เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้รับประกันภัยแสวงหาประโยชน์และกำไรอย่างเป็นล่ำเป็นสันจากการรับประกันภัยในระบบ CALI โดยยึดถือหลัก No-Loss No-Profit (ไม่มีกำไรและไม่ขาดทุน) และเมื่อจัดทำเสร็จต้องยื่นขออนุมัติจากหน่วยงาน FSA (Financial Service Agency) ก่อนประกาศใช้ เมื่อ FSA รับเรื่องแล้วจะใช้เวลาตรวจสอบ 90 วัน หรือนานกว่านั้น และเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว AIRO จะประกาศให้สาธารณชนทราบในราชกิจจานุเบกษาหรือหนังสือพิมพ์รายวัน โดยระหว่างวันที่ FSA พิจารณาอัตราเบี้ยประกันภัยนั้นก็จะประสานงานไปยังคณะกรรมการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ (Compulsory Automobile Liability Insurance Council) ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 33 และจะขอความเห็นชอบจากกระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานและการขนส่ง (Ministry of land, Infrastructure and Transport) ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 28 วรรค 2 ซึ่งแต่เดิมต้องขอความเห็นชอบจากกระทรวงคมนาคม หลังจากนั้น บริษัทประกันภัยที่เป็นสมาชิกของ AIRO จะนำอัตราเบี้ยประกันภัยภาคบังคับไปใช้

4. บทวิเคราะห์

4.1 ปัญหาในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยที่ไม่เป็นธรรม

มีความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บเพราะยังมีองค์ประกอบของค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าอากร ค่าบำเหน็จ และค่าดำเนินการอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งรัฐควรดำเนินการเองแต่กลับให้บริษัทประกันวินาศภัยเป็นผู้ดำเนินการขายประกันและจ่ายสินไหมชดเชย ทำให้ต้องมีการจ่ายค่านายหน้าขายประกัน และดำเนินการ

ในประเทศญี่ปุ่น จะมีกฎหมายที่มีลักษณะที่เบี้ยประกันภัยจะมีการคำนวณอย่างมีหลักการและไม่ได้คำนึงถึงกำไร แต่ก็จะต้องไม่ให้บริษัทประกันขาดทุน กล่าวคือ ผู้รับประกันภัยตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 24 เมื่อบริษัทที่รับประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับทำ การรับประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับแล้วก็จะร่วมมือกันเพื่อป้องกันการขาดทุนจากการรับประกันภัยที่ไม่สามารถเลือกผู้เอาประกันภัยได้ภายใต้ระบบนี้ โดยการนำเอาเบี้ยประกันภัยที่ได้รับจากการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับทั้งหมด (หลังจากหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานแล้ว) มารวมกันไว้เป็นกองทุนรวม (pool) และจะจ่ายออกไปช่วยเหลือผู้รับประกันภัยแต่ละรายเมื่อเกิดภัย อัตราเบี้ยประกันภัยจะถูกคำนวณโดยสมาคมอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับแห่งประเทศญี่ปุ่น (AIRO) ซึ่งเรียกว่าอัตรามาตรฐาน และในการจัดทำอัตราเบี้ยประกันภัยจะพิจารณาจากประเภทความเสี่ยงภัยโดยกำหนดตามพื้นที่ ตามประเภทของรถยนต์และการใช้รถยนต์ เช่น ธุรกิจ หรือส่วนบุคคล และกำหนดโทษช่วงระยะเวลาประกันภัยและรายได้ ระบบการประกันภัยภาคบังคับนี้ อัตราเบี้ยประกันภัยจะกำหนดไว้ในระดับต่ำที่สุดเท่าที่จะพึงทำได้ โดยจะคำนวณเท่าที่คุ้มค่าให้จ่ายจากการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 25 ที่บัญญัติเช่นนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้รับประกันภัยแสวงหาประโยชน์และกำไรอย่างเป็นล่ำเป็นสัน จากการรับประกันภัยในระบบ CALI โดยยึดถือหลัก No-Loss No-Profit ไม่มีกำไรและไม่ขาดทุน

4.2 ปัญหาจากการไม่เป็นไปตามหลักการของการไม่มุ่งการค้าหรือหากำไร

จะเห็นได้ว่า โครงสร้างของอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ ประกอบไปด้วย ค่าบำเหน็จสำหรับตัวแทนหรือนายหน้า ค่าใช้จ่ายการบริหารงานของบริษัท ค่าสินไหมทดแทน ค่ากำไรของบริษัท หรือค่าบริการ ซึ่งตามพระราชบัญญัติฉบับนี้นั้นเป็นการบังคับให้เอาประกันภัย จึงไม่มีการจ่ายค่าบำเหน็จสำหรับตัวแทนหรือนายหน้า รวมทั้งหลักการของการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย กรณีเป็นการบังคับให้ต้องเอาประกันภัย เพื่อมนุษยธรรม ที่นานาอารยะประเทศได้ปฏิบัติใช้กันอยู่เป็นสากล ในระบบ No Loss - No Profit นั่นคือ บริษัทประกันภัยจะทำหน้าที่เป็นผู้บริการแก่ประชาชนผู้เอาประกันภัยที่ถูกบังคับให้ประกันภัยโดยไม่เอากำไรจากการบริการนั้น ดังนั้นโครงสร้างอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ตามพระราชบัญญัตินี้ ควรจะเป็นเบี้ยประกันภัยร้อยละ 100

ในประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนของหลักการไม่แสวงหากำไรจากการรับประกันภัย ความรับผิดจากการใช้รถยนต์ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 25 มีหลักการว่า อัตราเบี้ยประกันภัยที่เรียกเก็บสำหรับการประกันภัยนี้ จะกำหนดขึ้นเพื่อหวังกำไรไม่ได้ เบี้ยประกันภัยจะต้องมีการคำนวณอย่างมีหลักการและไม่ได้คำนึงถึงกำไร แต่ก็จะต้องไม่ให้บริษัทประกันภัยขาดทุน ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการ “ไม่ขาดทุนและไม่มีกำไร” (No Loss- No Profit)

4.3 ปัญหากับองค์กรกำกับดูแลในเรื่องการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ

การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย อยู่ในอำนาจของนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ทั้งที่เจตนารมณ์ของกฎหมายต้องการให้กระทำโดยคำแนะนำของคณะกรรมการเพื่อคุ้มครองประชาชน โดยกรมธรรม์ประกันภัยและอัตราเบี้ยประกันภัยรถตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัย พ.ศ. 2535 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันจะต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียน โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 แต่มาตรการดังกล่าวไม่นำมาใช้ในการพิจารณาจึงเห็นได้ว่าขาดความเป็นธรรมที่แท้จริงเพราะขาดองค์กรที่เป็นกลางอันจะเข้ามาตรวจสอบดูแลผลประโยชน์แก่ประชาชนผู้บริโภคอย่างแท้จริงทำให้ไม่มีประสิทธิภาพในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยให้เกิดความเหมาะสมได้ ซึ่งโดยหลักแล้วอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถตามความในมาตรา 6 ทวิ

ซึ่งการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยสำหรับการประกันภัยรถภาคบังคับของประเทศญี่ปุ่น ตาม Automobile Liability Security Law นั้น ได้มีมาตรการในการจัดทำและกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย โดยได้คำนึงถึงหลักการที่มีลักษณะเป็นสวัสดิการสังคม เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน รถทุกคันถูกบังคับให้ต้องมีการประกันภัยอัตราเบี้ยประกันภัยจึงต้องถูกคำนวณและกำหนดขึ้นอย่างมีหลักการและไม่ได้คำนึงถึงกำไรแต่ก็จะต้องไม่ให้บริษัทประกันภัยขาดทุน ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักการ “ไม่ขาดทุนและไม่มีกำไร” (No Loss No Profit) เมื่อสมาคมอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับแห่งประเทศญี่ปุ่น (AIRO) ได้คำนวณและจัดทำอัตราเบี้ยประกันภัยตามหลักการ No-Loss No-Profit คือ ไม่มีกำไรและไม่มีขาดทุน และเมื่อจัดทำเสร็จก็จะต้องยื่นขออนุมัติจากหน่วยงาน FSA (Financial Service Agency) ก่อนประกาศใช้ เมื่อ FSA รับเรื่องแล้วจะใช้เวลาตรวจสอบ 90 วัน หรือนานกว่านั้น และเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว สมาคมอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับแห่งประเทศญี่ปุ่น (AIRO) จะประกาศให้สาธารณชนทราบในราชกิจจานุเบกษา หรือหนังสือพิมพ์รายวันโดยระหว่างวันที่ FSA พิจารณาอัตราเบี้ยประกันภัยนั้นก็จะประสานงานไปยังคณะกรรมการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ (Compulsory Automobile Liability Insurance Council) ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 33 และจะขอความเห็นชอบจากกระทรวงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐานและการขนส่ง (Ministry of Land Infrastructure

and Transport) ตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 28 วรรค 2 หลังจากนั้นบริษัทประกันภัยที่เป็นสมาชิกของ AIRO จะนำอัตราเบี้ยประกันภัยภาคบังคับไปใช้

4.4 ปัญหาขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคิดอัตราเบี้ยประกันภัยเพื่อกำหนดอัตรา เบี้ยประกันภัย ไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้

ยังไม่ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติถึงการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับไว้ ว่าต้องกำหนดโดยหน่วยงานหรือองค์กร หรือบุคคลใดก่อนที่จะประกาศใช้

ในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะมีกระบวนการจัดทำอัตราเบี้ยประกันภัยจะอยู่ในความรับผิดชอบของสมาคมอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์แห่งประเทศญี่ปุ่น (The Automobile Insurance Rating Organization of Japan) หรือ AIRO เป็นผู้จัดทำและคำนวณอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ทั้งภาคบังคับและภาคสมัครใจ AIRO เป็นหน่วยงานที่ไม่มุ่งแสวงหาประโยชน์ในทางธุรกิจ เมื่อ AIRO จัดทำอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจและภาคบังคับแล้ว จะยื่นเสนอต่อคณะกรรมการ FSA เพื่อพิจารณาโดยอาศัยหลักการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย 3 หลัก คือ หลักความสมเหตุสมผล หลักความเหมาะสม และหลักความยุติธรรม และยังมีสำนักงานบริการทางการเงิน (Finance Service Agency) หรือ FSA ทำหน้าที่กำหนดสาระสำคัญของการประกันภัย ภาคบังคับ เช่น กำหนดอัตราเบี้ยประกันภัย กำหนดทุนประกันภัย เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นยังมีคณะกรรมการการประกันภัยความรับผิดจากการใช้รถยนต์ภาคบังคับ (Compulsory Automobile Liability Insurance Council) หรือ CALI Council จัดตั้งขึ้นตาม Automobile Liability Security Law มาตรา 31 ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติการประกอบธุรกิจประกันภัยภาคบังคับ พิจารณาอนุมัติตลอดจนแก้ไขปรับปรุงเงื่อนไข กรมธรรม์ การตรวจสอบและแก้ไขอัตราเบี้ยประกันภัย

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 ปัญหาในการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยที่ไม่เป็นธรรม

ผู้เขียนพบว่า การจ่ายเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับนี้ ส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นค่าบริหารจัดการ และมีผลกำไรเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้เขียนยังพบอีกว่าการจัดทำเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับนี้มีความซ้ำซ้อนในการจัดเก็บ เพราะอัตรา เบี้ยประกันภัยที่เรียกเก็บนั้นยังมีองค์ประกอบของค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าอากรค่าบำเหน็จและค่าดำเนินการอื่น ๆ ของบริษัทประกันอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งในส่วนนี้ไม่สมควรจะมีในการประกันภัยในระบบภาคบังคับนี้ กรณีดังกล่าวนี้ทำให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งระบบนี้เป็นภาคบังคับ รัฐควรดำเนินการเอง ด้วยการบังคับให้รถยนต์ต้องมีประกันภาคบังคับตามกฎหมายนี้ทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ตัวแทนหรือนายหน้าในการแนะนำให้ผู้คนมาเอาประกันภัยภาคบังคับอีก และบริษัทประกันวินาศภัยและผู้เอาประกันภัยก็ไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าบำเหน็จสำหรับ

ตัวแทนหรือนายหน้าอีกต่อไป ดังนั้น รัฐจะต้องเข้าไปควบคุมดูแล และปรับเปลี่ยนอัตราให้เหมาะสม โดยต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน ซึ่งจากการศึกษาไม่พบกฎหมายบัญญัติในเรื่องนี้ไว้แต่อย่างใด

5.1.2 ปัญหาจากการไม่เป็นไปตามหลักการของการไม่มุ่งการค้าหรือหากำไร

ผู้เขียนพบว่า ไม่ได้บัญญัติหลักการของ No Loss-No Profit (ไม่มีกำไร ไม่มีขาดทุน) ไว้ในกฎหมายแต่อย่างใดโดยโครงสร้างอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 นี้ ควรจะเป็นเบี้ยประกันภัยร้อยละ 100 ทั้งนี้ตามหลักการของหลัก No Loss-No Profit ซึ่งผู้เขียนพบว่า การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับของประเทศไทย แม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ใช้บังคับอยู่แต่ในเนื้อหาสาระก็ยังไม่มีหลักการของหลัก No Loss-No Profit (ไม่มีกำไร ไม่มีขาดทุน) บัญญัติไว้ในกฎหมายในเรื่องของการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับไว้แต่อย่างใด

5.1.3 ปัญหากับองค์กรกำกับดูแลในเรื่อง การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ ภาคบังคับ

ผู้เขียนพบว่า กฎหมายได้กำหนดองค์กรเป็นคณะบุคคลขึ้นมาคณะหนึ่ง ตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 โดยเรียกว่าคณะกรรมการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ ให้มีอำนาจและหน้าที่ตามมาตรา 6 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 คือ ให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงตามมาตรา 7 และมาตรา 20 และประกาศตามมาตรา 10 ซึ่งมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535ได้กำหนดให้บริษัทต้องรับประกันความเสียหายตามมาตรา 7 หรือมาตรา 9 แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยคำแนะนำของคณะกรรมการ ประกาศดังกล่าวจะกำหนดให้ข้อความในกรมธรรม์ประกันภัยหรืออัตราเบี้ยประกันภัยแตกต่างกันตามชนิด ประเภท หรือขนาดของรถ หรือลักษณะของผู้เอาประกันภัยก็ได้

แต่ในความเป็นจริง นายทะเบียนได้อาศัยอำนาจตามมาตรา 29 และมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ทำคำสั่งนายทะเบียนเกี่ยวกับเรื่องของการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยภาคบังคับตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 มาโดยตลอด เพราะมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 บังคับให้เจ้าของรถทุกคันที่ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ต้องจัดให้มีการประกันความเสียหายสำหรับผู้ประสบภัยโดยการประกันภัยกับบริษัทและด้วยนิยามศัพท์ของบริษัทประกันภัย หมายความว่า บริษัทตามกฎหมายว่าด้วยการประกันวินาศภัยที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการประเภทประกันภัยรถ (ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535) จึงส่งผลให้บริษัทประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ต้องอยู่ภายใต้นิยาม

ความหมายและภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ดังนั้นแบบและข้อความกรมธรรม์ประกันภัยตลอดจนอัตราเบี้ยประกันภัยของรถตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 จึงต้องได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ทำให้การประกาศกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถภาคบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันถูกกำหนดโดยนายทะเบียน ในรูปของคำสั่งนายทะเบียนในการกำหนดและให้ใช้อัตราเบี้ยประกันภัย โดยนายทะเบียนได้อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาอย่างต่อเนื่อง

5.1.4 ปัญหาขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการคิดอัตราเบี้ยประกันภัยเพื่อกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยไม่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้

ผู้เขียนพบว่า ไม่มีองค์กรหรือบุคคลใด ๆ ระบุไว้ในกฎหมายที่เกี่ยวกับการกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ ทำให้บริษัทประกันภัยดำเนินการด้านการตลาดและสร้างเครือข่ายนายหน้า ทำให้มีค่านายหน้าและค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ รวมถึงการคิดกำไรค่อนข้างสูง ซึ่งจะคิดรวมไปกับอัตราเบี้ยประกันภัยที่ประชาชนผู้ใช้รถจ่ายเบี้ยประกันภัยมาในตอนทำประกันภัย ทำให้การกำหนดอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อเป็น สวัสดิสงเคราะห์แก่ประชาชน

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนะว่าให้จัดทำกฎหมายใหม่ โดยปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารจัดการการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถยนต์ภาคบังคับ ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการ กำหนดให้กรมการขนส่งทางบกทำหน้าที่รับเบี้ยประกันภัยพร้อมกับการรับค่าจดทะเบียน หรือค่าต่อทะเบียนรถและให้กรมบัญชีกลางซึ่งมีประสบการณ์ในการตรวจสอบและการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาล บริหารจัดการการจ่ายค่าเสียหายและมีองค์กรตามกฎหมายต่างหากในการจัดทำอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ ภาคบังคับและจัดทำกฎหมายโดยบัญญัติเรื่องอัตราเบี้ยประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับไว้เป็นอัตรา เบี้ยประกันภัยจะกำหนดไว้ในระดับต่ำที่สุดเท่าที่จะพึงทำได้ โดยจะคำนวณเท่าที่คุ้มค่าใช้จ่ายจากการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่นนี้ก็เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้รับประกันภัยแสวงหาประโยชน์และกำไรอย่างเป็นล่ำเป็นสันจากการรับประกันภัย โดยยึดถือหลัก No-Loss No-Profit ไม่มีกำไรและไม่ขาดทุน และหากองค์กรนี้จัดทำเบี้ยประกันภัยรถยนต์ ภาคบังคับเสร็จแล้ว ต้องยื่นขออนุมัติจากหน่วยงานหรือคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญอีกชั้นหนึ่งและต้องประกาศให้สาธารณชนทราบในราชกิจจานุเบกษาหรือหนังสือพิมพ์รายวันถึงจะประกาศใช้อัตราเบี้ยประกันภัยรถภาคบังคับได้ และเห็นควรยกเลิกกฎหมายพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยรถ พ.ศ. 2535 โดยยกเลิกระบบประกันภัยรถภาคบังคับของบริษัทประกันวินาศภัยและยกเลิกมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ที่ให้อำนาจนายทะเบียนไว้ และจัดทำร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถภาคบังคับ พ.ศ. .... แทน

บรรณานุกรม

กมลวรรณ กีรติสมิต. (2535, 17 เมษายน-มิถุนายน). การประกันภัยความรับผิดในการใช้รถยนต์ภาคบังคับของประเทศญี่ปุ่น (Compulsory Automobile Liability Insurance), *วารสารการประกันภัย, น.* 53

กรมการประกันภัย. (2538,17-23 มกราคม). *"การประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับของประเทศญี่ปุ่น" สรุปการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับประเทศญี่ปุ่น ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี และประเทศไต้หวันและสรุปคำถาม-คำตอบประเทศที่ไปดูงานเกี่ยวกับการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ.* (พิมพ์ดีด).

การประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ. (2522,4-31 ตุลาคม). *รายงานการศึกษาและฝึกอบรมการประกันภัยและการประกันสินเชื่อเพื่อการส่งออก ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น. (พิมพ์ดีด).*

ชนะพล มหาวงษ์. (2545). *มาตรการทางกฎหมายกับปัญหาการนำรถเข้าสู่ระบบการประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สาขากฎหมายมหาชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธานี วรภัทร์. (2545). *การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับการประกันภัยรถยนต์ภาคบังคับ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปรีชา ขำเพชร. (2543). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Automobile Insurance Rating Association of Japan. (Automobile Insurance Rating Association of Japan).

Automobile Insurance Rating Organization of Japan (AIRO). *Automobile Insurance in Japan.* (with Appendix) May 2002.

Automobile Insurance Rating Association of Japan. (1994). *Automobile Insurance Rating Association of Japan* (with Appendix). Tokyo: Miyoshi Inc.

Automobile Insurance Rating Organization of Japan (AIRO). *Automobile Insurance in Japan.* (with Appendix) May 2002.

บทบาทสื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาล ของ สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

สุวิมล จินะมูล*
รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิรโสภณ**

บทคัดย่อ

การเกิดแผ่นดินไหวขนาด 7.8 ในประเทศเนปาลเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2558 ที่มีผู้เสียชีวิตทันทีถึง 1,500 คน บาดเจ็บสูญหายอีกจำนวนมาก ถือเป็นอีกหนึ่งภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายขึ้นอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศ และสร้างความสนใจต่อสังคมโลกรวมถึงสื่อมวลชนทุกแขนงในโลก

สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี เป็นหนึ่งในสื่อมวลชนที่สนใจต่อเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงทำหน้าที่รายงานข่าวทั้งการรายงานเป็นข่าวด่วนแทรกรายการปกติ จัดทำรายการพิเศษด้วยการยกเลิกผังรายการปกติของสถานี การนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ของสถานีทั้งเฟสบุ๊ค ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ รวมทั้งการจัดส่งทีมข่าวลงพื้นที่ประเทศเนปาล เพื่อติดตามสถานการณ์และรายงานความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด ประกอบการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีทางดิจิทัล ทำให้เกิดกระบวนการทำงานของสื่อที่รวดเร็ว กว้างไกล ลดข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ทำวิจัยต้องการศึกษาถึงบทบาทการรายงานข่าว ศึกษากระบวนการรายงานข่าว และศึกษาปัจจัยที่มีผล ต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในฐานะสื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัล เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางการทำงาน และบทบาทที่เหมาะสม ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวภัยพิบัติ หรือภาวะวิกฤตอื่น ๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ด้วยการการสำรวจเอกสาร การศึกษาจากหัวข้อข่าวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวในประเทศเนปาล ทุกช่วงรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากทีมข่าว และกองบรรณาธิการ รวมถึงผู้บริหารองค์กร

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในฐานะสื่อมวลชนยุคดิจิทัล ไปตามรูปแบบขั้นตอนการรายงานข่าว แต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการและลดขั้นตอนการทำงานบางอย่างลงด้วยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัลมาเป็นตัวช่วย ส่วนกระบวนการผลิตเนื้อหา ทั้งการเป็นนายประตูข่าวสาร การกำหนดวาระข่าวสาร และการให้คุณค่าข่าว เป็นไปตามทฤษฎี นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) อีกทั้ง สื่อสังคมออนไลน์(Social Media) เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการรายงานข่าวมากขึ้น และคุณค่าข่าวที่เน้นเรื่องความใกล้ชิดกับผู้รับสาร ความเป็นที่สนใจของผู้ชม อย่างเห็นได้ชัด

ขณะที่ ปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในฐานะสื่อมวลชนยุคดิจิทัล ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ที่มีทั้งนโยบายขององค์กรและผู้บริหาร ปัจจัย

* นักศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ด้านบุคคลากรงานข่าว และปัจจัยด้านเทคโนโลยี เครื่องมือที่ใช้ในการทำข่าว ส่วนปัจจัยภายนอก อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ระบบเทคโนโลยี สารสนเทศ และปัจจัยทางด้านธุรกิจ

ด้านบทบาทหน้าที่สื่อมวลชนยุคดิจิทัลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในการรายงานข่าวแผ่นดินไหว ในประเทศเนปาล สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ได้แสดงถึงบทบาทสื่อมวลชนครอบทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ 1.การทำหน้าที่ให้ข้อมูล 2.การให้ความรู้ 3.การประสานสังคม และ4.การรณรงค์ช่วยเหลือ โดยการแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่แต่ละด้านจะมีความเด่นชัดตามช่วงเวลาของการเกิดเหตุการณ์ รวมทั้งยังพบว่า แม้ทีมข่าวในพื้นที่อาจจะนำเสนอประเด็นต่าง ๆที่สะท้อนการทำหน้าที่มาไม่ครบทั้งหมด แต่ “กองบรรณาธิการ” จะสามารถทำหน้าที่เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป ทำให้การนำเสนอเนื้อหารอบด้านมากยิ่งขึ้น

ในส่วนบทบาทการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี พบว่า มีความสัมพันธ์โดยตรงกับส่วนกระบวนการรายงานข่าว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรายงานข่าว และการเป็นสื่อมวลชนยุคดิจิทัล ที่มีผลให้การทำหน้าที่รายงานข่าวแผ่นดินไหวเป็นไปอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะนโยบายขององค์กร และเทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัล ขณะเดียวกันบทบาทที่แสดงออกนั้น ยังเป็นไปตามหน้าที่ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลอย่างที่ควรจะเป็น กล่าวคือ มีการรายงานข่าวทั้งในมิติความลึกและมิติความเร็ว สะท้อนออกมาเป็นบทบาทสื่อมวลชนทุกด้าน

1. บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง กำลังเปลี่ยนแปลงสื่อและการทำข่าวอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้กระบวนการทำงานของสื่อมีความรวดเร็ว กว้างไกล ลดข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานที่ และกำลังจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้น เมื่อโลกการสื่อสารเข้าสู่ “ยุคดิจิทัล” ที่ช่องทางการสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ ทั้งจากเว็บไซต์(Website) ทวิตเตอร์(Twitter) บล๊อก(Blog) เฟซบุ๊ค(Facebook) ถูกเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายสังคม(Social network) การใช้อีเมล์(E-mail) ส่งข้อมูล และการส่งข้อความสั้น (SMS : Short Message) หรือแม้กระทั่งการส่งต่อข้อมูลผ่าน ห้องแชต(Chat Room) ในแอพลิเคชั่นไลน์ (Line) อย่างที่คนทั่วไป ทุกเพศ ทุกวัย นิยมใช้กันนั้น ล้วนเป็นประโยชน์ต่อการสื่อสาร และการส่งต่อข้อมูลไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

ในยุคของสื่อดิจิทัลนี้เอง ที่สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)ได้เกิดขึ้น และกลายเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งในมิติการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม Andreas Kaplan และMichael Haenlein ให้นิยามสื่อสังคมออนไลน์ว่าเป็นแอพลิเคชั่นในอินเทอร์เน็ตที่ถูกสร้างขึ้นด้วยรากความคิดของเทคโนโลยี Web 2.0 ซึ่งอนุญาตให้ผู้ใช้สามารถสร้างและแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเองได้ ด้วยคุณสมบัตินี้ทำให้สื่อในยุคดิจิทัลมีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้รับสารและสังคมในวงกว้าง ดังนั้นการนำเสนอข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง และต้องนำเสนอเนื้อหาสาระ อย่างมีหลักการ ไม่ใช่เพียงคำนึงถึงคุณค่าข่าว ความสดใหม่ ความน่าสนใจ ความก้าวหน้า ความขัดแย้ง ความแปลกประหลาด และการมีผลกระทบต่อประชาชนเท่านั้น แต่ต้องเป็นการนำเสนอโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในแง่กฎหมาย และจริยธรรม กฎกติกา รวมถึงจรรยาบรรณ นี่ที่ต้องตระหนักอยู่เสมอในฐานะสื่อที่มีอิทธิพลสูง

ซึ่งมีผลต่อความอ่อนไหวของผู้รับสารเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่มีความหลากหลายทั้งในเชิงประชากรศาสตร์ และในเชิงความนึกคิดของปัจเจก

กรณีแผ่นดินไหวขนาด 7.8 ในประเทศเนปาลเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ. 2558 ที่มีผู้เสียชีวิตทันทีถึง 1,500 คน บาดเจ็บสูญหายอีกจำนวนมาก ถือเป็นอีกหนึ่งภัยพิบัติที่สร้างความเสียหายขึ้นอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศเนปาล และส่งผลกระทบต่อคนทั่วโลก นอกจากนี้ยังทำให้โบราณสถานหลายแห่งซึ่งบางส่วนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกถูกทำลายเสียหาย เช่น ธาราฮารา หอคอยเก่าแก่ที่สูงที่สุดในเนปาล สถูปโพธานารถ เทวสถานสำคัญทางพุทธศาสนาในเนปาล สถูปเจดีย์เก่าแก่ ภายในจัตุรัสกาฐมาณฑุดูร์บาร์ และสถานที่สำคัญอื่น ๆ

ภัยพิบัติครั้งนี้เป็นภัยพิบัติที่ สร้างผลกระทบในวงกว้าง จึงเป็นอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่ได้รับความสนใจจากผู้คนทั่วทุกมุมโลก สื่อจากแทบทุกสำนักจากนานาชาติ ติดตามรายงานความเสียหาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด

สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี คือหนึ่งในสถานีโทรทัศน์ดิจิทัล ที่สนใจนำเสนอเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งการตัดสินใจรายงานข่าวนี้โดยเป็นข่าวด่วนแทรกรายการปกติ และจัดำรายการพิเศษด้วยการยกเลิกผังรายการปกติของสถานี การนำเสนอผ่านสื่อออนไลน์ของสถานีทั้งเฟสบุ๊ค ทวิตเตอร์ และเว็บไซต์ รวมทั้งการจัดส่งทีมข่าวลงพื้นที่ประเทศเนปาล เพื่อติดตามสถานการณ์และรายงานความเคลื่อนไหวอย่างใกล้ชิด และทำหน้าที่ประสานงานเพื่อช่วยเหลือส่งคณะนักท่องเที่ยวเดินทางกลับประเทศไทย ตลอดจนประสานขอความช่วยเหลือในการติดตามนักศึกษาไทย 6 คนที่ขาดการติดต่อกับผู้ปกครองในช่วงที่เกิดเหตุแผ่นดินไหว

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงบทบาทของสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาล โดยศึกษาจากกระบวนการทำงานของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และแนวทางการทำงาน และบทบาทที่เหมาะสม ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลในการรายงานข่าวภัยพิบัติ หรือภาวะวิกฤตอื่น ๆที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

2. คำถามการวิจัย

1 สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี มีบทบาทการรายงานข่าว แผ่นดินไหวประเทศเนปาล ในฐานะสื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัล อย่างไร

2 สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี มีกระบวนการในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประทศเนปาลอย่างไร

3.ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของ สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาบทบาทการรายงานข่าว แผ่นดินไหวประเทศเนปาล ในฐานะสื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัล ของ สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

3.2 เพื่อศึกษากระบวนการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของ สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

3.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของ สถานี สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

4. นิยามศัพท์

สื่อโทรทัศน์ยุคดิจิทัล หมายถึง สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีที่ทำหน้าที่ในการรายงานข่าว และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้สาธารณะชนรับรู้ ผ่านช่องทางการสื่อสารหลัก คือ ช่อง 36 และสื่อสังคมออนไลน์อย่างเป็นทางการ ในที่นี้หมายถึงเฟสบุ๊ค และทวิตเตอร์

ข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาล หมายถึงข่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวในประเทศเนปาลที่สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี นำเสนอ ระหว่างวันที่ วันที่ 25 เมษายน ถึง 2 พฤษภาคม 2558

กระบวนการรายงานข่าว หมายถึง ในที่นี้หมายถึง กระบวนทำงานเพื่อรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ทั้งการหาข้อมูล การประเมินคุณค่าข่าว ตลอดจนการเผยแพร่ข่าวผ่านระบบการออกอากาศหลักทางทีวีดิจิทัล ช่อง 36 ในช่วงรายการ เป็นเรื่องเป็นข่าว

กระบวนการคัดเลือกข่าวสาร หมายถึง การที่สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีเป็นผู้ทำหน้าที่คัดเลือกประเด็นเนื้อหาข่าวสาร จากแหล่งข้อมูลใด และนำเสนอประเด็นไหน โดยพิจารณาจากคุณค่าข่าวใดบ้าง

คุณค่าข่าว หมายถึง องค์ประกอบพื้นฐานของความเป็นข่าวที่สื่อมวลชนใช้พิจารณาในการนำเสนอข่าวนั้น ๆ ประกอบด้วย 10 องค์ประกอบในการพิจารณา คือ 1. ความสด 2.ความใกล้ชิด 3. ความต่อเนื่อง-มีผลกระทบ 4. เรื่องที่คนสนใจ 5.ความก้าวหน้า 6.ความเด่น 7.ความแปลก 8.ความขัดแย้ง 9.ความมีเงื่อนงำ 10.องค์ประกอบทางเพศ โดยในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษา เฉพาะ 5 องค์ประกอบหลัก คือ 1.ความสด 2.ความใกล้ชิด 3.ความต่อเนื่อง-มีผลกระทบ 4.เรื่องที่คนสนใจ 5.ความแปลก

การกำหนดวาระข่าวสาร หมายถึง การทำหน้าที่ในการกำหนดประเด็นข่าวสารที่จะนำเสนอโดยการเน้น หรือให้น้ำหนักความสำคัญ ให้ความถี่ในการนำเสนอ หัวข้อ ประเด็น เนื้อหาเกี่ยวกับแผ่นดินไหวในเนปาล การศึกษาครั้งนี้จะพิจารณาจากหัวข้อข่าวที่ปรากฏในตารางออกอากาศ และ แฟนเพจเฟสบุ๊คจองสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ว่าในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลนั้น สถานีโทรทัศน์พีพีทีวี รายงานข่าวโดยเน้นให้ความสำคัญกับประเด็นข่าวใดและอย่างไรบ้าง

ปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าว หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ทั้งปัจจัยภายใน (ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ปัจจัยด้านบุคคลากร)ปัจจัยภายนอก (ปัจจัยด้านสังคม และการเมือง ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านผู้รับสาร)

บทบาทสื่อมวลชน หมายถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลที่มีต่อสังคมในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาล ในลักษณะเข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ข่าว บทบาทรวบรวมผลิตสื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารและบทบาทในการทำหน้าที่ต่อสังคมหรือต่อผู้รับสารในด้าน การให้ข่าวสาร การให้ความรู้ การตีความหรืออธิบายความหมาย และการรณรงค์ช่วยเหลือ

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ผลการวิจัยจะเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการรายงานข่าว ปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าว และบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลโดยเฉพาะในภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติ

2.ผลการวิจัยจะเป็นการประมวลประสบการณ์เพื่อเป็นบทเรียนของสถานีโทรทัศน์ยุคดิจิทัลอื่น ๆในการทำข่าวลักษณะเช่นนี้ในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกระบวนการผลิตและรายงานข่าว ทฤษฎีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gate Keeper)

ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) แนวคิดคุณค่าข่าว แนวคิดการสื่อสารยุคสื่อดิจิทัล แนวคิดการรายงานข่าวในภาวะวิกฤต แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าว ทฤษฎีบทบาทหน้าที่สื่อมวลชน ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ของสื่อสารมวลชน ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) บทบาทหน้าที่ของสื่อยุคดิจิทัล

6. ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ในการศึกษาโดยใช้การสำรวจเอกสารการศึกษาจากหัวข้อข่าวที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์แผ่นดินไหวในประเทศเนปาล ทุกช่วงรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ประกอบด้วย รายการ"ยกทัพข่าวเช้า" รายการ"เที่ยงทันข่าว" รายการ"เข้มข่าวค่ำ" รายการ"เป็นเรื่องเป็นข่าว" และรายการ"นาทีข่าว" โดยศึกษาตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ในวันที่ 25 เมษายน 2558 จนถึง วันที่ 2 พฤษภาคม 2558 หรือ 1 สัปดาห์ นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวขึ้น รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากทีมข่าว และกองบรรณาธิการ รวมถึงผู้บริหารองค์กร

7. ผลการศึกษา

กระบวนการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการรายงานข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในฐานะสื่อมวลชนยุคดิจิทัล หากพิจารณาเฉพาะส่วนรกระบวนการหลัก ๆในการรายงานข่าว เป็นไปตามรูปแบบขั้นตอนการรายงานข่าวโดยทั่วไป กล่าวคือ เริ่มต้นจากกระบวนการหาข้อมูล ตรวจสอบข้อเท็จจริง ลงพื้นที่ หาข้อมูลเพิ่มเติม รายงานข่าว และการเผยแพร่ข่าวสารผ่านช่องทางสื่อสารที่หลากหลายนอกเหนือจากการนำเสนอบนจอโทรทัศน์ แต่มีการปรับเปลี่ยนวิธีการ และลดขั้นตอนการทำงานบางอย่างลง ด้วยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัลมาช่วยเป็นตัวช่วย ทำให้ให้การรายงานข่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นในทุกขั้นตอน

สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีใช้ช่องทางในการหาข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อที่จะนำข้อมูลมานำเสนอและรายงานเป็นข่าว ทั้งข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์และจากบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์โดยตรง โดยกระบวนการได้มาของข้อมูลเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนที่ทีมงานจะเดินทางไปยังจุดเกิดเหตุการณ์ด้วยการใช้วิธีติดต่อสื่อสารและส่งข้อมูลกันข้ามประเทศแบบเป็นปัจจุบัน(Real Time) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพิจารณาตัดสินใจของ"กองบรรณาธิการ" สำหรับส่งทีมข่าวลงพื้นที่เกิดเหตุการณ์ รวมถึงยังเป็นวิธีเดียวกันกับที่ใช้ในการค้นหาข้อมูลเพื่อใช้ในการนำมาเรียบเรียงสำหรับรายงานให้สาธารณะชนรับทราบ

กระบวนการผลิตเนื้อหา

ส่วนกระบวนการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ในมิติของประเด็นการผลิตเนื้อหา ทั้งการเป็นนายประตูข่าวสาร การกำหนดวาระข่าวสาร และการให้คุณค่าข่าว จากการศึกษาพบว่า การคัดเลือกข้อมูลข่าวสารตามทฤษฎี นายประตูข่าวสาร (Gatekeeper) เป็นไปตามที่คำจำกัดความของนักวิชาการที่ให้ความหมายเอาไว้ว่า "สื่อมวลชน จะเป็นผู้ทำหน้าที่คัดกรอง ข่าวสารก่อนจะถูกเรียบเรียงและนำเสนอให้กับกลุ่มเป้าหมาย หรือ ผู้รับชมข่าวสารนั้น ไม่ได้เป็นการคัดเลือกแบบปกติโดยทั่วไปที่คัดเลือก พิจารณานำเสนอจากประเด็นแวดล้อมที่อยู่รอบตัวในสถานที่เกิดเหตุเท่านั้น ตลอดจนข้อมูลที่ถูกรายงานผ่านสื่อไปนั้น บางครั้งยังไม่ได้มาจากทีมข่าวเพียงเท่านั้น แต่ยังมาจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้รับสาร จนทำให้เกิดการส่งต่อข้อมูล หรือความช่วยเหลือด้านต่าง ๆอีกด้วย"

โดยสรุปแล้วพบว่า การรายงานข่าวแผ่นดินไหวในเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ในฐานะสื่อมวลชนยุคดิจิทัล เฉพาะส่วนการผลิตเนื้อหาที่ปรากฏในตารางออกอากาศรายการ "เป็นเรื่องเป็นข่าว" มีความน่าสนใจทั้งในแง่มุมการทำหน้าที่ นายประตูข่าวสาร การกำหนดวาระข่าวสาร ที่สื่อสังคมออนไลน์เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการรายงานข่าวมากขึ้น และคุณค่าข่าว ที่เน้นเรื่องความใกล้ชิดกับผู้รับสาร ความเป็นที่สนใจของผู้ชม อย่างเห็นได้ชัด

ปัจจัยที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในฐานะสื่อมวลชนยุคดิจิทัล

จากการศึกษาพบว่า ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ต่างก็มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี โดยปัจจัยภายในที่มีผลต่อการรายงานข่าวครั้งนี้มีทั้งนโยบายขององค์กรและผู้บริหาร ปัจจัยด้านบุคคลากรงานข่าว และปัจจัยด้านเทคโนโลยี เครื่องมือที่ใช้ในการทำข่าว ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการรายงานข่าว คือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และปัจจัยทางด้านธุรกิจ

ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

นโยบายองค์กร/ผู้บริหาร เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาล โดยเฉพาะการตัดสินใจที่รวดเร็วและการประสานงานระหว่างองค์กรด้วยความสัมพันธ์ทางธุรกิจเอื้อให้การรายงานข่าวแผ่นดินไหวเนปาลเป็นไปได้โดยสะดวก รวมถึงส่งผลให้สถานีโทรทัศน์พีพีทีวีเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากการที่รายงานข่าวจากพื้นที่เนปาลเป็นกลุ่มแรก ก่อนสื่ออื่น ๆของไทยถึง 3 วัน

บุคลากร บุคคลากรข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการสื่อสารหลากหลายช่องทาง และทักษะทางวิชาชีพที่มีมาตรฐาน สำหรับทีมที่ลงพื้นที่เพรา หากบุคคลากรไม่มีความเชี่ยวชาญ ไม่มีความชำนาญ และศักยภาพในการลงพื้นที่รายงานข่าว จะมีผลให้งานข่าวที่ถูกผลิตออกมาไม่มีคุณภาพ ตามไปด้วย

เทคโนโลยีที่ใช้ในการทำข่าว ส่วนสำคัญตั้งแต่ต้นจนจบสำหรับกระบวนการสื่อข่าว โดยเฉพาะการเป็นช่องทางในการหาข้อมูล การตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนลงพื้นที่ เป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างทีมข่าวในพื้นที่กับกองบรรณาธิการ ตลอดจนใช้ส่งภาพข่าว และเป็นอีกช่องทางสำคัญในการเผยแพร่

ปัจจัยภายนอก

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี เพราะแผ่นดินไหวในเนปาลเป็นเหตุการณ์ที่ค่อนข้างรุนแรงและมีผลกระทบมีความเสียหายค่อนข้างมาก รวมถึงเป็นเหตุการณ์ที่ใกล้ชิดกับคนไทยทั้งในมิติระยะทางและความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม ระบบสารสนเทศ เทคโนโลยีจึงถือเป็นอีกส่วนที่มีความสำคัญต่อการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในเนปาล เพราะเป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ระบบไฟฟ้า และระบบสาธารณูปโภคที่ไม่ค่อยเสถียรอยู่แล้วมีปัญหามากขึ้น โดยในบางช่วงเวลาและในบางสถานที่ซึ่งห่างไกลจากตัวเมือง ไม่มีสัญญาณอินเตอร์เน็ตสำหรับส่งภาพ ส่งผลให้การรายงานข่าวล่าช้า และการทำงานจึงต้องปรับเปลี่ยนจากกำหนดเดิมที่วางแผนไว้

ปัจจัยด้านธุรกิจ ทั้งคู่แข่งทางธุรกิจ และกลุ่มลูกค้าผู้ซื้อโฆษณา แม้จะไม่ใช่ปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการทำงาน เนื่องจากการทำข่าวของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ไม่ได้นำเงื่อนไขเกี่ยวกับคู่แข่งทางธุรกิจ หรือสื่อมวลชนอื่น ๆมาเป็นส่วนประกอบในการพิจารณาการรายงานข่าว เพราะยึดหลักการตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณค่าข่าว แต่การรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาลกลับส่งผลต่อธุรกิจทางอ้อม ในแง่การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี และทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น

บทบาทหน้าที่สื่อมวลชนยุคดิจิทัลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีในการรายงานข่าวแผ่นดินไหวในประเทศเนปาล

จากการศึกษาพบว่าการรายงานข่าวแผ่นดินไหวของของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวี ได้แสดงถึงบทบาทสื่อมวลชนครอบทั้ง 4 ด้าน กล่าวคือ 1.การทำหน้าที่ให้ข้อมูล 2.การให้ความรู้ 3.การประสานสังคม และ4.การรณรงค์ช่วยเหลือ โดยการแสดงออกถึงบทบาทหน้าที่แต่ละด้านจะมีความเด่นชัดตามช่วงเวลาของการเกิดเหตุการณ์ โดยพบว่าแม้ทีมข่าวในพื้นที่อาจจะนำเสนอประเด็นต่าง ๆที่สะท้อนการทำหน้าที่มาไม่ครบทั้งหมด แต่ “กองบรรณาธิการ” จะสามารถทำหน้าที่เพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป ทำให้การนำเสนอเนื้อหารอบด้านมากยิ่งขึ้น ในส่วนของบทบาทการรายงานข่าวแผ่นดินไหวประเทศเนปาลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีนั้น มีความสัมพันธ์โดยตรงกับส่วนกระบวนการรายงานข่าว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรายงานข่าว และการเป็นสื่อมวลชนยุคดิจิทัล ที่มีผลให้การทำหน้าที่รายงานข่าวแผ่นดินไหวเป็นไปอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะนโยบายขององค์กร และเทคโนโลยีการสื่อสารยุคดิจิทัล ขณะเดียวกันบทบาทที่

แสดงออกนั้น ยังเป็นไปตามหน้าที่ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลอย่างที่ควรจะเป็น กล่าวคือ มีการรายงานข่าวทั้งในมิติความลึกและมิติความเร็ว สะท้อนออกมาเป็นบทบาทสื่อมวลชนทุกด้าน

8. ข้อเสนอแนะ

สำหรับการศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง"บทบาทหน้าที่สื่อมวลชนยุคดิจิทัล"ครั้งต่อไป ผู้ศึกษาควรเพิ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นองค์กรสื่อมวลชนลักษณะอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพของ การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนยุคดิจิทัลที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งควรเพิ่มจำนวนเอกสาร ตารางการออกอากาศของรายการข่าวให้มากขึ้น และอาจมีการศึกษาเพิ่มเติมในทุกช่วงข่าว เพื่อให้เห็นการแสดงบทบาทของสื่อมวลชนในยุคดิจิทัลของสถานีโทรทัศน์พีพีทีวีที่ชัดเจนมากขึ้น

บรรณานุกรม

ฐิวากร ศรีลิโก.(2554).*บทบาทหน้าที่ของสื่อกับการช่วยเหลือสังคมในสภาวะภัยธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์องค์กร:กรณีศึกษาครอบครัวข่าว 3 สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3*.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต วารศาสตร์และสื่อสารมวลชน สาขาวิชาบริหารสื่อสารมวลชน . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาตร์.

มานะ ตรีรยาภิวัฒน์.(2557,6กันยนยน).*นักข่าวดิจิทัลในยุค Gen C*.สืบค้นเมื่อ 12พฤษภาคม2558,จาก https://plus.google.com/101032153769157790179/posts/XSEr8pHQQbD

วิลาสินี พิพิธกุล.(2551,10กุมภาพันธ์).*แนวคิดพื้นฐานของสื่อสารมวลชน*.สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2558 จาก https://bordeure.wordpress.com/tag/gate-keeper/

วีณาแก้วประดับ.(2548).*บทบาทของสื่อวิทยุโทรทัศน์ต่อการเสนอข่าวสารในสถานการณ์วิกฤติ*.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สกุลศรี ศรีสารคาม. (2554). *สื่อสังคม (Social Media) กับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการสื่อข่าว*.กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สมควร กวียะ. (2539). *การสื่อสารมวลชน บทบาท หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:สำนักพิไมพ์ดอกหญ้า.

สุชาดา จักรพิสุทธิ.(2555,24 กรกฎาคม) *สื่อหลอมรวม...หลอมรวมอะไร* ? .สืบค้นเมื่อ 25พฤษภาคม 2558 จาก http://www.mediainsideout.net/local/2012/07/27

สุดารัตน์ ดิษยวรรณะ จันทราวัฒนากุล (2557). *หลักและแนวคิดวารสารศาสตร์คอนเวอร์เจนซ์*. กรุงเทพฯ : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ.(2551 ,4 กันยายน) *เคาะกระจก หลอมรวมสื่อ (Convergence) 'ข่าว' เปลี่ยนไปอย่างไร?*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2558 จาก http://www.tja.or.th/old/index.php?option=com_content&task=view&id=497&Itemid=81

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ.(2550).“หลักวารศาสตร์ที่ถูกท้าทาย”ใน.การใช้เสรีภาพบนความรับผิดชอบของสื่อมวลชนไทยท่ามกลางวิกฤตประเทศ. *หนังสือครบรอบ 10 ปี สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ.* หน้า 26. นนทบุรี:บพิธการพิมพ์

การศึกษาพฤติกรรมของผู้โดยสารไทยในการเลือกใช้สายการบินราคาประหยัด เส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

นภาพร ศุภการนิมิต[1]
ผศ.ดร.วิษณุ วงศ์สินศิริกุล[2]

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤติกรรมของผู้โดยสารไทยในการเลือกใช้สายการบินราคาประหยัด เส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบิน และศึกษาทัศนคติต่อการให้บริการของสายการบินราคาประหยัดเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น โดยออกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด วิเคราะห์โดยการใช้สถิติเชิงพรรณนา และวิธีการวิเคราะห์โดยอาศัยแบบจำลอง Binary logit วิเคราะห์ค่า Marginal effect

ผลการศึกษาพบว่า ด้านปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเต็มรูปแบบและสายการบินราคาประหยัดโดยใช้แบบจำลองโลจิต และพิจารณาค่า Marginal Effect พบว่า มีตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 8 ตัวแปร คือ 1.อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจเปรียบเทียบกับพนักงานบริษัทเอกชน 2. อาชีพนักธุรกิจ /ประกอบธุรกิจส่วนตัวเปรียบเทียบกับพนักงานบริษัทเอกชน 3. ท่องเที่ยว/พักผ่อนเปรียบเทียบกับติดต่อธุรกิจ/ทำงาน/สัมมนา 4.กลับบ้าน/เยี่ยมญาติ/เพื่อน เปรียบเทียบกับติดต่อธุรกิจ/ทำงาน/สัมมนา 5. โอนเงินผ่านธนาคารเปรียบเทียบกับบัตรเครดิต 6. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 7. ป้ายประกาศบนท้องถนน 8. Social Media

ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับทัศนคติของผู้โดยสารที่เดินทางด้วยสายการบินราคาประหยัด กรุงเทพ - ขอนแก่น โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของไลเคอร์ท (Likert Scale) พบว่าผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินราคาประหยัดส่วนใหญ่มีทัศนคติให้ความสำคัญในประเด็นเรื่องการประชาสัมพันธ์ทาง LINE และ Social Media มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุดมาเป็นอันดับ 1 ส่วนอันดับที่ 2 คือ เรื่องราคาตั๋วโดยสารมีความเหมาะสมกับระยะทางบิน อันดับที่ 3 คือ เรื่องพนักงานต้อนรับมีการดูแลเอาใจใส่ที่ดี อันดับที่ 4 คือเรื่องราคาตั๋วโดยสารพิเศษ (ราคาโปรโมชั่น) ในช่วงเทศกาลมีความเหมาะสม และอันดับที่ 5 คือ เรื่องเครื่องบินมีความตรงต่อตามเวลา

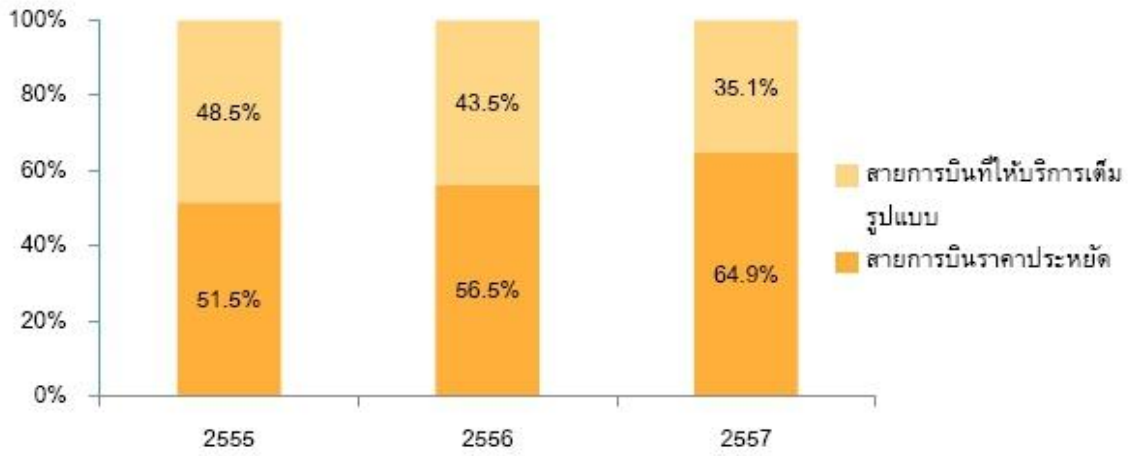
---

[1] นักศึกษาหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2]อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สายการบินในประเทศที่ให้บริการขนส่งผู้โดยสารทางอากาศยานภายในประเทศ มี2 ประเภท คือ สายการบินที่ให้บริการเต็มรูปแบบ และสายการบินราคาประหยัด ซึ่งในช่วงระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมา (2555 – 2557) สายการบินที่ให้บริการเต็มรูปแบบค่อย ๆสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดให้สายการบินราคาประหยัด เนื่องจากไม่สามารถแข่งขันด้านราคาได้ โดยในปี 2557 สายการบินราคาประหยัดมีส่วนแบ่งการตลาดภายในประเทศที่ร้อยละ 64.9 ซึ่งถือเป็นส่วนแบ่งการตลาดมากที่สุดนับตั้งแต่มีสายการบินราคาประหยัดเข้ามาดำเนินธุรกิจในประเทศไทย

ภาพที่ 1 สัดส่วนการตลาดของผู้โดยสารในประเทศแต่ละประเภทสายการบิน

ที่มา: กรมการบินพลเรือน

หมายเหตุ : สัดส่วนการตลาดคำนวณจากจำนวนผู้โดยสารในประเทศของแต่ละประเภทสายการบิน

เพราะฉะนั้นสายการบินที่ให้บริการเต็มรูปแบบ และสายการบินราคาประหยัด จึงพยายามรักษาและเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดภายในประเทศ โดยมีเที่ยวบินเส้นทางการบินสายหลักภายในประเทศดังนี้

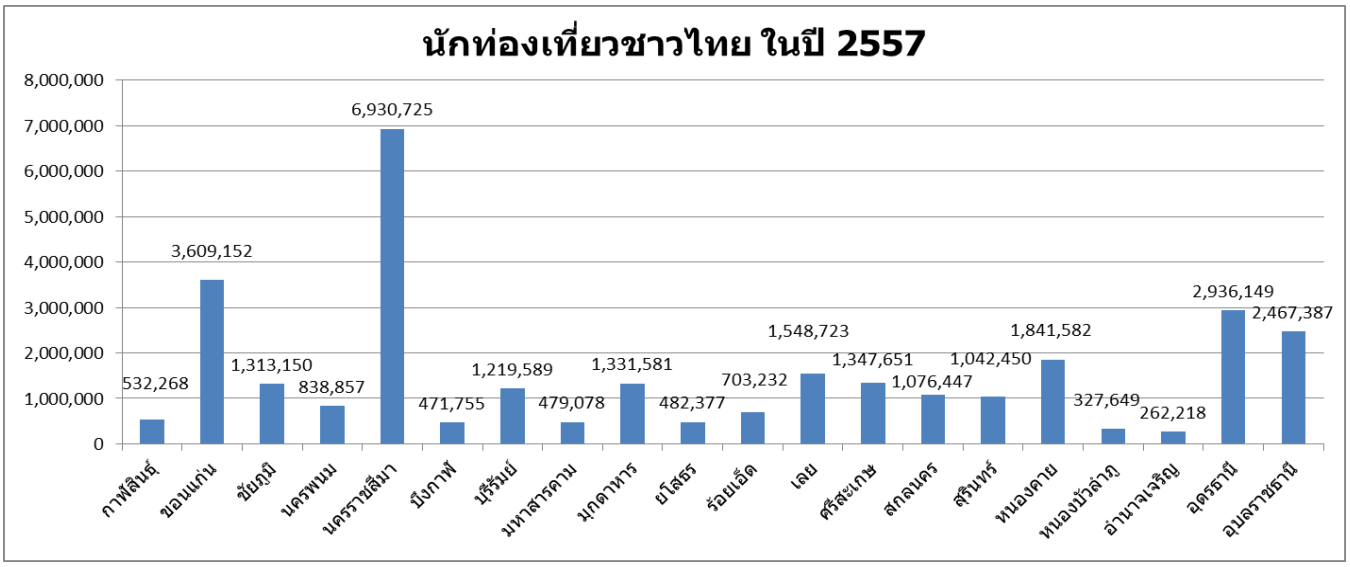
ตารางที่ 1 เส้นทางการบินภายในประเทศสายหลัก

เส้นทางการบินสายหลัก*	จำนวนเที่ยวบินไปกลับต่อ 1 สัปดาห์					
	สายการบินที่ให้บริการ		สายการบินราคาประหยัด			
	THAI Smile			AirAsia	THAI	Lion air
กรุงเทพฯ – เชียงใหม่	77	47	70	84	-	56
กรุงเทพฯ – เชียงราย	28	21	28	35	-	-
กรุงเทพฯ – ขอนแก่น	35	-	21	28	-	-
กรุงเทพฯ – อุดรธานี	28	14	56	14	-	25
กรุงเทพฯ – หาดใหญ่	42	-	42	63	-	56
กรุงเทพฯ – ภูเก็ต	84	56	35	91	2	7
กรุงเทพฯ – กระบี่	28	28	21	56	-	14
กรุงเทพฯ – อุบลราชธานี	21	-	48	14	-	-
กรุงเทพฯ – นครศรีธรรมราช	-	-	42	28	-	-
กรุงเทพฯ – สุราษฎร์ธานี	14	-	35	35	-	14
กรุงเทพฯ – สมุย	14	135	-	-	-	-

ที่มา: *Website บริษัท เดือนมีนาคม 2558 โดยการบินไทย ไทยสมายล์ และบางกอกแอร์เวย์ ให้บริการที่ท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ ขณะที่ นกแอร์ ไทยแอร์เอเชีย ไทยไลอ้อนแอร์ และโอเรียนท์ไทย ให้บริการที่ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า จังหวัดขอนแก่นจำนวนเที่ยวบินไปกลับต่อ 1 สัปดาห์ไม่แตกต่างกันมากนัก มีการให้บริการเที่ยวบินของสายการบินเต็มรูปแบบ 35 เที่ยวบิน ส่วนสายการบินราคาประหยัดมีให้บริการเที่ยวบิน 49เที่ยวบินโดยปี 2557 ด้านภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และการค้าการลงทุน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด หรือ GPP อยู่ที่ 145,272 ล้านบาท เป็นลำดับที่ 16 ของประเทศ และเป็นอันดับที่ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงภาคการท่องเที่ยวก็ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเช่นกัน รองจาก จังหวัดนครราชสีมา ดังรูปภาพ

ที่มา ระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์ในด้านจำนวนเที่ยวบิน ด้านทัศนคติต่อการให้บริการ เป็นต้น เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของผู้โดยสารสำหรับผู้ประกอบการสายการบินภายในประเทศรายใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดธุรกิจสายการบิน รวมถึงอาจจะมีประโยชน์ในด้านการเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดสำหรับสายการบินภายในประเทศรายเก่า

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาทัศนคติต่อการให้บริการของสายการบินราคาประหยัดเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น

ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้โดยสารที่เดินทางจากเส้นทางกรุงเทพฯ - ขอนแก่น โดยเป็นผู้โดยสารที่มีสัญชาติไทยที่ใช้บริการสายการบินภายในประเทศ และจะแจกแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด ซึ่งทำการศึกษาจากผู้โดยสารณ สนามบินขอนแก่น เป็นระยะเวลา 15 วันในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระเบียบวิธีวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้โดยสาร ประกอบด้วย เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ รวมถึงส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้บริการสายการบินภายในประเทศของผู้โดยสาร เช่น วัตถุประสงค์ในการเดินทาง ช่องทางในการเลือกซื้อบัตรโดยสาร เป็นต้น โดยทั้ง 2 ส่วนนี้ได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำลองโลจิต (Logit Model) และค่า Marginal Effect โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ Stata เพื่อทำให้ทราบคุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 1 และนำไปสู่กลยุทธ์สำหรับสายการบินรายเก่าและรายใหม่

ส่วนที่ 3 ทัศนคติของผู้โดยสารที่เดินทางโดยสายการบินราคาประหยัด กรุงเทพ - ขอนแก่นโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของไลเคอร์ท (Likert Scale) เพื่อทำให้ทราบทัศนคติต่อการให้บริการของสายการบินราคาประหยัดเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่นตามวัตถุประสงค์ในข้อที่ 2

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สมการLogit

Variable	Coeffivent	Marginal Effect
C	6.969303	-
เพศ	-0.0321013	-0.0062335
อายุ	-0.1796144	-0.0348777
รายได้	-0.0856204	-0.0166259
ข้าราชการ	0.6369614**	0.1236859
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	-0.7217215**	-0.1401447
พักผ่อน	0.695498**	0.1350526
กลับบ้าน	0.6522904**	0.1266625
โอนเงิน	0.8588979**	0.1667818
ซื้อตั๋วล่วงหน้า	-0.2057207	-0.0399471
ค่าใช้จ่าย	-0.8221431***	-0.1596447
โทรทัศน์	0.04494375	0.0872723
ป้ายประกาศ	0.686385**	0.1332831
Social Media	0.6269545**	0.1217428

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทัศนคติ

ประเภทบริการ	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
การประชาสัมพันธ์ทาง LINE และ Social Media มีผลต่อการเลือกใช้บริการ	4.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ราคาตั๋วโดยสารมีความเหมาะสมกับระยะทางบิน	4.34	เห็นด้วย
พนักงานต้อนรับมีการดูแลเอาใจใส่ที่ดี	4.23	เห็นด้วย
ราคาตั๋วโดยสารพิเศษ (ราคาโปรโมชั่น) ในช่วงเทศกาลมีความเหมาะสม	4.21	เห็นด้วย
เครื่องบินมีความตรงต่อตามเวลา	4.19	เห็นด้วย

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น พบว่า มีตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ 8 ตัวแปร คือ 1.อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจเปรียบเทียบกับพนักงานบริษัทเอกชน 2. อาชีพนักธุรกิจ / ประกอบธุรกิจส่วนตัวเปรียบเทียบกับพนักงานบริษัทเอกชน 3. ท่องเที่ยว/พักผ่อนเปรียบเทียบกับติดต่อธุรกิจ/ทำงาน/สัมมนา 4.กลับบ้าน/เยี่ยมญาติ/เพื่อน เปรียบเทียบกับติดต่อธุรกิจ/ทำงาน/สัมมนา 5. โอนเงินผ่านธนาคารเปรียบเทียบกับบัตรเครดิต 6. ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง 7. ป้ายประกาศบนท้องถนน 8. Social Media โดยในที่นี้จะขอยกตัวอย่างตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่น่าสนใจบางตัวแปร เช่น

1.ราคาตั๋วโดยสาร รวมถึงราคาโปรโมชั่น ที่มีทัศนคติเห็นด้วย นั่นหมายถึงตัวแปรค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยความน่าจะเป็นของค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

เพิ่มขึ้น จะมีโอกาสที่จะเลือกใช้บริการสายการบินเต็มรูปแบบมากกว่าสายการบินราคาประหยัด เพราะถ้าค่าใช้จ่ายในการเดินทางของทั้งสองสายการบินเพิ่มขึ้น ผู้โดยสารส่วนใหญ่ก็จะคำนึงถึงความสะดวกสบายที่มากกว่า รวมถึงการบริการในด้านอาหาร ซึ่งก็สอดคล้องกับตัวแปรรายได้แม้จะไม่มีนัยสำคัญ แต่ค่า Coefficient ที่ออกมาเป็นลบก็สามารถอธิบายได้ว่า ผู้โดยสายที่มีรายได้น้อย มีแนวโน้มที่จะเลือกใช้สายการบินราคาประหยัด

2.ป้ายประกาศบนท้องถนน โดยความน่าจะเป็นของป้ายประกาศบนท้องถนน หากเพิ่มขึ้น 1 ป้าย จะมีโอกาสที่จะเลือกใช้บริการสายการบินราคาประหยัด ร้อยละ 13.32 เนื่องจากป้ายประกาศบนท้องถนนของสายการบินราคาประหยัดจะนำเสนอโปรโมชั่นในเรื่องราคาเป็นปัจจัยหลักพร้อมระบุในเรื่องของช่วงเวลาการจองและการเดินทางของแต่ละสายการบิน ในขณะที่ป้ายประกาศบนท้องถนนของสายการบินเต็มรูปแบบจะนำเสนอในด้านความสวยงามของการเดินทางกับสายการบินต่าง ๆ โดยไม่ได้ระบุรายละเอียดในด้านราคาแบบสายการบินราคาประหยัด

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ทัศนคติของผู้โดยสารที่เดินทางโดยสายการบินราคาประหยัด กรุงเทพ – ขอนแก่นพบว่า ผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินราคาประหยัดส่วนใหญ่มีทัศนคติให้ความสำคัญในประเด็นเรื่องการประชาสัมพันธ์ทาง LINE และ Social Media มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุดมาเป็นอันดับ 1 โดยมีทัศนคติอยู่ที่ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.50 อันดับที่ 2 คือ เรื่องราคาตั๋วโดยสารมีความเหมาะสมกับระยะทางบิน โดยมีทัศนคติอยู่ที่ระดับเห็นด้วย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.34 อันดับที่ 3 คือ เรื่องพนักงานต้อนรับมีการดูแลเอาใจใส่ที่ดี โดยมีทัศนคติอยู่ที่ระดับเห็นด้วย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.23 อันดับที่ 4 คือเรื่องราคาตั๋วโดยสารพิเศษ (ราคาโปรโมชั่น) ในช่วงเทศกาลมีความเหมาะสม โดยมีทัศนคติอยู่ที่ระดับเห็นด้วยเช่นกัน และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.21 และอันดับที่ 5 คือ เรื่องเครื่องบินมีความตรงต่อตามเวลาโดยมีทัศนคติอยู่ที่ระดับเห็นด้วย และมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.19

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสายการบินเส้นทางกรุงเทพ – ขอนแก่นโดย ใช้แบบจำลองโลจิต และ Marginal Effect จึงจะมีบางตัวแปรสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ทัศนคติต่อการให้บริการของสายการบินราคาประหยัดเส้นทางกรุงเทพฯ – ขอนแก่น โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ (Marketing Mix หรือ 7P's) ของผู้โดยสารสายการบินราคาประหยัด คือ การประชาสัมพันธ์ทาง Line และ Social media ที่มีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่ง และมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าการประชาสัมพันธ์ทาง Line และ Social media ของสายการบินราคาประหยัดจะเน้นเรื่องราคาตั๋วโดยสายและโปรโมชั่นเป็นหลัก เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับลูกค้า

กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบรายเก่า

การรักษาฐานลูกค้ารายเก่าของสายการบินราคาประหยัดทั้ง 2 สายการบินยังคงต้องให้ความสำคัญในด้านความตรงต่อตามเวลาของเครื่องบินในเสถียรมากขึ้น เนื่องจากรูปแบบของธุรกิจการบริการที่เหมือนกันในสายการบินราคาประหยัด ในด้านราคาจึงไม่ได้มีความแตกต่างมากนัก เพราะฉะนั้นปัจจัยด้านการตรงต่อเวลาถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้โดยสารเลือกใช้บริการ รวมถึงด้านราคาตั๋วพิเศษ (ราคาโปรโมชั่น) ในช่วงเทศกาล เช่น ช่วงสงกรานต์ ช่วงวันปีใหม่ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ในช่วงเทศกาลเหล่านี้มักจะมีการเดินทางกลับบ้านหรือท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก หากสายการบินราคาประหยัดสายใดมีการวางแผนในด้านราคาตั๋วพิเศษ (ราคาโปรโมชั่น) ในการจองล่วงหน้าที่เหมาะสม

ส่วนในด้านหาลูกค้ารายใหม่เพื่อขยายการตลาด ควรจัดโปรโมชั่นด้านราคาหรือด้านการฟรีน้ำหนักสัมภาระ แบบเจาะจง ในสายอาชีพ พนักงานเอกชน และนักเรียน / นักศึกษา โดยอาจจะมีการทำ Contact กับบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์ หรือ มหาวิทยาลัยชั้นนำ เนื่องจากกลุ่มลูกค้าทั้ง 2 สายอาชีพนี้น่าจะมีศักยภาพ โดยดูจากรายได้ หรืออัตราผลตอบแทนของสายอาชีพนี้ เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเลือกใช้สายการบิน

กลยุทธ์สำหรับผู้ประกอบรายใหม่

ในระยะแรก ผู้ประกอบรายใหม่ควรให้ความสำคัญในด้านประชาสัมพันธ์ทาง LINE และ Social Media เช่น facebook Twitter เป็นต้น เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ทาง LINE และ Social Media ใช้เงินไม่มากก็สามารถลงโฆษณาได้และสามารถสร้างความแตกต่างในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์จากสายการบินราคาประหยัดเดิมที่มีอยู่ เนื่องจากด้านราคาของตั๋วโดยสารนั้นไม่ได้มีความแตกต่างกันมากนัก แต่ก็ควรหาช่วงเวลาจัดโปรโมชั่น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้โดยสารรายใหม่ เพราะฉะนั้นควรเน้นด้านบริการ เช่น พนักงานที่มีอัธยาศัยดี การตรงต่อเวลา เป็นต้น เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้โดยสารรายใหม่ที่ใช้บริการในครั้งแรก และนำไปสู่การสร้างฐานลูกค้าของตัวเอง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวแปรที่สำคัญอื่น ๆ เช่น ความสัมพันธ์ของราคาตั๋วโดยสารกับจำนวนเที่ยวบิน โดยหากสายการบินราคาประหยัดสายใดมีการเปลี่ยนแปลงราคาตั๋วโดยสารหรือเที่ยวบิน น่าจะมีผลต่อการเลือกใช้บริการในสายการบินราคาประหยัดของผู้โดยสายที่เดินทางไปจังหวัดขอนแก่นที่แตกต่างกัน

2. การออกแบบสอบถามในงานวิจัยครั้งนี้ยังมีความคลุมเครือในบางคำถาม ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ในส่วนของเนื้อหาของแบบสอบถามควรจะต้องมีความชัดเจนอ่านแล้วเข้าใจง่าย

บรรณานุกรม

เอกสารอื่น ๆ

กัลยา วานิชบัญชา. (2553). สถิติสำหรับงานวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญลักษิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์ และองอาจ ปทะวานิช. (2546). การบริหารการตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.

หนังสือชี้ชวน (http://nok-th.listedcompany.com/misc/Prospectus/20130617-NOK-Prospectus-TH.pdf)

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บริษัทท่าอากาศยานไทยจำกัด(มหาชน)http://www.airportthai.co.th/corporate/th/invester-relations

ระบบฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวhttp://61.19.236.136:8090/dotr/index.php

รายงานประจำปี 2557 บริษัทสายการบินนกแอร์ จำกัด (มหาชน) http://nok.listedcompany.com/misc/AR/20150326-nok-ar2014.pdf

การพัฒนาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ กรุงเทพฯ

Development of Listening and Writing Skills by Chinese Pin Yin System Based on Robert Gange's Theory for the First Year Vocational Students, Dusit Commercial Vocational Collage, Bangkok

ZHU QIONGLEI[1]

อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1โดยใช้แนวคิดของกาเย่ 2)ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีน 3)ศึกษาความคงทนความสามารถในการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดกาเย่ 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ กรุงเทพฯ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้อง จำนวน 30 คน การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในการวิจัย คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้จำนวน 14 ชั่วโมง 2) แบบทดสอบคำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียน 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ สถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1)นักเรียนมีความสามารถในการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน มีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.33 และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66

2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน มีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน16 คน คิดเป็นร้อยละ53.33 และที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ46.66

3) นักเรียนมีความคงทนในการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ครั้งที่ 2 ที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ83.33 และที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66

4)ผลของความพึงพอใจต่อการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ ภาพรวมระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.61

คำสำคัญ : พัฒนาความสามารถในการฟังและการเขียน,ระบบพินอินภาษาจีน,แนวคิดของกาเย่

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในศตวรรษที่ 21 นี้ การเรียนรู้เพียง 2 ภาษา คือ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ อาจจะไม่เพียงพอต่อการทำงานในอนาคต โดยเฉพาะหลังการเปิดประชาคมอาเซียน จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาที่ 3 เพื่ออนาคตของตนเอง

ภาษาจีนกลาง (Mandarin) เป็นภาษาที่มีคนพูดกันมากที่สุดในโลก และยังเป็นภาษาราชการของประเทศจีน ประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่อันดับต้นๆของโลก เป็นที่คาดการณ์ว่าจะก้าวขึ้นเป็นผู้นำของโลกยุคใหม่ คงจะเป็นเรื่องดีที่เราจะหัดเรียนรู้ภาษานี้เอาไว้ สุขสันต์ วิเวกเมธากร "ภาษาจีนถือเป็นภาษาที่น่าเรียน เพราะเป็นภาษาที่มีคนใช้มากที่สุดของโลก ดังนั้นในเมื่อเราจำเป็นต้องรู้จักเขา ต้องติดต่อกับเขา ถ้าเราอ่านเขียนภาษาจีนได้ ถามว่าเราได้เปรียบไหม เราได้

ภาษาจีนถือเป็นภาษาที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารภาษาหนึ่งมากพอกับภาษาอังกฤษไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูลความรู้ต่างๆ การประกอบอาชีพ การตกลงเจรจาสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน หรือการใช้ในชีวิตประจำวัน ภาษาจีนล้วนเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงตระหนักถึงความสำคัญของภาษาจีน โดยกำหนดให้เป็นกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศที่นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดและความพอใจ

ภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่งที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันประเทศจีนมีบทบาทสำคัญมากในด้านการค้าและเศรษฐกิจอีกทั้งยังมีการร่วมลงทุนในธุรกิจต่างๆ ระหว่างไทยและจีนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ประกอบกับความสัมพันธ์ทางการทูตที่ดีของทั้งสองประเทศ จึงเกิดความร่วมมือกันในด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องด้วยดีเสมอมา (ศูนย์ข้อมูล เพื่อ ธุรกิจไทยจีน, 2557) กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุภาษาจีนไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งสถานศึกษาที่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนสามารถเปิดหลักสูตรในรูปแบบต่างๆ ได้และผู้เรียนที่มีความสนใจก็สามารถที่จะเลือกเรียนในหลักสูตรนั้นๆ ได้ตามความสนใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ซึ่งส่งผลให้โรงเรียนที่สอนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามีการเปิดสอนวิชาภาษาจีนกันอย่างกว้างขวาง แต่สภาพการเรียนการสอนภาษาจีนในทุกระดับการศึกษาของประเทศไทยยังมีปัญหาอยู่มาก เช่น ปัญหาการขาดครูที่จบการศึกษาปริญญาตรีในสาขาภาษาจีน หรือสาขาการสอนภาษาจีนโดยตรงปัญหาจากการเรียนการสอนภาษาจีนที่ยังไม่ได้มาตรฐานของโรงเรียนในพื้นที่ต่างๆ เนื่องจากยังไม่มีการกำหนดมาตรฐานกลางของการจัดการเรียนการสอน ประกอบกับเอกสารตำราเรียนที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็มีความหลากหลาย อันส่งผลให้เกิดรูปแบบวิธีการสอนและเนื้อหาที่หลากหลายด้วย มีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะต่างคนต่างทำ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์และทักษะทางภาษาของนักเรียนที่เรียนภาษาจีน (ประพิณ มโนมัยพิบูลย์, 2548) นอกจากนี้งานวิจัยการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ยังแสดงว่ามีประวัติการจัดการเรียนการสอนอย่างยาวนาน แต่ยังพบปัญหาต่างๆ หลายประการซึ่งส่วนหนึ่งของปัญหาที่พบคือ ประสิทธิผลการเรียนต่ำ ผู้เรียนจำนวนมากไม่สามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและแบบเรียนที่ใช้ในประเทศไทยขาดความเหมาะสมแบบเรียนที่นิยมใช้ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในระบบหรือนอกระบบ มีการใช้แบบเรียนที่ผลิตจากประเทศจีนเสียเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนวิธีการสอนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ครูผู้สอนขาดเทคนิคการสอน ที่จะดึงดูดให้ผู้เรียนตั้งใจและสนใจเรียนภาษาจีน (สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการสอนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาจีนของนักเรียนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ พบว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนเรียนภาษาจีนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจากครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ไม่สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสอนทักษะการฟังที่ยึดรูปแบบเดิม โดยครูเสนอเนื้อหา ใบงาน อธิบายแล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด นักเรียนมีส่วนร่วมในการ

ประกอบกิจกรรมน้อย นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายขาดความกระตือรือร้นในการเรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียนภาษาจีน จึงส่งผลทักษะทางภาษาจีนของนักเรียนไม่ประสบความสำเร็จ การศึกษาจากสภาพและสาเหตุของปัญหาดังกล่าว หากไม่ได้รับการปรับปรุงหรือแก้ไขตามความสำคัญแล้ว จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในขั้นต่อๆไป

ดังนั้นการเรียนการสอนโดยใช้พินอินและนำแนวคิดของกาเย่มาใช้สำหรับการเรียนการสอนน่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการเรียนภาษาจีนให้แก่นักเรียน โดยเฉพาะทักษะการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการพัฒนาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อ

1. ศึกษาการพัฒนาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1โดยใช้แนวคิดของกาเย่

2. ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีน

3. ศึกษาความคงทนความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดกาเย่

4. ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่

สมมติฐานการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่เพิ่มขึ้น

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

3. นักเรียนมีความคงทนความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนหลังจากเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของกาเย่ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

4. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ กรุงเทพฯ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 7 ห้อง จำนวนทั้งหมด 278 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ กรุงเทพฯ 1 ห้องจำนวน 30 คน การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินโดยใช้แนวคิดของกาเย่

ตัวแปรตาม คือ 1) ความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนของนักเรียน

2) ความคงทน ความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนหลังจากที่เรียนรู้โดยใช้แนวคิดของกาเย่

3) ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีน

4) ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้การฟังและการเขียนระบบพินอินโดยใช้แนวคิดของกาเย่

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่วิทยาลัยอาชีวศึกษาดุสิตพณิชยการ จำนวน 7 หน่วย การเรียนรู้จำนวน 14 ชั่วโมง

2. แบบฝึกและแบบทดสอบคำศัพท์ภาษาจีน จำนวน 7 ชุด ชุดละ 15 ข้อ

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด ชุดละ 20 ข้อ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นปวช.ปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ จำนวน 1 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 หน่วยการเรียนรู้ตามลำดับ จากนั้นได้ชี้แจงเรื่อง การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน โดยใช้แนวคิดของกาเย่

2. เมื่อเริ่มต้นการเรียนทุกหน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ มีคำศัพท์หน่วยละ 20 คำศัพท์และได้ดำเนินการทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของกาเย่ ทั้ง 7 หน่วยการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการฟังและการเขียนพินอินคำศัพท์ภาษาจีนหลังจากนั้นทำการทดสอบหลังเรียน (Pro-test) ด้วยแบบทดสอบคำศัพท์ภาษาจีน หน่วยการเรียนรู้แต่ละการเรียนรู้ หน่วยละ 15 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. หลังจากที่ดำเนินการทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดของกาเย่ ครบทั้ง 7 หน่วยการเรียนรู้แล้วผ่านไป 1 สัปดาห์ ทำการทดสอบนักเรียน โดยทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนครั้งที่ 1 จำนวน 20 ข้อ จากนั้นทิ้งระยะเวลา 2 สัปดาห์แล้วให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ครั้งที่ 2 จำนวน 20 ข้อ ซึ่งปืนข้อสอบชุดเดียวกัน เพียงแต่ทำการสลับข้อในแบบทดสอบ

4. เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนทั้งหมด ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์พินอินภาษาจีน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบ คำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียน เรียนทั้ง 7 หน่วยการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ครั้ง คือ ผลการทดสอบหลังเรียนครั้งที่ 1 และผลการทดสอบหลังเรียนครั้ง 2 มาแล้วนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทางสถิติ เพื่อตรวจสอบสมมมุติฐานและสรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบคำศัพท์ภาษาจีนหลังเรียนทั้ง 7 ชุด แบบทดสอบวัดผลสมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 2 ครั้งและแบบสอบถามความพึงพอใจทั้งหมดวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ประมวลผล แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3. สรุปผลโดยใช้ตารางและการพรรณนาและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนของนักเรียนจำนวน 30 คนจากการทดสอบหลังเรียนจำนวน 7 ชุด นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ53.33 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66

2. นักเรียนมีคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีน นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ53.33 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66

3. นักเรียนมีความคงทนในการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีน คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนครั้งที่ 2 มีจำนวนนักเรียน30 คน นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนที่มีคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์จากการทดสอบครั้งที่ 1 จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66 เมื่อทดสอบครั้งที่ 2 นักเรียนที่มีคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 การทดสอบครั้งที่ 2 มีนักเรียนคะแนนผ่านเกณฑ์ มากกว่าครั้งที่ 1 จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ64.28 ของนักเรียนที่มีคะแนนเพิ่มขึ้น

4. ผลของความพึงพอใจต่อการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน พบว่า ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน กล่าวคือ ด้านผู้สอน มีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 4.02 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.66 ด้านสื่อการเรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.42 ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.93

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความสามารถในการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีนของนักเรียนจำนวน 30 คน จากการทดสอบหลังเรียนจำนวน 7 ชุด นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ53.33 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66 เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานทางภาษาจีน และบางคนไม่สนใจเรียน และโดยเฉพาะการฟัง ครูผู้สอนต้องเปิดให้นักเรียนฟัง 3-5 ครั้งในแต่ละคำแต่นักเรียนบางคนก็ไม่รู้ว่าคำนั้น

จะเขียนพินอินได้อย่างไร ส่วนนี้เป็นปัญหาที่ครูผู้สอนได้จัดการโดยให้นำซีดีที่บันทึกไว้ไปฟังที่บ้าน หรือ เมื่อมีเวลาว่าง แต่อย่างไรก็ดีถ้านักเรียนไม่มีความพยายาม ความสำเร็จย่อมไม่เกิด ซึ่ง Bloom (1976) กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือพฤติกรรมด้านปัญญา (Cognitive Entry Behavior) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้ความคิด ความเข้าใจ หมายถึง การเรียนรู้ที่จำเป็นต้องการเรียนเรื่องนั้นและมีมาก่อนเรียน ได้แก่ ความถนัด และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้ใหม่และกาเย่ (Gagne, 1985: 70-90) มีความเชื่อและแนวคิดว่า การเรียนรู้สะสมเป็นตัวอธิบายความเจริญทางสติปัญญาและพัฒนาการของความสามารถใหม่ ๆ ที่มีผลมาจากการเรียนรู้ การเรียนรู้กฎเกณฑ์ที่ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมที่อาศัยกฎที่ซับซ้อนเกิดขึ้นเพราะเด็กได้มีกฎง่าย ๆ ที่จำเป็นมาก่อน ในระยะเริ่มแรกเด็กจะได้รับนิสัยง่าย ๆ ที่ช่วยทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้น เพื่อให้ได้มาซึ่งกลไกพื้นฐาน และการตอบสนองทางคำพูด ต่อมาก็จะเป็นการจำแนกความคิดรวบยอดเป็นกฎง่าย ๆ และในที่สุดก็จะเป็นกฎที่ซับซ้อน และฮับบาร์ด (Hubbard, 1983, pp. 263-265) กล่าวว่า การทดสอบการฟัง มี2 แบบคือ 1.การทดสอบการฟังที่แท้จริง (pure listening test) เป็นการทดลองการฟังและจำแนกเสียงของคำที่ได้ยิน เช่น 1) การจำแนกเสียงโดยใช้คู่เทียบเสียงทั้งที่เป็นคำและประโยค 2) การทดสอบการจำแนกเสียงโดยการจัดการฟังเสียงเน้นหนักในคำ (word stress) และในใบประโยค (sentence stress) 2. การทดสอบความเข้าใจในการฟัง (listening comprehension test) เป็นการทดสอบความเข้าใจในสิ่งที่ฟัง เช่นฟังแล้วตอบคำถามหรือลากเส้นแสดงทิศทางตามคำสั่งที่ได้ยินเป็นต้น ซึ่งสรุปการทดสอบความเข้าใจในการฟังและสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริขวัญ จันทร์พลอย (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่น สำหรับนักศึกษาระดับปวช.ปีที่ 3 คณะอุตสาหกรรมท่องเที่ยว วิทยาลัยพายัพเทคโนโลยีและบริหารธุรกิจ พบว่านักศึกษามีระดับการพัฒนาทักษะปานกลางในการพัฒนาการทางภาษาญี่ปุ่นทั้ง 4 ทักษะ

2. นักเรียนมีคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ53.33 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.66 สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร สุขกรง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์และความคงทนทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมและนักศึกษาที่ได้รับการสอนตามปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 ประจำปี 2552 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช 2 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน กลุ่มหนึ่งคือกลุ่มทดลองซึ่งเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษโดยใช้เกม และอีกกลุ่มหนึ่งคือกลุ่มควบคุมซึ่งเรียนรู้คำศัพท์โดยได้รับการสอนตามปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

คำศัพท์ภาษาอังกฤษของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความคงทนทางการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสุพรรณี เสนภักดี (2553) ได้ศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบโครงงานเพื่อสร้างความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดตะกล่ำ กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบโครงงานเพื่อสร้างความคงทนในการเรียนรู้คำ ศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดตะกล่ำ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดตะกล่ำ กรุงเทพมหานคร จำนวน 33 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านคำศัพท์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.0 1 และนักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ

3. นักเรียนมีความคงทนในการฟังและการเขียนพินอินภาษาจีน คะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนครั้งที่ 2 มีจำนวนนักเรียน30 คน นักเรียนมีคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีนักเรียนจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ83.33 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.66 เมื่อเปรียบเทียบ คะแนนครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 เมื่อทิ้งระยะห่าง 2 สัปดาห์ เพื่อให้นักเรียนมีเวลากลับไปทบทวนความรู้ที่เรียนไปแล้วทั้งหมด ปรากฏว่ามีนักเรียนสอบผ่านเกณฑ์เพิ่มขึ้นจำนวน 9 คนคิดเป็นร้อยละ 64.28 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนกฤต โพธิ์ขี (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องผลการใช้เกมมัลติมีเดียเพื่อพัฒนาการจำและความคงทนในการจำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดชินวราราม (เจริญผลวิทยาเวศน์) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลการจำและความคงทนในการจำหลังการเรียนทิ้งระยะห่าง 1 สัปดาห์ด้วยเกมมัลติมีเดียของนักเรียน กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 โรงเรียนวัดชินวราราม (เจริญผลวิทยาเวศน์) ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 34 คน ได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนการเรียนรู้ก่อนและหลังการเรียนรู้ผ่านเกมมัลติมีเดีย พบว่า คะแนนหลังการเรียนรู้ผ่านเกมมัลติมีเดียของนักเรียนมีค่าสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 และผลการศึกษาความคงทนในการจำของนักเรียนพบว่า คะแนนหลังเรียนและคะแนนหลังเรียนทิ้งระยะ 1 สัปดาห์มีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05

4. ผลของความพึงพอใจต่อการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนโดยใช้แนวคิดของกาเย่ ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน คน 30 พบว่า ภาพรวมมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน กล่าวคือ ด้านผู้สอน มีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 4.02 ด้านกิจกรรมการ

เรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.66 ด้านสื่อการเรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจมาก ค่าเฉลี่ย 3.42 ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนมีระดับความพึงพอใจปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.93 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิติภูมิ แย้มจิตร (2556) ได้ศึกษา การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนแบบเกม เรื่องระบบเลขฐาน วิชาดิจิตอลเบื้องต้น ผลของการวิจัย พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.55 และพชรพรรณ ชรารัตน์ (2557) การพัฒนาเกมการสอน เรื่อง การแปลงเลขฐานในระบบคอมพิวเตอร์ วิชาคณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนด้วยแบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มทดลองความคิดเห็นของ ผู้เรียนต่อการจัดการการเรียน เรื่อง การแปลงเลขฐานในระบบคอมพิวเตอร์ วิชาคณิตศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ที่เรียนโดยใช้เกมการสอนที่ ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.49, S.D.=0.07)

ข้อค้นพบของงานวิจัยครั้งนี้

นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 มีความสามารถการฟังและการเขียนระบบพินอินภาษาจีนเพิ่มขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการทำแบบทดสอบครั้งที่ 1 แล เมื่อทำแบบทดสอบครั้งที่ 2 มีนักเรียนที่มีคะแนนสอบผ่านเพิ่มขึ้น จำนวน 9 คน จากเดิมไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 14 คน แสดงว่าการเรียนรู้ของนักเรียนมีความคงทนในการจำคำศัพท์ที่เขียนโดยระบบพินอินจากแบบทดสอบคำศัพท์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น งานวิจัยนี้อาจนำไปใช้กับนักเรียนที่เรียนการฟังการเขียนขั้นพื้นฐานได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. สำหรับผู้สอนจะทำสื่อภาษาจีนต้องศึกษา เรื่องการใช้ระบบการถ่ายเสียงเป็นภาษาไทย การออกเสียงจะต้องใช้ให้ตรงกับภาษาไทย โดยเฉพาะ เสียงวรรณยุกต์ เช่น 椅(yǐ)子(zi) อี่-จึ = เก้าอี้ ; 洗(xǐ)手(shǒu)间(jiān) สี่-โส่ว-เจียน = ห้องน้ำ

2. นักเรียนทำแบบทดสอบการฟังและการเขียน ถึงแม้ว่าผู้สอนจะกำหนดการออกเสียงไว้ 2 ครั้ง แต่เมื่อทดสอบจริง ผู้สอนต้องออกเสียง 3-5ครั้ง นักเรียนจึงทำแบบทดสอบได้ แต่อย่างไรก็ตาม นักเรียนก็มีคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์เกิดครึ่งหนึ่งของห้อง ดังนั้นผู้สอนจึงต้องแนะนำให้นักเรียนกลับไปทบทวนจากสื่อที่ผู้สอนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นการทบทวน

3. การกำหนดระยะเวลาการเรียนภาษาจีนอาจต้องยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับระดับพื้นฐานการเรียนภาษาจีน และเนื่องจากบางครั้งเวลาที่กำหนดไว้ไม่เพียงพอ ต้องมาหาเวลาสอนเพิ่มเติม เพื่อให้ครบกับกิจกรรมที่สร้างไว้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยความบกพร่องการเขียนอักษรจีนและระบบพินอินของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช** 2551 (ปรับปรุง พุทธศักราช 2546). สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึ**กษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อรุณการพิมพ์.

ธูปทอง กว้างสวาสดิ์. (2549). **คู่มือการสอนภาษาอังกฤษมหาสารคาม.** กรุงเทพฯ : มหาสารคาม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บุญชม ศรีสะอาดและคณะ. (2550). **วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย.** พิมพ์ครั้งที่ 3 ประสานการพิมพ์: กาฬสินธุ์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประพิณ มโนมัยพิบูลย์. (2548). **ระบบภาษาจีนกลาง. วารสารภาษาจีนพื้นฐานเพื่อการสื่อสาร.** 2, 215-330.

วรรณี โสมประยูร. (2537). **การสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช

วรรณี โสมประยูร. (2544). **การสอนภาษาไทย ระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

สถาบันเอเชียศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2551). **สถาบันเอเชียศึกษาเป็นสถาบันวิจัยในสังกัดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. 2510** ค้นเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2559 จาก http://www.ias.chula.ac.th/ias/th/Background.php

สมนึก ภัททิยธนี. (2546). **การวัดผลการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). การสินธ์: ประสานการพิมพ์. ไสว ฟักขาว . (2544). **หลักการสอนสำหรับการเป็นครูมืออาชีพ.**กรุงเทพฯ: เอมพันธ์.

สมบัติ ท้ายเรือคำ.(2546).**ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.**กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สมปัต ตัญตรัยรัตน์. (2549). **เรียนรู้ภาษาไทยโดยเน้นกระบวนการคิด:** สอนให้คิด คิดแล้วเขียน เขียนจากความคิด. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เสนีย์ วิลาวรรณ. (2544). **สาระการเรียนรู้พื้นฐาน พฒันาภาษาไทย กลุ่มสาระการ เรียนรู้ ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมธัยมศึกษาปีที่ 2**. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช ส านักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

Blood donors. B. Armstrong. (2008). **Version of Record online**: Volume 3, Issue 2, pages 110–122, June 2008.

Cohen.(1944).**Thought and language.** Cambridge, MA:MIT Press.

Charles E. Osgood (1975).**Using Information Teachnology**. 3rd ed. Boston: McGraw-Hill.

Eko & Tina,online, (2000).Communications and Networking in Education: Learning in a Networked Society. Boston: Kluwer Academic Publishers.

Gagne.R. (1985). **The Conditions of Learning** (4th.). New York: Holt, Rinehart & Winston.

Hubbard.(1983). **Teaching Secondary English**, London: Longman.

Rovinelli & Hambleton.(1977). **On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity**. Dutch Journal of Educational Research, 2, p.49-60.

Wilbur L. Schramm (1989).**Visual Listeracy.Washington** D.C.: National Education Association.

การพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย

The Development of Creative Activities Based on Gessell's Theory for the Development of Pre-primary School Children's Fine Motor Skills

กฤษณา รักนุช [1]

อัญชลี ทองเอม [2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยทดลอง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell 2) เพื่อพัฒนาความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย ประชากรเป้าหมาย คือ นักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 2 จำนวน17 คน โรงเรียนบวรวิทยา ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ 1) แผนการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell จำนวน 10 แผน กิจกรรม 10 กิจกรรม ดังนี้ 1.1 การเคลื่อนไหว ได้แก่ (1)การวาดภาพ (2)การร้อยลูกปัด (3)การปั้น (4)การฉีก-ตัดปะ 1.2 ภาษา ได้แก่ (1)เพลงตาดู หูฟัง (2)เพลงรำระบำชาวเกาะ (3)เพลงนับเลข 1.3 การปรับตัว ได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด 1.4 นิสัยส่วนตัวและส่วนรวมได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด (3)การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ 2)แบบประเมินความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก 3)แบบบันทึกหลังจากการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคาระห์และประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1)ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell มีประสิทธิภาพ คือ มีค่า IOC = 0.66 - 1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน 2) นักเรียนทุกคนมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell มีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ , แนวคิดของGesell , ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กนักเรียนระดับปฐมวัย

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Thesis Title The Development of Creative Activities Based on Gessell's Theory for the Development of Pre-primary School Children's Fine Motor Skills

Researcher Kritsana Raknuch

Thesis advisor Asst. Prof. Dr. Anchali Thongaime

Program Curriculum & Instruction

Academic Year 2016

Abstract

This research is an experimental study aiming to 1) develop a set of creative activities based on Gesell's theory and 2) to develop the pre-primary school children's fine motor skills. The population consists of 17 kindergarten children aged between 4-5 years old. They are all the Kindergarten-2 pupils of Baworn Witthaya – 2 School under the jurisdiction of Office of Phranakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area 1. The research instruments are: 1) 10 plans of creative activities based on Gesell's theory namely: 1.1 (1) drawing, (2) Bead embroidery, (3) sculpture, (4) torn paper collage; 1.2 Language Activities (1) Eyes and Ears Song, (2) Islanders Dance, (3) Numbers and Counting Song; 1.3 Body Adjustment and Balance (1) Water Bucket Lifting & Rotation, (2) Filling Bottles of Water, and (3) Showing Respect to the Elders. 2) The assessment scale to evaluate the children's fine motor skills; 3) The post-activity assessment scale The collected data were analyzed using a statistical software application. The data were analyzed by using percentage. Results show that: 1) the set of creative activities based on Gesell's theory is effective with the IOC 0.66-1.00, as required by the standard, 2) all the subjects developed their fine motor skills though the activities based on Gasell's theory with the score of 80 percent or higher.

Keywords: Creative activities, Gesell's Theory, Pre-primary School Children's Fine Motor Skills

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่ออบรมเลี้ยงดูและเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาบนพื้นฐานของทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลางและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้มีโอกาสริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเองซึ่งสอดคล้องและเหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้เป็นประสบการณ์ตรงที่หลากหลาย เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง (กรมวิชาการ, 2540 : 10-16) สอดคล้องกับ สุวิมล ตั้งสัจพจน์ (2540 : 27) กล่าวว่า การเรียนระดับปฐมวัยเป็นการเรียนเพื่อส่งเสริมความสามารถของเด็ก โดยเฉพาะความสามารถด้านกล้ามเนื้อมือซึ่งควรให้ความสำคัญยิ่งเพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นถึงความพร้อมทางการเรียนและเด็กในวัยนี้ต้องการการพัฒนาอย่างเต็มที่โดยเฉพาะทักษะการใช้มือ ซึ่งสามารถฝึกฝนได้โดยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก เต็มสิริ เนาวรังสี (2544) กล่าวว่า เด็กเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายและสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2553: 115-116) ได้กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของเด็กก่อนปฐมวัยจะไม่รวดเร็วเหมือนวัยทารก แต่จะเป็นอัตราที่คงที่ ส่วนที่พัฒนามาก ได้แก่ วุฒิภาวะระบบประสาทปรากฏมาในภาพของกล้ามเนื้อมัดต่างๆ จะแข็งแรง และทำงานประสานกันทำให้ร่างกายเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว สามารถทรงตัวได้ดีขึ้น อาจแบ่งแยกเป็น 2 ส่วน คือ กล้ามเนื้อใหญ่ เด็กปฐมวัยจะมีอัตราการพัฒนาเป็นไปตามวัย เช่น อายุ 4 ปี จะสามารถเดินลงบันไดแบบสลับเท้าได้ดีกว่าเด็กอายุ 3 ปี หรือการกระโดด เด็กอายุ 3 ปี จะกระโดดเท้าพร้อมกัน อายุ 4 ปี จะสามารถกระโดดด้วยเท้าข้างเดียวและเมื่ออายุ 5 ปีจะกระโดดสลับเท้าได้ เป็นต้นไป การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในกล้ามเนื้อเล็กโดยเฉพาะกล้ามเนื้อมือจะพัฒนาอย่างมากเช่นกัน ในการวาดภาพตามแบบ เด็กจะวาดรูปวงกลมได้ที่อายุ 3 ขวบ วาดรูปสี่เหลี่ยมได้ที่อายุ 4 ขวบ และวาดรูปสามเหลี่ยมได้ที่อายุ 5 ขวบ การส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านกล้ามเนื้อเล็ก และการประสานสัมพันธ์กันระหว่างมือกับตา เช่นการร้อย การตัดกระดาษ และการวาดภาพอย่างอิสระ

Gesell (1940) ได้กล่าว ถึงทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายว่า การที่เด็กแสดงความสามารถในการจัดกระทำกับวัตถุ เช่น การเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบประสาทและการเคลื่อนไหวประกอบกัน ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญของเด็กในระยะนี้คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านการเคลื่อนไหว การทำงานของระบบประสาทและกล้ามเนื้อ การพัฒนาความสามารถในการควบคุมร่างกาย การบังคับส่วนต่างๆ ของร่างกาย และได้แบ่งพัฒนาการเด็กออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านการเคลื่อนไหว (Gross Motor Development) เป็นความสามารถของร่างกายที่ครอบคลุมถึงการบังคับอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายและความสัมพันธ์ทางด้านการเคลื่อนไหวทั้งหมด

2. พฤติกรรมด้านการปรับตัว (Fine Motor or Adaptive Development) เป็นความสามารถในการประสานงานระหว่างระบบการเคลื่อนไหวกับระบบความรู้สึก เช่น การประสานงานระหว่างตากับมือซึ่งดูได้จากความสามารถในการใช้มือของเด็ก เช่น ในการตอบสนองต่อสิ่งที่เป็นลูกบาศก์ การสั่นกระดิ่ง การแกว่งกำไล ฯลฯ ฉะนั้นพฤติกรรมด้านการปรับตัวจึงสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางด้านการเคลื่อนไหว

3. พฤติกรรมด้านภาษา (Language Development) ประกอบด้วยวิธีสื่อสารทุกชนิด เช่น การแสดงออกทางหน้าตาท่าทาง การเคลื่อนไหวท่าทางของร่างกาย ความสามารถในการเปล่งเสียง และภาษาพูดการเข้าใจการสื่อสารกับผู้อื่น

4. พฤติกรรมด้านนิสัยส่วนตัวและส่วนรวม (Personal Social Development) เป็นความสามารถในการปรับตัวของเด็กระหว่างบุคคลกับบุคคลและบุคคลกับกลุ่ม ภายใต้ภาวะแวดล้อมและสภาพความเป็นจริงนับเป็นการปรับตัวที่ต้องอาศัยการเตริญเติบโตของสมองและระบบการเคลื่อนไหวประกอบกัน

ความสามารถของกล้ามเนื้อมือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543 : 82)วิธีการส่งเสริมความสามารถกล้ามเนื้อมือ คือทำได้โดยการฝึกฝนการทำงานโดยการใช้มือ นิ้วมือและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา โดยให้เด็กทำกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลายให้เด็กได้ฝึกฝนจากง่ายไปยากตามความต้องการและความสนใจของเด็กเป็นรายบุคคล กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การหยิบจับสิ่งของ การพับ ฉีก ตัด ปะกระดาษ การพิมพ์ภาพ การขยำ การร้อยลูกปัด การรูดซิป การติดกระดุม ซึ่ง Mayesky (1998 : 103-105 ; อ้างอิงจาก วรรณี อยู่คง, 2547) กล่าวว่ากล้ามเนื้อมือจะมีการพัฒนาที่ดีที่สุดในช่วงอายุ 4-5ขวบ การพัฒนากล้ามเนื้อมือควรทำต่อเนื่องและสม่ำเสมอจึงควรจัดกิจกรรม เช่น การลากเส้น การวาดภาพ การฉีก ตัด ปะกระดาษให้เป็นรูปต่างๆ และการปั้น ซึ้งล้วนเป็นการส่งเสริมความสามารถของกล้ามเนื้อมัดเล็กให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วน กัลยา ตันติผลาชีะ(2540 : 20) กล่าวว่าเด็กอายุ 4-5 ขวบ แตกต่างจากเด็กในระดับประถมศึกษา เนื่องจากวัยเด็กเล็กการหยิบจับสิ่งใด ยังไม่คล่องตัว กล้ามเนื้อยังต้องการการสร้างเสริมความแข็งแรง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Kaufman, H.F. (1949 : 885-888) พบว่าพัฒนาการความสามารถในการใช้นิ้วมือด้วยการวาดภาพระบายสี การฉีก ตัด ปะ การประดิษฐ์เศษวัสดุ และการปั้นนั้นจะนำไปสู่ความสามารถในด้านการเขียนได้ดียิ่งขึ้น และ Dawson, M.A. (1957 : 391-392) กล่าวว่าการเขียนที่ดีจะต้องมีการประสานงานกันอย่างดีระหว่างสายตา มือ และการควบคุมกล้ามเนื้อ กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การเล่นกับสี การพิมพ์ภาพ การปั้น การฉีก ตัด ปะ การประดิษฐ์เศษวัสดุ การร้อยการสาน การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ และการปั้น ซึ่ง พรเพ็ญ บัวทอง (2555:22 อ้างอิงจาก Hammond, 1967: 275-282) ได้จัดชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ควรจัด ให้กับเด็ก

เอาไว้ดังนี้ 1) การปั้น 2) การประดิษฐ์ 3) การฉีก ตัดปะ 4) การระบายสี 5) การวาดภาพด้วยนิ้วมือ 6) การเล่นบล็อก 7) การวาดภาพด้วยทราย 8) การวาดภาพด้วยฟองสบู่ซึ่งเป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการให้กับเด็กปฐมวัย และยังเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย การฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญของเด็กปฐมวัยต่อไปในอนาคต

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 107) พัฒนาความสามารถในการคิดและการใช้จินตนาการ การสังเกตและเพิ่มพูนการรับรู้ที่มีต่อตนเองและผู้อื่น และพัฒนาความเชื่อมั่นเกี่ยวกับตนเองในการเลือกใช้วัสดุต่างๆ ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนากล้ามเนื้อมือ ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับรูปร่าง สี และมีโอกาสพัฒนาทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน พัฒนาทักษะทางสังคมจากการแบ่งปันอุปกรณ์ที่ใช้ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทำความสะอาดอุปกรณ์เหล่านั้น

จากความสำคัญและสภาพการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์โดยใช้แนวคิดของ Gesells เพื่อความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย ซึ่งอาจเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยใช้สำหรับส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีความสามารถซึ่งเป็นขั้นพื้นฐานที่จะพัฒนาไปสู่ขั้นต่อๆไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell
2. เพื่อพัฒนาความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย

สมมติฐานของการวิจัย

นักเรียนมีพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell นักเรียนทุกคนมีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 2 จำนวน17 คน โรงเรียนบวรวิทยา ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.4.2 ตัวแปรที่จะศึกษา

ตัวแปรต้น 1. ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell

1.1 การเคลื่อนไหว ได้แก่ (1)การวาดภาพ (2)การร้อยลูกปัด (3)การปั้น (4)การฉีก-ตัดปะ

1.2 ภาษา ได้แก่ (1)เพลงตาดู หูฟัง (2)เพลงรำระบำชาวเกาะ (3)เพลงนับเลข

1.3 การปรับตัว ได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด

1.4 นิสัยส่วนตัวและส่วนรวมได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด (3)การแสดงความเคารพผู้ใหญ่

ตัวแปรตาม ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก หมายถึง การที่เด็กอายุ 4-5 ปีมีความสามารถบังคับกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ให้ทำงานประสานกันได้ เช่น ฉีก ตัด ปะ กระดาษลงในภาพวาด เป็นต้น โดยมีหลักการทำงานที่สำคัญ คือ มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่าง มือ นิ้วมือ และตา เพื่อให้สามารถทำงานได้เป็นอย่างดี วัดได้โดยแบบประเมินความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell หมายถึง ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่ควรจัดให้กับเด็กปฐมวัยดังนี้

1.1 การเคลื่อนไหว ได้แก่ (1)การวาดภาพ (2)การร้อยลูกปัด (3)การปั้น (4)การฉีก-ตัดปะ

1.2 ภาษา ได้แก่ (1)เพลงตาดู หูฟัง (2)เพลงรำระบำชาวเกาะ (3)เพลงนับเลข

1.3 การปรับตัว ได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด

1.4 นิสัยส่วนตัวและส่วนรวมได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด (3)การแสดงความเคารพผู้ใหญ่

นักเรียนระดับปฐมวัย หมายถึง นักเรียนชาย-หญิง อายุระหว่าง 4-5 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับอนุบาล 2 จำนวน17 คนโรงเรียนบวรวิทยา ๒ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

นักเรียนระดับอนุบาล 2 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กที่ดีขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell จำนวน 10 แผน กิจกรรม 10 กิจกรรม ดังนี้

1.1 การเคลื่อนไหว ได้แก่ (1)การวาดภาพ (2)การร้อยลูกปัด (3)การปั้น (4)การฉีก-ตัดปะ

1.2 ภาษา ได้แก่ (1)เพลงตาดู หูฟัง (2)เพลงรำระบำชาวเกาะ (3)เพลงนับเลข

1.3 การปรับตัว ได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด

1.4 นิสัยส่วนตัวและส่วนรวมได้แก่ (1)การยกน้ำหรือหมุนถัง (2)ตักน้ำกรอกใส่ขวด (3)การแสดงความเคารพผู้ใหญ่

2. แบบประเมินความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยการสังเกตพฤติกรรม ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านความคล่องแคล่ว

2.2 ด้านความยืดหยุ่น

2.3 ด้านความถูกต้องและความสามารถในการควบคุม

2.4 ด้านการประสานกัน

2.5 ด้านการรับรู้โดยการสัมผัส

3. แบบบันทึกหลังจากการจัดกิจกรรม

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองจัดกิจกรรมกับนักเรียนประชากรเป้าหมายโรงเรียนบวรวิทยา ๒ โดยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยสาธิตขั้นตอนการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell จำนวน 10 แผน กิจกรรม 10 กิจกรรม ให้นักเรียนได้รู้จัก เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจของนักเรียน

2. ผู้วิจัยทำการจัดกิจกรรมโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell จำนวน 10 แผน ใช้เวลาในการจัดกิจกรรมแผนละ 30 นาทีในระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้แบบประเมินความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก แบ่งออกเป็น 4 ระดับคะแนน 3 2 1 และ 0 และรวบรวมคะแนนเพื่อที่จะนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3. หลังจากทำกิจกรรมเสร็จแต่ละครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการบันทึกพฤติกรรมนักเรียนตามแบบบันทึกหลังกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิเคราะห์แบบประเมินความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก แบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่ม และแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนประชากรเป้าหมาย โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

สรุปผลการศึกษา

จากการใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

5.1.1 ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ คือ มีค่า IOC = 0.66-1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน

5.1.2 ผลการพัฒนาความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่า นักเรียนทุกคนมีการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell นักเรียนทุกคนมีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

อภิปรายผลการศึกษา

5.2.1 ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของGesell พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ คือ มีค่า IOC = 0.66-1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งเป็นผลการประเมินคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ คือ Awareness (2003: Online) กล่าวถึง การส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยการจัดกิจกรรมให้มือทั้ง 2 มือประสานสัมพันธ์กัน ได้แก่ การปรบมือ เพื่อกระตุ้นกล้ามเนื้อมือและแขน โดยสามารถใช้ประกอบเพลง และการเล่นเกม การจัดกิจกรรมการสัมผัส ได้แก่ การใช้อุปกรณ์ครีมโกนหนวด น้ำ ทราย เมล็ดข้าวหรือมักกะโรนี และวาดภาพด้วยนิ้วมือ เช่น การตักทรายขึ้นลง การละเลงสีด้วยนิ้วมือ การจัดกิจกรรมที่ให้มือได้กำและจับ เช่น เอาแหวนออกจากเสา ร้อยของเล่นโดยใช้ไม้แทนเข็ม ตักน้ำจากถ้วยหนึ่งไปอีกถ้วยหนึ่ง ร้อยลูกปัดรวมกัน หมุนถังน้ำ Fishernand Terry (1997: 284) กล่าวถึง การจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กเพื่อส่งเสริมกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กก่อนที่จะเรียนเขียน ว่าการวาดรูประบายสี การเขียนอักษร เช่น เส้นตรง วงกลม หรือเส้นพื้นฐานต่างๆการออกแบบ ระบายสีด้วยนิ้วมือ และสุมนา พานิช (2531: 24) กล่าวถึง การฝึกให้เด็กใช้นิ้วมือในการวาดภาพระบายสี ปั้น ตัดกระดาษ เขียนหนังสือ ทำกิจกรรมอื่นๆ ในเรื่องการช่วยเหลือตัวเอง เช่น การติดกระดุม การรูดซิป เป็นต้น

5.2.2 ผลการพัฒนาความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่า นักเรียนทุกคนมีการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell นักเรียนทุกคนมีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

จากคะแนน/ร้อยละแบบประเมินความสามารถด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก จำนวน 10 กิจกรรม นักเรียนจำนวน 17 คน พบว่า นักเรียนทุกคนมีการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กโดยใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell มีคะแนนรวมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จะเห็นได้ว่าแนวคิดของ Gesell (1940) ได้กล่าวว่า การที่เด็กแสดงความสามารถในการจัดกระทำกับวัตถุ เช่น การเล่นลูกบอล การขีดเขียน เด็กต้องใช้ความสามารถของการใช้สายตาและกล้ามเนื้อมือซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยการเจริญเติบโตของระบบประสาทและการเคลื่อนไหวประกอบกัน คือ 1)พฤติกรรมด้านการเคลื่อนไหว (Gross Motor Development) 2) พฤติกรรมด้านการปรับตัว (Fine Motor or Adaptive Development) 3) พฤติกรรมด้านภาษา (Language Development) 4) พฤติกรรมด้านนิสัยส่วนตัวและส่วนรวม (Personal Social Development) สอดคล้องกับศรีเรือน แก้วกังวาน (2540) ได้กล่าวว่าถึงลักษณะพัฒนาการของมนุษย์ว่า เป็นลักษณะที่มีลำดับขั้นตอน ซึ่งพัฒนาการด้านต่างๆ ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป ตามลำดับขั้นตอนไม่มีการข้ามขั้น ซึ่งมีข้อพิจารณาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก คือ พัฒนาการส่วนใหญ่ก่อนส่วนเล็ก เช่น พัฒนาด้านการขีดเขียนของเด็ก ลำดับขั้นตอนพัฒนาการดำเนินไปอย่างเป็นระบบระเบียบ

สำหรับการทำงานกลุ่ม คะแนน/ร้อยละพฤติกรรมกลุ่มจำนวน 5 กิจกรรม นักเรียนจำนวน 17 คน แบ่งเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม กลุ่มละ 4- 5 คน พบว่า นักเรียนทุกกลุ่มเมื่อทำกิจกรรมร่วมกัน มีความรับผิดชอบ ให้ความร่วมมือ และยอมรับฟังผู้อื่น มีคะแนนร้อยละ 91.66 - 95.00

และคะแนน/ร้อยละพฤติกรรมรายบุคคล จำนวน 5 กิจกรรม นักเรียนจำนวน 17 คน พบว่า นักเรียนทุกคนเมื่อทำกิจกรรมแต่ละครั้งสามารถที่จะทำงานครบตามจำนวน เสร็จตามเวลา คิดสร้างสรรค์ และสวยงาม มีคะแนนร้อยละ 76.66 – 100

เมื่อเปรียบเทียบคะแนน/ร้อยละความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กกับพฤติกรรมเป็นรายบุคคล นักเรียนจำนวน 17 คน พบว่าคะแนน/ร้อยละความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและคะแนนพฤติกรรมเป็นรายบุคคลไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กอยู่ระหว่างร้อยละ 81.66 – 98.33 ส่วนพฤติกรรมเป็นรายบุคคลอยู่ระหว่างร้อยละ 76.66 – 100 ซึ่งเป็นความสามารถและพฤติกรรมของเด็กนักเรียนประชากรเป้าหมาย สอดคล้องกับ Tansley (1960:167-172) กล่าวว่า งานสร้างสรรค์ในโรงเรียนเป็นรูปแบบที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่สมบูรณ์ ในการพัฒนาความเจริญงอกงามทุกด้าน เช่น พัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง วิรุณ ตั้งเจริญ (2539 : 63 – 38) กล่าวว่าศิลปะช่วยให้

เกิดการพัฒนาในด้าน พฤติกรรมในการทำงานบุคลิกภาพ การแสดงออกทางอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อมั่นในตนเอง ช่วยให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม ได้แก่ การเอื้อเฟื้อ การร่วมมือ และการเปลี่ยนความคิด องค์การ อิมทรัมพรรย์ และ คนอื่น ๆ (2526 : 279 – 282) ได้กล่าวถึงกิจกรรมศิลปสร้างสรรค์ว่าเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระช่วยให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงานมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ มีเหตุผล รู้จักสังเกต มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ เป็นผู้กล้าตัดสินใจ และฝึกให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา และงานวิจัยที่มาสนับสนุนเหตุผลดังกล่าวสมศรี เมฆไพบูลย์วัฒนา (2551:บทคัดย่อ) ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้ ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ร้อยดอกไม้สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกิตติยา แก้วขอมดีและสุกัญญา จันทรมาศ (2559) รายงานการวิจัยการจัดกิจกรรมการปั้นแป้งโดว์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กอนุบาลชั้นปีที่1/2 โรงเรียนเกษมพิทยา สรุปผลการวิจัยว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับกิจกรรมการปั้นเพื่อพัฒนาความสามารถของกล้ามเนื้อมือหลังการทดลองทำกิจกรรมการปั้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ประการสุดท้ายแบบบันทึกหลังจากการจัดกิจกรรมกิจกรรมนักเรียนแสดงความสามารถการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กชุดกิจกรรมทั้ง 10 ชุด มีทั้งกิจกรรมทำเป็นรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่มได้ทำให้เห็นพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับปฐมวัยที่เป็นประชากรเป้าหมายได้อย่างชัดเจน

ข้อค้นพบของงานวิจัยครั้งนี้

1.กิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรมช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กๆได้อย่างดี เด็กนักเรียนสามารถใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กในการทำกิจกรรม ทั้ง 10 ชุดได้อย่างคล่องแคล่ว ยืดหยุ่น มีความสามารถในการควบคลุม การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา รวมทั้งการมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ปกครองและครูในโรงเรียน กิจกรรมทั้งหมดจะเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กขั้นต่อไปได้ เช่นการพัฒนาการเขียนตัวหนังสือ การวาดภาพ เป็นต้น

2. กิจกรรมบางกิจกรรม สร้างความภาคภูมิใจให้แก่เด็กๆ โดยเฉพาะขณะที่เด็กนักเรียนนำเสนอผลงานจากการที่เด็กได้เล่าเรื่องจากทำผลงาน หรือเล่าเรื่องหลังจากการทำกิจกรรมแต่ละชุด เป็นการให้เด็กได้ทบทวนการทำงานของตนพร้อมทั้งสะท้อนความรู้สึกของตนให้ผู้อื่นได้ฟัง ครูแสดงความชื่นชม พยักหน้าตั้งใจฟัง และ

เพื่อนๆ ให้เสียงปรบมือทำให้เด็กรู้สึกว่าผลงานที่ตนกำลังนำเสนอมีความสำคัญ เป็นที่น่าสนใจสำหรับคนอื่น คำชมเชยเป็นสิ่งที่เด็กวัยนี้ต้องการมากที่สุด เพราะต้องการให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของตน เพื่อเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กเกิดการตอบสนองที่ดี ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กให้พัฒนาสูงขึ้น

3.ชุดกิจกรรมตามแนวคิดของ Gesell ทั้ง 10 ชุดที่พัฒนาขึ้นมานั้นเมื่อนำมาใช้กับนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่านักเรียนระดับปฐมวัยได้เรียนรู้อย่างมีความสุข สนุกสนานกับการทำกิจกรรม แต่ละกิจกรรม เด็กมีความตื่นเต้น และกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม เด็กๆจะมาช่วยครูจัดเตรียมอุปกรณ์และจัดเก็บอุปกรณ์เข้าที่ทุกครั้งหลังเสร็จกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม ครูต้องสังเกตพฤติกรรมนักเรียน คอยกระตุ้นและควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมเพราะนักเรียนบางกลุ่มทำได้ช้า ดังนั้นการกำหนดเวลาจึงต้องยืดหยุ่นออกไปบ้างเพื่อให้นักเรียนที่ช้าทำได้ทัน ส่วนกลุ่มนักเรียนที่เสร็จก่อนครูอาจต้องหากิจกรรมเล็กๆมาเสริม เพื่อคอยเพื่อนหรืออาจจะให้ช่วยเชียร์เพื่อนๆ กลุ่มที่ช้าบ้าง

2.ครูควรเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมให้ความเหมาะสม ปลอดภัยและมีจำนวนเพียงพอกับนักเรียน เช่น ลูกปัดต้องเป็นขนาดใหญ่ และถังน้ำต้องมีขนาดเหมาะกับตัวของเด็ก

3.เมื่อเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งควรช่วยกันจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์และทำความสะอาดบริเวณที่ทำกิจกรรมทุกครั้ง

4.พื้นที่ที่ใช้ในการทำกิจกรรมไม่ควรเป็นที่แคบ ควรเป็นสนามกว้างๆในบางกิจกรรม เช่น กิจกรรมการยกถังน้ำและกิจกรรมการกรอกน้ำใส่ขวด เพราะเกี่ยวกับการเคลื่อนที่ของตัวนักเรียนและอุปกรณ์

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาถึงผลการใช้ชุดกิจกรรมสร้างสรรค์ตามแนวคิดของ Gesell เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านอื่นๆ ของนักเรียนระดับปฐมวัย เช่น พัฒนาการทางด้านสังคม พัฒนาการทางด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

ภาษาไทย

หนังสือ

กรมวิชาการ. (2540). *หลักสูตรก่อนประถมศึกษาพุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2542). *การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3-5 ขวบ*. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.

เต็มสิริ เนาวรังสี. (2544). *ครูปฐมวัยกับศิลปะเด็ก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการอนุบาลศึกษาคณะครุศาสตร์ สถาบัน ราชภัฏสวนดุสิต.

เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). *การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: แม็ค.

_____. (2542). *กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: เอพี กราฟฟิกส์ ดีไซน์.

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์. (2553). *การวัดและประเมินแนวใหม่: เด็กปฐมวัย* (ปรับปรุงแก้ไข). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุวิมล ตั้งสัจจพจน์. (2540). *"กิจกรรมทักษะการทรงตัวสำหรับเด็กปฐมวัย"* การศึกษาปฐมวัย.1(1): 27.

สุมนา พานิช. (2531). *การเตรียมความพร้อมเด็กเล็ก*. ราชบุรี: โรงเรียนชุมนุมเมืองราชบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด*. กรุงเทพฯ: ครุสภาลาดพร้าว.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Awareness, S. (2003). *Fine Motor Development.* (Online). Available: Http://www.tsbvi.edu/Outreach/seehear/spring99/ finemotor.htm.Retrieved January 25, 2006.

Dawson, M.A. (1957). Guiding Language Learning. New York : World Book.

Fisher, J. and Terry, A. (1997). Children's Language and the Language Arts. Massachusetts: Allyn & Bacon A Simon & Schuster.

Gesell, Arnoid. (1940). *The First Five Years of lofe : A Guide to the Study of the PreschoolChild*. New York: Harper.

Kaufman, H.F. (1949). Participation in organized Activities in Selected Kentucky Localities. Agricutural Experiment Station Bullatin

Mayesky. M. and others. (1998). *Creative Activities for Young Children*. New York : Delmar.

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

จิราภรณ์ เฟื่องฟุ้ง[1]
ไพทยา มีสัตย์[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลการพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมีของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้ รับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) เพื่อศึกษาพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่ม โดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 4) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4กลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิจัยครั้งนี้เป็นได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน โรงเรียนวิเศษไชยชาญ “ตันติวิทยาภูมิ” ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 38 คนโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 ข้อ 4) แบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 ข้อ 5) แบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 หมวด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อวิดีทัศน์ และประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ รวมเป็นจำนวน 18 ข้อ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่าง ๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติ t-test ผลการศึกษาพบว่า

1) ผลคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนวิชาพันธะเคมี โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน ($\overline{X}$ = 8.76, S.D = 1.69) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 1.09) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการจัดการเรียนหลังการเรียนวิชาพันธะเคมี โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 38 คน มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 80 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 แต่มีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.15 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์มากกว่าจำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์

3) ผลพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่ม โดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่ามีพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่มสูงขึ้น คืออยู่ในระดับดี

4) ผลแสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 38 คน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน เรื่อง พันธะเคมี ของ โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ พบว่าความพึงพอใจภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.26, S.D = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านมีค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมากจะเห็นว่า ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.05, S.D = 0.83) ด้านสื่อวิดีทัศน์ ($\overline{X}$ = 4.12, S.D = 0.80) และประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 0.78)

คำสำคัญ : การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ , สื่อวิดีทัศน์ , พันธะเคมี

Abstract

This study aims to 1) compare Matthayom 4 students' analytical thinking abilities of the chemical bond lesson before and after using audio-visual 2) investigate the effect of audio-visual on students' analytical thinking abilities on the lesson of chemical bond and 3) study the students' satisfaction on using audio-visual to develop their analytical thinking in the chemical bond lesson. The sample in this study was 38 students who have studied in Wisetchaichan Tanti Wittayapoom School, Angthong province in semester 1 of academic year 2559. Purposive sampling technique was used to select the sample in this study. The research instruments consist of 1) 5 Lesson Plans of chemical bond lesson for Matthayom 4 students using audio-visual 2) The tests of chemical bond

lesson using audio-visual for Matthayom 4 students which consists of 20 items in total 3) students' analytical thinking abilities tests on the topic of chemical bond using audio-visual and 4) questionnaires of students' satisfaction on using audio visual for "chemical bond" lesson. The questionnaires consist of 18 items that are divided into 3 aspects: learning activities, audio-visual and the benefit of learning with audio visual. The collected data were analyzed by using SPSS for descriptive analysis and t-test independence.

The research findings were as follows:

1. The result revealed that there was a statistical difference on Matthayom 4 students' analytical thinking abilities test scores of chemical bond lesson before and after using audio-visual; after using audio visual in chemical bond lesson, Matthayom 4 students' test score ($\overline{X}$ = 8.76 ,S.D 1.69) were higher than before using audio visual. ($\overline{X}$ = 8.76, S.D 1.69) ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 1.09)

2. The students' test scores on chemical bond lesson after using audio visual showed that there were 33 out of 38 students who reached the test criteria which was 80% or 86.84% of students while there were 5 students who have failed the test criteria or 13.15% of students. The results showed the number of students who have passed the tests was more than the students who did not reached the test criteria scores.

3) The students developed their group behavior at a good standard level.

4) The results that obtained from the students' satisfaction questionnaires showed that the overall score of satisfaction of Matthayom 4 students was at a high level ($\overline{X}$ = 4.26, S.D = 0.70). In the aspect of learning activities, the students' satisfaction was also at a high level ($\overline{X}$ = 4.05, S.D = 0.83), followed by audio aspect ($\overline{X}$ = 4.12, S.D = 0.80) and the benefit ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 0.78).

Key words: A Development of Analytical Thinking ; Audio-Visual Media ; and Chemical Bond of Mathayom Suksa 4 Students

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่ง เนื่องจากวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับทุกคนทั้งในชีวิตมนุษย์ นับตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวันและการงานอาชีพ ตลอดจนเทคโนโลยี เครื่องมือเครื่องใช้และผลผลิตต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลที่เกิดจากความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ผสมผสานกับศาสตร์อื่น ๆ วิทยาศาสตร์ยังช่วยให้มนุษย์ได้พัฒนาความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล ความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และมีทักษะสำคัญในการค้นคว้าหาความรู้ซึ่งนำมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ วิทยาศาสตร์ถือเป็นวัฒนธรรมของสังคมแห่งการเรียนรู้ (knowledge-based society) อันช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ วิจารณ์ และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ เพื่อที่จะให้มีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ และมีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)

พระราชบัญญัติการศึกษาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2551 ระบุว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำสำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6) การศึกษาระดับนี้เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้านสนองตอบความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553)โดยครูหรือผู้สอนควรทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้ เป็นผู้กระตุ้นและสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และสามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเองได้ วิจารณ์ พานิช (2553) กล่าวว่า ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เป็นอีกทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญมากในศตวรรษที่ 21 ทักษะด้านสารสนเทศ (Information Literacy) จะต้องมีทักษะที่ต้องการคือ 1) ทักษะในการเข้าถึง (access) อย่างรวดเร็วและรู้แหล่ง 2) ทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือ 3) ทักษะในการใช้อย่างสร้างสรรค์ และนอกจากนั้นคนในศตวรรษที่ 21 ยังต้องมีความสามารถใช้เครื่องมือสร้างสื่อและสื่อสารออกไปได้หลากหลายทาง เช่น วีดีโอ (video) ออดิโอ (audio) พอดคาส์ท (podcast) เว็บไซต์ (website) เป็นต้น และวิจารณ์ พานิช ยังกล่าวอีกว่า Center for Media Literacy ระบุว่า ทักษะด้านสื่อประกอบด้วยความสามารถด้านการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์ (message)ในรูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่ ในรูปสิ่งพิมพ์ กราฟิก แอนิเมชัน ออดิโอ วีดีโอ เกม มัลติมีเดีย เว็บไซต์ และอื่น ๆ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันมากมายและมีการพัฒนาศักยภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยีในการสื่อสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือโปรแกรมสำเร็จรูปประเภทต่าง ๆโดยเฉพาะสื่อวิดีทัศน์ เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ที่มีความพร้อมในลักษณะของมัลติมีเดีย(Multimedia) ซึ่งได้รวมเอาความโดดเด่นของรูปแบบ และแนวทางการนำเสนอที่สมบูรณ์ครบถ้วนไว้ทั้งภาพเคลื่อนไหว เสียงประกอบคอมพิวเตอร์กราฟิก และเทคนิคพิเศษอีกมากมาย ช่วยสร้างประสิทธิภาพการเรียนการสอน ช่วยลดความยุ่งยากซับซ้อนของเนื้อหาวิชา และมีความหลากหลายใน ด้านการสร้างจินตนาการของสื่อการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถกระตุ้นความสนใจ ดึงดูดใจได้เป็นอย่างดี และอีกสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณสมบัติที่สำคัญคือ สามารถนำมาเปิดซ้ำได้ตามความต้องการ (เริงชัย พะวุฒ, 2557) อีกทั้งผู้ชมก็สามารถควบคุมการเรียนการสอนได้บนเครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมต่อกับระบบเครือข่าย (วรพจน์ นวลสกุล, 2550)

การนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อการสอนที่มีทั้งภาพและเสียงยังสามารถช่วยให้นักเรียนจดจำได้ดีขึ้น รวมถึงสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสรุปเนื้อหาการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว (จินดา พราหมณ์ชู, 2553)

เป็นที่ทราบกันดีว่าวิชาเคมี มีเนื้อหาเป็นนามธรรมสูง และจดจำได้ยาก เนื่องจากเป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับธาตุและสารประกอบทั้งในระดับอะตอมและโมเลกุล ด้วยเหตุนี้นักเรียนส่วนใหญ่รู้สึกเบื่อหน่าย และมีทัศนคติด้านลบต่อวิชานี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การสอนโดยการใช้สื่อสื่อวิดีทัศน์น่าจะเป็นวิธีหนึ่งที่จะกระตุ้นให้นักเรียนสนใจเนื้อหาที่เรียนได้มากขึ้น และสามารถปรับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม อันจะส่งผลให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังได้ รับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่มโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐาน

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังได้รับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่องพันธะเคมี สูงขึ้นกว่าก่อนเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผ่านเกณฑ์ ร้อยละ 80 ขึ้นไป

3. นักเรียนมีคะแนนพัฒนาการของพฤติกรรมกลุ่มสูงขึ้น

4. ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี อยู่ในระดับมาก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สื่อวิดีทัศน์ หมายถึง สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ภาพเคลื่อนไหวที่อาศัยเทคนิคที่ได้จากภาพนิ่ง การสร้างภาพเคลื่อนไหว คือ การเอาภาพนิ่งมาเรียงลำดับกัน สมองของมนุษย์จะสามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องกันซึ่งสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ทำให้เข้าใจบทเรียนได้ง่ายเข้าใจตรงกัน เนื่องจากสามารถแสดงให้เนื้อหาที่ต้องการสื่อผ่านทางภาพเคลื่อนไหวซึ่งแสดงรายละเอียดสิ่งที่ต้องการศึกษาภายในบทเรียนได้ชัดเจนมากกว่าจะเรียนเพียงตัวหนังสือหรือภาพนิ่ง

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของนักเรียน ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ชุด โดยเป็นการวัดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาเรื่องพันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3. การคิดวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการคิดที่เกี่ยวข้องกับ 1) ทักษะการจำแนก เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยต่างๆ ทั้งเหตุการณ์เรื่องราวสิ่งของออกเป็นส่วนย่อยๆ ให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์ สามารถบอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ได้ 2) ทักษะการจัดหมวดหมู่ เป็นความสามารถในการจัดประเภท จัดลำดับ จัดกลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน โดยยึดโครงสร้างลักษณะหรือคุณสมบัติที่เป็นประเภทเดียวกัน 3) ทักษะการเชื่อมโยง เป็นความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่างๆ ว่าสัมพันธ์กันอย่างไร 4) ทักษะการสรุปความ เป็นความสามารถในการจับประเด็นและสรุปผลจากสิ่งที่กำหนดให้ 5) การประยุกต์ เป็นความสามารถในการนำความรู้ หลักการและทฤษฎีมาใช้ในสถานการณ์ต่างๆ สามารถคาดการณ์ ขยายความ คาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ แนวคิดการคิดวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยปรับจากกรอบการคิดวิเคราะห์ของมาร์ซาโน (2001)

4. นักเรียน หมายถึง นักเรียนที่กำลังศึกษาชั้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวิเศษไชยชาญ “ตันติวิทยาภูมิ” จังหวัดอ่างทอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 38 คนโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

5. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของนักเรียนที่มีต่อวิธีการจัดการเรียนการสอนสื่อวิดีทัศน์ และบรรยากาศของการเรียน ในที่นี้ความพึงพอใจ จะมีความหมายถึง ความรู้สึกในแง่บวก หรือการมีทัศนคติที่ดี อันส่งผลให้นักเรียนมีความตื่นตัว สนใจ และต้องการมีส่วนร่วมในการเรียน

6. พันธะเคมี หมายถึง แรงยึดเหนี่ยวโมเลกุลของโครงสร้างอะตอม สามารถทำให้เกิดเป็นพันธะเคมี ได้แก่ พันธะไอออนิก พันธะโคเวเลนต์ และพันธะโลหะ แล้วยังทำให้เกิดเป็นปฏิกิริยาเคมีต่าง ๆ ได้

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ห้อง โรงเรียนวิเศษไชยชาญ “ตันติวิทยาภูมิ” ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 38 คนโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรที่ใช้

ตัวแปรต้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

ตัวแปรตาม

- ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี
- ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
- พัฒนาการพฤติกรรมกลุ่มโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
- ความพึงพอใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี

ระยะเวลาในการวิจัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 20 ข้อ
3. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 ข้อ

4. แบบสังเกตพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่ม ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 ข้อ

5. แบบสอบถามวัดความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 หมวด ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อวิดีทัศน์ และประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ รวมเป็นจำนวน 18 ข้อ

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นที่ 1 อธิบายวิธีการ วัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับ จากการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 2 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบ การคิดวิเคราะห์ก่อนเรียน (Pre-test)

ขั้นที่ 3 ดำเนินการสอนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิดวิเคราะห์การเรียนวิชาเคมีพื้นฐาน (สาระที่ 3 สารและสมบัติของสาร) โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 แผน แผนละ 3 คาบเรียนต่อสัปดาห์

ขั้นที่ 4 ระหว่างการทดลอง นักวิจัยในฐานะครูผู้สอนให้คะแนนนักเรียนในแบบบันทึกพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่ม ในแผนการเรียนที่ 2 แผนการเรียนที่ 3 และแผนการเรียนที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นที่ 5 ขั้นหลังการทดลอง นักวิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการเรียนเรื่องพันธะเคมี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สื่อวีดิทัศน์ และให้นักเรียนทำแบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังการเรียน (Post-test) และแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เพื่อรวบรวมข้อมูล และนำมาประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนที่ได้รับจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. วิเคราะห์หาความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่า t – test (Dependent Samples)

3. วิเคราะห์หาค่าคะแนนพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)

4. วิเคราะห์หาค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์เรื่อง พันธะเคมี โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัย

1. ผลคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการจัดการเรียนการสอนวิชาพันธะเคมี โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน($\overline{X}$ = 8.76, S.D = 1.69) สูงกว่าก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 1.09) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการจัดการเรียนหลังการเรียนวิชาพันธะเคมี โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 38 คน มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 80 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 แต่มีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.15 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์มากกว่าจำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์

3. ผลพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่มโดยใช้สื่อวีดิทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่ามีพัฒนาการพฤติกรรมกลุ่มสูงขึ้น คืออยู่ในระดับดี

4. ผลแสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 38 คน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน เรื่อง พันธะเคมี ของ โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ พบว่าความพึงพอใจภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.26, S.D = 0.70) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านมีค่าความพึงพอใจอยู่ในระดับมากจะเห็นว่า ด้านกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.05, S.D = 0.83) ด้านสื่อวิดีทัศน์ ($\overline{X}$ = 4.12, S.D = 0.80) และประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 0.78)

อภิปรายผล

1. ผลความสามารถในการคิดวิเคราะห์ทางการเรียนโดยจัดการเรียนการสอน โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 38 คน มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ 80 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 86.84 แต่มีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 13.15 สาเหตุที่นักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์เพราะเป็นนักเรียนเรียนรู้ช้ากว่านักเรียนคนอื่น จึงทำให้นักเรียนขาดทักษะการจำแนก การจัดหมวดหมู่ การเชื่อมโยง การสรุปความและตีความ และนำไปประยุกต์ใช้ ตามแนวคิดของมาร์ซาโน่ได้ จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์มากกว่าจำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ซึ่งนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์มากกว่าจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ไม่มากนัก คิดเป็นร้อยละ 73.69 ผลที่ได้นี้แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อวิดีทัศน์สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนวิชาประเภทเนื้อหาได้ (Subject-matter)

CPB (2004) และ Mayer (2001) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้สื่อวิดีทัศน์ไว้ว่า การใช้วิดีทัศน์ ที่ถือว่าเป็นสื่อการสอนที่มีภาพเคลื่อนไหว มีสีสัน ดูเพลินตา สามารถช่วยให้กระตุ้นนักเรียนให้เกิดความสนใจ และช่วยลดความเครียดในการเรียนเนื้อหาที่หนักเกินไป เมื่อนักเรียนสนใจและสนุกต่อการเรียน และพร้อมจะเปิดรับเนื้อหา นักเรียนก็จะสามารถจดจำและเข้าใจเนื้อหาได้ดี Macintyre (1995) ได้แสนอแนะว่า นักเรียนที่ไม่สนใจการเรียน รู้สึกเครียดหรือเบื่อหน่ายก็จะไม่สามารถจดจำ และเข้าใจบทเรียนได้ โดย Macintyre (1995ได้เสนอคำว่า “ Mental Block” หรือภาวะที่เกิดจากความเครียด หรือความเบื่อในการเรียน อันเป็นอุปสรรคสำคัญในการเรียน การจดจำ และความเข้าใจเนื้อหา Mayer (2001) และ Marshall (2002) เสนอว่าการจะลดภาวะ Mental Block ได้ สื่อการเรียนการสอนควรน่าสนใจ และเป็นภาพเคลื่อนไหว

นอกจากนี้ การใช้สื่อวิดีทัศน์ยังช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเรียนรู้ผ่านช่องทางมากกว่าหนึ่งช่องทาง ดังที่ Silverman (2006) และ Marshall (2002) กล่าวว่า การจะสร้างความจดจำ และความเข้าใจในบทเรียนให้ได้ดี นักเรียนควรเรียนรู้ด้วยการใช้ช่องทางมากกว่าหนึ่ง และควรมีภาพและเสียงไปพร้อมๆ กัน ศุภพักตร์ จารุเศรณี (2552) กล่าวไว้ว่า การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการรับรู้ประกอบด้วยประสาทสัมผัส และปัจจัยทางจิตคือความรู้เดิม ความต้องการ และเจตคติ เป็นต้น การรับรู้จะประกอบด้วยกระบวนการสามด้านคือ การรับ สัมผัส การแปลความหมาย และอารมณ์การรับรู้จากการวิจัยมีการค้นพบว่าการรับรู้ของคนเกิดจากการเห็น 75% จากการได้ยิน 13% การสัมผัส 6% กลิ่น 3% และรส 3%

ด้วยเหตุนี้นักเรียนในงานวิจัยเรื่องนี้จึงมีผลคะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้สื่อวิดีทัศน์อยู่ในระดับสูง และสอบผ่านเกือบทุกคน

ความสำเร็จในการใช้สื่อดีวีทัศน์ช่วยให้นักเรียนได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนผ่านเกณฑ์ในงานวิจัยเรื่องนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธานินทร์ จันทอง (2547) กล่าวคือ ธานินทร์ได้ใช้สื่อวิดีทัศน์ในการเรียนการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ เรื่อง มลพิษทางน้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยของเขาพบว่า นักเรียนกลุ่มดังกล่าวสามารถทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ผ่านตามเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 80 มากกว่าร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมด

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังการเรียน พบว่าคะแนนการความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 ผลที่ได้นี้ช่วยยืนยันประโยชน์ของการใช้สื่อวิดีทัศน์ในการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ การใช้มีภาพและเสียง เรื่องราว ของสื่อวิดีทัศน์ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการเรียน โดยเฉพาะ

การ ดูและคิดตาม ดังที่ Marshall,2002 เสนอแนะว่า การใช้สื่อการสอนชนิดนี้ถือเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ หรือที่เรียกว่า Active learning และการคิดเนื้อหาตามนี้เองถือเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการคิดวิเคราะห์

ถึงแม้ว่าในงานวิจัยเรื่องนี้ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์ก่อนและหลังเรียนจะต่างกันสองเท่า คือ คะแนนก่อนเรียน X = 4.13 และหลังเรียน = 8.76 และมีคะแนนสูงขึ้นสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งผลความสำเร็จของการพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์โดยการใช้สื่อวีทัศน์นี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พิไลวรรณ ซาวบุญตัน (2551) บรรจบ โนนพิลา (2556) และถาดทอง ปานศุภวัชร และคณะ (2556)

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าการจะพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ด้วยการใช้สื่อวิดีทัศน์เพียงอย่างเดียวอาจจะไม่เพียงพอเท่าที่ควร หากไม่มีการใช้วิธีการสอนอื่น ๆ ร่วมด้วย กล่าวคือจากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนพบว่าในการเรียนแผนที่ 1 นักเรียนยังขาดการกระตือรือร้นในการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบ โดยมีระดับคะแนนจากแบบบันทึกพฤติกรรมกลุ่ม ครั้งที่ 1 ในด้านความกระตือรือร้นในการตั้งคำถาม อยู่ในระดับพอใช้ แต่เมื่อผู้วิจัยใช้การตั้งคำถามประกอบร่วมกับสื่อวิดีทัศน์ พบว่านักเรียนมีพัฒนาการการคิดวิเคราะห์เรื่องพันธะเคมี โดยแบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่มครั้งที่ 3 มีคะแนนอยู่ระดับดี

กล่าวได้ว่าการที่งานวิจัยเรื่องนี้มีผลคะแนนความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ 0.05 อาจจะมีปัจจัยอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการใช้สื่อวิดีทัศน์ ได้แก่ การตั้งคำถามปลายเปิด ดังที่ Emerson (2007) ได้เสนอแนะว่า การตั้งคำถามปลายเปิดสามารถช่วยให้นักเรียนเกิดการทักษะทางการคิดในระดับสูงอันได้แก่ การคิดวิเคราะห์ และการคิดสร้างสรรค์

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546: 97-98) กล่าวโดยสรุปว่า เทคนิคการตั้งคำถามอยู่ในขอบข่าย “5 WS 1H” การคิดเชิงวิเคราะห์แท้จริงคือการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับความสงสัยใคร่รู้ของผู้ถาม เมื่อเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว อยากรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นมากขึ้นในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ความเข้าใจใหม่ ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการอธิบาย การประเมินการแก้ปัญหาขอบเขตของคำถามเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจที่รอบคอบมากขึ้น คำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยใช้ได้ใช้กรอบคำถามตามกรอบความคิดของมาร์ซาโน (Marzano. 2001: อ้างอิงจากประพันธศิริ สุเสารัจ.58) ได้แก่

1) ทักษะการจำแนก เป็นความสามารถในการแยกแยะส่วนย่อยต่าง ๆ ทั้งเหตุการณ์เรื่องราวสิ่งของออกเป็นส่วนย่อย ๆ ให้เข้าใจง่ายอย่างมีหลักเกณฑ์ สามารถบอกรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆได้

2) ทักษะการจัดหมวดหมู่ เป็นความสามารถในการจัดประเภท จัดลำดับ จัดกลุ่มของสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน โดยยึดโครงสร้างลักษณะหรือคุณสมบัติที่เป็นประเภทเดียวกัน

3) ทักษะการเชื่อมโยง เป็นความสามารถในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆว่าสัมพันธ์กันอย่างไร

4) ทักษะการสรุปความ เป็นความสามารถในการจับประเด็นและสรุปผลจากสิ่งที่กำหนดให้

5) การประยุกต์ เป็นความสามารถในการนำความรู้ หลักการและทฤษฎีมาใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถคาดการณ์ กะประมาณ พยากรณ์ ขยายความ คาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้

3. ผลการศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมกลุ่ม โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ ในเรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4 จำนวน 38 คน พบว่าการนักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมกลุ่มสูงขึ้นหรือถือว่าพัฒนาจากครั้งแรก คืออยู่ในระดับดี การเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานกลุ่มร่วมไปกับการใช้สื่อวิดีทัศน์และการตั้งคำถามช่วยให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมชั้นอันนำไปสู่แลกเปลี่ยนความคิด มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วยการพยายามคิดแสวงหาคำตอบ ไม่ว่าจะเป็นการจำแนกแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ การเชื่อมโยง การสรุปตีความ และการนำไปประยุกต์ใช้ได้ดีขึ้น ดังที่ Johnson and Johnson (1998 : 53) ได้เสนอแนะว่าเปิดโอกาสให้นักเรียนทำงานกลุ่ม หรือมีลักษณะการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) สามารถกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มทุกคนพยายามช่วยเหลือกันและกัน อันนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทางการเรียน การทำกิจกรรม ทักษะการคิด และผลการเรียน

4. ผลความพึงพอใจที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ในเรื่อง พันธะเคมี ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้สื่อวิดีทัศน์ จำนวน 38 คน ผลที่ได้นักเรียนระดับความพึงพอใจภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.26, S.D = 0.70) ที่จะให้มีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อวิดีทัศน์ เพราะมีประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน การที่บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในห้องเรียนมีผลต่อการจัดการเรียนรู้ ความพึงพอใจของนักเรียนในงานวิจัยนี้อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานของธานินทร์ จันทอง (2547) ที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 6 โรงเรียนวัดอ้อมน้อย มีความพึงพอใจการเรียนการสอนที่ใช้สื่อวิดีทัศน์วิชาวิทยาศาสตร์ ในระดับมาก โดยผลงานวิจัยของธานินทร์ยังเสนอแนะว่า ที่นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากเพราะการใช้สื่อวิดีทัศน์ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่าย จดจำได้ดี และไม่น่าเบื่อ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ตุ่นคำแดง (2554) ที่ใช้สื่อวิดีทัศน์ในเรื่องการสร้างงานสามมิติ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจที่โดยรวมยู่ในระดับมากเช่นกัน

CPB (2004) และ Mayer (2001) ยังได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า การใช้สื่อวิดีทัศน์ซึ่งเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ใช้เสียง และภาพเคลื่อนไหวที่มี มีสีสัน สนุกสนาน และน่าติดตาม สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและลดความเครียดในวิชาที่เน้นเนื้อหา (subject

matter) และยังช่วยกระตุ้นกระบวนการคิดระดับการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ได้ ด้วยเหตุนี้ทั้งครูและนักเรียนต่างมีความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อวิดีทัศน์

นอกจากนี้ Silverman (2006) ได้เสนอแนะว่า การเรียนการสอนใด ๆ ที่สามารถช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่าย และจดจำได้นานขึ้น จะช่วยให้นักเรียนทำคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนได้สูงและสอบผ่านได้ง่าย ดังนั้นการที่การจัดการเรียนการสอนของผู้วิจัยที่ใช้สื่อวิดีทัศน์ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ช่วยสร้างความเข้าใจและความจดจำของนักเรียนได้ดี จึงสามารถเป็นสื่อการสอนที่ทำให้นักเรียนเกิดความพึงพอใจ เพราะมองเห็นประโยชน์ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้จากการที่งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนใช้คำถามแบบปลายเปิดประกอบการใช้สื่อวิดีทัศน์สามารถกระตุ้นให้นักเรียนสนใจที่มีส่วนร่วมในการติดตาม มีการสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ นักเรียนฝึก การแยกแยะ การจัดหมวดหมู่ การเชื่อมโยง การสรุปตีความ และการนำไปประยุกต์ใช้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์นี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้นักเรียนเล็งเห็นประโยชน์ที่ตนเองจะได้รับได้โดยตรง เห็นจากคะแนนความพึงพอใจของนักเรียนหมวดประโยชน์ของการจัดการเรียนการสอนได้คะแนน $\overline{X}$ = 4.34 ถือว่าอยู่ในระดับมาก ดังที่ Kami et al (2008) ได้กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้นักเรียนตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบผ่านงานเดี่ยวและงานกลุ่ม ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสร้างกระบวนการคิด และการมีโอกาสสร้างกระบวนการคิด คือการทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนอย่างแท้จริงอันก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดความรู้สึกเบื่อหน่ายเนื้อหาวิชา

ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้

ข้อค้นพบที่น่าสนใจจากการทำวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

การจัดการเรียนการสอนด้วยสื่อวิดีทัศน์ควรมีการใช้วิธีการตั้งคำถาม โดยจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนระหว่างการเรียนการสอน ผู้วิจัยพบว่านักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เป็นขั้นตอนได้ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดจากกิจกรรมการตั้งคำถามหลังการใช้สื่อวิดีทัศน์ กล่าวได้ว่าครูควรมีบทบาทเป็นนักกระตุ้นให้นักเรียนฝึกตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบอันนำไปสู่การเชื่อมโยงความคิดไปยังหัวข้อต่าง ๆ ได้ กล่าวได้ว่าการจะพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์อาจจำเป็นต้องใช้กิจกรรมการตั้งคำถาม ประกอบร่วมกับการใช้สื่อวีดิทัศน์ด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การพิจารณาการจัดกลุ่ม ครูควรกำหนดให้นักเรียนมีระดับความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง 1 ปานกลาง 2 และอ่อน 1 เพื่อให้นักเรียนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคนเก่งจะอยู่ในฐานะพี่เลี้ยง และฝึกทักษะการเป็นผู้นำ

2. การจัดห้องเรียนที่ใช้สื่อวิดีทัศน์ควรจัดโต๊ะให้นักเรียนนั่งให้เห็นสื่อวิดีทัศน์ ได้ชัดเจนขึ้น

3. หลังการใช้สื่อวิดีทัศน์ครูควรช่วยสรุปเนื้อหา โดยอาจผ่านการตั้งคำถาม เพื่อให้แน่ใจว่านักเรียนทุกคนเข้าใจเนื้อหาวิชา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีงานวิจัยที่มุ่งการออกแบบ สร้าง และการพัฒนาสื่อวิดีทัศน์เพื่อให้สอดคล้องกับบทเรียนและสาระวิชาต่าง ๆ

2. ควรมีงานวิจัยการพัฒนาด้านเทคนิค และการผลิตสื่อวิดีทัศน์ให้ทันสมัย แต่สะดวกในการใช้

3. ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการเรียนด้วยรายการวิดีทัศน์ด้วยเทคนิคต่าง ๆเช่น เปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์จากการเรียนด้วย รายการวิดีทัศน์ด้วยสื่อการ์ตูน และ รายการวิดีทัศน์ด้วยเทคนิคการถ่ายทำแบบ Stop motion เป็นต้น

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน: ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กาญจนา ตุ่นคำแดง. (2554). **การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์การสร้างงานสามมิติ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. โรงเรียนแม่ปะวิทยาคม จังหวัดตาก.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

จินดา พราหมณ์ชู, เอกรัตน์ ศรีตัญญูและลัดดา มีศุข. (2553). **การพัฒนาความเข้าใจ เรื่อง อัตราการเกิดปฏิกิริยาเคมีและเจตคติต่อการเรียนวิชาเคมีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้บริบทเป็นฐาน**. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 15(4), 317-330.*

ถาดทอง ปานศุภวัชร และคณะ. (2556). **การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาครูชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.** รายงานวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร สนับสนุนโดยสานักบริหาร โครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนาการวิจัยมหาวิทยาลัยแห่งชาติสำนักงาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา.

ธานินทร์ จันทอง. (2547). **การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง มลพิษทางน้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอ้อมน้ำ อำเภอกระทุ่มแบน**

จังหวัดสมุทรสาคร. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.

บรรจบ โนนพิลา. (2556). **การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/9 โดยใช้สื่อวีดิโอคลิป (Video clip).** สืบค้นเมื่อ 4 ม.ค. 59 จาก kroochob.muk.ac.th

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2551). **การพัฒนาการคิด.** (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

พิไลวรรณ ซาวบุญตัน. (2551). **การสร้างบทเรียนการแสวงรู้บนเว็บเชิงคิดวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบเพื่อนคู่คิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรม มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

เริงชัย พะวุฒ. (2557). **การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง หมวดหมู่บัญชี รายวิชา บัญชีเบื้องต้น 1 สำหรับการจัดการเรียนการสอนทางไกล ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ** *ชั้นปีที่ 1.* วิทยาลัยเทคโนโลยีปัญญาภิวัฒน์. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนกระทรวงศึกษาธิการ.

วิจารณ์ พานิช. (2553). **ครูเพื่อศิษย์.** กรุงเทพ: อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับลิชชิ่ง.

วรพจน์ นวลสกุล. (2551). **เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตร การตัดต่อวีดิทัศน์ระบบนอนลิเนียร์ รุ่นที่ 9 "การบูรณาการวีดิทัศน์กับสื่ออิเล็กทรอนิกส์อื่น"** ฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษาสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี: น.5.

ศุภพักตร์ จารุเศรณี. (2552). **การสร้างภาพยนตร์แอนิเมชั่นเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการออมแก่ เยาวชน อายุเฉลี่ยประมาณ 7 – 9 ปี.** การค้นคว้าแบบอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

orporation for Public Broadcasting. (2004). **Television goes to school: The impact of video on student learning in formal education. Available:** http://www.cpb.org/stations/reports/tvgoestoschool/

Erdman C, Emerson JW. (2007). **bcp: A Package for Performing a Bayesian Analysis of Change Point Problems.** R package version 1.8.4, URL http://CRAN.R-project.org/.

Johnson DW, Johnson RT. (1998). **Cooperative Learning, Values and Culturally Plural Classroom. Boston,** MA: Interaction Books.

Kemi , C.,&De Vries,R. (1973). "Piaget-based curricula for early children education : The Kamii-De Vries Approach", Part of pre-symposium paper present at the

biennial meeting of the Society for Research in Child Development, Philosophy,April.

MacIntyre, P.D. (1995). How does anxiety affect second language learning? A reply to Sparks and Ganschow. *Modern Language Journal*, 79, 1-32.

Marshall, J.M. (2002). **Learning with technology: Evidence that technology can, and does, support learning.** White paper prepared for Cable in the Classroom.

Mayer, R. E. (2001). **Multimedia learning.** New York: Cambridge University Press.

Marzano,Robert.J. (2001). **Desiging A New Taxonomy of Education Objectives.** Califomia: Corwin Press.

Silverman, F. (2006). **Learning styles. District Administration. September 2006,** pp.70- 71.

การพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

The Ability of Development in Science Learning of Pratomsuksa 5 Students by Using Problem Based Learning

ชุติมา สรรเสริญ [1]
อัญชลี ทองเอม [2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 (2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (3) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) แขวงวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 เลือกมา 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) เครื่องมือในการวิจัย คือ (1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องประเภทและสมบัติของวัสดุ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน (2) แบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาวิชาวิทยาศาสตร์ (3) แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน (4) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ (5) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาฐาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผลการวิจัยพบว่า

(1) นักเรียนมีคะแนนความสามารถในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.66

(2) นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50

(3) ความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีระดับความพึงพอใจเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) ด้านผู้สอน ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.24) ด้านการประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.24) และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.23)

คำสำคัญ : การพัฒนาความสามารถการเรียนรู้**,** การใช้ปัญหาเป็นฐาน, วิชาวิทยาศาสตร์

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความจำเป็นและเพิ่มความสำคัญเป็นลำดับมากขึ้นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์แม้ว่าการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะเอื้ออำนวยในด้านชีวิตความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายและอายุยืนนานขึ้น หากการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ โดยมิได้พิจารณาอย่างสุขุมรอบคอบและกว้างไกลแล้ว ย่อมเกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อมและสมดุลทางธรรมชาติอย่างมหันต์ เมื่อมองไปข้างหน้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควรช่วยเตรียมให้มนุษย์มีความพร้อมที่จะเผชิญกับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปัญหาอันเกี่ยวเนื่องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ข้อที่พึงตระหนัก คือ การดำรงชีวิตของมนุษย์มิใช่เพื่อกอบโกยผลประโยชน์จากธรรมชาติ หรือการทำตนอยู่เหนือธรรมชาติ หากแต่มนุษย์ต้องเรียนรู้ธรรมชาติที่จะดำรงชีวิตอย่างสันติร่วมกับผู้อื่น กับสังคมวัฒนธรรม และกับธรรมชาติ ดังนั้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ทุกคน จะต้องเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอยู่ตลอดเวลา เกี่ยวข้องกับวิวัฒนาการทางด้านความรู้ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้บุคคลในสังคม รู้จักวิธีการคิดอย่างมีเหตุผล มีวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีระบบ อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านสติปัญญาซึ่งวิธีการคิดนั้นเป็นวิธีเดียวกันกับที่ใช้อยู่ในกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (สิปปนนท์ เกตุทัต ม.ป.ป.)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา (3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง (4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา (5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สหรัฐอเมริกายังได้มีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อดูแนวโน้ม และวิสัยทัศน์ของหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ใช้กลุ่มตัวอย่าง 150 คน จากหลากหลาย อาชีพ เช่น นักธุรกิจระดับชาติผู้นำทางการศึกษา และตัวแทนจากรัฐบาล เครื่องมือวิจัยสำหรับโครงการนี้ คือการใช้เทคนิค Delphi ในการศึกษา ระยะเวลาในการวิจัย 3 ปี ในรายงานส่วนหนึ่งของวิลสัน (Wilson, 1991) สรุปไว้ว่า การเตรียมนักเรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความจำเป็นที่ จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนมีทักษะการคิดแบบวิจารณญาณ และมีทักษะในการตัดสินใจ นักเรียนต้องสามารถเข้าถึงข้อมูลและสามารถปรับแปลงข้อมูลเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาได้โดยนักเรียนต้องมีลักษณะกล้าเสี่ยง เป็นนักสำรวจ และเป็นนักคิดที่รู้จักให้ความร่วมมือกับผู้อื่น แนวคิดที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มากที่สุด Borme, Lyle. (1971). ซึ่งในกลุ่มนี้มีความเชื่อว่า การเรียนรู้จะ เกิดขึ้น เมื่อผู้เรียนได้สร้างความรู้ที่เป็นของตนเองขึ้นมา จากความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือจากความรู้ที่ รับเข้ามา ใหม่ จากแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีเรียน วิธีสอน แนวใหม่ ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ครูไม่ใช่ผู้จัดการทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เรียนต้องได้ลงมือปฏิบัติเอง สร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเองและ มีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น

ในช่วงแรกของศตวรรษที่ 20 จอห์น Barell, John. (2006) นักการศึกษาชาวอเมริกันซึ่งเป็นผู้คิดค้น วิธีสอนแบบแก้ปัญหา และเป็นผู้เสนอแนวคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติ หรือ ได้ลงมือกระทำด้วยตนเอง (Learning by doing) จากแนวคิดนี้ ได้นำไปสู่แนวคิดของการสอนในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แนวคิดของ PBL ก็มีรากฐานมาจากแนวคิดของ เช่นเดียวกัน PBL มีการพัฒนาขึ้นครั้งแรกโดยคณะวิทยาศาสตร์สุขภาพ (Faculty of Health Sciences) ของ มหาวิทยาลัย McMaster ที่ประเทศแคนาดา ได้ถูกนำมาใช้ในกระบวนการติว (tutorial process) ให้กับ นักศึกษาแพทย์ฝึกหัด วิธีการดังกล่าว ต่อมาได้กลายเป็นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning model) ที่ทำให้มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกานำไปเป็นแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้ Guilford, J.P. (1967). โดยเริ่มจากปลายปี ค.ศ. 1950 มหาวิทยาลัย Case Western Reserve ได้นำมาใช้เป็นแห่งแรกและได้จัดตั้งห้องทดลอง พหุวิทยาการ (Multi-disciplinary Laboratory) เพื่อทำเป็นห้องปฏิบัติการสำหรับทดลองรูปแบบการสอนใหม่ ๆ รูปแบบ การสอนที่มหาวิทยาลัย Case Western Reserve พัฒนาขึ้นมานั้นได้กลายมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา หลักสูตรของโรงเรียนหลายแห่งในสหรัฐอเมริกา ทั้งในระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษา และบัณฑิตวิทยาลัย

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning หรือ PBL) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้าง ความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกเป็นบริบทของการเรียนรู้ (Learning Context) เพื่อให้ผู้เรียน เกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษา ไปพร้อม กันด้วย การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการท างานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการ แก้ไขปัญหาเป็นหลัก ถ้ามองในแง่ของยุทธศาสตร์การสอน PBL เป็นเทคนิคการสอน ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลง มือปฏิบัติด้วยตนเอง เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ (ไพศาล สุวรรณน้อย, ม.ป.ป.)

การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาจะเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยเน้นผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่ต้องการแสวงหาความรู้ ศึกษาค้นคว้าอิสระด้วยตนเอง ควบคู่ไปกับทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อกลั่นกรองความรู้ ข้อเท็จจริง และนำมาซึ่งข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับโลกของความเป็นจริงและบริบทการเรียนรู้ Hoolowell, Kothleem Am. (1977).

การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษาไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นสถานการณ์ นักเรียนสามารถนำไปใช้ แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้จริง การจัดการเรียนการสอนแนวใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียนและสังคม วันเพ็ญ พิเสฏฐศลาศัย และคณะ (2557) เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้จริงทั้งในชุมชนและสังคม และให้ผู้เรียนรู้จักสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) สามารถให้นักเรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดสร้างสรรค์ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และได้ลงมือปฏิบัติมากขึ้น

ทั้งนี้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยจะต้องจัดการเรียนการสอนให้รู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น กล้าแสดงออกทางความคิด และรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงเปรียบเสมือนการสร้างเวทีแห่งการเรียนรู้ที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนนำเอาทักษะการคิดแก้ปัญหาติดตัวไปใช้ต่อไป ไม่ใช่ติดตัวเฉพาะความรู้ด้านวิชาการเท่านั้น ลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหานั้นควรมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อยู่ตลอด รวมทั้งต้องมีการเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหากับชีวิตจริง เพราะเมื่อผู้เรียนประสบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงผู้เรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่เคยได้รับจากการศึกษาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ประสาท เนืองเฉลิม (2558)

จากสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันผู้เรียนไม่ค่อยมีพัฒนาการด้านทักษะกระบวนการคิด โดยเฉพาะทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสติปัญญาของเด็ก เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กไทยและเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา เพราะเมื่อผู้เรียนพบเจอกับปัญหาต่าง ๆ ในระหว่างที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากผู้เรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอ ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมทางการเรียนวิทยาศาสตร์ที่ไม่พึงประสงค์ จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพิ่มสูงขึ้น และยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2โรงเรียนพระยาประเสริฐสุนทราศรัย (กระจ่าง สิงหเสนี) แขวงวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยนำมา 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive)

ตัวแปรอิสระ

การจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตัวแปรตาม

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาวิชาวิทยาศาสตร์
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์
3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องประเภทและสมบัติของวัสดุ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 7 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง

2. แบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ชุด

3. แบบสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 1 ชุด

4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ชุด เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

5. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 1 ชุด

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยทดลองโดยใช้ปัญหาเป็นฐานวิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 40 คน มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นนำ

1.1 ผู้สอนให้นักเรียนจัดกลุ่มตามความสมัครใจเป็น 6 กลุ่ม กลุ่มละ 6-7 คน การแบ่งกลุ่มดังกล่าวใช้จนสิ้นสุดการเรียนรู้ จากนั้นผู้สอนแนะนำวิธีการทำงานกลุ่มและบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม แต่แนะนำให้นักเรียนทุกคนในกลุ่มสลับหน้าที่ในกลุ่มได้ในแต่ละครั้งที่มีการทำกิจกรรม

1.2 ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ของเรื่องที่เรียนแต่ละเรื่อง ซึ่งมีทั้งหมด 7 เรื่อง ซึ่งต้องใช้ปัญหาเป็นฐาน

1.3 ผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนโดยพูดคุย ซักถามนักเรียน เปิดวิดีทัศน์และสื่ออื่นๆ เกี่ยวกับเรื่องที่เรียน เพื่อให้เร้าความสนใจของผู้เรียน หลังจากนั้น เข้าสู่บทเรียน

2. ขั้นสอน

2.1 ผู้สอนแนะนำนักเรียนทราบถึงการตั้งโจทย์ปัญหาที่แต่ละกลุ่มต้องไม่ซ้ำกัน หลังจากนั้น นักเรียนแต่ละกลุ่มคิดตั้งโจทย์ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะต้องเรียนตามกระบวนการของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะต้องดำเนินการตามกระบวนการดังนี้ 1) ระบุปัญหา 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) สรุปและประเมินค่าของคำตอบ 6) นำเสนอและประเมินผลงาน

ถ้ากลุ่มไหนมีปัญหาผู้สอนจะให้คำแนะนำก่อนที่นักเรียนจะไปศึกษาค้นคว้าหาคำตอบ

2.2 ผู้สอนให้นักเรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้า ในการหาคำตอบและจึงมาระดมความคิดและบันทึกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า

2.3 ผู้สอนให้นักเรียนแต่ละกลุ่มนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคิดพิจารณาต่อไปว่า ความรู้ที่ได้มามีความถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วนตามประเด็นของโจทย์ปัญหาที่ต้องการศึกษาแล้วหรือยัง ถ้าข้อมูลยังไม่เพียงพอก็ต้องช่วยกันศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์มากที่สุด

2.4 ผู้สอนให้นักเรียนทุกกลุ่มร่วมกันอภิปรายว่าข้อมูลของแต่ละกลุ่มที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครบถ้วนถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ โดยผู้สอนช่วยตรวจสอบ และแนะนำเพิ่มเติม ซึ่งให้ครอบคลุมเนื้อหา ของวิธีการที่แต่ละกลุ่มใช้แก้โจทย์ปัญหา

2.5 ผู้สอนให้นักเรียนสรุปความรู้ในภาพรวมของโจทย์ปัญหาที่ได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูล เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน

2.6 ผู้สอนสังเกตการณ์แก้ปัญหาและพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อนำไปประเมินนักเรียนต่อไป

3. ขั้นสรุป ผู้สอนนำแบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา แบบประเมินพฤติกรรม ผลการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบประเมินความพึงพอใจ มาประมวลผล และวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาวิเคราะห์ค่าร้อยละของระดับความรู้หลังเรียน หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ประเภทของวัสดุและสมบัติของวัสดุ และวิเคราะห์ความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ประมวลผล แปลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

3. อภิปรายผล โดยใช้ตารางและพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1) ผลการพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.66 และพบว่านักเรียนมีคะแนนพฤติกรรมในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.66

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50

3) ผลการศึกษาความพึงพอใจโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน สามารถสรุปผลได้ดังนี้ พบว่าความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีระดับความพึงพอใจเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) ด้านผู้สอน ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.24) ด้านการประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.24) และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.23)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ผลการพัฒนาการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.66 จะเห็นได้ว่าคะแนนความสามรถในการแก้ปัญหาของกลุ่มที่ 2 นักเรียนเลขที่ 3, 5, 7, 14, 28, 40 คิดเป็นคะแนนร้อยละ 77.77 ไม่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความคิด วิเคราะห์ แยกแยะได้น้อย และเกิดจากการเรียนรู้ช้า ส่วนผลของคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ พบว่าผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 5 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 83.33 มีไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.6 จะเห็นได้ว่าคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของกลุ่มที่ 5 นักเรียนเลขที่ 11, 21, 22, 26, 33, 34 คิดเป็นร้อยละ 74.29 ไม่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากนักเรียนขาดความรับผิดชอบในบางส่วน ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับนางสาวสุภามาส เทียนทอง (2553) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่านักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านนักเรียนมีความสามารถในการระบุปัญหาและเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เป็นไปได้อยู่ในระดับสูงเป็นอันดับ 1 ความสามารถการนำเสนอโครงงานอยู่ในระดับสูงเป็นลำดับสุดท้าย สอดคล้องกับ Baker, T. (1960) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสำหรับพัฒนาทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยปรากฏว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะกระบวนการคิดแก้ปัญหา

หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยรูปแบบการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับประสาท เนืองเฉลิม (2558) กล่าวว่า การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการเรียนที่เริ่มต้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น ปัญหาจะเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นและค้นคว้าหาคำตอบ โดยการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียน รู้วิธีการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ รวบรวมความรู้และนำมาสรุปเป็นความรู้ใหม่ เป็นลักษณะของการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นทักษะการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการอภิปราย มีวิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งเป็น กระบวนการที่มีความหมายสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พลกฤต โกฏิกุล (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องผลการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าของนักเรียนที่ได้รับ การสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับดอกอ้อ รังโคตร (2553) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบนี้ “ปัญหา” จัดเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่หาความรู้การกำหนดประเด็นปัญหาเพื่อนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้จึงเริ่มต้นที่ความสนใจของผู้เรียนเป็นหลักหากเป็นเรื่องใกล้ตัวน่าสนใจมีคุณค่าและความหมายแล้วก็จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่ยกระดับคุณภาพผู้เรียนทั้งความรู้ทักษะกระบวนการการคิดขั้นสูงและการทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ทั้งนี้ผู้เรียนต้องคำนึงถึงหลักสูตรสถานศึกษาแหล่งที่มาของข้อมูลขอบข่ายของปัญหากิจกรรมการเรียนการสอนเทคนิคการตั้งปัญหาและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ การกำหนดบทบาทผู้สอนและผู้เรียน ตามแนวทางการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เช่นเดียวกับการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งการสอนทักษะการคิดแก้ปัญหาจะต้องกำหนดสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกฝนเพื่อให้เกิดทักษะที่สำคัญ ๆ ที่สอดคล้องกับสถานการณ์เนื้อเรื่องที่เรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกแก้ปัญหาผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติอย่างเป็นระบบด้วยตนเองและแนวคิดของกาเย่ (Gagne. 1970: 63) ได้กล่าวถึง การแก้ปัญหาว่า ความสามารถในด้านการคิดแก้คิดปัญหารูปแบบของการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่ต้องอาศัยความคิดรวบยอดเป็นพื้นฐานการเรียน เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเป็นการเลือกเอาวิธีการ หรือกระบวนการที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่จุดหมายที่ถูกต้องนั้น โดยอาศัยความรู้

แจ้ง หรือความหยั่งเห็น (Insight) ในปัญหาอย่างถ่องแท้เสียก่อนจึงจะเป็นปัญหา ดังนั้นการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่องความหลากหลายของพืช โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งการสอนทักษะการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักเรียนได้ฝึกแก้ปัญหาผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติอย่างเป็นระบบด้วยตนเอง มีเหตุผล มีขั้นตอนที่เหมาะสมต้องใช้ความคิดอย่างซับซ้อน รวมทั้งสติปัญญา สมรรถภาพทางสมองประสบการณ์และความถนัดเพื่อที่จะหาวิธีการแก้ปัญหาตามสาเหตุและสามารถวิเคราะห์เหตุผลที่จะเกิดจากการใช้วิธีการแก้ปัญหานั้นได้ดี

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หน่วยการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน พบว่านักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 และไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 42.50 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ไม่ผ่านเกณฑ์สอดคล้องกับคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของกลุ่มที่ 2 นักเรียนเลขที่ 3, 5, 7, 14, 28, 40 คิดเป็นคะแนนร้อยละ 77.77 ไม่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนมีความคิด วิเคราะห์ แยกแยะได้น้อย และเกิดจากการเรียนรู้ช้า และสอดคล้องกับคะแนนแบบสังเกตพฤติกรรมในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ของกลุ่มที่ 5 นักเรียนเลขที่ 11, 21, 22, 26, 33, 34 คิดเป็นร้อยละ 74.29 ไม่ผ่านเกณฑ์ เนื่องจากนักเรียนขาดความรับผิดชอบในบางส่วน ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน แต่นักเรียนที่อยู่ในกลุ่ม 2 และกลุ่ม 5 ได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานผ่านเกณฑ์ มีเลขที่ 11, 33, 40 เนื่องจากเป็นนักเรียนที่เรียนรู้ได้รวดเร็ว ช่างพูด รู้จักแก้ปัญหา แสดงออกถึงการใช้เหตุผลในเรื่องต่างๆ มีทักษะในการจำ จึงทำให้สอบได้คะแนนมาก ซึ่งสอดคล้องกับสุฑามาศ นิยมพานิช (2556) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) โดยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนในทุกหัวข้อเนื้อหา และ 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระหว่างหัวข้อเนื้อหามีความแตกต่างกัน ($p < 0.05$) โดยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และไพโรจน์ เติมเตชาติพงศ์ (2554) ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ดุลยภาพของสิ่งมีชีวิต โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจำนวน 46 คน มีคะแนนเฉลี่ย ($\overline{X}$) เท่ากับ 29.22 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 73.05 ของคะแนนเต็ม และมีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 84.78

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ความหลากหลายของพืชและสัตว์ กับหน่วยการเรียนรู้เรื่องวัสดุในชีวิตประจำวัน พบว่าความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) เมื่อพิจารณาแต่ละด้านมีระดับความพึงพอใจเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 4.52, S.D. = 0.27) ด้านผู้สอน ($\overline{X}$ = 4.42, S.D. = 0.24) ด้านการประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.33, S.D. = 0.24) และด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.31, S.D. = 0.23) ซึ่งสอดคล้องกับ สุเทพ แพทย์จันลา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ดุลยภาพของสิ่งมีชีวิต โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง ดุลยภาพของสิ่งมีชีวิต หลังผ่านการจัดการเรียนรู้พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อบทบาทครูผู้สอน บทบาทของผู้เรียนเอง กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลการเรียนอยู่ในระดับมาก และภาณุวัฒน์ เปรมปรี (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องระบบนิเวศน้ำจืด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประเทียบวิทยาทาน จังหวัดสระบุรี พบว่านักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนอยู่ในระดับมาก (4.83)

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ปัญหาที่นักเรียนสนใจด้วยตนเองและหาเพื่อนร่วมกลุ่มทำงาน โดยเริ่มจากการพิจารณาการตั้งปัญหาร่วมกันศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน นักเรียนส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาให้ประสบความสำเร็จเป็นความภาคภูมิใจในการเรียนรู้ มีการสรุปความรู้จากการทำงาน มีการแบ่งงานกันทำ มีความรับผิดชอบ เพื่อการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ เมื่อทำหลายๆ ครั้ง นักเรียนจะเกิดความชำนาญ ครูผู้สอนมีส่วนร่วม คือ เป็นเพียงที่ปรึกษา

2. กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความสามารถการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ทำให้นักเรียนกล้าคิดกล้าทำ รู้จักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองทั้งในและนอกห้องเรียน จึงทำให้นักเรียนสามารถรู้จักวิธีการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น นักเรียนน่าจะนำไปประยุกต์ในชีวิตประจำวันได้ และกับการเรียนรู้ในวิชาอื่นๆ ได้อีกด้วย

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่ได้ทำการสังเกต พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับสูง จากแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนร่วมมือกันทำกิจกรรม มีการแบ่งหน้าที่และกำหนดเป้าหมายของงานชัดเจน มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันขณะมีการเรียนรู้ในขั้นตอนต่างๆ และนักเรียนทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนดไปด้วยกัน มีการเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เจอ มีวิธีคิดสร้างสรรค์ในการนำเสนอผลงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ครูควรตรวจสอบแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของนักเรียน เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ตั้งไว้เป็นปัญหา สำหรับการหาคำตอบ เช่น จัดมุมศึกษาค้นคว้าในห้องเรียน หรือให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าในห้องสมุด หรือในห้องอินเทอร์เน็ต โดยครูผู้สอนต้องประสานงานกับครูที่รับผิดชอบห้องแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน

2. เวลาในการนำเสนอแต่ละเรื่องนั้นนักเรียนยังใช้เวลามากกว่าที่กำหนดไว้ ซึ่งครูต้องกำกับดูแลเรื่องเวลาให้เหมาะสม ครูต้องกำหนดเวลาให้กระชับ

3. หลังจากนำเสนอในห้องแล้ว ควรให้นักเรียนนำเสนอเป็นป้ายนิเทศ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระยะเวลาต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการเรียนรู้กระบวนการกลุ่มกับการเรียนรู้ด้วยตนเองในวิชาวิทยาศาสตร์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ดอกอ้อ รังโคตร (2553). **ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เรื่อง ปรากฏการณ์เกี่ยวกับอากาศในชีวิตประจำวัน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. มหาวิทยาลัยสารคาม

ประสาท เนืองเฉลิม (2558). **การเรียนวิทยาศาสตร์ในศตวรรษที่ 21**. วิทยาศาสตร์ การศึกษาและการสอน. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไพโรจน์เติมเตชาติพงศ์. (2550). **การศึกษาการเปลี่ยนมโนมติ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เรื่อง หน้าที่ยีน โดยใช้กรอบการตีความหลายมิติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ไพศาล สุวรรณน้อย (ม.ป.ป.). **การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem–based Learning: PBL)** ค้นเมื่อ 12 สิงหาคม 2559 http://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf

พลกฤต โกฏิกุล (2555). **ผลการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง แรงและการเคลื่อนที่เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลบ้านคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง**. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. วิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยสุโขธรรมธิราช.

ลิปปนนท์ เกตุทัต (ม.ป.ป). **แนวคิดเกี่ยวกับทิศทางและนโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย**. วารสารวิชาการ

วันเพ็ญ พิเสฏฐศลาศัย และคณะ. (2557). **ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสังคมเสริมด้วยแผนผังความคิดต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.** สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธาน

ภาณุวัฒน์ เปรมปรี. (2556). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องระบบนิเวศน้ำจืด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประเทียบวิทยาทาน จังหวัดสระบุรี.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุฑามาศ นิยมพาณิช. (2556). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน**. หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุภามาส เทียนทอง. (2553). **การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน**. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สุเทพ แพทย์จันลา. (2554). **ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง ดุลยภาพของสิ่งมีชีวิต โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาษาต่างประเทศ

Barell, John. (2006**). PBL an lnquiry Approach. Lllinois : Skylight Training and Publishing lnc**.Baker, T. (1960, March). **What can We do to Make Our Children Capable of Thinking for Themselves**. Science Education.

Borme, Lyle E. Jr. ; **Ekstrand, Bruce, R. ; & Roger, L. Dominoski. (1971).** The Psychology of Thinking. New Jersey : Prentice – Hall

Gagne, Robert M. (1970). **The Condtion of Learning. 2nd ed. New York: Holy, Rinehart and Winstin, lnc.**

Wilson, C. H. (1991). **Cognitive-behavioral intervention for homebound caregivers of persons with stroke.** British Journal of Nursing

Guilford, J.P. (1967). **The Nature of Human lntelligence. McGraw-Hill Book Company**

Hoolowell, Kothleem Am. (1977). **A Flow Chat Model of Cognitive Process in Mathmatical Problem-Solving.** Dissertation Abstract laternational. 37 : 7373-8015 A.

การจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

Learning Provision on Mathematics by Using Brain – based Learning to Enhancing Critical Thinking Abilities for Prathom Suksa VI Students

ณัฐพล เฟื่องฟุ้ง[1]
ดร. ธันยากร ช่วยทุกข์เพื่อน[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน และศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนกลุ่มดอกแก้ว ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยวิธีสุ่มอย่างง่าย จำนวน 2 โรงเรียน รวม 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง ทิศ แผนที่ แผนผัง และเรื่อง รูปสี่เหลี่ยม แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน ใช้แบบแผนการทดลองเป็นแบบกลุ่มเดียววัดสองครั้งโดยใช้เวลาในการทดลอง 28 ชั่วโมง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและการทดสอบค่าสถิติที

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

The objective of the study on learning provision on mathematics by using brain – based learning to enhancing critical thinking abilities were to compare the pre and post treatments of brain – based learning affecting and to investigate the students satisfaction towards the brain – based learning model. The sampling group of this study consisted of the 30 students studying in the second semester in academic year 2016 of grade 6 in two. Dok-Kaew group primary schools by simple random sampling. The research instruments consisted of brain – based learning mathematics- topics which direction map diagram and square-teaching plans , students achievements evaluation paper ,critical thinking abilities evaluation paper and the students satisfaction towards the brain – based learning evaluation paper. This research is one group pre-test post-test design and the duration used for brain – based learning was 28 hours. Statistics used to analyze data were basic statistics, t-test dependent and one sample t-test.

The results of found that.

1. The leaning achievement result of the students after the brain – based learning was undertaken were higher at the statistical significant at .01 level.

2. The critical thinking ability result of the students after the brain – based learning was undertaken were higher at the statistical significant at .01 level.

3. The satisfaction of the students to the brain – based learning was much and higher than standard at the statistical significant at .01 level.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้ามากมายหลายด้าน ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับทิศทางในการพัฒนาทุกๆด้านเช่นกัน โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนามนุษย์ ดังนั้นรัฐบาลจึงต้องกำหนดหลักสูตรขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีทักษะที่สำคัญในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างให้ผู้เรียนความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้

การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นการคิดที่นำไปสู่การตัดสินใจหรือแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งมีขั้นตอนการพิจารณาข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบ สมเหตุสมผล มีความน่าเชื่อถือ จนสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่พบเจอในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม และยังเป็นพื้นฐานในการคิดทั้งปวง (ชลลดา ลิขสิทธิ์ , 2548 : 2)

คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาความคิดและความสามารถทางสมองของมนุษย์ทางหนึ่ง ทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจ แก้ปัญหา และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่นๆ ตลอดจนเป็นพื้นฐานของการค้นคว้าวิจัยทุกประเภท คณิตศาสตร์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ (กระทรวงศึกษาธิการ , 2551 : 56)

จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O – NET) วิชาคณิตศาสตร์ของชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2558 พบว่า มีแนวโน้มลดลง โดย สาระที่ 2 เรื่องการวัด มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 31.02 และสาระที่ 3 เรื่องเรขาคณิต มีค่าเฉลี่ย 47.53 จะเห็นได้ว่าทั้ง 2 สาระมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 ซึ่ง อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนและระบบการศึกษาโดยรวม (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน .2558) อีกทั้งคะแนนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า สาระที่ 2 เรื่องการวัด มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ โดยได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 25.00 และสาระที่ 3 เรื่องเรขาคณิต มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50.00 (ฝ่ายวิชาการและวิจัย, 2558:3) ซึ่ง ทั้ง 2 สาระคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าเป้าหมายของสถานศึกษา ในเรื่องการประกันคุณภาพภายใน ที่กำหนดไว้ร้อยละ 65.00 จึงนับได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะได้รับการแก้ไข

จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาของการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นนั้น ต้องเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและพัฒนาการทางสมอง ซึ่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน ทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้ สมองเป็นฐาน (Brain – Based Learning : BBL) เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ได้ เนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเป็นการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้การพัฒนากระบวนการคิด การลงมือทำจริงตามหลักการของสมองกับการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้แบบนี้ส่งผลให้เซลล์สมองได้รับการกระตุ้นให้ทำงานและเกิดการพัฒนาการทำให้เกิดปัญญาเพื่อใช้แก้ปัญหาที่อยู่ในระดับสูงขึ้น สามารถเก็บความรู้ได้ในความจำระยะยาวที่พร้อมจะนำไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ อีกทั้งการเรียนรู้ต้องใช้ทุกส่วน ทั้งการคิด ความรู้สึก และการลงมือปฏิบัติจริงไปพร้อมๆกัน จึงเป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด (สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ . 2549 : 8-12) นอกจากนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้อง

กับการทำงานของสมองจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าถูกท้าทายไม่น่าเบื่อ สามารถเรียนด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลินต่อเนื่องเป็นเวลานาน เนื่องจากกระบวนการทำงานของสมองเป็นไปตามธรรมชาติ ส่งผลให้นักเรียนได้พัฒนาตามความสามารถเต็มศักยภาพของตนเอง

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย มีความสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain – Based Learning : BBL) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละคน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาผู้เรียนเพื่อเข้าสู่โลกในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)

สมมติฐานการวิจัย

1.นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

2.นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

3.นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อยู่ในระดับมาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มโรงเรียนดอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 99 คน จาก ทั้งหมด 7 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มโรงเรียนดอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 30 คน จาก 2 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ในครั้งนี้ คือ เรื่อง ทิศ แผนที่ แผนผัง และเรื่องรูปสี่เหลี่ยม รหัสวิชา ค16101 ใช้เวลาเรียน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้เวลา 7 สัปดาห์ รวม 32 ชั่วโมง โดยทำการทดสอบก่อนเรียน 2 ชั่วโมง ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 28 ชั่วโมง และ ทดสอบหลังเรียน 2 ชั่วโมง

เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL)

2. ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

3. ผู้วิจัยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา คณิตศาสตร์ สำหรับใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เรื่อง ทิศ แผนที่ แผนผัง และ เรื่องรู้สี่เหลี่ยม ประกอบด้วย 7 แผนการจัดการเรียนรู้โดยในแต่ละแผนใช้เวลา 4 ชั่วโมง รวมใช้เวลา 28 ชั่วโมง โดยแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อม 2) เพิ่มเติมความรู้ 3) เข้าสู่ประสบการณ์ และ 4) พัฒนาความคิดรวบยอด

5. นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมแล้วปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

6. ผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) ประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ใช้การเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาคณิตศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 สูงกว่าระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่ายอมรับได้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้

7. นำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. การสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาหลักการสร้างแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จากเอกสารทางวิชาการ หนังสือการสร้างและพัฒนาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

2. ศึกษาเนื้อหาเรื่องทิศ แผนที่ แผนผัง และเรื่องรูปสี่เหลี่ยม เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของเนื้อหาและกิจกรรมที่ต้องการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ และการวิเคราะห์

3. สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 40 ข้อ

4. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมแล้วปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตามคำแนะนำ

5.นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 2 ท่าน และ ด้านการวัดและประเมินผล 1 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบแล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 จำนวน 39 ข้อ ซึ่งสูงกว่าระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่ายอมรับได้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้และผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

6. นำแบบวัดผลสมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 39 ข้อไปทดลองใช้ (Try – out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอ่างทอง จำนวน 32 คน

7. นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิเคราะห์รายข้อหาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยกำหนดค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20-.80 และค่าอำนาจจำแนก (r)

ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป พบว่าได้ข้อทดสอบที่ใช้ได้จำนวน 30 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบ วัด ทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 2549 : 247) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.79

8. ได้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด แบ่งตามพฤติกรรมการเรียนรู้ 4 ด้าน คือ ความจำ จำนวน 7 ข้อ ความเข้าใจ จำนวน 8 ข้อ การประยุกต์ใช้ จำนวน 6 ข้อ และการวิเคราะห์ จำนวน 9 ข้อ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษา โดยใช้ทดสอบกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ข้อสอบชุดเดียวกัน

3. การสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2. สร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งผู้วิจัยปรับปรุงมาจาก อรพิณ พัฒนผล (2551) เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

3. นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมแล้วปรับปรุงแก้ไขแบบวัดตามคำแนะนำ

4. นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน -3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาคณิตศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 -1.00 จำนวน 40 ข้อ ซึ่งสูงกว่าระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่ายอมรับได้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้และผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณแบบปรนัย 4 ตัวเลือกจำนวน 40 ข้อ ไปทดลองใช้ (Try – out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอ่างทอง จำนวน 32 คน

6. นำแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบพิจารณาข้อที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .80 ค่าอำนาจจำแนก (r) .20 ขึ้นไป พบว่าได้ข้อทดสอบที่ใช้ได้จำนวน 32 ข้อ หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด ทั้งฉบับโดยใช้สูตร KR-20 ของ คูเดอร์ ริชาร์ดสัน(พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 2549 : 247) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.85

7. ได้แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่มีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยวัด 4 ด้านคือ การนิยามของปัญหา จำนวน 8 ข้อ การตัดสินข้อมูล จำนวน 9 ข้อ การระบุสมมติฐาน จำนวน 7 ข้อ และการสรุปอ้างอิง จำนวน 8 ข้อ ซึ่งนำไปใช้วัด ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มตัวอย่างโดยทำการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

4. การสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถามความพึงพอใจ

2. สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิดโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของงานวิจัย

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมแล้วปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตามคำแนะนำ

4. นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาคณิตศาสตร์ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วนำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item – Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 สูงกว่าระดับความสอดคล้องที่กำหนดว่ายอมรับได้ทุกแผนการจัดการเรียนรู้และผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

5. นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่แก้ไขปรับปรุงสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เคยเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2559 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอ่างทอง จำนวน 32 คน หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (พิชิต ฤทธิ์จรูญ. 2549 : 247) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.87

6. นำแบบสอบถามวัดความพึงพอใจเป็นฉบับสมบูรณ์แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ของกลุ่มโรงเรียนดอกแก้ว จำนวน 2 โรงเรียน รวม 30 คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และอธิบายวิธีการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) ให้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre – test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ผู้วิจัยดำเนิน การจัดการเรียนรู้วิชา คณิตศาสตร์ โดยใช้สมองเป็นฐานเรื่อง ทิศ แผนที่ แผนผัง และ เรื่องรูปสี่เหลี่ยม ให้กับกลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้รวม 32 ชั่วโมง โดยใช้เวลาในการทดสอบก่อนเรียน 2 ชั่วโมง เวลาในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมง รวม 28 ชั่วโมง และใช้เวลาในการทดสอบหลังเรียน 2 ชั่วโมง

4. ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียน (post – test) ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบสอบถามความพึงพอใจ

5. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทำแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและประเมินผลในขั้นต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)โดยการทดสอบค่าทางสถิติที (t- test dependent samples)

2.เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) โดยการทดสอบค่าทางสถิติที (t- test dependent samples)

3. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)โดยการทดสอบค่าทางสถิติที (One Samples t- test)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	df	t	p
ก่อนเรียน	30	12.17	3.28	110	568	29	8.43*	.00
หลังเรียน	30	15.83	3.58					

*p < .01

จากตารางที่ 1 พบว่าหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)

คะแนน	N	$\bar{x}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	df	t	p
ก่อนเรียน	30	14.43	3.41	139	895	29	8.63*	.00
หลังเรียน	30	19.07	3.35					

*p < .01

จากตารางที่ 2 พบว่าหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 คะแนนความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL)

องค์ประกอบของความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ในแต่ละด้าน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเห็น	คะแนนเกณฑ์	t	p
1. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้	4.10	0.77	มาก	3.50	4.25*	.00
2. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	3.77	0.66	มาก	3.50	2.21*	.00
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.66	0.77	มาก	3.50	1.13*	.00
รวม	3.84	0.37	มาก	3.50	5.05*	.00

*p < .01

จากตารางที่ 3 พบว่าหลังจากนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลการวิจัย

ผลของการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของกลุ่มโรงเรียนดอกแก้ว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอ่างทอง ปรากฏผลดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) อยู่ในระดับมาก และสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยผลการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์โดยใช้สมองเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการวิจัยเป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าเมื่อนักเรียนได้เรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานช่วยให้นักเรียนพัฒนาสมองได้เต็มศักยภาพโดยการสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์ตรงที่ได้จากการลงมือปฏิบัติจริงในกิจกรรมการเรียนรู้ที่นักเรียนสนใจ ทำให้นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้มาปรับใช้ในการเรียนรู้ของตนเองจนส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อิริค เจนเซน (Eric Jensen,2000) ที่กล่าวว่าการนำความรู้การทำงานหรือธรรมชาติการเรียนรู้ของสมองมาใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ จะส่งเสริมการเรียนรู้ของสมองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของออดเดน และ กัลเตคิน (Ozden: & Gultekin.2008 : 3) ที่ได้ศึกษาผลของการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนของความรู้ ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่ากลุ่มที่ใช้การเรียนการสอนโดยใช้สมองเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบดั้งเดิม

2. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ ได้คิด ได้วิเคราะห์ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันด้วยตนเอง ในการหาเหตุผลประกอบกับการตัดสินใจ ใช้ในการแก้ปัญหา และสรุปความที่ตั้งสมมติฐานได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับหลักการของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการคิดอย่างรอบคอบตามหลักการประเมินผล โดยรวบรวมข้อมูลหรือหลักฐานที่น่าเชื่อถือมาสนับสนุนยืนยัน ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมดและมีการ

ตรวจสอบสมมติฐานเพื่อหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล (Watson and Galser.1964 : 24) และสอดคล้องกับงานวิจัยของแมคคริง (Mccrink. 1999:3420-A อ้างถึงใน ธันยากร ช่วยทุกข์เพื่อน.2556: 155) ที่ได้ศึกษาผลของวิธีสอนของผู้สอน และรูปแบบการเรียนของผู้เรียนที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตไมอามี ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า วิธีการสอนของผู้สอนส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน ผู้สอนที่สอนโดยใช้นวัตกรรมทางการศึกษาประกอบการเรียนจะทำให้ผู้เรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากกว่าผู้สอนที่สอนตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิระ ว่องไววิริยะ (2556:บทคัดย่อ) ที่ศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การเรียนรู้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในสาระพัฒนาสังคมและชุมชนของผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานอยู่ในระดับมากและสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้แสดงว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความสนใจและพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้นี้มีการบริหารสมองทำให้นักเรียนมีความผ่อนคลาย ซึ่งเป็นการสร้างบรรยากาศเชิงบวก สอดคล้องกับแนวคิดของ เคนย์ และเคนย์ (Caine and Caine, 1990) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเป็นการพยายามลดความกดดัน ความกลัว ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวแบบผ่อนคลาย มีความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาที่เข้ามาเผชิญหน้า ฝึกปฏิบัติค้นหา คำตอบ และเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จากการสอบถามของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนมีความสนใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เคยเรียนมาก่อน ทำให้นักเรียนตื่นเต้นตื่นตัว จากการถูกกระตุ้นด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา นักเรียนมีองค์ความรู้และแนวความคิดใหม่ๆที่เกิดจากการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ที่เกิดจากการปฏิบัติจริงจากกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สำคัญนักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเกิดประโยชน์“...ตื่นเต้นตลอดเวลาครับ ไม่หลับ...”,“...สนใจการเรียนมากขึ้น เพราะมีตัวอย่างให้ดูเยอะมาก...”,“...เป็นวิธีการเรียนที่แปลกใหม่ ไม่เคยเรียนมาก่อนค่ะ...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอังสนา ศรีสวนแตง (2555: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับเทคนิค KWDL ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง โจทย์ปัญหาระคนโดยใช้สมองเป็นฐาน ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การจัดกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนตามการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้สอนสามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนอื่นๆที่สอดคล้องกับหลักการในแต่ละขั้นตอนได้หลากหลาย ตามเนื้อหาการเรียนรู้หรือตามความรู้เดิมของนักเรียน

1.2 ผู้สอนควรชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจนก่อนที่จะเริ่มการจัดการเรียนรู้ บอกบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ พร้อมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจ และครอบคลุมเนื้อหาที่ศึกษาให้มากที่สุด

1.3 การกระตุ้นผู้เรียน ถือเป็นองค์ประกอบหลักของการจัดการเรียนรู้นี้ ดังนั้นผู้สอนควรหาวิธีที่จะหลากหลายและทำให้ผู้เรียนพร้อมที่จะได้รับการจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาที่ศึกษาให้ได้มากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์โดยใช้สมองเป็นฐาน (BBL) เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

2.2 ควรนำวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานไปใช้กับวิชาอื่นๆ เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2.3 ควรมีการเปรียบเทียบวิธีการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านต่างๆ เช่น กลุ่มเก่งกับกลุ่มอ่อน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **เอกสารเสริมความรู้ครูคณิตศาสตร์ระดับประถมศึกษา** . กรุงเทพ ฯ โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จิระ ว่องไววิริยะ. (2556) .**ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การเรียนรู้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในสาระพัฒนาสังคมและชุมชนของผู้เรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเขาชะเมา จังหวัดระยอง.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชลลดา ลิขสิทธิ์ .(2548). **“การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บโดยใช้หลักการจัดกิจกรรมแบบ 4 MAT เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนิสิตปริญญาบัณฑิต กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและเทคโนโลยีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.”** วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

ธันยากร ช่วยทุกข์เพื่อน. (2556). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฟิสิกส์ ระดับอุดมศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่เน้นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ** ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิชิต ฤทธิ์จรูญ. (2549). **แนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ บทบาทครูกับการวิจัยในชั้นเรียน.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

ฝ่ายวิชาการและวิจัย, (2558:3).

สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ องค์การมหาชน. (2558).

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ . (2549). **การเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ของสมอง.**กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น

อังสนา ศรีสวนแตง, (2555). **การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาระคนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน(BBL) ร่วมกับเทคนิค KWDL.** วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรพิณ พัฒนผล.(2551). **การพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1** . ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Caine, G.,and R.N.,Caine.(1990). **“Understanding a Brain-Based Approach to Learning And Teaching.”** Educational Leadership, 48 (2) : October 66-70

Jensen,Eric.(2000).**Brain – Based Learning**. San Diego,CA : The Brain Store Publishing

Ozden, M.; & Gultrkin, M. (2008) **The effects of Brain-Based Learning on Academic Achievement and Retention of Knowledge in Science Couse. Electronic Journal of Science Education.** 12(1): 1-19.

Watson, G. And Glaser, E.M. (1964). **Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal Manual.** New York : Harcourt Brace and Word Inc.

การศึกษาการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก

The study of effects of KWDL for Problem Solving of Physics or Learning on Electricity and Magnetism.

นรินช์ณัฏฐ์ ตระหง่าน[1]

อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิตบางเขนที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 35 คน ที่ได้รับการเลือกมาแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แผนการเรียนรู้ แบบทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อภิปรายผล โดยใช้ตารางและการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 74.29 ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ (1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.69) (2) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.59) และความพึงพอใจในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.10)

คำสำคัญ : การพัฒนาการเรียนรู้, การแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ABSTRACT

The purpose of this research were to study of effects of KWDL for Problem Solving of Physics or Learning on Electricity and Magnetism and to explore students' attitude towards this technique. The study was conducted in Semester 2 in the academic year 2015. An experimental group, selected by a purposive sampling, consisted of 35 students in Matthayomsuksa 5 at Rajavinitbangkhen School, Bangkok. Research instruments consisted of four lesson plans, an achievement test and a satisfaction questionnaire. Mean, percentage, and standard deviation were used to analyze the data collected.

The result showed that**:**

(1) The effects of KWDL for Problem Solving of Physics or Learning on Electricity and Magnetism, twenty-nine participants could exceed percent passing scores. at average of 74.29 percent. However, nine participants did not pass the threshold of 70 percent

(2) Mean of attitude of students towards physics electricity and magnetism by KWDL for Problem Solving of Physics was at 4.46. Considering all three aspects reveals that the learning activities was the most highest mean at 4.69 followed by the atmosphere of learning ($\bar{X}$= 4.59) and benefits of learning ($\bar{X}$ = 4.10) respectively.

Keywords: Development Learning, Problem Solving of Physics, KWDL-Technique.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งในเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีผลต่อการพัฒนาคนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554 ฉบับที่ 10 เน้นการพัฒนาคนไทยให้มีประสิทธิภาพทางการศึกษาเพิ่มสูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: 13 -14) การพัฒนาคนให้มีประสิทธิภาพคือ การพัฒนาการศึกษาโดยนำมาเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันในสังคมและถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

ฟิสิกส์ถือเป็นหัวใจสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นวิชาที่ใช้ตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีด้านอื่นๆ (Constant, 1967 อ้างถึงใน มนต์ชัย

สิทธิจันทร์, 2547, น.1) การเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ในประเทศไทยจึงได้บรรจุวิชาฟิสิกส์ในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นสาระหนึ่งใน 8 สาระการเรียนรู้ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจปรากฏการณ์ธรรมชาติ หลักการ กฎ และทฤษฎีพื้นฐานของวิชาฟิสิกส์ สามารถนำหลักการของฟิสิกส์ไปใช้ในการแก้ปัญหาประยุกต์ในด้านอื่นๆ นอกจากนี้ในการเรียนวิชาฟิสิกส์ผู้เรียนจะต้องอาศัยกระบวนการคิดจึงจะสามารถแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องได้ นักการศึกษามีความเชื่อว่า การคิดเป็นคุณสมบัติและพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาขั้นสูง ซึ่งวิชาฟิสิกส์เป็นวิชาหนึ่งที่สอนให้มนุษย์รู้จักเกี่ยวกับความคิด โดยให้รู้จักคิดเป็นระบบและคิดอย่างมีเหตุผล (สสวท. 2546: 3-4)

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการเรียนวิชาฟิสิกส์มีสาเหตุหลายประการ ทั้งปัจจัยที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนและผู้สอน เช่น ครูขาดการเตรียมการสอน ครูสอนโดยอธิบายตัวอย่างจากแบบเรียนเป็นหลักแล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด ครูถ่ายทอดความรู้โดยปราศจากสื่อการสอน นักเรียนไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการเรียน ครูเร่งสอนเพื่อให้จบเนื้อหาตามที่หลักสูตรกำหนด โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนมีพื้นฐานด้านฟิสิกส์ไม่ดี นักเรียนขาดการช่วยเหลือแนะนำอย่างใกล้ชิดจึงทำให้เกิดการท้อแท้ในการเรียน ได้แก่ นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจกระบวนการและขาดความเข้าใจอย่างต่อเนื่องในบทเรียน ขาดทักษะการคิดคำนวณ นักเรียนแก้โจทย์ปัญหาฟิสิกส์ไม่เป็น ทำแบบฝึกหัดหรือการบ้านไม่ได้ เนื่องจากโจทย์ส่วนใหญ่เป็นโจทย์ปัญหาและต้องใช้การคิดวิเคราะห์ (สมศักดิ์ โสภณพินิจ, 2543, น.41) โดยปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและไม่ชอบเรียนวิชาฟิสิกส์ จากปัญหาข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า วิธีการสอนของครูไม่เอื้อต่อการเรียนการสอนและไม่สอดคล้องต่อปัญหาของนักเรียน สอนโดยไม่คำนึงถึงระเบียบหรือขั้นตอนในการคิดและส่วนใหญ่จะเน้นคำตอบที่ถูกต้องมากกว่ากระบวนการหาผลลัพธ์ การสอนเน้นการคำนวณและฝึกทำตามตัวอย่างมากกว่าเน้นกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำและ อรทัย มูลคำ (2545: 123) เห็นว่า การสอนบรรยายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีปรากฏการณ์ต่างๆ และไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาแบบประยุกต์ได้ นอกจากนี้ในการเรียนวิชาฟิสิกส์ผู้เรียนต้องอาศัยกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอนจึงจะสามารถแก้ปัญหาเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องได้ นอกจากนั้นนักฟิสิกส์ศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการแก้โจทย์ปัญหาทางฟิสิกส์ เป็นหนึ่งในเป้าหมายหลักของการสอนวิชาฟิสิกส์ เพื่อที่จะขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ไปสู่ผลสำเร็จ (Metallidou, 2009, pp.76-82)

การใช้ KWDL (Shaw & Other. 1997: 482 – 486) เป็นเทคนิคการจัดการเรียนรู้ พัฒนามาจากแนวคิด KWL ของโอเกิล (Ogle) เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาโดย KWDL จะทำให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์โจทย์ปัญหาอย่างหลากหลาย และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL จะช่วยทำให้นักเรียนรู้จักการคิดเป็นขั้นเป็นตอน สามารถเข้าใจบทเรียนอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่ความคิดรวบยอดได้ ส่งผล

ให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นได้ อีกทั้งเทคนิค KWDL เป็นเทคนิคในการแก้โจทย์ปัญหาซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถต่างๆ เช่น พัฒนาสติปัญญา พัฒนาทักษะทางสังคม พัฒนาทักษะในการแก้โจทย์ปัญหา เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่า การใช้ KWDL เหมาะที่จะนำมาใช้ในการแก้ปัญหาโจทย์วิชาฟิสิกส์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ได้ จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์โดยการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหา วิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70
2. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิตบางเขน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 3 ห้องเรียน จำนวน 95 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนราชวินิตบางเขน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 35 คน โดยการเลือกมาแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากผู้วิจัยได้สอนเพียงห้องเดียว

3. ตัวแปรที่จะศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL

3.2 ตัวแปรตาม คือ

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก

2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก

4. ขอบเขตเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ วิชาฟิสิกส์เพิ่มเติม 4 เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก ชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 5

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL หมายถึง การจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก โดยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 K (What we know) นักเรียนรู้อะไรบ้าง จากโจทย์ ที่อ่าน

ขั้นที่ 2 W (What we want to know) โจทย์ต้องการหาอะไร หรือสิ่งที่นักเรียนต้องการรู้เมื่ออ่านโจทย์

ขั้นที่ 3 D (What we do to find out) นักเรียนจะต้องทำอะไร บ้างเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการรู้

ขั้นที่ 4 L (What we learned) นักเรียนสรุปสิ่งที่ได้

2. การแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ หมายถึง นักเรียนแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก โดยใช้ KWDL ตามโจทย์ที่กำหนดให้ ได้อย่างถูกต้อง แม่นยำ โดยดูจากคะแนนแบบฝึกหัดในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ โดยใช้ KWDL ซึ่งเป็นคะแนนจากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์โดยการเรียนรู้แบบ KWDL เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก จำนวน 4 แผน 12 คาบเรียน

2. แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choices) ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. แบบฝึกหัด จำนวน 4 ฉบับๆ ละ 2 ข้อ

4 . แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนที่มีต่อการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก เป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามแผนการจัดการเรียนรู้โดย

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ รูปแบบการดำเนินการ และประโยชน์ที่จะได้ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แผน

3. ทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก จำนวน 20 ข้อ และตรวจให้คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก

5. รวบรวมคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติและสรุปผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

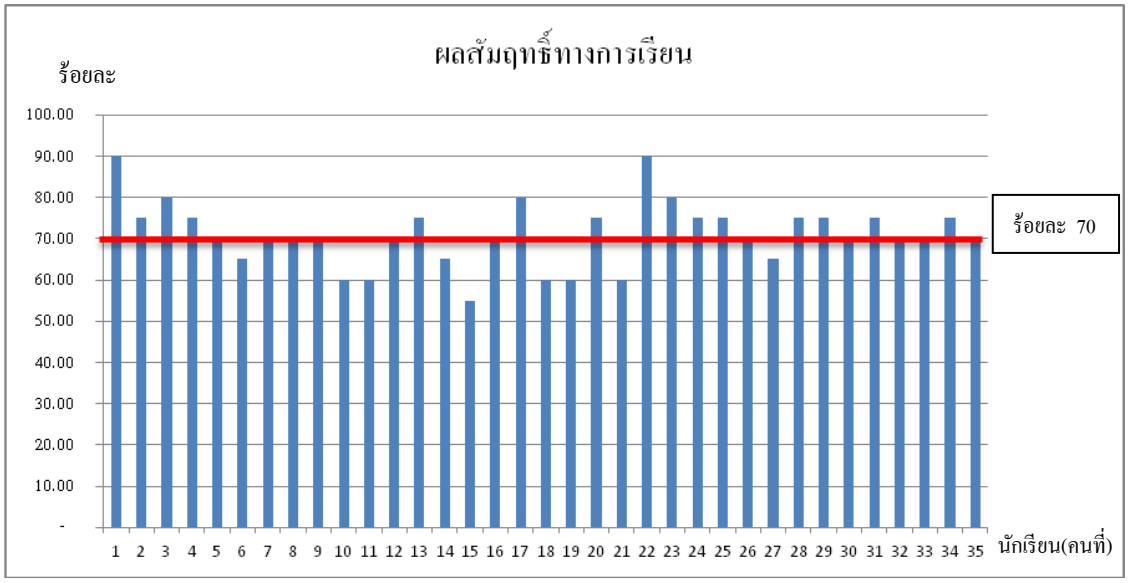
1. การนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3. ประมวลผลและอภิปรายผลโดยใช้ตารางและการพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

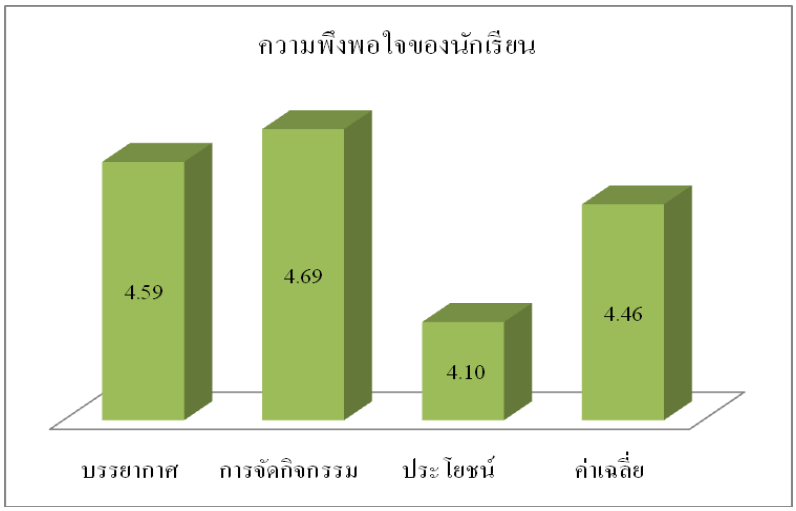
1. ผลการศึกษาการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหา วิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็ก

ภาพที่ 1 แสดงแผนภาพคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก ของนักเรียนจำนวน 35 คน

ผลการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 74.29 ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้ KWDL เพื่อการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก

ภาพที่ 2 แสดงแผนภาพแสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่องไฟฟ้าและแม่เหล็กของนักเรียนจำนวน 35คน

ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ (1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.69) (2) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.59) และความพึงพอใจในระดับมาก ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.10)

อภิปรายผล

1. ผลการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 74.29 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โจทย์ปัญหาได้อย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน ซึ่งจะเห็นได้จากการที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัดทั้ง 4 ครั้ง ถือว่าเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกทำแบบฝึกหัดแบบเป็นขั้นตอนตามตารางที่ครูเตรียมไว้ให้ และในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็เป็นเรื่องเดียวกับที่นักเรียนได้ทำแบบฝึกหัด พบว่า นักเรียน

ที่มีคะแนนแบบฝึกหัดไม่ผ่านก็จะมีคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ไม่ผ่านเช่นกัน ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจาก แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการสอบวัดความรู้ทุกเรื่องที่นักเรียนได้เรียนไปแล้ว ไม่ได้สอบทันทีเมื่อเรียนจบในแต่ละคาบ และข้อสอบบางข้อมีความยากมาก ข้อสอบนั้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 25.27 ของนักเรียนทั้งหมด ดังนั้น ถ้าเป็นข้อสอบวิชาฟิสิกส์ต้องคำนึงถึงความยากง่าย ให้พอเหมาะก่อนจะนำไปใช้ ไม่ควรใช้ข้อสอบที่ยากจนเกินไป และข้อสอบที่จะใช้ควรมีลักษณะคล้ายกับแบบฝึกหัด ซึ่งอาจช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL สามารถทำให้นักเรียนเชื่อมโยงเนื้อหาในแต่ละเรื่องได้ เนื่องจากในการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสอบรวมทุกเรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องมีเนื้อหาที่เชื่อมโยงกัน และจากผลการทดสอบทำให้ทราบว่านักเรียนส่วนใหญ่สอบผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ บุณฑริกา พงษ์ศิริวรรณ (2552) พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอน การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน เฉลี่ยร้อยละ 27.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ ร้อยละ 25.00 และงานวิจัยของจิราภรณ์ อุปภา (2554) พบว่าผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ เรื่อง อัตราส่วนและร้อยละ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ มะลิ ศรีสารคาม (2554) พบว่า 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค K-W-D-L เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ระหว่างกระบวนการและหลังกระบวนการมีค่าเท่ากับ 90.61 / 74.14 2) ดัชนีประสิทธิผลของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค K-W-D-L เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปร มีค่าเท่ากับ 0.6014 3) นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค K-W-D-L เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค K-W-D-L เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการใช้ KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ เรื่อง ไฟฟ้าและแม่เหล็ก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.46) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ (1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.69) (2) ด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.59) และความพึงพอใจในระดับมาก ด้าน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 4.10) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ อุปภา (2554) และมะลิ ศรีสารคาม (2554) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค K-W-D-L มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก

จากแบบสอบถามความพึงพอใจ นักเรียนจำนวน 35 คน เคยเรียนวิชาฟิสิกส์มา มีผู้ชอบเรียนวิชาฟิสิกส์ จำนวน 19 คนคิดเป็นร้อยละ 45.72 และไม่ชอบเรียนวิชาฟิสิกส์จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 45.72 เรื่องความยากง่ายของวิชาฟิสิกส์นักเรียนคิดว่ายากปานกลาง จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 65.71 นักเรียนคิดว่ายากมาก 12 คน คิดเป็นร้อยละ 34.29 ซึ่งความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศในการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาวิชาฟิสิกส์ นักเรียนมีคะแนนสอบผ่านตามเกณฑ์ จำนวน 26 คน จาก 35 คน ส่วนเด็กที่ไม่ชอบก็จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กล่าวไว้ข้างต้น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL สามารถพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โจทย์ปัญหาได้อย่างมีระบบและเป็นขั้นตอน เหมาะสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมซึ่งเมื่อนักเรียนเกิดความเข้าใจแล้วสามารถจะเชื่อมโยงไปหาคำตอบเมื่อทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่บางกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ทำต้องใช้เวลาและเวลาที่มีนั้นจำกัดจึงทำให้นักเรียนอาจเร่งรีบหาคำตอบ ดังนั้นการตั้งประเด็นคำถามอาจต้องพิจารณาว่าเหมาะสมกับเวลาด้วยหรือไม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เทคนิค KWDL เหมาะกับการนำมาใช้ในการสอนวิชาฟิสิกส์และอาจนำไปปรับใช้กับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ถ้าเป็นข้อสอบวิชาฟิสิกส์ต้องคำนึงถึงความยากง่าย ให้พอเหมาะก่อนจะนำไปใช้ ไม่ควรใช้ข้อสอบที่ยากจนเกินไป และข้อสอบที่จะใช้ควรมีลักษณะคล้ายกับแบบฝึกหัด ซึ่งอาจช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

2. กำหนดเวลาในแผนการสอน เช่น การแบ่งเนื้อหา การเลือกโจทย์ปัญหาเพื่อจะนำมาเป็นตัวอย่าง ผู้สอนอาจต้องยืดหยุ่นเวลาให้เหมาะสม

3. การจัดสภาพห้องเรียนอาจต้องแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 5-6 คน เพื่อการเข้าถึงนักเรียนอย่างใกล้ชิดและสามารถดูแลนักเรียนได้เป็นรายบุคคล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์โดยใช้รูปแบบการสอนเป็นกลุ่ม 4C (Critical Thinking, Communication, Collaboration, Creativity)

2. ควรทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้ KWDL ที่ส่งผลต่อตัวแปรอื่นๆ เช่น ความคงทนในการเรียน ความสามารถในการคิดสังเคราะห์ เป็นต้น

3. ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ KWDL ร่วมกับเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จิราภรณ์ อุปภา. (2554). *ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL ในการแก้โจทย์ปัญหา เรื่อง อัตราส่วน และร้อยละ ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

บุณฑริกา พงษ์ศิริวรรณ. (2552). *การพัฒนาทักษะในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

มนต์ชัย สิทธิจันทร์. (2547). ผลของการฝึกจินตนาการในการเรียนการสอนวิชาฟิสิกส์ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการจินตนาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรมหาวิทยาลัย

มะลิ ศรีสารคาม. (2554). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้เทคนิค K-W-D-L เรื่อง การประยุกต์ของสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียว ชันมัธยมศึกษาปีที่ 2*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.). (2546*). การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริม การสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สมศักดิ์ โสภณพินิจ. (2543). ยุทธวิธีการแก้โจทย์ปัญหาเชิงคณิตศาสตร์กับการสอน. วารสารคณิตศาสตร์ .

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ. (2545). *21 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตรจำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Ogle , D.M. (2015). (Online). *K-W-L: A Teaching Model that Develop Active Reading of Expository to Teacher Available Accessed*. August 29, 2015 form http:// www.google.KWL.htm//A:L517

Portoles, J.S. & Lope z, V.S. (2008). *Types of Knowledge and their Relation to Problem Solving in Science: Direction for Practice*. Education Science Journal. 6: 105 – 112.

Shaw, S.M., and Chambless, M. (1997). *Cooperative Problem Solving : Using K-W-D-L as an Organizational Technique*. Teaching Children Mathematics 5 :482-486.

การพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรม

The Development of Pre-primary School Pupils'Analytical Thinking Competence in Basic Mathematics through a set of activities

ประจักษ์ เอนกฤทธิ์มงคล[1]
อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นวิจัยทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรม 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ 3)ศึกษาประสิทธิภาพ ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียน อายุระหว่าง 5 – 6 ปี จำนวน 15 คน กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โรงเรียนเศรษฐวิทย์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) แผนการเรียนรู้ 2) ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ 3) แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย 2) ประมวลผล แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูล 3) อภิปรายผล โดยใช้ตารางและการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) การพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัย ภาพรวมจากการใช้ชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุด มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80และมีนักเรียนที่ ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 20

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3) ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 คือ 83.20/100

คำสำคัญ: แบบชุดฝึกกิจกรรม,การคิดวิเคราะห์,พื้นฐานทางคณิตศาสตร์, ระดับปฐมวัย

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การจัดการเรียนรู้ของทุกระดับในสถาบันการศึกษาต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สอดรับกับความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกในยุคแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความหลากหลาย การศึกษานับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรภายในประเทศ เมื่อประชากรมีคุณภาพย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศตามลำดับ จากผลการวิจัยของกรมอนามัยและองค์การอนามัยโลกซึ้งได้สำรวจพัฒนาการของ เด็กไทยในช่วงอายุ 4 ปี 6 เดือน ถึง 5 ปี จาก 4 ภูมิภาค 9 จังหวัด จำนวน 3,096 คนในปี พ.ศ. 2547 ที่พบว่า เด็กไทยมีแนวโน้นในการพัฒนาการช้าและสติปัญญาต่ำลง และผลการวิจัยโครงการระยะ ยาวของกระทรวงสาธารณสุขที่ศึกษาพัฒนาการเด็กไทยพบว่าเด็กไทยมีความฉลาดทางปัญญาหรือ ไอคิวของเด็กไทยต่ำกว่าปกติ โดยเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 0-5 ปี มีไอคิว 71.69 ส่วนเด็กในวัย เรียนที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี มีไอคิวโดยเฉลีย 88 ซึงต่ำกว่าเกณฑ์ที่ 99-100 และหากสถานการณ์ยัง เป็นเช่นนี้ต่อไป จะเป็นสัญญาณที่ไม่ดีต่อคุณภาพของเด็กไทยที่จะเติบโตเป็นอนาคตของชาติที่ดีได้ (นภาพร พรมจันทร์. 2550) ส่วนสำคัญในการพัฒนาสติปัญญารวมถึงพัฒนาการต่างๆ ของเด็ก คือ การมีความสามารถในการคิด เนื่องจาก มนุษย์มีความสามารถในการคิดสิ่งต่าง ๆ การคิดเกิดขึ้นและดำเนินไปอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา แม้ว่าบุคคลจะตระหนักในกระบวนการคิดของตนหรือไม่ก็ตาม ความสามารถในการคิดของมนุษย์ จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การคิดเป็นเรื่องยากเมื่อเกิดขึ้นในบริบทซึ่งไม่มีความหมายต่อตัว ผู้คิด กระบวนการคิดจะทำงานได้ดีที่สุดถ้าสิ่งที่มนุษย์คิดนั้นมีความหมายต่อตนเอง และเป็นส่วน หนึ่งของกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน มนุษย์ใช้การคิดในการสร้างองค์ความรู้ ข้อมูล จินตนาการ ตรวจสอบทางเลือกตัดสินใจ รวมถึงขยายผลสิ่งที่ตนรับรู้ได้ การคิดจึงเป็นกิจกรรม ด้านสติปัญญา ซึ่งช่วยมนุษย์ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจ และเข้าใจความหมายของสิ่งต่างๆ(สำนัก เลขาธิการสภาการศึกษา. 2550 : 8-9) ซึ่งสอดคล้องกับ อัญชลี ไสยวรรณ. (2556 : ออนไลน์) ที่ กล่าวว่า เด็กปฐมวัยควรได้รับการกระตุ้นสมองให้เกิดเครือข่ายเส้นใยสมองและจุดเชื่อมโยงต่าง ๆ เพื่อส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

กระบวนการทำงานของสมองเกิดขึ้นมากเท่าไรจะทำให้เด็กยิงฉลาดมากขึ้นเท่านั้น การฝึกให้สมองทำงานอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็น เรื่องของการคิด การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ การคิดสามารถพัฒนาและฝึกฝนได้ ทักษะการคิด กระบวนการคิด การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น คิดเป็น เป็นต้น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้นครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาท

จากการเป็นผู้ชี้นำผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.2545 ก :34) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา สำหรับเด็ก 3-6 ปี ให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัย ตามความสามารถของแต่ละบุคคล(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541:8) โดยเฉพาะการศึกษาระดับปฐมวัยนับว่าเป็นการศึกษาระดับรากฐานของชีวิต การเตรียมเด็กให้มีความพร้อม และพัฒนาการตามวัย และศักยภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องรับทราบและดำเนินการเพื่อให้เด็กได้มีสภาพเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และสามารถศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปได้อย่างมีความสุขตามความต้องการและความสนใจ อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งของประชากรในการพัฒนา และสืบสานวัฒนธรรมที่ดีงามของชาติต่อไปในอนาคต(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.2545 ก:1) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและองค์กรพัฒนาเด็กระหว่างประเทศที่ทุกคนเห็นว่าทุกฝ่ายได้ตระหนักถึงความสำคัญของประชากรเด็กปฐมวัย ได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพในช่วงแรกของชีวิตมนุษย์ การพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตถึงขีดสุดศักยภาพ โดยการพัฒนาเด็กและครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม มีการปรับกระบวนทรรศน์ ในการพัฒนาเด็ก ปฏิบัติงานจริงและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เด็กปฐมวัยสมองมิได้ทำหน้าที่รู้คิดและเรียนรู้ได้สมบูรณ์มาพร้อมกำเนิด แต่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธีและเป็นระบบในช่วงปฐมวัยของชีวิต ประสิทธิภาพสมองจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การกระตุ้นประสบการณ์การเรียนรู้(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.2545ข: 12)

การสอนคณิตศาสตร์ให้แก่เด็กเล็กนั้น ควรให้เด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมด้วยตนเอง ได้สัมผัสได้จัดกระทำกับวัตถุของจริง มีประสบการณ์กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม เด็กจะเรียนด้วยการปฏิบัติต่อวัตถุเท่านั้น และการมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อนในห้องเรียน ส่งผลต่อการสร้างความรู้ทางด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ของเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำพูดที่กระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจใฝ่เรียนรู้เช่นการซักถามด้วยความเอาใจใส่ของครู ส่วนการสร้างความรู้และข้อมูลย้อนกลับนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็กเอง เด็กไม่ต้องการการสอนโดยตรง แต่จากการที่ได้เผชิญปัญหา จะส่งผลให้เด็กได้พัฒนาความคิดในระดับสูงขึ้น (หรรษา นิลวิเชียร 2535:118-154) ซึ่งสอดคล้องกับความคิดที่กล่าวว่า คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งการคิดและเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของสมอง จุดเน้นของการจัดประสบการณ์จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการเน้นให้จดจำข้อมูลทักษะพื้นฐาน เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจในหลักการและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ และมีทักษะพื้นฐานที่เพียงพอในการนำไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ๆผู้เรียนจะต้องได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่จะช่วยให้เกิดความเข้าใจจากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆด้วยตนเอง (วรณัน ขุนศรี 2546:74)

การคิดวิเคราะห์เป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต บุคคลที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ จะมีความสามารถในด้านอื่น ๆ เหนือกว่าบุคคลอื่น ๆ ทั้งทางด้านสติปัญญาและการดำเนินชีวิต การคิดวิเคราะห์จึงเป็นการคิดพื้นฐานของการคิดทั้งมวล เป็นทักษะที่ทุกคนสามารถพัฒนาได้จากประสบการณ์อันหลากหลายและบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันของ ผู้เรียน กิจกรรมที่จัดจะอยู่ในรูปแบบการตั้งคำถาม การสังเกต การสืบค้น การทำนาย การที่เด็กจะมี การคิดวิเคราะห์ได้ดีจึงต้องมีความรู้เป็นพื้นฐานสำคัญ (ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. 2551 : 53-54) การคิดวิเคราะห์เป็นกระบวนการเรียนรู้ในการจำแนกแยกแยะสิ่งที่เห็น สิ่งที่พบ สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่สัมผัส สิ่ง ที่ชิมรส หรือสิ่งที่ดมกลิ่นแล้วแยกออกด้วยความคิดถึงที่มา ของสิ่งต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ว่าคืออะไร มีองค์ประกอบอะไร เชื่อมโยงและสัมพันธ์กันอย่างไร กระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์จะนำไปสู่การค้นหาความเป็นจริง การคิดวิเคราะห์จึงเป็นกระบวนการคิดในเชิงลึกที่ ผู้เรียนต้องมีความสามารถและมีทักษะในการตังสมมติฐาน การสังเกต การสืบค้นและการหา ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยง จนเกิดการตีความถึงที่มาที่ไปของสิ่งนั้น ๆ อย่างมีเหตุมีผล (สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา. 2550 : 12) สำหรับในสถานศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจำเป็นที่จะต้องให้เด็กได้รับ การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์มากขึ้น การสอนให้คิดเป็นถือว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญและถือ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนทุกอย่าง โดยครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสอนคิด ต้องเป็นต้นแบบของนักคิดและต้องปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการคิดในตัวเด็ก และต้องมีวิธีการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และมีนักการศึกษาได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ เช่น กฤษณา ดามาพงศ์ (2555 : 59) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมประกอบอาหารที่มีต่อความสามารถใน การคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษาพบว่า หลังได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหาร เด็ก ปฐมวัยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมประกอบอาหาร โดย หลังการจัดกิจกรรมมีค่าคะแนนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ร้อยละ 53.60 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จะเห็นได้ว่าการสอนให้เด็กคิดวิเคราะห์มีความสำคัญและจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องหาแนวทางใน การพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย

การจัดกิจกรรมเป็นวิธีการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยโดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง (Learning by doing) เป็นแนวคิดของ John Dewey ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของเพียเจต์ (Piaget) ที่เชื่อว่าพัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุลด้วยการใช้กระบวนการดูดซับประสบการณ์และกระบวนการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ การเรียนรู้โดยการใช้ประสาทสัมผัส ลงมือปฏิบัติจริง ต่อมาเกิดความคิดทางรูปธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและตามลำดับ กิจกรรมที่เด็กได้เรียนรู้ประสบการณ์ตรง ซึ่งอาจจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนา

ความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้ชุดกิจกรรม เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง โดยการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การซึมซับประสบการณ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตจริงของเด็กและจะเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยได้นำผลการศึกษาครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรม
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์
3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพ ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. เด็กปฐมวัยที่จัดประสบการณ์โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ มีความสามารถคิดวิเคราะห์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม
2. เด็กปฐมวัยที่เรียนคณิตศาสตร์โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80
3. ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย มีเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือนักเรียนปฐมวัยอายุระหว่าง 5 – 6 ปีจำนวน 15 คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่2ปีการศึกษา 2559โรงเรียนเศรษฐวิทย์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรอิสระ

ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์

ตัวแปรตาม

1. ความสามารถคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์
2. ผลสัมฤทธิ์การเรียนวิชาคณิตศาสตร์
3. ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการเรียนรู้
2. ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์
3. แบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรม

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ ชั้นอนุบาล 3 โรงเรียนเศรษฐวิทย์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 15 คน มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นเตรียม

ในคาบแรก สร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมาย ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนและรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนแก่นักเรียน เรื่องการเรียนรู้การคิด

2. ขั้นดำเนินการทดลอง

2.1 การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ จำนวน 15 คาบ ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่ 1	เรื่อง การบอกตำแหน่ง	จำนวน 3 คาบ
แผนการเรียนรู้ที่ 2	เรื่อง การจำแนก	จำนวน 3 คาบ
แผนการเรียนรู้ที่ 3	เรื่อง การนับปากเปล่า 1-30	จำนวน 3 คาบ
แผนการเรียนรู้ที่ 4	เรื่อง การรู้ค่ารู้จำนวน 1-20	จำนวน 3 คาบ
แผนการเรียนรู้ที่ 5	เรื่อง การเพิ่ม – ลด จำนวน 1-10	จำนวน 3 คาบ

ในแต่ละแผนการเรียนรู้จะมีชุดกิจกรรม แต่ละชุดประกอบการเรียนรู้ของเด็กและหลังจากเรียนแต่ละชุดแล้วจะมีแบบทดสอบหลังเรียน ชุดละ 10 ข้อ

2.2 เมื่อใช้ชุดกิจกรรมครบแล้ว

2.3 ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทักษะพื้นฐานคณิตศาสตร์ จำนวน 5 ชุด

3. ขั้นสรุป

รวบรวมข้อมูล ประมวลผล และวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบหลังใช้ชุดกิจกรรมฯ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และค่าประสิทธิภาพ

2. ประมวลผล แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3. อภิปรายผล โดยใช้ตารางและการพรรณนา

ผลการวิจัย

จากการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์ พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.ผลการพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรมพบว่าภาพรวมจากการใช้แบบฝึกชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุด มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80และมีนักเรียน ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 20

2.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ พบว่า ภาพรวมจากแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ทั้ง 5 ชุด มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพ ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 คือ 83.20/100

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลและสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1.ผลการพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กระดับปฐมวัยโดยใช้ชุดกิจกรรม พบว่าภาพรวมจากการใช้แบบฝึกชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุด มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 80และมีนักเรียน ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 20 จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นทั้ง 5 ชุดนั้น สามารถวัดความสามารถในการคิดวิคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กนักเรียนปฐมวัยได้ดีเพราะคะแนนแต่ละชุดกิจกรรมนักเรียนจะได้คะแนนต่ำสุดคิดเป็นร้อยละ 70-100 ทุก ๆชุด และมีชุดหนึ่งที่นักเรียนสามารถทำคะแนนได้ร้อยละ 80-100 ซึ่งทั้งนี้การจัดทำชุดกิจกรรมทั้งหมด จัดเรียงลำดับความยากง่าย จากเล็กไปใหญ่ จากส่วนย่อยไปหาส่วนรวมหรือส่วนรวมไปหาส่วนย่อยและจากรูปธรรมเป็นนามธรรม ซึ่งบุญเยี่ยม จิตรดอน (2526: 250-251) และนิตยา ประพฤติกิจ (2537: 25-26) กล่าวถึงประสบการณ์คณิตศาสตร์ที่เด็กควรมี ได้แก่ การเปรียบเทียบ การเรียงลำดับ การวัด การนับการจับคู่ การจัดประเภท รูปทรงการทำตามแบบหรือลวดลาย การอนุรักษ์ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาและการคิดของเพียเจท์ Piaget .1972 : 1-10) เชื่อว่า การพัฒนาการทางสติปัญญาของคนมีลักษณะเดียวกันในช่วงอายุเท่ากัน และแตกต่างกันในช่วงอายุต่างกัน อันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เริ่มจากการสัมผัส การคิดอย่างเป็นรูปธรรม พัฒนาสู่ความคิดที่เป็นนามธรรม ขั้นคิดอย่างเป็นรูปธรรม มีการพัฒนาสมองมากขึ้น สามารถเรียนรู้และจำแนกสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ แต่ยังไม่สามารถจินตนาการกับเรื่องราวที่เป็นนามธรรมได้และมาซาโน (ปรียานุช สถาวรมณี 2548 : 24-25 อ้างอิงจาก Marzano.2001 : 60) กระบวนการจัดกระทำกับข้อมูล 6 ระดับ คือ 1)ขั้นรวบรวม เป็นการคิดทบทวนความรู้เดิม รับข้อมูลใหม่ 2) ขั้นเข้าใจ เข้าใจสาระที่เรียนรู้ สู่การเรียนรู้ใหม่ในรูปแบบการใช้สัญลักษณ์ 3) ขั้นวิเคราะห์ ความเหมือนและความต่างอย่างมีหลักการ การจัดหมวดหมู่ที่สัมพันธ์กับความรู้ การสรุปอย่างสมเหตุสมผล 4) ขั้นใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์ ตัดสินใจ แก้ไขปัญหา 5) ขั้นบูรณาการความรู้ จัดระบบความคิด 6)ขั้นจัดระบบแห่งตน ความตระหนักในความสามารถของการเรียนรู้ที่ตนมี

2.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ พบว่า ภาพรวมจากแบบทดสอบความสามารถในการคิดวิคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ทั้ง 5 ชุด มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 100 จะเห็นได้ว่าจากการที่นักเรียนได้ทำแบบชุดฝึกกิจกรรมและแบบทดสอบความสามารถ จำนวน 5 ชุด ผ่านมาแล้ว จึงทำให้นักเรียนมีประสบการณ์การคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น และทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นตามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลิดา จันทร์ตรี (2547: บทคัดย่อ) ได้พัฒนาทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินระดับปฐมวัยด้วยชุดการสอน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ในภาพรวม และแยกเป็นรายด้านหลังการใช้ชุดการสอนคณิตศาสตร์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กิโรวา และบาร์กาวา

(Kirova; & Bhargava. 2002: บทคัดย่อ)ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความเข้าใจทางคณิตศาสตร์ของเด็กอนุบาลที่ใช้วิธีการเรียนแบบมีครูเป็นผู้ชี้แนะกับความก้าวหน้าในวิชาชีพครูพบว่าความสำคัญของพื้นฐานการเล่นของเด็กอนุบาลกับการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดอย่างลึกซึ้งทางคณิตศาสตร์จากสังคมสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้สามารถเป็นไปได้มากถ้าผู้ใหญ่หรือคนที่มีความสามารถมากกว่าเป็นสื่อหรือชี้แนะให้เด็กมีประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นความสำคัญของพัฒนาการหลักสูตรและสิ่งแวดล้อมภายในมุมของเล่นมีครูคอยทำหน้าที่แนะนำการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้กับเด็กในขณะที่เล่นกับวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นทุก ๆวันจากความก้าวหน้าในวิชาชีพครู ได้ค้นพบขั้นตอนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์เป็น 3 ขั้น ดังนี้คือขั้นที่ 1 ใช้วิธีการสาธิตจากของจริงเพื่อให้เด็กสามารถจำแนกสิ่งต่าง ๆได้ขั้นที่ 2 ยกตัวอย่างและชี้แนะจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่มีความหมายทางคณิตศาสตร์ให้เด็กเข้าใจและขั้นที่ 3 มีการประเมินเด็กอย่างเป็นระบบสำหรับมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ที่พัฒนาให้กับเด็กอนุบาลนั้นมี 3 ด้านคือความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่งการจัดหมวดหมู่และการเรียงลำดับ

ส่วนการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณา ดามาพงศ์ (2555 : 59) ได้ศึกษาผลการจัดกิจกรรมประกอบอาหารที่มีต่อ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย ผลการศึกษา พบว่า หลังได้รับการจัดกิจกรรม ประกอบอาหาร เด็กปฐมวัยมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรม ประกอบอาหาร โดยหลังการจัดกิจกรรมมีค่าคะแนนสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรม ร้อยละ 53.60 ซึ่ง สูงกว่าเกณฑ์กำหนด

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพ ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ของเด็กปฐมวัย พบว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 คือ 83.20/100 จะเห็นได้ว่าคะแนนของแบบชุดฝึกทั้ง 5 ชุดนั้นมีค่าเท่ากับ 83.20 และคะแนนแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทั้ง 5 ชุด มีค่าเท่ากับ 100 เนื่องจากแบบฝึกชุดกิจกรรมมีการออกแบบเริ่มจากง่ายไปยากเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์ทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ เมื่อนักเรียนทำแบบทดสอบจึงทำให้สามารถทำแบบทดสอบได้คะแนน สูงขึ้นและอีกประการหนึ่งแบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบ ทั้ง 5 ชุดนี้ได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ค่า IOC เท่ากับ 0.67-1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1.แบบฝึกชุดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถการคิดวิเคราะห์พื้นฐานทางคณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยนี้ สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนได้จริง เนื่องจากนักเรียนสามารถ

เชื่อมโยงความรู้จากแบบฝึกชุดกิจกรรมมาสู่แบบทดสอบ จึงทำให้ผลการทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีคะแนนเกินร้อยละ 80 ทุกคน อีกทั้งเมื่อหาประสิทธิภาพแบบฝึกชุดกิจกรรม อยู่ในเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ 83.20/100

2.แบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบ ในงานวิจัยนี้ นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ที่สำคัญคือนักเรียนอาจนำความรู้จากการเรียนรู้ครั้งนี้ไปต่อยอดการคิดวิเคราะห์ในขั้นสูงต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1.การเลือกภาพที่นำมาใช้ต้องพิถีพิถันในรายละเอียดที่ต้องสอดคล้องกับเนื้อหาในแบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบให้มากที่สุด ภาพที่ใช้ควรเป็นภาพที่ชัดเจนไม่คลุมเครือเพื่อความเข้าใจของนักเรียนในการเรียนรู้

2.แบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบบางเรื่อง ควรพิจารณาระดับความยากที่อาจต้องซับซ้อน ให้เหมาะสมตามวัยและเวลา

3.ระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมต้องดูแลอย่างใกล้ชิดและสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนบางคนอาจต้องการความช่วยเหลือหรือคำแนะนำ ในกรณีที่มีนักเรียนจำนวนมากอาจต้องมีครูผู้ช่วยอีกคนเพื่อช่วยดูแลนักเรียน

4.ในบางกรณีที่ การใช้แบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบที่ไม่มีสีเป็นสีขาวดำ อาจต้องใช้โสตทัศนูปกรณ์ เข้ามาช่วยเพื่อเพิ่มความเข้าใจและความชัดเจน โดยเฉพาะภาพที่มีสีสันซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียน อยากทำแบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ในขณะใช้ชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้สังเกตและบันทึกหลังจากการใช้ชุดกิจกรรมแต่ละชุดเพื่อเป็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลการบันทึกชุดกิจกรรมจำนวน 5 ชุดกิจกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

ชุดที่ 1 การวิเคราะห์เรื่องการบอกตำแหน่ง แบบเรียงลำดับ แบบจัดหมวดหมู่ และแบบเปรียบเทียบเมื่อนักเรียนได้รับแบบฝึกชุดกิจกรรมแล้ว มีนักเรียนบางคนเกิดความสงสัยและซักถามเกี่ยวกับภาพในชุดกิจกรรมที่มีรูปภาพขนาดไม่เท่ากัน ครูจึงต้องชี้แจง หลังจากนั้นนักเรียนเข้าใจและทำแบบฝึกนั้นได้

ข้อสังเกต ชุดกิจกรรมนี้อาจต้องหาภาพของสัตว์และต้องกำหนดขนาดของภาพให้เห็นอย่างชัดเจน

ชุดที่ 2 การวิเคราะห์เรื่องการนับปากเปล่า แบบเรียงลำดับ แบบจัดหมวดหมู่และแบบจำแนก นักเรียนบางคนยังไม่สามารถแยกแยะจำนวนคู่และจำนวนคี่ได้เนื่องจากมีทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ไม่เพียงพอ ครูจึงอธิบายเพิ่มเติมและทดลองให้ทำในกระดาษเปล่าอีกแผ่นหนึ่ง หลังจากนั้น นักเรียนทำชุดกิจกรรมนั้นเอง จากคะแนนที่ปรากฏแสดงถึงความรู้ความเข้าใจ

ข้อสังเกต ในแบบชุดฝึกที่มีเลขตั้งแต่สองหลักขึ้นไป นักเรียนบางคนเกิดความสงสัยเลขสองหลักว่าจะนับหลักไหนเป็นเลขจำนวนคู่และเลขจำนวนคี่ เช่น 11 /12 /13/ 14

ชุดที่ 3 การวิเคราะห์เรื่องจำแนก แบบการจัดหมวดหมู่ แบบรวบรวม และแบบเปรียบเทียบ นักเรียนทั้งหมดเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและเข้าใจ สามารถทำแบบฝึกได้ดี

ข้อสังเกต นักเรียนมีความคุ้นเคยมากที่สุด เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันคือเรื่องการใช้เงินตามสภาพจริง ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความคิดมายังแบบชุดฝึกได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นอาจต้องสร้างแบบชุดฝึกการคิดวิเคราะห์ที่ซับซ้อนหรือมีความยากมากขึ้น

10 บาท = 2 บาท ..... เหรียญ

ชุดที่ 4 การวิเคราะห์เรื่องรู้ค่ารู้จำนวน แบบการจัดหมวดหมู่ แบบการรวบรวม และแบบเปรียบเทียบ นักเรียนจะสงสัยเรื่องพิซซ่า ทำไมมีหลายหน้าในถาดเดียวกัน ซื้อได้ที่ร้านไหน เนื่องจากภาพที่มาใช้ในแบบชุดฝึกนี้ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียน จึงทำให้เกิดความสงสัยหลาย ๆเรื่อง แต่อย่างไรก็ดีครูได้โน้มน้าวให้นักเรียน กลับมาสนใจเรื่องที่จะต้องเรียนรู้ คือ การเปรียบเทียบ และอธิบายจนนักเรียนเข้าใจและเริ่มทำแบบชุดฝึกต่อไปได้

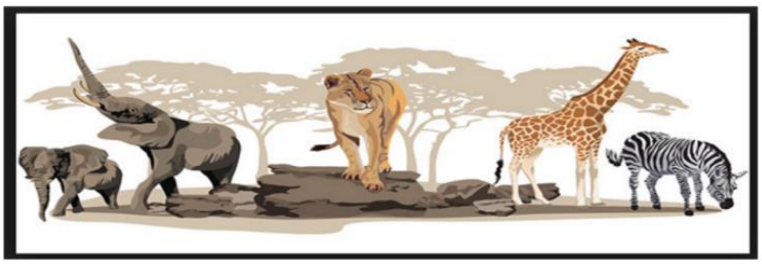
ข้อสังเกต นักเรียนแทนที่จะสนใจเรื่องการเปรียบเทียบ แต่กลับสนใจเรื่องรายละเอียดในรูปภาพว่า พิซซ่า ทำไมในรูปเดียวกันมีหลายหน้า

พิซซ่า.....ชิ้น

ชุดที่ 5 การวิเคราะห์เรื่องการ เพิ่ม-ลด แบบการเรียงลำดับ แบบการจัดหมวดหมู่ และ แบบการรวบรวม นักเรียนจะมีความสับสนในรูปภาพที่ไม่ชัดเจน คือภาพของสัตว์ที่อยู่ในทั้งสองภาพ กับภาพที่นำมาเป็นคำตอบ ไม่เหมือนกัน นักเรียนจึงไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไร

ข้อสังเกต โจทย์และคำตอบไม่สอดคล้องกันต้องปรับปรุงแก้ไขในรายละเอียด

ภาพที่ 1

ภาพที่ 2

 1 - 0 = ...

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบฝึกชุดกิจกรรมและแบบทดสอบ เพียง 3 ด้านจากทั้งหมด 5 ด้านของทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัย อีก 2ด้านที่ยังไม่ได้ทำ เพื่อให้ครบทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ.(2545). **หลักสูตรขั้นพื้นฐาน**.กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

กฤษณา ดามาพงศ์. (2555). **ผลการจัดกิจกรรมประกอบอาหารที่มีต่อความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัยโรงเรียนบ้านกุดน้ำใส (3 พระครูอนุสรณ์) จังหวัดชัยภูมิ.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตสาขาการจดการการปฐมวัยการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

นภาพร พรหมจันทร์. (2550). **ผลการใช้เกมการศึกษาที่คัดสรร ต่อการคิดวิเคราะห์ของเด็กปฐมวัย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลยราชภัฏ อุดรธานี.

นิตยา ประพฤติกิจ. (2537).**คณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี.

นิตยา ประพฤติกิจ.(2541).**คณิตศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย**.กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์.

บุญเยี่ยม จิตรดอน. (2532).**ชุดฝึกอบรมครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย** หน่วยที่ 6 – 10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. **การพัฒนาการคิด**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง, 2551

วรณัน ขุนศรี.(2546). **การจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์:วารสารวิชาการ**.ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 หน้า 73-75.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). **รายงานผลการวิจัยเรื่องการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายส่งเสริมการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.** กรุงเทพมหานคร: สานักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2541).**ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองการนิเทศภายใน. โรงเรียนประถมศึกษาอย่างเป็นระบบ.** กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว

สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา.(2556).**สภาวการณ์ศึกษาไทยในเวทีโลก พ.ศ. 2556.** (พิมพ์ครั้งที่ 4) กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

อัญชลี ไสยวรรณ. (2556) สืบค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน 2559 จาก File:///C:/Users/User/Downloads/Y2hhcHRlcjEucF8xNDQxMjUzOTgxXzIwMTUtMDktMDM=%20(5).pdf

ภาษาต่างประเทศ

Kirova; & Bhargava. (2002). **Curriculum and Teaching Dialogue**: Vol. 15 # 1 & 2.JAP – Information Age Publishing. University Stated of America.

Piaget.(1972). **Biology and knowledge.** Chicago: University of Chicago Press.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ

พระครูสังฆรักษ์ ศราวุธ สุทสฺสโน (มักได้)[1]

อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก 2) เปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก 3) ศึกษาความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณร และ 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 28 รูป เลือกโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก แบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่าน แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนสามเณร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติ t – test (Dependent Samples) ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เท่ากับ 81.43 / 96.25 2) ผลเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกของนักเรียนสามเณร มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนสามเณรมีความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ตามที่กำหนดไว้จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.42 และนักเรียนสามเณรมีความสามารถไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.57 4) ระดับความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกของนักเรียนสามเณร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51)

คำสำคัญ : ชุดกิจกรรมการอ่าน มหานิบาตชาดก การคิดวิเคราะห์

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

The objectives of this study were: 1) to develop Mahanipata Jataka reading set, 2) to compare analytical thinking before and after reading Mahanipata Jataka reading set, 3) to study ability in analytical thinking of student-novices, and 4) to study the satisfaction in Mahanipata Jataka reading set. The samples used in the study were 28 novices studying in Matthayomsuksa 1, Nivesdhammapravat School, in academic year 2016. The samples were obtained by purposive sampling. The research instruments were Mahanipata Jataka reading set, analytical reading ability test and novices' satisfaction questionnaire. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The results of the study found that: 1) Mahanipata Jataka reading set analytical thinking of student-novices was efficient at the set criteria 81.43/96.25. 2) The result of analytical thinking of student-novices after the practice with the reading set was higher than before reading practice with a significant statistic figure at 0.05. 3) 71.42% of student-novices had reading ability over the criteria set at 80% upwards, and 4) The level of satisfaction in Mahanipata Jataka reading set was high overall (4.51).

Keywords: Reading set, Mahanipata Jataka, Critical thinking

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสำหรับศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญเพราะกระแสการเปลี่ยนทางสังคม และวิถีการดำเนินชีวิตของคนสังคมเป็นไปอย่างทั่วถึง ครูในฐานะผู้สอนจึงต้องตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะที่จะออกไปดำรงชีวิตในสังคมและโลกได้ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กๆ ในศตวรรษที่ 21 นี้ ซึ่งเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆ จะเป็นตัวกำหนดความพร้อมของนักเรียนเข้าสู่โลกการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ ความริเริ่มสร้างสรรค์และนวัตกรรม การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ ดังที่ ไพฑูรย์ สินลารัตน์และคณะ (2558) กล่าวว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) เมื่อผู้เรียนสนใจใคร่รู้และมีทักษะในการหาความรู้ผ่านทางเทคโนโลยีได้แล้ว ทักษะที่สำคัญและจำเป็นคือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์สิ่งที่ได้

ศึกษามาว่าอะไรดี ไม่ดี เหมาะสม ไม่เหมาะสม อะไรเป็นความจริงอะไรเป็นความเท็จ ซึ่งผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องคิดเป็น

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) กล่าวถึง การคิดเป็นว่า เป็นการรู้จักใช้วิจารณญาณในการตัดสินปัญหา รวมทั้งให้มีการคิดอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาเพื่อที่จะตอบรับสิ่งที่เกิดขึ้น ในการพัฒนาศักยภาพทางการคิดของเด็กเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน และเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่นานาประเทศกำลังจับตามองและให้ความสำคัญสูงสุดในการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดหรือความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะทางด้านการคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาเป็นอันดับแรก เพราะพื้นฐานทางการเรียนที่สำคัญทุกวิชาไม่ใช่อยู่ที่การท่องจำแต่เพียงอย่างเดียว ถึงแม้คนที่มีความรู้ความจำอย่างมาก แต่ไม่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นับเป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่เรากำลังประสบกันอยู่ เพราะระบบการศึกษาทั้งจุดประสงค์ การเรียนการสอน กิจกรรม ตลอดจนการวัดและประเมินผล เน้นการท่องจำเนื้อหาที่สอนให้กับเด็กจนเกินไป ไม่สามารถพิจารณาถึงสิ่งที่ตนเองได้รับกังวลกับคะแนนซึ่งเป็นสิ่งสมมติอย่างหนึ่งเพื่อมาวัดคุณภาพหรือระดับการศึกษาของตน การที่เราจะให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียนนั้น เราสามารถสอนให้เด็กรู้จักคิด และนำสิ่งที่เรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณค่า การสอนคิดไม่ใช่เป็นเรื่องยากถ้าครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทำความเข้าใจและเปิดใจกว้างให้รับกับสิ่งที่เกิดขึ้นจะทำให้การศึกษาในเรื่องของการคิดเกิดขึ้นได้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546) ให้ความหมายของการคิดวิเคราะห์ว่าเป็นความสามารถในการจำแนกแจกแจงและแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราว หรือเหตุการณ์ และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น สุวิทย์ มูลคำ (2547) ให้ความหมายว่า การคิดวิเคราะห์ คือ ความสามารถในการจำแนก แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นวัตถุ สิ่งของ เรื่องราวหรือเหตุการณ์และหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้นเพื่อค้นหาสภาพความเป็นจริงหรือสิ่งสำคัญของสิ่งที่กำหนดให้

การอ่านเป็นทักษะสำคัญในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณ การอ่านเป็นกระบวนการที่ต้องฝึกฝนอย่างมีระบบเพราะการอ่านเป็นทักษะที่สามารถฝึกได้ การฝึกมากทำให้มีความสามารถในการอ่านเพิ่มมากขึ้นตามระดับของการอ่าน การอ่านออกหรือการได้ เป็นการอ่านตามตัวอักษรและตัวสะกดการันต์เท่านั้น แต่อาจออกเสียงไม่ถูกต้อง หรือผู้อ่านอาจจะไม่เข้าใจข้อความที่อ่าน ถึงแม้จะเข้าใจก็อาจจะเข้าใจไม่ดีพอ หรืออาจจะเข้าใจผิดก่อให้เกิดความเสียหายกับผู้อ่านเองได้ ส่วนการอ่านเป็นคือ การอ่านอย่างมีประสิทธิภาพหรือมความสามารถในการอ่านได้ถูกต้อง การอ่านได้คล่องรวดเร็วเข้าใจเรื่องที่อ่าน จับใจความสำคัญ ตอบคำถามได้ อ่านแล้วตีความได้ สามารถวิเคราะห์วิจารณ์

ได้มีสมาธิ และอ่านแล้วรู้จักจดบันทึกสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542) ความหมายของการอ่าน การอ่านเป็นทักษะทางภาษาที่นำผู้อ่านไปสู่โลกกว้าง ช่วยให้ผู้อ่านมีความรู้ ข้อมูลข่าวสารและงานสร้างสรรค์ จัดพิมพ์ในหนังสือและสิ่งพิมพ์อื่นๆ มากมาย นอกจากนี้แล้วข่าวสารสำคัญๆ หลังจากการนำเสนอด้วยการพูด หรืออ่านให้ฟังผ่านสื่อต่างๆ แล้ว ส่วนใหญ่มีการจัดพิมพ์เก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานแก่ผู้อ่านในชั้นหลังๆ ความสามารถในการอ่านจึงสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคม

ความสำคัญของการอ่าน การอ่านมีความจำเป็นสำหรับคนในยุคข้อมูลข่าวสาร ในการแสวงหาความรู้โดยไม่มีที่สิ้นสุด นักการศึกษาได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของการอ่านดังนี้ สาลี รักสุทธิ์ (2553) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการอ่านว่าการ อ่านหนังสือได้โดยไม่มีการจัดเวลาและสถานที่สามารถนำไปไหนมาไหนได้ ผู้อ่านสามารถฝึกคิดและสร้างจินตนาการได้เองในขณะที่อ่าน การส่งเสริมให้มีสมองดี มีสมาธินานกว่าสื่ออื่น ทั้งนี้เพราะขณะอ่านจิตใจต้องมุ่งมั่นอยู่กับข้อความ พินิจพิเคราะห์ข้อความ ซึ่งผู้อ่านกำหนดการอ่านด้วยตัวเอง จะอ่านคร่าวๆ อ่านละเอียด อ่านข้ามหรืออ่านทุกตัวอักษรเป็นไปตามใจของผู้อ่าน จากความคิดเห็นของศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การอ่านมีความสำคัญที่สุดต่อการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ มีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพิ่มพูนประสบการณ์ และให้ความบันเทิง

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติไทย และถือว่าเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาวไทย ภาษาไทยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารซึ่งกันและกัน เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และประสบการณ์ การพัฒนาความรู้ การคิดวิเคราะห์ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ (2551) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรไว้ข้อหนึ่งว่า เพื่อให้การเรียนเกิดลักษณะอันพึงประสงค์ คือ มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า และยังได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทย สาระที่ 1 : การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ไว้ว่าใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาและสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

สำหรับการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนซึ่งเป็นอนาคตของชาติเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สามารถแสวงหาความรู้สร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมมีความรู้ทั้งหลักการและทักษะปฏิบัติที่มีมาตรฐาน มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ แต่การเรียนการสอนที่ผ่านมาไม่ได้นำไปสู่การฝึกให้นักเรียนสามเณรรู้จักคิดสังเคราะห์ รู้จักเลือกข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย หากแต่กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเน้นทางด้านความรู้และเน้นความจำ ทำให้นักเรียนสามเณรคิดไม่เป็น ทำไม่เป็น แก้ปัญหาไม่เป็น การอ่านเป็นอีกทักษะหนึ่งที่

จะช่วยให้นักเรียนสามเณรมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณและรู้จักใช้วิจารณญาณในการตัดสินปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพให้พร้อมกับชีวิตในศตวรรษ ที่ 21 ตามสมณสารูปและหลักธรรมคำสั่งสอน

มหานิบาตชาดกเป็นคำสอนที่รวมอยู่ในพระสุตตันตปิฎกเป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ทรงนำตัวอย่างบุคคลในอดีตมาเล่าให้พระสาวกฟังในโอกาสต่างๆ ซึ่งเป็นข้อชี้ให้เห็นแบบอย่างในทางที่ดีและทางที่ไม่ดีที่บุคคล ควรบำเพ็ญและควรละและนอกจากจะมีชาดกในพระสุตตันตปิฎกแล้ว ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญบารมีในชาติต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องเช่นเดียวกับชาดก แต่เน้นการบำเพ็ญพระบารมีในชาตินั้นๆ เรียกว่า จริยาปิฎกอีกด้วย เมื่อนักเรียนสามเณรได้นำมาเทศน์หรืออ่านวรรณกรรมเรื่องนี้แล้วย่อมเกิดความซาบซึ้งบันเทิงใจ และมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดวิจารณญาณและไตร่ตรอง สามารถแสวงหาความรู้ ได้ด้วยตนเอง และทักษะปฏิบัติที่มีมาตรฐานตามหลักธรรมคำสั่งสอน นอกจากนี้ ผู้ฟังยังศรัทธาตัวเอกของเรื่องที่กล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์คือ ชาติปางก่อนของพระพุทธเจ้า จึงมักจะจดจำพฤติกรรมและจริยวัตรมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต หรือนำมาอบรมบุตรหลานของตนอันจะนำพาให้สังคมเกิดความสงบสุขจึงได้เกิดการถ่ายทอดหรือแปลจากภาษาบาลีเป็นสำนวนท้องถิ่นต่างกันไป การศึกษาเรื่องมหานิบาตชาดกนอกจากจะทราบเรื่องราวต่างๆ และการบำเพ็ญเพียรบารมีของพระพุทธเจ้าแล้วยังสามารถทราบถึงคุณค่าของหลักธรรมที่จะนำมาปฏิบัติในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก สำหรับนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ

2. เพื่อเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ

3. เพื่อศึกษาความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 / 80

2. นักเรียนสามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังจากการเรียนรู้กว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนสามเณรมีความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

4. ความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกของนักเรียนสามเณร อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 28 รูป เลือกโดยแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น - ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก จำนวน 5 เรื่อง

ตัวแปรตาม - ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

- ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม
- ความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรม

3. ขอบเขตเนื้อหา

ชุดกิจกรรมมหานิบาตชาดก จำนวน 5 เรื่อง

- เตมีย์ชาดก (พระเตมีย์ใบ้)
- ชนกชาดก (พระมหาชนก)
- สุวรรณสามชาดก (พระสุวรรณสาม)
- มโหสถชาดก (พระมโหสถ)
- ภูริทัตชาดก (พระภูริทัต)

ระยะเวลาในการวิจัย

ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก จำนวน 5 ชุด

2. แบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่าน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 1 ชุด ชนิดปรนัย แบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ชี้แจงเรื่องการเรียนการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก จำนวน 5 ชุด โดยใช้เวลา 7 ครั้ง รวมเวลา 21 ชั่วโมง

2. ผู้สอนสอนเรื่องหลักการคิดวิเคราะห์ ยกตัวอย่างและใช้แบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่าน ก่อนเรียน (Pre – test) และใช้ข้อสอบชุดเดียวกันนำมาใช้ทดสอบหลังเรียน (Post – test) โดยสลับข้อ เมื่อใช้ชุดกิจกรรมการอ่านครบทั้ง 5 ชุดแล้ว

3. ผู้สอนใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก ครั้งที่ 1 - 5 แต่ละชุดกิจกรรมใช้เวลาชุดละ 3 ชั่วโมง ทั้ง 5 ชุดนี้นักเรียนจะเรียนรู้โดยตนเอง แล้วทำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์หลังเรียนและเก็บคะแนนทุกๆ ครั้ง

4. หลังจากเรียนครบทั้ง 5 ชุดแล้วทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรม

5. นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ อภิปรายโดยการใช้ตาราง และการพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จาก แบบทดสอบท้ายชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์และแบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน มาหาค่าวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐานการวิจัย คือ สถิติ t – test (Dependent Samples)

2. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจ มาหาค่าวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่าชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 เท่ากับ 81.43 / 96.25

2. ผลเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่าคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลของความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่านักเรียนสามเณรมีความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 เกณฑ์ตามที่กำหนดไว้จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.42 และนักเรียนสามเณรมีความสามารถไม่ผ่านจำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.57

4. ระดับความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่าความพึงพอใจภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51)

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์และคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่าชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 เท่ากับ 81.43 / 96.25 เนื่องมาจากชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นได้ดำเนินตามขั้นตอนของการสร้างชุดกิจกรรมอย่างมีระบบ โดยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างชุดกิจกรรมของนักการศึกษาหลายท่าน เช่น วิชัย วงศ์ใหญ่ (2525) สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2550) ตลอดจนศึกษาเนื้อหาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาไทยประกอบกับศึกษาข้อมูลทักษะการอ่านและการคิดวิเคราะห์ มาสร้างเป็นชุดกิจกรรม ส่งผลให้จุดประสงค์ และแบบทดสอบสอดคล้องกับการคิดวิเคราะห์ ทำให้เนื้อหามีความเหมาะสมและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพของนักเรียนสามเณร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศกลวรรณ นภาพร (2554) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับดี และมีประสิทธิภาพ 87.29/83.95 และมีคุณภาพด้านเนื้อหาอยู่ในระดับดีมาก มีระดับคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 มีคุณภาพด้านเทคโนโลยีการศึกษาอยู่ในระดับดี และคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33

และสุจิรา แก้วจินดา (2555) ได้ศึกษาการสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ผลการวิจัยพบว่า ชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3/2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพ 85.47 / 87.18 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80

2. ผลเปรียบเทียบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังนี้

1) ค่าเฉลี่ยของคะแนนแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์การอ่าน คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนชุดกิจกรรมการอ่านเท่ากับ 10.71 ส่วนคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนชุดกิจกรรมการอ่าน เท่ากับ 16.50

2) ผลคะแนนแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 28 รูป ทำแบบทดสอบเรื่องการคิดวิเคราะห์การอ่านก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้การสลับข้อพบว่า นักเรียนมีคะแนนทดสอบหลังเรียนเพิ่มขึ้นจากคะแนนที่ทำแบบทดสอบก่อนเรียน โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้น 4 - 6 คะแนน จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 82.14 และคะแนนเพิ่มขึ้น 7 - 9 คะแนน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 17.86 สรุปได้ว่า คะแนนแบบทดสอบหลังเรียน มีคะแนนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนตามนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ. 05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย เนื่องจากนักเรียนสามเณรมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์พิจารณา ค้นหาใคร่ครวญ โดยใช้เหตุผลเป็นหลักในการหาความสัมพันธ์เชื่อมโยง สรุปเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์แบบอย่างสมเหตุสมผลก่อนที่จะตัดสินใจ โดยการใช้หลักการคิดวิเคราะห์ 3 อย่าง ของอเนก พ.อนุกูลบุตร (2547 : 62-63) คือ การคิดวิเคราะห์ส่วนประกอบ สามารถแยกแยะค้นหาส่วนประกอบหรือเรื่องราวต่างๆ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยหาความสัมพันธ์ในเชิงเหตุผล ความแตกต่างระหว่างข้อโต้แย้ง และการวิเคราะห์หลักการ ความสามารถว่าอะไรเป็นหลักการสำคัญหรือประเด็นสำคัญบ้างและหาข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิรา แก้วจินดา (2555) ได้ศึกษาการสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นางจิตตรา พิกุลทอง (2557) การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ CIRC ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน เรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณด้วยแบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ CIRC ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ศกลวรรณ นภาพร (2554).ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถทางการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 รัชนิดา ญาณโกมุท (2557) การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสายธารวิทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลัง โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 เล่ม ก่อนเรียนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 16.06 และ 26.41 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลของความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่า ผลของความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.42 ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 รูป คิดเป็นร้อยละ 28.57 จะเห็นได้ว่านักเรียนผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 20 รูป คิดเป็นร้อยละ 71.42 :ซึ่งมีมากกว่านักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ดังนั้นกล่าวได้ว่านักเรียนมีผลการเรียนรู้การคิดวิเคราะห์การอ่านส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 โดยใช้ชุดกิจกรรม เนื่องจากการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดก มาเป็นองค์ประกอบในการคิดวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนได้อ่านและสามารถคิดวิเคราะห์เนื้อหาในเรื่องที่อ่านได้ ซึ่งสอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2541: 130) ได้กล่าวว่าวิธีการคิดวิเคราะห์เป็นการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ที่สอดคล้องกับทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นถึงกระบวนการการคิดเพื่อแก้ปัญหาการคิดวิพากษ์วิจารณ์ การคิดตีความ การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ การคิดแบบย้อนทวนการคิดจำแนกแยกแยะ การคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์และการคิดจัดอันดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุจิรา แก้วจินดา (2555) ได้ศึกษาการสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ผลการวิจัยพบว่าความสามารถในการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รัชนิดา

ญาณโกมุท (2557) การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสายธารวิทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลัง โดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 เล่ม ก่อนเรียนและหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 16.06 และ 26.41 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ระดับความพึงพอใจต่อการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกนักเรียนสามเณร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดนิเวศธรรมประวัติ พบว่าความพึงพอใจภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.51 เนื่องมาจากในชุดกิจกรรมจะมีทั้งคำถาม แบบทดสอบ และแบบฝึกซึ่งนักเรียนสามเณรสามารถเรียนรู้การคิดวิเคราะห์และอ่านมหานิบาตชาดกได้ด้วยตนเอง และมีเนื้อหาที่กะทัดรัดชัดเจนทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน สามารถคิดวิเคราะห์เนื้อหาได้ตลอดจนนำเนื้อหาในเรื่องที่อ่านไปใช้เป็นคำตอบในการทำแบบทดสอบได้ ทำให้นักเรียนมีความสุขและสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับทิศนา แขมมณี (2550 : 301-302) ได้กล่าวว่าในการเรียนรู้ต้องให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม เพราะคำถามเป็นเครื่องมือในการได้มาซึ่งความรู้ควรให้ผู้เรียนฝึกการถาม-ตอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความกระจ่างในเรื่องที่ศึกษารวมทั้งได้ฝึกการใช้เหตุผล การวิเคราะห์และการสังเคราะห์ ฝึกค้นหาคำตอบจากเรื่องที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิดา ญาณโกมุท (2557) การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะ เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสายธารวิทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อแบบฝึกทักษะการอ่านคิดวิเคราะห์ภาษาไทย เรื่อง อ่านถี่ถ้วนชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทั้งหมด 6 เล่ม ในภาพรวมมีระดับความพึงพอใจมากที่สุด (= 4.46, S.D. = 0.49) ดาวเรือง แก่นทอง (2553) ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยร่วมกับเทคนิคผังมโนภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยร่วมกับเทคนิคผังมโนภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.55) จิตตรา พิกุลทอง (2557) การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ CIRC ชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความพึงพอใจจากการเรียน เรื่องการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ ด้วยแบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ CIRC มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด ศกลวรรณ นภาพร (2554).ได้ศึกษาการพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด และสุวรรณี หนองหลวง (2555) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเรื่องการเคลื่อนที่แบบต่างๆ วิชา ฟิสิกส์เพิ่มเติม 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมพัชรกิติยาภา 2 กำแพงเพชรผลการวิจัยพบว่าความพึงพอใจที่มีต่อการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องการเคลื่อนที่แบบต่างๆ วิชาฟิสิกส์เพิ่มเติม 1 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (x) เท่ากับ 4.52 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.69

ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกทั้ง 5 ชุด มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ คือ 80/80 เท่ากับ 81.43/96.25 แสดงให้เห็นว่า คะแนน 81.43 เป็นคะแนนที่มาจากแบบทดสอบชุดกิจกรรมทั้ง 5 ชุดนั้นมีข้อสอบบางข้อค่อนข้างยากมาก จึงทำให้นักเรียนสามเณรวิเคราะห์ไม่ได้ ซึ่งอาจต้องปรับข้อสอบบางข้อเมื่อเวลาที่จะนำไปใช้ เช่น อาจจะต้องปรับคำถาม หรือคำตอบให้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น อีกประการหนึ่งมหานิบาตชาดกที่ผู้วิจัยนำมาเรียบเรียงใหม่นั้น ตามปกติมหานิบาตชาดกจะเป็นเรื่องที่มีเนื้อหายาว ละเอียดและยากต่อการจดจำ ที่สำคัญเมื่อนำมาทำเป็นเรื่องการคิดวิเคราะห์การอ่านและมีแบบทดสอบให้เลือก อาจทำให้นักเรียนสามเณรเกิดการลังเลใจหรืออาจมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคำตอบในแต่ละข้อ

2. จะเห็นได้ว่าจากแบบทดสอบความสามารถการคิดวิเคราะห์การอ่านของนักเรียนสามเณรผ่านเกณฑ์จำนวน 20 รูป ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 8 รูป แต่เนื่องจากตั้งเกณฑ์ไว้ร้อยละ 80 ที่ไม่ผ่านจำนวน 8 รูป มีคะแนนร้อยละ 70 – 75 ก็ถือว่าผ่าน ถ้าพิจารณาคะแนนทั้งหมดแล้วคิดเป็นร้อยละ จะเห็นได้ว่าแบบทดสอบชุดนี้มีความง่ายเพราะมีเนื้อหาสั้นๆ คำตอบมีความชัดเจน มากกว่าแบบทดสอบชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกทั้ง 5 ชุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับวิจัยไปใช้

1.1 ในการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ ครูต้องเน้นให้นักเรียนสามเณรอ่านคำแนะนำสำหรับนักเรียนให้เข้าใจก่อน และในการเรียนการสอน

ครูจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำแนะนำสำหรับครู และการนำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์มาทดสอบก่อนเรียนและเมื่อดำเนินการเรียนการสอนเสร็จแล้วให้นำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์มาทดสอบหลังเรียนอีกครั้ง จะทำให้ทราบถึงความก้าวหน้าการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร

1.2 เมื่อเสร็จสิ้นการทดสอบการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกในแต่ละครั้ง ควรมีการอภิปรายเสนอผลงานร่วมกับเพื่อนในห้องเรียน โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้นักเรียนสามเณรช่วยกันระดมความคิดและคิดวิเคราะห์ และออกมานำเสนอเป็นกลุ่ม หรือส่งตัวแทนของกลุ่มออกมานำเสนอในหน้าชั้นเรียน

1.3 การส่งเสริมการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนสามเณร ครูจะต้องให้เวลากับนักเรียนสามเณรในการปรับตัวที่จะต้องทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งในช่วงระยะเวลาสัปดาห์แรกนักเรียนสามเณรอาจจะไม่ค่อยเข้าใจในการคิดวิเคราะห์เนื้อหาในมหานิบาตชาดก ในขณะที่นักเรียนสามเณรคิดวิเคราะห์ไม่ได้ ครูควรเข้าไปช่วยแนะนำวิธีการคิดวิเคราะห์แก่นักเรียนสามเณรเพื่อให้นักเรียนสามเณรเข้าใจและมีวิธีการคิดวิเคราะห์ที่ถูกต้อง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเรื่องผลของการใช้ชุดกิจกรรมการอ่านมหานิบาตชาดกเพื่อพัฒนาการคิดวิเคราะห์ที่มีผลต่อการเรียนของนักเรียนสามเณร ในด้านอื่นๆ เช่น เจตคติต่อการเรียน การทำงานเป็นกลุ่ม

2.2 ควรมีการศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนในรายวิชาอื่นๆ ของนักเรียนสามเณร

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ :

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2545). **การคิดเชิงวิเคราะห์**. กรุงเทพ ฯ : บริษัทซัคเซส มีเดีย จำกัด.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **สำนักงานสำนักนายกรัฐมนตรี. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการคิด**. กรุงเทพฯ : ไอเดียสแควร์.

จิตตรา พิกุลทอง. (2557). **รายงานผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้แบบฝึกทักษะประกอบการจัดกิจกรรมกลุ่มร่วมมือแบบ CIRC ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย** ค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559 จาก http://www.krabiedu.net/index.php?name=research&file=readresearch&id=144

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์. (2542). **การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน (Reading and Reading Promotion)**. กรุงเทพมหานคร :ศิลปาบรรณาคาร.

ดาวเรือง แก่นทอง. (2553). **การสร้างชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสอนแบบอุปนัยร่วมกับเทคนิคผังมโนภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3** ค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559 จาก http://jfklib.oas.psu.ac.th/opac2/BibList.aspx?keyid=521652&word=%e0%b8%81%e0%b8%b2%e0%b8%a3%e0%b8%aa%e0%b8%ad%e0%b8%99%e0%b9%81%e0%b8%9a%e0%b8%9a%e0%b8%ad%e0%b8%b8%e0%b8%9b%e0%b8%a1%e0%b8%b2%e0%b8%99&type=su:

ทิศนา แขมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี). (2513). **ปริทรรศน์เวสสันดรชาดก**. กรุงเทพฯ : เสริมวิทย์บรรณาคาร.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์และคณะ. (2558). **ศาสตร์การคิด**. กรุงเทพ ฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

รัชนิดา ญาณโกมุท. (2557). **การพัฒนาทักษะการอ่าน คิดวิเคราะห์ภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะเรื่องอ่านถี่ถ้วน ชวนคิดพินิจวิเคราะห์เรื่องราว กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2** . ศรีสะเกษ : โรงเรียนสายธารวิทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ.

ราชบัณฑิตสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.

ศกลวรรณ นภาพร. (2554). **การพัฒนาชุดกิจกรรมเสริมทักษะการอ่านเชิงวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6** . ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุจิรา แก้วจินดา. (2555). **การสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3** .วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุชีพ ปัญญานุภาพ. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2541). **การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ : ทักษะกระบวนการแห่งปัญญาสถานการณ์**. กรุงเทพฯ : สำ นักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ.

สุวรรณี หนองหลวง. (2555) **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เรื่องการเคลื่อนที่แบบต่าง ๆ วิชา ฟิสิกส์เพิ่มเติม 1 ชั้น**

มัธยมศึกษาปีที่ 4 ค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2559 จาก
http://www.ksp.or.th/ksp2013/blog/post.php?mid=50016&cid=7&did=160

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ. (2545). **21วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด**.กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.

อเนก พ. อนุกูลบุตร. (2547, เมษายน).**การคิดวิเคราะห์**. วงการครู, 2(8), 62-63.

การพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

A Study on the Development of Mathayomsuksa 5 School Students' Analytical Skills through the Use of Game-Integrated Instruction in a Biology Subject

พิมพ์รภัช เตชาธนะเกียรติ์ [1]

อัญชลี ทองเอม [2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ 3) ศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชาชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี 1(บ้านเก่าวิทยา) จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ที่เรียนวิชาชีววิทยา จำนวน 1 ห้อง จำนวน 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ วิชา ชีววิทยา จำนวน 6 แผน 2) บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก จำนวน 6 เรื่อง 3)แบบทดสอบท้ายบทเรียน 4) แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนมีการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 68.18 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 31.81

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ มีคะแนนผ่านเกณฑ์ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

3) ประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา E1/E2 ได้ค่าเท่ากับ 74.62/78.41

4) ความพึงพอใจต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชาชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.78 S.D = 0.44)

คำสำคัญ: การคิดวิเคราะห์, บทเรียนประกอบเกม, วิชาชีววิทยา

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและนวัตกรรมต่างๆที่พัฒนาอย่างรวดเร็วล้วนมาจากการคิดค้นจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น ดังนั้นการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยจึงพยายามปรับคุณภาพการศึกษาของคนไทยไปสู่สภาพที่พึงประสงค์ของสังคมโลกซึ่งการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิทยาการ การสร้างองค์วามรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,2542,น.2) ประเทศต่างๆที่มีการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นประเทศสิงคโปร์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศที่พัฒนาแล้ว ล้วนเน้นพัฒนาบุคคล เนื่องจากบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นของการคิด ประดิษฐ์ สร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ เช่นเดียวกับนโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2555-2562) ที่กล่าวไว้ว่า บุคลากรถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศและการดำเนินงานทุกประเภทในการพัฒนาบุคคลให้มีประสิทธิภาพนั้นการศึกษาจึงเป็นพื้นฐานสำคัญอย่างยิ่ง

การศึกษากับการพัฒนาในปัจจุบันของประเทศไทยก้าวสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นศตวรรษแห่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้ 3R x 7C ในด้านทักษะด้านเนื้อหาสาระวิชา (3R) การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) การคำนวณ (Arithemetics) ทักษะทางด้าน 7C ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ

(Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร(Computing and ICT Literacy)ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) (จิราพล ปรากรณ์, 2556)

การที่จะสร้างบุคคลให้เป็นบุคคลที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 สิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาทักษะต่าง ๆของผู้เรียน กล่าวคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะจะนำไปสู่การถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจและทำให้เกิดการพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ดังนั้นรูปแบบวิธีการเรียนรู้จึงมีความสำคัญยิ่ง จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 มาตรา 23 ข้อ 2 ที่กล่าวว่า “ ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมบูรณ์ยั่งยืน” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542, น.12) ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนประกอบเกมเป็นอีกแนวทางเลือกหนึ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะดังกล่าว กรมวิชาการ (2541, น.8) ได้ทำการศึกษารูปแบบนวัตกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพระดับมัธยมศึกษา พบว่า ชุดการเรียนการสอนทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์และเจตคติทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้น

Gangne’ and Berliner (อ้างถึงใน วิชัย สายอินคา, 2541) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจ เกิดการเรียนรู้และเกิดทักษะในการเรียน ดังนั้นหากต้องการให้ผู้เรียนสนใจและตั้งใจเรียนตลอดระยะเวลาการเรียน โดยไม่เกิดความเบื่อหน่าย ครูต้องสร้างบรรยากาศในการเรียนให้เป็นไปอย่างสนุกสนาน สอดคล้องกับ กุณฑรี เพ็ชร ทวีพรเดช และคณะ(2552, น.161) กล่าวถึงวิธีสอนโดยใช้เกมว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนใช้เกมเป็นเครื่องมือประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนมีความสนุกสนาน น่าเรียน น่าสนใจ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดความรู้ พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นโดยมีการกำหนดเนื้อหาของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่นและผลการเล่นเกมมาใช้ในการอภิปรายเพื่อหาข้อสรุปการเรียนรู้ อาจกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนประกอบเกม อาจเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในและนอกห้องเรียนที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการคิด และเกิดการคิดวิเคราะห์ ได้ นอกจากนั้นยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานในการเรียน ลดความกังวล ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อมกับเพื่อน ๆในชั้นเรียนได้

การคิดวิเคราะห์ เป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญา ของบุคคลที่จะพิจารณาข้อมูล ปัญหาหรือสถานการณ์ อย่างไตร่ตรอง รอบคอบ ผ่านกระบวนการแปลความหมาย การวิเคราะห์ และประเมิน โดยอาศัยความรู้ กระบวนการคิดและประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปและการ

ตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรทำ (Ennis, 1985, pp.45-48) การเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์จำเป็นจะต้องใช้ทักษะในการคิดเชิงวิเคราะห์ที่ผู้เรียนต้องตรวจสอบหาข้อมูลหลักฐานมาสนับสนุนแล้วจึงตัดสินประเมิน เพื่อสรุปความคิดเห็นได้อย่างสมเหตุสมผลในที่สุด (Kurland, 2003, pp.144-145)

จะเห็นได้จากรายงานการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในปีพุทธศักราช 2552 มาตรฐานที่ได้คะแนนต่ำมากที่สุด คือ มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งได้คะแนนต่ำสุดกว่าทุกมาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จึงเป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถคิดวิเคราะห์ได้ และนำทักษะนี้ไปประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตน

ครูผู้สอนสามารถพัฒนาทักษะความคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้ ดังที่ Jarolimek (อ้างถึงในอาร์ม โพธิ์พัฒน์, 2550, น.16) ได้กล่าวว่า วิธีการคิดวิเคราะห์สามารถสอนได้ เพราะเป็นเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางสมองตามทฤษฎีของ Bloom กล่าวคือ การสอนให้เกิดพุทธิพิสัยระดับต่ำ ได้แก่ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถอธิบายขั้นตอนได้ การสอนให้เกิดพุทธิพิสัยระดับสูงคือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล รวมทั้งมีความสามารถที่จะนำความคิดต่าง ๆ มารวมกันเพื่อเกิดมโนทัศน์ใหม่ ๆ เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ

การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์สามารถทำได้โดยการดำเนินการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนอย่างมีระบบ ซึ่งจะช่วยให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ซึ่งในขณะเดียวกันกระบวนการทางสมองมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ มีการเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนองของการคิดโดยฝึกคิด ฝึกตั้งคำถาม กำหนดสิ่งที่ต้องการวิเคราะห์ การคิดตีความ การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์การคิดแบบย้อนทวน การคิดจำแบบแยกแยะ การคิดเชื่อมโยงสัมพันธ์และการคิดจัดอันดับเป็นการปฏิบัติตามหลักการเป็นขั้นตอนคือ การกำหนดปัญหาหรือวัตถุประสงค์ กำหนดหลักการพิจารณาแยกแยะและสรุปหาคำตอบ

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาบทเรียนประกอบเกมเพื่อส่งเสริมการคิด การคิดวิเคราะห์ วิชา ชีววิทยา แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่5 โดยการจัดการเรียนรู้บทเรียนประกอบเกม โดยความเชื่อที่ว่า บทเรียนประกอบเกมเป็นการเรียนรู้ที่อาจสร้างความรู้มากกว่าการรับรู้เพียงอย่างเดียว ซึ่งสนับสนุนกระบวนการสร้างองค์ความรู้และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ นักเรียนระดับนี้ถือเป็นช่วงของวัยรุ่น เป็นวัยที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ผู้วิจัยจึง

จะต้องการที่จะพัฒนาการคิดวิเคราะห์ในตัวผู้เรียนให้มีมากขึ้นและให้เกิดการเรียนรู้ที่คงทนและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกม

3. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชา ชีววิทยา มีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกมหลังเรียนมีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

3. บทเรียนประกอบเกมวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80/80

4. นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกมอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี1(บ้านเก่าวิทยา) อำเภอ เมือง จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 ที่เรียน วิชา ชีววิทยา จำนวน 1 ห้อง จำนวน 22 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรอิสระ

การจัดการเรียนรู้ วิชา ชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม

ตัวแปรตาม

1. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิชา ชีววิทยา
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม
3. ประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา
4. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนประกอบเกม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 แผน

2. บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 เรื่อง

3. แบบทดสอบท้ายบทเรียน วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก จำนวน 6 เรื่องเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก เรื่องละ 10 ข้อ

4. แบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

5. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม จำนวน 15 ข้อ

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยทดลองโดยใช้การจัดการเรียนรู้ วิชา ชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี1(บ้านเก่าวิทยา) อำเภอ เมือง จังหวัดกาญจนบุรี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 22 คน มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์ของบทเรียนและอธิบาย วิธีการเรียนด้วยบทเรียนประกอบเกม เรื่อง การคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 แก่กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาที่ใช้ 1 คาบเรียน เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

2. ผู้สอนดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก โดยใช้บทเรียนประกอบเกม จำนวน 6 เรื่อง ซึ่งการทดลองกระทำในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยใช้เวลาในการทดลอง 14 ชั่วโมง ทั้งนี้ รวมเวลาชี้แจงการใช้บทเรียนและการทดสอบหลังเรียน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสอนเอง

3. แจกบทเรียนประกอบเกมให้แก่นักเรียนทุกคน เพื่อทำการศึกษาเนื้อหา

4. เมื่อนักเรียนศึกษาบทเรียนเรียบร้อยแล้วให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน โดยนักเรียนมีอิสระในการเลือก

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำกิจกรรมเกมในบทเรียนแต่ละเรื่องที่เรียน

6. ให้นักเรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบท้ายบทเรียน แต่ละบทเรียน ที่เรียนจบไป

7. ให้นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก โดยใช้เวลา 1 คาบเรียน เป็นเวลา 1 ชั่วโมง

8. ให้นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก โดยใช้บทเรียนประกอบเกม

9. นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิเคราะห์ โดยใช้ร้อยละ(Percentage)

2. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิเคราะห์ โดยใช้ร้อยละ (Percentage)

3. วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกมวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5โดยใช้สูตร E1/E2 (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2520, หน้า 135)

4. วิเคราะห์ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ที่เรียนโดยใช้บทเรียนประกอบเกมวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean)และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5. สรุปผล อภิปรายผล โดยใช้ตารางและการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. ผลคะแนนแบบทดสอบแต่ละชุดในการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิทยาศาสตร์ วิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวนทั้งหมด 22 คน พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 68.18 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 31.81

2. ผลคะแนนแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์ หลังเรียนโดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา เรื่องระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึกที่ทดลองใช้กับนักเรียนจำนวนทั้งหมด 22 คน พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

3. ประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกมวิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก มีค่า E1/E2 เท่ากับ 74.62/78.41

4. ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนโดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิทยาศาสตร์ วิชา ชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี1 (บ้านเก่าวิทยา) พบว่ามีความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียนประกอบเกม ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.78 S.D = 0.44)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5โรงเรียนองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาญจนบุรี1 (บ้านเก่าวิทยา) สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวนทั้งหมด 22 คน พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 68.18 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 31.8

จากผลการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์โดยใช้บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวนทั้งหมด 22 คน พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 68.18 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 31.81 จะเห็นได้ว่านักเรียนที่สอบไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คน เนื่องจากนักเรียนมีการอ่านและการรับรู้การเรียนรู้ค่อนข้างช้าและบางคนไม่สนใจในการเรียน ดังที่ เสงี่ยม

โตรัตน์ (2546, น.28) กล่าวถึง ลักษณะของการคิดวิเคราะห์ ไว้ว่า การคิดวิเคราะห์จะไม่เป็นเพียงการรู้หรือการจำข้อมูลเพียงอย่างเดียว จะเป็นการแสวงหาข้อมูลและการนำข้อมูลไปใช้ ไม่เพียงแต่การมีทักษะเท่านั้น แต่การคิดวิเคราะห์จะต้องเกี่ยวกับการใช้ทักษะอย่างต่อเนื่องและเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, น.15-16) กล่าวถึง ลักษณะของการคิดวิเคราะห์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสังเกตข้อมูลมาก ๆ สามารถสร้างเป็นข้อเท็จจริงได้ และการเชื่อมโยงข้อเท็จจริงบางอย่างที่ขาดหายไป สามารถทำให้มีการตีความได้ สำหรับการเรียนรู้เรื่องเกม ทิศนา แขมมณี และคณะ (2544, น.81 – 85) การเรียนรู้โดยใช้เกม เป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เล่นเกมตามกติกา และผลของการเล่นมาใช้ในการสรุปการเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนานและท้าทายความสามารถ ผู้เล่นเอง ทำให้ได้ประสบการณ์ตรง เป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมสูงสอดคล้องกับสุชาติ แสนพิช (2555)เกมที่มีลักษณะการเล่นเพื่อการเรียนรู้ “Play to learning” มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในขณะหรือหลังจากการเล่นเกมเรียนไปด้วยและก็สนุกไปด้วยพร้อมกัน ทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความหมาย พัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนไปโดยที่ผู้เรียนไม่รู้ตัว รวมทั้งส่งเสริมกระบวนการทำงานและอยู่ร่วมกัน

2. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกม พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27

จากผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้บทเรียนประกอบเกม พบว่านักเรียนมีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 27.27 ซึ่งเป็นนักเรียนกลุ่มเดียวกันกับที่ไม่ผ่านการพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีเพียงแค่ 1 คนเท่านั้นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพงษ์เทพ บุญศรีโรจน์ (2533)กล่าวว่า การเล่นทำให้เด็กได้ฝึกความสามารถในการรับรู้และเสริมสร้างความคิดหลาย ๆ ด้าน เช่นการรับรู้ concept ใหม่ ๆ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนฝึกความจำ ทำให้เด็กได้มีโอกาสสร้างสมประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อเรียนรู้และรับรู้สิ่งแวดล้อมและสิ่งซึ่งไม่มีใครสอนเขาได้ การเล่นเป็นวิธีการที่จะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัว และเปลี่ยนแปลงความคิด ช่วยให้เด็กได้มีโอกาสตอบสนองความต้องการของตนเอง นำเด็กไปสู่การค้นพบ ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกอิสระ สนุกสนานเพลิดเพลินและพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมซ้ำได้เมื่อเกิดความพอใจและสนใจ โดยไม่ต้องมีสิ่งอื่นมากระตุ้นไม่ว่าการให้รางวัลหรือการลงโทษ เด็กอาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอยู่เสมอ ซึ่งเป็นการแสดงความก้าวหน้าในระดับสติปัญญาและความคิดของเด็กจะเห็นได้ว่าการเล่นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโศภิต รุ้งทอง(2549) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทยและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับ

การสอนโดยใช้เกมกับการสอนแบบปกติ ผลวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมประกอบการสอนก่อนการทดลองและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01และสิริวรรณ ใจกระเสนและคณะ(2550) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองบัว จังหวัดลำพูน ผลวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้เกมวิทยาศาสตร์มีคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

3. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าประสิทธิภาพของบทเรียนประกอบเกม E1/E2 ได้ค่าเท่ากับ 74.62/78.41

จะเห็นได้ว่าคะแนนของแบบทดสอบท้ายบทเรียนประกอบเกมทั้ง 6 ชุดนี้มีค่าเท่ากับ 74.62และคะแนนแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์มีค่าเท่ากับ 78.41ซึ่งคะแนนทั้ง 2 ค่า ไม่แตกต่างกัน เนื่องจากแบบทดสอบการคิดวิเคราะห์นี้เป็นข้อสอบที่คัดเลือกมา แบบทดสอบท้ายบทเรียนทั้ง 6 ชุด และอีกประการหนึ่งกิจกรรมทั้ง 6 ชุดนี้ได้ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน มีค่า IOC = 0.66-1.00 ตามเกณฑ์มาตรฐาน

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชาชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม พบว่ามีความพึงพอใจต่อบทเรียนประกอบเกม ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.78 S.D = 0.44) และในแต่ละด้านมีคะแนนเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้สอน (Mean = 4.81 S.D = 0.41) ด้านประโยชน์ (Mean = 4.78 S.D = 0.45) และด้านสื่อการสอน (Mean = 4.73 S.D = 0.47)

จากผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ต่อการเรียนทางวิทยาศาสตร์ วิชาชีววิทยา โดยใช้บทเรียนประกอบเกม พบว่ามีความพึงพอใจต่อการใช้บทเรียนประกอบเกม ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.78 S.D = 0.44) และในแต่ละด้านมีคะแนนเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ด้านผู้สอน (Mean = 4.81 S.D = 0.41) ด้านประโยชน์ (Mean = 4.78 S.D = 0.45) และด้านสื่อการสอน (Mean = 4.73 S.D = 0.47) ซึ่งสอดคล้องกับสิริวรรณ ใจกระเสนและคณะ(2550) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองบัว จังหวัดลำพูน ผลวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับมากที่สุดและวจีพร สุขสมบูรณ์(2550) การสร้างชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้เกมทางภาษา เรื่อง Local products in my sub-district สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึกนี้สามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ให้เกิดแก่ผู้เรียน เช่น การคิดวิเคราะห์แยกองค์ประกอบของเรื่องราวเนื้อหาที่ได้จากบทเรียน คิดวิเคราะห์ด้านความสัมพันธ์ ซึ่งเกิดจากการนำความรู้ที่ได้จากบทเรียนนำมาเชื่อมโยงกับเกมกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์ เพื่อแก้ปัญหาในแต่ละบทเรียนแต่ละชุดได้เป็นอย่างดี

2. บทเรียนประกอบเกม วิชาชีววิทยา เรื่อง ระบบประสาทและอวัยวะรับความรู้สึก ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความสนุกสนาน ไม่รู้สึกเบื่อ ซึ่งตามปกติ วิชาชีววิทยา มีเนื้อหาค่อนข้างมาก มีคำศัพท์เฉพาะที่จำได้ยาก เมื่อนักเรียนเรียนโดยใช้เกม ทำให้จำคำศัพท์เฉพาะได้มากขึ้นและจากแบบทดสอบที่ให้ทำนักเรียนได้คะแนนดีขึ้น นอกจากนั้นยังฝึกการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันและแบ่งความรับผิดชอบในการทำงาน

3. เมื่อทำกิจกรรมจนครบแต่ละบทเรียนแล้ว การให้รางวัลกับนักเรียน เป็นการกระตุ้นความสนใจและทำให้มีสมาธิในการเรียนในแต่ละบทเรียนเพิ่มขึ้น ดังนั้นการเสริมแรงของครูจึงควรเป็นการเสริมแรงทางบวก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. การพัฒนาบทเรียนประกอบเกม ผู้สอนจะต้องศึกษาเนื้อหาของบทเรียน สรุปเนื้อหาให้เข้าใจง่ายและนำเนื้อหาที่เลือกมาใช้สร้างเกมที่สอดคล้องและเหมาะสม

2. การใช้บทเรียนประกอบเกม ผู้สอนจะต้องคอยดูแลระหว่างการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนบางกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาในบทเรียนและเกม ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น

3. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนประกอบเกม ผู้สอนจะต้องควบคุมเวลาในการดำเนินกิจกรรมแต่ละช่วงให้เหมาะ เนื่องจากบทเรียนแต่ละชุดมีเนื้อหาความยากง่ายไม่เท่ากัน ดังนั้นในการทำกิจกรรมบางบทเรียนจะต้องมีการยืดหยุ่นเวลาออกไปบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนบางคนและบางกลุ่มเกิดการเรียนรู้ได้สมบูรณ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเปรียบเทียบการเรียนการสอนกับการเรียนรู้รูปแบบอื่น ๆ เช่น การใช้ปัญหาเป็นฐานกับบทเรียนประกอบเกม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรมวิชาการ. (2541). **รายงานการวิจัยการจัดการศึกษา ระดับประถมศึกษา มัธยม และอาชีวศึกษาของไทยในทศวรรษหน้าที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม.** กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยการศึกษากรมวิชาการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. เอกสารชุดแนวทางปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา.** กรุงเทพฯ : การศาสนา.

กุณฑรี เพ็ชรทวีพรเดช และคณะ. (2552). **สุดยอดวิธีสอนวิทยาศาสตร์นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.** กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

จิราพล ปรากรณ์. (2556). *ทักษะการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21*. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2559, จาก http://www.vcharkarn.com/varticle/60454.

ทิศนา แขมมณีและ คณะ. (2544). **วิทยาการด้านการคิด.** กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.

พงษ์เทพ บุญศรีโรจน์. (2533). **เกมการสอนภาษา.** *วารสาร สสวท*,18 (69).

วจีพร สุขสมบูรณ์. (2550). **การสร้างชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้เกมทางภาษา เรื่อง Local products in my sub-district สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนด่านแม่คำมันพิทยาคม** (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน). อุตรดิตถ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

วิชัย สายคำอิน. (2541). **การใช้เกมที่มีผลต่อการเรียนรู้และความคงทนในการจำความหมายคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1** (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

โศภิต รุ้งทอง. (2549). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษาไทยและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เกมกับการสอนแบบปกติ** (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการมัธยมศึกษา). กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2555). **นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ฉบับที่ 1(พ.ศ. 2555 – 2564)**. กรุงเทพ : สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). ***ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552-2561)***. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.

สิริวรรณ ใจกระเสนและคณะ. (2550). **การพัฒนากระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองบัว จังหวัดลำพูน.** สุโขทัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุชาติ แสนพิช. (2555). **การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เกมออนไลน์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์.** สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2559, จาก http://www.innovation.kpru.ac.th.

เสงี่ยม โตรัตน์. (2546). **“การสอนเพื่อสร้างเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์”**, วารสารศึกษา,1 (1), น.26-37.

อาร์ม โพธิ์พัฒน์. (2550). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางวิทยาศาสตร์และความสามารถวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดกิจกรรมเขียนแผนผังมโนมติ.** สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) . กรุงเทพ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาต่างประเทศ

Ennis, Robert H. (1985, October). **A Logical Basic for Measuring Critical Thinking Skills. Journal of Education Leadership.** pp.45-48.

Kurland, D. (2003). **What is Critical Thinking.** [online]. From: http : //www.criticalreading.com/critical_thinking.htm

การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

A Study on the Use of Self-regulated Learning Process to Enhance Prathomsuksa 4 Students' Learning of Civil Duties

ศักดิ์สิทธิ์ ทองจำปา [1]

อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงทดลองนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 3) ศึกษาพฤติกรรมการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้อง 26 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แผนจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการกำกับตนเอง แบบประเมินชิ้นงาน แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1) ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80)

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 42.30 และ มีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 57.69

3) การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง นักเรียนทุกกลุ่มมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มในภาพรวม อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.43 – 3.76

4) ระดับความพึงพอใจต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$= 4.12 ,SD =0.16)

คำสำคัญ : กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง,วิชาหน้าที่พลเมือง

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

นโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนมากโรงเรียนจะเน้นผลสัมฤทธิ์ทางด้านพุทธิพิสัยมากกว่าจิตพิสัยและทักษะพิสัย ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ไม่รู้จักประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนอาจจะยังไม่เข้าใจในวิธีสอนแบบต่าง ๆ อย่างเพียงพอ ครูยังยึดกับการสอนแบบเดิม คือการสอนแบบบรรยายไม่สามารถพัฒนาผู้เรียน ค่านิยมอันพึงประสงค์ได้ และปฏิบัติตนตามหน้าที่ของชาวพุทธได้ถูกต้อง โดยเฉพาะครูยังไม่เข้าใจวิธีการสอนแบบการแสวงหาความรู้โดยการกำกับตนเอง(Self-Regulation Learning)การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง จะให้ได้ผลสำเร็จ ต้องสอนตามวิธีการสอนแบบการแสวงหาความรู้โดยการกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริงได้ฝึกทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ฝึกกระบวนการคิด ได้เรียนรู้ทักษะกระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อม ๆ กันสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย เพราะการเรียนรู้วิชาหนึ่งอาจช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิชาอื่น ๆ ได้อีก (กรมวิชาการ.2545 , น. 6)

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาคนที่สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยคาดหวังให้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกลุ่มวิชาที่ส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนให้ผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้และมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมไทยและสงคมโลกเขาใจลักษณะของสมาชิกที่ดีในวิถีประชาธิปไตยมีส่วนรวมและปฏิบัติตามกระบวนการประชาธิปไตยส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามสถานภาพบทบาทหน้าที่สิทธิเสรีภาพในฐานะเป็นพลเมืองดีปฏิบัติตนตามกฎระเบียบกติกาของสังคมมีส่วนร่วมคมครองปกปองตนเองและผู้อื่นตามหลักสิทธิมนุษยชนปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสถาบันทางสังคมมีส่วนรวมในกิจกรรมทางการเมืองการปกครองตามกระบวนการประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข(กรมวิชาการ.2545 , น. 9-13)

การคิดมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของบุคคลในสังคมเพราะในการแก้ปัญหาต้องอาศัยความรู้การรวบรวมประสบการณ์จากข้อมูลต่าง ๆแล้วจึงมาจัดระบบเพื่อแก้ ปัญหาที่เกิดขึ้นดังนั้นผู้ที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขในสภาพสงคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นในปัจจุบันก็คือผู้ที่มีความสามารถในการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ การนำพาตนเองให้รอดพ้นจากปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆได้อย่างรู้เท่าทัน(สุนันทา สายวงศ์.2544, น.3; อ้างอิงมาจากอมรวิชช์ นาครทรรพ. 2539 , น.11) อุปสรรคสำคัญในการสอนให้นักเรียนรู้จักคิดคือการคดของแต่ละบุคคลไม่แยกแง่มุมการคิดที่แตกต่างกันออกจากกันมักจะนำเอาอารมณ์ความรู้สึกไปยึดติดกับความคิดเห็นของตนเองเอาความคิดเห็นส่วนตัวไปรวมกับการวิพากษ์วิจารณ์ซึ่งเป็นการคิดที่ยุ่งเหยิงไร้ระเบียบขาดการจัดระบบการคิดโดยความเป็นจริงแล้วบุคคลสามารถคิดได้หลายแบบสามารถจะเลือกคิดแบบใดก็ได้แล้วแต่สถานการณ์การไม่ยึดติดกับการคิดในแบบใดแบบหนึ่งย่อมนำไปสู่อิสรภาพทางปัญญาและมนุษย์ทุกคนต้องการความสุขความสุขของมนุษย์จะเกิดขึ้นได้เมื่อมนุษย์และสังคมประสมกลมกลื่น

กันอย่างราบรื่นถ้าทำไม่ได้ก็จะเกิดปัญหาขึ้นมนุษย์จะใช้กระบวนการคิดขจัดปัญหานั้นให้หมดไปเพื่อจะได้มีความสุข (โกวิท วรพิพัฒน์.2545,น. 207 อ้างอิงมาจากอุ่นตา นพคุณ. 2530, น.45)

ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานสายผู้สอน มีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาและค้นคว้าหาแนวทางแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนรู้สาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงได้ทำการพัฒนาการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning)ขึ้น เพื่อการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ และนักเรียนมีเจตคติต่อสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ว่าจะเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนส่งผลถึงสังคมประเทศชาติในภายหน้าให้เกิดความสงบสุขร่มเย็นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ รายวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนมีความสามารถใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning) รายวิชาหน้าที่พลเมือง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
2. นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
3. นักเรียนมีพฤติกรรมการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีคะแนนระดับดี
4. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4มีความพึงพอใจรายวิชาหน้าที่พลเมือง เรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning) ระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ห้อง 1 จำนวน 26คน โรงเรียนหนองเสือพิทยาคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรอิสระ

ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning)

ตัวแปรตาม

1. ความสามารถในการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง
3. พฤติกรรมของนักเรียนรายกลุ่ม
4. ความพึงพอใจในการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หน้าที่พลเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ฉบับ มี 20 ข้อ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

3. แบบประเมินการกำกับตนเอง วิชาหน้าที่พลเมือง ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

4. แบบประเมินชิ้นงาน การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

5. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

6. แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้กลุ่ม การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยทดลองโดยการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 26 คน มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นเตรียม

1. ผู้สอนชี้แจงและอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง

2. ผู้สอนให้ผู้เรียนจัดกลุ่มตามความสมัครใจเป็นกลุ่ม 5 กลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน

ทั้งนี้ การแบ่งกลุ่มดังกล่าวใช้จนสิ้นสุดการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง

ขั้นดำเนินการ

1. ผู้สอนดำเนินการสอนตามแผนการเรียนรู้ จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลา 15 ชั่วโมง เมื่อนักเรียนเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ และประเมินการกำกับตนเองเป็นรายบุคคลในขณะเดียวกันผู้สอนประเมินพฤติกรรม (การทำงานกลุ่ม) และประเมินชิ้นงาน (ผลงาน) ของนักเรียน

2. ผู้สอนให้นักเรียนทดสอบความรู้ โดยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง จำนวน 20 ข้อ ใช้เวลา 30 นาที

ขั้นสรุป

1. ผู้สอนให้นักเรียนทำสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนหลังจากการสอนสิ้นสุดลงโดยใช้การเรียนรู้แบบกำกับตนเอง

2. นำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ความสามารถในการทำโดยใช้แบบประเมินความสามารถในการกำกับตนเองของนักเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. วิเคราะห์แบบประเมินพฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนจากการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

5. วิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้โดยใช้การกำกับตนเอง โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

6. สรุปผลโดยใช้ตาราง และการพรรณนา และอภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. นักเรียนมีการประเมินการกำกับตนเอง วิชาหน้าที่พลเมือง ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง (Self-Regulation Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80)

2. นักเรียนมีคะแนนผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาหน้าที่พลเมือง พบว่า มีนักเรียนที่ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 26 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 42.30 มีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 57.69

3. นักเรียนมีพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 กลุ่ม พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งหมด 3 ครั้ง อยู่ในระดับดีมาก ค่าเฉลี่ย 3.43 – 3.76

4. นักเรียนมีคะแนน / ร้อยละ ของชิ้นงาน ใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 5 กลุ่ม พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มมีคะแนนชิ้นงาน รวมทั้งหมด 3 ชิ้น คิดเป็นร้อยละ 88.88 – 93.33 เมื่อแยกตามชิ้นงาน มีคะแนนคิดเป็นร้อยละ 80 – 93.33

5. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจต่อใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเองเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12 , S.D =0.16)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การใช้กระบวนเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ประเมินผลการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.15) ผู้เรียนควบคุมกระบวนการเรียนรู้ของตนเองและติดตามความก้าวหน้าในการทำงานของตน ($\overline{X}$ = 3.71) วางแผน วิเคราะห์งาน กำหนดเป้าหมายและกลวิธีการเรียน($\overline{X}$ = 3.70) เมื่อจำแนกเป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีกระบวนการการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง อยู่ในระดับ ดี และ มีเพียง 1 คนที่มีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับพอใช้ ซึ่ง Bandura (1986) เชื่อว่าบุคคลสามารถกระทำสิ่งต่างๆเพื่อควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเองได้ และได้อธิบาย ว่ากระบวนการของการกำกับตนเองไว้ด้วยกัน 3 ขั้นตอนคือ 1) กระบวนการสังเกตตนเอง (Self- Observation) 2)

กระบวนการตัดสินใจ (Judgment Process) 3) การแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง (Self-Reaction) และ Woolfolk (1993) ได้อธิบายกระบวนการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองว่า การตั้งเป้าหมาย การบันทึกและประเมินผล การจดบันทึกการให้แรงเสริมกับตนเอง ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ(2550) กล่าวถึงแนวคิดการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง ว่า ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกเป้าหมายและกิจกรรมที่จะทำได้อย่างหลากหลาย งานที่ทำมีความท้าทายแต่ไม่ถึงกับเกินความสามารถ ช่วยผู้เรียนให้รู้แหล่งแสวงหาความรู้และสามารถเข้าถึงได้ รวมถึงสามารถประเมินผลการปฏิบัติงานด้วยตนเองและปรับปรุงแก้ไขได้ มีการร่วมมือกับเพื่อนเพื่อเป็นกำลังใจให้ทำงานต่อไป และให้ความช่วยเหลือทางเทคนิคยามจำเป็น จุดเน้นของการเรียนอยู่ที่การสร้างความหมายจากสิ่งที่อ่าน เขียน และอภิปราย ผลที่เกิดขึ้นคือ ผู้เรียนเกิดความภูมิใจ ความสำเร็จสะท้อนจากจินตนาการ ความเข้าใจกลวิธีในการเรียน รวมถึงความพยายาม

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า มีนักเรียนที่ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 26 คน มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 42.30 มีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 57.69 จะเห็นได้ว่ามีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวนมากว่านักเรียนที่ผ่านเกณฑ์เพราะเนื่องจากการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง เป็นการทำงานแบบกลุ่ม เน้นในเรื่องของการปฏิบัติซึ่งประสบความสำเร็จมากกว่าเนื้อหาความรู้ แต่เมื่อนักเรียนมาทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้ จึงทำข้อสอบไม่ได้ โจทย์และคำตอบมีความยาว นักเรียนจึงใช้การเดา และอีกประการหนึ่งนักเรียนส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือไม่ออกและเขียนไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมัลพลาส์ (Malpass,1999, p.281 – 288) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการกำกับตนเอง การกำหนดเป้าหมาย ความสามารถของตนเอง ความวิตกกังวลกับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ ซึ่งการศึกษานี้ใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 144 คน พบว่า ความสามารถ ของตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และมีความสัมพันธ์ ทางบวกกับการกำกับตนเอง และมีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวล และการกำหนดเป้าหมาย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการกำกับตนเอง และความวิตกกังวลไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถ ของตนเองหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และปิยวรรณ พันธุ์มงคล (2542, น. 59 – 60) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการกำกับ ตนเองที่มีต่อการมีวินัยในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองมีวินัยในตนเอง ละมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนกลุ่มทดลอง ที่ได้รับการใช้โปรแกรมการกำกับตนเองมีวินัยในตนเอง และมีผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนสูงกว่านักเรียน กลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการใช้โปรแกรมการกำกับตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลพฤติกรรมการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนแต่ละกลุ่มมีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มรวมทั้งหมด 3 ครั้ง อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นค่าเฉลี่ย 3.43 – 3.76 ซึ่ง Zimmerman(1989) กล่าวว่า สภาวะทางอารมณ์ (Affect) มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้โดยการกำกับตนเองของ นักเรียนมีหลักฐานพบว่าความวิตกกังวลจะขัดขวางกระบวนการรู้คิดและการควบคุมพฤติกรรมของ ตนเอง เช่น จากผลการวิจัยของ (Zimmerman,1989.p.333;citing Kahl,1982) ที่ได้พัฒนาแบบวัดการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้นักเรียนประเมินตนเองเกี่ยวกับแนวโน้มในการใช้กระบวนการที่มี ประสิทธิภาพป้องกันตนเองจากสภาวะภายใน เช่น ความคิดวิตกกังวลถึงความล้มเหลวที่ผ่านมา หรือจากสภาวะภายนอก เช่น ลักษณะงานที่มีความยากมากพบว่าคะแนนการควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนมีความสัมพันธ์ทางลบกับความวิตกกังวล และกล่าวอีกว่า อิทธิพลด้านพฤติกรรม (Behavioral Influences) ประกอบด้วย กระบวนการย่อยของ การกำกับตนเอง ได้แก่ การสังเกตตนเอง การตัดสินตนเอง และการแสดงปฏิกิริยาต่อตนเอง ทั้ง 3 กระบวนการย่อยนี้ได้รับอิทธิพลจากกระบวนการส่วนบุคคล และกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อมและ Bandura (1986) สันนิษฐานว่าการเรียนรู้ จากการสังเกตพฤติกรรมของตนเองและผลของพฤติกรรมเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุด สำหรับ การเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความสามารถของผู้เรียน และส่งเสริมความรู้ให้คงอยู่ อิทธิพลด้าน สิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ผลของตัวแบบ (Modeling) การพูดจาชักชวน (Verbal Persuasion) และโครงสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ (Structure of the Learning) อิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อมจะมี ปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคล และอิทธิพลด้านพฤติกรรม เมื่อไรที่ผู้เรียนมีการเรียนรู้ด้วยตนเอง อิทธิพลด้านส่วนบุคคลจะถูกเชื่อมโยงกับกลยุทธ์กำกับพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ ผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเองจะเข้าใจผลกระทบของสิ่งแวดล้อมที่ได้รับและรู้ว่าจะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมโดยใช้กลยุทธ์ต่างๆ

4. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้การใช้กระบวนการเรียนรู้โดยกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ รายวิชาหน้าที่พลเมือง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.12 ,SD =0.16) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านประโยชน์ได้รับอยู่ในระดับ มากที่สุด($\overline{X}$= 4.96 ,SD =0.08) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\overline{X}$=4.62 ,SD =0.86) และด้านผู้สอน ($\overline{X}$= 4.57 ,SD =0.83) ซึ่ง ซิกมันด์ ฟรอยด์ (S. M. Freud) ตั้งสมมุติฐานว่าบุคคลมักไม่รู้ตัวมากนักว่าพลังทางจิตวิทยามีส่วนช่วยสร้างให้เกิดพฤติกรรม ฟรอยด์พบว่าบุคคลเพิ่มและควบคุมสิ่งเร้าหลายอย่าง สิ่งเร้าเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมอย่างสิ้นเชิง บุคคลจึงมีความฝัน พูดคำที่ไม่ตั้งใจพูด มีอารมณ์อยู่เหนือเหตุผลและมี

พฤติกรรมหลอกหลอนหรือเกิดอาการวิตกจริตอย่างมาก และเลปเปอร์ (Lepper) ได้กล่าวว่ามี 2 ลักษณะคือ แรงจูงใจภายนอก และแรงจูงใจภายใน แรงจูงใจภายนอกเป็นแรงจูงใจที่เป็นสิ่งภายนอกตัวผู้เรียน เช่น ค่าจ้าง รางวัล หรือคำชมเชย เป็นต้น ส่วนแรงจูงใจภายในเป็นแรงจูงใจภายในตัวของผู้เรียนเอง เช่น ความสนใจ อยากเรียนรู้เนื้อหาบทเรียน เป็นต้น ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจภายใน เป็นแรงจูงใจที่ช่วยให้ผู้เรียน เรียนอย่างสนุกสนาน และมีความสนใจต่อบทเรียนอย่างแท้จริง ในขณะที่แรงจูงใจภายนอก อาจทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนน้อยลง เนื่องจากเป้าหมายของการเรียนเป็นเพียงการได้เล่นเกมสนุกๆหรือการได้รางวัลหลังจากการเรียนเท่านั้นเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริวรรณ ใจกระเสน (2554) การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหนองบัวจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เกมวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับ มากที่สุด

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. กระบวนการการเรียนรู้โดยใช้กำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนมีพฤติกรรมการกำกับตนเองได้อยู่ในระดับดี เพราะเป็นวิธีการแปลกใหม่ นักเรียนจึงสนใจในการเรียน มีความเป็นอิสระทางความคิดและการทำงาน นักเรียนส่วนใหญ่มีรับผิดชอบ นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และปราชญ์ชาวบ้าน ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนที่สามารถจะนำไปใช้ในการเรียนการสอนในระดับที่สูงกว่านี้ได้

2. การใช้กระบวนเรียนรู้โดยการกำกับตนเองเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนและดีเหมาะสำหรับการนำไปใช้ เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ทั้งนี้ครูต้องกระตุ้นในเรื่องของความรู้ที่นักเรียนไปศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นการพัฒนาและฝึกฝนนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

3. ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มนี้ ยังไม่ผ่านเกณฑ์เกินกว่าครึ่งหนึ่ง ดังนั้นจึงต้องปรับระยะเวลาในการทดลองควรนานมากกว่านี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. การจัดการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง ต้องเป็นกระบวนการที่ใช้กับนักเรียนที่มีความพร้อมทางการเรียนมากกว่านี้ เพราะนักเรียนที่ใช้ทดลองเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จึงไม่พร้อมในการใช้กระบวนการนี้

2. การจัดการเรียนรู้ ต้องใช้เวลาในการศึกษาตลอดทั้งเทอมหรือทั้งปี เพราะนักเรียนต้องฝึกฝนตัวเองโดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการกำกับตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการจัดกระบวนการการเรียนรู้ โดยใช้การกำกับตนเอง เพื่อส่งเสริมการเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนและทำงานร่วมกัน และพัฒนาทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2546). **สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาฯ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**.กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา**.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน** *พุทธศักราช 2551*.กรุงเทพ ฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

โกวิท วรพิพัฒน์. (2545). **สุภาพบุรุษนักบริหารการศึกษาที่เป็นแบบอย่าง**.กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ ริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2545

ชวาล แพรัตนกุล. (2525). **เทคนิคการเขียนข้อสอบ.** กรงเทพฯ : โรงพิมพ์แพรัตนกุล

ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ. (2532). เอกสารประกอบการสอน. **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ชาตรี สำราญ. (2544). **การวิจัยเพื่อแก้ปัญหา.**พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพ ฯ:มูลนิธิสตรี-สฤษดิ์วงศ์.

ทิศนา แขมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2544). **นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรมหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2548). **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหาย.** กรุงเทพฯ : ด่าน สุทธากา รพิมพ์.

บารนี อุปลา. (2547). **การแสวงหาข่าวสาร ความรู้ และการใช้ประโยชน์จากรายการส่งเสริมความรู้ด้านกฎหมายทางโทรศัพท์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ ว.ม.(นิเทศศาสตรพัฒนาการ). กรุงเทพมหานคร : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น

ปิยวรรณ พันธุ์มงคล. (2542). **โปรแกรมการกำกับตนเองที่มีต่อวินัยในตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พจนา ทรัพย์สมาน. (2550). **การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพมหานคร** : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2554). **สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคนอื่น ๆ. (2550). สัตตศิลา : **หลักเจ็ดประการสำหรับการเปลี่ยนผ่านการศึกษาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจฐานความรู้.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาโนช ตัณชวนิชย์. (2535). **การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.** ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มาลี จุฑา. (2544). **การประยุกต์จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : อักษราพิพัฒน์.

ราชกิจจานุเบกษา. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่11.** กรุงเทพมหานคร : สำนักนายกรัฐมนตรี

รายบัณฑิตยสถาน .(2551). **พจนานุกรรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ อักษร A-L ฉบับบัณฑิตยสถาน.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้.** พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพ ฯ : สุวีริยาสานส์.

วารีถิระจิตร. (2534). **การพัฒนาการสอนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร :

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ : มูลนิธิ สดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). **กรอบการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับ 10 พ.ศ. 2545-2559) ฉบับสรุป.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนันทา สายวงศ์. (2544). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษาด้วยการใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ.** มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เสงี่ยม โตรัตน์. (2546). **การสอนเพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์.** ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (1), น. 26-36.

อเนก พ. อนุกูลบุตร. (2547). **ผังความคิด. วารสารวงการครู.** กรุงเทพฯ : ครุสภาลาดพร้าว.

อมรวิชช์ นาครทรรพ. (2539). **ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆและชุมชนของเรา หนังสือในโครงการการศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์โดยการสนับสนุนของ บมจ. ธนาคารกสิกรไทย.**กรุงเทพ : เจ. ฟิลม์.โปรเซส.

อารีย์ พันธ์มณี. (2546). **จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน.** กรุงเทพฯ : ใยไหมเอดดูเคท.

63 (10), 3512-A.

aligned single wall carbon nanotubes. **Applied Surface Science,** *252*, 3547-3552.

and individualistic learning. Fourth Edition. Boston : Allyn& Bacon.

Bandura, A. (1986). **Social Foundations of Though and Action** *: A Social Cognitive heory*. EnglewoodCliffs, N.J. : Prentice-Hall.

Bender, W. N. (2012). ***Project-Based Learning : Differentiating Instruction for the 21st Century.*** California : CORWIN A SAGE Company.

Berkson, L. (1993). **Effectiveness of problem-based curricula***: research and theory*. Academic Medicine, 68 (Supplement), 579- 588.

Bloom, Benjamin S. (1976). **Human characteristics and school learning.** New York :

Buck Institute for Education. (2012). **What is PBL?.** Retrieved from http://www.bie.org

California : Corwin Press, Inc.

Chen, W., Tao X. (2006). Production and characterization of polymer nanocomposite with

classroom. Science and Children, 31-32.

Dewey, J. (1946). *How We Think*. Massachusetts : D.C. Health and Company.

Diaz, D., &King, P. (2007). **Adapting a Post-Secondary STEM Instructional Model to K-5 Mathamatic Instrauction.** Clemson : Clemson University.

Dilek, Zeren O. and M. Ozkan. (2013). **The Effect of Project Based Learning Method on**

Donnelly, R.and Fitzmaurice, M. (2005). **Designing Modules for Learning.** Ireland : Dublin Institute of Technology.

Dunn, Rita. (1972). "Team Leardning and Circles of Knowledge." **Practical Approaches to Education Leadership,** 43 (10), 45-48.

Elkind, D. (1999). **Dialogue on Early Childhood Science, Mathematics, and Technology Education.** Medford: American Association for the Advancement of Science.

Ennis, Robert H. (1985). A Logical Basic for Measuring Critical Thinking Skills. **Journal of**

Fortus, et al., (2005). Design-base Science and real-word problem solving. **International Journal of Science Education,** 855-879

Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw Hill Book Company.

Hurley. (1994). "Some Ways of Helping Children to learn Science". **Science for Eight-Twelve. individualizing.** West Nyack, New York : Packer Publishing.

Johnson, D. W. and Johnson, R.T. (1986). **Action research: Cooperative learning in**

Johnson, W., & Johnson.,T. (1994). **Learning together and along : Cooperative competitive** Journal of Educational Psychology, 81, 329-339.

Kolodner, et al., (2003). **Problem-Based Learning Meet Case-Baesd Reasoning in the Middle learning approach's achievement and attitude in science.** The Online Journal of **Lesson.** International Online Journal of Education Sciences, 5(3), 635-645.

Lillesand, Thomas M. and Ralph, Kiefer W. (2000). **Remote Sensing and Image Interpretation.** Fourth Edition. New York : John Wiley & Son, Inc.

Malpass, John R. (1999, May - June). **Self - Regulation, Goal Orientation, Self - Efficacy,**

Marzano. Robert J. (2001). **Designing a New Taxonomy of Educational Objectives.** McGraw-Hill.

Mikulas, W. L. 1978. **Behavior Modification.** New York : Harper and Row,Publisher.

Moursund, D. (2009). **Project-Based Learning : Using Information Technology.** New Delhi :Vinod Vasishtha for Viva Books Private limited.

Nowak, J. A. (2007). **The Problem with Using Problem-based Learning to Teach Middle School Earth/Space Science in a High Stakes Testing Society.** Journal of Geoscience Education, 55 (1), 62-66.

Nowak, J. A. and Plucker, J. (2002). **Do as I say, not as I do? Student assessment in problem-based learning, Inquiry.** Critical Thinking Across the Disciplines, 21, 17-31.

Piaget, Jean. (1962). **The Stage of the Intellectual Development of the child's Thinking and Reasoning.** Penquin Book.

Robert J. Sternberg and Wendy M. Williams. (1998). **Intelligence, instruction, and assessment.** Mahway, N.J. : L. Erlbaum Associates.

Satchwell, R., & Loepp, F. L. (2002). **Designing and Implementing an Integrated Mathematics,Science, and Technology Curriculum for the Middle School.** Journal of Industrial Teacher Education. Retrieved from http://scholar.lib.vt.edu.

School Science Classroom*: Putting Learning by Design Into Practice*.The Journal of the Learning Science, 495-547.

School Student. Roeper Review. 24(4) : 281 - 288.

Schunk, D.H. 2000. **Learning Theories : An Educational Perspective.** 3 rd ed. NewJersy : Prentice - Hall.

Science and Technology, 4 (2), 9-17.

Science Process Skills of Prospective Teacher of Science Education in Biology

Vernon, D T A & Blake, R L. (1993). **Does problem-based learning work? A meta-analysis of evaluative research.** Academic Medicine, 68, 550-563.

Washington D.C : Bullentin NO.3 A of Association of childhoed Education Inter.

Watson,G.and Edward, M.Glaser. (1964). **Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal for**

Woolfolk , Anita E.1993. **Educational Psychology.** (5th ed) Allyn & Bacon

Worry, and High - Stakes Math Achievement for Mathematically Gifted High

Wu, Hsin-Kai. (2006). **Middle School Students' Development of Inscriptional Practices in Inquiry-based Science Classrooms.** Dissertation Abstracts International,

Yilmaz, C. and Turkmen, N. (2013). **An investigation of the effect of project-based**

Ym and Ym. New York : Harcourt Brance and World.

Zimmerman, B. J. (1989). **A social cognitive view of self-regulated academic learning.**

การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

The Development of Piano and Keyboard Playing Skills for Middle School's Student by Using Learning Packages

สุธีระ เดชคำภู[1]
อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล 3) ศึกษาความพึงพอใจ ต่อการใช้ชุดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้อง 3 จำนวน 36 คน โรงเรียนเสนานิคม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ ชุดกิจกรรม แบบทดสอบหลังเรียน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดความสามารถการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด แบบสอบถามความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเก็บรวมรวบข้อมูลประมวลผล และวิเคราะห์สรุปผล อภิปรายโดยใช้ตารางและการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 69.44 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 30.53 3) ความพึงพอใจต่อการเรียนวิชาดนตรีโดยใช้ชุดกิจกรรม ภาพรวม อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 4.41) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 4.67) ด้านครูผู้สอน (ค่าเฉลี่ย 4.53) และ อยู่ในระดับมากคือ ด้านสื่อการสอนของชุดกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.40)

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด , ชุดกิจกรรม

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

วิชาดนตรีได้รับการยอมรับว่าเป็นวิชาที่มีเนื้อหาสาระสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะ วงการศึกษาจึงจัดวิชาดนตรีไว้ในกลุ่มของวิชาศิลปะ เพราะวิชาดนตรีสนับสนุนการทำงานร่วมกันของร่างกายและสมอง ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญสำหรับวิชาที่เป็นพื้นฐาน ดังนั้นกลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีและศิลปะเป็นกลุ่มสาระที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงามมีสุนทรียภาพ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมทางดนตรีจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้

พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ 2542 : หมวด 9 กับการจัดการเรียนการสอน มาตรา 63 – 69 สรุปได้ว่า หน้าที่ในส่วนของครูที่จะต้องทำเพื่อให้มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ 1) ครูต้องทำการผลิต สื่อ ตำราเรียน วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและทันสมัย 2)ครูต้องมีการพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในฐานะที่เป็นผู้ผลิตและผู้ใช้ เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3)ครูต้องมีการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีให้กับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ฉะนั้นวิธีการจัดการเรียนรู้จึงควรมุ่งเน้นการสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจให้มาก โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อการสอน เพื่อนำเสนอเทคนิคการฝึกหัดด้านดนตรี จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะได้ดียิ่งขึ้น

ทั้งนี้ในด้านกลุ่มสาระการเรียนรู้ดนตรีและศิลปะนั้น ครูผู้สอนจะต้องมีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ อธิบายรายละเอียดต่างๆ แล้วให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง และจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนซ้ำๆ บ่อยๆ จนเกิดความชำนาญ สิ่งหนึ่งที่สามารถช่วยให้การสอนของครูได้ผลดีขึ้นก็คือ สื่อการสอน ที่ครูสามารถจัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนสนใจ เข้าใจในเนื้อหาการเรียนรู้ได้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นสื่อของจริงวีดิทัศน์ สไลด์เทป ซีดีรอม หนังสือ ฯลฯ และเนื่องด้วยในชั้นเรียนมีนักเรียนจำนวนมาก

ทำให้เกิดปัญหา คือ ครูไม่สามารถสอนนักเรียนแบบตัวต่อตัวได้อย่างทั่วถึง ขาดแคลนครูผู้สอน อีกทั้งในด้านของเวลาที่มีจำกัด จำนวนเครื่องดนตรีที่มีจำกัดและความแตกต่างระหว่างบุคคล นักเรียนบางคนเรียนรู้ได้ไว บางคนเรียนรู้ได้ช้า ทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนดนตรีต่ำ สอดคล้องกับ อรนุช บุญถนอม (2542 : 2) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนคีย์บอร์ดสำหรับนักเรียนนั้น จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสม วิธีการเรียนการสอนที่ดีทันต่อความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารที่ทันสมัยในสังคมปัจจุบัน ครูผู้สอนทำหน้าที่คอยกำกับดูแล ให้คำปรึกษาและแนะนำส่งเสริมให้นักเรียนมีกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ จากการสำรวจสภาพการเรียนการสอนเปียโนและคีย์บอร์ดในปัจจุบันการเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังคงดำเนินในรูปแบบครูเป็นศูนย์กลาง ไม่กระตุ้นให้นักเรียนมีพัฒนาการเรียนรู้เพิ่มขึ้น การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน การนำเสนอสื่อการสอนคีย์บอร์ดมีอยู่ในวงจำกัด ขาดสื่อสมัยใหม่ ดั่งวิธีการสอนจึงไม่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ของนักเรียนให้เกิดขึ้นได้

ชุดกิจกรรมเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งที่ใช้สำหรับการเรียนการสอน ซึ่งแต่ละรายวิชาจะจัดทำขึ้นสำหรับวิชานั้นๆ อุษา รัตนบุปผา (2547, น. 16) กล่าวถึงชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ว่า จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ตามจุดประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสามารถของแต่ละบุคคล นอกจากนี้แล้วยังทราบผลการปฏิบัติกิจกรรมนั้นอย่างรวดเร็ว ท้าให้ไม่เกิดความเบื่อหน่าย หรือเกิดความท้อแท้ในการเรียน เพราะผู้เรียนสามารถกลับไปศึกษาเรื่องที่ตนเองยังไม่เข้าใจใหม่ โดยไม่ต้องกังวลว่าจะท้าให้เพื่อนเสียเวลาคอย หรือตามเพื่อนไม่ทัน และประเสริฐ สำเภารอด (2552, น. 12) สรุปไว้ว่า ชุดกิจกรรม หมายถึง ชุดการเรียนการสอนประเภทสิ่งตีพิมพ์และกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมด้วยกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อกิจกรรม 2) คำชี้แจง 3) จุดประสงค์ 4) เวลาที่ใช้ 5) วัสดุอุปกรณ์ 6) เนื้อหาและใบความรู้ 7) สถานการณ์ 8) กิจกรรม 9) แบบทดสอบท้ายกิจกรรม สำหรับประโยชน์ของชุดกิจกรรม อุษา คำประกอบ (2530, น. 33)ได้กล่าวถึงคุณค่าของชุดกิจกรรมตามแนวคิดของแฮริสเบอร์เกอร์ ไว้ 5 ประการ คือ (1)นักเรียนสามารถทดสอบตัวเองก่อนว่ามีความสามารถระดับใด หลังจากนั้นก็เริ่มต้นเรียนในสิ่งที่ตนเองไม่ทราบ ทำให้ไม่ตองเสียเวลามาเรียนในสิ่งที่ตนเองรู้อยู่แล้ว (2)นักเรียนสามารถนำบทเรียนไปเรียนที่ไหนก็ได้ตามความพอใจไม่จำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ (3)เมื่อเรียนจบแล้วผู้เรียนสามารถทดสอบตัวเองได้ทันทีเวลาไหนก็ได้และได้ทราบการเรียนของตนเองทันทีเช่นกัน (4)นักเรียนมีโอกาสได้พบปะกับผู้สอนมากขึ้น เพราะผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูก็มีเวลาให้คำปรึกษากับผู้เรียนที่มีปัญหาในขณะใช้ชุด

กิจกรรมด้วยตนเอง (5)นักเรียนจะได้รับคะแนนอะไรนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียนเอง ไม่มีคำว่าสอบตกสำหรับผู้ที่เรียนไม่สำเร็จแต่จะทำให้ผู้เรียนกลับไปศึกษาเรื่องเดิมนั้นใหม่ จนผลการเรียนได้ตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

นอกจากนั้นเรื่องของเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำมาประยุกต์ (คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2555) ได้แก่ การจัดโปรแกรมการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอนในปัจจุบันมักอยู่ในรูปของสื่อประสม (Multimedia) หมายถึงนำเสนอได้ทั้งภาพ ข้อความ เสียง ภาพเคลื่อนไหวฯลฯ โปรแกรมช่วยสอนนี้เหมาะกับการศึกษาด้วยตนเอง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถโต้ตอบกับบทเรียนได้ตลอด เพื่อให้ผู้เรียนรู้บทเรียนได้อย่างถูกต้องและเข้าใจในเนื้อหาวิชาของบทเรียนนั้นๆ การใช้มัลติมีเดีย คือการใช้คอมพิวเตอร์ร่วมกับโปรแกรมซอฟต์แวร์ในการสื่อความหมายโดยการผสมผสานหลายชนิด เช่น ข้อความ สีสันภาพกราฟิก ภาพเคลื่อนไหว เสียง และภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และผู้ใช้สามารถควบคุมสื่อได้ตามต้องการ ระบบการเรียนการสอนทางไกล ระบบการกระจายการศึกษา ที่ได้ผลในปัจจุบันและเข้าถึงมวลชนจำนวนมาก ย่อมต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้าช่วย เพื่อกระจายโอกาสทางการศึกษา โดยไม่มีข้อจำกัดด้านเวลา ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนเองต้องการเรียนหรือสนใจได้

ในด้านการศึกษานั้น ได้มีเทคโนโลยีด้านการศึกษามากมายนับไม่ถ้วน ไม่ว่า จะเป็นสื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนการสอน สื่ออินเตอร์เน็ตที่ช่วยในการสืบค้นข้อมูลได้อย่างไม่จำกัด สื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวีดีทัศน์ คอมพิวเตอร์เพื่อการเรียนการสอน รวมไปถึงอุปกรณ์การเชื่อมต่ออินเตอร์เน็ต และอินทราเน็ตสำหรับภายในองค์กรการศึกษา หรือ โรงเรียน สถานที่ต่าง ๆ อีกนับไม่ถ้วน จึงทำให้เกิดสื่อมัลติมีเดียขึ้นมามายมาก

การเรียนการสอนโดยใช้เว็บเป็นหลัก เป็นการจัดการเรียน ที่มีสภาพการเรียนต่างไปจากรูปแบบเดิม การเรียนการสอนแบบนี้ อาศัยศักยภาพและความสามารถของเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการนำเอาสื่อการเรียนการสอน ที่เป็นเทคโนโลยี มาช่วยสนับสนุนการเรียนการสอน ให้เกิดการเรียนรู้ การสืบค้นข้อมูล และเชื่อมโยงเครือข่าย ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกสถานที่ และทุกเวลา การจัดการเรียนการสอนลักษณะนี้ มีชื่อเรียกหลายชื่อ ได้แก่ การเรียนการสอนผ่านเว็บ (Web-based Instruction) การฝึกอบรมผ่านเว็บ (Web-based Trainning) การเรียนการสอนผ่านเวิล์ดไวด์เว็บ (www-based Instruction) การสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e - Learning) เป็นต้น

ถนอมพร เลาหจรัสแสง (2547) ได้กล่าวถึง ความหมายของ e - Learning ว่าหมายถึง การเรียนเนื้อหาหรือสารสนเทศสำหรับการสอนหรือการอบรม ซึ่งใช้การนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหววีดิทัศน์และเสียง โดยอาศัยเทคโนโลยีของเว็บ (Web Technology) ในการถ่ายทอดเนื้อหา รวมทั้งใช้เทคโนโลยีการจัดหลักสูตร (Course Management System) ในการบริหารจัดการงานสอนต่าง สอดคล้องกับ กรกต ธัชศฤงคารสกุล (2554 : 409 E-Journal, SU Vol.5) สื่อประเภทมัลติมีเดียเป็นสื่อที่มีการตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน มีภาพ สี ประกอบฉากในบทเรียน และการออกแบบที่ดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ดังนั้น สื่อ e – Learning จึงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่น่าสนใจและมีประโยชน์ สามารถช่วยลดภาระงานของครู สามารถสรุปเนื้อหา กำหนดเวลา และรายละเอียดต่างๆ ได้ล่วงหน้า ช่วยจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนจะรู้สึกสนุกสนานน่าสนใจ น่าตื่นเต้นต่อการเปลี่ยนภาพ เสียง แสง สี และความหลากหลาย เพราะมีทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงเหมือนจริง ภาพยนตร์ ทำให้สื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น สามารถสอนผู้เรียนพร้อมๆ กันได้เป็นจำนวนมาก ช่วยในการสาธิตได้เป็นอย่างดี

เหตุผลข้างต้นทำให้เห็นว่า การเรียนวิชาดนตรีโดยใช้สื่อ e – Learning มาประกอบกับชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งจะช่วยทำให้นักเรียนมีทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีและการอ่านโน้ตดนตรีที่สูงขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาชุดกิจกรรมขึ้น เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรี และใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e – Learning) เป็นสื่อเสริม ประกอบชุดกิจกรรมมาใช้พัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการปฏิบัติเครื่องดนตรีเปียโนและคีย์บอร์ดได้ อันจะเป็นการปลูกฝังทักษะที่จะนำไปสู่การเรียนดนตรีระดับสูงขึ้นต่อไป และยังเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่ต้องการเรียนดนตรีในรูปแบบใหม่อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล การปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ต่อการใช้ชุดกิจกรรม

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาความสามารถการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ดสูงขึ้น มีคะแนน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดกิจกรรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเสนานิคม สำนักงานเขตจตุจักร สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3 ห้องเรียน 105 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ห้อง 3 โรงเรียนเสนานิคม สำนักงานเขตจตุจักร สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 30 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น

ชุดกิจกรรม เรื่องการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ตัวแปรตาม

1. ทักษะการปฏิบัติเล่นเปียโนและคีย์บอร์ด
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล
3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดกิจกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ดนตรี เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 แผน
2. ชุดกิจกรรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด จำนวน 5 ชุด
3. แบบทดสอบหลังเรียนเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือกจำนวน 3 ชุดๆละ 10 ข้อ
4. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ
5. แบบวัดความสามารถการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด เป็นแบบวัดประเมินตามเกณฑ์ (Scoring Rubric) จำนวน 2 ชุด
6. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ต่อการเรียนรู้โดยชุดกิจกรรม จำนวน 1 ชุด

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขั้นเตรียม

ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนแก่นักเรียนเกี่ยวกับการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. ขั้นสอน

การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2559 โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนจัดการเรียนรู้ วิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 แผนจัดการเรียนรู้ รวม 14 ชั่วโมง ดังนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเปียโนและคีย์บอร์ด จำนวน 2 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง การอ่านโน้ตเปียโนและคีย์บอร์ดเบื้องต้น จำนวน 2 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง อิริยาบถท่าทางการนั่งและการวางมือที่ถูกต้อง จำนวน 2 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง การปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ดเบื้องต้น จำนวน 4 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมที่ 5 เรื่อง การบรรเลงเปียโนและคีย์บอร์ด 1 บทเพลง จำนวน 4 ชั่วโมง

หลังจากใช้ชุดกิจกรรมแต่ละชุดแล้ว ผู้สอนให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน ดังนี้

2.1 ทดสอบหลังเรียน หลังจากดำเนินการสอนตามชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเปียโนและคีย์บอร์ด จำนวน 10 ข้อ

2.2 ทดสอบหลังเรียน หลังจากดำเนินการสอนตามชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง การอ่านโน้ตเปียโนและคีย์บอร์ดเบื้องต้น จำนวน 10 ข้อ

2.3 ทดสอบหลังเรียน หลังจากดำเนินการสอนตามชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง การอิริยาบถท่าทางการนั่งและการวางมือที่ถูกต้อง จำนวน 10 ข้อ

2.4 ทดสอบความสามารถการปฏิบัติเปียโนคีย์บอร์ด หลังจากดำเนินการสอนตามชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง การปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ดเบื้องต้น จำนวน 1 ชุด

2.5 ทดสอบความสามารถการปฏิบัติเปียโนคีย์บอร์ด หลังจากดำเนินการสอนตามชุดกิจกรรมที่ 5 เรื่อง การบรรเลงเปียโนและคีย์บอร์ด 1 บทเพลง จำนวน 1 ชุด

3. ขั้นสรุป

หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 5 ชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.2 ทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนคีย์บอร์ด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ชั่วโมง

3.3 นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนคีย์บอร์ด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำไปประมวลผล และวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้นำผลการทดสอบหลังเรียน และแบบทดสอบวัดความสามารถ เรื่องการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้ชุดกิจกรรม ทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. ประมวลผล แปลผล และวิเคราะห์ข้อมูล

3. อภิปรายผล โดยใช้ตารางและการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเสนานิคม พบว่า มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเสนานิคม พบว่า มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 69.44 และมีนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 30.55

ตอนที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเสนานิคม ที่มีต่อการเรียนวิชาดนตรีสากล โดยใช้ชุดกิจกรรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 4.41) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 4.67) รองลงมา ด้านครูผู้สอน (ค่าเฉลี่ย 4.53) และสุดท้าย อยู่ในระดับมากคือ ด้านสื่อการสอนของชุดกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.40)

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเสนานิคม สามารถอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเสนานิคม พบว่า ผลของการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม มีนักเรียนที่มีคะแนนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 66.66 และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 จากการตั้งข้อสังเกต จะเห็นว่ามีนักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์นั้นมีมากกว่า ส่วนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ อาจเนื่องมาจากจำนวนเครื่องดนตรีไม่เพียงพอ ต่อจำนวนของนักเรียน ทำให้นักเรียนบางส่วน ไม่สามารถฝึกซ้อมได้ตามเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับ อรนุช บุญถนอม (2542, น. 2) กล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนคีย์บอร์ดสำหรับนักเรียนนั้น จำเป็นจะต้องมีอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสม และอาจเนื่องมากจาก แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้มีความสอดคล้องกับชุดกิจกรรม มีเนื้อหาที่ยากเกินไปสำหรับ

วัยของผู้เรียน ทำให้มีผู้สอบไม่ผ่านเกณฑ์ใกล้เคียงกับผู้สอบผ่าน สอดคล้องกับ สุจิต ศรีงาม (2552, น. 56) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากิจกรรมดนตรีสากลของนักเรียนชั้นมัธยมต้น ว่าควรใช้สื่อการเรียนด้านมัลติมีเดียเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับวัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บังอร สุวรรณศรี (2541) การสร้างเทปวิดีทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่องการฝึกปฏิบัติตีฆ้องวงใหญ่ สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชประชาสมาสัยในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ โดยสร้างบทเรียนเทปวีดิทัศน์สำหรับประกอบการสอน วิชาดนตรี เรื่องการฝึกปฏิบัติตีฆ้องวงใหญ่ ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนเทปวีดิทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติตีฆ้องวงใหญ่ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการเรียนรู้สูงขึ้น

ตอนที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีสากล เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด โดยใช้ชุดกิจกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเสนานิคม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 69.44 และไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 30.55 จะเห็นว่ามีนักเรียนที่ได้คะแนนผ่านเกณฑ์นั้นมีมากกว่า ส่วนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ อาจเนื่องมาจาก การพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะความสามารถในเรื่องดนตรีของเด็กนักเรียนแต่ละคนแตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุวัฒน์ นิยมค้า (2531, น. 99) ที่กล่าวว่า สมรรถภาพทางพุทธิพิสัย ความสามารถในการระลึกและจำได้ในความรู้ทั้งหลายที่เรียนมาแล้ว การรวบรวมและประมวลข้อมูลต่างๆเข้าเป็นความรู้ใหม่ จะเห็นว่าความสามารถด้านความรู้ความคิดนี้ จะเกี่ยวข้องกับความสามรถของสมอง และเป็นไปได้ว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้นมีความยากเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชัณษา รักยินดี(2556) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น 1) บทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 75.20/75.06 เป็นไปตาม เกณฑ์ที่กำหนด คือ 75/75 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ผลการปฏิบัติการเล่นคีย์บอร์ดของนักเรียน ที่เรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ด เบื้องต้น ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 85.20 อยู่ในระดับดีมาก

ตอนที่ 3 ผลความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเสนานิคม ที่มีต่อการเรียนวิชาดนตรีสากล โดยใช้ชุดกิจกรรม เรื่อง การพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ย 4.41) ความพึงพอใจระดับมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ (ค่าเฉลี่ย 4.67) รองลงมา ด้านครูผู้สอน (ค่าเฉลี่ย 4.53) และสุดท้าย อยู่ในระดับมากคือ ด้านสื่อการสอนของชุดกิจกรรม (ค่าเฉลี่ย 4.40) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุชัณษา รัก

ยินดี (2556) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนาบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยบทเรียนวีดิทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น อยู่ใน ระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ย X = 4.39, S.D. = 0.53 และสอดคล้องกับ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา : สำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 11 สงขลา (2555) ได้ศึกษาการพัฒนา ระบบ e-Learning สื่อเสริมการเรียนการสอนระบบออนไลน์ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของระบบที่มีต่อการใช้ระบบ e–Learning สื่อเสริมการเรียนการสอนระบบออนไลน์ ด้วยโปรแกรม Moodle ผู้ประเมินจำนวน 55 คน จำแนกได้ดังนี้ กลุ่มครูผู้สอน จำนวน 5 คน กลุ่มผู้เรียน จำนวน 50 คน พบว่า ลำดับที่ 1 อำนวยความ สะดวกในการเข้าสู่ระบบที่หลากหลายให้แก่ผู้ใช้ มีค่าเฉลี่ย 4.71 ลำดับที่ 2 การออกแบบโครงสร้างของ ระบบ มีค่าเฉลี่ย 4.60 และลำดับที่ 3 ความเหมาะสมของการจัดการข้อมูลสารสนเทศในระบบที่ง่ายต่อ การใช้งาน มีค่าเฉลี่ย 4.53 ตามลำดับ ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.33 คิดเป็นร้อยละ 86.60 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80 จากผลการศึกษาการพัฒนาระบบ e-Learning สื่อเสริมการ เรียนการสอนระบบออนไลน์

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมทำให้นักเรียน เกิดความรู้ความสามารถ ในการพัฒนาทักษะการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด เพราะในชุดกิจกรรมมีการใช้บทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning) ที่มีทั้งเสียงและภาพเคลื่อนไหวประกอบเป็นสื่อเสริม ซึ่งสามารถตอบสนองผู้เรียนได้ อีกทั้งในชุดกิจกรรมยังมีใบความรู้และใบงาน ให้ผู้เรียนได้ทบทวนความรู้หลังจากที่ได้เรียนเนื้อหาทั้งหมด ก่อนทำแบบทดสอบ จากการพิจารณาคะแนนจากแบบทดสอบ และสังเกตการณ์ฝึกฝนปฏิบัติของนักเรียน พบว่า นักเรียนส่วนมากมีผลคะแนนที่ดีผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ และมีความตั้งใจในการฝึกฝนพัฒนาทักษะการปฏิบัติเครื่องดนตรีของตัวเอง แสดงให้เห็นถึงความสนใจในการเรียนวิชาดนตรีที่มากขึ้น

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์คะแนนรวมทั้งหมด จำนวน 12 คน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนไม่น้อย สาเหตุอาจเนื่องมาจากหลายๆอย่าง ได้แก่

2.1 แบบทดสอบ มีความยากเกินไป ไม่เหมาะสมกับวัย ซึ่งดูจากคะแนนการสอบวัดความรู้ และความสามารถ หลังเรียน พบว่านักเรียนที่สอบไม่ผ่านเกณฑ์ มีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนที่

ผ่านเกณฑ์ โดยเฉพาะ ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง การอ่านโน้ตเปียโนและคีย์บอร์ดเบื้องต้น ซึ่งเป็นเรื่องทฤษฎีดนตรี มีนักเรียนจำนวนมาก ที่ไม่ผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ80 ที่ตั้งไว้ หรืออาจเนื่องมาจากการตั้งเกณฑ์คะแนนสูงไป

2.2 ผู้เรียนบางคนไม่สนใจและชื่นชอบในดนตรี ซึ่งทำให้เกิดความตั้งใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติเครื่องดนตรีน้อยกว่าผู้อื่น บางคนต้องการเล่นได้ แต่ไม่มีความอดทน ไม่ชอบการฝึกซ้อม เมื่อเห็นว่าการเล่นเครื่องดนตรีนั้นยากก็มักจะคิดว่าตนเองทำไม่ได้ ทำให้ไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ครูผู้สอนควรสร้างกำลังใจและหาแรงจูงใจให้กับผู้เรียน เช่น คำชื่นชมยินดี หรือรางวัล สำหรับคนที่ปฏิบัติได้

2.3 ผู้เรียนที่มีพัฒนาการช้า มีความพกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ทำการทดลอง มีการสอนแบบเรียนร่วมของผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทำให้ผู้เรียนบางคนตามเนื้อหาบทเรียนไม่ทันเพื่อนในชั้นเรียน และสอบวัดความรู้ความสามารถวิชาดนตรีต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ครูผู้สอนจะต้องเพิ่มเวลาเรียนให้กับผู้เรียนกลุ่มนี้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้และฝึกฝนพัฒนาทักษะของตนเองให้ทันเพื่อนในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ในการใช้ชุดกิจกรรมประกอบการสอนการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด ผู้สอนจะต้องเพิ่มบทบาทของตนเอง นอกจากเป็นครูผู้สอนแล้ว ต้องทำหน้าที่ coaching คอยกำกับให้คำชี้แนะแก่ผู้เรียนในขณะที่ฝึกฝนและฝึกซ้อม เพื่อกระตุ้นผู้เรียนตลอดเวลา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น

2. ครูผู้สอนควรศึกษาวิธีการและขั้นตอนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อเสริมต่างๆที่ใช้ควบคู่กับชุดกิจกรรมให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนที่จะนำไปใช้กับนักเรียน เพื่อจะได้ช่วยดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

3. ควรเพิ่มระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองให้เหมาะสมกับกิจกรรมเนื่องจากวิชาดนตรีเป็นวิชาที่เน้นการปฏิบัติ ผู้เรียนจะต้องใช้เวลาในการฝึกฝนค่อนข้างมาก และต้องฝึกซ้อมตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อที่จะสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีให้เป็นบทเพลงได้

4. การเรียนการสอนปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ด จำเป็นจะต้องมีอุปกรณ์เครื่องดนตรี สื่อการเรียนการสอนที่เพียงพอและเหมาะสมต่อจำนวนของนักเรียนอีกด้วย เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝนการปฏิบัติตามที่ตนเองได้เรียนตามชุดกิจกรรม

5. ควรเพิ่มเวลาเรียนให้กับผู้เรียนที่มีพัฒนาการช้า มีความพกพร่องทางสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้และฝึกฝนพัฒนาทักษะของตนเองให้ทันเพื่อนในชั้นเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมโดยใช้เทคนิคการสอนอื่นๆ เช่น เพื่อนช่วยเพื่อน หรือ การเรียนแบบจับคู่ เพื่อฝึกฝนการปฏิบัติเปียโนและคีย์บอร์ดต่อไป

2. ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมสำหรับผู้ที่มีพัฒนาการช้า และมีความพกพร่องทางสติปัญญา หรือผู้เรียนที่มีต้องการพิเศษ เพื่อให้ผู้เรียนได้ความรู้และฝึกฝนพัฒนาความสามารถของตนเองต่อไป

บรรณานุกรม

วิทยานิพนธ์

กรกต ธัชศฤงคารสกุล. (2554). **การพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเรื่องดนตรีจีนบางหลวง.** วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม

บังอร สุวรรณศรี. (2541). **การสร้างเทปวีดิทัศน์ประกอบการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การฝึกปฏิบัติตีฆ้องวงใหญ่ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนราชประชาสมาสัยในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสมุทรปราการ.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพฯ

ประเสริฐ สำเภารอด. (2552). **การพัฒนาชุดกิจกรรมเรื่องระบบนิเวศในโรงเรียน สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเซนต์ดอมินิก**. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา. (2555). **การพัฒนา ระบบ e - Learning สื่อเสริมการเรียนการสอนระบบออนไลน์ กรณีศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองสงขลา**. วิจัย ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา : สำนักบริหารยุทธศาสตร์ และบูรณาการการศึกษาที่ 11. สงขลา

สุชัณษา รักยินดี. (2556). **การพัฒนาบทเรียนวีดีทัศน์ เรื่อง การเล่นคีย์บอร์ดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนดรุณาราชบุรี.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การประถมศึกษา) มหาวิทยาลัยศิลปากร บัณฑิตวิทยาลัย. กรุงเทพฯ

อรนุช บุญถนอม.(2542). **การพัฒนาชุดการสอนเรื่องคีย์บอร์ดเบื้องต้นวิชาดุริยางค์สากลสำหรับนักเรียนระดับชั้นนาฏศิลป์ชั้นต้น.** ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี

อุษา คำประกอบ. (2530). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติทางวิทยาศาสตร์ด้านการมีเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์โดยใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองกับการสอนตามคู่มือครู.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ

อุษา รัตนบุปผา. (2547). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง แบบและความสัมพันธ์สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1**. (ปริญญานิพนธ์ สาขาหลักสูตรและการสอน). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

หนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. พ.ศ. 2542 หมวด9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาหมวด มาตร 63-69 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว. กรุงเทพฯ

_____. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**.กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ

ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2545). **Design e-learning : หลกัการออกแบบและ การสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน**. อรุณการพิมพ์. กรุงเทพฯ

สุจิต ศรีงาม. (2552). **สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมดนตรีสากลในโรงเรียมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดอุบลราชธานีเขต 1**. วารสารวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

สุวัฒน์ นิยมค้า. (2531). **ทฤษฎีและทางปฏิบัติในการสอนวิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะหาความรู้ เล่ม 1**. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. กรุงเทพฯ

ออนไลน์

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. (2555) **เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำมาประยุกต์.** Web Site. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2560. เข้าถึงได้จาก http://science.srru.ac.th/science/?cat=2&filter_by=popular&paged=3&lang=en

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

A STUDY OF FACTORS AFFECTING LEARNING ACHIEVEMENT OF GRADUATE STUDENTS IN CURRICULUM AND INSTRUCTION PROGRAM, DHURAKIJ PUNDIT UNIVERSITY

สุพิชญ์กฤตา พักโพธิ์เย็น[1]
อัญชลี ทองเอม[2]
ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 2) ศึกษาปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อนของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 3) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 และ ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เขตหลักสี่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมจำนวนทั้งหมด 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุด้วยวิธีเพิ่มตัวแปรอิสระแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[3] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ส่วนใหญ่มีผลการเรียนคะแนนเฉลี่ยสะสม (Grade Point Average: GPA) 3.51-4.00 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 และ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61

2. ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อน ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.36, S.D.= 0.77)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 มี 2 ปัจจัย ได้แก่ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา และการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย โดยปัจจัยทั้งสองร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาได้ร้อยละ 23.6

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการช่วยพัฒนาคนทั้งทางด้านปัญญา บุคลิกภาพและช่วยให้ประสบความสำเร็จในชีวิต ทุกประเทศจึงหาทางส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานความเป็นเลิศ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ดังที่มาตรา 6 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5, 13)

มนุษย์มีความเชื่อประการหนึ่งว่า การศึกษา คือ การสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มีความพร้อมที่จะประกอบการงานอาชีพ และสามารถดำรงตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข กล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นความจำเป็นและสำคัญสูงสุดของชีวิต เนื่องจากการศึกษานั้นสามารถช่วยแก้ไขปัญหาได้ในทุก ๆ ด้าน มนุษย์นั้นต้องการปัจจัยสี่ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค แต่สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นหรือพัฒนาได้เลย หากมนุษย์ไม่มีการศึกษาหาความรู้

ท่ามกลางกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เกิดปรากฏการณ์ทั้งด้านดีและด้านร้าย ประเทศไทยต้องพยายามก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์เหล่านี้ ในภาวะเช่นนี้ “การศึกษา” คือสิ่งสำคัญที่ทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจกัน เพราะการศึกษาทำให้คนฉลาด มีเหตุผล คิดแก้ไขปัญหาเป็น ประเทศไทยจะก้าวไปในทิศทางใดหรืออยู่ลำดับที่เท่าไรใน

สายตาของคนต่างชาตินั้นล้วนขึ้นอยู่กับการศึกษา เพราะการศึกษาสร้างคน และคนสร้างชาติ จะช่วยพัฒนาสังคมให้เกิดความก้าวหน้าและมีสุข

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และได้ดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Framework: TQF) ที่มุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐานประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก รวมถึงการสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นกลไกในการรักษาคุณภาพและมาตรฐานของสถาบันอุดมศึกษา วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เปิดสอนหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 มีพันธกิจในการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบสูง และมีคุณธรรม เสริมสร้างงานวิจัย และความเป็นเลิศทางวิชาการ บริหารงานด้วยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และโปร่งใส บริการวิชาการ เพื่อสอดรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ในปีการศึกษา 2557 วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้ปรับปรุงหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน และได้รับการรับรองปริญญาจากครุสภา เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาตามเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด มีสิทธิ์ขอขึ้นทะเบียนรับใบประกอบวิชาชีพครูได้ และในช่วงปีการศึกษา 2557 ถึง ปีการศึกษา 2558 รับนักศึกษาจำนวน 2รุ่น รุ่นละไม่เกิน 30 คน อีกทั้งยังมีโครงสร้างหน่วยกิตในกลุ่มวิชาพื้นฐาน 3 หน่วยกิต กลุ่มวิชาบังคับ 21 หน่วยกิต กลุ่มวิชาเลือก 3 หน่วยกิต การฝึกปฏิบัติวิชาชีพ 6 หน่วยกิต วิทยานิพนธ์ 12 หน่วยกิต (วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. 2559) ผู้วิจัยมองเห็นว่าผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาอื่น ๆ เริ่มมีความต้องการจะเข้ามาศึกษา หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน เพื่อที่จะมุ่งมั่นจะประกอบวิชาชีพครู และกระบวนการจัดการเรียนการสอนของวิทยาครุศาสตร์ที่ผ่านมาผู้วิจัยได้สังเกตเห็นความแตกต่างของการเรียนรู้ของนักศึกษาในหลักสูตรนี้ กล่าวคือ ในบางรายวิชานักศึกษาให้สนใจในการเรียนดี และมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูง แต่ในบางรายวิชานักศึกษาสนใจเรียนน้อย และมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่ำ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของบัณฑิตศึกษา เพราะปัจจัยเหล่านี้อาจทำให้เกิดความสำเร็จต่อการเรียนในระดับบัณฑิตศึกษา และเป็นสิ่งที่สถาบันควรนำข้อมูลมาศึกษา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำมาพัฒนาปรับปรุงในการผลิตมหาบัณฑิตของสถาบันให้มีคุณภาพเพิ่มยิ่งขึ้น อีกทั้งหลักสูตรยังสามารถนำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในอนาคตและพัฒนานักศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อนของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อน สามารถร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 2 และ ปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เขตหลักสี่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร รวมจำนวนทั้งหมด 50 คน

2. ตัวแปร

2.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา อันได้แก่

1) ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล 2) ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา 3) ปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อน

2.2 ตัวแปรตาม คือ

2.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3. ระยะเวลาในการวิจัย คือ ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ภาคการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีทั้งหมด 2 ชุดดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา ประกอบไปด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับเพศ สาขาที่จบ ผลการเรียนเฉลี่ยสะสม (Grade point average : GPA) ตลอดปีการศึกษา 2558 รายได้ ซึ่งเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (check list) และแบบเติมคำตอบ จำนวน 5 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล
    1.1 เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา
    1.2 พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา
2. ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา
    2.1 หลักสูตรของวิทยาลัยครุศาสตร์
    2.2 คุณภาพการสอนและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์
    2.3 การสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย
3. ปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อน
    3.1 การสนับสนุนของครอบครัวหรือผู้ปกครอง
    3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อกับผู้อำนวยการสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ขอข้อมูลนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาชั้นปีที่ 2 และ 3 สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ปีการศึกษา 2559 เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการทำวิจัยและขออนุญาตเก็บข้อมูลจากนักศึกษาดังกล่าว

2. ผู้ทำวิจัยติดต่อกับนักศึกษา ชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและแจกแบบสอบถาม โดยให้เวลาตอบแบบสอบถาม 1 สัปดาห์ เนื่องจากคำถามในแบบสอบถามมีจำนวนหลายข้อและหลายวิชา จึงต้องให้เวลานักศึกษาในการตอบ

3. หลังจาก 1 สัปดาห์แล้ว ผู้วิจัยจึงตามเก็บแบบสอบถามเพื่อนำมารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปถ้าแบบสอบถามตรงไหนไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยกลับไปขอให้ผู้ตอบแบบสอบถามช่วยตอบให้สมบูรณ์ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษา และปัจจัยด้านต่าง ๆ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยใช้การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุด้วยวิธี Stepwise (Stepwise Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีผลการเรียนคะแนนเฉลี่ยสะสม.51-4.00 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 และ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61

2. ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษา และปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อนของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาฯ โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.36, S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean= 4.45, S.D.= 0.66) ได้แก่ ด้านคุณภาพการสอนและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรของวิทยาลัยครุศาสตร์

ปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อนอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.40, S.D.= 0.79) ได้แก่ การสนับสนุนของครอบครัวหรือผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.17, S.D.= 0.86) ได้แก่ เจตคติ แรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษาและพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษามี 2 ปัจจัย ได้แก่ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา และการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ส่วนใหญ่มีผลการเรียนคะแนนเฉลี่ยสะสม 3.51-4.00 จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 81.25 และ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 ซึ่งสอดคล้องกับไพศาล หวังพาณิช (2526: 89) กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ว่าเป็นคุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอน เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการฝึกฝนอบรม อุทุมพร จามรมาน (2535: 38) ได้กล่าวถึงผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เป็นการบอกความสามารถของผู้เรียน ในการวิเคราะห์ วิจารณ์ ความพยายามในการเรียน ทักษะในการศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติ มีการเข้าห้องเรียน มีความสนใจ

และมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2548: 231-241) ได้กล่าวว่า การรู้ถึงผลของการศึกษา เช่น การทดสอบ การแข่งขัน ทำให้ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้ใช้ความพยายาม มีแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ (2554 :108) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาในระดับปริญญาโท ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโท โดยจำแนกตามคณะ/สถาบัน สรุปได้ ดังนี้1) คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษาได้แก่ เพศ อายุ การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท แผนการศึกษาในระดับปริญญาโท และระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท 2) คณะบริหารธุรกิจ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ ระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท 3) คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษาได้แก่ เพศ การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท แผนการศึกษาในระดับปริญญาโท และระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท 4) คณะสถิติประยุกต์ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษาได้แก่ อายุ การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท แผนการศึกษาในระดับปริญญาโท ระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษาในระดับปริญญาตรี และการได้รับเกียรตินิยมในระดับปริญญาตรี 5) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท แผนการศึกษาในระดับปริญญาโท และระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท 6) คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท 7) คณะภาษาและการสื่อสาร ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษาได้แก่ ระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท 8) ระดับสถาบัน ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนของนักศึกษา ได้แก่ เพศ อายุ คณะที่ศึกษาในระดับปริญญาโท ที่ตั้งสถานศึกษาในระดับปริญญาโท การได้รับทุนการศึกษาในระดับปริญญาโท แผนการศึกษาในระดับปริญญาโท ระยะเวลาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท กลุ่มสาขาวิชาที่ศึกษาในระดับปริญญาโท และการได้รับเกียรตินิยมในระดับปริญญาตรี และภารดี อนันต์นาวี (2556 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาจีนมหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.96) เมื่อจำแนกตามระดับปริญญา นักศึกษาจีนระดับปริญญาตรีโดยรวมอยู่ระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.84) นักศึกษาจีนระดับปริญญาโดยรวมอยู่ระดับดี (ค่าเฉลี่ย3.84) นักศึกษาระดับปริญญาเอกโดยรวมอยู่ระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย 3.94)

2. ปัจจัยด้านต่าง ๆ ของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 4.36, S.D.= 0.77) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

ปัจจัยด้านการจัดการการศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean= 4.45, S.D.= 0.66) ได้แก่ ด้านคุณภาพการสอนและพฤติกรรมการสอนของอาจารย์อยู่ในระดับสูงสุด รองลงมา คือ ด้านหลักสูตรของวิทยาลัยครุศาสตร์

ปัจจัยด้านครอบครัวและเพื่อนอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.40, S.D.= 0.79) ได้แก่ การสนับสนุนของครอบครัวหรือผู้ปกครอง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลอยู่ในระดับมาก (Mean= 4.17, S.D.= 0.86) ได้แก่ เจตคติ แรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษาและพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา

ดังที่สุธาทิพย์ จรรยาอารีกุล. (2539 : 3) กล่าวว่า ระบบการจัดการศึกษา ล้วนแต่มีผลกระทบต่อผลการเรียนของนักศึกษาทั้งสิ้น ซึ่งอาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ หรืออาจจะต้องพ้นสภาพไปในที่สุด แคโรล (Carroll 1963 : 730, อ้างถึงใน ครองสิน มิตะทัง 2548 : 39) ให้ความหมายคุณภาพการสอนว่า หมายถึง การจัดเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะที่ช่วยให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว พยุงศักดิ์ สนเทศ (2531 : 9) ได้แสดงความคิดเห็นว่าพฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ดี และสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนจะทำให้นักเรียนเกิดความพอใจรักใคร่และศรัทธาในตัวครู อันจะเป็นผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก็จะดีตามไปด้วยเช่นกัน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530 : 100) ได้กล่าวถึงงานบริการเป็นงานที่มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาในด้านชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียน จัดขึ้นเพื่อนิสิตทั่วไปโดยส่วนรวม อาจแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ บริการด้านสิ่งแวดล้อม และบริการด้านวิชาการสำหรับความมุ่งหมายในการจัดบริการนักศึกษา และอรุณชัย กัณฑภา (2548 : 28) กล่าวถึงความสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้นเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการแรงจูงใจ ครูเป็นทั้งสภาพแวดล้อมและเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรงให้นักเรียนโดยใกล้ชิดการนำพาบรรยากาศที่ดีมีความอบอุ่นรอยยิ้มที่สดชื่นจริงใจมีเมตตาสรรหา และสร้างสิ่งที่สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์นับได้ว่าเป็นบุคคลที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตรงตามจุดประสงค์ ส่งเสริมความสามารถของแต่ละบุคคล ให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน แล้วดำเนินกิจกรรมด้วยความเป็นกันเอง ส่งเสริมการเรียนเป็นกลุ่มมาช่วยกันคิดช่วยกันทำ ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของเสกสรรค์ ทองติ๊บ และน้ำเงิน จันทรมณี (2557 : บทคัดย่อ) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนิสิตสาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียนของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตชอบเรียน ในสาขาวิชานี้ ในระดับมาก 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจต่อการเรียนของนิสิต โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตคิดว่าการเรียนสาขาวิชานี้ทำให้มีอนาคตที่ดีได้ ใน

ระดับมาก และนิสิตสามารถเรียนหรือทางานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ด้วยตนเอง ในระดับมาก 3) ปัจจัยด้านการปรับตัวต่อการเรียนของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตเข้าเรียนทุกครั้ง ในรายวิชาต่าง ๆ ในระดับมาก 4) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการเรียนของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตส่งงานที่ได้รับมอบหมายครบตามระยะเวลากำหนดในระดับมาก 5) ปัจจัยด้านพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า อาจารย์ได้เตรียมการสอนล่วงหน้า ในระดับมาก 6) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่อการเรียนของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น มีเพียงพอและสภาพพร้อมต่อการใช้งาน ในระดับมาก อนุวัติ คูณแก้ว (2555 : 32) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนสูงและต่ำของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ผลการวิจัย พบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ที่มีผลการเรียนสูงและต่ำ คือ นิสัยในการเรียน และ เวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า 2) ปัจจัยที่สามารถจำแนกประเภทนักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงและต่ำ มี 2 ตัวแปร ได้แก่นิสัยการเรียน และ เวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า โดยตัวแปรทั้งสองตัวแปร สามารถพยากรณ์การเป็นสมาชิกของกลุ่มนักศึกษาที่มีผลการเรียนสูงได้ถูกต้องร้อยละ 85.70 กลุ่มนักศึกษาที่มีผลการเรียนต่ำ ได้ถูกต้องร้อยละ 88.90 และสามารถพยากรณ์ทั้งสองกลุ่มได้ถูกต้องร้อยละ 87.30 3) สมการจำแนกประเภท ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐาน สามารถแสดงได้ดังนี้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ Y = -5.862 + 1.415 (นิสัยในการเรียน) + 0.020 (เวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า)สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน Z = 0.752 (นิสัยในการเรียน) + 0.569 (เวลาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า) และภารดี อนันต์นาวี (2556 : บทคัดย่อ) ได้วิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจีนมหาวิทยาลัยบูรพา ผลการวิจัยพบว่าผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านครอบครัว ด้านสถานศึกษา ด้านเพื่อนและสังคม มีตัวแปรทั้งหมด 15 ตัวร่วมกันมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจีนได้ร้อยละ 22 ปัจจัยที่สามารถพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาจีนมหาวิทยาลัยบูรพา มี 3 ตัวแปรได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ทางการเรียน (X5) การทำงานระหว่างเรียน (X7) แรงจูงใจและแรงกดดันทางสังคม (X22) โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 16.20 มีสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบดังนี้ = 2.867 + .397 (X5) + .208(X7) -.402(X22)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษามี 2 ปัจจัย ได้แก่ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา (x1) และการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย (x5) (มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05) โดยทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวร่วมกันพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษาได้ร้อยละ 23.6 ทั้งนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์มากที่สุด คือ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา (β = 0.539) ส่วนการสนับสนุนและ

สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย (x5) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์ รองลงมา (β = -0.290) ซึ่งสติกกิ้นส์ (Stiggins, 1994 : 310) ไทรแอนดิส (Triandis 1971 : 2 - 3, อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย จันทะแสง 2550 : 35) คาร์เตอร์ วี กูด (Carter V. Good 1973 : 375, อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย จันทะแสง 2550 : 27) ได้กล่าวถึงเจตคติและแรงจูงใจไว้ว่า

เจตคติ (Attitudes)ว่าเป็นความรู้สึกชื่นชอบ หรือไม่ชื่นชอบ ความรู้สึกด้านบวก หรือด้านลบ ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นความเกี่ยวเนื่องระหว่างความรู้สึก กับ สิ่งนั้นโดยเฉพาะ เช่น เจตคติต่อครู ผู้บริหาร วิชา กิจกรรมการสอน ฯลฯ ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติไว้ 3 ส่วน คือ 1) องค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจ (A Cognitive Component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้ ความเข้าใจของบุคคลต่อสิ่งเร้า ซึ่งได้แก่บุคคล สถานการณ์สังคม 2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (An Affective Component) เป็นองค์ประกอบที่ต่อเนื่องจากองค์ประกอบที่ 1 คือ เมื่อมีความรู้ความเข้าใจแล้วจะเกิดความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ 3) องค์ประกอบทางด้านการกระทำ (Behavioral Component) เมื่อเกิดองค์ประกอบที่ 1 และ 2 แล้วจะเกิดความพร้อมทางการกระทำ ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทั้ง 2 ดังกล่าว ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความปรารถนา และความพยายามอย่างสูง ของผู้เรียนที่จะศึกษาให้บรรลุสัมฤทธิ์ผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทั่วไป ของการศึกษาสอดคล้องกับเสกสรรค์ ทองติ๊บ และน้ำเงิน จันทรมณี (2557 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยด้านเจตคติต่อการเรียนของนิสิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตชอบเรียนในสาขาวิชานี้ในระดับมาก 2) ปัจจัยด้านแรงจูงใจต่อการเรียนของนิสิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นิสิตคิดว่าการเรียนสาขาวิชานี้ทำให้มีอนาคตที่ดีได้ในระดับมาก และนิสิตสามารถเรียนหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายเพื่อให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ด้วยตนเองในระดับมาก สอดคล้องกับการศึกษาของรุ่งฤดี กล้าหาญ (2554) พบว่า ความมีวินัยในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียน และความรู้พื้นฐานเดิม มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาคปฏิบัติ โดยตัวแปรด้านความมีวินัยและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนสามารถร่วมทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตพยาบาลชั้นปีที่ 3 ได้ร้อยละ 14.1

3.2 การสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักศึกษา ซึ่งอรุณชัย กัณฑภา (2548 : 28) อธิบายว่า การจัดสภาพแวดล้อมด้านการจัดการเรียนรู้ที่ดีนั้น เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการแรงจูงใจ ในการเรียนรู้สภาพแวดล้อมนั้นมีความหมายรวมถึงบรรยากาศ และบรรยากาศโดยส่วนใหญ่ถูกสร้างด้วยกระบวนการบริหารที่จะเป็นกุญแจสำคัญที่ไขไปสู่ความปรารถนาของสังคม ครูเป็นทั้งสภาพแวดล้อมและเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งผลโดยตรงให้นักเรียนโดยใกล้ชิด การนำพาบรรยากาศที่ดีมีความอบอุ่นรอยยิ้มที่สดชื่นจริงใจมีเมตตาสรรหา และสร้างสิ่งที่สร้างสรรค์

ให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์นับได้ว่าเป็นบุคคลที่สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530 : 100) ได้กล่าวถึงงานบริการเป็นงานที่มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยจัดขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักศึกษาในด้านชีวิตความเป็นอยู่และการศึกษาเล่าเรียน จัดขึ้นเพื่อนิสิตทั่วไปโดยส่วนรวม อาจแบ่งเป็น 2 ด้าน คือ บริการด้านสิ่งแวดล้อม และบริการด้านวิชาการสำหรับความมุ่งหมายในการจัดบริการนักศึกษาสอดคล้องกับเสกสรรค์ ทองติ๊บ และน้ำเงิน จันทรมณี (2557 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิชาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมต่อการเรียนของนิสิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น มีเพียงพอและสภาพพร้อมต่อการใช้งาน ในระดับมาก พบว่า การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นพบว่าการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์ (β = -0.290) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงมองว่าการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์นั้น ในด้านมหาวิทยาลัยจัดให้มีการบริการอินเทอร์เน็ตที่รวดเร็ว อาจมีไม่เพียงพอหรือการบริการอาจไม่รวดเร็วตามความต้องการ และอาจต้องการให้มหาวิทยาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์สนับสนุนและให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาชีพครูมากขึ้น ซึ่งพบว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์มากกว่านี้ จึงสวนทางกันทำให้ค่า β = -0.290 ยิ่งนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงเท่าใด นักศึกษายิ่งต้องการการสนับสนุนแต่มหาลัยอาจมีให้ไม่เพียงพอ ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิดพิจารณาในประเด็นนี้ เช่น นักศึกษามองว่ามหาวิทยาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์ควรมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือสังคมเพิ่มขึ้น และควรจัดกิจกรรมปลูกฝังความมีจิตสาธารณะด้วยการให้ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ อีกทั้งมหาวิทยาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์ควรจัดให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ส่งเสริมจัดกิจกรรมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างรุ่นพี่รุ่นน้องส่วน ส่วนอีกประเด็นที่สำคัญ คือ ควรปรับปรุงระบบอินเตอร์เน็ตให้ดีกว่าเดิม อีกทั้งควรเปิดรับจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้น และปรับเวลาในการเข้าเรียน ความรู้ทางด้านการสอน หลักสูตร และควรมีหลักสูตรและเนื้อหาที่หลากหลาย

ข้อค้นพบในงานวิจัยครั้งนี้

1. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่ มีคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.00 ร้อยละ 81.25 จะเห็นได้ว่านักศึกษามีอายุระหว่าง 23-30 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และเป็นกลุ่มที่มาจากสาขาวิทยาศาสตร์และภาษาศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งอีกส่วนหนึ่งเกี่ยวกับเจตคติแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษาที่มีความต้องการที่จะเรียนให้สำเร็จภายในเวลาที่กำหนด และคิดว่าการเรียนในสาขานี้ทำให้มีอนาคตที่ดีได้ มีวิธีการเรียนโดยบันทึกย่อ

ช่วยให้ทบทวนและจดจำ เนื่องจากเป็นหลักสูตรบล็อกคอร์ส (block course) ซึ่งมีระยะเวลาในการเรียนช่วงสั้น ๆประมาณ 4 สัปดาห์ และวัดผลประเมินผล แล้วเรียนวิชาต่อไป ดังนั้น ปัจจัยด้านต่าง ๆ คือ ด้านลักษณะส่วนบุคคล ด้านการจัดการการศึกษา ด้านครอบครัวและเพื่อน มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา จึงทำให้ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนทุกครั้งเพื่อให้มีความรู้มากขึ้น ทำงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่กำหนด นอกจากนี้ยังทุ่มเทเวลาและความรู้ความสามารถเพื่อให้มีผลงานที่ดีและผลการเรียนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ มนตรี โสคติยานุรักษ์ (2559) กล่าวว่า การเรียนแบบ บล็อกคอร์ส (Block Course) เน้นเรียนจบเป็นรายวิชา โดยแต่ละวิชาใช้ระยะเวลาเฉลี่ย 5 สัปดาห์ ซึ่งเชื่อว่ามีความเหมาะสมสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่เรียนไปทำงานไปอีกทั้งยังทำให้นักเรียนหันมาโฟกัสกับวิชาเรียนได้ดียิ่งขึ้น และมหาวิทยาลัยศรีปทุม (2559) จัดการศึกษาระดับปริญญาโทในระบบบล็อกคอร์ส(Block Course) ซึ่งเป็นที่ยอมรับจากมหาวิทยาลัยนานาประเทศทั่วโลก โดยจัดเรียนทีละวิชา กล่าวคือ เมื่อเรียนจบวิชาแรก จึงเริ่มเรียนวิชาที่ 2 ที่ 3 จนเสร็จสิ้นหลักสูตร ส่งผลให้นักศึกษาสามารถทำความเข้าใจลงลึกในแต่ละวิชาและได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลหรือสับสนจากการที่ต้องศึกษาหลายวิชาในคราวเดียว

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลในการพยากรณ์มากที่สุด คือ เจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษารวมทั้งการสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย จึงเห็นได้ว่านักศึกษาที่มีเจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียน จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่ดี มีความต้องการที่จะเรียนให้สำเร็จภายในเวลาที่มหาวิทยาลัยกำหนดส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เพราะคิดว่าการเรียนสาขาวิชาหลักสูตรและการสอนทำให้มีอนาคตที่ดีได้ การทำงานที่ได้รับมอบหมายตามระยะเวลาที่กำหนดเป็นเรื่องที่ดี มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าเรียนทุกครั้ง และการนั่งหน้าชั้นเรียน ทำให้ตั้งใจเรียนและมีความตั้งใจเรียนเพื่อเป้าหมายของตนเอง การสนับสนุนและสภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัยรวมทั้งวิทยาลัยครุศาสตร์ คือ ห้องเรียน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ สิ่งเหล่านี้อาจมีไม่เพียงพอ สภาพอาจไม่พร้อมต่อการใช้งาน มีห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ห้องปฏิบัติการ ห้องปฏิบัติการภาษา ห้องฝึกงาน ฯลฯ มีไม่เพียงพอต่อจำนวนนักศึกษา และยังไม่ค่อยตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษา โดยนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงต้องการการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์มากกว่านี้ จึงมีทิศทางสวนทางกัน ยิ่งนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาสูงเท่าใดนักศึกษายิ่งต้องการการสนับสนุนแต่มหาลัยหรือวิทยาครุศาสตร์อาจมีให้ไม่เพียงพอ

จะเห็นได้ว่าทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นข้อค้นพบที่ทางสาขาวิชา และมหาวิทยาลัยอาจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง แก้ไขระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้นและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการวางแผน ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ควรสนับสนุนให้เกิดการสร้างเจตคติและแรงจูงใจต่อการเรียนของนักศึกษา โดยอาจมีแนวปฏิบัติ เช่น การให้นักศึกษาทำแฟ้มสะสมผลงานตั้งแต่เริ่มเข้าเรียนหลักสูตร เพื่อให้นักศึกษาเก็บรวมรวบองค์ความรู้ที่ได้รับในแต่ละรายวิชา วางแผนการเรียนอย่างเป็นระบบ สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละรายวิชา หาจุดเด่นจุดด้อยของตนเอง หรือปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการเรียน เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาตนเองได้ทันท่วงที อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างวินัยให้กับนักศึกษา

2. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มีการจัดการศึกษาแบบ Block course ซึ่งการจัดการศึกษามีระยะเวลาที่สั้นและมีเนื้อหามากในแต่ละรายวิชา อาจต้องส่งเสริมโดยการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนา ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ที่ได้รับจากหลักสูตร สร้างความมั่นใจให้นักศึกษาก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานทางวิชาชีพ หลักสูตรนี้ทำให้นักศึกษามีศักยภาพเป็นที่ยอมรับและต้องการของตลาดแรงงานและสังคมมากขึ้น ในลักษณะนี้อาจารย์ผู้สอน รวมทั้งนักศึกษาต้องมีการเตรียมตัว และต้องปรับตัว เพื่อให้มีความพร้อมในการเรียน และระบบการสอนแบบบล็อกคอร์ส (Block course) นี้ ต้องอาศัยแรงจูงใจอย่างสูงเป็นแรงผลักดัน เนื่องจากนักศึกษาต้องอ่านหนังสือล่วงหน้าเพื่อเตรียมตัวไปถกประเด็นปัญหากับอาจารย์และเพื่อนเรียนในห้อง ซึ่งแต่ละวัน วิชาเรียนก็สลับสับเปลี่ยนกันไป บางครั้งสับสน เหนื่อยและกดดัน แต่เมื่อนักศึกษาเลือกแล้วจึงต้องมุมานะเรียนต่อไปให้จบตามหลักสูตรที่วางไว้ ซึ่งมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัยครุศาสตร์อาจมีกิจกรรมที่เสริมสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาอยู่เป็นระยะ ๆ เพื่อไม่ให้นักศึกษาหมดกำลังใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ในการวิจัยต่อไปอาจจะขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสาขา และคณะอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ หรือศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาหลาย ๆ มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ซึ่งควรจะใช้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาจากแบบทดสอบมาตรฐาน เพื่อให้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมาจากเกณฑ์เดียวกัน

2. เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างน้อย จึงไม่สามารถแบ่งกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบปัจจัย โดยใช้การเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สูง กลาง ต่ำ ได้ ดังนั้นในการวิจัยต่อไปอาจจะเปรียบเทียบปัจจัยต่าง ๆ โดยผ่านนักศึกษากลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สูง กลาง ต่ำ

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธวัชชัย ศุภดิษฐ์ (2554). **ปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโทของสถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554.** สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2548). **จิตวิทยาการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.

พยุงศักดิ์ สนเทศ. (2531). **การประเมินพฤติกรรมการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา.** กรุงเทพฯ : สารพัฒนาหลักสูตร.

ไพศาล หวังวานิช. (2526). **การวัดผลการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ภารดี อนันต์นาวี และคุณวุฒิ คนฉลาด .(2553). ***"รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การศึกษาแนวโน้มคุณลักษณะของครูไทยในทศวรรษหน้า(พ.ศ. 2562)"*** สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา สืบค้นวันที่ค้นข้อมูล 2 สิงหาคม 2559, เข้าถึง ได้จาก www.ksp.or.th.

มนตรี โสคติยานุรักษ์. (2553). **Block Course ยาแก้ปวดหัว.** กรุงเทพธุรกิจ. สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560, เข้าถึงได้จาก http://www.mbanewsthailand.com/2010/05/block-course/.

มหาวิทยาลัยศรีปทุม. (2559). **จัดการศึกษาระดับปริญญาโทในระบบ Block Course Modular System.** สืบค้นเมื่อ 27 มกราคม 2560, เข้าถึงได้จาก http://espuc.east.spu.ac.th/faculty/gradschool/menu01_d.htm

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). *บุคลากรนิสิตนักศึกษา.* กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. (2559). *หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.*สืบค้นเมื่อ 2 สิงหาคม 2559, เข้าถึง ได้จากhttp://www.dpu.ac.th/ces/.

สุธาทิพย์ จรรยาอารีกุล. (2539). **ปัญหาการเรียน ส่วนตัว สังคม ของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสังกัดกรมอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เสกสรร ทองติ๊บ. (2557). **ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านความปลอดภัยของพนักงานในโรงงานเตา ผลิตไมโคเวฟ. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต(วิศวกรรมความปลอดภัย),**คณะวิศวกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อนุวัติ คูณแก้ว. (2555). **การวิเคราะห์จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการเรียนสูงและต่ำของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

อุทุมพร จามรมาน. (2535). **หลักสูตรวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.** เอกสารการสอนชุดการพัฒนาแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Good, C.V. (1973). **Dictionary of Education.** New York: Mc Graw-Hill Book.

Stiggins, Richard J. (1994). **Student - Centered Classroom Assessment.** Newyork :Maxwell Macmillan College Publishing Company.

Triandis, H. C. (1971). **Attitude and Change**. New York: Wiley.

การพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์

อภิรักษ์ กุลชุตินธร[1]
อัญชลี ทองเอม[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยการพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง กลุ่มเป้าหมาย คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ เขตบางซื่อ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน แบบประเมินโครงงาน แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนส่วนใหญ่มีพัฒนาการการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงานสูงขึ้น จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน นักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 76.66 และ นักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.33

3) ความพึงพอใจโดยรวมของนักเรียนในการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =**3.77**)

คำสำคัญ : การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน, วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

The Development of Silacharaphiphat School Mathayomsuksa 2 Students' Learning of Direct Current Circuits Concepts through Project-Based Method

Apirak Kulchutinthorn [1]

Anchali Thongaime [2]

Abstract

The study aims to develop the students' learning of direct current circuits concepts through the use of project-based learning method. It has the following objectives: 1) to develop the students' learning of DC Circuits concepts through the use of project-based instructional model 2) to investigate the students' achievement of their learning of the concept of DC Circuits 3) to determine the students' satisfaction regarding their learning of the instruction on CD Circuits based on the project-based method.

The subjects of the study were 30 Mathayomsuksa -2 students (Grade 8) of Silacharaphiphat School, Bang Sue District, Bangkok Metropolis. They were selected based on the purposive sampling technique. The research instruments entail the project-based instructional plan, the evaluation form, the test of creativity, the achievement test, and the questionnaire asking the students' satisfaction of the instruction received. The statistical techniques employed are percentage, mean, and standard deviation (SD).

Results:

1) The majority of the students or eighty percent of them (24) were found to have developed better understanding of the concepts of DC Circuits, through the project-based method;

2) With regard to the students' learning achievement, it was found that 23 students (76.66%) scored no lower than the 70 per cent criteria; only 7 of them (23.33%) scored lower than the set standard.

3) The students' overall satisfaction of the instructional model was high ($\overline{X}$ =3.77).

Keywords: Project-based learning, Direct current circuits

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของไทยมีการปฏิรูปครั้งใหญ่และมีวิวัฒนาการมาเรื่อยๆ ส่งผลให้การปฏิบัติงานของทุกคนที่อยู่ในวงการศึกษามีจุดประสงค์คือ มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรการจัดการศึกษา ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2545 ได้ระบุไว้ในมาตรา 24 (5) มีข้อความสำคัญให้ครูสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ และมาตรา 30 ระบุโดยสรุปว่า ให้สถานศึกษาส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เป็นสาระการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพและเทคโนโลยี มีทักษะในการทำงาน การจัดการ สร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือวิธีการใหม่ๆ พร้อมทั้งสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ในการทำงานอย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถทำงานเป็นหมู่คณะ มีนิสัยรักการทำงาน เห็นคุณค่าและมีเจตคติที่ดีต่องาน ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่เป็นพื้นฐานได้แก่ ความขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด และอดทน อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ตามพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ร่วมมือและแข่งขันในระดับสากลในบริบทของสังคมไทย

วิจารณ์ พานิช (2555, น.11) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไทยต้องก้าวไปสู่เป้าหมายใน “ยุคความรู้” จุดท้าทายในการจัดการศึกษาควรไปในทิศทางของความสุขในการทำงานอย่างมีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ศิษย์เรียนรู้ตลอดชีวิต ครูจึงต้องยึดหลัก “สอนน้อยเรียนมาก” (Teach Less, Learn More/TLLM) ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆที่สอดคล้องกับบทเรียนให้กับผู้เรียน ครูต้องตอบได้ว่าศิษย์ได้เรียนอะไรและศิษย์ได้อะไรจากการเรียนเมื่อสำเร็จกิจกรรมการเรียนรู้นั้น ครูต้องทำอะไรหรือไม่ทำอะไร การทำหน้าที่ครูจึงไม่ผิดทางคือ ทำให้ศิษย์เรียนไม่สนุกหรือเรียนแบบขาดทักษะสำคัญคือ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” (21st Century Skills) จะเกิดขึ้นได้จาก “ครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวก” ให้ศิษย์ได้เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้แบบคงทนก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project-Based Learning) ในสาระวิชาก็มีความสำคัญ แต่ไม่เพียงพอสำหรับการเรียนรู้ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ปัจจุบันการเรียนรู้สาระวิชาควรเป็นการเรียนจากการค้นคว้าเองของศิษย์โดยครูช่วยแนะนำ และช่วยออกแบบกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนแต่ละคนสามารถประเมินความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของตนเองได้ สอดคล้องกับสุปรียา ศิริพัฒนกุลขจร (2012, น.12) ได้ให้ความเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้และวิธีคิด ให้สอดคล้องและสมดุลกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่นับวันจะมีการเปลี่ยนอย่างรุนแรงมากขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลง

วิธีการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดครั้งนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่จะต้องอยู่คู่กันต้องเกื้อกูลกันจะแยกออกจากกันไม่ได้ เมื่อมีการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ มีคำที่สำคัญที่น่าสนใจคือคำว่า “Teach Less” และ “Learn More” โดยความหมายแล้วหมายความว่าการเปลี่ยนวิธีการศึกษา ด้วยการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายจาก “ความรู้ (knowledge) ไปสู่ ทักษะ (skill or practices)” คำว่า “Teacher” ที่แปลว่า “ครู” นั้น ถือว่าเป็นคำเก่าไปแล้วนั้น จะถูกให้ความหมายหรือคำจำกัดความเสียใหม่ด้วยการเปลี่ยนมาเป็นเพียง “Facilitator” โดยระบุหน้าที่หรือคำจำกัดความว่าเป็น “ผู้อำนวยการเรียนรู้ (Coach) หรือ ผู้ชี้แนะ” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาหรือการเรียนรู้ที่มี“ครู” เป็นหลัก ไปเป็น “นักเรียน” เป็นหลัก ดังนั้นการเรียนรู้จึงจะต้องเรียนให้เลยจากเนื้อหา หลายส่วนก็ไม่จำเป็นต้องสอนผู้เรียนซึ่งผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เอง แต่ต้องสร้าง “ทักษะและเจตคติ” กับตัวของผู้เรียนขึ้นมาให้ได้ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการเรียนรู้แบบตัวใครตัวมัน (Individual Learning) เพราะการเรียนรู้ในแบบใหม่ต้องเป็นการเรียนรู้ที่แบ่งปันกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การเรียนในปัจจุบันควรให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติพร้อมเรียนทฤษฎีไปพร้อม ๆ กันไม่ใช่แยกส่วนกันเรียน ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ควรเปลี่ยนจากห้องเรียนธรรมดา (Class Room) เป็นสตูดิโอ (Studio) เป็นที่ทำงานเป็นกลุ่มๆ ซึ่ง หมายความว่าการเรียนจะเปลี่ยนจาก Lecture Based เป็น Project Based เป็นการเปลี่ยนผู้เรียนจาก “กรรม” จากเดิมเป็นผู้เรียนเป็น “ประธาน” และเป็น “กริยา” ด้วยพร้อมกัน คือเป็นผู้ลงมือทำโครงงาน (project)

ปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ในแบบ Learning by Doing ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แนวคิดนี้จะจัดการสอนแบบโครงงาน (Project-based learning) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนจากประสบการณ์ตรง ผู้เรียนได้ทดลองทำปฏิบัติ เสาะหาข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล พิจารณาหาข้อสรุป ค้นคว้าหาวิธีการ กระบวนการด้วยตนเอง หรือร่วมกันเป็นกลุ่ม เน้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาหาความรู้ตามหลักประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ค้นคว้าหาข้อมูลความรู้จากแหล่งต่างๆ มิใช่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดนิสัยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยความมั่นใจ ผลการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีประสบการณ์ของจอห์น ดิวอี้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความสุขกับการเรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานโดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย และสื่อที่เร้าความสนใจ

2. ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจ ตามความถนัดและศักยภาพด้วยการศึกษา ค้นคว้าฝึกปฏิบัติฝึกทักษะจนถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้เกิดความเชื่อมั่นเป็นแรงจูงใจให้เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน

3. กิจกรรมกลุ่มช่วยเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เกิดกระบวนการทำงาน เช่น มีการวางแผนการทำงาน มีความรับผิดชอบ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวินัยในตนเอง มีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผู้เรียนที่เรียนรู้ช้าจะเรียนรู้อย่างมีความสุข มีชีวิตชีวา ได้รับกำลังใจและได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อน ทำให้เกิดความมั่นใจ ผู้เรียนที่เรียนดีจะได้แสดงความสามารถของตนเอง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปันสิ่งที่ดีให้แก่กัน

4. ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดจากการร่วมกิจกรรมและการค้นหาคำตอบจากประเด็นคำถามของผู้สอนและเพื่อน ๆ สามารถค้นหาคำตอบและวิธีการได้ด้วยตนเอง สามารถแสดงออกได้ชัดเจนมีเหตุผล

5. ทุกขั้นตอนการจัดกิจกรรม จะสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้ซึมซับสิ่งที่ดีงามไว้ในตนเองอยู่ตลอดเวลา

6. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน โดยให้แต่ละคนเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของตน ไม่นำผลงานของผู้เรียนมาเปรียบเทียบกัน มุ่งให้ผู้เรียนแข่งขันกับตนเองและไม่เล็งผลเลิศจนเกินไป

7. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน คือ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข เกิดการพัฒนารอบด้าน มีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

จากการเรียนการสอนที่ผ่านมา ผู้วิจัยในฐานะผู้สอนรายวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้รวบรวมสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาขึ้นคือ ประการแรก ผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบบรรยายซึ่งเป็นการสอนที่ไม่มีการฝึกปฏิบัติให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และทักษะ ประการที่สอง นักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญและไม่เอาใจใส่ในการเรียนกลุ่มวิชานี้เพราะนักเรียนไม่ได้แสดงความคิดเห็นหรือพัฒนาฝีมือของตนเอง ดังนั้นการที่จะให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในกลุ่มวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยีนี้ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการนำการเรียนรู้แบบโครงงานมาจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จะทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาความรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่มดียิ่งขึ้นและเป็นการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ในอนาคตอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์

2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

สมมติฐานของการวิจัย

1. การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ มีพัฒนาการการเรียนรู้สูงขึ้น มีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ ในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้อง จำนวน 30 คน ซึ่งผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรต้น

การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

ตัวแปรตาม

1. ความสามารถในการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
3. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงแบบโครงงาน จำนวน 4 แผน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. แบบประเมินโครงงาน
3. แบบประเมินผลงาน (ชิ้นงาน) ด้านความคิดสร้างสรรค์
4. แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

5. แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (หลังเรียน) วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง

6. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้การเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองด้วยตนเอง ใช้เวลาในการสอนสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง สอนติดต่อกัน 8 สัปดาห์ รวมทั้งหมด 16 ชั่วโมง ในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2559 โดยดำเนินการดังนี้

1. ปฐมนิเทศชี้แจงข้อตกลงในการจัดการเรียนรู้ให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำโครงงาน ซึ่งมีหลายขั้นตอน

2. ดำเนินการตามแผนพัฒนาการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.1 ขั้นดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ให้นักเรียนได้ปฏิบัติความรู้ที่มีความหลากหลายและสาระการเรียนรู้ ตลอดจนจัดให้มีความยืดหยุ่นในเรื่องเวลาและสร้างสรรค์งานด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงร่วมกันและมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นนำเสนอ
2) ขั้นวางแผน
3) ขั้นปฏิบัติ
4) ขั้นประเมินผล
5) การเขียนรายงาน

2.2 ให้นักเรียนแบ่งเป็นกลุ่มๆ กลุ่มละ 6 คน ตามความสมัครใจ ศึกษาค้นคว้าเรื่องที่ทำทั้งหมดจากแผนการเรียนรู้ เพื่อจัดทำโครงงานตามความสนใจโดยกำหนดเวลาของการทำงานและการส่งงาน

2.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทำแบบประเมินต่างๆ เพื่อนำไปประมวลผล

1) แบบประเมินโครงงาน
2) แบบประเมินผลงาน (ชิ้นงาน)
3) แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
4) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (หลังเรียน) วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง
5) แบบบันทึกการเรียนรู้การทำโครงงานของนักเรียน

6) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

2.4 นำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปวิเคราะห์ทางสถิติ อภิปรายโดยใช้ตารางและการพรรณนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าร้อยละ(Percentage) ,ค่าเฉลี่ย (Mean), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)

2. แปลผลและวิเคราะห์ข้อมูล

3. ประมวลผลและอภิปรายผลโดยใช้ตารางและการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่มีพัฒนาการการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ซึ่งมีนักเรียน 4 กลุ่มๆละ 6 คน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80

2. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน พบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 76.66 และ นักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.33

3. ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.77)

อภิปรายผล

การศึกษาพัฒนาการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ ผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่มีพัฒนาการการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ซึ่งมีนักเรียน 4 กลุ่มๆละ 6 คน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 80

จะเห็นได้ว่า มีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 จำนวน 4 กลุ่ม และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 1 กลุ่ม ผลมาจากการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โครงงาน เน้นการทำกิจกรรมกลุ่มโดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาหาความรู้และผลสำเร็จของการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2551) กล่าวถึง การเรียนรู้แบบโครงงาน คือการจัดให้นักศึกษารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาหาความรู้หรือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามความสนใจของนักศึกษาการเรียนรู้แบบโครงงานนี้ จึงมุ่งตอบสนองความสนใจความกระตือรือร้นและความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนเองในการแสวงหาข้อมูลความรู้ต่างๆเพื่อทำโครงงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของโครงงานการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Project Centered Learning) ซึ่งหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มด้วยวิธีการปฏิบัติจริง เพื่อการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา อันนำไปสู่ความสามารถในการคิดวิเคราะห์แสวงหาข้อมูลและแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น และจอห์นสัน และจอห์นสัน (Johnson and Johnson,1987) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้ การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกันทุกคนมีบทบาท หน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้ว สมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น และนอกจากนั้นการใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย เป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ การฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้โดยใช้การเรียนรู้แบบโครงงานสามารถพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มของผู้เรียนได้ กล่าวคือ พฤติกรรมกลุ่มของผู้เรียนมีการพัฒนาขึ้น จากครั้งที่ 1 2 3 4 และ 5 คะแนนพฤติกรรมกลุ่มของผู้เรียนในครั้งที่ 5 ของแต่ละกลุ่ม ดีขึ้นกว่าครั้งที่ 1 นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าผู้เรียนมีความกล้าแสดงความคิดเห็น มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และมีความสนุกสนานมากขึ้น การเรียนรู้เชิงโครงงาน (PBL) เป็นการรวมทักษะที่หลากหลายรวมกันอยู่เป็นทักษะทีมีอยู่ในโลกแห่งความจริง เช่น การตั้งคำถาม (Driving Question) กระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ในเชิงลึกด้วยตนเอง (In-Depth Inquiry) การ

เรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Significant Content) การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ปรับปรุงและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมท้าทายได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ด้วยเหตุนี้กลุ่มตัวอย่างของผู้วิจัยจึงพัฒนาพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของตนเองมากขึ้น มีความรับผิดชอบ รู้จักคิดรู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาร่วมกัน เพื่อให้ตนเองและกลุ่มประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา ประทุมพร (2553: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชุมชนห้วยยายจิ๋ว จังหวัดชัยภูมิ พบว่า นักเรียนเกิดการพัฒนาอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น โดยนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ทุกคน และนักเรียนพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้นโดยนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 จำนวนร้อยละ 87 จากนักเรียนทั้งหมด และ มารียะห์ มะเซ็ง (2555: บทคัดย่อ) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนราษฎร์อุปภัมภ์ จังหวัดนราธิวาส พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

2. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน พบว่า มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ตามที่กำหนดไว้ จำนวน 23 คน คิดเป็น ร้อยละ 76.66 และ นักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ จำนวน 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 23.33 อาจเนื่องมาจากผู้เรียนมีแรงจูงใจจากการเรียนรู้แบบโครงงาน ดังที่ ทิศนา แขมมณี (2548) ให้ความหมายว่า การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ร่วมกันเลือกทำโครงงานที่ตนสนใจ โดยร่วมกันสำรวจ สังเกต และกำหนดเรื่องที่ตนเองสนใจ วางแผนในการทำโครงงานร่วมกัน คือการศึกษาหาข้อมูลความรู้ที่จำเป็นและลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางเอาไว้จนได้ข้อค้นพบหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่แล้วจึงเขียนรายงานและนำเสนอต่อสาธารณชน เก็บข้อมูล แล้วนำผลงานและประสบการณ์ทั้งหมดมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกัน และสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์ที่ได้รับทั้งหมด

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานนอกจากสามารถพัฒนาความคิดให้กับผู้เรียนได้แล้ว ยังสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนของผู้เรียนได้อีกด้วย เห็นจากกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ นักเรียนสามารถได้คะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ตามที่กำหนด จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 76.66 และมีนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 23.33 จะเห็นได้ว่ามีนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์มากกว่าจำนวนนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ ผลการทดลองของผู้วิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ

หัสดินทร์ โคทวี (2542) และจินตนา กิจบำรุง (2545 : 117) ที่พบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้แบบโครงงานสัมพันธ์มีความผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหลังการใช้การเรียนรู้แบบโครงงาน Johnson and Johnson (1978 : 53) ได้กล่าวว่า การเรียนโดยวิธีการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสามารถช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนสอน และช่วยกันแก้ไขปัญหาระหว่างเพื่อนในกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนสนใจ และเอาใจใส่การเรียนมากขึ้น

3. ระดับความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ จำนวน 30 คน พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

เนื่องจากผู้เรียนได้เกิดความรู้และความเข้าใจในการเรียน จึงทำให้ผลการสำรวจความพึงพอใจออกมาในทางที่ดี บลูม (Bloom. 1976) มีความเห็นว่าถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ตนต้องการ ก็จะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้นด้วยความกระตือรือร้น พร้อมทั้งความมั่นใจ เราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมทางด้านจิตใจได้ชัดเจน จากการปฏิบัติของนักเรียนต่องานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือก หรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น เกม ดนตรี การขับรถยนต์ หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจโดยเสรีในการเรียน มีความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจ และมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียน จะทำให้นักเรียนเรียนได้รวดเร็วและประสบความสำเร็จสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสุนทร หลักคำ (2547 : 86-88) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เรื่องการจัดทำปุ๋ยชีวภาพ โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบโครงงาน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เรียนก็อยู่ในระดับมา และดวงพร อิ่มแสงจันทร์ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่าความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการการเรียนรู้แบบโครงงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้โครงงาน เนื่องจากนักเรียนได้ฝึกทำงานร่วมกัน มีบทบาทหน้าที่ ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มด้วยวิธีการปฏิบัติจริง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จได้เมื่อกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่นักเรียนอีกขั้นหนึ่ง

2. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ผลงาน (ชิ้นงาน) ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่ทุกคน แต่นักเรียนทั้งหมดได้เรียนรู้โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริงกับเพื่อนๆสมาชิกในกลุ่ม ทำให้ตนเองมีพัฒนาการการเรียนรู้การคิดสร้างสรรค์ได้เพราะจากกระบวนการการเรียนรู้ และนักเรียนบางคนที่มีความสามารถสูง สามารถที่จะดูแลเพื่อนนักเรียนบางคนที่ไม่ค่อยเก่ง ให้สามารถทำงานร่วมกลุ่มกับเพื่อนๆจนได้รับประสบการณ์ด้วย

3. นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่ดีขึ้น ซึ่งปกติการสอนวิชานี้ไม่ได้ใช้โครงงานและการทำงานเป็นกลุ่ม จึงทำให้เห็นว่ามีนักเรียนบางคนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น จากการที่ไม่สนใจเรียนก็หันกลับมาสนใจเรียนมากขึ้น เพราะได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ

4. จากการที่นักเรียนบางคนได้คะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ ครูผู้สอนได้ให้โอกาสนักเรียนเหล่านั้นทำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในครั้งที่ 2 ซึ่งพบว่า นักเรียนที่มีคะแนนน้อย ได้มีคะแนนสอบเพิ่มขึ้น

5. ข้าพเจ้าเป็นผู้จัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานของกลุ่มสาระการงานอาชีพเป็นรายวิชาแรก วิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรง เพื่อเป็นตัวอย่างให้ครูท่านอื่นๆ เข้าใจหลักการ ขั้นตอนการสอนในแต่ละขั้นอย่างชัดเจน และนำไปทดลองในรายวิชาอื่นๆต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำผลวิจัยไปใช้

1) การพิจารณาการแบ่งกลุ่มผู้เรียน ผู้สอนไม่ควรกำหนดให้นักศึกษาคัดเลือกสมาชิกในกลุ่มกันเอง เนื่องจากผู้เรียนที่เรียนเก่งมักจะจับกลุ่มกับคนเก่งด้วยกัน ทำให้บางกลุ่มมีสมาชิกที่เรียนค่อนข้างอ่อน ไม่มีผู้นำในการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจ ดังนั้นผู้สอนจำเป็นจะต้องเป็นผู้แบ่งกลุ่มให้ โดยสมาชิกในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วยบุคคลที่มีความสามารถแตกต่างกัน เช่น เป็นนักศึกษาเก่ง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน เป็นต้น เพื่อให้เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน ครูและนักเรียนจะต้องทำความเข้าใจหลักการ ขั้นตอนการสอนในแต่ละขั้นเป็นอย่างดี เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจกระบวนการเรียนรู้อย่างชัดเจนถึงแม้ว่าการใช้โครงงานเป็นฐานในการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการทำชิ้นงาน ครูผู้สอนอาจต้องทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำกับนักเรียนกลุ่มที่ไม่ค่อยเก่ง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกลุ่มนั้นๆประสบความสำเร็จ และเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและสมาชิกในกลุ่ม ขั้นตอนการเรียนรู้ในกิจกรรมนั้นมุ่งพัฒนากระบวนการคิดของนักเรียน มีความ

สนุก เชิญชวนให้เกิดความสนใจ ไม่เบื่อหน่ายทำให้นักเรียนมีอิสระได้สัมผัส คุ้นเคยและเรียนรู้ความเป็นจริงและได้ลองทำอะไรๆ ด้วยตนเองมากขึ้น

3) ครูควรเตรียมสื่อ/แหล่งข้อมูลการเรียนรู้จำนวนมากทั้งที่ทันสมัยไม่ว่าจะเป็นเอกสาร หรือสื่อออนไลน์ และที่สำคัญครูต้องเป็นที่ปรึกษา คอยชี้แนะและแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง

4) การประเมินผลงานโครงงานควรเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากครูผู้สอนเพียงฝ่ายเดียวร่วมประเมิน เพื่อความเที่ยงตรงของผลการประเมิน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนวิชาวงจรไฟฟ้ากระแสตรงโดยใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาหรือ ความคิดสร้างสรรค์ หรือปัจจัยภายในตัวผู้เรียนที่จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดเพิ่มขึ้น และการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนแบบ PBL

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ : คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. (2550**). การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี.** กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

กาญจนา เกียรติประวัติ. (2524). **วิธีสอนทั่วไปและทักษะการสอน.** กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2545). **หลักสถิติ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญวิทย์ เทียมบุญประเสริฐ. (2532**). เอกสารประกอบการสอน. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

ดวงพร อิ่มแสงจันทร์. (2554). **การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5.** (วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร.

ทิศนา แขมมณี และคณะ. (2544). **นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรมหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

ทิศนา แขมมณี. (2548). **รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย.** กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ พเยาว์ ยินดีสุข และราเชน มีศรี. (2553). **การสอนคิดด้วยโครงงาน : การเรียนการสอนแบบบูรณาการ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาสน์.

ลัดดา ภู่เกียรติ. (2552). **การสอนแบบโครงงานและการสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐานงานที่ครูประถมทำได้.** กรุงเทพฯ : สาฮะแอนด์ซันพริ้นติ้ง.

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2551). **แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน.** กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม ไอ ที พริ้นติ้ง.

วัฒนา มัคคสมัน. (2554). **การสอนแบบโครงการ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิภาดา บรรทุมพรม. (2543**). ผลการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานที่มีต่อการพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** (วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สาขาวิทยาศาสตร์). ขอนแก่น : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิมลศรี สุวรรณรัตน์. (2550). **รายงานการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยการทำโครงงาน.** กรุงเทพฯ : วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สุชาติ วงศ์สุวรรณ. (2542). **การเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง "โครงงาน".** กรุงเทพฯ : ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

สุวิทย์ มูลคำ. (2548). **กลยุทธ์การสอนคิดเปรียบเทียบ.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). **กลยุทธการสอนอย่างมีวิจารณญาณ.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด การพิมพ์.

เสงี่ยม โตรัตน์. (2546). **การสอนเพื่อสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์.** (น. 26-36). ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อัญชลี ทองเอม. (2558). **การเรียนรู้เชิงก้าวหน้า.** กรุงเทพฯ : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ภาษาต่างประเทศ

Berkson, L. (1993**). Effectiveness of problem-based curricula: research and theory**. Academic Medicine 68 (Supplement) 579- 588)

Bender, W. N. (2012). **Project-Based Learning : Differentiating Instruction for the 21st Century**. California : CORWIN A SAGE Company.

Bloom, Benjamin S. (1976). **Human characteristics and school learning**. New York : McGraw-Hill.

Buck Institute for Education. (2012**). What is PBL?.** Retrieved in 2012 from available from : http://www.bie.org/about/what_is_pbl/.

Dilek, Zeren O. and M. Ozkan. (2013). **The Effect of Project Based Learning Method on Science Process Skills of Prospective Teacher of Science Education in Biology Lesson.** International Online Journal of Education Sciences. 5(3): 635-645.

Ennis, Robert H. (1985). **A Logical Basic for Measuring Critical Thinking Skills. Journal of Education Leadership**. 43 (October, 1985), 45-48.

Johnson, D. W. and Johnson, R.T. (1986). **Action research : Cooperative learning in classroom.** Science and Children. 31-32.

Johnson, W., & Johnson., T. (1994). **Learning together and along : Cooperative competitive and individualistic learning.** 4th edition. Boston : Allyn& Bacon

Moursund, D. (2009**). Project-Based Learning : Using Information Technology**. New Delhi: Vinod Vasishtha for Viva Books Private limited.

Nowak, J. A. and Plucker, J. (2002). **Do as I say, not as I do? Student assessment in problem-based learning, Inquiry.** Critical Thinking Across the Disciplines, v.21, p. 17-31.

Piaget, Jean. (1962*).* **The Stage of the Intellectual Development of the child's Thinking and Reasoning.** Penquin Book.

November from Journal of Industrial Teacher Education : available from http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v39n3/satchwell.html

Yilmaz, C. and Turkmen, N. (2013, Apirl). **An investigation of the effect of project-based learning approach's achievement and attitude in science**. The Online Journal of Science and Technology. (2): 9-17.

การพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก

The Development of Physic Learning for Mattayom Wat Nongjok School's Student in Matthayomsuksa 4 by Using Project-Based Learning

อาทิตยา เพ็ญไพบูลย์ [1]
ไพทยา มีสัตย์ [2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงทดลองนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ก่อนและหลังการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้โครงงาน 2) ศึกษาความสามารถในการทำโครงงานของนักเรียน 3) ศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนโดยใช้โครงงาน 4) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ของนักเรียนโดยใช้โครงงาน กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แผนจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรงโดยใช้โครงงาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ แบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่มสำหรับการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน แบบประเมินความสามารถในการทำโครงงาน สมุดบันทึกกิจกรรมโครงงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Pair t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1) การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีนักเรียนจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

2) นักเรียนมีคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

---

[1] นักศึกษาหลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักสูตร ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3) นักเรียนมีความสามารถในการทำโครงงาน โดยภาพรวมในทุกด้านอยู่ในระดับดี ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = 0.50)

4) การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการทำงานกลุ่ม การประเมินตนเอง และสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้

5) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ($\bar{x}$ = 3.60, S.D. = 0.31)

6) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.58, S.D. = 0.62)

คำสำคัญ: การพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์, การใช้โครงงาน

Abstract

This experimental research aims to 1) compare the Matthayomsuksa 4 students' learning outcome on Physic subject before and after the implementation of Project-Based Learning; 2) investigate the students' abilities to do a project work; 3) observe and study the students' development of collaborative skill in their group; and 4) explore the students' satisfactory level towards learning Physics through Project-based Learning. The participants selected by a purposive sampling of this study were 40 students in Matthayomsuksa 4 (Science and Mathematics program) at Mattayom Wat Nongjok School. Tools and equipment used to collect the data were 1) lesson plans on Linear Motion with Project-Based Learning for the Matthayomsuksa 4 students, 2) learning achievement tests 3) group work - observation sheet, 4) project evaluation sheet, 5) students' project report, and 6) a questionnaire on students' satisfaction towards the learning activities using Project-Based Learning. The collected data were analyzed to arithmetic mean, percentage, standard deviation, and T-test.

The research findings found that:

1) Twenty students from 40 or 50% of the group received higher score than 70% of the standard score.

2) The average score of the learning achievement post-test was statistically significant higher than that of the pretest with p = .000 ($p<0.05$).

3) The students' abilities on doing a project work was in a high level ($\bar{x}$ = 3.49, S.D. = 0.50)

4) Using Project based learning could better learning and teaching management and enhance relaxing leaning atmosphere. It also promoted science process thinking, collaborative skill, and self efficacy to the students

5) The students' collaborative skill when doing a group work was in a very high level ($\bar{x}$ = 3.60, S.D. = 0.31).

6) The students showed a high level of satisfaction towards the learning activities based on Project -Based Learning ($\bar{x}$ = 3.58, S.D. = 0.62).

Key word: Development of Physic Learning, Project-Based Learning

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต วิทยาศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่ง เพราะวิทยาศาสตร์เกี่ยวข้องกับชีวิตของทุกคน ทั้งในการดำรงชีวิตประจำวัน และในงานอาชีพต่าง ๆ เครื่องมือเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันและในการทำงาน ล้วนเป็นผลของความรู้วิทยาศาสตร์ผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และศาสตร์อื่น ๆ วิทยาศาสตร์ทำให้คนได้พัฒนาวิธีคิดทั้งความคิดเป็นเหตุเป็นผล คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์วิจารณ์ มีทักษะสำคัญ ในการค้นคว้าหาความรู้ มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายและประจักษ์พยานที่ตรวจสอบได้ วิทยาศาสตร์เป็นวัฒนธรรมของโลกสมัยใหม่ ซึ่งเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Knowledge Based Society) ดังนั้นทุกคนจึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้รู้วิทยาศาสตร์ (Scientific literacy for all) เพื่อที่จะมีความรู้ความเข้าใจโลกธรรมชาติและเทคโนโลยีที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นสามารถนำความรู้ไปใช้อย่างมีเหตุผล สร้างสรรค์ มีคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 1)

การจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ คือการมุ่งเน้นให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และการพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ และครูผู้สอนต้องประเมินผลการเรียนรู้ ของผู้เรียนควบคู่ไปการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียนเป็นหลัก (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. 2552 : 29)

การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เป็นรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหนึ่งที่การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นให้นักเรียนผู้เรียนสร้างองค์ความรู้และเกิดการพัฒนาเจตคติทางวิทยาศาสตร์ โดยมี

รูปแบบสอดคล้องกับหลักทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) และการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) ซึ่งมีขั้นตอนการเรียนรู้ที่เริ่มจากการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด และทักษะในการแก้ปัญหาไว้ในรูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานนี้ ยึดหลักการของ Constructionism ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ของ เพียเจต์ (Piaget) โดยศาสตราจารย์ เซมัวร์ เพพเพิร์ต (Seymour Papert, 1991) เป็นผู้นำเสนอการใช้สื่อทางเทคโนโลยี ช่วยในการสร้างความรู้ที่เป็นรูปธรรมแก่ผู้เรียนโดยอาศัยพลังความรู้ของตัวผู้เรียนเอง และเมื่อผู้เรียนสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมาก็จะเสมือนเป็นการสร้างความรู้ขึ้นในตัวเองนั่นเอง ความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้มีความหมายต่อผู้เรียนมาก เพราะจะเป็นความรู้ที่อยู่คงทน ไม่ลืมง่าย ขณะเดียวกันสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตัวเองได้ดีนอกจากนั้นความรู้ที่สร้างขึ้นเองนี้ ยังจะเป็นฐานให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ใหม่ต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด (ทิศนา แขมมณี, 2547) สำหรับในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นทักษะที่ได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างมากด้วยเหตุผลหลายประการที่เช่น มีความหลากหลายในเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าและทำการวิจัย มีการสื่อสารด้วยการนำเสนอ มีกระบวนการที่เป็นผลดีในการเรียนรู้ของนักเรียน เมื่อ 10 ปีผ่านมาแล้ว มีการสอนด้วยยุทธวิธีสมัยใหม่ คือได้นำการทำงานแบบความร่วมมือมาใช้กับการเรียนโครงงานซึ่งเป็นได้ผลมาก ต่อมาจึงเป็นแบบฉบับการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) และเป็นมีการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลายแตกต่างตามสาระการเรียนรู้ของผู้สอน (Bender, 2012)

การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นการรวมทักษะที่หลากหลายรวมกันอยู่เป็นทักษะทีมีอยู่ในตัวของนักเรียน เช่น การตั้งคำถาม (Driving Question) กระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ในเชิงลึกด้วยตนเอง (In-Depth Inquiry) การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ (Significant Content) การฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ การประยุกต์ความรู้มาใช้ปรับปรุงและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมท้าทายได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ได้แก่ ความร่วมมือในสถานที่ที่ทำงาน การทำงานเป็นทีมและคณะกรรมการที่มีความเข้มแข็ง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงทำให้การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) มีประสิทธิภาพมากกว่ารูปแบบการสอนแบบดั้งเดิม (Bender, 2012)

ดังนั้นการเรียนแบบโครงงานเป็นการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับการเรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติตามความสนใจของนักเรียน เริ่มจากการเตรียมความพร้อมของครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ และโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน จากนั้นนักเรียนเลือกปัญหาที่จะศึกษา โดยมีครูเป็นผู้จุดประกายและให้คำปรึกษา นักเรียนและครูร่วมกันวางแผนการทำโครงงานในรูปแบบของแผนปฏิบัติการหรือเค้าโครงโครงงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ สมมติฐาน

ขอบเขตการศึกษา และวิธีการศึกษา ศึกษาหลักการทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ลงมือปฏิบัติตามแผน โดยเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติม เขียนรายงาน เผยแพร่ผลงานสู่สาธารณะ และประเมินโครงงาน ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนักเรียนสามารถเลือกใช้สื่อการนำเสนอผลงานที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของความสนใจของนักเรียนในยุคใหม่การเรียนแบบโครงงานจะช่วยพัฒนาสมรรถนะและทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการเรียนรู้ โดยใช้โครงงาน
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้โครงงาน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้โครงงาน

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05
2. นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาฟิสิกส์ จำนวนร้อยละ 70 ขึ้นไป ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม
3. นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาฟิสิกส์ มีความสามารถในการทำโครงงานอยู่ในระดับดี
4. นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มอยู่ในระดับดี
5. นักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาฟิสิกส์ มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนวิทยาศาสตร์ – คณิตศาสตร์ โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

ตัวแปรอิสระ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

ตัวแปรตาม

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์
2. การพัฒนาความสามารถในการทำโครงงาน
3. การพัฒนาพฤติกรรมกลุ่มโดยใช้โครงงาน
4. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนจัดการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรงโดยใช้โครงงาน จำนวน 3 แผน จำนวน 12 ชั่วโมง
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง ก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ
3. สมุดบันทึกกิจกรรมโครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
4. แบบประเมินโครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
5. แบบสังเกตพฤติกรรมกลุ่มสำหรับการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้โครงงาน
6. แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ต่อการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ โดยใช้โครงงาน

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัยทดลองโดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดหนองจอก กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 40 คน มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ขั้นเตรียม

1.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอน และรายละเอียดเกี่ยวกับการเรียนแก่นักเรียนเกี่ยวกับการเรียนโดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรงแก่นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1.2 ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง บันทึกผลการทดสอบเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบ และวิเคราะห์

2. ขั้นทดลอง การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 3 แผนจัดการเรียนรู้ รวม 12 คาบ สังเกตพฤติกรรมการทำกิจกรรมกลุ่มจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน และประเมินความสามารถในการทำโครงงานจากสมุดบันทึกการดำเนินกิจกรรมโครงงานและชิ้นงาน

3. ขั้นหลังการทดลอง หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 3 แผนจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวเส้นตรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3.2 นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

3.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมทางสถิติสำเร็จรูป ดังนี้

1. วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของคะแนนของ 2 ประชากรแบบจับคู่ (Paired t-test)

2. วิเคราะห์ความสามารถในการทำโครงงานโดยใช้แบบประเมินความสามารถในการทำโครงงานของนักเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. วิเคราะห์แบบประเมินพฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนจากการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

4. วิเคราะห์ข้อมูลจากสมุดบันทึกกิจกรรมโครงงานโดยการพรรณนา

5. วิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน วิชาฟิสิกส์ เรื่อง การเคลื่อนที่แนวเส้นตรง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

6. สรุปผลและอภิปรายผลโดยใช้ตาราง และการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

1. จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีนักเรียนจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม และได้คะแนนรวมเฉลี่ยเท่ากับ 13.28 คิดเป็นร้อยละ 66.38 ของคะแนนเต็ม

2. นักเรียนมีคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) หลังการเรียนลดลงเหลือ 1.55 จาก 2.25 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถเกาะกลุ่มกันมากขึ้น ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนของครูสามารถพัฒนานักเรียนส่วนใหญ่ได้

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถในการทำโครงงาน โดยภาพรวมในทุกด้านอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.50)

4. การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน ช่วยให้นักเรียนเข้าใจกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการทำงานกลุ่ม การประเมินตนเอง สร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนรู้

5. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้โดยใช้โครงงานโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ($\bar{X}$ = 3.60, S.D. = 0.31)

6. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.62)

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการเรียนรู้วิชาฟิสิกส์ เรื่องการเคลื่อนที่แนวตรง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก โดยใช้โครงงาน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีนักเรียนจำนวนร้อยละ 50 ที่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ที่นักเรียนจำนวนร้อยละ 70 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม โดยการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีคะแนนรวมเฉลี่ยที่ 13.28 คิดเป็นร้อยละ 66.38 ของคะแนนเต็ม

จากผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 นักเรียนมีคะแนนรวมเฉลี่ยที่ 13.28 คิดเป็นร้อยละ 66.38 ของคะแนนเต็ม ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประการแรก การวัดผลสัมฤทธิ์จะวัดตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหน่วยการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานจะเน้นกระบวนการทำโครงงาน วิธีการสืบค้นหาความรู้โดยนักเรียนจะออกแบบการทดลอง หรือการสำรวจด้วยตนเอง จึงอาจทำให้นักเรียนมุ่งสนใจชิ้นงานโครงงานมากกว่าการสืบค้นหาความรู้ที่นอกเหนือจากหัวข้อของกลุ่มตนเอง จึงทำให้วิธีการวัดผลการเรียนไม่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้แบบโครงงาน ส่งผลให้คะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดที่ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม สอดคล้องกับผลงานวิจัย และข้อเสนอแนะของโนวัก และพลาคเกอร์ (Nowak & Plucker ,2007) ที่ว่า การวัดผลแบบทดสอบเขียนตอบ (paper and pencil test) ที่ใช้ความจำอาจไม่เหมาะกับการวัดผลที่ ใช้โครงงานเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน เพราะกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้โครงงานเป็นฐานไม่ได้เน้นการท่องจำเป็นหลัก

ประการที่สอง กิจกรรมโครงงานมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะ ทักษะกระบวนการทางการคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสร้างชิ้นงาน นำเสนอผลงาน ทักษะกระบวนการกลุ่มโดยการสืบค้น รวบรวมและนำเสนอข้อมูล ความร่วมมือกันของสมาชิกเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ในการประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนเน้นการประเมินคุณลักษณะทักษะต่าง ๆ ผลงาน และการนำไปใช้ประโยชน์ ดังนั้น ทักษะความรู้ที่ได้รับจากโครงงานอาจไม่ครอบคลุมกับเนื้อหาสาระ จุดประสงค์รายวิชาได้ทั้งหมด สอดคล้องกับ สุชาติ วงศ์สุวรรณ (2542) กล่าวว่า การปฏิบัติโครงงานถือว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงของนักเรียน แนวทางการประเมินผลการปฏิบัติโครงงานของนักเรียนจึงถือได้ว่าเป็นการประเมินตามสภาพจริง เป็นวิธีค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของนักเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

หลังการเรียนลดลงเหลือ 1.55 จาก 2.25 แสดงว่า นักเรียนมีความสามารถเกาะกลุ่มกันมากขึ้น ลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่าการสอนของครูสามารถพัฒนานักเรียนส่วนใหญ่ได้

จากการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์โดยใช้โครงงาน เนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีกระบวนการและขั้นตอนที่ฝึกให้นักเรียนสามารถแก้ไขปัญหา รู้จักการวางแผนการทำงาน มีความรับผิดชอบ กล้าแสดงออก และเป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1976) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิบัติจริง (Learning by doing) จะประกอบด้วย การรู้ (Knowing) และการลงมือกระทำ (Doing) ความรู้และความสามารถในการใช้ความรู้นั้น ๆ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่แล้วสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยผู้เรียน สามารถเรียนรู้ผ่านกระบวนการแก้ไขปัญหา พัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา ที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลศรี สุวรรณรัตน์ (2550) นักเรียนที่เรียนด้วยการทำโครงงานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์แตกต่างจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกหน่วยการเรียน และผลการวัดความสามารถในการแก้ปัญหาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนด้วยการทำโครงงาน มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 80.0 สอดคล้องกับการศึกษาของ กนิษฐา ตวงจิตต์ (2557) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น และนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้ นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากรูปแบบการเรียนรู้ที่มีกระบวนการทางการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่เน้นให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการสืบค้นหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกลุ่ม มีโอกาสศึกษาจากใบความรู้ ใบกิจกรรม มีสื่อการสอนและการวัดผลที่หลากหลายในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จนสามารถสร้างชิ้นงานของตนเองขึ้นมาได้

3. ความสามารถในการทำโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าโดยภาพรวมในทุกด้านอยู่ในระดับดี ($\bar{X}$ = 3.49, S.D. = 0.50) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นกระบวนการที่นักเรียนมีโอกาสดำเนินการศึกษา วางแผนการศึกษา ออกแบบการทดลองหรือวิธีการทดลอง ลงมือทดลองเพื่อตรวจสอบสมมติฐานตลอดจนสรุปผลการศึกษาได้ด้วยตนเอง ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และพัฒนาตนเองในด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับฟังความ

คิดเห็นและคำติชมของผู้อื่น มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ มีความระเอียดรอบคอบในการทำงาน สร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจในตนเอง สอดคล้องกับสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่กล่าวถึง การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นการเรียนรู้ที่ ใช้เทคนิคที่หลากหลายรูปแบบมาผสมผสานกัน ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การฝึกคิด การแก้ปัญหา การเน้นกระบวนการ การสอนแบบปริศนาความคิด การสอนแบบร่วมกันคิด ทั้งนี้มุ่งหมายให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากความสนใจอยากรู้อยากเรียนของผู้เรียนเอง โดยใช้กระบวนการและวิธีวิทยาศาสตร์ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งความรู้เบื้องต้นผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ด้วยตนเองซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำราแต่ผู้สอนจะสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม จากแหล่งเรียนรู้และปรับปรุงความรู้ให้สมบูรณ์ สอดคล้องกับเช็น (Chen , 2006) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนโดยโครงงานเป็นหลัก คือการจัดการเรียนการสอนที่อยู่ในบริบทของโครงงานที่ถูกกระตุ้นด้วยข้อสงสัยกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงหรือปัญหาที่เป็นจุดศูนย์กลางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ที่มีความสัมพันธ์กับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของผู้เรียน และที่สุดของโครงงานคือการนำเสนอสิ่งประดิษฐ์ที่สร้าง หรือเอกสารรายงาน สอดคล้องกับ จรรยา เจริญรัตน์ (2555) ที่กล่าวว่า กิจกรรมโครงงาน คือ นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากใบความรู้ ใบงาน และเอกสารที่ครูจัดหาให้ ภายใต้วิธีการสอนโดยใช้โครงงานวิทยาศาสตร์ ที่นักเรียนได้เป็นผู้คิดและเลือกเรื่องที่จะทำโครงงาน การวางแผนในการทำโครงงาน การลงมือทำโครงงาน การเขียนรายงานโครงการ และการจัดแสดงโครงงาน มีการใช้สื่อการเรียนรู้ใกล้ตัว โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นในสมุดบันทึกกิจกรรมโครงงานการ การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน มีประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

ประการแรก การทำโครงงานด้วยตนเองช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสมมติฐานของการศึกษา และกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ถูกต้อง รวมถึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และสาระการเรียนรู้ได้ดีกว่าการเรียนผ่านครูผู้สอนเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ โคลอดเนอร์ (Kolodner, et al., 2003) และ ชาชเวล และโลเอป (Sachwell & Loepp, 2002) ที่ว่า การใช้โครงงานเป็นฐานในการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนได้เรียนในสถานการณ์จริง และได้รู้หลักกระบวนการคิดหาคำตอบด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

ประการที่สอง ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการทำงานกลุ่ม ได้แก่ การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบ ทักษะการสื่อสาร การเป็นผู้นำและผู้ตาม เป็นต้น สอดคล้องกับ ไบร์ซัน (Bryson, 1994) เวอร์นอนและเบล็ก (Vernon & Blake, 1993) และ รอยซินและมาเรียน (Roisin & Marian, 2005)

ประการที่สาม การทำโครงงานด้วยตนเองยังช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรู้จักการประเมินตนเองผ่านกระบวนการการทำโครงงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ ฟอร์ตัส และคณะ (Fortus, et al, 2005) ที่กล่าวว่า การทำโครงงานคือการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำงานจริง แก้ปัญหาจริง การที่ต้องอยู่ในสถานการณ์จริงนี้ ผู้เรียนจะมีโอกาสได้เรียนรู้ และประเมินวิธีการทำงาน การคิดของตนเองว่าสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ และวิธีการที่คิดจะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร

ประการที่สี่ การทำโครงงานด้วยตนเองช่วยสร้างบรรยากาศผ่อนคลายสนุกสนาน กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น อันทำให้ผู้เรียนมีทัศนคติต่อการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์มากขึ้น และสนใจที่จะเรียน ดังที่ แอลไคนด์ (Elkind, 1999) และ ชาชเวลและโลเอป (Sachwell & Loepp, 2002) ได้กล่าวว่า การใช้โครงงานเป็นฐานเหมาะกับวิชาวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะเป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนรู้สึกอยากรู้อยากเห็นและอยากนำความสามารถที่มีมาค้นหาคำตอบ สิ่งนี้ถึงเป็นวิธีการสอนที่จูงใจผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

5. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้โดยใช้โครงงานโดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ($\overline{X}$ = 3.60, S.D. = 0.31) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

เนื่องจากการกระบวนการกลุ่มก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการทำกิจกรรมการเรียนรู้โดยนักเรียนในกลุ่มแต่ละกลุ่มมีเป้าหมายที่งานสำเร็จไปด้วยกัน โดยจะมีการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบไปทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่วางไว้ ส่งเสริมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และดำเนินการทำงานตรงตามแผนที่วางไว้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดัน (Dunn,1972) ที่กล่าวว่า การสร้างกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน การทำงานร่วมกันต่างฝ่ายต่างรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน และช่วยกันรับผิดชอบในการเรียนด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้การเรียนโดยการทำงานเป็นกลุ่มยังทำให้รู้สึกสนุกสนานและสร้างความสามัคคีภายในกลุ่ม ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของการทำงาน สอดคล้องแนวคิดของ วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2551) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบโครงงาน คือ การจัดให้นักศึกษารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันโดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาหาความรู้หรือทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามความสนใจของนักศึกษาการเรียนรู้แบบโครงงานนี้ จึงมุ่งตอบสนองความสนใจความกระตือรือร้นและความใฝ่เรียนรู้ของผู้เรียนเองในการแสวงหาข้อมูลความรู้ต่าง ๆเพื่อทำโครงงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของโครงงานการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (Project Centered Learning) ซึ่งหมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่ม ด้วยวิธีการปฏิบัติจริง เพื่อการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา อันนำไปสู่ความสามารถในการคิดวิเคราะห์แสวงหาข้อมูลและแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านั้น สอดคล้องกับเฮอร์ลีย์ (Hurley, 1994) ได้กล่าวว่าการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ ถ้าเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ให้กว้างยิ่งขึ้น โดยไม่อาศัยการลอกเลียนแบบผู้สอนตลอดเวลา จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด ทั้งนี้เพราะวิชา

วิทยาศาสตร์เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ซึ่งทักษะเหล่านี้ผู้เรียนได้ปรึกษาหารือกัน ได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันก็เท่ากับว่ามีแนวโน้มที่จะเข้าสู่เป้าหมายได้เร็วยิ่งขึ้น จากสิ่งเหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่าทัศนคติค่านิยมของแต่ละบุคคลนั้นมีอยู่แล้ว แต่ถ้ามีโอกาสได้ศึกษา หรือแลกเปลี่ยนกับบุคคลอื่นหลาย ๆ คน บุคคลผู้นั้นก็จะได้ประสบการณ์ที่ถูกต้องมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ในวิชาวิทยาศาสตร์ครูผู้สอนจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มของผู้เรียนด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของของ ดวงพร อิ่มแสงจันทร์ (2554) พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเน้นการนำระบบการทำงานกลุ่มมาใช้จัดกิจกรรมให้กับนักเรียน สมาชิกภายในกลุ่มจะมีระดับความสามารถแตกต่างกัน ทุกคนร่วมมือกันทำงานอย่างมีลำดับขั้นตอน มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในกลุ่ม

6. ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 0.62) เมื่อพิจารณาเรียงลำดับเป็นรายด้านต่างจากมากไปหาน้อย พบว่า ความพึงพอใจด้านประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านสื่อการเรียนรู้ เป็นลำดับสุดท้าย

สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2548) กล่าวว่าการเรียนรู้แบบโครงงานมุ่งหวังให้ผู้เรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งจากความสนใจอยากรู้อยากเรียนของผู้เรียนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เป็นการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับแหล่งความรู้เบื้องต้น ผู้เรียนสามารถสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งความรู้ที่ผู้เรียนได้มาไม่จำเป็นต้องตรงกับตำรา แต่ผู้สอนสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยจัดแหล่งการเรียนรู้ให้แล้วปรับปรุงความรู้ให้สมบูรณ์ การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ หรือค้นคว้าหาคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนอยากรู้หรือสงสัยด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับการศึกษาของ ดวงพร อิ่มแสงจันทร์ (2554) เรื่อง พบว่า ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานโดยภาพรวมในทุกด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, S.D. = 0.13)

ข้อค้นพบ

ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า

1. กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานทำให้นักเรียนเกิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self –Efficacy) เห็นจากการพิจารณาสมุดบันทึกกิจกรรมโครงงาน และการสังเกตการทำงานของนักเรียน นักเรียนมีการประเมินและตัดสินใจวิธีการหาคำตอบที่ตนเองและสมาชิกในกลุ่มคิดว่า มีความเป็นไปได้ที่จะได้ผลสำเร็จ กล่าวคือ นักเรียนร่วมกันศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน การเลือกวัสดุอุปกรณ์ที่สอดคล้องกับโครงงาน มีการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปรับปรุงแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากการทดลองเพื่อให้ดำเนินการลุล่วงไปได้ นักเรียนกระตือรือร้นที่จะดำเนินกิจกรรมโครงงานให้ประสบความสำเร็จ และสร้างสรรค์ผลงานออกมาในระดับที่ดี

2. กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหา เนื่องจากการเรียนรู้โดยใช้โครงงานส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการเผชิญกับปัญหา คิดหาทางแก้ไขปัญหา แสวงหาสาเหตุ หาความรู้ด้วยตนเองเพื่อปฏิบัติการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากสมุดบันทึกกิจกรรมโครงงานของนักเรียน เมื่อนักเรียนลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงานแล้ว นักเรียนกลุ่มหนึ่งทำกิจกรรมโครงงานการเปรียบเทียบการเคลื่อนที่ของรถเด็กเล่นจากแรงลมของลูกโป่ง พบว่า ลูกโป่งขนาดใหญ่ที่นำมาติดตั้งกับตัวรถเด็กเล่นทำให้รถทรงตัวได้ไม่ดี โคลงเครง จึงแก้ไขปัญหาโดยนำไม้ 2 แผ่นประกอบเป็นรางเพื่อบังคับทิศทางการเคลื่อนที่ของรถเด็กเล่นให้เคลื่อนที่ได้ในแนวตรง และนักเรียนที่ทำกิจกรรมโครงงานการเปรียบเทียบการเคลื่อนที่ของเรือจากแรงลม พบว่า การใช้เสากระโดงเรืออันเดียวทำให้ใบเรือจากกระดาษลู่ลม ไม่ปะทะลม เรือจึงแล่นไม่ตรง จึงต้องทำการเพิ่มเสากระโดงเรือเป็น 3 อัน หรือนำด้ายมายึดใบเรือเข้ากับตัวเรือ จะเห็นได้ว่านักเรียนมีการประยุกต์ใช้ประสบการณ์ การค้นหาข้อมูล และความรู้มาใช้ในการค้นหาวิธีในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

3. พฤติกรรมกลุ่มของนักเรียนที่ได้ทำการสังเกต พบว่า พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนรู้โดยใช้โครงงาน โดยภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดีมาก จากสมุดบันทึกกิจกรรมโครงงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม นักเรียนร่วมกันทำกิจกรรมโครงงาน มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการดำเนินการในขั้นตอนต่าง ๆ นักเรียนมีเป้าหมายที่งานสำเร็จไปด้วยกัน มีการเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การทำงานตามแผนที่วางไว้ มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เจอ สร้างสรรค์ชิ้นงาน และร่วมกันนำเสนอผลงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงาน ครูจะต้องศึกษาทำความเข้าใจหลักการขั้นตอนการสอนในแต่ละขั้นเป็นอย่างดี จัดการเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนการทำกิจกรรมโครงงาน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และความเข้าใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ขั้นตอนการเรียนรู้ บทบาทของนักเรียนและครูในการทำกิจกรรม การวัดผล ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจกระบวนการเรียนรู้อย่างชัดเจน

2. ถึงแม้ว่าการใช้โครงงานเป็นฐานในการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการทำชิ้นงาน แต่เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนเป็นไปตาม

บทเรียน และวัตถุประสงค์ของสาระการเรียนรู้ ครูควรเพิ่มบทบาทจากผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้วิจารณ์ (Commentator) ด้วย โดยทำหน้าที่ประเมินวิธีการทำงาน และผลงานของนักเรียน

3. ครูควรเตรียมสื่อ/อุปกรณ์ แหล่งข้อมูลการเรียนรู้ที่ทันสมัย สอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าและเป็นที่ปรึกษา คอยชี้แนะและแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้

4. การประเมินผลงานโครงงานควรเชิญบุคลากรที่เกี่ยวข้องร่วมประเมินนอกเหนือจากครูผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว เพื่อความเที่ยงตรงของผลการประเมิน และลดความเป็นอัตวิสัยของครูผู้สอนตามที่โนวัก และพลาคเกอร์ (Nowak & Plucker, 2002) ได้เสนอแนะไว้ว่าการประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานควรเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ใช่ผู้สอนเพื่อร่วมประเมินผลงานของนักเรียนเพื่อความเที่ยงตรงและทำให้ผลงานมีคุณค่า

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้โครงงานกับคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ทาง หรือปัจจัยภายในตัวผู้เรียนที่จะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนิษฐา ตวงจิตต์. (2557). **การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดอย่างมีวิจารณญาณและเจตคติต่อการเรียนวิทยาศาสตร์ ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น และการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.** วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.** กรุงเทพ ฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

จรรยา เจริญรัตน์. (2555). **การพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนด้วยวิธีสอนแบบโครงงาน.**วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปกร.

ดวงพร อิ่มแสงจันทร์. (2554). **การพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่องหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและความสามารถในการแก้ปัญหาตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปกร.

ทิศนา แขมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.**กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.

วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์. (2551). **แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน**. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม ไอ ที พริ้นติ้ง.

วิมลศรี สุวรรณรัตน์. (2550). **รายงานการวิจัยและพัฒนา เรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาด้วยการทำโครงงาน**. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2552). **การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มวิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.

สุชาติ วงศ์สุวรรณ. (2542). การเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง “โครงงาน”.กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตรกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ภาษาต่างประเทศ

Berkson, L. (1993). **Effectiveness of problem-based curricula: research and theory**. Academic Medicine 68 (Supplement). 579- 588.

Bender, W. N. (2012). **Project-Based Learning : Differentiating Instruction for the 21stCentury.**California: CORWIN A SAGE Company.

Chen, W., Tao X. (2006). **Production and characterization of polymer nanocomposite with aligned single wall carbon nanotubes. Applied Surface Science**. 252 : 3547-3552

Dewey, J. (1976). **How We Think**. Massachusetts: D.C. Health and Company.

Donnelly, R.and Fitzmaurice, M. (2005). **Designing Modules for Learning**. Dublin Institute of Technology, Ireland.

Dunn, Rita.(1972). “Team Leardning and Circles of Knowledge.” **Practical Approaches to individualizing**. West Nyack, New York: Packer Publishing.

Elkind, D. (1999). **Dialogue on Early Childhood Science, Mathematics, and Technology Education**. Medford: American Association for the Advancement of Science.

Fortus, et al., (2005). **Design-base Science and real-word problem solving.** International Journal of Science Education. 855-879.

Hurley. (1994). "Some Ways of Helping Children to learn Science" **Science for Eight-Twelve.** Bullentin NO.3 A of Association of childhoed Education Inter. Washington D.C.

Kolodner, et al., (2003). **Problem-Based Learning Meet Case-Baesd Reasoning in the Middle School Science Classroom: Putting Learning by Design Into Practice.** The Journal of the Learning Science, 495-547.

Nowak, J. A. and Plucker, J. (2002). **Do as I say, not as I do? Student assessment in problem-based learning, Inquiry.** Critical Thinking Across the Disciplines, v.21, p. 17-31.

Nowak, J. A. (2007). **The Problem with Using Problem-based Learning to Teach Middle School Earth/Space Science in a High Stakes Testing Society.** Journal of Geoscience Education, v. 55, n. 1, January, 2007.p. 62-66.

Papert, S. & Harel, I. (1991). **Situating Constructionism.** Constructionism, Ablex Publishing Corporation: 193-206. Retrieved from http://www.papert.org/articles/SituatingConstructionism.html

Satchwell, R., & Loepp, F. L. (2002). **Designing and Implementing an Integrated Mathematics, Science, and Technology Curriculum for the Middle School.** Retrieved 2010-9-November from Journal of Industrial Teacher Education: http://scholar.lib.vt.edu/ejournals/JITE/v39n3/satchwell.html

Vernon, D T A & Blake, R L. (1993). **Does problem-based learning work? A meta-analysis of evaluative research.** Academic Medicine 68. 550-563.

ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา

ชาญยุทธ พิริยะสิทธิการ[1]
รองศาสตราจารย์ ดร.กล้า ทองขาว[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษา 1) การกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนและความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา 2) กับความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ครู จำนวน 285 คน นักเรียนจำนวน 377 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 662 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่สัมประสิทธิสหสัมพันธ์โดยใช้วิธีของ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียน โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก และความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมพบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาพบว่าในภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมชุมนุม มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนสูงสุด รองลงมาคือกิจกรรมกีฬา และกิจกรรมสหกรณ์ และกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยตามลำดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมสภานักเรียน มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนน้อยที่สุด มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาคือ นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทางโรงเรียนจัดให้ และครูขาดความเข้าใจการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แนวทางการแก้ปัญหาคือ โรงเรียนควรมีการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยใจรัก และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรม

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

This study aims to 1) the activities of the school. And the self-discipline of a high school student in Phayao. 2) the relationship between the activities of the school in the self-discipline of students. The samples used in the study of 285 people, including teachers, 377 students who were selected by simple random sampling. The total sample included 662 people. The instrument used for data collection was a questionnaire. The statistics used in this study were using Pearson Product Moment Correlation Coefficient.

The research found that 1) the development activities in school. The overall performance level. And the self-discipline of students in secondary schools. Overall found Has performed at a high level. 2)A relationship between the activities of the school in the self-discipline of students in secondary schools in the province found that overall the relationship is moderate.

Considering that it was found. The development activities to the assembly activities. Relationship with the self-discipline of students maximum. Followed by sports activities And cooperative activities And promoting democratic order The relationship is moderate. The student activities, student council activities. Relationship with the self-discipline of students minimum. Correlation is low. Problems related to the activities of students in secondary schools is Phayao. Students do activities the students at the school provides. Teachers and lack of understanding of the activities of the students. The solution is Schools should encourage students interested and actively involved with love. And allow students to express their opinions in the event.

1.ที่มาและความสำคัญของปัญหา

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรมและมีความรบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะพร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หลักสูตร

แกนกลางการศึกษาพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ การพัฒนาที่สำคัญ คือ การพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ ความเป็นคนดีทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ ทักษะและเจตคติที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติเพื่อส่งเสริมสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ด้วยเหตุผลดังกล่าว กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้นำองค์ความรู้ ทักษะจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนมาปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาตนเองเพื่อเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย และมีจิตสำนึกสาธารณะที่ดีงาม เป็นคนมีปัญหา ในการใช้ทักษะชีวิต การคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหาและการใช้เทคโนโลยี และเป็นคนมีความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง โดยอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยมีสัญญาณบ่งชี้ว่ามีความยุ่งยากซับซ้อน อันมีผลมาจากการขาดวินัยและจริยธรรม การขาดความรู้ความเข้าใจในสาระสังคมประชาธิปไตย การขาดความรับผิดชอบในทางการเมือง เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง การฝ่าฝืนกฎจราจร การทำลายสาธารณสมบัติ ฝ่าฝืนกฎหมาย มีอภิสิทธิ์ชน สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นที่บ่งชี้ว่าควรมีการส่งเสริมและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้มีวินัยมากขึ้น ไม่มีที่ใดจะปลูกฝังความมีวินัยในตนเองได้ดีเท่ากับโรงเรียน เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่ให้ความรู้ให้การอบรมสั่งสอนเด็กตั้งแต่วัยเยาว์ และสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้กับนักเรียนควบคู่ไปกับการสอนความรู้ทางวิชาการนั้นสามารถทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือจุดเริ่มต้นของการมีวินัยในตนเอง รู้จักเคารพตัวเอง เคารพผู้อื่น ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน จึงเป็นเรื่องที่โรงเรียนต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจัง

จากการศึกษาสภาพปัญหาของนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาพบว่า เด็กนักเรียนมีแนวโน้มขาดความมีวินัยในตนเองมากขึ้น สังเกตได้จากพฤติกรรมการมาสาย การแต่งกาย รวมถึงการย้ายที่เรียนหรือลาออก ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเช่น ปัญหาทะเลาะวิวาทเพราะไม่เคารพตัวเองและผู้อื่น จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะ

ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและคิดค้นงานวิจัยนี้ขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา

3. สมมติฐานการวิจัย

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประชากรในการศึกษา คือ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 20 โรงเรียน แบ่งออกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 6 โรงเรียน ขนาดกลาง 12 โรง และขนาดใหญ่พิเศษ 2 โรงเรียน จำนวนทั้งสิ้น 1057 คน นักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวนทั้งสิ้น 19,292 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 285 คน นักเรียนในสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา จำนวน 377 คน รวม 662 คน ซึ่งได้มาโดยใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)และกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดการวิจัยและหาคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) จากการวิเคราะห์ความถูกต้องของข้อคำถามรายข้อกับผลรวมทั้งหมด (Corrected Item Total Correlation) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 การเก็บและรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามส่งไปทั้งหมด 662 ฉบับ ได้รับกลับคืนมา 610 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 92.15 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิสหสัมพันธ์โดยใช้วิธีของ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

5. สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา (n = 264)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1ชาย	113	42.80
1.2 หญิง	151	57.20
2. อายุ		
2.1 18 – 30 ปี	35	13.26
2.2 31 – 40 ปี	112	42.42
2.3 41 – 50 ปี	77	29.17
2.4 51 – 60 ปี	40	15.15
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ปริญญาตรี	167	63.26
3.2 ปริญญาโท	97	36.74

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างครูของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.20) โดยอายุเฉลี่ยอยู่ในช่วง 31 – 40 ปี (ร้อยละ42.42) และมีระดับการศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรี (ร้อยละ 63.26)

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา (n = 346)

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1ชาย	164	47.40
1.2 หญิง	182	52.60
2. ระดับการศึกษา		
2.1 มัธยมศึกษาปีที่ 1	52	15.03
2.2 มัธยมศึกษาปีที่ 2	49	14.16
2.3 มัธยมศึกษาปีที่ 3	55	15.90
2.4 มัธยมศึกษาปีที่ 4	66	19.08
2.5 มัธยมศึกษาปีที่ 5	65	18.79
2.6 มัธยมศึกษาปีที่ 6	59	17.05

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.60) และกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 19.08) รองลงมาคือนักเรียนชั้นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ร้อยละ 18.79) และมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 17.05) ตามลำดับ

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (X) ของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา (n = 610)

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\sum X$)	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (X_1)	3.52	0.88	มาก	4
2. กิจกรรมสภานักเรียน (X_2)	3.67	0.91	มาก	2
3. กิจกรรมกีฬา (X_3)	3.67	0.88	มาก	1
4. กิจกรรมสหกรณ์ (X_4)	3.49	0.97	ปานกลาง	5
5. กิจกรรมชุมนุม (X_5)	3.56	0.94	มาก	3
เฉลี่ยรวม	3.58	0.69	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ กิจกรรมกีฬา ($\bar{X}$ = 3.67) รองลงมาได้แก่ กิจกรรมสภานักเรียน ($\bar{X}$ = 3.67) และ กิจกรรมชุมนุม ($\bar{X}$ = 3.56) ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กิจกรรมสหกรณ์ ($\bar{X}$ = 3.49) ซึ่งอยู่ในอยู่ระดับปานกลาง

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความมีวินัยในตนเองของนักเรียน (Y)โรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดพะเยา (n = 610)

ความมีวินัยในตนเองของนักเรียน ($\sum Y$)	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. การปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน (Y_1)	3.36	0.73	ปานกลาง	5
2. การเคารพสิทธิผู้อื่น (Y_2)	3.40	0.67	ปานกลาง	4
3. ความซื่อสัตย์ (Y_3)	3.50	0.69	มาก	2
4. ความรับผิดชอบ (Y_4)	3.74	0.61	มาก	1
5. การตรงต่อเวลา (Y_5)	3.49	0.76	ปานกลาง	3
เฉลี่ยรวม	3.50	0.69	มาก	

จากตารางที่ 4 พบว่า ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดพะเยา นักเรียนมีวินัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.50) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 3.74) รองลงมาคือ ความซื่อสัตย์ ($\bar{X}$ = 3.50) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติปานกลางและค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำที่สุด คือ

การปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน ($\bar{X}$ = 3.36) การเคารพสิทธิผู้อื่น ($\bar{X}$ = 3.40) และ การตรงต่อเวลา ($\bar{X}$ = 3.49) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดพะเยา

ความสัมพันธ์	ความมีวินัยในตนเอง ($\sum Y$)	ความหมาย	อันดับ
1. กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (X_1)	.302**	ปานกลาง	4
2. กิจกรรมสภานักเรียน (X_2)	.279**	ต่ำ	5
3. กิจกรรมกีฬา (X_3)	.403**	ปานกลาง	2
4. กิจกรรมสหกรณ์ (X_4)	.401**	ปานกลาง	3
5. กิจกรรมชุมนุม (X_5)	.412**	ปานกลาง	1
การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ($\sum X$)	.460**	ปานกลาง	

จากตารางที่ 5 พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (X) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา (Y) อยู่ในระดับปานกลาง (r= .460) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมชุมนุม มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนสูงสุด (r=.412) รองลงมาคือกิจกรรมกีฬา (r=.403) กิจกรรมสหกรณ์ (r=.401) และกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย (r=.302) ตามลำดับ ส่วนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านกิจกรรมสภานักเรียน มีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในระดับต่ำ (r=.279)

ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการวิเคราะห์แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาพบว่า นักเรียนไม่สนใจกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ทางโรงเรียนจัดให้ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน นักเรียนไม่มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมหรือการกำหนดกฎระเบียบบางอย่างเช่น การสร้างข้อตกลง รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่างที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเป็นการบังคับให้นักเรียนทำเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโรงเรียน โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่า วิธีการแก้ปัญหาคือ ควรมีการปลูกจิตสำนึกให้นักเรียนสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมด้วยใจรัก อธิบายถึงเหตุผลของการจัดกิจกรรมให้นักเรียนทราบ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมหรือการกำหนดข้อตกลงกฎระเบียบต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้ร่วมกำหนดกิจกรรมที่จะจัดว่าอยากให้จัดกิจกรรมออกมารูปแบบใด เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

6.การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยาสภาพที่ปรากฏมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้นเป็นกิจกรรมที่จะต้องมีการดำเนินการตามหลักสูตร โดยที่หลักสูตรนั้นได้มีการกำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้อย่างละเอียด ผู้บริหารและครูจะต้องดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ด้วยเพราะว่ามีผลต่อการจบหลักสูตรของนักเรียนด้วย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ความรับผิดชอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกให้นักเรียนมีวินัยในตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย และผู้ที่มีวินัยในตนเองจะรู้จักควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนให้แสดงออกอย่างเหมาะสม โดยความสมัครใจ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ณัฐรดี โพธิ์ทิพย์ (2547 : 12) กล่าวว่า การมีวินัยในตนเอง เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตน ให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวังไว้ แต่ทั้งนี้จะต้องไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนในอนาคต และจะต้องเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจริญแก่ตนและผู้อื่น โดยไม่ขัดต่อระเบียบของสังคมและไม่ขัดกับสิทธิของผู้อื่น และยังสอดคล้องกับ อัมพร ถกลประจักษ์ (2543 :43) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้มีวินัยในตนเองคือเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ 3)ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดพะเยา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือ กิจกรรมชุมนุม ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ ทวีบุญ รัตนะ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะด้านการทำงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสันป่าแดง โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมชุมนุมวิทยาศาสตร์พบว่านักเรียนและกลุ่มเพื่อนทำงานมีวินัยในตนเองสูงขึ้น มีความรับผิดชอบ ขยันประหยัด อดทน ละเอียดรอบครอบมากขึ้น สามารถทำงานเสร็จตามกำหนดเวลา ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นการประเมินผู้เรียนตามสภาพจริงขณะปฏิบัติงาน รองลงมาคือกิจกรรมกีฬา กิจกรรมสหกรณ์ กิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย และกิจกรรมสภานักเรียน ตามลำดับ ซึ่งทุกกิจกรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความมีวินัยในตนเอง ตนเอง และยังสอดคล้องกับ อัญชิสา สุรีย์แสง (2553) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้กิจกรรมชุมนุมพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนอรุณประดิษฐ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความมีวินัยในตนเองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง กิจกรรมการพัฒนาความมีวินัยในตนเองมีผลในการพัฒนาบุคคลให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม รู้จักและเข้าใจตนเองมากขึ้นและมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ได้ สอดคล้องแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่กล่าวไว้ว่ากิจกรรมชุมนุม เป็นกิจกรรมนักเรียนที่สถานศึกษาสนับสนุนให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกันจัดขึ้นตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียน เพื่อเติมเต็มศักยภาพของผู้เรียน พัฒนาความรู้ ทักษะ ประสบการณ์

ของตนเอง และปลูกจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยผู้เรียนจะต้องร่วมกันทำงานเป็นทีม ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และช่วยกันแก้ปัญหา เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ตามวิถีประชาธิปไตย จะเห็นได้ว่ากิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยทุกกิจกรรมมีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนในทางบวกทุกกิจกรรม แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

7. ข้อเสนอแนะ

หากสำนักงานเขตพื้นที่มีความประสงค์ต้องการจะยกระดับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนให้สูงขึ้น ควรมีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมนุมให้เข้มข้นและมีความหลากหลายมากขึ้น

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หากสำนักงานเขตพื้นที่มีความประสงค์ต้องการจะยกระดับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนให้สูงขึ้น ควรมีนโยบายให้โรงเรียนในสังกัดส่งเสริมการจัดกิจกรรมชุมนุมให้เข้มข้นและมีความหลากหลายมากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. โรงเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดกิจกรรมชุมนุมเพื่อส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมชุมนุมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

2. ในการจัดตั้งกิจกรรมชุมนุม ควรเปิดให้นักเรียนได้รวมกลุ่มจัดตั้งกันเองตามความสนใจของนักเรียน ไม่ใช่จัดตั้งตามความต้องการของครูผู้สอน แต่ในการเสนอจัดตั้งชุมนุมแต่ละชุมนุมของนักเรียน ต้องมีจุดประสงค์และเหตุผลที่สมควรแก่การจัดตั้ง ต้องเป็นชุมนุมที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ และต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ของการจัดตั้งชุมนุมตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยเจาะลึกเพียงกิจกรรมเดียว ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อจะได้ผลการวิจัยที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมต่อไป

2. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความมีวินัยในตนเองของนักเรียนด้านอื่น ๆ เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่จะนำมาพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียน

บรรณานุกรม

ทวีบุญ รัตนะ. (2546). **การพัฒนาทักษะด้านการทำงานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านสันป่าแดง โดยใช้แผนการจัดกิจกรรมชุมนุมวิทยาศาสตร์.**วิทยานิพนธ์ศึกษาสาขาหลักสูตรและการสอน, คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ณัฐรวดี โพธิ์ทิพย์. (2547). **การมีวินัยในตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคตะวันออก.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บันฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อัมพร ถกลประจักษ์. (2543). **ผลของวิธีการเรียนแบบร่วมมือที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย (ท 306) และความมิวัยในตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดปราจีนบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.

อัญชิสา สุรีย์แสง. (2547). **การใช้กิจกรรมชุมนุมพัฒนาความมีวินัยในตนเองของนักเรียช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนอรุณประดิษฐ จังหวัดเพชรบุรี.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Grandmont, Richard Paul. **(2002). The Implementation and Utilization and Democratic Disciplines an Approach to Classroom Management :** A Case Study, Dissertation Abstracts International. 63(01) L 37-A ; July.

Hiessman, Victor H. (2003). **Politics in Everyday Life,** Oxford : ?Blackwell.

Schall , Robert C. (2004). **Student Council in Montana High School ; A Comparative Study of Roles and Perceptions.** Dissertation Abstract International. 37 : 5456 - A; March.

การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

พงษ์ธร วชิระปราการพงษ์[1]
ผศ.ดร. พิณสุดา สิริธรังศรี[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือ 1)การศึกษาเอกสารและ 2) การศึกษาภาคสนาม ด้วยการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้หาโดยเลือกแบบเจาะจงจากโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และ เขต 2 จำนวน 6 โรง แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 1 โรงเรียน ขนาดกลาง 2 โรงเรียน ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ 3 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 18 คน ดังนี้ 1) ผู้บริหารของ โรงเรียน จำนวน 6 คน 2) ครูผู้สอน จำนวน 6 คนและ 3) ผู้ปกครองของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 6 คน การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งทำการวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยแล้วจัดทำรายงานผลการรวบรวมทั้งหมดและจัดทำข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังนี้ 1) ด้านนักเรียน โรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนและมีความต้องการในการค้นหานักเรียนที่มีลักษณะเป็นนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อให้การดูแลช่วยเหลือ 2) ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีการปรับปรุงอาคาร สถานที่ในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียน มีความต้องการจัดสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับสภาพ

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ความพิการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โรงเรียนมีการปรับหลักสูตร เกณฑ์การวัดประเมินผลและลดภาระงานในการเรียนการสอนและ มีความต้องการการสนับสนุนและประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านเครื่องมือ โรงเรียนมีการจัดหาสื่อให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษตามสิทธิ์และครูทำสื่อการเรียนการสอนอีกด้วยและมีความต้องการนำสื่อเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้และ5) ด้านครู โรงเรียนมีการทำความเข้าใจกับครูและบุคลากรในโรงเรียน มีการพัฒนาครูในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและมีความต้องการให้ครูการศึกษาพิเศษช่วยเหลือแนะนำแก่ครูในโรงเรียน

2. แนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังนี้ 1) ด้านนักเรียน โรงเรียนควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ การประเมินศักยภาพนักเรียน เพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การทำความเข้าใจ ให้ความรู้แก่นักเรียนทั่วไปและผู้ปกครองและการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อดำเนินการส่งต่อ 2) ด้านสภาพแวดล้อมโรงเรียนควรจัดให้มีห้องการศึกษาพิเศษขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนโรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ควรมีหลักสูตรสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นการเฉพาะและเกณฑ์การวัดผลควรเป็นไปตามศักยภาพของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 4) ด้านเครื่องมือหน่วยงานต้นสังกัดและที่เกี่ยวข้องควรจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้มีความเหมาะสมกับช่วงวัย โรงเรียนควรจัดหาสื่อเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและ5) ด้านครู โรงเรียนควรสร้างความเข้าใจ ให้ความรู้แก่ครูและโรงเรียนและมีการกำหนดเปิดตำแหน่งครูการศึกษาพิเศษเป็นครูประจำการของโรงเรียน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนร่วม เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

Abstract

The purposes of this research, Integrated education for children with special needs in school in the secondary educational service area in Bangkok are 1) to study current conditions and the needs of integrated education for children with special needs in the mainstream schools in the Secondary Education Service Area in Bangkok 2) to recommend practical guidelines for inclusive educational management for students with disabilities in the mainstream schools in the Secondary Education Service Areas in Bangkok. This is a quantitative research with two data collection techniques: narrative data study and field study which are observation and interview. The sample of this study comprised a group of

eighteen people (six school administrators, six regular class teachers, and six of students with disabilities' parents) who are from one of the small-sized schools, two of the medium-sized schools, three of the large and extra large-sized schools in the Secondary Education Service 1 and 2 in Bangkok.

Discussions and findings

According to the current conditions and the needs of integrated education for children with special needs in the mainstream schools in the Secondary Education Service Area in Bangkok, the results of this study can possibly be explained in the following parts:

1. Students: The schools provide special students many opportunities as possible to be integrated in the regular classroom with their peers, regardless of what special needs they may have while still receiving support for their particular need. Also, they are trying to provide another related support service which is paying special attention to the child with suspected learning difficulties which place them behind their peers.

2. Environment: The schools are more equipped with accessible building elements and other facilities designed for use by children with a particular disability. However, they are in need of building supportive environments for students with complex needs. 3. Learning activities: the schools provide learning programs for students with special education who need participation in the regular learning activities and assessment tasks with additional support if required, such as the adjustment of assessment tasks. The schools are still in the need of support from additional outside agencies relevant to special education. 4. Tools: The schools provide teaching materials and resources for special education. Nevertheless, they are still inadequate and in need of use of technology at all levels. 5. Teachers: The schools provide trainings, and support to teachers in order for students to remain and make progress in the general education setting. They are still in need of continuously close attention from special education teachers.

Based up on the findings of this study, the recommendations for special education department in the mainstream schools in the Secondary Education Service Area in Bangkok were formulated as follows:

1. Students: The schools should have clear policies for special education in order to provide a full service support and utilize an interagency process of collaborative consultation with community agencies and parents to problem solve ways of educating difficult to service children in the least restrictive environment.

2. Environment: In addition to regular classrooms, there should be a special education room for students with disabilities. This service includes offering a teacher assistant one to one lessons and help with study skills outside the normal curriculum and working closely with the children and their parents to help them to overcome the barriers that their difficulties present. 3. Learning activities: The schools should focus more on individualizing each child's educational program with authentic assessment in the least restrictive environment to best meet their needs, and allowing them to reach their greatest learning potential. Students with disabilities should be provided as many opportunities as possible to be integrated in the regular classroom with their peers, regardless of what special needs they may have while still receiving support for their particular need. 4. Tools: Apart from teaching materials and resources, the schools should pay more attention on providing enough technological devices. 5. Teachers: The schools should provide more professional development for regular class teachers on special education and a full range of services from full-time special education to itinerant special education. This is with an emphasis to help regular education teachers build capacity to include students in the least restrictive setting.

Keywords: INTEGRATED EDUCATION, CHILDREN WITH SPACIAL NEEDS

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบันมีอัตราการแข่งขันสูง ทำให้มนุษย์เราต้องปรับตัว ต้องพัฒนาศักยภาพตัวเองอยู่ตลอดเวลา สิ่งหนึ่งที่ทำให้มนุษย์เราปรับตัวได้ คือ การศึกษา ซึ่งทุกประเทศต่างพัฒนาการศึกษาของตนเอง เพื่อให้ประชากรมีความรู้ความสามารถเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้พบว่าบุคคลพิการยังขาดโอกาสทางการศึกษา ทั้งที่บุคคลพิการก็เป็นประชากรของประเทศ เพียงแต่ต้องอาศัยความช่วยเหลือมากเป็นพิเศษ แต่ถ้าบุคคลพิการเหล่านี้ได้รับการศึกษาก็สามารถช่วยเหลือพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลพิการจะต้องจัดให้มีความเหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของบุคคลพิการเหล่านั้น

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2555 มีบุคคลพิการที่ไม่ได้เรียนหรือไม่เคยเรียน เนื่องมาจาก ไม่มีโรงเรียนพิเศษสำหรับคนพิการ โรงเรียนปกติไม่มีบุคลากรที่พร้อมจะสอนหรือรับคนพิการเข้าเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่เอื้อต่อการเรียน จำนวน 156,843 คน(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2555) และจากการสำรวจของสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ เก็บรวบรวมสถิติจำนวนบุคคลพิการที่ลงทะเบียนคนพิการทั่วประเทศ ระหว่างปี พ.ศ.2537- 2556 พบว่า กรุงเทพมหานครมีจำนวนบุคคลพิการมากที่สุด(ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป.ศธ., 2557) นอกจากนี้ จาก

รายงานการเก็บรวบรวมสถิติข้อมูลนักเรียน ปีการศึกษา 2556 ของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจำนวนนักเรียนพิการเป็นจำนวนมากที่สุด โดยมีสถานศึกษาประเภทการศึกษาพิเศษจำนวน 51 แห่งและมีครู/อาจารย์ประเภทการศึกษาพิเศษ จำนวน 1,635 คน(ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สป.ศธ., 2557) ซึ่งเห็นได้ว่าจำนานครู/อาจารย์ประเภทการศึกษาพิเศษมีจำนวนน้อยเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคคลพิการดังกล่าวขาดโอกาสได้รับการศึกษา

แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับบุคคลพิการเปลี่ยนไป บุคคลพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ อีกทั้งนักการศึกษามีแนวความคิดทัศนคติความเชื่อว่า บุคคลพิการสามารถเรียนร่วมกับบุคคลปกติได้ แต่ในสภาพความเป็นจริงการจัดการเรียนการสอนนั้นยังเกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีลักษณะอย่างไร มีปัญหา ข้อเสนอแนะอย่างไร เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

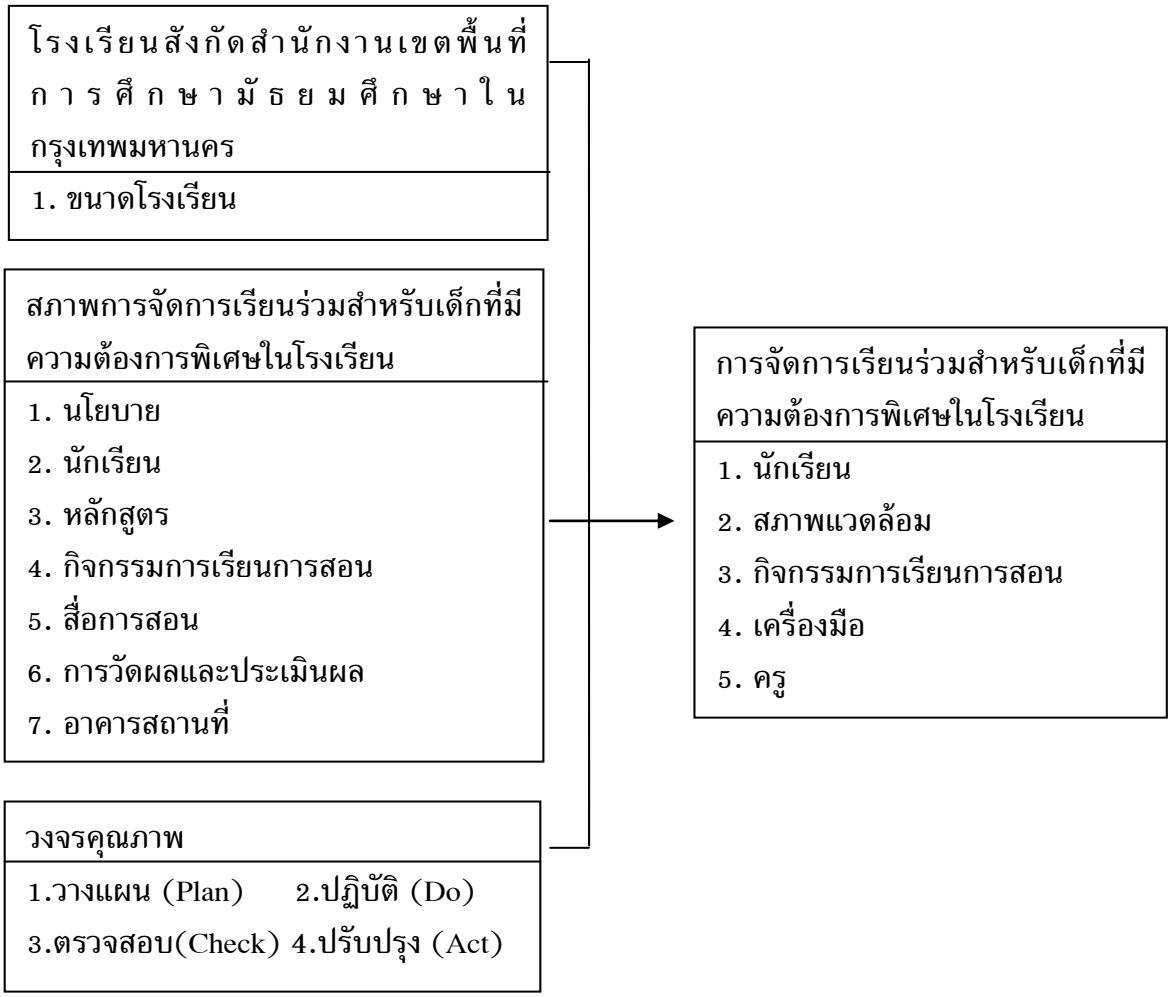
การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษและการจัดการเรียนร่วม พร้อมความคิดเห็นผู้บริหาร ครูและผู้ปกครองของเด็กพิเศษ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน ตามตัวแปร 5 ด้าน คือ นักเรียน (Students), ครู (Teacher), กิจกรรมการเรียนการสอน (Activities), เครื่องมือ (Tool) และสภาพแวดล้อม (Environment)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีกระบวนการโดยใช้ขั้นตอนการจัดการเรียนร่วมตามโครงสร้างซีท (SEAT)และมุ่นเน้นความสำคัญในเรื่องครู มีกระบวนการขั้นตอนการจัดการเรียนร่วมตามแนวทางวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งโดยมีตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

1. การจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน ด้านนักเรียน ด้านครู ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเครื่องมือและด้านสภาพแวดล้อม

2. กระบวนการการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ขั้นวางแผน (Plan) ขั้นปฏิบัติ (Do) ขั้นตรวจสอบ(Check)และขั้นปรับปรุง (Act)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาภาคสนามทั้งการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร 6 คน ครูผู้ปฏิบัติการสอน 6 คนและผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 6 คน รวมทั้งสิ้น 18 คน 3) วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาที่ได้จากเอกสารและข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1)แบบสังเกต (Observation) แบบสังเกตการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนด้านนักเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเครื่องมือและด้านครูและ 2)แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์เรื่องการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนด้านนักเรียน ด้านสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเครื่องมือและด้านครู

วิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการการเก็บรวบรวมข้อมูลมี ดังนี้ 1)ศึกษาเอกสาร (Documentary research) เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ การจัดการเรียนร่วม อันเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Data) และชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data)และ 2)ศึกษาภาคสนาม (Field research) ในโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครจำนวน 6 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสวนอนันต์ โรงเรียนศีลาจารพิพัฒน์ โรงเรียนวัดราชาธิวาส โรงเรียนศรีอยุธยา ในพระอุปถัมภ์ฯ โรงเรียนราชวินิตบางเขนและโรงเรียนเทพลีลา ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2559 มีขั้นตอนการสังเกตและการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งใช้วิธีพรรณนา โดยทำการวิเคราะห์ตามกรอบแนวความคิดในการวิจัยแล้วจัดทำรายงานผลการรวบรวมทั้งหมดและจัดทำข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

1.1.1 ด้านนักเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติและขั้นตรวจสอบ ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน โรงเรียนจำนวนหนึ่งในสองมีการเตรียมความพร้อมในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียน โดยเป็นโรงเรียนขนาดกลางจำนวน 2 โรงเรียนและขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษจำนวน 1 โรงเรียน ดำเนินการอยู่ในลักษณะการประชาสัมพันธ์ แนะแนวและทำการประเมินความสามารถในด้านต่าง ๆ ขณะที่โรงเรียนที่ไม่ได้มีการดำเนินการจัดการเตรียมความพร้อม ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจำนวน 1 โรงเรียนและโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษจำนวน 2 โรงเรียน เนื่องจากทางโรงเรียนมิได้เปิดรับสมัครนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอย่างเป็นทางการ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาแบบนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนค้นพบภายหลังหรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีจำนวนน้อย มีความคุ้ยเคยกับการเรียนในโรงเรียนทั่วไปอยู่แล้ว นอกจากนี้โรงเรียนส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดยังมีการดำเนินการเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปให้มีความรู้ความเข้าใจ ยอมรับและพร้อมช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทั้งในลักษณะของภาพรวมทั้งโรงเรียนหรือการปฐมนิเทศเป็นการเฉพาะห้องที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมอยู่ด้วย 2) ขั้นปฏิบัติ โรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีการดำเนินการแนะนำหรือฝึกความคุ้นเคยในสถานที่ สภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนทุกโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมมีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างนักเรียนทั่วไปและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 3) ขั้นตรวจสอบ ทุกโรงเรียนมีการประเมินนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในการเข้ามาอยู่ร่วมกับนักเรียนทั่วไปในทุก ๆด้าน เพื่อจัดชั้นเรียน เพื่อให้การช่วยเหลือ

1.1.2 ด้านครูพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติและขั้นปรับปรุง ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน ทุกโรงเรียนมีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมในรูปของการอบรมพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน 2) ขั้นปฏิบัติ ทุกโรงเรียน ครูในโรงเรียนมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียน รวมถึงการเลือกใช้ สื่อ อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียน ตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล โรงเรียนมีครูการศึกษาพิเศษที่มีคุณวุฒิที่ได้จากการเข้ารับการอบรม 3) ขั้นปรับปรุง โรงเรียนส่วนใหญ่ ทุกขนาดโรงเรียนไม่ได้มีการทำวิจัยในชั้นเรียนในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมเลย ส่วนโรงเรียนที่มีงานวิจัยในชั้นเรียนใน

เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม อันเป็นโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษเป็นวิจัยของครูการศึกษาพิเศษในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นส่วนมาก

1.1.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นตอนขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นตรวจสอบและขั้นปรับปรุง ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน ทุกโรงเรียน มีการประสานความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานภายนอก จัดให้มีการสำรวจ ประเมินความสามารถของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อวางแผนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล 2) ขั้นปฏิบัติ โรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียน มีการปรับหลักสูตรให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในลักษณะของการปรับเกณฑ์ การปรับลดภาระงานต่าง ๆให้มีความเหมาะสม ส่วนโรงเรียนที่มิได้ปรับหลักสูตรซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษเนื่องจากนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษของโรงเรียนมีลักษณะประเภทความพิการทางสายตาเท่านั้น ทำให้สติปัญญา ความสามารถในการเรียนเหมือนนักเรียนทั่วไป ทุกโรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โรงเรียนจำนวน 5 โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คำนึงถึงสภาพ ความสามารถ ศักยภาพที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล 3) ขั้นตรวจสอบ โรงเรียนทั้งหมดมีการปรับเกณฑ์การวัดประเมินผลสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีการประเมินตามสภาพจริงและสอดคล้องกับแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนการสอนเฉพาะบุคคล 4) ขั้นปรับปรุง โรงเรียน จำนวน 4 โรงเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลางกับขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ มีการการนำผลการประเมินและปัญหาที่พบไปส่งต่อหรือนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน ทั้งยังแจ้งผู้ปกครองเพื่อหาแนวทางในการแก้ไข ทั้งโรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณให้เพื่อดำเนินการจัดการเรียนร่วม

1.1.4 ด้านเครื่องมือพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติเท่านั้น ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน โรงเรียนเกือบทุกโรงเรียนทุกขนาดโรงเรียนมีการจัดเตรียมสื่อที่สอดคล้องกับแผนการสอนเฉพาะบุคคล โดยส่วนใหญ่เป็นสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยครูผู้สอนหรือครูการศึกษาเป็นผู้จัดทำขึ้น ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ จำนวน 1 โรงเรียนที่มิได้จัดเตรียมสื่อที่สอดคล้องกับแผนการสอนเฉพาะบุคคล เพราะว่านักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นนักเรียนเรียนร่วมเต็มเวลาจึงใช้สื่อเช่นเดียวกับนักเรียนทั่วไป 2) ขั้นปฏิบัติ ทุกโรงเรียน มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและโรงเรียนทุกขนาดโรงเรียน จำนวน 5 โรงเรียน มีการจัดหาสื่อสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษตามความแตกต่างของบุคคล

1.1.5 ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นตอนขั้นตอนปฏิบัติ เพียงอย่างเดียว ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ โรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียนซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็กจนถึงขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษมีการปรับปรุง

สภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพและมีความปลอดภัย พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งเร้า แต่โรงเรียนที่ไม่ได้มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เนื่องจากนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีจำนวนน้อย มีพฤติกรรมไม่รุนแรงและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสามารถใช้บริการต่าง ๆของโรงเรียนได้เหมือนนักเรียนทั่วไป

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร

1.2.1 ด้านนักเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน โรงเรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อม ทำความเข้าใจกับนักเรียนทั่วไปในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนโดยเฉพาะห้องที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนอยู่ เพื่อสร้างความเข้าใจกับนักเรียนทั่วไป แนะนำนักเรียนทั่วไปให้รู้จักนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ รู้จักวิธีการในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

1.2.2 ด้านครูพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน มีการประชุม ชี้แจงทำความเข้าใจกับคณะครูและบุคลากรในโรงเรียน สร้างความตระหนักและความเข้าใจอันดีในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จัดให้มีการอบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 2) ขั้นปฏิบัติ ทุกโรงเรียนมีการสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครู บุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในรูปแบบการส่งครูเข้ารับการอบรมหรืออบรมที่โรงเรียนดำเนินการจัดเองทั้งให้ครูการศึกษาพิเศษของโรงเรียนเป็นวิทยากรหรือเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาเป็นวิทยากร เป็นประจำทุกปี

1.2.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ การปรับหลักสูตร เกณฑ์การวัดประเมินผล ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษนั้น ทุกโรงเรียนให้เป็นดุลพินิจ เป็นสิทธิของครูผู้สอนรวมถึงการลดภาระงานด้วย บางโรงเรียนยังเน้นจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไปในแนวทางการพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ทุกโรงเรียนดำเนินการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

1.2.4 ด้านเครื่องมือพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ โรงเรียนส่วนใหญ่ครูผู้สอนจะดำเนินการในการจัดหา จัดทำสื่อ สิ่งอำนวยความสะดวก บริการและความช่วยเหลืออื่น ๆ เอง เบิกสื่อการเรียนการสอน สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นไปตามสิทธิทางราชการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ส่วนเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นทุกโรงเรียนจัดให้บริการเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องปริ๊นเตอร์ ระบบเครือข่ายอินเตอร์เน็ต ให้บริการ

1.2.5 ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ ทุกโรงเรียนมีความพร้อมในระดับหนึ่งในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีความพยายามจัดสถานที่ให้มีความเหมาะสมโดยได้มีการจัดให้มีห้องการศึกษาพิเศษขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อใช้เป็นห้องในการดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ ของงานการศึกษาพิเศษ

1.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน

1.3.1 ด้านนักเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน มีการทำความเข้าใจกับนักเรียนทั่วไปในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนด้วยนั้นซึ่งบางโรงเรียนดำเนินการอย่างเป็นทางการ ในภาพรวมทั้งโรงเรียนตอนปฐมนิเทศ ส่วนใหญ่ทางโรงเรียนจะให้ครูการศึกษาพิเศษเข้าไปทำความเข้าใจ ให้ความรู้ แนะนำแนวทางการปฏิบัติ ดูแล ช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้กับนักเรียนทั่วไปในห้องที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเรียนร่วมอยู่ด้วยเท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่ไม่มีการดำเนินการเนื่องมาจากเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กมีจำนวนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจำนวนไม่มากและอาณาบริเวณโรงเรียนมีขนาดไม่กว้างขวางทำให้ครูสามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงนักเรียนทั่วไปมีความคุ้นเคยกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษหรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีความพิการประเภททางสายตาเท่านั้นซึ่งสามารถดูแลตัวเองได้ บางโรงเรียนยังดำเนินการให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแก่นักเรียนทั่วไปผ่านทางการจัดนิทรรศการ

1.3.2 ด้านครูพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน การเตรียมความพร้อม ทำความเข้าใจกับครูและบุคลากรในโรงเรียน จัดประชุม อบรม สัมมนา เรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทั้งการเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก นอกจากนี้ครูการศึกษาพิเศษก็มีการประสานทำความเข้าใจกับครู เพื่อหาแนวทางในการดูแล แก้ไขปัญหาต่าง ๆ แต่ก็มีครูบางโรงเรียนจำนวนประมาณร้อยละ 10 ที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจและเปิดใจยอมรับในการมีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนในโรงเรียน ซึ่งครูเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นครูที่มีอาวุโส

1.3.3 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการปรับการปรับหลักสูตร เกณฑ์การวัดประเมินผลให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษแต่เป็นสิทธิ์ขาดของครูผู้สอน โดยจะมีครูการศึกษาพิเศษเข้าไปทำความเข้าใจ แนะนำ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นการปรับลดภาระงานให้โดยมีครูการศึกษาพิเศษเข้าไปช่วยดูแล กำกับ ติดตาม ตลอดจนช่วยเหลือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในเรื่องภาระงานต่าง ๆให้ ส่วนโรงเรียนก็ไม่ได้มีการดำเนินการ เพราะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษของทางโรงเรียนเป็นนักเรียนที่มีความพิการทางสายตา สติปัญญา

สามารถเรียนได้แต่ก็มีการช่วยในเรื่องการอ่านข้อสอบ อีกทั้งทุกโรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลและแผนการสอนเฉพาะบุคคล ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นรายบุคคลประจำทุกปี

1.3.4 ด้านเครื่องมือพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ ทางโรงเรียนจะเบิกสื่อตามสิทธิ์ทางราชการแต่สื่อส่วนใหญ่ไม่ค่อยเหมาะสมกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ดังนั้นครูการศึกษาพิเศษบางโรงเรียนดำเนินการจัดทำสื่อเอง บางโรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายนอก ในขณะที่บางโรงเรียนก็ไม่ได้มีการดำเนินการเป็นพิเศษนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษสามารถใช้บริการสื่อเหมือนนักเรียนทั่วไปได้ ส่วนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศนั้นโรงเรียนทั้งหมดมีการจัดนำเอาเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์มาใช้ มาให้บริการนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

<u>1.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง</u>

1.4.1 ด้านนักเรียนพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน การเตรียมความพร้อมทำความเข้าใจกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในการเข้ามาเรียนร่วมด้วยของผู้ปกครองนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ด้านวิชาการ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนในระดับมัธยมศึกษาด้านพฤติกรรมก็มีการสอน ฝึก ให้นักเรียนมีความสามารถในการดูแลตัวเอง ช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันได้และฝึกให้ปรับตัวรู้จักการเข้าสังคม แต่ก็มีผู้ปกครองบางคนก็มิได้มีการเตรียมความพร้อมทำความเข้าใจกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ เพราะนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจะมีความคุ้นเคยกับการเรียนรวมกับนักเรียนทั่วไปอยู่แล้วอาจจะมีปัญหาบ้างเล็กน้อย ซึ่งได้ประสานความร่วมมือ แก้ไขปัญหากับครูการศึกษาพิเศษอย่างใกล้ชิด

1.4.2 ด้านครูพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นวางแผน ดังนี้ 1) ขั้นวางแผน ผู้ปกครองมีความเข้าใจครูและบุคลากรของทางโรงเรียนเป็นอย่างดี ครูการศึกษาพิเศษมีการแจ้งพัฒนาการ แจ้งอาการต่าง ๆ เป็นระยะ

1.4.3 ด้านเครื่องมือพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ ทางโรงเรียนยังไม่ค่อยมีการนำสื่อมาใช้เท่าที่ควรสื่อการเรียนการสอนเป็นสื่อตามสิทธ์ที่ราชการกำหนดซึ่งเป็นสื่อที่ไม่ค่อยเหมาะสม สื่อก็ควรเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมกับประเภทความพิการแต่สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศโรงเรียนได้มีการดำเนินการเป็นอย่างดี

1.4.4 ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า โรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียนมีการดำเนินการตามวงจรคุณภาพวงจรเดมมิ่งอยู่ในขั้นปฏิบัติ ดังนี้ 1) ขั้นปฏิบัติ ผู้ปกครองส่วนใหญ่ทราบว่าทางโรงเรียนได้ดำเนินการจัดสถานที่ให้มีความเหมาะสมในการมีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียน

ให้มีความปลอดภัยสะดวกสบาย สะอาด สวยงาม มีความพร้อมในทุก ๆด้านด้านและมีความเข้าใจว่า ตัวอาคารสถานที่นั้นมีมาก่อนที่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียน

2. แนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

2.1 แนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในกรุงเทพมหานครจากการสังเกต

จากการสังเกตสภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 โรงเรียน พบว่ามีโรงเรียนที่ควรปรับแนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วม ดังนี้ 1)โรงเรียนควรมีการประเมินศักยภาพในด้านต่าง ๆของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 2)โรงเรียนควรจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางภายในโรงเรียนให้มีความเหมาะสมตามประเภทความพิการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จัดสิ่งอำนวยความสะดวก 3) โรงเรียนควรจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) โรงเรียนควรสนับสนุนให้มีการนำสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ 5) โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูจัดทำวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วมหรือนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและ6) โรงเรียนควรได้รับการจัดสรรอัตราตำแหน่งครูมีวุฒิทางการศึกษาพิเศษโดยตรงมาเป็นครูประจำการ

2.2 แนวทางในการบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในกรุงเทพมหานครจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 6 คน ครู จำนวน 6 คนและผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ จำนวน 6 คน ของโรงเรียนทั้ง 6 โรงเรียน สามารถสรุปได้ว่าโรงเรียนควรดำเนินการ ดังนี้ 1) ประชาสัมพันธ์ แนะแนวในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 2) ทำความเข้าใจ ให้ความรู้ให้รู้จักวิธีการในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันช่วยเหลือกันแก่นักเรียนทั่วไปเกี่ยวกับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 3) ทำความเข้าใจกับผู้ปกครองนักเรียนทั่วไปในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียน 4) จัดให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษกับนักเรียนทั่วไปทำกิจกรรมร่วมกัน 5) ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรเตรียมความพร้อมในการนำนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนร่วม 6) จัดให้มีห้องการศึกษาพิเศษเป็นการเฉพาะ 7) ครูการศึกษาพิเศษควรแนะนำสถานที่ต่าง ๆในโรงเรียนให้แก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษทุก ๆต้นปีการศึกษา 8) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรคำนึงถึงสภาพ ความสามารถ ศักยภาพที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 9) กำหนดนโยบายให้ครูผู้สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้มีการปรับหลักสูตร ปรับเกณฑ์การวัดประเมินผลให้เป็นไปตามแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล 10) กำหนดนโยบายให้ครูผู้สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้มีการปรับลดภาระงานต่าง ๆให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 11) นำผลการประเมินนักเรียนที่มี

ความต้องการพิเศษมาวางแผนกำหนดแนวทางในการกิจกรรมการเรียนการสอน 12) สนับสนุนให้ครูผู้สอนนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษจัดทำสื่อการเรียนการสอนให้เป็นการเฉพาะ 13) พัฒนาสื่อการเรียนการสอนตามบัญชีท้ายกฎกระทรวง เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการให้คนพิการมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา พ.ศ. 2550 ให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา 14) โรงเรียนควรทำความเข้าใจกับครูเรื่องเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ 15) โรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมในการพัฒนาครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนร่วม 16) จัดให้มีครูการศึกษาพิเศษประจำโรงเรียนหรือขอความช่วยเหลือครูการศึกษาพิเศษจากทางศูนย์การศึกษาพิเศษส่วนกลาง 17) โรงเรียนที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษควรได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเพิ่มเติม 18) มีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกโรงเรียนและ19) ฝึกทักษะในการช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุดแก่นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

สรุปผลการวิจัย

1. ด้านนักเรียน โรงเรียนมีความตระหนักให้ความสำคัญในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียน มีการค้นหานักเรียนที่มีลักษณะน่าสงสัยมาทำการคัดกรอง เพื่อจะให้การช่วยเหลือและโรงเรียนควรทำความเข้าใจให้ความรู้แก่นักเรียนทั่วไปและผู้ปกครองนักเรียนทั่วไป ทั้งนี้ควรประชาสัมพันธ์ว่าจะรับนักเรียนพิการประเภทใด มีระดับความสามารถในด้านต่าง ๆเท่าใดบ้างทางด้านผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษมีการเตรียมความพร้อมนักเรียนในการเข้ามาเรียนร่วมในด้านต่าง ๆ โรงเรียนยังมิได้มีการดำเนินการตามขั้นตอนการปรับปรุง ตามแนวทางวงจรคุณภาพวงจนเดมมิ่ง ทั้งนี้เนื่องมาจากโรงเรียนมีการดำเนินการในลักษณะซ้ำเดิมเป็นประจำทุกปี

2. ด้านครู โรงเรียนมีการทำความเข้าใจกับคณะครูและบุคลากร มีการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีครูการศึกษาพิเศษเป็นพี่เลี้ยงค่อยช่วยเหลือแนะนำในเรื่องต่าง ๆและเป็นผู้ประสานติดต่อทำความเข้าใจ แจ้งข่าวสาร พัฒนาการผลการเรียนกับผู้ปกครอง โรงเรียนยังมิได้มีการดำเนินการขั้นตอนการตรวจสอบ เนื่องจากโรงเรียนมุ่งทำความเข้าใจ พัฒนาครู ให้ความรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสำคัญ จึงขาดซึ่งการตรวจสอบ ตามแนวทางวงจรคุณภาพวงจนเดมมิ่ง

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับหลักสูตร เกณฑ์การวัดประเมินผลและการลดภาระงาน ของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นดุลพินิจของครูผู้สอนแต่โรงเรียนส่วนใหญ่จะมีการปรับเกณฑ์การวัดประเมินผล ลดภาระงานให้ โรงเรียนควรจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการส่งเสริมพัฒนาการ ฝึกทักษะในการช่วยเหลือตนเอง นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษได้เข้าร่วม

กิจกรรมต่าง ๆของทางโรงเรียน ทุกโรงเรียนมีการประสานความร่วมมือทุกภาคส่วนในโรงเรียนและหน่วยงานภายนอก

4. ด้านเครื่องมือ ทุกโรงเรียนเบิกสื่อตามสิทธิ์ของนักเรียนตามที่ราชการกำหนดตามคูปองการศึกษาที่ได้รับ สื่อบางส่วนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกภายนอก แต่สื่อส่วนใหญ่ตามสิทธ์ทางราชการกำหนดนั้นไม่ค่อยเหมาะสมกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาดังนั้นครูการศึกษาพิเศษจึงดำเนินการจัดทำสื่อการเรียนการสอนเองหรือประยุกต์ใช้สื่อที่มีอยู่แล้ว

5. ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนมีความพร้อมในระดับหนึ่งในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีความพยายามจัดสถานที่ให้มีความเหมาะสม จัดให้มีห้องการศึกษาพิเศษขึ้นเป็นการเฉพาะ โรงเรียนยังมิได้มีการดำเนินการขั้นตอนการวางแผน ขั้นตรวจสอบและขั้นปรับปรุงตามแนวทางวงจรคุณภาพวงจนเดมมิ่ง เนื่องจากอาคารสถานที่ต่าง ๆของโรงเรียนอยู่ในสภาพเดิมทำให้ไม่สามารถวางแผน ตรวจสอบและปรับปรุงได้ครบวงจร

อภิปรายผล

ด้านนักเรียน โรงเรียนทุกโรงเรียนมีความตระหนักให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีการทำความเข้าใจกับนักเรียนทั่วไปและผู้ปกครองทางด้านผู้ปกครองนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษก็มีการเตรียมความพร้อมนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ซึ่งสอดคล้องกับ สุธิดา มูลทะสิน (2554)พบว่าสภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมโครงสร้างซีท ด้านนักเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก มีการส่งเสริมให้เด็กปกติและนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้านสภาพแวดล้อม โรงเรียนทุกโรงเรียนมีความพร้อมในการรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มีความพยายามจัดสถานที่ปรับปรุงให้มีความเหมาะสมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ ทัลนีย์ ปู่เคิง (2553)พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากมีการจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ลดสิ่งเร้าที่จะกระตุ้นนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การปรับหลักสูตร เกณฑ์การวัดประเมินผลและการลดภาระงานของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ทุกโรงเรียนจะให้เป็นดุลพินิจครูผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่จะมีการปรับเกณฑ์การวัดประเมินผล ลดภาระงานให้ ทุกโรงเรียนมีการประสานความร่วมมือหน่วยงานภายนอกในการช่วยเหลือสนับสนุนอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับ ปวริศา จอมศรี (2551)พบว่า การจัดการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน ด้านเครื่องมือ ทุกโรงเรียนดำเนินการเบิกสื่อตามสิทธิ์ที่ราชการกำหนด บางสื่อบางส่วนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก โดยสื่อที่ราชการกำหนดนั้นไม่ค่อยเหมาะสมกับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ ส่องแสง สารบรรณ (2542) พบว่า ข้อที่มีปัญหามากในโรงเรียนขนาดใหญ่ขนาดกลางคือ ขาดสื่อการเรียนการสอน ไม่มีสื่อเฉพาะสำหรับเด็กพิเศษและด้านครู โรงเรียนมีทำความเข้าใจกับครูและบุคลากรในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ มี

การพัฒนาครู ซึ่งสอดคล้องกับ ทัลนีย์ ปู่เคิง (2553) พบว่าครูมีความเข้าใจในหลักการดำเนินงานตามโครงสร้างซีท ได้รับการฝึกฝนอบรมการจัดกิจกรรมให้กับเด็กที่มีความบกพร่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดให้นิสิต นักศึกษา สาขาทางการศึกษาได้รับการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

1.2 กระทรวงศึกษาธิการควรพัฒนาจัดทำสื่อการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษให้มีความเหมาะสมกับระดับการศึกษา

1.3 กระทรวงศึกษาธิการควรที่จะบรรจุครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษประจำแต่ละโรงเรียนหรือควรให้ครูในโรงเรียนได้รับการฝึกอบรม

1.4 กระทรวงศึกษาธิการควรดำเนินการจัดอบรม พัฒนาครู ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาควรจัดให้มีศึกษานิเทศก์ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเป็นการเฉพาะ

2. ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษา

2.1 โรงเรียนควรประกาศ ประชาสัมพันธ์การรับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษเข้ามาเรียนร่วมในโรงเรียนให้ชัดเจน

2.2 โรงเรียนควรมีการประเมินศักยภาพนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในการรับเข้ามาเรียนร่วม

2.3 โรงเรียนควรจัดสถานที่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพความพิการของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษของทางโรงเรียน

2.4 โรงเรียนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นไปในด้านการพัฒนาการ ฝึกทักษะในการช่วยเหลือตนเองของนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2.5 โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษและนักเรียนทั่วไปมีกิจกรรมร่วมกัน

2.6 โรงเรียนควรเร่งการสร้างความเข้าใจ ปรับทัศนคติให้กับครูในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

2.7โรงเรียนควรบรรจุครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษเป็นครูประจำการของทางโรงเรียน

3.ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเรียนร่วม

3.1 การบริหารจัดการเรียนร่วมสำหรับโรงเรียนทั่วไปโรงเรียนควรที่จะดำเนินการจัดหาเครือข่าย (Network) เข้ามาเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียนสังกัดอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาและอุปสรรคในการใช้เครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับชั้นมัธยมศึกษา

3. ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาในเรื่องทัศนคติของครูในการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในโรงเรียน

4. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทความพิการ

บรรณานุกรม

กระทรวงการพัฒนาสังคม, สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ. (2552). **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ.** กรุงเทพฯ: ไฮเดีย สแควร์.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). **แผนพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2555 – 2559) ของกระทรวงศึกษาธิการ.** กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

ทัศนีย์ ปู่เคิง. (2553). **ศึกษาการปฏิบัติงานของครูเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเรียนร่วมโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมในอำเภอฝาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่เขต 3.**สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2552). **ศาสตร์การสอน.** (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นุชนาถ สุนทรพันธ์, พิมพ์พรรณ เทพสุเมธานนท์. (2553). **การศึกษาพิเศษ.**(พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เบญจา ชลธาร์นนท์. (2549). **การฟื้นฟูสมรรถภาพเยาวชนผู้พิการด้านการศึกษา**. ในสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนโดยโดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่ม 16. (พิมพ์ครั้งที่ 9) . กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน.

ปวริศา จอมศรี. (2551). **การจัดการเรียนร่วมของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญากับนักเรียนปกติในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สมุทรปราการ เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ผดุง อารยะวิญญู. (2542). **การเรียนร่วมระหว่างเด็กปกติกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ.** (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: แว่นแก้ว.

พิกุล ตันดี. (2552). **ความคิดเห็นของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการเรียนร่วมสำหรับเด็กพิเศษ โรงเรียนอินทนนท์วิทยา ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.** สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

วันทนีย์ บางเสน. (2549). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพิเศษ.** สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

ส่องแสง สารบรรณ. (2542). **ปัญหาการจัดการศึกษาพิเศษในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุดรธานี.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2548). **รายงานการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรสำหรับบุคคลออทิสติระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2548.** กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

สุธิดา มูลทะสิน. (2554). **สภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมโครงสร้างซีทของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากรุงเทมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Harold Koontz. (1980). **Management** (7th ed). Bangkok: Thaiwatanapanich.

Moore, Kenneth D. (1992). **Classroom Teaching Skills.** New York: Magraw Hill.

Klausmeier, H.J. and Ripple, R.E (1971, p.11). Learning and human abilities., **Educational psychology.** New York : Harper & Row

การประยุกต์ใช้เครื่องมือคุณภาพเพื่อลดปริมาณฟิล์มเสียในงานห่อแพ็คโหล กรณีศึกษา : โรงงานผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด การประปานครหลวง

(The Application of Quality Control Tools for Waste Reduction in the Shrink Film Packaging Process Case Study : Drinking Water Production Plant)

วิทวัส พลวิบูลย์[1]
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัชชัย วรรัตน์[2]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลในกระบวนการผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด โดยประยุกต์ใช้เครื่องมือคุณภาพ 7 ชนิด (7 QC tools) มาใช้ในการวิเคราะห์หาสาเหตุก่อนกำหนดแนวทางการปรับปรุงแก้ไข มีการกำหนดเป้าหมายในการลดสัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลให้ได้อย่างน้อย 10เปอร์เซ็นต์ มีการใช้เครื่องมือคุณภาพในงานวิจัยนี้ทั้งหมด 4 ชนิด คือ ใบบันทึกข้อมูล กราฟ แผนภูมิพาเรโตและผังก้างปลา ช่วยในการรวบรวมข้อมูล แสดงผล ค้นหาจุดปัญหาหลักและค้นหาสาเหตุของปัญหาตามลำดับ ซึ่งพบว่า ปัญหาแพ็คบิดเบี้ยวเป็นปัญหาใหญ่อันดับที่หนึ่ง ปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหลเป็นปัญหาใหญ่อันดับรองลงมา สำหรับปัญหาแพ็คบิดเบี้ยวทำการปรับปรุงแก้ไขโดยใช้อุปกรณ์เข้าช่วยในการปรับตั้งระยะและเพิ่มการตรวจเช็คพร้อมทั้งจัดหาที่ถ่วงน้ำหนักทำการถ่วงน้ำหนักบนฟรีโรลเลอร์ลำเลียงฟิล์มของเครื่องห่อแพ็คโหล ส่วนปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหลทำการปรับปรุงแก้ไขโดยเซตค่าพารามิเตอร์มาตรฐานให้กับเครื่องสวมฟิล์มคอขวดพร้อมทั้งดัดแปลงวัสดุเหลือใช้ทำการช่วยกดฟิล์มแก้ไขในกรณีขวดไม่มีการสวมฟิล์มหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล และทำการปรับเปลี่ยนวิธีการขนขวดเปล่าก่อนเข้าห้องผลิต จากเดิมใช้คนยกแพ็คขวดเปล่าเปลี่ยนเป็นใช้รถยกทำการขนขวดเปล่าแทนเพื่อแก้ไขในกรณีขวดผิดรูปหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล สรุปผลการศึกษาพบว่า สามารถลดสัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลลงได้ 13.51เปอร์เซ็นต์ จากเดิม 17.32 เปอร์เซ็นต์ ลดลงเหลือ 3.81 เปอร์เซ็นต์ คิดเป็นมูลค่า 83,631.36 บาทต่อปี

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรการจัดการทางวิศวกรรม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ABSTRACT

The objective of this research was to reduce the waste of shrink film in bottled water production process. The Seven Quality Control Tools were applied for quality improvement of production process. In this research, four Quality Control Tools were used for collecting data, analyzing data, identifying causes, and measuring results. They were check sheet, graph, Pareto diagram, and Cause and effect diagram. The problems were found that distorted packages and wrong bottle sizes in packing machine. The solution of distorted package problem were measuring distances by Digital Vernier Caliper and Ruler, and counterweight the Free Roller. And the solution of wrong bottle sizes in packing machine were setting the parameter of Shrink Sleeve Machine, and using lift trucks to lift and move packs of plastic bottle to production plant.

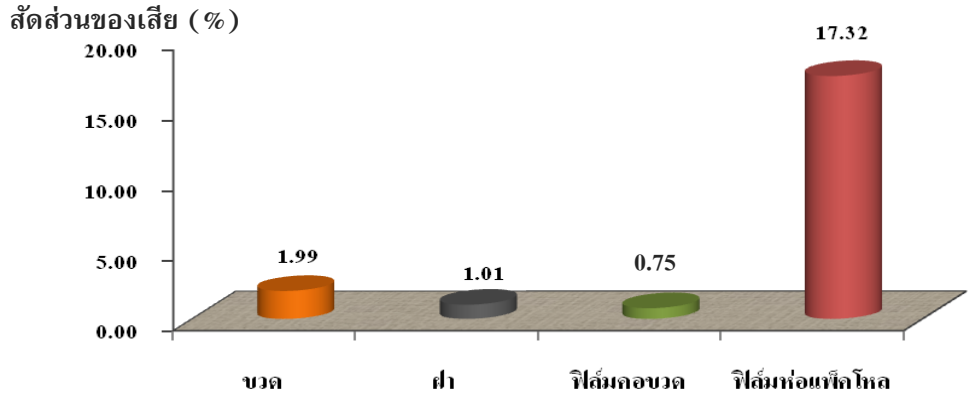
The result revealed that before the improvement the average amount of waste was 17.32%, and after adjustment the amount of waste reduced to 3.81%. The implement of the Quality Control Tools can reduce the waste 13.51%, or in term of cost, 83,631.36 baht per year.

บทนำ

การประปานครหลวง ดำเนินการจัดตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2547 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการช่วยเหลือสังคม นำร่องการรณรงค์ให้ผู้มีรายได้น้อยนำไปจำหน่ายเป็นรายได้เสริมเพื่อเป็นทางเลือกให้ประชาชนได้ซื้อน้ำดื่มบรรจุขวดในราคาที่ถูก อีกทั้งช่วยเสริมภาพลักษณ์ที่ดีต่อการประปานครหลวงได้

ในปี พ.ศ. 2555 มีการลงทุนขยายโรงงาน และจัดหาระบบผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดที่ทันสมัย มีกำลังการผลิตสูงมาใช้งาน โดยเครื่องจักรมีกำลังการผลิตสูงสุดอยู่ที่ 150 ขวดต่อนาที

ในช่วง 1 ปีงบประมาณที่ผ่านมา (มกราคม 2558– ธันวาคม2558) พบปริมาณฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลมีสัดส่วนของเสียเท่ากับ 17.32 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งมีค่ามากสุดเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของเสียอื่นๆ แสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กราฟแสดงสัดส่วนของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์หาสาเหตุเกี่ยวกับปริมาณฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลเพื่อทำการปรับปรุงและแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

สามารถลดสัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลในกระบวนการผลิตน้ำดื่ม โรงงานผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด การประปานครหลวง ได้อย่างน้อย 10 เปอร์เซ็นต์

ขอบเขตของงานวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโดยพิจารณาจากรายการที่มีสัดส่วนของเสียมากที่สุดเป็นสำคัญ (ฟิล์มห่อแพ็คโหล)

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. สามารถลดสัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ทราบถึงสาเหตุและปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสูญเสียจากงานห่อแพ็คโหล

ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎี

เครื่องมือคุณภาพ 7 ชนิด (7 QC tools) เป็นเครื่องมือพื้นฐานที่ใช้ในการควบคุมบริหารคุณภาพงาน ในงานวิจัยนี้มีการนำเครื่องมือคุณภาพมาประยุกต์ใช้ทั้งหมด 4 ชนิด

1. ใบบันทึกข้อมูลหรือใบตรวจสอบ คือ ใบที่มีไว้ใช้บันทึกข้อมูล มีการออกแบบให้มีช่องว่างต่าง ๆ ไว้เพื่อใช้บันทึกข้อมูลได้ง่าย และสะดวก ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นตาราง

2. กราฟ เป็นเครื่องมือคุณภาพที่ใช้แสดงค่าของข้อมูลที่มาจากใบบันทึกหรือใบตรวจสอบในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ เช่น แบบแท่ง แบบวงกลม แบบเส้นตรง แสดงถึงความสัมพันธ์ของแต่ละข้อมูลในกราฟนั้น ๆ

3. แผนผังพาเรโตหรือแผนภูมิพาเรโต เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการค้นหาปัญหาหลักในกระบวนการ แสดงถึงความสัมพันธ์ของสาเหตุกับปริมาณของปัญหาแต่ละรายการ มีการเรียงลำดับข้อมูลของปัญหาจากมากไปน้อย ทำให้เห็นปัญหาหลักที่เป็นปัญหาใหญ่และปัญหาอื่น ๆในอันดับที่รองลงไปตามลำดับ

4. แผนภูมิเหตุและผล หรือ ผังก้างปลา คือ แผนภาพที่มีการรวบรวมข้อมูลในลักษณะคล้ายก้างปลา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ผังก้างปลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธนกฤษ ซุ่นเซ่ง (2557) วิจัยเพื่อลดของเสียประเภทจุดดำที่เกิดขึ้นในกระบวนการฉีดพลาสติก โดยมีการนำเครื่องมือคุณภาพ คือ ใบตรวจสอบ แผนภูมิพาเรโต และผังก้างปลา มาใช้ในการหาสาเหตุเพื่อทำการปรับปรุง มีการรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือน เมษายน 2556 ถึงเดือนมิถุนายน 2556 แล้วทำการปรับปรุงแก้ไข พบว่า สามารถลดการเกิดของเสียประเภทจุดดำจากเดิม 0.23 เปอร์เซ็นต์ ลดลงเป็น 0.07 เปอร์เซ็นต์ และคิดเป็นมูลค่าที่ลดได้ 1,175,906.16 บาทต่อปี

วิธีการดำเนินการศึกษา

มีวิธีการดำเนินการศึกษา โดยอธิบายเป็นลำดับขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดหัวข้อปัญหาจากสัดส่วนของเสียในกระบวนการผลิตที่มีค่ามากสุด ซึ่งพบว่ารายการฟิล์มห่อแพ็คโหลมีสัดส่วนของเสียอยู่ที่ 17.32 เปอร์เซ็นต์ และมีค่ามากสุดดังตารางที่ 1

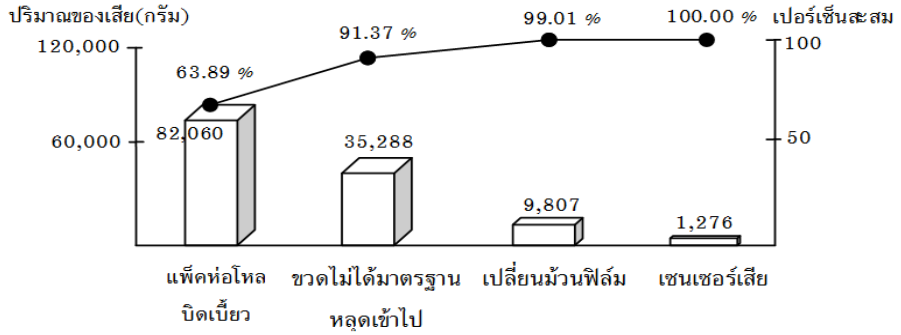
ตารางที่ 1 ตารางสัดส่วนของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตน้ำดื่มบรรจุขวด

รายการ	ปริมาณการเบิกใช้	ของเสีย	สัดส่วนของเสีย (ร้อยละ)
ขวด (หน่วย : ขวด)	341,279	6,787	1.99
ฝา (หน่วย : ฝา)	337,902	3,409	1.01
ฟิล์มคอขวด (หน่วย : ชิ้น)	337,004	2,511	0.75
ฟิล์มห่อแพ็คโหล (หน่วย : กรัม)	741,667	128,431	17.32

(ข้อมูล : มกราคม 2558 – ธันวาคม 2558)

2. เก็บรวบรวมข้อมูลรายการฟิล์มเสียต่าง ๆ มาจัดทำแผนผังพาเรโตเพื่อค้นหาปัญหาหลัก พบว่า ปัญหาแพ็คห่อโหลบิดเบี้ยวเป็นปัญหาใหญ่อันดับที่หนึ่ง ปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐาน

หลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหลเป็นปัญหาใหญ่อันดับที่สอง ปัญหาการเปลี่ยนม้วนฟิล์มและเป็นปัญหาเซนเซอร์เสียเป็นปัญหาใหญ่อันดับที่สามและสี่ตามลำดับ ดังภาพที่ 2

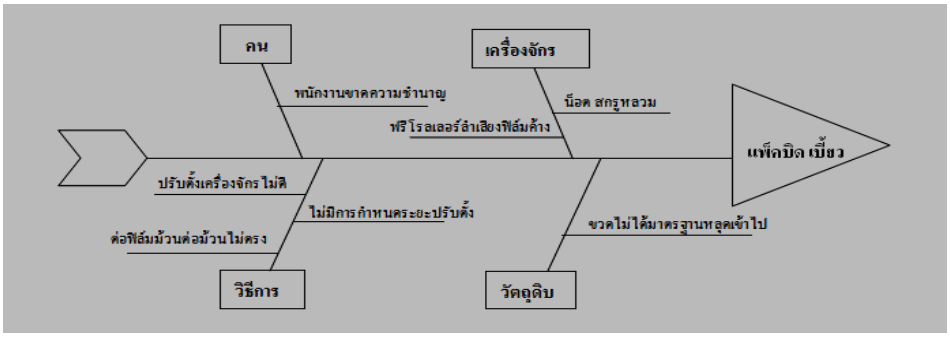
ภาพที่ 2 แผนผังพาเรโตแสดงสัดส่วนฟิล์มเสียจากงานห่อแพ็คโหลแยกตามรายการ

3. วางแผนการดำเนินงานปรับปรุงโดยกำหนดกรอบระยะเวลาการทำงาน มีการกำหนดหัวข้อปัญหา รวบรวมข้อมูล วางแผนการดำเนินงาน กำหนดแนวทางแก้ไข ปรับปรุงแก้ไข ติดตามผล และสรุปผล ตามตารางแนวทางปฏิบัติงาน ตารางที่ 2

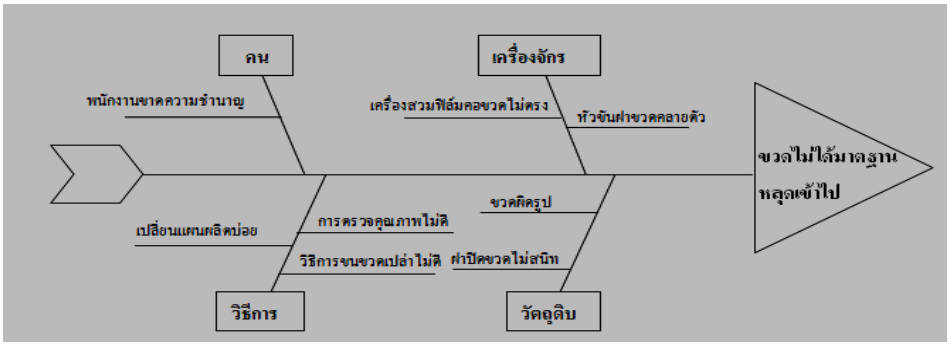
ตารางที่ 2 ตารางแนวทางปฏิบัติงาน (Gantt chart)

ลำดับ	หัวข้อการดำเนินงาน	กิจกรรมก่อนหน้า	เริ่มต้น	สิ้นสุด	ต.ค.-58	พ.ย.-58	ธ.ค.-58	ม.ค.-59	ก.พ.-59	มี.ค.-59	เม.ย.-59
A	กำหนดหัวข้อปัญหา	-	1 ต.ค. 58	30 พ.ย. 58							
B	การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อทำการศึกษาและปรับปรุง	A	1 ต.ค. 58	31 ธ.ค. 58							
C	การวางแผนการดำเนินงาน	A,B	1 ม.ค. 59	5 ม.ค. 59							
D	การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไข	A,B,C	6 ม.ค. 59	15 ม.ค. 59							
E	การดำเนินงานและผลการดำเนินงาน	A,B,C,D	16 ม.ค. 59	30 ม.ค. 59							
F	การติดตามผลการดำเนินงาน	A,B,C,D	1 ก.พ. 59	31 มี.ค. 59							
G	สรุปผลการดำเนินงาน	A,B,C,D,E,F	1 เม.ย. 59	15 เม.ย. 59							

4. นำปัญหาหลักสองอันดับแรกที่ได้จากแผนผังพาเรโต(ภาพที่ 2) คือ ปัญหาแพ็คห่อโหลบิดเบี้ยวและปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล มาทำการระดมสมองเพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุย่อยที่ก่อให้เกิดปัญหาหลัก แสดงรายละเอียดได้ตามแผนภูมิเหตุและผลหรือผังก้างปลา ดังภาพที่ 3-4

ภาพที่ 3 แผนภูมิเหตุและผลปัญหาแพ็คบิดเบี้ยว

ภาพที่ 4 แผนภูมิเหตุและผลปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล

5. คัดเลือกสาเหตุย่อยแต่ละรายการที่ก่อให้เกิดปัญหาหลักจากแผนภูมิเหตุและผลหรือผังก้างปลา (ภาพที่ 3-4) กำหนดหาแนวทางแก้ไขได้ตามรายละเอียดข้อ 5.1-5.2

5.1 ปัญหาแพ็คบิดเบี้ยว มีสาเหตุย่อยที่ต้องทำการแก้ไข คือ

5.1.1 ไม่มีการกำหนดระยะปรับตั้งฟิล์มบนเครื่องห่อแพ็คโหล แนวทางแก้ไข คือ จัดหาอุปกรณ์ตัวช่วยเพื่อกำหนดระยะปรับตั้งบนเครื่องห่อแพ็คโหลทุกจุดที่สำคัญ

5.1.2 ฟรีโรลเลอร์สำหรับลำเลียงฟิล์มบนเครื่องห่อแพ็คโหลค้าง เนื่องจากมีน้ำหนักเบา แนวทางแก้ไขคือ จัดหาที่ถ่วงน้ำหนักป้องกันฟรีโรลเลอร์ค้างขณะลำเลียงฟิล์ม

5.2 ปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล มีสาเหตุย่อยที่ต้องทำการแก้ไข คือ

5.2.1 เครื่องจักรสวมฟิล์มคอขวดไม่ตรง เนื่องจากไม่มีระยะมาตรฐานในการปรับตั้งเครื่องจักร ส่งผลให้ขวดน้ำดื่มที่ไม่มีฟิล์มคอขวดหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหลซึ่งเป็นขั้นตอนงานในลำดับถัดมา ก่อให้เกิดฟิล์มสูญเสียเนื่องจากต้องทำการรื้อแก้ไข แนวทางปรับปรุง คือทำการเซตค่าพารามิเตอร์และกำหนดค่ามาตรฐานให้กับเครื่องสวมฟิล์มคอขวดพร้อมจัดหาชุดมอเตอร์ตบฟิล์มคอขวดหรือวัสดุอุปกรณ์เหลือใช้มาดัดแปลงเพื่อกดฟิล์มให้ตรง ในกรณีเครื่องสวมฟิล์มคอขวดมีการสวมฟิล์มแล้วแต่คลาดเคลื่อนเล็กน้อย

5.2.2 ขวดน้ำดื่มผิดรูปหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล เกิดจากวิธีการทำงานการขนส่งขวด การขนขวดเปล่าเข้าไปห้องผลิตโดยทำการโยนหรือวางบนพื้นแบบกระแทก ทำให้ขวดมีรอยยุบ บิด หรือผิดรูป แนวทางแก้ไขคือ ปรับเปลี่ยนวิธีการขนขวดเปล่าก่อนเข้าห้องผลิตจากเดิมใช้คนแบกแพ็คขวดเปล่าเปลี่ยนมาเป็นใช้รถยกทำการขนขวดเปล่าแทน

5.2.3 ฝาปิดขวดน้ำดื่มไม่สนิท เกิดจากสกรูหัวขันฝาขวดมีการคลายตัว จากการทำงานปกติ ทำให้ขวดที่มีฝาปิดไม่สนิทหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล เมื่อมีการห่อแพ็คโหลต้องทำการรื้อแก้ไข แนวทางแก้ไขคือ กำหนดความถี่ในการเช็คสกรูหัวขันฝาขวด เพื่อป้องกันการคลายตัวจากการทำงานปกติของเครื่องจักร เนื่องจากเดิมไม่มีการตรวจเช็ค

6. ดำเนินการแก้ไขปัญหาตามแนวทางที่กำหนดไว้ใน ข้อ 5

6.1 การแก้ไขปัญหาแพ็คบิดเบี้ยว

6.1.1 นำไม้บรรทัดสแตนเลสมาติดบนฐานวางม้วนฟิล์มของเครื่องห่อแพ็คโหล กำหนดค่ามาตรฐานในการปรับตั้งระยะฐานวางม้วนฟิล์มโดยนับจากกึ่งกลางฐานออกไปทางด้านซ้ายและด้านขวาเท่า ๆกันด้านละ 200 มิลลิเมตร มีการติดตั้งโอริงกับฟรีโรลเลอร์ช่วงขาออกของเครื่องห่อแพ็คโหลเพื่อป้องกันไม่ให้ฟิล์มหลุดหรือมีการคลาดเคลื่อนจากระยะการแพ็ค กำหนดระยะติดตั้งนับจากกึ่งกลางของท่อนฟรีโรลเลอร์ออกไปทางด้านซ้ายและด้านขวาเท่า ๆกันด้านละ 200 มิลลิเมตร มีการใช้เวอร์เนียดิจิตอลในการปรับตั้งระยะที่จุดก้านปรับระยะขวดของเครื่องห่อแพ็คโหล โดยขวดขนาด 350 มิลลิลิตร ระยะก้านปรับฝั่งซ้ายและฝั่งขวามีระยะห่างจากขอบด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากันคือ 155 มิลลิเมตร ขวดขนาด 600 มิลลิลิตร มีระยะห่างก้านปรับฝั่งซ้ายและฝั่งขวาจากขอบด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากับ 145 มิลลิเมตร ขณะที่ขวดขนาด 1,500 มิลลิลิตร ระยะก้านปรับฝั่งซ้ายและฝั่งขวามีระยะห่างจากขอบด้านซ้ายและด้านขวาเท่ากับ 143 มิลลิเมตร มีการกำหนดความถี่ในการตรวจเช็คระยะคลาดเคลื่อนของก้านปรับระยะขวดทุก ๆ 4 ชั่วโมงของวันที่มีการผลิต จากเดิมไม่เคยมีการตรวจเช็ค (ตามแนวทางแก้ไขข้อ 5.1.1)

6.1.2 ใช้ขวดเปล่าที่มีการคัดแยกทิ้งแล้วมาดัดแปลงใส่น้ำทำเป็นที่ถ่วงน้ำหนัก เพื่อช่วยไม่ให้ฟิล์มย่นขณะทำการห่อแพ็ค และเป็นการป้องกันฟรีโรลเลอร์ค้างขณะลำเลียงฟิล์ม (ตามแนวทางแก้ไขข้อ 5.1.2)

6.2 การแก้ไขปัญหาขวดไม่ได้มาตรฐานหลุดเข้าไปในงานห่อแพ็คโหล

6.2.1 ทำการเซตค่าพารามิเตอร์ของเครื่องสวมฟิล์มคอขวดเพื่อจัดทำค่ามาตรฐาน โดยกำหนดค่ามาตรฐานการปรับความเร็วใบมีดเท่ากับ 3,000 ความเร็วการส่งฟิล์มเท่ากับ 15,000 เวลาส่งฟิล์มเท่ากับ 1 ความยาวฟิล์มเท่ากับ 14 เวลาชุดหยุดขวดเท่ากับ 25 นอกจากนั้น มีการนำวัสดุเหลือใช้ภายในโรงงานมาดัดแปลงเพื่อกดฟิล์มให้เกิดความเที่ยงตรงมากขึ้น (ตามแนวทางแก้ไขข้อ 5.2.1)

6.2.2 ปรับเปลี่ยนวิธีการขนขวดเปล่าเข้าห้องผลิต จากเดิมใช้คนขนขวดเปล่าเปลี่ยนมาเป็นใช้รถยกในการขนขวดเปล่าแทน (ตามแนวทางแก้ไขข้อ 5.2.2)

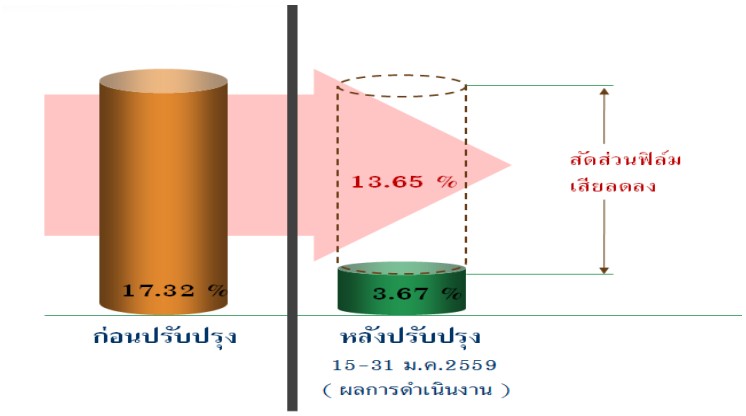
6.2.3 กำหนดความถี่ในการตรวจเช็คหัวขันฝาให้มีการตรวจเช็คเป็นประจำทุก ๆ 4 ชั่วโมงของวันที่มีการผลิต จากเดิมที่ไม่เคยมีการตรวจเช็ค (ตามแนวทางแก้ไขข้อ 5.2.3)

ผลการศึกษา

จากการปรับปรุงแก้ไข มีการเก็บข้อมูลเพื่อทำการวัดผลการศึกษา (วันที่ 15 มกราคม 2559 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2559) พบว่าสามารถลดสัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลได้ 13.65 เปอร์เซ็นต์ จากเดิม 17.32 เปอร์เซ็นต์ ลดลงเหลือ 3.67 เปอร์เซ็นต์ ดังตารางที่ 5 และภาพที่ 5 โดยมีปริมาณฟิล์มเสียเฉลี่ยลดลง 116,695 กรัมต่อเดือน

ตารางที่ 5 ตารางสัดส่วนฟิล์มเสียก่อนและหลังปรับปรุง (ข้อมูล : 15-31 ม.ค.2559)

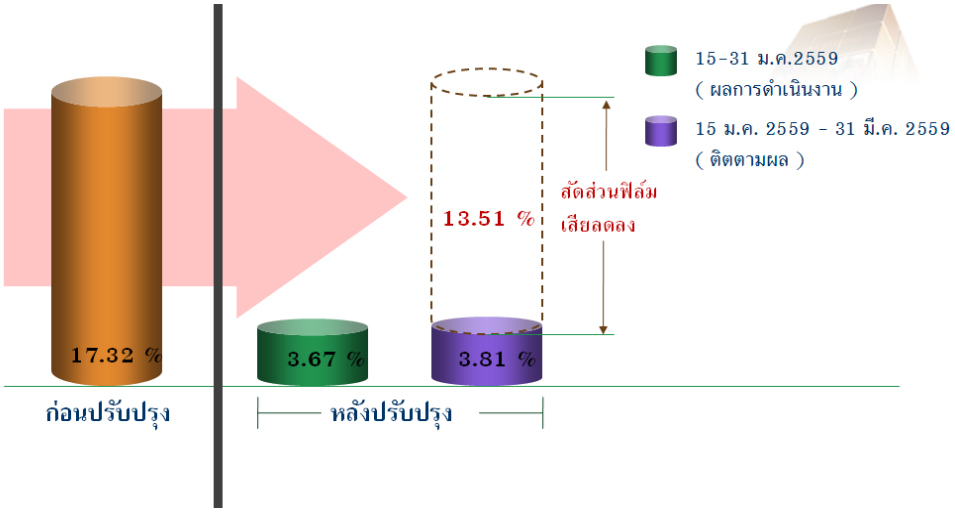
รายการ	ปริมาณฟิล์มที่ใช้ห่อแพ็ค (กรัม)	ปริมาณฟิล์มเสีย (กรัม)	สัดส่วนฟิล์มเสีย
ก่อนปรับปรุง	741,667	128,431	17.32%
หลังปรับปรุง	320,000	11,736	3.67%

ในการติดตามผลการศึกษาเพื่อยืนยันประสิทธิภาพในการปรับปรุงแก้ไข (วันที่ 15 มกราคม 2559 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2559) พบว่า สัดส่วนฟิล์มเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลลดลง 13.51 เปอร์เซ็นต์ จากเดิม 17.32 เปอร์เซ็นต์ ลดลงเหลือ 3.81 เปอร์เซ็นต์ ดังตารางที่ 6 และภาพที่ 6 โดยมีปริมาณฟิล์มเสียเฉลี่ยลดลง 108,895 กรัมต่อเดือน

ตารางที่ 6 ตารางสัดส่วนฟิล์มเสียก่อนและหลังปรับปรุง (ข้อมูล : 15 ม.ค.-31 มี.ค. 2559)

รายการ	ปริมาณฟิล์มที่ใช้ห่อแพ็ค (กรัม)	ปริมาณฟิล์มเสีย (กรัม)	สัดส่วนฟิล์มเสีย
ก่อนปรับปรุง	741,667	128,431	17.32%
หลังปรับปรุง	513,333	19,536	3.81%

ภาพที่ 6 สัดส่วนฟิล์มเสียก่อนและหลังปรับปรุง

สรุปผลการศึกษา

จากการดำเนินการตามรายการที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด มีการเปรียบเทียบผลก่อนและหลังทำการปรับปรุงแก้ไข สรุปได้ว่า มีปริมาณฟิล์มสูญเสียที่มาจากงานห่อแพ็คโหลโดยเฉลี่ยลดลง 108,895 กรัมต่อเดือน และมีสัดส่วนฟิล์มเสียลดลง 13.51 เปอร์เซ็นต์ ดีกว่าเป้าหมายเดิมที่ตั้งไว้ 10 เปอร์เซ็นต์ อยู่ 3.51 เปอร์เซ็นต์ (เดิมสัดส่วนของเสีย 17.32 เปอร์เซ็นต์ ลดลงเหลือ 3.81 เปอร์เซ็นต์)

จากปริมาณสัดส่วนของเสียที่สามารถลดได้ คิดเป็นมูลค่าต่อปีโดยที่

มูลค่าของเสีย

= (ปริมาณฟิล์มเสียเฉลี่ยก่อนปรับปรุง – ปริมาณฟิล์มเสียเฉลี่ยหลังปรับปรุง)
x ราคาซื้อฟิล์มต่อกิโลกรัม

= (128.431 -19.536) x 64

= 6,969.28 บาทต่อเดือน

= 83,631.36 บาทต่อปี

ข้อเสนอแนะ

จากการประยุกต์ใช้เครื่องมือคุณภาพ (7 QC tools) ในการแก้ไขปัญหา ทำให้สามารถลดปริมาณฟิล์มเสียในงานห่อแพ็คโหลได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ยังมีของเสียประเภทอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตน้ำดื่มบรรจุขวดอีกมากมายที่ยังไม่ได้ทำการศึกษา

ฉะนั้น เครื่องมือคุณภาพ (7 QC tools) ถือได้ว่าเป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อลดความสูญเสียที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิตได้ และพิสูจน์แล้วว่าประยุกต์ใช้แล้วส่งผลให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

กมลรัตน์ ศรีสังข์สุข และ ณัฐชา ทวีแสงสกุล. (2552). **การลดความสูญเปล่าโดยลีน ซิก ซิกมาในกระบวนการผลิตสายเคเบิลขนาดเล็ก.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิศวกรรมอุตสาหการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จักริน ยิ้มย่อง. (2555). **การปรับปรุงกระบวนการผลิตเพื่อลดของเสียโดยใช้หลักการ ซิกซ์ซิกม่า : กรณีศึกษา บริษัท เล็นตัส เทคโนโลยี่ส์ (ไทย) จำกัด.** การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ฐาปนันดร์ เขียวสังข์. (2555). **การลดของเสียในกระบวนการผลิตการขึ้นรูปบรรจุภัณฑ์พลาสติก.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางวิศวกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธนกฤษ ซุ่นเซ่ง. (2557). **การลดของเสียในกระบวนการฉีดพลาสติก กรณีศึกษา: ของเสียประเภทจุดดำ.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการจัดการทางวิศวกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ธนวรรณ อัศวไพบูลย์. (2554). **การลดของเสียในกระบวนการชุบแข็ง : กรณีศึกษาชิ้นส่วนเบรครถจักรยานยนต์** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.

โสภิดา ท้วมมี. (2550). **การลดปริมาณของเสียในกระบวนการผลิตพลาสติกแผ่นโดยการประยุกต์ใช้การออกแบบการทดลอง กรณีศึกษา บริษัทในอุตสาหกรรมผลิตพลาสติก** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

แหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

Information Sources Influencing the Satisfaction of the Tourists' Visiting Cultural Tourism Sites

ฐานียา บุญทวงษ์*

รศ.ดร.เลิศพร ภาระสกุล**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 2) วิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 3) วิเคราะห์ปัจจัยความพึงพอใจต่อมิติต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และ 4) อิทธิพลของแหล่งข้อมูลและมิติของการรับรู้ภาพลักษณ์ที่มีต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ที่กำลังท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้แก่ พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และพระที่นั่งวิมานเมฆ จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ สื่อที่เป็นทางการ รองลงมาคือ สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อประเภทบุคคล ปัจจัยการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มิติของการรับรู้ข้อมูลที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ภาพลักษณ์ด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย รองลงมาคือ ภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก ภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ และภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยความพึงพอใจต่อมิติต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อมิติด้านโอกาสที่ได้เรียนรู้มากที่สุด รองลงมาคือความพึงพอใจต่อมิติด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และความพึงพอใจต่อมิติด้านความโดดเด่นและ

---

*นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

**ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ความสวยงาม และในด้านของอิทธิพลของแหล่งข้อมูลและอิทธิพลของมิติของการรับรู้ที่มีต่อความพึงพอใจรวมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 3 ปัจจัย ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อประเภทบุคคล ในส่วนของมิติของการรับรู้ภาพลักษณ์ พบว่า ปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ด้านภาพลักษณ์ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 4 ด้าน ได้แก่ มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก และมิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านความปลอดภัย

ABSTRACT

The purposes of this research were 1) to study the importance of the information sources that influenced the decision to visit this cultural tourism site, 2) the perception of images of cultural tourism sites, 3) the satisfaction towards the dimensions of the cultural tourism sites, 4) the influences of the information sources, and the perception of dimensions on the overall satisfaction towards cultural tourism sites.

This quantitative research used questionnaires as tools for gathering data from the samples consisting of 400 foreign tourists during their visit to the cultural tourism sites were the temple of the Emerald Buddha, the temple of the Reclining Buddha, the temple of Dawn and the Vimanmek Mansion. The research findings revealed that the importance of the information sources that influenced the decision to visit this cultural tourism site, the most information sources was the formal source and the important and then the online source, the printed source and the personal source. The perception of images of the cultural tourism sites, the most dimension of perceptions was the perceived image of safety, and then the perceived image of souvenir, the perceived image of pride and the perceived image of history. The satisfaction towards the dimensions of cultural tourism sites, the most satisfaction was the satisfaction with the knowledge and then the satisfaction with the management and the satisfaction with the beauty.

The overall satisfaction was influenced by the perceived image of history, the perceived image of pride bestowed to visitors, the perceived image of souvenir and the perceived image of safety, respectively. The overall satisfaction was also influenced by the online source, the personal source, and the printed material source.

บทนำ

กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย เมืองที่มีเสน่ห์และประวัติศาสตร์อันยาวนาน เป็นศูนย์กลางการค้า การเดินทางและการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาตินิยมมาเยือนเพื่อชมวิถีชีวิตของคนในเมืองหลวง เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมไทย และการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาของคนไทย ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเดินทางมาเยือนเป็นจำนวนมากและสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยรอบ ปัจจุบันเกาะรัตนโกสินทร์เป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า โดยเฉพาะเกาะรัตนโกสินทร์ชั้นใน ซึ่งเป็นที่ตั้งของปราสาทราชวังและวัดวาอารามที่สำคัญและเป็นแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของชาวต่างชาติ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, ม.ป.ป.)

สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่มีความงดงามและเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาตินิยมเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ได้แก่ พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร และพระที่นั่งวิมานเมฆ เนื่องจากแต่ละสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ และมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย ซึ่งในปี 2556 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดแคมเปญ “Amazing Thailand Always Amazes You” เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทย สร้างการรับรู้ถึงจุดขายของประเทศที่โดดเด่นและแตกต่างเหนือคู่แข่งขันในด้าน Thainess–Thai Touch รวมถึงการเป็น Quality Leisure Destination อาทิ การเผยแพร่สปอตโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโทรทัศน์ สารคดีสั้น (Vignette) การลงโฆษณาผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ชั้นนำ จัดทำ Supplement ในนิตยสารยอดนิยม เพื่อเน้นย้ำสร้างการรับรู้ในสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว การเผยแพร่ภาพลักษณ์ประเทศไทยผ่านสื่อสมัยใหม่ใน Social Network การจัด Media Fam Trip มาทัศนศึกษาในประเทศไทย (กองประชาสัมพันธ์ในประเทศ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2555)

แม้ว่ามีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว แต่กรุงเทพมหานครก็ยังคงมีจุดอ่อนที่สำคัญที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข คือ ข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายขาดความชัดเจน และสื่อประชาสัมพันธ์ยังไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม (กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร, 2555 : 44-45) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงความสำคัญของแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อมิติด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข้อมูลต่างๆ กับมิติของการรับรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งข้อมูล มิติของการรับรู้ และความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ในการปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอข้อมูลของแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความพึงพอใจในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานครมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจมาท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความพึงพอใจต่อมิติต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของแหล่งข้อมูลและมิติของการรับรู้ภาพลักษณ์ที่มีต่อความพึงพอใจโดยรวมต่อแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ซึ่งวัฒนธรรมเป็นรากฐานของการดึงดูดนักท่องเที่ยวหรือแรงจูงใจให้ผู้คนเดินทางท่องเที่ยว (Ap, 1999; McIntosh & Goeldner, 1990; Zeppel, 1992 as cited in McKercher and du Cros, 2002) ในบริบทของระบบธุรกิจท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน สถานที่และมรดกทางวัฒนธรรม (Zeppel and Hall, 1991) หรือในบริบทที่เกี่ยวกับการเคลื่อนที่ชั่วคราวของผู้คน (Richards, 1996c; McKercher & du Cros, 2002) The World Tourism Organization (WTO, 1985 as cited in McKercher and du Cros, 2002) ได้ให้นิยามว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการเคลื่อนที่ของบุคคลต่างๆ ที่สำคัญในแรงจูงใจทางวัฒนธรรม ได้แก่การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา การท่องเที่ยวงานแสดงทางศิลปะและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวงานเทศกาลและกิจกรรมต่างๆ เยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีและอนุสรณ์สถาน ท่องเที่ยวเพื่อศึกษาธรรมชาติประเพณีพื้นบ้านหรืองานศิลปะและการจาริกแสวงบุญ

ในปัจจุบันข้อมูลข่าวสารมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก เนื่องจากการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการท่องเที่ยวจะส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ ป้ายโฆษณา นอกจากนี้ยังมีข้อมูลข่าวสารสำหรับคนในท้องถิ่น เช่น ข่าวสารด้านการตระหนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ข่าวสารด้านความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ข่าวสารด้านการปฏิบัติตนเป็นเจ้าบ้านที่ดี เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวจะทำการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่จะไปเยือน

ผ่านทางแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ใช่ส่วนบุคคลและแหล่งข้อมูลด้านการค้าหรือไม่ใช่การค้า ผู้บริโภคค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจากแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยใช้การแสวงหาข้อมูล (Reisinger, 2009) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า แหล่งข้อมูลที่ผู้บริโภคใช้ในการค้นหาข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภทคือ 1 แหล่งข้อมูลส่วนบุคคลหรือไม่ใช่ส่วนบุคคลประกอบด้วย การรับรองจากตัวแทนขาย ตัวแทนจำหน่ายหรือเจ้าหน้าที่ และ 2 แหล่งข้อมูลด้านการค้าหรือไม่ใช่การค้าประกอบด้วย การรับรองจากครอบครัว ญาติ เพื่อน เพื่อนบ้าน คนคุ้นเคยหรือเพื่อนร่วมงาน แหล่งข้อมูลด้านการค้าที่ไม่เกี่ยวกับบุคคลประกอบด้วย การโฆษณาทางการค้า จดหมายขายตรง การบรรจุหีบห่อผลิตภัณฑ์และการจัดแสดงสินค้าหน้าร้าน และแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่การค้าและไม่เกี่ยวกับบุคคลประกอบด้วย หนังสือพิมพ์และบทความในนิตยสาร รายงานการท่องเที่ยว บทวิจารณ์ร้านอาหาร บทบรรณาธิการในส่วนของการท่องเที่ยวและองค์กรการจัดอันดับผู้บริโภค รวมถึงแหล่งข้อมูลจากประสบการณ์ส่วนบุคคลและสื่อกลางที่ทำหน้าที่ส่งผ่านข้อมูลต่างๆ ไปยังผู้บริโภค ที่เรียกว่า ผู้เลือกสรรข่าวสาร (Gatekeepers) แบ่งเป็น 9 ประเภท ได้แก่ มัคคุเทศก์ประจำแหล่งท่องเที่ยวหรือล่าม เพื่อนและครอบครัว สื่อเชิงพาณิชย์ สื่อท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยวท้องถิ่น มัคคุเทศก์ บริษัทนำเที่ยวภายในประเทศ ผู้ขายส่งบริการการท่องเที่ยวและตัวแทนจัดการเดินทาง

เมื่อนักท่องเที่ยวได้เดินทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจะเกิดความพึงพอใจ ทั้งในระหว่างที่กำลังท่องเที่ยวและภายหลังการเดินทางท่องเที่ยวแล้ว ซึ่งนักท่องเที่ยวแต่ละคนเกิดความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกัน โดยความพึงพอใจหมายถึง ความคาดหวังต่างๆ ที่คนเรามีก่อนการเดินทางจะเกิดขึ้น (pre-travel expectations) และประสบการณ์ที่ได้รับภายหลังจากการเดินทาง (Moutinho, 1987; Whipple and Thach,1988) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวหมายถึง ผลลัพธ์ที่ได้จากการเปรียบเทียบกันระหว่างความคาดหวังต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวต้องการได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวกับประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวที่ได้ไปเยือน (Pizam & Calantone, 1987) เมื่อเอาประสบการณ์ที่ได้รับมาเปรียบเทียบกับความคาดหวังต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวได้ตั้งเอาไว้ ส่งผลออกมาเป็นความรู้สึกของการบรรลุความตั้งใจ (gratification) หมายถึงว่านักท่องเที่ยวจะเกิดความพึงพอใจ แต่ถ้าผลออกมาเป็นความรู้สึกไม่เพลิดเพลิน ไม่สบอารมณ์ จะหมายความว่านักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจ (Pizam, 1978; เลิศพร ภาระสกุล, 2555) (Hughes, 1991; Pizam, Milman&Jafari, 1991) ความพึงพอใจที่นักท่องเที่ยวมีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวของเขาเป็นความพึงพอใจที่มีความหลากหลาย ซึ่งประกอบไปด้วยความพึงพอใจต่อมิติต่างๆ เป็นด้านๆ เช่น สิ่งต่างๆ ที่เขาได้รับ ประสบการณ์ในระหว่างการท่องเที่ยว เช่น ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ (ที่พัก ร้านอาหาร การคมนาคม ฯลฯ) ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมทาง

ธรรมชาติ (ทิวทัศน์ ความเป็นธรรมชาติ ความสวยงาม ความสะอาด บริสุทธิ์ ฯลฯ) หรือความพึงพอใจต่อการบริการต่างๆ (เลิศพร ภาระสกุล, 2555)

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ นักท่องเที่ยวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยปี 2555 พบว่ามีจำนวน 22,303,065 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2556) กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ จำนวน 400 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบโอกาสหรือไม่ทราบความน่าจะเป็น โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบบังเอิญหรือตามความสะดวก (Accidental or Convenience Sampling) โดยเลือกตัวอย่างจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ พระบรมมหาราชวังและวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหารและพระที่นั่งวิมานเมฆ สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนาเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อน (Multiple regression) จากคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามของนักท่องเที่ยว แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางและแผนภูมิ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ตารางที่ 1 ค่าความถี่และร้อยละข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

เพศ	**จำนวน**	**ร้อยละ**	**ระดับการศึกษา**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
ชาย	217	54.3	มัธยมศึกษาตอนต้นหรือมัธยมศึกษาตอนปลาย	36	9.0
หญิง	183	45.8	ปวช.หรือปวส.	36	9.0
รวม	400	100.0	ปริญญาตรี	187	46.8
กลุ่มอายุ	**จำนวน**	**ร้อยละ**	ปริญญาโทหรือสูงกว่า	140	35.0

16 – 24 ปี	134	33.5	รวม	399	99.8
25 – 34 ปี	172	43.0	**จำนวนครั้งในการเดินทางมาเที่ยว**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
35 – 44 ปี	43	10.8	ครั้งแรก	289	72.3
45 – 54 ปี	32	8.0	ครั้งที่ 2	49	12.3
55 – 64 ปี	17	4.3	มากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป	62	15.5
65 ปีขึ้นไป	2	0.5	รวม	400	100.0
รวม	400	100.0	**ภูมิภาค**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
อาชีพ	**จำนวน**	**ร้อยละ**	ยุโรป	257	64.3
ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ	140	35.0	อเมริกาเหนือ	49	12.3
ช่างฝีมือระดับกลางและระดับสูง/ผู้ใช้แรงงาน	27	6.8	อเมริกาใต้	5	1.3
ผู้ทำงานในสำนักงาน	85	21.3	กลุ่มประเทศและหมู่เกาะในมหาสมุทรแปซิฟิก	15	3.8
ผู้บริหารและผู้จัดการ	38	9.5	เอเชียตะวันออก	57	14.3
นักวิชาชีพระดับสูง	109	27.3	เอเชียใต้	6	1.5
รวม	399	99.8	ตะวันออกกลาง	4	1.0
ผู้ร่วมเดินทาง	**จำนวน**	**ร้อยละ**	แอฟริกา	6	1.5
เดินทางคนเดียว	70	17.5	รวม	399	99.8
ครอบครัว (สามี ภรรยา ไม่มีบุตร)	106	26.5	**ลักษณะการเดินทางมาเที่ยว**	**จำนวน**	**ร้อยละ**
ครอบครัว (สามี ภรรยา และบุตร)	29	7.3	จัดการเดินทางด้วยตัวเอง	311	77.8
เพื่อน	169	42.3	กรุ๊ปทัวร์	37	9.3
อื่น ๆ	25	6.3	จัดการเดินทางด้วยตัวเองและกรุ๊ปทัวร์	52	13.0
รวม	399	99.8	รวม	400	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากภูมิภาคยุโรปมากที่สุด ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมนี

อิตาลีและเบลเยี่ยม โดยเป็นนักท่องเที่ยวเพศชายมากกว่าเพศหญิงและเป็นนักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปีมากที่สุด มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรีและเป็นผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพมากที่สุดคือ เป็นกลุ่มนักเรียน ผู้เกษียณอายุ และผู้ว่างงาน ทั้งนี้ในด้านของพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เดินทางมาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นครั้งแรกมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเดินทางมากับเพื่อน รองลงมาคือเดินทางมากับครอบครัว (สามี ภรรยาและไม่มีบุตร) และมีการจัดการเดินทางด้วยตัวเอง

2. การวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแสดงอยู่ในตารางที่ 2 โดยใช้Factor Analysis จัดกลุ่มตัวแปรที่คล้ายคลึงกันให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าแหล่งข้อมูลทั้ง 24 แหล่ง สามารถสรุปออกมาเป็น 4 กลุ่มปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญโดยพิจารณาจากค่า Eigenvalue จากมากไปหาน้อยได้แก่ 1 สื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว 2 สื่อสังคมออนไลน์ 3 สื่อสิ่งพิมพ์ และ4 สื่อประเภทบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อการมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รายละเอียดขององค์ประกอบ	**แหล่งข้อมูลทางการท่องเที่ยว**			
	สื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	**สื่อสังคมออนไลน์**	**สื่อสิ่งพิมพ์**	**สื่อประเภทบุคคล**
จดหมายขายตรง	.779			
โฆษณาประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ	.743			
โฆษณาทางโทรทัศน์	.722			
ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยว	.679			
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเทศของนักท่องเที่ยว	.666			

การจัดแสดงหรือนิทรรศการทางการท่องเที่ยว	.636			
เว็บไซต์ของททท.	.557			
โบรชัวร์ท่องเที่ยว	.501			
Expedia.com		.777		
Twitter		.745		
Yahoo.com		.737		
Myspace		.705		
Wikipedia.com		.674		
YouTube		.651		
Facebook		.629		
Google.com		.473		
บทความท่องเที่ยวในนิตยสาร			.759	
วารสารการท่องเที่ยว			.743	
หนังสือคู่มือท่องเที่ยว			.695	
ภาพยนตร์สารคดีท่องเที่ยว			.676	
หนังสือพิมพ์และบทความในหนังสือพิมพ์			.605	
เพื่อนและญาติ				.843
สมาชิกในครอบครัว				.750
คนคุ้นเคยหรือเพื่อนร่วมงาน				.718
Initial eigenvalues	8.617	2.299	1.934	1.603

จากตารางที่ 2 พบว่า แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ สื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยจดหมายขายตรง โฆษณาประชาสัมพันธ์ทางวิทยุ โฆษณาทางโทรทัศน์ ตัวแทนบริษัทท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในประเทศของนักท่องเที่ยว การจัดแสดงหรือนิทรรศการทางการท่องเที่ยว เว็บไซต์ของททท.และโบรชัวร์ท่องเที่ยว แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญอันดับที่ 2 ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งประกอบไปด้วย Expedia.com Twitter Yahoo.com Myspace Wikipedia.com YouTube Facebook และGoogle.com แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญอันดับที่ 3 ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งประกอบไป

ด้วย บทความท่องเที่ยวในนิตยสาร วารสารการท่องเที่ยว หนังสือคู่มือท่องเที่ยว ภาพยนตร์สารคดีท่องเที่ยว หนังสือพิมพ์และบทความในหนังสือพิมพ์ แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญอันดับที่ 4 ได้แก่ สื่อประเภทบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย เพื่อนและญาติ สมาชิกในครอบครัว คนคุ้นเคยหรือเพื่อนร่วมงาน

โดยสื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีความสำคัญมากที่สุดต่อการมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การที่สื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากที่สุด เป็นเพราะว่าสื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างสื่อวิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อที่นักท่องเที่ยวใช้ในชีวิตประจำวันและมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านช่องทางนี้ได้ตลอดเวลา ดังนั้นทางผู้ประกอบการและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ควรมีการจัดกิจกรรม แคมเปญต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีการจัดโปรโมชั่นราคาพิเศษเพื่อทำให้เกิดความสนใจและการตัดสินใจท่องเที่ยวได้ง่ายขึ้น

แหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญรองลงมาที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมคือ สื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากอินเตอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการค้นหาข้อมูลที่สามารถให้ทั้งข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ภาพ วีดีโอ รวมถึงข้อมูลจากประสบการณ์จริงของผู้ที่เคยไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนี้มาก่อน นักท่องเที่ยวสามารถค้นหาข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว การเดินทาง ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผ่านทางอินเตอร์เน็ต ในการวางแผนเดินทางท่องเที่ยว

สื่อที่มีความสำคัญรองลงมาจากสื่อสังคมออนไลน์คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อที่ให้ข้อมูลรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวได้ดี ให้เห็นทั้งภาพและเสียงผ่านทางสารคดีท่องเที่ยว ในการนำเสนอข้อมูลจะเห็นภาพของแหล่งท่องเที่ยวในบางส่วนเท่านั้น อาจไม่ได้เห็นภาพรวมทั้งหมด ซึ่งแตกต่างจากสื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและสื่อออนไลน์

สื่อประเภทบุคคล มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวน้อยที่สุด เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อมูลที่เกิดจากประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลไม่สามารถเก็บรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือนมาได้ทั้งหมด จะรู้แค่ในส่วนที่บุคคลนั้นมีความสนใจ ประทับใจเป็นพิเศษ ซึ่งข้อมูลนั้นอาจจะไม่ตรงกับที่นักท่องเที่ยวมีความสนใจ จึงทำให้สื่อประเภทบุคคลมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวน้อยกว่าสื่อประเภทอื่น

3. การวิเคราะห์ปัจจัยมิติการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แสดงอยู่ในตารางที่ 3 โดยใช้Factor Analysis จัดกลุ่มตัวแปรที่คล้ายคลึงกันให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน

เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ 18 ด้าน สามารถสรุปออกมาเป็น 4 กลุ่มปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญโดยพิจารณาจากค่า Eigenvalue จากมากไปหาน้อยได้แก่ 1 ภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย 2 ภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก 3 ภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจและ 4 ภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยมิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รายละเอียดขององค์ประกอบ	**มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว**			
	การเข้าถึงและความปลอดภัย	**ของที่ระลึก**	**ภาพลักษณ์ความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ**	**คุณค่าทางประวัติศาสตร์**
ค่าโดยสารยานพาหนะที่เหมาะสม	.807			
ยานพาหนะเข้าถึงได้หลากหลาย	.774			
ความปลอดภัยในการเดินทาง	.759			
ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว	.723			
ความสะดวกในการเข้าถึง	.673			
ร้านจำหน่ายของที่ระลึก		.883		
ของที่ระลึกมีความหลากหลาย		.874		
การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของ ททท.		.596		
การให้ความรู้ความเข้าในแก่นักท่องเที่ยว		.496		
ภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่			.744	
ค่าธรรมเนียมการเข้าชมที่เหมาะสม			.736	
ความคุ้มค่าและความภาคภูมิใจแก่นักท่องเที่ยว			.625	
มาตรฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยว			.588	

การจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว			.418	
ความสำคัญทางประวัติศาสตร์				.706
ความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่				.691
ความสวยงามทางสถาปัตยกรรม				.645
ความมีชื่อเสียงในกลุ่ม นักท่องเที่ยว				.444
Initial eigenvalues	5.451	1.988	1.684	1.211

จากตารางที่ 3 พบว่า การรับรู้ที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัยเป็นอันดับแรก ซึ่งประกอบไปด้วย ค่าโดยสารยานพาหนะที่เหมาะสม ยานพาหนะเข้าถึงได้หลากหลาย ความปลอดภัยในการเดินทาง ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และความสะดวกในการเข้าถึง การรับรู้ที่มีความสำคัญอันดับที่ 2 ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก ซึ่งประกอบไปด้วย ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ของที่ระลึกมีความหลากหลาย การโฆษณาประชาสัมพันธ์ของททท. และการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว การรับรู้ที่มีความสำคัญอันดับที่ 3 ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ ซึ่งประกอบไปด้วย ภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่ ค่าธรรมเนียมการเข้าชมที่เหมาะสม ความคุ้มค่าและความภาคภูมิใจแก่นักท่องเที่ยว มาตรฐานการจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว การรับรู้ที่มีความสำคัญอันดับที่ 4 ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วย ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ ความสวยงามทางสถาปัตยกรรม และความมีชื่อเสียงในกลุ่มนักท่องเที่ยว

มิติของการรับรู้ภาพลักษณ์ที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ ภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงความสะดวกสบายและความปลอดภัยก่อนปัจจัยอื่น จึงหมายความว่าถ้าจะทำให้แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมจะต้องทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงได้ง่าย ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมเรื่องการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ดูแลเรื่องทรัพย์สินและความปลอดภัยกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว รองลงมานักท่องเที่ยวรับรู้ภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก การซื้อของที่ระลึกเก็บไว้เพื่อให้เกิดการจดจำ นึกถึงสถานที่ที่ได้ไปเยือนและยังเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ดังนั้นผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรจัดทำของที่ระลึกให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และให้มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น แมกเนต พวงกุญแจ กรอบรูป ของที่ระลึกที่มีความสวยงามและคุ้มค่าที่จะเก็บไว้เป็นที่ระลึก

ภาพลักษณ์ที่มีความสำคัญรองลงมาจากภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึกได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ ดังนั้นผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมีการดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่โดยจัดโซนพักผ่อน ห้องน้ำที่สะอาด ความสะอาดภายในแหล่งท่องเที่ยว การดูแลเรื่องของขยะ การให้บริการในการจำหน่ายตั๋ว การเข้าคิว การจัดระเบียบร้านค้า ร้านขายอาหารและเครื่องดื่ม

นักท่องเที่ยวรับรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมเป็นลำดับสุดท้าย การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางประวัติศาสตร์เพิ่มขึ้น ทางผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้ข้อมูลเพิ่มเติม โบรชัวร์ แผ่นพับ สมุดแนะนำสถานที่ แจกให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้อ่านข้อมูลประกอบการเดินท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งจัดทำบอร์ดอธิบายถึงประวัติความเป็นมาของสถาปัตยกรรม

4. การวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อมิติต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อมิติต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แสดงอยู่ในตารางที่ 4 โดยใช้Factor Analysis จัดกลุ่มตัวแปรที่คล้ายคลึงกันให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงความพึงพอใจต่อมิติ 10 ด้านของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทั้ง 4 แห่งใน 10 ด้าน สามารถสรุปออกมาเป็น 3 กลุ่มปัจจัย เรียงตามลำดับความสำคัญโดยพิจารณาจากค่า Eigenvalue จากมากไปหาน้อยได้แก่ 1 ความพึงพอใจต่อโอกาสที่ได้เรียนรู้และการสื่อความหมาย 2 ความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและ 3 ความพึงพอใจต่อความโดดเด่นและความสวยงาม

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อมิติด้านต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

รายละเอียดขององค์ประกอบ	**ความพึงพอใจต่อมิติของแหล่งท่องเที่ยว**		
	โอกาสที่ได้เรียนรู้และการสื่อความหมาย	**การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว**	**ความโดดเด่นและความสวยงาม**
มัคคุเทศก์ผู้นำชม	.837		
หนังสือคู่มือท่องเที่ยว	.813		
เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจ	.776		
สัญลักษณ์และป้ายแนะนำ	.588		

สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ พื้นที่พักผ่อน		.840	
ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย		.765	
การจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว		.531	
ความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว		.447	
ความสวยงามทางสถาปัตยกรรม			.883
ความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่			.859
Initial eigenvalues	3.587	1.583	1.139

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อมิติด้านโอกาสที่ได้เรียนรู้และการสื่อความหมายมากที่สุด ซึ่งประกอบไปด้วย มัคคุเทศก์ผู้นำชม หนังสือคู่มือท่องเที่ยว การเกิดการเรียนรู้และความเข้าใจ และสัญลักษณ์และป้ายแนะนำ อันดับที่ 2 นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อมิติด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ พื้นที่พักผ่อน ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย การจัดการภายในแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว อันดับที่ 3 นักท่องเที่ยวพึงพอใจต่อมิติด้านความโดดเด่นและความสวยงาม ซึ่งประกอบไปด้วย ความสวยงามทางสถาปัตยกรรม และความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่

มิติด้านโอกาสในการเรียนรู้เป็นมิติที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจมากที่สุด ดังนั้นผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควรจัดอบรมแก่มัคคุเทศก์ที่มาให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในเรื่องของการให้ข้อมูลความรู้ทางประวัติศาสตร์และการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ มีการเตรียมป้ายแนะนำที่สามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตามจุดที่เป็นเอกลักษณ์ต่างๆ ภายในแหล่งท่องเที่ยว ผลการวิจัยเรื่องนี้สอดคล้องกับนารี ศิษย์ธานนท์ (2554) เรื่องความต้องการการบริการด้านมัคคุเทศก์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนศาสดาราม พบว่าการบริการด้านมัคคุเทศก์มีความสำคัญต่อการตัดสินใจในการเดินทางท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนศาสดารามในระดับมาก นอกจากนี้ความสำคัญของสถานที่ ความสวยงามของสถาปัตยกรรม ความศักดิ์สิทธิ์และความสวยงามของพระพุทธมณีรัตนปฏิมากรหรือพระแก้วมรกต ก็เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการมัคคุเทศก์ เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ความสำคัญของสถานที่ ดังนั้นมัคคุเทศก์จะต้องมีการให้บริการข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่นักท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นด้านข้อมูลของสถานที่ ข้อมูลเกี่ยวกับกฎระเบียบในการปฏิบัติเมื่อเข้ามาเที่ยวชมวัดพระศรีรัตนศาสดาราม มัคคุเทศก์ต้องคอยบริการให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยขณะเดินทางและมีความสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างเที่ยวชมอีกด้วย

รองลงมาคือ นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อมิติด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นผู้ดูแลแหล่งมีการจัดการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก การดูแลเรื่องความสะอาดของห้องน้ำ การจัดโซนพักผ่อน โซนร้านค้าร้านขายของที่ระลึก จัดพักผ่อน พัดลมไว้บริการตามจัดนั่งพัก การจัดระเบียบเรื่องของถังขยะ ความสะอาดภายในพื้นที่ มีเจ้าหน้าดูแลเรื่องความปลอดภัยและทรัพย์สิน สอดคล้องกับเฉลิม กลิ่นนิ่มนวล (2554) เรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราดอยู่ในระดับสูง ได้แก่ (1) สถานที่ตั้งของศูนย์บริการการท่องเที่ยว (2) การเก็บค่าธรรมเนียม มีความรวดเร็ว

ความพึงพอใจต่อมิติสุดท้ายได้แก่ มิติด้านความโดดเด่นและความสวยงาม ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวควรมีการดูแลรักษา ทำนุบำรุงโบราณสถาน ให้สวยงามและมีความสมบูรณ์อยู่เสมอ เนื่องจากเป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุภายในแหล่งมีอายุเก่าแก่มายาวนาน อาจมีการชำรุดหรือแตกหัก และมีป้ายหรือกันพื้นที่ เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัส หรือจับต้องในส่วนของวัตถุที่สามารถแตกหักได้ง่าย

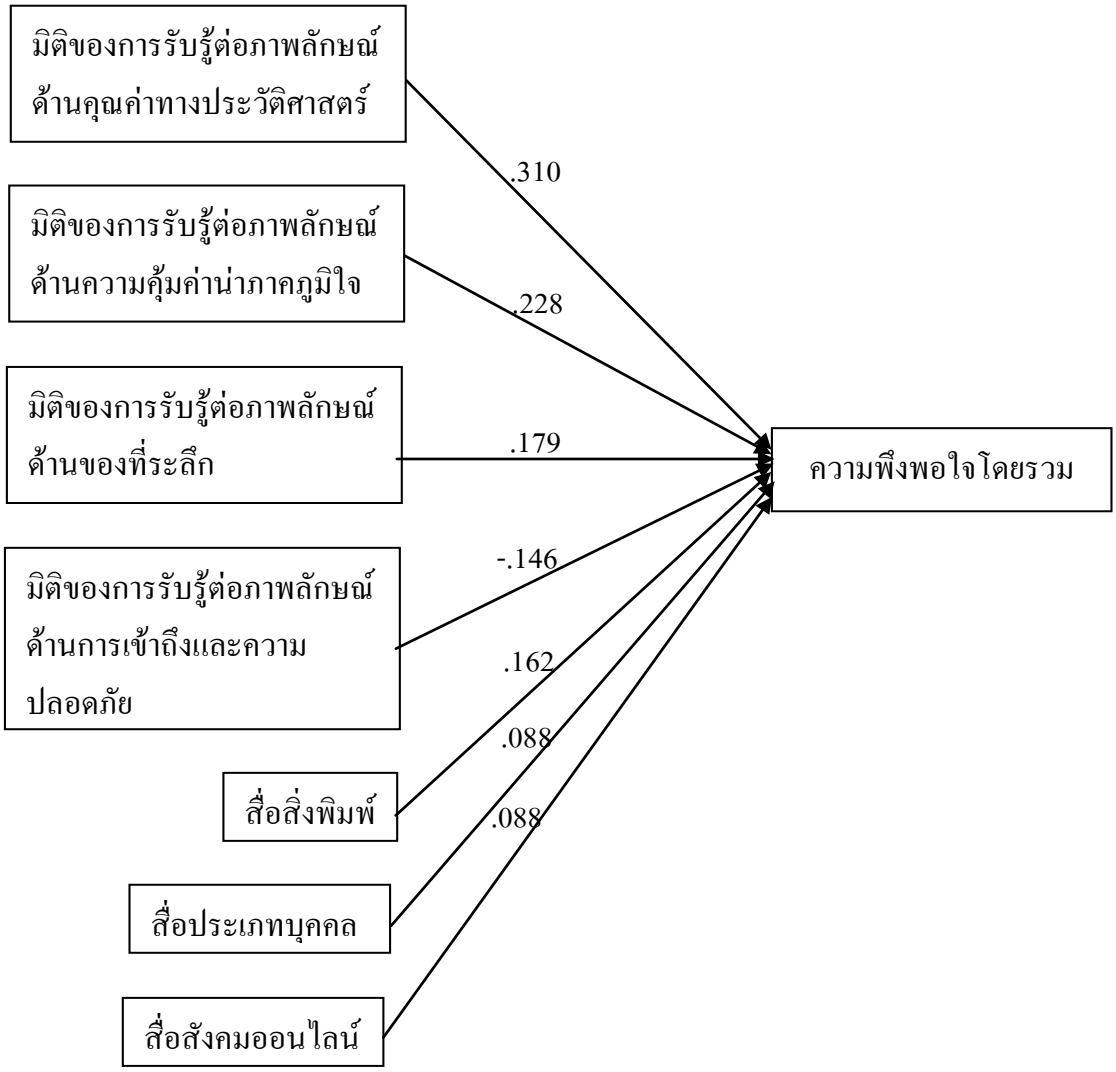
5. อิทธิพลของแหล่งข้อมูล มิติของการรับรู้ และความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยว

5.1 ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลและปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวม พบว่า แหล่งข้อมูลทั้ง 4 และการรับรู้ภาพลักษณ์ทั้ง 4 กลุ่มอธิบายการเกิดความพึงพอใจโดยรวม ซึ่งทำโดยการหาค่าเฉลี่ยรวมของปัจจัยความพึงพอใจต่อมิติ 10 ด้านของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ร้อยละ 40 โดยมีแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ 3 แหล่งคือ สื่อสังคมออนไลน์ สื่อประเภทบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และมิติของการรับรู้ด้านภาพลักษณ์ 4 ด้านคือ ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ ด้านของที่ระลึก ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย มีเพียงสื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเพียงแหล่งเดียวที่ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวม

ตารางที่ 5 ปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลและปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวม

Dependent variable	ความพึงพอใจโดยรวม
Independent variables	แหล่งข้อมูลทั้ง 4 กลุ่มประกอบด้วย สื่อกระจายเสียงและสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว สื่อสังคมออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประเภทบุคคล

	การรับรู้ภาพลักษณ์ทั้ง 4 กลุ่มประกอบด้วย ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย ด้านของที่ระลึก ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์			
Prediction: Goodness-of-Fit				
Multiple R	.643			
R Square	.413			
Adjusted R Square	.403			
Standard Error	.363			
Analysis of Variance	Degree of Freedom	Sum of Squares	Mean Square	
Regression	7	36.440	5.206	
Residual	392	51.697	.132	
F = 39.473	Sig. F = .000			
Explanation : Variables in the Equation				
Independent Variable	Unstandardized Coefficients (B)	Standardized Coefficient (Beta)	T-value	Sig.
ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์	.268	.310	6.824	.000
ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ	.160	.228	4.704	.000
ด้านของที่ระลึก	.103	.179	3.722	.000
ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย	.071	.114	2.545	.011
สื่อสังคมออนไลน์	-.068	-.146	-3.144	.002
สื่อประเภทบุคคล	.040	.088	2.118	.035
สื่อสิ่งพิมพ์	.043	.088	1.978	.049
(Constant)	1.579	.162	9.730	.000

แผนภูมิที่ 1 อิทธิพลของปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลและปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ที่มีต่อความพึงพอใจโดยรวม

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงซ้อนของอิทธิพลของแหล่งข้อมูลประเภทต่างๆ มิติของการรับรู้ด้านต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวม ในแผนภูมิที่ 1 พบว่ามีปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ข้อมูลด้านภาพลักษณ์ที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .000,.000,.000 และระดับ .011 ทั้ง 4 ปัจจัยเรียงตามลำดับของความสำคัญดังนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Beta .310) และปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลงมาได้แก่ มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ (Beta .228) มิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก (Beta .179) และมิติของการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย (Beta -.146) และปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .002, .035 และระดับ .049 ทั้ง

3 ปัจจัย เรียงตามลำดับของความสำคัญดังนี้ ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์(Beta .162) และปัจจัยที่มีอิทธิพลรองลงมาได้แก่ สื่อประเภทบุคคล (Beta .088) และสื่อสังคมออนไลน์ (Beta .088)

ในส่วนของมิติของการรับรู้ข้อมูล ปัจจัยด้านมิติของการรับรู้ข้อมูลด้านภาพลักษณ์ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมี 4 ด้าน ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ มิติของการรับรู้ข้อมูลต่อภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ มิติของการรับรู้ข้อมูลต่อภาพลักษณ์ด้านความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจ มิติของการรับรู้ข้อมูลต่อภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึกและมิติของการรับรู้ข้อมูลต่อภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย และปัจจัยด้านแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมี 3 ปัจจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ รองลงมาคือ สื่อประเภทบุคคลและสื่อสังคมออนไลน์

ความพึงพอใจรวมต่อการท่องเที่ยวโบราณสถานประเภทวัดเกิดจากการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (B = .310) ผู้จัดการแหล่งโบราณสถานที่ต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภาคการท่องเที่ยว จึงควรชูประเด็นในด้านของการเป็นสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมในเรื่องของการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวประวัติศาสตร์ของโบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ และมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยมายาวนาน โดยนำเสนอผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ นิตยสารการท่องเที่ยว หนังสือคู่มือท่องเที่ยว ภาพยนตร์สารคดี หนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด เพื่อให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มมากขึ้นเมื่อได้เดินทางท่องเที่ยวภายในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม รองลงมาคือการชูประเด็นในด้านของการเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความคุ้มค่าน่าภาคภูมิใจที่เข้าไปเยือน (B = .228) ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทางการท่องเที่ยวควรส่งเสริมในเรื่องของการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการนำเสนอผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์ที่เป็นสื่อที่มีอิทธิพลอันดับหนึ่ง นอกจากนั้นยังส่งเสริมภาพลักษณ์นี้ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Expedia.com Twitter Yahoo.com Myspace Wikipedia.com YouTube Facebook และGoogle.com โดยจัดลำดับสถานที่ท่องเที่ยวให้อยู่ใน 10 อันดับแรกของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจ ภาคภูมิใจที่ได้เดินทางมาเที่ยวชมยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ในส่วนของการรับรู้ภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึก (B = .179) ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวควรส่งเสริมโดยการจัดทำของที่ระลึกอย่าง หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ค ให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวฉบับมินิ และของที่ระลึกที่มีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์ขนาดพกพาที่มีความแข็งแรง ทนทาน เก็บไว้ได้นาน ให้นักท่องเที่ยวสามารถนำกลับไปยังประเทศของ

นักท่องเที่ยวได้สะดวก จำหน่ายเพื่อเป็นรายได้มาทำนุบำรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านของที่ระลึกผ่านทางสื่อบุคคล ได้แก่ เพื่อนและญาติ สมาชิกในครอบครัว และคนคุ้นเคยหรือเพื่อนร่วมงาน นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ให้ได้ซื้อสินค้ากลับไปอวดเพื่อนและฝากญาติพี่น้อง เมื่อได้เห็นก็เกิดความรู้สึกอยากที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต่อภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัย (B = -.146) เป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้นในการสร้างความพึงพอใจในด้านการเข้าถึงและความปลอดภัยเพิ่มขึ้น ทางผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานทางการท่องเที่ยว ควรส่งเสริมในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เพิ่มข้อมูลในเรื่องของการเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว ขนส่งสาธารณะ การเดินทางทางเรือ BTS. MRT. สถานีบริการนักท่องเที่ยว โดยส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านการเข้าถึงและความปลอดภัยผ่านทางสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสังคมออนไลน์

บรรณานุกรม

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรมการท่องเที่ยว. (2556). **จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวภายในประเทศไทย จำแนกตามสัญชาติ ปี 2555.** สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2556, จาก http://www.tourism.go.th/2010/upload/filecenter/file/Stat% 202555/Dec/Inter_January-December_2012.xls

กระทรวงวัฒนธรรม. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). **เกาะรัตนโกสินทร์.** สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2556, จาก http://kanchanapisek.culture.go.th/thai/index.php?option=com_content&view =article&id=668% 3A2553 -04-19-14-%25M-%25S&catid=242%3A2553-04-19-11-m-s&Itemid=63

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กองประชาสัมพันธ์ในประเทศ. (2555). ททท.**นำเสนอทิศทางการดำเนินงานด้านการตลาดการท่องเที่ยว ปี 2556**. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2555, จาก http://www.tatnewsthai.org/newsdetail.php?newsID=2802& NEWS=1

เฉลิม กลิ่นนิ่มนวล. (2554). **ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นารี ศิษย์ธานนท์. (2554). **ความต้องการการบริการด้านมัคคุเทศก์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยววัดพระศรีรัตนศาสดาราม** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เลิศพร ภาระสกุล. (2555). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว** (น. 243-486). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว. กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. (2555). **แผนพัฒนาการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2554-2558 (น. 44-69)**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Ap. (1999); McIntosh & Goeldner. (1990); Zeppel. (1992). In B. McKercher and H. du Cros, **Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management** (p.4). Binghamton, NY: Haworth Hospitality Press.

McKercher, B. & du Cros, H. (2002). **Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management** (pp.154-169). Binghamton, NY: Haworth Hospitality Press.

Moutinho, L. (1987). Consumer behavior in tourism. European Journal of Marketing, *21*(10),

5-44.Reisinger, Y. (2009). **International tourism: Cultures and behaviour** (pp.306-309). Burlington, MA: Butterworth-Heinemann.

Richards. (1996c). In B. McKercher and H. du Cros, **Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management** (p.4). Binghamton, NY: Haworth Hospitality Press.

The World Tourism Organization. (1985). In B.McKercher and H.du Cros, **Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management** (p.4). Binghamton, NY: Haworth Hospitality Press.

Zeppel & Hall. (1991). In B.McKercher and H. du Cros, **Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management** (p.4). Binghamton, NY: Haworth Hospitality Press.

การศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ชฎาธัญกิติ์ บุญเกิด[1]
มาศ ไม้ประเสริฐ[2]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ อีกทั้งเพื่อศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

โดยทำการรวบรวมข้อมูลโดยเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวน 380 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) แล้วทำการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

จากผลการศึกษาพบว่าสัดส่วนของเพศหญิง(68.2%) มากกว่าเพศชาย (31.8 %)ส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมการศึกษามีอายุ 21-30ปี(54.5%) ระดับการศึกษาโดยส่วนใหญ่เป็นปริญญาโท (52.4%) ผู้เข้าร่วมการศึกษาเป็นนักเรียน/นักศึกษามากที่สุด(53.2%) และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่ ต่ำกว่า 20,000 บาท(59.5%)

ในการศึกษานี้พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการดูแลความงามโดยใช้สาร Botulinum Toxin ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านส่งเสริมการขายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลการฉีดสาร Botulinum Toxin และได้รับอิทธิพลในการตัดสินใจใช้สาร Botulinum Toxin จากเพื่อน นอกจากนี้ยังเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ที่มีคุณภาพปลอดภัย และทราบว่าสาร Botulinum Toxin มีหลายยี่ห้อ โดยจากการสอบถามแพทย์ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทางการแพทย์ ยี่ห้อที่ส่วนใหญ่นิยมเลือกใช้คือ BOTOX (Allergan) ผู้เข้าร่วมการศึกษามีการใช้สาร Botulinum Toxin ซ้ำหลังจากใช้ไปแล้วในครั้งแรกมากกว่าไม่ใช้ซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระยะเวลาในการฉีดสาร Botulinum Toxin ซ้ำในจุดเดิมส่วนใหญ่ประมาณ 4-6 เดือน/ครั้ง และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าไม่มีความจำเป็นในใช้สาร Botulinum Toxin ในบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี สาเหตุเพราะคิดว่าช้าไปในการ

[1] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ประยุกต์ สาขาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
[2] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ดูแลตัวเอง ผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการฉีดสาร Botulinum Toxin ในตำแหน่งเดิมมากกว่า 2 ครั้ง ภายใน 3-6 เดือน จะเกิดการดื้อสารชนิดนี้เพราะร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันหรือแอนติ้บอดี้ (antibody) มาต่อต้านสาร Botulinum Toxin ได้ จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ยังคงนิยมเลือกใช้คลินิกเวชกรรมเป็นสถานเข้ารับบริการเพื่อฉีดสาร Botulinum Toxin และส่วนใหญ่ก็ทราบว่าผู้ที่ฉีดสาร Botulinum Toxin ให้ตนนั้นเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังทราบว่าการเข้ารับบริการสถานบริการที่ไม่ถูกต้องตามกฎกระทรวงสาธารณสุขอาจจะทำให้ได้รับอันตรายจากการใช้บริการได้และไม่เคยไปใช้บริการสถานที่ดังกล่าว นอกจากนี้สำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้สาร Botulinum Toxin ไม่เคยมีความคิดที่จะลองใช้สาร Botulinum Toxin และไม่มีบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้ใช้สาร Botulinum Toxin ในการเสริมความงาม

คำสำคัญ: Botulinum Toxin,พฤติกรรมการตัดสินใจ,ปัจจัยทางด้านการตลาด

ABSTRACT

This research aims to study the personal factors, the marketing factors, and the behaviors affecting the use of Botulinum Toxin among Dhurakij Pundit University's students.

Data were collected through the questionnaires. The sample consisted of 380 Dhurakij Pundit University's students at undergraduate and post-graduate levels. The sample was selected based on purposive sampling and accidental sampling in Dhurakij Pundit University.

The results of this study showed as follows: 68.2% of the samples were females; 31.8% of them were males; 54.5% of them were those aged 21-30 years; 52.4% of them were those graduated with a master's degree; 53.2% of them were students; and 59.5% of them earned monthly income of less than 20,000 baht.

The sample with different age, education, occupation, average monthly income had statistically significant difference in responses on factors affecting the use of Botulinum Toxin in terms of Product and Service, Price, Place, and Promotion.

Moreover, most of the sample had exposure to Botulinum Toxin injection information and their friends influenced their decision to use Botulinum Toxin. Besides, most of the sample selected quality and safe Botulinum Toxin products. They found that Botulinum Toxin contained in several brands. Their knowledge about Botulinum Toxin came from doctors or medical staffs. Most of them selected BOTOX (Allergan).

The results indicated that the sample′ re-injection of Botulinum Toxin was greater than one time injection at statistical significance. The sample's frequency of having Botulinum Toxin injection was around 4-6 months. Besides, the sample disagreed about not recommend to use of

Botulinum Toxin in those aged below 40 years because they thought that the age of 40 is too late for take care of their beauty. Most of them did not realize that Botulinum Toxin injection in the same position for more than two times within 3-4 months may cause resistance to the Botulinum Toxin action due to antibody creation. Most of them selected medical clinics for Botulinum Toxin injection and realized that professional doctors were those injected Botulinum Toxin for the clients. Most of the sample knew and never selected illegal medical services which were not approved by Ministry of Public Health due to their harm. Lastly, those who never used Botulinum Toxin had no idea to try Botulinum Toxin and they had no influential person affecting their decision to improve their beauty through Botulinum Toxin.

บทนำ

จากสภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่มีการแข่งขันกันเป็นอย่างสูง ประชาชนในเมืองใหญ่ โดยเฉพาะประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร จะต้องมีวิถีชีวิตที่เร่งรีบ ภายใต้มลภาวะแวดล้อมและพบว่าวิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไปคือ การรับประทานอาหารที่ผิดสุขลักษณะ ผิดเวลา ได้รับสารอาหารที่ไม่ครบถ้วน หรือนิยมรับประทานอาหารจานด่วน อีกทั้งการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ และขาดการออกกำลังกาย ซึ่งล้วนแต่ส่งผลเสียต่อสุขภาพ ผิวพรรณ และรูปร่างของผู้บริโภค ด้วยเหตุนี้ผู้บริโภคทั้งผู้ชายและผู้หญิงจึงหันมาห่วงใยในเรื่องสุขภาพ ผิวพรรณ และรูปร่างเพิ่มมากขึ้น (ศศิธร สุภวรรณ, 2554)

จากการศึกษาสถิติการเสริมความงามและการทำศัลยกรรม ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 22 ของโลกเป็นอันดับที่5 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 1 ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ซึ่งแนวโน้มของไทย เป็นไปในทางเดียวกับประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย ทั้งสิงคโปร์ เกาหลี ไต้หวัน จีน (Women Mthai,ออนไลน์, 2558)

การใช้สาร Botulinum Toxin ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก การฉีด Botulinum Toxin จึงเหมาะกับผู้ใช้บริการที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป เนื่องจากในช่วงวัยนี้เป็นช่วงที่เริ่มมีปัญหา เช่น ปัญหาริ้วรอย ร่องลึก หย่อนคล้อย รอยตีนกา เป็นต้น แต่ในปัจจุบันช่วงอายุที่ฉีด Botulinum Toxin มีแนวโน้มลดลง จากสถิติจำนวนผู้เข้ารับบริการที่สถาบันโรคผิวหนัง ยังพบว่ามีผู้ใช้บริการมากขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมมีผู้รับบริการเฉลี่ยเดือนละ 10 คน กลับเพิ่มขึ้นเป็นเดือนละ100คน ที่สำคัญอายุเฉลี่ยของผู้ใช้บริการกลับต่ำลงเรื่อย ๆ อยู่ที่อายุ 19-20 ปี จากแนวโน้มของอายุผู้ใช้บริการลดลง ทำให้ทราบว่าผู้หญิงในช่วงอายุระดับนี้มีความกังวลในเรื่องของริ้วรอยและการปรับรูปหน้าตั้งแต่อายุยังน้อย มีความสนใจในเรื่องของความงามเพิ่มมากขึ้น จากแนวโน้มที่มีผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้นทำให้สถานบริการต้องศึกษาและวิจัยปัจจัยที่จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการฉีด Botulinum Toxin เพื่อนำไปพัฒนาการให้บริการให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค (ASTVผู้จัดการออนไลน์, 2556)

ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวอยู่ในช่วงอายุที่

มีแนวโน้มที่จะฉีด Botulinum Toxin และสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ใกล้แหล่งสถานบริการ อาทิ ห้างเดอะมอลล์งามวงศ์วาน หรือแม้กระทั่งสถานบริการที่ใกล้กับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยคาดว่าข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสำหรับการดำเนินการทางการตลาดสำหรับการพัฒนาบริการดูแลความงามโดยใช้สาร Botulinum Toxin ให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคต่อไป

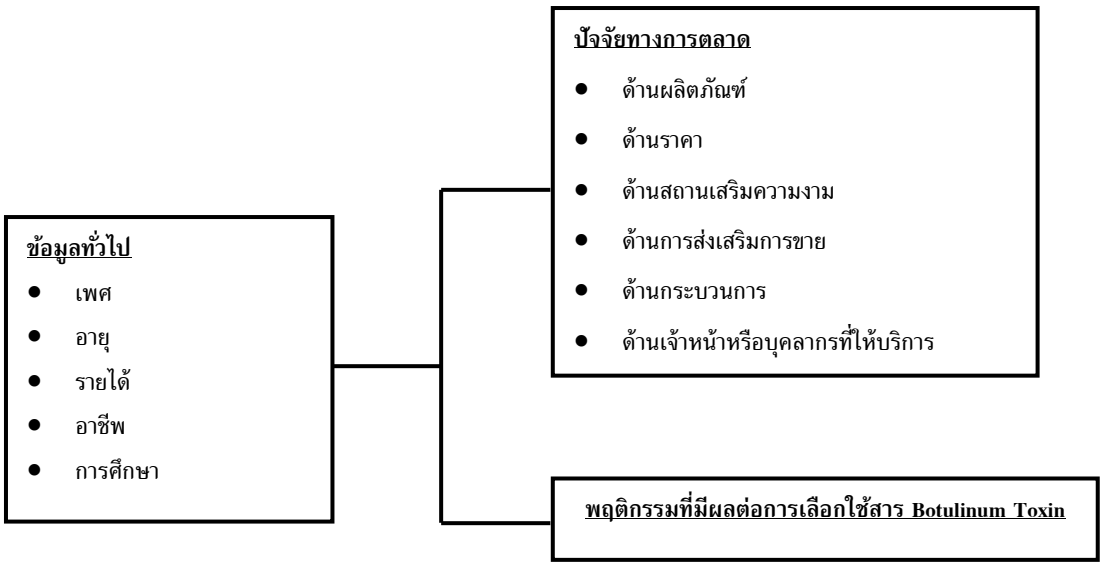
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปที่แตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้สาร BotulinumToxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2. ข้อมูลทั่วไปมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ทบทวนวรรณกรรม

ธีระวัฒน์ คมรัตน์นนท์ (2557) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการฉีดโบทูลินั่ม ท๊อกซิน ไทป์เอ (โบท๊อกซ์) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 34-41 ปี อาชีพพนักงานบริษัท ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ต่อเดือน 40,001-60,000 บาท ทัศนคติการฉีดโบท๊อกซ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีทัศนคติดีทุกด้าน ได้แก่ทัศนคติด้านการจูงใจทางร่างกายและด้านลักษณะท่าทาง รองลงมาได้แก่ ทัศนคติด้านการเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม ทัศนคติด้านข่าวสารข้อมูล และทัศนคติด้านประสบการณ์อยู่ในระดับดี พฤติกรรมการใช้สื่อดิจิตอล Social Media ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยเฉลี่ยประมาณ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ ประเภทของ social media ที่ควรใช้ในลำดับแรก ได้แก่ YouTube วัตถุประสงค์ของการฉีดโบทูลินั่มท๊อกซิน ไทป์ เอ เพื่อลดริ้วรอยเหี่ยวย่น บริเวณใบหน้าที่ฉีดโบทูลินั่มท๊อกซิน ไทป์ เอ บริเวณหน้าผาก สถานที่ฉีดโบทูลินั่มท๊อกซิน ไทป์ เอ ที่คลินิกเสริมความงาม ผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการฉีดโบทูลินั่มท๊อกซิน ไทป์ เอ จาก เพื่อน/คนรัก จำนวนครั้งในการฉีดโบทูลินั่มท๊อกซิน ไทป์ เอ (ครั้งต่อปี) พบว่า โดยเฉลี่ยประมาณ 2 ครั้งต่อปี ค่าใช้จ่ายในการฉีดโบทูลินั่มท็อกซิน ไทป์ เอ (บาทต่อครั้ง) พบว่า โดยเฉลี่ยประมาณ 9,225 บาทต่อครั้ง

กนกวรรณ ทองรื่น (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคในจังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่อายุ 21-30 ปี สถานภาพสมรส การศึกษาต่ำกว่าหรือเท่ากับมัธยมศึกษาตอนปลาย รายได้ 10,001-20,000 บาท ปัจจัยที่มีผลกับการเลือกใช้บริการ ด้านผลิตภัณฑ์ ให้ความสำคัญกับภาพพจน์และชื่อเสียงของคลินิก ด้านราคาให้ความสำคัญกับราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพบริการ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายให้ความสำคัญกับความสะดวกในการเดินทาง ด้านการส่งเสริมการตลาดให้ความสำคัญกับมีการโฆษณาผ่านสื่ออย่างสม่ำเสมอ ด้านพนักงานให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือและชำนาญของแพทย์ ด้านกระบวนการให้บริการให้ความสำคัญกับความรวดเร็วในการให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ความสะอาดของคลินิก พฤติกรรมการใช้บริการ ผู้บริโภคส่วนใหญ่มีเหตุผลที่ใช้บริการเพื่อดูแลและคงสภาพผิวพรรณให้มีสุขภาพดีอยู่เสมอ โปรแกรมที่ใช้บริการ คือ ขัดและพอกผิว บุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคือตัวเอง

ศิริมล วัดศรี และไกรชิต สุตะเมือง (2556) ศึกษาปัจจัยการตลาดเชิงบูรณาการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถาบันเสริมความงามของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถาบันเสริมความงามในระดับมาก โดยมีผลในด้านด้านกระบวนการขายมากที่สุด โดยผู้ใช้บริการมีการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถาบันเสริมความงามในระดับมากมีการตัดสินใจสูงสุดคือ มีความเต็มใจที่จะเลือกใช้บริการสถาบันเสริมความงาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 380 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา: แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ส่วนคือข้อมูลทั่วไป ปัจจัยทางการตลาด พฤติกรรมการใช้สาร Botulinum Toxin สำหรับผู้ที่เคยใช้ และพฤติกรรมการใช้สาร Botulinum Toxin สำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล: ผู้วิจัยได้ใช้การแจกแบบสอบถามแบบการสุ่มบังเอิญ (Accidental sampling) ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการกรอกข้อมูลลงในแบบสอบถามแก่นักศึกษาที่เคยใช้บริการสาร Botulinum Toxin และไม่เคยใช้สาร Botulinum Toxin เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน และได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล: ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยโปรแกรม SPSS version 19 นำเสนอข้อมูลเป็นสัดส่วนของจำนวนคน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของระดับความสำคัญในปัจจัยการตลาด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ Independent-Sample t-test, F-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One - Way ANOVA) และเปรียบเทียบรายคู่โดยใช้ Scheffe′ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ $p<0.05$

ผลการวิจัย

ผู้เข้าร่วมการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 380 คน แบ่งเป็นเพศหญิงร้อยละ 68.2 และเพศชายร้อยละ 31.8จากผลการศึกษาปัจจัยทางการตลาดพบว่า ปัจจัยด้านราคา มีระดับความสำคัญมากที่สุด ร้อยละ 35.5 รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ร้อยละ30.0 ด้านสถานที่ ร้อยละ16.6 และด้านการส่งเสริมการขายร้อยละ 14.7 ตามลำดับเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ (Product) ที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการดูแลความงาม โดยใช้สาร Botulinum Toxinคือ 4.1±0.8 มากกว่าค่าเฉลี่ยของเพศชาย3.7±0.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$) ปัจจัยด้านราคาปัจจัยด้านสถานที่และปัจจัยด้านการส่งเสริมการขาย พบว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

ตารางที่ 1 พบว่าอาสาสมัครในกลุ่มอายุ 31- 40 ปีให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดมากกว่ากลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.002$) และยังให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดมากกว่ากลุ่มอายุ 21 -30 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.009$) กลุ่มอายุ 41- 50 ปีให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดมากกว่ากลุ่มอายุต่ำกว่า 20 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p=0.015$)

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญระหว่างช่วงอายุ ในปัจจัยทางการตลาด

อายุ		ปัจจัยทางการตลาด				
		ต่ำกว่า 20 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51 ปี ขึ้นไป
	ค่าเฉลี่ย	3.5	3.7	4.0	4.4	3.9
ต่ำกว่า 20 ปี	3.5	-	-0.171 (p=0.666)	-0.519* (p=0.002)	-0.826* (p=0.015)	-0.355 (p=0.981)
21-30 ปี	3.7	-	-	-0.348* (p=0.009)	-0.655 (p=0.063)	-0.184 (p=0.998)
31-40 ปี	4.0	-	-	-	-0.307 (p=0.763)	0.164 (p=0.999)
41-50 ปี	4.4	-	-	-	-	0.471 (p=0.956)
51 ปี ขึ้นไป	3.9	-	-	-	-	-

หมายเหตุ.* ข้อมูลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างช่วงอายุ ($p < 0.05$) โดยเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe Anova

ตารางที่ 2 พบว่าระดับการศึกษาปริญญาโทให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดมากกว่าปริญญาตรีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$)

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญระหว่างระดับการศึกษาในปัจจัยทางการตลาด

ระดับการศึกษา		ปัจจัยทางการตลาด		
		ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
	ค่าเฉลี่ย	3.3	3.7	4.1
ปริญญาตรี	3.3	-	-0.326* (p<0.001)	-0.533 (p=0.163)
ปริญญาโท	3.7	-	-	-0.207 (p=0.759)
ปริญญาเอก	4.1	-	-	-

หมายเหตุ.* ข้อมูลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างช่วงอายุ ($p < 0.05$) โดยเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe Anova

ตารางที่ 3 พบว่าอาชีพธุรกิจส่วนตัว /เจ้าของกิจการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดมากกว่านักเรียน/นักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.001$)

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญระหว่างอาชีพ ในปัจจัยทางการตลาด

อาชีพ		ปัจจัยทางการตลาด					
		นักเรียน/ นักศึกษา	ข้าราชการ	ธุรกิจส่วนตัว / เจ้าของกิจการ	พนักงาน บริษัทเอกชน	พนักงาน ราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	อื่นๆ
	ค่าเฉลี่ย	3.7	4.0	4.6	4.1	4.0	4.3
นักเรียน/ นักศึกษา	3.7	-	-0.112 (p=0.991)	-0.630* (p<0.001)	-0.306 (p=0.137)	-0.177 (p=0.915)	-0.13 (p=1.00)
ข้าราชการ	4.0	-	-	-0.518 (p=0.167)	-0.194 (p=0.935)	-0.065 (p=1.00)	-0.018 (p=1.00)
ธุรกิจส่วนตัว / เจ้าของกิจการ	4.6	-	-	-	0.324 (p=0.432)	0.453 (p=0.262)	0.5 (p=0.944)
พนักงาน บริษัทเอกชน	4.1	-	-	-	-	0.129 (p=0.986)	0.176 (p=1.00)
พนักงาน ราชการ/ รัฐวิสาหกิจ	4.0	-	-	-	-	-	0.047 (p=1.00)
อื่นๆ	4.3	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ.* ข้อมูลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างช่วงอายุ ($p < 0.05$) โดยเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe Anova

จากตารางที่ 4 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนช่วง 30,001 – 40,000 บาทให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านภาพรวมมากกว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p= 0.04) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนช่วง 50,001 บาทขึ้นไป ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านภาพรวมมากกว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(p<0.001) นอกจากนี้รายได้เฉลี่ยต่อเดือนช่วง 30,001 – 40,000 บาทขึ้นไปให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านภาพรวมมากกว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(p=0.038) และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนช่วง 50,001 บาทขึ้นไปให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านภาพรวมมากกว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(p<0.001)

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญระหว่างรายได้เฉลี่ยต่อเดือนในปัจจัยทางการตลาด

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน		ปัจจัยทางการตลาด				
		ต่ำกว่า 20,000 บาท	20,001 – 30,000 บาท	30,001 – 40,000 บาท	40,001 – 50,000 บาท	50,001 บาท ขึ้นไป
	ค่าเฉลี่ย	3.7	3.6	4.1	4.5	4.3
ต่ำกว่า 20,000 บาท	3.7	–	0.06 (p=0.987)	-0.465* (p=0.04)	-0.84 (p=0.451)	-0.609* (p<0.001)
20,001 – 30,000 บาท	3.6	–	–	-0.525* (p=0.038)	-0.9 (p=0.392)	-0.670* (p<0.001)
30,001 – 40,000 บาท	4.1	–	–	–	-0.375 (p=0.954)	-0.145 (p=0.951)
40,001 – 50,000 บาท	4.5	–	–	–	–	0.23 (p=0.992)
50,001 บาท ขึ้นไป	4.3	–	–	–	–	–

หมายเหตุ.* ข้อมูลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างช่วงอายุ ($p < 0.05$) โดยเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe Anova

ผลการศึกษาบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจใช้สาร Botulinum Toxin ในการเสริมความงาม พบว่า บุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจมากที่สุดคือ เพื่อน ร้อยละ 33.1 รองลงมาคือแพทย์/บุคลากรในสถานเสริมความ ร้อยละ 20.0 และ Social Network ร้อยละ 13.8 ตามลำดับอาสาสมัครเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ที่คุณภาพปลอดภัย ร้อยละ 34.8 และทราบยี่ห้อ Botulinum Toxin มาจากการสอบถามแพทย์/เจ้าหน้าที่/บุคลากร ร้อยละ 59.4 ยี่ห้อที่นิยมใช้คือ BOTOX (Allergan) ร้อยละ 51.2 ช่วงอายุที่เริ่มใช้บริการฉีดสาร Botulinum มากที่สุดคือ 21-25 ปีร้อยละ 39.1 พฤติกรรมการใช้สาร Botulinum Toxin หลังจากที่เคยใช้ไปแล้วพบว่า มีการใช้ซ้ำ คิดเป็นร้อยละ 71.0 เหตุผลในการใช้ซ้ำส่วนใหญ่อยากให้มีรูปลักษณ์ภายนอกที่ดีได้ผลดีและต้องการเห็นผลต่อเนื่อง โดยระยะเวลาในการฉีดสาร Botulinum Toxin ซ้ำในจุดเดิม คือ 4-6 เดือนต่อครั้ง คิดเป็นร้อยละ 30.4 ผู้เข้าร่วมการศึกษาไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าไม่ควรใช้สาร Botulinum Toxin ในบุคคลที่อายุต่ำกว่า 40 ปี ร้อยละ84.1 สาเหตุเพราะพบว่าตัวเองมีริ้วรอยก่อนวัยอันควรและมีจุดบกพร่องบนใบหน้าที่ต้องการแก้ไขเพื่อปรับบุคลิกภาพ คิดว่าอายุ 40 ปีช้าไปในการดูแลความงามของตัวเอง พบว่าส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการฉีดสาร Botulinum Toxin ที่ตำแหน่งเดิม มากกว่า 2 ครั้ง ภายใน 3 - 6 เดือน อาจทำให้เกิดการดื้อสารชนิดนี้ ร้อยละ 65.2 ส่วนใหญ่ยังคงเลือกใช้คลินิกเวชกรรมเป็นสถานเข้ารับบริการเพื่อฉีดสาร Botulinum Toxin คิดเป็นร้อยละ34.8 เหตุผลเพราะ มีแพทย์คอยดูแล สะดวก มีหลากหลายคลินิก มั่นใจความปลอดภัย นอกจากนี้ทราบว่าผู้ที่ฉีดสาร Botulinum Toxin ให้ตนนั้นเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ คิดเป็นร้อยละ 76.8 เพราะมีใบประกอบการที่มีอยู่ภายในคลินิก ดูประวัติแพทย์ก่อนไปใช้บริการ สังเกต สอบถามและหาข้อมูลเพิ่มเติม เป็นต้น ผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่ทราบดีว่าการใช้บริการสถานที่ไม่ถูกต้องตามกฎกระทรวงสาธารณสุข

อาจจะทำให้ได้รับอันตรายจากการใช้บริการได้และไม่เคยใช้บริการสถานที่ดังกล่าวร้อยละ 75.4 แต่ยังมีผู้ที่ทราบและยังใช้บริการอยู่ ร้อยละ 13.0 เหตุผลเพราะเนื่องจากพิจารณาจากผลงาน และฝีมือของผู้ฉีดและราคาถูกกว่า และเป็นที่แนะนำ เพื่อนยังใช้บริการต่อคิดว่าไม่น่ามีปัญหาอะไร เป็นต้น ผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในการฉีดสาร Botulinum Toxin ในแต่ละครั้งคือ ต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 50.7

ผลการศึกษาพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมการศึกษาในคนที่ไม่เคยใช้ Botulinum Toxinพบว่าไม่เคยมีความคิดที่จะลองใช้สาร Botulinum Toxin ร้อยละ73.0 และส่วนใหญ่ไม่มีบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้ใช้สาร Botulinum Toxin ในการเสริมความงาม คิดเป็นร้อยละ32.7

สรุปผลและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาปัจจัยและพฤติกรรมที่ผลต่อการเลือกใช้สาร Botulinum Toxin ของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มีประเด็นให้อภิปรายผลดังนี้

ในการศึกษานี้ด้านประชากรศาสตร์ของผู้เข้าร่วมการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ประกอบด้วย สัดส่วนของเพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ ต่ำกว่า 20,000 บาท และส่วนใหญ่มีอาชีพเป็น นักเรียน/นักศึกษา ซึ่งพบว่าเพศมีผลกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ โดยเพศหญิงให้ระดับความสำคัญมากกว่าเพศชายอย่างมีในนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์; และคณะ (2538:41-42) กล่าวว่า เพศ (Sex) เป็นตัวแปรในการแบ่งส่วนตลาดที่สำคัญ

ในการศึกษานี้พบว่าช่วงอายุ 41-50 ปี ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการดูแลความงาม โดยใช้สาร Botulinum Toxin ในปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการด้านสถานที่ และด้านการส่งเสริมการขายมากกว่าอายุช่วงอื่น ๆ อาชีพธุรกิจส่วนตัว /เจ้าของกิจการให้ความสำคัญ ในปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการและด้านสถานที่มากกว่าอาชีพอื่น ๆ และระดับการศึกษาที่ต่างกันมีปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการดูแลความ ในปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านสถานที่ และด้านการส่งเสริมการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตติ เหมินทร์ (2549) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อความงามของผู้บริโภคในภาคใต้ พบว่าผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อความงามโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษายังพบว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่ต่างกันมีปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการดูแลความ ในปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคาและด้านสถานที่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการศึกษาพบว่าผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลการฉีดสาร Botulinum Toxin จากเพื่อน ซึ่งแนวโน้มของการได้รับอิทธิพลในการตัดสินใจใช้สาร Botulinum Toxin จากเพื่อนในเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สอดคล้องกับการศึกษาของ ธีระวัฒน์ คมรัตน์นนท์ (2557) พบว่าผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในการฉีดโบทูลินัมท๊อกซิน ไทป์ เอ คือ เพื่อน อีกทั้งส่วนใหญ่เลือกใช้สาร Botulinum Toxin ที่มี

คุณภาพปลอดภัยและยังทราบว่าสาร Botulinum Toxin มีหลายยี่ห้อ โดยส่วนใหญ่ทราบมาจากการสอบถามแพทย์ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรทางการแพทย์ ยี่ห้อที่นิยมเลือกใช้คือ BOTOX (Allergan)

ผลการศึกษาพบว่ามีการใช้สาร Botulinum Toxin ซ้ำหลังจากใช้ไปแล้วในครั้งแรกมากกว่าไม่ใช้ซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระยะเวลาในการฉีดสาร Botulinum Toxin ซ้ำในจุดเดิมส่วนใหญ่ประมาณ 4-6 เดือน/ครั้ง และมีผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าไม่มีความจำเป็นในการใช้สาร Botulinum Toxin ในบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี โดยให้ความเห็นว่าใช้ได้ทุกวัยแต่ไม่ควรต่ำกว่า 18 ปี เนื่องจากสาร Botulinum Toxin นั้น ส่วนมากใช้กับผู้ที่มีปัญหาในเรื่องของริ้วรอย แก้ไขปัญหาในส่วนที่บกพร่องของใบหน้า ซึ่งในปัจจุบันบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 40 ปี บางคนก็พบว่าตนเองนั้นมีริ้วรอยก่อนวัยอันควรและมีจุดบกพร่องบนใบหน้าที่ต้องการแก้ไขเพื่อปรับบุคลิกภาพ เสริมสร้างความมั่นใจให้กับตนเอง แต่ทั้งนี้ควรศึกษาสถานบริการที่มีความน่าเชื่อถือก่อนเข้ารับบริการ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า การใช้บริการสาร Botulinum Toxin ก่อนอายุ 40 ปีนั้น เป็นการป้องกันการเกิดริ้วรอยในช่วงเวลาที่เริ่มมีริ้วรอย ควรมีการดูแลตัวเองตั้งแต่เนิ่น ๆ ไม่ควรปล่อยปละละเลยการดูแลตนเอง การฉีดในบางตำแหน่ง เช่น น่อง กราม เป็นจุดที่ไม่อันตราย วัยรุ่นสามารถทำได้และกำลังได้รับความนิยมอย่างมาก และการฉีดสารBotulinum Toxin เป็นเรื่องส่วนบุคคล มองว่าบรรลุนิติภาวะแล้ว สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง (Jankovic& Schwartz,1995; Stengel & Bee, 2011) ผู้เข้าร่วมการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าการฉีดสาร Botulinum Toxin ซ้ำในตำแหน่งมากกว่า 2 ครั้ง ภายใน 3-6 เดือน อาจเกิดการดื้อสารชนิดนี้ อันเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันหรือแอนตี้บอดี้ (antibody) มาต่อต้านสาร Botulinum Toxin ได้ (The Consulting Room, 2555) ส่วนใหญ่ยังคงเลือกใช้คลินิกเวชกรรมเป็นสถานที่เข้ารับบริการในการฉีดสาร Botulinum Toxin และทราบว่าผู้ที่ฉีดให้ตนนั้นเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งยังทราบว่าการใช้บริการสถานบริการที่ไม่ถูกต้องตามกฎกระทรวงสาธารณสุขอาจจะทำให้ได้รับอันตรายจากการใช้บริการได้และไม่เคยใช้บริการสถานที่ดังกล่าว นอกจากนี้สำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้สาร Botulinum Toxin พบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีความคิดที่จะลองใช้สาร Botulinum Toxinและไม่มีบุคคลที่มีอิทธิพลในการตัดสินใจให้ใช้สาร Botulinum Toxin ในการเสริมความงาม

บรรณานุกรม

กนกวรรณ ทองรื่น. (2555). **ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามของผู้บริโภคในสังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตวิชาเอกการตลาด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

จิตติ เหมินทร์. (2549). ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อความงามของบริโภคในภาคใต้.

ธีระวัฒน์ คมรัตน์นนท์.(2557). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการฉีดโบทูลินั่ม-**

ท็อกซินไทป์เอ(โบท็อก)ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตสาขาวิชาการตลาด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศิริมล วัดศรี และไกรชิต สุตะเมือง. (2556). "ศึกษาปัจจัยการตลาดเชิงบูรณาการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสถาบันเสริมความงามของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลใ"**วารสารการตลาดและการสื่อสาร,1,2**. หน้า 835-850.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). **หลักการตลาด**. สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

ศศิธร สุภวรรณ. (2554). "ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มเพื่อความงาม (beautydrink)ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร."**สหศาสตร์ศรีปทุมชลบุรี,1, 3**. หน้า 94-104.

ASTVผู้จัดการออนไลน์. (2556). เผย 4 กลุ่มเสี่ยงไม่ควรฉีดโบท็อกซ์ ชี้สาววัย 19-20 ปี ฮิตฉีดมากขึ้น. สืบค้นเมื่อ2 กรกฎาคม 2558 , จาก http://www.manager.co.th/Qol/ViewNews.aspx?NewsID=9560000057231

Jankovic,Joseph,KS,Schwartz.(1995,September)."Response and immuneresistance to botulinum toxininjections." **NeurologyJournal, 45(9)**.p.1743-1746.

Stengel, Gabriele, Bee, Eva Kristina. (2011, November). "Antibody-induced secondary treatment failure in a patient treated with botulinum toxin type A for glabellar frown lines. **Clinical Interventions in AgingJournal, 6**.p. 281-284.

The Consulting Room.(2555). The perfect age to get Botox: fact or fiction?.สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.consultingroom.com/blog/248/the-perfect-age-to-get-botox-:-fact-or-fiction?

Women Mthai.(2558). เกาหลีแชมป์ ศัลยกรรมมากที่สุดในโลก ไทย อันดับ 1 ในอาเซียน. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2558, จาก http://women.mthai.com/women-variety/178782.html

การศึกษาผลของเมลาโทนินอมใต้ลิ้นต่อการรักษาสิวในผู้ป่วยที่ไม่ตอบสนองต่อการรักษา การนอนและคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี

นพ.ชนัทพงษ์ ชนัทนาวา[*]
นพ.มาศ ไม้ประเสริฐ[**]

บทคัดย่อ

สิว พบได้บ่อยในวัยรุ่น และสามารถเป็นต่อเนื่องในผู้ใหญ่ ส่งผลต่อจิตใจ คุณภาพชีวิต และการเข้าสังคม ของผู้ป่วยสิว ปัจจัยที่สำคัญของการเกิดสิวคือ ความเครียด คุณภาพการนอนที่ไม่ดี ฮอร์โมน และการอักเสบ ปัจจุบันเมลาโทนินมีบทบาทต่อการรักษาสิว โดยควบคุมสาเหตุและปัจจัยกระตุ้นของสิวดังกล่าวโดยตรง ซึ่งการศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของเมลาโทนินต่อการรักษาสิวระยะปานกลาง

การศึกษานี้ศึกษาในผู้ป่วยเป็นสิวระยะปานกลางตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ที่ไม่ตอบสนองต่อการรักษาด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบัน อายุ 20-50ปี ที่เข้ารับบริการณ.ทวีชัยคลินิกทั้ง 6 สาขา ช่วงมกราคมถึงพฤษภาคม 2559 ให้เมลาโทนินอมใต้ลิ้นขนาด 1 มิลลิกรัม อมครั้งละ 1 เม็ด ก่อนนอน 30 นาที ทุกคืน เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ นัดติดตามเก็บข้อมูลทุก 2 สัปดาห์เพื่อนับจำนวนสิว คะแนนการนอนและคะแนนคุณภาพชีวิต

ผลการศึกษาพบว่า จำนวนสิวรวมทุกชนิด สิวอุดตันและสิวอักเสบลดลงต่อเนื่อง 8 สัปดาห์ ส่วนคุณภาพการนอนหลับและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้นตลอดระยะเวลา 8 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสรุปว่าเมลาโทนินอมใต้ลิ้นขนาดดังกล่าวช่วยลดปริมาณสิวได้ ทำให้การนอนและคุณภาพชีวิตดีขึ้นด้วย แต่ควรศึกษาในระยะเวลาที่นานขึ้นและใช้เมลาโทนินในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อพัฒนาเป็นยารักษาสิวที่มีประสิทธิภาพต่อไป

บทนำ

สิวพบได้บ่อยในวัยรุ่น และสามารถเป็นต่อเนื่องในผู้ใหญ่ โดยช่วงอายุ 20-30 ปี ทั้งเพศชายและหญิงพบได้มากถึงร้อยละ 40-50 และกว่าร้อยละ 80 ของประชากร 5-6 ล้านคนเข้ารับการรักษาสิวในเวลา 1 ปี (Stern, 2004) ซึ่งบ่งชี้ว่า เป็นโรคที่มีผลต่อประชากรในสังคมเป็นอย่างมาก ส่งผลต่อจิตใจ คุณภาพชีวิต และการเข้าสังคม ของผู้ป่วยสิว สองปัจจัยหลักที่สำคัญของการเกิดสิวคือ ความเครียด (Emotional Stress) และการนอนดึก-นอนน้อย (Sleep

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Deprivation) หนึ่งในคำแนะนำการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยสิวคือการนอนหัวค่ำ และการลดความเครียด ซึ่งการแข่งขันทางสังคมที่เพิ่มขึ้นในปัจจุบันนำไปสู่ความเครียด และภาวะนอนน้อย-นอนไม่หลับเพิ่มมากขึ้น ในบุคคลทั่วไปรวมถึงผู้ป่วยสิวที่มีภาวะเครียดนอนไม่หลับ นิยมใช้ยานอนหลับ เช่นยาในกลุ่มของเบนโซไดอะเซปีน ช่วยลดความเครียด แก้ปัญหาหลับยาก โดยกดประสาทส่วนกลาง แต่กดระดับธรรมชาติของฮอร์โมนในร่างกาย ต่อมามีการใช้เมลาโทนิน (Melatonin) แก้ปัญหาเรื่องการนอนไม่หลับ โดยรับประทานเมลาโทนินดังกล่าว จะออกฤทธิ์ช่วยปรับการนอน ทำให้หลับง่าย ควบคุมคุณภาพการนอนหลับ ลดความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ช่วยลดภาวะความเครียดทางร่างกายหรืออ็อกซิเดทีฟ-สเทส (Oxidative Stress) ต้านอนุมูลอิสระ (Anti-oxidative Effect) ที่เป็นสาเหตุของการอักเสบ ลดปฏิกิริยาการอักเสบ ลดการอักเสบของสิว ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาผลของเมลาโทนินชนิดรับประทานโดยอมใต้ลิ้น ต่อการรักษาสิวบริเวณใบหน้าที่ดีขึ้น หรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของเมลาโทนิน (Melatonin) ต่อการรักษาสิว

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

สิว คือโรคของการอักเสบของหน่วยรูขุมขนและต่อมไขมัน บริเวณผิวหนังของหน้า คอ หน้าอก หรือหลัง กลไกการเกิดสิว จากฮอร์โมนแอนโดเจน (Androgenic Hormone) (Collier et al. 2007) หรือความเครียดทางจิตใจ กระตุ้นการสร้างน้ำมันของต่อมไขมัน มีการสร้างเคราตินเพิ่มขึ้น (Fisher et al., 2010) ร่วมกับปฏิกิริยาการอักเสบจากสารการอักเสบที่สร้างจากไซโตคายน์ (Cytokine) จากสภาวะรูขุมขนที่ตอบสนองต่อฮอร์โมน และรูขุมขนอุดตัน (Evgenia et al., 2011) ร่วมกับเชื้อแบคทีเรียบางชนิด เช่นเชื้อสิวพีแอคเน่ (P.acnes; Propionibacterium acnes) ทำให้เกิดสิว (Toyoda M. & Morohashi, 2001)

การศึกษาที่มีอยู่ของ Laura Redwine และคณะเมื่อปีค.ศ. 2000 พบว่า การนอนดึกและระยะเวลานอนน้อย (Late Sleep and Sleep Deprivation) สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของอินเตอร์ลิวคิน-ซิกซ์ (Interleukin-6 ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปฏิกิริยาการอักเสบของเซลล์ผิวหนังทำให้เกิดโรคผิวหนังอักเสบได้ทุกชนิด และการแบ่งตัวของเซลล์ที่ผิดปกติ

สิวที่เกิดจากความเครียดจะสัมพันธ์กับสิวอักเสบ (Inflammative acne) ส่วนความเครียดสัมพันธ์กับการเกิดโคมิโดน (Comedone) นั้น ณ.ปัจจุบัน ยังไม่มีรายงานความสัมพันธ์ดังกล่าว (Kligman's, 2014)

การศึกษาของ Timothy F.G. ในปีค.ศ. 2006 พบว่า การออกฤทธ์ของเมลาโทนินที่ผิวหนังผ่านกลไกการยับยั้งเอนไซม์ไซโคออกซิเจเนส-ทู (Cyclooxygenase; COX_2) ที่ทำให้อักเสบ โดยเมลาโทนินออกฤทธิ์เป็นตัวต้านออกซิเดชั่น (Anti-Oxidant) ยับยั้งการทำลายของ

เซลล์โดยตรงจากอนุมูลอิสระ(Free Radical) และสารพิษ (Toxin) ลดการอักเสบของผิวหนังและสิวโดยตรง

การศึกษาทดลองของ Novaera S.R.L. ในปีค.ศ. 2012 พบว่า ผู้ป่วยที่มีสิวอยู่ในระดับปานกลาง (Moderate Acne)ได้รับเมลาโทนินเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สิวจะดีขึ้น (Mild Improvement) ใน 4 สัปดาห์ และดีขึ้นอีก (Modest Improvement) อย่างสังเกตได้ชัด ในสัปดาห์ที่ 8

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดลองเชิงนำร่อง (Experimental Research; Pilot Study) วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการรับประทานเมลาโทนิน ต่อการรักษาสิว ตรวจคัดเลือกผู้ป่วยเข้าศึกษาตามเกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria) วัดก่อนและหลังการทดลอง (Pre-Post Test Design) ให้อาสาสมัครอมเมลาโทนินใต้ลิ้น (Sublingual Melatonin) ขนาด 1 มิลลิกรัม ทุกคืน ก่อนนอน 30 นาที ในระยะเวลา 8 สัปดาห์ นัดตรวจประเมินทุก 2 สัปดาห์ โดยศึกษาวิจัยใน ผู้ป่วยที่มีอายุ 20-50 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นสิวอยู่ในระดับความรุนแรงปานกลาง (Moderate acne) เข้ารับการรักษาสิวมานานกว่า 1 ปีไม่ตอบสนองต่อการรักษาด้วยวิธีแพทย์แผนปัจจุบัน คุณภาพการนอนหลับน้อย คุณภาพชีวิตที่ไม่ดี จากนั้นนัดติดตามอาการทุก 2 สัปดาห์ เพื่อนับจำนวนสิวรวม สิวอุดตัน และสิวอักเสบ วัดคะแนนคุณภาพการนอนหลับจาก **เครื่องมือชี้วัดคุณภาพการนอนหลับมาตรฐาน (The Pittsburgh Sleep Quality index; T-PSQI)** และวัดคะแนนคุณภาพชีวิตจาก**เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต (WHOQOL – BREF – THAI)** ทั้งหมด 5 ครั้ง เป็นเวลาทั้งสิ้น 8 สัปดาห์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ตารางที่ 1 ลักษณะทั่วไป

เพศ	**จำนวน**	**ร้อยละ**
ชาย	4	26.67
หญิง	11	73.33
อายุ	**จำนวน**	**ร้อยละ**
21-30	5	33.33
31-40	7	46.67
41-50	3	20.00
สถานภาพ	**จำนวน**	**ร้อยละ**
โสด	8	53.33
สมรส	7	46.67

การศึกษานี้มีตัวอย่าง 15 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 73.33 มีอายุตั้งแต่ 27 ถึง 43 ปี โดยตัวอย่างช่วงอายุ 21 ถึง 30 ปี มี 5 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ช่วงอายุ 31 ถึง 40 ปี มี 7 คน คิดเป็นร้อยละ 46.67 ช่วงอายุ 41 ถึง 50 ปี มี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 20 อายุเฉลี่ยของตัวอย่างเท่ากับ 33.93 ปี (SD. = 4.86) โสด 8 คน สมรส 7 คน

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบจำนวนสิวรวมของตัวอย่าง ในช่วงสัปดาห์ต่าง ๆ ขณะศึกษาวิจัย

จำนวนสิวรวม สัปดาห์ที่	Mean	S.D.	p-value (เปรียบเทียบกับก่อนการศึกษา)
เริ่มต้นศึกษา	125.53	19.93	-
2	109.33	16.07	0.010
4	77.13	19.14	< 0.001
6	51.53	16.48	< 0.001
8	30.00	17.28	< 0.001

จากการเปรียบเทียบจำนวนสิวรวมของตัวอย่างโดยใช้สถิติ paired-t test ในสัปดาห์ต่าง ๆ ตามนัดเมื่อวิเคราะห์จำนวนสิวรวมของตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 สัปดาห์ เปรียบเทียบกับเริ่มต้นการศึกษาวิจัย พบว่า จำนวนสิวรวมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 เป็นต้นไป สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของสิวรวมของตัวอย่างที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบจำนวนสิวอุดตันของตัวอย่าง ในช่วงสัปดาห์ต่าง ๆ ขณะศึกษาวิจัย

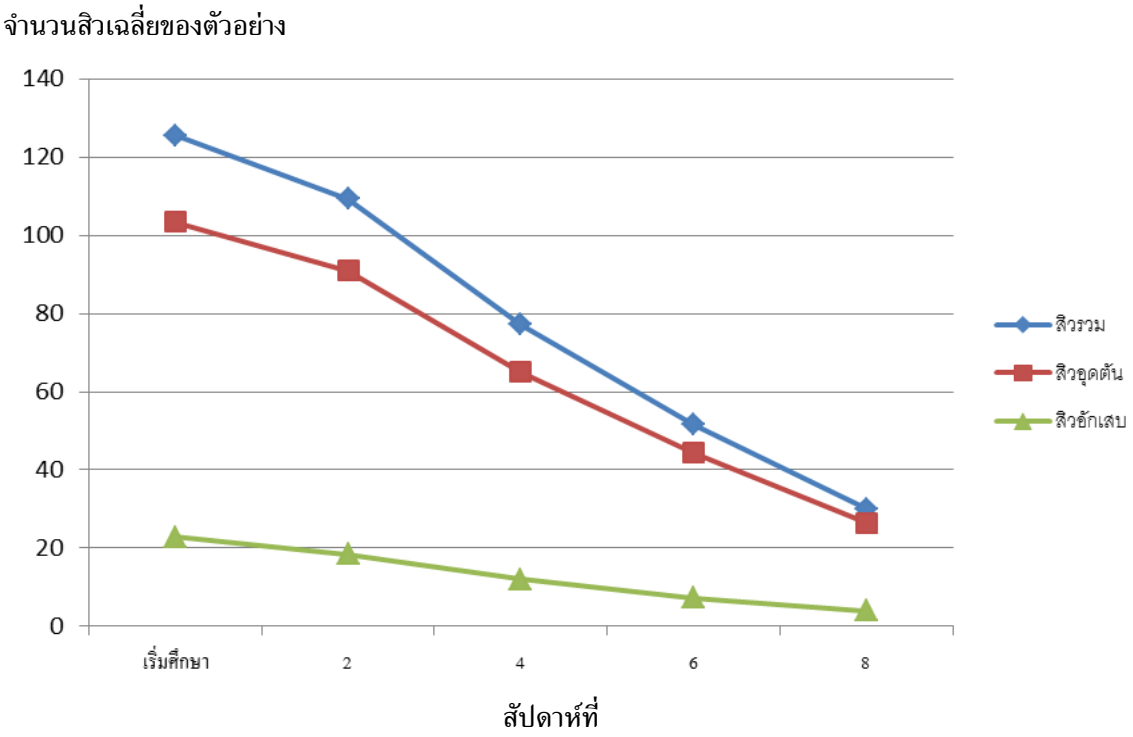
จำนวนสิวอุดตัน สัปดาห์ที่	Mean	S.D.	p-value (เปรียบเทียบกับก่อนการศึกษา)
เริ่มต้นศึกษา	103.33	20.26	-
2	90.87	14.62	0.003
4	65.07	15.66	< 0.001
6	44.27	13.84	< 0.001
8	26.47	15.54	< 0.001

จากการเปรียบเทียบจำนวนสิวรวมของตัวอย่างโดยใช้สถิติ paired-t test ในสัปดาห์ต่าง ๆ ตามนัดเมื่อวิเคราะห์จำนวนสิวอุดตันของตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 สัปดาห์เปรียบเทียบกับเริ่มต้นการศึกษาวิจัย พบว่า จำนวนสิวอุดตันลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 เป็นต้นไป สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของสิวอุดตันของตัวอย่างที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบจำนวนสิวอักเสบของตัวอย่าง ในช่วงสัปดาห์ต่าง ๆ ขณะศึกษาวิจัย

จำนวนสิวอักเสบ สัปดาห์ที่	Mean	S.D.	p-value (เปรียบเทียบกับก่อนการศึกษา)
เริ่มต้นศึกษา	22.86	4.66	-
2	18.47	3.98	0.002
4	12.07	5.23	< 0.001
6	7.27	4.77	< 0.001
8	3.93	3.33	< 0.001

จากการเปรียบเทียบจำนวนสิวอักเสบของตัวอย่างโดยใช้สถิติ paired-t test ในสัปดาห์ต่าง ๆ ตามนัด เมื่อวิเคราะห์จำนวนสิวอักเสบของตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 สัปดาห์เปรียบเทียบกับเริ่มต้นการศึกษาวิจัย พบว่า จำนวนสิวอักเสบลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 เป็นต้นไป สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของสิวอักเสบของตัวอย่างที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

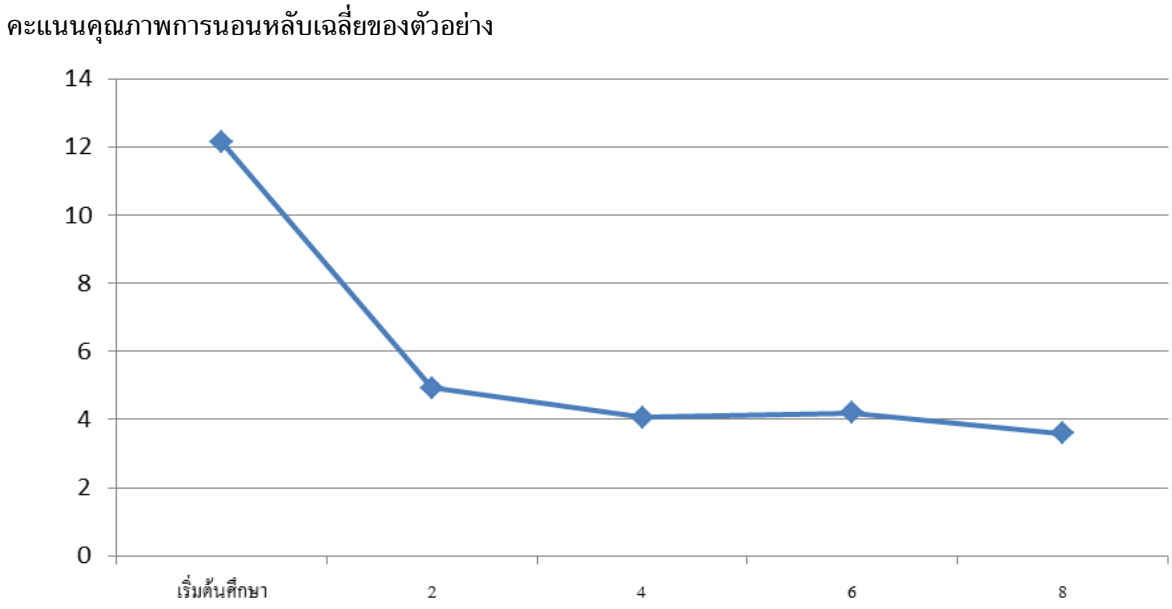
ภาพที่ 1 แสดงจำนวนสิวรวม สิวอุดตันและสิวอักเสบในแต่ละช่วงระยะเวลาศึกษาวิจัย

จากกราฟ พบว่าจำนวนสิวรวม สิวอุดตันและสิวอักเสบเฉลี่ยของตัวอย่างตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาวิจัยจนถึงสิ้นสุดการศึกษาพบว่า มีจำนวนสิวรวม สิวอุดตันและสิวอักเสบเฉลี่ยลดลงอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบคะแนนคุณภาพการนอนหลับจาก *เครื่องมือชี้วัดคุณภาพการนอนหลับมาตรฐาน (The Pittsburgh Sleep Quality index; T-PSQI)*ของตัวอย่าง ในช่วงสัปดาห์ต่าง ๆ ขณะศึกษาวิจัย

คะแนนการนอน การศึกษาวิจัย	Mean	S.D.	p-value (เปรียบเทียบกับก่อนการศึกษา)
เริ่มต้นศึกษา	12.13	2.00	-
2	4.93	1.58	0.020
4	4.06	0.88	< 0.001
6	4.20	1.78	< 0.001
8	3.60	1.45	< 0.001

จากการเปรียบเทียบคะแนนคุณภาพการนอนหลับของตัวอย่างโดยใช้สถิติ paired-t test ในสัปดาห์ต่าง ๆ ตามนัด เมื่อวิเคราะห์คะแนนคุณภาพการนอนหลับของตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 สัปดาห์ เปรียบเทียบกับเริ่มต้นการศึกษาวิจัย พบว่า คะแนนคุณภาพการนอนหลับลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 เป็นต้นไป สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพการนอนหลับของตัวอย่างที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

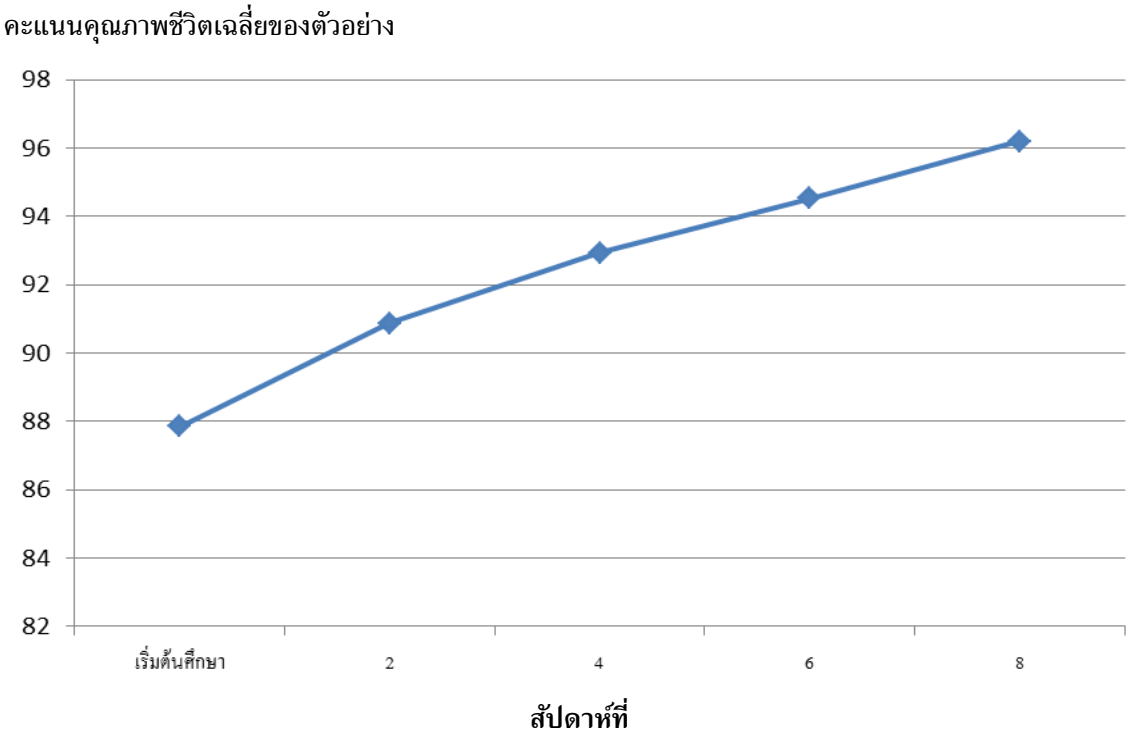
ภาพที่ 2 แสดงคะแนนคุณภาพการนอนหลับในแต่ละช่วงระยะเวลาศึกษาวิจัย

จากกราฟพบว่า คะแนนคุณภาพการนอนหลับเฉลี่ยของตัวอย่างตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาเมื่อผู้ป่วยได้เริ่มอมเมลาโทนินใต้ลิ้น พบว่า คะแนนคุณภาพการนอนหลับนั้นลดลงมากในช่วง 2-4 สัปดาห์แรก และคะแนนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องถึงสัปดาห์ที่ 8

ตารางที่ 4.13 เปรียบเทียบคะแนนคุณภาพชีวิตจาก*เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต (WHOQOL – BREF –THAI)*ในช่วงสัปดาห์ต่าง ๆ ขณะศึกษาวิจัย

คะแนนคุณภาพชีวิต การศึกษาวิจัย	Mean	S.D.	p-value (เปรียบเทียบกับก่อนการศึกษา)
เริ่มต้นศึกษา	87.86	6.28	-
2	90.87	4.07	0.069
4	92.93	5.98	< 0.001
6	94.53	5.71	< 0.001
8	96.20	4.53	< 0.001

จากการเปรียบเทียบคะแนนคุณภาพชีวิตของตัวอย่างโดยใช้สถิติ paired-t test ในสัปดาห์ต่าง ๆ ตามนัด เมื่อวิเคราะห์คะแนนคุณภาพชีวิตของตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2, 4, 6 และ 8 สัปดาห์ เปรียบเทียบกับเริ่มต้นการศึกษาวิจัย พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($p < 0.05$) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 4 เป็นต้นไป สอดคล้องกับค่าเฉลี่ยของคะแนนคุณภาพชีวิตของตัวอย่างที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละสัปดาห์

ภาพที่ 3 แสดงคะแนนคุณภาพชีวิตเฉลี่ยของตัวอย่างในแต่ละช่วงระยะเวลาศึกษาวิจัย

จากกราฟ พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของตัวอย่างตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาถึงสิ้นสุดการศึกษาวิจัยที่ 8 สัปดาห์พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาวิจัยตามสมมติฐาน หลังจากอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยได้รับเมลาโทนินอมใต้ลิ้นต่อเนื่องทุกวัน ผู้ที่มีภาวะสิวระยะปานกลาง (Moderate Acne) จะมีปริมาณสิวลดลงโดย จากการศึกษาหลังจากอาสาสมัครเข้าร่วมโครงการ 8 สัปดาห์ ปริมาณสิวรวมทุกเม็ด จำนวนสิวอุดตันและอักเสบลดลงอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาข้อมูลการติดตามอาสาสมัคร ระหว่างการศึกษาวิจัยทุก 2 สัปดาห์พบว่า จำนวนสิวรวมทุกเม็ด จำนวนสิวอุดตันและอักเสบลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 จนถึงสิ้นสุดการศึกษาวิจัยที่ 8 สัปดาห์

จากการศึกษาคะแนนคุณภาพการนอนหลับจาก เครื่องมือชี้วัดคุณภาพการนอนหลับมาตรฐาน (The Pittsburgh Sleep Quality index; T-PSQI) พบว่า คะแนนการนอนของอาสาสมัครลดลงต่อเนื่อง 8 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ว่า เมลาโทนินอมใต้ลิ้นอาจช่วยปรับเรื่องของการนอนของอาสาสมัครให้ดีขึ้นอ้างอิงจากคะแนนคุณภาพการนอนหลับ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนคุณภาพชีวิตจากเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต (WHOQOL – BREF –THAI) พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตของอาสาสมัครเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง 8 สัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญ สรุปได้ว่า เมลาโทนินอมใต้ลิ้นอาจช่วยปรับคุณภาพชีวิตของอาสาสมัครให้ดีขึ้นอ้างอิงจากคะแนนคุณภาพชีวิต

สรุปว่าการให้เมลาโทนินอมใต้ลิ้นขนาด 1 มิลลิกรัม (Sublingual Melatonin; 1 mg.) อมครั้งละ 1 เม็ด ก่อนนอน 30 นาที ทุกคืน เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ ช่วยลดปริมาณสิวได้ ทำให้การนอนและคุณภาพชีวิตดีขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ชลธิชา แย้มมา, และพีรพนธ์ ลือบุญธวัชชัย. (2556). ปัญหาการนอนหลับความเหนื่อยล้าและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาล จุฬาลงกรณ์, *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 58,* น. 183-196.

ปรียา กุลละวณิชย์ (บรรณาธิการ). *ตำราโรค ผิวหนังในเวชปฏิบัติปัจจุบัน.*

สรยุทธ วาสิกนานนท์. (2543). ยานอนหลับและสารช่วยการนอนหลับ, *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 45*, น. 87-97.

WHOQOL-BRIF-THAI. (2545). *เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององคการอนามัยโลกชุดยอ ฉบับภาษาไทย.* สืบค้นจาก http://www.dmh.go.th/test/download/files/whoqol.pdf.

ภาษาต่างประเทศ

Fraschini F., B. Messi, and L. Martini. (1967). Pineal Gland, Melatonin and the Control of Luteinizing Hormone Secretion. *Endocrinology. Vol.82* , p. 919.

Giorgio Endrici (2012). *Melatonin and an antimicrobial or antibacterial agent for the treatment of acne. US 20140199413A1.* Retrieved from www.google.com/scholar.

Kligman's Model. (2014). *Landmark in the history of comedogenesis.*

Madhulika A.G. (2013). Sleep-wake disorders and dermatology, *Clinics in Dermatology Volume 31* (1), pp. 118-126.

McCarty J. A. (2012). Melatonin tablet and methods of preparation and use. US 8992948 B2. Retrieved from www.google.com/scholar.

Nunes D.M., Mota R.M.S., Machado M.O., Pereira E.D.B., de Bruin V.M.S. & de Bruin P.F.C. (2008). Effect of melatonin administration on subjective sleep quality in chronic obstructive pulmonary disease, *Brazilian Journal of Medical and Biological Research, 41* (10), pp. 926-931.

Subramanyan, K. (2004). Dermatologists and office-based care of dermatologic disease in the 21st century, *Journal of Investigative Dermatology Symposium Proceeding, 9* (2), pp. 126-130.

Timothy F.G., (2006). *Topical application of melatonin directly or in liposomes for the amelioration of itching and histamine and non-histamine related inflammatory skin changes. US 20080131496 A1.* Retrieved from www.google.com/scholar.

การศึกษาระดับความสุขของพนักงานแบลคมอร์สประเทศไทย

The happiness level in Blackmores Thailand personnel

ณัฐที เทียนศิริ*
นพ. ไกรสร อัมมวรรธน์**

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์ประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทยเพื่อส่งเสริมในการพัฒนาความสุขของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2559 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพนักงานบริษัทแบลคมอร์ประเทศไทยทั้งหมดที่เข้าทำงานก่อนวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2558 จำนวน 120 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือวัดระดับความสุขของคนทำงานหรือ “แฮปปีโนมิเตอร์” ที่พัฒนาจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล กลุ่มตัวอย่างอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง มีผู้ตอบแบบสอบถามครบถ้วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลได้ทั้งหมด 112 ชุดคิดเป็นร้อยละ 93.33 ของตัวอย่างวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณผลระดับความสุขจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษาพบว่าตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุระหว่าง 25 ถึง 34 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีสถานภาพโสด ไม่มีบุตร ทำงานส่วนใหญ่อยู่ในแผนกแนะนำสินค้ามีระยะเวลาทำงานในองค์กรน้อยกว่า 1 ปีมีรายได้ต่อเดือน 10,000 ถึง 20,000 บาท ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขภาพรวมคือ 58.89 สะท้อนให้เห็นว่าพนักงานในองค์กรอยู่ในระดับที่ “มีความสุข” เมื่อพิจารณาเป็นรายมิติความสุข ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมีความสุข โดยมิติจิตวิญญาณดีมีคะแนนสูงที่สุดคือ 71.74 ยกเว้นในสองมิติที่อยู่ในระดับไม่มีความสุขคือ มิติสุขภาพเงินดีมีคะแนนอยู่ที่ 44.48 และมิติผ่อนคลายดีมีคะแนนต่ำที่สุดอยู่ที่ 43.44 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขจำแนกรายแผนกพบว่า ทุกแผนกมีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขอยู่ในระดับ “มีความสุข” โดยแผนกบุคคลมีคะแนนมากที่สุดคือ 60.21 และแผนกผลิตภัณฑ์มีคะแนนน้อยที่สุดคือ 56.11

จากค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขภาพรวมพบว่าควรจะต้องมุ่งเน้นพัฒนาเสริมสร้างความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์ประเทศไทยในมิติผ่อนคลายดีและมิติสุขภาพเงินดีอย่างจริงจัง

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

ABSTRACT

The objective of this study is to find level of happiness in Blackmores Thailand personnel. The result will be used for developing happiness guidelines in Blackmores Thailand. The data were collected during February 1st 2016 to February 28th 2016. The sample in this study were 120 of Blackmores Thailand personnel who joined with Blackmores before 1st August 2015. The data were collected using a questionnaire "HAPPINOMETER" which were developed by the Institute for Population and Social Research, Mahidol University. The subjects read and answered the questionnaire by themselves. Respondents that can be fully analyzed 112 representing 93.33% of the sample. Computer analysis program by the Institute for Population and Social Research, Mahidol University was used to determine the happiness level from questionnaire.

The finding show that in general, most respondents were female, age between 25-34 years old. Most samples got a bachelor degree, single, don't have child, working in PA team, working in Blackmores Thailand less than 1 year, and have average income between 10,000 - 20,000 baht. The happiness average score was 58.89 points interpreted at "Happy" level. Considering each happiness dimension, mostly got "Happy" level. The highest score at 71.74 points in good spiritual dimension. The study show "Unhappy" level in 2 dimension which are good money dimension and the lowest score at 43.44 in good relaxed dimension. Considering each Blackmores department, all of them got "Happy" level. The highest score at 60.21 in HR & Admin department and lowest score at 56.11 in RA/NPD/Education department.

From the happiness average score with considering in each happiness dimension, the company should focus to improve the happiness level in good money and good relaxed dimension.

บทนำ

โลกในยุคไร้พรมแดนนั้นการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม การเมือง ค่านิยมต่าง ๆ รวมถึงในด้านของเศรษฐกิจ ซึ่งในปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ก็มีการเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ไม่ว่าจะเป็นการปรับโครงสร้างการบริหารจัดการ การกำหนดยุธศาสตร์ กลยุทธ์ในการบริหารงาน การสรรหาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพเป็นต้น ซึ่งส่งผลถึงการดำเนินชีวิตและความสุขของคนในยุคปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้โดยเฉพาะคนที่อยู่ในวัยของการทำงานซึ่งต้องมีความรับผิดชอบในหลายด้านมีภาระหน้าที่ มีการสร้างครอบครัว มีการหารายได้ที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดภาวะกดดันและมีผลต่อระดับความสุขของบุคคลนั้น ๆ ได้ซึ่งถ้าระดับความสุขลดลงก็สามารถเป็นสาเหตุให้มีความไม่สบายใจและเป็นทุกข์ตลอดจนถึงการส่งผลต่อระบบต่าง ๆไม่ว่าจะเป็นทางจิตใจหรือทางสุขภาพร่างกายได้เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้จึงสนใจการศึกษาระดับความสุขของพนักงาน เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางสำหรับพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความสุขมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้พนักงานมีสุขภาพจิตใจและสุขภาพกายที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทย
2. เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทยเพื่อส่งเสริมในการพัฒนาความสุขของพนักงานให้ดียิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มเลือกประชากรแบบเฉพาะเจาะจงคือพักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทยทั้งหมดที่เข้าทำงานก่อนวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2558 จำนวน 120 คน ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1 ถึง 28 กุมภาพันธ์ 2559

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสอบถามวัดระดับความสุขของคนทำงานหรือ “แฮปปีโนมิเตอร์” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความตรงตามเนื้อหา จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและประชุมร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านความสุข สุขภาพจิต เพื่อพิจารณาความตรงตามเนื้อหาที่ต้องการประเมินโดยแบบสอบถามวัดระดับความสุขของคนทำงานหรือ “แฮปปีโนมิเตอร์[1,2]” ที่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การศึกษาโดยใช้คำถามปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งในแบบสอบถามจะ

แบ่งเป็นทั้งหมด 2 ตอน โดย ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ มี 8 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ แผนกที่ทำงาน ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ระยะเวลาที่ทำงาน รายได้ต่อเดือน ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามของมิติความสุขของคนทำงานโดยแต่ละข้อจะอิงกับตัวชี้วัดในแต่ละมิติดังนี้ มิติที่ 1 สุขภาพดี (Happy Body) จำนวน 6 ข้อ มิติที่ 2 ผ่อนคลายดี (Happy Relax) จำนวน 5 ข้อ มิติที่ 3 น้ำใจดี (Happy Heart) จำนวน 8 ข้อ มิติที่ 4 จิตวิญญาณดี (Happy Soul) จำนวน 5 ข้อ มิติที่ 5 ครอบครัวดี (Happy Family) จำนวน 3 ข้อ มิติที่ 6 สังคมดี (Happy Society) จำนวน 6 ข้อ มิติที่ 7 ใฝ่รู้ดี (Happy Brain) จำนวน 3 ข้อ มิติที่ 8 สุขภาพเงินดี (Happy Money) จำนวน 4 ข้อ มิติที่ 9 การงานดี (Happy Work Life) จำนวน 20 ข้อ สามารภนำค่าคะแนนทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ยระดับความสุขในภาพรวมของแต่ละบุคคลอีกทั้งยังสามารถสะท้อนกลับไปเป็นผลคะแนนความสุขขององค์กรได้อีกด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ แผนกที่ทำงาน ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ระยะเวลาที่ทำงาน รายได้ต่อเดือน โดยใช้การจำแนกเป็นความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ

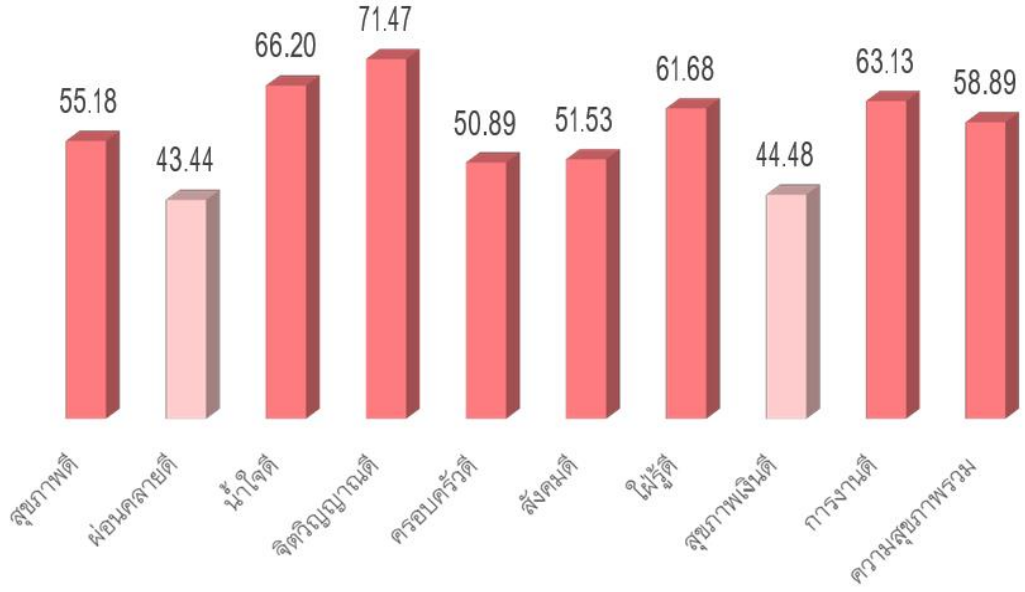
วิเคราะห์ระดับความสุขของพนักงานบริษัท แบลคมอร์ส ประเทศไทย ในภาพรวมขององค์กรและจำแนกเป็นรายมิติ และในภาพรวมแยกในแต่ละแผนก โดยโปรแกรมสำเร็จรูปจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการศึกษา

จากตัวอย่างที่วิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 112 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 91.07 มีช่วงอายุระหว่าง 25-34 ปี ร้อยละ 58.04 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 48.21 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 56.25 ทำงานในแผนก PA Team ร้อยละ 75 ไม่มีบุตร ร้อยละ 54.47 มีระยะเวลาทำงานในองค์กรน้อยกว่า 1 ปี ร้อยละ 33.93 มีรายได้ต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท ร้อยละ 43.75

ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขจำแนกรายมิติและภาพรวม

จากการสำรวจระดับความสุขของตัวอย่าง พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขภาพรวมอยู่ที่ 58.89 (จากคะแนนเต็ม 100) สะท้อนให้เห็นได้ว่า พนักงานในองค์กรอยู่ในระดับที่ “มีความสุข” เมื่อพิจารณารายมิติ พบว่า มี 7 มิติที่อยู่ในระดับ “มีความสุข” และ มี 2 มิติที่อยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” โดย มิติจิตวิญญานดี มีคะแนนเฉลี่ยความสุขสูงที่สุดคือ 71.74 และมิติผ่อนคลายดี มีค่าคะแนนเฉลี่ยความสุขต่ำที่สุดอยู่ที่ 43.44 รายละเอียดดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงข้อมูลคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขแยกในมิติต่าง ๆ

ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขจำแนกรายแผนกหรือหน่วยงาน

จากการสำรวจพบว่า ทุกแผนกมีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขอยู่ในระดับ “มีความสุข” โดย แผนกบุคคล (HR & Admin) มีคะแนนเฉลี่ยความสุขสูงที่สุด คือ 60.21 และแผนกผลิตภัณฑ์ (RA/NPD/Education) มีค่าคะแนนเฉลี่ยความสุขต่ำที่สุดคือ 56.11 รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขจำแนกรายแผนกหรือหน่วยงาน

คะแนนความสุขเฉลี่ย	สุขภาพดี	ผ่อนคลายดี	น้ำใจดี	จิตวิญญาณดี	ครอบครัวดี	สังคมดี	ใฝ่รู้ดี	สุขภาพเงินดี	การงานดี	ความสุขภาพรวม
แผนกบุคคล (HR & Admin)	50.00	47.50	63.89	62.50	75.00	60.42	58.33	65.63	60.63	60.21
แผนกแนะนำสินค้า (PA Team)	56.35	42.82	66.99	72.06	50.10	51.72	64.12	42.06	64.28	59.43
แผนกการตลาด (Marketing/Trade Marketing)	50.00	51.25	61.11	62.50	58.33	50.00	52.08	70.31	61.56	58.54
แผนกขาย (Sales Team/BKK/UPC)	49.06	45.94	65.28	74.38	50.00	49.22	52.60	43.36	59.84	56.80
แผนกบัญชี (Finance)	62.50	30.00	59.72	62.50	50.00	58.33	58.33	56.25	58.13	56.25
แผนกผลิตภัณฑ์ (RA/NPD/Education)	60.00	43.33	61.11	63.33	52.78	50.00	58.33	62.50	55.00	56.11

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

พนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทยมีความสุขอยู่ในระดับ “มีความสุข” มีค่าคะแนนสูงสุดในมิติจิตวิญญานดีและมีค่าคะแนนต่ำสุดในมิติผ่อนคลายดี ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ความสุขของคนทำงานในประเทศไทยปีที่ 2 รอบครึ่งปีแรก มกราคมถึงมิถุนายนพ.ศ. 2556 โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคมมหาวิทยาลัยมหิดล[3] และ สอดคล้องกับการศึกษาระดับความสุขของบุคคลากรโรงพยาบาลปากเกร็ด (อมฤต จิรเศรษฐสิริ, 2557)[4] นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ การสำรวจสุขภาวะบุคลากร ศูนย์อนามัยที่ 6 ปีงบประมาณ 2556 (กรแก้ว ถิรพงศ์สวัสดิ์และจันทร์ธรา สมตัว, 2556)[5] เมื่อพิจารณารายมิติ พบว่า มี 7 มิติที่อยู่ในระดับ “มีความสุข” ได้แก่ มิติจิตวิญญานดี มิติน้ำใจดี มิติการงานดี มิติใฝ่รู้ดี มิติสุขภาพดี มิติสังคมดี มิติครอบครัวดี พบว่ามี 2 มิติที่อยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” คือ มิติสุขภาพเงินดี และมิติผ่อนคลายดี

ผลวิเคราะห์ระดับความสุขจำแนกรายแผนก พบว่าแผนกบุคคล (HR & Admin) มีค่าคะแนนเฉลี่ยความสุขสูงที่สุด และแผนกผลิตภัณฑ์ (RA/NPD/Education) มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขต่ำที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่ ามีบางมิติที่มีค่าคะแนนอยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” กล่าวคือ

ในมิติผ่อนคลายดี มีแผนกที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขอยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” จำนวนมากที่สุดคือมีทั้งหมด 4 แผนกได้แก่ แผนกบุคคล (HR & Admin) แผนกแนะนำสินค้า (PA Team) แผนกขาย (Sales Team/BKK/UPC) แผนกบัญชี (Finance) และแผนกผลิตภัณฑ์ (RA/NPD/Education)

ในมิติสุขภาพเงินดี แผนกที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขอยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” รองลงมาคือมีทั้งหมด 2 แผนกได้แก่ แผนกแนะนำสินค้า (PA Team)และแผนกขาย (Sales Team/BKK/UPC)

ในมิติสุขภาพดี แผนกที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขอยู่ในระดับ “ไม่มีความสุข” มีทั้งหมด 1 แผนกได้แก่ แผนกขาย (Sales Team/BKK/UPC)

แนวทางพัฒนาระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทย

จากผลการศึกษา ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความสุขในภาพรวมขององค์กร อยู่ในระดับ “มีความสุข” แสดงให้เห็นว่า พนักงานในองค์กรมีความสุข ดังนั้นควรมีการสนับสนุนและมีการพัฒนาบุคลากรให้มีระดับความสุขที่เพิ่มมากขึ้นจนไปถึงระดับที่มี “ความสุขมาก” ก็จะส่งผลต่อทั้งประสิทธิภาพการทำงาน การดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงสภาวะจิตใจที่ดีขึ้น

พนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศไทย ควรมีการสร้างเสริมระดับความสุขในมิติสุขภาพเงินดี และมิติผ่อนคลายดีอย่างจริงจัง เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับการทำงานและปัญหาที่เกิดในระหว่างการทำงาน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเชิงบวก

การจัดกิจกรรมสัมพันธ์หรือการเล่นกีฬาเพื่อการผ่อนคลาย และ การปรับโครงสร้างรายได้ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาระดับความสุขในแผนกต่าง ๆ

1. แผนกบุคคล (HR & Admin) แผนกบัญชี (Finance) และแผนกผลิตภัณฑ์ (RA/NPD/Education) ควรมุ่งเน้นพัฒนาสร้างเสริมความสุขในมิติมิติผ่อนคลายดี

2. แผนกแนะนำสินค้า (PA Team)ควรมุ่งเน้นพัฒนาสร้างเสริม ความสุขในมิติมิติผ่อนคลายดีและมิติสุขภาพเงินดี

3. แผนกการตลาด (Marketing/Trade Marketing) ควรมุ่งเน้นพัฒนาสร้างเสริมความสุข สนับสนุนและมีการพัฒนาบุคลากรให้มีระดับความสุขที่เพิ่มมากขึ้นจนไปถึงระดับที่มี “ความสุขมาก”

4. แผนกขาย (Sales Team/BKK/UPC) ควรมุ่งเน้นพัฒนาสร้างเสริมความสุขในมิติมิติผ่อนคลายดี มิติสุขภาพเงินดี มิติสังคมดี และมิติสุขภาพดี

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. เครื่องมือวัดระดับความสุขของคนทำงานหรือ “แฮปปีโนมิเตอร์” นั้นสามารถวัดระดับความสุขออกมาได้เป็นความสุขในช่วงเวลาหนึ่ง ดังนั้นจึงควรมีการวัดระดับความสุขของพนักงานบริษัทแบลคมอร์สประเทศ อย่างต่อเนื่องปีละ 1-2 ครั้ง

2. ควรใช้เครื่องมือที่มีความหลายหลาย ในการวัดระดับความสุขของพนักงาน เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบเพื่อให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ

3. ควรจะมีการทำการศึกษาในรูปแบบองค์กรที่หลากหลาย ไม่จำกัดแค่องค์กรรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและมีมุมมองที่กว้างมากขึ้น

บรรนานุกรม

กรแก้ว ถิรพงษ์สวัสดิ์, และ จันทร์ธรา สมตัว. (2556). *สำรวจสุขภาวะบุคลากรศูนย์อนามัยที่ 6 ปีงบประมาณ 2556.* สืบค้นจาก http://203.157.71.148/Information/center/research-56/Kornkeaw.p

จรัมพร โห้ลำยอง, ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2557). *รายงานสถานการณ์ความสุขคนทำงานในประเทศไทยปีที่ 2 รอบครึ่งปีแรก* (มกราคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2556) โดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: อัพทรูยู ครีเอทนิว จำกัด.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, สุภรณ์ จรัสสิทธิ์, เฉลิมพล สายประเสริฐ, พอตา บุนยตีรณะ, วรรณภา อารีย์, และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2555). *คู่มือการวัดความสุขด้วยตนเอง HAPPINOMETER.* กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, เฉลิมพล แจ่มจันทร์, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, จรัมพร โห้ลำยอง, และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2555). *คุณภาพชีวิตการทำงานและความสุข.* กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.

อมฤต จิรเศรษฐสิริ. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อระดับความสุขของบุคคลากรโรงพยาบาลปากเกร็ด* (การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมบนใบหน้า ของผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

ณิชชา ชัยปฏิวัติ[*]
ผศ.นพ.พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์[**]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมบนใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้หญิงอายุตั้งแต่ 20-25 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 330 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 22 ปี มีระดับการศึกษาสูงสุด หรือกำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรีมากที่สุด มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 10,000-20,000 บาท และมีอาชีพนักเรียน นักศึกษามากที่สุด

2. พฤติกรรมการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามใบหน้า พบว่า เหตุผลในการตัดสินใจทำศัลยกรรมใบหน้า เพื่อสร้างความมั่นใจมากที่สุด โดยส่วนของใบหน้าที่ต้องการทำมากที่สุด คือ จมูก ประเภทของการศัลยกรรมใบหน้าส่วนใหญ่เป็นแบบผ่าตัด สถานที่ใช้บริการ คือ คลินิกความงามที่ไม่มีสาขา และพึงพอใจการศัลยกรรมเสริมความงามแบบไม่ผ่าตัดมากกว่า โดยเหตุผลที่เลือกการศัลยกรรมแบบผ่าตัด คือ วัสดุที่ใช้ปลอดภัย ได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่วนเหตุผลที่เลือกการศัลยกรรมแบบไม่ผ่าตัด คือ เจ็บตัวน้อยกว่า ระยะการพักฟื้นน้อย และส่วนใหญ่สภาพทางการเงินมีผลต่อการใช้บริการศัลยกรรมบนใบหน้าอย่างมาก ซึ่งค่าใช้จ่ายที่ยินดีจ่าย คือ ประมาณ 15,001-25,000 บาท โดยเงินที่นำมาใช้ศัลยกรรมใบหน้าส่วนใหญ่มาจากเงินสะสม และนิยมไปสถานความงามคนเดียว ส่วนช่วงเวลาในการเลือกใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามขึ้นอยู่กับตารางคิวของสถานความงาม

3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา ทัศนคติมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก ความต้องการด้านรูปแบบการศัลยกรรมบนใบหน้า คือ ดูเป็นธรรมชาติ สังเกตได้ยากว่าทำศัลยกรรม โดยวิธีการศัลยกรรมใบหน้าแบบผ่าตัดที่ต้องการ คือ การเสริมซิลิโคน เช่น การเสริมจมูก เสริมคาง ส่วนวิธีการศัลยกรรมใบหน้าแบบไม่ผ่าตัดที่ต้องการ คือ การฉีดโบท็อกซ์

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] อาจารย์ที่ปรึกษา

4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด และปัจจัยด้านบุคคลมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับในระดับมาก ส่วนด้านสถานที่ และด้านการรับรู้ข่าวสารจากสื่อในภาพรวมมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง

1. บทนำ

การศัลยกรรม ถือเป็นค่านิยมที่มีบทบาทอย่างมากในสังคมปัจจุบัน จากอดีตที่การทำศัลยกรรมเป็นเพียงการแก้ไขอวัยวะส่วนที่ผิดปกติเท่านั้น แต่ต่อมาด้วยค่านิยม ด้านความสวยความงาม และความก้าวหน้าทางทางแพทย์ จึงทำให้การศัลยกรรมเสริมความงาม ได้รับความนิยม และแพร่หลายมากขึ้น รวมทั้งกลุ่มอายุของผู้ที่เข้ารับบริการศัลยกรรมก็ขยายวงกว้างมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น นักศึกษา จนถึงวัยผู้ใหญ่ ซึ่งกลุ่มผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอายุตั้งแต่ 20–25 ปี ถือเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มการทำศัลยกรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปัจจัยหลายด้าน ทั้งความต้องการมีรูปร่างหน้าตาที่ดี เพื่อสร้างความมั่นใจ ความต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน หรือจากคนรอบข้าง ปัจจัยด้านพฤติกรรมเลียนแบบนักร้อง นักแสดง รวมทั้งการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศเกาหลี

ธุรกิจด้านความงาม เป็นธุรกิจที่มีมูลค่าตลาดสูงมาก และมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในประเทศไทยธุรกิจศัลยกรรม มีมูลค่าสูงถึง 14,000 ล้านบาท และมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการศัลยกรรมมากเป็นอับดับที่ 20 ของโลก (สมาคมศัลยแพทย์ตกแต่งแห่งประเทศไทย, 2550) โดยในปี 2556 ประเทศไทยมีสถานพยาบาลด้านศัลยกรรม จำนวนทั้งสิ้น 17,330 แห่ง แต่มีแพทย์จบเฉพาะทางเพียง 200 คนเท่านั้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังขาดบุคลากรด้านการศัลยกรรม โดยเฉพาะแพทย์เฉพาะทางศัลยกรรม ซึ่งสวนทางกับความต้องการของตลาด รวมถึงยังขาดข้อมูลทางสถิติ และมาตรการการควบคุมด้านการศัลยกรรม จึงทำให้มีมิจฉาชีพเข้ามาหารายได้ในรูปแบบคลินิกเถื่อน เช่น หมอกระเป๋า โดยให้บริการในราคาที่ถูกกว่าเกือบเท่าตัว แต่ใช้สารแปลกปลอม หรือสารที่ไม่ได้รับการอนุญาตจากองค์การอาหารและยา เช่น การฉีดน้ำมันมะกอก ฟิลเลอร์ปลอม ทำให้ผู้บริโภคเสียโฉม และอาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต นอกจากนี้ ยังพบปัญหาที่เกิดจากผู้ทำศัลยกรรมเอง เช่น การเสพติดศัลยกรรม การซื้อขายตัวยาจากคนรู้จัก หรือทางอินเตอร์เน็ต ซึ่งเป็นสารที่ไม่ได้มาตรฐาน รวมไปถึงการรับบริการจากหมอเถื่อน ฯลฯ

การเพิ่มขึ้นของธุรกิจความงาม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค และปัญหาของการทำศัลยกรรมเสริมความงาม ทำให้ผู้ประกอบการต้องหันมาให้ความสนใจหาแนวทางป้องกัน แก้ไขให้พร้อมรับสภาวะต่าง ๆ ทั้งการแข่งขันที่รุนแรง ปัญหาของการศัลยกรรม รวมถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ ผู้ประกอบการต้องให้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็น

ประโยชน์แก่ผู้บริโภค รวมทั้งปรับปรุง และพัฒนากลยุทธ์การตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงพฤติกรรม ทัศนคติ และปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้า เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนากลยุทธ์ในธุรกิจด้านความงาม รวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และเพื่อพัฒนาศักยภาพของธุรกิจให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้มากที่สุด เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศได้อย่างยั่งยืน และก้าวเป็นผู้นำด้านการศัลยกรรมเสริมความงามได้ในระดับสากล

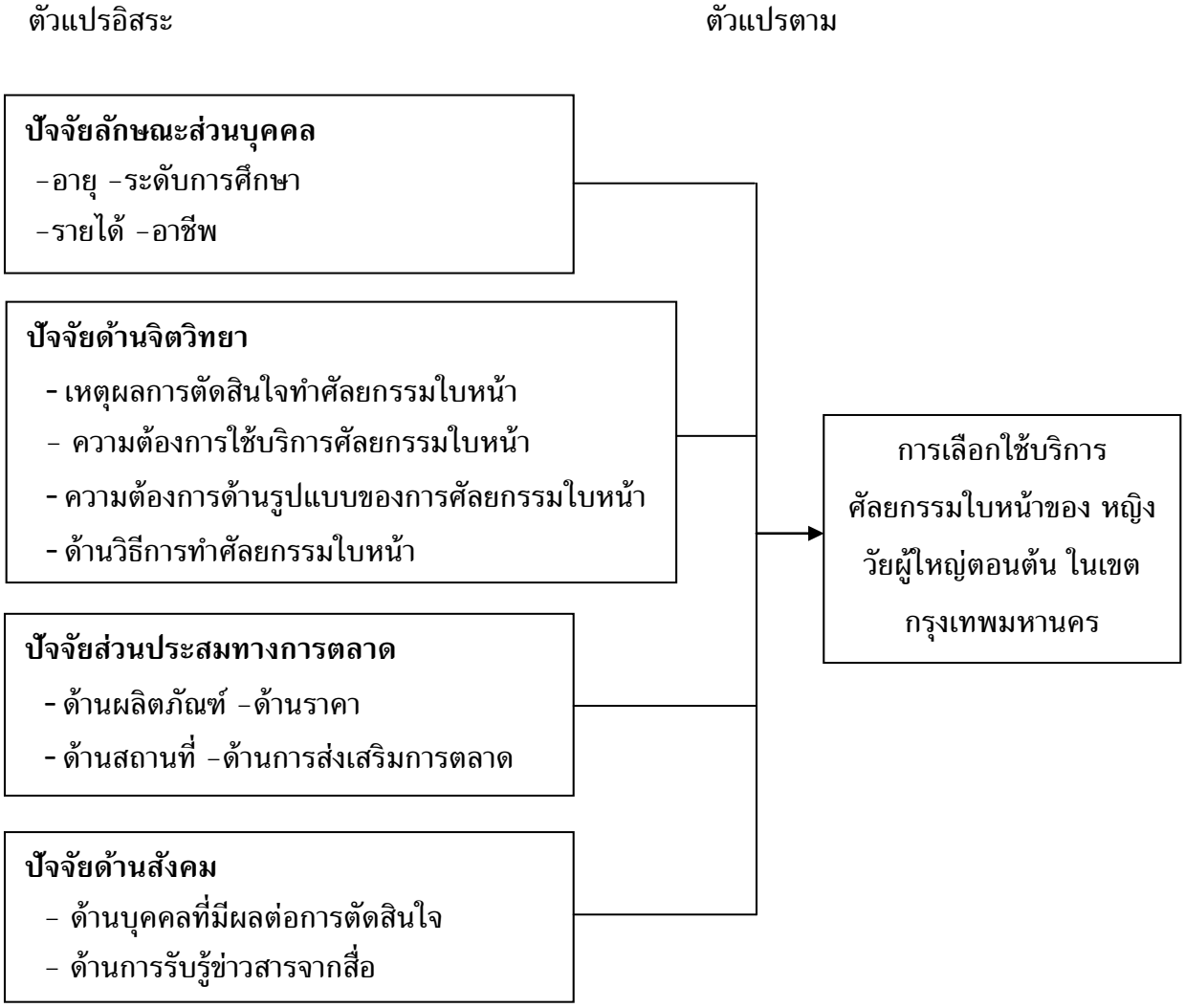
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรม และทัศนคติต่อการใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ส่วนประสมทางการตลาด มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร
4. ปัจจัยด้านสังคม มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. วิธีดำเนินการวิจัย

5.1 ประชากร และตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้หญิง ช่วงอายุ 20–25 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตพื้นที่ปกครอง 50 เขต จำนวนทั้งสิ้น 228,891 คน

ตัวอย่างการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้หญิง ช่วงอายุตั้งแต่ 20–25 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร จากเขตพื้นที่ปกครองจำนวน 5 เขต ได้แก่ เขตปทุมวัน เขตบางเขน เขตลาดพร้าว เขตห้วยขวาง และเขตบางรัก จำนวนทั้งหมด 330 คน

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ รวม 4 ข้อ คำถามลักษณะแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามบนใบหน้า จำนวน 16 ข้อ ประกอบด้วย คำถามลักษณะแบบเลือกตอบ แบบเรียงลำดับ และแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ด้านทัศนคติต่อการใช้บริการศัลยกรรมบนใบหน้า ความต้องการด้านรูปแบบ หรือลักษณะของการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามบนใบหน้า และด้านวิธีการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามบนใบหน้า คำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า รวมจำนวนทั้งสิ้น 25 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลปัจจัยการตัดสินใจทำศัลยกรรมเสริมความงามด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่ และด้านการส่งเสริมการตลาด จำนวน 45 ข้อ ปัจจัยด้านบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจ จำนวน 9 ข้อ และปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารจากสื่อ จำนวน 6 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า

6. ผลการวิจัยและอภิปรายผล

6.1 ข้อมูลด้านปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 22 ปี จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 21.5 มีระดับการศึกษาสูงสุด หรือกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 57.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 45.5 มีอาชีพนักเรียน นักศึกษา จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 56.7

6.2 ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามบนใบหน้า

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยใช้บริการศัลยกรรมใบหน้า คิดเป็นร้อยละ 60.9 และเคยใช้บริการศัลยกรรมใบหน้า ร้อยละ 39.1 ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับระดับความพึงพอใจใบหน้า ซึ่งมีผู้ที่ไม่พอใจใบหน้าของตนเองเพียงร้อยละ 14.5 จึงอาจยังไม่มีความต้องการทำศัลยกรรม โดยเหตุผลของผู้ที่ไม่เคยใช้บริการศัลยกรรมใบหน้า คือ รู้สึกพอใจกับหน้าตาของตัวเองอยู่แล้ว ร้อยละ 23.4 และกลัวความเจ็บปวดที่จะเกิดขึ้น ร้อยละ 22.4

ผู้ที่เคยใช้บริการศัลยกรรมใบหน้า ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากต้องการสร้างความมั่นใจ คิดเป็นร้อยละ 56.7 เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องบนใบหน้า ร้อยละ 30.9 และต้องการเป็นที่ยอมรับจากสังคม มีบุคคลชื่นชม ร้อยละ 6.4 โดยส่วนใหญ่เลือกทำจมูกมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.5 เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่รูปจมูกใหญ่ จมูกไม่โด่ง จึงต้องการปรับรูปจมูกให้สวยงาม รองลงมา คือ ทำหน้าเรียว ร้อยละ 32.6 จากค่านิยมรูปหน้าแบบ V-shape ซึ่งเห็นได้จากดารา นักร้องทั้งไทย และต่างประเทศ

เมื่อพิจารณาตามประเภทของการทำศัลยกรรมบนใบหน้า พบว่า ส่วนใหญ่เลือกใช้การศัลยกรรมใบหน้าแบบผ่าตัด คิดเป็นร้อยละ 55.8 โดยมองว่า เป็นวิธีที่ได้รับการยอมรับมานาน วัสดุที่ใช้ปลอดภัยได้รับการรับรองมาตรฐาน จึงเชื่อมั่นในความปลอดภัยมากกว่า และไม่ต้องการทำซ้ำหลายครั้ง รองลงมา คือ การทำศัลยกรรมใบหน้าแบบไม่ผ่าตัด คิดเป็นร้อยละ 28.7 ซึ่งแม้ว่าค่าใช้จ่ายต่อครั้งถูกกว่า เจ็บตัวน้อยกว่า แต่เนื่องจากวัสดุที่ใช้ส่วนใหญ่สลายได้เองตามธรรมชาติ ต้องทำซ้ำหลายครั้ง เมื่อมองในภาพรวมการทำศัลยกรรมแบบผ่าตัดจึงคุ้มค่ากว่า และส่วนใหญ่นิยมใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าที่คลินิกความงามที่ไม่มีสาขา ร้อยละ 38.8 รองลงมา คือ โรงพยาบาลเอกชน ร้อยละ 32.3 ซึ่งเป็นผลจากผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เลือกแพทย์ผู้ให้บริการมากกว่าการยึดติดกับแบรนด์ หรือชื่อเสียงของสถานความงาม

ในอนาคต ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีความต้องการทำศัลยกรรมใบหน้า คิดเป็นร้อยละ 59.7 เนื่องจากรู้สึกพอใจกับหน้าตาของตัวเองอยู่แล้ว โดยกลุ่มที่ต้องการทำศัลยกรรมใบหน้า ต้องการทำจมูกมากที่สุด ร้อยละ 48.9 สำหรับวิธีการศัลยกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกใช้ คือ การศัลยกรรมแบบผ่าตัด ค่าเฉลี่ย 3.38 โดยเลือกใช้วิธีการเสริมซิลิโคนมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.72 ส่วนการศัลยกรรมไม่ผ่าตัดมีค่าเฉลี่ย 3.02 และเลือกใช้การฉีดโบท็อกซ์มากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.22 จากความต้องการลดกล้ามเนื้อกราม เพื่อให้ได้รูปหน้าเรียวสวย ซึ่งเป็นวิธีที่ได้รับความนิยม และรู้จักอย่างแพร่หลาย

เมื่อพิจารณาทางด้านการเงิน พบว่า สภาพทางการเงินมีผลต่อการใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าอย่างมาก คิดเป็นร้อยละ 42.7 โดยค่าใช้จ่ายที่ยินดีจ่ายอยู่ในราคาระดับกลาง คือ 15,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 45.5 จากการเลือกราคาที่คุ้มค่ากับผลลัพธ์ โดยมองที่คุณภาพมากกว่าราคาที่ถูก แต่ไม่สูงจนเกินไป เนื่องจากช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นวัยของนักศึกษาและผู้ที่เพิ่งเริ่มทำงาน ซึ่งมีเศรษฐานะต่ำ จึงอาจไม่มีเงินมากพอที่จะใช้บริการในราคาสูงได้ และส่วนใหญ่ใช้เงินสะสมของตนเองในการทำศัลยกรรม ร้อยละ 36.4 รองลงมา คือ เงินจาก

ครอบครัว ร้อยละ 26.4 เนื่องจากบางรายยังไม่มีรายได้ของตัวเอง ผู้ปกครองจึงให้การสนับสนุนด้านการเงิน ซึ่งหากมองอีกมุม คือ ผู้ปกครองให้การยอมรับการทำศัลยกรรมเสริมความงามมากขึ้น

6.3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านจิตวิทยา

ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก โดยด้านทัศนคติต่อการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติในเชิงบวกต่อการทำศัลยกรรม โดยส่วนใหญ่มองว่า การศัลยกรรมช่วยดึงดูดความสนใจจากคนรอบข้าง ด้วยค่าเฉลี่ย 4.02 และมองว่า การศัลยกรรมช่วยสร้างความมั่นใจมากขึ้น ค่าเฉลี่ย 3.88 ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of human needs) คือ ต้องการเป็นที่ยอมรับจากผู้อื่น อยากให้ผู้อื่นชื่นชม และความต้องการความภาคภูมิใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง โดยทัศนคติที่มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด คือ การศัลยกรรมส่งผลกระทบต่อร่างกายเป็นอย่างมาก ค่าเฉลี่ย 3.01 เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามรับรู้ข้อมูล และเข้าใจด้านการศัลยกรรมมากขึ้น ประกอบกับนวัตกรรมที่ทันสมัย จึงทำให้การทำศัลยกรรมปลอดภัย และมีผลกระทบต่อร่างกายน้อยลง

ด้านรูปแบบความต้องการ พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการศัลยกรรมใบหน้าให้ออกมาดูเป็นธรรมชาติ สังเกตได้ยากว่าทำ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.89 รองลงมา คือ รูปทรงใบหน้าแบบเกาหลี เช่น ดวงตากลมโต หน้าเรียว ค่าเฉลี่ย 3.66 ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน สังเกตได้จากการทำศัลยกรรมตามแบบดารา นักร้องเกาหลี หรือการไปทำศัลยกรรมที่ประเทศเกาหลีของคนไทย และน้อยที่สุด คือ ต้องการเหมือนดารา นักร้องที่ชื่นชอบ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.02 ตามลำดับ

6.4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.47 โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับชื่อเสียงของแพทย์ที่ให้บริการ ค่าเฉลี่ย 4.12 เนื่องจากรู้สึกเชื่อมั่นในฝีมือของแพทย์ และมองว่าแพทย์มีผลต่อผลลัพธ์การทำศัลยกรรมอย่างมาก รองลงมา คือ ชื่อเสียงของสถานเสริมความงาม ค่าเฉลี่ย 3.97 เนื่องจากรู้สึกปลอดภัย และน่าเชื่อถือมากกว่าสถานเสริมความงามอื่น ๆ การมีนวัตกรรมความงามต่างจากที่อื่น ค่าเฉลี่ย 3.95 และน้อยที่สุด คือ มีเอกสารประกอบการปฏิบัติตัว ทั้งก่อนและหลังการให้บริการ ค่าเฉลี่ย 3.47 ตามลำดับ

ปัจจัยด้านราคามีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.51 โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพที่เหมาะสมกับราคามากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.05 รองลงมา คือ ราคาไม่แพง หรือถูกกว่าสถานเสริมความงามอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.71 จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่คำนึงถึงด้านคุณภาพมากกว่าราคาถูก ซึ่งอาจเสี่ยงต่อวัสดุที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือการใช้ของปลอม และเมื่อพิจารณาตามประเภทของการศัลยกรรมใบหน้า พบว่า การศัลยกรรมใบหน้าแบบผ่าตัด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับราคาของ

อุปกรณ์ หรือสิ่งต้องที่ใช้หลังการผ่าตัดที่ไม่สูงจากราคาทั่วไปมากนัก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.42 เพื่อการตัดสินใจซื้อที่ง่ายขึ้น เนื่องจากการซื้อจากที่อื่น อาจไม่สะดวกแม้ว่าราคาจะถูกกว่า ส่วนการศัลยกรรมใบหน้าแบบไม่ผ่าตัด ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการคิดราคาแบบเหมารวมทั้งบริเวณที่ทำ ไม่คิดเป็นจุด หรือตามปริมาณวัตถุดิบที่ใช้ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.49

ปัจจัยด้านสถานที่ มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.38 เนื่องจากปัจจัยด้านสถานที่ไม่มีผลต่อผลลัพธ์ของการทำศัลยกรรมมากนัก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การตกแต่งร้านที่สวยงาม ทันสมัย มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 4.03 เนื่องจากดูน่าสนใจ และดึงดูดใจผู้บริโภคให้เข้าไปใช้บริการ รองลงมา คือ มีห้องพักผ่อน สำหรับลูกค้าระหว่างรอให้บริการ ค่าเฉลี่ย 3.96 เพื่อสร้างความสะดวกสบาย และผ่อนคลายในระหว่างนั่งรอ ความสะดวกของทำเลที่ตั้ง เช่น ใกล้ที่ทำงาน หรือที่พัก รวมถึงการเดินทางที่สะดวก เช่น ใกล้รถไฟฟ้า BTS หรือ MRT ค่าเฉลี่ย 3.91 ซึ่งทำให้ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางมากนัก

ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.57 โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการแถมสินค้า หรือคอร์สความงาม ค่าเฉลี่ย 3.79 เนื่องจากรู้สึกว่า คุ้มค่ากว่า และช่วยกระตุ้นให้เกิดการซื้อได้มากขึ้น รองลงมา คือ การจ่ายค่าบริการแบบผ่อนชำระ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.72 เนื่องจากวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เป็นกลุ่มนักศึกษา และผู้ที่เริ่มทำงานใหม่ จึงอาจไม่มีเงินมากพอสำหรับค่าใช้จ่าย การจ่ายแบบผ่อนชำระจึงช่วยลดภาระด้านการเงิน และการให้สิทธิพิเศษในเทศกาลต่าง ๆ เช่น การลดราคาในช่วงเทศกาลปีใหม่ ราคาพิเศษสำหรับแม่ลูกในช่วงวันแม่ ด้วยค่าเฉลี่ย 3.72 ตามลำดับ

6.5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านบุคคลมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.48 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การแนะนำของบุคคลที่เคยใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามมาก่อนที่ไม่ใช่ญาติ และเพื่อนมีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 4.02 เนื่องจากเป็นแรงบันดาลใจที่ดี และสามารถเห็นภาพของการทำศัลยกรรมได้ชัดเจนกว่า ทั้งด้านรูปทรง และฝีมือของแพทย์ รองลงมา คือ การแนะนำของบุคลากรของสถานเสริมความงาม เช่น แพทย์ พยาบาล พนักงาน ด้วยค่าเฉลี่ย 3.79 เนื่องจากบุคลากรดังกล่าวสามารถ ให้คำปรึกษาได้เป็นอย่างดี การแนะนำของบุคคลที่มีชื่อเสียงที่ไม่ใช่ดารา หรือนักร้อง ค่าเฉลี่ย 3.65 เช่น การรีวิวของบล็อกเกอร์ความงาม เน็ตไอดอล ซึ่งส่วนใหญ่มีผู้ติดตามจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความชอบ และสนใจด้านความงามอยู่แล้ว จึงส่งผลต่อผู้คนในวงกว้าง และน้อยที่สุด คือ การแนะนำของญาติ พี่น้อง ค่าเฉลี่ย 3.11 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ในกลุ่มของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จะให้ความสำคัญกับบุคคลอื่น เช่น ผู้ที่เคยศัลยกรรม เน็ตไอดอล มากกว่าคนใกล้ชิด เช่น เพื่อน คนรู้จัก หรือเพื่อนร่วมงาน

ปัจจัยด้านการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานครในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.40 เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า กระดานแสดงความคิดเห็นใน Facebook หรือ Instagram เช่น บอร์ดศัลยกรรมความงาม มีผลต่อการเลือกใช้บริการมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.95 เนื่องจากผู้หญิงในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น นิยมเล่น facebook หรือ Instragram จำนวนมาก การอัพเดทข้อมูล การแชร์ข้อมูลต่าง ๆ ทำได้ง่าย และรวดเร็ว จึงง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล และทำให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง รองลงมา คือ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการศัลยกรรมเสริมความงาม เช่น www.dungdong.com ด้วยค่าเฉลี่ย 3.89 เนื่องจากเป็นเว็บไซต์ที่มีข้อมูลด้านการศัลยกรรมจำนวนมาก ทั้งข้อมูลการทำศัลยกรรม การรีวิวจากผู้ที่เคยทำศัลยกรรมมาก่อน การถามตอบ และให้คำปรึกษากันในกะทู้ จึงมีผู้ที่ให้ความสนใจ และเข้าไปอ่านจำนวนมาก และน้อยที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ เช่น การโฆษณารายการโทรทัศน์ ค่าเฉลี่ย 3.01 ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ทั้งปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัยทางสังคมล้วนมีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมใบหน้าของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานครทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อให้ธุรกิจสามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่งมากที่สุด ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในทุกปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจ ซึ่งกลุ่มผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นให้ความสำคัญในระดับมาก

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ด้านผลิตภัณฑ์ ควรพิจารณาเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์ด้านการสร้างชื่อเสียง และสร้างความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค ทั้งชื่อเสียงของแพทย์ที่ให้บริการ และชื่อเสียงของสถานเสริมความงาม เพื่อตอกย้ำตราสินค้าให้ผู้บริโภครู้จัก และจดจำได้ การใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น เครื่องจำลองภาพ 3 มิติ การใช้เครื่องผ่าตัดที่ลดอาการเจ็บปวดได้ และควรพิจารณาเรื่อง การคัดสรรบุคลากรทางการแพทย์ ทั้งการใช้แพทย์ที่มีชื่อเสียงในวงการศัลยกรรมเสริมความงามมาให้บริการ เพื่อเป็นการสร้างจุดแข็งให้เหนือกว่าคู่แข่ง และการคัดสรรผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางสำหรับการให้บริการลูกค้า เช่น วิสัญญีแพทย์ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรวิจัย และพัฒนาเทคนิคการทำศัลยกรรมเสริมความงามอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปพัฒนาการศัลยกรรมให้ดูสวยงามเป็นธรรมชาติ ปลอดภัย ลดผลข้างเคียงต่อร่างกาย

ด้านผลลัพธ์ของการทำศัลยกรรมใบหน้า ควรดูเป็นธรรมชาติ กลมกลืนทั้งใบหน้า มากกว่าการเน้นสร้างจุดเด่นทั้งใบหน้า การแจ้งรายละเอียดของข้อมูลต่าง ๆ แก่ลูกค้าอย่างครบถ้วน ทั้งก่อนและหลังการให้บริการ รวมถึงต้องศัลยกรรมใบหน้าให้ออกมาใกล้เคียงกับ

รูปแบบที่ตกลงกับลูกค้า หรือภาพจำลอง 3 มิติ อีกทั้ง ควรศึกษาคู่แข่ง และความต้องการของลูกค้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนากลยุทธ์การตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านราคา ควรพิจารณาเรื่อง การกำหนดราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ เพื่อให้ผู้บริโภครับรู้ได้ถึงความคุ้มค่า และกำหนดราคาให้เหมาะสมกับลูกค้าเป้าหมาย ตลอดจนการมอบส่วนลดพิเศษ เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ ควรเปรียบเทียบราคากับคู่แข่ง เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันต่อไป

ด้านสถานที่ ควรตกแต่งสถานที่ให้สวยงาม ทันสมัย เพื่อสร้างความน่าสนใจ และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภค รวมทั้งการเลือกทำเลใกล้แหล่งชุมชน มีรถเมล์ผ่านหลายสาย ใกล้รถไฟฟ้า BTS หรือ MRT เพื่อความสะดวกในการเดินทาง และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ลูกค้า เช่น มีห้องสำหรับพักผ่อน หรือจัดอาหารว่างไว้บริการ

ด้านการส่งเสริมการตลาด ควรพิจารณาเรื่อง การส่งเสริมการขาย ทั้งการแถมสินค้าหรือคอร์สความงามให้แก่ลูกค้า การลดราคา และการให้สิทธิพิเศษในเทศกาลต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น แต่ทั้งนี้ ไม่ควรมีโปรโมชั่นบ่อยเกินไป เพื่อไม่ให้ผู้บริโภครอซื้อเฉพาะเวลามีโปรโมชั่นเท่านั้น

นอกจากนี้ การสื่อสารทางการตลาด ควรเน้นการโฆษณา และประชาสัมพันธ์ทางสื่ออินเตอร์เน็ต เช่น Facebook หรือ Instagram และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับการศัลยกรรม เช่น www.dungdong.com ซึ่งกลุ่มของหญิงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จะรับรู้ข่าวสารจากสื่อดังกล่าวมากที่สุด รวมถึงการออกบูธตามสถานที่ต่างๆ เช่น ห้างสรรพสินค้า งานแสดงนิทรรศการ เพื่อสร้างการรับรู้และตอกย้ำให้ผู้บริโภคจดจำตราสินค้าได้มากขึ้น

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศัลยกรรมเสริมความงาม เช่น ด้านบุคลิกภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกในด้านต่าง ๆ

2. ควรขยายขอบเขตแบบสอบถามให้กว้างขึ้น และเปรียบเทียบการศัลยกรรมในแต่ละประเภท หรือรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศัลยกรรมแบบผ่าตัด และแบบไม่ผ่าตัด

3. ควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง เช่น การศึกษาวิจัยในปริมณฑล หรือตามจังหวัดต่าง ๆ เพื่อเปรียบเทียบความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละพื้นที่ ทั้งด้านความคล้าย หรือความแตกต่าง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดกลยุทธ์การตลาดได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม

4. ควรศึกษาเปรียบเทียบการทำศัลยกรรมในสถานเสริมความงามต่าง ๆ เช่น คลินิก โรงพยาบาล เพื่อทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการในสถานเสริมความงามแต่ละประเภท

5. ควรศึกษาเปรียบเทียบการใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงามในแต่ละกลุ่มตามระดับความพึงพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเอง

6. ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีศักยภาพในการทำศัลยกรรมเสริมความงาม ทั้งด้านการตัดสินใจ และอำนาจในการซื้อที่สูงกว่า เช่น กลุ่มของสาวประเภทสอง กลุ่มเกย์ หรือกลุ่มผู้หญิงวัยผู้ใหญ่ที่ยังไม่แต่งงาน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กชมน วิบูลย์จันทร์. (2549). *ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้บริการศูนย์ศัลยกรรมความงามของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร* (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/faculty/econ/Exer751409/2556/Exer2556_no13

กษมา กัลปตี. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกรักษาความงามในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/faculty/econ/Exer751409/2553/Exer2553_no271

กุลชลี ไชยนันตา. (2539). *กระบวนการตัดสินใจ.* กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์.

ฉัตยาพร เสมอใจ. (2550). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด.

ชนงกรณ์ กุลฑลบุตร. (2547). *หลักการจัดการ: องค์การ และการจัดการแนวคิดการบริหารธุรกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เชาวน์เลิศ มากสมบูรณ์. (2539). *กระบวนการทำศัลยกรรมเสริมความงาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก http://koha.library.tu.ac.th/cgi-bin/koha/opac-search.pl?q=an:103788

ธัญลักษณ์ เทียนดี. (2543). *การเปิดรับสื่อการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้หญิงที่มีต่อการประกวดสำหรับผู้หญิงในฐานะกิจกรรมสื่อสารการตลาด* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/3835

นพรัตน์ รัตนวราห, และนนทพร ธีระวัฒนสุข. (2556). *สวยสั่งได้.* กรุงเทพฯ: ดีพลัส.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์, ศุภร เสรีรัตน์, และองอาจ ปทะวานิช. (2550). *การบริหารการตลาดยุคใหม่.* กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซแท็กซ์.

สมาคมศัลยแพทย์ตกแต่งเสริมสวยแห่งประเทศไทย. (2550). *บทความเกี่ยวกับศัลยกรรมตกแต่งเสริมสวย.* สืบค้นจาก http://www.surgery.or.th/article.php?topic_type_id=4

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

เสรี วงษ์มณฑา. (2542). *ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด*. กรุงเทพฯ: วิสิทธิ์พัฒนา.
อัศรี จารุโกศล. (2552). *ปัจจัยด้านจิตสังคมในผู้สนใจทำศัลยกรรมความงาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สืบค้นจาก http://library.cmu.ac.th/faculty/econ/Exer751409/2556/Exer2556_no25

การศึกษาประสิทธิผลของการรับประทานซินไบโอติก ที่มีต่อการรักษาโรคผิวหนังอักเสบบริเวณต่อมไขมัน

พญ. นันทวัน ปิ่นเกษร*
พญ. ปองศิริ คุณงาม**

บทคัดย่อ

โรคผิวหนังอักเสบบริเวรต่อมไขมันเป็นโรคที่ เป็น ๆ หาย ๆ ไม่หายขาด มีการกำเริบของโรคบ่อย จึงจำเป็นต้องใช้ยาต่อเนื่อง ยาที่ใช้เป็นหลัก คือ ยาในกลุ่มกลูโคคอร์ติคอยด์ ซึ่งใช้ต่อเนื่องนาน มีผลข้างเคียงมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงหาทางเลือกอื่นที่จะช่วยทำให้โรค seborrheic dermatitis นี้ดีขึ้น โดยที่ผู้ป่วยได้รับผลข้างเคียงจากการใช้ยาน้อยที่สุด ในขณะนี้ โปรไบโอติก เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อสุขภาพ ในเรื่องประโยชน์และมีผลข้างเคียงน้อยมาก รวมทั้งมีงานวิจัยเกี่ยวกับโปรไบโอติกมากขึ้น ผู้วิจัยจึงคิดนำโปรไบโอติก มาให้ร่วมกับยาที่รักษาผู้ป่วย โรค seborrheic dermatitis เพื่อให้อาการดีขึ้นและผลข้างเคียงน้อยที่สุด รวมทั้งได้ประโยชน์ต่อสุขภาพด้านอื่นด้วย เช่น เพิ่มภูมิต้านทานของร่างกาย ช่วยระบบขับถ่าย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการรับประทานซินไบโอติก ต่ออาการทางคลินิกของโรค seborrheic dermatitis

วิธีดำเนินงานวิจัย เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (Randomized controlled trial) โดยศึกษาในผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis บริเวณใบหน้าระดับความรุนแรงเล็กน้อยถึงปานกลาง จำนวน18 คน อายุ 20 ปีขึ้นไป ที่มารับการรักษาที่ นันทวันคลินิก อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างรับประทานซินไบโอติก ขนาดวันละ $20*10^9$ CFUs ประเมินผลจากค่า severity score(ความแดง,การเกิดขุย,ความมันผิว,ความคัน) ที่ 0, 2 และ 4 สัปดาห์ และประเมิน erythema index ที่ 0 และ 4 สัปดาห์ ใช้สถิติ t-Test เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ในแต่ละสัปดาห์ของแต่ละกลุ่ม และความแตกต่างของผลลัพธ์ทั้ง 2 กลุ่ม

ผลการวิจัย การรับประทานซินไบโอติก ในผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ที่มีระดับความรุนแรงน้อยและปานกลางทำให้อาการทางคลินิกของโรคดีขึ้น ซึ่งประเมินจาก severity score ลดลงแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับการรักษามาตรฐาน โดยอาการดีขึ้นตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 และดีมากขึ้นเมื่อครบ 4 สัปดาห์ และในระหว่างสัปดาห์ที่ 2 ถึง 4 อาการก็ดีขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดการรักษา(P=0.0431,0.0015 และ0.0052 ตามลำดับ) แต่รับประทานซินไบโอติก

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ไม่ทำให้ค่า erythema index แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P=0.1317)

สรุปว่า ผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ในระดับความรุนแรงน้อยและปานกลาง การรับประทานซินไบโอติก ทำให้อาการทางคลินิกของโรค ซึ่งประเมินจาก severity score ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับการรักษามาตรฐาน โดยอาการดีขึ้นตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 และดีมากขึ้นเมื่อครบ 4 สัปดาห์ แต่รับประทานซินไบโอติก ในผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ยังไม่ทำให้ค่า erythema index ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อครบ 4 สัปดาห์ แต่ค่า erythema index มีแนวโน้มลดลง ดังนั้นการใช้ซินไบโอติกร่วมกับการรักษามาตรฐาน อาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการดูแลผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โรค Seborrheic dermatitis เป็นโรคผิวหนังที่พบบ่อย ประมาณร้อยละ 3-5 ของประชากรทั้งหมดทั่วโลก แต่หากนับรวมผู้ที่มีอาการเพียงเล็กน้อย เช่น รังแคบนหนังศีรษะเข้าด้วย อาจจะมีมากถึง ร้อยละ 12-15 ของจำนวนประชากร พบในประชากรเพศชายมากกว่าในเพศหญิง และพบได้บ่อยใน 2 ช่วงวัย คือ ในเด็กอายุต่ำกว่า 3 เดือนและในผู้ใหญ่ช่วงอายุตั้งแต่ 18-40 ปี (2,8)

อาการที่สำคัญของโรค seborrheic dermatitis มีตั้งแต่อาการเล็กน้อย เพียงคันศีรษะ มีรังแคไปจนถึงอาการรุนแรงเป็นผื่นทั้งตัว แต่อาการรุนแรงพบได้น้อย ซึ่งใบหน้าและลำตัวมักพบในบริเวณที่มีต่อมไขมันอยู่หนาแน่น คือหัวคิ้ว ระหว่างคิ้วทั้ง 2 ข้าง ซอกจมูก อก ไหล่ ลำตัวส่วนบน มีลักษณะผื่นแดง ขอบชัด มีสะเก็ดสีออกเหลืองและลักษณะเป็นมัน มักเป็น ๆ หาย ๆ ขึ้นกับปัจจัยกระตุ้นดังกล่าว ซึ่งจุดประสงค์ของการรักษาโรค seborrheic dermatitis คือ ควบคุมอาการ เพราะยังไม่มีการรักษาที่สามารถรักษาให้โรคหายขาดได้ ระยะเวลาการกลับเป็นซ้ำแตกต่างกัน ในผู้ป่วยแต่ละคน โดยทั่วไปขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบ โดยทั่วไประยะเวลาในการรักษาเมื่อโรคกำเริบอยู่ที่ประมาณ 1-3 สัปดาห์

การใช้ยาต่าง ๆ ในการรักษาแม้ใช้เพียงช่วงเวลาสั้น ๆ แต่ด้วยโรคนี้กำเริบบ่อย จึงจำเป็นต้องใช้ยาต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อลดผลข้างเคียงของยา เช่น ยาในกลุ่มกลูโคคอร์ติคอยด์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงหาทางเลือกอื่นที่จะช่วยทำให้โรค seborrheic dermatitis นี้ดีขึ้น โดยที่ผู้ป่วยได้รับผลข้างเคียงจากการใช้ยาน้อยที่สุด ซึ่งในขณะนี้ โปรไบโอติก เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อสุขภาพมากขึ้นเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากขึ้น ในเรื่องประโยชน์และมีผลข้างเคียงน้อยมาก รวมทั้งมีงานวิจัยเกี่ยวกับโปรไบโอติกมากขึ้น ผู้วิจัยจึงคิดนำโปรไบโอติก มาให้ร่วมกับยาที่รักษาผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis เพื่อให้อาการดีขึ้นและผลข้างเคียงน้อยที่สุด ซึ่งผู้ป่วยกลุ่มนี้มักจะมีการกำเริบของโรคได้บ่อย และต้องใช้ยาอยู่เป็นประจำ รวมทั้งได้ประโยชน์ต่อสุขภาพด้านอื่นด้วย เช่น เพิ่มภูมิต้านทานของร่างกาย , ช่วยระบบขับถ่าย เป็นต้น

โปรไบโอติก เป็นจุลชีพที่มีในร่างกายมนุษย์อยู่แล้ว และต้องยังคงสภาพที่มีชีวิต ซึ่งทนต่อสภาพกรดและอยู่ในน้ำดีได้ โดยสามารถยึดเกาะกับเนื้อเยื่อบุผนังลำไส้และให้ประโยชน์ต่อร่างกายมนุษย์ โดยไม่ก่อให้เกิดโทษต่อร่างกาย ส่วนพรีไบโอติก คือ สารอาหารที่เมื่อบริโภคแล้วไม่มีการย่อยสลาย และไม่ถูกดูดซึมในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก แต่จะถูกหมักให้ย่อยสลายโดยแบคทีเรียโปรไบโอติกในลำไส้ใหญ่ก่อให้เกิดสารต่าง ๆ ที่ให้ประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกายโดยทั่วไป

ซินไบโอติก หมายถึง อาหารเสริมที่ได้จากการผสมกันระหว่างโปรไบโอติก และพรีไบโอติก ซึ่งทำให้เกิดการเสริมฤทธิ์กันในร่างกายของผู้ที่รับประทานเข้าไปช่วยส่งเสริมให้เกิดคุณประโยชน์ต่อร่างกายได้อย่างเต็มที่ และทำให้มีสุขภาพดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการรับประทานซินไบโอติก ต่ออาการทางคลินิกของโรค seborrheic dermatitis

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงประสิทธิผลของการรับประทานซินไบโอติกต่ออาการทางคลินิกของโรค seborrheic dermatitis

2. เพื่อสามารถนำไปใช้ในการรักษาผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดภาวะแทรกซ้อนของโรค

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ในครั้งนี้ มาใช้ร่วมกับแนวทางการรักษามาตรฐาน (guidelines) ในการรักษาผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ได้

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (double blinded randomized controlled trial) โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ป่วยที่มารับการรักษาโรค seborrheic dermatitis ซึ่งวินิจฉัยโดย พญ.นันทวัน ปิ่นเกษร ตามหลักการวินิจฉัย (1) ที่นันทวันคลินิก อ.เมือง สุพรรณบุรี อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ที่มีอาการเล็กน้อยถึงปานกลาง จำนวน 20 คน โดยอาสาสมัคร สมัครใจและให้ความร่วมมือยินยอมเข้าโครงการวิจัย และใช้ซินไบโอติกในการทดสอบ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1. ซินไบโอติก รูปแบบรับประทาน ของบริษัท โทรญ่า จำกัด และยาหลอก (placebo) โดยจะเหมือนกับแคปซูลของซินไบโอติก ทั้งขนาด สี กลิ่น บรรจุภัณฑ์ (1แคปซูล มีโปรไบโอติก $5^{*}\ 10^{9}$ CFUs)

2. ครีมให้ความชุ่มชื้นชื่อซุปเปอร์มอยซ์ (ผลิตโดยบริษัทอินเตอร์คอสมา จำกัด), ครีม ketoconazole 2%, สบู่ล้างหน้าสำหรับผิวแพ้ง่าย (ผลิตโดยบริษัทอินเตอร์คอสมา จำกัด), ครีมกันแดด SPF50 (ผลิตโดยบริษัทอินเตอร์คอสมา จำกัด)

3. เครื่อง Mexameter MX18 วัดค่า erythema index/redness

4. กล้องดิจิตอลcanon G12

5. แบบตารางบันทึกข้อมูล

6. แบบประเมินผลข้างเคียง

7. เอกสารอธิบายข้อมูลและขั้นตอนการวิจัย

เกณฑ์ในการคัดเลือกเข้ามาศึกษา (Inclusion criteria)

1) ไม่จำกัดเพศ อายุมากกว่า 20 ปี

2) ยินยอมเข้าโครงการวิจัยด้วยความสมัครใจ และอาสาสมัครลงลายลักษณ์อักษรใบยินยอมการรักษา (consent form)

3) ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น โรค seborrheic dermatitis บริเวณใบหน้า ระดับเล็กน้อย ถึงปานกลาง

4) อาสาสมัครต้องไม่มีโรคผิวหนังชนิดอื่นร่วมด้วยบนรอยโรค seborrheic dermatitis

5) อาสาสมัครไม่มีภาวะติดเชื้อใด ๆ ร่วมด้วยบนรอยโรค seborrheic dermatitis (ไข้,purulent discharge,pustule,oozing crusting และ wide spread weeping discharge)

6) อาสาสมัครไม่ได้รับประทานยากลุ่มที่มีผลต่อโรค seborrheic dermatitis เช่น ยา สเตียรอยด์ ยากดภูมิคุ้มกัน หรือยากันชัก เป็นต้น

7) ในกรณีที่อาสาสมัครเคยได้รับยาต่าง ๆ ต้องมีระยะพักจากยาดังกล่าว ได้แก่

7.1 oral corticosteroid ต้องมีระยะพัก (washout period) เป็นเวลา 4 สัปดาห์

7.2 จาก topical corticosteroid ระยะพักจากยา เป็นเวลา 2 สัปดาห์

7.3 กรณี regular vitamin supplementation รับประทานตามปกติ

8) อาสาสมัครต้องสามารถมาตรวจติดตามผลการรักษาในสัปดาห์ที่ 2 และ4 ได้

9) อาสาสมัครไม่มีภาวะตั้งครรภ์ หรือ ให้นมบุตร

เกณฑ์การคัดออกจากการศึกษา (exclusion criteria)

1) อาสาสมัครเกิดมีภาวะติดเชื้อใด ๆ ร่วมด้วยบนรอยโรค seborrheic dermatitis (ไข้, purulent discharge,pustule,oozing crusting และ wide spread weeping discharge)

2) อาสาสมัครที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องทั้งชนิดปฐมภูมิและทุติยภูมิ หลังเริ่มการทดลอง

3) อาสาสมัครที่รับประทานยาสเตียรอยด์ ยากดภูมิคุ้มกัน ยากันชัก หลังเริ่มการทดลอง

4) อาสาสมัครที่ตั้งครรภ์ หรือ ให้นมบุตร หลังเริ่มการทดลอง

เกณฑ์ให้อาสาสมัครเลิกจากการศึกษา (Discontinuation criteria)

1) หลังเริ่มการรักษา 1 สัปดาห์ หากอาสาสมัครมีอาการกำเริบของผื่นมากขึ้น (flare up) กล่าวคือ มีอาการแห้ง แดง คัน มากขึ้นกว่าก่อนการรักษา และหลังรักษา 2 สัปดาห์ หากอาสาสมัครมีอาการไม่ดีขึ้นนับจากเริ่มการรักษา

2) อาสาสมัครมีอาการ และอาการแสดงของการติดเชื้อที่รอยโรค (secondary infection) กล่าวคือ มีไข้,purulent discharge, pustule, oozing crusting และ wide spread weeping discharge

3) อาสาสมัครมีอาการหรืออาการแสดงที่เป็นผลข้างเคียงของการรับประทานซินไบโอติก เช่น ผื่นขึ้นตามลำตัว แพ้ คันที่ผิวหนัง

4) อาสาสมัครไม่ให้ความร่วมมือในการรับประทานยา โดยเมื่อนับยาหลังการทดลองผ่านไป 2 สัปดาห์ เหลือยาตั้งแต่ 12 เม็ด ขึ้นไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. หลังจากที่ได้ผู้ป่วยตามเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้าการศึกษา (inclusion criteria) แล้ว ผู้ทำการวิจัยอธิบายอย่างละเอียดเกี่ยวกับจุดประสงค์และขั้นตอนการทำ ผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการวิจัย เกณฑ์ในการให้อาสาสมัครเลิกจากการศึกษา (Discontinuation criteria)

2. อาสาสมัครลงลายลักษณ์อักษรในใบยินยอมรับการรักษา (Informed consent)

3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์อาสาสมัครเกี่ยวกับประวัติการเจ็บป่วย และข้อมูลพื้นฐานของอาสาสมัครตามแบบบันทึกข้อมูล

4. ผู้วิจัยตรวจร่างกายระบบผิวหนัง กล่าวคือ ประเมินความรุนแรงของโรค (1) Seborrheic dermatitis ตาม scale ที่บอกความรุนแรงของโรค และถ่ายภาพรอยโรคทั้งก่อนและ

หลังการรักษาด้วยกล้องดิจิตอล semiquantitative scale มีการให้คะแนนความรุนแรงของอาการจาก 0-4 ในแต่ละอาการต่อไปนี้ ได้แก่. ความแดง (erythema), การเกิดขุย (scaling), ความมันของผิว (oily skin), ความคัน (pruritus)

โดยคะแนนตามความรุนแรงที่ให้เป็นดังนี้

0 หมายถึง ไม่มีอาการ (no symptom) 1 หมายถึง มีอาการเล็กน้อย (mild symptoms), 2 หมายถึง มีอาการปานกลาง (moderate symptoms), 3 หมายถึง มีอาการรุนแรง (severe symptoms), 4 หมายถึง มีอาการรุนแรงมาก (very severe symptoms)

การประเมินความรุนแรงของอาการที่ใช้ในการวิจัย โดยนำคะแนนของแต่ละอาการมารวมกันเป็นคะแนนรวม (total score) โดย mild คือ1-7 คะแนน moderate คือ 8-14 คะแนน และ severe คือ 15-20 คะแนน และวัดค่า objective measurement ของผิวหนังโดยเครื่อง Mexameter MX18 วัดค่า erythema index/redness

- ประเมิน severity score ที่ 0,2 และ 4 สัปดาห์
- ประเมิน erythema index ที่ 0 และ 4 สัปดาห์

5. ทำการสุ่มอาสาสมัครก่อนการรักษาว่าจะให้อยู่กลุ่มใดของการรักษาด้วยวิธีการสุ่ม (randomization) ซึ่งทำโดยบุคคลที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยและ randomization code จะถูกเปิดเมื่อสิ้นสุดการวิจัยเท่านั้น จะได้กลุ่มอาสาสมัคร 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

5.1 กลุ่มที่ 1ได้รับ ซินไบโอติก จำกัด ขนาด 4 แคปซูล ต่อวัน ครั้งละ2 แคปซูล พร้อมอาหารเช้า และเย็น

5.2 กลุ่มที่ 2 ได้ยาหลอก ซึ่งมีลักษณะแคปซูลเหมือนกัน ทั้งสี กลิ่น รสชาติ และขนาดรับประทานเหมือนกัน

6. อาสาสมัครทุกคนจะได้รับการรักษาเช่นเดียวกันทุกคน กล่าวคือ ได้รับ 2%ketoconazole ชนิดครีม ครีมซุปเปอร์มอยซ์ ครีมกันแดด SPF50 และสบู่ล้างหน้า ใช้วันละ 2ครั้ง เช้า และเย็น

7. ตรวจติดตามผลการรักษาที่เริ่มการรักษา สัปดาห์ที่ 2 และสัปดาห์ที่ 4 โดยสังเกตและสอบถามอาการทางคลินิกพร้อมทั้งประเมินผลข้างเคียงจากยา และตรวจนับปริมาณยาที่เหลือเพื่อประเมินความร่วมมือในการรับประทานยา

8. ตรวจติดตามการรักษา โดย

- ประเมิน severity score ที่ 0,2 และ 4 สัปดาห์
- ประเมิน erythema index ที่ 0 และ 4 สัปดาห์

และตรวจนับปริมาณยาที่เหลือ เพื่อประเมินความร่วมมือในการรับประทานยา ถ้าเหลือเกิน 12 เม็ด ให้เลิกจากการศึกษา

การประเมินผล

ประเมินประสิทธิผลในการรักษา (Effectiveness of Therapy) โดยวัดจาก

1. ผลการรักษาทางคลินิก (clinical outcome assessment) หลังการรักษา ที่ 2 และ 4 สัปดาห์ ตาม Scales to be used for evaluation of baseline disease severity.

2. Objective measurement โดยเครื่อง Mexameter MX18 วัดค่า erythema index/redness ที่เริ่มการรักษา และหลังการรักษาที่ 4 สัปดาห์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ในแต่ละกลุ่ม สรุปในรูปของร้อยละ ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation, SD) รายงาน ลักษณะของค่าข้อมูลพื้นฐานในอาสาสมัคร ได้แก่ อายุ

2. ใช้ Paired t-Test เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์ในแต่ละสัปดาห์ของแต่ละกลุ่ม ค่านัยสำคัญที่ 80% power และค่าความเชื่อมั่นที่ 0.05 ใช้โปรแกรม SPSS version16.0 ในการวิเคราะห์ข้อมูล และใช้ t-Test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของผลลัพธ์ทั้ง 2 กลุ่ม

4. การนำเสนอข้อมูลเป็นแผนภูมิ และตาราง

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ มีผู้ป่วยที่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยมีอัตราผู้ป่วยหญิงต่อผู้ป่วยชายประมาณ 5.67 ต่อ 1 (17:3) ซึ่งต่างกับตามรายงานข้างต้นของนายแพทย์โรนัลด์ พีอาร์ (2) และนายแพทย์มิตร (8)โดยความแตกต่างนี้มีผลมาจากผู้ป่วยที่มารับการรักษาที่นันทวันคลินิก ซึ่งเป็นคลินิกความงาม ผู้เข้ามาการรักษาส่วนใหญ่มักเป็นเพศหญิง

อายุ การศึกษาวิจัยนี้ ผู้เข้าร่วมวิจัยมีตั้งแต่อายุ 20 ปี จนถึงอายุ 42 ปี โดยค่าเฉลี่ยอายุ เท่ากับ 28.35 ปี ซึ่งโรค seborrheic dermatitis นี้มักพบช่วงวัยทารก และผู้ใหญ่ ซึ่งอายุผู้เข้าร่วมวิจัยครั้งนี้ใกล้เคียงกับการศึกษาเชิงระบาดวิทยาของนายแพทย์โรนัลด์ พีอาร์ และนายแพทย์มิตร

ความรุนแรง ในผู้ป่วยจำนวน 20 คน มี อาสาสมัครที่มีความรุนแรงน้อย (1-7 คะแนน) 18 คน คิดเป็นร้อยละ 90 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรุนแรง คือ 5.72 และอาสาสมัครที่มีความรุนแรงปานกลาง (8-15คะแนน) 2 คน คิดเป็น ร้อยละ 10 ค่าเฉลี่ยคะแนนความรุนแรง คือ 8.5

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีหลายวิธีที่ใช้ประเมินความรุนแรงของโรค เพื่อใช้ในการรักษาและติดตามอาการ แต่ไม่มีรายงานว่ามีระดับความรุนแรงใดมากกว่ากัน เพราะ

เนื่องจากธรรมชาติของโรค เป็นโรคเรื้อรัง เป็น ๆ หาย ๆ มีช่วงที่โรคสงบ และมีช่วงที่กำเริบ ฉะนั้นผู้ป่วยแต่ละคนอาจมีความรุนแรงแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุ เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ได้ตัดอาสาสมัครที่มีความรุนแรงมาก (severity score >15) เนื่องจากกลุ่มที่มีความรุนแรงมากจำเป็นต้องให้ topical corticosteroid แต่ในงานวิจัยนี้ต้องการดูผลของซินไบโอติก ต่ออาการทางคลินิกของโรค seborrheic dermatitis จึงไม่ต้องการให้ topical corticosteroid มาเป็นปัจจัยรบกวน กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้จึงมีเฉพาะระดับความรุนแรงน้อยและปานกลาง

โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งหมด 20 คน และมีอาสาสมัครต้องออกจากการศึกษา 2 คน

- ผู้ที่คัดออกจากงานวิจัยคนที่ 1 อยู่ในกลุ่ม ที่ได้รับซินไบโอติก เนื่องจากหลังเริ่มการทดลองได้ 2 วัน อาสาสมัครทายาสเตียรอยด์ที่ใบหน้าด้วยความเคยชิน
- ผู้ที่คัดออกจากงานวิจัยคนที่ 2 อยู่ในกลุ่ม ที่ได้รับยาหลอก เนื่องจากหลังเริ่มการทดลอง 3 วัน อาสาสมัครถูกสุนัขกัด ต้องรับประทานยาฆ่าเชื้อ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ในแต่ละกลุ่ม และเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้ป่วย 18 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ได้รับยาหลอก 9 คน และได้รับซินไบโอติก 9 คน โดยทั้ง 18 คนนี้จะได้รับการประเมิน severity score และวัดค่า erythema index โดยที่ก่อนการทดลอง ค่า severity score และค่า erythema index ของทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.8778, 0.0991 ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์อาการทางคลินิกของผู้ป่วยในแต่ละกลุ่ม

ข้อมูลการวิจัยเชิงวิเคราะห์ severity score และค่า erythema index ของผู้ป่วยแต่ละกลุ่ม ในช่วงเวลาต่าง ๆ กัน ด้วยการทดสอบ t-test มีรายละเอียด ดังนี้

severity score ข้อมูลการวิจัยเชิงวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของค่า severity score ก่อนการรักษา, หลังการรักษาสัปดาห์ที่ 2,หลังการรักษาสัปดาห์ที่4 และระหว่างสัปดาห์ที่ 2 และ 4 ของกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก พบว่า ผู้ป่วยที่ได้รับประทานยาหลอกมีค่า severity score ก่อนการรักษา กับหลังการรักษาที่ 2 และก่อนการรักษากับหลังการรักษาสัปดาห์ที่ 4 รวมทั้งระหว่างสัปดาห์ที่ 2 และ4 ของการรักษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.1466, 0.3608, 0.57 ตามลำดับ) แต่กลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับซินไบโอติก ที่หลังการรักษาสัปดาห์ที่ 2 มีค่า severity score แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.0061) เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการรักษา และเมื่อเปรียบเทียบ ก่อนการรักษากับหลังการรักษาที่ 4 สัปดาห์ ค่า severity score ก็แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p= 0.0008) แต่ค่า severity score ระหว่าง สัปดาห์ที่ 2และ4 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนับสำคัญทางสถิติ (p=0.5116)

สรุปได้ว่า **การรับประทานซินไบโอติก ทำให้อาการทางคลินิกดีขึ้น ค่า severity score ลดลง แตกต่างตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 และดีขึ้นชัดเจนที่ 4 สัปดาห์ เมื่อเทียบกับการรักษามาตรฐานอย่างมีนัยสำคัญทางคลินิก**

erythema index ภายในกลุ่มเดียวกัน ผู้ป่วยที่ได้รับประทานยาหลอก และรับประทานซินไบโอติก มีค่า erythema index ก่อนการรักษา กับหลังการรักษาที่ 4 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.5776 และ 0.7408 ตามลำดับ) สรุปได้ว่า **การรับประทานซินไบโอติก ยังไม่ทำให้ค่า erythema index ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ**

ผลการเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง

Severity score

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่า severity score ของกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก กับกลุ่มผู้ป่วยที่ไดรับการรักษาด้วยซินไบโอติก ก่อนและหลังการรักษา สัปดาห์ที่ 2 และ 4

Score of severity	กลุ่มที่ได้ยาหลอก	กลุ่มที่ได้รับประทานซินไบโอติก	p-value
ก่อนการรักษา	6.11	6.22	0.8778
หลังการรักษาสัปดาห์ที่ 2	5.22	3.78	0.0431*
หลังการรักษาสัปดาห์ที่ 4	5.56	3.33	0.0015**

จากตาราง เมื่อนำข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้สถิติ t-test เปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่ม ก่อนการทดลองพบว่า มีค่า severity score ของกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก กับกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยซินไบโอติกมีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.8778) แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย severity score ที่สัปดาห์ที่ 2 และ 4 หลังการรักษา ค่าเฉลี่ย severity score ของกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก เปรียบเทียบกับกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยซินไบโอติก มีค่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.0431,0.0015 ตามลำดับ)

สรุปว่า **การรักษาด้วยซินไบโอติก เมื่อเปรียบเทียบกับการรักษามาตรฐาน ทำให้อาการทางคลินิกดีขึ้น (โดยค่า severity score ลดลง) ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 และดีมากขึ้นเมื่อผ่านไป 4 สัปดาห์** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

Erythema index

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่า erythema index ของกลุ่มผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก กับกลุ่มผู้ป่วยที่ไดรับการรักษาด้วยซินไบโอติก ก่อนและหลังการรักษา สัปดาห์ที่ 4

Erythema index	กลุ่มที่ได้ยาหลอก	กลุ่มที่ได้รับประทานซินไบโอติก	p-value
ก่อนการรักษา	413.41 ± 65.10	357.33 ± 70.64	0.0991
หลังการรักษาสัปดาห์ที่ 4	396.93 ± 57.68	345.52 ± 78.07	0.1317

จากตาราง ก่อนการทดลอง และหลังการรักษาสัปดาห์ที่ 4 มีค่า erythema index ของกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยยาหลอก กับกลุ่มที่ได้รับการรักษาด้วยซินไบโอติกมีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.0991 และ 0.1317 ตามลำดับ)

สรุปได้ว่า ค่า erythema index เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง 2 กลุ่ม มีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p=0.1317)

โดยที่ตลอดการวิจัยไม่มีผู้ป่วยได้รับผลข้างจากการศึกษาครั้งนี้

สรุปจากผลการศึกษา

ผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ในระดับความรุนแรงน้อยและปานกลาง การรับประทานซินไบโอติก ทำให้อาการทางคลินิกของโรค ซึ่งประเมินจาก severity score ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับการรักษามาตรฐาน โดยอาการดีขึ้นตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 และดีมากขึ้นเมื่อครบ 4 สัปดาห์ แต่รับประทานซินไบโอติก ในผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ยังไม่ทำให้ค่า erythema index ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อครบ 4 สัปดาห์ แต่ค่า erythema index มีแนวโน้มลดลง ดังนั้นการใช้ซินไบโอติกร่วมกับการรักษามาตรฐาน อาจเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการดูแลผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ให้มีประสิทธิผลมากขึ้น

จากการทบทวนวรรณกรรม ที่กล่าวว่า โรค seborrheic dermatitis เป็นการตอบสนองทางภูมิคุ้มกันต่อเชื้อ ทั้งทาง humoral และ cellular immune response และความบกพร่องของภูมิคุ้มกัน ทำให้เชื้ออยู่นานขึ้น (3,4) ซึ่งโปรไบโอติกสามารถกระตุ้นการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยทาง humoral mediated immunity โพรไบโอติก กระตุ้น monocyte ที่มีอยู่ทั่วไปให้ไหลเวียนไปตามหลอดเลือด ให้เคลื่อนมายังตำแหน่งที่เชื้อโรครุกล้ำเข้ามาสู่ร่างกาย แล้ว monocyte ก็เติบโตเป็น macrophage เพื่อจับกินเชื้อ

โรคนั้น และหลั่งสารเคมีที่เกี่ยวข้องกับการทำลายเชื้อโรค เช่น Immunoglobulin A(IgA) ส่วนการตอบสนองทาง cellular mediated immunity โพรไบโอติกกระตุ้นให้หลั่ง cytokines ได้แก่ Inter-leukin (IL) และ Tumor Necrosis Factor alpha (TNF - α) ทำให้ร่างกายป้องกันต่อต้านและกำจัดเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมต่าง ๆ ที่เข้าสู่ร่างกายได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสารเหล่านี้เป็นสารคล้ายฮอร์โมนทำหน้าที่สื่อสารระหว่างเซลล์ที่เกี่ยวข้องกับระบบภูมิคุ้มกันเพื่อมาช่วยกันต่อสู้กับสิ่งแปลกปลอม เชื้อโรค หรือผู้รุกราน นอกจากโพรไบโอติกจะช่วยเพิ่มปริมาณสารต่อต้านเชื้อโรคในร่างกายแล้ว ยังทำให้มีการสื่อสารกับ gut-associated lymphocyte tissue (GALT) ได้ดียิ่งขึ้น ทำให้การสร้างสารป้องกันและการกระตุ้นภูมิคุ้มกันให้เข้าสู่ภาวะสมดุลนำไปสู่การตอบสนองของระบบภูมิคุ้มกันแบบป้องกันมากกว่าการตอบสนองแบบก่อการอักเสบหรือภูมิแพ้ ทำให้เนื้อเยื่อที่อักเสบบรรเทาลงและซ่อมแซมเซลล์ร่างกายที่บาดเจ็บให้ฟื้นตัวเร็วขึ้น (5) การที่โพรไบโอติกสามารถกระตุ้นการตอบสนองทางภูมิคุ้มกันได้ทั้ง humoral และ cellular immune response สามารถนำมาอธิบายได้ว่า การรับประทานซินไบโอติก ทำให้อาการทางคลินิกของโรค seborrheic dermatitis ดีขึ้นได้

การรับประทานซินไบโอติก ยังไม่ทำให้ค่า erythema index ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากค่า erythema index เป็นการวัดค่าความแดงผิวด้วยเครื่อง Mexameter ซึ่งปกติความแดงของผิวหนังจะหายเองได้ต้องใช้ระยะเวลาเป็นเดือน หรือหลายเดือน แต่ในงานวิจัยครั้งนี้ทำระยะเวลา 4 สัปดาห์ ซึ่งอาจเป็นช่วงเวลาสั้นไปที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงของค่า erythema index จนแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อย่างไรก็ตาม ค่า erythema index ของทั้ง 2 กลุ่ม มีค่าลดลง เมื่อเปรียบเทียบก่อนการรักษา และหลังสัปดาห์ที่ 4 จึงอาจกล่าวได้ว่า การรักษามาตรฐานด้วยการใช้ครีมให้ความชุ่มชื้น, สบู่ทำความสะอาดผิว ที่เหมาะสมกับผู้ป่วยโรค seborrheic dermatitis ทำให้ค่าความแดงผิว (erythema index) มีค่าลดลง แต่ยังไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เนื่องจากสารดังกล่าวเพิ่มน้ำในชั้นผิวหนัง ทำให้การหักเหของแสง เมื่อตรวจด้วยเครื่อง mexameter จึงได้ค่า erythema index ลดลง และมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าความชื้นที่ผิวหนัง ได้แก่ พันธุกรรม สภาวะแวดล้อม อายุ พฤติกรรม และการดำเนินชีวิต ฮอร์โมน ยา เป็นต้น (7) จึงอาจทำให้ค่า erythema index แตกต่างกัน ส่งผลต่อผลการศึกษาได้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาทดลองในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และมีความหลากหลายของกลุ่มอายุ รวมถึงความรุนแรงของโรคที่แตกต่างกันมากขึ้น เนื่องจากความรุนแรงและการดำเนินโรคแต่ละอายุแตกต่างกัน ซึ่งจะนำมาสู่วิธีการรักษาที่ได้ผลและเฉพาะเจาะจง

2. ควรมีการศึกษาทดลองเป็นระยะเวลาที่นานขึ้น เพื่อจะได้บอกถึงประสิทธิผลระยะยาวของการรับประทานซินไบโอติก รวมถึงอาการและอาการแสดงที่อาจเกิดขึ้นได้เมื่อได้รับซินไบโอติกในระยะยาว เนื่องจากโรค seborrheic dermatitis เป็นโรคที่เป็น ๆ หาย ๆ

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของซินไบโอติกขนาดต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับช่วงอายุ ความรุนแรงของโรค เพื่อให้ได้ผลการรักษาที่ดีที่สุด และใช้เวลาน้อยที่สุด

4. ควรมีการติดตามผลอาการทางคลินิกที่ 1 สัปดาห์หลังเริ่มการทดลอง ว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ เพื่อทราบความไวของประสิทธิผลของซินไบโอติกมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ไชยวัฒน์ ไชยสุต. (2556). *ผลของโพรไบโอติกต่อสุขภาพ, โพรไบโอติก จุลินทรีย์ทางเลือกเพื่อสุขภาพ.* กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

มิตร เลิศรัตนชัยกุล. (2540). มารู้จักโรคผื่นผิวหนังอักเสบ (seborrheic dermatitis) กันเถอะ, *นิตยสารใกล้หมอ, 21(3).* สืบค้นจาก http://inderm.go.th

สุเพ็ญญา วโรทัย. (ม.ป.ป.). เลือกมอยส์เจอร์ไรเซอร์อย่างไรให้เหมาะกับผิว. สืบค้นจาก http://si.mahidol.ac.th

อุทัย เก้าเอี้ยน. (2549). โปรไบโอทิคส์. *สงขลานครินทร์เวชสาร, 24* (4).

ภาษาต่างประเทศ

Blanco JL, Garcia ME. (2008). Immune response to fungal infections, *Veter Immunol Immunopatho, 125*(1-2).

J, Ronald PR. (2003). *Dermatology.* Edinburgh: Mosby.

Plewig G, Jansen T, eds. (2008). *Seborrheic dermatitis* (7 ed). New York: McGraw Hill.

Victor S, Olga F, Zoilo Pires de C. (1997). *Humoral immune response to Malassezia furfur in patients with pityriasis versicolor and seborrheic dermatitis.* Mycopathologica.

ศึกษาความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการ ฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

เบญจมาศ เคราะห์ดี*
นพ.ไกรสร อัมมวรรธน์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการชายที่ได้รับการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน 2) เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชาย 3) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

วิธีการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เลือกตัวอย่างในการศึกษาแบบเจาะจง คือผู้ใช้บริการชายที่ฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 323 คนจากสถานบริการความงามและโรงพยาบาลเอกชนรวมทั้งหมด 48 แห่ง ซึ่งผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองและรอรับกลับ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือร้อยละค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้บริการชายอายุเฉลี่ย 21ปี มีความพึงพอใจต่อการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.59) ผลการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.57) ด้านการให้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.70) ด้านการอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.51) ตามลำดับ ปัจจัยส่วนบุคคลทางวุฒิการศึกษาและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในประสิทธิผลต่อการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินอยู่ในระดับสูง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และค่าเฉลี่ยด้านความรู้ผู้รับบริการชายส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

วัตถุประสงค์การศึกษางานวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ต่อความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารโบทูลินัม ท็อกซินของเพศชายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

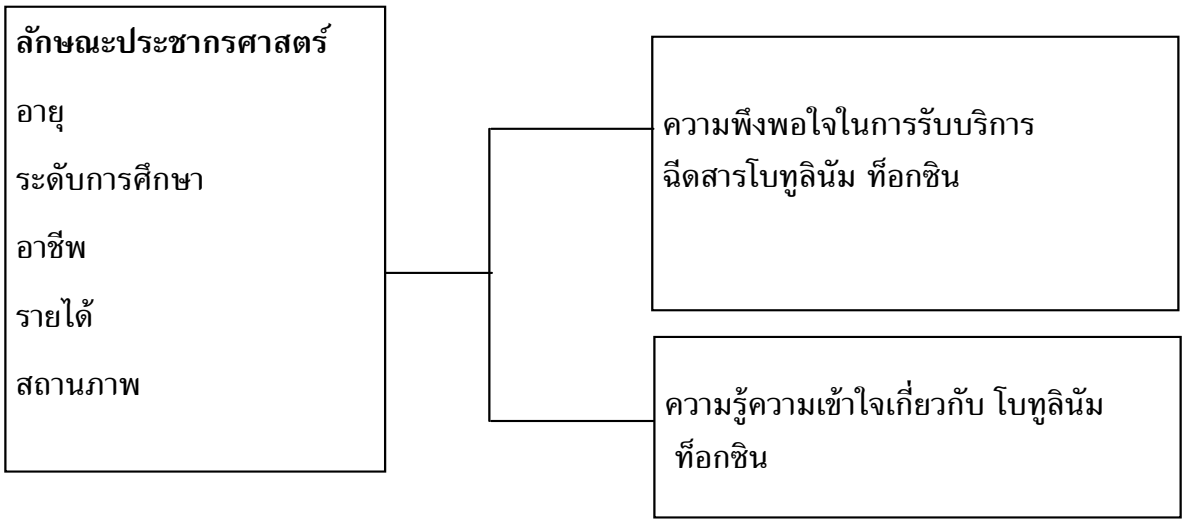
สมมุติฐานการศึกษางานวิจัย

1. ผู้รับบริการชายที่เข้ามารับการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน มีความพึงพอใจต่อบริการที่คาดหวัง

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพและ รายได้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในประสิทธิผลจากการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินของเพศชายที่แตกต่างกัน

3. ผู้รับบริการชายที่มารับบริการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน มีความรู้เบื้องต้น และเข้าในกระบวนการทำงานของสารโบทูลินัม ท็อกซิน

กรอบแนวคิด

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรงพลมั่นวงค์วิโรจน์ และ ไพศาลรัมณีย์ธร (2554)ได้ศึกษาการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการรักษาริ้วรอยตีนกาด้วยการฉีดสารโอนาโบทูลินั่มท็อกซินเอและผลิตภัณฑ์โบทูลินั่มท็อกซินเอชนิดใหม่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่รับการรักษาทั้งสองกลุ่มมีอัตราการตอบสนอง 100 เปอร์เซ็นต์ตั้งแต่วันที่ 7 หลังการรักษาและค่อย ๆตอบสนองลดลงจนเป็น 0 เปอร์เซ็นต์ที่ 180 วันหลังการรักษาโดยไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสาคัญทางสถิติในเรื่องของประสิทธิภาพการรักษาซึ่งประเมินโดยการวัดอัตราการตอบสนองคะแนนเฉลี่ยความเปลี่ยนแปลงริ้วรอยก่อนและหลังรักษาระยะเวลาของการออกฤทธิ์และความพึงพอใจของคนไข้เรื่องของผลข้างเคียงจากการรักษาทั้งสองวิธีพบว่าเป็นผลข้างเคียงที่ไม่รุนแรงและไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสาคัญทางสถิติ

วรรณวรางค์นาคพรม (2554) ได้ศึกษาการศึกษาประสิทธิผลของการฉีดโบทูลินุนทอกซินชนิดเอเข้าในผิวหนังต่อระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้า พบว่า ผิวหน้าทั้งสองด้านลดลงของระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าทุกครั้งตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ($p<0.05$) ผิวหนังด้านที่ได้รับการฉีดโบทูลินุมทอกซินชนิดเอเข้าในผิวหนัง มีการลดลงของระดับน้ำมันได้มากกว่าด้านที่ได้รับการฉีดน้ำเกลือนอร์มอลแต่ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกสัปดาห์ ($p<0.05$) ส่วนขนาดรูขุมขนลดลงไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในยาทั้ง 2 ชนิด และพบว่ากลุ่มอายุน้อยอายุมาก สามารถลดระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) ทั้ง 2 ด้านในทุกสัปดาห์ที่ประเมิน ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยส่วนใหญ่มีความเจ็บปวดอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจในระดับดีถึงดีมากทั้ง 2 วิธีการรักษาเท่า ๆกัน ผลข้างเคียงพบมีรอยเข็มซึ่งหายได้เองใน 1 วัน

เอสเซอร์ บี และคนอื่น ๆ (2010) ได้ศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ใช้บริการฉีดโบท๊อกชนิดเอระดับนานาชาติ พบว่า ผู้ใช้บริการทั่วไปเกี่ยวกับการรักษาและเฉพาะแนวทางกายวิภาคศาสตร์จุดที่ฉีด, ปริมาณ,เทคนิคการฉีด และระมัดระวังความปลอดภัย ที่พบบ่อยที่ใบหน้า คำแนะนำในตอนท้ายชัดเจน ของ BoNT-A(SpeywoodUnit) คือ 200s.U/ml(10s.U/0.05ml) หลังจากประยุกต์การใช้เส้นระหว่างคิ้ว คำแนะนำสมาชิกฉีดยาทั้งหมด 5 จุดกับ (10Su/จุด. สำหรับริ้วรอยหน้าผาก ควรแนะนำสมาชิกฉีด 4 ถึง 6 จุด ตามหน้า5-10s.U/จุด สำหรับรอยตีนกา แนะนำสมาชิกฉีด 3 ต่อ 5-10s.U/จุด ที่ด้านข้างของกล้ามเนื้อใบหน้า สำหรับยกคิ้วด้านข้าง,แนะนำสมาชิก 1 จุด คิ้วแต่ละข้าง และเพิ่มเติม 1 ในแต่ละด้านของหน้าผากที่ 5-10s.U/จุด

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการในการดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เพศชายที่ใช้บริการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา จำนวน 323 คน คำนวณได้จากสูตรของ W.G.cochran ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{P(1-P)Z^2}{d^2}$$

แทนค่าn=0.30(1-0.30)1.962 n=322.7

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายต่อการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในคลินิกเสริมความงามกรณีศึกษาจังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดดังนี้

1) แบบสอบถามมี 4 ส่วนประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัม ท็อกซิน

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัม ท็อกซิน

2) รูปแบบคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามเป็นข้อคำถามปิด มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการชายในการฉีดโบทูลินัมท็อกซินมีลักษณะเป็นคำถามแบบประเมินค่าตามแบบของลิคเคอร์ทกำหนดคำตอบเป็นRatingScale5 ระดับ คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการดังนี้

1) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เก็บข้อมูลด้วยตนเอง กรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อสงสัยในข้อคำถามและต้องการคำชี้แจงรายละเอียดหรือให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีวิธีการดังนี้

(1.1) ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับผู้ช่วยวิจัยในการเก็บแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง โดยให้ผู้วิจัยลองฝึกทำแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บจริง

(1.2) ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์การเก็บข้อมูลให้ช่วยวิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลในจังหวัดนครราชสีมา

2) รวบรวมข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ สรุปข้อมูลผลการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลหรือสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป มีวิธีการดังนี้

1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลทุกฉบับ

2) กำหนดรหัสตามตัวแปรที่กำหนด

3) นำข้อมูลทั้งหมดจากแบบสอบถามลงรหัสการวิเคราะห์

4) บันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

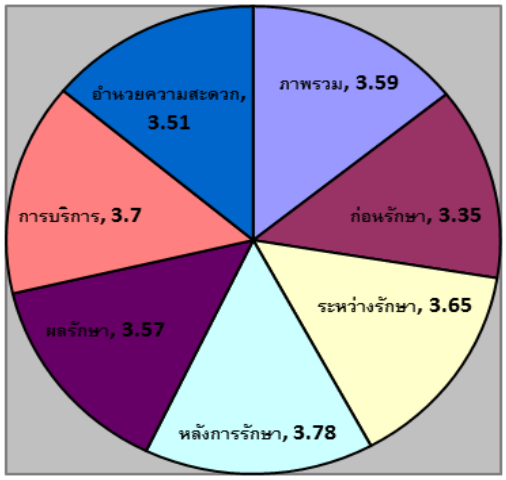
1) ร้อยละ 2) ค่าเฉลี่ย (Mean)3) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (StandardDeviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 21 ปี ร้อยละ 43.3มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63.5สถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 67.8 ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษาร้อยละ 65.9มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทร้อยละ66.6

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

พบว่าความพึงพอใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.59)เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า หลังการรักษามีความพึงพอใจในระดับมาก(=3.78)พิจารณาเป็นรายข้อ ผู้ใช้บริการชายมีความพึงพอใจต่อการฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับ คือ แพทย์สอบถามอาการทันทีหลักฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซินมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด(=4.75) รองลงมา คือรู้สึกพึงพอใจในภาพลักษณ์ของตนเองมากขึ้นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.83) และบุคลากร/เจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความเคารพมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.79) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจของผู้ชายในการเข้ารับบริการฉีดสาร BotulinumToxinพบว่าข้อที่ตอบถูกมากที่สุดคือ

1. สารโบทูลินัมท็อกซินสามารถทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้หากใช้ปริมาณมากเกินไปโดยคิดเป็นร้อยละ76.16

2. การฉีดโบทูลินัมท็อกซิน1ครั้งจะทำให้ริ้วรอยหายไปได้นาน1ปีโดยคิดเป็นร้อยละ 75.85

3. โบทูลินัมท็อกซินสามารถช่วยปรับรูปหน้าให้เล็กลงได้โดยคิดเป็นร้อยละ 65.01 และพบว่าข้อที่ตอบผิด มากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้

1) หลังฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน สามารถทำเลเซอร์หรือนวดหน้าได้ทันทีโดยตอบผิด ร้อยละ 75.23

2) สารโบทูลินัม ท็อกซิน จะมีประสิทธิผลดีมากกว่าหากใช้กับเพศหญิงโดยตอบผิด ร้อยละ 64.39

3) หญิงที่ตั้งครรภ์หรือให้นมบุตรสามารถฉีด โบทูลินัม ท็อกซินได้โดยตอบผิด ร้อยละ 59.75

ส่วนที่ 4 พบว่า ผู้ชายส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัม ท็อกซิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37

สรุปผลการวิจัย

พบว่าผู้ใช้บริการชายส่วนใหญ่มีอายุ 21 ปี ร้อยละ 43.3 สถานภาพสมรสโสด ร้อยละ 67.8มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 63.5 ประกอบอาชีพนักเรียน/นักศึกษาร้อยละ 65.9 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 20,000 บาทร้อยละ66.6พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ก่อนการรักษามีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (=3.35) ระหว่างการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก(=3.65) หลังการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.78) ผลการรักษามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.57) ด้านการให้บริการมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.70) ด้านการอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (=3.51)ตามลำดับสอดคล้องกับพีรพัฒน์คำปัก.2556 ได้ศึกษาพฤติกรรมของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงาม พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจหลังจากการทำศัลยกรรมเสริมความงาม และจะแนะนำคนอื่นแน่นอน รวมทั้ง ในอนาคตอาจจะมีการทำศัลยกรรมเพิ่มเติมสำหรับส่วนที่จะทำเพิ่มเติมคือใบหน้าและลำคอโดยตัดสินใจที่จะเลือกใช้บริการสถานศัลยกรรมเสริมความงามที่เดิมแน่นอน ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการศัลยกรรมเสริมความงาม ของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญของปัจจัยย่อยสูงสุดอันดับแรก ได้แก่ การมีอุปกรณ์เครื่องมือมีความทันสมัย รองลงมา แพทย์มีชื่อเสียงในการศัลยกรรม และการมีหลักฐานรับรองความรู้ความชำนาญด้านวิชาชีพ ซึ่งเป็นปัจจัยย่อยของปัจจัยหลักด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคคล และด้านลักษณะทางกายภาพ ตามลำดับ

ผู้ใช้บริการชายมีความรู้ความเข้าใจต่อการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินในภาพรวมมีความรู้เกี่ยวกับความหมายประโยชน์ การรักษา และการดูแลหลังจากฉีดสารโบทูลินัมท็อกซิน อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.37แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ให้ความในใจต่อประสิทธิผลของโบทูลินัมท็อกซินเพื่อให้รูปร่าง หน้าตาดูดีขึ้นโดยคำแนะนำจากเพื่อน /คนรู้จักและสื่อ สอดคล้องกับ ธีระวัฒน์คมรัตน์นนท์.(2554) สื่อติจิติลที่ใช้ในลำดับแรกได้แก่ ยูทูป วัตถุประสงค์ของการฉีดโบทูลินัมท็อกซินไทด์เอ ที่คลินิกเสริมความงามผู้มีอิทธิพลมากที่สุดในการฉีดคือเพื่อน คนรัก และสื่อบุคคลผู้มีชื่อเสียงฉีดโบท็อก แล้วรอยเหี่ยวย่นหายไป และประสิทธิผลของการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินซึ่งสอดคล้องกับวรรณวรางค์นาคพรม (2554) ได้ศึกษาการศึกษาประสิทธิผลของการฉีดโบทูลินุนทอกซินชนิดเอเข้าในผิวหนังต่อระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้า พบว่า ผิวหน้าทั้งสองด้านลดลงของระดับน้ำมันและขนาดรูขุมขนบนผิวหนังใบหน้าทุกครั้งตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินโดยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับคุณสมบัติของการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินจึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ผลการศึกษาครั้งนี้จึงพบว่าผู้ใช้บริการชายจังหวัดนครราชสีมามีความรู้ความเข้าใจต่อการฉีดสารโบทูลินัมท็อกซินอยู่ในระดับปานกลาง

บรรณานุกรม

ชูชัย สมิทธิไกร. (2556). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2554-2556). *จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญรัก หมื่นอภัย. (2557). *พฤติกรรมของผู้ชายในอำเภอเมืองเชียงใหม่ต่อการใช้บริการของคลีนิกเสริมความงาม.*เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,2557.

ธีรกิติ *นวรัตน ณ อยุธยา*. (2552). *การตลาดบริการ: แนวคิดและกลยุทธ์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรา ตันติประภา. (2557). *พฤติกรรมผู้บริโภค.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พีรพัฒน์ คำปัก. (2556). *พฤติกรรมของผู้ชายวัยทำงานในอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ต่อการทำศัลยกรรมเสริมความงาม.* เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศศิภา เดือนสว่าง. (2553). *ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีผลต่อลูกค้าเพศชายในการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิวฤทธ์พงศกรรังศิลป์. (2555). *การตลาด/การลงทุน มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.* กรุงเทพฯ: ท็อป.

ศูนย์วิจัยสิกรไทย. (2554). *ธุรกิจสถานความงามดูแลผิวหนังและผิวพรรณ.* สืบค้นจาก http://www.derminet.com/images/column_1268741231/DrCosmetics_01.pdf

สมิต สัชฌุกร. (2542). *การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ.* กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

เสรี วงษ์มณฑา. (2548). *การวิเคราะห์พฤตกรรมผู้บริโภค.*กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.

AnthonyV.Benedetto. (2011). BotulinumToxinsinClinicalAestheticPractice, *Informahealthcare.* NewYork: USA.

Kukreja R, Singh BR. (2009). *Botulinum Neurotoxins: Structureand Mechanismof Act*ion.

Leslie Baumann, MD. (2009). *Cosmetic Dermatilogy Principles And Practice* (2nd).

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ “พุทธิปัญญา” ในนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปาณิศรา โมกขะมรรคกุล*
ผศ.นพ.พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์**

บทคัดย่อ

ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ “พุทธิปัญญา” ในนักศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์” มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรม ปัจจัยแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกับการทำงานทาง “พุทธิปัญญา” ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ และเป็นแนวทางให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การทำงานทาง “พุทธิปัญญา” ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีวิจัยที่นำมาใช้ในงานนี้ คือ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณา โดยการเก็บข้อมูลแบบบังเอิญ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 120 คน จากนักศึกษาระดับปริญญาตรี มีอายุระหว่าง 18-22 ปี ให้ทำแบบสอบถามด้านพฤติกรรม, ปัจจัยแวดล้อม, สภาพแวดล้อม แล้วให้ทำแบบทดสอบ MMSE 2002 เพื่อวัดผลการทำงานทาง “พุทธิปัญญา” แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์และแปลผลประมวลผลด้วยโปรแกรมทางสถิติ โดยการใช้สูตร Chi-Sqare

ผลการวิจัยสรุปว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เมื่อทำการทดสอบโดยใช้แบบทดสอบ MMSE 2002 ไม่พบนักศึกษาที่มีคะแนนต่ำกว่า 23 ซึ่งถือว่า การทำงานของ Cognitive function ยังอยู่ในเกณฑ์

ABSTRACT

The objectives of the present research on “A study of factors affecting the “Cognitive Function” of undergraduate students at Dhurakij Pundit University” are to study the behaviors, external factors and environments affecting the impact of “Cognitive Function” among undergraduate students at DPU University. The research findings will provide information and guideline for the modification of students’ behaviors and environments for more effective performance of their “Cognitive Function”.

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

The research methods used are: descriptive research based on the data collected from a group of 120 students who study University undergraduate Age 18-22 years selected by a random sampling method; questionnaires on relevant behaviors, external factors and environments; and MMSE 2002 testing to measure the performance of "Cognitive Function" among the students. The questionnaire and test results were then analyzed, interpreted and processed with the use of Chi-square statistic.

In conclusion, the research found that no undergraduate students at DPU University achieved a score below 23 for the MMSE 2002 test. This indicated that the impact of their "cognitive function" fell within a normal range.

1. บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นักศึกษาระดับอุดมศึกษา ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญสำหรับประเทศในอนาคต เป็นวัยของการเรียนรู้เพื่ออาชีพและความเข้าใจชีวิต ต้องปรับชีวิตเพื่อพร้อมไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพ มักใช้เวลาในแต่ละวันไปกับการเรียน การทำงาน หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ จนลืมใส่ใจการใช้ชีวิตประจำวันขั้นพื้นฐาน ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ และมีผลกระทบต่อสุขภาพจิต ทำให้หงุดหงิดง่าย อารมณ์ไม่คงที่ การทำงานของสมองด้าน Cognitive function ลดลง คิดจัดการปัญหาไม่เป็นระบบ ความจำลดลง ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญของการการเรียนรู้ การทำงาน และการทำกิจกรรมต่าง ๆ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ไม่ดีเท่าที่ควร ขาดสมาธิในการเรียน การทำงาน มีความสัมพันธ์ด้านลบกับการเข้าสังคม ปฏิสัมพันธ์ไม่ดีกับคนรอบข้าง เหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของศักยภาพของแต่ละบุคคล และอาจเกิดเป็นปัญหาต่อการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

ในงานวิจัยนี้ จะมุ่งเน้นศึกษาปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการทำงานของ Cognitive function เพื่อเป็นสิ่งที่สำคัญต่อ ที่จะต้องเสริมสร้างพัฒนาการทำงานทางปัญญา เกี่ยวกับการเรียนรู้ ความจำ การวางแผนทางความคิด การคิดอย่างมีเหตุผล และเป็นประโยชน์ในการบูรณาการการเรียนรู้ การทำกิจกรรม ความจำ และการเข้าสังคม เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยทำงานและเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาระดับประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาหรือวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีผลทำให้การทำงานของ Cognitive function ลดลง
2. เพื่อเป็นข้อมูล สารสนเทศในการนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

1.3 สมมุติฐานของการศึกษาหรือวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันที่ไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้เกิดการทำงานที่ผิดปกติของ Cognitive function ในนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. ปัจจัยแวดล้อม ส่งผลให้เกิดการทำงานที่ผิดปกติของ Cognitive function ในนักศึกษาระดับอุดม ศึกษา

3. สภาพแวดล้อม ส่งผลให้เกิดการทำงานที่ผิดปกติของ Cognitive function ในนักศึกษาระดับอุดม ศึกษา

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อนำไปเป็นข้อมูลสารสนเทศในการปรับเปลี่ยนวิธีการใช้ชีวิต อันที่จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และความจำ (COGNITIVE FUNCTION) ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นที่จะศึกษา พฤติกรรมและปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลให้เกิดการทำงานที่ผิดปกติในด้านการเรียนรู้ และความจำ (COGNITIVE FUNCTION) ของนักศึกษาระดับ อุดมศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และการทดสอบวัด COGNITIVE FUNCTION จากนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยการให้ทำแบบสอบถามแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2.1 แนวคิด

2.1.1 วัยรุ่น วัยรุ่นตอนปลาย เป็นอายุระหว่าง 18-22 ปี เป็นช่วงเวลาสำคัญเนื่องจากมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และด้านจิตใจ จึงควรเตรียมความพร้อมเข้าสู่สภาวะการเป็นผู้ใหญ่ และวัยทำงาน

2.1.2 Cognition เป็นกระบวนการรับรู้ข้อมูลจากภายนอก ผ่านการเรียนรู้ การวิเคราห์และส่งต่อไปยังผิวสมอง เพื่อจัดระบบ จัดเก็บไว้ในความทรงจำ และดึงออกมาใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆในอนาคต

2.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานของ Cognitive function

2.1.3.1 การนอนหลับ หมายถึง สภาวะที่ร่างกายตัดการรับรู้ต่อของสิ่งแวดล้อมและโดยปกติระหว่างการนอนหลับร่างกายจะไม่มีการเคลื่อนที่ มนุษย์เราใช้เวลาหนึ่งในสามของแต่ละวันไปกับการนอนหลับ ถ้าคนเราอดนอนหรือนอนหลับไม่เพียงพอก็ ระบบจัดเก็บความทรงจำหรือระบบประสาทจะมีประสิทธิภาพลดลง

2.1.3.2 การดื่มน้ำ มีผลการวิจัย เรื่อง Drinking Water May Provide Mental Boost ศึกษาโดย Rachael Rettner, Senior Date: 16 July 2013 การดื่มน้ำ อาจช่วยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานทาง Cognitive function ได้ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า

ปริมาณการใช้น้ำไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบการทำงานของ Cognitive function **และการศึกษาวิจัยแคโรไลน์เอ็ดมันต์ของ University of East London School of จิตวิทยาในอังกฤษกล่าวว่าการกระหายน้ำสามารถลดประสิทธิภาพการทำงานของ Cognitive function**

2.1.3.3 การดื่มแอลกอฮอล์ มีผลโดยตรงต่อการกดการทำงานของระบบประสาท และกดการทำงานของก้านสมอง (Brain stem) หากดื่มแอลกอฮอล์ มาก ๆ จนเกิดภาวะ Korsakoff syndrome จะทำให้ สูญเสียความทรงจำในอดีต มักสร้างเรื่องราวขึ้นมาใหม่ และเชื่อว่าเรื่องราวนั้นเกิดขึ้นจริง ร่วมกับมีอาการทางระบบประสาทโดยทั่วไประดับสติปัญญายังปกติอยู่ แต่หากผู้ป่วยยังดื่มแอลกอฮอล์จะมีผลต่อสมองโดยตรง อาจทำให้เกิดปัญหาด้านทักษะ ความจำ การเรียนรู้ การตัดสินใจแย่ลง

2.1.3.4 การออกกำลังกาย จัดเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ทั้งต่อสุขภาพกายและจิต มีรายงานว่าการออกกำลังกายจะช่วยให้มีอารมณ์ดีขึ้น มีสมรรถนะของการรู้คิด (cognitive function) ซึ่งรวมทั้ง การรับรู้ สมาธิ ความจำ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการแสดงออกการทำงานของสมองระดับสูง(Executive Function) คือ การคิด แก้ปัญหา การตัดสินใจ และการวางแผนดีขึ้น

2.1.3.5 การนั่งสมาธิ

มีงานวิจัยของนักวิจัยของโรงพยาบาลมหาวิทยาลัยโทมัสเจฟเฟอร์สัน ในเมืองฟิลาเดลเฟีย รัฐเพนซิลเวเนีย สหรัฐอเมริกา เชื่อมั่นว่า การทำสมาธิด้วยการภาวนามนตราช่วยให้การตอบสนองทางอารมณ์ที่มีต่อความเครียด ความเหนื่อยล้า และความวิตกกังวล ในผู้สูงอายุที่มีปัญหาความจำบกพร่องและความจำเสื่อมนั้นดี ผลการวิจัยเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่า กลุ่มทดลองมีการเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญของเลือดที่ไปเลี้ยงสมองส่วน Pre Frontal (ควบคุมความคิด การตัดสินใจ ความสนใจ) Superior Frontal (ควบคุมการตระหนักรู้ตัว ความรู้สึก) และ Superior Parietal (ควบคุมการสัมผัส การพูด การรับรส) รวมถึงช่วยให้ความจำดีขึ้นด้วย

2.1.6 ความเครียด กระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อคนเราต้องปรับตัวหรือจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมที่คุกคาม หรือขัดขวางการ ปฏิบัติทางกาย และทางใจส่งผลต่อการทำงานร่วมกันระหว่างระบบประสาท และระบบต่อมไร้ท่อ ฮอร์โมน หลั่งออกมาเข้าสู่เลือดและน้ำลาย ทั้งนี้ คอร์ติซอลฮอร์โมนที่หลั่งออกมาจะยับยั้งการดูดซึมโปรตีน ทำให้เซลล์ที่เกิดใหม่ขาดวัตถุดิบในการสร้างความเจริญเติบโตและพัฒนาการของเซลล์ ส่งผลให้เซลล์ประสาทตาย ทำให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้และความจำลดลง.

3. ระเบียบ วิธีการวิจัย

3.1 วิธีการศึกษา การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งศึกษาปัจจัย 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรม ด้านปัจจัยแวดล้อม และด้านสภาพแวดล้อม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม และแบบทดสอบ เป็นเครื่องมือในการวิจัย และเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2558

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ก. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัย ธุรกิจบัณฑิต รวมทั้งสิ้นจำนวน 120 คน

ข. เกณฑ์ในการคัดเลือกตัวอย่างในการศึกษา (Inclusion Criteria) ดังนี้

เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

- เป็นวัยรุ่นตอนปลาย มีอายุระหว่าง 18-22 ปี
- มีความสมัครใจในการให้ข้อมูล ในแบบสอบถาม และทำแบบทดสอบ

ค. ขนาดตัวอย่าง

เลือกสุ่มตัวอย่าง หานักศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 120 คน มาทำแบบสอบถามแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บข้อมูลพฤติกรรมพื้นฐาน และแบบทดสอบ Cognitive function

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 แบบบันทึกข้อมูลพฤติกรรมขั้นพื้นฐาน ได้แก่ อายุ ชั้นปีการศึกษา เกรดเฉลี่ย พื้นฐานรายได้ งานอดิเรก.

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวข้อกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความผิดปกติของ Cognitive function ได้แก่ คุณภาพการนอน การรับประทานอาหาร การดื่มน้ำ การดื่มแอลกอฮอล์ การทำสมาธิ การออกกำลังกาย และความเครียด.

ส่วนที่ 3 แบบทดสอบการทำงานของ Cognitive function ได้แก่ MMSE – THAI 2002 ซึ่งเป็นแบบทดสอบชี้วัด ของผู้ที่มีภาวะทางจิต โดยมีจุดตัดคะแนนที่ 25 จาก 30 ซึ่งปกติผู้ที่มีปัญหาสภาวะทางจิต หรือ Cognitive function จะมีจุดตัดที่ 23/24 จาก 30 คะแนน

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการสุ่มตัวอย่าง (Simple Random Sampling) โดยการจับสลากคัดเลือกสถานที่ จำนวน 3 ที่ ได้แก่ใต้อาคารเรียนคณะศิลปกรรม โรงอาหาร และข้างสนามฟุตบอล หานักศึกษาระดับอุดมศึกษาปริญญาตรี อายุระหว่าง 18-22 ปี ที่ละ 40 คน มาทำแบบสอบถามแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) เก็บข้อมูลพฤติกรรมพื้นฐาน และแบบทดสอบ Cognitive function.

3.4 วิธีการวิเคราห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บเป็นข้อมูลคุณภาพ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และ สถิติเชิงวิเคราะห์ (Analysis Statistics) ได้แก่ chi-square

นำมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่ระดับความเชื่อมั่น ($p<0.05$) ใช้สถิติ chi-square ทดสอบหานัยสำคัญทางสถิติของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม

4. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำศึกษาวิจัย การทำงานของ Cognitive function ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ปริญญาตรี อายุตั้งแต่ 18-22 ปี จำนวน 120 คน โดยแจงแบบสอบถามจำนวน 135 ชุด ได้รับการตอบกลับจำนวน 133 ชุด โดยมีแบบสอบถามที่ไม่สามารถใช้ได้จำนวน 11 ชุด เกิดจากผู้กรอกแบบสอบถามมีข้อมูลไม่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ อายุเกินกว่ากำหนด และเคยประสบอุบัติเหตุทางสมอง ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไป และข้อมูลด้านพฤติกรรม ของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ได้ทำแบบสอบถามจำนวน 120 คน มีดังนี้

4.1.1 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันขั้นพื้นฐาน

ข้อมูลประชากร เกี่ยวกับเพศ

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ทำแบบสอบถามจำแนกตามลักษณะเพศ

เพศ	รวม	ร้อยละ
ชาย	77	64.17
หญิง	43	35.83
รวมทั้งหมด	**120**	**100**

จากข้อมูล มีจำนวนนักศึกษาเพศชาย 77 คน คิดเป็น ร้อยละ 64.17 ของนักศึกษาทั้งหมด 120 คน มีจำนวนนักศึกษาเพศหญิง 43 คน คิดเป็นร้อยละ 35.83 ของนักศึกษาทั้งหมด 120 คน

ตารางที่ 2 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ทำแบบสอบถามจำแนกตามอายุ

อายุ	**รวม**	**ร้อยละ**
18 ปี	4	3.33%
19 ปี	18	15.00%

20 ปี	20	16.67%
21 ปี	23	19.17%
22 ปี	54	45.00%
ไม่ตอบ	1	0.83%
รวมทั้งหมด	**120**	**100.00%**

ตารางที่ 3 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ทำแบบสอบถามจำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ปีการศึกษา	**รวม**	**เปอร์เซ็นต์**
ปี1	20	16.67%
ปี2	25	20.83%
ปี3	20	16.67%
ปี4	52	43.33%
ไม่ตอบ	3	2.50%
รวมทั้งหมด	**120**	**100.00%**

ตารางที่ 4 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ทำแบบสอบถามจำแนกตามคณะ

คณะ	**รวม**	**เปอร์เซ็นต์**
ศิลปกรรมศาสตร์	67	55.83%
วิทยาศาสตร์ประยุกต์	12	10.00%
วิศวกรรม	11	9.17%
รัฐประศาสนศาสตร์	6	5.00%
บริหารธุรกิจ	5	4.17%
เทคโนโลยีสารสนเทศ	4	3.33%
บัญชี	3	2.50%
ศิลปศาสตร์	3	2.50%
การท่องเที่ยวและโรงแรม	2	1.67%
นิติศาสตร์	1	0.83%
นิเทศศาสตร์	1	0.83%
ไม่ตอบ	5	4.17%
รวมทั้งหมด	**120**	**100.00%**

ตารางที่ 5 ตารางแสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ทำแบบสอบถามจำแนกตามคณะ

สถานภาพ	รวม	ร้อยละ
แต่งงานมีครอบครัว	7	5.83%
มีแฟนแล้ว	29	24.17%
โสด	81	67.50%
ไม่ตอบ	3	2.50%
รวมทั้งหมด	**120**	**100.00%**

ตารางที่ 6 ตารางคะแนนที่นักศึกษาทำแบบทดสอบได้

คะแนนแบบทดสอบที่นักศึกษาทำได้		**รวม**	ร้อยละ
คะแนน	23	1	0.83
คะแนน	24	9	7.50
คะแนน	25	14	11.67
คะแนน	26	23	19.17
คะแนน	27	22	18.33
คะแนน	28	31	25.83
คะแนน	29	12	10.00
คะแนน	30	8	6.67
รวมทั้งหมด		120	100

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นคะแนนที่นักศึกษาทำได้ ซึ่งมีจุดตัดที่ 23 นักศึกษาทุกคนทำคะแนนอยู่ในเกณฑ์ที่ปกติ ไม่มีนักศึกษาที่เริ่มมี Impair cognitive function เลย จึงไม่สามารถเปรียบเทียบ พฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการทำงานของ Cognitive function ได้

5. สรุปผลการวิจัย และ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ Cognitive function ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ชั้นปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน ได้ข้อสรุปดังนี้

ผลของแบบทดสอบอย่างเป็นทางการ พบว่า คะแนนที่ได้สูงกว่า 23 คะแนน ถือว่า การทำงานของ Cognitive function อยู่ในเกณฑ์ปกติ ในผลการวิจัย ไม่พบนักศึกษาที่มีคะแนนต่ำกว่า 23 จึงไม่มีนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ Impairment Cognitve function ในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1. แม้นักศึกษาจะเริ่มมีอาการ เช่น ขี้หลงขี้ลืม สมาธิสั้น ไม่สามารถคำนวณเลขอย่างง่ายได้ เป็นต้น ซึ่งอาการต่างๆ เหล่านี้ เป็นผลของการทำงาน Cognitive function ลดลง แต่ก็ยังไม่มีตัวชี้วัดใดๆ ที่ละเอียดพอที่จะชี้วัด ในงานวิจัยนี้ ใช้แบบทดสอบ MMSE Thai 2002 เป็น Screening test เพื่อคัดกรองความผิดปกติของ Cognitive เบื้องต้น แต่เนื่องจากแบบทดสอบนี้ยังไม่มีความละเอียดพอ ที่จะคัดแยก ความผิดปกติในช่วงวัยรุ่น จึงยังไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้มา ใช้ประโยชน์ในการกระตุ้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ไม่ดีของนักศึกษาได้

2. ตัวแปร ที่เป็นผลต่อการเกิด Impair of cognitive function เช่น การไม่ออกกำลังกาย และ การนอนหลับไม่เพียงพอ นั้น เหล่านี้พบมากในผู้สูงอายุ จึงไม่สามารถใช้ได้กับคนอายุน้อย ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากกว่านี้ ซึ่งจากข้อมูลพบว่าในวัยเด็ก-อายุ 20กว่าๆ จะไม่รู้สึกถึงความเสื่อม นอกเหนือจากไปตรวจวัดระดับสารเคมีในร่างกาย จึงจะสามารถบอกได้ว่าความเสื่อมไปถึงระดับไหนแล้ว แต่พออายุมากขึ้น อาการของความเสื่อมจะเริ่มปรากฏ ในผู้ชายร่างกายจะปรากฏความเสื่อม ตอนอายุ 35 ปี ในผู้หญิงจะช้ากว่า คืออายุ 40 ปี แต่จะเกิดอย่างรวดเร็ว

3. ภาวะ Impairment Cognitve function มีสาเหตุเกิดจากความบกพร่องของฮอร์โมน พบว่าในวัยหนุ่มสาว ยังมีระดับฮอร์โมนปกติ จึงไม่พบความผิดปกติของ Impairment Cognitive function ถึงแม้ว่านักศึกษาบางรายจะเริ่มมีอาการความจำสั้น สมาธิสั้น แต่ก็ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ปกติ และยังไม่มีแบบทดสอบใดที่ยอมรับว่าเป็นมาตรฐานสามารถนำไปวัดค่าความเสื่อมนั้นได้

ข้อเสนอแนะ

1. ในการทำวิจัยครั้งต่อไปในเรื่องนี้ ควรแยกประเภทของพฤติกรรมที่จะศึกษา จะทำให้ง่ายต่อการควบคุมตัวแปร ในที่นี้ผู้วิจัย ได้คัดเลือกพฤติกรรม สิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่อาจจะไม่เหมาะกับกลุ่มที่ทำการศึกษา

2. ควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากขึ้น โดยเพศชาย อายุ 35 ปีขึ้นไป เพศหญิง อายุ 40 ปีขึ้นไป เนื่องจากเริ่มมีความเสื่อมในร่างกาย จะสามารถสังเกตุพฤติกรรมได้ชัดขึ้น

3. ควรเลือกตัวชี้วัดให้เหมาะกับงานวิจัยประเภทต่างๆ ในประเทศไทย มีตัวชี้วัดที่เป็นที่ยอมรับอยู่ 2 แบบ คือ TMSE และ MMSE 2002 อย่างไรก็ตามตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัวนี้ยังไม่มีความละเอียดพอในการคัดกรอง ความผิดปกติของ Cognitive function ในแต่ละช่วงวัย อาจจะต้องใช้ตัวชี้วัดอื่นร่วมด้วยโดยอาศัยข้อมูลดัชนีการชี้วัดจากต่างประเทศมาพัฒนาให้สอดคล้อง

บรรณานุกรม

สุมาลี สิงหนิยม. (2555). *ชีวสถิติ*. กรุงเทพฯ.

สุคนธา ศิริ. (2557). เครื่องคัดกรอภาวะสมองเสื่อมในชุมชน SCREENING TEST FOR DEMENTIA IN COMMUNITY, *Journal OF Public Health Nursing 2013, 27* (1), น. 115-130.

Ganguli M, Burmeister LA, Seaberg EC, et al. (1996). Association between dementia and elevanted TSH: a community-based study, *Biol Psychiatry, 40*, p. 714-25.

Llewellyn DJ, Langa KM, Friedland RP, et al. (2010). Serum albumin concentration and Cognitive impairment, *Curr Alzheimer Res, 7*, p. 91-6.

Medical Research Coucil. Cognitive function test. Retrieved form http://www.cambridgebrainsciences.com

The homocysteine Studies Collaboration. (2002). Homocysteine and risk of ischemic heart disease and stroke. A meta-anylysis, *A meta-analysis, JAMA, 288*, pp. 29-34.

Zykuabu Gm Vikoati Sm Ble A, et al. (2007). High interleukin-6 plasma levels are association with low HDL-C levels in community dwelling older adults: the In Chainti study. *Atherosclerosis, 192*, p. 384-90.

การศึกษาความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

ภัทราวดี อำไพพันธุ์*
ผศ.นพ.พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณา (Descriptive Research) เพื่อศึกษาความรู้ พฤติกรรม และศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้กับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผลการวิจัย พบว่า 1) ความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลของปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภาวะสุขภาพ ที่แตกต่างกันมีความรู้ในการดูแลสุขภาพไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา สถานภาพการจ้างงาน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ที่แตกต่างกันมีความรู้ในการดูแลสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผลของปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการจ้างงาน สถานภาพสมรส ภาวะสุขภาพ และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) ความสัมพันธ์ของความรู้กับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยของเจ้าหน้าที่ในศูนย์อนามัยที่ 3 มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนั้นควรมีการสนับสนุน การให้ความรู้ที่ถูกต้องตามศาสตร์ชะลอวัย ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เน้นให้การส่งเสริมสุขภาพให้มีสุขภาวะที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย และใจ และป้องกันโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ มากกว่าการรักษาโรค รวมถึงการส่งเสริมโครงการส่งเสริมสุขภาพแก่เจ้าหน้าที่ในศูนย์อนามัยที่ 3 ส่งเสริมกิจกรรมให้ตระหนัก และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี เช่น การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย ตามศาสตร์ชะลอวัยอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

คำสำคัญ: ความรู้, พฤติกรรม, การดูแลสุขภาพ, ศาสตร์ชะลอวัย, เจ้าหน้าที่

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคล

1. บทนำ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพในสังกัดศูนย์อนามัยที่ 3 ได้จัดโครงการการตรวจสุขภาพประจำปีแก่บุคลากรทุกท่านในหน่วยงาน และมีการติดตาม วิเคราะห์ผลตรวจสุขภาพโดยคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพ ที่มีแพทย์ พยาบาล นักโภชนาการ ติดตามวิเคราะห์ผลจากผลการตรวจสุขภาพประจำปีของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ ในปี 2558 มีเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานอยู่ 335 คน โดยผลการตรวจสุขภาพยังพบความผิดปกติ เช่น ภาวะน้ำหนักเกิน และยังพบภาวะน้ำตาลในเลือดสูง ไขมันไตรกลีเซอไรด์ในเลือดสูง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ด้วย ศาสตร์ชะลอวัย คือ ศาสตร์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในแบบองค์รวมทุก ๆ ด้าน (Holistic Approach) เพื่อให้ได้สภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด (Optimal Health) อันจะนำไปสู่การชะลอความเสื่อม เหี่ยว แก่ โรคเจ็บป่วย หรือมะเร็ง (มาศ ไม้ประเสริฐ, 2557) เป็นศาสตร์ของการป้องกันอย่างพื้นฐาน โดยการเสริมสร้างภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุดเริ่มตั้งแต่ระดับของสารเคมีในเลือด เสริมสมรรถภาพของร่างกายให้ยืนยาวนานที่สุด ลดปัจจัยเสี่ยงของโรคเรื้อรังต่าง ๆ ยืดระยะเวลาเริ่มต้นการเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้นการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย จึงเป็นการป้องกัน ชะลอภาวะความเสื่อมของร่างกาย มีผลในการป้องกันการเกิดโรค และฟื้นฟูสุขภาพ

ผู้วิจัยเห็นว่า การดูแลตนเองตามศาสตร์ชะลอวัย มีความสำคัญต่อการนำมาใช้ปฏิบัติในการดูแลตนเองทั้งทางด้านโภชนาการ และการจัดการสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อให้มีสุขภาพที่ดี แข็งแรง สามารถป้องกันการเกิดโรคที่เกิดจากความเสื่อมของร่างกายได้ มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันอย่างยิ่ง ที่การเลือกบริโภคอาหารที่ดีต่อร่างกาย ปลอดสารพิษ ผู้วิจัยในฐานะเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 เป็นผู้ที่สนใจ และศึกษาเรื่องเพื่อให้เจ้าหน้าที่เพื่อร่วมงานนำแนวทางการดูแลสุขภาพตนเองไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ป้องกันโรคที่เกิดจากความเสื่อม และเป็นต้นแบบการให้ความรู้ด้านการดูแลตนเองต่อครอบครัว หรือผู้มารับบริการของศูนย์อนามัยได้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาระดับของความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพของเจ้าหน้าที่ตามศาสตร์ชะลอวัย เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดการความรู้ และจัดทำโครงการส่งเสริมสุขภาพของเจ้าหน้าที่ในศูนย์อนามัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาความรู้ พฤติกรรม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตนเองเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

3. วิธีการวิจัย ประชากร และตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณา (Descriptive Research) ในเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ ปี 2559 จำนวน 355 คน ได้แบบสอบถามที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาจำนวน 316 ชุด

4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

จัดทำแบบสอบถามความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลตนเองตามศาสตร์ชะลอวัย หลังจากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 คำถามลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายเปิดและเลือก ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพการจ้างงาน สถานภาพสมรส

ส่วนที่ 2 คำถามข้อมูลสุขภาพ แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามปลายเปิด และเลือก ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง ค่า BMI (จากการคำนวณตามสูตร แบ่งตามเกณฑ์ขององค์การอนามัยโลกสำหรับประชากรเอเชีย) และภาวะสุขภาพด้านโรคประจำตัว

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความรู้การดูแลตนเองตามศาสตร์ชะลอวัย จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วยข้อคำถามโดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ให้เขียนเครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับข้อความที่ท่านตอบ ใช่ ไม่ใช่ ไม่ทราบ โดยมีหลักเกณฑ์การให้คะแนน คือ ตอบ ถูก ได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน ตอบ ผิด หรือ ไม่ทราบ ได้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนน

การแปลความหมายแบบวัดความรู้การดูแลตนเองตามศาสตร์ชะลอวัย มีจำนวนทั้งหมด 25 ข้อ มี 3 ระดับ ตามเกณฑ์การประเมินโดย อ้างอิงจากการประเมินแบบอิงเกณฑ์ของ Bloom, 1971

ระดับความรู้	คะแนนความรู้	ร้อยละของคะแนนเต็ม
มาก	20 – 25	มากกว่า หรือเท่ากับ 80
ปานกลาง	16 –19	61 – 79
น้อย	0 – 15	น้อยกว่า หรือเท่ากับ 60

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามพฤติกรรมการดูแลตนเอง ด้านโภชนาการ และการดูแลตนเองด้านอื่น ๆ ตามศาสตร์ชะลอวัย ใช้แบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ให้เขียนเครื่องหมาย / ในข้อที่ตรงกับการปฏิบัติมากที่สุด มีคำถามจำนวน 25 ข้อ (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย, 2555) โดยเป็นคำถามเชิงบวกทั้ง 25 ข้อ และแบ่งพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยของเจ้าหน้าที่ ออกเป็น 3 ระดับ

คะแนนเฉลี่ย 2.34 – 3.00 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับดี

คะแนนเฉลี่ย 1.67 – 2.33 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1 – 1.66 หมายถึง มีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับควรปรับปรุง

5. ผลการศึกษา และอภิปรายผลการศึกษา

5.1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 84.5 อายุระหว่าง 50 – 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.9 รองลงมาอายุ 31 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25.6 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมาระดับมัธยมปลาย หรือปวช. คิดเป็นร้อยละ 26.6 สถานภาพการจ้างงานรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 42.4 รองลงมาลูกจ้างประจำ หรือพนักงานราชการ คิดเป็นร้อยละ 24.4 สถานภาพสมรสสมรส อยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 52.2 รองลงมาสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 26.9 ภาวะสุขภาพส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 66.5 ค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ปกติ (BMI 18.5 – 22.9) คิดเป็นร้อยละ 35.8 รองลงมาอยู่ในเกณฑ์อ้วน (BMI 25 – 29.9) คิดเป็นร้อยละ 29.4

5.2 ความรู้ในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

ผลของระดับความรู้ในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย พบว่า เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 ส่วนใหญ่ มีคะแนนความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการที่คะแนนความรู้อยู่ในระดับปานกลางนั้น ทั้งนี้อาจเนื่องด้วยโครงการส่งเสริมสุขภาพของศูนย์อนามัยที่ 3 ที่มีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องในการดูแลสุขภาพตามหลัก 3 อ. รวมถึงการตรวจสุขภาพประจำปีที่เอื้ออำนวยต่อการดูแลสุขภาพของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 แต่อาจเนื่องจากข้อคำถามบางข้อเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยนั้นเป็นข้อมูลความรู้ที่ยังไม่ได้มีการเผยแผร่อย่างถูกต้องมากนัก จึงยังมีความสับสนของการตอบคำถามข้อความรู้อยู่บ้าง จึงให้ผลการตอบข้อความรู้อยู่ในระดับปานกลาง จึงอาจมีการเผยแพร่ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยที่อาจเพิ่มเติมจากหลัก 3 อ. ให้แพร่หลายอย่างถูกต้องอีกทางหนึ่งด้วย

เมื่อวิเคราะห์ความรู้ในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย แบบเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ความรู้ในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยที่เจ้าหน้าที่ตอบถูกมากที่สุด คือ การผ่อนคลายความเครียด จัดการกับความเครียดได้ ช่วยให้มีสุขภาพดีทั้ง กาย – ใจ รองลงมา คือ การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ และมีคุณภาพ คือ นอนก่อนเวลา 22.00 น. และนอนหลับต่อเนื่อง 7–8 ชั่วโมง เพื่อให้ฮอร์โมนหลั่งมาซ่อมแซมร่างกายได้ดี แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของการดูแลสุขภาพโดยองค์รวมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การเห็นความสำคัญของการนอนหลับพักผ่อน ส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี รองลงมาอีก คือ การรับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว ช่วยให้การ

ย่อย การดูดซึมอาหารได้ดีขึ้น และรู้สึกอิ่มเร็ว ซึ่งเป็นข้อความรู้แบบนิเสธต้องตอบว่าไม่ใช่จึงจะถูกต้อง แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ทราบว่าการรับประทานอาหารควรเคี้ยวอาหารช้า ๆ ซึ่งจะทำให้การย่อย และดูดซึมอาหารได้ดี

ส่วนข้อความรู้ในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยที่เจ้าหน้าที่ตอบไม่ถูก หรือตอบไม่ทราบมากที่สุด คือ อาหารที่มีโคเรสเตอรอลสูง ทำให้โคเรสเตอรอลในเลือดสูงเป็นสาเหตุหลักของการเกิดโรคหลอดเลือด และหัวใจ คิดเป็นร้อยละ 82.3 จากความเข้าใจเดิมที่ว่าโคเรสเตอรอลเป็นสาเหตุหลักของการเกิดโรคหัวใจ และหลอดเลือด แต่ในปัจจุบันมีการศึกษาพบว่าโคเรสเตอรอลไม่ได้เป็นสาเหตุหลักของการเกิดโรคหัวใจ และหลอดเลือดดังกล่าว แต่เกิดจากเกิดการอับเสบของหลอดเลือด (Atherosclerosis) เป็นสาเหตุหลักของการเกิดโรคหัวใจ และหลอดเลือด ข้อความรู้รองลงมา คือ การรับประทานอาหารในปริมาณมาก และการออกกำลังกายอย่างหักโหม ทำให้เกิดอนุมูลอิสระในร่างกายได้ คิดเป็นร้อยละ 81.9 จากหนังสือ (พัฒนา เต็งอำนวย และเทวัญ ธานีรัตน์: 2553) กล่าวไว้ว่า ความชรา (Aging) คือ ผลจากการสะสมของความเสื่อมสภาพที่มีต่อเซลล์ต่าง ๆ ในร่างกาย นำไปสู่ความเจ็บป่วย และตาย จากการศึกษาพบว่าความชราน่าจะเกิดจากสาเหตุหลักจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งประการหนึ่งคือ อนุมูลอิสระ (Reactive Oxygen Species) ที่เกิดจากคน และสิ่งมีชีวิตที่ต้องใช้ออกซิเจน จากอากาศที่เราหายใจ และอาหารที่เรากิน มาสร้างให้เป็นพลังงานของตัวเอง ดังนั้นการรับประทานอาหารในปริมาณมาก หรือการออกกำลังกายมากเกินไปซึ่งต้องใช้ออกซิเจนมากเช่นกัน จึงทำให้ร่างกายมีอนุมูลอิสระเหลืออยู่มาก ก่อให้เกิดการทำลายเซลล์ต่าง ๆ ของร่างกายจนเสื่อมสภาพ ส่วนข้อความรู้ที่ตอบไม่ถูกรองลงมาอีก คือ การรับประทานอาหารในชีวิตประจำวัน ทำให้ร่างกายได้รับสารอาหาร วิตามิน และแร่ธาตุ เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย คิดเป็นร้อยละ 80.7 อาจเพราะเนื่องจากหลักการโภชนาการที่เผยแพร่อยู่ในปัจจุบันนั้นเน้นย้ำเรื่องการรับประทานอาหารให้ครบห้าหมู่ก็เพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย แต่การส่งเสริมดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยนั้น (พัฒนา เต็งอำนวย: 2558) กล่าวว่า การใช้วิตามินในหลักของอายุรศาสตร์ชะลอวัย มีจุดประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อทดแทนวิตามินที่เราอาจได้ไม่เพียงพอ 2) วิตามินขนาดสูง ใช้เพื่อรักษาโรค และ 3) ใช้เพื่อเป็นสารต้านอนุมูลอิสระ เช่น วิตามิน เอ ซี และ อี ในการช่วยจับอนุมูลอิสระซึ่งเป็นสาเหตุหลักของความชรา

5.3 พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

ระดับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย พบว่าส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 66.8 รองลงมามีระดับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 25.6 และค่าเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพเท่ากับ 2.14 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับการศึกษาของ (วันเพ็ญ ใจทน, 2549) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของพนักงานการ ไฟฟ้า

ส่วนภูมิภาค สำนักงานใหญ่ จำนวน 255 คน พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงและชายจำนวนใกล้เคียงกัน พฤติกรรมสุขภาพการดูแลตนเองอยู่ในระดับปานกลาง

การวิเคราะห์พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย แบบเป็นรายข้อการปฏิบัติ พบว่า พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่มีความถี่ในการปฏิบัติเป็นประจำ 5–7 วันต่อสัปดาห์มากที่สุด คือ การขับถ่ายอุจจาระเป็นปกติทุกวัน ท้องไม่ผูก คิดเป็นร้อยละ 60.8 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 2.56 อยู่ในระดับดี รองลงมา คือ การมีอารมณ์ดี ผ่อนคลายความเครียด และจัดการความเครียดได้ คิดเป็นร้อยละ 54.4 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 2.52 อยู่ในระดับดี สอดคล้องกับบทความของ (แพทย์พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ, 2553) ได้กล่าวในบทความ ความเครียดกับการเกิดโรค ว่า เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความเครียดในชีวิต จะทำให้คนเรามีความเจ็บป่วยมากขึ้น และทำให้อัตราการตายเพิ่มขึ้น มีการศึกษาในคน และสัตว์ทดลอง พบว่า ความเครียดทำให้เกิดการกดภูมิต้านทานโรค นอกจากนั้น อุปนิสัยในชีวิตประจำวัน การนอน การออกกำลังกาย น้ำหนัก น่าจะมีผลต่อภูมิต้านทาน และการเกิดโรคด้วย ส่วนพฤติกรรมข้อที่ปฏิบัติมากรองลงมาอีก คือ การกินอาหารหลากหลาย ไม่ซ้ำชนิดกัน คิดเป็นร้อยละ 43.7 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 2.40 อยู่ในระดับดี อาจเป็นข้อที่ง่ายต่อการปฏิบัติ และแสดงให้เห็นการเลือกรับประทานอาหารหลากหลาย ที่ทำให้ได้รับสารอาหารที่หลากหลายเหมาะสมแก่ความต้องการของร่างกาย (สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2555)

ส่วนพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ไม่เคยปฏิบัติหรือปฏิบัตินาน ๆ ครั้งมากที่สุด คือ การรับประทานอาหารเสริมวิตามิน หรือแร่ธาตุต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 62.0 ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 1.53 อยู่ในระดับควรปรับปรุง ซึ่งเป็นข้อพฤติกรรมที่สอดคล้องกับข้อความรู้ที่เจ้าหน้าที่ตอบไม่ถูก หรือไม่ทราบเป็นจำนวนมาก รองลงมา คือ การกินผลไม้ก่อนอาหารอย่างน้อย 30 นาที หรือกินแทนเป็นอาหารว่าง ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 1.80 อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งด้วยอาจเป็นค่านิยมการรับประทานผลไม้หลังอาหาร ถือว่าเป็นของหวานหลังมื้ออาหาร แต่การรับประทานผลไม้ที่ทำให้ได้ประโยชน์นั้น ควรทานผลไม้ชนิดไม่หวานก่อนมื้ออาหาร หรืออาหารว่างระหว่างมื้อ (มาศ ไม้ประเสริฐ, 2558) และข้อการปฏิบัติที่ปฏิบัตินาน ๆ ครั้งรองมาอีก คือ การเคี้ยวอาหารอย่างละเอียดก่อนกลืน หรือเคี้ยว 20 – 40 ครั้งต่อคำ ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเท่ากับ 1.87 อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจาราณาจากข้อความรู้ที่ตอบถูกมากที่สุดพบว่ามีความขัดแย้งกันที่ว่ามีผู้ตอบคำถามถูกข้อการรับประทานอาหารอย่างรวดเร็ว ช่วยให้การย่อย การดูดซึมอาหารได้ดีขึ้น และรู้สึกอิ่มเร็ว คิดเป็นร้อยละ 89.6 แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ทราบข้อมูลว่าการเคี้ยวอาหารให้ละเอียด 20 – 40 ครั้งต่อคำนั้นมีความสำคัญต่อสุขภาพ แต่การปฏิบัติจริงทำได้ยาก อาจเนื่องจากความเคยชิน และความเร่งรีบด้วยภาระครอบครัว หรือการงาน และอาจไม่ทราบความสำคัญที่แท้จริงว่าการคี้ยวอาหารให้

ละเอียดก่อนกลืนนั้นช่วยให้การย่อย ดูดซึมอาหารของกระเพาะอาหารดีขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพที่ดีในระยะยาวได้ (มาศ ไม้ประเสริฐ, 2558)

5.4 ผลการทดสอบความแตกต่างของปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

การวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ จำแนกตามเพศ และภาวะสุขภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยการทดสอบ t-test และเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการจ้างงาน สภานภาพสมรส และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

จากผลของปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ในการดูแลสุขภาพ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ภาวะสุขภาพ ที่แตกต่างกันมีความรู้ในการดูแลสุขภาพไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา สถานภาพการจ้างงาน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ที่แตกต่างกันมีความรู้ในการดูแลสุขภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผลของปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยนั้น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการจ้างงาน สถานภาพสมรส ภาวะสุขภาพ และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่ตรงกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจเนื่องมาจากการมีโครงการส่งเสริมสุขภาพของหน่วยงานศูนย์อนามัยที่ 3 ที่มีกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพทั้งการกระตุ้นเตือนการควบคุม และการเลือกรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย และมีกิจกรรมส่งเสริมจิตใจด้วยธรรมมะหลากหลายกิจกรรม ทำให้พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานไม่แตกต่างกัน

5.5 ความสัมพันธ์ของความรู้กับพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์

เมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธี Pearson's Correlation ของความรู้กับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยของเจ้าหน้าที่ศูนย์อนามัยที่ 3 พบว่า มีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.242 ($p < 0.001$) หมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ทำให้เกิดแรงจูงใจให้มีพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ผลการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ (Green, 1980) ที่ว่าความรู้เป็นปัจจัยพื้นฐาน และก่อให้เกิดแรงจูงใจใน การแสดงพฤติกรรมของบุคคลหรือในอีกด้านหนึ่งจะเป็นความพอใจของบุคคลซึ่งได้จาก ประสบการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งอาจมีผลทั้งสนับสนุนหรือยับยั้งการแสดงพฤติกรรม เช่นเดียวกับการศึกษาของ (จี

ราภรณ์ และพนิดา, 2550) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการ ส่งเสริมสุขภาพของอาจารย์ และบุคลากรในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต พบว่า ความรู้มี ความสัมพันธ์กันกับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของอาจารย์และบุคลากร ในมหาวิทยาลัย และการศึกษาของ (จรุง วรบุตร, 2550) ที่ทำการศึกษาพฤติกรรมการดูแลตนเองของประชาชนวัยกลางคน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ว่าเมื่อประชาชนวัยกลางคนมีความรู้ด้านสุขภาพมากขึ้น ก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมด้านการป้องกันโรคที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ความรู้ด้านสุขภาพ มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้าใจ จนทำให้เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์นั้นเห็นความสำคัญ และมีแรงจูงใจในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพเพื่อการป้องกันโรคมากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้

6.1.1 การจัดทำโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ ในการให้ความรู้ที่ถูกต้องและแนวทางการปฏิบัติตนในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย จากผลการวิจัยที่พบว่า ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพมีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัย ที่เน้นย้ำเรื่องการดูแลสุขภาพให้สมดุลสมบูรณ์แข็งแรง หรือป้องกันการเกิดโรค มากกว่าการซ่อมแซมสุขภาพ หรือการรักษาโรค

6.1.2 นำผลการวิจัย และแบบสอบถามความรู้ และสุขภาพในการดูแลตนเอง แปลผลร่วมกับผลการตรวจร่างกายประจำปีของหน่วยงาน รวมถึงการเผยแพร่การนำไปใช้ร่วมกับการทำโครงการตรวจสุขภาพเคลื่อนที่ที่ทางศูนย์อนามัยที่ 3 นครสวรรค์ได้ให้บริการแก่ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 การศึกษาวิจัยในตัวแปรด้านอื่น ๆ เช่น รายได้ ค่านิยม ความเชื่อ แรงจูงใจ แหล่งข้อมูลด้านสุขภาพที่มีความน่าเชื่อถือ ในการดูแลสุขภาพ รวมถึงการดูแลสุขภาวะแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ที่อยู่อาศัย การป้องกัน หรือกำจัดสารพิษ หรือมลพิษรอบตัว เป็นต้น นอกจากนี้ ตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจทำการศึกษาเพิ่มเติม เช่น ปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการดูแลสุขภาพ

6.2.2 การแบ่งปัจจัยที่มีผลต่อความรู้ และพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยออกเป็นหมวดหมู่ชัดเจนตามด้านต่าง ๆ

6.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม การหาค่าความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ทำการศึกษา ด้วยการผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านนั้น ๆ และอ้างอิงผลของข้อมูลด้วยการศึกษาวิจัยที่น่าเชื่อถือ และทันสมัย รวมถึงการใช้ข้อความที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน สื่อความหมายตรงตามวัตถุประสงค์เดียวในแต่ละข้อ จะทำให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

6.2.4 การขยายกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษาความรู้ และพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามศาสตร์ชะลอวัยไปยังเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพต่าง ๆ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

จรุง วรบุตร. (2550). *พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของประชาชนวัยกลางคน อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุรีพร คงประเสริฐ, ธิดารัตน์ อภิญญา. (2558). *คู่มือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในคลินิก NCD คุณภาพ*. นนทบุรี: กลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.

ชาลินี พรตเจริญ. (2556). *การศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี* (ปัญหาพิเศษปริญญามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณิชาพัฒน์ ชิระพลเศรษฐ์. (2552). *ความรู้ ทัศนคติเกี่ยวกับโรคอ้วน และพฤติกรรมในการควบคุม และลดน้ำหนักของนักศึกษาหญิงระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พงษ์ วรพงศ์พิเชษฐ. (2553). ความเครียดกับการเกิดโรค, *วารสารการแพทย์ทางเลือก*, *3*(3), น. 17 – 24.

พัฒนา เต็งอำนวย. (2558). *ตำราคนไม่อยากแก่*. กรุงเทพฯ: สยามพริ้นท์.

มาศ ไม้ประเสริฐ, และ พักตร์พิไล ทวีสิน. (2557). *การดำเนินชีวิตเพื่อสุขภาพสมบูรณ์* (เอกสารประกอบการบรรยาย หลักสูตรวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัย และฟื้นฟูสุขภาพ) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สุภาพร คูพิมาย และคณะ. (2556). ความสัมพันธ์ของการรับรู้สุขภาพ และพฤติกรรมการรักษาสุขภาพของบุคลากร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, *วารสารวิชาการ คณะบริหารธุรกิจ*, *8* (2), น. 230–244.

สุวรรณา เชียงขุนทด และคณะ. (2556). *ความรู้ และพฤติกรรมการบริโภคอาหารของประชาชนในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยสยาม.

เอกราช บำรุงพืชน์. (2559). *โภชนาการชะลอวัย*. คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ภาษาต่างประเทศ

Elson, M. Hass., and Chace D. (2012). *The Detox Diet* (3rd edition), US: Ten Speed Press.

Hertoghe, T. (2015). *Textbook of Lifespan and Anti-Aging Medicine*. US: International Medical Books.

Lam, M. (2015). *Anti-Aging Food Pyramid*. Retrieved from https://www.drlam.com/pyramid.asp.

คุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

Quality of Life of Registered Nurses in Department of Internal Medicine, Thammasat University Hospital

ลลิศรา สุขิโตวัฒน์*
อาจารย์นายแพทย์มาศ ไม้ประเสริฐ**

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ เก็บรวบรวมข้อมูลจากพยาบาลวิชาชีพสาขาการพยาบาลอายุรกรรมจำนวน 124 คน ซึ่งปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยต่าง ๆ เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 1-14 มีนาคม 2559 โดยใช้แบบสอบถามส่วนบุคคล 20 ข้อ และเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) 26 ข้อ มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 110 คนคิดเป็นร้อยละ 88.71 ของประชากร

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า พยาบาลส่วนใหญ่มีคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนคุณภาพชีวิตอยู่ที่ 85.45 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.80 คะแนน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับคุณภาพชีวิตด้วยสถิติ point-biserial หรือ Pearson correlation และ Spearman rank correlation พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ชั่วโมงการนอนหลับ จำนวนปีที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ตำแหน่งงาน จำนวนเวรเช้าต่อเดือน จำนวนเวรบ่ายต่อเดือน และจำนวนเวรดึกต่อเดือน จากนั้นวิเคราะห์หาความสัมพันธ์อีกครั้งโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบถดถอย (linear regression analysis) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคะแนนคุณภาพชีวิตโดยรวมได้แก่ จำนวนชั่วโมงการนอน และตำแหน่งงาน ที่นัยสำคัญทางสถิติ p-value < 0.05

สรุปผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจำนวนชั่วโมงในการนอนและตำแหน่งงานมีผลต่อคุณภาพชีวิต

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาสารนิพนธ์หลัก

ABSTRACT

This thematic paper is a cross-sectional survey to study the quality of life of registered nurses in the Department of Internal Medicine, Thammasat University Hospital. The data were collected from 124 registered nurses between 1st-14th March, 2016 using structured questionnaire and a 26-item Thai translation version of World Health Organization Quality of Life Biomedical Research and Education Foundation questionnaire (WHOQOL-BREF-THAI). 110 registered nurses (88.71%) participated in this survey.

Mean overall quality of life score was 85.45±11.80 points with minimum score of 54 points and maximum score of 117 points. Point-biserial or Pearson correlation and Spearman rank correlation were performed and revealed that factors which affected overall quality of life score consisted of age, degree, marital status, and numbers of children, sleep hour, work year, job position; and numbers of monthly day shifts, evening shifts, and night shifts. Linear regression analysis demonstrated that factors which significantly affected overall quality of life score included sleep hour and job position (p-value < 0.05).

In conclusion, this study depicted that registered nurses in the Department of Internal Medicine, Thammasat University Hospital mostly had average overall quality of life score. Factors significantly affected overall quality of life score included sleep hour and job position.

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่านอกจากการใช้ชีวิตประจำวันอยู่กับครอบครัว เพื่อนฝูง และผู้คนรอบข้างแล้ว ที่ทำงานก็ถือเป็นส่วนที่สำคัญเพราะเป็นแหล่งที่มาของรายได้ สังคม และเพื่อนฝูง ความภาคภูมิใจในตนเอง และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้การทำงานยังสามารถแสดงถึงความมั่นคงทางสถานภาพและความมีเกียรติเป็นที่ยอมรับในสังคม ปัจจุบันพบว่าทุกประเทศทั่วโลกมีผู้ที่ทำงานเป็นกะเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องจากการพัฒนาของสังคมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทางด้านอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มผลผลิตและการเปลี่ยนแปลงลักษณะการใช้ชีวิตประจำวัน จำนวนประชากรทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเจ็บป่วยจึงเพิ่มขึ้นด้วย ทำให้ต้องมีงานบริการทางด้านสุขภาพที่ครอบคลุมตลอด 24 ชั่วโมง จึงทำให้วิชาชีพพยาบาลต้องทำงานเป็นกะ

ดร. กฤษดา แสวงดี และคณะ (2553) ได้ทำการวิจัยสุขภาพและชีวิตการทำงานของพยาบาลไทย จำนวน 18,765 คน ใน พ.ศ. 2553 พบว่า มีพยาบาลมากกว่าครึ่งมี ความเครียด

โดยร้อยละ 45.5 มีภาวะเครียดจากการทำงานอยู่ในระดับสูง ประมาณร้อยละ 33 มีปัญหาเรื่องการนอนหลับ และร้อยละ 8-10 เคยใช้ยานอนหลับซึ่งปัจจัยเสี่ยงของความเครียดในการทำงานคือมีลักษณะงานเป็นเวรผลัดต่อเนื่องเป็นเวลานาน ทั้งนี้ ความเครียดจากการทำงานที่สูง มีความสัมพันธ์กับการได้รับบาดเจ็บหรือเจ็บป่วยด้วยโรคกระดูกและกล้ามเนื้อที่สูงขึ้น นอกจากนี้พบว่าพยาบาลไทยมีดัชนีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพอยู่ในระดับ 0.75 ซึ่งต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น โดยพยาบาลที่อายุน้อยจะมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าพยาบาลอาวุโส ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความมั่นคงในการทำงาน ส่งผลให้มีการลาออกหรือเปลี่ยนอาชีพ อย่างไรก็ดี ยังไม่เคยมีการสำรวจข้อมูลลักษณะดังกล่าวข้างต้นภายในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

ดังนั้น การศึกษาถึงคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ จึงมีความสำคัญและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะมีประโยชน์ในการหาแนวทางปรับปรุง พัฒนา ดูแล ป้องกันและส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพในสาขาอายุรศาสตร์ของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

สมมติฐานการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอก ย่อมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในหอผู้ป่วยโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติแผนกสาขาการพยาบาลอายุรศาสตร์จำนวน 110 คน โดยเลือกขนาดตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถาม (structured questionnaire) จำนวน 20 ข้อ เป็นข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) โดยผู้ทำการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยกับคุณภาพชีวิตโดยใช้สถิติ point-biserial หรือ Pearson correlation และ Spearman rank correlation จากนั้นจึงวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของปัจจัยกับคุณภาพชีวิตอีกครั้งโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์แบบถดถอย (linear regression analysis)

ผลการศึกษา

พบว่าเป็นเพศหญิง 107 คน (ร้อยละ 97.3) ที่เหลือเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 28.79 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 6.66 ปี โดยพยาบาลช่วงอายุ 20 ปีถึง 39 ปีมีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 92.70 ระดับการศึกษาจบปริญญาตรีร้อยละ 91.80 ปริญญาโทร้อยละ 8.20 มีสถานภาพโสดร้อยละ 89.10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีโรคประจำตัวร้อยละ 20.90 ชั่วโมงการนอนหลับเฉลี่ย 5.16 ชั่วโมง ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 ชั่วโมง มีการใช้ยานอนหลับร้อยละ 5.50 พยาบาลไม่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 79.10 พยาบาลมีการดื่มกาแฟเพื่อไม่ให้ง่วงนอนขณะปฏิบัติงานร้อยละ 57.30 พยาบาลมีออกกำลังกายน้อยกว่า 3 ครั้ง/สัปดาห์คิดเป็นร้อยละ 54.50 มีรายได้โดยเฉลี่ย 30,001–40,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 60.00 มีประสบการณ์การปฏิบัติงานเฉลี่ย 6.00 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5.90 ปี เป็นพยาบาลวิชาชีพในระดับผู้ปฏิบัติงานร้อยละ 91.80 ระดับหัวหน้างานร้อยละ 8.20 ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาพยาบาลที่ลงเวรดึกและต้องไปรับงานต่อร้อยละ 7.30 โดยทั้งหมดเป็นการไปประชุมหรือเข้ารับอบรมต่าง ๆ พยาบาลมีปัญหาในหน่วยงานเกี่ยวกับเครื่องมืออุปกรณ์มากที่สุด โดยเป็นการขาดแคลนอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานคิดเป็นร้อยละ 23.60 ปัญหาเกี่ยวกับผู้ร่วมงานร้อยละ 11.80 และปัญหาเกี่ยวกับหัวหน้างานร้อยละ 1.80

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

คุณภาพชีวิต	ช่วงคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
คุณภาพชีวิตดี	96–130	23	20.90
คุณภาพชีวิตปานกลาง	61–95	86	78.20
คุณภาพชีวิตไม่ดี	26–60	1	0.90

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตโดยรวม 85.45 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 11.80 คะแนน คะแนนต่ำสุด 54 คะแนน และคะแนนสูงสุด 117 คะแนน

จากนั้นหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ ได้แก่

อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ จำนวนบุตร ชั่วโมงการนอนหลับ จำนวนปีที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาล ตำแหน่งงาน จำนวนเวรเช้าต่อเดือน จำนวนเวรบ่ายต่อเดือน จำนวนเวรดึกต่อเดือน

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์โดยตรงของปัจจัยกับคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ

ปัจจัย	R Square	Adjusted R Square	p-value
จำนวนชั่วโมงในการนอน	0.164	0.157	0.004
ตำแหน่งงาน	0.211	0.197	0.013

จากตารางที่ 2 พบว่า การใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยเชิงเส้นตรง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ คือ จำนวนชั่วโมงในการนอนโดยจำนวนชั่วโมงการนอนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นและตำแหน่งงาน โดยที่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 78.20 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม คือ จำนวนชั่วโมงในการนอน รองลงมา คือ ตำแหน่งงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรวิทย์ ชัยพรเจริญศรี (2541) ซึ่งศึกษาคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสังกัดกระทรวงสาธารณสุขในจังหวัดสระบุรี พบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพอยู่ในระดับปานกลางโดยที่พยาบาลวิชาชีพด้านบริหารมีคุณภาพชีวิตที่สูงกว่าพยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยภายนอกกับคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติพบว่าจำนวนชั่วโมงการนอนหลับต่อวันและตำแหน่งในการปฏิบัติงานมีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม คือ หากเพิ่มจำนวนชั่วโมงในการนอนขึ้นจะทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น และการดำรงตำแหน่งหัวหน้างานมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉันทนา แรงสิงห์ (2550) ซึ่งศึกษาคุณภาพการนอนหลับและภาวะสุขภาพจิตของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลของรัฐเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พยาบาลวิชาชีพในกลุ่มที่ศึกษานี้มีคุณภาพการนอนหลับไม่ดี และงานวิจัยของ กฤษดา แสวงดี และคณะ ได้ทำการวิจัยสุขภาพและชีวิตการทำงานของพยาบาลไทยจำนวน 18,765 คน ใน พ.ศ. 2553 พบว่าพยาบาลอายุน้อยจะมีคุณภาพชีวิตต่ำกว่าพยาบาลอาวุโส

สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาคุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพสาขาอายุรศาสตร์ ในโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติจำนวน 110 คน ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตโดยรวมของพยาบาลวิชาชีพอยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 78.20 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตโดยรวม คือ จำนวนชั่วโมงในการนอน รองลงมา คือ ตำแหน่งงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < 0.05$

- สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และสามารถนำไปวางแผนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพยาบาลสาขาการพยาบาลอายุรศาสตร์และสาขาอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสมต่อไป

- จากการศึกษาพบว่าตำแหน่งงานที่สูงขึ้นทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ไม่สามารถที่จะทำให้พยาบาลทุกคนดำรงตำแหน่งหัวหน้างานได้ ดังนั้น จึงควรช่วยกันหาวิธีที่จะเพิ่มคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นจากเดิม เช่น เพิ่มสวัสดิการที่พักอาศัย เพิ่มสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลให้ครอบคลุมถึงสมาชิกในครอบครัวของพยาบาล รวมทั้งต้องศึกษาถึงภาระงานที่เหมาะสมกับจำนวนพยาบาลที่ให้การพยาบาลในการดูแลผู้ป่วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤษดา แสวงดี, เพชรสุนีย์ ทั้งเจริญกุล, ฑิณกร โนรี, และนงลักษณ์ พะไกยา. (2553). *รายงานสรุป โครงการศึกษาติดตามสุขภาพและชีวิตการทำงานของพยาบาลวิชาชีพในประเทศไทย*. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระดับประเทศ กระทรวงสาธารณสุข.

กรมแรงงาน. (2525). *รายงานการศึกษาสภาพการทำงานและชีวิตความเป็นอยู่ของคนงานที่ทำงานเป็นกะในโรงงานอุตสาหกรรม*. กรมแรงงาน: (อัดสำเนา).

ฉันทนา แรงสิงห์. (2550). *คุณภาพการนอนหลับและภาวะสุขภาพจิตของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สาขาจิตเวชศาสตร์คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัยยง ขามรัตน์. (2542). *คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคคลากรสาธารณสุขในสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาบริหารสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

ณรงค์ ตะละภัฏ. (2535). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต*.กรุงเทพฯ: พรศิว การพิมพ์.

นันทวัช สิทธิรักษ์และคณะ. (2558). *จิตเวชศิริราช*. กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.

มาโนช หล่อตระกูล ปราโมทย์ สุคนิชย์.(2555). *จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี.* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ภาควิชา จิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล.

โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. (2014). *รู้จักกับเรา.* สืบค้นจาก http://www.hospital.tu.ac.th.

วรวิทย์ ชัยพรเจริญศรี.(2541). *คุณภาพชีวิตของพยาบาลวิชาชีพ สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ในจังหวัดสระบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สาขาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สภาการพยาบาล. (2540). *ขอบเขตการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์.* สืบค้นจาก http//www.tnc.or.th.

ภาษาต่างประเทศ

Akerstedt, T. (1987). Sleep/wake disturbances in working life. *Electroencephalogr Clin Neurophysiol Suppl, 39*, pp. 360-363.

Akerstedt, T. (1998). Shift work and disturbed sleep/wakefulness, *Sleep Med Rev, 2*(2), pp. 117-128.

Boivin, D. B., & Boudreau, P. (2014). *Impacts of shift work on sleep and circadian rhythms*. Pathol Biol (Paris), 62(5), 292-301. doi:10.1016/j.patbio.2014.08.001.

Caruso, C. C. (2014). *Negative impacts of shiftwork and long work hours*, *Rehabil Nurs, 39* (1), 16-25. doi:10.1002/rnj.107.

Chiba, S. (2012). [Sleep disorders in shift workers and life-style related disease], *Nihon Rinsho, 70* (7), pp. 1177-1182.

Culpepper, L. (2010). The social and economic burden of shift-work disorder, *J Fam Pract, 59* (1 Suppl), S3-S11.

Flo, E., Pallesen, S., Akerstedt, T., Mageroy, N., Moen, B. E., Gronli, J. . . . Bjorvatn, B. (2013). *Shift-related sleep problems vary according to work schedule*. Occup Environ Med, 70(4), 238-245. doi:10.1136/oemed-2012-101091.

Folkard, S., Lombardi, D. A., & Tucker, P. T. (2005). Shiftwork: safety, sleepiness and sleep, *Ind Health, 43* (1), pp. 20-23.

Hwang, A. R., Chung, H. S., Lim, Y. S., Lee, H. W., & Kim, C. J. (1991). [Effect of shift interval for the clinical nurse with respect to circadian rhythm], *Kanho Hakhoe Chi, 21* (2), pp. 129-149.

Kim, H. I., Jung, S. A., Choi, J. Y., Kim, S. E., Jung, H. K., Shim, K. N., & Yoo, K. (2013). *Impact of shiftwork on irritable bowel syndrome and functional dyspepsia*. J Korean Med Sci, 28(3), 431-437. doi:10.3346/jkms.2013.28.3.431.

Lin, P. C., Chen, C. H., Pan, S. M., Chen, Y. M., Pan, C. H., Hung, H. C., & Wu, M. T. (2015). *The association between rotating shift work and increased occupational stress in nurses.* J Occup Health. doi:10.1539/joh.13-0284-OA.

Lin, S. H., Liao, W. C., Chen, M. Y., & Fan, J. Y. (2014). *The impact of shift work on nurses' job stress, sleep quality and self-perceived health status.* J Nurs Manag, 22(5), 604-612. doi:10.1111/jonm.12020.

Mendes, S. S., & Martino, M. M. (2012). [Shift work: overall health state related to sleep in nursing workers], *Rev Esc Enferm USP, 46* (6), pp. 1471-1476.

Niu, S. F., Chu, H., Chung, M. H., Lin, C. C., Chang, Y. S., & Chou, K. R. (2013). *Sleep quality in nurses: a randomized clinical trial of day and night shift workers*. Biol Res Nurs, 15(3), 273-279. Doi: 10.1177/1099800412439459.

Oyane, N. M., Pallesen, S., Moen, B. E., Akerstedt, T., & Bjorvatn, B. (2013). *Associations between night work and anxiety, depression, insomnia, sleepiness and fatigue in a sample of Norwegian nurses*. PLoS One, 8(8), e70228. Doi: 10.1371/journal. Pone.0070228.

Palhares Vde, C., Corrente, J. E., & Matsubara, B. B. (2014). Association between sleep quality and quality of life in nursing professionals working rotating shifts, *Rev Saude Publica, 48* (4), pp. 594-601.

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

วนิดา ศรีฉายา[*]
พญ.ปองศิริ คุณงาม[**]

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงพรรณาเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 400 คน พบว่า ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ตัวอย่างส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 พักอาศัยที่หอพักเพียงคนเดียว ส่วนประสมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด ด้านความกังวลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยความกังวลคุณค่าทางโภชนาการมากที่สุด ด้านพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผู้บริโภคมีการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อประโยชน์ในด้านการลดน้ำหนัก โดยความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมากกว่า 701 บาทขึ้นไปต่อครั้ง และให้ความสำคัญกับการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารกลุ่มที่เพิ่มการเผาผลาญแบบเม็ด โดยมีเหตุผลคือคุณภาพสินค้ามากที่สุด ผู้บริโภคชอบซื้อที่ซุปเปอร์มาร์เก็ต/ห้างสรรพสินค้า โดยมีเหตุผลคือมีโปรโมชั่นพิเศษ ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมากที่สุด คือ พรีเซ็นเตอร์

ในการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ด้านส่วนประสมการตลาด และด้านความกังวลของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านรูปแบบดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 5) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความกังวลของผู้บริโภคที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงพรรณา (Descriptive research)

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง นักศึกษากลุ่มเพศที่3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี (ภาคปกติ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ปลายเปิด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ (1) ข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 4 ข้อ โดยข้อคำถามเป็นการเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ (2) ปัจจัยทางด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ส่วนประสมทางการตลาด ความกังวลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค จำนวน 28 ข้อ โดยข้อคำถามเป็นการวัดตามระดับช่วง(Interval Scale) ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค จำนวน 3 ข้อ เป็นข้อคำถามเป็นการเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ที่เหลือจำนวน 7 ข้อคำถามเป็นแบบวัดตามระดับช่วง(Interval Scale) ตามวิธีของ Likert Scale

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว นำแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด มาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติคำนวณหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการทดสอบสมมติฐานปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยใช้สถิติไค-สแควร์ Chi-square test, T-test, F-test, Pearson Correlation (r*)

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 (ร้อยละ 29.5) ในส่วนของที่พักอาศัยในปัจจุบันของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พักอาศัยที่หอพัก (ร้อยละ 54.3) พบว่าส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่คนเดียว (ร้อยละ 39.3) รายได้ต่อเดือนของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็น ผู้ที่มีรายได้ 7001-9000 บาทมากที่สุด (ร้อยละ 44.0)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านปัจจัยรูปแบบการดำเนินชีวิต ส่วนประสมทางการตลาด และความกังวลต่อการบริโภคบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปของผู้บริโภค

ปัจจัยทางด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับปัจจัยรูปแบบการดำเนินชีวิต ด้านความสนใจมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.86) และเมื่อพิจารณารายด้านจะเป็นดังนี้ ในด้านกิจกรรม ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการออกกำลังกายเป็นประจำสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย 3.60) ด้านความสนใจ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.04) ส่วนด้านความคิดเห็น ผู้บริโภคให้ความสำคัญเกี่ยวกับการที่มีสุขภาพดีที่มีประโยชน์(ค่าเฉลี่ย 4.07)

ปัจจัยทางด้านส่วนประสมทางการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดด้านผลิตภัณฑ์มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.80) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะเป็นดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากองค์กรที่น่าเชื่อถือ (ค่าเฉลี่ย 4.13) ด้านราคา ผู้บริโภคยินดีที่จะซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่มีราคาแพงแต่มีคุณภาพดี (ค่าเฉลี่ย 3.98) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผู้บริโภคให้ความสำคัญในเรื่องของความสะดวกในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (ค่าเฉลี่ย 3.68) และด้านการส่งเสริมการตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับกิจกรรมส่งเสริมการขายที่ก่อให้เกิดความต้องการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (มีค่าเฉลี่ย 3.81)

ปัจจัยทางด้านความกังวลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค ผู้บริโภคมีความกังวลต่อการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านความกังวลคุณค่าทางโภชนาการมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.85)และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะเป็นดังนี้ ในด้านความปลอดภัยทางอาหาร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับข้อมูลแหล่งที่ผลิต เวลาการผลิต วันหมดอายุที่มีในบรรจุภัณฑ์ (ค่าเฉลี่ย 3.93) ส่วนด้านความกังวลคุณค่าทางโภชนาการ ผู้บริโภคมีความกังวลในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการที่จะได้รับ(ค่าเฉลี่ย 3.95)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของผู้บริโภค

ผู้บริโภครับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อประโยชน์ในด้านการลดน้ำหนักมากที่สุด (ร้อยละ 35.5) ส่วนความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พบว่าผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเดือนละ 1 ครั้ง (ร้อยละ 39.5) ค่าใช้จ่ายในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พบว่า ผู้บริโภคมีค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมากกว่า 701 บาทขึ้นไป มากที่สุด (ร้อยละ 34) จากพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เมื่อพิจารณารายด้านจะเป็นดังนี้ ด้านกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อ ผู้บริโภคเลือกซื้อกลุ่มที่มีคุณสมบัติต้านอนุมูลอิสระ (ค่าเฉลี่ย 3.66) เหตุผลที่เลือกซื้อ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพของสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.83) รูปแบบที่ง่ายต่อการบริโภค ผู้บริโภคให้ความนิยมแบบเม็ด (ค่าเฉลี่ย 3.52) ด้านแหล่งที่ซื้อ ผู้บริโคนิยมซื้อที่ซุปเปอร์มาร์เก็ต (ค่าเฉลี่ย 3.41) เหตุผลที่เลือกซื้อจากสถานที่ดังกล่าว ผู้บริโภคให้ความสำคัญคือ ราคาถูก (ค่าเฉลี่ย 3.81) ในด้านของข้อมูลข่าวสาร ผู้บริโภคได้รับข้อมูลข่าวสาร

จากสื่อออนไลน์ (ค่าเฉลี่ย 3.73) และในด้านผู้ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับ พรีเซ็นเตอร์ (ค่าเฉลี่ย 3.88)

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

1.1 ชั้นปี ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างชั้นปีที่กำลังศึกษากับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร พบว่า ระดับชั้นปีที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในด้านผู้ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

1.2 แหล่งพักอาศัย ผลการทดสอบพบว่าแหล่งพักอาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็น

1.3 ผู้ร่วมพักอาศัย ผลการทดสอบพบว่า ผู้ร่วมพักอาศัยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 ในด้านประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่รับประทาน โดยกลุ่มที่อยู่อาศัยคนเดียวส่วนใหญ่ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อประโยชน์ในการลดน้ำหนัก ส่วนกลุ่มที่อยู่กับเพื่อน ครอบครัว และญาติ ส่วนใหญ่ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อบำรุงผิวพรรณ ผลการทดสอบพบว่าผู้ร่วมพักอาศัยที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่แตกต่างกัน ในทุกประเด็น

1.4 รายได้ต่อเดือน ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรายได้ต่อเดือนกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในด้านความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน พบว่ามีความสัมพันธ์กัน ผลการทดสอบความแตกต่างของรายได้ต่อเดือนกับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารพบว่าไม่มีความแตกต่างกันในทุกประเด็น

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

2.1 ปัจจัยด้านกิจกรรม ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจัยด้านกิจกรรม มีความสัมพันธ์กับปัจจัยพฤติกรรม ดังนี้ กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อ เหตุผลในการเลือกซื้อ รูปแบบที่ง่ายต่อการบริโภค สถานที่ที่ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารและผู้ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

2.2 ปัจจัยด้านความสนใจ ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตในเรื่องปัจจัยด้านความสนใจ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็น อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

2.3 ปัจจัยด้านความคิดเห็น ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า มีความสัมพันธ์กับปัจจัยพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็น อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

3.1 ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็น อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

3.2 ปัจจัยด้านราคา ผลการทดสอบพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับประโยชน์ของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่รับประทาน ความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน และค่าใช่จ่ายต่อครั้งในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็น อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

3.3 ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ระดับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มีความสัมพันธ์กันในประเด็น กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อ รูปแบบที่ง่ายต่อการบริโภค สถานที่ที่เลือกซื้อ เหตุผลที่ซื้อจากสถานที่ดังกล่าว อย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

3.4 ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด ผลการทดสอบพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็นอย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

สมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านความกังวลของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

4.1 ปัจจัยด้านความปลอดภัยทางอาหาร ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในทุกประเด็นอย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

4.2 ปัจจัยด้านความกังวลคุณค่าทางโภชนาการ ผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

พบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในทุกประเด็นอย่างมีนัยสำคัญ ($p > 0.05$)

อภิปรายผล

จากผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษาฯลฯ พบว่า การมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในด้านความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร ชุมทอง (2553)ที่ศึกษาอิทธิพลของเครื่องมือการสื่อสารแบบบูรณาการที่มีต่อ พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารบำรุงสมองและความจำ แต่แตกต่างจากงานวิจัยของสุภาพร ชุมทองที่รายได้ต่อเดือนมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ฯลฯ ด้านเหตุผลในการเลือกซื้อ ด้านสถานที่จำหน่าย ในขณะที่ไม่พบความแตกต่างจากงานวิจัยชิ้นนี้

จากผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ปัจจัยด้านรูปแบบการดำเนินชีวิต ในด้านกิจกรรม มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่เลือกซื้อ เหตุผลในการเลือกซื้อ รูปแบบที่ง่ายต่อการบริโภค สถานที่ที่ซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร แหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารและผู้ที่มีอิทธิพลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในด้านความสนใจ และด้านความคิดเห็นพบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในทุกประเด็น สอดคล้องกับแนวคิดของอดุลย์ จาตุรงคกุล (2543) กล่าวว่า การตัดสินใจของผู้ซื้อได้รับอิทธิพลส่วนหนึ่งจากรูปแบบการดำรงชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Allen, Machleit & Kleine (1992) ได้กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเรามีความหลากหลายวิถีทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีต ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนและสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกัน หรืออาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกลไกการผสมผสานของลักษณะเฉพาะตัวและประสบการณ์ในอดีตของผู้บริโภคแต่ละรายมาปฏิสัมพันธ์กับสภาวะแวดลอมทางสังคม ซึ่งส่งผลสู่วิถีการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของผู้บริโภค ในแต่ละ ช่วงของวงจรชีวิต

จากผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษาฯลฯ พบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสกสรร วีระสุข (2557) ที่ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารประเภทวิตามินในกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติด้านส่วนประสมทางการตลาดด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในรอบ 6

เดือน แต่ในขณะที่งานวิจัยชิ้นนี้ไม่พบความสัมพันธ์ด้านราคากับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร และสอดคล้องกับ ฐิตาภา พรหมสวาสดิ์ (2555) ได้ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารบำรุงสมองและความจำของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ประกอบไปด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารบำรุงสมอง

จากผลการทดสอบสมมติฐานที่ 4 ปัจจัยด้านความกังวลของผู้บริโภคเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารของนักศึกษากลุ่มเพศที่ 3 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า ปัจจัยด้านความปลอดภัยทางอาหาร และปัจจัยด้านความกังวลคุณค่าทางโภชนาการ มีความสัมพันธ์กับความถี่ในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในแต่ละเดือนและมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ในทุกประเด็น

ข้อเสนอแนะ

ข้อจำกัดจากงานวิจัยเล่มนี้ ดังนี้

1. เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างบางท่านที่ตอบแบบสอบถามไม่ใช่ผู้บริโภคที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นประจำจึงอาจทำให้ข้อมูลมีการคลาดเคลื่อน

2. แบบสอบถามมีข้อบกพร่องในใช้คำถามที่ไม่ชัดเจน ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน เช่น ความหมายของคำว่า พรีเซ็นเตอร์ ผู้วิจัยไม่ได้ให้ความหมายที่ชัดเจนว่าหมายถึง ดาราที่มีชื่อเสียง หรือจากกลุ่มที่มีการรีวิวสินค้า เป็นต้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2546). *การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่7). กรุงเทพมหนคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กีรติ หลิน. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อบะหมี่กึ่งสำเร็จรูปของผู้บริโภคในเมืองเซินเจิ้น มณฑลกวางตุ้ง สาธารณรัฐประชาชนจีน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จันทร์จิรา คำสุข. (2549). *การเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารด้านผิวพรรณของวัยรุ่นในห้างสรรพสินค้าจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชนก กลิ่นสุวรรณ. (2544). *ปัจจัยทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

นวลจันท์ อังศุภากรการ. (2544). *ศึกษาพฤติกรรมและปัจจัยทางการตลาดที่ผู้บริโภคใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ภาษาต่างประเทศ

Allen, C. T., Machleit, K. A., & Kleine, S. S. (1992). A comparison of attitudes and emotions as predictors of behavior at diverse levels of behavioral experience, *Journal of consumer research,* pp. 493-504.

Chiu, H. Y., Tsai, P. S., Lee, C. C., Liu, Y. T., Huang, H. C., & Chen, P. Y. (2014). The Association Between Use of Dietary Supplements and Headache or Migraine Complaints, *Headache: The Journal of Head & Face Pain, 54* (2), pp. 355-363.

การศึกษาประสิทธิภาพของการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนังเพื่อรักษารอยแตกลายสีขาว

พญ.วิจิตรา วิมลชัยฤกษ์[*]
ศาสตราจารย์ ดร.พรเทพ เทียนสิวากุล[**]

บทคัดย่อ

รอยแตกลายสีขาวเป็นปัญหาที่เกิดจากการมีแผลเป็นในชั้นหนังแท้ พบได้บ่อยในเวชปฏิบัติ ถึงแม้จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพกายร้ายแรง แต่ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิต แนวทางการรักษามีมากมายแต่ยังไม่มีทางเลือกใดที่ให้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างมีหลักฐานเชิงประจักษ์ ปัจจุบันเริ่มมีการฉีดรักษาด้วยพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองแต่ยังไม่มีการศึกษาประสิทธิภาพและความปลอดภัย

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่องประสิทธิภาพและความปลอดภัยของการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนังในการรักษารอยแตกลาย เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ ได้ทำการศึกษาในอาสาสมัครชายและหญิง อายุ 20-50 ปี จำนวน 6 คน ทำการสุ่มโดยได้รับการฉีดด้วยพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองข้างหนึ่ง และอีกข้างได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ ทุก 2 สัปดาห์ รวม 4 ครั้ง ประเมินผลหลังให้การรักษาครั้งสุดท้าย 2 สัปดาห์ด้วยการวัดความกว้าง ความยาว ของรอยแตกลายด้วยเวอร์เนียร์ และนับจำนวนเส้น วัดค่าความหยาบเฉลี่ยด้วยเครื่องวิซิโอสแกน วีซี 98 และตอบแบบสอบถามเรื่องรอยแตกลายมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ประเมินผลข้างเคียง สอบถามความพึงพอใจของอาสาสมัครและประเมินจากภาพถ่ายโดยแพทย์ผิวหนังที่ไม่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน วิเคราะห์โดยใช้สถิติ Wilcoxon signed-ranks test โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05

ผลการศึกษา: ผู้เข้าร่วมงานวิจัยทั้ง 6 ราย เข้าร่วมจนจบโครงการ กลุ่มที่รักษาด้วยวิธีการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนังพบการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งค่าความกว้าง ($p = 0.002$) ความยาว ($p = 0.002$) ค่าความหยาบเฉลี่ย ($p = 0.002$) เมื่อเปรียบเทียบกับการฉีดด้วยน้ำเกลือพบการเปลี่ยนแปลงลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งค่าความกว้าง ($p = 0.04$) และความยาว ($p = 0.003$) จากแบบสอบถามเรื่องรอยแตกลายมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ส่วนใหญ่มีคะแนนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.034$) ผลการประเมินการรักษาจากภาพถ่ายพบการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นไม่แตกต่างกัน

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ
คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(p = 0.370) ความพึงพอใจของอาสาสมัครต่อการรักษารอยแตกลายในกลุ่มที่รับการรักษาด้วยวิธีฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองมากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p = 0.005) ผลข้างเคียงทั้งอาการปวด บวม แสบ และช้ำ จากการรักษาทั้ง 2 กลุ่มใกล้เคียงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบเพียงเล็กน้อยและใช้เวลาน้อยกว่า 10 วันในการหายจากอาการดังกล่าวได้เอง

สรุปว่าการรักษารอยแตกลายสีขาวด้วยวิธีการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนัง ช่วยลดขนาดความกว้าง ความยาว และค่าความหยาบเฉลี่ย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาสาสมัครพึงพอใจผลการรักษาในด้านที่ฉีดด้วยพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองมากกว่าอีกด้านที่ฉีดด้วยน้ำเกลือ ความปลอดภัยจากการฉีดด้วยพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองไม่แตกต่างจากการฉีดด้วยน้ำเกลือ ส่วนใหญ่อาสาสมัครมีความมั่นใจในตนเองเพิ่มขึ้น

บทนำ

รอยแตกลาย (Striae distensae) เป็นปัญหาที่พบได้บ่อย ถึงแม้จะไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพกายร้ายแรง แต่อาจก่อให้เกิดปัญหาทางสุขภาพจิตได้ (4) ในปี 1936 Nardelli เป็นคนแรกที่ค้นพบรอยแตกลาย เรียกว่า "Striae atrophicae" (12) สาเหตุของการเกิดรอยแตกลายยังไม่แน่ชัด แต่มีข้อมูลสนับสนุนว่าอาจเกิดจาก 1. ปัจจัยทางกายภาพ เช่น น้ำหนักเพิ่มขึ้นมาก ส่งผลให้มีการยืดตัวของผิวหนังมากผิดปกติ 2. ฮอร์โมน เช่น ในช่วงมีการเจริญเติบโตเร็วของวัยรุ่น หญิงตั้งครรภ์ ผลจากการใช้ยาสเตียรอยด์เป็นเวลานาน 3. พันธุกรรมที่มีการสร้างคอลลาเจนผิดปกติ เช่น Marfan syndrome (8) มักพบหลายตำแหน่ง มีลักษณะสมมาตร ในเด็กผู้ชายมักพบบริเวณต้นขาด้านนอก เด็กผู้หญิงมักพบบริเวณต้นขา สะโพกและหน้าอก (11) หญิงตั้งครรภ์มักพบบริเวณหน้าท้อง หน้าอก และต้นขา ความชุกของการเกิดรอยแตกลาย โดยเฉลี่ยพบในวัยรุ่น 40-70% หญิงตั้งครรภ์ 90% (13) ลักษณะทางคลินิกเป็นเส้นแตกเป็นริ้ว ๆ หรือเป็นรูปกระสวย มี 2 ระยะคือ ระยะแรก Striae rubra (immature striae distensae) มีสีแดงและแบน ระยะที่สองคือ Striae alba (mature striae distensae) มีสีซีดขาว ผิวยุบตัวและบางลง มีริ้วรอยเหี่ยวย่นเกิดขึ้นได้ (5)

ปัจจุบันมีทางเลือกในการรักษามากมาย เช่น การทายา (เช่น tretinoin, glycolic acid) การกรอผิว การผลัดเซลล์ผิวด้วยสารเคมี เลเซอร์ (ablative lasers เช่น CO2 laser. non-ablative lasers เช่น pulse-dye laser, 1064-nm Nd-YAG laser, fractional photothermolysis และ radiofrequency device) (11) แต่ยังไม่มีทางเลือกใดที่ให้ผลเป็นที่น่าพอใจอย่างมีหลักฐานเชิงประจักษ์ (7)

พลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเอง (autologous platelet-rich plasma: PRP) ได้ถูกนำมาใช้ในการรักษามากขึ้นในศาสตร์ตจวิทยาและความสวยงาม เช่น ผมร่วง หลุมสิว

ฟื้นฟูผิวหน้าให้ดูอ่อนเยาว์ ลดริ้วรอยบนใบหน้า รวมถึงได้นำมาใช้ร่วมกับวิธีอื่น ๆ ในการรักษารอยแตกลาย เนื่องจากคุณสมบัติของ PRP มี bioactive proteins รวมถึง growth factors ที่หลากหลายและมีปริมาณมาก เช่น epidermal growth factor, platelet-derived growth factor, vascular endothelial growth factor เป็นต้น ส่งผลให้เกิดกระบวนการซ่อมแซมแผลได้อย่างสมบูรณ์และเร็วยิ่งขึ้น (3)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนัง ในการรักษารอยแตกลาย เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ
2. เพื่อศึกษาผลข้างเคียงที่อาจเกิดจากการรักษารอยแตกลายด้วยวิธีการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเอง (PRP) ได้แก่ อาการปวด แสบ ช้ำ หรือบวม รวมถึงระยะเวลา (duration) ที่หายจากอาการดังกล่าว

สมมติฐานของการวิจัย

การฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนังเพื่อรักษารอยแตกลายได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพดีกว่า เมื่อเปรียบเทียบกลับกลุ่มควบคุมที่ฉีดน้ำเกลือเข้าชั้นผิวหนัง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบผลการรักษารอยแตกลายชนิดสีขาวและผลข้างเคียงของการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนัง
2. เพื่อเป็นทางเลือกใหม่ที่มีประสิทธิภาพสำหรับการรักษารอยแตกลายชนิดสีขาว
3. เพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนเรื่องรอยแตกลายชนิดสีขาวมีผลต่อภาวะจิตใจ เมื่อผลการรักษาดีขึ้นส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
4. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับการรักษารอยแตกลายชนิดสีขาวต่อไป

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม ตัวอย่างคือ อาสาสมัครทั้งเพศชายและเพศหญิงอายุ 20-50 ปี ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นรอยแตกลายระยะสุดท้าย(Striae alba) บริเวณสะโพกหรือก้นทั้ง 2 ข้างที่มารับการรักษาที่คลินิกเอกชนแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร โดยอาสาสมัคร สมัครใจยินยอมเข้าโครงการวิจัยและสามารถมาติดตามการรักษาอย่างต่อเนื่องได้ กำหนดขนาดตัวอย่าง 6 ราย 12 ตำแหน่ง โดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ B.J. Kim และคณะ (9)

ทำการสุ่มโดยวิธีการจับสลากเพื่อเลือกข้างที่ได้รับการฉีดด้วย PRP คือกลุ่ม A ฉีด PRPด้านขวา กลุ่ม B คือฉีด PRPด้านซ้าย ด้านที่เหลือได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1. ซักประวัติข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครและบันทึกประวัติเบื้องต้น
2. การตรวจร่างกาย
   2.1 บันทึก skin type ตามหลักของ Fitzpatrick
   2.2 กำหนดตำแหน่งอ้างอิงเพื่อใช้กำหนดขอบเขตบริเวณที่จะทำการรักษา ขนาดกว้าง 4 เซนติเมตร ยาว 10 เซนติเมตร
   2.3 บันทึกลักษณะ ตำแหน่ง จำนวน ขนาดความกว้างที่กว้างที่สุด (maximal width) โดยใช้เวอร์เนียร์ ความยาวรวม (sum of length) ของรอยแตกลายระยะสุดท้าย
3. ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบสอบถามว่า รอยแตกลายมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจ ก่อนให้การรักษาเปรียบเทียบกับหลังให้การรักษาครั้งสุดท้าย 2 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 8)
4. เตรียม PRP ตาม protocol ที่กำหนด
5. ถ่ายรูปด้วยกล้องดิจิตอล Olympus บริเวณรอยแตกลายที่ทำการรักษา เป็นภาพตรงตั้งฉากกับรอยแตกลาย ด้านซ้ายและขวาอย่างละ 1 ภาพ เพื่อใช้ในการประเมินผลจากภาพถ่ายเปรียบเทียบก่อนและหลังการรักษาครั้งสุดท้าย 2 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 8) โดยแพทย์ผิวหนัง 3 ท่านที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย
6. ประเมินค่าความหยาบเฉลี่ยของรอยแตกลาย(R3) ด้วยเครื่อง Visioscan® VC98 โดยตรวจ 6 ค่าแล้วหาค่าเฉลี่ย
7. ทายาชาบริเวณรอยแตกลายที่จะฉีดรักษานาน 45-60 นาที
8. ให้อาสาสมัครหลับตาก่อนทำการฉีด ปริมาณยาที่ใช้ 0.05 มิลลิลิตร/จุด ห่างกันจุดละ 0.5 เซนติเมตรทั้งแนวนอนและแนวตั้ง (รวม 40 จุด ปริมาตรยาที่ใช้ 2 มิลลิลิตร)
9. ประเมินผลข้างเคียงจากการรักษาทั้ง 2 กลุ่ม รวมถึงระยะเวลาที่หายจากอาการดังกล่าว
   9.1 ความปวด: 0 (ไม่ปวดเลย) ถึง 10 (ปวดที่สุดในชีวิต)
   9.2 บวม: คะแนน 0-3
      0 = ไม่บวมเลย
      1 = บวมเป็นจุดเล็กมากไม่เกิน 3 มิลลิเมตร
      2 = บวมปานกลาง มากกว่า 3 มิลลิเมตร แต่ไม่รวมเป็นแผ่น
      3 = บวมมากรวมเป็นแผ่นเดียวกัน
   9.3 รู้สึกแสบร้อน: คะแนน 0 (ไม่แสบเลย) ถึง 3 (แสบเหมือนน้ำร้อนลวก)
   9.4 อาการช้ำ: คะแนน 0 (ไม่ช้ำเลย) ถึง 3 (ช้ำมากที่สุด)

10. นัดอาสาสมัครที่เข้าร่วมงานวิจัยทุก 2 สัปดาห์ อีก 3 ครั้ง รวมให้การรักษา 4 ครั้ง (สัปดาห์ที่ 0, 2, 4 และ 6) เพื่อรับการรักษาด้วยการฉีด PRP ตามข้อ 3.6 เทียบกับน้ำเกลือ

11. นัดอาสาสมัครที่เข้าร่วมงานวิจัยภายหลังจากการให้การรักษาครั้งสุดท้าย 2 สัปดาห์ (สัปดาห์ที่ 8) เพื่อรับการประเมินผลตามข้อที่ 3.4, 3.5, 3.7 และ 3.8 และให้อาสาสมัครที่เข้าร่วมประเมินความพึงพอใจต่อผลการรักษาเปรียบเทียบทั้ง 2 กลุ่ม และฉีด PRP ในข้างควบคุมตามความต้องการของอาสาสมัคร โดยใช้ quartile grading scale คือ

0 = not satisfied (ไม่พึงพอใจ)

1 = slightly satisfied (พึงพอใจเล็กน้อย)

2 = satisfied (พึงพอใจปานกลาง)

3 = very satisfied (พึงพอใจมาก)

4 = extremely satisfied (พึงพอใจมากที่สุด)

12. รวบรวมข้อมูล บันทึกผล วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

13. อภิปรายและสรุปผลงานวิจัย

ขั้นตอนการเตรียม PRP ตาม protocol ที่กำหนด ในห้องที่มีอุณหภูมิ 20-22 องศาเซลเซียส (Amable PR, et al. 2013) ดังต่อไปนี้

1. เจาะเลือดผู้เข้าร่วมวิจัยจากเส้นเลือดดำบริเวณข้อพับแขนด้านใน (median cubital vein) ปริมาตร 23 ml แบ่ง 0.5 ml ใส่หลอด EDTA เพื่อส่งตรวจนับเกล็ดเลือดจาก whole blood

2. นำเลือดส่วนที่เหลือใส่ในหลอดที่มี anticoagulant sterile sodium citrate 3.8% ในอัตราส่วน 10:1 ml เพื่อนำไปปั่นครั้งแรกด้วยเครื่อง centrifuge 1,500 RPM นาน 10 นาที (Soft spin)

3. แยกส่วนของ plasma ชั้นบนออกมาด้วยปิเปต แบ่ง 0.5 ml เพื่อส่งตรวจนับเกล็ดเลือด และส่วนที่เหลือนำเข้าสู้ขั้นตอนการปั่นรอบที่ 2 ด้วยค่า 4,500 RPM นาน 30 นาที

4. ดูด ¾ ส่วนบน ซึ่งเป็นส่วนของ Platelet Poor Plasma (PPP) ทิ้งไป เก็บ ¼ ส่วนด้านล่างไว้ซึ่งเป็นส่วนของ Platelet Rich Plasma (PRP)

5. ดูด PRP แบ่งงออกมา 0.5 ml เพื่อแบ่งส่งตรวจนับเกล็ดเลือด

6. Activation Platelet ด้วยการเติม 25mM 10% CaCl2 ในอัตราส่วน 0.1 ml of CaCl2: 1 ml of PRP นำไปแช่ใน water bath ที่อุณหภูมิ 37 Celsius นาน 1 ชั่วโมง

7. แบ่ง 0.2 ml ส่งตรวจ ELISA เพื่อประเมินปริมาณ growth factors: PDGF-AB ส่วนที่เหลือนำไปปั่นรอบที่ 3 เพื่อให้เกล็ดเลือดตกตะกอนด้วยค่า 3,500 RPM นาน 10 นาที ได้ PRP พร้อมฉีดให้อาสาสมัคร

ผลการวิจัย

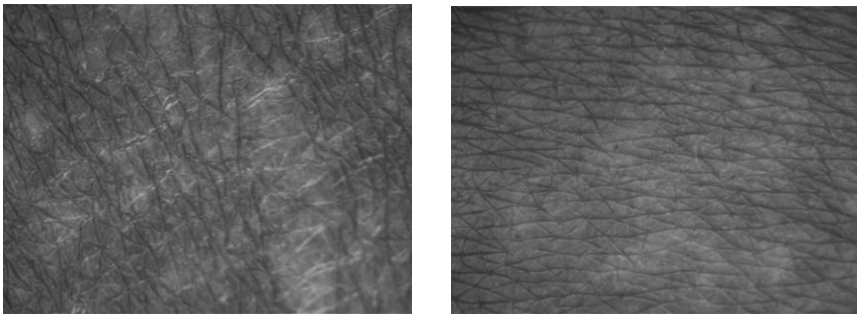
1. ลักษณะทั่วไปของอาสาสมัครทั้ง 6 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 5 ราย (ร้อยละ 83.3) อายุเฉลี่ย 27 ปี (สูงสุด 42 ปี ต่ำสุด 24 ปี) ระยะเวลาที่เป็นเฉลี่ย 13 ปี (สูงสุด 20 ปี น้อยสุด 10 ปี) ส่วนใหญ่มีสีผิวแบ่งตาม Fitzpatrick's skin type ชนิดที่ 3 (ร้อยละ 50) รองลงมาเป็นชนิดที่ 4 (ร้อยละ33.3) ตำแหน่งที่ฉีดรักษามากสุดคือ บริเวณก้น (ร้อยละ 58.3) รองลงมาคือ ต้นขา (ร้อยละ 41.7)

2. พิจารณาก่อนการรักษาเปรียบเทียบค่าระหว่างสองกลุ่ม พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันของความยาว ($p = 0.530$) จำนวนเส้น ($p = 0.387$) และค่าความหยาบเฉลี่ย R3 ($p = 0.117$) แต่มีความกว้างที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ($p = 0.010$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่ามัธยฐานความกว้าง ความยาว จำนวนรอยแตกลาย และค่าความหยาบเฉลี่ยของรอยแตกลาย R3 ระหว่างกลุ่มที่รักษาด้วยวิธีการฉีด PRP เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ (NSS) ก่อนให้การรักษา และเปรียบเทียบผลระหว่างสองกลุ่มโดยวิธี Wilcoxon Signed Ranks Test

	Autologous PRP	Control	Asymp. Sig. (2-tailed)
ความกว้าง (mm)	5	4.53	0.010*
ความยาว (mm)	456.5	408.50	0.530
จำนวนเส้น	22	23	0.387
R3 (μm)	30.83	31.08	0.117

ตัวอย่างภาพถ่ายรอยแตกลายสีขาวโดยเครื่อง Visioscan® VC98 ของอาสาสมัครตำแหน่งที่ 6

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายโดยเครื่อง Visioscan® VC98 ของอาสาสมัครตำแหน่งที่ 6 กลุ่มที่ฉีด Autologous PRP เปรียบเทียบก่อนการรักษา (ภาพซ้าย) และหลังการรักษาครบ (ภาพขวา)

3. ในกลุ่มที่ฉีดด้วย PRP มีค่าลดลงมากกว่าทั้งด้านขนาดความกว้าง ความยาว และจำนวนเส้นของรอยแตกลาย คิดเป็นร้อยละ 31 (p = 0.002), 35.16 (p = 0.002) และ 11.36 (p = 0.478) ตามลำดับ เมื่อเทียบกับอีกกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือลดลงร้อยละ 14.35 (p = 0.040), 28.15 (p = 0.003) และ 6.52 (p = 0.423) ตามลำดับ สำหรับค่าความหยาบเฉลี่ย R3 ลดลงทั้งสองกลุ่ม โดยในกลุ่มที่ฉีดด้วย Autologous PRP คิดเป็นร้อยละ 8.92 (p = 0.002) และในกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือ คิดเป็นร้อยละ 9.42 (p = 0.136)

เมื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการรักษาในแต่ละกลุ่ม พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ได้แก่ การลดลงของความกว้างในกลุ่มที่ฉีด PRP (p = 0.002) และในกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือ (p = 0.040) การลดลงของความยาว ในกลุ่มที่ฉีด PRP (p = 0.002) และในกลุ่มที่ฉีดด้วยน้ำเกลือ (p = 0.003) และการลดลงของความหยาบเฉลี่ย R3 เฉพาะในกลุ่มที่ฉีด PRP เข้าชั้นผิวหนัง (p = 0.002) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละการเปลี่ยนแปลงที่ลดลงของค่ามัธยฐานความกว้าง ความยาว จำนวนรอยแตกลายและค่าความหยาบเฉลี่ย R3 ระหว่างกลุ่มที่รักษาด้วยวิธีการฉีด PRP เข้าชั้นผิวหนังและกลุ่มควบคุมที่ฉีดน้ำเกลือ โดยเปรียบเทียบก่อน และหลังการรักษาครบ 4 ครั้ง (สัปดาห์ที่ 8) และเปรียบเทียบค่าระหว่างสองกลุ่มโดยวิธี Wilcoxon Signed Ranks Test

ค่ามัธยฐาน	Autologous PRP			Asymp. Sig. (2-tailed)	NSS			Asymp. Sig. (2-tailed)
	ก่อนการรักษา	หลังรักษา	ร้อยละที่ลดลง		ก่อนการรักษา	หลังรักษา	ร้อยละที่ลดลง	
ความกว้าง (มิลลิเมตร)	5	3.45	31	0.002*	4.53	3.88	14.35	0.040*
ความยาว (มิลลิเมตร)	456.5	296	35.16	0.002*	408.50	293.50	28.15	0.003*
จำนวนเส้น	22	19.50	11.36	0.478	23	21.50	6.52	0.423
R3 (ไมโครเมตร)	30.83	28.08	8.92	0.002*	31.08	28.15	9.42	0.136

จากงานวิจัย DH. Suh และคณะ (14) รักษารอยแตกลายด้วย PRP ร่วมกับเลเซอร์ พบว่า ลดขนาดความกว้างที่มากที่สุดของรอยแตกลายได้ ลดลง 0.48 มิลลิเมตร คิดเป็นร้อยละ 64 ซึ่งมากกว่างานวิจัยฉบับนี้ อาจเนื่องมาจากประเมินผลในเดือนที่ 4 หลังจากการฉีดครั้งแรก

ซึ่งต่างจากงานวิจัยฉบับนี้ที่ประเมินในเดือนที่ 2 ดังนั้นจึงเห็นผลของการรักษาที่ดีกว่า ถึงอย่างไรก็ตามก็มีแนวโน้มหลังจากรักษาด้วยการฉีด PRP ทำให้ขนาดความกว้างของรอยแตกลายนั้นลดลงได้ จากงานวิจัย กนกพร เรมกานนท์ (1) พบว่าค่าความหยาบเฉลี่ยหน้าต่อใบหูลดลงเรื่อย ๆ ภายหลังฉีดครั้งที่ 2 และเมื่อประเมินในเดือนที่ 2 พบค่าลดลง ในกลุ่ม PRP ร้อยละ 23.28 และในกลุ่มน้ำเกลือ ร้อยละ 22.4 ไม่พบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม (p = 0.947, Repeated Anova)

4. เนื่องจากผลเลือดในตอนแรกมีค่าความเข้มข้นของเกล็ดเลือดใน PRP น้อยลง จึงมีการพัฒนา Protocolใหม่คือ ปั่นรอบแรก 1500 RPM นาน 10 นาที ปั่นรอบสอง 4500 RPM นาน 30 นาที และปั่นรอบสาม 3500 RPM นาน 10 นาที พบว่าความเข้มข้นของเกล็ดเลือดใน PRP เพิ่มขึ้นประมาณ 1 ถึง 4 เท่า เมื่อเทียบกับความเข้มข้นใน Whole blood (WB)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยของกนกพร เรมกานนท์(1) พบปัญหาจากผลเลือดที่ตรวจน้อยกว่าค่าที่ควรจะได้ มีความแปรปรวนของผลเลือดเช่นเดียวกัน จึงได้ปรับความเร็วในการปั่น พบว่ามีค่ามากกว่า baseline 1-2 เท่า

ความเข้มข้นของ PDGF – AB มีค่า 8 – 42 ng/ml ค่ามัธยฐาน 19.85 ng/ml ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่าง ค่าความเข้มข้นของ PDGF –AB กับค่าความเข้มข้นเกล็ดเลือดในพลาสมาที่มีเกล็ดเลือด (0.242) และความจำนวนเท่าของปริมาณเกล็ดเลือดที่เพิ่มขึ้น (0.347)

5. การประเมินผลความพึงพอใจในการรักษารอยแตกลาย พบว่ากลุ่มที่ฉีด PRP อาสาสมัครพึงพอใจมาก (66.7%) – มากที่สุด (33.3%) ค่าเฉลี่ยพึงพอใจ 3.33/4 คะแนน กลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือ พึงพอใจปานกลาง (33.3%) – พึงพอใจมาก (66.7%) ค่าเฉลี่ยพึงพอใจ 2.67/4 คะแนน อาสาสมัครมีความพึงพอใจต่อการรักษารอยแตกลายในกลุ่มที่ฉีด PRP มากกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value = 0.005, Wilcoxon Signed Ranks Test)

จากงานวิจัยของ IS. Kim และคณะ (10) ไม่มีอาสาสมัครคนไหนที่ระบุว่าหลังการรักษารอยแตกลายแย่ลง โดยรวมพึงพอใจ 63.2% เช่นเดียวกับงานวิจัยของ DH. Suh และคณะ (14) อาสาสมัครชอบมากถึงมากที่สุดรวม ร้อยละ 72.2 เมื่อพิจารณาเฉพาะในกลุ่มแรกที่ได้รับการรักษารอยแตกลายด้วยการฉีด PRP ในงานวิจัยของ ZA. Ibrahim และคณะ (7) ส่วนใหญ่ผู้ป่วยพึงพอใจมาก ร้อยละ 30.4, พึงพอใจปานกลาง ร้อยละ 30.4, พึงพอใจเล็กน้อย ร้อยละ 26.1 และไม่พึงพอใจ ร้อยละ 13 มีความพึงพอใจต่อการรักษาด้วย PRP มากกว่าการกรอผิว ($p<0.001$)

6. ผลข้างเคียงของการรักษา

ความเจ็บปวด ในกลุ่มที่ฉีด PRP มีค่ามัธยฐาน 3/10 คะแนน (คะแนนสูงสุด 9/10 1 ราย คะแนนน้อยที่สุด 0/10 1 ราย) และกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือ มีค่ามัธยฐาน 2/10 คะแนน (คะแนนสูงสุด 5/10 1 ราย คะแนนน้อยที่สุด 0/10 1 ราย) ไม่พบความแตกต่างระหว่างสอง

กลุ่ม (p- value = 0.109, Wilcoxon Signed Ranks Test) อาการหายหลังจากฉีดภายใน 15 นาที

อาการบวม พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีค่ามัธยฐาน 1/3 คะแนน ใช้ระยะเวลาในการหายประมาณ 0-3 วัน ไม่พบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม (p- value = 0.157, Wilcoxon Signed Ranks Test)

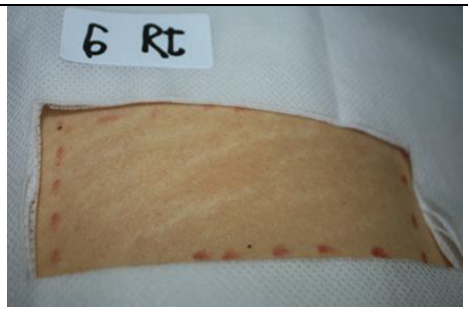
อาการแสบร้อน พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีค่ามัธยฐาน 0/3 คะแนน โดยในกลุ่มที่ฉีด PRP มีคะแนนสูงสุด 3/3 1 ราย และคะแนนน้อยที่สุด 0/3 4 ราย ใช้ระยะเวลาในการหาย 1 วัน ในกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือทุกคนไม่รู้สึกแสบ ไม่พบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม (p- value = 0.180, Wilcoxon Signed Ranks Test)

อาการช้ำ พบว่าทั้ง 2 กลุ่ม มีค่ามัธยฐาน 1/3 คะแนน ใช้ระยะเวลาในการหายประมาณ 5-10 วัน ไม่พบความแตกต่างระหว่างสองกลุ่ม (p- value = .157, Wilcoxon Signed Ranks Test)

จะเห็นได้ว่า ผลข้างเคียงจากการรักษาทั้ง 2 กลุ่มใกล้เคียงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาการข้างเคียงเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อยและใช้เวลาน้อยกว่า 10 วันในการหายจากอาการดังกล่าว เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กนกพร เรมกานนท์ (1) ที่พบเพียงแค่รอยแดงหายได้เองใน 24 ชั่วโมง อาการบวมและรอยช้ำอาการค่อย ๆดีขึ้นเอง ไม่พบผลข้างเคียงใดที่รุนแรง ความเจ็บปวดจากการได้รับการฉีดด้วย PRP มีค่ามากกว่า NSS เล็กน้อยใกล้เคียงกับผลงานวิจัยของ อมรรัตน์ รุ่งจรูญธนกุล (2)

7. การประเมินผลการรักษาจากภาพถ่ายของผู้ป่วยโดยแพทย์ 3 ท่านที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัย พบการเปลี่ยนแปลงดีขึ้นทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มที่ฉีด PRP พบการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยดีขึ้นเล็กน้อยถึงดีขึ้นยอดเยี่ยม มีคะแนนเฉลี่ย 2.4/4 คะแนน สำหรับกลุ่มที่ฉีดน้ำเกลือ พบการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยดีขึ้นเล็กน้อยถึงดีขึ้นมาก มีค่าเฉลี่ย 2.3/4 คะแนน ไม่พบความแตกต่างของการประเมินผลการรักษาโดยแพทย์ระหว่าง 2 กลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (P-value = .370, Wilcoxon Signed Ranks Test) เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กนกพร เรมกานนท์ (1) (p= 0.687, McNemar test) ผลการการประเมินการรักษาโดยรวมในเดือนที่ 3 พบว่าทั้งสองกลุ่มเกินครึ่งไม่พบการเปลี่ยนแปลง และงานวิจัยของ อมรรัตน์ รุ่งจรูญธนกุล (2) ที่ประเมินในเดือนที่ 6 มากกว่าร้อยละ 80 ไม่พบการเปลี่ยนทั้งสองกลุ่ม จากงานวิจัยของ Ibrahim ZA. และคณะ (7) ในกลุ่มแรกที่ได้รับการรักษาด้วย PRP แพทย์ส่วนใหญ่ประเมินว่า ดีขึ้นปานกลาง (2 คะแนน) ร้อยละ 30.4 และดีขึ้นมาก (3 คะแนน) ร้อยละ 26.1 ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มที่สองที่รักษาด้วยการทำกรอผิว มากกว่าร้อยละ 60 ประเมินว่าไม่พบการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างภาพถ่ายของอาสาสมัครเปรียบเทียบก่อนและหลังการรักษาครบ ในสัปดาห์ที่ 8

	ก่อนการรักษา	หลังการรักษาครบในสัปดาห์ที่ 8
PRP		
NSS		

ภาพที่ 2 ภาพถ่ายรอยแตกลายของอาสาสมัครตำแหน่งที่ 6 เปรียบเทียบก่อนการรักษา (ภาพซ้าย) และหลังการรักษา (ภาพขวา) ภาพบนแสดงด้านที่ได้รับการฉีดรักษาด้วย Autologous PRP และภาพล่างแสดงด้านที่ได้รับการรักษาด้วยการฉีดน้ำเกลือ

8. จากผลประเมิน stretch mark disability ส่วนใหญ่มีผลรวมคะแนนลดลง 4 คะแนน (ร้อยละ 66.67) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนระหว่างก่อนและหลังการรักษา โดยใช้สถิติ Wilcoxon Signed Ranks Test พบว่าคะแนนทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ($p = 0.034$) จากงานวิจัยของ M. Gandy และคณะ (6) จากแบบสอบถาม Post-Gravid Stretch Mark Questionnaire Results ลดลง 4 คะแนน จากการที่มองเห็นรอยแตกลายเป็นความผิดปกติน้อยลง เช่นเดียวกับงานวิจัยฉบับนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่อาสาสมัครมองว่ารอยแตกลายเป็นความผิดปกติน้อยลง (3 ราย) ส่งผลต่อความมั่นใจในตนเองน้อยลง (1 ราย) และกล้าที่จะใส่ชุดว่ายน้ำแบบเปิดเผยมากยิ่งขึ้น (1 ราย)

สรุป

รอยแตกลายสามารถรักษาได้หลายวิธี ซึ่งในแต่ละวิธีนั้นให้ผลการรักษาและมีผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นแตกต่างกันไป

จากผลการศึกษาพบว่า การรักษารอยแตกลายด้วยวิธีการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเองเข้าชั้นผิวหนัง ช่วยลดขนาดความกว้าง ความยาว และค่าเฉลี่ยความหยาบ R3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากแบบสอบถาม stretch mark disability พบความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังการรักษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะอาสาสมัครมองเห็นว่ารอยแตกลายเป็นความผิดปกติน้อยลงและส่งผลเสียต่อความมั่นใจในตนเองน้อยลง

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของผิวหนังเมื่อได้รับการบาดเจ็บนั้น กระบวนการซ่อมแซมจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ที่ 6-9 เดือน การติดตามการรักษาในงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านเวลาสามารถติดตามการรักษาได้เพียง 8 สัปดาห์ ซึ่งอาจทำให้ไม่เห็นผลการรักษาที่มากที่สุดที่ควรจะเกิดขึ้นได้

ผลข้างเคียงทั้งด้านความเจ็บปวด อาการบวม อาการแสบร้อน และอาการช้ำ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างสองกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มจำนวนประชากรที่มีรอยแตกลายในแต่ละตำแหน่งเพื่อให้เห็นผลการรักษาที่ชัดเจนมากขึ้น และเปรียบเทียบผลการรักษาในแต่ละตำแหน่ง
2. ควรเพิ่มระยะเวลาในการติดตามผลการรักษาให้นานมากขึ้นประมาณ 6-9 เดือน เพื่อให้เห็นผลการรักษาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
3. ควรมีการประเมินผลการรักษาทางด้านจุลกายวิภาคเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของคอลลาเจนและอิลาสติน ดังเช่นงานวิจัยของ กนกพร เรมกานนท์ (1) ได้ทำการตรวจชิ้นเนื้ออาสาสมัคร 3 ราย ในเดือนที่ 3 พบว่ามีการเพิ่มจำนวนของมัดคอลลาเจนและเส้นใยอิลาสติน
4. งานวิจัยในคลินิกเอกชนมีปัญหาเรื่องความพร้อมในการตรวจหาทางห้องปฏิบัติการ ทำให้ผลเลือดมีความแปรปรวนสูง ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็พบได้ในผลงานวิจัยของ กนกพร เรมกานนท์ (1) ควรตรวจ cytokine อื่นๆ เพิ่มเติม เช่น PDGF-AA หรือ TGF-β เป็นต้น
5. ควรใช้เครื่องมือทันสมัยอื่น ๆ เช่น cutometer ตรวจหาความยืดหยุ่นของผิวหนัง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กนกพร เรมกานนท์. (2553). *การศึกษาประสิทธิภาพของพลาสมาที่มีปริมาณเกล็ดเลือดเข้มข้นโดยการฉีดเข้าในผิวหนังต่อการลดริ้วรอยและความเรียบของผิวหนังบริเวณใบหน้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อมรรัตน์ รุ่งจรูญธนกุล. (2555). *การศึกษาแบบสุ่ม ประเมินผลการลดลงของริ้วรอยส่วนบนของใบหน้า โดยการฉีดพลาสมาที่มีเกล็ดเลือดเข้มข้นของตนเอง เข้าใต้ผิวหนังด้านหนึ่งของใบหน้า เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาต่างประเทศ

Arshdeep, M Kumaran S. (2014). Platelet-rich plasma in dermatology: Boon or a bane?, *Indian journal of dermatology, venerology and leprology, 80*, pp. 5-14.

Elsair ML, Baumann LS, Elsaaiee LT. (2009). Striae distensae (stretch marks) and different modalities of therapy: An update, *Dermatol Surg, 35*, pp. 563-573.

Elson ML. (1994). Topical tretinoin in the treatment of striae and in the promotion of wound healing, *J Dermatol Treat, 5*, pp. 163-165.

Gandy M, Grammer J, Lofquist L, et. al. (2011). Effect of Graston technique on post-gravid stretch marks, *Logan collegue of Chiropractic campus*, pp. 1-11.

Ibrahim ZA, El-Tatawy RA, El-Samongy MA, et. al. (2015). Comparison between the efficacy and safety of platelet-rich plasma vs. microdermabrasion in the treatment of striae distensae: clinical and histopathological study, *J Cosmet Dermatol*, pp. 1-11.

James WD, Berger TG, Eliston DM. (2006). Abnormality of dermal fibrous and elastic tissue. In: Andrews disease of the skin, *Clinical dermatology, 25* (10), pheladelphia: Saunders Elsevier, pp. 509-518.

Kim BJ, Lee DH, Kim MN et al. (2008). Fractional photothermolysis for the treatment of striae distensae in asian skin, *Am J Clin Dermatol, 9*, pp. 33-37.

Kim IS, Park KY, Kim BJ, et. al. (2012). Efficacy of intradermal radiofrequency combined with autologous platelet-rich plasma in striae distensae: A pilot study, *Int J Dermatol, 51*, pp. 1253-1258.

Muhsin A. Dhalimi A, Nasyria AA. (2013). A comparitive study of the effectiveness of intense pulsed light wavelengths (650nm vs 590nm) in the treatment of striae distensae, *J Cosmet Laser Ther, 15*, pp. 120-125.

Nardelli L. (1936). Importanza semiologica delle ″striae cutis atrophicae,″ *Boll sez Region Soc Ital Dermatol, 1*, p. 46.

Sato MD, Fukuda A, Gomes da Silva LL, et. al. (2009). Clinical evaluation of efficacy of trichloroacetic acid and subcision, combined or isolated, for abdominal striae, *Surg&Cosmet Dermatol, 1*, pp. 158-162.

Suh DH, Lee SJ, Lee JH, et. al. (2012). Treatment of striae distensae combined enhanced penetration platelet-rich plasma and ultrasound after plasma fractional radiofrequency, *J Cosmet Laser Ther, 14*, pp. 272-276.

การศึกษาผลของครีมเบต้ากลูแคนในการลดริ้วรอยรอบดวงตา

ศลักษณา น้อยวงศ์*
พญ.ปองศิริ คุณงาม**

บทคัดย่อ

ปัจจัยที่ทำให้เกิดริ้วรอยมีได้หลายสาเหตุ เช่น อายุ แสงแดด มลภาวะ หรือแม้แต่การแสดงอารมณ์ทางใบหน้า เพื่อที่จะรักษาริ้วรอยที่เกิดขึ้นนี้ การใช้ครีมเป็นวิธีที่ได้รับความนิยม และในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาสารสกัดเบต้ากลูแคนในเรื่องของผลในการรักษาริ้วรอยบนใบหน้าและผลข้างเคียงที่เกิดขึ้น โดยอาสาสมัครเพศหญิงอายุ 35-60 ปี จำนวน 24 ราย ได้รับการทาครีมผสมสารสกัดเบต้ากลูแคน 3% ที่ครึ่งหนึ่งของใบหน้าและทายาหลอกที่อีกครึ่งหนึ่งของใบหน้าอีกข้างหนึ่ง วันละ 2 ครั้งในเวลาเช้า และ ก่อนนอน เป็นเวลา 14 สัปดาห์ ผู้วิจัยประเมินผลการรักษาโดยใช้เครื่อง Visia version 6 เพื่อวัดค่าริ้วรอย และค่าการจัดอันดับ Percentile ที่ริ้วรอยบริเวณรอบดวงตา ผลการทดสอบพบว่า ใบหน้าด้านที่ทาครีมผสมสารสกัดเบต้ากลูแคน 3 % มีค่าริ้วรอยลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p< 0.05$) และผลการจัดอันดับค่า Percentile อยู่ในอันดับที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$)

หลังจบงานวิจัย อาสาสมัครพึงพอใจในครีมผสมสารสกัดเบต้ากลูแคน 3% มากกว่ายาหลอกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น จากการทดลองสรุปได้ว่า การทาครีมผสมสารสกัดเบต้ากลูแคน 3% นั้น ได้ผลในการรักษาริ้วรอย และไม่พบอาการข้างเคียงใด ๆ

ABSTRACT

There are several factors lead to wrinkle problems such as aging , sunlight , pollution or even emotional facial expression. Many people seek for a treatment to eliminate wrinkles and the most popular way to reduced those wrinkles is by using facial moisturizer cream. Our study is focus on moisturizer with 3% Beta glucan extract.

The purpose of this independent study is to study efficacy andside effects for eliminating facial wrinkles. A study group is 24 female subjects, age between 35-60 years old, each person will apply the moisturizer cream with 3% Beta glucan extract on half of their face and apply placebo cream on another side for 2 times per day, in the morning and

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ
คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษา

at night, continually use for 14 weeks. The evaluation has done by Visia version 6 equipment to study the wrinkle and the percentile ranking for skin.

The results of wrinkles test were as follows: Among subjects who use 3% Beta glucan extract cream, their wrinkles were significantly reduced($p<0.05$) in the area of eyes wrinkle and the result of the percentile ranking test, there is significantly increased ranking ($p<0.05$) in the same araea. After the test was done, those subjects was significantly satisfied with the cream with 3% beta glucan extract more than the placebo cream. To summarize, using3% beta glucan extract cream is one of the efficient way for wrinkle treatment and there is no side effect found

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของครีมเบต้ากลูแคนในการรักษาริ้วรอยบริเวณรอบดวงตา
2. เพื่อศึกษาผลข้างเคียงของการใช้ครีมเบต้ากลูแคน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้ครีมเบต้ากลูแคนในการรักษา

สมมุติฐานของการศึกษา

ครีมเบต้ากลูแคนสามารถช่วยลดริ้วรอยรอบดวงตาได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายงานทางวิทยาศาสตร์บ่งชี้ว่าเบต้ากลูแคนเป็น film-formimg moisturizer ที่นำมารักษาแผลผ่าตัด แผลไฟไหม้ ได้ผลตอบสนองที่ดีและช่วยฟื้นฟูรอยแผล วัตถุประสงค์คือการศึกษาการซึมผ่านของBeta glucan จากข้าวโอ๊ตในผิวหนังมนุษย์ และประเมิณผลทางการรักษาถึงประสิทธิภาพการลดลงของริ้วรอยและรอยย่น การศึกษาเรื่องการซึมผ่านของผิวหนังนี้ได้ดำเนินการในผิวที่หน้าท้องของคน ใช้ 0.5 % solution Beta glucan เทียบเท่ากับ 5 มิลลิกรัมต่อ 1 ตารางเซนติเมตร ผลที่ได้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีโครงสร้างโมเลกุลขนาดใหญ่ แต่การซึมผ่านลึกลงไปในผิวหนังลึกถึงชั้นหนังกำพร้าและหนังแท้ ผลการศึกษาทางการแพทย์โดยอาสาสมัคร 27 คน พบว่า ช่วยยกระดับประสิทธิภาพของ Beta glucanในการรักษาเรื่องริ้วรอยและรอยเหี่ยวย่นบนใบหน้า หลังจากการรักษา 8 สัปดาห์ ได้ทำการวิเคราะห์แบบdigital image ของ silicone replica แสดงให้เห็นถึงการลดลงอย่างมีนัยสำคัญของร่องลึกและความยาวของริ้วรอยรวมถึงความหยาบกร้าน

งานทดลองนี้มีการทำในมนุษย์และในหลอดทดลองได้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของ Beta glucan ในการซึมผ่านผิวของเนื้อเยื่อมนุษย์ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษางานวิจัยนี้ ได้

สนับสนุนให้ใช้Beta glucanจากข้าวโอ๊ตในการทำให้ผิวหนังดูมีสุขภาพดี และใช้ในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางค์บำรุงผิว DOI: 10.1111/j.1463-1318.2005.00268_3.x

Beta Glucan เป็น polysaccarideที่ประกอบเป็นผนังเซลล์ ที่พบในยีสต์ เชื้อรา (รวมถึงเห็ด) แบคที่เรียบางชนิด สาหร่าย และธัญพืช โดยBeta glucan จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมสุขภาพ เช่น ป้องกันเนื้องอก ป้องกันเบาหวาน ป้องกันการติดเชื้อ ลดคอเลสเตอรอลในเลือด และช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกัน ซึ่งประสิทธิภาพเหล่านี้ได้ถูกกล่าวถึงมาก่อนหน้านี้แล้ว อย่างไรก็ดี การส่งเสริมสุขภาพผิวจากอนุพันธ์เบต้ากลูแคนจากธัญพืชและจุลินทรีย์ยังได้รับความสนใจอยู่น้อย เพราะบทความทางวารสารมักมุ่งเน้นไปทางการทำงานของสารต้านอนุมูลอิสระ การลดริ้วรอย การกันรังสี UV จากแสงแดด ความสามารถในการสมานแผล ความชุ่มชื้นของผิว และเรื่องการซึมผ่านได้ดีของเบต้ากลูแคนดังนั้นจึงมาสนใจเบต้ากลูแคนในเรื่องเครื่องสำอางค์เพราะจากคุณสมบัติในการซึมผ่านได้ดี มันยังสามารถออกฤทธิ์ได้ลึกอีกด้วย
Copyright © 2013 John Wiley & Sons, Ltd.

วิธีดำเนินการวิจัย

อาสาสมัคร

อาสาสมัครหญิงอายุระหว่าง35-60ปี มีริ้วรอยบริเวณรอบดวงตา ไม่รับประทานยาหรืออาหารเสริมที่ต้านอนุมูลอิสระ และไม่มีประวัติแพ้อาหารและยา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. ครีม 3 % เบต้ากลูแคนสายพันธุ์ *Saccharomyces Cerevisiae*
2. ครีม placebo เพื่อเป็นกลุ่มควบคุม
3. เครื่อง Visia version 6
4. ใบประเมินความพึงพอใจ
5. ใบบันทึกผลข้างเคียงของการรักษา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. วิธีการเก็บข้อมูลด้วยเครื่อง Visia version 6

โดยวัดริ้วรอยจากหัวตายาวไปจนถึงหางตา ออกมา 1.5 เซนติเมตร ที่ใบหน้าทั้ง 2 ข้าง ตรวจริ้วรอยของอาสาสมัครก่อนการใช้ครีมด้วยเครื่องVisia version 6 และหลังจากอาสาสมัครใช้ครีมไปแล้ว 14 สัปดาห์ ให้ตรวจสภาพผิวด้วยเครื่องVisia version 6 โดยวัดค่าที่ตำแหน่งเดิมที่กำหนดไว้และลงบันทึก

2. ให้อาสาสมัครประเมินความพึงพอใจของการรักษาริ้วรอย โดยประเมินในสัปดาห์ที่ 14

3. ให้อาสาสมัครประเมินผลข้างเคียงและอาการไม่พึงประสงค์หลังใช้ครีมเบต้ากลูแคน โดยประเมินในสัปดาห์ที่ 14

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ pair t-test ที่กำหนดค่าความเชื่อมั่น95%
2. การประเมินความพึงพอใจของอาสาสมัครในการใช้ครีมทั้ง 2 กลุ่ม
3. ศึกษาผลข้างเคียงจากการใช้ครีม โดยใช้สถิติเชิงพรรณา

ผลการวิจัย

ในการศึกษาผลของครีมเบต้ากลูแคนในการลดริ้วรอยบริเวณหางตา ได้ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 24 คน เพศหญิง มีอายุ 35-60ปี โดยที่อายุเฉลี่ยเท่ากับ 49.87 ปี และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 7.52 โดยที่ทุกรายมีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ในการคัดเลือก

ในงานวิจัยนี้ทำการศึกษาทดลองแบบ randomized, double blind control trial ในการทดสอบ ผู้วิจัยได้ทำการถ่ายภาพด้วยเครื่อง visia version 6 ก่อนและหลังจากนั้นผู้วิจัยให้อาสาสมัครทาครีม 3%เบต้ากลูแคน ที่ริ้วรอยบริเวณรอบดวงตาด้านหนึ่ง และทาครีม placebo ที่ริ้วรอยบริเวณรอบดวงตาอีกด้านหนึ่ง

ผลที่ได้ทั้งหมด รวบรวมนำเสนอเป็น 3 รูปแบบของการเปรียบเทียบ

โดยเปรียบเทียบเป็นนับจำนวนเส้นของริ้วรอย (feature count) และเปรียบเทียบการจัดอันดับความมีผิวที่ดูดี(percentile)โดยอิงจากค่าฐานข้อมูลรวมที่มีอายุ เพศและสีผิวเดียวกันจากคน 100คน

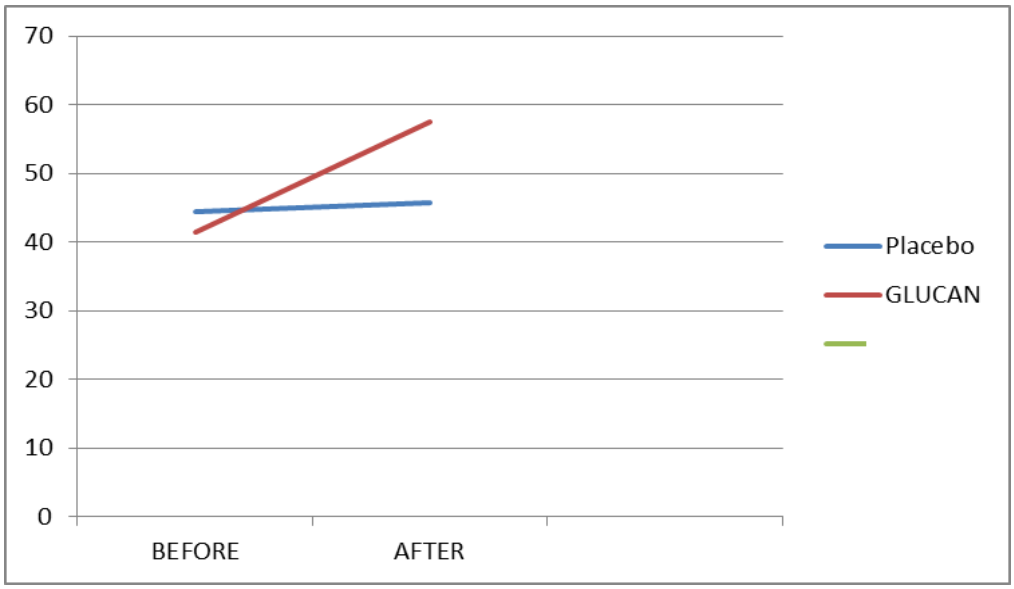
1. เปรียบเทียบจำนวนเส้นของริ้วรอยและค่า percentile บริเวณริ้วรอยรอบดวงตาของอาสาสมัคร ก่อนการวิจัยทั้งด้านที่จะทาครีม placebo และด้านที่จะทาครีม 3% เบต้ากลูแคน
2. เปรียบเทียบจำนวนเส้นของริ้วรอยและค่า percentileบริเวณรอบดวงตาของอาสาสมัคร บริเวณก่อนและหลังทาครีมผสมสารสกัดเบต้ากลูแคน 3%จนครบเข้าร่วมงานวิจัย 14 สัปดาห์
3. เปรียบเทียบจำนวนเส้นของริ้วรอยและค่าpercentileบริเวณรอบดวงตาของอาสาสมัคร บริเวณก่อนทา placebo และหลังทา placebo จนจบงานวิจัยที่ 14 สัปดาห์

ผลการทดลอง

1. การลดลงของริ้วรอย (wrinkle) โดยใช้เครื่อง visia version6 เปรียบเทียบระดับริ้วรอยในช่วงระยะเวลาก่อนการวิจัยและสัปดาห์ที่ 14 ในการวิจัย โดยวัดในตำแหน่งริ้วรอยบริเวณรอบดวงตา
2. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ ในสัปดาห์ที่ 14
3. ผลหรืออาการข้างเคียงที่เกิดขึ้น

อภิปรายผลการทดลองค่า Percentile

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาในเรื่องของการจัดอันดับ percentile บริเวณริ้วรอยรอบดวงตา หลังจากให้อาสาสมัครทาครีม 3 % เบต้ากลูแคน มาเปรียบเทียบกับด้านที่ทาครีม Placebo เป็นเวลา 14 สัปดาห์ พบว่ามีผิวรอบดวงตาที่ทาครีม 3 % เบต้ากลูแคนมีค่า percentile ที่เพิ่มขึ้น และมีแนวโน้มว่าจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ในสัปดาห์ต่อ ๆไป

ภาพที่ 1 แสดงการจัดอันดับ percentile ริ้วรอยบริเวณหางตาเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้ครีม 14 สัปดาห์ ในทั้ง 2 กลุ่มวิจัย

สรุป

การมีผิวที่เรียบเนียน ไร้ริ้วรอย เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา แต่ด้วยอายุที่มากขึ้น ส่งผลต่อกระบวนการสร้างคอลลาเจนที่สามารถสร้างได้ลดน้อยลงแต่กลับถูกทำลายมากขึ้น ทำให้ผิวยุบตัวเกิดริ้วรอยและรอยเหี่ยวย่นได้ โดยเฉพาะบริเวณรอบดวงตาที่เป็นผิวที่เกิดริ้วรอยอย่างเห็นได้ชัดเจนที่สุด การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ลดริ้วรอยเป็นวิธีที่ได้รับความนิยม และจากการศึกษาวิจัยนี้สรุปได้ว่า ครีม 3% เบต้ากลูแคนสามารถลดริ้วรอยบริเวณรอบดวงตาได้ดี เมื่อใช้เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง 14 สัปดาห์ และยังไม่พบอาการข้างเคียง

บรรณานุกรม

ภาษาต่างประเทศ

Aaron P. Lesher, Ryan H. Curry, Jill Evans, Valerie A. Smith, Michael T. Fitzgerald, Robert A. Cina, Christian J. Streck, Andre V. Hebra (2011) *Effectiveness of biobrane for treatment of partial-thickness burns in children* (2011), *Journal of pediatric surgery* Volume 46, Issue 9, September 2011, pp. 1759-1763.

Bin Du[1,2], Zhaoxiang Bian[2] and Baojun Xu[3,*] (2003), *Skin health promotion effects of natural beta-glucan derived from cereals and microorganisms:* A Review ,Phytotherapy Research Article first published online: 11 MAR 2013 DOI: 10.1002/ptr.4963 Volume 28, Issue 2, pp. 159-166, February 2014

Duo Wei MD, Leiying Zhang, David L. Williams PhD and I. William Browder MD (2002) *nuclear factor-1 dependent mechanism* Article first published online: 19 JUL 2002 DOI: 10.1046/j.1524-4Volume 10, Issue 3, pages 161-168, May 2002 75X.2002.10804.x

Edward P. Tagge (2000), *Effectiveness of beta-glucan collagen for treatment of partial-thickness burns in children* DOI: 10.1053/jpsu.2001.20024

Hale Z. Toklu, Göksel Şener, Nermina Jahovic, Bahar Uslu, Serap Arbak, Berrak Ç. Yeğen *β-glucan protects against burn-induced oxidative organ damage in rats* (2006), International Immunopharmacology ,Volume 6, Issue 2, February 2006, pp. 156-169.

R. Pillai[1], M. Redmond[2] and J. Röding[3] (2005) Anti-Wrinkle Therapy: Significant New Findings in the Non-Invasive Cosmetic Treatment of Skin Wrinkles with Beta-Glucan International Journal of Cosmetic Science Volume 27, Issue 5, page 292, October 2005 Article first published online: 13 SEP 2005DOI: 10.1111/j.1463-1318.2005.00268_3.x

Roger Mason (2001), *What is beta glucan? Rejuvenate your skin* , ISBN#: 1-884820-66-2 pp. 6-9, 30-35

Sang Bong Lee, Hyun Wook Jeon, Young Woo Lee, Young Moo Lee, Kang Won Song, Moon Hyang Park, Young Soo Nam, Hee Chang Ahn (2003) Bio-artificial skin composed of gelatin and (1⟶3), (1⟶6)-β-glucan Biomaterials, Volume 24, Issue 14, June 2003, pp. 2503-2511

Stephen J. Delatte, Jill Evans, André Hebra, William Adamson, H.Biemann Othersen,

Wei D[1], Zhang L, Williams DL, Browder IW. (2002) *Glucan stimulates human dermal fibroblast collagen biosynthesis through a nuclear factor-1 dependent mechanism*. PMID:12100377 May Jun; 10 (3), p. 161-8. [PubMed - indexed for MEDLINE]

ความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ร้อยเอกหญิงสุวิชา สมยานะ[*]
ผศ.นพ. พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์[**]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาความรู้ พฤติกรรม และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ตัวอย่างที่ใช้คือพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า จำนวน 270 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติไคสแควร์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่าตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยอยู่ในระดับน้อยกว่าร้อยละ 60 ภาพรวมพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยอยู่ในระดับปานกลาง ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยปัจจัยส่วนบุคลกับพบว่า ระดับการศึกษา รายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าว ไม่มีความสัมพันธ์กับ สถานภาพสมรส และการมีโรคประจำตัว ส่วนอายุ ประสบการณ์การทำงาน และความรู้มีความ สัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารดังกล่าว

ดังนั้นในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ และกลวิธีการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างความรู้และพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ควรทำทั้งระดับองค์กร ระดับหน่วยงาน และระดับบุคคล โดยมีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง

คำสำคัญ: ความรู้, พฤติกรรมการบริโภคอาหาร, ชะลอวัย, พยาบาล

---

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

บทนำ

อาหารถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดในการดำรงชีวิตมนุษย์ซึ่งขาดไม่ได้ ถ้าได้รับอาหารเพียงพอ และสมดุลจะทำให้ร่างกายมีสุขภาพดี แต่หากได้รับอาหารไม่สมดุลจะมีภาวะโภชนาการขาดหรือเกิน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคในที่สุด (นัยนา บุญทวียุรัตน์, 2553) ทุกวันนี้คนส่วนใหญ่หันมาดูแลสุขภาพ และป้องกันโรคแทนการรักษาโรคเพียงอย่างเดียวมากขึ้น โดยเน้นการใช้อาหารเป็นยา จากการสำรวจของ WHO ปี พ.ศ. 2555 ระบุว่ากลุ่มโรคไม่ติดต่อ (Non-Communicable diseases) ได้คร่าชีวิตประชากรทั่วโลกมากถึง 38 ล้านคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 68 ของการเสียชีวิตทั้งหมด (WHO, 2012) และมีแนวโน้มจะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นปัญหาสาธารณสุขที่ส่งผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาประเทศที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ การดำรงชีวิตในสังคมทุกวันนี้ที่ก่อให้เกิดความเครียดทั้งทางกาย และใจ ตัวเอง เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพจากการบริโภคอาหารคุณภาพต่ำ ก็ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องดูแลตนเองให้มีสุขภาพดีโดยการเลือกรับประทานอาหารที่ถูกหลักเพื่อชะลอความเสื่อม ห่างไกลโรคและวิธีการดูแลตนเองที่ดี และยั่งยืนที่สุดในตอนนี้ก็คือวิธีการในแนวทางของ Anti-Aging Medicine (ไพศิษฐ์ ตระกูลก้องสมุท, 2557) เน้นการป้องกันก่อนเกิดโรค เสริมสร้างภาวะสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด โดยบุคลากรด้านสุขภาพระดับ มีบทบาทในการเป็นผู้นำทางสุขภาพจะต้องมีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ประจำวันในลักษณะที่ส่งเสริมสุขภาพ แต่จากลักษณะงานส่วนใหญ่การทำงานเป็นกะ ทำให้โอกาสในการประกอบอาหารรับประทานเองมี การสรรหาอาหารที่ส่งเสริมสุขภาพมาบริโภคทำได้น้อยลง และพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคอาหารคือความรู้ด้านอาหารโภชนาการของแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้วิจัยตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า จึงได้ทำการศึกษาความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผน และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริโภคอาหารอย่างเหมาะสมแก่บุคลากรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป (General Objective)

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

วัตถุประสงค์เฉพาะ (Specific Objective)

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากร/ตัวอย่าง

พยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าจำนวน 270 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ในการวัด และปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา แบ่ง เป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสำรวจข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า เป็นแบบสอบ ถามปลายเปิด (Open-Ended) และเลือก (Check-List) ได้แก่ อายุ ประสบการณ์การทำงาน ระดับการศึกษาสูงสุด สถานภาพสมรส รายได้ทั้งหมดต่อเดือน และโรคประจำตัว

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ประกอบด้วยข้อคำถามโดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบถูก ผิด จำนวน 20 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ใช้แบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ให้เขียนเครื่องหมาย ✓ในข้อที่ตรงกับการปฏิบัติมากที่สุด ข้อเดียว จำนวน 23 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวมรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ได้แบบสอบถามจำนวน 270 ชุด นำมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย หาความสัมพันธ์ของ

ปัจจัยที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน และการมีโรคประจำตัวกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าด้วยสถิติไคสแควร์ (Chi-square test) และการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ อายุ ประสบการณ์การทำงาน และความรู้ กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารดังกล่าวด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

พยาบาลที่ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.9 รองลงมาคือกลุ่มอายุ 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.1 กลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี คิดเป็นร้อยละ 2.6 ด้านประสบการณ์การทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน 0-9 ปี คิดเป็นร้อยละ 65.9รองลงมาคือระหว่าง 10-19 คิดเป็นร้อยละ 23.0 กลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 1.1 ด้านระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 86.3 รองลงมาคือระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 12.2 กลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 1.5 ด้านสถานภาพสมรสส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 71.5 รองลงมาคือสมรสอยู่ด้วยกัน คิดเป็นร้อยละ 24.1 กลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือ หม้าย/หย่าร้าง คิดเป็นร้อยละ 1.9 ด้านรายได้ ส่วนใหญ่มีรายได้ทั้งหมดต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.4 รองลงมามีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001-20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 27.4 กลุ่มที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือกลุ่มที่มีรายได้ 40,001 ขึ้นไป บาท คิดเป็นร้อยละ 4.4 ด้านการมีโรคประจำตัวส่วนใหญ่ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 78.9 รองลงมาคือมีโรคประจำตัวคิดเป็นร้อยละ 21.1

ส่วนที่ 2 ความรู้และพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

2.1 ระดับความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาล พระมงกุฎเกล้า

ความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยที่พยาบาลตอบถูกมากที่สุด (ร้อยละ 85.2) คือ อาหารที่ผ่านการแปรรูป (Processed food) เช่น แฮม ไส้กรอก เบเกอรี่ ส่วนมากเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางอาหารน้อย รองลงมา (ร้อยละ 81.9) คือ การดื่มน้ำผลไม้กล่องให้วิตามินสูงเหมือนการรับประทานผลไม้สด สามารถดื่มแทนกันได้ ส่วนความรู้ที่พยาบาลตอบถูกน้อยที่สุด (ร้อยละ 15.2) คือ โปรตีนเคซีนในนมทำให้กระดูกบาง รองลงมา (ร้อยละ 19.6) คือ น้ำกรองระบบ RO (Reverse Osmosis) เป็นน้ำที่มีแร่ธาตุ ดีต่อสุขภาพ และมีตัวอย่าง

ประมาณครึ่งหนึ่งหรือมากกว่าครึ่งเพียงเล็กน้อยที่ทราบว่า ไม่ควรดื่มน้ำทันทีหลังรับประทานอาหารเพื่อช่วยในการย่อยอาหาร อาหารที่มีดัชนีน้ำตาลต่ำเป็นสาเหตุของการอักเสบเรื้อรัง และวิธีการปรุงอาหารที่ดี คือการปรุงโดยใช้ความร้อนไม่เกิน 100 องศาเซลเซียส เช่น นึ่ง ต้ม

เมื่อพิจารณาเป็นคะแนนแล้วสามารถจำแนกระดับความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ได้ว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของพยาบาลมีความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยอยู่ในระดับน้อยกว่าร้อยละ 60 คิดเป็นร้อยละ 51.8 รองลงมาอยู่ในระดับร้อยละ 60–79 และระดับมากกว่าร้อยละ 80 คิดเป็นร้อยละ 44.1 และ 4.1 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน พบว่าพยาบาลมีคะแนนเฉลี่ยความรู้การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย เท่ากับ 11.25 คะแนน โดยมีผู้ได้คะแนนต่ำสุดเท่ากับ 1 คะแนน และสูงที่สุดเท่ากับ 17 คะแนน

2.2 พฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาล พระมงกุฎเกล้า

พยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้ามีพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยมีภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 1.95 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อของพฤติกรรมการบริโภคอาหาร พบว่า พยาบาลมีพฤติกรรมการบริโภคอาหาร (ไม่) รับประทานอาหารทอดที่ใช้น้ำมันซ้ำ ๆ เช่น กล้วยทอด หมูทอด ไก่ทอด เป็นลำดับที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง (X = 2.31) รองลงมา คือ ดื่มน้ำที่มีคุณภาพ สะอาด ผ่านการกรอง และมีค่าเป็นกลางหรือค่อนไปทางด่าง หรือน้ำแร่ เป็นลำดับที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง (X = 2.27) ส่วนพฤติกรรมที่มีการปฏิบัติประจำน้อยที่สุดคือ รับประทานอาหารช้า ๆ เคี้ยวจนละเอียดอย่างน้อย 20 ครั้งต่อคำ เป็นลำดับสุดท้าย อยู่ในระดับควรปรับปรุง (X = 1.60) และรองลงมาคือ การรับประทานข้าวกล้อง ขนมปังโฮลวีท เมล็ดธัญพืช หรือผลิตภัณฑ์ที่ทำจากแป้งที่ไม่ขัดสี อยู่ในระดับควรปรับปรุง (X = 1.63)

เมื่อพิจารณาเป็นรายคะแนนพบว่าพยาบาลส่วนใหญ่มีคะแนนพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 81.5 รองลงมาอยู่ในระดับดี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6 และสุดท้ายคือระดับควรปรับปรุง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 อธิบายได้ว่า พยาบาลซึ่งเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้ไม่มีโรคประจำตัว (ร้อยละ 78.9) อาจมีความเชื่อว่าตนเองมีสุขภาพดีจึงมีการกิจกรรมเพื่อคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพดีนั้น ทำให้บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติตามความเข้าใจนั้น (Kasl & Cobb, 1985 อ้างถึงใน ดารินทร์ ฤาชัย, 2550) ดังนั้นการที่พยาบาลตัวอย่างมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยระดับปานกลาง จึงอาจเป็นเพราะตัวอย่างไม่ได้อยู่ในภาวะเจ็บป่วย ในความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ความรู้เรื่องอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยมีบางส่วนที่แตกต่างจากหลักการรับประทานอาหารตามโภชนบัญญัติ 9 ประการของกระทรวงสาธารณสุข

อาจเป็นการบ่งบอกได้ว่าพยาบาลยังขาดความรู้ในเรื่องดังกล่าวทำให้ไม่ส่งผลต่อการมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ดี

ส่วนที่ 3 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

กลุ่มตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ และประสบการณ์การทำงานมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อภิปรายได้ว่า การบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยกำลังเป็นที่นิยม และแพร่หลาย ซึ่งกลุ่มคนรุ่นหลังมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจในการบริโภคอาหาร และการดูแลสุขภาพมากขึ้น เห็นได้จากปัจจุบันมีกลุ่มคนวัยทำงานไม่น้อยหันมาออกกำลังกายร่วมกับการรับประทานอาหารที่เพื่อสุขภาพโดยเน้นอาหารคาร์โบไฮเดรตต่ำ รับประทานผักและไขมันที่ดีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสังคมออนไลน์ที่มีการเผยแพร่กันอย่างมากมาย จึงเป็นการง่ายสำหรับคนกลุ่มอายุน้อยที่จะเข้าถึง และศึกษาการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพซึ่งมีความเชื่อมโยงกับอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ดังแนวคิด Health Belief Model กล่าวว่า การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมป้องกันโรคหรือ ไม่นั้นบุคคลต้องมีปัจจัยร่วม เช่น อายุ มีความเชื่อว่ามีปัจจัยร่วมแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรม มีปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ข่าวสาร ซึ่งบุคคลได้รับจากสื่อมวลชน เจ้าหน้าที่ เพื่อนบ้าน เป็นต้น (Becker and Maimam, 1951 อ้างถึงใน รุจิรา ดวงสงค์, 2550) จึงอาจเป็นไปได้ว่าการที่พยาบาลที่มีอายุมากขึ้น แต่ไม่ได้มีความเชื่อ แรงจูงใจ ปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

ระดับการศึกษา และรายได้ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อภิปรายได้ว่า เนื่องจากการศึกษาทำให้คนมีทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์หรือเอื้อ อำนวยต่อการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อสุขภาพ จากแนวความคิดของเพนเดอร์ ที่กล่าวว่าผู้ที่มีระดับการ ศึกษาสูงย่อมมีโอกาสแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย และมีโอกาสที่จะเลือกประกอบอาชีพที่มีรายได้สูงอีกด้วย (Pender, 1987 อ้างถึงใน วรรณวิมล เมฆวิมล, 2553) การที่บุคคลจะมีพฤติกรรมป้องกันโรคนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความเชื่อ ค่านิยม การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล (จีระศักดิ์ เจริญพันธ์, 2549) รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้ออาหารให้แก่สมาชิก จากคำกล่าวของเพนเดอร์ (Pender, 1982 อ้างถึงใน คมสัน วัฒนทัพ, 2549) ว่า ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการมีศักยภาพในการดูแลตนเอง ในความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ผู้ที่มีรายได้มากกว่ามีโอกาสที่จะแสวงหาสิ่งที่มีเป็นประโยชน์ต่อตนเองได้มากกว่า มีโอกาสเลือกอาหารเพื่อบริโภคมากกว่า

สถานภาพสมรส การมีโรคประจำตัว ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 วิเคราะห์ด้วยสถิติไคแสควร์ อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลมีสถานภาพเปลี่ยนไปจากโสดเป็นสมรส เมื่อสมรสแล้วต้องมีการเปลี่ยนที่อยู่อาศัย จากหอพักเป็นห้องเช่าหรือการไปอยู่บ้าน ซึ่งเป็นผลให้พฤติกรรมการบริโภคอาหารเปลี่ยนไป แต่ทั้งนี้เนื่องจากพยาบาลตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 71.5) สถานภาพสมรส อยู่ด้วยกัน ร้อยละ 24.1 แต่การมีครอบครัวนี้ พยาบาลบางส่วนยังคงต้องทำงานเป็นเวรผลัด อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคมากนัก

ส่วนการที่บุคคลมีโรคประจำตัว ถ้าหากไม่รับรู้ถึงความรุนแรงหรืออาการของโรคไม่ได้รบกวนชีวิต ประจำวัน หรือไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้เนื่องจากมีปัจจัยอื่น ๆ อาจไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหาร ค่านิยมหรือรูปแบบวิถีชีวิตของพยาบาลที่มีการขึ้นเวรเป็นผลัดอาจมีผลให้พยาบาลมีข้อจำกัดในการเลือกหาอาหารที่มีคุณภาพ

ความรู้การบริโภคอาหารมีความสัมพันธ์ในทิศทางลบกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า อธิบายได้ว่า การที่บุคคลมีความรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งแต่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญหรือมองเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัว ผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมบางอย่างซึ่งขัดกับลักษณะงาน หรือการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งหรือหลีกเลี่ยงการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี ลักษณะงานของพยาบาลที่มีความรีบเร่ง ต้องทำงานเป็นเวรผลัดและหากต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ควบคุมไม่ได้ เช่น ภาระงานที่มาก อาจเป็นสาเหตุทำให้ไม่มีโอกาสเลือกสรรหาอาหาร หรือประกอบอาหารรับประทานเอง จากทฤษฎี Reasoned Action (Fishbein and Ajzen, 1975, อ้างถึงใน รุจิรา ดวงสงค์, 2550) มีแนวคิดว่า บรรทัดฐานของกลุ่มอ้างอิงจะมีผลต่อความตั้งใจที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ และในที่สุดก็จะแสดงพฤติกรรมออกมา คือ อิทธิพลของสังคมจะเป็นตัวกำหนดความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลนั้น ๆว่าจะมีพฤติกรรมบวกหรือลบ ซึ่งจากการศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ระดับพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยกว่าร้อยละ 60 อาจบ่งบอกได้ถึงระดับความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติในการบริโภคอาหารจึงทำให้มีพฤติกรรมออกมาในด้านลบ

ข้อเสนอแนะ

1. การสร้างความตระหนักในการปฏิบัติหรือพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยให้แก่บุคลากร โดยจัดให้มีโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรเกิดความตื่นตัวและตระหนักต่อการให้ความร่วมมือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหาร

2. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมการบริโภคอาหารหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย ทักษะในการดูแลตนเอง

3. สนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน โดยผู้นำองค์กรควรจัดทำนโยบายเพื่อส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในองค์กร

4. ควรให้ความสำคัญ และให้การสนับสนุนการจัดโครงการตรวจสุขภาพประจำปีอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยของพยาบาลในภาพรวมหรือในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การออกกำลังกาย อารมณ์ การจัดการความเครียด การพักผ่อน การรับประทานผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร

2. ศึกษาโดยใช้แบบแผนความเชื่อสุขภาพมาเป็นกรอบแนวคิด เพื่อศึกษาเฉพาะเจาะจงลงไปเป็นรายด้าน

3. ควรทำโปรแกรมโภชนาศึกษาด้านเวชศาสตร์ชะลอวัย เพื่อศึกษารูปแบบในกาพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัย พร้อมทั้งติดตาม และประเมินถึงประสิทธิผลของรูปแบบนั้น ๆ

4. ควรขยายการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารตามหลักเวชศาสตร์ชะลอวัยไปยังบุคลากรระดับอื่น ๆ ในโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหมทั่วประเทศ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คมสัน วัฒนทัพ. (2549). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารปลอดภัยของประชาชนอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นครนายก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

จีระศักดิ์ เจริญพันธ์, เฉลิมพล ตันสกุล. (2549). *พฤติกรรมสุขภาพ Health Behavior.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาสารคาม: คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. คลังนานาวิทยา มหาสารคาม.

ดารินทร์ ฤาชัย. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารเพื่อส่งเสริมสุขภาพของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงกลาโหม ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

นัยนา บุญทวียุวัฒน์. (2553). *ชีวเคมีทางโภชนาการ Nutritional Biochemistry* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เจริญดีมั่งคงการพิมพ์.

ไพศิษฐ์ ตระกูลก้องสมุท. (2557). *ภารกิจ FIT กับหมอ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: PleaseHealth Solutions.

รุจิรา ดวงสงค์. (2550). *การจัดการทางสุขศึกษา และการส่งเสริมสุขภาพ HEALTH EDUCATION AND HEALTH PROMOTION MANAGEMENT.* ขอนแก่น: ภาควิชาสุขศึกษา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วรรณวิมล เมฆวิมล. (2553). *พฤติกรรมการดูแลสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษาสาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์.* กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ภาษาต่างประเทศ

World Health Organization. (2015). *Fact sheet. Noncommunicable disease*. Updated January 2015. Retrieved from http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs355/en/

การศึกษาประสิทธิผลของแอลคาร์นิทีนกับกรดไลโปอิกต่อภาวะเมตาบอลิกซินโดรม กรณีศึกษาพนักงานบริษัทจังหวัดสระบุรี

พญ.สุวิมล เพชรเลิศ*
ดร.นพ.พัฒนา เต็งอำนวย**

บทคัดย่อ

เมตาบอลิกซินโดรมเป็นกลุ่มความผิดปกติของภาวะดื้ออินสุลิน และเป็นกลุ่มโรคที่มีความเสี่ยงต่อโรคหัวใจและหลอดเลือด รวมทั้งเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง และอ้วนลงพุง แอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดอัลฟาไลโปอิกช่วยลดภาวะเครียดทางออกซิเดทีฟ ช่วยเพิ่มการทำงานของไมโตคอนเดรีย นอกจากนั้นการให้ทั้งแอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกยังช่วยเพิ่มเมตาบอลิสม และลดภาวะเครียดออกซิเดทีฟมากกว่าการเลือกให้เพียงตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น

การวิจัยเชิงทดลองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของแอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกที่มีต่อภาวะเมตาบอลิกซินโดรมโดยศึกษาแบบสองกลุ่ม วัดผลก่อนและหลังการทดลอง การดำเนินการทดลองโดยมีผู้เข้าร่วมโครงการวิจัยที่ถูกวินิจฉัยเป็นเมตาบอลิกซินโดรม 21 คน โดยสุ่มเข้ากลุ่มทดลอง (10 คน) ได้รับแอลคาร์นิทีน 2,000 มก. ต่อวัน และกรดไลโปอิก 400 มก. ต่อวัน ส่วนกลุ่มควบคุม (11 คน) ได้รับยาหลอก ทั้งสองกลุ่มได้รับการควบคุมอาหารและออกกำลังกายเหมือนกันเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ มีผู้เข้าร่วมวิจัยออกจากโครงการ 3 คน เนื่องจากมาติดตามการตรวจไม่ได้ ตัวแปรที่ต้องวัดก่อนและหลังการทดลองคือ ค่าดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอว คะแนนความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดของฟรามิงแฮม และผลทางเมตาบอลิก ได้แก่ น้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร ไขมันรวมโคเลสเตอรอล ไขมันไตรกลีเซอไรด์ ไขมัน เอชดีแอล ไขมันแอลดีแอล อัตราส่วนไตรกลีเซอไรด์ต่อไขมันเอชดีแอล น้ำตาลสะสม (HbA1C) กรดยูริก และตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP)

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผลการศึกษาภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ พบว่ากลุ่มทดลองมีการลดลงของดัชนีมวลกาย เส้นรอบวงเอว และค่าคะแนนความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดของฟรามิงแฮมลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเทียบกับยาหลอก ส่วนผลตรวจทางเมตาบอลิก เช่น ไขมันโคเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์ ไขมันแอลดีแอล ไขมันเอชดีแอล อัตราส่วนไตรกลีเซอไรด์ต่อเอชดีแอล น้ำตาลในเลือด กรดยูริก และตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP) ลดลงจากก่อนการทดลองแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุปผลการศึกษาว่าการให้แอลคาร์นิทีน 2,000 มก.ต่อวัน ร่วมกับกรดไลโปอิก 400 มก. ต่อวัน ในกลุ่มเมตาบอลิกซินโดรมไม่พบผลข้างเคียงใด ๆ แนะนำให้ใช้ร่วมกับการควบคุมอาหารและออกกำลังกาย เพื่อประโยชน์ด้านลดความอ้วน (ดัชนีมวลกายและเส้นรอบเอว) และลดความเสี่ยงต่อการการโรคหัวใจและหลอดเลือด แนะนำการศึกษาครั้งต่อไปถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเมตาบอลิกที่ชัดเจนมากขึ้น ควรใช้แอลคาร์นิทีนและกรดไลโปอิกในขนาดที่สูงขึ้น และระยะเวลาที่นานขึ้นกว่างานวิจัยครั้งนี้

คำสำคัญ: ภาวะเมตาบอลิกซินโดรม, แอลคาร์นิทีน, กรดไลโปอิก, ภาวะอ้วน, ดัชนีมวลกาย, เส้นรอบเอว, ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด

บทนำ

เมตาบอลิกซินโดรม (metabolic syndrome) คือกลุ่มอาการหรือกลุ่มความผิดปกติที่เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดโดย ดร.เจอรัลด์ เรเวน (Dr.Gerald Reaven) แพทย์ชาวอเมริกันเรียกชื่อกลุ่มอาการนี้ ใน พ.ศ. 2531 มาก่อนแล้วว่าซินโดรมเอกซ์ (syndrome X) ต่อมารู้จักกันในชื่อเมตาบอลิกซินโดรม (metabolic syndrome) ปัจจุบันนักวิชาการในประเทศไทยเรียกกลุ่มอาการนี้ว่า “โรคอ้วน” (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2551) ในทางเวชปฏิบัติ ลักษณะที่จะเข้ากับภาวะเมตาบอลิกซินโดรม ต้องมี 3 ใน 5 ปัจจัยต่อไปนี้ คือ รอบเอวเท่ากับหรือใหญ่กว่า 80 เซนติเมตร ในผู้หญิง และเท่ากับหรือใหญ่กว่า 90 ซม.ในผู้ชายระดับไขมันเอชดีแอล (HDL-C) ในเลือดต่ำกว่า 50 มก./ดล.ในผู้หญิง และต่ำกว่า 40 มก./ดล.ในผู้ชาย ระดับไขมันไตรกลีเซอไรด์ในเลือดเท่ากับหรือสูงกว่า 150 มก./ดล. ความดันโลหิต systolic/diastolic มากกว่าหรือเท่ากับ 130/85 มม.ปรอท และภาวะน้ำตาลในเลือดสูงกว่า 100 มก./ดล หรือเป็นเบาหวาน (วิชัย เอกพลากร, 2554) สาเหตุหลักของภาวะเมตาบอลิกซินโดรมมีอยู่ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ความอ้วน และภาวะดื้อต่ออินสุลิน (Grundy et al., 2004) โรคอ้วนโดย เฉพาะอ้วนบริเวณพุงเป็นเหตุให้เกิดความดันโลหิตสูง ไตรกลีเซอไรด์ในเลือดสูง เอชดีแอลโคเลสเตอรอลในเลือดต่ำ น้ำตาลในเลือดสูงรวมทั้งโรคหัวใจและหลอดเลือดได้ มีศึกษาพบว่าการ

สร้างพลังงานของไมโตคอนเดรียจะลดลงและภาวะเครียดออกซิเดทีฟ (oxidative stress) เพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อให้อะเซทิลแอลคาร์นิทีน (Acetyl-l-carnitine) อย่างเดียวในหนูแก่ (old rat) จะมีระดับ lipid peroxidation (malondialdehyde) ที่เป็นอันตรายต่อเซลล์เพิ่มมาก แต่เมื่อให้อะเซทิลแอลคาร์นิทีน (Acetyl-l-carnitine) ร่วมกับกรดไลโปอิก (Lipoic acid) ทำให้ระดับ malondialdehyde มีระดับลดลง (Hagen et al., 2002) ดังนั้นการให้คาร์นิทีนร่วมกับไลโปอิกจึงได้ประโยชน์มากกว่าการให้แอลคาร์นิทีนเพียงอย่างเดียว จึงเป็นที่มาของงานวิจัยว่าการให้แอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกมีผลต่อเมตาบอลิกซินโดรมหรือไม่

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการรับประทานแอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกเสริมต่อภาวะเมตาบอลิกซินโดรม

สมมติฐานการวิจัย

ภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ ผู้ที่มีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมที่ได้รับแอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกจะมี

1. ภาวะอ้วน (ดัชนีมวลกายและเส้นรอบวงเอว) ต่ำกว่ากลุ่มควบคุม
2. ภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดต่ำกว่ากลุ่มควบคุม
3. ภาวะทางเมตาบอลิกดีขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ภาวะเมตาบอลิกซินโดรม (metabolic syndrome) หรือภาวะอ้วนลงพุง (abdominal obesity) คือ กลุ่มอาการที่มีความผิดปกติด้านเมตาบอลิสม เป็นปัจจัยเสี่ยงให้เกิดโรคต่าง ๆ ตามมาดังนี้ ภาวะอ้วนที่มีไขมันสะสมในช่องท้อง ระดับน้ำตาลในเลือดสูง ความดันโลหิตสูงและระดับไขมันในเลือดสูง (Reaven et al., 1988) องค์ประกอบของเมตาบอลิกซินโดรมตามเกณฑ์ของ ATP III แบ่งเป็น 6 อย่างที่สัมพันธ์กับโรคหลอดเลือดหัวใจ (NCEP III, 2002) ได้แก่ ภาวะอ้วนลงพุง ไขมันในเลือดผิดปกติ ความดันโลหิตสูง ภาวะดื้ออินสุลิน ภาวะก่อนการอักเสบและภาวะก่อนการอุดตันของหลอดเลือด การวินิจฉัยเมตาบอลิกซินโดรมต้องมีความผิดปกติอย่างน้อย 3 ข้อใน 5 ข้อต่อไปนี้ (Grundy et al., 2005)

1. อ้วนลงพุง (เส้นรอบเอวมากกว่าหรือเท่ากับ 102 ซม. หรือ 40 นิ้วในผู้ชาย หรือมากกว่าหรือเท่ากับ 88 ซม. หรือ 35 นิ้วในผู้หญิง)
2. ระดับไตรกลีเซอไรด์ในเลือด $\geq$ 150 มก./ดล.
3. ระดับเอชดีแอลโคเลสเตอรอล 40 มก./ดล. ในผู้ชายหรือ $\leq$ 50 มก./ดล. ในผู้หญิง

4. ความดันโลหิต $\geq$ 130/85 มม.ปรอท หรือรับประทานยาลดความดันโลหิตอยู่

5. ระดับน้ำตาลขณะอดอาหาร $\geq$ 110 มก./ดล.

ผลงานของ Hagen et al. ในปี ค.ศ. 2002 เป็นการศึกษาในหนู พบว่าการสร้างพลังงานของไมโตคอนเดรียจะลดลงและภาวะ oxidative stress เพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อให้อะเซทิลแอลคาร์นิทีน (acetyl-l-carnitine) อย่างเดียวในหนูแก่ (old rat) จะมีระดับออกซิเดชันของไขมัน (malondialdehyde) ที่เป็นอันตรายต่อเซลล์เพิ่มมาก แต่เมื่อให้ Acetyl-l-carnitine ร่วมกับกรดไลโปอิก (Lipoic acid) ทำให้ระดับ MDA มีระดับลดลง ดังนั้นการให้คาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกจึงได้ประโยชน์มากกว่าการให้แอลคาร์นิทีนอย่างเดียว (Hagen et al., 2002)

การศึกษาของ McMackin et al. เป็น double blind crossover study โดยให้กรดไลโปอิก (LA) ร่วมกับอะเซทิลแอลคาร์นิทีน (ALC) เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์เปรียบเทียบกับ placebo ผลการศึกษากลุ่ม LA ร่วม ALC ช่วยลดภาวะเครียดออกซิเดทีฟ และเพิ่มการทำงานของไมโตคอนเดรีย รวมทั้งลดความตึงตัวของเส้นเลือด (vascular tone) ทำให้ความดันโลหิตลดลง (McMackin et al., 2007) ในปี ค.ศ. 2015 มีหนังสือที่เขียนโดย Jayson Calton, PhD. อธิบายว่า กรดอัลฟาไลโปอิก (ALA) เป็นสารต้านอนุมูลอิสระและต้านอักเสบที่มีฤทธิ์แรง มีผลลดความอ้วน ลดความหิว และลดไขมันในช่องท้อง ส่วนแอลคาร์นิทีนและอะเซทิลแอลคาร์นิทีน (L-carnitine/acetyl-L-carnitine) มีบทบาทสร้างพลังงานและเพิ่มเมตาบอลิสม ทั้งกรดอัลฟาไลโปอิก (ALA) และอะเซทิลแอลคาร์นิทีน (acetyl-L-carnitine) ทำงานเสริมฤทธิ์กันในการเพิ่มเมตาบอลิสมและลดภาวะเครียดออกซิเดทีฟ (oxidative stress) อัตราส่วน ALC/LA = 5:1 เป็นอัตราส่วนที่เหมาะสม ระยะเวลาที่ใช้ 4 สัปดาห์ (Calton et al. 2015, p. 227)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดลอง (experimental research) โดยมีแบบแผนการวิจัยเป็นการศึกษาแบบสองกลุ่ม วัดก่อนและหลังการทดลอง (Two group pre-post test design) กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมและยังไม่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคหัวใจ อายุระหว่าง 20-60 ปี ที่มารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลมิตรภาพเมโมเรียล อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ที่มาตรวจสุขภาพประจำปีในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2558 ถึงเดือนมกราคม 2559 โดยใช้เกณฑ์ของสถาบันศึกษาภาวะไขมันในเลือดแห่งชาติ การรักษาในผู้ใหญ่ ครั้งที่ 3 (NCEP ATP III, 2001) คำนวณขนาดตัวอย่างใช้โปรแกรม PS ได้ขนาดตัวอย่าง 20 คน เนื่องจากกำหนดอัตราส่วนกลุ่มควบคุมต่อกลุ่มทดลองเป็น 1:1 ทำให้ได้กลุ่มควบคุม 10 คน และกลุ่มทดลอง 10 คน รวม 20 คน คำนวณเผื่อกรณี dropout ระหว่างดำเนินการวิจัยอีก 10% รวมเป็น 22 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 11 คน และกลุ่มทดลอง 11 คน จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่ายจากตัวอย่างเข้ากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง (simple random sampling) โดยการจับฉลากเข้ากลุ่มควบคุมและเข้ากลุ่มทดลอง ในอัตราส่วน 1:1

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง (pre-test) ประกอบด้วยแบบข้อ ข้อมูลส่วนบุคคล ประวัติด้านสุขภาพ การตรวจร่างกาย เช่น น้ำหนัก ดัชนีมวลกาย เส้นรอบเอว ความดันโลหิต และผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ เช่น น้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร ไขมันโคเลสเตอรอลรวม เอชดีแอลโคเลสเตอรอล ไตรกลีเซอไรด์ น้ำตาลสะสม (HbA1C) กรดยูริก และตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP) รวมทั้งคำนวณค่าแอลดีแอลโคเลสเตอรอล (LDL-C) และคำนวณคะแนนความเสี่ยงของฟรามิงแฮม (Framingham risk score) โดยที่กลุ่มทดลองจะได้รับแอลคาร์นิทีน 2,000 มก.ต่อวัน และกรดอัลฟาไลโปอิก 400 มก.ต่อวัน อัตราส่วนคาร์นิทีนและกรดไลโปอิก เท่ากับ 5 ต่อ 1 นาน 4 สัปดาห์ (Calton et al., 2015, p. 227) ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับยาหลอกเป็นมอลโตเด็กซตริน 1,000 มก.ต่อวัน ทุกคนจะได้รับคำแนะนำด้านการปรับการรับประทานอาหารเป็นเวลา 4 สัปดาห์ โดยใช้วิธีการจัดจานอาหารเพื่อสุขภาพ (The Healthy Eating Plate) ที่จัดขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการที่โรงเรียนฮาร์วาร์ดสาธารณสุข ในหนึ่งจานของแต่ละมื้อควรมีผักและผลไม้ ½ ส่วน ข้าวหรือธัญพืช ¼ ส่วน เนื้อสัตว์ไขมันต่ำ ¼ ส่วน งดน้ำตาลและผลิตภัณฑ์นม (HARVARD T.H. CHAN school of public health, 2011) ทุกคนจะได้รับคำแนะนำให้ออกกำลังกายขนาดปานกลาง โดยใช้หลักการของ สสส. เป็นการใช้กล้ามเนื้อให้ทำงานระดับปานกลางสะสมอย่างน้อย 30 นาทีต่อวัน (โครงการพัฒนาเครือข่ายระดับสากล แผนส่งเสริมการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อสุขภาพ, 2011) ผู้วิจัยโทรศัพท์สอบถามถึงอาการผิดปกติทุกสัปดาห์ เมื่อสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจะถูกนัดมาตรวจร่างกาย ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง คำนวณค่าดัชนีมวลกาย วัดเส้นรอบเอว วัดความดันโลหิต เจาะเลือดตรวจน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร ไขมันโคเลสเตอรอลรวม (TC)
เอชดีแอลโคเลสเตอรอล (HDL-C) ไตรกลีเซอไรด์ (TG) น้ำตาลสะสม (HbA1C) กรดยูริก และตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP) รวมทั้งคำนวณค่าแอลดีแอลโคเลสเตอรอล (LDL-C) และคำนวณคะแนนความเสี่ยงของฟรามิงแฮม (Framingham risk score)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สถิติใช้โปรแกรม SPSS version 12.0 (SPSS Inc., Chicago, Illinois) วิเคราะห์สถิติแบบสองทาง ค่า $P < 0.05$ ถือว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ เริ่มด้วยข้อมูลลักษณะทั่วไปทางคลินิก วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นต่อไปเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของภาวะอ้วน (ดัชนีมวลกาย และเส้นรอบวงเอว) ค่าเฉลี่ยความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือด (Framingham risk score) ค่าเฉลี่ยของน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร (FPG) ไขมันโคเลสเตอรอลรวม (TC) เอชดีแอลโคเลสเตอรอล (HDL-C) ไตรกลีเซอไรด์ (TG) น้ำตาลสะสม (HbA1C) กรดยูริก (Uric acid) ตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP) และแอลดีแอลโคเลสเตอรอล (LDL-C) ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์โดยใช้ Wilcoxon sign rank test กรณีที่ทดสอบได้ว่าการ

กระจายตัวของข้อมูลไม่ปกติ เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนเข้าโครงการโดยใช้ Mann Whitney U test กรณีการกระจายตัวไม่ปกติ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของแอลคาร์นิทีนร่วมกับกรดไลโปอิกที่มีต่อภาวะเมตาบอลิกซินโดรม ในผู้ที่มีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมที่มารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลมิตรภาพเมโมเรียล อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ช่วงเดือนพฤศจิกายน 2558 ถึงเดือนมกราคม 2559 โดยเสนอผลการวิจัยและการอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

1. ลักษณะทั่วไป ลักษณะทางคลินิก และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะเมตาบอลิกซินโดรมของกลุ่มตัวอย่างก่อนเริ่มเข้าโครงการ 4 สัปดาห์ การศึกษาครั้งนี้เมื่อเริ่มโครงการมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 21 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 10 คน และกลุ่มควบคุม 11 คน และเมื่อสิ้นสุดโครงการเหลือกลุ่มตัวอย่าง 18 คน เป็นกลุ่มควบคุม 9 คน และกลุ่มทดลอง 9 คน โดยมีผู้ออกจากโครงการทั้งสิ้น 3 คน (dropped out rate 19%) กลุ่มตัวอย่างทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 66.7 และร้อยละ 55.6) กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกันคือ 39.89 ± 4.83 และ 39.78 ± 7.87 ปี กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีร้อยละ 66.7 และ ร้อยละ 88.9 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่มีโรคประจำตัวร้อยละ 33.3 และร้อยละ 66.7

2. การเปรียบเทียบดัชนีมวลกาย เส้นรอบวงเอว ก่อนและหลังเข้าโครงการ 4 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง (ตารางที่ 1)

2.1 เส้นรอบวงเอว (waist circumference) เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่า กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 มีเส้นรอบเอวลดลงแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมก่อนและหลังสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 ค่าเฉลี่ยเส้นรอบเอวไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

2.2 ดัชนีมวลกาย (BMI) เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่า กลุ่มทดลอง ก่อนการทดลองและสิ้นสุดสัปดาห์ที่ 4 มีดัชนีมวลกายลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุม ค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกายก่อนและหลัง 4 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเส้นรอบเอว และดัชนีมวลกาย ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าโครงการ 4 สัปดาห์

เส้นรอบเอว (เซนติเมตร)					
กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังสิ้นสุด 4 สัปดาห์		
	Mean	SD	Mean	SD	P-value
ทดลอง (n=9)	100.61	12.86	97.37	12.18	< 0.05
ควบคุม (n=9)	97.39	10.71	96	13.32	> 0.05
ดัชนีมวลกาย (กิโลกรัม/เมตร^2)					
กลุ่ม	ก่อนเข้าโครงการ		หลังสิ้นสุด 4 สัปดาห์		P-value
	Mean	SD	Mean	SD	
ทดลอง (n=9)	33.06	4.36	32.74	4.36	< 0.05
ควบคุม (n=9)	28.98	3.81	28.48	3.91	> 0.05

3. เปรียบเทียบความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนและหลังเข้าโครงการ 4 สัปดาห์ (ตารางที่ 2)

ผลการเปรียบเทียบความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดในอีก 10 ปีข้างหน้า (10-year risk) ตามเกณฑ์ของฟรามิงแฮม (Framingham Heart Study, 2000) ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการโดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่าภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความเสี่ยงโรคหัวใจและหลอดเลือดต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยความเสี่ยงโรคหลอดเลือดและหัวใจไม่แตกต่างจากก่อนเข้าโครงการ ($p > 0.05$)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดในอีก 10 ปีข้างหน้า ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์

ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดในอีก 10 ปีข้างหน้า					
กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังสิ้นสุด 4 สัปดาห์		
	Mean	SD	Mean	SD	P-value
ทดลอง(n=9)	0.060	0.037	0.050	0.035	< 0.05

ควบคุม(n=9)	0.063	0.058	0.057	0.055	> 0.05

4. การเปรียบเทียบภาวะเมตาบอลิก ได้แก่ ค่าเฉลี่ยของน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร (FPG) ไขมันโคเลสเตอรอลรวม (TC) เอชดีแอลโคเลสเตอรอล (HDL-C) ไตรกลีเซอไรด์ (TG) แอลดีแอลโคเลสเตอรอล (LDL-C) น้ำตาลสะสม (HbA1C) กรดยูริก (Uric acid) และตัวชี้วัดการอักเสบ (hs-CRP) ก่อนและหลังเข้าโครงการ 4 สัปดาห์ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง (ตารางที่ 3)

4.1 ผลการเปรียบเทียบภาวะไขมันในเลือดก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการโดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่าภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยไขมันโคเลสเตอรอล (TC) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันไตรกลีเซอไรด์ (TG) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันแอลดีแอล (LDL-C) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันเอชดีแอล (HDL-C) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) กลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยไขมันโคเลสเตอรอล (TC) ก่อนและหลังลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันแอลดีแอล (LDL-C) ก่อนและหลังลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนค่าเฉลี่ยไขมันไตรกลีเซอไรด์ (TG) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันเอชดีแอล (HDL-C) ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

4.2 ผลการเปรียบเทียบภาวะดื้ออินสุลินก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการโดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่า ภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยน้ำตาลในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ย TG/HDL ในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม (HbA1C) ในเลือดก่อนและหลังเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยน้ำตาลในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ย TG/HDL ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม (HbA1C) ในเลือดก่อนและหลังเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)

4.3 เปรียบเทียบภาวะการอักเสบของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ (ตารางที่ 3)

ผลการเปรียบเทียบภาวะก่อนการอักเสบก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการโดยใช้ Wilcoxon sign rank test พบว่า ภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ย hs-CRP ในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยกรดยูริกในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ย hs-CRP ในเลือดก่อนและหลังลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยกรดยูริกในเลือดก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบภาวะเมตาบอลิกของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังเข้าโครงการ 4 สัปดาห์

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังสิ้นสุด 4 สัปดาห์		
	Mean	SD	Mean	SD	P-value
ไขมันโคเลสเตอรอล (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	219.56	45.66	215.55	51.97	> 0.05
ควบคุม(n=9)	226.33	30.484	203.44	18.11	< 0.05
ไขมันไตรกลีเซอไรด์ (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	154.89	76.76	154.00	80.91	> 0.05
ควบคุม(n=9)	167.00	103.12	193.44	170.16	> 0.05
ไขมันแอลดีแอล (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	137.44	36.787	132.67	38.80	> 0.05
ควบคุม(n=9)	143.33	21.11	121.22	21.30	< 0.05
ไขมันเอชดีแอล (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	51.13	9.146	52.11	7.97	> 0.05
ควบคุม(n=9)	49.63	7.60	45.33	5.376	> 0.05
น้ำตาลในเลือดก่อนอาหาร (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	89.11	13.167	89.89	14.11	> 0.05
ควบคุม(n=9)	79.44	12.79	90.11	15.67	> 0.05
น้ำตาลสะสม (HbA1C) (เปอร์เซนต์)					
ทดลอง(n=9)	5.24	0.35	5.31	0.33	< 0.05
ควบคุม(n=9)	5.21	0.24	5.32	0.23	< 0.05
TG/HDL					
ทดลอง(n=9)	3.08	1.64	3.01	1.65	> 0.05
ควบคุม(n=9)	3.65	2.76	4.53	4.30	> 0.05
hs-CRP (mg/dl)					
ทดลอง(n=9)	9.25	7.89	8.11	6.52	> 0.05
ควบคุม(n=9)	4.19	3.12	3.62	2.94	< 0.05

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่ม	ก่อนการทดลอง		หลังสิ้นสุด 4 สัปดาห์		P-value
	Mean	SD	Mean	SD	
กรดยูริก (มก./ดล.)					
ทดลอง(n=9)	5.71	1.23	6.08	1.51	> 0.05
ควบคุม(n=9)	5.85	1.54	5.99	1.81	> 0.05

5. ผลข้างเคียงจากการใช้แอลคาร์นิทีน 2,000 มก.ต่อวัน และกรดไลโปอิก 400 มก.ต่อวัน ระยะเวลา 4 สัปดาห์ ไม่พบผลข้างเคียงและอาการไม่พึงประสงค์ใด ๆ

การอภิปรายผลการวิจัย

1. จากสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่าหลังการเข้าร่วมโครงการวิจัยเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ผู้ที่มีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมกลุ่มทดลอง (แอลคาร์นิทีนและกรดไลโปอิก) จะมีภาวะอ้วน (ดัชนีมวลกายและเส้นรอบวงเอว) ต่ำกว่าเข้าร่วมโครงการ และต่ำกว่ากลุ่มควบคุม

ผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานข้อ 1 จากการศึกษาภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าดัชนีมวลกายและเส้นรอบวงเอวลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$)

2. จากสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่าหลังการเข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ผู้ที่มีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมกลุ่มทดลองจะมีค่าความเสี่ยงในการเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจใน 10 ปีข้างหน้า (10-year risk Framingham Risk score) ต่ำกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ และต่ำกว่ากลุ่มควบคุม

ผลการศึกษาครั้งนี้สนับสนุนสมมติฐานข้อ 2 จากการศึกษา ภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความเสี่ยงในการเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจใน 10 ปีข้างหน้าลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยความเสี่ยงในการเกิดโรคหลอดเลือดและหัวใจก่อนหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

3. จากสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่าหลังการเข้าร่วมโครงการเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ผู้ที่มีภาวะเมตาบอลิกซินโดรมกลุ่มทดลอง จะมีผลทางเมตาบอลิกดีขึ้นมากกว่ากว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ และดีกว่ากลุ่มควบคุม

3.1 ภาวะไขมันในเลือด

กลุ่มทดลองภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยไขมันโคเลสเตอรอล ไขมันไตรกลีเซอไรด์ ไขมันแอลดีแอล และไขมันเอชดีแอลไม่แตกต่างจากก่อนทดลอง ($p > 0.05$) ส่วนกลุ่มควบคุมภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยไขมันโคเลสเตอรอลลดลงกว่าก่อนเข้าโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) มีค่าเฉลี่ยไขมันแอลดีแอลลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยไขมันไตรกลีเซอไรด์และไขมันเอชดีแอลไม่แตกต่างจากก่อนเข้าโครงการ ($p > 0.05$)

3.2 ภาวะดื้ออินสุลิน

กลุ่มทดลองภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม (HbA1C) เพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยน้ำตาลขณะอดอาหารไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ย TG/HDL ไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) กลุ่มควบคุมภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสม (HbA1C) เพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยน้ำตาลขณะอดอาหารไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ย TG/HDL ไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

3.3 ภาวะการอักเสบ (Proinflammatory state)

กลุ่มทดลองภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ย hs-CRP ก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) ค่าเฉลี่ยกรดยูริกก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$) กลุ่มควบคุมภายหลังเข้าร่วมโครงการ 4 สัปดาห์ มีค่าเฉลี่ย hs-CRP ลดลงกว่าก่อนเข้าโครงการอย่างมีนัยสำคัญ ($p < 0.05$) ค่าเฉลี่ยกรดยูริกก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน ($p > 0.05$)

กลไกการออกฤทธิ์ของแอลคาร์นิทีน มีบทบาทสำคัญในการสร้างพลังงาน โดยจะนำกรดไขมันโมเลกุลยาว (long-chain fatty acids) เข้าสู่ไมโตคอนเดรียที่อยู่ภายในเซลล์ ไขมันเมื่อเข้าสู่ไมโตคอนเดรียจะถูกเปลี่ยนไปเป็นพลังงาน นอกจากนี้คาร์นิทีนช่วยชะลอความเสื่อมของไมโตคอนเดรีย จึงช่วยชะลอความชราได้ (BN et al., 2004)

ส่วนกรดอัลฟาไลโปอิกมีหน้าที่ต้านอนุมูลอิสระ ความโดดเด่นของกรดอัลฟาไลโปอิก คือ ความสามารถในการเข้าจัดการอนุมูลอิสระได้ทั้งในน้ำและไขมัน นอกจากนี้อัลฟาไลโปอิกยังสามารถเปลี่ยนสารต้านอนุมูลอิสระตัวอื่น ๆ ในรูปออกซิไดซ์ (Oxidized form) ภายหลังจากการใช้งานแล้วให้กลับคืนเป็นรูปรีดิวซ์ (Reduced form) จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพ และช่วยยืดระยะเวลาของสารต้านอนุมูลอิสระเหล่านั้น (W et al., 2002)

ดังนั้นการให้ร่วมกันระหว่างแอลคาร์นิทีนและกรดไลโปอิกจึงช่วยลดภาวะเครียดจากออกซิเดทีฟ (Oxidative stress) และทำให้ไมโตคอนเดรียสร้างพลังงานเพิ่มขึ้น (mitochondria function) และเพิ่มการเผาผลาญพลังงาน (metabolism) ได้มากกว่าการให้แอลคาร์นิทีนหรือกรดไลโปอิกเพียงตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น

งานวิจัยนี้สอดคล้องการศึกษาของ McMackin et al. เป็น double blind crossover study โดยให้กรดไลโปอิก (LA) ร่วมกับอะเซทิลแอลคาร์นิทีน (ALC) เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ เปรียบเทียบกับ placebo ผลการศึกษากลุ่ม LA ร่วม ALC ช่วยลดภาวะเครียดออกซิเดทีฟ และเพิ่มการทำงานของไมโตคอนเดรีย รวมทั้งลดความตึงตัวของเส้นเลือด (vascular tone) ทำให้ความดันโลหิตลดลง (McMackin et al., 2007)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. การใช้แอลคาร์นิทีน 2,000 มก. ต่อวัน ร่วมกับกรดไลโปอิก 400 มก. ต่อวัน ระยะเวลาอย่างน้อย 4 สัปดาห์ ปลอดภัยและไม่มีผลข้างเคียง เมื่อให้ร่วมกับการควบคุมอาหารและออกกำลังกาย ช่วยลดภาวะอ้วนคือ ค่าดัชนีมวลกายและเส้นรอบเอวลงได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) และช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหัวใจและหลอดเลือดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)

2. ผลทางเมตาบอลิกในกลุ่มที่ใช้แอลคาร์นิทีน 2,000 มก. ต่อวัน ร่วมกับกรดไลโปอิก 400 มก. ต่อวัน ระยะเวลาอย่างน้อย 4 สัปดาห์ ร่วมกับการควบคุมอาหารและออกกำลังกาย พบว่าผลทางเมตาบอลิกก่อนและหลังไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยน้ำตาลสะสมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) เนื่องจากปัจจัยรบกวนหลายอย่าง เช่น การควบคุมอาหารและออกกำลังกายไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด คุณสมบัติการแตกตัวและการดูดซึมของเม็ดยา การรับประทานอาหารช่วงเทศกาลเฉลิมฉลอง

3. ข้อเสนอแนะการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ควรใช้แคปซูลจากผัก (Vegetarian capsule) แทนเจลาตินแคปซูล เนื่องจากมีการแตกตัวและดูดซึมที่ดีกว่า

3.2 ควรใช้แอลคาร์นิทีน และกรดไลโปอิกในขนาดที่สูงขึ้น เพื่อติดตามผลการเปลี่ยนแปลงทางเมตาบอลิกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

3.3 ควรใช้ระยะเวลาในการทดลองที่ยาวนานขึ้น เพื่อที่จะมีผลการเปลี่ยนแปลงทางเมตาบอลิกได้ชัดเจนมากขึ้น

3.4 ควรใช้จำนวนตัวอย่างที่มากขึ้น และจำนวนเพศชายและหญิงไม่ควรต่างกันมาก เพื่อผลการวิจัยที่ถูกต้องมากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

โครงการพัฒนาเครือข่ายระดับสากล แผนส่งเสริมการออกกำลังกายและกีฬาเพื่อสุขภาพ. (2011). *"ขยับ" กระฉับกระเฉงเพื่อสุขภาพที่ดี.* กรุงเทพ.

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2551). *อาหารกับโรคเรื้อรัง.* สืบค้นจาก http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=33&chap=7&page=t33-7-infodetail02.html

วิชัย เอกพลากร. (2554). *แผนงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทย 2552.* สืบค้นจาก http://nutrition.anamai.moph.go.th/temp/files/report51-52.pdf

ภาษาต่างประเทศ

BN, A., & J, L. (2004). Delaying the mitochondrial decay of aging with acetylcarnitine. *Ann NY Acad Sci*, 1033, p. 108-16.

Grundy SM, B. J. (2004). Definition of metabolic syndrome: report of the National Heart, Lung and Blood Institute/American Heart Association Conference on scientific issues related to definition, *Circulation*, p. 433-8.

Jayson Calton. (2015). The Micronutrient Miracle: The 28-Day Plan to Lose Weight, Increase Your Energy, and Reverse disease. Newyork: Rodale Inc.

Grundy, & M, S. (2005). Metabolic syndrome scientific statement by the American Heart Association and the National Heart, Lung, and Blood Institute, *Arteriosclerosis, thrombosis, and vascular biology, 25* (11), p. 2243-4.

Hagen, Ingersoll, & Lykkesfeldt. (1999). (R)-alpha-lipoic acid-supplemented old rats have improved mitochondrial function, decreased oxidative damage, and increased metabolic rate. *FASEB journal: official publication of the Federation of American Societies for Experimental Biology, 13*(2), p. 411-8.

HARVARD T.H. CHAN school of public health. (2011). Healthy Eating Plate & Healthy Eating Pyramid. Retrieved October 7, 2015, Retrieved from http://www.hsph.harvard.edu/nutritionsource/healthy-eating-plate.

McMackin, & Widlansky. (2007). Effect of Combined Treatment With α-Lipoic Acid And Acetyl-L-Carnitine on Vascular Function and Blood Pressure in Patients With Coronary Artery Disease, *The Journal of Clinical Hypertension*, pp. 249-255.

NCEP-ATP III. (2001). Adult Treatment Panel III or ATP III. *JAMA*, *285*, p. 2486-97.

NCEP III. (2002). Third Report of the National Cholesterol Education Program (NCEP) Expert Panel on Detection, Evaluation, and Treatment of High Blood Cholesterol in Adults (Adult Treatment Panel III) final report, *Circulation*, *106 (25)*, p. 3143-421.

W, J., X, L., ZC, Q., & L, P. (2002). Uptake, recycling, and antioxidant actions of alpha-lipoic acid in endothelial cells, *Free Radic Biol Med*, 33 (1), pp. 83-93.

ศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

อดิศรา ลิขิตพิทยา*
นพ.มาศ ไม้ประเสริฐ**

บทคัดย่อ

แสงแดดในศาสตร์ชะลอวัยถือว่าเป็นตัวการที่ทำให้เกิดความชรา เกิดริ้วรอยก่อนวัย เราจึงต้องหาวิธีการปกป้องผิวจากแสงแดด หนึ่งในนั้นที่ใช้ได้ผลดีคือ ผลิตภัณฑ์กันแดด เนื่องด้วยภูมิประเทศไทยนั้น มีแสงแดดตลอดทั้งปีและในปริมาณสูง ดังนั้นกลุ่มที่อยู่กลางแจ้งเป็นประจำควรที่จะต้องป้องกันอันตรายจากแสงแดดและกลุ่มนั้นคือ กลุ่มสุภาพบุรุษ

จึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด และปัจจัยความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ คือสามารถนำไปปรับปรุงตัวผลิตภัณฑ์กันแดดให้เหมาะสมต่อผู้ใช้ในอนาคต จากจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 120 คนของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ตารางการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย120 คน อายุ 18-25 ปี จากทั้งหมด 12 คณะของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ คณะละ 10 คน ระดับชั้นปริญญาตรี ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาปีที่3 จำนวน 53 คน รายได้ต่ำกว่า 8000 บาท จำนวน 65 คน ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด จำนวน 68 คนใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด 52 คน พฤติกรรมการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด ส่วนใหญ่จะเลือกซื้อราคา 200-500 บาท ใช้ค่าSPF 30 44% ซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดในห้างสรรพสินค้า ซุปเปอร์มาร์เก็ต 65% ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดแบบครีม 54% พฤติกรรมที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อหรือไม่ซื้อ ลักษณะของผลิตภัณฑ์กันแดดที่จะไม่เลือกซื้อ ข้นเหนียว 37% และเนื้อครีมมัน 24% ราคาที่เหมาะต่อการตัดสินใจซื้อ 100-200 บาท 42% บรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะเหมาะสมกับผู้ชายมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ 55% โฆษณาสินค้าบ่อย ๆมีผล 60% โปรโมชั่นลดราคามีผล 73% ความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด ล้างออกง่ายไม่อุดตัน 67.5% ไม่เหนียวไม่มัน 66.66%

---

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ
คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องด้วยภูมิประเทศของประเทศไทยนั้นตั้งอยู่ใกล้บริเวณเส้นศูนย์สูตร จึงทำให้ภูมิอากาศจัดอยู่ในเขตร้อนมีแสงแดดมากตลอดทั้งปีและมีปริมาณรังสี UVA และ UVB อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะฤดูร้อนซึ่งในปัจจุบันมีอุณหภูมิเกิน 40 องศาเซลเซียสขึ้นไป และยังมีแนวโน้มจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปรากฏการณ์โลกร้อน ค่าดัชนี UV ก็พบว่าอยู่ในระดับปริมาณสูง โดยรังสี UV ที่มีปริมาณสูงนั้นจะส่งผลอันตรายกับผิวหนัง เช่น ทำให้สีผิวคล้ำขึ้น มีจุดด่างดำ ผิวแห้งกร้าน ปริมาณการสร้างคอลลาเจนและอีลาสตินลดลง จากการทำลายของรังสี UV และในที่สุดก็จะเกิดริ้วรอยก่อนวัย โรคมะเร็งผิวหนัง และในระยะยาวก็จะมีปัญหากับ DNA

ภาพที่ 1 แผนที่ประเทศไทย กับ เส้นละติจูด

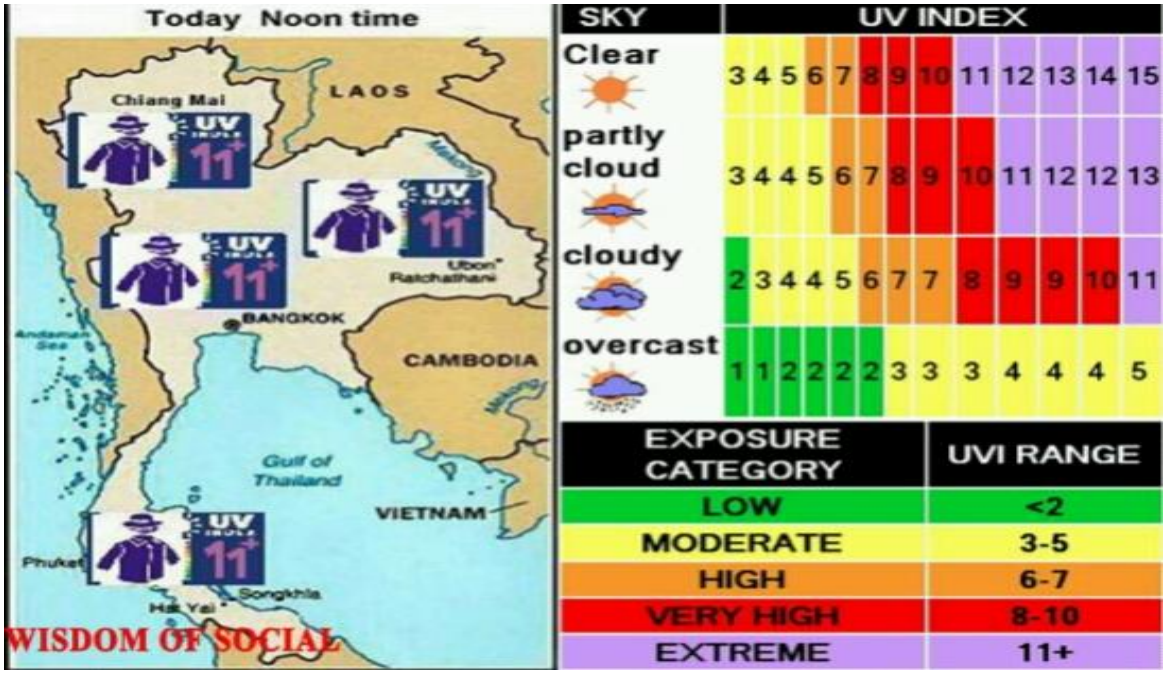
ที่มา: สืบค้นจาก http://img.photobucket.com/albums/v209/jackkool/asiamap.jpg

แสงแดดถือว่าเป็นภัยเงียบที่ก่อให้เกิดปัญหาผิวต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาผิวหมองคล้ำ สีผิวไม่สม่ำเสมอ ริ้วรอย จุดด่างดำ และความแห้งกร้าน ล่าสุดมีงานวิจัยเกี่ยวกับคลื่นรังสี LONG-UVA ที่ส่งผลกระทบต่อผิวหนังชั้นลึกมีผลก่อให้เกิดมะเร็งผิวหนัง นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านรังสี UV แผนกวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมจากศูนย์ลอรีอัลประเทศฝรั่งเศส กล่าวว่า รังสี UVA ที่เรารู้จักกันดีมี 2 ชนิด คือ LONG-UVA มีสัดส่วนในแสงแดดสูงถึง 75-80% และ SHORT-UVA 20% (รังสี UVB 5%) สามารถทะลุผ่านเมฆและกระจกได้ ซึ่งมีผลการวิจัยจากศูนย์ลอรีอัล ประเทศฝรั่งเศสเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากผิวที่ได้รับรังสี LONG-UVA เป็นเวลา 48 ชั่วโมง พบว่า

1. ไฟโบรบลาสต์ (Fibroblast) ที่ทำหน้าที่ผลิตคอลลาเจนและอีลาสติน หายไปเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดการลดจำนวนการผลิตคอลลาเจนและ อีลาสติน ทำให้เกิดริ้วรอยจากแสงแดด (photo-aging) ผิวหนังเหี่ยวย่น

2. นอกจากนี้ยังเกิดการเปลี่ยนแปลงของสีผิว (Color impact) โครงสร้างผิว (Structural impact) และการทำงานของเซลล์ผิว (Functional impact)

3. และอาจมีส่วนช่วยให้ DNAของผิวชั้นในมีการเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เนื่องจากผิวชั้นหนังแท้ถูกทำร้าย เมื่อโครงสร้าง DNA ถูกรบกวน อาจเป็นต้นเหตุหนึ่งในการเกิดโรคมะเร็งผิวหนังตามมาด้วย

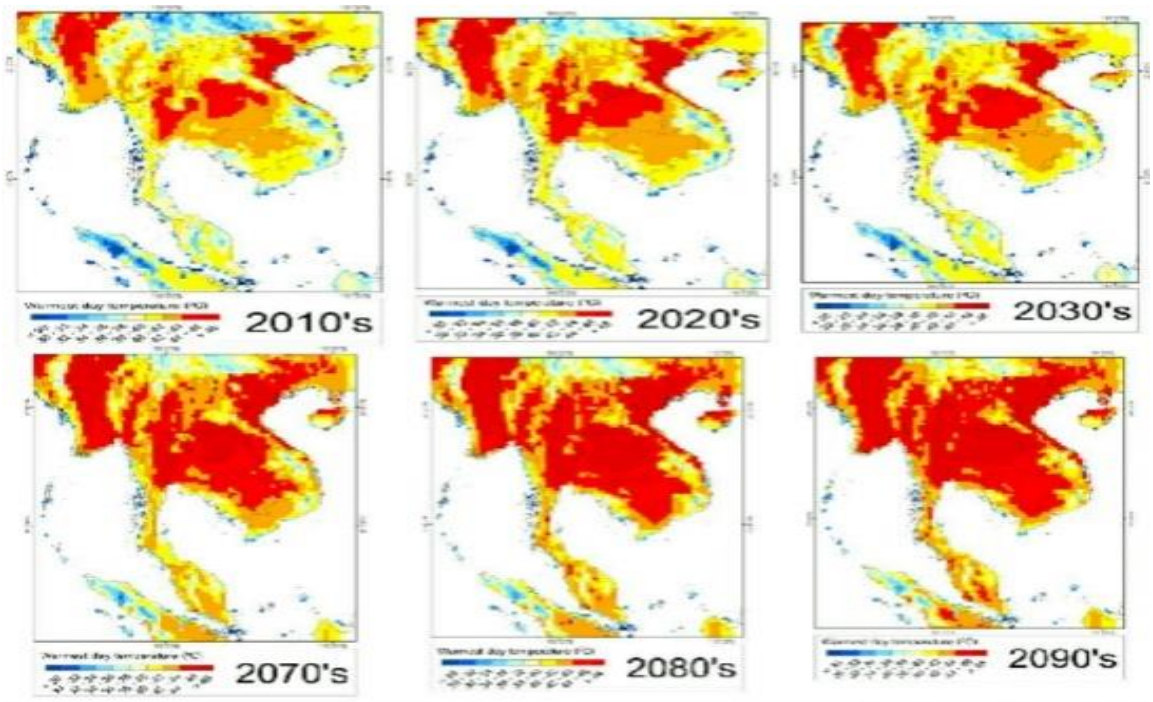
ภาพที่ 2 ปริมาณรังสี UV ในประเทศไทย

ที่มา: สืบค้นจาก http://ozone.tmd.go.th/UV_index.htm

ในส่วนของความแตกต่างของรังสี UVA และ UVB รังสี UVB ทำให้ผิวหนังไหม้และผิวจะเข้มขึ้นหลังจากนั้นอีก 2 วัน และจะจางลงภายใน 2-3 วัน ส่วนรังสี UVA ทำให้ผิวคล้ำขึ้นทันทีและความคล้ำนั้นมีโอกาสที่จะอยู่นานเป็นปี และยังเป็นต้นเหตุสำคัญของมะเร็งผิวหนังอีกด้วย ดร.โดมินิค โมยาวน์ กล่าวถึงการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดว่า ค่า SPF เป็นค่าปกป้องผิวจากรังสี UVB ดังนั้นเราต้องดูค่า PA ด้วย ค่า PA คือค่าที่ป้องกันรังสี UVA เพราะฉะนั้นในการ

เลือกซื้อต้องดูว่ามีค่า PA+ หรือไม่ ยิ่งมีค่า PA+ มากเท่าไร จะบ่งบอกถึงประสิทธิภาพในการป้องกันรังสี UVA ได้มากเท่านั้น (ลอรีอัล ประเทศไทย,2557)

เมื่อปัญหาต่าง ๆเหล่านี้เกิดขึ้นแล้ว การแก้ปัญหาก็ย่อมจะมีความยุ่งยากมากกว่าการป้องกัน ดังนั้นเมื่อเราต้องอาศัยอยู่ในบริเวณที่มีสภาพเช่นนี้ เราก็ควรหลีกเลี่ยงและป้องกันร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เราสัมผัสกับรังสีในปริมาณที่น้อยที่สุด หนึ่งในวิธีการที่ง่ายไม่ยุ่งยากและได้ผลดีก็คือ การใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดที่มีค่า SPF และ PA+ ให้เหมาะสมกับสภาพผิวและกิจกรรมของแต่ละบุคคล

ภาพที่ 3 ภาพแสดงอุณหภูมิสูงสุดในรอบปี (องศาเซลเซียส) เฉลี่ยทศวรรษ
ที่มา: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก http://www.environnet.in.th/?p=2894

ปัจจุบันคนเราได้หันมาใส่ใจสุขภาพกันมากขึ้นกว่าสมัยก่อน เพราะมีความรู้มากขึ้น ตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการดูแลสุขภาพ และเห็นโทษของการละเลยสุขภาพ ผลิตภัณฑ์กันแดดจัดเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งที่เริ่มมีผู้สนใจใช้มากขึ้น มีการขยายตลาดกลุ่มผู้บริโภคตั้งแต่กลุ่มวัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน จนไปถึงกลุ่มผู้สูงอายุ แต่ก็มีกลุ่มหนึ่งที่เห็นว่าจำเป็นต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทนี้มาก แต่ตัวเลขการบริโภคของตลาดกลุ่มนี้ก็ยังถือว่าค่อยข้างน้อย จึงเล็งเห็นความน่าสนใจที่จะศึกษาในคนกลุ่มนี้ต่อผลิตภัณฑ์กันแดด คือ กลุ่มเพศชายในวัยรุ่น เพราะเป็น

วัยที่เริ่มใช้ชีวิตในสังคมมากขึ้น พบปะผู้คนมากขึ้น มีกิจกรรมต่างๆมากขึ้น และน่าจะเป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสสัมผัสกับแสงแดดและรังสี UV มากอีกกลุ่มหนึ่ง

มูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กันแดดในประเทศไทย ของศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2556) คาดว่า ในช่วงหน้าร้อนนี้ ยอดขายผลิตภัณฑ์กันแดดน่าจะเติบโตถึงร้อยละ 30-50 จากช่วงปกติ ในขณะที่ครีมกันแดดภายในประเทศทั้งปี 2556 น่าจะมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 1600 ล้านบาท หรือขยายตัวถึงร้อยละ15 นายพรชาย พิริยบรรเจิด กรรมการผู้จัดการ บริษัท แพน ราชเทวี กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) ผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์กันแดด แบรนด์ ไมนัส-ซันเปิดเผยว่า ในปีนี้ (2555) จะเริ่มขยายฐานลูกค้ากลุ่มผู้ชาย หลังจากเริ่มทดลองทำเมื่อปีที่แล้วได้รับผลตอบรับดี มีสัดส่วนผู้ชาย 15% ส่งผลให้ปีนี้วางแผนที่จะรุกตลาดผู้ชายอย่างเต็มที่ และตั้งเป้าหมายเพิ่มสัดส่วนลูกค้าผู้ชายเป็น25% (ASTVผู้จัดการออนไลน์,ไมนัส-ซัน รุกคอนวีเนียนสโตร์ ขยายตลาดครีมกันแดดกลุ่มผู้ชาย,23 เม.ย.2555) จากที่เห็นตัวเลข แสดงให้เห็นถึงว่าตลาดผลิตภัณฑ์กันแดดในกลุ่มผู้ชายเริ่มตื่นตัว เริ่มมีการบริโภคสินค้าประเภทนี้กันมากขึ้น แต่สัดส่วนก็ยังน้อยมาก จึงเล็งหน้าว่าตลาดนี้ยังมีศักย์ภาพที่จะเติมโตไปได้ ด้วยกระแสดูแลสุขภาพที่มีเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้ชาย ทำให้ต้องสนใจศึกษาผู้บริโภคกลุ่มผู้ชาย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
3. เพื่อศึกษาปัจจัยความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาครั้งนี้ จะได้รับทราบถึงพฤติกรรมการซื้อการบริโภค ปัจจัยการตัดสินใจซื้อและไม่ซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด ของนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ใน 2 ทาง คือ

1. ผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้อง นำไปเป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชาย และสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ผู้ชาย เพื่อการพัฒนาธุรกิจแก่ผู้ประกอบการ
2. ผลิตภัณฑ์เพื่อผู้บริโภคกลุ่มผู้ชายในอนาคต เมื่อมีผู้ประกอบการนำไปพัฒนาปรับปรุงผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชาย ผู้บริโภคก็จะได้รับผลิตภัณฑ์กันแดดที่ตอบสนองต่อ

ความต้องการของผู้ชายได้มากขึ้น และคาดว่าจะมีจำนวนผู้ใช้มากขึ้น เพื่อปกป้องและป้องกันอันตรายต่อผิวหนังจากรังสี UV

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการมุ่งศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดส่วนบุคคล ตลอดจนความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชาย โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากนักศึกษาชาย ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จากการสุ่มแบบสอบถามแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน120 คน บริเวณโรงอาหารและใต้อาคารเรียนของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ผลการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมการใช้และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกผลิตภัณฑ์กันแดดของนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชาย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 120 คนจาก 12คณะ เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด มากกว่าคิดเป็น 56.67% ส่วนกลุ่มที่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด คิดเป็น 43.33% อายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 21ปี คิดเป็น 25% และศึกษาในชั้นปีที่3 คิดเป็น 44.17% รายได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีรายได้อยู่ที่ ต่ำกว่า 8,000 บาท คิดเป็น 54.17% รองลงมารายได้ 8,000-15,000 บาท คิดเป็น 34.17%

2. ข้อมูลพฤติกรรมการเลือกใช้ (กรณีใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด)

จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด ก็จะใช้ในความถี่สม่ำเสมอ คือ ใช้ทุกวัน ยี่ห้อที่เลือกใช้ส่วนใหญ่คือ Nivea 42.31% Vaseline 25% และยี่ห้ออื่นๆอีก 15.38% ราคาผลิตภัณฑ์กันแดดที่ซื้อใช้ต่อชิ้น อยู่ที่ 200-500 บาท คิดเป็น 42.31% ราคารองลงมาคือ 100-200 บาท คิดเป็น 34.62% ค่าSPFที่เลือกใช้ คือ SPF 30 44% และส่วนใหญ่ก็สนใจในค่า PA++ เพราะคิดว่าสามารถช่วยป้องกันแสงแดด ป้องกันยูวี ได้ดีขึ้น สถานที่ซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดส่วนใหญ่จะเลือกซื้อในห้างสรรพสินค้า ซุปเปอร์มาร์เก็ต 65% ลักษณะผลิตภัณฑ์กันแดดที่เลือกใช้ส่วนใหญ่มักจะเลือกใช้แบบครีม 53% และแบบโลชั่น 40% ส่วนปัญหาที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด คือ ผิวคล้ำง่าย 48% ระดับความเข้มของสีผิวกลัวผิวดำ และอยากมีผิวที่ขาวขึ้น 58%

3. ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด

จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างผลการศึกษาพบว่า ราคาที่กลุ่มตัวอย่างจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดมากที่สุดคือ 100-200 บาทต่อชิ้น คิดเป็น 41.67% รองลงมาคือ ราคา 200-500 บาทต่อชิ้น คิดเป็น 30% ส่วนลักษณะที่มีผลต่อการไม่ตัดสินใจซื้อมากที่สุดคือ มีลักษณะที่ข้นเหนียว 37%และมีเนื้อครีมมัน 24% ลักษณะบรรจุภัณฑ์มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์กันแดด 54% อุปสรรคที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์กันแดดมากที่สุดคือ ความยุ่งยากในการใช้งาน และเลือกผลิตภัณฑ์ไม่ถูก การโฆษณามีผลต่อการตัดสินใจซื้อ 60% โปรโมชั่นลดราคามีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสูงถึง 72.67%

4. ข้อมูลปัจจัยความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด

การศึกษาครั้งนี้ทำให้ทราบถึงความต้องการ คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์กันแดดดังต่อไปนี้เรียงตามลำดับมากไปน้อย ลักษณะผลิตภัณฑ์กันแดดที่ล้างออกง่ายไม่อุดตันผิวหนังไม่เหนียวไม่มัน และทนน้ำทนเหงื่อได้ดี

สรุปและอภิปราย

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างนักศึกษาชายมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ 120 คนจาก 12 คณะ เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดมากกว่ากลุ่มที่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด อายุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุ 21 ปี ศึกษาในชั้นปีที่ 3 รายได้จากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะมีรายได้อยู่ที่ต่ำกว่า 8,000 บาท รองลงมารายได้ 8,000-15,000 บาท พฤติกรรมการเลือกใช้ (กรณีใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด) บุคคลที่ใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดก็จะใช้ในความถี่สม่ำเสมอ คือใช้ทุกวัน ยี่ห้อที่เลือกใช้ส่วนใหญ่คือ Nivea และVaseline ราคาที่ซื้อใช้ต่อชิ้นอยู่ที่ 200-500 บาท ส่วนราคารองลงมาคือ 100-200 บาท ค่า SPF ที่ใช้ คือ SPF 30 และสนใจค่า PA++ เพราะสามารถป้องกันรังสียูวีได้ดีขึ้น สถานที่ซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดส่วนใหญ่จะเลือกซื้อในห้างสรรพสินค้าซุปเปอร์มาร์เก็ต ลักษณะผลิตภัณฑ์กันแดดที่เลือกใช้ มักจะเลือกแบบครีมและโลชั่น ซึ่งรวมกันมากถึง 90% จึงทำให้เกิดปัญหาผิวมัน ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่ามีผลิตภัณฑ์กันแดดในท้องตลาด ที่มีลักษณะผลิตภัณฑ์เนื้อเบากว่า เช่น แบบน้ำ แบบเจล หรือ สเปรย์ เป็นต้น ส่วนปัญหาที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด คือ ผิวคล้ำง่ายและปัญหาสิวต่างๆ การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ราคาที่กลุ่มตัวอย่างคิดจะซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดมากที่สุดอยู่ที่ 100-200 บาทต่อชิ้น รองลงมาคือ ราคา 200-500 บาทต่อชิ้น ลักษณะที่มีผลต่อการไม่ซื้อมากที่สุด คือ ลักษณะที่ข้นเหนียวใช้แล้วหนักผิวหน้า และมีเนื้อครีมที่มันทำให้ผิวหน้ามันยิ่งขึ้น ลักษณะบรรจุภัณฑ์ก็มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์กันแดด ทำให้รู้สึกว่าเหมาะสมกับตนเองน่าพกพา น่าใช้ ส่วนอุปสรรคในการตัดสินใจเลือกผลิตภัณฑ์กันแดด คือ ความยุ่งยากในการใช้งานและไม่ทราบถึงข้อมูลของผลิตภัณฑ์กันแดดที่เหมาะสมกับตนเอง และกลุ่มตัวอย่างคิดว่าการโฆษณามีผลต่อการ

ตัดสินใจซื้อ เพราะทำให้รู้จักยี่ห้อของผลิตภัณฑ์กันแดด ทราบข้อมูลตัวผลิตภัณฑ์กันแดด และสร้างแรงจูงใจซื้อมากขึ้น โปรโมชั่นลดราคามีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดดสูงมาก เพราะคิดว่าสินค้ามีราคาถูกกว่าปกติ ทำให้ประหยัดรายจ่ายและง่ายต่อการตัดสินใจซื้อ ความต้องการในตัวผลิตภัณฑ์กันแดด มีความต้องการตามคุณลักษณะดังนี้คือ ผลิตภัณฑ์กันแดดที่ล้างออกง่าย ไม่อุดตันไม่เหนียว ไม่มัน ทนน้ำ ทนเหงื่อได้ดี และมีสารบำรุงรักษาสิวในกระปุกเดียว

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลตัวเลขต่าง ๆ นั้น ผลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการ และผู้เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางการพัฒนา และปรับปรุงสูตรผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชาย เพื่อสร้างกลยุทธ์ทางการตลาด จากกลุ่มตัวอย่างจะเห็นได้ว่ามีผู้ไม่ใช้มากกว่าใช้ เพราะมีอุปสรรคที่ว่า เมื่อใช้ผลิตภัณฑ์กันแดดแล้วจะรู้สึกเหนียวหนักผิวหน้า ทำให้ผิวมันยิ่งขึ้น จากแบบสอบถามกลุ่มคนที่ใช้ ก็มักจะเลือกใช้แบบครีมเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยเลือกผลิตภัณฑ์กันแดดแบบน้ำ แบบเจล หรือ แบบสเปรย์ ซึ่งแบบพวกนี้ก็จะลดปัญหาผิวเหนียวหนักหน้า ไม่ก่อให้เกิดผิวมันยิ่งขึ้น สามารถล้างออกได้ง่าย ไม่อุดตัน และเมื่อทาแล้วไม่ทำให้ผิวขาวลอย ส่วนอุปสรรคอีกอย่างคือ กลุ่มตัวอย่างไม่ทราบข้อมูลในตัวผลิตภัณฑ์กันแดดมากนัก จึงเลือกได้ไม่ค่อยเหมาะกับตนเอง การทำสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ก็น่าจะมีผลต่อกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำให้ทราบถึงข้อมูลของสินค้า และรู้จักคุ้นเคยกับยี่ห้อมากขึ้น ช่วยให้ง่ายต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กันแดด ส่วนในเรื่องราคาก็มีผลคือ ควรจะอยู่ในราคา 100-200 บาทต่อชิ้น และควรมีโปรโมชั่นเพื่อเรียกความสนใจในกลุ่มที่ยังไม่เคยใช้ผลิตภัณฑ์กันแดด

ในส่วนของผู้บริโภคนั้น เมื่อมีผู้ประกอบการนำไปพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชาย ผู้บริโภคก็จะได้รับผลิตภัณฑ์กันแดดสำหรับผู้ชายที่ตอบสนองต่อความต้องการได้มากขึ้น ช่วยให้มีผู้บริโภคที่หันมาใส่ใจดูแลสุขภาพผิวมากขึ้น ป้องกันอันตรายจากแสงแดด รังสี UV และเพื่อชะลอความชราของผิวพรรณ

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. อุณหภูมิสูงสุดในรอบปี (องศาเซลเซียส) เฉลี่ยทศวรรษ. กรุงเทพฯ.

กรมอุตุนิยมวิทยา. (2546). *อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยตลอดปี พ.ศ. 2494-2546.* สืบค้นจาก http://www.tmd.go.th

กรมอุตุนิยมวิทยา. สภาพภูมิอากาศ. สืบค้นจาก http://img.photobucket.com/albums/v209/jackkool/asiamap.jpg

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม. สืบค้นจาก http://www.environnet.in.th/?p=2894

ปริมาณรังสี UV. สืบค้นจาก http://ozone.tmd.go.th/UV_index.htm

การศึกษาผลของการนวดแผนไทยต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของกลุ่มคนวัยทำงาน

อภิรดี ธรรมสรณ์[*]
พญ.ปองศิริ คุณงาม[**]

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องผลของการนวดแผนไทยต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพของกลุ่มคนวัยทำงาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการนวดแผนไทยที่มีต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตของกลุ่มคนวัยทำงานที่มีอายุระหว่าง 25-55 ปี ชายหรือหญิง ที่ทำงานประจำอย่างใดอย่างหนึ่ง

วิธีวิจัยที่นำมาใช้ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยทดลองที่มารับบริการนวดแผนไทยในร้านนวดเพื่อสุขภาพในจังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 40 ราย โดยใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงมาจากแบบทดสอบเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) เก็บข้อมูล 2 ครั้ง คือเมื่อหน่วยทดลองเข้ามารับบริการนวดแผนไทยครั้งแรก และครั้งสุดท้ายหลังการนวดอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง เป็นเวลา 3 เดือน แล้วนำข้อมูลก่อนและหลังเข้ารับบริการนวดมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS โดยใช้ค่าสถิติเบื้องต้นในการอภิปรายผล และทดสอบความสัมพันธ์ด้วยการทดสอบ Paired t-test

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า คะแนนคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตก่อนและหลังเข้ารับบริการของหน่วยทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากได้รับบริการมากกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับบริการ การศึกษาในครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการนวดแผนไทยมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตในเชิงบวก คือช่วยให้คุณภาพชีวิตของกลุ่มคนวัยทำงานดีขึ้นเมื่อได้รับบริการเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

บทนำ

จากปัญหาด้านสุขภาพของกลุ่มคนวัยทำงานที่พบได้บ่อยและเพิ่มมากขึ้นทุกปี ไม่เฉพาะแต่โรคออฟฟิศซินโดรมที่มีอาการปวดตึงบริเวณคอ บ่า ไหล่ หลัง หรืออาการปวดศีรษะเท่านั้น ปัจจุบันยังพบว่ามีอุบัติการณ์ของการเกิดโรคเรื้อรังอื่น ๆในคนกลุ่มนี้มากขึ้นด้วยทั้งโรคใน

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาภาคนิพนธ์หลัก

กลุ่มหลอดเลือดหัวใจ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวานหรือแม้แต่มะเร็ง ซึ่งสาเหตุหลักของการเกิดปัญหาสุขภาพในคนกลุ่มนี้ก็คงหนีไม่พ้นเรื่องของความเครียด และการทำงานแบบเอาจริงเอาจัง ทุ่มเท มีความทะเยอทะยาน ต้องการประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานจนขาดความสุขในการทำงาน และนำมาซึ่งปัญหาสุขภาพต่าง ๆตามมา อาการป่วยหรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นมักเกิดจากการสะสมต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลานาน และกว่าที่จะตระหนักได้ว่าเริ่มมีปัญหาสุขภาพ ก็ต่อเมื่อมีอาการปรากฏให้เห็นชัดเจนหรือเป็นโรคแล้วนั่นเอง ซึ่งการรักษาก็ทำให้สูญเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดูแลสุขภาพในเชิงป้องกันจึงน่าจะเป็นวิธีที่ดีกว่า

ดังนั้นการดูแลสุขภาพในเชิงป้องกันเพื่อลดโอกาสเสี่ยงในการเกิดโรคเรื้อรังจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยทำงานก่อนที่โรคเรื้อรังต่าง ๆจะอุบัติขึ้น ด้วยเหตุนี้เองทำให้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมกลายมาเป็นวิธีการดูแลสุขภาพตนเองที่ได้รับการยอมรับและมีการศึกษาวิจัยกันอย่างกว้างขวางมีรูปแบบและวิธีการใหม่ ๆเกิดขึ้นมากมาย ปัจจุบันการแพทย์ทางเลือกมีอยู่มากกว่า 100 วิธี เช่นการทำสมาธิ การกดจุด การฝังเข็ม สมุนไพรบำบัด ธรรมชาติบำบัด โยคะ การรับประทานอาหารแบบชีวจิต การฝึกการผ่อนคลาย การออกกำลังกายในรูปแบบต่าง ๆรวมถึงการนวดบำบัด (พันตำรวจโทหญิงจันทร์จรัส จันทร์จารุพงศ์, 2549)

การนวดบำบัดหรือ Massage Therapy ก็มีอยู่หลายรูปแบบตามที่มาของศาสตร์การแพทย์ในแต่ละประเทศ เช่นการนวดสวีดิช (Swedish Massage) ของประเทศในแถบสแกนดิเนเวียน การนวดแบบอายุรเวท (Ayurvedic Massage) ของอินเดีย การนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้า(Foot Reflexology Massage) ของจีน การนวดเรกิ (Reiki Massage) ของญี่ปุ่น และการนวดแผนไทย (Thai Massage) ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน แต่เนื่องจากการวิจัยส่วนใหญ่จะทำในต่างประเทศ การนวดที่ใช้ในงานวิจัยที่ค้นคว้ามาจึงมักเป็นการนวดสวีดิช การนวดด้วยน้ำมันหอมระเหย (Aromatherapy Massage) การนวดกดจุดสะท้อนฝ่าเท้า ในขณะที่การนวดแผนไทยยังมีการศึกษาในวงจำกัดและมีจำนวนไม่มาก จึงเป็นที่มาของการวิจัยในครั้งนี้ที่ต้องการศึกษาถึงผลของการนวดแผนไทยซึ่งถือเป็นมรดกชิ้นสำคัญของประเทศไทยเราที่มีต่อสุขภาพองค์รวมโดยเฉพาะเจาะจงในกลุ่มคนวัยทำงานเนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นกำลังส่วนใหญ่ของประเทศและเป็นกลุ่มที่ควรได้รับการดูแลสุขภาพตนเองอย่างจริงจังเพื่อลดความเสี่ยงของอุบัติการณ์โรคเรื้อรังที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาผลของการนวดแผนไทยที่มีต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายของกลุ่มคนวัยทำงาน

2. เพื่อศึกษาผลของการนวดแผนไทยที่มีต่อคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ของกลุ่มคนวัยทำงาน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โรคที่เป็นที่รู้จักกันดีสำหรับคนวัยทำงานก็คือ โรคออฟฟิศซินโดรม (Office Syndrome) เป็นกลุ่มอาการที่พบบ่อยในคนวัยทำงานออฟฟิศ ที่สภาพแวดล้อมในที่ทำงานไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการนั่งทำงานตลอดเวลา ไม่มีการเคลื่อนไหวร่างกาย สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้เกิดอาการกล้ามเนื้ออักเสบ และปวดเมื่อยตามอวัยวะต่างๆ อาทิ หลัง ไหล่ บ่า แขน หรือข้อมือ ส่วนบางรายที่มีอาการของหมอนรองกระดูกเคลื่อนอยู่แล้ว หากทำงานในอิริยาบถที่ผิดจะทำให้มีอาการรุนแรงมากขึ้น

ส่วนคำว่าคุณภาพชีวิต (Quality of life) หมายถึง การดำรงชีวิตของมนุษย์ในระดับที่เหมาะสมตามสภาพความจำเป็นพื้นฐานในสังคม ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และความคิดอย่างเพียงพอ จนก่อให้เกิดความสุข ตลอดทั้งการมีสุขภาพทางร่างกายและจิตใจที่ดี

และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีรายงานการวิจัยมากมายที่สนับสนุนว่า การนวดในรูปแบบต่างๆ สามารถช่วยบรรเทาอาการของโรค หรือมีส่วนช่วยลดโอกาสการเกิดโรคเรื้อรังได้ เช่น การนวดสวีดิช ในผู้หญิงที่มีความดันโลหิตสูง พบว่าทั้งความดันโลหิต อัตราการเต้นของหัวใจ และสารก่อการอักเสบในกลุ่มตัวอย่างลดลง หลังจากได้รับการนวด 60 นาทีต่อครั้ง ในหนึ่งสัปดาห์ นาน 4 สัปดาห์ การนวดฝ่าเท้า สามารถลดระดับน้ำตาลในเลือด และอาการชาของผู้ที่เป็นเบาหวานชนิดที่ 2 ได้ การนวดไทยมีผลในการบรรเทาอาการปวดในผู้ป่วยที่มีอาการปวดศีรษะเรื้อรังได้ จึงอาจส่งเสริมให้เป็นการรักษาอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ที่มีอาการปวดศีรษะแบบเรื้อรัง และการนวดสวีดิช สามารถช่วยลดฮอร์โมนในกลุ่มคอร์ติโคสเตียรอยด์ (Corticosteroids) ได้ จึงตั้งสมมติฐานว่า การนวดน่าจะสามารถช่วยลดโอกาสการเกิดโรคที่เกี่ยวกับระบบไหลเวียนเลือดได้

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่าง โดยการใช้แบบสอบถามในการวัดระดับคุณภาพชีวิตของผู้ที่เข้ารับบริการนวดแผนไทยที่ร้านนวดเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร ซึ่งแบบสอบถามที่ใช้ได้ปรับปรุงมาจากแบบทดสอบเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) เพื่อให้เหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลภาคสนามและการวิเคราะห์ผลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งไว้ โดยจะทำการเก็บข้อมูล 2 ครั้งคือเมื่อตัวอย่างเข้ามารับบริการนวดแผนไทยครั้งแรกและครั้งสุดท้ายหลังจากการนวดอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1-2 ครั้งเป็นเวลา 3 เดือน

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา คือคนกลุ่มวัยทำงาน ที่มีอายุระหว่าง 25-55 ปี ที่มาใช้บริการนวดแผนไทยในร้านนวดเพื่อสุขภาพที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งมีเกณฑ์การเลือกคือ เป็นชายหรือหญิงที่มีอายุระหว่าง 25-55 ปี ทำงานประจำอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เคยได้รับบริการการนวดแผนไทยมาก่อนอย่างน้อยในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา และต้องสามารถเข้าร่วมงานวิจัยจนครบ 3 เดือนได้ ซึ่งจากการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดข้างต้น มีผู้ที่สมัครใจเข้าร่วมการศึกษาในครั้งนี้ทั้งสิ้นจำนวน 40 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนแรก เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปแบบเลือกตอบและเติมคำที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ส่วนที่ 2 เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ได้รับการดัดแปลงจากแบบสอบถามพฤติกรรมสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข และส่วนที่ 3 เป็นแบบทดสอบเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อฉบับภาษาไทย (WHOQOL-BREF-THAI) ที่พัฒนามาจากเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก 100 ข้อ โดยทำการเลือกคำถามมาเพียง 1 ข้อ จากแต่ละหมวดใน 24 หมวด และรวมกับหมวดที่เป็นคุณภาพชีวิตและสุขภาพทั่วไปโดยรวมอีก 2 ข้อคำถาม

โดยแบบทดสอบได้รับการศึกษาค่าความเชื่อมั่น Cronbach's alpha coefficient เท่ากับ 0.8406 ค่าความเที่ยงตรงเท่ากับ 0.6515 โดยเทียบกับแบบวัด WHOQOL-100 ฉบับภาษาไทยที่ WHO ยอมรับอย่างเป็นทางการ

เครื่องมือวัดคุณภาพชีวิต WHOQOL-BREF-THAI ประกอบด้วยข้อคำถาม 2 ชนิด คือแบบภาวะวิสัย (Perceived objective) และอัตวิสัย (Self-report subjective) และมีองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต 4 ด้านคือ ด้านร่างกาย (Physical domain) ด้านจิตใจ (Psychological domain) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social relationship) และด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) แต่เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงผลด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจเท่านั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกเฉพาะข้อคำถามที่เกี่ยวกับองค์ประกอบด้านสุขภาพกาย 7 ข้อ องค์ประกอบด้านจิตใจ 6 ข้อ และคุณภาพชีวิตโดยรวมอีก 2 ข้อ รวมข้อคำถามในส่วนนี้ทั้งหมด 15 ข้อ

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมวิจัย

2. เก็บข้อมูลก่อนทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามก่อนเข้ารับบริการนวดแผนไทยครั้งแรก

3. กลุ่มตัวอย่างรับบริการนวดแผนไทยระยะเวลา 90 นาที ด้วยวิธีการนวด คลึง กด จุด ดัด ยืด ตามแบบแผนการนวดแผนไทยที่ถูกต้อง อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งทุกสัปดาห์ต่อเนื่องกันจนครบ 3 เดือน

4. เก็บรวบรวมข้อมูลหลังสิ้นสุดการทดลองเป็นเวลา 3 เดือนโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามชุดเดิมหลังจากรับบริการนวดครั้งสุดท้าย

5. นำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ประกอบการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในการวัดระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายและจิตใจ เป็นสถิติเบื้องต้นในการอภิปรายผล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และทดสอบความแตกต่างด้วยการทดสอบ Paired t-test

ผลการศึกษา

กลุ่มทดลอง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 36-45 ปี รองลงมาคือผู้ที่มีอายุระหว่าง 25-35 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพคือสมรสหรือมีคู่ นับถือศาสนาพุทธ มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน เคยตรวจร่างกายก่อนเข้าร่วมวิจัย และมีโรคประจำตัว โดยโรคประจำตัวที่ผู้ทำแบบทดสอบระบุไว้มากที่สุดคือ ความดันโลหิตสูง และไขมันในเลือดสูง

ส่วนข้อมูลพฤติกรรมด้านสุขภาพของกลุ่มทดลอง ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนข้อมูลพฤติกรรมด้านสุขภาพของกลุ่มทดลอง

พฤติกรรม	ไม่เคย		นาน ๆครั้ง		บางครั้ง		เป็นประจำ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การสูบบุหรี่	25	62.5	4	10	10	25	1	2.5
ดื่มแอลกอฮอล์	4	10	27	67.5	9	22.5	0	0
รับประทานอาหาร เค็มจัด หวานจัด	5	12.5	16	40	11	27.5	8	20
ออกกำลังกาย สัปดาห์ละ 3 วัน	3	7.5	9	22.5	9	22.5	19	47.5
กินผักและผลไม้ ทุกวัน	1	2.5	3	7.5	25	62.5	11	27.5
รับประทานอาหารไขมันสูง	2	5	11	27.5	20	50	7	17.5
ดื่มน้ำอย่างน้อย วันละ 8 แก้ว	1	2.5	4	10	7	17.5	28	70

ค่าทางสถิติและผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายก่อนและหลังการนวดจากกลุ่มทดลองทั้ง 40 ราย ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยการทดสอบ Paired t-test ผลปรากฏดังตารางที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าสถิติของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายก่อนและหลังการนวด

ค่าสถิติ	คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกาย	
	ก่อน	หลัง
Mean	24.43	27.65
n	40	40
Std. Deviation	2.297	2.587
Std. Error Mean	.363	.409

ตารางที่ 3 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายก่อนและหลังการนวดของกลุ่มทดลอง

	จำนวน (n)	$\overline{x}$	S.D.	t-value	P-value
ความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายก่อนและหลังการนวด	40	3.225	.482	6.686	<0.001

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายก่อนและหลังการนวดเป็นเวลาต่อเนื่องนาน 3 เดือน พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพกายของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากได้รับบริการนวด มากกว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับบริการนวด

ค่าทางสถิติและผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ก่อนและหลังการนวดจากกลุ่มทดลองทั้ง 40 ราย ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยการทดสอบ Paired t-test ผลปรากฏดังตารางที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ก่อนและหลังการนวด

ค่าสถิติ	คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์	
	ก่อน	หลัง
Mean	20.23	23.95
n	40	40
Std. Deviation	2.190	2.309
Std. Error Mean	.346	.365

ตารางที่ 5 แสดงค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ก่อนและหลังการนวดของกลุ่มทดลอง

	จำนวน (n)	$\overline{x}$	S.D.	t-value	P-value
ความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ก่อนและหลังการนวด	40	3.725	3.063	7.691	<0.001

จากผลการวิเคราะห์ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับคะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ก่อนและหลังการนวดเป็นเวลาต่อเนื่องนาน 3 เดือน พบว่า คะแนนคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพจิตและอารมณ์ของกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยคะแนนเฉลี่ยหลังจากได้รับบริการนวด มากกว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนได้รับบริการนวด

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มคนวัยทำงานในเมืองส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านสุขภาพที่ไม่ค่อยดีนัก โดยเฉพาะเรื่องการรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย จึงทำให้พบปัญหาสุขภาพหรือโรคประจำตัวได้บ่อย เช่น ภาวะความดันโลหิตสูง ไขมันในเลือดสูง และอาการปวดเมื่อยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของภาวะออฟฟิศซินโดรม (Office Syndrome) ปัญหาด้านสุขภาพต่าง ๆเหล่านี้กลุ่มคนวัยทำงานตระหนักดีและเริ่มหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพมากขึ้น คือการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์มากขึ้น ออกกำลังกายบ่อยขึ้น และมองหาวิธีการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานในรูปแบบต่าง ๆ วิธีการหนึ่งที่เป็นที่นิยมในกลุ่มคนวัยทำงานก็คือ การนวดเพื่อสุขภาพหรือการนวดแผนไทย เนื่องจากหาได้ง่ายโดยทั่วไปและราคาไม่สูง

การศึกษาผลของการนวดแผนไทยที่มีต่อคุณภาพชีวิตของกลุ่มวัยทำงาน พบว่า คุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตหลังจากได้รับบริการนวดแผนไทยอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 3 เดือน ดีขึ้นกว่าก่อนเข้ารับบริการ โดยคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้นอย่างชัดเจน จากระดับคะแนนเฉลี่ยก่อนการนวดที่อยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตกลาง ๆ หลังจากได้รับบริการนวดแล้วปรากฏว่าคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็นระดับที่อยู่ในเกณฑ์คุณภาพชีวิตที่ดี การศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การนวดแผนไทยมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งด้านสุขภาพกายและ

สุขภาพจิตในเชิงบวก คือช่วยให้สุขภาพกายและจิตของกลุ่มคนวัยทำงานดีขึ้นเมื่อได้รับบริการเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

กระทรวงสาธารณสุข. (2555). *รายงานสุขภาพคนไทยปี 2555.* สืบค้นจาก http://www.thaihealth.or.th

กิตติชัย อนวัชประยูร. (2557). การนวดเพื่อสุขภาพ (วิทนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ชนินทร์ ลีวานันท์.นพ. (2552). *Thai Traditional Massage for Back Pain.* สืบค้นจาก http://www.thaicam.go.th

ยุพร ชมณี. (2545). การดูแลสุขภาพด้วยการนวดแผนไทย (วิทนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เลย: สถาบันราชภัฏเลย

วิภาพร มาพบสุข. (2545). การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วิไลลักษณ์ ตั้งเจริญ. (2544). วิทยาศาสตร์พัฒนาชีวิต. กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธิ์.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. (2543). *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต.* กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สำนักการแพทย์กรุงเทพมหานคร. (2555). *โรคออฟฟิศซินโดรม.* สืบค้นจาก http://www.msdbangkok.go.th

Gwen Wyatt, Mohammad Sikorskii, Mohammad Hossein Rahbar, David Victorson, Mei You. (2012). Health-Related Quality-of-Life Outcomes: A Reflexology Trial with patients with Advanced-Stage Breast Cancer. Oncal Nurs Forum, 2012 November: NIH Public Access.

Izreen Supa' at, Zaiton Zakaria, Oteh Maskon, Amilia Aminuddin, and nor Anita Megat Mohd Nordin. (2013). Effects of Swedish massage Therapy on Blood Pressure, Heart Rate, and Inflammatory Makers in Hypertensive Women, *Evidence Based Complementary and Alternative Medicine Volume 2013,* Article ID 171852: Hindawi Publishing Corporation.

Sunee Saetung, La-or Chailurkit, Boonsong Ongphiphadhanakul. (2013). Thai Traditional Massage increases biochemical markers of bone formation in postmenoposal women; a randomized crossover trial: BioMed Central Complementary and Alternative Medicine.

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าในผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

อัญชลี อ่ำบำรุง*
นพ. ไกรสร อัมมวรรธน์**

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าของประชาชนในเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร โดยทำการเก็บข้อมูลใน กุมภาพันธ์ 2559 กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนที่เข้ามาใช้บริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยมีอายุตั้งแต่ 21–50 ปี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม พฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า กลุ่มตัวอย่างอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง มีผู้ตอบแบบสอบถามครบถ้วนที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลได้ทั้งหมด 400 ชุดคิดเป็นร้อยละ 100 ของตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และ การทดสอบ Chi – Square test

ผลการศึกษาพบว่าตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ไม่มีโรคประจำตัว ช่วงอายุระหว่าง 31 ถึง 35 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพพนักงานบริษัท มีรายได้ต่อเดือน 20,000 ถึง 30,000 บาท โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดภาวะต่อมหมวกไตล้ามาก มีจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 62.00 โดยพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่นิยมปฏิบัติมากที่สุด คือ การทานอาหารประเภทปิ้ง ย่าง และ ทอด ซึ่งมีจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 และพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ปฏิบัติน้อยที่สุด คือ การทานอาหารจนอิ่มจัดหรือทานอาหารจนรู้สึกจุกมาก มากกว่า 4 ครั้ง/ สัปดาห์ มีจำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50 นอกจากนี้ อาการของผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานครที่ แสดงออกมากที่สุดคือการอยากทานของเค็ม มัน หวาน และอาหารที่มีโปรตีนสูง เช่น เนื้อสัตว์ โดยมีจำนวน 355 คน คิดเป็นร้อยละ 88.80 และอาการของผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานครแสดงออกน้อยที่สุดคือความต้องการทางเพศลดลงคิดเป็นร้อยละ 24 จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารและอาการจากภาวะต่อมหมวกไตล้าพบว่าพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุดคือ การทาน

* นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ
คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

เครื่องดื่มที่มีรสหวานจำพวกชาเขียวบรรจุขวด น้ำผลไม้กล่อง และน้ำอัดลม และ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยคือ การชอบดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 4 ครั้ง / สัปดาห์ อาชีพมีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า อาชีพที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุด คือ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 131 คน อาชีพที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยที่สุดคือ อื่นๆ จำนวน 14 คน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า รายได้มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดย รายได้ที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุด คือ ช่วงรายได้ 20,001-30,000 บาท จำนวน 166 คน รายได้ที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยที่สุด คือ น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 5 คน

บทนำ

อาหารถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ให้พลังงาน ทำให้ร่างกายเจริญเติบโตและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ สร้างภูมิคุ้มกันให้ร่างกายในการต้านทานโรคต่างๆ ปัจจุบันอาหารมีให้เลือกหลากหลายประเภทผ่านกรรมวิธีการปรุงแต่งที่แตกต่างกัน ทั้งอาหารจานด่วน (Fast food) อาหารที่ใส่สารหรือสีปรุงแต่ง อาหารดัดแปลงพันธุกรรม อาหารฉายรังสี อาหารที่ผ่านกระบวนการแปรรูป (Processed food) เช่น ไส้กรอก หมูยอ กุญเชียง อาหารกระป๋อง เป็นต้น อาจส่งผลถึงคุณค่าทางโภชนาการที่ผู้บริโภคควรได้รับ ดังนั้นจึงมีการควรคุมในเรื่องของประเภทของอาหารตามกฎหมาย (ภายใต้ พรบ.อาหาร พ.ศ. 2522) เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภค ถึงอย่างไรก็ตามการบริโภคอาหารส่วนใหญ่ยังคงขึ้นอยู่กับผู้บริโภคและพฤติกรรมในการบริโภคอาหาร ซึ่งการเลือกบริโภคอาหารเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางด้านร่างกาย ทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ข้อมูลจากสมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2556 สถิติโรคอ้วนในคนไทยมีทั้งหมด 16 ล้านคน โรคไขมันในเลือดสูง 25.5 ล้านคน โรคความดันโลหิตสูง 10.7 ล้านคนเบาหวาน 3.5 ล้านคน โรคหัวใจ 7 แสนคน นอกจากนี้พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ผิดถือเป็นภัยเงียบที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ละเลยและทำให้เกิดผลเสียต่าง ๆ ตามมาทั้งด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ด้านการทำงานและที่สำคัญด้านสุขภาพและผลเสียที่เกิดขึ้นกับร่างกาย ทำให้ร่างกายเกิดภาวะเครียด (Physical stress) ข้อมูลจากงานวิจัย พฤติกรรมที่ทานอาหารที่มากเกินไป (Overeating) การทานอาหารที่ไม่มีประโยชน์ (Unhealthful food) การทานอาหารข้ามมื้อ (Skipped meals) การดื่มแอลกอฮอล์ นอกจากนี้ การรับประทานอาหารหวานที่มีปริมาณน้ำตาลสูง (Excessive sugar in diet) การดื่มชา-กาแฟที่มีคาเฟอีน (Excessive caffeine intake from coffee and tea) ล้วนเป็นพฤติกรรมการบริโภคที่เป็นปัจจัยทำให้ร่างกายเกิดภาวะเครียด (Physical stress) ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะต่อมหมวกไตล้า (Adrenal

fatigue) ทำให้ร่างกายผลิตฮอร์โมนได้ลดลง ส่งผลกระทบถึงการทำงานและทนต่อความเครียดสิ่งกระตุ้นหรือสิ่งเร้าต่าง ๆได้น้อยลง ทำให้ไปรบกวนการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่พบในวัยทำงาน และมักไม่รู้ตัวว่ามีภาวะต่อมหมวกไตล้า งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นเครื่องมือในการคัดกรองผู้ที่อาจมีอาการของภาวะต่อมหมวกไตล้าจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารและให้ความรู้เรื่อง ภาวะต่อมหมวกไตล้าและการดูแลหรือหลีกเลี่ยงการเกิดภาวะต่อมหมวกไตล้าเพื่อสุขภาพที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าของประชาชนในเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

พฤติกรรมการบริโภคอาหารมีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาและหาข้อมูล ได้แก่ การศึกษาจากหนังสือ บทความ งานวิจัย สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย วรสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาทำโครงร่างงานวิจัย
2. เรียบเรียงเนื้อหาและข้อมูลในการทำโครงร่างงานวิจัย รวมถึงจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย คือ แบบสอบถาม พฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า
3. คำนวณประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในที่นี้คือ ผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน
4. การเก็บข้อมูลโดยกำหนดช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล คือ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ในช่วงเวลาราชการ จนกว่าจะได้ข้อมูลครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้
5. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ โดยใช้ระเบียบวิธีทางสถิติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) คิดเป็นร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์พฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า สถิติอนุมานหรืออ้างอิง (Inferencial Statistics) ได้แก่ การทดสอบ Chi – Square test

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ส่วนที่ 1 ลักษณะบุคคล

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31 – 35 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี รายได้ต่อเดือนระหว่าง 20,001-30,000 บาท อาชีพพนักงานบริษัท ไม่มีโรคประจำตัว และมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารมีความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดภาวะต่อมหมวกไตล้ามาก รวมถึงมีอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าล้าในระดับมาก

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการรับประทานอาหาร

พฤติกรรมการรับประทานอาหารที่นิยมปฏิบัติมากที่สุด คือ การทานอาหารประเภท ปิ้ง ย่าง และ ทอด ซึ่งมีจำนวน 322 คน คิดเป็นร้อยละ 80.50 และพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ การทานอาหารจนอิ่มจัดหรือทานอาหารจนรู้สึกจุกมาก มากกว่า 4 ครั้ง/ สัปดาห์ มีจำนวน 258 คน คิดเป็นร้อยละ 64.50

ส่วนที่ 3 ข้อมูลอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า

อาการของผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานครที่ แสดงออกมากที่สุดคือการอยากทานของเค็ม มัน หวาน และอาหารที่มีโปรตีนสูง เช่น เนื้อสัตว์ โดยมีจำนวน 355 คน คิดเป็นร้อยละ 88.80 และอาการของผู้ที่มารับบริการในสำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานครแสดงออกน้อยที่สุดคือความต้องการทางเพศลดลงมีจำนาน96 คนคิดเป็นร้อยละ 24

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน

ผลลัพธ์แสดงค่าสถิติทดสอบ Chi – Square test คือ จากการหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการบริโภคอาหารและอาการจากภาวะต่อมหมวกไตล้าพบว่าพฤติกรรมการบริโภคอาหารมีความสัมพันธ์กับอาการจากภาวะต่อมหมวกไตล้า (Adrenal fatigue) โดยผลลัพธ์แสดงค่าสถิติทดสอบ Chi – Square test คือ χ^2 เท่ากับ.632 และค่า Sig. เท่ากับ.029 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($p = 0.05$) โดยพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุดคือ การทานเครื่องดื่มที่มีรสหวานจำพวกชาเขียวบรรจุขวด น้ำผลไม้กล่อง และน้ำอัดลม โดยมี ผลลัพธ์แสดงค่าสถิติทดสอบ Chi – Square test คือ χ^2 เท่ากับ 3.848 และค่า Sig. เท่ากับ.050 ซึ่งเท่ากับระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($p = 0.05$) และ พฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กับ

ภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยคือ การชอบดื่มแอลกอฮอล์มากกว่า 4 ครั้ง / สัปดาห์ โดยผลลัพธ์แสดงค่าสถิติทดสอบ Chi – Square test คือ χ^2 เท่ากับ.005 และค่า Sig. เท่ากับ.045 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด ($p = 0.05$) นอกจากนี้ผลของการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าผลการทดสอบด้วยค่า Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าค่าสถิติที่ได้จากการทดสอบ Chi-Square = 5.951 และค่า Sig. = 0.011 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน คือ อายุมีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า อายุที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุด คือ อายุ 31-35 ปี จำนวน 115 คน อายุที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยที่สุด 46-50 ปี จำนวน 4 คน ตามลำดับ และความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าผลการทดสอบด้วยค่า Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าค่าสถิติที่ได้จากการทดสอบ Chi-Square = 21.740 และค่า Sig. = 0.011 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน คือ อาชีพมีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า อาชีพที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุด คือ อาชีพพนักงานบริษัท จำนวน 131 คน อาชีพที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยที่สุดคือ อื่น ๆ จำนวน 14 คน รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า ผลการทดสอบด้วยค่า Chi-Square ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่าค่าสถิติที่ได้จากการทดสอบ Chi-Square = 3.752 และค่า Sig. = 0.006 ซึ่งน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่ายอมรับสมมติฐาน คือ รายได้มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า รายได้ที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้ามากที่สุด คือ รายได้ 20,001-30,000 บาท จำนวน 166 คน รายได้ที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้าน้อยที่สุด คือ น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 5 คน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรมุ่งเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคอาหารที่จะทำให้เกิดภาวะต่อมหมวกไตล้า (Adrenal fatigue) เพื่อให้บุคคลทั่วไปสามารถปรับพฤติกรรมการบริโภคอาหารได้อย่างเหมาะสม

2. ควรจัดกิจกรรมให้ผู้บริโภคทั่วไปได้ฝึกปฏิบัติในการเลือกชนิดและการคำนวณปริมาณอาหารในแต่ละวัน เพื่อส่งเสริมให้มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำเอาเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารกับอาการจากกับภาวะต่อมหมวกไตล้า (Adrenal fatigue) ไปศึกษาในกลุ่มคนต่าง ๆเพื่อสามารถนำไปหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับอาการที่สัมพันธ์กับภาวะต่อมหมวกไตล้า (Adrenal fatigue) ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัย

2. ควรมีการขยายผลการศึกษาวิจัยไปยังสถานที่อื่น ๆ ด้วย งานวิจัยภายใต้แนวทางการปฏิบัติเดียวกัน เป็นการเพิ่มกลุ่มประชากรในการศึกษา เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

ประวิน แสงศรัณย์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อกาแฟสดจากร้านกาแฟสดในเขตบางกอกน้อย จังหวัดกรุงเทพมหานคร* (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

วิชญนาถ เรืองนาค. (2557). *พฤติกรรมการบริโภคอาหารคลีนของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ที่เรียนวิชาศิลปะการดำเนินชีวิต* (ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน.

Catherine Clinton, ND. (2003). *Adrenal Fatigue Explained.* American Association of Naturopathic Physicians.

Ingrid Pincott's. (2006). Naturopathic Wisdom Notes. 14.

Lam, MD. (2010). Adrenal Fatigue Center. Retrieved from https://www.drlam.com/

Sam C. Liang. (2010). *The Diagnosis & Treatment of Adrenal Fatigue Syndrome According toTraditional Chinese Medicine (TCM).* Retrieved from http://www.suntenglobal.com/

Kathleen A. Head, & Gregory S. Kelly, (2009). Nutrients and Botanicals for Treatment of Stress:Adrenal Fatigue, Neurotransmitter Imbalance, Anxiety, and Restless Sleep, *Alternative Medicine Review*, 2, pp. 114-140.

Lena D. Edwards, M.D., FAARM, FICT&Thomas G. Guilliams Ph.D. (2015). *Beyond Adrenal Fatigue: From Anecdotal to Evidence Based Medicine.* Retrieved from http:// www.pointinstitute.org

Michael Lam, MD. (2015). *Adrenal Fatigue.* Retrieved from http://www.lammd.com/articles/adrenal_fatigue.asp?page=1

Nurka Pranji, Sabina Nuhbegovi , Sanja Brekalo-Lazarevi & Azra Kurti. (2012). Is Adrenal Exhaustion Synonym of Syndrome Burnout at Workplace?. *Coll. Antropol*. 2012(36), pp. 911-919.

Wellness perth natural medicine. (2015). Retrieved from http://www.wellnessperth.com.au

Wilson, (2001). *Strategy to Manage Adrenal Fatigue.* Retrieved from http://www.AdrenalFatigue.org Adrenal Fatigue, The 21st Century Stress Syndrome.

Wilson. (2001). *Adrenal Fatigue: The 21st Century Stress Syndrome. 1.* United States of America: Smart Publications.

ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

อารีย์ วงศ์แก้ว[*]
ผศ.นพ.พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์[**]

การวิจัยเรื่องความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประเภท การสำรวจแบบพรรณนา (Descriptive Surveys) กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี สุ่มเลือกคณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ คณะบัญชี และคณะบริหารธุรกิจ ในปีการศึกษา 2557 อธิบายพฤติกรรมและเจตคติด้านการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ผลการวิจัย พฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความรู้ด้านการออกกำลังกาย ของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่านักศึกษามีความรู้อยู่ในเกณฑ์ดี แต่ยังมีบางส่วนที่ต้องให้ความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความมั่นใจ และเสริมสร้างสุขภาพได้อย่างถูกวิธี

ประเด็นที่ 2 เจตคติด้านการออกกำลังกาย ของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า นักศึกษาหญิงส่วนใหญ่มีเจตคติที่ดีในการออกกำลังกาย แต่มีบางส่วนที่ยังต้องปรับเจตคติให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันผลเสียที่เกิดจากความเข้าใจผิดและประโยชน์ สูงสุดในการออกกำลังกาย

โดยภาพรวมนักศึกษาหญิงมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์มีพฤติกรรมการออกกำลังที่ดี แต่ยังไม่สามารถทำกิจกรรมได้ต่อเนื่อง ตามหลักการออกกำลังกาย ดังนั้นสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาความรู้ด้านการออกกำลังกายและสร้างเจตคติที่ดีและถูกต้องให้กับนักศึกษา รวมถึงเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างนโยบาย เพื่อส่งเสริมหรือสนับสนุนให้นักศึกษาออกกำลังกายเพื่อสุขภาพในมหาวิทยาลัยให้มากยิ่งขึ้น

[*] นักศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการชะลอวัยและฟื้นฟูสุขภาพ คณะวิทยาศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

[**] ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

การออกกำลังกาย เป็นกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพประการหนึ่งที่สำคัญ โดยมีการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้อวัยวะระบบต่าง ๆ ของร่างกายได้ทำงานอย่างเต็มที่ เช่น ระบบกล้ามเนื้อและข้อต่อ ระบบไหลเวียนโลหิต ระบบหายใจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัย ทั้งบุคคลที่มีภาวะสุขภาพดีและบุคคลที่เจ็บป่วยและอีกทั้งยังสามารถป้องกันโรคหรือลดอัตราเสี่ยงการเกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและหลอดเลือด (กรมอนามัย, 2549) ซึ่งกิจกรรมออกกำลังกายสามารถทำได้ทั้งผู้ชายแลผู้หญิง โดยเฉพาะเพศหญิงจำเป็นต้องส่งเสริม การออกกำลังกายเพราะมีประโยชน์ต่อร่างกายมากมายหลายด้าน ผู้หญิงส่วนใหญ่มักไม่ชอบออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอลง ไขมันส่วนเกินสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นความอ้วน ผู้หญิงมีกล้ามเนื้อน้อยกว่าผู้ชาย แต่มีไขมันมากกว่าโดยเฉพาะบริเวณแก้ม ทรวงอก หน้าท้องและสะโพก จึงมีโอกาสที่จะสะสมจนกลายเป็นความอ้วนได้มากกว่าผู้ชาย ระบบหัวใจและไหลเวียนเลือดของผู้หญิง ประกอบด้วยขนาดของหัวใจที่เล็กกว่า ปอดเล็กกว่าเม็ดเลือดแดงต่ำกว่า อัตราการสูบฉีดโลหิตน้อยกว่า อัตราการเต้นของชีพจรขณะพักสูงกว่า และอัตราการใช้ออกซิเจนสูงสุดต่ำกว่า จึงทำให้ผู้หญิงมีความอดทนต่ำกว่าผู้ชาย ส่งผลให้สมรรถภาพโดยทั่วไปต่ำกว่าผู้ชายผู้หญิงในวัยหมดประจำเดือน จะเกิดภาวะที่เรียกว่ากระดูกพรุน และที่สำคัญการออกกำลังกายจะช่วยนำออกซิเจนเข้าสู่เซลล์ต่างๆของร่างกายได้มากขึ้น ยิ่งร่างกายได้รับออกซิเจนมากขึ้นเท่าไร ก็จะยิ่งช่วยต่อต้านการเกิดอนุมูลอิสระได้มากขึ้นเท่านั้น ช่วยชะลอความเสื่อมของเซลล์ได้ ทำให้ผิวพรรณสดใสขึ้น จึงดูอ่อนกว่าวัย ยืดระยะความเป็นสาวไปได้อีกหลายปีทีเดียว (พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์, 2557) ผู้วิจัยจึงสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาเรื่องความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและการส่งเสริมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงเพื่อส่งเสริมสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
2. ศึกษาเจตคติด้านการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

สมมติฐานของการศึกษา

พฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงเกิดจากเจตคติและความรู้ด้านการออกกำลังกาย

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาด้านพฤติกรรมการออกกำลังกาย 2 ด้านได้แก่ ด้านที่ 1 กิจกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และด้านที่ 2 เจตคติด้านการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ขอบเขตด้านประชากร

ได้แก่ นักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

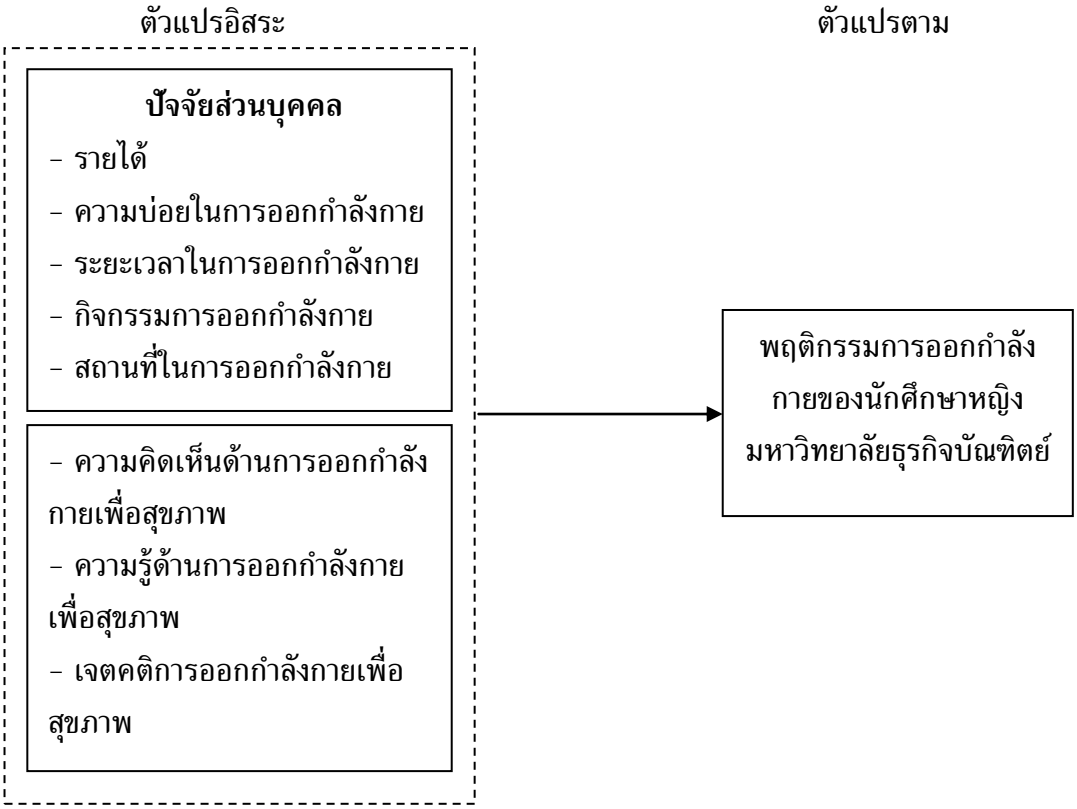
นิยามศัพท์เฉพาะ

พฤติกรรมการออกกำลังกาย หมายถึง การกระทำ หรือแสดงออกในด้านการออกกำลังกาย

นักศึกษาหญิง หมายถึง นักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี ในปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

เจตคติด้านการออกกำลังกาย หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกที่มีต่อการออกกำลังกาย

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง ความรู้ เจตคติและพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ (Survey Research) ประเภท การสำรวจแบบพรรณนา (Descriptive Surveys) อธิบายพฤติกรรมและเจตคติด้านการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยวิธีวิจัยดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาหญิง ปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์จำนวน 8,919 คน

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แก่ นักศึกษาหญิง ในปีการศึกษา 2557 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ จำนวน 266 คน การสุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบ หลายขั้นตอน(Multi – Stage Sampling) โดยรายละเอียดดังนี้ 1)สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยทำการแบ่งกลุ่มตัวอย่างในแต่ละคณะให้เท่า ๆกัน 2)การสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) เมื่อแบ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างให้เท่ากันแล้ว ใช้การสุ่มอย่างง่ายสำหรับการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้ แบบสอบถาม (questionnaires) เพื่อทำการศึกษาถึงพฤติกรรมการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ แบบสอบถาม เป็นการวัดระดับความคิดเห็นแบบ Rating Scale ตามวิธีของ Likert 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้ค่าพื้นฐานดังนี้

1.ค่าร้อยละ (Percentage) เป็นการค่าทางสถิติเพื่อศึกษาข้อมูล ความคิดเห็นว่าในระดับใดบ้าง

2.ค่าเฉลี่ย (Mean) เป็นการการหาค่ากลางของเจตคติ และความรู้ด้านการออกกำลังกาย

3.ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อเป็นการหาค่าความกระจายตัวของข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูล โดยการจัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการออกกำลังกาย นำมาวิเคราะห์เพื่อแสดงผลในเชิงพรรณนา โดยผู้วิจัยมีผลการศึกษาข้อมูลใน3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่าง 5001–10,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 44.0 รายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 36.8 นักศึกษาที่มีรายได้ต่อเดือน 15,001 –

20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 15.0 นักศึกษาที่มีรายได้ต่อเดือน 20,001 – 25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 3.0 และ นักศึกษาที่มีรายได้มากกว่า 25,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 1.1

2. ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวนครั้งในการออกกำลังกายต่อสัปดาห์

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ออกกำลังกาย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 33.8 ออกกำลังกาย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 30.0 ออกกำลังกาย 3 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 13.3 ออกกำลังกาย 4 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 13.1 ไม่ออกกำลังกายเลย คิดเป็นร้อยละ 9.3 ออกกำลังกาย 6 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 5.6 ออกกำลังกาย 5 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 4.8 ออกกำลังกาย 7 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 3.0

3. ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม ระยะเวลาในการออกกำลังกายในแต่ละครั้ง

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ออกกำลังกายโดยประมาณ 30 นาทีต่อครั้ง คิดเป็นร้อยละ 53.0 ออกกำลังกายโดยประมาณ ครึ่งชั่วโมง – 1 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 19.5 ออกกำลังกายโดยประมาณ 1 ชั่วโมง – 1 ชั่วโมงครึ่ง คิดเป็นร้อยละ 4.1 ออกกำลังกายโดยประมาณ 1ชั่วโมงครึ่ง – 2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 2.2 ออกกำลังกายมากกว่า 2 ชั่วโมง คิดเป็นร้อยละ 1.1

4. ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามกิจกรรมในการออกกำลังกายของนักศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการเดิน คิดเป็นร้อยละ 40.2 กิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการวิ่งจ๊อกกิ้ง คิดเป็นร้อยละ 31.5 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการทำฟิตเนส คิดเป็นร้อยละ 27.8 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการทำกายบริหาร คิดเป็นร้อยละ 17.2 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการปั่นจักรยาน คิดเป็นร้อยละ 21.4 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการเต้นแอโรบิค คิดเป็นร้อยละ 14.6 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการว่ายน้ำ คิดเป็นร้อยละ 14.6 เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการทำโยคะ คิดเป็นร้อยละ 7.1 และ เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายประเภทอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 13.9

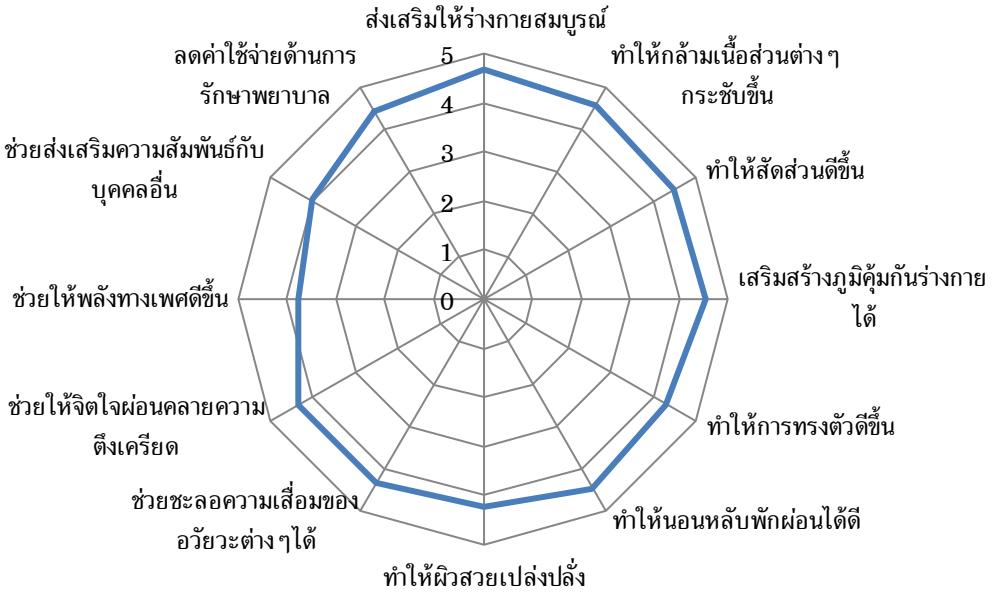
5. ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานที่ในการออกกำลังกายของนักศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ออกกำลังกายในที่พักอาศัย คิดเป็นร้อยละ 41.7 ออกกำลังกายในศูนย์กีฬามหาวิทยาลัย คิดเป็นร้อยละ 32.7 ออกกำลังกายในสวนสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 15.4 ออกกำลังกายในศูนย์ฟิตเนส คิดเป็นร้อยละ 10.2

6. ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุเฉลี่ยของนักศึกษาที่ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 20 ปี โดยออกกำลังกาย 5 ครั้งต่อสัปดาห์ และระยะเวลาในการออกกำลังกายในแต่ละครั้งประมาณ 34 นาที

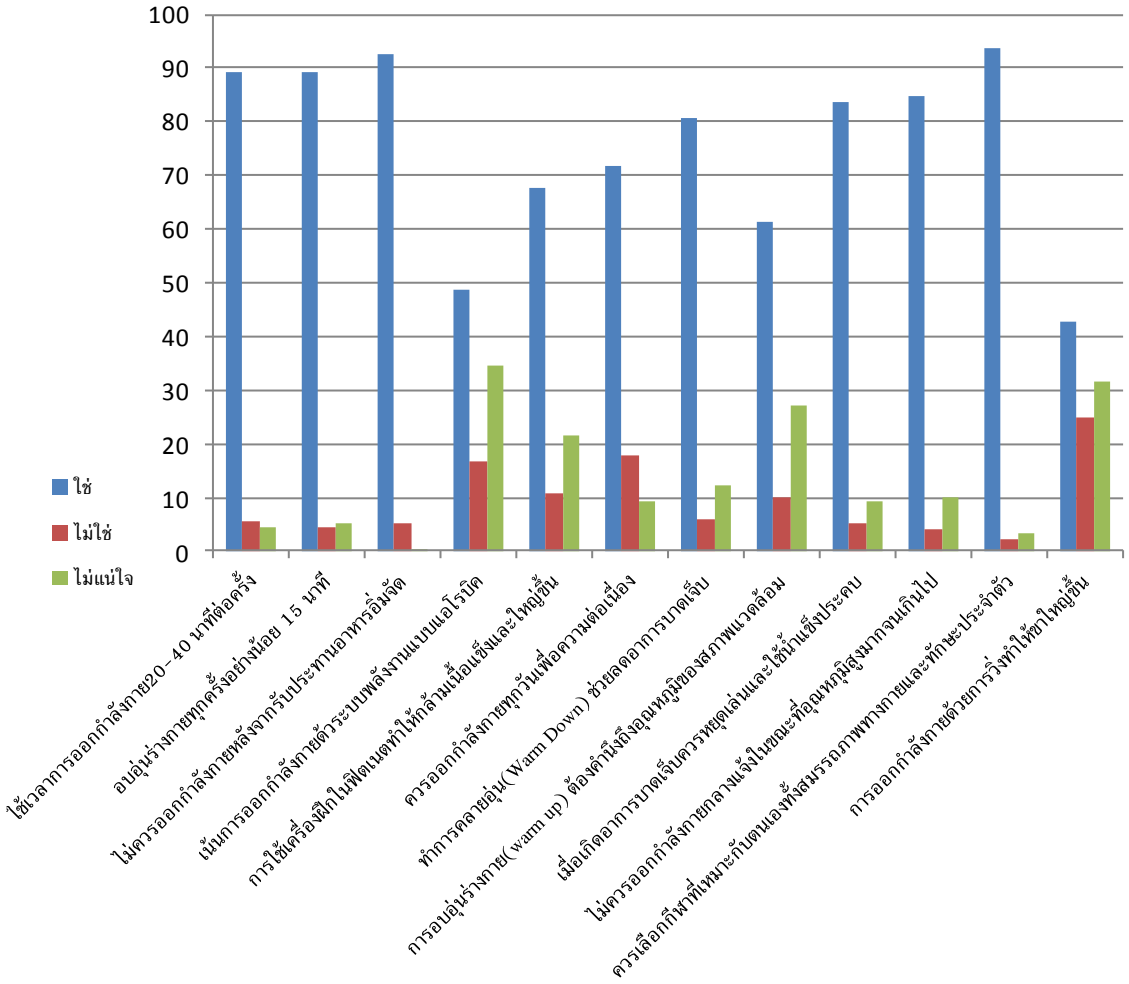
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความรู้ของการออกกำลังกาย

ภาพที่ 1 ภาพแสดงแสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยข้อมูลพฤติกรรมการออกกำลังกาย ด้านความรู้ในการออกกำลังกาย (N=266)

ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมากที่สุด 10 ประเด็นดังนี้คือ ออกกำลังกายช่วยให้ร่างกายสมบูรณ์ ทำให้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ กระชับขึ้น ทำให้สัดส่วนดีขึ้น เสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกายได้ ทำให้การทรงตัวดีขึ้น ทำให้นอนหลับพักผ่อนได้ดี ทำให้ผิวสวยเปล่งปลั่ง ช่วยชะลอความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ ได้ ช่วยให้จิตใจผ่อนคลายความตึงเครียดและลดค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาล โดยแสดงความคิดเห็น ระดับเห็นด้วยมาก 2 ประเด็นได้แก่ ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและช่วยให้พลังทางเพศดีขึ้น

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเจตคติด้านการออกกำลังกาย

ภาพที่ 2 เจตคติด้านการออกกำลังกาย

จากแผนภาพแสดงเจตคติด้านการออกกำลังกายของนักศึกษาหญิง แสดงถึงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการออกกำลังกาย มีบางประเด็นที่มีความคิดเห็นเข้าใจผิดเรื่องการออกกำลังกาย เช่น การออกกำลังกายด้วยการวิ่งทำให้ขาใหญ่ การใช้เครื่องออกกำลังกายในฟิตเนสทำให้กล้ามเนื้อใหญ่ขึ้น ซึ่งนักศึกษาหญิงหลายคนไม่อยากวิ่ง และใช้เครื่องฝึกออกกำลังกาย การออกกำลังกายด้วยระบบแอโรบิค (Aerobic Exercise) ซึ่งนักศึกษาจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจในการออกกำลังกายด้วยระบบแอโรบิค โดยการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดีไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายทุกวัน ต้องมีวันที่พักบ้างเพื่อให้ร่างกายได้ซ่อมแซมในส่วนที่สึกหรอ

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

ด้านพฤติกรรมการออกกำลังกายนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยส่วนใหญ่ออกกำลังกายเพียง 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งเป็นปริมาณที่น้อยสำหรับการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ไม่เกิดความต่อเนื่อง ความถี่ในการออกกำลังกาย น้อยเกินไปต่อสัปดาห์ โดยใช้เวลาในการออกกำลังกายในแต่ละครั้งเฉลี่ยอยู่ที่ 34 นาทีต่อครั้ง ถือว่าอยู่ในระดับที่ดี ส่วนใหญ่เลือกทำกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการเดิน และกิจกรรมการออกกำลังกายด้วยการวิ่งจ๊อกกิ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมออกกำลังกายที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายและสามารถทำได้ในเกือบทุกที่

ด้านความรู้นักศึกษามีความรู้เรื่องประโยชน์ของการออกกำลังกายอยู่ในระดับดีมาก และเห็นถึงความสำคัญในการออกกำลังกาย โดยให้ความสำคัญจากการออกกำลังกายเพื่อความแข็งแรง และความกระชับของกล้ามเนื้อ ซึ่งเป็นประโยชน์ขั้นพื้นฐานของการออกกำลังกายอยู่ในระดับมากที่สุดและให้ความสำคัญด้านการทำให้สัดส่วนดีขึ้น การลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลชะลอความเสื่อมของอวัยวะ และการทำให้ทรวดทรงดีขึ้นตามลำดับ และนักศึกษาหญิงให้ความเห็นที่อยู่ในระดับเห็นด้วยมากทั้งด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและช่วยให้พลังงานทางเพศดีขึ้น

ด้านเจตคติในการออกกำลังของนักศึกษาหญิง มีเจตคติผิดเรื่องการออกกำลังกายอยู่บ้างบางประเด็น เช่น การออกกำลังกายด้วยการวิ่งทำให้ขาใหญ่ ซึ่งการวิ่งสามารถออกกำลังกายแล้วทำให้กล้ามเนื้อกระชับขึ้นได้ แต่ต้องทำอย่างถูกวิธี ในประเด็นด้านการออกกำลังกายด้วยระบบแอโรบิคยังมีนักศึกษาจำนวนมากที่ไม่เข้าใจและไม่แน่ใจว่าคือการออกกำลังกายแบบใด บางส่วนเข้าใจว่าคือการออกกำลังกายแบบเต้นแอโรบิค ซึ่งถือว่ามีจำนวนน้อยจากกลุ่มตัวอย่าง การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพที่ดีไม่จำเป็นต้องออกกำลังกายทุกวัน ต้องมีวันที่พักบ้างเพื่อให้ร่างกายได้ซ่อมแซมในส่วนที่สึกหรอ เช่น กล้ามเนื้อ เส้นเอ็น อย่างไรก็ตามมีนักศึกษาจำนวนมากที่เข้าใจผิดเรื่องการออกกำลังกาย ทำให้แทนที่จะได้ประโยชน์จากการออกกำลังกายกลับทำให้เกิดผลเสียแทน ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการบาดเจ็บในระยะยาวได้

บรรณานุกรม

กระทรวงสาธารณสุข. (2540). *การออกกำลังกายและกีฬาเพื่อสุขภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

พันธ์ศักดิ์ ศุกระฤกษ์. (2557, 18 กุมภาพันธ์). *ผู้หญิงกับการออกกำลังกาย.* สืบค้นจาก http://www.healthandcuisine.com/13184/lifestyle-blog/health/%E0%B8%9C%E0%B8%B9%E0%B9%89%E0%B8%AB%E0%B8%8D%E0%B8%B4%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%9A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%81/

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2548). *แนวทางการอบรมแกนนำชมรมสร้างสุขภาพเรื่องการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ อาหารมีคุณค่า ปลอดภัย และการมีสุขภาพจิตที่ดีสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข.* กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและวัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).

อวย เกตุสิงห์. (2530). *ร่างกายกับการออกกำลังกาย.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

Bloom, Benjamin S. (1964). *Taxonomy of EducationObjective: The classification of education goals.* New York: David McKay.

Linda S. Pescatello, PhD. (1998). *Health – Related Physical Fitness Testing and Interpretation.* China: Lippincott Williams & Wilkins.

วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ธันวาคม 2559 - มีนาคม 2560
DPU Graduate Studies Journal Vol.5 No.2 December 2016 - March 2017

สำนักงานบัณฑิตศึกษา
110/1-4 ถนนประชาชื่น หลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210
โทรศัพท์ 02-954-7300 โทรสาร 02-589-9605